6044

सूचीपत्रम्

वि·
१

ॐ स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॐ उद्यत्सूर्यसहस्रभास्करत
नुः सूक्ष्मातिसूक्ष्मापरा विद्युन्नेजनिभेन्दुकोटिसदृशी श्रु
यामन्त्रयाप्यासिनी ननेजस्विनयात्मिकैकमनुभिर्वी
क्षामशक्त्याख्यया कूटैस्त्र्यक्षशरेन्दुभिः परिणतानि
त्यात्मिका यान्तवः या श्रीमधुमतीशक्तिर्जगत्त्रितयरू
पिणी सास्तांमे श्रेयसे नित्यं मालिनीविश्वविग्रहा मन
हृद्येसमालोक्य ननन्संकीर्णाभिया पृथक् प्रकाश्यते परा
नन्देमया विधार्णवाभिधम् मधुमत्या महादेव्याः स्वाद
न्यकादिसंज्ञकम् कालीमतं च मालिन्यास्तादात्म्यता
न्त्रिकाविदः षड्विंशाक्षरजैर्मूलभूतैः शिवमयैः पृथक्
षोडशस्वरसंभिन्नैः पूर्णामंडलसंज्ञकैः षड्विंशाङ्गुणितैः
सिद्धकालाग्निमास्वरूपकैः नवात्मकैर्व्योमभेदा हि ग्र
णीकृतविग्रहैः तद्धेतुगणमयैर्व्यस्तैर्व्यस्तैस्तु हि गणीकृ
तैः ननद्देर्भिन्नमूर्तिः श्रीमत्वेदप्रकारिका षड्विंश
ननसंपूर्णा सर्वमंत्रफलप्रदा देवी मधुमती यातना
दात्म्यं कादिसंज्ञकम् श्राम्नायसमयैः पंचपंचिकामा
लिनीकथ्यते या ननादात्म्यकालिकामतम् मनहृदय
नित्यानालिवतन्मो भवेन्नरः कालनन्तमनन्त्याभिसंश्रि
हायाद्भावनाः सूक्ष्मसूक्ष्मपरापाद्रवीजशाभ्राणीपल
वान् ननक्रमं तदावारं तत्र मिनितदर्शने गुरुनः श्रास्त्र

ताताल्वातनवकर्मणपतन्द्धितः आयन्तमध्यरहितञ्चादि
मध्यान्तमेवतः अनादिमलसंशोधीपरतन्त्रस्वतन्त्रवि
न् विदध्यायजनंदेव्याः फलेस्यादन्यथान्यथा गुरुक्रमम
विज्ञायपूजयेद्यः परांशिवाम् साप्तजानिष्फलाज्ञेयाम्।
समर्पितहव्यवत् तस्मायत्नेनविज्ञेयाम्नायाङ्गुरुपरम्प
राः ज्ञात्वागुरुक्रमान्नित्यंसंप्रदायमनन्द्धितः प्रसहंस
रोगक्रपोन्मेत्ववीर्यस्यास्तद्वेय ऊर्ध्वाम्नायक्रमेचैवकामरा
जक्रमेनया लोपामुद्राक्रमेचैवसामान्यक्रमएवच विद्या
वतारविद्यास्मिक्रलानांगुरुसन्ततिम् पंचायतनदीक्षायां
पंचाम्नायमनुष्यपि मन्त्रहृदयविधौज्ञात्वानत्सोकार्यंवच
त्वतः क्रतेमजनंदेव्याः सोभीष्टफलमश्नुते अन्यथाक्र
तेपूजामभिचाराथकल्पते पराप्रासादमंत्रश्रीविद्याषो
डशाक्षरी कालिकादक्षिणाचैवमालिनीश्रीगुरोर्मनुः
चरणोनवनाथाश्चमूलविद्याश्चषोडश आधारषट्क
विद्याश्चसंविद्व्यस्तैश्चैवच चतुष्षष्टिमहामंत्राऊर्ध्वाम्ना
येव्यवस्थिताः एतेषांस्मरणान्मर्त्यःशिवतुल्योभवेन्नरा
न् गुरुक्रमश्चज्ञानयोमेत्रसिद्धिमभीप्सुभिः ईशानाख्यस्त
त्पुरुषाख्याघोरश्चततःपरं चतुर्थोवामदेवश्चसद्योजात
स्तुपंचमः एतेपंचेवदिव्याभावाद्यादिनाथस्ततःपरं अ
नादिनाथःपरतोनामपश्चततःपरं अनन्तानन्दनाथ
श्चविद्याभासस्तथैवच एतेपंचैवसिद्धौघाःप्रथमस्तुप
रेश्वरः विश्वेश्वरोद्वितीयश्चापरोहंसेश्वरस्ततः संवर्तेश्व
रसंज्ञश्चततोद्दीपेश्वरस्ततः नवात्मेश्वरसंज्ञश्चमानवो

वि २

गाः षडीरिताः एते कुलाभिधानेयाग्रवः कुलमार्गगाः
कुलशिष्याहृताश्चैव कुलमेशार्थवेदिनः कुलासनोपवि
ष्टाश्च कुलतंत्रपरायणाः कुलालिङ्गनसंभिन्नसंचिताशे
षतामसाः महारसरसोल्लासनिमग्नाः कुलसंस्थिताः द्वि
दशहस्ताः पंचवक्त्राः मुण्डमालाविभूषिताः उद्यत्सूर्यसह
स्राभाः पूर्णान्तःकरणोद्यताः खड्गे खेटे कपाले च त्रिशू
ले मुद्गरे तथा खट्वाङ्गे शंखचापौ च दधानाश्च वराभये
तदीययामिनीयामेकुरुजालिन्यामहोजसि नेविसर्गोद
योभागतात्तारसमसमप्रभाः विलीनोयाः प्रयत्नेन विद्या
संसिद्धिहेतवे एतत्कुलगुरूत्पन्नानवितर्पतिसाधकः
तस्मै जपश्चैवस्नानदानादिकं हुत्वा एतान् कुलगुरू
न्ध्यायेद्धर्मार्थकामदायीरितान् ब्रह्माविष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च
सदाशिवः इच्छाज्ञानाक्रियाश्चैव कुण्डलीमातृकापरा
एकादशैते दिव्यौघाश्चादिनाथस्ततः परा प्रचिन्त्यानाथै
चिन्त्यापरप्रकाशकाश्चिकाततः कुलेश्वरः कुलेशीचसिद्धौ
घानागसंतिकाः तस्मीशश्चैवसिद्धाघसिद्धः कुमारानतः प
रे गगनश्रोतोलीढैः चन्द्रगर्भस्ततः परम् वासिभागौ च
मुकुंदमोहितालालितस्ततः श्रीवीश्रीकण्ठसंज्ञश्चश्री
कण्ठाचपरेश्वरः परेश्वरीकुमारश्च महौजाः रत्नपदच
लाननदेवीततोब्रह्मानन्दिनीवाप्रजेश्वरः महिलावध
निष्ठश्च महज्जाशिवपदच प्रतिभावाचिदानन्दः सहजा
चनदेवच श्रीकण्ठानन्दविषेपचाशिवश्चसहजानतः सो
मश्च सहजाचैवसंविदश्च सहजानतः विद्योपाविद्योपाचे

वैभरवोभैरवीतथा आनन्दोनन्दिनीचैववनन:कामेश्व
राभिध: कामेश्वरीवकमल:सहजाजितश्रमका: मा
नवोवा:स्वनासेनेवराभयकराम्बुजा: विद्यावतारगुरु
वोन्मस्त्वागगनाम्बुजे एतेश्रीकाश्चगुरवोविद्यायाश्शा
म्भवक्रमे व्योमातीतावव्योमेशीव्योमगाव्योमचारिणी
व्योमस्थाचैववदिव्यौघा:पंचैवपरिकीर्तिता: उन्मन:शम
नश्चैवव्यापिकाशक्तिरेवच धनिश्चध्वनिमात्रानाहतावि
न्दुस्तत:परम् विन्दुश्चनादशक्त्यन्ता:सिद्धौघानवसंज्ञका:
परमात्माशांभवश्चचिन्मयोवामभवस्तत: लीलश्चसंध्य
मश्चैववचिन्मसमस्तथैवच विमर्शश्चतेमानवौघानवसं
ख्या:प्रकीर्तिता: विद्यायागुरवश्चैतेऽध्वाम्नायक्रमस्यच
घोरश्चपासकश्चैतानवपंक्तिक्रमात्यजेत् देव्या:पूर्व
देशतविद्यान्तेस्वगुरुक्रमम् कपिलोवसिष्ठश्चसनक
श्चसनातन: भृगु:सनत्कुमारश्चवामदेवश्चनारद: गौ
तम:शौनक:शक्तिर्मार्कण्डेयश्चकौशिक: पराशर:शुक
श्चाङ्गिरा:कण्वस्तथैवच जावालिश्चभरद्वाजोवेदव्यास:
स्तथैवच ईशानोरमणश्चैवकपर्दीभूपरस्तत: सभद्रो
नन्दश्चैवभूतेश:परमस्तत: विजयोभरतश्चैवपद्मे
श:सुभगस्तत: विशुद्धसमरश्चैवकैवल्यश्चगणेश्वर:
समाख्योविश्वयोयोगीविज्ञानोनगविभ्रमौ दामोदरश्च
दाभामश्चिन्मयश्चकलाधर: वीरेश्वरश्चमन्दरस्त्रिदश:
सागरोमरु: हर्ष:सिंहश्चगौरश्चवीरावोरोफवस्तत:दि
वाकरश्चक्रधर:प्रमथेशश्चनभ्रंज: आनन्दभैरवोधीरो

वि
२
3

गौडः पावकएव च परावार्यः सत्यनिधीरामचंद्रस्ततः प
रे गोविन्दः शंकराचार्य एक समनि संख्यकाः शंकराचार्य
शिष्याश्च चतुर्दश ह्यूर्ध्वगताः देवज्ञानो ह्यज्ञानो नाप्नि
ग्रहानुग्रहक्षमाः शंकरः पद्मपादाख्यो बोधो गीर्वाणाप
वच आनन्दतीर्थनामाचर्यचैतेभिलवः स्मृताः मुकुन्दो।
विश्वशर्मा च लक्ष्मणो मल्लिकार्जुनः त्रिविक्रमः श्रीधरश्च
कपर्दी केशवस्ततः दामोदरश्चेतिख्याता गुरोः शोनवसंख्य
काः पीठपीठोपपीठाधिपत्यश्रेष्ठेन्ये दीक्षिताः शृंगेरिषु।
कूर्मे करवीराविविष्ण्वाश्रमसेतुनाः देवान्मानः शंकरस्य
विद्यानाशी शिष्यसन्ततिः पद्मपादस्य बालशिष्या मेरुलः पारिर्ष
वकः निर्वाणगीर्थनस्त्रैवचितानन्दः शिवानमः त्रिविक्र
श्रमिणो धीरामौनिनस्यक्रमसराः विचंरति तथा लोकेन
त्रश्चिपरम्पराः बोधस्य च हृद्वः शिष्याहि विधाभुवि केव
ले गीर्वाणेन्द्रस्य चैव शिष्योसिद्धगीर्वाणएव च तच्छिष्योविशु
धेन्द्रः स्यात्सुधीन्द्रो विशुधस्य च तच्छिष्यो मेरुगीर्वाणस्ततः
स्मार्हे विधानराः आनन्दतीर्थनाम्नश्च शिष्याः स्युः शृङ्गिणो
भुवि आरायपाण्डुकापीठसंप्रदायविदो भुवि सन्दरस्याप्यशि
ष्यास्तु त्रिविधाः पीठनायकाः भित्तवोशृङ्गिणः सर्वे सुन्दरस्यै
वपीठके श्रीविष्णुशर्मणः शिष्यः भगवानाचार्यपदिनः न
च्छिष्याणां मयाप्रोक्ते ग्रन्थेस्मिन्पूर्णतां गते आविरासीज्जग
दात्री महामाया ममाग्रतः इतिप्रोवाच भो वत्स हारणी श्रुव
रमीसिते नदोमकवानरमानमीन्द्रनेग्रन्थस्तनमं हृष्टा
श्रुक्रमममन्त्रानुक्रमेनविभाग्यमां दीक्षांविनापिभक्त्या

तेषां जपंति च साधकाः तेषामंते तरां सिद्धिर्भवतीति म
मे स्थिते स्वप्रसन्नात दा देवी तन्नैवं भवतीति वरं दत्वा
गुहायामंतर्हिता नागेशहृत्संततेः ज्ञानमात्रेण सा देवी नष्टा
भवति निश्चयात् जगद्गुरोः शंकरस्य शिष्यो लक्ष्मणदे
शिकः लोके विख्यातिमारूढस्तपसा विद्यया श्रिया सार्थ
वस्यां तरीयां तद्वीतरागो महीतले विचरन्मोक्षदेवस्य
तपानीं समाश्रितः मोक्षस्थले ददौ वस्त्रभूषणान्यगारकान्
यकरातत्सभामध्ये तस्मिंस्तिष्ठति लक्ष्मणे नानावस्तूनि वा
स्त्राणि राजसेवस्तु क्रमायतनम् दीपालयान्समानीय वाणिज्येषु
नियोजिताः राजा ददौ लक्ष्मणाय तानि वस्त्राण्यनेकशः स
मादाय निजागारे लक्ष्मणो देशिकोत्तमः ऊर्ध्वे विगुरुमार्गे
णवर्द्धिसस्यापयत्नतः तानि वस्त्राणि जनवान्सेव्यान्साभ
क्तिभावतः तच्छ्रुत्वा मोक्षदेवोपि वैपरीत्यं हृदि स्मरन् पुन
र्दासामिवासां सिमूलं कृत्वा लयत्नतः इमत्काशीविनोहत्तो
वस्त्रार्थे लक्ष्मणोल्लिके तदा सक्रोधवितः सन्नाजेशापं ददौ
तदा निर्वंशी भव त्वं मोक्षोत्र स्त्रस्यापहारकः इति वासो
सि देवीतोयाचयितापुनर्ददौ ततस्तेन गर्त्तं स्मत्कागतो सौ
हतिणापयम् ततो दिग्रमनाः मोक्षः स देशं लक्ष्मणस्य त
प्राप्य तेषां श्यामामास मयि देव कृपां कुरु इति तुष्टमना वि
प्रः मोवाच वचउमं मे राजन्मम वचो लोके प्यमेयं न तत्रिवा
यच तथापि तव भक्त्याहं संतुष्टः सन्ब्रवीमि ते भाविष्य
ति तवापत्यं तत्सवं न भविष्यति तच्छ्रुत्वा प्रसन्ना राजा ग
तो निजपुरं प्रति ततः कालेव्यतीते तु मोक्षदेवो महीपतिः

अन्तर्वन्द्यो स्वभार्यया सार्धमेवं वनो गतः ततस्तत्रास्मभारे
न गृहीतोस्मि प्रजार्थितः अर्ककोटिसहस्रेण द्रव्येणा महद्
द्भुतं श्रीविद्यानगरे नाम्ना श्रीचक्रारसमुज्वलम् निर्माय श्री
मद्देवस्य पुत्रे राज्याहितो गते तमेव देवं भूपालमुपवेश्य
नृपासने तदाज्ञया तत्सदसि विद्वद्भिर्विमलार्थिभिः सं
प्रार्थितोहमन्वयायाज्ञामासाद्य यत्नतः नानातन्त्राणि सं
शोध्य यामलानि च सर्वशः मतद्वयं समालोक्य ग्रन्थं वि
धार्णवाभिधम् सदाशिवेन वा नास्मि लोकानामुपकार
के मल्लिकार्जुनसंज्ञस्य शिष्या विन्ध्यप्रदेशके त्रिविक्रम
स्यैव शिष्याः श्रीजगन्नाथप्रदेशके गौडमैथिलवंगालदेशे
वे श्रीधरस्य तु काश्यपाख्या प्रदेशे शुभशिष्याख्याताः कथ
ितः संप्रदायो हि नाम्नोस्ति लोके श्रीशंकरादिभिः कादि
शक्तिमतेनैवमन्त्रराजं सुदुर्लभम् मातृकार्णवसंज्ञं तु
त्रिपुरार्णवसंज्ञकं योगिनीहृदयं चैव व्याख्यानं ग्रन्थवनष्ट
यं कालीशक्तिमतेप्यन्यग्रन्थाः ख्याता महीतले मतद्वय
परिज्ञानाद्विवाभून्मानवः स्वयं तस्माद्यत्नेन वोद्धव्यं गो
प्ये सिद्धिमिच्छता मतद्वयस्य संमता वोधाम्नायप्यवेक्ष्य
तिः मतद्वयस्य संमतस्या गुरूणा पन्नदर्शिते साधयेत्साध
कश्रेष्ठमतन्मतसेवसंमतिं नकुर्यान्मतसांकार्यमस्यर्थ
सिद्धिरोधकृत् कामराजाख्यविद्यायाः कालीमतविभे।
दतः शुरूक्रमविजानीयान्मतोपासकोनरः प्रह्लादान
न्दनाथश्रीसनकानन्दपवव वामिशानन्दनाथश्रीकुमारा
नन्दपवव क्रोधानन्दः शुकानन्दो ध्यानानन्दमतानः परे वो

षानन्दः सदानन्दः कुलाख्या गुरवोनव सर्वैर्हिनेत्राहिष्ठ
नावराभयकराम्बुजाः पूर्वोक्तसमयेस्थानेध्यानव्यामेत्र
विनमेः विरूपाश्चिन्मयश्चैवविश्वोत्कीर्द्धिश्चसंज्ञकाः प्रवो
यश्चसवोपश्चाप्यनन्तःसिद्धसंज्ञकाः सधामश्चविमूर्तिश्च
किरणीशोमानवाःस्मृताः आनन्दनाथशङ्खोत्नाथवनाश्च
पादिकाः पाङ्कोत्सजपामीतिमेत्राःसमदशार्णकाः शैः।
वोसमादशीर्षपानिमाः समदशार्णकाः आद्यःपरप्रकाश
श्चापरःपरशिवस्ततः परशक्तिश्चकौलेशःशुक्लदेवीकु
लेश्वरः कामेश्वरीसमसीवदिव्याश्चमुनिसंज्ञकाः भोगः
क्लिन्नश्चसमयःसहजोदेवसंज्ञकाः सिद्धापनेनगगनैर्वि
श्वस्तविमलस्ततः मदनोभुवनोनीलःस्वात्मामियश्तोवि
ताः वसुसंख्यास्तनापनेमानवाविश्वविग्रहाः पत्नास्मृत्र
पेदेव्याः दृष्टदेशेनुक्रमात् तदन्नेसृजपेहीमान्नोपान
गुरुमन्नतिं कपिलाश्चश्वपर्यन्तमेकविंशतिसंख्यके करु
णावरुणाश्चैवविजयःसमयेगणः वलोविश्वंभरःसमयि
षोश्रीधरशारदो सकलेशोविलासश्चानिसशोविश्वरूप।
षो गोविन्दोविबुधःसिंहोवीरःसोमोदिवाकरः अवलोवाग्भ
वोनादोमोहनःसुलभःशिवः सत्येजयोवासुदेवःशङ्कराश्च
सनन्दनः आकाशोगोपियोहर्षोभर्गःकामोमहीधरः ई
शानोगुणपः श्रीमान्कपालोभैरवोदिवः गोत्रादिशंकरान्तं
श्चसमसंख्याःसमीरिताः पकासमनिसंख्याश्चगुरवःशिव
रूपिणः नत्विष्यामांक्रमेनानाम्नगुरुक्रविधानतः एताया
नर्पणोहोमेनजपेन्यासेविशेषतः स्मरणात्सिद्धिमाप्नोतिसं

वि
मि
५

5

पकस्तन्नसंशयः कालीमतानुसारेणलोपामुद्रागुरुक्रमः
ज्ञानवः सिद्धिमिच्छद्भिस्तथानन्तउपासकैः श्रीविद्यानन्दना
थस्य परशंभुस्तथैवच परमात्मावदिव्यौघाः सप्रकाशोम
गौरवः विश्वपादस्त्रसिद्धौघाज्ञानानन्दस्ततःपरं प्रवला
नन्दनाथस्य योगानन्दस्य मानवाः एताकुलगुरुन्ध्यात्वेनद्र
वौक्षिपरीविन्नयेत्‌ क्रमदःकमलस्यैवसभोजोदिव्यसंज्ञकं
ग्राश्रेयोभार्गवस्यैवगौतमःसिद्धसंज्ञकाः शौनकोवसद
स्यैवस्तरथस्यैवमानवाः आनन्दनाथशाह्वान्तामुनारवित
यपूर्वकाः पादुकांस्तजयाम्यन्तेनमःशाह्मयोजयेत्‌ स
वैपक्कोनविंशार्णावैस्तवास्यस्वरूपिणः विद्यावतारगुरु
वःशिवरूपानसंशयः आद्यःप्रकाशस्य परमाशिवकामेश्व
रौततः दिव्यौघस्य महौघस्य सर्वःप्रज्ञाप्रकाशकः एतेसमे
वदिव्यौघादिव्यश्चिस्ततःपरं कैवल्याम्बदेवीचततश्चा
पिमहोदयः एतेपंचेवदिव्यौघाश्चिदानन्दस्ततःपरं विश्व
शात्मानन्दनाथोरमानन्दस्ततःपरं कमलानन्दनाथस्य
ततश्चापिमनोहरः स्वात्मानन्दश्चप्रतिभःसमंमाख्यास्तमा
नवाः एतेवदोक्तागुरवोनवसंख्याकमात्सजेत्‌ प्रतिभाते।
वकमलेष्वगमस्यततःपरं वसिष्ठाद्यासपर्यंतमन्त्रावि
शानिसाध्यकाःश्र यस्यमहादेवोवामानन्दस्ततःपरं वा
महेवार्यतिदेवानन्तोयोगपरापरः सहस्तःसत्यसत्यस्त्र
ब्रस्लानन्दश्चभैरवः दमानन्दश्चकन्नीशश्चिहृनःसोमश्मो
रवो त्रिपुरेशामहावाङ्करकोपनशिवाम्बिकाः विद्यानन्दो
गुणानन्दोगौरीशोविश्वपोहरः मूलेशःसोमनाथश्चसर्वं

नः परमोहरिः गौरशादिशंकरानन्दास्तुसततंसेव्याववदाम्यहंना
वतः षष्ठिरूस्तनामसव्याग्रद्रूणां देशिकोत्तमैः पतेषोस्मर।
णादेवीसुपत्तनाभवेद्ध्रुवं सव्याग्रपासितानेवविद्यानां
वग्रक्रमे ज्ञानानन्दमहाविद्यानन्दव्यासदुर्वासकैः
महादेवः परात्माचक्रमेशोदिव्यरूपकाः सद्योजातः कु
मारश्चभूतेशः सिद्धसंज्ञकाः प्रियानन्दश्चवीरश्चाप्युत्तमा वीरश्चा
नवः प्रागुक्तसमयेष्वानेस्तनेथ्याः कुलमार्गगाः हरीशः
शंकरश्चैवप्रगल्भोदिव्यसंज्ञकाः भौतिकास्त्रिदशश्चैवप
रमः सिद्धसंज्ञकाः विद्येशोवामदेवश्चैवयतीशश्चैवमान।
वाः विद्यावनारगुरवः सनेव्यागगनानन्दजे परप्रकाशः
परमस्तनः परविमर्शकः कामेश्वरीचमातश्चाप्यमनः उ
रुषस्तनः प्रघोरश्चैवसमैनेदिव्यौघाः शिवरूपिणः प्रकं
शश्चसदानन्दस्तनः सिद्धौघउन्मनः सिद्धौघाश्चैवचनार
यनरः परमस्तनः सर्वज्ञासर्वसिद्धौघगोविन्दः शंकरस्त
नः मानवौघाश्चसमैनेदीक्षायाग्रकसन्ततिः देवासुप्र।
ष्टभागवनवयेत्किक्रमात्पजेत् शंकरानन्दपजेद्ब्रह्मास्वग
रुक्रमभेडले कपिलाद्यामसपर्यन्तमेकविंशतिसंख्यकाः
ततः परेशोविद्येशास्त्रिपुरेशोविजयोहरः कामेशास्त्रिपुरान्त
श्चगुरूषपरमोहरिः गालवोमुकुन्दः शौरिः परमात्मापने
श्वरः पनेजयोभास्करश्चमल्लादश्चविभावसुः जीवनाथ
श्चगौरदेवमनोनाथः सदाशिवः गुरुभक्तोजनकोधावो
धानन्दः स्वरेश्वरः भैरवः मातृरानन्दः कुलेशः करुणा।
करः श्रीकरोवेदमूर्तिश्चसर्वेशोदुर्लभोवशी नागदेवः।

तमानाथोभाषेशः केशवस्तनः नन्दीशोगणपोवीरेशोंले
योमिहिरःप्रियः गोपादिशंकरान्ताश्च सप्तैतेप्रागुदीरिताः
वनः सप्ततिसंख्यास्तेगुरवःसिद्धिदायकाः स्मरणान्मनो
स्त्रैवोपासकानांनसंशयः अथाविद्याविद्यानां मतेनैवका
दिसंज्ञके क्रमविद्यावतारणांदीक्षाशंशुद्धसन्ततौ श्रूयं
किञ्चपंचाशाविद्यासिद्धाभैजन्मधीः सर्वज्ञस्ततईशानोध
नेशादिप्रसंज्ञकाः दिव्याःसर्वेस्वभावस्थासिद्धाःश्रीपूर्वकार
मे प्रशान्तस्वप्रकाशस्वस्वधामोमानवाःस्मृताः चतुर्भुजा
स्त्रिनयनाःरक्तमाल्याम्बराःस्मृताः ग्रन्थसङ्कुलकाभीतिवरो
द्यत्करपंकजाः क्रमाद्याशुरवश्चैतेसन्तत्यालङ्कृतेपंस्मृता
श्री प्रकाशांविमर्शास्यानन्दोदिव्यरूपिणः ज्ञानःसप्तस्वरू
पास्वसिद्धःश्रीपूर्वकारमे स्वभावंपतिभस्वस्वभगो॰
मानवामताः विद्यावताःगुरवोध्येयाः स्वप्नाश्चसिद्धये
उद्यतेस्वप्रभासस्वक्रमेशोदिव्यरूपिणः भैरवोगणप
श्चैवक्रमारःसिद्धसंज्ञकाः शङ्करोवामदेवश्चैवकमनोमा
नवाःस्मृताः सर्वेविमतरक्तामामायाश्रीवीजपूर्वकाः
आनन्दनाथशब्दान्तापादुकां पूजयामिच पूजायांतर्पणे
चैवपादुकांतर्पयामिच मार्जनेमार्जयाम्यत्रतनबद्धंप
योनयेत पूजांगदेवनैवैवपूजयाम्यग्निसन्दर्शे तथैवत
र्पणात्तेनतर्पयाम्यग्निवल्लभा मार्जनेमार्जयाम्यग्निदयि
तादयिताक्रमः देतायाशुरवश्चैतेनतर्पणीकक्रमायजेत
क्रमनामानेचकपिलाख्यामान्नेवैकविंशतिः अथपुराविशे प
षश्चमशाराष्टदेवतस्तथा प्रकाशेगारुनश्चैवस्वर्णभोडजे

यस्ततः विश्वेशोदयश्चैववविरितः सन्दरस्तथा भरतोपि
षणश्चैवश्रीकरणः शेकरस्ततः अनलोवासवश्चैवस्तने
रः सुभगस्ततः वीरेशोविरहश्चैवक्लिन्नेशोविजयस्ततः
कर्दमकश्चप्रगल्भश्चविनयोवदरस्तथा शान्तनश्चैनक
श्चैवाद्भुतानिपुणपवच विश्वलोविमलश्चैवसोमेशःकु
शलस्ततः समंजश्चस्वतंत्रश्चविघेशोविनतस्तथा विभ
वोवर्धनश्चैवानियःसोषिपपवच सारंगोवारुणश्चैवस
मेक्षुरविहानथा वाम्पतःकामनश्चैववामयःकुशलस्त
तः विशाखोमंजुलश्चैवकामेशोवाग्भुवस्ततः गौडादिश
करान्ताश्चममसंख्यांसमीरिताः अशीतिसंख्यकाश्चैतेगुर
वश्चगुहस्तताः एतेषांस्मरणान्नित्यःशिवत्वंसोमवेत्क्षणा
त् कादिशाक्तिमतेप्येनेसर्वेचगुरवःस्मृताः कालीमतेमंत्र
भेदाद्गुरुभेदस्त्वनेकधा हर्विदोन्नणपाश्चान्यमध्यासिंहास
नस्थिताः बालादिभैरवीभेदाद्धाविंशत्संख्यकाःस्मृताः नि
त्याःषोडशिकाःषड्दर्शनाःपंचपाविकाः चतुस्समयविद्या द^
श्वनवावरणशाक्रयः मेवपागयणोभोक्ताविद्याःश्रीचक्रश
क्तयः भजनीयाःप्रयत्नेनप्रतिपर्यायशक्रमे प्रस्महानन्द
नाथाद्याःकलीगुरवोनव समयःकुलरश्चैवप्रधानादिव ना^
सेनकाः त्रयेशःकपनश्चैवभार्गवःसिद्धरूपिणः कन्दल
लूपनश्चैवाप्यदीनश्चैवमानवाः एतेविद्यावतारारव्यागुर
वेनवसंख्यकाः परप्रकाशःपरमेशानःपरशिवस्ततः
कामेश्वरीवमोत्तश्चकामश्चाम्रतसमसकाः एतेदिव्यास्तस
मेवईशानश्चततःपरं तेयस्तत्पुरुषश्चैवसवोरस्तदन(
न्तरं वामदेवस्ततःसद्योजातःसिद्धास्मृताःप्रमीपंचवानरश्च

वि
ली
१
7

परमः सर्वज्ञः सर्वपर्वच सिद्धागोविंदनामाच शंकरः सम
मानवाः दीलायाश्ररवश्चैनेष्टजनोयाविशेषतः कपिलाद्या
सप्तर्यन्तमेकविंशतिसंख्यकाः गणेशश्चकुमारश्चविकचो
विजयस्ततः रविदेवः सदेवश्चभोजोरामोगुणास्ततः भे
रवोभ्रामणश्चैव रमणोविमलस्ततः वैनतेयोवामनश्च
नलः संकर्षणास्ततः वीरभद्रोविशालश्चविद्याधरविशा
रदौ वैश्वानरश्चयत्नेशोमहीधरज्ञलानन्तकौ अनन्तोव
रदश्चैवकामोजालन्धरस्ततः शैवः सदाशिवोमहाभद्रः
कन्दर्पस्तवतो सत्यव्रतः सत्यनिधिर्वोधोमोऽकल्पपर्वव दे
शानोगोडपादादिशंकरान्तसमसंख्यकाः अष्टाविंशतिः स्मृता।
एतेमानवौघेष्टजने नतोगुरुक्रमेज्ञानार्हजयद्भक्तिभाव
नः एवंमन्त्राधिदेवीनामयमेवगुरुक्रमः नैववदतिसा
म्नायदेवतायस्तुपासने नतस्तिद्धिर्वनेर्त्तयस्तन्मन्मंत्रगुरु।
क्रमः नारकोनन्तकश्चैवभद्रकोदिव्यवृधिणः अमरः स
त्यगश्चैवभास्वरः सिद्धसंज्ञकाः अमलोवायपुर्णश्चमानवा
कलशोपमाः ततन्तमयतन्त्यानततेजासिविविन्तयेत प्रदी
पश्चप्रभासश्चप्रगल्भादिव्यसंज्ञकाः प्रभावोविमलश्चै
वकुम्भदः सिद्धसंज्ञकाः विदाभासश्चविरूपः प्रकाशो
मानवाः स्मृताः एतेविद्यावतारायागुरवोभुविल्लेभाः
प्रभावश्चादिनाथश्चविमलः समयः शिवः एतेपंचैवादि
व्योवानिर्वाणोगणपोहरः परशंभुश्चिदानन्दः पंचैते।
सिद्धसंज्ञकाः गुरुनाथोविष्णुदत्तश्चकपालः ऊनेशेश्वरः
महिम्नः सुन्दरः कपाः समैतेमानवाः स्मृताः दीव्ता।
गुरुक्रमोरेखाः एतद्देशप्रयत्नतः ... ।

पूजनीयाविशेषेणससिद्धेनवर्णितः वामयाकमला
सिद्धगुरुशाहमखालिमे कपिलाख्याभयंचनेमकविंशति
सेवकाः वीरभद्रोमहासेनोगिरीशोगणवर्धनः वामयो
वरदोवीरः सभद्योनन्दिनायकौ विजयोविश्वविनतो
वीरेशोगिरिनन्दनः प्रमदोमययोगोवानिमान्नन्दोगुणा
तिगः गुणानन्दोगुणारामोनिरीहोनिर्मलोविभुः सुभगो
निर्विकल्पश्चमहाकारोयवलोरुगः धर्मेशश्चविनोधर्मोनि
राकारोनिरीन्द्रियः हेमेश्वरोरुद्रविश्वोवारुद्रोविषभैरव
लः सदात्रिगुणोविरूपाक्षोगुरुभक्तोगुरुप्रियः गोऽष्टादिशे
करान्ताश्चसमसंख्याः प्रकीर्तिताः त्रिसप्ततिमिताघ्नेमा
नवोवास्तुपूजने धनेषांपूजनाद्देवोददातिमात्रनायकीर्ति
ताः प्रसन्नाः स्वरताः श्रुमाविद्यासिद्धेप्रयत्नतः पश्चिमाय मा
देवीनांयातिपथगुरुक्रम विद्याऽङ्गनेसिद्धेगुरुतः श्या
स्वतोपिवा भैरवोभैरवीचैवमहादेवोगणेश्वरः विरूपा
क्षोमहासेनोवीरभद्रोधनाधिपः बोधश्चानन्दनाथान्ता
गुरवः कुलसंज्ञकाः श्रवोरोघोरसंज्ञश्चघोरघोरतरस्त
था दिव्योवामस्वरः सर्वः शर्वोरुद्रश्चसिद्धगाः ह्रांकारश्चै
वह्रींकारोहूंकारश्चैवमानवाः धनेविद्यावतारव्याख्यागुरवः
सिद्धिदायकाः ईशानस्तत्पुरुषोघोरवामदेवाद्यनन्तः परं स
द्योजातश्चपंचैतेदिव्यौघाश्चसमारसः भूतेशोनलिनः
सद्यः कौलेशः सिद्धसंज्ञकाः श्रालम्बश्चप्रभानन्दोनागि
७८ वक्त्रोगिरिणाश्चनीलः कुलसंज्ञश्चकुलकौलेश्वरस्ततः मा
नवौघाश्चसमेमनोत्राद्याश्चगुरवः स्मृताः देव्याश्चपृष्ठभागे
तनवयंकमेकमन्यजेत कुलकौलेश्वरंस्थानेपूजयेत्स्वयं

क्रमम् कपिलाद्यासपर्यन्तमेकविंशतिसंख्यकाः अ
नन्तः शंकरश्चैव पिंगलश्च करालकः सिद्धोमन्तः शिवो म
हीसमयश्च खगेश्वरः भट्टः कूर्मश्च वीरश्च गोपामीनश्च कौ
लिकः नीलश्च रामरश्चैव रामः कालश्च शार्ङ्गिणी महामा
यो महानन्दश्चाघोरेशश्च वक्रकः करुरः समयः श्रीरा कु
लिकाकुलदीपिका शिवेशः सर्वशेषमीकामः कामकर्त्ता
शिवः २० गौडादिशंकरान्ताश्च समसंख्याः समीरिताः वन्हः
वह्निः स्मृताश्चैव गुरवः सिद्धिदायकाः जमासेमूजयेद्भक्त्या
तातास्य गुरुसन्तानम् उत्तराम्नायदेवीनाकथयाद्जनमा
दधान विशेषेणाद्गुरूनानाविद्यासिद्धिप्रपन्नतः प्रल्हादा
नन्दनाथाद्याः शाक्तेशाकाशरवः कुले उड्डीशश्च कुलेशश्चर
योगेशो दिव्यसंज्ञकाः कामेश्वरश्च श्रीकण्ठः शंकरः सिद्धसं
तकाः अनन्तः पिंगलो नादो मानवौघाः स्मृताश्रमी विद्याव
तारगुरवः सिद्धिदाः प्रणिताश्चैव महादेवी महादेवस्त्रिपु
रश्चापि भैरवः दिव्यौघा गुरवः प्रोक्ता ब्रह्मानन्दस्ततः प
रम् पूर्णदेवो द्वितीयश्च चलाचित्तश्चलाचलः कुमारः
कोयनश्चैव वरदः स्मरदीपनः मायामायाविनीचेव सि
देशाः संप्रकीर्तिताः विमलः कुशलश्चैव भीमसेनः सुधा
करः मीनागोरक्षकश्चैव भोजदेवः प्रजापतिः मूलदेवो
वंशीदेवो विघ्नेश्वरहुताशनौ समयानन्दसन्तोषौ मान
वौघाः स्मृताश्रमी देव्यास्तु पृष्ठभागे तु नवपंक्तिक्रमान्व
येन् सन्तोषानन्दपवनः प्रयजेद्गुरुसन्ततिम् शंवरोरुद्र।
योभागो नाभसः कौलिकाधरः शुभयः शाभरो भद्रहामः।
राघोवामनाभयः भैरवः भाववः कालो मनो ब्रह्मा महा

कपिलाद्यासपर्यन्तमेकविंशतिसंख्यकाः

कुलः वाहनः खेचरो व्योमः समनोन्मवनीसृजः ईशास्तानःकु
लानीतः वाग्रहंसकोटिलो विरोधः परमो गोमाषट्चक्रः पर
मःपरः मुक्तो ज्ञानकुलः समाभगे जो मेरुविग्रहः स्वछन्दो
भैरवो भीमो वर्णाद्यः शब्दशब्दजो गोम्रदिशकराज्ञास्तेस।
मसंख्याः समीरिताः षट्सम नितमिताख्येन गुरवः सिद्धिदा
यकाः यतेषांस्मरणान्मर्त्यः शिवत्वं स्यान्न संशयः २ शंकरा
दिगुरुज्ञानात्पूजयेद्भक्तिभावतः पंचायतनपूजायां दृष्ट्य
गपूजनकेपिवा गणेशादिमनूनां च ज्ञेयस्तन्नगुरुक्रमः गु
रुणांकुलमन्त्राणां नष्टमार्गो भविष्यति नष्टमार्गान्मंत्रवि
धेनताहवकलगो भवेत् गुरूणां शिष्यभूतानां नास्ति चेत्सं
ततिक्रमः नत्रमेवास्त्रविद्यास्त्रनिष्फलो नात्र संशयः विंश
तीः पुरुषाणां पि न वसमत्रयो पिवा ज्ञातानां गुरुवंशानां।
शिष्यस्त्वेमहत्सन्ततिः सर्वेशादधिकोज्ञेयो गुरुवंशोम
हाप्रभः जनकादधिकोज्ञेयो मंत्रदस्तु महेश्वरः तस्मा।
त्सर्वत्र विज्ञेयः पूजनीयो गुरुक्रमः ५ आदौ सर्वत्र विज्ञे।
यो मन्त्रदः परमो गुरुः परापरो गुरुः शाक्तिः परमेष्ठी गुरुः
शिवः सर्वतंत्रेषु विद्यास्त्वपि प्रकृतिरूपिणी ततः पुरुष
रूपश्च ततस्त्र गुरुसन्ततिः तेनैव हि शिवोशास्त्राशिवम
कारि विशोधनः सर्वमंत्रेषु गुरवः सर्वज्ञाः सिद्धिदायकाः
शिवाः शैवास्त्वपा विद्यास्तासां सर्वत्र दैशिकाः गणेशोगा
णपत्यानां गणदीनां प्रभुर्मतः वैसवानां स्वयं विष्णुः सौ
राणां सर्पयवच शिवो वाग्गुरवस्त्रैवासिद्धो वा गुरवस्त
था मानवौ वास्तुगुरवो वा ज्ञेयाः सर्वत्र दैशिकैः गणेश
शगणाक्रोशो विकटोविघ्ननायकः रुमुखः सुमुखोव

वि॰ गी॰ ५

ह्मोविघ्नराजोगणाधिपः पतेङ्कलाद्यागुरवस्तमेनसिविभाव
येत् स्वानन्दःप्रमोदश्चहेरंबश्चमहोत्कटः शंकरोलम
कर्णश्चमेघनादोमहाबलः गजाननेनवैनेन्नविघ्नानामव
नाशकाः विनायकोविरूपाक्षोरुद्रःशूरोवरप्रदः पतेपं
चेवादिष्योवाविजयोऽजेयोजयः कवीश्वरश्चब्रह्मण्योऽ
धीशाश्चसिद्धमन्त्रकाः गणाधिराजोऽङ्कुशधारीःसद्योजातःसु
खावहः परात्मासर्वभूतात्मामहानादःशुभाननः भाल
चन्द्रोनवैतेचमानवेद्याःप्रकीर्तिताः दीक्षायांगुरवःशोक्ताः
पूजिताःसिद्धिदायकाः ततश्चभालचन्द्रान्तेपूजयेत्कुसुम
न्तिम् कपिलाद्यासमर्थेतमेकविंशतिसंख्यकाः गणपः
सुभगोगनिस्तोनिमालंबश्चशाश्वतः पूर्णानन्दःपरानन्दः
सुभकःपद्मलोचनः कामपालोऽथपश्यश्चागजवक्त्रोगण
प्रियः भूतेशोवालत्नीलश्चकुमारोवायनोहरः सप्तली
लश्चलीलश्चविकटोधूम्रवर्णकः नन्दिप्रियानन्दहासो
देवीपुत्रोधनेश्वरः विश्वंभरोविशालाक्षोविघ्नहर्ताविना
यकः कृष्णांगेशःकपर्दीवाशिवःकालोमहीधरः गौर्यादि
शंकरान्ताश्चसप्तपागीविताश्चते त्रिषष्टिसंज्ञितासेते ग
रवःसिद्धिदायकाः पूजिताः संस्मृतानित्यंसर्वेषांसितफल
प्रदाः श्रीमायापारवीजश्रेयाःसिद्धाचार्यनमोन्तकाः वेप्त
वेष्टुनयातेयागुरवोमंत्रासिद्धये प्रह्लादश्चवसिष्ठश्चपुं
डरीकःपराशरः शुकश्चशौनकश्चैवनारदोदाल्भ्यए
वच व्यासश्चैवनवप्रोक्ताःगुरवःकृतनिर्णयाः सरस्वतो
ननोजेयोविनायकश्चकोननः सुमन्तुर्जैमिनिश्चैववै
शंपायनपवच नारदःपुण्डरीकश्चसनत्सतोनन्दसाव

9

काः विद्यावतारगुरवो ध्येयाः सर्वार्थसिद्धये महादेवोम
हादेवीपरमेष्ठीसमीरणः वरुणोवामदेवश्च कश्यपश्चं
गिराः क्रतुः दीक्षायागुरवश्चैतेन वर्णकिक्रमागतेन क
पिलाद्यास्सपर्यन्तमेकविंशतिसंख्यकाः नृसिंहोवाम
नःसम्भोबलोवालोयनर्धरः शार्ङ्गीचक्रीहलीखड्गीमुस
लीखर्वणोजितः पुरुषोभूधरोविष्णुर्गोविन्दोगोवर्ध
र्धनः गोपीश्वरोनिनक्रोधोमीनाङ्गोमीनकेतनः मनोह
मानवश्चकेशवोभुजवामनौ नरसिंहोवराहोविश्वनां।
रघुरामहीधरौ त्रिदशाश्चिन्तकाशश्चमाधवोमधुसूद
नः पुरुषोत्तमपद्माक्षोवनश्यामोगरुड्ध्वजः गोपादिशंक।
रान्ताश्चसमभाग्रदिनाश्चेय अष्टाषष्टिमितास्सनेगुरवः
सिद्धिदायकाः एतेषांस्मरणान्मंत्राः सिध्यन्तेवाहृनलया
त् एतेमन्मथवीजाद्याः श्रीपादेभ्योनमोन्तकाः अथवा
वाग्भवपादेभ्योनमोन्ताः संप्रकीर्तिताः शैवानांमंत्रविद्यानां
सिद्धैनमनुक्रमं ज्ञानातज्ञानंकुर्यादन्यथाफलदान
हि विद्येश्वरश्चभगवान्महादेवस्त्र्यंबकः त्रिपुरान्तश्च
लाग्निरुद्रःकालानलनःपरं सर्वेश्वरोनीलकण्ठोदिक्कालेश्च
सदाशिवः एकादशास्मृतास्सनेगुरवःकुलरूपिणः वी
रभद्रोगणाध्यक्षोस्मृतःस्थूलाङ्घ्रः शिवः ईशानःप्रमथा
धीशोनन्दीभृंगीश्चण्डकः माहेशोमदनारातिर्विद्याना
मवतारके शरवोरुद्रसंख्याश्चस्मृताःसिद्धिप्रदायकाः
अघोरोघोरघोरश्चघोरघोरतरस्तनः सर्वःशर्वश्चरु
द्रश्चतत्पुरुषस्तनः पशुपतिर्नीलग्रीवःमहादेवो
विरूपाक्षःसद्योजातोभवस्तथा एकादशैतेदिव्याघाः

वि. सं. १०

10

कलविकरणास्ततः बलविकरणश्चैव बलप्रमथनस्तथा
ततश्च सर्वभूतानां दमनश्च मनोन्मनः उग्रो भीमः पशु
पतिर्नीलग्रीवस्त्रिलोचनः वीरेश्वरश्च संप्रोक्ता मानवा वा
रुद्रसंमिताः पूजनीयाः प्रयत्नेन विद्यासिद्धैर्वैदेशिकैः
दीक्षायां गुरवश्चैते वीरेशान्तेन क्रमः ज्ञातव्याः कपिला
द्यास्सपर्यन्तमेकविंशतिः कामेशः कालकण्ठश्च काला
घः कालरूपष्टक कामानको विशालाक्षो वीरभद्रो विना
यकः शूलायुधो गिरीशश्च कैलासवासनो हरः वृषेश
श्चामरेशश्च वरेश्वरकुमारको महेश्वरो महादेवो विश्व
नाथः प्रजापतिः श्रान्तेश्वरश्च संवर्त्तः क्रमेशश्च प्रकाश
नः ललितः स्पर्शभूतेशो वामनन्दश्च प्रभेश्वरः रागेशश्च
करालेशः सिद्धसमयेश्वरो ज्ञानानन्दः प्रियानन्दः कला
नन्दो मन्नेश्वरः गुह्येश्वरश्चिदानन्दः कुलेश्वरश्च कौलिको
गोरक्षदेशकरालाश्च समयागीविनाशश्च एक सप्ततिसंख्य
श्च गुरवः सिद्धिदायकाः प्रसादाय्याश्च आराध्या वरणाध्या
नमोन्तकाः पूजिताः संस्मृतानित्यं ग्रासं दि प्रदाश्च ते सो
शक्तैर्देवयष्टव्याः प्रतिपद्यगुरुक्रमे सिद्धेश्वश्च सुग्रमश्च
प्रभेशो दिव्यसंज्ञकाः श्रीकण्ठश्च मरीशो [illegible] मयूरवः सिद्ध ची
संज्ञकाः ३ कामायनी च्युणी शश्च मानेसोमानवाः स्मृता
पते कुलाध्या गुरवाश्चिन्तनीया महौजसः वेदात्मा भास्क
रो भोदिव्याभास्तन्तुभास्करः नारायणः कपर्दी वासिष्ठा
श्चार्कस्त्रयीमयः ईशानो मानवाः प्रोक्ता विद्यानामवतार
के आनन्दः समयश्चैव विमलो ज्ञानदीपनः चिह्नः सोम
नाथश्च सर्वे ताः पूर्वगोरूपाः महेशो विजयश्चैव भूतेशो

देवभागकः दीक्षायां गुरवस्त्वेते त्रयोदश समीरिताः पूज्या
नीयाः प्रयत्नेन नवपंक्तिक्रमात्तुये ततस्तु देवभागान्ते
कपिलादेकविंशतिः व्यासान्तं जैमिनिस्त्वेवं सुमन्तुश्चैव
वर्धनः चिदानन्दस्त्रिदाभासस्त्विन्मयो योगविद्गुरुः सत्य
व्रतस्तु विश्वयोभैरवो भैरवनायकः रविश्वेश्वरो मित्रकरः शु
भंकरदिवाकरौ गणेश्वरस्तु मार्तण्डभैरवो यमणी रविः
त्रिविक्रमो वासुदेवः शंकरो रविलोचनः श्रीकोरमेश
स्वरगणरामो धनेश्वरः देवेन्द्रो गोपनाथस्तु शुरुपस्तु महा
शयः श्रावार्यसिंहो गोविन्दो वेदशर्मा मिश्रो विल्वकः गोडदे
शंकरानन्दस्तु वनः षष्ठिमिताः स्मृताः पतेषां स्मरणात्सारा
मेत्राः सिद्ध्यन्ति नान्यथा तान् शंकरान्तगुरून्नानासृजयङ्कि।
भावनः पतेमायाधिकाः सर्वेपाठकाम्पोनमोन्तकाः येषां
कान्तनाम्नायेगुरवः सिद्धिदायकाः नेत्रानव्याघ्रयोसंत
काम्नाये भैरवान्तकाः श्रीविद्याभेदसहिता बालावीरस्तु
राधया भगमालानित्याक्लिन्ना चैव स्वयंवरा मधुम
मा त्तनी भेरुण्डा शारिका चैव सुन्दरी त्रिपुरा शूलिनी महामाया कुरुकु
ल्ला सुरेश्वरी भुवनेशप्रहर्णी च हर्णाम्नायाधिदेवताः व
गला वशिनीभेदास्त्वरिता फलदा तथा वाराही भेदसहि
ता योगिनी भेदसंयुता कामेश्वरी च भरुण्डा श्रीविहि
वासिनी शिवदूती विद्या च भेदायाः सर्वमंगला महिषा
ही मत्स्या लक्ष्मीर्दक्षिणाम्नायदेवताः महासरस्वती चैव तथा वा
ग्वादिनी मता नव्यानीलपताका च भैरवी भेदसंयुता वा
गुह्यारूपा च मूकाम्बा आत्मादिदशादेवताः प्रत्यङ्गिरा भवानी च
पश्चिमाम्नाय देवताः ॥ कालिका भेदसहिता तारा भेदेषु
मा

वि
क्री
८

संपूजा मातंगीभैरवीछिन्नातथा धूमावतीमता अनयाम्नाय
कथिता श्रीचक्रालफलप्रदाः नागशक्त्यादयोविद्याश्चय
दाम्नायदेवताः तत्रैदंस्वयाज्ञाभजेत्तत्रस्तुक्रमं
कालीशक्तिमतेसम्यक्वोक्तंमयं वस्तुवीरपेन गन्धेणामृत
लेभूमौविद्याग्रुरुसन्ततिं इत्येतत्स्वरयाभक्त्यासंप्रदाय
प्रसिद्धये अस्यंप्रदायाफलदानभवेतिहिदेवताः संप्रदा
यमविज्ञायमोहाद्वाज्ञानतोपिवा सिद्धेद्यान्यपन्नायोदेव
तांवासमर्चयेत् आचरेन्नपरोराद्रोमयोरस्त्रण्णकेविधि
यथानतद्वेमित्यमभिचारायनिश्चयात् आद्यगणपते
श्चकंतद्वहिर्भैरवतथा तद्वहिर्वटुकंचक्रंसिद्धचक्रंततु
द्वहिः वारणाख्यंतत्रपरिशंभवेत्तदनन्तरं तत्र्धेमा
लिनीचक्रंसमस्तचक्रात्मकेभवेत् आदौत्रिकोणविन्यस्य
तद्वहिस्त्यश्रमुद्धरेत् त्रिकोणतद्वहिश्चनवकोणंवत
द्वहिः तद्वहिर्वसुपत्रांकेतद्वहिर्वृत्तत्रयम् चतुरश्र
यंत्रस्यतद्वहिः पूजयेद्बुधः प्रणवंवाग्भवमायाकमला
रवर्वर्णतमः तत्प्रसादपराबीजमुद्धृत्याशिवशक्तिकेस
र्वंतं भ्रमरांकालशक्त्यांवुग्निसमीरणान् इहेदन्त्यवर्णां
स्तथ्रचेशार्थेनुसंयुतः ततश्चश्रीगुरोर्नामानन्दनाथान्त
मुद्धरेत् श्रीपादुकांपदंवोक्त्वापूजयामिनमोवदेत् अने
नमंत्रराजेनमध्येश्रीगुरुमर्चयेत् अस्मिन्मंत्रेपराध्यात्मक
त्वासर्वत्रदेशिकः देशिकाग्र्यस्यलेतस्यपत्नीनाम नि
योज्यच देव्यम्बाश्रीपदंवोक्त्वापादुकांपूजयामिच नमोन्त
विद्यानाथवामेतत्सत्वंगीयपजेत् साधायस्त्रयेपश्चंश्री
नाथादिगुरुत्रयम् श्रीचक्रराजपार्श्वेतत्रक्राधिष्ठानदेव

नम् गणनाथेन संपूज्य द्वितीयावरणं यजेत् प्रथमेका
मरूपाख्ये जालन्धरमतः परम् तृतीये पूर्णगिर्याख्ये स्था
णाय श्रवेय यजेत् वक्ष्यमाणाविशिष्टेन चोभ्याने मध्यदे
शतः भैरवं पूजयेन्नस्य मन्त्रनाथसाधकोत्तमः द्वितीयव
न कामपीठनायके कामरूपदलेषु वटुकं योगिनीश्चैव दे
वपालेन साधकः ततन्मन्त्रेण संपूज्य स्थाण्वाग्नेयात्र पश्चिके त्र्यः ५१
ग्नायस्य दलेषु भागे वटुकं वक्रनायके ततश्चैव कोणे
ष्वाग्यादेखुप्रदलेषाम् विद्याचतारगुरवो यष्टव्यानि।
नसिद्धये ततश्चायस्य दलेषु नामसंख्येन भुवनेश्वरात् सिद्धा
संपूजये द्रव्यावकामपीठानदेवतं ततश्चाष्टदलेस्था
याये द्वैमष्टके त्रयः आग्नेयादिवामेन रक्तशुक्लपर
दृष्टय ततन्मन्त्रेण संपूज्य पूजयेद्दलपञ्चके वामाद्
नैकमायन्मकारेण निजसिद्धये षट्समन्तेन रश्मानतयं
ववीरेश मण्डले मातृकवीजषट्कं च आयवर्णद्वितत्र
रेन द्रूपवीरशावोत्थायेयाउकोपूजयामिच एवं मध्या
त्त्काधिनाम्नावत्सं स्थात्तु पूजने स्वराश्च प्रथमेत्रूनेस्पर्श
वर्णाद्वितीयके तृतीये व्यापकावर्णामध्यप्ते ते निजाय
के श्रांभवेपूजयेद्रूपानतन्मन्त्रेण प्रयत्नतः सप्तमे मा
लिनीचक्रे चतरश्चत्वयात्मके पूजयेद्दायषेडाश्योत्रला
णायाष्टमातृकाः ततो द्वितीयरेखायां क्रमतायां पञ्चमा
गशः पूजयेत्तेच भूतानि ततन्मन्त्रेण साधकः तद्विवचा
नि^ दिशार्घवर्णाभेदैः कृतानानि ततस्तृतीयरेखायामि
न्द्रादयस्वाराणि न द्वारि स्वाये संपूजन् पङ्क्त्या मालिनीवि
सर्विग्रहां नाडियपासा [illegible] केंद्रः पीठिकां च ततो वहि:

वि
शी
१२
12

एवंप्रजयित्वैदेवीप्रसन्नाभवतिध्रुवं समेतियोसमन्दो
शोभाम्रगौभीमप्रवाश्रुतः योगराज्ञीयजेद्धमासिध्यगुरु
मण्डले यस्तुसंपूजयेद्धमाकुलेशगुरुमण्डले सदैशिकव
रःशोककलस्यादीनाप्रजनमा समंपदायोसगुरुःसनदे
वीस्वरूपधृक् तस्माद्दीनाशुभाशाकाश्रमयानिष्फला
वेत् यस्तुनैवंगुरुःशिष्यैर्नितूज्येवनवान्यथा नस्मात्कले
श्वतिथिश्वपूजनीयःसमाधकैः सततंसमस्तोवैवरवि
रूपाविमलानया श्रीतरीवदरीवैवहननरीशुभ्रमाहिर्के
हृतीनामष्टकंप्रोक्तंगुरुमण्डलपूजने उषस्यायामहा
विद्यानेनोक्ताःपीठशक्तयः गुरुमण्डलपूजायांज्ञेयाःपी
ठस्यशक्तयः वामापाकमलावैवरेववरीहदिवर्जिता
ततःप्रेतसमालिख्यवीजंवेनादिमनुशुभ्क चोसनन्तगु
कामालिनीपरा एवंकामगुरुविद्यायामाघयदीजयष्टक
के श्रीनदयाहिलोमनप्रोक्तंयोभवमुतमं ज्ञातव्यमेव
जोलनवस्यमाणेनवर्त्मना ॥ अथकादिमतेलेयगुरुमं
डलपूजने श्रीपर्णीसंभवेपीठे फलकायोस्यलोपिवास्य
लेनसममप्रशस्तफलसमनोरमं पावकस्यगृहेलेणादक्ष
यत समसमग्रमनोरम्यपदंपवोगुलान्तरे पावकस्यगृहेलेणं
दक्षसवरदयानियातनान् नवकोष्ठयनेनायंतेसंभूयचव
देयदे मध्यस्यपदमध्यस्थनवकोष्ठेशुभमध्यतः प्रागादि
विलिखेद्धर्णान्यानकोष्ठेनवेवकाशः मायाश्रीवीजसंवेव
प्रकाशानन्दमंजकं नाथनं ... व्याप्यमवाणानवकोष्ठके

गन्धैः पुष्पैस्तु धूपैस्तु दीपैर्नैवेद्यकैस्तथा ताम्बूलैस्तु नम
स्कारैः स्तोत्रैस्तथापि समाहितः ऐक्यभावनया नाथात्मनो
ह्यवधूतः पुनः मध्यनाथस्य पुरतः श्रीगुरुं पूजयेद्बुधः
नामादिकमतो विद्वान्सर्वत्रैश्वयजेत्सर्व नदहिः येकिनो वि
द्याशिवादिगुरुमण्डलं मादृशिणायक्रमेणैव पूजयेद्भक्तिभा
वतः एवं पर्वस्ववाहितः पूजां रात्रौ च कारयेत् पाउकास्त्र
यामीति प्रोक्तार्थेस्तु समाहितः पूर्णापर्वस्वतेष्वेव पदेषु
षोडशैवाहि कोशानि गुणसूत्राणां पानतो हृदयीतवे
षोडशार्णालिखित्वाग्रवन्मनोयाग्रवत्समाचरेत् एवं पूजा
यकर्तव्या गुरोर्जीवति सायकैः स्वतेनाथपदे हि ताशिव
तिपदसमयेन एवं यः पूजयेन्नित्यं विशेषादिवसेषु त
त्समादीताशुभाप्राक्तावान्यस्यायुष्भाभवेत् पूर्णाभिषे
कपुष्पैस्तु पदेषु कमलानि वै ह्रकतां पूजाप्रकर्तव्या पूर्णाय
वीतिरिक्तके पूर्णापर्वस्वतेषु वषोडशीकृतमप्येवं वत् चन्द
चन्दनकाश्मीरैः कशीरैर्मृगनाभिकैः स्रगन्धपुष्पकेनैव
विदध्याद्गुरुमण्डले पूजां नेले पयेज्ञालेनन्यकेभक्तिभाव
तः सर्वपाहिजयसिद्ध्यर्थमायुरारोग्यसिद्धये पूजादौ चनद
न्ते च गुरुस्तोत्रं पठेद्बुधः सम्यक्त्वयेस्वात्मसिद्ध्यर्थं रात्रौ चैव
समाहितः नमस्ते नाथ भगवन् शिवाय गुरुरूपिणे विद्या
वतारसंसिद्ध्यै स्वीकृतानेकविग्रह नवाय नवरूपाय प
रमार्थैकरूपिणे सर्वाज्ञानतमोभेदभानवे चिद्घनाय
ते स्वतन्त्राय दयाक्लृप्तविग्रहाय परात्मने परतन्त्राय भ
क्तानां भव्यानां भव्यरूपिणे विवेकिनां विवेकाय विम
र्शाय विमर्शिनां प्रकाशिनां प्रकाशाय ज्ञानिनां ज्ञानरू

वि॰
ती॰
१३
13

यिता गुरुस्तान्मार्गयोः स्वेन मन्त्रमार्गस्य पर्ययः सदा सद्गु
रुरूपेणाविर्भवेद्धि भवदासनम् इदं सोऽयं यदेनिर्मितं विद्यासि
द्धिप्रयत्नतः चक्रे देव्यास्तु शास्त्रान्तानाथान्ताग्गुरुमण्डले
गुरौ मन्ते शिवान्तास्तु गुरूणां त्रिविधा स्थितिः गुरुमण्डलमे
तद्धि पारम्पर्यमितिस्मृतं पारम्पर्यमिति ज्ञानात्संप्रदायः
स्थिरो भवेत् संप्रदाये स्थिरीज्ञाने संप्रदायवती भवेत्
देवताज्ञानविद्यास्तु मन्त्राः सिध्यन्ति तल्लक्षणात् गुरुस्तु योगु
निर्मुक्तिहेतवे गुरुमण्डलम् संप्रदायपरिज्ञानेन मन्त्रवीर्य
स्य संस्मृतिः एतद्रूपेण ज्ञानात्तिस्साधकस्त्वेकधी भवेत् नि
त्यनैमित्तिके चैव यं कामयवतन्त्रं प्र॰ कालान्तु पर्याया
त्सिद्धानीयप्रक्रमात् नैमात्तिसाधकेन्द्रस्य संप्रदायप्र
सिद्धये भवेत्पुस्तानियत्नेन तेयानि श्रीगुरोरपि पारम्पर्य
नयानानाश्रवाशिष्येभ्यो निवेदयेत् गुर्वाम्नदेवतात्वन्नामेके
मोभावयन्सदा नदात्तापालनाद्गुरुस्त्रोतमः शिष्यदृष्ट्यते ध॰
गुरुपकाशिमतेनामांकेलनस्तांगुरुशिष्ययोः तनन्त्रसंस्थविद
ष्यामि साधकानां हिताय च सन्दरः सगुरुः स्वस्थः सकलभैव
दृतंत्रवित् प्रसंशयः संशयाच्छित्तिरयेतात्गुरुमतः सो
रूपमनवद्यतंरूपसौम्यवक्त्रोप्युनः सर्वसर्वाभिमाधिवेश
ता प्रसंशयस्तत्त्वबोधनाच्छिष्यानिपारनात् नैरूपत्वम
विद्याशुरुसंहितवाहिता एवंविधोगुरुर्नेयपालितः शि
क्षुरःवरः वनांभिगाचेः सगुरुः सुदावान्सुस्थिरशायः प्र
तुष्टिस्थिरगात्रसुयेनाकाशीनुर्नेरयाः श्रोत्रिकोहढम
किसुगुर्गमंत्रसदेवते एवंविधाभवेच्छिष्यस्तिनतोगुरुःस
स्वद्गुरुः

शृण्वमानेवचनेदर्पादिमंवचस्तदा प्रसीदनाथदेवे
तितथेतिचक्रुनादरम् प्रणम्योपविशेत्पार्श्वेनयागच्छे
दनुत्तया मुखावलोकःसेवेतकुर्यात्सदादिष्टमादरात् प्रस
न्नेनवदेद्देनवक्रुघलपत्रिकामेक्षोथेनयालोभमाने
घहसनंस्तुतिम् वाप्स्यानिवर्ज्येत्स्थानिकार्याणिपारदेव
ने स्मरणादानेनथादानेवस्त्रनांक्रियविक्रयं नकुर्याद्गुरु
णासार्धंशिष्याभूत्वःकदाचन यतोगुरुःशिवःसाक्षात्तंस्तु
वन्यणमभजेत् यथादेवेतथामंत्रेयथामंत्रेतथागुरौ
यथागुरौतथाखात्मन्येवंभक्तिक्रमःप्रिये गुरोस्तुजन्मदि
वसेकुर्यात्सदारमादरात् विशेषपूजांयोगिभ्योभोजनंत
त्सदोवने थामेपेनेहरगानेपूजयेदग्रजादिभि एकदेशेन
पूजाहरस्पयोजनक्रमात् एकादिरतसंहृद्वावर्षेष
मेजनान्तरे ततोहरगतेसेवानदास्तापरिपालने ग्रास
नेशायनेवस्त्रभूषणापादुकानथा छायाकलत्रमनस्त्वप
त्यपूर्तनपूजयेत् एकग्राममध्यकार्जानकुर्यादनुज्ञ
या पूजामध्येसमायानेपूज्येननास्थितिंवदेत् विधेर्विशे
षमिलक्षाकुर्याद्योचोमदास्त्रथा वर्तेतसोपितच्छेषांकुर्याद्वि
घ्नलमानसः पूजामध्येगुरोःपूज्येनस्येवापिसमागते कु
तेमेवातिसेमाषिमौनंनेनेसमाचरेत् गुरूनमत्येतुधे
नपादद्वन्द्वोतनतस्यतु नकदाचिद्भवेत्सिद्धिमंत्रीवादेवत
वेने मेमणानस्यानियतेपूजांकुर्याद्यथोदिने नाचनस्मर
नेसम्यगज्ञानाभक्तिपरायणः शृणुकालीमतेप्रोक्तंलक्ष
णंगुरुशिष्ययोः तमेत्राककविधानेनसाधकानांहिताय
च ततंत्रैकलार्णवे श्रीगुरुःपरमेशानिशुद्धवेषोमनो

विवे १४

14

दूरः सर्वलक्षणसंयुक्तः सर्वावयवशोभनः सर्वागमा
र्थतत्त्वज्ञः सर्वमंत्रविधानवित् लोकसंमोहनाकारो दे
ववत्प्रियदर्शनः सुमुखः सुलभः स्वच्छः शुद्धान्तश्छिन्न
संशयः इंगिताकारचेष्टाविदूहनः कृतज्ञेनः अंतर्मुखो
बहिर्दृष्टिः सर्वज्ञो देशकालवित् आज्ञासिद्धस्त्रिकालज्ञो
निग्रहानुग्रहक्षमः वेदवेदांतविज्ञानः सर्वजीवदया
परः स्वाधीनेन्द्रियसंचारः षड्वर्गविजयक्षमः अग्रगण्यो
तिगंभीरः पात्रापात्रविशेषवित् निर्ममो नित्यसंतुष्टो नि
र्द्वन्द्वोनन्तशक्तिमान् सद्भक्तवत्सलो धीरः कृपालुः स्मि
तपूर्ववाक् भक्तप्रियः सर्वसमो दयालुः शिष्यशासिता
श्रेष्ठनिष्ठो गुरुः प्राप्तो वनिताश्रजनोन्मुक्तः नित्यनैमित्तिके
काम्यरतः कर्मण्यनिंदिते अलोलुपो हिंसः सत्यपरत्यागी
विचक्षणः विप्रविधाशिभिः पूजितो मंत्रयंत्रादिपारगः निः
संकल्पविकल्पश्च निर्णीतार्थविधायकः तत्त्वनिन्दाव
तिर्मौनी निरपेक्षो नियामकः इत्यादिलक्षणोपेतः श्रीगु
रुः कथितः प्रिये इति गुरुलक्षणं अथ शिष्यलक्षणा
नि शिष्यलक्षणानि सर्वलक्षणसंयुतं शमादिस
धनोपेतं गुणशीलसमन्वितं शुद्धदेहान्नवन्धाम्रपा
र्मिकं गुरुमानसम् दृढव्रतं सदाचारं श्रद्धाभक्तिसम
न्वितं कृतज्ञं पापभीतं च साधुसज्जनसंमतं आस्तिकं
दानशीलं च सर्वभूतहिते रतम् विश्वासविनयोपे
तं वित्तशाठ्यविवर्जितम् प्रमादमायकंशुंबलकां
क्षिसमानिनम् अनुकूलक्रियायुक्तममानिवचनं
हितसम्यग्मितश्रिय ॥

भाषिणे गुरुदूषणे सकृदुक्तगृहीतार्थवक्तरे बुद्धिविस्तरे
गृहीतस्य मनोधर्मान्निर्विकारमसेवितम् विस्मयकारि
णे वीरे मनोहारिक्षवर्जिते सर्वकार्यानिकुशले धीरे सर्वोप
कारके वाङ्मनःकर्मभिर्नित्यं गुरुकार्यसमुत्सुके गुरुदेव
तभक्ते च कामिनीभजनोत्सुके नित्यं गुरुसमीपस्थे गुरुसे
वोपकारिणि वाङ्मनःकर्मभिर्नित्यं गुरुकार्यसमुत्सुके
गर्वाज्ञापालके देवि गुरुकीर्तिप्रकाशके गुरुवाक्यप्रमा
णे तु गुरुशुश्रूषणोरते विज्ञानवर्त्तिने प्रज्ञावादिणे कुल
नायके लज्जादिमानगर्वाभिवर्जिते गुरुसन्निधौ निरपे
ते गुरुद्वेषेन न्यसादादिकारिणि कुलधर्मकथायोगि
योगिनीकौलिकप्रिये कुलाचारानादिर्तमौतमार्गाभिगामि
ने इत्यादिलक्षणोपेते गुरुः शिष्यं परिग्रहेत् इति सच्छिष्य
लक्षणानि अथ सदोषलक्षणानि कुलार्णवे उल्लासेत्वा
पञ्चद्वये गुरुहीने विरूपिणे पशुशिष्यं च पाषाणे छन्ने पंडे
न मानिने हीनाधिकविकाराङ्गविकलावयवान्विते पंगुम
न्धं च बधिरं मलिनं व्याधिपीडिते गलच्छिद्रदुर्भिखं चैव सच्छा
वेशधरे विस्म दुर्विदग्धं कुचेष्टं वक्रकुटिले भीमवीक्षणे
निशालस्ययुते तन्द्राघूर्ताद्यसनान्विते कपटकूपमल
भावे शीतरहिते नतं सदा शून्यगुरुकरेत्त्वं गुरुभक्तिवि
वर्जिते रहस्यभेदके चापि देवीकार्यार्थवातके मार्जा
रवकवृत्तिचरभ्रान्तविषाणतत्परे मायाविने कृतघ्ने च वञ्च
सत्यो नरदापके विश्वासघातके देवद्रोहिसंवापकारि
णे अविद्यासमवयात्मनर्थासिद्धिकालिणे ग्रातनापेन

वि णी ८
15

मोदिन्त्वंकुत्सितं कूटसाक्षिणाम् सर्वेरयाचकेदेविसर्वौ
कृष्टाभिगामिने असम्यनिष्टेवासके ग्रामसादिवज्रभाषि
णाम् उर्विवारकनर्कोविकारके कलहप्रिये हृष्यातेय
करेभ्रान्तेभ्रामकेवाग्विडम्बके परोत्तेहषणाकरेप्रत्यते
प्रियवादिनम् वाग्दत्तवादिनेविद्याचोरमानप्रशंसके
गुणामहिम्नेसज्ञीनमानिक्रोधसमाविते बार्वाकडर्जन
संवसर्वलोकविगर्हिते पिशुनेपरसन्तापसर्वप्राणिभ
यंकरे सक्लेशवादिनेमित्रद्रोहिणांभ्रान्त्वेवके जिह्वाय
स्यपरेदेविनस्केरपशुवेष्टिते प्रकारणाद्वेषहास्यकेशा
क्रोधादिकारिणं प्रतिहास्यसकर्माणमर्मान्तःपरिहास
कम् कामुकेवापिनिर्लज्जेमिथ्याउद्युष्टसंवके प्रसन्याम
रमात्मर्थेदम्भाहंकारसंयुतम् ईर्ष्यापैशुन्यपारुष्यकार्पण्य
क्रोधमानिनम् अधीरेदुःशिवतेद्वेष्यमशाक्तेनतवर्जिते
अप्रमत्तमतिमूढविलासकृतिनमानसे दम्भालोभयुते
दीनमनतृष्टसर्वयाचके वञ्चाशिनेकपटिनेभ्रामकेकु
टिलेप्रिये भक्तिश्रद्धादयाशान्तिधर्माचारविवर्जिते मातृ
पितृगुरुप्राज्ञमहतांहास्यकारिणं कुलद्व्यादिवीभत्स
गुरुसेवाभिमानिनम् स्त्रीरिष्टेसमयभ्रष्टगुरुशासकृले
खीरे इत्यादिविगुणोपेतेगुरुशिष्यपरित्यजेन स्नेहाहाला
भतोवापिपादरद्धातिदोतयेन नास्मिन्गुरोसाशिष्यतेदेव
तार्थापिप्रापनेन नस्मादेवविपश्चिन्न गृह्णीयान्कथञ्चनय
दिगृह्णातिमोहेननस्मापेक्ष्याप्यनेगुरुः मोत्रपापंचरानानेय
तिनापाकृतेयया तथाशिष्यकृतेपापंप्राप्नोगुरुमभिस्पृशेन

गुरुस्त्रिवारमाचारैर्बोधयेत्कुलनायिके नशृणोतिहिशि
ष्यश्चेत्तदापापंगुरोर्नहि इतिगुरुशिष्यलक्षणानि अथगु
रुपादुकामाहात्म्यं श्रीकुलार्णवे वाग्भवमूलवलयस्सूत्रा
द्याःकवलीकृताः पंचकुलागमज्ञानंपादुकायांप्रतिष्ठितं
कोटिकोटिमहादानात्कोटिकोटिमहाव्रतात् कोटिकोटिम
हायज्ञात्पराश्रीपादुकास्मृतिः ११ कोटिमंत्रजपात्कोटिपुण्य
तीर्थावगाहनात् कोटिदेवार्चनादपिपराश्रीपादुकास्मृति
महारोगेमहोत्पातेमहादुःखेमहाभये महापदिमहापा
पेस्मर्तव्यापादुका तेनाधीतंश्रुतंज्ञातंदत्तमिष्टंचपू
जितं जिह्वाग्रेवर्ततेयस्यसदाश्रीपादुकाप्रिये सकृच्छ्रीपा
दुकांदेवियोवाजपतिभक्तितः ससर्वपापरहितःप्राप्नोति
परमांगतिं शुचिर्वाप्यशुचिर्वापियोभक्त्यास्मरतिपादुकां अ
नायासेनधर्मार्थकाममोक्षांल्लभेतसः श्रीनाथचरणाम्भो
जंयस्यांदिशिविराजते तस्यांदिशिनमस्कुर्याज्ज्ञात्वाप्रतिदि
नंप्रिये नपादुकापरोमंत्रोनदेवःश्रीगुरोःपरः नहिशाक्ता
त्परोमार्गोनपुण्यंकुलपूजनात् ध्यानमूलंगुरोर्मूर्तिःपूजा २
मूलंगुरोःपदं शास्त्रमूलंगुरोर्वाक्यंमोक्षमूलंगुरोःकृपा
गुरुमूलाःक्रियाःसर्वालोकेस्मिन्कुलनायिके तस्मात्सेव्योगु
रुर्नित्यंसिद्ध्यर्थंभक्तिसंयुतैः तावद्भ्रांतिर्भयंदुःखंमोहशो
कभ्रमादयः यावन्नायातिशरणंश्रीगुरुंभक्तवत्सलं ता
वद्भ्रमंतिसंसारेसर्वदुःखमलीमसाः यावन्नभजतेभक्त्याश्री
गुरुंशिवरूपिणं सर्वसिद्धिफलोपेतैर्मंत्रस्तन्त्रैर्नशोभ
नः गुरुप्रसादमूलोयंपरंतत्त्वंमहात्मनः पश्यादृशानिसं
तुष्टःप्रसन्नोवरदोममतु तथाभक्त्यायत्नेः प्राप्यगुरुंप्रयत्नेन

वि॰ श्री॰ १९

16

नोषयेत् यदादद्याच्छिवाय स्वमात्मानं देशिकोत्तमः तदाग्र
क्तो भवेच्छिष्यो न ततो ल्पि पुनर्भवः तावदाराधयेच्छिष्यः प्र
सन्नो यथा भवेत् गुरौ प्रसन्ने शिष्यस्य सद्यः पाशक्षयो भ
वेत् मनसापि न कर्तव्यं तेन भक्तिर्मितो न नीतिं विना ॥ संपादये
त्सर्वस्वामिनो भक्तवत्सलाः ब्रह्मविष्णुमहेशानदेवता
मुनियोगिनः कुर्वन्त्यनुग्रहं तुष्टा गुरौ तुष्टे न संशयः भ
क्त्या संतुष्टगुरुणा यो यो दिष्टः कृपालुना कर्मसु युक्तो भवे
र्धर्मभुक्तिमुक्त्योः समानने शिष्यत्यापि नदाग्रये यदा संतो
षितो गुरुः तस्मात् गुरोः प्रियं कुर्यान्मनोवाक्कायकर्मभिः य
दि वा परितुष्टेन गुरुणा यं प्रकुर्वीत मुक्तोसीति समादि
ष्टः सोपि मुक्तो भवेत्प्रिये श्रूयतां निश्चयं येन यान्त्याकल्पदे
हो स्थिरे कृतोमि गुरुरूपेण पशुपाशाविमावने तेनेष्टिपथ्य
वेदी महत्कं सुपर्वायिधः तस्मै देयं ततो ग्राह्यं स तस्मात्
देयम्य विप्रोपि गुणयुक्तो वाप्यभक्तेन प्रथाप्यते सुलक्ष
पि गुणयुक्तो वा भक्तिमान्स्व विशिष्यते गुरुभक्तिविहीनस्य
तपो विद्या व्रतं कुलं निष्फलं हि कुलेशानि केवलं लोकरं
जने गुरुभक्त्याख्यदहनदग्धदुरवाप्तिकल्मषः श्वपचोपि
मैर्जः सन्नैर्नानावद्यानापि नास्तिकः धर्मार्थकामैः किं तस्य मो
क्षस्तस्य करे स्थितः सर्वार्थैः श्रीगुरौ दिव्यस्य भक्तिः स्थिर
सदा ॥ इति श्रीविद्यार्णवे प्रथमः श्वासः ॥ १ ॥ तथा सांशिवाश
रूपेण भक्तिमुक्तिप्रदो मम इति भक्त्या स्मरेद्यस्तु तस्य सिद्धे
रदूरतः यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ तस्यैते कथिता
ह्यर्थाः प्रकाशन्ते महात्मनः नानायोगामहादेवमानतो गुरुयासु
शानि यस्य भक्तिर्भवेदेवं तथा कार्यो निरंतरं गुरौ तथा

रु^

यत्तदाननयत्नोर्थं च नायैर्नेन तथापि प्रिये श्रीगुरौ निश्चलाभ
क्तिर्वर्धते हि यथा यथा तथा तथास्य विज्ञानं वर्धते कुलना
यिके किं तीर्थाद्यैर्महायासैः किं व्रतैः कायशोषणैः निर्वि
जमेवादेवेशि भक्तिर्यस्य हि सद्गुरौ कायक्लेशेन महता न
यमावाप्यते फलं न तत्फलं लभते देवि गुरुसेवया
भोगमोक्षार्थिनां च सर्वविद्याशेषपदकारिणां भक्तिरेव गुरौ
देवि नान्यः पंथा स्वनिश्चितः श्रुभमानि च सर्वाणि समहापा
तकानि च भक्तिं तेजोनयन्ति तूलराशिमिवानलः वि
श्वासाय नमस्तस्मै सर्वसिद्धिप्रदायिने येन स्वद्गुरुरुद्भवः
फलं त्यविकलं फलं न योगेन न यो नाम्नाक्रमः कोपि निग
मेन श्रमाय कुलमार्गस्मिन् भक्तिरेव विशिष्यते साक्षात्कुल
मये देवि सर्वस्मिन् भुवनान्तरे किं न भक्तिमतां तेषां मयाकु
षोन सिद्ध्यति गुरौ मनुष्यबुद्धिं च मन्त्रे चाक्षरबुद्धिकां यतिमे
सा शिलाबुद्धिं कुर्वाणो नरकं व्रजेत् गुरुं न मर्त्यबुद्ध्या तं यदि
बुध्येत तस्य न कदापि न भवेत्सिद्धिर्मन्त्रैर्वा देवतार्चनैः श्री
गुरुं प्राकृतैः सार्धं यस्मरेति वदन्ति वा तेषां च सुकृतं सर्वं
पातकं भवति प्रिये जन्महेतू हि पितरौ पूजनीयौ प्रयत्नतः
गुरुर्विशेषतः पूज्यो धर्माधर्मप्रदर्शकः गुरुः पिता गुरुर्मा
ता गुरुर्देवो गुरुर्गतिः शिवे रुष्टे गुरुस्त्राता गुरौ रुष्टे शिवो
पि न गुरोर्हितं हि कर्तव्यं वाङ्मनःकायकर्मभिः श्रुहितवि
रणाद्देवि विश्वाद्यो नायते नोक्रमिः शरीरं वित्तप्राणैश्च श्री
गुरुं वंचयन्ति ये क्रिमिकीटपतंगत्वं प्राप्नुवन्ति नराधमाः
गुरुत्यागाद्भवेन्मृत्युर्मन्त्रत्यागाद्दरिद्रता गुरुमंत्रपरित्यागा
द्रौरवं नरकं व्रजेत् गुर्वर्थं धारयेद्देहं न तदर्थं पतनमर्गे येन्

वि
सं
२

निजप्राणात्मारिमज्जगुरुकार्यसमावेशेन गुरुं कंपयन्नेवाक्र
माशिषंपरिचिन्तयेत् तेनसन्ताडितोवापिप्रसादमितिसं
स्मरेत् भोगयोग्यानिवस्तूनिगुरवेसर्वमर्पयेत् नेच्छेय
मितिसंचिन्त्यवास्वभूयात्कलेवरे गुर्वैयनतयःकपायोमोय
वासादिकंचरेत् नोऽप्ययायोवनेभ्रूपानसत्वायासात्मशुद्धये
ननियोगेगुरोर्दयाशुश्रूषादानैवभावयेत् स्मणादानेनतथा
दानेवल्लनाऊपविरूपं नऊर्पाङ्गकाभिःसार्धशिशोभूसःक
शवन नऊर्यामास्तिकेर्वादेसभाषणामपीश्वरि विलोकार
त^ रिंगच्छेनासीनसहतैःकोविन गुरोर्मानिहितेयत्नरजय
दन्यमात्रिके सयानिनरकंवोरमाश्नानिष्क्रलाभवेत्
शिवमानवेहङ्गारगुरुपादाम्बपाविशा नदासयानकनेव
मात्रारुपोगुरुःस्मृतः मंत्रागमायमन्यत्रकनेनमेतिवद
येन गुर्वात्तयातस्त्रीयानप्टानिष्टविवर्जयेत् सशास्त्राके
रहस्यार्थनवदेयस्यकस्यचित् यदिनृपात्ससमयश्रुत
पवनंसंशयः श्रद्धेनभावयेन्निमेनहैतेगुरुणासह ग्राम
वत्सवभूतेषुहितरूपान्कलेवरे ग्रामस्थानांक्रमशोवेः
शुश्रूषाम्याचतविधा शुश्रूषयानयादेवशिष्यःसंतोषये
तुरुं यदेयदेस्वमयस्यफलंपामाम्यसंशयम शुश्रूषणा
यशोयस्यगुरुदेवमहात्मनाम केवलंगुरुशुश्रूषान
स्वपाकारिणीप्रिये महाकिसारितामाचेत्सर्वकामफ
नपदा तोषेनेनसर्वपापानिवर्धन्तेप्राणशयःसि
ध्यन्तिसर्वकार्याणिगुरुशुश्रूषणाप्रिये यथदात्मारि
नंवल्लननारितेनवचयेन गुरुदेवार्वकोयन्नतस्य
श्राप्नगाणपे ॥ ॥

17

भक्त्याविमानुसारेण गुरुमुद्दिश्य यत्कृतं स्वल्पं वा बहु वा
गुणं तत्सर्वमाप्नोति शिष्यः सर्वं स्वमपि यो दद्याद्गुरवे भक्ति
वर्जितः सिद्धिज्ञानफलमाप्नोति भक्तिरेवहि कारणं यस्मि
न्देशे गुरोरस्ति स्थानात्तु भवेच्चेतत् प्रवश्यं यदि वा छार्थे
दत्तभूषणदानतया यो लिप्सार्थेन दद्यं वा गुरुस्वमुपजीवति
लोभान्मोहात्स पापेन नरके च विशत्यके प्रसादं स्वगुरोः
द्रव्यमदत्तं स्वीकरोति यः ५५ तिरश्चां योनिमापन्नः कृत्वा दे
भस्य नेतारि यः गुरुद्रव्याभिलाषी च गुरुस्त्रीगमनोत्सुकः प
तितस्स पातकस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते आत्मानं गोवधग्रह
णं गुरोरप्रियदर्शनं गुरुद्रोहमिदं प्राहुर्यः करोति स पा
तकी स्वद्रव्यविनियोगं च नानाविधं गुरोश्चरेत् ग्रन्थवेयन
यः कुर्यात्स भवेद्ब्रह्मघातकः गुरुस्थानं समाश्रयेत न द्रव्यं यो
विनाशयेत् गुरुभिः सवत्रैः कार्योऽस्त्येव यत्नेन पातकी गु
रुकोपानलानाशोऽमोघ गुरुद्रोहाच्च पातकं न स्यात्तेर्गुरुनिन्दा
योगर्वाग्निक्षान्निवापदः जीवेदग्निप्रविष्टो वा नरः पीतवि
षोऽपि वा सर्पहस्तगतो वापि नापराधकरो गुरोः यद्यत्री
गुरुनिन्दाम्यात्पापश्रवणात्सके सद्यस्तस्मादपक्रामेत् दू
रेन शृणुयाद्यथा गुरोर्नामजपेन्नस्याश्नुवतो मासमापनि किं
या गुरुपुत्रस्तद्दासीदासायाचापमानयेत नानिन्दे
त्समयानदेव्याप्तागमादिकान् श्रीगुरोः पादुकाभूष
गुरुनाम स्मरति जपः गुर्वाज्ञाकरणं कर्म शुश्रूषा भजनं गु
रोः विविक्तदेशे कार्या वासं चांतास्थितात भक्तिमान् ध्वज
नं पादुकाछत्रचामरवाहनादिकं तांबूलमुल्लंघनेवेषष्ठ
स्स्यप्रवेशछत्रैः वाहनेपादुकांछत्रमासनं शयनादि

वि॰
गी॰
१८
18

के दृष्ट्वा गुरोर्नमस्कुर्यात् आत्मभोगाय कारयेन् पादप्रक्षा
लनं स्नानमभ्यंगदन्तधावनम् मूत्रनिष्ठीवने तैरेशाय
ने स्त्रीनिषेवनम् वीरासने च नैवाकाममासने हास्यरोदने
केशमोचनमुष्णीषं कंचुकं नग्नतां तथा पादप्रसारणं
वादं कलहं दूषणानि च भ्रूभंगमवाचिकरास्फालन
भूनर्तनं रतउकुटमल्लादिगुरुसमीपादिवाभिके गुरुयो
गिमहासिरुयोठे गाग्रमेभुव नाचरेदाचरेन्मोहादेव।
मुखावलोकी सेवेत तत्क्रमं च समाचरेत् गुरुकानलक
विशकपा निग्रहानुग्रहेवापिगुरुः सर्वस्यकारणं निर्गं
तेपद्मे गुर्वेकान्सर्वेशासनं तत्रच्चने गुरुकार्यस्वयंशाको
नापरंप्रेषयामिये वर्जनं तत्र सैर्भ्मैस्मैसाद्दनोपातिभक्ति
मान् गर्भावलि छलस्य पंजाग्रजपन्पायं स्वप्नजन्म गुर्वाज्ञा
मेवकुर्वीत तत्र नेनात्मगात्मना ११ ग्रामिमानेन कर्तव्यो ५॥
जातिविद्याधनादिभिः सेवेदास्मवयनिम्पशिष्यः श्रीगुरुम
निषो स्थापाभूमिपरित्यागी विनीतस्त्वतिभक्तिमान् देवे
गुर्वेयतस्तिष्ठेद्गुरुकार्यसमुत्सुकः स्वकार्यमस्य कार्यं वा
शिष्यः श्रीगुरुर्विनाविना गुरुपार्श्वगतोनमः प्रच्छन्नास्याम
तेवदेत् सामान्यनोनिमेवैवस्वगुरोर्यदि स्मानिषो श्रावे
यादिमुख्यामाराधं कोटिगुणोभवेत् ग्रनाहस्यगुरोर्वा।
कंस्पृशायायः पराग्माव: श्रीरतेवाहितेवापिरोरवेन
रकंचजेत गोब्रालस्नात्वंपकनायम्यापंसमवाप्नुयात् त
मांपसमवामातिगुवेग्रत नमाघराणानू स्थानानरगतं वाप्य
विषयविषमंस्थिते।

श्रीगुरुं नयजेत्क्वापि नतदादिष्टोव्रजेन्नान्यथे ग्रथःस्थिते गुराव्
र्ध्वं नतिष्ठेन्नकदाचन नगच्छेदग्रतस्तस्य नविशेदुत्थिते गु
रौ शक्तिच्छायां गुरुच्छायां देवच्छायां नलंघयेत् स्वच्छाया
नेषु नोकुर्यान्न स्वपेद्गुरुसन्निधौ भाषणं पठनं गानं भो
जनं शयनादिकं अनादिष्टो न कुर्वीत न चावन्दनपूर्वकं
चलद्दन्ताशनं कुर्याद्गुर्वाज्ञां परिपालयन् विनागुर्वाज्ञया
शिष्यो निःश्वसेन्नातिशासनात् पूर्वं गुर्वाज्ञया कुर्यान्मालि
गेनस्तु विपर्यये भक्ताग्रणामध्ये चानिष्टं दृष्ट्वांजलिपुटः प्रिये
पश्चात्पादेन निर्गच्छेन्नमस्कृत्य गुरोर्गृहात् एकासनेनाप
विशेद्गुरुणा तस्मैः सह नविशेदासने देवि देवता गुरुस
निधौ गुरोः सिंहासने देवि स्वस्थानासनमासने देव्यासनेक
टिस्थानामिनरेषासमासने जानीयाद्यानाप्लवाहरेहृस्ना
गुरुं सदा देवप्रणामं कुर्वीत नित्रिःप्रदक्षिणमाचरेत् ननस्त्रि
घातुर्दशवान्यश्रादिषेकमेवच गुरुं तद्गुरुयोगेन वन्देत
परमं गुरुम् नतानमेद्गुरुं चापि गुर्वग्रे तन्निवारयेत् प्रगु
रोः सन्निधौ शिष्यः स्वगुरुं मनसा नमेत् गुरुं ज्ञानमेवत
वैदैवतेत्प्रणामवचा नमेद्देवतानुज्ञा प्रतिमांलोहह तु
णमयीं गुरोः प्रणामवितपंसेष्ठानामेकमेवच पूज्यानाम
नेलिख्य हस्तपिण्डवाकावन्दने देवानारकंकुलावाधितान
हर्देस्तपोयनानान् विद्याधिकाश्चकर्मस्थान्प्रणमेत्कुलना
यिके शीर्दिष्टगुरुभिः शास्त्रपाषंडपतितेशठम् विकर्मा
णांकृतघ्नानामिणं चैव नोनमेत् ग्रनिवेद्यगुरुंधेकेय
त्किंकरहसार्स्थितः प्रमधंलेनभुंकेप्यात्मकरोनायतेस्तन ॥

एकयामे स्थितः शिष्यस्त्रिसन्ध्यं प्रणमेद्गुरुं क्रोशमात्रस्थिते
भक्त्या गुरुं प्रतिदिनं नमेत् अर्धयोजनतः शिष्यः प्रणमेत्पं
चपर्वसु एकयोजनमारभ्य योजनद्वादशावधि तत्तद्यो
जनसंख्यातमासेषु गत्वा नमेद्गुरुं दूरदेशस्थितः शिष्यो भ
क्त्या तत्सन्निधिं गतः प्रतिहारस्थितः शिष्यो यथेच्छासमान
दाव्रजेत् रिक्तहस्तस्तु नोपयाद्राजानं देवतां गुरुं फलपु
ष्पाम्बरादीनि यथाशक्त्या समर्पयेत् एवं यानावरोहे देवि व्र
स्त्रादृष्टसतां व्रजेत् गुरुशक्तिस्तु नमस्कार्या ज्येष्ठभ्राता गुरोः
समः भ्रातृवच्च कनीयांसः पुत्रावाकुलपालकाः लोका
` नुमे देवेशि गुरुमेष्ठकीर्तिमुखाः गुरुकल्पस्य कीर्तनप
णामं तु गुरोर्यथा स्वेमष्ठस्वकम ज्येष्ठः कुलज्येष्ठस्तनीयकः
गुरोर्ज्येष्ठस्तदेवेशि अतिज्येष्ठवनष्ठ्य यावज्ज्येष्ठाभिवा
दनक्रमाज्ज्येष्ठांगगौरितः गुरोश्च कुलवृद्धस्य वन्दनादिवि
धानतः पितृमात्रादि सर्वेभ्यः सम्यकोटिभवम्पुरु प्रभुत्वा
न प्रणामाधिरूप्यकरोषधलावतः यदानावार्थं प्रणामान्तं
नेसप्रकाशयेत् प्रभुत्वान प्रणामाधिरोषटः स्यादतः प्रिये
यातिभूतापभूमस्तु प्रणामयः कारिष्यति ९॥ समस्तापश्र
रिन्द्रो देवनाशपमान्नुयात् यो गुरुस्थानं कयामः पादु
कापरिसरयथा गुरुवत्सनंतमं नद्यामाज्येष्ठैवन्यानवाश्रिये १
कुलार्णवे श्रीगुरोः कुलशास्त्राणि सम्यगाख्यानानि यानि तु भ
क्त्या श्रीपीठकेदेवि प्रणाममयपारिकीर्तितेयेन अस्त्रादिसंयुक्तं भूयर्यंत
यस्मै गुरुमन्त्रतिः नयमेमर्वोपास्यपरकोनष्टमोमहेतने

श्रीनाथदेवस्वामीति विवादे बोधने वदेत् श्रीगुरोः पादुकां
मुद्रां मूलमंत्रं स्वपादुकां शिष्यादन्यत्र देवेशि न वदेद्यस्य क
स्यचित् पारम्पर्यागमाम्नायमंत्राचारादिकं प्रिये सर्वं गुरु
मुखाल्लब्धं सफलं स्यान्न चान्यथा श्रीशास्त्राश्रयपुस्तं वशुल
केदेववर्ज्जये निर्म्मसमर्चयेदन्यापशुहस्तेन निर्लिपेत
सदा रवर्ज्जयेद्वेत कुलशास्त्राणि पार्वति पशुशास्त्राणि स
र्वाणि वर्ज्जयेन्मरदारवत् स्वधर्म्मस्थं यथाक्षीरमपेयं स्याद्द्वि
जोत्तमैः तथा पशुमुखाद्धर्म्मं न ग्राह्यं कौलिकैः प श्रुणो
ति कुलाचारं यथाशास्त्रं च यो वदेत् नातुभोगश्छतः सावा(
योगिनी वीरमेलनं अप्रदर्शनापेवाच कुलधर्म्मं कुलेश्वरि
नरकान्न निवर्त्तते यावदाभूतसंप्लवं कुलाप्तनाथयाग्रामे
मूलेन च समाहूता सकला मगताचापि पंचपाशरतायोषि
तः मूलेश्वाः पूजनीयाः सुगुरुवद्गुरुयोषितः कुलांगकान्न
सर्वाः कुमारीं च कृशोदरीम् मनोहरां यौवनस्थामर्च्चयेद्देव
नायिका ग्राममोसस्वरांकुर्भमनेभासि ह्लिलिगोने सहका
रमशोकं च वृक्षं लोलं कुमारिकां एकवृक्षं श्मशानं च स
मूहयोषितामपि नारीं च रक्तवसनां हष्ट्वा वन्देत भक्तितः गु
रुभक्तिमतस्रेष्ठकनिष्ठकुलदेशिकान् कुलदर्शनशास्त्रा
णि कुलद्रव्याणि कौलिकान् प्रेरकान् वटुकांश्चापि वाचकान्
शिकौलघ्रा शिक्षकान्बोधकान्यागियोगिनीसिद्धरूपान्
कन्याकुमारकान्नग्नानुन्मत्तानपि योषितं नानिन्देन्नग्रसे न्न
ननहमेत्तापमानयेत् नाप्रियेनाल्पनं ब्रूयात्कस्यापि कुलयो
गिनः कुरुपेष्वतिक्रमेतिनवदेत्कुलयोषितं परीतपेच्च भ

वि
र्सो
२०

20

ज्ञानंवीराणांचकुलाकुले नपश्येद्वनितांनग्नामुन्मत्तांप्रक
टस्तनीम् नदिवासेवयेन्नारीं नयोनिंननिरीक्षयेत् या
काचिदंगनालोकेसामातृकुलसंभवा कुप्यन्तिकुलयोगि
न्योवनितानामतिक्रमात् शतापराधांवनितांपुष्पेणापिन
ताडयेत् दोषान्नगणयेत्स्त्रीणांगुणानेवप्रकाशयेत् ति
ष्ठन्तिकुलयोगिन्यःकुलवृक्षेषुसर्वदा नमेचैतुनमस्कुर्य
मर्चयेद्विशेषतः नस्वपेत्कुलवृक्षाधोनचोपद्रवमाच
रेत् दृष्ट्वाभक्त्यानमस्कृत्याछेदयेन्नकदाचन सेषांनकक
प्र॰ रजाद्वानिस्त्रीयकंदेवकाः विल्वैवदोइस्वैचकुलहन्ता
नवस्रनाः देवतागुरुशास्त्रादिसिद्धाचारविदूषकाः वि
याचैवागुरुद्रोहीब्रह्मराक्षसतांव्रजेत् गुरुंमोहादनादृत्यमे
र्भस्यवीरश्रुरुषान् कापिंत्रकुलशास्त्राणिभवेत्तिब्रह्मराक्ष
सः प्रकाशप्रदातारंयोगुरुंनैवमन्यते श्वानयोनिशतंग
त्वाचांडालत्वमवाप्नुयात् गुरुंप्रकाशयेद्धीमान्मंत्रंनैवप्रका
शयेत् अप्रकाशप्रकाशाभ्यांक्षीयेतेसंपदायुषी कुलधर्मे
समाश्रित्यश्रावाचारंयोनपालयेत् पश्वाचारिणस्तस्समहा
पातकिनःप्रिये आपदोदुरितेरोगादारिद्र्यंसकलंदोभयम्
योगिनीनांप्रकोपस्तुस्खलितःस्वपरेपदे भ्रममाणःपुनभ्र
ष्टस्तेजोहीनोतिदुर्गतिः निन्दितःसर्वविद्विष्टोविकलःस
गवर्जितः देशाद्देशान्तरंयातिकार्यहानिस्तुसर्वदा त
सापिकुलमार्गस्थाःशाकिन्यःकुलपालिकाः भक्षयन्ति
पुराणासोवरारोहेममैववक्त तस्मादाचारवान्दे
वियोगिनीनांप्रियोभवेत् ॥

सदाचारेण देवत्वे योगिनीवीरमेलने संप्राप्नुवंति निर्य
त्कैलौकिकात्तोहपर्ययात् संस्कारेणविहीनत्वात् गुरुवाक्य
स्खलेखनात् आचारलंघनाद्देवि कौलिकः पतितो भवेत्
नित्ये नैमित्तिके काम्ये मंत्रतंत्रादिलोपजे आनंदे पशुभृः
संगे मंत्रसांकर्यसंभवे शमप्रकटसंभूते ज्ञानाज्ञानकृते
प्रिये एवमादिषु दोषेषु पापेष्वगुरुलाघवे देशकालव
योविज्ञे समस्तानां विधि यथा प्रायश्चित्तं गुरुर्दद्यात् सर्वपाप
विशुद्धये शिष्योपि च तथा शक्त्या प्रायश्चित्तं समाचरेत् अथ
वा सर्वपापानां गुरुनामजपः स्मृतः ज्ञात्वा नूनं दसकालंदोषप
रिशुद्धये यथाग्निना गुर्वाचारसमालंबं मायापश्चिमाग्निनाद्
हेत् वज्रनाराकिमुकेनरहस्यं सृगुणापार्वति वर्णाश्रमाणां
सर्वेषामाचारः सद्गतिप्रदः गुरुसिद्धवारमाचारेकथयेत्क
लनायिके नत्रशृङ्गातिशिष्यस्वनदापापेगुगेनेह मंत्रिदे
षस्वगृजानं भार्यादोषः पतिं यथा तथा ग्रामोन्यसत्ये हंशि
ष्यापापं गुरुः प्रिये देवस्थाने गुरुस्थाने श्मशाने चावतच्छेष्य
पादुकासनविरामं यमेषुनानि विवर्जयेत् देवगुरु
स्थाने देवदेवाधिदेवताः सिद्धसिद्धाविवामोस्वस्त्री पूर्व
समुदीरयेत् प्रथमनामं न्यूनोक्तप्यामाद्याद्य नामानिवसुनीम
विरूपां मुक्तकेशीं च कामार्तां न निवेदयेत् कुमायोनिपशु
गोशं दिग्वस्त्रां प्रकटस्तनीम् नालोकयेत्परस्त्रीं परदारां
स्त्र वर्जयेत् धान्यगोगुरुविप्राग्निविम्बाक्रोशानतान्प्रति नै
वप्रसारयेत्पादौ नैनाप्रिचस्तंचयेत् आलस्य मदसंमोह
शाठ्यं पैशुन्यविग्रहान् असूयामात्मसंमानं परानेत्वाच
वर्जयेत् लिंगिनश्वानिनोविप्रत्वे देवेशा कृतसोदृनाः प्रणाम

वि
ति॰
२२
21

गमशास्त्राणिकर्मांशस्थापितंदूषयेत् अंगंमुसलमश्मा।
नेदामउद्भूलूखलम् शूर्पंसंमार्जनींदंडंधनवेकर्ष
मात्रयम् कलशंचामरंछत्रंनर्पणंभूषणानितथा भाग
योग्यानिचान्यानियानिद्रव्याणियानिच महास्थानेषुव
र्त्तनियानिवादेवतालये दिव्योक्तानिपदार्थानिभूताधि
ष्ठानियानिवै लंघयेन्नातैनेतानिनैतानिवपदास्पृशेत्
यागोष्ठीलोकविद्विष्टायाचसेरेगविसर्पिणी परहिंसात्मि
कायाचनतामवर्तयेत्कचित् प्रतिग्रहंनगृह्णीयाद्रामभो
गविपित्सया देवनागुरुशूद्रार्थेयन्नेनाप्यर्जयेद्धनं यावे
दार्जवंसमयेसोशीलमपनाथयेत् लोनिदयामनास्याच्चद्दे
वांशांश्चसर्वदा विभीतकार्ककरंजस्नुहिच्छायांनसं
श्रयेत् सोभदीपमनुष्याणामन्येषांप्राणिनांतथा नापाश्र
केशनिष्ठतिस्त्रानवस्त्रघटोदकं पतन्तंवंसमस्पृशेदेवर
थाजरजसस्तथा नतिष्ठेत्कारणादेवनशास्त्रंदेवनिर्मितं
नगुरुंस्नापयेच्चैवलिंगच्छायांनलंघयेत् नायालंवे त्रि त्र॰
मोत्सेनदग्धाद्विवदीक्षितः नलंघयेद्गुरोराज्ञांमनेनरनव
देनतथा राजेदिवाचतस्मात्तादामवन्याप्रपालयेत श्रम
त्यमथशुभेनहृदृदेवादपरित्यजेत् प्रियेचनथाल
स्यकामक्रोधौविशोषतः अप्रवंचनमुक्तोवाबूयाद्गुरोर्नि
ग्रेकदाचन ॥ऽ॥ अभिमानंनकुर्वीतपतनपान्याश्रमा।
दिभिः गुरुदत्तेनभोक्तव्यंनेनान्दनेकदाचन अदे
तेद्वप्रमोचगुरोराग्रेपरित्यजेत् पादुकायोगपट्टादि
गुरोर्विज्ञानिमाददे नलंघयेत्स्वशोमेवपादाभ्यांप्रणामस्त द

पर्यंकंशयनेनहस्तपादप्रसारणं अंगभंगं च लीलां च
नकुर्याद्गुरुसन्निधौ गमनागमनेकुर्यान्नगुणामग्रगुरूपा
ष्टकाम् छायांनलंघयेन्नहस्तगच्छेत्सर्वतोगुरोः पश्चात्पादे
नानिर्गच्छेत्प्रणम्यवगुरोर्गृहात् गुरोरग्रेनकुर्वीतप्रभाव
शिष्यसंग्रहं अहंकारंनकुर्वीतनाल्पणाधारयेद्गुरुः प्रग
रोः सन्निधौनैवस्वगुरुप्रणामेद्बुधः नमस्कारायवोगुरोर्य
स्तदप्यनिवारयेत् नानियोगंगुरौदद्यात्प्रश्रयदानेवभाषये ट्र
उपश्रुकपरेणैवयदिवादीतितेननन ब्रुयोपानहवस्त्रा
धेनापत्रुजीनकर्हिचित् सम्यग्नावर्णयत्स्वनदोषःता या^
लिनेमति स्वकुलेदीतिनानोचगुरोनार्यागणतयेवच उपग
कानदोषःस्यानदानादयनावपि मंत्रोपश्रुकममात्ययेनया
पत्तमत्तस्कृत ग्राममाधनतोहैव्याशिरसापगणातोवहेन
निसिपेद् भासितान्नपतेदवनोयथा जानायामापदि
धुशेशापथेपुरुसेसके नकुर्याद्गुगवत्संत्यमादनाकेप
नवेत् नदर्थेनिर्वेहद्यत्नादेनप्रजाजयाद्दती ग्रनिर्वाह
नकार्यस्पयदर्थेशापथः कृतः पायाश्विनजपादेविसह
संस्वमनोत्लनः लोकेहेगकरीयावपाचकर्मनिकृन्तनी
सिद्धुहेगकरीयावनांगीरेनेवभाषयेत् रम्यमप्युज्ज्वल
मपिमनसोपिमसोमिते लोकाविहेषणंवेषनहृद्गीया
कपचन ग्रंशोक्त्यःमहासंतानतानेहिकाउपिकावि
नानं आचारानाश्चितः शांतिदीसितः सोपिगच्छति स्वोगुण
विशेषतोदयासमयोच्चामलाशयः पालनात्समयानान
सिद्दिकन्ययोनेविरान मंत्रः सोमाप्यमापानिसमयपालस
भवेदा सिद्धयः समपाल्यप्रसदाः स्युर्मोतपाश्विमः अप

वि
शो
२२
22

नेविष्णुवैवैवग्रहरोगवन्दसर्पयोः ग्रहप्यांसर्गोमायोव
नेष्णुनैमित्तिकोजपः नित्याविगुणोनःसोयत्नेनांवैवस
माचरेत् न्यायार्जितैःसाधनैस्तुदानहोमार्चनादिकं कुर्या
न्नैवदर्थोपायानिभक्त्याकुर्वन्नपीश्वरीति ८ ॥ इतिसमयाचा
रः नारदपांचरात्रे ब्राह्मणःसर्वकालज्ञःकुर्यात्सवैष्णवंगु
रुम् तदभावेद्विजश्रेष्ठःशांतात्माभगवन्मयः भाविता
त्माचसर्वज्ञःशास्त्रज्ञःसत्क्रियापरः सिद्धित्रयसमायुक्तआ
चार्यत्वेभिषेचितः तत्रविट्शूद्रजातीनांक्षत्रियोनुग्रहक्षमः
क्षत्रियस्यापिचगुरोरभावादीदृशोयदि वैश्यःस्यात्तेनकं
र्यःस्याद्द्वयोर्नित्यमनुग्रहः सजातीयेनशूद्रेणतादृशेनम
हामते अनुग्रहाभिषेकौचकार्यौशूद्रस्यसर्वदा वर्णोत्त
मेथवगुरौसतिवाविश्रुतेपिवा स्वदेशतोथवान्यत्रनैकं व
र्यंशुभार्थिना विद्यमानेतुयःकुर्याद्यत्रतत्रविपर्ययं तस्ये
हामुत्रनाशःस्यात्तस्माच्छास्त्रोक्तमाचरेत् तत्रविट्शूद्रजा
तीयःप्रातिलोम्यनदीक्षयेत् वह्वाशीदीर्घसूत्रोचविषयादि
षुलोलुपः हेतुवादरतोदुष्टोवाग्वादीगुणनिंदकः अरोमा
बहुरोमाचनिंदिताश्रमसेवकः कालदंतोधरोष्ठश्चदुर्गंधि
श्वासवाहकः दुष्टलक्षणसंपन्नोयद्यपिस्वयमीश्वरः बहु
प्रतिग्रहा ` आचार्यःश्रेयहावहः सानेत्वयने निर्वीर्य
वापितमंत्रेणयामानामदृश्यच सोदरस्यकनिष्ठस्यवैरि
पक्षाश्रितस्यच भिन्नभ्रातृवनस्थस्याभ्यावशिभ्यश्चमहेश्वरि
शूद्रस्याभागमोनाशायोमंत्रदीक्षांनचाचरेत्
रोगार्तस्याल्पपरिग्रहाः वनस्थामात्रपाशैववर्णिस्य
नाग्रमीयतः [illegible] वनस्थामात्रपाशैववर्णिस्य
[illegible]

अतस्तेषां नाधिकारो दीक्षादाने महेश्वरि भैरवीतंत्रे
तपस्वी सत्यवादी च गृहस्थः स्वस्थमानसः दीक्षायां न
गुरुत्वेन यतीन्त्वेवानमान्त्रिये हृण्याङ्गोगमोक्षा
र्थी गृहस्थो वर्णितंत्रयोगि अथ गुरुशिष्यपरीक्षा
श्रीकुलार्णवे ज्ञानेन क्रियया वापि गुरुः शिष्यं परी
क्षयेत् संवत्सरेन दर्हे वा न दर्हे वापि यत्नतः उत
मानथमे कार्यैनीचानुत्तमकर्मणि प्राणद्रव्यप्र
दानाद्यैरादेशैश्च समासमैः तन्मर्मस्पृचनैर्वाकै
र्मायाभिः क्रूरचेष्टितैः पक्षपातैरुदासीनैरनेकै
स्सुदुर्घटैः आक्रुष्टस्ताडितश्चापि यो विषादं नया
ति च गुरुः कृपां करोतीति मुदा संचिंतयेत्सदा श्री
गुरुस्मरणेवापि कीर्तने दर्शनेपि वा वंदने परिच
र्यायामाज्ञाने प्रेक्षणेत्प्रिये आनंदकंपरोमांचस्वर
नेत्रादिविक्रिया येषांस्यान्नेत्रयोग्याः स्युर्दीक्षासं
स्कारकर्मसु शिष्योपिलक्षणैरेतैः ज्ञप्यीकृत्य परी
क्षणं आनंदायैर्जयैः स्तोत्रैर्ध्यानहोमार्चनादिभिः
ज्ञानोपदेशसामर्थ्यं मंत्रसिद्धिमपीश्वरि बोधकत्वं
च विज्ञाय शिष्यो भूयान्नचान्यथा अथ शिष्याणा
मधममध्यमोत्तमं चतत्रैव आदिमध्यावसाने
ष्वयोग्या भक्तिनिपातितः अथमामध्यमाश्रेष्ठाः
शिष्यास्तेपि प्रकीर्तिताः आदौ भक्तिर्भवेद्देवि दीक्षा
यां संवर्द्धतिये पुनर्विपुत्तभक्तास्ते आदिगाधमाः
प्रकीर्तिताः दीक्षासमयसंप्राप्तज्ञानविज्ञानव
र्जिताः भक्ताप्रधमस्तजाओ ये मध्ययोग्याउनीरिताः

श्रादौभक्तिविहीनायेमय्येभक्त्यास्तिवानवा अंतेप्रभू
तभक्त्याचाप्यंत्ययोग्याभवंतिते पृथग्वर्णविभागेनयो
ग्यताकालविशेषः तत्रशारदायां एकाब्देनभवेद्यो
ग्योब्राह्मणस्तुद्वयान्नृपः वैश्योवर्षैस्त्रिभिःशूद्रश्च
तुर्भिर्वत्सरैर्गुरोः सच्छूद्रःपरियाप्योदीक्षायागव
नादिष्विति अत्रशूद्राणांमंत्रेष्वनधिकारःश्रूयते य
थामहाकपिलपंचरात्रे नवेदप्रणवंन्यस्कामंत्रो
वेदसमुद्भवः तस्माद्वेदःपरोमंत्रोवेदांगश्चागमःस्मृ
तः वश्याकर्षादिकंकर्मदृष्टादृष्टफलप्रदं वेदेनसा
ध्यतेसर्वंग्रहयज्ञादिभिःकलौ नवेदेनविनायज्ञा
नवेदायज्ञवर्जिताः तस्माद्वेदपरोमंत्रोनमंत्रोवे
दउक्तितः नमंत्रेचाधिकारोस्तिशूद्राणांनृपतेपरा
मंत्राभावादमंत्रेणभाषितंसर्वकर्मंहीति तथा
शातातपसंहितायां यावंत्यर्णानिमंत्राणांशूद्राप
प्रतिपादयेत् तावंत्योब्रह्महत्याःस्युःस्वयमाहप्र
जापतिरिति उक्तविधानिषेधोपिश्रूयते भविष्ये
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्रायेशुचयोऽमलाः
तेषांमंत्राःप्रदेयावैनतुसंकीर्णधर्मिणामिति ब्र
ह्मक्षत्रविशःशूद्राश्चवीर्यायुद्धबुद्धयः गुरुदेव
द्विजार्चासुरताःस्युरधिकारिणइति योगिनीतंत्र
वचनात् वैदिकोमिश्रिकोवापिविप्रादीनांविधी
यते तांत्रिकोविष्णुभक्तस्यशूद्रस्यापिप्रकीर्तितः
स्वागमोक्तेनविधिनाशूद्रैश्चापिप्रपूजनं कर्तव्यं
श्रद्धयाविष्णुंचिंतयित्वापतिंहृदि स्त्रीणामप्य

धिकारोस्तिविष्णोराराधनादिषु पतिप्रियरतानांच
श्रुतिरेषासनातनीतिपद्मपुराणात् पतिप्रियेति
सथवापरं चिंतयित्वेतिस्त्रतभर्तृकापरमितिज्ञे
यं तथाचोक्तं चतंत्रराजे द्विजातीनांतुसंस्कारं वे
दोक्तं समुदाहृतं तेषांचतंत्रतंत्राणि विधयाविधि
माचरेत् सविद्यास्मरणंकुर्यात्क्रियांसर्वत्रचोदि
तां तेनतन्मयतासिद्धिःसर्वत्रभवतिध्रुवं अन्ये
षामपिवर्णानांविधयासमुपाचरेदिति भविष्यो
त्तरे यास्त्रीभर्त्रादिमुक्ताचशुभाख्यातंत्रसंयुता
सावमंत्राण्यस्त्रात्तुसभर्त्रीतदनुज्ञया विनास्वय
मेवकिंचिदेवताराधनादिकं परिभ्रष्टेनतयस्मा
त्तणात्सैकतत्कल्पविवत् जलार्णवे विधवायाःसुता
देशात्कन्यायाःपितुराज्ञया नाधिकारःस्वतोनार्या
भार्यायाभर्तुराज्ञया स्त्रीशूद्राणामयंमंत्रोनमोंत
स्तुभावहः एतज्ञात्वामहासेनचांडालानपिदी
क्षयेत् इतिरुद्रयामलात् श्रयेप्रासादमंत्रः तथाच
श्रुचिव्रतनमाःशूद्राधार्मिकाःद्विजसेवकाः स्त्रियः
पतिव्रताश्चान्येप्रतिलोमानुलोमजाः लोकाश्चां
डालपर्यंताःसर्वेप्यत्राधिकारिणः स्वजातिधर्म
निरताभक्ताःसर्वेश्वरस्यच उपदेशमशेषाणांत
तजात्यनुसारिणा नवैदिकंजपेच्छूद्रःस्त्रियश्चैवक
दाचन नमोंतंशिवमंत्रंवावैष्णवंचेष्यतेबुधैः या
ज्ञवल्क्योपि स्वाहाप्रणवसंयुक्तंमंत्रंशूद्रेददद्द्विजः
शूद्रोनिरयगामीस्याद्विप्रःशूद्रत्वमाप्नुयात् याम

चवर्ग

विणि
हि·
२५
24

ले एकद्वित्रिचतुष्पंचालोअयोगपतो भक्तिमुक्तान
शणांश्चापिक्रमाद्वर्णसंकरे अथमंत्राणांब्रह्मक्षत्रा
दिभेदःकुलार्णवे ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रोभव
तिवैमनुः अनुलोमेनदेयस्यात्प्रतिलोमेनवैक्वचि
त् वामकेश्वरे ब्राह्मणःक्षत्रियावैश्याःशूद्राःपौरस्त्य
जातयः चतुर्विधास्तेमनवःक्रमाद्वर्णसंकरे सौ
त्रामणितंत्रे मयावीजंब्राह्मणःस्याच्छ्रीवीजंक्षत्रियः
स्मृतः कामवीजंभवेद्वैश्यावाग्भवंशूद्रईरितः चतु
र्वीजपरित्यक्तोमंत्रःपौरस्त्यसंज्ञकः चतुर्वीजंब्रा
ह्मणानांक्षत्रियाणांत्रिवीजकं वीजद्वयंतुवैश्यानां
शूद्राणांत्वेकवीजकं ऊर्ध्वमूलावतारे श्रीदेव्युवाच
शृणुकृशांभवसौराणांगाणेशवैष्णवेषुच ब्रह्मक्ष
त्रियवर्णानांशंकराणांविशेषतः अहनिश्चोतुमि
च्छामिसाधकानांहितायच येषुयेषुचयेमंत्रास्त
न्मेदेववदशंकर ईश्वरउवाच उमामहेश्वरंचैवदक्षि
णामूर्त्तिचोरकं हयग्रीवंचवाराहमष्टाक्षरमतःपरं
प्रणवाद्यंवासुदेवंलक्ष्मीनारायणंतथा वर्णत्रये
प्रदातव्यंनान्यवर्णेकदाचन पाशुपतंनारसिंहं
तथाचैवसुदर्शनं वर्णद्वयेचदातव्यंनान्ययोश्चैव
कर्हिचित् अग्निमंत्राश्चयेकेचित्सूर्यमंत्राश्चयेतथा
नारादिहरिमंत्राश्चदातव्याश्चत्रिवर्णके अनुष्टुभं
शाक्तिमंत्र तथाविंध्यनिवासिनी नीलसारस्वतंचा
पिदातव्याश्चादिवर्णके मातंगीवोग्रताराचकालि
काश्यामल्लातथा छिन्नमस्ताचवालाचदातव्याः

सर्ववर्णके ताराद्यस्तु गणेशास्तु हरिद्रासंज्ञकस्तथा
त्रिवर्णेष्वेक दातव्यः कथितः सर्वसिद्धिदः त्रिपुरायाः
स्तुये मंत्रा ये मंत्रा वट्कादयः सर्ववर्णेषु दातव्याः पु
रश्चीर्णा विशेषतः मायां लक्ष्मीं च प्रणवं वाग्भवं च का
मबीजकं एतद्बीजेन संयुक्तं दातव्यं चादिवर्णके माया
लक्ष्मीवाग्भवं च दातव्यं क्षत्त्रियेष्वपि लक्ष्मीं च वाग्भवं
वैश्वकथितं वैश्यवर्णके वाग्भवं चान्यबीजं च शूद्रा
णां समुदीरितं ह्लदादिं फट्कारादिसंकराणां प्र
शस्यत इति कुलप्रकाशतंत्रे अथान्यमनवः सर्वे पं
चाशद्वर्णभेदतः द्विविधास्ते च संप्रोक्ता मंत्रविद्यावि
भागतः स्त्रीमंत्रा वह्निजायांता नाम्दयांता नपुंसकाः
शेषाः पुमांसस्ते ख्याताः स्त्रीमंत्राश्चापि शांतिके नपुं
सकाः स्मृता मंत्रा विद्वेषेचाभिचारके पुमांसः स्युः स्मृ
ताः सर्वे वश्योच्चाटनकर्मसु अग्नीषोमस्वरूपाः स्युर्म
नवः सर्वपर्वाहि रेफाकारवियत्प्रायायाग्नेयाः क्रूरक
र्मणि सौम्याश्चन्द्रस्तथा प्रायाः सौम्यकर्माणि ते स्मृताः
नारायणीयेपि तारांत्याग्निवियत्प्रायो मंत्र आग्नेय इष्य
ते शिष्टः सौम्यः प्रशस्तौ तौ कर्मणोः क्रूरसौम्ययोः आ
ग्नेयमंत्रः सौम्यः स्यात्प्रायशोंतेन मोन्वितः सौम्यमंत्र
स्तथाग्नेयः फट्कारेणान्वितस्ततः पिंगलायां गते वा
यौ प्रबुद्धा ह्यग्निरूपिणः इडां गते तु पवने बुध्यंते सोम
रूपिणः पिंगलेडां गते वायौ प्रबुद्धाः सर्वपर्वाहि प्रबु
द्धा मनवः सर्वे साधकानां फलं शुभं नारायणीयेपि
सुप्तः प्रबुद्धमात्रो वा मंत्रः सिद्धिं न यच्छति स्वापका

विली
प्र·
२५

25

लोवामवह्नोजागरोदक्षिणवहः आग्नेयस्समनोः
सौम्यमंत्रस्येतद्विपर्य्ययः प्रबोधकालंजानीयादु
भयो------ वहः स्वापकालेनमंत्रस्यजपोनर्थ
फलप्रदः शिवयामले संपुटीकृत्यप्रयत्नेनलोतांना
द्यान्सविंदुकान् पुनश्चसविसर्गास्तान्तकारंकेवलं
पठेत् एवंतत्रोपदिष्टश्चेत्सवुद्धः शीघ्रसिद्धिदइति
अथकालीमतेप्रोक्तंमंत्राणांदोषसंचयं तत्रतत्प
रिहारंचवक्ष्याम्यनरभेदतः वक्ष्यामितत्रतंप्रोक्तं
साधकानांहितायच तत्रशारदायां छिन्नादिदुष्टमं
त्रास्तेपालयंतिनसाधकं छिन्नोरुद्धःशक्तिहीनः
परामुखवर्णनीरितः वधिरोनेत्रहीनश्चस्तंभितःकी
लितस्तथा दग्धस्त्रस्तश्चभीतश्चमलिनश्चतिरस्कृतः
भेदितश्चसुषुप्तश्चमदोन्मत्त[illegible]श्चमूर्छितःहृ
तवीर्यश्चहीनश्चप्रध्वस्तोबालकःपुनः कुमारस्त
रुणःप्रौढोवृद्धोनिस्त्रिंशकस्तथा निर्बीजःसिद्धि
हीनश्चमंत्रःक्रूरस्तथापुनः निरंशःसत्वहीनश्च
किंकरोबीजहीनकः धूमितालिंगितोस्यातांमोहित
श्चक्षुधार्तकः अतिदृप्तोंगहीनश्चाप्यतिक्रुद्धःसमी
रितः अतिक्रूरश्चसव्रीडःप्रशांतमानसएवच स्था
नभ्रष्टश्चविकलश्चातिवृद्धःप्रकीर्तितः निःस्नेहः
पीडितश्चापिइति अथैतेषांदोषाणांलक्षणानि तत्रैव
वक्ष्याम्येषांचलक्षणं मनोर्यस्यादिमध्यांतेष्वानिलं
बीजमुच्यते संयुक्तंवावियुक्तंवास्वराक्रांतंत्रिधापु
नः चतुर्द्धापंचधावाथसमंत्रश्छिन्नसंज्ञकः आदि

मध्यावसानेषु भूबीजद्वंद्वलांछितः रुद्धमंत्रः स विज्ञेयो
भुक्तिमुक्तिविवर्जितः मायात्रितत्वश्रीबीजरावहीन
स्तु यो मनुः शक्तिहीनस्तु कथितो यस्य मध्ये न विद्यते
कामबीजं मुखे माया शिरस्यंकुशमेव च असौ पराङ्मु
खः प्रोक्तो हकारो बिंदुसंयुतः आद्यंतमध्ये बिंदुर्वा न
भवेद्बधिरः स्मृतः पंचवर्णो मनुर्यः स्याद्रेफार्केंदुविव
र्जितः नेत्रहीनः स विज्ञेयो दुःखशोकामयप्रदः आदि
मध्यावसानेषु हंसः प्रासादवाग्भवौ हकारो बिंदुमाञ्जी
वपकं वापि चन्नफले माया नमामि च पदं नास्ति यस्मि
न्स कीलितः एकं मध्ये द्वयं मूर्ध्नि यस्मिन्नस्तु पुरंदरो वि
द्यते स तु मंत्रः स्यात्स्तंभितः सिद्धिरोधनः वह्निर्वायुस
मायुक्तो यस्य मंत्रस्य मूर्द्धनि समयादृश्यते तं तु दग्धं
मन्येत मंत्रवित् अस्त्रं द्वाभ्यां त्रिभिः षड्भिरष्टाभिर्दृ
श्यतेऽक्षरैः त्रस्तः सोऽभिहितो यस्य मुखे न प्रणवः
स्थितः शिवो वा शक्तिरथवा भीताख्यः स प्रकीर्तितः
आदिमध्यावसानेषु भवेन्मार्णचतुष्टयं यस्य मंत्रस्य
मलिनो मंत्रवित्तं विवर्जयेत् यस्य मध्ये दकारो वा क्रो
धो वा मूर्द्धनि द्विधा अस्त्रं तिष्ठति मंत्रस्य स तिरस्कृत ई
रितः श्रौं द्वयं प्रमुखे शीर्षे वषडस्त्रं च मध्यतः यस्या
सौ भेदितो मंत्रस्त्याज्यः सिद्धिषु सूरिभिः त्रिवर्णो हंस
हीनो यः सुषुप्तः स उदाहृतः मंत्रो वाप्यथवा विद्या स
माधिकशतात्तरा फट्कारपंचकादिर्यो मदोन्मत्त उ
दाहृतः तद्वदस्त्रस्थितं मध्ये यस्य मंत्रः स मूर्छितः
विरामस्थानगो यस्य हृतवीर्यः स कथ्यते आदौ म

विणी
प्र॰
२८

26

ध्येनयामूर्ध्नि चतुरस्रयुतो मनुः ज्ञातव्यो हीन इत्येष यः स्या
दष्टादशाक्षरः एकोनविंशद्वर्णो वा यो मंत्रस्तारसंयुतः
हृल्लेखांकुशबीजाढ्यस्तं प्रवदन्ते सप्तवर्णो म
नुर्बालः कुमारोऽष्टाक्षरः स्मृतः षोडशार्णो युवा प्रौढश्च
त्वारिंशल्लिपिर्मनुः त्रिंशद्वर्णश्चतुःषष्टिवर्णो मंत्रः श
ताक्षरः चतुःशताक्षरश्चापि वृद्ध इत्यभिधीयते नवाक्ष
रो ध्रुवयुतो मंत्रो निस्त्रिंश ईरितः यस्यावसाने हृदयं शि
रो मंत्रस्य मध्यतः शिखावर्म च नस्यातां वौषट्फट्का
र एव वा शिवशक्त्यर्णहीनो वा स निर्बीज इतीरितः य
स्यान्तेषु फट्कारः षोढा यस्मिन्दृश्यते स मंत्रः
सिद्धिहीनः स्यान्मंदः पंक्त्यक्षरो मनुः कूट एकाक्षरो मं
त्रः स एवोक्तो निरंकुशः द्विवर्णः सत्वहीनः स्याच्चतुर्व
र्णस्तु केकरः षडक्षरो बीजहीनस्त्वर्द्धसमाक्षरो मनुः
सार्द्धद्वादशवर्णो वा भ्रमितः सन्तु निंदितः सार्द्धबीज
स्त्वयमुद्देकविंशतिवर्णकः विंशत्यर्णस्त्रिंशदर्णो
यः स्यादालिंगतस्तु सः द्वाविंशत्यक्षरो मंत्रो मोहितः प
रिकीर्तितः चतुर्विंशतिवर्णो यः सप्तविंशतिवर्णकः
क्षुधार्तः सतु विज्ञेयश्चतुर्विंशतिवर्णकः
रो वापि पंचविंशतिवर्णकः एकादशाक्ष
रमुदाहृतः षड्विंशत्यक्षरो मंत्रः त्रयोविंशतिवर्णो वा मंत्रो
त्रिंशदेकोनवर्णो वा व्यंगहीनोऽभिधीयते षड्विंशद्वर्णकस्तथा
क्षरोऽप्येकत्रिंशदर्णोऽपि वा प्रतिक्रूरः अष्टविंशत्य
दितः सर्वकर्मसु चत्वारिंशतमारभ्य त्रिषष्टिर्यावद
क्षरं तावत्संख्यानि गदिता मंत्राः सर्वीडसंज्ञकाः पं

चषष्ट्यक्षरा ये स्युर्मंत्रास्तेर्धांतमानसाः एकोनशतप
र्यंतं पंचषष्ट्यक्षरादितः ये मंत्रास्ते निगदिताः स्थान
भ्रष्टाह्वयाद्बुधैः त्रयोदशाक्षरा ये स्युर्मंत्राः पंचद
शाक्षराः विकलास्तेभिधीयंते शतेसार्धशतं तु वा
शतद्वयं हि नवतिरेकहीनाथवापि वा शतत्रयं वा
यत्संख्यानि स्युर्हास्ते समीरिताः चतुःशतात्पर्यार
भ्य यावद्वर्णसहस्रकं अतिवृद्धः प्रयोगेषु परित्याज्यः
सदा बुधैः सहस्राणाधिका मंत्रा दंडकाः पीडिताकृ
याः द्विसहस्राक्षरा मंत्राः खण्डशः सप्तधाकृताः
ज्ञातव्यास्तोत्ररूपास्ते मंत्रा एते यथा स्थिताः तथावि
धास्त्ववोढव्या मंत्रिभिः काम्यकर्मसु दोषानिमानवि
ज्ञाय यो मंत्रं भजते जडः सिद्धिर्न जायते तस्य कल्प
कोटिशतैरपीति अथ तेषां लोकानां श्रीमदाराध्य
मुखादवगतोर्थो लिख्यते तत्र मनोरित्यादिम
ध्यांतेष्विति समुच्चयः अंतिमं हकारवीजं· माया
वीजमिति संप्रदायः मायावीजस्य नामानि मालि
नी शिववल्लरी वार्तावर्तिः फला वाणीवीजं शक्ति
स्तु कुंडलीति शैवागमोक्तेः वायुबीजं संयुक्तं अन्त
रांतरयुक्तं वियुक्तं तद्द्वितं माया वीजं तदीये स्व
राक्रांतं उक्तं चलत्तत्सागारे आदिमध्यावसानेष्वय
स्य मंत्रस्य टपणे चतुर्हीं पंचधा द्वेधा चैकवीरं स्व
रान्वितं वायुवीजमसो मंत्रो भेदितः परिकीर्तितं उ
ति· वायुवीजं यकारः एकवीरः ह्रः स्वराक्रांतो दीर्घ
स्वरयुक्तः ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं इति तदुदाहरणं तत्र अयो

वि॰टी॰
हि॰
२७

27

रेभ्योघुक्रांचोरेभ्योक्रींघोरघोतरेभ्योहूंसर्वतः सर्वशार्वे
भ्योक्रूंनमस्तेरुद्ररूपेभ्यःक्रौंइति आदिमध्यावसाने
स्थिति भूबीजंलकारःअत्रत्रस्थानत्रयेपिप्रतिस्थाने
लकारद्वयमित्युक्तं तत्रोत्तरदर्शीनादायंतयोर्द्वयम
ध्येत्रयमितिज्ञेयं तदुक्तंलक्षसागरे द्विधाएवंत्रिधा
मध्येद्वियांतेचपुनःक्षिये वज्रियुक्तस्त्रयोमंत्रःसवि
रुद्रःप्रकीर्तितइति वज्रीलकारः पिंगलामते आ
दौद्विधात्रिधामध्येपुनश्चांतेद्विधाभवेत् इंद्रबीज
मसौमंत्रोरुद्रइत्यभिधीयतइति मायेति मायाभुव
नेश्वरीबीजंत्रितत्वंवाशीरहंयत्रनास्तिचेत् शक्ति
हीनइतिख्यातःसामर्थ्यंहंतिमंत्रिणइतिपिंगलाम
ताच्च यस्येतिसुखे आदौशिरसिश्रुते· चकारःसमुच्च
ये उक्तंचलक्षसागरे· यस्यकामकलाबीजंमध्यस्था
नेनविद्यते आदौमायांऽकुशाद्यांतेविज्ञेयोसौपराङ्मु
खइतिपिंगलामतेपि कामबीजं नयन्मध्येमायाद्या
वंतिमोंकुशाः पराङ्मुखइतिप्रोक्तोगर्हितःसर्वकर्म
सिति· हकारइति· इंडः मकारःविंदुयुक्तत्वमस्यापि·
आद्यंतमध्येस्थितिस्थानत्रयेपिनापेक्षितः उक्तंच
लक्षसागरेशून्यविंदुसमायुक्तमाद्यंतेवापिमध्य
तः नभवेज्जीवबीजंवायस्यावधिरःस्मृतइति· अ
कौंहकारःइंडःमकारःवह्न्यर्केहूंनौदेवतानेत्रत्वेन
मंत्राणामपिनेत्रत्वात् पिंगलामते· पंचाक्षरस्त्रयो
मंत्रःपावकेहर्कवर्जितःनेत्रहीनइतिज्ञेयोडःख
शोकभयावहइति आदीनिहंसःस्वरूपं· प्रासादो

तथाच मा
याबीजं

मौ

हौं वाग्भवः पं जीवः सकारः सकीटप्रोहकारो ऐविंदुमा
न्हकारं औकारविंदुभिर्युक्त इत्यर्थः तेन च हौं इति बीजं
तथा च पिंगलामते अष्टमस्वरसंयुक्तो जीवारूढः स
विंदुकः यस्मात्माटप्यते नैव किंवा एकस्यन्तफलः
प्रासादो वाग्भवो हंसो मायावा यत्र टप्यते आदिमध्या
न्तदेशेषु कीलितेन तन्त्र च तत्त्वत इति आत्मा हकारः अष्ट
मस्वरः औकारस्याष्टमस्वरत्वं ह्रस्वदीर्घयोरेकत्वेन का
न् यथा अकटतचकेरावः हौं चतुः एकमिति मूर्द्धि
अंते अत्र यथा क्रतो ऐनभवति किंतु मध्ये एकोल
कारः अंते लहयं यत्र मध्ये एकः फट्कारः अंते ल
हयं मध्ये एकः फट्कारः अंते हि हिवा यत्र टप्यते
सत्संभित इत्यर्थः तथा च पिंगलामते सकलं मध्ये हि
पाग्रं ते शक्तिबीजं भवेद्यदि स्तंभितं तं वदंतीत्थं मे
त्रतंत्रविदो बुधाः इति अन्यत्रापि हियात्रियावाघो
ग्रवामंत्रं ते यत्र टप्यते महास्तंभितो मंत्रः श्रीशि
वेन प्रकीर्तित इति अत्र मूलश्लोकादेव मध्येपीति
ज्ञेयः वह्निरिति वह्निः रेफः वायुर्यकार तद्युक्त मूर्द्ध
नि आदौ उक्तं च पिंगलामते आदिस्थैः सप्तभिर्बीजैर्मा
रुतैः पावकात्तरं दीपितं यत्र तं मंत्रं मायादग्धं प्रव
दन्ते इति अस्त्रमिति उक्तसंख्याहरैरंतरितः फट्का
रो टप्यत इत्यर्थः यस्येतिमुखे आदौ शिवः हकारः श
क्तिः सकारः एताटप्यारो च युक्तस्य मातृकाहीन इतिमा
नीतरं वदंति तथा च पिंगलामते शिवः शक्तिस्तयो
कारो यस्यादौ नास्तितं मंत्रं वदंति मातृकाहीनं हीन

वि॰ द्वि॰

२८

28

सिद्धिप्रदायकमिति अर्द्धीतिस्थानत्रयेपिमिलित्वामका
रचन्द्रखंडंयत्रट्द्वयपतइत्यर्थः आदिमध्यांतदेशेषुचन्द्र
र्द्धीयत्रट्द्वयपते मार्त्तीमंत्रोमहेशेनमलिनः सट्टीरि
तइति तंत्रांतरवचनात् लक्षसागरेपि आदौमध्येच
शिखरेविधायत्रतट्द्वयपते मकारोमलिनंविद्यांतंमं
त्रंमंत्रविन्नदेति एतयोर्विकल्पः यस्येतिक्रोधोहं
वीजंमूर्द्धनिस्थितेक्रोधदकारयोर्विकल्पः मूर्द्धनि
विद्यास्यामित्यन्वयः मध्येदकारहुंकारयोरेकांते
फट्द्वयमित्यर्थः तथाचपिंगलामते दकारेक्रोधवी
जंवायस्यमध्येव्यवस्थितं फट्द्वयंचस्थितंप्रांतेय
स्याणेःसतिरस्कृतइति अन्यत्रापियस्यमध्येदका
रश्चक्रोधवीजंहृदिस्थितं द्वियावांतेचफट्कारःस्या
यस्यसतिरस्कृतइति चकारोविकल्पार्थकः ओमि
तिप्रस्फुरवे आदौप्रौंकारः शीर्षे अंतेवषट्मध्येअस्त्रमि
तिवकाराद्वयमित्यत्रापिसंवध्यते तथाचपिंगला
मते अस्त्रमंत्रद्वयंमध्येवषडंतेतथादितः अइमाः
स्वरमौमंत्रोभेदितःपरिकीर्तितइति· अस्त्रैकः अउ
माःप्रौंकारः त्रिवर्णकइति त्रिवर्णएववर्हसइतिव
र्णद्वयरहितः तथाचभैरवतंत्रे: वर्णत्रयात्मको
मंत्रोयस्तुहंसविवर्जितः सप्तमः सतुविज्ञेयः सर्व
सिद्धिफलाप्रदइति सन्नचअर्थिकेचदशाक्षराणि
यस्यसः अष्टादशाक्षरस्येत्यर्थः फट्कारंपंचकमा
दौयस्मिन्निति उक्तंचलक्षसागरे: विद्यावायदिवा
मंत्रोयस्याष्टादशावर्णकः पंचफट्कारपूर्वः स्या

न्मदोन्मत्तः स उच्यत इति पिंगलामतेपि विद्यावा मंत्ररा
जो वा यः स्यात्सप्तद्विशाधिकः फट्कारपंचकं सर्वश्चेदुन्म
त्तः स प्रकीर्तित इति अत्र विशेषणद्वयविशिष्टपदवृ
ष्टः न स्यादिति· विरामेच· विरामस्थानगं मंत्रान्तगं त
पंचेत्तु भयत्र· उक्तंच पिंगलामते अस्त्रमंत्रो भवेद्य
स्य मध्ये प्रांते च पंशुना हीनवीर्य इति ख्यातः स मंत्रो
नैव सिद्धिद इति आदावंतिस्थानत्रये मिलित्वाऽ
स्त्रचतुष्टयमित्यर्थः अष्टादशाक्षरश्चेत्प्रणववर्जिते
मंत्रांतरेपि· एतादृशो मंत्रो भीत इति नाम्नोक्तः य
था आदावंते तथा मध्ये चतुर्दीर्घस्वरेण संयुतं अष्टाद
शाक्षरं मंत्रं भीतं तं भैरवोब्रवीदिति यस्मादिरिति ता
रः प्रणवः केचित् तारः क्रमिति वदंति तन्न ग्रंथांतर
विरोधात् तथाच भैरवीतंत्रे एकोनविंशत्यर्णो यो यो
मंत्रः प्रणवान्वितः महामायांकुशैर्युक्तः स प्रधस्तेव
दंतिह पिंगलामतेपि· यदि सोष्टादशाक्षरः विंशत्ये
कोनवर्णश्च मायांकारांकुशान्वितः प्रधस्त इत्यसौ मं
त्रः शंभुदेवेन कीर्तित इति अत्र विशेषणद्वयं सप्तव
र्ण इति चत्वारिंशल्लिपिः चत्वारिंशद्वर्णः भैरवीतंत्रे
सप्ताक्षरो भवेद्बालः कुमारस्त्वष्टवर्णिकः चत्वारिंशा
क्षरः प्रौढस्तरुणः षोडशाक्षर इति त्रिंशद्वर्ण इति च
तुःशताक्षरः चतुरधिकशताक्षरः उक्तंच भैरवीतंत्रे
त्रिंशद्वर्णः शतार्णो वा चतुष्षष्ट्यक्षरः चतुर्द्दशतार्णो वा
वृद्ध इत्यभिधीयते नवाक्षर इति ध्रुवः प्रणव एकोनवा
क्षरो निस्त्रिंश इत्यर्थः नवाक्षरो यदि निस्त्रिंशो ध्रुव एकोयम

विद्या
हि·
२९
29

स्तुदइति भैरवीतंत्रवचनात् यस्येतिहृदयंनमः शिरो
मंत्रः स्वाहाकारः एतद्द्वयमंत्रे यस्यनास्ति शिखावषट्व
र्म हुंकारः एतद्द्वयं च वौषट्फट्कारौ वा शिवो हुंकारः
शक्तिरूपः सकारः एतद्द्वयं वा मध्ये नास्ति स निर्वीज इ
त्यर्थः तदुक्तं भैरवीतंत्रे यच्छिरोमंत्रे शिखावर्म्ममध्ये ने
त्रास्त्रके ऽथवा· शिवशक्त्यात्मको वर्णो नास्त्यो यस्य सव
र्णाद्यनिर्वीज इति संप्रोक्तः सर्वकर्मसु गर्हित इति एषिति
मंत्र पूर्वश्लोके स्थानद्वयस्योक्तत्वादेषिति वहुवचनप्र
योगः कथमिति चेत्सत्यं· तंत्रांतरे निर्वीजलक्षणवचने
आदावपि तदोषिप्रतिपादान्तरस्तीत्यभिप्रायेण वहुवच
नप्रयोगः कृतो ग्रंथकर्त्रा· तथा च लक्षसागरे निर्वीज
स्य समाख्यान आदावोंकारवर्जितः एषु आदिमध्याव
सानेषु अत्रापि स्थानत्रयेपि मिलित्वैव फट्कारषट्कं ज्ञेयं
मंद इति· पंक्त्यक्षरो दशाक्षरः उक्तं च भैरवीतंत्रे दशा
क्षरो भवेन्मंद इति कूट इति वर्णाक्षरात्मकं बीजं कूटः
स च कूटाक्षरोपि पवेति ज्ञेयः निरंशकः द्विवर्णः सत्वही
नः बलवर्जितः चतुर्वर्णः केकरः पिंगलामतेपि· फ
वहीनश्चतुर्वीजैः षड्वी केकरो मत इति विशेष उक्तः
षडक्षर इति निर्वीजवर्जितः श्रींकारादिरहितः अत्राउ
समाक्षरता हि द्वादशाक्षरतावांतेव्यंजनयोगेन ज्ञेयं
हि समाक्षरो मंत्रः सार्द्धद्वादशवर्णकः धूमितः सप्तमा
ख्यातः सार्द्ध वर्णत्रयाद्धो वेति एकविंशतीतिस्पष्टार्थः
द्वाविंशतीत्यपि स्पष्टार्थः चतुर्विंशतीति त्रयान इति

स्पष्टार्थः प्रनष्टनर्विंशतीति ह्रस्वप्रतिपादकः स्पष्टः षड्विं
शत्यक्षर इत्यपि त्रिंशादेकोवर्णो वेति । एकोनत्रिंशद्वर्ण
श्चाप्यं रहीन उदाहृतः इति भैरवीतंत्रात् लक्ष्मसागरेत
प्रष्टत्रिंशाक्षरश्चेति चतुर्थः प्रकारोप्युक्तः अष्टाविंश
त्यक्षरेत्यादि चत्वारिंशतमिति । चत्वारिंशद्वर्णमारभ्य
त्रिषष्ट्यक्षरपर्यंतामेत्रा एकैकाक्षरहृद्धा चतुर्विंशति
विधा नसवबीजा इति पंचषष्ट्यक्षरा इति स्पष्टः एको
नेति पंचषष्ट्यक्षरः आदिर्येषां पंचषष्ट्यक्षरादीति । स्था
नभ्रष्टा इति मंत्रयोदशेति स्पष्टार्थः शतमिति शतद्व
येहिनवतिश्चेति । एकएवभेदः हिनवत्यधिकं शतद्व
यमित्यर्थः सार्द्धशतद्वये हिनवतिरेकहीना एकनव
त्यधिकशतद्वयमित्यर्थः सार्द्धशतद्वये हिनवतिरेक
हीना एकनवत्यधिकशतद्वयमित्यर्थः तेन शतसंख्या
वर्णाः सार्द्धशतवर्णाः हिनवशतवर्णाः एकनवत्यधि
कशतद्वयवर्णाः शतत्रयवर्णाश्चेति पंचप्रकारानिः
स्तेहदोषेषु स्पष्टाः स्युरित्यर्थः अत्रकेचिच्छतद्वयं त्वेकः
प्रकारः हिनवतिरन्यः एकनवतिरपरः इति वदंति
नदसंगतं षट्षष्ट्यक्षरमारभ्यैकोनशतवर्णपर्यं
तानां स्थानभ्रष्टा इत्युक्तेः अत एव यत्संख्या इत्युक्तेर्येषां
मंत्राणां वर्णसंख्या शतानाधिकारेतिः स्तेहा इत्यन्वयः
चतुः शतानीति सुगमः सहस्रार्णा इति ये दण्डकाः स्तो
त्ररूपास्ते पीडिता ह्रस्वयात्तातव्याः न एवेति । यथा एते मं
त्रा सदोषास्तथैव विद्या अपि सदोषा एव ज्ञेयाः उक्तं
च भैरवीतंत्रे । यथा मंत्रास्तथा विद्या भेदभिन्नास्ततः

वि॰ती
हि॰
३॰
30

परं ज्ञानत्वादेशिकेंद्रैस्तन्नानातंत्रेषुभाषिताइति॰ काम्य
कर्मस्वित्युक्तेर्निष्कामानांनैतेदोषामंत्रजपेवाधकाइति
भाति यथोक्तदोषदुष्टानांमंत्राणांतद्दोषनिरसनोपा
यः शारदायां इत्यादिदोषदुष्टांस्तान्मंत्रानात्मनियोज
येत् शोधयेद्धृदयवनोवद्यायोनिमुद्रेयमिति योनिमु
द्रालक्षणंतत्रक्तंरुद्रयामले भैरवीपटले॰ पश्चिमाभि
मुखंलिंगंयोनिस्थंपरिकीर्तितं त्रिकोणंचवलसंस्थानंस्व
यंभूर्वामवाचकः इतरंचान्तरालस्थंचिह्नद्वयेस्थितंतथाप
रं महापद्मवनंतेजयोगपीठंप्रकीर्तितं कदंवगोल
कंवेषहक्रंतेविंदुरूपिणं ब्रह्मरूपंतुतत्रैवसषुम्नाधा
रमंडलं पृथिव्यादीनितत्वानिमंत्राणांवाचकानितु
षण्णांचदैवतंतत्वंकोदंडद्वयमध्यगे तद्गृहे......
.. नाम्नातद्ध्याणांचभवेत्ततः कामरूपंभवेच्छक्ति
शिवाख्यमकुलंप्रिये सहस्रारंमहापद्मंरक्तकिंजल्क
पूर्णाभिन्ने तत्रस्थालभतेसम्यक्वर्षंतरक्तविंदुकान्
नवपापकयोगेनस्वाधारेयोजयेन्मनः गुदमेढ्रां
तरेयोनिस्थामाकुंच्यप्रवंधयेत् भ्रमयोनिगतेध्या
त्वाकामवेश्मकसंनिभे ज्वलत्कालानलप्रख्येतडि
त्कोटिसमप्रभे तस्योर्ध्वेतांशिखामस्तत्वाविंदुरूपापर
माकलाः तयासहतमात्मानमेकीभूतंविचिंतये
त् गच्छंतीव्रह्ममार्गेणलिंगभेदक्रमेणतु ब्रह्मरंतेय
हिमगंस्थपरमानंदलक्षणं भूतरक्तोत्थितेजाड्यथा
रयातप्रवर्षिणी पीत्वाकुलामृतंदिव्यंपुनरेवविशे
त्कुलं पुनरेवाकुलेगच्छेन्मात्रायोगेननान्यथा सा

वीजमुच्चरन्प्रत्यक्षरं शतशतवारं ताडयेदिति ताडनं
विलिखेति । तत्र प्राग्वत्पीटे मंत्रं विलिख्य तन्मंत्राक्षर
संख्यातानि करवीरपुष्पाण्यादाय रभितिवह्निवीज
मुच्चरन्प्रत्यक्षरं तैः पुष्पैः शतशतवारं हन्यादिति बोध
नं स्वनं चेति । तत्र प्राग्वत्पीठे कुंकुमगोरोचनादिभिरष्ट
दलकमलं हृत्वा तत्कर्णिकायां कुंकुमादिद्रव्यैर्मालतीक
लिकाभिस्तन्मंत्राक्षरसंख्याभिरेकयाकलिकया मु
कमंत्रं भिषिंचामि नम इत्यभिषेकं सुगंधिजलेनैकैक
मलवेनाष्टोत्तरशतशतवारं कुर्यादित्यभिषेकः संविंत्येति
तत्र स्वमूलाधारे वह्निमंडले वक्ष्यमाणज्योतिर्मंत्रं संवि
त्य तन्हृदि संस्कर्तव्यमंत्रं विभाव्य ज्योतिर्मंत्रस्य तेजसा
संस्कर्तव्यमात्रमाणवकार्ममायीयमलत्रयं सह
जागन्तुकामाख्यमनसा पुनः पुनरेकमेकं निर्दहन्तं मे
त्रं विगतमलत्रयं ध्यायेदिति विमलीकरणं ज्योतिर्मं
त्रमाह तार इति । तारः प्रणवः व्योम हकारः सद्यो रेफः
मनुरौकारः दंडी अनुस्वारः उष्णोदकेनेति । तत्र प्राग्व
त्पीठादौ तन्मंत्रं कुंकुमादिभिर्विलिख्य ताम्रादिपात्रे क
र्पूरादिवासितं शुद्धजलमापूर्य लिखितमंत्रेणैवाष्टो
त्तरशतवारमभिमंत्र्य तेनैव मंत्रेण तज्जलविंदुभिरे
कैकैः प्रत्यक्षरं त्रिः प्रोक्षयेदिति । आप्यायनं मंत्रेणेति ।
तत्र ताम्रादिपात्रे प्राग्वन्मंत्रं विलिख्य पात्रांतरे कर्पूरा
दिवासितं शुद्धजलमानीय तमेव मंत्रं पठन्तैः सुक
मंत्रं तर्पयामि नम इत्यष्टोत्तरशतवारं लिखितमंत्र
स्योपर्यंजलिदानेन तर्पयेदिति तर्पणं तारः प्रणवः

वि·गी
हि·
३१

31

मायाभुवनेश्वरी· रमाश्रीबीजं· योगलक्षणेनआदौ योगो
भवेदित्युक्तं अयमर्थः प्रणवभुवनेश्वरीश्रीबीजानि तेषा
ं मंत्रं कृत्वाष्टोत्तरशतवारं जपेदिति दीपनं· तदनं
तरश्लोकस्यार्थः स्पष्टः इति दशसंस्काराः अथ कादिम
तेप्रोक्तं मंत्राणां दोषसंचयं वक्ष्ये तत्परिहाराय साधका
नां हिताय च तत्र श्रीतंत्रराजे· मंत्रदोषांस्तु विज्ञाय गु
रुः परिहरेत्क्रमात् अन्यथा सगुरुः शिष्यं निहंत्येव वा
चिराद्ध्रुवं तेन तत्परिहारं च शृणु देवि समाहिता परि
हारप्रसारं तु वक्ष्ये योगेन तत्त्वतः दग्धः षट्कर्णको मंत्रः
त्रस्तः स्यादार्थिकैर्जयात् गर्जितस्त्वविधिप्रामः शात्रवो वै
रिकोष्टगाः बालाल्पद्व्यक्षरप्रायाहह्वाग्रवंक्षरान्विताः नि
र्जिताः कर्मवाङ्कल्पादसह्याः सत्ववर्जिताः अक्षणांत्रूपाछि
न्नाः स्तुस्तंभिताः सानुनासिकाः अकालविनियोगेन प्र
वोधस्तापगा जगात् मंत्राः पवेषुपटनादन्यवर्णैस्तु
कीलिताः रुद्धाविसंपिकाप्रामाङः खचैरिसमन्विताः
षंडीभूतास्त्वशाजपादंगहीनास्त्वसंहताः सुप्तोनो
पदिष्टायेहीनवीर्याः संहताः सदाप्रयोगात्कूटत्वंक्लि
ष्टातिविलंवनात् रुष्टाः प्रलेपनैर्जाप्यादल्पमंत्रैः
महाविलाः उपेक्षावस्थया जाप्याद्वैषम्यादवमानि
ताः पंचविंशतिरुद्दिष्टा दोषांस्तांश्च शमयेद्गुरुः वेधनं
योनिमुद्राया मंत्राणां वीजयोजनं उभयं बोधयन्शि
ष्यं मंत्रस्तुह्रुरात्मवान् गुरोर्लक्षणमेतावदादिमां
स्पत्त्वेदयेत् अनादिकर्मसंसिद्धमातृकार्यांतयो
जनात् नादात्मसिद्धिसंविदि सर्वमंत्रार्थविग्रहो

चश्राणसमाख्यानात्तेऽस्मिन्परमेश्वरि उद्धतांप्रोच्यते
मोऽहिप्राणान्तेविषतेयदा एवमभ्यसतस्तस्य ब्रह्मपद
निनिश्चयात् जरामरणदुःखाद्यैर्मुच्यते भवबंधनात्
उद्भिज्जादिष्वयास्तस्यैरस्यायोनौ प्रवर्तते पुनःप्रलीय
तेतस्यां कालाग्न्यादिशिवांतका योनिमुद्रासमाभ्यासा
त्तबंधःप्रकीर्तितइति श्लोकार्थः तत्रगुरुःसिद्धासन
स्थोवामपार्ष्णिनागुदमेढ्रांतरंनिष्पीड्यतदुपरि द
क्षिणपादंगुल्फयोरन्योन्यसमर्दीयथाभवतितथा
दक्षिणपार्ष्णिनालिंगमूलेनिष्पीड्यस्थिरकायः समुप
विश्यगुदमाकुंच्यापानवायुमुत्थाप्यसमरुद्धप्राणापा
नयोःसंघट्टंकुर्वन् एकचित्तोमूलाधारगतचिन्मयेकुं
डल्यात्मकेपरमात्मनिस्वसाध्यमंत्रज्ञानदोषंसंचिंत्यत
मंत्राक्षराण्येकैकशःसुषुम्णामार्गेणमूलाधारस्वाधि
ष्ठानमणिपूरकानाहतविशुद्धाज्ञाषट्चक्रभेदनक्र
मेणब्रह्मरंध्रंप्राप्यविशुद्धानाहतमणिपूरकस्वाधिष्ठा
नचक्रभेदक्रमेणमूलाधारेप्रापयेदितिततस्तन्मंत्र
स्पष्टादित्यासहस्रैकंयथोक्तभावनयाऽष्टोत्तरसहस्रं
जपेदित्यांतरितोमंत्रसंस्कारः अथवाह्यक्रियारूपामं
त्रदोषनिरासायदशविधसंस्काराः तत्रशारदायां मं
त्राणांदशकर्माणिसंस्काराःसिद्धिदायिनः जननंजीवनं
पश्चात्ताडनंबोधनंतथा अथाभिषेकोविमलीकरणा
प्यायनेपुनः तर्पणंदीपनंगुप्तिर्दशैतामंत्रसंस्क्रियाः
मंत्राणांमातृकामध्यादुद्धारोजननंस्मृतं प्रणवांतरि
तान्कृत्वामंत्रवर्णान्जपेत्सुधीः एतज्जीवनमित्याहुर्मं

वि·ली
द्वि·
३२

32

तंत्रविशारदाः भूर्जे विलिख्य मंत्राणां स्नापयेच्चंदनांभ
सा प्रत्येकं वायुना मंत्री ताडनं तदुदाहृतं विलिख्य मंत्रं
तन्मंत्री प्रसूनैः करवीरजैः तन्मंत्राक्षरसंख्यातैर्हन्या
यात्तेन बोधनं स्वतंत्रोक्तविधानेन मंत्राणां मंत्रसंख्यया
अश्वत्थपल्लवैर्मंत्रमभिषिंचेद्विशुद्धये संचिंत्य मनसा
मंत्रं ज्योतिर्मंत्रेण निर्दहेत् मंत्रे मलत्रयं मंत्री विमलीक
रणं त्विदं तारव्योमाग्निमनुयुक् दंडी ज्योतिर्मनुर्मतः
कुशोदकेन तन्मेन प्रत्यर्णं प्रोक्षणं मतोः तेन मंत्रेण विधि
वदेतदाप्यायनं मतं मंत्रेण वारिणा पात्रे तर्पणं स्मृतं
तारो मायारमायोगो मनोदीपनमुच्यते जप्यमानस्य मं
त्रस्य गोपनं त्वप्रकाशनं संस्कारा दश संप्रोक्ताः सर्वतं
त्रेषु गोपिताः यान्कृत्वा संप्रदायेन मंत्री वान ···· म
श्नुत इति अथाऽस्य श्लोकानामयमर्थः मंत्राणामिति·
तत्र कविच्छीपर्णीचंदनादिपीठे कुंकुमादिना वक्ष्यमा
णयां च भौतिकचक्रं विलिख्य तत्र लिखनक्रमेणाकारा
दिक्षकारांतां मातृकां विलिख्य तत्र मातृकासरस्वतीमा
वाह्य संपूज्याष्टोत्तरशतं मातृकां जपित्वा तन्मध्यात्स्वा
भीष्टं मंत्रं स्वरव्यंजनविंदुविसर्गसंयोगाक्षराणि पृथ
क् पृथग्गृहीत्वैकीकृत्य स्वगुरूपदेशेन ज्ञातं मंत्रं जनये
दिति जननं प्राणवेति· प्राग्गृहीतस्य मंत्रस्यैकैकमक्ष
रं प्रणवांतरितं कृत्वाऽष्टोत्तरशतं जपेत् यथा नमः
शिवायेत्यत्र ॐ नं ॐ मों इत्यादि प्रत्यक्षरं योजयित्वा जपे
दित्यर्थः इति जीवनं भूर्जे इति भूर्जपत्रे कुंकुमादिद्रव्यै
स्तं मंत्रं विलिख्य चंदनमिश्रितजलेन यामिनीवायु

दग्ध इति स्पष्टोऽर्थः अथवा यस्मिन्मंत्रे आदिमध्यांतेषु कू
र्चबीजं षट्कं टद्वयं पतेत् स मंत्रो दग्ध इत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्ण
वे आदौ कूर्चद्वयं मध्ये कूर्चबीजद्वयं तथा अंते कूर्चद्वयं
यस्मिन्मंत्रराजे प्रदृश्यते स तु षट्कर्णको मंत्रो दग्ध इत्य
भिधीयते तपतां सिद्धिरोधः स्यात्त्याज्यः सर्वैः सदा बुधैः
अत्र कर्णः कूर्चबीजं तदुक्तं तत्रैव हुंकारस्यैव नामानि
कूर्चं मायापा सरस्वती जल्पनी रंतथा कर्णं तटंकूलं महे
श्वरीति अधिकैर्जपात् त्रस्त इति यस्मिन्मंत्रेऽधिका
क्षरयोगः कृतः स मंत्रस्त्रस्त इत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्णव
आदावंते च मध्ये वाऽप्यधिकाक्षरयोगतः त्रस्तः सोभिहि
तो मंत्रो जपतामशुभप्रद इति यद्यपि वर्षत्रयं जपित्वा
दौ लोपामुद्रां शुभोदयां ततस्त्वहं समं योज्य मंत्रादौ
प्रजपेद्बुधः ततो वर्षत्रये जाते मध्यादावपि योजयेत्
ततो वर्षत्रये जाते पाश्चादावपि योजयेत् एवं यो भ
जते विद्यां फलभाग्नरोत्तरं अन्यथा हंति सा विद्या सा
धकं नात्र संशयः इति त्रिपुरार्णवोक्तेर्विरुद्धं तथाप्या
दावेवाधिकाक्षरयोगस्य निषिद्धत्वे वाच्ये गर्जित इति
उपदेशस्य शास्त्रयोर्विधिरभिहितस्तं विनाशाम मंत्रो
गर्जित इत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्णवे मोहाद्वा लोभतो वा
पि विधिमुत्सृज्य योजकैः दीयते सततं मंत्रस्तु गर्जितो ग
हितः सदेति श्वात्रव इति वैरिकोष्ठगा इति स्पष्टोऽर्थः वा
ला इति हृष्टा इति लध्वक्षरप्रायाः वालाः सर्वाक्षरप्राया
हृष्टा इत्यर्थः लध्वक्षरलक्षणं सर्वाक्षरलक्षणं मातृका
स्यामेतत्रयं निर्जिता इति कर्मिकादरल्पाक्षिर्जिता इत्यर्थः

वि॰ री
हिं॰
३२

33

तदुक्तं त्रिपुरार्णवे॰ स्वतंत्रोक्तं परित्यज्य ज्ञात्वा त्वन्यतः स्व
तोपि वा स्वगुरुप्रोक्तं यो वापि मंत्रासिद्धिभ्रमादपि जपत
र्पणहोमार्चामार्तनानिष्ठुनः पुनः कुर्वतो मंत्रराजः स्यान्नि
र्जितो गर्हितः सदा स न यच्छति फलं तस्मै कल्पकोटिशतै
रपि तस्मात्सर्वप्रयत्नेन स्वतंत्रोक्तं समाचरेत् इति असहृ
इति॰ अनियमेन जप्तो मंत्रोसहृ इत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्णवे
नियमस्य च भंगेन मंत्रः स्यादसहृः हृदेति॰ सत्ववर्जिता
इति पुरश्चरणवर्जिता इत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्णवे वीर्य
हीनो यथा देही सर्वकर्मसु न क्षमः पुरश्चरणहीनोय
स्तथा मंत्रः प्रकीर्तितः नित्यैर्नैमित्तिकाद्यैश्च पुरश्चर्यादि
भिर्मंत्रः भवेत्सत्वगुणोपेतः सेवयान्नृपतिर्यथा सत्वगु
णसमापन्नो मंत्रः कल्पलतासम इति॰ अपूर्णाद्रूपा इति
स्वरवर्णपल्लवरहिता इत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्णवे पल्लवा
द्यैर्विलोपेन स्वरवर्णविलोपतः अपूर्णत्वं समापन्नः स
मंत्रश्छिन्नसंज्ञक इति त्रैलोक्यडामरतंत्रे मंत्राणां पल्लवो
वासो मंत्राणां प्रणवः शिरः शिरः पल्लवसंयुक्तो मंत्रः का
मद्वाफलः न्यासे विना भवेन्मूकः सुप्तः स्यादासनं विना
पल्लवेन विना मंत्रो नग्नः स परिकीर्तितः शिरोहीनोस्मृतः
प्रोक्तो हृष्या मंत्रो गुरुं विना ख्यातोऽङ्गशायदत्तो योनिवीर्य
श्चाधिकाक्षरः संतरान्येन बीजेन व्याप्तः कीलित उच्यते
यस्य नाप्यशृणोत्पन्नः स मंत्रः स्तम्भ उच्यते ऋषिदेवताछं
दोभिः परित्यक्तो भुजंगमः मूकः सुप्तो मतो नग्नो वीर्य
हीनो हृष्याहृतः भुजंगः कीलितः स्तम्भईदग्धं त्रो हृष्टाफ
लः वत्नाहि वर्जयेन मंत्रे यदितान्सिद्धिं सिद्धति नमोंतः

शांतिके पुष्टौ प्रणिपाते च कीर्तितः वषट्पाकर्षणे होम
पुस्वाहान्तः सिद्धिदायकः वौषट्पल्लवसंयुक्तो मंत्रः पु
ष्ट्यादिसाधकः हुंकारपल्लवोपेतो मारणे ब्राह्मणं विना
मंत्रभंजनकार्ये वस्तुघोरभयनाशने वषडंतो महाका
लग्रहमालाविनाशकः विद्वेषोच्चाटने वेथे मंत्रः फट्प
ल्लवान्वितः श्रींकारस्तु खरीमंत्रो वेदागमसमुद्भवो प
ल्लवोस्यागमे मंत्रे वैदिके नास्ति पल्लवः पल्लवेन विना
जप्यो मंत्रो वेदसमुद्भवः ननग्रः कीर्त्यते यस्मादेश्वर्य
परिधानवानिति स्तंभिता इति अनुनासिकाक्षरसहि
ताइत्यर्थः सानुनासिकनिरनुनासिकलक्षणं तु मात्र
कास्यासेज्ञेयं त्रिपुरार्णवेपि सानुनासिकवर्णेन संयु
क्ताः स्तंभिता मता इति अकालविनियोगेनेति प्रसन्ना
इति स्मरणीयं तदुक्तं त्रिपुरार्णवे स्वापकालो वामवहो
जागरो दक्षिणावहः स्वापकाले जपान्मंत्रो प्रबुद्धो हन्ति
मंत्रिणमिति मंत्रा इति पत्रेषु पठनाज्जपनात् हा इति
स्मरणीयं तदुक्तं त्रिपुरार्णवे पुस्तके लिखितं दृष्ट्वा जपे
यः साधकाधमः चत्वारि तस्य नश्यन्ति आयुः कीर्तिर्यशः
श्रियः जपात्पत्रेषु मंत्रः स्यात्क्रुद्धः सन्हंति साधकमिति
यस्मिन्मंत्रे यो वर्णः कीलत्वेनाभिमतस्तं विहायेत्यर्थः
तदुक्तं योगिनीहृदये बीजं मंत्रादिमस्यान्मंत्रमध्ये तु की
लकं मंत्रान्ते शक्तिरुद्दिष्टा बीजकीलकशक्तयः यद्वर्णो
कीलकत्वेन विहितस्तं विहाय च नमस्वर्णस्तत्परो वाप्यस्या
न्तः प्रतेकीलकत्वतः सर्वमंत्रस्तत्पवर्णेन कीलितः सिद्धि
रोधकृत् रुद्धा इति संधिरहिता रुद्धा इत्यर्थः विसंपि को

विद्या·
त्रि·
३४

34

भवेद्दृढः सर्वकर्मसु गर्हित इति योगिनीहृदयवचनात्
दुःखा इति वैरिस्वरसमन्विता दुःखिता इत्यर्थः तदुक्तं त्रि
पुरार्णवे· दुःखितास्ते समुद्दिष्टा वैरिवर्णैस्तु संयुता इति
खंडीभूताः अंशाजपात् खंडीभूता इत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्ण
वे· खंडिता वर्णलेपेनेति· अंगहीना इति असंहताः क
वचादिरहिता इत्यर्थः तथाच योगिनीहृदये· अंगप्रत्यं
गकवचस्तोत्रपाठैर्विना मनुः असंहतः समाख्यातः सि
द्धिं नैव प्रयच्छति अपूर्णेति अपूर्णेनोपदिष्टा हीनवीर्या
इत्यर्थः तथाच द्वितीयेनाभिषेकेण पूर्णत्वं याति तन्मनुः
अन्यथा हीनवीर्यः स्यात्सर्वकर्मबहिष्कृतः इति योगिनी
तंत्रवचनात् सदाप्रयोगादिति सर्वदा काम्यप्रयोगात्मं
त्रस्य कुंठता भवतीत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्णवे प्रयुज्यंते
सदा मंत्रास्तत्छांतिं विना नरैः ते मंत्राः कुंठतां यांति त
स्माच्छांतिं समाचरेदिति अत्र शांतिस्तु पुनमाविधीत
पश्चाद्धिताप्रुतमूलमंत्रजपः नहिर्विप्रयोगपटले व
क्ष्यामः क्लिष्टेनेति· दीर्घाक्षरस्य प्लुतत्वेनोच्चारणेन
ह्रस्वस्य दीर्घत्वेनोच्चारणेन च मंत्रस्य क्लेशो भवतीत्यर्थः
तथाच तंत्रांतरे एकमात्रो लघुर्ज्ञेयो द्विमात्रो दीर्घ उच्य
ते त्रिमात्रस्तु प्लुतो ज्ञेय इत्येतत्स्वरलक्षणं ह्रस्वत्वेन व
दीर्घत्वेन प्लुतस्य च प्लुतत्वेन च दीर्घस्य ह्रस्वे दीर्घत्वं तथा
पुनः उच्चारणवशान्मंत्रः क्लिष्टो भवति नान्यथा यो मं
त्रः क्लिष्टतां प्राप्तः स मंत्रः सिद्धिरोधकृत् इति रुद्धा इति·
प्रोल्लंघनजपात् रुद्धा भवतीत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्णवे
मौनेन विना जपेन्मंत्रे रागात्संगीयते जपः मंत्रोपि दुष्ट

तोयातिसिद्धिं नैव प्रयच्छतीति अस्यमंत्रैरिति अस्यदेवता
मंत्रैः सह मूलमंत्रजपादित्यर्थः तदुक्तं योगिनीहृदये
मंत्रांतरं न गृह्णीयाद्वर्जयेद्देवतांतरं प्रयोजनांतरं चैव व
र्जयेत्स्थापनांतरं तदा मंत्रो भवेन्नूनं दिप्रकामदुघाफलः
चतुर्भिः संयुतो मंत्रो भवेन्मलिनसंज्ञक इति उपेक्षेति उपे
क्षा देवतागुरुमंत्रात्मतमेषु अवध्याश्रान्तरता वैषम्यं मं
त्रग्रहणोत्तरमदृष्टवशात्किं विद्धः एवं चेत्स्यादप्यनेन तदा
यं मंत्रः किमर्थं गृहीत इति मननमिति तथा यज्जपः क्रियते
स एव वैषम्याद्रूप इत्यर्थः तदुक्तं त्रिपुरार्णवे मंत्रे गुरौ
देवतायामुपेक्षा क्रियते यदि अवश्यया वा वैषम्यात्मंत्रः
स्यादवमानितः इति वेधनमिति योनिमुद्रावेधनेन सं
वेदोषा गच्छतीत्यर्थः तस्मादागमशुभमयमतसाधारणं
वाह्यसंस्कारैर्विशेषः अनादीति मातृकायां तु योजने
अस्यार्णस्य अथ मंत्रमेलनप्रकारः तदुक्तं तंत्रराजे नि
त्यानां त्रैपुराणां च नाववेत्यासंशाकादयः तथाप्यत्रोच्यते
किंचिदभिवारादिसिद्धये अश्विन्यादिषु ऋक्षेषु विंडस
र्गांत्यवर्णितं चत्वारो योजयेदाद्यान्विंदु सर्गांतु सर्वगो
तेन मंत्रादिवर्णेन नाम्नश्चाद्यक्षरेण च गणयेद्यत्तु ष
ष्ठं वाप्यष्टमे द्वादशं तु वा रियो मंत्राद्यवर्णः स्यात्तेन त
स्य हितं भवेत् राशिष्वन्येषु ऋक्षेषु समपंचतृतीयगैः
साध्यनामापि विज्ञेयमंशाकायमनुग्रहे यतस्तेन त्व
विज्ञानरहितास्तेन चोदितमिति नित्यानामिति यावं
तो नित्या मंत्राः यावंतस्त्रिपुरामंत्रास्तेषामंशाकादयो
मंत्रमेलनप्रकारा नावेक्षणीया इत्यर्थः तथापीति

वि॰घा॰
हि॰
३५
35

आभिचारादीति अयमर्थः नित्यनैमित्तिकेनावेष्टणीयाः
काम्येऽवेष्टणीया इत्यर्थः अग्निन्यादिष्विति अष्टसु राशि
चक्रेषु विंडसर्गौ त्यवर्जितं कृत्वा चत्वारि चत्वार्यक्षराणि
विलिखेत् अग्निन्यादिषु तत्तच्चक्रेषु विंडगौ सर्वगौ
कृत्वा त्रीणि त्रीण्यक्षराणि लिखेदित्यर्थः तदुक्तं मातृका
र्णवे प्रागुक्तपदक्षिणोदक्षु चतुः सूत्राणि पातयेत् प
कैकं कोणदेशेषु चतुः सूत्राणि पातयेत् तेन खंडा द्विजा
यंते रविसंख्यानि तान्यथा तेषु पूर्वादितो लेख्यं प्रादक्षिण्य
क्रमेण तु विंडसर्गौ प्राकारं बहिरावर्णचतुष्टयं तथा
ष्टचत्वारिंशानां वर्णानां परमेश्वरि तेन क्रमेण मेषादीन्रा
शींश्चैव प्रकल्पयेत् जायते राशिचक्रं हि साधकोत्र विचा
रयेत् तत्तच्चक्रमपि तत्रैव रविखंडात्मकं चक्रं प्रागुक्त
विधिना लिखेत् तेषु खंडेषु पूर्वादि न्यसेद्वर्णान्द्विशः क्र
मात् देवीं मधुमतीनाम्नीं षट्त्रिंशद्व्यंजनात्मिकां तथै
व विंडयुक्तांश्च सर्गयुक्तांस्तथैव च खंडे खंडे च जायते नव
र्णान् नवनवक्रमात् सप्तविंशतिऋक्षाणामष्टाजरघा
रयेन्महाचक्रे साधकोत्तमसंत्तके योगिनीहृदये घ
निष्पन्नामालिनीकादिकामते कालीमते तु पंचाशद्व
र्णमय्येव तेऽभे तत्तन्मते तथा प्रोक्तं तेन तदाद्यसप्तरेखादि
प्रादक्षिण्यक्रमेण गणयेत् तदाद्यष्टवाऽष्टमं द्वादशी
त्वामेत्रादितो नामाद्यक्षरं यास्मिन्खंडे तिष्ठति तन्यंथेन

अथवा नामाद्यक्षरमारभ्य मंत्राद्यक्षरपर्यंतं गणयेत्
तदा षष्ठे वाष्टमे द्वादशे तु वा मंत्रादितो नामाद्यक्षरे म
न्त्राद्यक्षरं वा भवति स मंत्रो रिपो रहितो भवतीत्यर्थः
अभिचारे तु प्रशस्त इत्यर्थः सिद्धारिचक्रमाह प्रागग्रान्
गुदग्राणि दकचस्तत्रपंचकयोगतः कोष्ठानि षोडश तत्र
सुलेषु वर्णान्क्रमाल्लिखेत् चतुश्चतुर्विभागेन कल्प
येद्वानि वै क्रमात् प्रथमप्रथमेनाद्यं द्वितीयप्रथमे
न तथा द्वितीयमन्यतश्चान्यतथान्यदपि कल्पयेत् तत
कोष्ठेषु विलिखेत्तत्त्वमेव च ममद्वरे पूर्ववच्चतुष्कोष्ठ
षट्कानावधि समालिखेत् स्वनामाद्यक्षरं यत्र कोष्ठे सं
दृश्यते ततः सिद्धादीनां गणयेद्यावन्मंत्राद्यक्षरदर्शने सिद्ध
सिद्धो जपात्सिद्ध्येद्द्विगुणात्सिद्धसाध्यकः सिद्धसुसिद्धः
संप्राप्त्या सिद्धारिर्हंति गोत्रजं सिद्ध्यसिद्धोतिसंक्लेशात्सा
ध्यसाध्योतिदुःखकृत् साध्ये सुसिद्धो भजनात्सिद्धो भवति
शांकरि साध्यारिः कन्यकां हंति तस्मात्तं परिवर्जयेत्
सुसिद्धसिद्धो ध्यानात्फलदः साध्यसाध्यो ऽभितं सुसिद्धसिद्धो
ज्ञाप्यार्थैः सिद्ध्येत्साधितोऽन्यथा सुसिद्धेतु सुसिद्धस्तु
पूर्वजन्मकृतश्रमः तस्मात्तं सर्वसिद्धीनां साधने योज
येत्तु अभिचारे रिपोरेवं यदि स्यात्तमविपर्यये सुसि
द्धारि रक्षोघ्नेण स्वकुल्यान्नाशयेद्ध्रुवं अरिसिद्धः सुतं ह
न्यादरिसाध्यस्तु योषितं अरेः सुसिद्धो मंत्रस्तु कुलोत्सा
दनकृद्भवेत् अर्यरिः स्वात्मघातो मंत्रः संप्रोक्त एवमुक्तेभ्य
यः स्पष्टोऽर्थः ऋणधनशोधनप्रकारमाह श्रीतंत्रराजे
नामाद्यक्षरमारभ्य यावन्मंत्रादिवर्णकं त्रियाकृत्वा स्व

विद्या॰
हि॰
३६

36

रैर्भियानदस्यद्विषयांतकं कल्पाधिकोऽक्षणीज्ञेयोऽक्षणी
चेमंत्रऊनमः स्वयंक्षणीचेतन्मंत्रंत्यजेत्सर्वंक्षणी यत्न
इति अत्र पंचाशद्वर्णात्ममातृकायांनामाद्यक्षरमारभ्य
त्यादिविचारणीयं षट्त्रिंशाद्व्यंजनेषु वा पूर्णमंडलरू
पमातृकायांवा तदुक्तं विश्वसारे मधुमत्यां महादे
व्याक्षरणशोधोविशिष्यते कालीमते तु मालिन्यामप्य
काद्यं प्रशस्यते इति॰ अत्र मधुमती षट्त्रिंशद्व्यंजनात्मि
का महामधुमती पूर्णमंडलवर्णरूपा॰ मालिनी पंचा
शद्वर्णरूपा॰ तथा च॰ कथंक्षणीत्वं मंत्राणां साधकानां
च मे वद पूर्वजन्मकृताभ्यासे पापादस्याफलाप्तिकृ
त् पापेनेष्टफलावाप्तिः कालं देहहृत्याहरणी मंत्रः संप्रा
प्तिमात्रेण प्राकृतः सिद्धये भवेत् सिद्धमंत्राक्षरोऽलब्ध्वा
मंत्रीयः सिद्धिभाग्नरः लक्ष्मीमहादनादस्य मंत्रमागम
वाप्नुयात् समंत्रस्यक्षणीज्ञेयो भजते तस्य पूर्वगे तस्मा
दृणविशुद्धिस्तु कार्या सर्वैस्तु सर्वतः इति अथ काली
मते मंत्रमेलनप्रकारः तत्रादौ नक्षत्रचक्रं श्रीकृद्या
मले राज्यलाभोपकाराय प्रारभ्यादिखरः ऊरून् गो
पालान्कुऊरीप्रायास्कुलाविस्तृदिनालिपिः अथैतच्च
क्रूरवनाप्रकारः तत्र दाक्षिणोत्तरायतनाश्चतस्रोरेखाः
प्राक्प्रत्यगायतनाश्च दशरेखाश्च विलिख्य सप्तविंशति
कोष्ठानि कृत्वा कादिनवटादिनवपादिपंच॰ याद्यष्टौ॰
एतत्संज्ञवर्गीकसंख्याप्रकारेण सर्वोर्द्धपत्रोः प्रथम
कोष्ठमारभ्य पंक्तिपंक्तिक्रमेणाक्षराणि विलिख्य त
थैवाश्विन्यादिनक्षत्राणि विलिख्य विचारयेत् तत्र प

स्मिन्कोष्ठे साधकनामाद्यक्षरं तिष्ठति तत्रस्थमेकं वर्णं
शुविज्ञाय तत्रयतन्नक्षत्रमायाति तत्साधकस्य जन्मन
क्षत्रं परिकल्प्य तदारभ्य यस्मिन्कोष्ठे मंत्राद्यक्षरं तिष्ठ
ति तावत्पर्य्यंतं गणयित्वा तत्रत्यं नक्षत्रं मंत्रनक्षत्रं विज्ञा
य साधकनक्षत्रमारभ्य मंत्रनक्षत्रपर्य्यंतं नामाद्यक्ष
रमारभ्य यावन्मंत्राद्यमक्षरं जन्मसंपद्विपत्क्षेमः प्रत्य
रिसाधको वधः मैत्रं परममैत्रं च जन्मादीनि पुनः पु
नः इति कुलार्णवोक्तप्रकारेण जन्मादिनवकं पर्य्या
येण च विज्ञाय फलानि निर्दिशेत् तत्र कुलार्णवे ज
नुः ष्वत्वारपामस्त्र आयुर्नाशस्तृतीयया मस्तः पंचमता
रायां मन्त्रमोचानकोमतः द्विचतुःषष्ठनवमगतास्ता
राः शुभा मताः इति ताराफलं ज्ञात्वा मंत्रं दद्याद्विशाल
धीः अथ नक्षत्राणां गणभेदः कुलमूलवतारे· अश्वि
नी मृगशीर्षं च तथा पुष्यपुनर्वसू हस्तः स्वाति रनु
राधा रेवती विप्र दैवतं भरणी रोहिणी चैव आर्द्रा पूर्वो
त्तरा तथा पूर्वाषाढोत्तराषाढा पूर्वाभाद्रोत्तरात्रजः
कृत्तिका हि मघा चित्रा विशाखा ज्येष्ठका तथा मूलं ध
निष्ठा शतभिषा च रक्षोगणाः प्रिये· विप्रः श्रवणन
क्षत्रं दैवतं देवगणाः अत्र विसर्गलोपश्छांदसः रुद्र
यामले· स्वगणे चोत्तमा प्रीतिर्मध्यमा देवमानुषी
प्रथमा राक्षसा दैवे मृत्युर्मानवराक्षसे: अथ राशिच
क्रं तत्र श्रीकुलार्णवे· बालं गौरं खरं शोणं श्यामीशो
भीति राशिषु क्रमेण भेति तावर्णाः कन्यापाशादयः
स्मृताः अनुरंसिकेत्तस्तप्राग्यक्रपव वक्रेतप्राकप्रान्य

विद्या
र्ण
३०
37

गायत्रं रेखाद्वयं दक्षिणोत्तरायतं रेखाद्वयं मध्ये चतुरस्रं
यथा भवति तथा विलिख्य बहिः चतुःकोणेषु एकैकां
रेखां कृत्वा द्वादशखण्डानि निष्पादयेत् तेषु खण्डेषु प्रागा
दिक्रमाद्दक्षिणेन वर्णान्विलिख्य कन्यायां यवर्गः शषस
हलन्तानि विलिखेत् ततः तेषु प्रागादिषु द्वादशखण्डे
षु एकादिद्वादशाङ्कान्विलिख्य तेषु मेषादिद्वादशरा
शीन्परिकल्प्य विचारयेत् नामाद्यक्षरमारभ्य यावन्मे
षादिवर्णकं लग्नोऽथ तनुभ्रातृबन्धुपुत्रशत्रुकलत्रकाः
मरणं धर्मकर्मायव्यया द्वादशराशयः अथ तेषां फ
लानि रत्नसागरे एकोवाप्यथ पञ्चमोऽथ नवमो राशि
स्तु सहोदरो वा राशिः स्याद्दशमो द्वितीयसहितः षष्ठो भ
वेत्सेवकः रुद्राग्निस्वरसंख्ययायदि मन्त्रो भवेत्सो
ऽन्तकः इति अथ राशीनां वर्णभेदः मेषः कर्कटो वृश्चिक
मीनराशिर्विप्ररूपाः सिंहधनुःश्च मेषः तुलासकुम्भो
मिथुनश्च वैश्याः कन्यावृषो जो मकरश्च शूद्रः अथ पञ्च
भौतिकचक्रं तत्र दक्षिणामूर्तिसंहितायां उऊ ऋगडा
वर्णा दवलालक्ष पार्थिवाः ऋऋ खोचफटा वर्णाः थम
वामलनीरजाः इई पेवकछहा वर्णास्य फराः तैजसवह्नि
कः अआ पकचदरा वर्णास्तपयाः घलखवायुजाः लृलॄ
मही सलिलयोमैत्री अनलानिलयोरपि सामान्यम
मित्रं सर्वत्र चापरम परस्परविरुद्धानां मन्त्राणां यत्र

संगतिः वर्जयेत्ताहशं मंत्रं नाशकृत्तत्कुलेश्वरीति अथ
सिद्धसाध्यादिशोधनप्रकारः तत्रादौ द्वादशारचक्रं तत्र
कुलमूलावतारे द्वादशारेण यथा चक्रे कूटखंडविवर्जिता
न् आदिहान्तान् लिखेद्वर्णान् पूर्वतो यावदीश्वरि अंकाने
कादिभांवेनालिखेत्सर्वादितः क्रमात् सिद्धः साध्यसुसि
द्धोरिश्च तद्वर्गाः स्फुटो भवेत् एतेषां फलानि कुलमूला
वतारे॰ द्वादशारेण यथा चक्रे कूटखंडेविवर्जितान् आदि
हान्तान् लिखेद्धाग्निस्त्वयीष्ट द्वादशारिषु॰ इति ज्ञात्वा वरारो
हे मंत्रं दद्याद्विशालधीः तेषां फलानि सिद्धादिचक्रोक्ता
नि ज्ञेयानि॰ इति श्रीविद्यार्णवे द्वितीयोश्वासः २ अथ
षोडशारचक्रं॰ तत्र कुलमूलावतारे वक्ष्ये स्वभुवे भित्वा
कोष्ठानां षोडश लिखेत् अकारादि तकारान्तां मातृका
मपि विन्यसेत् ईशानकोणादारभ्य वायव्यान्तं लिखे
त्सुधीः प्रादक्षिण्यक्रमेणैवेति॰ तल्लेखनप्रकारमाह
लक्ष्मीकुलार्णवे एकत्रिरुद्रनवनेत्रयुगार्कपंक्तिष
ण्णागषोडशचतुर्दशपंचकेषु कोष्ठेलिखेन्मनुतिति
थीषुतन्यावशिष्टवर्णान्हुताशनमिताक्रमशो विका
याद्वति सिद्धः सिद्ध्यति कालेन साध्यः सिध्यति वा न वा
सुसिद्धस्तत्क्षणादेव अरिर्मूलं निकृंतति॰ भैरवीतंत्रे॰
दुष्टनक्षत्रराशिभूतादिवर्णप्रचुरं मंत्रकं सम्यक्परीक्ष्य
तेयत्नाद्वर्जयेन्मंत्रिमात्तरः सिद्धसाध्यादियोगेषु मं
त्रेदत्ते विशेषतः सुसिद्धं नाममंत्रं गृह्णीयात्सुप्रयत्नेन जा
रयात् आदौ सिद्धस्तथान्ते च सर्वसिद्धिफलप्रदं आ
दावंते भवेत्साध्यः कष्टसाध्यं दारुणः आदावंते सु

सिद्धस्तित्वमेव प्रसिध्यति आदावंते रिपुर्यस्तु साधकं
स निकृंतयेत् आदौ सिद्धोन्त्यसाध्योपि द्विगुणेन स सिध्य
ति आदौ साध्यः सुसिद्धोन्त्यः अक्रमार्गेण सिध्यति सुसि
द्धादिस्तु साध्यांतश्चेत्तद्गणमपेक्षते आद्यांतयोर्यदा सि
द्धो मध्ये साध्यः प्रजायते आद्यांतयोर्यदा साध्यो मध्ये सि
द्धः प्रजायते तावुभौ साध्यसिद्धौ हि जपाधिक्येन सिद्ध
तः आदौ सिद्धेन संयुक्तः सुसिद्धेन तथा ततः श्रवणा
देव सिद्ध्येत साधकस्य न संशयः सिद्धांतरितसाध्यस्तु
सुसिद्धांतरितोथवा शीघ्रं सिद्ध्यति मंत्रो वैयग्रोक्तं मं
त्रविजमैः सिद्धैर्नांतरितः शत्रुः सुसिद्धेनापि चेद्भवेत्
नासौ रिपुर्भवेन्मंत्रः किंतु कृच्छ्रेण सिद्ध्यति साध्येनांत
रितः सिद्धः सुसिद्धोपि तथा यदि सिद्ध्यत्यतीव कष्टेन
साधकस्य न वान्यथा रिपुणांतरितं सिद्धं सुसिद्धं च
तथा त्यजेत् ऋषिणा हारितो मंत्रो नैव ग्राह्यः कथंच
न स्वल्पदोषा बहुगुणा मंत्रा देया विचक्षणैः सिद्धादि
कोष्ठकं ज्ञात्वा ततः सिद्धिः प्रजायते एकाक्षरे तथा कू
टे त्रैपुरमंत्रनायके स्त्रीदत्ते स्वमदत्ते स्वप्रदत्ते च सिद्धा
दीनैव शोधयेत् नृसिंहार्कवराहाणां प्रासादप्रण
वस्य च सपिण्डाक्षरमंत्राणां सिद्धादीन्नैव शोधयेत्
पापार्थं अक्षरं मंत्रे त्रैपुरं चंडनायकं सौरं मंत्रस्तु जयं शा
कृपाभवं विनतासुतं सौरमंत्रास्तु येपि सर्वे स्तवा
नारसिंहकाः सिद्धसाध्यसुसिद्धारिविचारपरिवर्जि
ताः एवं प्रद्वारं मायां व्योम व्याप्यं चंडद्वारं मालामं
त्रेषु सर्वेषु सिद्धादीनैव शोधयेत् रत्नसागरे· हंस

साष्टाक्षरस्यापि तथा पंचाक्षरस्य च एकद्वित्र्यादिवी
जस्य सिद्धादीन्नैव शोधयेत् नृसिंहार्कवराहाणां का
लिकासिद्धकालिकायुग्मपामला च तथा चंडीसिद्धादि
परिवर्जनं रुद्रयामले अघोरमंत्रे दक्षिणामालामंत्र
स्य पार्वति नपुंसकस्य मंत्रस्य सिद्धादीन्नैव शोधयेत्
कुलमूलावतारे स्वप्नोपदिष्टमंत्रस्य नाविधिर्नैव च
क्रियाउदिष्टदेवताध्यानाज्जपेद्रुद्रभकरं भवेत् अग
स्त्यसंहितायां राममंत्रेषु सर्वेषु ष्णवेषु मुनिपुंगव
तारकब्रह्ममंत्रराजे सिद्धादीन्नैव शोधयेत् ये चैवोद्धा
श्च जैनाश्च गोपाला वैष्णवाश्च ये सिद्धसाध्यसुसिद्धा
रिविचारपरिवर्जिताः व्योमव्यापीषडर्णश्च मातृकाह
रवल्लभा बहुरूपाह्वा मंत्राः पंचसाधारणा मताः अ
थ षड्दलचक्रं तत्र कुलमूलावतारे षड्दलपद्ममा
लिख्याशादिषु दलेषु च अकारादिवर्णैनैकैकालि
खेत्रिः खण्डकूटकान् स्वनामाद्यक्षरं यत्र तदारभ्य वि
चारयेत् प्रथमे सम्पदुद्दिष्टा द्वितीये संपदं तथा तृती
ये तु हन्ति विद्यां चतुर्थे बंधुविग्रहः पंचमे संशयं वि
द्यात् षष्ठे सर्वविनाशनं अथ त्र्यायतनचक्रं तत्र कुल
मूलावतारे नेत्रर्तुनेत्ररविपंचदशाब्धिवेदवह्न्याशु
याष्टनवभिर्गुणितांशुमाध्यात् दिग्भूगिरिरुद्रतिग
जाभिमुनीषुवेदैर्द्विभिर्गुणितानान्यथासाध्यका
र्णान् नामा …… लादकठवाङजभक्ष शेषे
त्वात्वोभयोरपिकशेषसंरणाय नेस्यात् तथैतत्त्वनिर्मा
णप्रकारः तत्र दक्षिणोत्तरायताः सप्तरेखाः प्राक्

विद्या
र्ण॰
३९

39

प्रत्यगायताः द्वादशरेखाश्च विलिख्य षट्षष्टिकोष्ठा
नि कृत्वा तत्र सर्वां परिगते कादशकोष्ठात्मकप्रथम
पंक्तौ स्वयामादिदक्षिणांते प्रथमकोष्ठा १४ द्वितीये
२२ तृतीये २ चतुर्थे ११ पंचमे १५ षष्ठे ९ सप्तमे ४
अष्टमे ३ नवमे ५ दशमे ८ एकादशे ६ इत्येकाद
शभेदानंकानालिख्य तदधो द्वितीयपंक्तौ स्वयामादि
दक्षिणांते अइउऋऌएऐओऔअंअः इत्येकादशस्व
रानेकादशकोष्ठेषु विलिख्य तदधः पंक्तौ ककारादि
टकारांतान् तदधः पंक्तौ टकारादिफकारांतान् तद
धः पंक्तौ वकारादिहकारांतान्वर्णानि लिखेत्तदधः
पंक्तौ १० १२ ४ ८ ३० ५ ४८ ३ इत्येकादशविधानंका
नेकादशसकोष्ठेषु विलिख्येत्यकटवचक्रं तन्मायवि
चारयेत् तत्र स्वेष्टमंत्रस्य वर्णान्स्वरव्यंजनविंदुविस
र्गान्पृथक्कृत्वा सव्यपगणितस्यां केनपस्यपस्यवर्ण
सयोर्योःकलेन वर्णान्तेन तेनांऽकेन गणयित्वा संजात
संख्यासमुदायमष्टभिर्गाहृत्यावशिष्टमंकं पृथक्कृत्वा
पशिष्टनामाद्यक्षराणि वर्णान्तेषु वस्वरव्यंजनविंदुवि
सर्गैः पृथक्कृत्य सर्वाधःपंक्तिस्थकेषु यस्य यस्यांकस्य
यायांकसंतेनतेनांकेन गणयित्वा संजातांकसमु
दायमष्टभिराहृत्यावशिष्टमंकं पृथक्कृत्य स्थाप्य मंत्र
साधकयोरवशिष्टांकमध्ये योंकस्तदधिकसंख्याकः
मक्षराणि ज्ञेयः मंत्रश्चेदृणीतदा स मंत्रो ग्राह्यः यस्य मं
त्रस्य साधकोऽऋणी भवति स मंत्रस्याज्य इति श्रीवि
द्यामयि कृत्यमातृकानिरूपणं अथ वस्तुजगद्वात्री

मातृकांमंत्रविग्रहां सौकर्यार्थंहिमंत्राणांन्यासमू
जाजपस्यच उद्धारेसाधकानांचविशेषात्कालिकामते
तारस्यपंचभेदेभ्यःपंचाशद्वर्णगाःकलाः निवृत्तिश्चप्र
तिष्ठाप्रतिष्ठाचविद्याशांतिरनंतरं इंधिकादीपिकाचै
वरेचिकामोचिकापरा सूक्ष्मासूक्ष्मामृताज्ञानामृता
चाप्यायिनीतथा व्यापिनीव्योमरूपाःस्युरनंताःस्वरजाः
कलाः सृष्टिर्ऋद्धिःस्मृतिर्मेधाकांतिर्लक्ष्मीद्युतिःस्थिरा
स्थितिसिद्धिरितिप्रोक्ताःक्रमात्कवर्गगाःकलाः ततस्था
पिजराचैवपालिनीशांतिरेवच ऐश्वर्याचरतिश्चैवका
मिकावरदातथा ह्लादिनीप्रीतिर्दीर्घाचक्रमात्स्युश्च
वर्गजाः तीक्ष्णारौद्रीभयानिद्रातंद्रीक्षुत्क्रोधिनीक्रि
या उत्कारीमृत्युरेनास्युःक्रमाट्टवर्गजाः तवर्गो
त्थकलाप्रोक्ताःपीताश्वेतारुणासिता अनंताचतथा
प्रोक्ताःपंचाशद्वर्णसंभवाः अमृतामानदापूषातुष्टिः
पुष्टीरतिर्धृतिः शशिनीचंद्रिकाज्योत्स्नाकांतिःश्रीप्री
तिरंगदा पूर्णापूर्णामृताःकामदायिन्यःस्वरजाःकलाः
तपनीतापिनीधूम्रामरीचिर्ज्वालिनीरुचिः सुषुम्णा
भोगदाविश्वाबोधिनीधारिणीक्षमा कभाद्यावसुधाः
सौराष्ठडांनाद्वादशेरिताः धूम्रार्चिरूष्माज्वलिनीविस्फु
लिंगिनी सुश्रीःसुरूपाकपिलाहव्यकव्यवहाअपि या
दीनांदशवर्णानांकलाधर्मप्रदाइमाः सोमसूर्याग्निरू
पिणःसाधकानांफलप्रदाः श्रीकंठोनंतसूक्ष्मौचत्रि
मूर्तिरमरेश्वरः अर्घीशोभारभूतिश्चातिथीशःस्थाणु
कोहरः झिंटीशोभौतिकःसद्योजातश्चानुग्रहेश्वरः अ

विद्या
णीः
५.

40

हूरश्च महासेनः षोडशस्वरमूर्तयः पश्चात्क्रोधीशचंडी
शपंचांतकविशोत्तमः अजेकरुद्रकूर्मैकनेत्राह्वचतुरा
ननः अजेशसर्वसोमेशौ तथा लांगलिदारुकौ अर्द्ध
नारीश्वरश्चोमाकांतश्चाषाढदंडिनौ अत्रिमीनमेषा
ख्यलोहिताश्च शिखी तथा छगलंडद्विरंडेशौ समहा
कालपालिनौ भुजंगेशः पिनाकीशः खड्गीशश्च बका
स्तथा श्वेतभृग्वीशलकुलीशिवाः संवर्तकः स्मृतः पू
र्णोदरी सा विरजा शाल्मली तदनंतरं लोलाक्षी वर्तुला
क्षी च दीर्घघोणा ततः परं सुदीर्घमुखी गोमुखी दीर्घ
जिह्वा ततः परं कुंडोदर्यूर्ध्वकेशी च तथा विकृतमुखापि
ज्वालामुखी ततश्चोल्कामुखी च श्रीमुखी तथा विद्यामु
खी च कथिताः रुद्राणां स्वरशक्तयः महाकाली सरस्व
ती सर्वसिद्धिस्ततः परं गौरी त्रैलोक्यविद्या स्यान्मंत्रश
क्तिस्ततः परं आत्मशक्तिर्भूतमाता तथा लंबोदरी तथा
द्राविणी नागरी भूयः खेचरी चापि मंजरी रूपिणी वि
रणी पश्चात्काकोदर्यपि पूतना स्याद्भद्रकाली योगि
नी शंखिनी गर्जिनी तथा कालरात्रिश्च कुब्जिनी कप
र्दिन्यपि वज्रिका जया च सुमुखी चैव रेवती माधवी त
था वारुणी वायवी चैव तथा रक्षोविदारिणी ततश्च
सहजा लक्ष्मी व्यापिनी च ततः परं महामाया च कथि
ताः क्रमात्तु रुद्रशक्तयः अत्र रुद्राः स्मृता रक्ताः धृतशूल
कपालकाः शक्तयो रुद्ररूपिण्यः सिंदूरारुणविग्रहाः
रक्तोत्पलकपालाभ्यामलंकृतकरांबुजाः केशवो
नारायणो माधवो गोविंदो विष्णुः मधुसूदनसंज्ञोन्यः

स्यात्त्रिविक्रमवामनौ श्रीधरश्च हृषीकेशः पद्मनाभस्ततः प
रं दामोदरो वासुदेवः संकर्षण इतीरितः प्रद्युम्नश्चानिरु
द्धश्च क्रमात्स्युःस्वरमूर्तयः पश्चाच्चक्रीगदीशार्ङ्गीखड्गीशं
खीहलीपुनः मुसलीशूलपाशीअंकुशीचततःपरं मु
कुंदोनंदनोनंदीनरोनरकजिद्धरिः कृष्णःसत्यःशाश्वताख्यः
शौरिःशूरोजनार्दनः भूधरोविश्वमूर्तिश्चवैकुंठःपुरुषोत
मः वलीवलानुजोवालोवृषघ्नोवृषभस्तवः हंसोवरा
होविमलोनृसिंहोमूर्तयोहरेः कीर्तिःकांतिस्तथातुष्टि
पुष्टिश्चैवधृतिस्ततः शांतिःक्रियादयामेधाहर्षाश्रद्धाततः
परं लज्जालक्ष्मीसरस्वत्यौप्रीतिरतिरिमाःक्रमात् जयादु
र्गाप्रभासत्याचंडावाणीविलासिनी विजयाविरजाविश्वा
विनदासुनदास्मृतिः ऋद्धिःसमृद्धिःशुद्धिश्चभुक्तिर्बुद्धिर्म
तिः क्षमा रमोमाक्लेदिनीक्लिन्नावसुदावसुधापरा परा
यणाचसूक्ष्माचसंध्याप्रज्ञाप्रभानिशा अमोघाविद्युता
चेतिकादीनांमूर्तयोहरेः केशवाद्याइमेश्यामाःशंखच
क्रलसत्कराः शक्तपक्षप्रियांकेषुनिषण्णाःसस्मिताननाः
विद्युद्दामसमानांगाःपंकजाभयवाहवः रविप्रभाकरो
भास्वान्द्युमणिःपूषणोभगः आदित्योऽर्कोवेदमूर्तिःक
र्मसाक्षीदिवाकरः मित्रोऽर्यमोष्णरश्मिश्चद्वादशात्मावि
भाकरः स्वराणांमूर्तयश्चैतेसूरःसूर्योविभावसुः अह
स्करोरुणोब्रध्नोभाभास्वान्सप्ततुरंगमः हरिदश्वोग्रहाधी
शोमार्तंडोभानुरव्ययः विकर्त्तनःसहस्रांशुर्मिहिरो
मित्रमाठरौ कर्मसाक्षीजगन्नेत्रस्तरणिःपद्मिनीप्रियः
चंडांशुःपिंगलोदंडोगभस्तीहरिणोंशुमान् प्रद्योत

विद्या
णि॰
५१
41

नोजगच्चक्षुस्तपनोलोकबांधवः हंसस्तमोपहंताचत्रयीमू
र्त्तिश्चमूर्त्तयः विद्याज्ञीपुष्टयः प्रत्तासिनीवालीकुहूश्चनः रु
द्रवीर्याप्रभानंदास्पात्सुषाहविदाशुभा कालरात्रिर्महारा
त्रिर्भद्रकालीकपालिनी विकृतिर्दंडमुंडिन्यौसेंदुखंडाशि
खंडिनी निशुंभशुंभमथनीमहिषासुरमर्दिनी इंद्राणीचै
वरुद्राणीशंकरार्द्धशरीरिणी नारीनारायणीचैवत्रिशू
लिन्यपिपालिनी अंबिकाहारिणीचैवसमस्तहिर्हिरेवच
पिंगलाक्षीविशालाक्षीमायासंज्ञावसुंधरा श्रद्धास्वाहा
स्वधाभिज्ञादेवकीकमलासनात्रिलोकधात्रीसावित्रीगा
यत्रीत्रिदशेश्वरी सत्स्वरूपाबहुरूपाचपंचाशच्चक्रयोरवेः
कामःकामदकांतोचकांतिमान्कामगल्लधा कामचारश्च
ध्योरतिप्रियः रात्रिनाथोरमाकांतोरममाणोनिशाचरः
नंदकोनंदनोनंदीनंतोनंदपितातनः पंचबाणोरतिसखाः
पुष्पधन्वामहाधनुः भ्रामणोभ्रमणश्चैवभ्रममारोणभ्र
मत्तया भ्रांतोभ्रामकभृंगोचभ्रांतचाराभ्रमावहः मोह
नोमोहकोमोहोमोहवर्द्धनएवच मदनोमन्मथश्चैवमा
तंगोभृंगनायकः गायकश्चैवगीतीचनर्त्तकःखेलकल
नः उन्मत्तोमत्तकश्चैवविलासीलोभवर्द्धनः कामस्यमू
र्तयःप्रोक्ताश्चकारायणासंचये रतिःप्रीतिश्चनंदनकामि
नीमोहिनीततः कमलास्यविलासिन्यौततःकल्पलतान
धा· ·· ·· ·· ·· ··· पपामाशुविस्मिनानंदनंतरं विशालाक्षी
लेलिहानाननश्चैवदिगंबरा वामाचकुब्जिकाकांतानि
स्याकुल्याचभोगिनी कामदाचैवनत्पश्चात्स्रोत्यनेत्रस

लोचना सुलापिनीमर्दिनीचततश्चकलहप्रिया वराक्षी
सुमुखीचैवनलिनीनटिनीतथा पालिनीचशिवासुग्धा
ततश्चैवरमाभ्रमा लोलाचचंचलाचैवदीर्घजिह्वारतिप्रि
या लोलाक्षीभंगिनीचैवपाटलामदनातथा मालाचहं
सिनीचैवततःसाहिस्वनोमुखी जगदानंदिनीचैवरम
णीकांतिरेवच ततःस्याच्चकलंकश्रीहकोदर्पापिसात
था मेचरूपामातथालोभवर्द्धनाशक्तयस्तथा ततःका
मान्स्मरेन्मर्त्योदाडिमीकुसुमोपमान् वामांकशक्तिस
हितान्पुष्पबाणेक्षुकार्मुकान् शक्तयःकुंकुमनिभाः
सर्वाभरणभूषिताः नीलोत्पलकराध्येयास्त्रैलोक्याक
र्षणक्षमाः प्रणविप्ररामातृका कामिनीमोदिनीचैव
मदनोन्मादिनीततः द्राविणीखेचरीचैवचंटिकाचक
पालावनी क्लेदिनीशिवदूतीचततश्चसुभगाभगा वि
घोषाचमहालक्ष्मीकौलिनीचसुरेश्वरीस्त्वराणाशक्तयः
प्रोक्तास्ततश्चकुलमालिनी व्यापिनीचभगाचैववागी
शीतदनंतरं वषट्कारीपिंगलाचभगसर्पिण्यतःपरं
सुंदरीचततोनीलपताकात्रिपुराततः सिद्धेश्वरीहि
मोचाचरत्नमालित्यतःपरं मंगलाभगमालाचनित्या
रौद्रीततःपरं व्योमेश्वरीस्त्रविकाचाप्यट्टहासाततःपर
श्चाप्यायनीचवज्रेशीक्षोभिणीप्रोभवीततः स्तंभिनी
वाप्यनामाचरक्ताश्चुक्लापराजिता सुवर्तकाचाविम
लाश्रयोराचोरयापुना विद्यादिभैरवीचैवसर्वाकर्षि
णिकातथा पुनाःपंचदशाराख्याताःपंचशाहणीविग्र
हाः विघ्नेश्वरोविघ्नराजोविनायकशिवोत्तमो विघ्न

वि॰ग॰
टी॰
५२

42

कृद्विघ्नहर्ताचविघ्नराटगणनायकः एकदंतोद्विदंतश्चगज
वक्त्रोनिरंजनः कपर्दीदीर्घवक्त्रश्चशंकुकर्णोवृषध्वजः
गणनाथोगजेंद्रश्चसूर्पकर्णस्त्रिलोचनः लंबोदरमहा
नादोचतुर्मूर्तिःसदाशिवः आमोदोदुर्मुखश्चैवसुमुख
श्चप्रमोदकः एकपादोद्विजिह्वश्चशूरोवीरश्चषण्मुखः
वरदोवामदेवश्चवक्रतुंडोद्विरंडकः सेनानीर्ग्रामणी
र्मत्तोविमत्तोमत्तवाहनः जटीमुंडीचखड्गीचवरेण्योवृ
षकेतनः भक्ष्यप्रियोमेघनादोगणपश्चगणेश्वरः एते
पंचाशदाख्यातामूर्तयोगणपस्यतु श्रीह्रीस्तुष्टिश्चशां
तिश्चपुष्टिश्चैवसरस्वती रतिर्मेधाचकांतिश्चकामिनीमो
हिनीजटा तीव्राचज्वालिनीनंदासुरसाकामरूपिणी उ
ग्राचजयिनीसत्याविघ्नेशीचस्वरूपिणी कामदाचततः
प्रोक्तातथाचमदविह्वला विकचाततोघूर्णाभूतिर्भूमिः
सतीरमा ततश्चमानुषीचैवततश्चमकरध्वजा विकर्णी
भ्रुकुटीलज्जायोणाचैवधनुर्धरा ततश्चयामिनीरात्रिश्चं
द्रिकाचशशिप्रभा लोलाचचंचलादीप्तीचतथाऋद्धिश्च
दुर्भगा सुभगाचशिवादुर्गाकालिकालकुब्जिका
विघ्नहारिणिकाचैवशक्तयःस्युर्गणेशितुः अथयोगि
नीमातृका अमृताकर्षिणीशानीततश्चामोहकेशिनी
ऋद्धिदाचतथाऋषाल्काकारालषिकातथा एकपा
दानवेश्वर्णीसाकारावोषधात्मिका
त्माचस्वराणांशक्तयःक्रमात् सूविकावाह्वरा
पत्नीतदनंतरं वैटापारिणी कालरात्रिश्चखातीनागा
तथा चामुंडाचैवतथाडामात्मिका
छायाचजयाजंकारिणीतथा जा

णीत्मिकाटंकहस्तानन्तहुंकारिणीतथा डामरीचैवहं
कारीणांकारीनामसीततः स्थानदीपीवीचदाख्यायएप
पयात्रीचनंदिका पार्वतीचैवफट्कारीवेयिनीभद्र
कालिका महामायायशस्विन्यौरमालवोधिकातथा
वरदाशापिनीत्वडातथाचैवसरस्वती ततोहंसवती
चैवततःप्रोक्ताचक्षमावती अथपीठमातृका कामरू
पंचकाशीकेनेपालंपौंड्रवर्द्धने पुरस्थिरंकान्यकुब्जंपू
र्णागिर्यर्बुदेततः अम्रातकेश्वरंचैवएकाम्रंतदनंतरं
त्रिस्रोतः कामकोटंचकैलसंभृगुमटंण केदारंचंद्रनग
रंश्रीपुरोंकारकेततः जालंधरंमालवंचकुलांतंदेविको
टकं गोकर्णमिरुतेशंचअट्टहासंततःपरं विरजंराज
गेहंचमहापथमतःपरं कोल्लमेलापुरंचैवकोलेश्वर
मतःपरं जयंतिकाचोजयन्तीचरित्रंक्षीरकंततः हस्तिना
पुरमुड्डीशंप्रयागंतदनंतरं षष्ठीशमायानगरेजलेश्वर
मतःपरं मलयंचमहापीठंश्रीशैलंमेरुपीठकं ततोगि
रिवरंचैवमहेंद्रंवामनंततः हिरण्यकंमहालक्ष्मीपुरमु
ड्डाणमेवच छायाक्षत्रंमहापीठंपंचाशद्गणितास्तथा
अथकामाकर्षिण्यादिमातृका कामाकर्षिणिकाचैव
बुद्ध्याकर्षिणिकातथा अहंकाराकर्षिणीचशब्दाकर्षि
णिकाततः स्पर्शाकर्षिणिकाचैवरूपाकर्षिणिकात
था आत्माकर्षिणिकाचैवाऽमृताकर्षिणिकातथा श
रीराकर्षिणीचैवषोडशस्वरगाक्रमात् सर्वसंक्षोभि
णीशक्तिःसर्वविद्राविणीततः सर्वाकर्षिणिकाचैव
सर्वाह्लादिनिकाततः सर्वसम्मोहिनीसर्वस्तंभिनी

वि·णी·
त·
५३

43

सर्वजृंभिनी ततः सर्ववशंकारी सर्वरंजिनिका तथा सर्वो
न्मादनकारी च ततः सर्वार्थसाधिनी सर्वसंपत्प्रपूरा च सर्वमं
त्रमयी तथा सर्वद्वंद्वक्षयंकारी सर्वसिद्धिप्रदा ततः सर्व
संपत्प्रदा चैव सर्वप्रियकरी ततः सर्वमंगलकारी च सर्वका
मप्रदा ततः सर्वदुःखविमोचिन्या संप्रोक्तानंतरं सर्व
मृत्युप्रशमनी सर्वविघ्ननिवारिणी सर्वांगसुंदरी चैव स
र्वसौभाग्यदा तथा सर्वज्ञा सर्वशक्तिश्च सर्वैश्वर्यफलप्रदा
सर्वज्ञानमयी चैव सर्वव्याधिविनाशिनी सर्वधारस्वरूपा च
सर्वपापहरा तथा सर्वानंदमयी चैव सर्वरक्षास्वरूपिणी
ततः संप्रोच्यते चैव सर्वेप्सितफलप्रदा ब्रण्य त्रिशक्तिमातृका
प्रत्यक्षरनामहृदयं प्रपंचरूपा श्रीर्ह्रीं पद्मरूपा मायाह्रीरूपिणी
कमलागिरिरूपा च ततो वै विश्ववल्लभा ततः पत्तनरूपा च
ततो वै पद्मधारिणी पीठरूपा समुद्रादितनया देवरूपिणी
लोकमाता वनरूपा ततः कमलवासिनी ततश्चाश्रमरूपा
चंद्रिरा च ततः परं गुहारूपा ततो मा च नदीरूपा रमा ततः
तथा च तत्ररूपा च पक्षोह्यजस्वरूपिणी नारायणप्रिया चैव
ततः स्वेदजरूपिणी सिंहलक्ष्मीस्तथा प्रोक्ता ततश्चाण्डजरू
पिणी जरायुजस्वरूपा च महालक्ष्मीस्ततः परं ततश्चल
वरूपाप्यौद्भिदिरूपाप्युमा तथा कलारूपा चंडिका च काष्ठा
रूपा वर्डगिका निमेषरूपा च शिवा श्वासरूपा ततः परं
अपर्णा च घटिकारूपा ह्यविका च ततः परं मुहूर्तरूपा च स
ती ततः प्रहररूपिणी ईश्वरी दीनरूपा च शांभवी च ततः
परं संध्यारूपा तथैव प्राणी रात्रिरूपा च पार्वती तिथिरूपा
मंगला च वाररूपा ततः परं दाक्षायणी च नक्षत्ररूपा हे

भवतीततः योगरूपामहामायाततःकरणरूपिणी महेश्वरी
पद्मरूपाम्टडानीमासरूपिणी रुद्राणीप्राणिरूपाचशर्वाणी
ऋतरूपिणी परमैश्वर्य्ययनरूपाकालीवत्सररूपिणी का
त्यायनीयुगादिस्वरूपागौरीतथैवच ततःप्रलयरूपाचभ
वानीतदनंतरं पंचभूतस्वरूपाचब्राह्मीचतदनंतरं तथाच
पंचतन्मात्रारूपावागीश्वरीततः कर्मेंद्रियस्वरूपाचवाणी
चैवततः परं ज्ञानेंद्रियस्वरूपाचसावित्रीप्राणरूपिणी
सरस्वतीचतत्पश्चाद्गुणत्रयस्वरूपिणी गायत्र्यंतःकरण
रूपावाक्पुदाचततः परं अवस्थात्रयरूपाचशारदाचततः
परं सप्तधात्वस्वरूपाचभारतीतदनंतरं दोषत्रयस्वरूपाच
ततोविद्यात्मिकातथा प्रपंचमातृकाख्यातासर्वसिद्धिप्रदा
स्मृता इतिप्रपंचमातृका अथकालीमातृका कालीकपा
लिनीकुल्लाकुरुकुल्लाविरोधिनी विप्रचित्तातथोग्रोग्रप्रभा
दीप्तातथैवच नीलाघनावलाकाचमात्रामुद्रामितातथा
ब्राह्मीतथैवसंप्रोक्ताःषोडशस्वरशक्तयः नारायणीचमा
हेशीचामुंडाचततःपरं कौमारीचतथैवोक्तापंचमीचाप
राजिता वाराहीनारसिंहीचभैरवीतदनंतरं महदाद्याभैर
वीचप्रोक्तासासिंहभैरवी तथाधूम्राभैरवीचसंप्रोक्ताभी
मभैरवी उन्मत्तभैरवीचैववशीकरणभैरवी मोहनाद्या
भैरवीचपैंद्र्याग्नेयीततःपरं याम्याचराक्षसीचैववारुणी
वायवीतथा कौवेरीचतथैशानीब्रह्माणीवैष्णवीतथा
वज्रिणीशक्तिनीचैवदंडिनीखड्गिनीतथा पाशीन्यंकुशिनी
चैवगदिनीशूलिनीतथा मालिनीचक्रिणीचैवप्रोक्ताव्यं
जनशक्तयः अथनानामातृकाविधिपटलशाणां कुलेशी

वि॰ए॰ त॰ ४४

कुलनंदाचवागीशीभैरवीतथा उमाश्रीःशांतिकाचंडाक्षमाका
लीकपालिनी क्षमाकालीदशालिनी वाग्वादिनीचनकुली
भद्रकालीशशिप्रभा प्रत्यंगिरासिद्धलक्ष्मीरम्रतेशीचचं
डिका खेचरीभूचरीसिद्धाकामाक्षीहिंगुलावसा जयाथवि
जयाचाथजितमानित्यापराजिता विलासिनीतथाघोराचित्रा
सुन्यायनेश्वरी सोमेश्वरीमहाचंडाविद्याहंसीविनायका
वेदगर्भातथाभीमाउग्रावैयाचसद्गतिः उग्रेश्वरीचंद्रगर्भा
ज्योत्स्नासत्यायशोवती कुलिकाकामिनीकाम्याज्ञानवत्य
थडाकिनी राकिनीलाकिनीचाथकाकिनीशाकिन्यपि हाकि
नीचचतःषष्टिशक्तयःसिद्धिदायिकाः इतितारामातृका य
णषोडशीमातृका कामीशीभगमालाचनित्याक्लिन्नाततः
परं भेरुंडावह्निवासिन्योवज्रेशीतदनंतरं शिवादूतीत्व
रिताचततश्चकुलसुंदरी नित्यानीलपताकाचविजयास
र्वमंगला ज्वालामालिनिचित्रेचमहात्रिपुरसुंदरी षोड
शीमातृकायाश्चसंप्रोक्ताःस्वरशक्तयः ग्रसिनीप्रियवादिन्यो
तथा दीपनीचजयानित्यापावनीलेविनीतथा संहारिणी
छागलीचसज्जनामोदिकातथा परशक्तिस्तथावाचश्च
शक्तिस्ततःपरं महाकालीचसंप्रोक्ताव्यंजनानांचशक्तयः
इतिषोडशीमातृका त्रिभुवनेश्वरीमातृका जयाचविजया
चैवअजिताचापराजिता नित्याविलासिनीदोग्धीअघोरा
मंगलातथा डाकिनीराकिनीचैवलाकिनीतथा शाकि
नीहाकिनीचैवयाकिनीस्वरशक्तयः मंगलाचमहाकाली
कुंडलीकुलसुंदरी कपालीकमलावत्याचामुंडामेरुवासि

नी भुवनीशीसरस्वत्योकपिलाङ्कलमालिनी विनायका
जयानंदामहालक्ष्मीचभैरवी ब्रह्माणीचतथाज्वालावली
लिंगप्रभातथा मुंडिनीचमहावेणाङ्गवावैष्णवीशिवा म
हामायातुचक्रांगीएकपादामहेश्वरी कौवीरीमंडलीचैव
वाराहीचजलंधरी कामाक्षाकाममध्यस्थाव्यंजनानांतुशा
क्तयः इतिभुवनेशीमातृका अथभैरवीमातृका त्रिपुरात्रि
पुरेशीचतथात्रिपुरसुंदरी त्रिपुरावासिनीचत्रिपुराश्री
स्ततःपरं त्रिपुरमालिनीचैवात्रिपुरसिद्धाततःपरं त्रिपुरां
बातनश्चैवमहात्रिपुरभैरवी ब्राह्मीमाहेश्वरीचैवकौमा
रीवैष्णवीतथा वाराहीचतथैंद्राणीचामुंडास्वरशक्तयः
विशालाचविशालाक्षीनिर्मलामलवर्जिता कालीचका
लकल्पाचकालरात्रिर्निशाचरी ऊर्ध्वकेशीमुक्तकेशीधी
राचैवमहाभया जयदामानिनीमायाप्रचंडाविद्युमालिनी
विरूपाचविरूपाक्षीखड्गांगीविश्वरूपिणी रौद्रामायाचप्रे
ताक्षीफेत्कारीभयनादिनी इत्याद्यायोगिनीघोराविघ्नरू
पाभयंकरी भैरवीभीषणायाचलंबोष्ठीचमहाबला व्यं
जनानांविशेषेणसंप्रोक्ताःशक्तयःक्रमात् इतिभैरवीमा
तृका लक्ष्मीलज्जाशिवामायावाणीब्राह्मीचवैष्णवी रौद्रे
श्वरीजयामयावर्णिनीडाकिनीतथा करालीविकराला
चघोराचस्वरशक्तयः वालीचाखड्गिनीचंडाभैरवीपिंगला
तथा इंद्राणीचैवफट्कारीहारिणीयोगिनीतथा प्रका
शनीवज्रणीचासितापीतारमातथा दिगंवरीमहाघोराप्रमु
क्तकेशीविदाश्रया चामुंडाछिन्नमस्ताचभीमाङ्कारिणी
सिता पद्मानतापमगभीपुष्पिणीचारुहासिनी विजया

वि॰ए॰
त॰
४५
45

मंगलाकांतिर्मालिनी नारिणी तथा महोदर्य्यस्थिमालाच नागयज्ञोपवीतिनी वंजनानां च संप्रोक्ताः सिद्धयः सर्वकामदाः इति छिन्नमस्तामातृकाः अथ धूमावतीमातृका धूमावती धूमनेत्रा चर्मटी मर्कटी तथा घोररूपा चलेवोष्ठी घूर्णा माघूर्णा ममुखी शिवा काकध्वजा कोटराक्षी धूमाधूमांधकारिणी मुक्तकेशी महाघोरा तथा लंबपयोधरा स्वराणां प्राक्तयः प्रोक्ताः सर्वसिद्धिप्रदायकाः कोटराकोटराक्षी च ऊर्द्धकेशी दिगंबरी तमिस्रा तामसी घोरा विवर्णा मलिनांबरा लंबस्तनी च विरलद्विजा दीर्घा कृशोदरी विधवा सूर्पहस्ता च क्षुधार्त्ता तृषार्त्ता पिपासार्त्ता नीरुद्रा रौद्रा भयानका उत्कारी श्मशानालयवासिनी महाकाली च गदिता सिद्धा व्यंजन प्राक्तय इति धूमावतीमातृका अथ बगलामातृका बगला स्तंभिनी चैव जंभिनी मोहिनी तथा वश्या वला चला चैव डंडेराकल्मषा तथा धीरा चकल्पना कालकर्षिणी भ्रामका तथा तनस्थ्यमंदगमना भोगिनी योगिनी तथा एता स्वरसिद्धिदायिन्यः षोडशस्वरमूर्त्तयः भगा भगा भगमाला च भगावाहा भगोदरी भगिनी भगजिह्वा च भगस्था भगास्यिणी भगलोला भगाक्षी च पिवा भगनिपातिनी जया च विजया धात्री अजिता चापराजिता जंभिनी स्तंभिनी चैव मोहिनी कर्षिणी तथा क्षमा रंभिनी जृंभणी चैव कालिनी वशिनी तथा रेमा माहेश्वरी चैव मंगला रूपिणी तथा पीना पीनांबरा भव्या सुरूपा वक्रभाषिणी एतास्तु प्राक्तयः

प्रोक्ताव्यंजनानांतु सिद्धिदा इति बगलामातृका अथ मातंगी
मातृका वामा ज्येष्ठा च रौद्री च शांतिः श्रद्धा तथैव च वागीश्व
री क्रिया लक्ष्मीः सृष्टिश्चैव तु मोहिनी प्रमथा भाविनी विद्यु
ल्लता विद्युच्छक्ति रेव च ततश्च सुंदरानंदा नागबुद्धिस्तथैव च
पत्नाः संसिद्धिदायिन्याः षोडशस्वरशक्तयः सरस्वती रती
प्रीतिः कीर्तिः कान्तिस्तथैव च पुष्टिस्तुष्टिरमा चैव मन्मथा
मकरध्वजा मदनापुष्पचापा चद्राविणी शोषिणी तथा वंधि
नी मोहिनी वश्या ततश्चाकर्षिणी तथा ल्ललेखा गगना रक्ता
महोच्छुष्मा करालिका अनंगकुसुमा तंगमेखला च ततः प
रं अनंगमदना चैव अनंगमदनातुरा अनंगमदनानंगवे
गानंगादिसंभवा अनंगभुवनपाला चानंगादि शक्तिरेखि
का मनोभवा च मातंगी कामा व्यंजनशक्तयः इति मातं
गी मातृका अथ लक्ष्मी मातृका प्रकृतिर्विकृतिर्विद्या स
र्वभूतादिभावना श्रद्धा विभूतिः सुरभिर्वाक्पुदाप्रणवा
त्मिका पद्मालया शची पद्माशुद्धिः स्वाहा स्वधा तथा धन्या
चैव च संप्रोक्ताः षोडशस्वरशक्तयः हिरण्या च तथा लक्ष्मी
र्नित्यपुष्टा विभावरी अदितिश्च दितिश्चैव दीमा च वसुधा
तथा वरुणाय मतिलया पद्मा ह्रीं भूतधारिणी पद्मप्र
भा वेदमाता पद्महस्ता ततः परं पद्मोद्भवा पद्ममुखी पद्म
सुंदरिका तथा पद्मनाभप्रिया पद्मरूपिणी पद्मिनी रमा
पद्ममालाधरा पद्मा सुप्रसन्ना प्रिया तथा कांतिप्रभा च क
मला अनघा हरिवल्लभा अमोघा अमृता दिव्याः प्रोक्ता व्य
जनशक्तयः इति लक्ष्मीमातृका अथ कामेश्वरी मातृका
कामेश्वरी महामाया वागीशी ब्रह्मसंज्ञिता अपरा च त्रिमा

वि·रा
र·
५८
46

त्राचत्रिपदात्रिगुणात्मिका सुरसिद्धगणाध्यक्षागणमात्रा
गणेश्वरी चंडिकाचंडमुंडाचचामुंडीदंष्ट्रिणीप्रदा स्वराणां
शक्तयःप्रोक्ताःसर्वसिद्धिप्रदायकाः विश्वंभराविश्वयोनिर्वि
श्वमातावसुप्रदा स्वाहास्वधात्रुष्टिरुक्षीगायत्रीगोगणाख
गा वेदमातावरिष्ठाचसुप्रभासिद्धवाहिनी आदित्यरूपदया
चंद्राचंद्रतावानुमंडला ज्योत्स्नाहिरण्मयीभव्याभवदुःख
भयापहा शिवतत्वाशिवाशांताशांतिदाशांतरूपिणी सौ
भाग्यदाशुभागौरीउमाहैमवतीप्रिया दक्षाचव्यंजनानांतरा
दिताःशक्तयःक्रमात् इतिकामेश्वरीमातृका अथभगमालि
नीमातृकाभगमालीभगाभागपाभगिनीचभगोदरी गुह्या
दाक्षायणीकन्यादक्षयज्ञविनाशिनी जयाचविजयाचैव
अजिताचापराजिता सुदीमालोलिहानाचकूरालास्वर
शक्तयः आकाशनिलयाब्राह्मीबालाचब्रह्मचारिणी ब्र
ह्मास्यास्परताप्रज्ञीसावित्रीब्रह्मपूजिता प्रज्ञामानापरा
बुद्धिर्विश्वमाताचशाश्वती मैत्रीकात्यायनीदुर्गादुर्गसंता
रिणीपरा मूलप्रकृतिरीशानाप्रप्रदानेश्वरीश्वरी आप्या
यनीपावनीचपवित्रामंगलायमाज्योतिष्मतीसंहारिणी
सृष्टिस्थित्यंतकारिणी अघोराघोररूपाचव्यंजनानांचश
क्तयः इतिभगमालामातृका अथनित्याक्लिन्नामातृका नि
त्याक्लिन्नानित्यमदंद्रमोमाविश्वरूपिणी योगेश्वरीयोगग
म्यायोगमातावसुंधरा धन्याधनेश्वरीधन्यारत्नाद्रापश्च
वह्निनी कूष्मांडीदाहिनीचंडीस्वराणांशक्तयःक्रमात् वो
रघोरचरूपाचमातृकामायवीदशा एकाक्षराविश्वमू
र्तिर्विश्वाविश्वेश्वरीभवा प्रावीत्तमादिभूतात्माभूतादा

भूतिवर्द्धिनी भूतेश्वरप्रियाभूतिर्भूतमालाचयौवनी वैदीह्री
पूजितासीतामायावीभववाहिनी सत्वस्थासत्वनिलयास
त्वासत्वविकीर्णा विश्वस्थाविश्वनिलयाश्रीफलाश्रीनिकेत
ना श्रीःशार्ङ्गाकधरानंदाबंजनानांचशाक्तयः इतिनित्याक्लि
न्नामातृका अथभैरुंडामातृका भैरुण्डाभैरवीसाह्वीनताख्या
नंतसंभवा त्रिगुणीचोषिणीचोषालक्ष्मीपुष्टाशुभालया
धर्मीदयाधर्मबुद्धिर्धर्माधर्मपुटहया ज्येष्ठायमस्यभगि
नीचेलाकोशोपवासिनी भ्रमणाभ्रामिणीभ्राम्याभ्रमाता
नापहारिणी माहेंद्रीवारुणीसौम्याकौवेरीहव्यवाहिनी
वापवीनैर्ऋतीशानीलोकपालैकरक्षिणीमोहिणी मोह
जननीसृष्टिहतांतवाधिनी यक्षाणांजननीयक्षीसिद्धि
वैश्रवणालया मेधाश्रद्धाधृतिःप्रज्ञासर्वदेवनमस्कृता
शाशावांछानिरीहेछानथाभूतानुवर्तिनी शाक्तयःकथि
ताश्चैकपंचाशद्वर्णाक्रमात् इतिभैरुण्डामातृका अथव
ह्निवासिनीमातृका वह्निवासिनिकावह्निनिलयावह्निरू
पिणी यक्षविद्यामहाविद्याब्रह्मविद्यागुहालया भूतेश्व
रीब्रह्मदात्रीविमलाकनकप्रभा विरूपाक्षाविशालाक्षी
हिरण्याक्षीप्रसन्नानना अष्टावकामलाविद्यासिद्धविद्याध
राधिपा देवमातादितिःपुण्यादनुःकद्रुस्सुवर्णिका अपां
निधिर्महावेगामहोर्मिर्वरुणालया इष्टानुष्ठिकरीछा
यासमगारुचिरापरा ऋग्यजुःसामनिलयावेदोत्पत्तिः
स्मृतिप्रिया प्रद्युम्नदपितासाध्वीसुखसौभाग्यसिद्धिदा
सर्वकामप्रदाभद्रासुभद्रासर्वमंगला यामिनीयामिनी
माद्यीमधुकैटभवर्द्धिनी बाणप्रहारिणीबाणप्रोक्ताख्य

वि॰ए॰
त॰
४७
47

जनशक्तयः इतिवाक्विलासिनीमातृ अथवज्रेश्वरीमातृका
महावज्रेश्वरीनित्याविपिस्थावासदासिनी उषानिरुद्धयत्वो
चरेवतीरैवतात्मजा हलायुधप्रियामायागोकुलागोकुलाल
या कृष्णानुजाकृष्णरजानंदस्यदुहितामृता कंसविद्राविणी
कुहासिद्धचारणसेविता गोक्षीरांगाज्यनवनीभव्यागोपननप्रि
या शाकंभरीसिद्धविद्यावृद्धासिद्धिकिरीक्रिया दावाग्निर्विश्व
रूपाचविश्वेशीदितिसंभवा आधारकुंनिलयाहारशालावगा
हिनी सूक्ष्मासूक्ष्मतरास्थूलासप्रपंचानिमयया निष्प्रपंचाक्रि
यातीताक्रियारूपाफलप्रदा प्राणाख्यामंत्रमातावसोमसू
र्याग्निरूपदा छंदःख्यानावविद्रूपापरमानंददायिनी निवानं
दास्वताश्चैकपंचाशाछक्तयःक्रमात् इतिवज्रेश्वरीमातृका
अथशिवादूतीमातृका शिवादूतीसदानंदाचानंदिनीविषप
थिनी पातालखंडमध्यस्थाहेलेखावनखेचरी कलासप्तद
शीषुद्धासप्णीचंद्रनिभानना आत्मज्योतिस्वयंज्योतिरग्निज्यो
तिरनाहता प्राणशक्तिःक्रियाशक्तिरिच्छाशक्तिःसुखावहा
ज्ञानशक्तिःसुखानंदावेदिनीमहिमाप्रभो ऋग्जुर्यज्ञायज्ञसा
नीसामस्वरविनोदिनी गीतिःसामसहतिःस्तोत्रहृत्कृतिःसाम
वेदिनी अधरागिरिजात्वद्धानिग्रहानुग्रहात्मिका पुराणी
शिल्पिजननीइतिहासावबोधिनी बोधिकायज्ञजननीमहा
वेदिःसदक्षिणा आन्वीक्षिकीत्रयीवार्तागोरक्षागदिताःक्रमा
त् शक्तयश्चैकपंचाशात्सर्वकामप्रदायका इतिशिवदूतीमा
तृका अथत्वरितामातृका त्वरितातोतलाधात्रीकिरातीकु
शिवाशिने सर्वेश्वरीभुवासर्वासर्वज्ञानसमुद्भवा क्रिमात्री
त्रिपुरासर्वाकारमयानंतःपरं ब्रह्माणीशांतिकरकामं

प्रोक्ताः स्वरशक्तयः कामारी विश्वजननी स्थूलहस्ता महेश्वरी
किंकरी शक्तिहस्ता च दक्षयज्ञविनाशिनी वराभयाशंखरवा
वैश्वव्यक्तिरूपिणी वराहमूर्तिर्वाराहीत्टसिंहासिंहवि
क्रमा सहस्राक्षा सवराध्या च सर्वपापापहा शिवा शिवहूती
घोररवाक्षरिपापशमिधारिणी विकराली महाकाली कापा
लीपापहारिणी महालक्ष्मीर्महाक्रान्तिर्योगिनी हृद्वंदिती
षट्चक्री चक्रनिलया चक्रगायोनिरूपिनी गदिनाः शक्तय
स्तेनाः व्यंजनानां च शक्तयः इति त्वरिता मातृका अथ कुल
सुंदरीमातृका वामा माभैरवी पूर्णा नाद्रि पुरा त्रिपुरेश्वरी
ब्रह्निसानि मिरंध्री च भास्वरा सूर्यमंडला वराभया वरारोहा
वरेण्या विश्ववल्लभा क्रांतिर्निरंजना वेद्या सिद्धिः सर्वार्थ
साधिनी पंचपंचात्मिका गुह्या योनिवासा च गोपना सांख्य
योगोद्भवा शक्तिर्मात्रा काष्ठा कलात्मिका पीयूषा वाजिजिह्वा
चरसाधारा ड्रंमहा विपच्छजन्मी सिंहाली पकपिंगोकिता
सदा कपाली वेद्या वेतालीभूसंचनमस्कृता स्पष्टास्पष्ट
यदा भावा विभावा देशभाषिणी सर्वारंभा निरारंभा स्वारं
भाभाववर्हिनी भारती भास्वरा चैव प्रोक्ता व्यंजनशक्तयः ३
त्रिवालसुंदरीमातृका अथ नित्यामातृका नित्या च भैरवी
स्त्वमा प्रचंडा संकृतिप्रदा प्रियाशुद्धा च शुक्ला च रक्तांगीर
क्तलोचना खट्वांगहारिणी शंखांके कालाकालवर्हिणी
हिमश्मानपनाहन्नासे प्रोक्ताः स्वरशक्तयः भूतनाथा भूत
भाव्याद्वैतजनसंमदा पुण्यात्मवापुण्यपंगया पुण्यपाप
विवेकिनी दिग्वासा सौम्यवसना पकवस्त्राजटाधरा कपा
लमालिनी चंटाधरा चैव पतुर्हरा टंकहस्ता वलाघ्राली

वि॰ री
र॰
५८
58

डाकिनी शाकिनी रमा ब्रह्मांडपालिनमुखा विष्णुमाया चतुर्भुजा
अष्टादशभुजा भीमा विचित्रा चित्ररूपिणी पद्मासना पद्मवक्त्रा
स्फुरत्कांतिशुभावहा मोहिनी मालिनी माल्या मान्या मानवर्द्धिनी
जगत्प्रिया विष्णुगर्भा मंगला मंगलप्रिया भूतिर्भूतिकरी भाग्या
भोगींद्रशयनामिता ज्ञम्भवामीकरी कृत्या श्रावणीर्वेशाविवर्द्धिनी
अवैव च शोषणी श्रावी कृतोना शक्तयस्तिमाः एकपंचाशदर्णा
नां सर्वसिद्धिप्रदायकाः इति नित्यानित्यामातृका अथ नीलप
ताकामातृका अथ नीलपताका च नीलमाया जगत्प्रिया सह
स्ववज्रा पद्माक्षी पद्मिनाक्षी रक्तवर्णमा दिव्यकर्मा दिव्यभोगादि
व्यमालानुलेपिनी शुक्लोद्भवमना सौम्या सर्वतेजस्तमो चिता
स्वर्णाणां शक्तयस्त्वेताः सा परकामीष्टदायकाः सर्वेश्वर्यगुणो
पेता प्रणवा ग्राग्रसंभवा व्यंजना व्यंजकी व्यक्ता सर्ववर्णानुव
र्तिनी जगन्माता भयकरी भूतधात्री सुदुर्लभा काम्या नीदंड
कीदंडा खड्गमुद्गरपाणिनी शास्त्रास्त्रदर्शिनी बीजा विबीजा वी
तामसी सत्वा सत्वोद्रिक्ता विमोहिनी अनीता नानातत्त्वानावर्त
कृति विकृति गीर्गा सृजे जि विकृताननी योगिप्रिया योगगम्या
योगिध्येया परापरा वैष्णवी त्रिपदी दृष्टि रत्नया कादि शक्त
याः इति नीलपताकामातृका अथ विजयामातृका विज
याजयदा जैत्री अजिता वामलोचना प्रतिष्ठा रस्थिता माता
लोचना स्वराणां शक्तयो स्त्वेताः कामा कामेश्वरी रमा काम्या का
मप्रिया कामा कामचारविहारिणी नरहरीणीति रालस्या निरू
पिणी वक्रनामिता चंद्ररेखा मसवर्णिका रत्नमाला त्रिलोक

स्याप्राप्रांशाकयववांकिता तारादीनातारयंतीभूरीभूरिप्रभास्वरा
हेत्वज्ञाभूरिस्मुद्वाचमेत्रकारूपिणी ज्योतिज्ञीनाग्रहगतिःस
वशाणिभस्तावरा कादीनांशाक्तयःप्रोक्ताःसाधकाभीष्टसिद्धिदा
इतिविजयामातृका अथसर्वमंगलामातृका सर्वमंगलि
काभव्यामंगलप्रभा कांतिःश्रीप्रीतिरचलाज्योत्स्नावैववि
लासिनी वरदावारिजाव्यग्राचारवीवास्तदेवता अनेनशक्तिः
संप्रोक्ताःस्वराणांशाक्तयःक्रमात् कामिकाशक्तिरवलासर्व
ताज्ञानदायिनी प्रुपिःस्वशक्तिरान्वीदीऊर्ध्ववोधामहाल
सा ब्रह्मविद्याप्रभावेशामहायंत्राप्रवाहिनी ध्यानाध्येयाध्या
नगम्यायोगिनीयोगसिद्धिदा अत्तरादारसेनानाब्रह्मविद्या
शिवप्रदा पंचब्रह्मात्मिकारुद्राविद्यावैद्यस्वरूपिणी पंचत
त्वात्मिकाविद्यात्रिपुरावीजतत्वगा सर्ववीजात्मिकासिद्धिर
त्नोपाधिगामिनी कल्पान्तदहनज्वालासदृशीव्यालभूष
णा कादीनांशाक्तयस्त्वेतासाधकाभीष्टदायका इतिसर्वमं
गलामातृका अथज्वालामालिनीमातृका जालिनीचमहा
ज्वालाज्वालामालामहोज्वला द्विभुजासौम्यवदनाज्ञानपुस्त
कधारिणी कामर्दिनीकृतान्यासाब्राह्मणीस्वात्मवेदिनी आ
त्मज्ञानमनोनंददानंदिनीरोमहर्षिणी स्वराणांशाक्तयस्त्वेवाः
कांतिःकालीद्युतिर्मतिः विषघ्नाविश्वगर्भाभ्राधारीसर्वभावनी
कापनीकालयातनाचकुटिलाचानिमाषिका नाडीमुहूर्ताहो
सन्निसुरीकालविभेदिनी सोमसूर्याग्निमध्यस्थामायातीं
तासुनिर्मला कौशिवानीघ्मलाप्रुहाव्यापिनीव्योमविग्रहा
खबिंदभैरवीव्योमाव्योमातीतापरेस्थिता स्तुतिःस्तव्यास्तुतिः
हस्याहर्जाहर्षजकप्रिया कादीनांव्यंजनानांचसंप्रोक्ताः
शक्तयस्त्विमाः इतिज्वालामालिनीमातृका अथविचित्रमा
तृका विचित्राचित्रवसनाविचित्राणीचित्रभूषणा अतुला

वि·ती·
न·
५५
49

मापसंधिश्चमध्यमानामिकात्मिकाः तेजोवतीपद्मगर्भामदेरे
खाहूणावलिः विडंबीमौलिनीव्यक्तासकेशीस्वरशाक्रयः
सोमपासोमसंकाशावेतालीतालसंज्ञिका सोमपाश्रियासो
मवतीमंत्रहृज्जापजिक्रिया मृणालीरक्तदाशुक्तिर्विध्या
दिशिवरस्थिता गदिनीचक्रिणीविंवारक्तोष्ठीचारुहासिनी
वाग्भवावाग्हजारक्तासप्रसादासुलोचना कौशिकीकंथ
राचोणाकऊर्मीकामलोचना कामोत्सवाकामचाराश्च
कामाहजितापरा नत्वावलोकामुखजिह्वाज्ञीस्पात्कादि
प्राक्रयः इतिविचित्रामातृका अथदुर्गामातृका दुर्गाव
कौशिकीचोग्रचंडामाहेश्वरीशिवा विश्वेश्वरीजगद्धा
त्रीस्थितिसंहारकारिणी योगनिद्राभगवतीदेवीस्वा
हास्वधास्वधा स्वष्टिराद्रुद्रदितेरेवोक्ताः स्वराणांप्राक्रयः
क्रमात् कालामायारमाज्येष्ठास्तुष्टिपुष्टिःस्थितिर्ग
ति रतिःप्रीतिर्धृतिर्नीतिर्विभूतिर्भ्रांतिरुन्नतिः ह्रि
तिःशांतिःदांतिःकांतिःप्रांतिःक्रांतिर्महाद्युति स्वस्ति
पासास्वहालज्जानिद्रामुद्राविद्यात्मिका गिरिजाभा
रतीलक्ष्मीःप्राचीसंज्ञाविभावरी कादीनांप्राक्रयः
प्रोक्ताःसर्वसिद्धिप्रदायकाः इतिदुर्गामातृका अथ
सरस्वतीमातृका सरस्वतीमंत्रप्राप्तिर्वेदमाताज
गन्मयी मानसीहंसगाहंसीसरागाहेमकारिणी
प्रा॰ प्रत्वयाविजयाप्रीतिर्लीम[illegible]लोमहारिणी विज्ञानदेहा
[illegible]राणांप्राक्रयः क्रमात् कामरू[illegible]पिनीकौशाप
[illegible]
[illegible]वादयालारा[illegible]
[illegible]विश्वासनी[illegible]
[illegible]

क्षाम्बराणांशक्तयःक्रमात् कामदाकामिनीकान्तापरमेष्ठी
निर्भोगमा शुभचान्द्रवन्याश्रेयस्कादयासाराशकेपिनी वन
लनापंचपतास्वरभिःसुरर्षिनिता विद्यासजीविनीविद्या
कामधेनुःसकामदा अविद्याउह्निनाकांताकपिलामलवर्द्धे
ना सुशीलानीववन्धाचशीलवन्धास्ववन्सला नन्दिनीज
यदाजेयाउजेयाउःस्वहारिणी स्वलिताख्वलिकन्त्वलिस्व
रूपाख्वलिदासिता शक्तयःशुभवर्णाशुभंजनानांशुभप्रदाः १८८
शलिसरस्वतीमातृका अथवाराहीमातृका वाराहीभद्दि।
णीभद्रावाराहीकोलवक्त्रका जंभिणीस्तंभिनीविद्याजंभ
नीमोहिनीशुभा रुन्धिनीवाशिनीशक्तीरसोमास्वरशक्तयः
खड्गिनीशूलिनीघोराशारिणीगदिनीतथा चक्रिणीवज्रि
णीचैवपाशांकुशिनीशिवा चापिनीभववन्धाविजया
जयदायिनी महाघोरामहाभीमाभैरवीचारुहासिनी पद्मि
नीवारिणीघोरामुसलिन्यपराजिता जयप्रदाजयाजेत्री
घ्रहाभयवर्जिता अभयामालिनीपोत्रीकरिणीदंष्ट्रिणीर
मा अकचयाकादिवर्णानांशक्तयःसिद्धिदायिकाः अथवि
ष्णुमातृका केशवोनारायणोमाधवगोविन्दविष्णवः
मधुसूदनसंज्ञस्त्रिविक्रमवामनो श्रीधरश्चहृषीके
शःपद्मनाभस्तथैवच दामोदरोवासुदेवःसंकर्षणइति
स्मृतः प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चस्वराणांमूर्तयःक्रमात् ततश्चा
तरशाक्तिश्चअराचैवहराधुनः ईशानोग्रोधनयनास्र
हिःस्याहरिणीतथा लमाश्चलूनदोधाचनतश्चैवकला
पिका कारिपाववनीचाधकमासासंजनप्रभा श्रीस्थना

वि
ली
रह
५०
50

लाथशैवस्वरात्पोशक्तयः क्रमात् भवः शर्वस्तु रुद्रस्तु
तः पशुपतिस्तथा उग्रश्चैव महादेवो भीम ईशान एव च त
त्पुरुषोघोरः सद्योजातस्ततः परं वामदेवस्तु विज्ञेयाः
कंठादीनां च मूर्तयः करभद्रा स्वगवलागरिमादिफलप्र
दा वोरघादायक्रिमासातनस्वद्वार्धधारिणी कल्लोमयीज
गत्स्यानाहृकांतिरतानघहातथा टंकफंकथरवैवततस्वहू
तिरुमसी कामादीनां च वर्णानां शोडशाद्याशक्तयः ब्रह्मा
प्रजापतिर्वेधाः परमेष्ठी पितामहः विधाता च विरिंचिश्च स्र
ष्टा च चतुराननः हिरण्यगर्भो विज्ञेया यादीनां दशमूर्तयः
धात्रिणी रंजिनी लक्ष्मी वज्रिणी शशिधारिणी घटाधारा तथा
सर्वनायिका हसितानना ललिता च तमा चैव यादीनां दश
शक्तयः त्रिमूर्तिमातृकाः प्रोक्ताः सर्वसिद्धिप्रदायिकाः ५०
इति त्रिमूर्तिमातृका अथ कामकलामातृका श्रद्धा प्रीती र
तिश्चैव धृतिः कांतिर्मनोरमा मनोहरा नन्दिश्चैव मनोर
था मदनोन्मादिनी पश्चान्मोहिनी शोषिणी तथा शोषिणी
च वशंकारी शिंजिनी सुभगाननः कामस्यैताः कलाः प्रोक्ताः
स्वराद्याः षोडशस्वराः इति कामकलाः अथ सोमकलाः १
श्रद्धा चेदा समनमा रतिः प्रीतिर्धृतिस्तथा ऋतिसौम्या मरीचि
श्चापरतस्त्वंशुमालिनी शशिनी चांगिराश्छायाततः सम्पू
र्णमंडला तुष्टिरमृतानाम्ना कथिताः कलाः स्युः समवर्णाः
निसोमकलाः अथ पराजितामातृकाः प्रमोदाशिरसि हस्ता १
लीनया मालामयी शिवा वैसखीनाशसिद्धीच त्रिमात्रा १
शाकशेपरा अथ मात्रा भगवती शूलिनी सुभमर्दिनी १

शशांकधारिणी चैव भीषिका च कपालिनी ॥ स्मरणाच्छक्र
यः प्रोक्ता पूतनशूलकपालकाः ॥ उग्रा वीरा महाज्वाला डाकिनी
विश्वरूपिणी ॥ स्तम्भा च ज्वालिनी लक्ष्मी लाभिस्सा सर्वतोमुखी
वैरापानेनना उखा वानीना च ननः परे त्रपुंडमालामि।
होवहंवी भीमा च खेड्गिनी तारिणी भयदा चैव डाकिनी सन्
रूपिणी ॥ नन्कारी मस्महरिणी सुमनानूमतिप्रिया मालि
नी मार्गरूपा च हसिनी च शिखण्डिनी कुण्डिनी तालिरूपा च।
कालीनां शक्रयः क्रमात् ॥ ५८ ॥ इति षष्ठ्यां गौरीमातृकाः ॥ अथ
भवानीमातृकाः ॥ भवान्यनन्ता प्रारम्भी च किरणी करुणाक
रा ॥ एकमाया हिमा चैव विमाया च पराजया ॥ अर्धमाया परा
त्मा च हृदया च मनस्विनी ॥ निष्कला शक्रयः प्रोक्ताः स्वरा
णां च सुधर्मताः ॥ स्वच्छन्दानन्दसन्दोहा व्योमाकारा निरूपि
ता ॥ गद्यपद्यात्मिका चैव सर्वालंकारसंयुता ॥ साधुबन्धप
दन्यासा सर्वोक्तिचनावली ॥ षट्कर्मकर्कशाकारा सर्वत्र।
के विवर्जिता ॥ आदिमध्यवर्णा च वर्णा च तामसी पररूपिणी
ब्रह्माणी ब्रह्मसन्ताना वेदवाग्वादिनीश्वरी ॥ पुराणन्यायमी
मांसा धर्मशास्त्रांगमिश्रिता ॥ वेदा वेदवती सर्वा हंसविद्या
धिदेवता ॥ विश्वेश्वरी जगद्धात्री विश्वनिर्माणकारिणी ॥ वै
दिका वेदरूपा च कालिका कालरूपिणी ॥ नारायणी महादे
वी सर्वतत्त्वविवर्जिता ॥ हिरण्यवर्णरूपा च कादीनां शक्र
यः क्रमात् ॥ ५९ ॥ इति दुर्गामातृकाः ॥ अथ भुवनेश्वरीमातृका
देवबीजाकिरन्तलाघ्याममामाव्योमरूपिणी व्योमस्था व्यो
मरूपा च व्योमालीना जगन्मयी ॥ शोभवीशा भुवनिता शाश्वत
तिग्मभेदिनी ॥ जगन्माता जगद्धात्री परा विद्या समंगला स

वि
र्णि
रथ
५१

51

रागाणांशक्तयस्त्वेता भवबन्धविमोचिकाः परापरापराभ
ध्यामालिनीमदविह्वला विद्यासूक्ष्माप्रभासन्ध्याजगन्माता
नगात्मिका निशाचरीजयामायाप्रमेयामोहवर्षिनी मोर
नीरंजनीवर्णावरामातृस्वरूपिणी वेदविद्यामहाविद्याय
ज्ञाविद्यार्थमातृका स्वविनीसुखदाभाग्याभोगिनीदारि
णीरमा विशारदाविशालालीह्लादिनीचाद्यया ॥
रोमाचाकस्तातथा नारायणीचमोहिन्यामत्ताचशिखि
वाहिनी भीषणावायुवेगीचभीमाचैवविनायिकी दूर्गा
शक्तिस्त्वकंकालीदुर्मिनीकालिकातथा दीपिनीचजयन्त्य
मायाविनीलेविनीतथा संहारिणीछागलीचसूतनामो
दिकातथा परशक्तिस्तथामावरश्चाशक्तिस्ततःपरं मह
कालीचसशोकाद्येननानोवशक्तयः घोरघोरीमातृकाः
त्रयभुवनेश्वरीमातृकाः जयाचविजयाचैवअपराजिताव
पराजिता नित्याविलासिनीदोग्ध्रीअघोरामंगलातथा
शाकिनीलाकिनीचैवकाकिनीकाडिनीतथा शाकिनीहा
किनीचैवयाकिनीश्वरशक्तयः मंगलाचमहाकालीकुल
लीकुलसुन्दरी कपाली · कल्याणीवामेश्वरीमेरुवासिनी
भुवनेशीमरस्वत्याकपिलाकुलमालिनी विनायकीज
यानन्दामहालक्ष्मीश्चभैरवी ब्रह्माणीचतथाज्वाला
वालीलिंगप्रभातथा मातंगिनीचमहावेगा रुद्रटाचै
सर्वाशिवा महामायानन्तवक्रांगीपकपादासुरेश्वरी
कौवेरीमंगलाचैववाराहीचजलन्धरी कामा
ख्याकामसुख्याख्याद्येननानोनशक्तयः
॥

चमुंडचंडिकाचंडाचं. मुंडविनाशिनी नारायणीभद्रकालीविरजाविश्व
मातृका

अजिताभार्गवीसीमादुर्गादुर्गतिनाशिनी आप्यायनीचष्ट
वेदाक्षयोक्ताः स्वरशक्तयः कमलावल्गिनीचैवगदिनीचे
टिकापरा चरित्रारुक्मिणीजंबालाकंकारीजयदानतः टंक
हस्ताचटंकारीडमरीफक्किकाशिवा नमोपहंतीस्थाने।
शीद्याद्रुमायनप्रदा नव्यापराचफट्कारीवल्मिनीभय
वर्जिता महामायाचयोगेशीरंकिणीमजकेशिनी वरद
शाकिनीषण्मस्तवशीहालिनीनघा ललिताचतथालामो
दरीस्यामाकादिशक्तयः केवलामातृकान्यस्यचेत्तमक्तोमवे
घदि बीजत्रयशक्तिसहितामातृकाविन्यसेद्बुधः ४४ इति
बाह्यमातृकाः अथपरामातृकाः परापराफ्णासूक्ष्मा
विद्यादातायणीवया विजयामानदादक्षायोगिनीयान।
दायतः कौमारीपार्वतीदुर्गामानिनीस्वरशक्तयः कल्यव।
तीचकरुणाकामिनीकांतिदायिनी खातीतारेवतीगम्या
गारुडीचनगर्जिनी चारुहासाचचपलानगहाडीजयार
मा विश्वधारविश्वमयीविशालाक्षीविशोकिनी वरदावा
सकीबालापरमेष्ठिनुनाधृतिः भास्वराभाचगम्भार्याभा
तुमेदलवर्तिनी ह्लादिनीक्लेदिनीक्लिन्नाखस्वराःकादिश
क्तयः ४५ इतिपरामातृकाः अथकक्ललामातृकाः।
कक्ललाकुंडगाहीविघ्नहर्त्रीविघ्नापहा विघ्नेश्वरीविशा
लाक्षीगारुडीगजगामिनी विनताविश्वजननीविद्याख्या
विश्वमातृका राजमाताससोमाम्नारणाकांचीविभूषणा
स्वर्णाशक्तयस्त्वनायनथमेस्वरवप्रदाः कल्याणीकम
लाकांतासौवर्णीतारकेशाकिनी नागहृडीनागमातानागि
नीनगजाप्रिया नालिनीनंदिनीभव्यासदाप्रव्वनीशिवा

वि॰
री॰
५८

57

मदद्रवामदद्रवीमालिनीमन्मथालया मोहिनीहरज
प्रीता मुनिमानसवासिनी योनस्थापुरंजिकान्तायोनश
क्तिः पुरुप्रिया दिगम्बरादितिः साध्यादिनेशीदिनवत्सलं
दयावतीदमप्रीताधारुणीलोकधारुणी कादीनाशक
यः प्रोक्ताः साधकेष्टफलप्रदाः ४५२॥ इतिकुलकुल्लामातृ
काः अथपंचदशीमातृकाः ललिताभगाभगामहामाये
मनोन्मयी त्रिपुरवशिनीवालामहात्रिपुरदेवता महा
कामकलाश्रेष्ठानीलानीलसरस्वती विश्वेशीविजयासे
मायांसंप्रोक्ताः स्वरशक्तयः कौलिनीकुलमार्गस्थाकुलान्त
कौनवासिनी सर्वविश्वेश्वरीचैवसर्वमंत्रेश्वरीतथा स
र्ववागीश्वरीसिद्धासर्वसिद्धेश्वरीजया सर्ववीरेश्वरीचैव
सर्वपीठेश्वरीशिवा भैरवीभावनातीताभावगम्यामहे
श्वरी महाविद्यामहाज्ञेयीमहात्रिपुरसुन्दरी कालीकात्या
यनीदुर्गाचैवसर्वाविश्ववल्लभा योगिनीयोगमार्गस्थाषट्
चक्रपुरवासिनी विमलाविमलानिलयाविद्याख्याविश्वे
ग्रहा शाकिनीशारदाचैवचंद्रमंडलमध्यगा कादीनाश
क्तयस्त्वेताः संप्रोक्ताः सिद्धिदायिकाः इति षोडशीमातृकाः
अथमालिन्यादिमातृकाः ॥ मालिनीनादिनीचैवग्रसनी
प्रियदर्शिनी निवृत्तिः प्रतिष्ठाचविद्याशान्तिस्ततः परे
वामेशग्रसशक्तिश्चवज्रिणीचकरालिनी कपालिनीशि
वाचैवज्ञानशक्तिः क्रियानथा सगुणाशक्तयः प्रोक्ताज्ञान
मोतफलप्रदाः गायत्रीश्चसावित्रीवीराह्लादिनीचंद्रमालिनी
फट्कारीचवषट्कारीस्वधास्वाहाकृतिप्रिया वामाजेष्ठाव
रौद्रीचवत्सलाशीघ्रवाहिनी जयाचहमयाद्रोगाजयंतीच

कटेतिका जगज्जैत्री च चैतन्यमयी विश्वप्रबोधिनी क्षमा
शान्तिर्दया निद्रा रुद्रशक्तिः परापरा ॐकारी खेचरी मा
या विश्वयोनिस्त्रयीमयी संसारभयहन्त्री च संयोगाः का
दिशक्तयः त्वमेवमातृकास्त्वेना ऊर्ध्वाम्नायोदीरिताः
५९ इति मालिमादिमातृकाः अथ पञ्चभूतमातृकाः न
मः शारदायाम् वाय्वग्निभूजलाकाशाः पञ्चाशल्लिपयः क्रमं
त् पञ्चह्रस्वाः पञ्चदीर्घा बिन्द्वन्ताः सन्धिसंभवाः पञ्चमः काद
यः षदः लसहा लसमन्विताः नेत्रराजे प्राणाग्नी लासुखा
त्मानः पङ्क्तयः पञ्च कीर्तिताः मायाशक्त्याभिधः सर्गः पञ्च
भूतात्मकः प्रभुः तस्मात्तस्य च विज्ञानोऽनेकदेशः शिवात्म
नः वायोर्मरुच्चरः प्राणो वायुः शब्दो यो रयो जवी व्यानस्पर्शव
त्त्वनामानि वर्णानां मरुतां क्रमात् अग्निर्वह्निः शुचिस्तेजः
प्रभा दावो द्युतिः शिखी दाहो ग्रामस्तु नामानि वर्णानां तेज
सामपि धरा क्ष्मा भूः स्थिरा ज्या कुः गोत्रा भूमी रमा इलानामा
नि वर्णानां भौमानां स्युः क्रमेणवै जलं वारि च नीरं चाम्भः
पयः तोयं रसो सहस्र नामान्येतानि वर्णानामाप्यानां स्युर्य
क्रम खं विभुः खं गुरुरभ्रं च व्योम शून्यं नभो वियत् हंसश्च
नामान्येतानि क्रमेण व्योमरूपिणां ५०५ ॥ इति पञ्चभूतमा
तृकाः अथ भूतलिपिमातृकाः तत्र सिद्धसारस्वते । अथ वक्ष्
ये महामन्त्रान् सर्वकामदान् तत्रादौ भूतलिप्याख्यं
मन्त्रः संप्रोच्यते प्रिये सारस्वतं महातेजो गोपितं ज्ञातिदुर्ल
भः वक्त्रोः सकाशाद्यं लब्ध्वा मन्त्रयोगो वाञ्छितं फलं ५० लेभि
रे सकलं देवि किं वहुक्तेन सर्वदा ह्रस्वाणां पञ्चमो वर्गो ज्ञादि
नः परिकीर्तितः ५० द्वितीयः कथितो देवि शिवायाम्मुतरा ।

वि
सौ
३१
५८
58

क्षराः स्वेवाग्रवह्रस्रुयशान्तीयः संप्रकीर्त्तिताः वर्गान्त्याद्यन्त
तोयोयान्त्यान्तीयः क्रमाद्मी पंचवर्गा वान्तशान्तमथाभि
नेमोमताः ८० नववर्गात्मकोमंत्रो हि यत्रा विंशदक्षरः व
र्गाणामादिमोवर्णः श्रीकण्ठोशेषाद्यताविताः वर्गान्त्या वा
न्त्यसंयुक्ताः क्रमणाकथितास्त्वमी स्वेवाग्रवह्रिमयशावर्गव
र्णामताः क्रमात् वर्गोद्वितीयमूर्द्धेनावाग्रभूवचनात्स्मिताः
नवानामपिवर्गाणांदेवताः कथिताः क्रमात् रविरिंदुर्विवस्व
रुद्राक्लाग्न्यग्निनैर्य्योप्रजापतिः लोकपालाः सक्रियाद्याः शाक्त
पः परिकीर्तिताः ४८४ इतिभूतलिपिमातृका अथाविषष्ठ
तरमातृका मातृकार्णैव चतुः षष्टिस्त्रिषष्टिर्वा वर्णाः श
भुमतेमताः संस्कृतेप्राकृतेवापिस्वयंप्रोक्ताः स्वयंभुवा स
प्तविंशतिरेकस्वस्पर्शानांपंचविंशतिः यादयस्वस्मृताष्ट
दशवचाश्वपमाः स्मृताः अनुस्वारोविसर्गश्चक्रपोचापिपरा
श्रयो ३ः स्पृष्टस्वतिविज्ञेयास्कारस्तनपंचव ४८० इतिवि
षष्टितरमातृका अथशांभवीमातृका ऊर्ध्वाम्नायपदेस्थिते
न्यासः कर्तव्यः शांभवीनामसौमायामहामायाशिवानमा
ऊर्ध्वकेशीविरूपाक्षीचैवशीशिववल्लभा अंबेश्वरीवलोका
दौविश्व महादरी लेवाक्षीव्योमरूपाचविहीचस्वरशक्ते
यः कांतिः श्रद्धारतिः प्रीतिरमवरामायाणारूपिणी शुचिः स्थितिश्च
भुवनाद्युतिः श्रीः परमात्मा शान्तसौम्या भिनीवेश्या दासोचविश्व
रुद्रा वाग्वादिनीजयाभीमाशिवाशंकरवल्लभा सैन्यायलाः
भामोत्क्षाविनदाविश्वरूपिणी श्रीस्म्यमालायशाद्यंचवक्त्रोद्यादे
भगीमतिः व्यापिनीचस्मृताः कादिवर्णानांशक्तयः क्रमात् शांभोक्तक्रमदी
क्षाश्वसाधकानामहेश्वरि शांभवीमातृकाप्रोक्ता सर्वाभीष्टफलप्रदा पमा
दिन्यस्यवाद्यंतनमोशप्रिभक्रमंन्यसेत् ॥

५१५ इति शांभवीमातृकाः अथ कालरात्रिमातृकाः काल
रात्रिर्महारात्रिः कङ्कालसुभगा शिवा मोहिनी मोहरात्रिश्च
विद्या कङ्कपत्रिका अथ वेणास्यदोहिना रंजिनी विश्वमो
हिनी मोहना स्वामोहरूपा सौभाग्या मोहवर्षिनी स्वराणां
शक्तयस्त्वेताः साधकाभीष्टदेनवः कामिनी कमनशीलाश
विणीलाभिणीपरा मदनोन्मादिनी चैव मन्मथा च मनो
न्मनी मनस्विनी मनोवामिन्यरुणा मदनोत्सवा मोदिनी
मदसेना नाम जवाराणी मनोहरा मनोमा प्रिया कांता मंज
घोषा मदप्रिया कामवर्धनिका चैव दारुणा दमनप्रिया
दर्शिनी विश्वनदिनी नलिनी विश्वमालिनी हावा भावा भा
वगम्या भावातीता विनोदिनी पंचवाणापरोत्साहकादोना
शक्तयः स्मृताः ५०० इति कालरात्रिमातृकाः इति श्रीविद्यार्णवे
तृतीयोल्लासः ॥ मातृकाश्चैवं वस्य सर्वं तंत्रे च गोपिते
यंत्रव्यासप्रदायेन साधको ॥ संशयः मंत्रोद्धारं स्वयं कु
र्यान्मातृकाराशिसंबोधनात् प्रथमं मातृकाराशिक्रमाज्ञे
यः सदाबुधैः राशिक्रममविज्ञाय मंत्रोद्धारं करोति यः श्र
हकाशस्थितं वस्तु द्रष्टुमन्वेषयत्यसौ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन
गुरुतः शास्त्रतोपि वा सम्यग्ज्ञात्वा विधानेन साधको ॥
संशयः मंत्रस्वरूपं जानीयान्मंत्रवीर्यस्य सिद्धये यत्नायासे
न सिद्धिः स्यान्मंत्रवीर्यप्रबोधनात् मंत्रवीर्यसविज्ञाय यो मं
त्रं भजते नरः कल्पकोटिसहस्रैस्तु मंत्रसिद्धिर्न जायते व
र्णानां रश्मयो ज्ञेयाः रूपा मन्त्रानां संशयः तेस्तामाः स्वर्णरू
पाः स्युः सूक्ष्मतापि केतापि च शतममसहस्राणि ॥ पूर्णा
हितयणीकृताः तेषामाहितधियः प्रोक्तावास्याभ्यंतरयोगतः

वि
सं
५५
५८
59

सूर्यचंद्रविभेदेन क्रूरसौम्यप्रभेदतः पिंगलेडाविभेदेन
येषां सा त्र्यर्थरूपिणः मूलाधारे नाभिपद्मे स्वाधिष्ठानेप्यना
हते विशुद्धे तत्र भ्रुवोर्मध्ये षट्चक्रेषु व्यवस्थिताः षष्ठेच चक्रे
साहस्रं षट्शताधिकमेवच मूलाधारस्थितेः स्वाधि
ष्ठानेन तेजसः मणिपूरसमाख्याने वायोः स्थाने मनाहते
विशुद्धे नभसः स्थानं मानसाचक्रे तु मानसे मूलाधारे महाप
द्मे चतुर्दलसमन्विते वादिसान्तचतुर्वर्णैर्दलमध्येषु संयु
ते एकैकस्य वर्णस्य रश्मीनां नवशत्यपि पार्थिवा रश्म
यस्तेषु चतुर्दशचतुर्दश प्रसृतरेखाविंतेयाबादिमान्ता
यथाक्रमं मणिपूरे दशदले डादिफान्तसमन्विते तथाच
रश्मयो ज्ञेया द्विपंचाशद्विभागशः स्वाधिष्ठाने षड्दले बा
दिलान्तार्णान्विते द्वाषष्टिरश्मयो ज्ञेयास्तैजसास्तत्र भाग
शः अनाहते रविदले कादिठान्तार्णान्विते वायव्या रश्म
यो ज्ञेयाः स्युतः पंचाशदेव विशुद्धे षोडशदले षोडशस्वर
संयुते नाभसा रश्मयो ज्ञेया द्विसप्ततिविभागशः आज्ञाच
क्रे तु द्विदले हक्षाभ्यां संयुते परे मानसा रश्मयो ज्ञेयाश्चतुः
षष्टिर्यथाक्रमं षडाधारेषु संभूय त्रिशतं षष्टिरश्मयः प्र
कस्यैकस्य वर्णस्य रश्मयो ये समाश्रिताः तेषु रश्मिषु संप्र
क्ताः षड्विधाः पार्थिवादयः संकीर्णा रश्मयश्चैते तेषां नामा
नि वक्ष्ये च चतुर्दलात्मकाधारषट्पंचाशद्दलेषु च पूर्वोदि
पार्थिवास्तेषां मण्डलाः शुभदायकाः संदर्शीयिषगाथाचस
नगत्रिपुरादिकं तत्राहृदये देवीच देवोत्र हृदयादिकः ५
सिगंदेवीशिरादेवः शिखादेवी ततः परे शिखादेवः कवच
देवो देवी कवचदेवकः नेत्रदेवी नेत्रदेवो अस्त्रदेव्यस्त्रादिदे

वकः कामेश्वरस्तु कामेशी ततस्तु भगमालिनी भगमाले
ततो नित्यक्लिन्ना नित्यक्लिन्नकः भेरुण्डापि च भेरुण्डो
वह्निवासिन्यतः परं वह्निवासी महावज्रेश्वरी वज्रेश्वरस्तथा
शिवादूती शिवादूतस्त्वरिता त्वरितस्ततः कुलसुंदरी
चैव ततस्तु कुलसुन्दरः नित्या नित्यस्ततो नीलपताकानं
नेतरम् नीलादिकपताकस्तु विजया विजयस्ततः सर्वमं
गलनाम्नी च सर्वमंगलनामकः ज्वालामालिनीका चैव
ज्वालामाली ततः परं विचित्रा च विचित्रः कथितो महानित्या ततः
परं महानित्यस्ततस्तु च परमेशी ततः परं परमेशस्तथामि
त्रेवमयी मित्रेशसंज्ञकः ततस्तु षष्ठीशमयी ततस्तथा षष्ठीश
संज्ञकः उड्डीशमयी चोड्डीशमयस्तथापि ततः परं चर्यानाथ
मयी चैव चर्यानाथमयस्तथा मयूखाः पार्थिवाः प्रोक्ताः सा
धकाभीष्टसाधकाः नाभिस्थाने द्विपंचाशद्दले दशदला
त्मके तथाप्यशाक्तपीते याहि विस्तृतिस्थानम् ॥
प्रयाति च ज्ञाना सम्यग्विधानेन गुरुतः शास्त्रतोऽपि च ग्रा
रोहणक्रमेणैवाप्यवरोहक्रमेण च रश्मिन्यासक्रमे चैव
नरः सिध्यति नान्यथा ततः रश्मिन्यासविना यस्तु यंत्रवीर्यप्र
यत्नवान् सिद्धिर्न जायते तस्य कल्पकोटिशतेरपि कालो
मते समुद्दिष्टा रश्मयः सिद्धिदायकाः वसुकादिमते सम्य
ग्युग्मपंचकषट्कके पार्थिवाः स्वरहीनास्तु समहत्स्वरा
न्विताः पंच शान्तसमुद्दिष्टा दीर्घप्रकारास्तु समन्विताः नेष्ठनः
स्त्रदनोविंदुसमायोगा दशापि च च पानत्रयं समुद्दिष्टाः पार्थि
वाः पंचप्रकाराः तद्दीनास्तु तद्दीनास्तु स्वरैर्नानाविधिसंज्ञ
काः नेष्ठनः स्त्रदनोविंदुसमायोगा समहात्मनाः पंचवर्णाविं

वि
शी
८

60

शदितित्रिंशतेषष्टिसंख्यकाः मूलाधारेमहीस्थानेविनेयं
दैशिकोत्तमैः संकीर्णारश्मयःख्यातामणिपूरेजलाश्र
ये स्वाधिष्ठानेनलावामेनाहतेनिलमन्दिरे विशुद्धव्यो
मनिलयेतथाशेकाश्चरश्मयः आज्ञाचक्रेमनःस्थाने
हताश्चयपवदि हसदोषेस्वरैरुक्ताः पंचाशत्तरमत
परम् चत्वारिंशत्समाख्यातास्तेपुनःसात्तुनासिकाः न
नस्तेननतास्त्वतथानवतिसंख्यकाः तेपुनःशुद्धतोवि
द्धसर्गाभ्यास्वभयात्मनः षष्ठनवत्रिशतकसंख्यकाधातैः
स्वरैशवः स्वराणांभागशःप्रोक्ताः पार्थिवाद्यास्तुषोडश
एकैकस्यवर्णस्यसार्धत्रिविंशतिः पृथक् वादीनांरवे
त्रिंशत्स्यवत्पृथक् गदीनांदशवर्णानांदशवर्णानां
पार्थिवाद्यास्तुरश्मयः एकैकस्यवर्णस्यषड्विंशत
क्रमशेरितः वादीनांरसवर्णानांपार्थिवमादयः क्रमात्
एकैकस्यवर्णस्यषष्टिःषष्टिरुदाहृताः वादीनांवेदवर्णा
नांपार्थिवाद्यास्तुषोडशयाः एकैकस्यनवतिर्नवतिः
पनः ह्रस्वयोः पार्थिवाद्यास्तुषोडशयारश्मयः क्रमात् अशीतिन
रेतोनेयाः शतमेकैकवर्णेकएवसहस्राहितयं शतंषष्टिश्र
रश्मयः चक्रेचक्रेविजृम्भते संकीर्णारश्मयः पृथक् निवि
लारश्मयोनेयाः संकीर्णाद्वादशैवहि सहस्राणिचषष्ट्यं
नवशतमायतानिवै षट्त्रिंशत्केप्रथक्पृथक् चत्वारिंशाचषट्शतं
अष्टौसहस्राण्येवहि संकीर्णारश्मयोविक षष्ट्नरशताधवहे
सहस्रमयाख्य त्रिचत्वारिंशादेवासहस्राणिशतद्वयं · तम्भूतादि
समुद्दिष्टाश्चशोधनः निजांशभागशोनेयाः संकीर्णाःप्रागुदीरिताःश्र
यंसपंचरपाश्चश्रुयं सोमसूर्यपिणाः ॥

१८२ तेषामन्ते कादिदेशेसहस्राणांचभूतवर्णात्रिकेत्रिके ततो
भूतांशवोज्ञेयाः शतत्रयविभागतः अन्येषांपंचपंचैवंवि
सर्गस्य मानसाः शतत्रयंसमुद्दिष्टाअन्येषांलचलदेश
कादिषनिलवर्णानांपंचोत्तरशताक्रमः अन्येषांपंचपंचैव
नवानांवायुरसमयः आग्नेयानांत्रयाणांचपंचोत्तरशतांश
वः अन्येषांपंचपंचैवनवानामग्निरसमयः यवर्णयोरेक
शतीपंचविंशतिरुत्तराः अन्येषांरुद्रवर्णानांपार्थिवांशे
दशाक्रमात् ज ॱ र्णयोरेकशतीपंचविंशतिरुत्तराः अन्ये
षांरुद्रवर्णानांक्रमाद्याजलांशवः आकाशार्णद्वयस्यापि
शतंवैपंचविंशतिः प्रत्येकस्यचविज्ञेयाअन्येषांचशवे
दशा गदिफान्तदशार्णोभुतनतद्भूतांशयोःपृथक् तमद्भूता
शवोज्ञेयाःसार्धशतामितस्फुट अन्येषांचसवर्णानांसार्ध
द्वादशरसमयः वादिलान्तार्णाषट्केतद्द्वर्णाद्वयेपृथक्
पंचांशवस्तविज्ञेयाःषष्टतरशतेनच अन्येषांपांकिसंख्या
काविज्ञेयावीरवन्दिते ततद्भूतांशवोभादितनद्भूतार्णके
शुच देशिकेरः स्तविज्ञेयाप्रत्येकस्यशतत्रयं अन्येषांतत्रि
वर्णानांप्रत्येकंविंशतिक्रमः वार्णादिवदवर्णानांजलया
नेलगाशमयः सार्धशतेनविज्ञेयाअन्येषांविंशतिक्रमः द्वि
तीयस्यशतेसार्धमन्येषांसमतिक्रमः नाभमाखवविज्ञे
यास्तोयस्यतथैवच वायव्याःक्रमतोज्ञेयाहकारस्यशत
त्रयं तार्णास्यवह्निसंज्ञोप्याद्यन्तस्यानसंशयः पंचशति
क्रमःप्रोक्तःमायकानांदिनाथच गोपनीयःप्रयत्नेनस्वयो
निरिवपार्वति नाशिष्यायप्रदातव्यंनाभक्तायकदाचन द
त्ते चसिद्धिहानिःस्यादित्याज्ञापरमेश्वरी शक्रमः शास्त्रतो

वि
रा
३४
५८
61

तानासातामरशिवोभवेत् स्वराः षोडशविख्याताः स्पर्शा
स्तेपंचविंशतिः व्यापकादशसंप्रोक्ताः सोमसूर्याग्निरूपिणः
गुणत्रयात्मकाः कामवस्तुधर्मप्रदाः क्रमात् तत्त्वत्रयात्मका
स्त्रैवभूर्भुवः स्वः स्वरूपिणः मूर्तित्रयात्मकाः सृष्टिस्थितिसं
हारकारिणः धामत्रयात्मकाश्चैव आदिमध्यान्तरूपिणः प
तेषांवैभेदबहुलक्षणादेविसमाहिता तिर्यगूर्ध्वमधःस्थाने
रोहणावरोहतः समस्तव्यस्तरूपेण प्रतिलोमानुलोम
नः प्रवस्थात्रयरूपेण व्याप्यव्यापकभेदतः तेजसांशक्रि
मूर्तीनांवर्णानांमिश्रयोगतः सूत्रप्राणात्मकत्वेन क्रमा(
विधानतः अष्टात्रिंशत्कलास्तेधामत्रवीर्याद्यकारिणः स्व
राणांषोडशप्रोक्ताः पृथक्तेसकलाः क्रमात् स्पर्शानामाग्नि
गोहेमघटस्वल्पकलाः पृथक् व्यापकानांकलाबिंदुः पृथ
गष्टादशैवहि प्रोगाहस्तार्थसंख्यास्तास्तथास्वरवरोहणा प
क्रान्तिस्थाविनानीयादवेकमयथाकलाः प्रग्राकृताःसोम
कलावह्न्यापिनमेशयः प्राणाख्यामयथाः प्रोक्ताः षष्टिसम
तिकलाः क्रमात् अष्टात्रिंशन्मध्यारोहण्यवरोहनष्टैवच पर्त
निजकलाः प्रोक्ताः पूर्णामंडलरूपिणाः तत्त्वरूपानुसन्धान
सिद्धेः समस्तयोगतः अष्टाभरसहस्त्रेवाष्टष्टानरशातंतत्त्वा
अष्टाविंशतिसंख्यातोजपेन्मंत्रसमावाहि वीर्ययुक्तोभवे।
न्नंवक्तनायामनसिध्यति निजाकलास्तसंप्रोक्ताः सं
कौलांश्रूषणाभिधे तेनाष्टाविंशद्वर्णानांमष्टात्रिंशत्स
पकरणक क्रमादिवकदकान्त्रास्तुद्वादशार्णारवेः स्मृताः
स्वराः षोडशसोमस्यवह्नेर्यादिदशैवहि चतुस्त्वकाहिं
मादिद्यिक्षान्तेमाहृतमेवच ॥

सोमसूर्याग्निरूपिण्यः संकीर्णाः स्युः कलास्तथा असंकीर्णा
स्तथा शोक्ताः पूर्णामेऽश्लसंख्यकाः सर्वाः कलास्ताः संप्रोक्ताः ॥
सहस्रे द्वे च विंशतिः कलाः प्राणास्य संकीर्णाः सहस्रं च वचनैः
शतं चतस्रश्चाशीतिशशितिनिः शेषं समुदीरिताः ह्रस्वस्वरास्त
त्रिरूपा दीर्घाः स्त्रीरूपिणः सदा स्वराणाम मध्यगं यत्र स्थितं षष्ठ
न च समकं कादिवर्णाः स्मृताः केचिच्छुद्धरूपाः स्त्रीषड्रूपकाः के
चिन्नपुंसकाः केचित्ते वैतेषुभयात्मकाः मकारः केवलोप
कः बिन्दुरूपी सदाशिवः निर्गुणो निर्मलः शुद्धो निःस्वरूपी नि
रंजनः प्रकृष्टस्तु गुणातीतो मकारः सगुणः प्रमान् शकारो
स्मृतो व्योम शाब्दानीतेन निर्मलं नकारः शून्यरूपी स्या
निलात्मकः स्वयं शिवः वकारोऽथ वर्णश्च रुद्र व्योमरूपी च संस्थि
तः उकारोऽप्यनन्तो वा ओंकारो हकारो महदात्मकः सकारो
व्योम वर्णी पार्थिवोऽनिलसंभवो यकारो निर्गुणो वा सुरूपी
प्राणमयः शिवः यकारो जीवभूतस्तु जीवात्मा समीरणः
मकारो वह्निरूपी स्याद्वायुः स्पर्शात्मकः परः आकारः शक्ति
रूपी स्याद्वायू रसात्मकः परः नकारो व्योमरूपी स्याद्वायुः स
र्वोपरिगः टकारः स्तंभरूपी स्याद्वायुर्वितस्यात्मकः परः
वकारो गन्धात्मको वायुः सोमरूपी महेश्वरः ककारः स्वात्म
को वायुः सर्वलोकविमोहनः पकारो रुद्ररूपी स्याद्वायव्यो
मात्मकः परः आकारः शक्तिरूपी स्याद्वायुर्गन्धात्मकः परः
अकारः सगुणो वायुस्तेजसो निधिरव्ययः स्वरूपमाग्निवर्णो
नाव स्पर्शे स्पृशणपार्वते रेफस्तु सर्ववीजानां चैतन्यो निष्क
लः परः आग्नेयमहत्तत्त्वं शुद्धं निर्मलीकरणात्मकं लकारो मा
रुतवीर्य सगुणान्निलवर्णकः फकारो गन्धात्मको वर्णो व्यो

ग

मरूपीपरात्परः थकारोव्योमरूपीस्यादाग्रेषोव्यक्तविग्रहः
फकारोग्निस्वरूपीसलिलात्मकमंतरे छकारो न
कोग्निस्सर्वेस्तंभनकारकः खवर्णोमारुतव्यापीतेजोव
र्णः परात्परः येकारोग्निर्वीजरूपीसर्वमंत्रार्थजीवनः तेज
स्वयात्मकोवह्निरिकारः शाक्तमंतरे ईकारोग्निर्वीजरूपीस
वेवीनात्मकः परः स्वरूपंभूमिवर्णोनाशूणखेकमनाःशि
ये सकारः पृथिवीवर्णोनिर्गुणः परमव्ययः लकारःसगु
णोभूमिवर्णोवायात्मकः परः वकारोमृतरूपीस्यात्किनि
वर्णोव्ययः परः हकारोग्न्यात्मकः शंभुर्भूमिवर्णोमहात्म्यधः
नार्णोमृतात्मकोनेयाभूमिवर्णोमृतप्रदः गकारोवाग्रू
पीस्यात्किनिवर्णोनिरायकृत ञकारोव्योमरूपीस्याद्दाव
र्णः परात्परः ऊकारोग्न्यात्मकः शंभुर्विश्वरूपोमहार्णकः
उकारोनिलरूपीस्याद्दार्णोव्यापकः परः स्वरूपंजलवर्णो
नोवद्देशूणमहेश्वरि वकारोमृतवीजस्यान्निर्गुणःपर
मःशिवः मकारस्त्वग्ररूपीस्याच्छकारोजलरूपधृक् य
रात्मकोभकारःस्याज्जलार्णः परमःशिवः व्योमात्मको
धकारःस्यान्मायमार्णोमहेश्वरः फकारोजलवर्णःस्या
हिश्वव्यापीपरात्मकः
रूपोव्ययः चकारोवायात्मकोषकारःस्याज्जलार्णःपु
ञकारोव्योमरूपीस्यात्सलिलार्णोमहात्म्यधः
ष्टात्मकोनेयानलार्णोव्योमव्यापीजलार्णकः टटाव
र्णानांप्रोक्तेनपरमेश्वरि शिवरूपिणी वेभूर्वमातृका
द्वर्णोरूपतः तेनस्वपविधानेनप्रोक्तंय
तेनरूपेणमंत्राणांभावना
रूपतोनिगद्यते ॥

वीर्यप्रकाशनेविहितं सर्वतन्त्रेषुगोपितम् मंत्रवीर्यस्मरणम्
त्रीजपेन्मंत्रंसमाहितः अचिरेणैवकालेनमंत्रसिद्धिः
प्रजायते ५५ श्रीतंत्रराजे ॥ मंत्रवीर्यस्वरूपंशानेकथया
मिस्फुरत्साम्प्रतं येनविज्ञानभूतेनजीवन्मुक्तोभवेन्नरः ते
जसांशक्तिमूर्तीनांप्रपंचस्यापिकारणं गुणत्रयसमीक्षा
वयत्कारणमहाहृतं नतत्स्वरूपानुसन्धानासिद्धिःसम्यक्
मोरितं नहीर्यमंत्रमुद्दिष्टंमंत्राणांजीवरीरितः अतसम्यक्
तमंत्राणामयोग्यकथनेनवै महाप्रयोगभजनादका
लेसमायान्ह्यवन् गुरोरवज्ञयापापानिषिद्धाचारयोगतः
देवताद्रोहतःसर्वपरिवादानवस्थया अमप्रदायाद्दत्तं
नादेनकभजनादपि नदसम्यग्येननभवेद्वीर्यंनतत्सर्वमी
रितमिति तत्रतंत्रे मंत्रवीर्यंप्रवक्ष्यामिसाधकानांहिता
यच यज्ज्ञात्वाननियतंमंत्रानिद्धनतांगताः मूलादिब्र
ह्मरन्ध्रान्तंसूर्यकोटिसमप्रभा विद्युत्कोटिनिभादेवीचंद्र
कोटिप्रभामयीम् वागद्भवप्रातिरंजितकारिणीज्ञानविक
ला अष्टाविंशत्कलारूपासर्वमंत्रमयीपरा सर्वतेजोमयी
शिवाप्रमामृततरंगिणी षट्चक्रमार्गनिलयांध्यामषट्
कावलंबिनीम् चिरंध्यात्वासाधकेन्द्रःषट्चक्राणिविभा
वय तदन्तरस्थविंशाऽर्णनिष्ठांचविभाव्य तत्तदक्षि
तावर्णानांकुंडलीसंगतार्थसिततान् तेजस्वरूपात्मकान्ध्यानाम
योगान्तुकृत्वास्मरेत् गमागमविभेदेनोत्पत्तिगूर्ध्वविभेद
तः समस्तस्वरूपेणसर्वावस्थागतागमः अथमनादि
क्रमणैव . पदस्वविभेदतः सूर्वस्थापेवकांगोतदप्र
र्ध्वविभेदतः तेजस्वरूपात्मकेवर्णांम्भूलमंत्रस्यपाज्यव ।

वि
गी
३८
६३

63

जपित्वाभावयेन्मंत्रीतन्मेषुकार्णिकेः पृथक् ततस्तत्रस
केकालेध्यायेसृक्रममेसधीः आधारचक्रेप्रथमेकुल।
दीपमनन्तरम् वह्निचक्रेततः प्रोक्तेस्वाधिष्ठानात्मकेप
रम् शैवेंकरालचक्रेचगुह्यगात्मकमेवच विद्यापदेच
त्रिमूर्ध्वान्त्रिपदेकालदंडके केकारचक्रेचततःकलाक्रा
रेकरंकटम् दीपकेहोभकंजंभकानलकालिलात्मके
मणिपूरकसंज्ञोवलाकुलेकालभेदने महोत्साहेचप
रमेगादकेपदमुच्यते अनाहतानेचक्राणिछन्दःसं।
ख्यात्मकानिवै ततस्तुवैस्मवचक्रेषण्मात्वषट्पदेततः
विशुद्धेलेविकान्तेवलाभिकाख्यानमेवच इन्दुचक्रेविन्दु
चक्रेनादेनादान्तमेवच ११२ शक्तिचक्रेसहस्रारमतानि
हारशैवरि षड्विंशत्कलाख्यानानीतिवक्रक्रमात्प्रिये
आधारादशचक्राणिवह्निस्थानानिसन्तिवै ततोद्वादश
चक्राणिरवेःस्थानानिवैप्रिये तत्रोर्ध्वषोडशान्यत्रपत्राणि
द्रोःसोरश्चारि ॐउलिख्यामहाशक्तेसर्वावस्थासुसर्वदा
सर्वाःकलामाश्रिताःसर्वाःसौरामहेश्वरि सर्वाःसौम्य
प्रज्ञायंतेभावनामात्रतःशिवे अग्नित्रयंतथासूर्यत्रयं।
सोमत्रयंतथा नवकाभिधतेदेविद्वावग्नेसूर्यपवच
तथासोमःप्रातिलोम्याहूयमिदंकेपालस्तथा पवंद्वादश
याहेवीभिधतेनात्रसंज्ञयः अग्निसर्यंत्वसुवरनु
सर्पाग्न्ययस्तथा सर्वसोमात्रयस्वैवअग्नीहेकोलस्ये
वच सोमसर्वाग्न्ययस्वैवअग्निसर्पेंत्वसलया षोडश
यभेदाः स्युः प्रतिलोमानुलोमतः सोकर्पभेदात्सानाना
तवेचपरमेश्वरि पवंभेदाभवन्त्यत्रचत्वारिंशत्क्रमशाहि

पमैर्भैदैर्मूलमंत्रग्रथनादिरिहोच्यते मंत्राः सर्वे महेशा
निसकृदुच्चारमात्रतः वीर्यवंतो भवंत्येव समस्तमस्तेन स
शयः अथवान्यप्रकारेण मंत्रवीर्यं शृणु प्रिये अष्टात्रिंश
त्कलारूपा मालासर्ववीर्यप्रसाधनी मकारे मरुद्रूपेण कृता
ष्टात्रिंशदेवहि एकैकस्य संख्याकं यन्नाम मंत्रप्रसिध्यति
अथवान्यप्रकारेण मंत्रवीर्यं शृणुष्व तत् वाग्भवं ब्रह्मणो
वीजं श्रीवीजं विष्णुवीजकं मायावीजं तु रुद्रस्य वीजत्रयमु
दाहृतं तेन रूपात्मकं चैव गुणत्रयमयं प्रिये त्रिमूर्तीनां च
मादौ न त्रिवीजं योजयेत्पृथक् पूर्ववत्तज्जपेन्मंत्रं ग्रथनादि
विभेदतः मंत्रवीर्यं तदुद्दिष्टं सत्यं सत्यं न चान्यथा अथवा
न्यप्रकारेण मंत्रवीर्यं शृणु प्रिये हकारः सूर्य आख्यातः स
र्वीवह्न्यात्मकः प्रिये सकारः सोम आख्यातः ईकारः सोमरूप
धृक् विंदुस्तु गगने देवि सर्वेषां मम रूपधृक् योजयेद्या
नीनामादौ वीजं पृथक्पृथक् सहस्रं प्रजपेद्देवि ग्रथना
दिविभेदतः सर्वेषामपि मंत्राणां वीर्यं वा जायते मनुः एवं
चतुर्विधेनैवं मंत्रवीर्यप्रसाधने गोपनीयं प्रयत्नेन स
पाने रिवपावते मंत्रवीर्यं शृणु प्राज्ञे प्रकारान्तरतो महेश
रेताकालेन चयद्रूपं स्वस्थान्तग्रहकर्मणि श्रीगुरोः सावधा
नेनतद्रूपं परमेश्वरि भावयन्व्योमचक्रेऽस्मिन्परमामृतनंदं
भिने सहस्रं प्रजपेन्मंत्रं मातृकाक्षरमालया श्रीगुरोः कृ
पया देवि वीर्यं वा जायते मनुः स्वरामाये प्रकारः स्यादुत्तमो
भुवनत्रये २२५ इति गणमूर्तिसंहितायां अथ वर्णमहेशा
निमातृकालोकमातरः अकारादिक्षकारान्तवर्णावयव
देवतामिति ध्यानतानेव ग्रथ्यमानं मातृकायां विधानमभि

वि
सं
३२
६५
64

पीयते ग्रंशेषांतुः स्वशमनं समस्तज्ञानदीपनम् श्रीको
ग्रस्नामनिश्छन्तोगायत्रे देवतामनोः सरस्वती सर्वदेव
वन्दितानिन्दितप्रभा समस्तमातृकायास्तु हलो बीजानि
शक्तयः स्वराः स्मृः परमेशानि नात्रार्थकिस्तु कीलके श्र
निर्वाणान्तो हलो स्वरसेयोगेन ग्रुवाच्यं त्वर्थकिस्तु कील
कमित्यर्थः ग्रंनिर्वाणाहलो वर्णाः शक्ताष्टकाभवन्ति ही
तितंत्रे · उक्तत्वात् सिद्धसारस्वततंत्रे दक्षहस्ततलेष्ट
ष्टक · हृष्टकादिषु कनिष्ठान्तामवामेवकनिष्ठादि
तलावधि स्वरान्न्यसेद्देवेशि केवलानिन्यसेत्प्रिये दक्ष
हस्ततलान्तन्न्यसेत्संहारेरितः दक्षहस्ततलादेविवर्ग
मस्तेततलावधि न्यसेद्विसर्गसंयुक्तां दृष्टिरेषा प्रकीर्ति
ता वामहस्तकनिष्ठादिततलावधिविन्यसेत् बिन्दुसर्गयु
तान्यष्टौ स्वकारादीन्दुशान्तुनः दक्षहस्ततलादेवितत्कनि
ष्ठावधिप्रिये ग्रकारादितकारान्तान्न्यसेत्मासउसाहस्ततः
वामहस्तकनिष्ठादिपंचस्वङ्गुलिषुक्रमात् नकारादिनका
रान्तान्सर्वस्वकेकशो न्यसेत् ग्रंगुष्ठादिकनिष्ठान्तासंगुली
षु तथा भवेत् दक्षहस्तवद्देवेशि कादिक्षान्तान्न्यसेत्क्रमात्
हकारादीन्सववर्णान्स्तु गापकस्वपार्श्वयोर्न्यसेत् ग्रंगुष्ठादिषङ्गुली
षुव्यापकेन मन्त्रोऽरं करशुद्धिं विधायिपमातृकाणोमहे
श्वरि षडंगानिन्यसेन्नाम्नाहृदयमार्गेण वर्त्मना भैरवीत
रे नत स्वाम्याः षडंगानि विन्यसेद्देशिकोत्तमः ग्रंग्रांमध्ये
कवर्गः स्यादिमीमध्ये चवर्गकः उमूमध्ये टवर्गः स्यादेमै
मध्ये तवर्गकः ग्रोग्रौमध्ये पवर्गः स्याद्नुस्वारविसर्गयोः
पञ्चवर्गीमन्त्रेशो ... ग्रकारादिनियमान्यसेत् ॥

वक्त्रार्धांकितो शेषवर्णांचितयतो पंचाशदर्णैः क्रमाद्यामांगी
शरदिन्दुकुन्दधवलांगवहोजभागानतोऽहानेत्रात्तवटीश्व
धारमलमंकुभंगुभमलकं विभ्राणमाकरपंकजैर्भगव
तीपद्मासनस्थांस्मरेत् आद्यावाग्भवतरीन्यसेच्छरीरेषु मे
यवित् अकारादिककारांतांतनोदेहे वाह्ये न्यसेत् द्वितीयं
मूर्तौ कलापंचाशत्ब्जेनकाद्ठवरान्तस्थकान्विन्यसेत् ष्पर्क
पेवतहृन्नाभौ दशदले न्यसेत् दशवर्णान्लिंगमूले षद
ले षड्वर्णान् चतुर्दलेन तथा चावरवर्णान्स्तथैवाशि भ्रू
मध्ये यि दले हलाविसर्गयन्नाम्नसेत् इत्यंते मस्तके
खयहात्तवनेत्रकर्णौभ्रविन्यसेत् ११ नासाग्रे ऽस्य दन्तौष्ठम
मूर्धास्येष्वविन्यसेत् पाणिपादद्वयेसन्ध्याग्रेष्वन्यसे
त्क्रमात् पार्श्वपःपृष्ठ नाभिजठरेष्वविन्यसेत् हृदंसक
लककुद्धामदोर्मूलेषुहृदा वक्करपद्युगलेचैवजठराना
नयोन्यसेत् व्योमान्तसौरसन्नयाद्गतकार्णिकानःशकिंजल्क
गम्वरयुगपत्रावलिष्विपत्रेवर्गाष्टकेतदनुभूमिपुरेणवी
तमा शासद्वाह्यरयुजादिपूजान्तप्रक्रम् आसिद्धीठयजे
द्देवीं नवशक्तिसमन्विते मेधाप्रज्ञाप्रभाविद्याधीधृतिस्मृ
तिबुद्धयः विश्वेश्वरीति गदिता भारत्याः पीठशक्तयः सि
हमारत्मते वीजेन सर्वशक्त्यंते कमलासनमुच्चरेत् देवं
नमःपदंद्ववादयपीठमन्त्रमतः वीजप्रतमथ्यास्य तथा
ग्रगादिसंयजेदाद्येस्वरद्वन्द्वेनतोर्चयेत् अष्टवर्गान्ततो
ध्यनस्थकोर्चयेत्क्रमात् क्रन्दाभाद्याश्चपाविघाश्चकरश्रमा
दलेश्विमाः व्यापिनीपालिनीपावनीक्लेदिनीततः पा
रिणीमालिनीपद्मीरमिणीशालिनीतथा ततःसंपूज्येदंभे

वि
सी
२८
८५
65

शीत्रालायास्तदनन्तरम् लोकपालांस्तदस्त्राणि प्रजेयत्क्रम
नः स्वधीरिति एवं कृत्वा न्यासं च तेजेपहृत्तेव मंत्रवित् न
दृशांशेन तु कुर्यात्मधुरत्रयलोहितैः तिलैः शुद्धैस्तुषेरा
दितनः कुर्यात्समाहितः एवं सिद्धमनो मंत्री प्रयोगान्स्वमनोवां
छितान् साधयेत्सर्वसिद्ध्यै त्रैवेनत्ताथुरस्सरम् स्वर्णैरौप्यै
नयानात्मेव गौघोडशादिर्मिते पत्रेस्तकृविरेसम्यग्रवर्क
सर्वकामदे वर्णःपंचविंशतिःरेकदशारुचकेग्रेग्लोयके
ग्रहेणात्रसहस्त्रेतजपित्वानुकुर्यात्ततः हुतेनतत्समादाय
स्मिकुंभेपातसंपिषा अभिषेकप्रकारेणावटोविन्यसपुरः
छायमुद्रतोविनरत्रुक्तः गुरुपादाग्रहान्तस्द्रदसमारोस
वृषकाशे सोममस्यानिरूपाः स्वर्वर्णोलोहसंयेनया तृष्णेभ
स्वरापहत्तरसंख्यया तैलोहैःकारयेत्सदशासंकाभितसम
तेपत्रंशेमात्रिपिवापूर्वसंख्ययाति उत्तरतेत्र लोपपिवेहिना
पिकुर्वितभाक् प्रस्थाप्यैः प्रातः सन्ध्यावन्दनानन्तर
उतकतजलमादायतन्मध्ये वस्त्रमात्रामात्रकायंत्रं
विभाव्याकागीदहत्काशन्तोमात्रकांसजप्यतजलम
मनेभावयन्मलधाराजिह्वाग्रान्तेस्मारस्वतोनाॐह्रींपाशि
रवाकारंध्यांपसप्याराम्पिपिघापिवत एवंप्रतिदिनेकुर्व
नस्वनीविपयोडसेवक्त्राख्यारत्याख्यारसवादिनकावत्व

सान्मत्तानेवभवतीतिपरमरहस्यार्थः तथा त्रालीरमे
नववयापयमापाचयेद्धृते द्युतेगोहृते अग्रौषधित्रयम
पिसममभागंग्रासम् अश्रुतेजममनयाभक्षितेकविताश
दे अतरौषधिसंपर्कपयमाहरयेद्धृटे पयसाज्ञलेन
सहस्रजमेननतः माध्यंसिंचेन्मेरवित् मस्यान्मः रि
राकोर्तिदीर्घायुःकविनाथतः वन्ध्यावलभतेपुत्रंनानाग
णगणान्वितं नेत्ररोगे हतहृपायुतंवाहयपत्रमत्रमहीप
रे विधायविलिखेन्मध्येहंसयहनशक्तिकं कूटस्वरा
न्केसरेष्ववर्गान्बंषुवालिखेत् १४ पंचपंवातरोपतान्म
वीपंरिविदिक्च स्वरेषुउनरूकानिपंचान्यानितत्पंच
वै सर्वेजनाधजनतवभद्दतोभूर्हिरन्तयः स्ववातायिय
गस्वेवशक्तोमन्त्रंवकंभवेत् हंसोहकारः हूसकारः व
नसोकारः शक्तिर्विसर्गः दावष्टकारः अम्बुवकारः वातः य
कारः अग्निविकारः परा उकारः खंअंतस्वारः शक्तिविसर्गः
अर्धेनघन्तरचनाप्रकारः तत्रप्रागवदेवमध्यस्यहृतादि
सकलवर्णान्विलिख्यषष्ठसममाष्टमदलेषु षष्ठेपरलव
गासममेषसहलव्वारानेवर्गेषुपंचविलिख्याष्टमेतत्प्र
त्येत्रः इतिपंचान्वर्गानिविलिख्यचतुरस्रेपिप्रागवदेव
वकारटकारौविलिखेत् तथा एतद्यंत्रस्यमध्यस्थनाम
कृत्वाप्रपोजयेत् प्रातर्मूर्भिशिरोविन्दुविवंस्सर्वसिद्धये
सपदेअभिषेकाद्युपाशणान्नजनाहलोहक ः ते स्थापना
स्हृवेयमहोयंत्रसर्वार्थसिद्धिदं एतद्यंत्रमध्यस्थदेवताः
सकलाग्र्पिसन्निधिंजनलहानेचसाधकानाविनत्वतेशले
अत्रमर्वाकलोकस्यापमध्येः उग्रः कालोत्र कारमध्यमर

वि
ती
~~स्तो~~
६६

66

स्वदलकमलमध्यगतवंइमेंइलमध्येशोक्तयंत्रेणाभीष्ट
साध्यनामगर्भं भावयेत् तेनेतत्फलप्राप्तिर्भवति ग्रयर्व
षमावेवनयन्त्रंसिंहस्यादिनोक्तीयतत्रप्राग्युक्तविधिनाके
भंसंस्थाप्यवर्णौषधिकाथजलेनाशूर्यनत्रदेवींसंस्थाप्याभि
षेकतः स्वाभिमतफलप्राप्तिर्भवतिपद्मभृंजोदावालि
ख्ययथाविधिधारणात्मवर्णौषधिकीलितोयत्रप्राग्युक्तविधि
ना देवाः स्तननान्नाग्रादौकलितस्यगृहादौयथाविधिप्र
स्थितः स्थापनात्स्वाभिमतफलप्राप्तिर्भवति द्वितीयस्तो
कस्यायमर्थः तत्रसकलदेवताचक्रप्रतिष्ठामवर्णानंत
नाम्नायम्यतेमनक्तेनपद्मायंत्रमन्त्रकीर्यमध्ये तत्रदेवतानं
सर्ववेके सन्निधेहीतिविलिख्यप्राणप्रतिष्ठांविधायतत्रे
दौं समभ्यर्च्यमातृकायालतमायतरान्तस्स्यसंजायिन्याष्टा
र्णानामस्त्रनितत्वके प्रथमेभ्यस्त्वतः संस्थाप्यतद्यथारिति
नवांछितदेवतामूर्तिर्यथाविधिस्थापयेत् एवंकृतेनतस्या
मूर्तौतस्यादेवतायाः सान्निध्यंसविशेषंभवतिस्थापयितु
श्चसकलमभीप्सितंफलंभवतीति ग्रंथेनमातृकायाये
यन्त्यामभेदावर्तते तेषामपिरत्नोपासनादिकसर्वंप्राक्
विधिनेवाविधेयं उत्तरतंत्रे त्यमेहिन्द्रनिकामेनामसहोर
णाविलामनः स्थाप्यतेवमन्त्रायाः षड्गं चतयाभवेत् संवे
यस्त्रिंशमातृगणविंश्यस्ससर्गसंयुतो विंदुसर्गयुतास्थियाउरे
फर्णानिकामस्मेन पूर्वोक्तायवमन्त्रायाः षडंगचतयाभवेत्
श्रीकुलार्णवे यतिबोधानसे: कार्यः सहारांतः कुलस्त्रियो मातृ
शरस्थेः स्थितः स्वरस्त्रोवर्णानांभवेत् उत्तरतंत्रे प्रणवोथकलाग्रकौ
मातृकाविन्यसेत्ततः वर्णादिकात्रसोनास्तात्मयलत्वमवसंहता: स्थितिः प
जायतिः सोकोणपदेस्थन्दशितम् ॥

सरस्वतीकलारूपादेवतापरिकीर्तिता ह्रस्वदीर्घस्वरद्व
न्द्वगतैरंगषट्कैर्भवेत् केशवादिहृल्लाद्युक्तान्न्यसेनाकाम
पूर्वकं यादीन्मानयुतान्न्यसेत्प्राणायामात्ममूर्त्तिभिः सा
ध्यनारायणऋषिर्गायत्रंछन्दईरिते लक्ष्मीनारायणोदेवो
देवतापरिकीर्तिता षड्दीर्घयुक्तकामेनः शाम्बवहृदयैः षडं
गकं न्यसेन्नातीयसंयुक्ताहृदन्तादिपूर्वकं यादीन्वानसम
युक्तान्प्राणशक्त्यात्मभिः सह मुनिस्तदक्षिणामूर्त्तिश्छन्दो
गायत्रमुच्यते अर्धनारीश्वरोदेविदेवतापरिकीर्तिता ३८
षडंगदीर्घयुक्तानीयमतिवर्गैः षडंगकं मायाद्यामातृकांदे
विन्यसेत्साधकसत्तमः मुनिः शक्तिः समाख्यातो गायत्रंछ
न्दउच्यते देवताजगतामादिर्मातृकाभुवनेश्वरी षड्दीर्घयु
क्तमायान्तवर्गैः प्रारब्धषडंगकं कामबीजयुतान्न्यसेन्मातृकं
कमलेक्षणे संमोहनोमुनिश्छन्दोगायत्रंदेवताप्रिये संमो
हनीसमाख्यातादेवताविश्वमोहिनी दीर्घयुक्तेनकामेन
युक्तैर्वर्गैःष... कम् मायालक्ष्मीस्वरारूढमातृकांविन्य
सेत्प्रिये प्रपंचयागकर्माणुर्वसते भुक्तिमुक्तिदं पंचमंत्र
भवंसर्वसिद्धिसमस्तदायकं महागणपतिनाहोमस्याबि
छन्दस्देवतं सांगन्यासमावरणंध्यानानन्तमस्यथा जपे
द्गणपतेर्बीजंसहस्रोषिछन्ददेवतम् चत्वारिंशत्सचत्वारिंश
पंचपंजनपंक्तः सकृद्गणपतेर्मंत्रंयद्वावैदिकमप्यथ मा
लामंत्रवत्तवीरसहस्राद्यापंजपन्नतः मातृकाविन्यसेन्यास
हृल्लाद्स्वाहान्तोद्भिया स्वरादिसमवर्गैस्तुग्रहान्नमथापि
न्यसेत् भुजबाहुः पादयोश्चनवरेहृदयकेक्रमात्. नाभौमे
यारंभासुमोरंसान्नासोमंत्रः प्रपंचयागमेवायमहा

वि॰ र॰ पं॰ ५८

67

समुदीरितः प्रपंचयागमंत्रस्यमनुनिर्दिष्टस्तत्समुदीरितः प
रमायासमाख्यानागायत्रंछन्दउच्यते मद्रः परेसमाख्या
तेदेवताचिन्मयेप्रिये प्रणवेनापितेनेतिसर्वव्याधिनिरे
जने विलोममंत्रैः पंचमंत्रैः मायेहरिहरात्मकैः प्रणवद्वंगो
वमानस्यैकल्परमायादिकैः क्रमात् षडंगानिकुर्वीतजा
त्तिशुक्लानिमंत्रवित् वेदादिमायपयारन्तेहल्लादीन्क्रमत
स्ततः मंत्रशेषसमुद्धार्यहोमंकुर्यात्समाहितः प्रपंचया
गनामायंहोमः सर्वसमृद्धिदः प्रकारादिक्षशान्तोनः प्र
णमोत्रमनुर्मतः प्रांतान्तेनहकाराद्वितीयोमंत्रउच्यते
तृतीयोपिसमाख्यातः हकाराकाररविन्दुभिः सकारा
कारसर्गैश्चान्द्रियवह्न्यात्मकोभवेत् चतुर्थोपिवसोका
रहकाराकाररविन्दुभिः हहंसयोगाद्धस्तात्रशुनिवेन
निगद्यते प्रणवार्थवाचकेप्रोक्तेपरमात्मपदद्वयैः गा
यंत्रायतेयस्मात्रायत्रंछन्दउच्यते यस्मादतिशयः
कायितेनमांनैवविद्यते परेपदेनमत्योक्तंपरस्याति
श्रुदेवता सर्गार्थंसातिशाहोयमात्मार्थोपितथाभवेत्
शाहानार्थोपिगमर्थः सर्वतोभावनस्ततः सर्गोत्मनो
स्वधया आमतेजः परंपरा स्वाहाकारेणचाख्यानाहृति
यस्यांसमीरिता तेजोरूपेनयधामसशाहेननउच्यते प्र
रूपेदेनचात्मापिहृदयारेकोमतोभवेत् सोहमविधानेन
रकारेरूवदेमतः साऽम्यनेनविरूपेसर्वोर्थस्याभासके
समस्याममचानिलोपदेसमंत्रवदेमतः चराचरस्यजगतः
मारभूतंगगनात्मकं तनकेमवेलोकानांमायावीजेनवो
प्यते प्रकाराद्येमकारान्तेनेतिविधिज्ञैर्गगनात्मके ॥

भावमेवैतत्पञ्चपर्यायग्रणावार्थः समुच्चये ४८ सहस्रान्तहस्रणा
र्थः स्यादनिष्टमेवविण्णलुपत् संहरेत्तन्महायोगं केवर्गीर्हवि
हरेद्ध्रुवं प्रपंचयागमंत्राय प्रपंचस्यादिकारणं प्रपंचया
गशास्त्राख्यातोमासेन ॰ तयःकृतः स्वर्गगौणेज्वलनेईश्वेहोमे
गहिविधौमतः अकारादिषु संयोज्य यथापूर्वविधानवि
त् स्थानेषु मातृकोकेषु न्यसेद्द्रव्याहरेण तु साधकेन्द्रः सम्
हात्मा यद्वा या महारमन्वहम् वर्णाः सर्वेन विख्याता वायुत्वाते
न्द्रियात्मकाः प्रत्येकं द्विय संख्यायेजगद्यासमतत्त्वतः प्रय
मरतरेलोके स्यानिरशेनपत्ववेत् तस्मिन्वस्मान तेहोमाद्व
लरौमेविभित्यपः कृतोस्यातिमेधः सम्यग्मत्राभित्सव
तते ब्रह्मात्मकहरिविईश्वेसाहिदेवब्रह्मणार्पणं वर्णानामे
दतोभित्रमिस्यशिथिलतांगते शरीरेच मेसमष्टेशोगता
मि ॰ संमते मेदोमज्जास्थिसप्तकेगाहरवेन संमतं ब्रह्मा
नले महासष्ठे सर्वव्यामेनिरंजने योजुहोति कृतीसमीश
हात्मा महसोनिधिः अशेषमंत्र संजापध्यानेपूजनकर्म
णि अधिकारी सएव स्यान्नेतरः फलभाजने केवलोपिच
विन्दुन्तः कलादिः केशवादिकः श्रीकंठाद्यैस्सुसंयुक्तोमा
यावीजसमन्वितः तस्यचः कामवीजाद्यो वीजत्रयसुतोपि
च प्रपंचयागमंतास्तु दशमासाः समीरिताः वांछितार्थ
प्रदाः सर्वैः सर्वमेवेषु कामिताः ५० एतेषु श्रेष्ठ्याख्यातः
प्रपंचाख्ययागकः ज्ञानदः पुष्टिदः स्वायसर्वसंपत्करः
तथा विशेषतोगुरुद्वन्द्व प्रपंचज्ञानना शकृदिति प्रपंच
यागमंत्रेण यथाहोमविधौ यते यथाद्रष्ट्यललयानानि पदा
यत्तुभ्यतेअघैः एतत्सर्वं विधानेन कथयामि यथातथं

वि
ला
पर
५८

68

उमेनैवविधानेनगाणपमावस्मानके श्रास्येनेन्द्रयान्मे
श्रीतह्रदेकाङ्गनिङ्गनेन प्रपंचपागमेत्रगाह्नेनेवततः प
रे वटोड्मवरसंभूताःपर्पसाःपिप्पलस्यच पर्पटीसद्भः स
मिधस्तिलासिद्धार्थद्विराज्यनिवक्रमात् पतद्द्व्याष्टकेश्रे
केङ्गनेदेतेनमंत्रवित् दशांशुतेविधानेननरदंपंमघवान्
यः यथाभिलाषितान्भोगानत्रभुक्त्वामुत्रविहसः देहांतेमु।
गतसदोषनृत् ततःशतेननरदंपंवानरदंपंवाङ्गनेमंत नन
ङ्गनेद्व्याष्टकेनयः पतद्दिगुणनस्नायवृनशेषेणनयवत्वा
मानानेनयसृजादिकृत्तयः स्मृतिंभ्रंशाभवेमस्यहोमंत्र
व्याष्टकेनमः सहस्त्रसंख्ययाऽङ्पानयोस्थंभावतिनन्त्वणा
त् प्रमेकेहिसहस्त्रसंयोऽङ्गनेद्व्याष्टकेनन प्रयस्याशेवस्मृतिं
वशायदोषविनाशयेत् द्व्याष्टकेत्रिमधकेलक्ष्माराङ्ग
नेत्तयः प्र भूतेनमहत्तात्रयंसर्वेणानन्तणात् देवंद्स्यम
हालक्ष्मीःस्थिरानृत्तनराभवेत् लतलतार्थकेवाघमधुरत्र
यलोत्रिते द्व्याष्टकेङ्गनेयावेवत्सरत्रयमध्यनःत्रैलोकेस
कलेनयवशातिष्ठतिनात्मथा वश्यादिसाधनेप्रोकेङ्गनेद्द
व्याष्टकेनच होमसहस्रादिकेहोमनानीयानकायेगोरवात्
मिहेमैलेलवणानलहोमंकृर्याद्यथाविधि ततेकमत्तहोम
ः मालतीपुष्पहोमोपिमनेवश्यप्रदोभवेत् साधुद्रलवणाद्वं
नयावश्यप्रमापयेत् द्रव्यशालिमधुनोसंयुक्तान्मधुरयुते

न

मधुरत्रयसंयुक्तेनतद्वर्णेनैवसाधकः साध्यप्रतिकृतिंकृ
त्वामस्तकेतस्यमनोरूपशान् प्राणस्थापनमन्त्रेणजपेत्सह
शतंततोविभज्यतुत्र्यान्मेशीनाम्नामक्रमसनानिशि सम
राग्नेयकुर्वाणोनरोवास्त्रियमेववा वशीकरोतिफडिति।
नात्रकार्याविचारणा साधुरलवणस्यापिपुत्तलसः फलमे
तच्छ्रो वर्णौषधिविपक्केनपंचगव्येनपूरिते तुह्णौसंस्थाप्य
योधरत्नाहृहिंक्रमेमदीपयेत् पाउर्धृतेसुनलसिन्दाग्ने
नुरूपाहुतं प्रक्षेपनरशनंमंत्रीभक्षितेपतितंचयत् तावत्
संख्यावसंजपश्चात्स्त्रीयात्सर्वसिद्धिदं भवत्पाश्चात्लेपाद्वा
तिलककियया तथा सलोकेधारणात्तथः सर्वेनश्यन्त
पद्रवाः भूतप्रेतपिशाचादिविषरोगादिनाशनं सर्ववश्य
करंसूत्रसांश्रीसौभाग्यादिजयप्रदं सहस्रसंख्यकोहोमतः।
हानीगुरवेऽपः पलेपलार्धकेवापिदद्याद्दक्षोवरस्यतु
कल्पवृक्षतायथादेवालभेतेवांछितेफलं प्रपंचयामतो
ऽपेवसाधकोभीष्टमनुनरशनि ग्रेषेवमातृकाविद्यासका
नामन्यविद्यासकानाशराणाग्निहोत्रविधिपरः कालीमते
तथा शरणाग्निहोत्रंवरामिसर्वसिद्धिप्रदायकं ह्निताथैन
वैलोकस्यमोहनाचविशेषतः कृतपूर्वमनः पूर्वमम
लोगः शुभासने उपविष्टः प्रसन्नात्माप्राङ्मुखः स्थिरमान
सः भुवनेश्वरीहृकारेणसतत्त्वपराणालांछितं मध्यमस्यतदी
येनवामादितिरवमात्मनो देहरामनसाचैवबृंहितं
त्रिकोणकं पूर्वशान्तसवाद्याग्निमूलाधारविचिन्तयेत्
मध्येप्राद्यांप्रतीच्यांचकोवंर्गादनिणितथा नस्मिन्नेववस
मयेपवसरेकेगानिमत्रवित सर्वदामलरूपोगिसो।

वि
मी
~~५४~~ ५५
69

यकाग्रप्रसिद्धये ग्रवसत्येवमग्रेवनयावाहवनीयके ग्र
नाहार्यप्रनः प्रोक्तेगार्हपत्यमभवेदिति यथादिक्रमतस्त
वनामोतमूर्तिपवादि यभाजालनिदानाहितानश्रयेनिरं
जनात् मूलप्रकृतिरूपाग्रकत्वादितानिरंजनात् द्वादशो
नास्थितात्सवंवर्णोदेहतः परात्मनः निर्गतोमातृकामयीप्र
धानिष्कलरूपिणी प्रतिलोमक्रियाश्चिमामेकैकान्तरतोयि
को होमयेतश्रक्रेडश्रनलदग्निश्वैदेशिकः नात्तमारकत
प्रख्याः तादृपः पंचवर्णकः पंचयात्ताभवन्त्येवशोभेदाश्च
शालिकाः ५५२ नीलवर्णाश्चमायाः सनीयाविद्रुमस
निभाः गणादयावज्रसंकाशास्तोवनः परिकीर्तिताः श्रुष्टा
गतिभाश्चाताः कोनावैदूर्यवर्णकाः ग्रष्टवर्णास्त्रप्रकाभा
माणिक्याभास्ततः परे नवरत्नसमाश्चैतेनववर्गाः प्रकी
र्तिताः केतुर्विधुन्मत्स्ववाकान्तिर्दुपंभार्गवो भौमंच
शेचभास्करान्नवकीर्तिताः नववर्गाधिपाश्चैतेयत्वाका
मधिदेवताः होममेवविधानेनकुर्येयेनग्दिनेयथाः पंचा
शन्मात्रयातेभ्यः समन्ताभुवनत्रये स्वर्णवस्त्रादिकैरा
विमसाप्रते संवतेकेवतन्मष्टंपंचवर्गान्तेनतानदेव
उशस्तरकाणीशाववर्षीग्राश्रुततः परं दशोत्ताविधिवक्त
शेश्चावसंख्यादर्यादनेन पंचावालीनरीयश्ववर्गाणा
वतरीयकान् संघातस्तामाकेवापिवा मस्तकेचद
शंश्चवाप्यमरेशादशाण्मत्त मात्याखेतनुद्रयात्क्रेडमे
चविमदनन्तरं नक्रतोशंचतत्स्त्रष्टंवर्गाणांचत्वरीयक
न संघातस्यागांकेवापिवामेवेव शोक्रमात् ॥

सेजहेतवयथामासे ॐ ३ आहवनीयके यसमम द्वितीयोव
र्गाणां च द्वितीयकान् भौतिकानग्निधीशाख्यामस्तान्ता
मनन्तरम् अनाहतादिभेः ॐ ३ वर्णानेनान्ङ्गेनत्क्रमान् वै
पृषष्टवर्वाष्टवर्गायान्यं च यादिकान् आधारे वक्रियाव
पिनाशयथाणिमान्दशा गार्हपत्याभिधे ॐ ३ त्र्ने मन्त्री समाहि
तः वर्णेशामक्रमेरोवयथावसरिकीर्तितः आकाशेन स
मे सर्वेशहृनानन्तमेयवित् आवसथ्याभिधे ॐ ३ जहुयान्त
दनन्तरे वायुनानत्तुणाश्चैव वह्निनापश्चिमेन ततः रुपं ॐ ३ हुने।
न्मेत्रीपयमास्समेवयन् उनराते हुने ॐ ३ दक्षिणेन दनन्तरे
परयासवेगन्धं वमेयविजहुयाहुषी ग्रलयानलसंकाश
मलदाग्निषहर्निशे होमे ऊर्वीन ॐ ३ भुमातृकावर्णसंयुते
निस्पृहयशानलविरूपाक्षायजायते क्रवमापादिहोम
पत्रपाते नर्हवेवन् पंचाग्नांतंरव्यापा कृत्वान्म्यनावघ
याविधि जीवन्मुक्तमेव मन्त्रीविरेजीवावजायते तेजसा
सूर्यकल्पासोकर्ताहर्तावशो भवेत् ५२२ अस्यार्थः नववर्ह
पमासनः मानुक्तासरहासनेसत्त्पवेशयमाग्रकलनेशाष
मूलाधारेभुवनेषुरीवीजमेवमस्य सत्वगुणात्मकेन हृदका
रेणाकोनमध्यप्रदेशानस्परजोगुणात्मकेन वा मालिरणा
रेकारेणाहृतेनमोगुणात्मकेणान्तरीयरेफेणावेष्टितेनाग्निके
णामाग्निमेरलंकृवीतनकृत्वान्मध्यप्रदेशानस्य वायव्यग
नामस्यपालिकानिययम्यनाहृशं मूलाधारेर्वविकल्पत।
स्मिन्मध्ये पृष्ठेवपश्चिमोनरदक्षेणु आवसथ्यसम्याहवनीया
नाहार्यगार्हपत्याख्यानि पंच ॐ ३ ग्निनिवलदग्निशिखासमा
क्ल्यानिवांचिन्तयीयमदानिमंविन्मस्सर्वेनेजः प्रकाशयाते।

वि
मा
पर
८।
70

विम्बेहेन भूतानवच्छिन्नचैतन्यात्मकात्मकत्ववर्णाकरणा
शब्दब्रह्मात्मकमूलप्रकृत्यात्मनो द्वादशान्तस्थितकल्पा
न्ताग्निशिखास्फुरत्तारूपकेण ऊर्ध्वमुद्भवत्समानक्रमेण व
र्णात्मनस्तान्जुहुयात् तत्र वर्णानां रत्नवर्णा वर्णतामाद
र्शयति रत्नानामपि दैवतेन यद्वानुपादिशति केन रीत्य
दि अस्तमयत्वेन ध्यानान्तरत्वस्ववर्णावर्णानां होमस्यादे
शमिति पंचकुंडेषु पंचाशद्वर्णानामेकैकस्मिन्कुंडे होतव्या
वर्णान्दर्शयति संवर्तकमित्यादिभिः संवर्तकः क्षकारः तस्य
षष्ठः प्रतिलोमेन षकारः पंचवर्णामिकाविलोमेन मनण
ङढाः षोडशस्वरः अर्धनारीशः थकारः अर्धीशो दकारः एता
न्दशवर्णानावसथ्याद्यकुंडे जुहुयात् परो लकारः वालि
नीयो वकारः वर्णनीयकाविलोमेन भयपफबाः मसलकं
ग्रहरः स्मरः अमरेशो ङकारः एतान्दशवर्णान्समो जुहुयात्
नकुलीशो हकारः तस्य ह्रोलकारः वर्णाण्णान्तीयाः वद्ध्वजगं
संवर्तेशकारः स्थाणुक स्मरः सत्यं ऐकारः एतान्दशवर्णा
नवाहार्ये जुहुयात् वाग्भवकारः वाग्भवकारः वर्णायाः एतन्द
वकारः आपरः पकारः क्रियास्मरः नारायणः आकारः एतान्द
शवर्णानाहवनीये जुहुयात् इति होमक्रिया होमप्रकारस्तु ओं
ह्रीं तें हंसः सोहं स्वाहा इत्यादिक्रमेणैकस्मिन्कुंडे इत्येकमन्त्रस्य
नः पुनर्जुहुयात् तत्प्रकारस्तु आवमध्ये तकारमावहनीयार
दि आकारान्तानां पंच पंच जुहुयात् अथ वा इति अस्मात् क्रमेणः प
नो भोजनकाले कर्णेन्द्रियस्य प्राणाग्निहोत्रमाह इत्यत्र पाणिहोत्र विपि
नानेन भोजनेन कुर्यादित्याह ॥

गार्हपत्यादिकं ज्ञानिनदाप्राणाग्निवायवः उद्धरेकं इनामानि
समामिसहितानि तत् प्राणादीनां च नामानि समन्यन्ते समु
द्धरेत् हिरण्यानलं रं वर्णा गगनानन्तरेन या रक्तान्तेकृ
निशाह्वानेन ह यभोनेनया भवेत् स्रुवयः पदमाभाष्य पाव
कारति चोद्धरेत् अग्निविस्यमशाह्वान्ते आत्मानं चततो वदे
त् उपवर्षपदे पश्चाद् हर्षाय च तिर्यगुद्धरेत् पुनरूर्ध्वपदं वा
यतिर्यगूर्ध्वं समं वदेत् गच्छन्तु वह्निजायान्तां मेव मेवा
न्तमुद्धरेत् अग्निहैवस्यापदं पश्चान्मे राभूतापदं वदेत् जुहोम्य
न्ते पदं पश्चात् स्नतविपपदं चरेत् पचाम्येन पदं भूयाद्धिया
नेन पदं वदेत् स्वाहान्ते सर्वशक्तान्तरं मिपर्यन्तमादरात्
नूलींह्रां मेविपापायो मे सक्रुनाम्नेनमेव विन् अमनेमासि
प्रेणापीतानद्वलकोदके आचम्यविधिना पश्चात् कुर्याच्च मन
माचरेत् मूलाधारं समारभ्य द्वादशान्तावधि स्मरेत् जीवा
त्मानं जगद्धामे नित्यमेवं मनन्यगो प्रकृतिं स्वस्वभेशान्तमं
घन्तरहितं परम् हवनीयेन शुद्धेन होमेनापि समर्पितं
पर्वगलन्तया मे च पचाशहूर्णातिविते भूक्ताहविऽतमं
यो समन्वलं च पावकः प्रातः सापं च क्रूरं योग्यो मे ज्ञो प्राणाग्नि
होत्रकं गर्भस्थितिर्भवक्लेशं न विन्दति कदाचन ४५ अ
स्यार्थः नाडीप्राणादिप्रवमं ...ईयं ते गार्हपत्यादिभिः
अपमर्थः गार्हपत्य प्राणो हिरण्यवर्णो स्रुवयः पावका अ
ग्निविस्यमात्मानमुपचर्यो धं गच्छन्तु स्वाहा अन्वाहार्यप्रप्रा
नेगगनवर्णाः स्रुवयः पावकाः अग्निविस्यमात्मानमुपच
र्योगं स्वाहा आहवनीयव्यानेरक्तवर्णाः स्रुवयः पावका
अग्निविस्यमात्मानमुपचर्यो निगच्छन्तु स्वाहा सभ्याउदानेकृ

वि॰ दी॰ ४४ ७२

71

सवर्णाः शुचयः पावकाग्निर्विशन्त्यात्मानमुपचर्याधीतिर्ये
माश्चन्तु स्वाहा ॥ पतैर्मन्त्रैः पंचाहुतीः पंचकुंडेषु हुत्वा गार्ह
पत्यान्वाहार्याहवनीयसभ्यावसथ्येषु प्राणापानव्यानोदा पा
नसमानेषु हिरण्यगगनवर्णकुसुमसदृशभावर्णाः शुच
यः पावकाग्निर्विशन्त्यात्मानमुपचर्य अहं वैश्वानरो
भूत्वा जुहोम्यमेव तत्र गैर्वियं एवाम्येवाविधानेनोर्ध्वायस्ति
येनेवाह समं गच्छन्तु स्वाहेति गार्हपत्यान्वाहार्याहव
नीयसभ्यावसथ्यानां यमशशिवरुणान्तमध्यगानिश्च
तानि संविन्त्य पूर्वावदानेभ्योधिकपरिमाणान्वदानेन
हुत्वा पश्चात्स्विष्टकृतं होमयित्वा भुक्त्वाग्रमन्त्राभिधानम
स्वरितमन्त्रेण तुलकोटरकंपीना (?) शुद्धाचमनं कृत्वा देवकुर्व
नः फलमाह प्रातःसायमिमान्दिक्षु पंचाविंशविनिर्गतान्स
तधारयासमासिक्तमकारविनिर्गतवेदमेदलवहृयः ।
भ्यामसृतशरीरमकारविनिर्गतामृतधारया समासिक्तवि
ग्रहः सर्वैर्व्याधिभिर्मुक्तो भवतीति ॥ अथ कालेमन्त्रेण प्राणाग्निहोत्रवि
धिः ॥ तत्र श्रीनगरराजे ततः सुस्तो पराश्चेत् होमे सिद्धिस्तृण
करपतनपंचनुदर्यानव्या येनावयाः समदेविनायते हव
नेन व तदिहधानवदधानं शोभासमन्तमाधुना ग्रावधारवद्दे
मेध्या नेकृशलिन्यास्थितिततः न रूपंतत्त्विपासर्वं वदमविश
देवभो श्रुणवत्कविधानेनसम्यग्विस्तरतोधुना प्राणाग्निहोत्र
विधानपवित्रं शृणुपतेपरं येनानावाचोनिनागर्भेनप्रयातेनशाप

पद्मपाशासरहितमनन्यापेक्षनिर्वहम् यस्मन्स्क्लेश
रहितं श्रेष्ठं निःशेषकल्मषं स्वात्मस्पन्दं हृद्गं विस्मयं यवि
हृदयवेदनात् प्रबोधक्लेशमखिलं तेषां हि शेषपटलं सकृत्
यद्दर्शयेत्तेन न स्वत्रवर्णानामिह किंचन निम्नानि तोदितो
मूलाधारमध्ये ऽस्ति पावकः सर्वेषां प्राणिनां तद्वद् हृदये च
प्रभाकरः मूर्धनि चन्द्रस्तस्यापश्चन्द्रमास्तु व्यवस्थितः तेऽग्नि
यात्मकमेवस्याद् निम्नाविविद्धके तेषां त्रयाणामेकांत
मनसा भावयेत्सया गमागमाभ्यां तेजोभिस्तेषामेतेषा
नैःशिवे तथा समिद्धं तत्तेन स्वयं प्रकाशयेत्तन्मयं विषावि
कल्पविधुरं भावयेद् दृढं तेन तं तेषां त्रयाणां वर्णानां प्राग
क्तानां क्रमेणैव द्वाभ्यामन्यतमेनाक्रान्तापुटितेनानुद्व्यावृत्तितः
व ^ पुटितानां भानुसंयोगैः स्वरान्तारणाद्यन्तेनैः ऊर्ध्वलीमुखमा
गाग्रेणानुद्व्यापि स्वलाशयः वह्निभानुपुटस्थैश्चन्द्रस्तद
स्थस्तक्रमात् चेद्रभानुपुटान्तःस्थैर्वह्निवर्णैर्नुद्व्यादपि ^ च
न्द्रवह्निपुटान्तःस्थैरपितद्वद्धुनेच्चतेः तथा तेषां शान्तिलाभा
स्थाकर्णानाद्व्येतदपि यद्वद्भादशया हा मम तत्रैः स्याद्धोरितैः
कृतानां तद्वाष्यमखिलमर्थरूपचतैःसमं तेजस्त्रयात्मरूप
स्याद्याववर्णापि तद्वद् अन्यानि चावयोरिच्छागृहीतानि
वर्णानि चैव तान्यन्तरेवतादेवसमानीच्छावशानि च ॥ ॥
अथ कालीमतेमन्त्रोद्धारः तत्रादौ भूतलिपिः तत्र सिद्धमा
रस्तेतं तेन अथ भूतलिपिवदेश गोष्ठ्यामतिद्रलेभम् सा
रस्तेनमहानतेत्रेगाप्यत्राद्यापि सिद्धा विस्मृताः सकाशणाघ्रा
तथा पुनर्यथा प्राक्तिनफललाभैरेवं कलं दैविकं वक्ष्ये
नमस्ते हा इस्वानां पंचकं वर्गः श्रावितः परिकीर्तितः हि

चंद्रवह्निपुटांतःस्थै
भान्वर्णैर्नुद्व्यादपि
वह्निचंद्रपुटांतःस्थै
रपितद्वद्धुनेच्चतेः ^

वि
द्या
५५
७२

तीयः कथितो देवि शिवाद्यास्तु नवस्वराः खवायुवह्न्यम्बुय
रान्तीयः परिकीर्तिताः वर्गान्त्या यरन्तीयो यान्त्यरन्तीये
क्रमादष्टमी पंचवर्गो वान्तशान्तभयद्भिर्नवमो मतः न
ववर्गात्मको मंत्रो हि वर्णाविंशदस्वरः वर्गाणामादिमो
वर्णाः श्रीकंठाद्युदाहृताः वर्गान्त्या वान्तसंयुक्ताः क्रमेण
कथिताष्टमी खवायुवह्न्यम्बुयरावर्गवर्णामतः क्रमात्
वर्गादितीयो भूम्न्यो वायुभुवियन्तोन्तिमः नवानामपि
वर्गाणां देवताः कथिताः क्रमात् विरिंचिविष्णुरुद्रेशाग्र
ग्निनैर्ऋत्यप्रजापतिः लोकपालासकियादिशकपः परिकी
र्तिताः ५०॥ इति श्रीविद्यार्णवतन्त्रे
स्वदक्षिणामूर्तिगोपेन्द्रेछन्दोवतनस्थश्वासः॥ गौरशिव
गरिता विश्ववन्दिता श्यामादिवर्गषट्कैः स्यात्तानि षट्के
ष्वङ्गके आद्यवर्गद्वयस्थाद्यनवर्णानवसंख्यानि आद्या
राधिष्ठाननाभिसंगलेषु सविन्दवः नादेशकांशिवेसम
स्वराः क्रमशः सधीः द्वितीयवर्गद्वयवर्णास्थिसन्धावादिपंच
स सुखेषु पंचवर्गाणां स्थानेषु प्रविन्यसेत् दोःपदग्रेषु
मूलेषु चूपमलायकेषु च मध्यदेशेषु जठरे पार्श्वहृदयस
नाभिषु पृष्ठवंशेषु वर्गाणां रुधिरस्थेषु विन्यसेत् सर्वाङ्गे
सविसर्गान्तानि सर्गान्तानि मातृकाश्चमी आद्यद्वितीयकांशाम
ग्रानमध्यक्रमात्मेषु सर्वेषु क्रमगात्मेषु हस्तोविन्दुसंयु
तान् ध्यानमस्य प्रवक्ष्यामि देवेशमुनिसेविते शाश्वतेयमृत
मयं प्रवदानमनोपिताः लिपिक्रम विदोनेविन्दुनादाद्येश
लविंशभगानरैः शान्तसमुद्रैः सकलादिप्रासमविन्दुमत
नलवर्णा हलत्वात्तेनाख्यातेननगप्राप क्रमाद्वर्णाकृतेश
मस्तीसंस्तरथ्यतहम ॥

सर्वभूतात्मभूतेनित्यंपरामृतमधुरैर्वैः संचिंतेत्परमेशानि
देवींवागीश्वरींपरां निगमागमसंघात्तमसमन्वितस्वशो
भितम् शिवशक्त्यात्मकछायासमाश्रितजगत्त्रयं यमा
श्रितस्मृतीत्थावाचानादिहितार्थाऽयंपरदिदं एवंभूतांगिवदुत्स्वयम्
ते· नवपंकजे वागीश्वरीस्मरेद्देविसकलफलप्रदां अन्त
भासाघुर्णच्चवचरांशोभिवल्लार्धमौलिहस्तांभजेवरदजपव
टीपुस्तकेपुकपाले विभ्राणांतामधुमदलसद्विह्वलांशुभ्र
नेत्रांदेवींध्यायेद्धितविमयतनुंयौवनश्रामशोभां शतध्याना
महेशानिपदिदेवींमनन्यधीः मातृकार्णैर्यजेत्पीठेघन्यदं
साधकः शिव वर्णान्यन्महेशानिमूर्तिमूलेनकल्पयेत् त
स्यामावाह्यवागीशांयजेद्भावरतः सह पुरांगानियजेन्मे
पीकेसरेषुपुराकवत् अंबिकायायजेत्स्वाहदलमानावद
दले ·· अंबिकावामभवाउर्गाश्रीवमातृस्मृतांयजेत् अष्ट
पत्रेमहेशानितदष्टिष्वोडशेदले करालाद्यायजेत्क्लीवे
त्यमानास्तथाषोडश करालीविकरालीचत्ततीयामासरस्व
ती श्रीउग्रौघाश्चलक्ष्मीश्च क्रांतिःसृतिर्विनीदिताः धृतिःश्र
द्धाचमेधाचमतिःकांतिरुदीरिताः आवार्योघोऽश्वीग्रोक्तः
विश्वेदकराडमाः श्यामास्तुस्मेरवदनाःसर्वाभरणभू
षिताः विधाद्वीपुस्तपःप्रसासिनीवालीरूढःपुनः रुद्रवी
यीप्रभानन्दःस्यात्सर्वदाहिदाशुभा कालरात्रिर्महारात्रिर्म
हाकालीकपालिनी विकृतिर्दारुणाद्न्यासेऽउग्रखर्गाधि
रोहिणी विबंभसंभमोघिनीमहिषासुरमर्दिनी रुद्राणी
चैवरुद्राणीशाकरार्धशरीरिणी नारीनारायणीचैवत्रिशू
लिन्यांपपालिनी अंबिकाह्लादिनीचैवहातिंशच्छ क्रमः

वि॰ सं॰ ४२
७३

स्थिताः पिशाचास्माश्च करहस्ताः सेरूस्याश्चारुभूषणाः पिंग
लाक्षी विशालाक्षी समरहिर्लहिरेवच ब्रह्मा ह्या ह्यानस्थयाभि
रव्या माया सेनावसंपरा त्रिलोकधात्री सावित्री गायत्री त्रिद
शेश्वरी स्वरूपा बहुरूपा च स्कन्दमाता च्युतप्रिया विमलावि
पुलापश्चारूरुणा पुनराकृणी मखार्तनविकृतिः सृष्टिः स्थितिः
संहृतिरेवच सन्ध्यामतिः सतीहंसी मर्दिका देवता देव
माता भगवती देवकी कमलासना त्रिमुखा सप्तमुखा च्या
सुरासुरविमर्दिनी लंबोष्टी चोर्ध्वकेशी च बहुशीर्षा वृकोद
री रथरेखाह्वया पश्चात् शशिरेखाह्वया परा गगनवेगा च
पवनवेगा च ततः परम् नैता भुवनपाला ख्याततः स्मा
त्मदनातुरा अनंगा नंगमदना तथैवानंगमेखला अनंग
कुसुमा विश्वरूपासुरभयंकरी अक्षोभ्या सत्यवादिन्यो वज्र
रूपाशुचिव्रता वरदा ख्या च वागीशी चतः षष्टिः समीरिताः
वाणा चापधराः सर्वाः मालालिङ्काः समीरिताः दंष्ट्रा पञ्चार्धके
रपस्वरूपकोतमानसाः सर्वाभरणसंदीप्ताः पूजनीयाः प्र
यत्नतः ततो ध्येयं लोकपालान्दशाग्निवत हृदि एवं भूत
नि पिसम्यग गृहाचोपनेत्सुधीः वागीश्वरं समस्तः सन्ध्याय
ते सम्मुदश्यपि साधकः हुतं होत तः सम्यसेह सजपेत्सदा त
दशांतिलैः शुद्धैस्त्रिमधाक्तैर्जुहुयात्ततः तर्पणादि हिजाचोन्ते
शाम्बलत्वानमेश्रवेत् कामकर्मततःकुर्यात्स्वगुरुक्रमविधान
तः नरूपाच्छुतपश्चैव वशगाः स्युर्नरापिपाः महालक्ष्मीस्व
लानाहोमात्संनाप्नोति विशाल ब्रह्महत्यसनेस्युच्छ्रयात्मा
पकः शिवे वर्त्सरेणैव महताकवीनामग्रणीर्भवेत् शाजिके
नवाणि हैनावशायेयाचितः सुधीः अनपाभूतालिप्याव संवदीक
रूपमं शांतकमादिलोमत्र [illegible] लेनस्यामिद्याने समाशी।

विषरम्यातेसम्यक्कौलाग्निलीनीपरासंगमध्यवमध्येनव
त्मेनास्थानमुत्तमं परामरैनैःपावयेत्तमूर्ध्नि मूलावधि
क्रमात् योगिनास्वल्पसंयोगःसमतःसर्वसिद्धये पतेत्स
त्वशरीरस्तनेजसाभास्करोपमः नानायंत्रविशेषाश्चक
र्मकर्माणिसाधयेत् हन्त्वाप्यंवामभूयस्तदपिवाशिव
शक्तानिनेस्याद्यदन्तामेशेयंकर्णिकायामरणिगादिनत्र
नेत्रामवर्णादलेशुसाध्याख्यावन्युवर्णान्विलिखेत्तद
हिनोशिष्टमन्त्रेयपरेह्रमाहीनोवयंत्रमलयनजतभि
लिखितेस्तेउद्भवन्त पत्रेशुवह्निपुटेनाम्यनलान्तराणि
नेनतिमवसहसाध्यसपोषिकार्योः अन्तोष्यनेभुजद
लेशुभवारयेत्तेलानामसंॐॐमङ्क्रान्तमकरोतिरताम्
नासामनवसारसविंदथकं · अमंटेनविभुविंभुव
नगिरेषमध्येश्रवर्णाकान्तसपुटिनाना · शिश्रवन्यव
र्णाः पत्रेशुवाथ्यपुरशुम्वरूपाक्रूयंच गणानन्तसावि
न्दुर्विलिखनवगमोगणरपोमध्यसंस्थालस्तकेहमध्ये
नदन्त्रुपुटिनाभूमिवर्णान्यगन्तान् पश्चान्तःसवक
र्णैः परणिरहस्युतेचन्द्रसोम्योदयेतत्तूर्जेस्थभूमियंत्र
त्वसीदविरचितंगैरिकैः स्तंभकृत्स्यात् इतिभूतलिपि
मंत्रक्रम अथकालीमतेश्रीविद्यानन्दमेवच नातथा
त्तिविशेषणदेवताभावसिद्धये संपत्प्रदाभैरवीचनित
स्रोतस्याभैरवी चैतन्यभैरवीचान्याहिनीयासर्वसिद्धिदा
कामेश्वरीभैरवीचैववालायाः पंचदेवताः सर्वसिद्धामन
स्याश्चसमन्तयाः सर्वसिद्धये त्यासेहोमेचपूजायांसर्वत्रै
वचसाधकः अघोरभैरवीचैवमहाभैरवगतः परं लते

वि॰ सौ॰ ७४

74

नाभैरवीचैवकामेशीभैरवीतथा रक्तनेत्राभैरवीचदत्त
सिंहासनेस्थिताः षट्कूटाभैरवीचैवततोचैनित्यभैर
वी मृतसंजीविनैचैवमृत्युंजयपरायणाततः वज्रप्रस्तारिणी
चैवप्रेतासिंहासनेस्थिताः भुवनेशीभैरवीचकमलेशी
चभैरवी कौलेशभैरवीचैवततोऽसरभैरवी कामिनी
भैरवीचैवसोम्यासि प्रथमासुन्दरीचैवद्वितीयासु
न्दरीतथा तृतीयासुन्दरीचैवचतुर्थीसुन्दरीतथा पंचमी
सुन्दरीचैवऊर्ध्वसिंहासनस्थिताः श्रीविद्याचतथालक्ष्मी
महालक्ष्मीस्तथैवच त्रिशक्तिःसर्वसाम्राज्यलक्ष्म्यःपंचप्र
कीर्तिताः श्रीविद्याचपरंज्योतिःपरानिष्कलशांभवी अजपा
मातृकाचेतिपंचकोशाःप्रकीर्तिताः श्रीविद्याचरितांचैव
पारिजातेश्वरीततः त्रिकूटापंचबाणेशीपंचकल्पलताःस्मृ
ताः श्रीविद्यामृतपीठेशीसुधासूरमृतेश्वरी अन्नपूर्णेतिवि
ख्याताःपंचकामदुघाःक्रमात् श्रीविद्यासिद्धलक्ष्मीश्चमातं
गीभुवनेश्वरी वाराहीतिचसंप्रोक्ताःपंचरत्नामितिध्रुवं प्र
योहाराः तत्रादौश्रीगुरुपादुका शिवचन्द्रानलात्मीशार्विं
दुभिःप्रथमाक्षरं आकाशचंद्रसंवर्तमहाकालत्वमोद्भिः
वामगवनकाविहूनोद्वितीयंवीजमुद्धृतं तदेववामकर्णेन
तृतीयंवीजमुद्धृतं तदेवदक्षिणेत्रेणचतुर्थंवीजमीरितं
श्रीपरेतितथापादुकांतेसर्वपदंततः श्रीराघ्यसर्वगुरूना
थांतिसर्वगुरूंततः श्रीगुर्वप्यतथानाथवह्निबीजंतृतीयकं
श्राघवीनवतत्वंकवश्रीशंभुगुरूनततः प्रथमेचद्वितीयावार्णं
द्वितीयादिचतुर्थंभवेत् प्रथमेचतृतीयंचप्रोक्तावृष्यलपादुकाः
नारायोचकमादोनतदेपमसकोश्यमात्पिका रवचवीनत्तमूलेत्
शोकाभ्यामप्पादुकाः

तारत्रयपुटितेयेन संप्रोक्ता लघुपादुकाः ९ वारत्रयं श्री
प्रमुकानन्दनाथपदं ततः श्रीपादुकां पूजयामीत्युक्ता
लघुनरापरा ऐं ऐं ह्रीं श्रीं ह्स्ख्फ्रें ह्सौः ह्सें ह्सक्षमलव
यरों ह्सक्षमलवयरीं ह्सक्षमलवयरीं श्रीपरपाव
कसर्वाराध्यसर्वगुरुनाथसर्वगुरुश्रीगुरुनाथ ह्स
क्षमलवयरीं परह्स ह्सक्षमलवयरों ह्सक्षमलव
यरीं ह्सक्षमलवयरीं श्रीशंभुगुरु परह्सं ह्सक्षमल
वयरों ह्सक्षमलवयरीं ह्सक्षमलवयरीं ५ ह्सं ह
सक्षमलवयरीं इति स्थूलपादुका ६ स्हौः स्हक्षमलवय
रं १ स्हौः स्हक्षमलवयरीं स्हौः श्रीपरपावकसर्वाराध्यस
र्वमूर्धपरनाथसर्वगुरुस्वयंगुरुश्रीगुरुनाथ रं ह्सक्षम
लवयरं ह्सौः सह्सक्षमलवयरीं सह्सक्षमलवयरीं सह्स
मलवयरं सह्सक्षमलवयरां श्रीशंभुगुरु स्हौः ह्सक्ष
मलवयरीं श्रीप्रमुकानन्दनाथामृतकदेव्यम्बा श्रीपादुकां
पूजयामि नमः इति मध्यपादुका ६ ह्सख्फ्रें ह्सौः ह्सक्ष
मलवयरीं श्रीप्रमुकानन्दनाथ ऐं ह्सह्स्ख्फ्रें स्हौः स
ह्सक्षमलवरयीं प्रमुकदेव्यम्बा श्रीपादुकां पू न इति ल
घुपादुका ऐं ऐं ह्रीं श्रीं प्रमुकानन्दनाथामृतकशक्त्यम्बा श्री
पादुकां पू न इति लघुतरपादुका ६ प्रमुकानन्दनाथ
पादुकां पूजन इति सामान्यपादुका ब्रह्मरन्ध्रे मुहूर्तेनैवात्मा यदे
न्तयेद्गुरुपादुकां मासषण्मासजीवनः स्थिरवायुर्योगमार्गविच
क्षणः श्रीगुरोः पादुकामंत्रं ऋषिर्ब्रह्मा समीरितः गायत्रं
छन्द आख्यातं निबद्धायं महेश्वरो देवी नशक्तीनगाधंतोम

वि
री
६६
७५
75

यमंकीलकंभवेत् मोक्षार्थेविनियोगः स्याहृषिन्यासउद्दी
रितः ध्यातःशिरसिशुक्लेपद्मेद्विनेत्रंद्विभुजंगुरुं वराभयक
रशोभितंस्मरेत्नामपूर्वकं शशांकशतसंकाशंसूर्यकोटि
समप्रभं शुक्लाम्बरधरंश्रीमच्छुक्लमाल्यानुलेपनं वामोरु
स्थितयारक्तवर्णयापद्महस्तया शक्त्यालिङ्गितमानन्दामो
दमानंगुरुंस्मरेत् अथश्रीगुरुध्यानं कराभ्यांबिभ्रतंसम
पुस्तकपालेवरदयतींइतरर्षिणांमस्त्वांमहराज्ञमालेपवस
नां कृपापूर्णापांगामरुणानयनांकम्बुरागदाय्वपनोसिद्धे
वैभंजनगुरुरूपंक्लिकृतमेत अथगुरुनमस्कारः अज्ञानति
मिरान्धस्यज्ञानांजनशलाकया चक्षुरुन्मीलितंयेनतस्मै
श्रीगुरवेनमः अखंडमंडलाकारंव्याप्तंयेनचराचरं तत्प
दंदर्शितंयेनतस्मैश्रीगुरवेनमः गुरुर्ब्रह्मागुरुर्विष्णुर्गुरुः
साक्षान्महेश्वरः गुरुःकर्त्तागुरुर्हर्तागुरवेदेवेनमोनमः अ
थडाकिनीमन्त्रः वाग्भवंभुवनेशींचश्रीबीजंचततःपर्व
व अततेमंत्रमाख्यातः ॐडाकिन्याःसुसिद्धिदः ऋषिःशक्तिः
समाख्यातःसर्वागमविशारदैः बीजत्रयहिराहकायोद्र्ग
निसमाचरेत् ध्यानंवक्ष्यामि ॐडाकिन्याःसावधानातथाष्टु
णः मूलाधारेत्रिकोणेतसूर्यकोटिसमविधि प्रसन्न
भुजकारांसार्धत्रिवलयस्थिताम् सुशुभ्रामप्रमाणे
णाचांतोपराशिवावपि ह्रींकारबीजरूपेणविन्यसे
योगवर्मना सिन्दूरारुणविग्रहांत्रिनयनांमाणि
क्यमौलिस्फुरत्तारानायकशेखरां ॥
॥

स्मितमुखीम् पीनवक्षोरुहाभ्यां पाणिभ्यां मधुपूर्णरत्नच
षकं रक्तोत्पलं बिभ्रतीं सौम्यां रत्नघटास्थसव्यचरणां
ध्यायेत्परामम्बिकाम् कुलगुरुध्याने शागेवाकम् श्री
पकुण्डलिनीस्तुतिः शारदायाम् मूलोन्निद्रगतेन्द्रमेद्रल
गलद्दिव्यामृतौघाः पतिं सम्भाव्य स्वगृहं गता पुनरिमां स
चिंतयेत्कुण्डलीं हंसनित्यमनन्तमद्वयगुणं स्वाधारं
निर्गता शक्तिं कुंडलिनीं समस्तजननीं शुद्धे सिंचतीम् १
यातां शंभुनिकेतनं परसुखं तेनानुभूय स्वयं यातिस्वा
श्रममर्ककोटिरुचिरा ध्येयाजगन्मोहिनी अव्यक्तपरा
बिम्बमविनत्राविनीतांशिवमालयेशक्तिः कुंडलिनी
गुणत्रयवपुर्विद्युल्लतासन्निभा २ आनन्दामृतकन्दगर्भ
गर्भे चन्द्रार्ककोटिप्रभे सेवीत स्वगृहं गता भगवती ध्ये
यानवयोगिभिः मध्ये वर्त्म समीरणाद्धयामिषः संचद्दंस
शोभं जेयां कुसुमस्मतीं तेजसि द्युतिकोटिप्रभाभास्व
द्यंतीं सूत्रपाशदेहनवजपासिन्दूरसान्द्रारुणां सान्द्रानन्द
सुधामयीं परशिवां श्यामां परां देवतां ३ गमनागमनेषु
जाग्रती सा नन्दयायोगफलानि कुण्डली मुदिका कुलका
मधेनुरेषा भजतां कांक्षितकल्पवल्लरी ४ आधारस्थितश
क्तिबिन्दुनिलयां नीवारशूकोपमां नित्यानन्दमयीं गलत्प
रसुधाधारैः प्रबोधप्रदैः सिक्तां षट्सरसीरुहाणि विपि
चक्राटं तु मध्येदिता ध्यायेद्दाम्बरबन्धुजीवरुचिरामवि
श्यां देवतां ५ हृत्पंकेरुहभानुविम्बनिलयां विद्युल्लताम
ध्यगां बालार्कारुणतेजसा प्रभवतीं निर्वासयन्तीं तमः नाद

र्धेपरमर्धचन्द्रकुटिले संविन्मयीं शाश्वतीं यान्तीमद
रूपिणीं भगवतीं ध्यायेद्धि धृतेजसाम् ७ बालार्क
निशाकरप्रतिभतोनीहारहारविभासिं चन्द्रीमप्रतर
वेणसन्ततेनानन्दयन्तीं नवम् वर्णानांजननीं नदी
यवडषामसाध्यविश्वेश्मितो ध्यायेन्सम्यगनाकुलेनम
नसा संविन्मयीमम्बिकाम् ८ मूलेबालेस्वदिवबिल
सहर्णेश्वासविश्रीपीनेनांबेगलनभरनम्रमध्यदेशाम
हेशीवकेचकेगलितनवधुपासिक्तगात्रीप्रकामेरयाद
यश्रियमविचलां वामयीदेवतानः ९ आधारचक्रप्रभृ
तिक्रियाभिः समुन्मिताकुण्डलिनीसुधाभिः द्वियामवीजेशि
वमवेयन्ती शिवांगनानः शिवमानतेनान १० निजभुवननि
वासाउच्चलन्तीविलासैः पथिपथिकमलानांवारुहासंवि
धाघनरुणातपनकान्तिः कुण्डलीदेवतासाशिवसदनम
याभिर्दीपयेदात्मतेजः ११ वर्णैरणीवषट्शिवारविक
लाचनैर्विभक्तैः क्रमात्सन्नेगादिभिराह्ननान्तेहशुक्तैः षड्व
कमध्यानिमान मकिन्यादिभिराह्निनामगीविनाइलादि
भिर्दैवतैर्भिन्नानापरदेवताविजनतांविवेष्टपमोमुदे १२
आधाराकुणहृत्पशोभितनवं निगतशेसवरेभिन्नंतोक
मनानिविन्मयचनानन्दोप्रबोधोद्गुराम् सन्तप्रफव
मेडलामृतकरप्रस्पन्दमानामृतैः सन्तानः कौलिलिनाम
मन्दरश्रीदाकांगांशिवांभावय १३ मूलाधारेत्रिकोणा
न्तरगतरविभाभास्वरेविभ्रमन्तांकामेवालार्ककाला
नलजठरकुरंगाककोटिप्रभावम् ॥

विद्युन्मालासहस्रंद्युतिरुचिरहत्सहस्रेन्दुजीवाभिरामैस्त्रैग
ण्यकांतिर्विंदुजगदुदयलयैकान्तहेतुर्विचिन्त्य १४
नस्योर्ध्वेविस्फुरंतींस्फुटरुचिरनिर्जन्मजभाभास्वराभा
ग्रहश्चन्नोस्तुषुम्नामनुसरणिशिखामाललाटेन्दुबि
म्बम् बिन्द्वांशसूक्ष्मरूपांजगदुदयकरींभावनामात्रग
म्यामूलाधारसर्वधाम्नांस्फुरन्नतिमुपगमोऽहंततोदेवि।
नोरः १५ निर्माणाद्यानकैरपोमृतमसहस्रास्याज्ञोदरोघ
घातस्रूर्णाशशांकबिम्बमस्तुतः पीयूषधाराङ्कति रक्तो
मेत्रमयीनिपीयवस्तुधातिध्वन्त्रूपाविशद्भूयोध्यात्माति
केतनेऽशुनरपिद्योत्म्यायनिर्माविशत् १६ योभ्यस्यस्सनुदि
नमेवमात्मनोमनोनयत्नेवीरोशाडविनरापमरत्मरोगा
नाजिनाशोस्वयमिवमूर्तिमाननेगः संजीवेस्थिरमतिनी
लकेशजातः १७ इतिकुण्डलिनीस्तुतिः अथमूलविद्यावि
न्तनम् पंचदशाक्षरषिः शोकोदक्षिणामूर्तिरब्ययः पंक्ति
च्छन्दः समाख्यातेपरब्रह्मस्वरूपिणीदेवताश्योदिताश्रीम
न्महात्रिपुरसुन्दरीवाग्भवेबीजमुदितेशक्तिस्तानीयमु
च्यतेकीलकंमध्यकूटंस्यात्सकलार्थ्यवनहेपे विनियोगः
समाख्यातः सर्वागमविशारदैः कूटत्रयविहितान्न्यासषडंगं
निसमाचरेत् सिन्दूरपुञ्जनिभमिन्दुकलावतंसमानन्द
पूर्णनयनत्रयशोभिवक्त्रम् आपीननेगतनुमध्यमनेगतंत्रे ऊव १
शंभोः कलत्रमभिनौमिपरमातनोतु अथकूटत्रयंविन्त
नम् मूलाधारेवाग्भवाख्यंकूटंसोविन्न्यसेद्बुधः वाग्भवा
ख्यस्यकूटस्यऋषिब्रह्मासमीरितः छन्दोगायत्रमाख्या
तेदेवतावागधीश्वरी आद्यवर्णोंबीजमस्यादन्त्यशक्तिःस

वि॰ ता॰ प॰ ७७ । 77

मोरिता मध्यद्वयं कीलकं स्याद्वाक्तेर्झे विनियोगकं अ
खवाग्रूपिणी देन्त्राविख्लवाग्रूपिणी तथा रुद्रवाग्रूपिणी
देना परवाग्रूपिणी तथा शिववाग्रूपिणी जेनाखिलवा
ग्रूपिणी तथा षडंगं विन्यसेद्देवैर्वाग्भवाद्यैः समस्तकः
शुक्लांबरश्च विलेपमाल्यवसनां शीतांशुखंडोज्ज्वलां ध्या।
ध्यामस्त्रगुणां सुधाढ्यकलशां विद्यां च हस्तांबुजैः बिभ्राणां
कमलासनां कुचनतां वाग्देवतां सस्मितां वन्दे वाग्भिभव
प्रदां त्रिनयनां सौभाग्यसंपत्करीं हृदये कामबीजाख्यकू
टं संचिन्तयेद्बुधः कामराजाख्यकूटस्य ऋषिः संमोहनः स्मृ
तः गायत्रीछन्द आख्यातं कामेशो देवता स्मृता आद्यबीजं
तथा शक्तिरिह लेखा कीलकं स्मृतम् मध्यवर्णं च तत्त्वं व।
शीकरणसिद्धये विनियोगोऽत्र विख्यातः सर्वागमविशारदैः
शंक्षोभणादिबाणाय ह्रीं द्रावणपदं तथा बाणाय च तथा क्लीं
वशाकर्षणपदं पुनः बाणाय स्त्रं वशीकारबाणाय च ततः
पुनः सउन्मादनबाणाय पंचबीजानि चोच्चरेत् सर्वबाणोऽभ्य
स्त्रक्रमात् षडंगानि प्रतिन्यसेत् कामकूटादिभिर्मंत्रैर्नमोऽन्तै
रससंख्यकैः बालार्ककोटिरुचिरां स्फटिकाक्षमालां कोदण्ड
मिक्षुजनितं स्मरपंचबाणान् विद्यां च दस्तकमलैर्दधतीं
त्रिनेत्रां ध्यायेत्समस्तजननीं नवचंद्रचूडां १५ आज्ञाचक्रेशा
क्तिकूटं चिंतयेत्साधकाग्रणीः अथास्य शक्तिकूटस्य ऋषिः
शिवडदाह्यतः पंक्तिछंदस्तादिशक्तिर्देवता बीजमत्र सः स्यु
ह्लेखा शक्तिरुद्दिष्टा कीलकं मध्यवर्णिकौ विनियोगस्तु वि
ज्ञेयश्चान्तर्वर्गमये ध्रुवं हुं तासर्वज्ञता प्राक्तिः शाक्त्यां तानित्य
स्मृताः चतुर्थ्यां तासमुद्दिष्टा तथैवानादिबोधिनी हुं तास्व

नेत्राशक्तिस्तथानित्यमलन्ता शक्तिर्ईशानं नन्तादिशक्तिर्ई·
शानं एवेवच एतैर्मंत्रैर्जातियुक्तैः शक्तिकूटादिकैः क्रमात्
विन्यस्य च षडंगानि ध्यायेद्देवीमनन्यधीः कदंबवनमध्य
गां कनकमण्डपांतः स्थितां षडंबुरुहवासिनीं सततसिद्ध
सौदामिनीं विडंबितजपारुचिं विमलचंद्रचूडामणिं त्रियं
बककुटुंबिनीं त्रिपुरसुंदरीमाश्रये अथाभेदचिंतनं मूला
दिब्रह्मरंध्रांतं ब्रह्मविद्यां विभावयेत् तत्प्रभापटलमध्यस्थं स्वशरी
रं विचिंतयेत् अहं देवी न चान्योस्मि ब्रह्मैवाहं न शोकभाक्
सच्चिदानंदरूपोहं नित्यमुक्तस्वभाववान् त्वमेवाहमहं त्वं च स
विन्मात्रवपुस्त्वं च भावयोरंतरादेवि न पृथक्त्वं विभावनात् ततः अ
हं तीर्णो भवे घोरे कृत्यं किंचिन्न मेऽस्ति वै तथापि देहिमे मातराज्ञा
नवसेवने कृत्वा समाधिस्थितया पियाने चिंतनेन वा यारति
वासमुक्ता प्रातः समुत्थाय तव प्रियार्थं संसारयात्रामनुवर्त
यिष्ये मंजुसिंजितमंजीरं वाममर्धं महेशितुः आश्रयामि ज
गन्मूलं यन्मूलं सचराचरं वचसामपि अथ मूलदेवतास्तुतिः
ककल्याणवृष्टिभिरिवामृतपूरिताभिर्लक्ष्मीस्वयंवरणमंग
लदीपिकाभिः सेवाभिरंब तव पादसरोजमूले नाकारि किं म
नसि भक्तिमतां जनानां १ एतावतापि जननि स्पृहणीयमा
स्ते त्वद्वंदनेषु सलिलस्थगिते च नेत्रे सान्निध्यमुद्यदरुणायि
तसोदरस्य त्वद्विग्रहस्य परया सुधयाप्लुतस्य २ ईशित्वभा
गकलुषाः कति नाम संति ब्रह्मादयः प्रतियुगं प्रलयाभिभू
ताः एकः स एव जननि स्थिरसिद्धिरास्ते यः पादयोस्तव सकृत्
प्रणतिं करोति ३ लब्ध्वा सकृत्त्रिपुरसुंदरि तावकीनं का
रुण्यकंदलितकांतिभरं कटाक्षं कंदर्पभावसुभगास्त्वयि

त्रि॰
घा॰ली
७८
२

78

भक्तिभाजः संमोदयंति तरुणी भुवनत्रयेषु ४ ह्रींकारमे
व तव नाम गृणंति वेदा मातस्त्रिकोणनिलये त्रिपुरे त्रि
नेत्रे यत्संस्मृतौ यमभटादिभयं विहाय दीव्यंति नंदन
वने सह लोकपालैः ५ हंतुः पुरामधिगलं परिपूर्णमा
नः क्रूरः कथं न भविता गरलस्य वेगः आश्वासनाय कि
ल मातरिदं तवार्द्धदेहस्य शश्वदमृताप्लुतशीतलस्य
६ सर्वज्ञतां सदसि वाक्पटुतां प्रसूते देवि त्वदंघ्रिसरु
सीरुहयोः प्रणाम किंचित्स्फुरन्मुकुटमुज्ज्वलमातपत्रं
हे चामरे तव वसुधां महतीं ददाति ७ कल्पद्रुमैरभिमत
प्रतिपादनेषु कारुण्यवारिधिभिरिव भवत्कटाक्षैः आ
लोकय त्रिपुरसुंदरि मामनाथं त्वय्येव भक्तिभरितं त्वयि
दत्तदृष्टिं ८ हंतेतरेष्वपि मनांसि निधाय चान्ये भक्तिं व
हंति किल पामरदैवतेषु त्वामेव देवि वचसा स्मरामि
त्वामेव नौमि शरणं जगति त्वमेव ९ लक्ष्येषु सत्स्वपि
न वादिविलोकनानामालोकय त्रिपुरसुंदरि मा कथं
चित् नूनं मयापि सदृशं करुणैकपात्रं जातो जनिष्य
ति जनो न च जायते च १० क्लींक्लीमिति प्रतिदिनं जप
तां जननां नो किन्नाम कुंडलिमिह त्रिपुराधिवासे माला
किरीटमदवारणमाननीयस्त्वामेव ते मधुमती स्वय
मेव लक्ष्मी ११ संपत्कराणि सकलेंद्रियनंदनादि सा
म्राज्यदानि ऊलक्षणास्त्वसरोरुहाणि त्वद्वंदनानि दुरिता
हरोद्यतानि मामेव मातरनिशं कलयंतु नान्ये ११ कल्पो
पसंहरणकल्पिततांडवस्य देवस्य खंडपरशोः परभैर
वस्य पाशांकुशैक्षवशरासनपुष्पबाणा सा साक्षिणी वि

जयनेत्तवमूर्त्तिरेका १३ लब्ध्वंसदाभवतुमात्तदंतवाहंतेजः
परंवरुलभंक्रमपंकशोणं भास्वत्किरीटमुतुनाकलया
वत्तंसेमध्येत्रिकोणसुदिनंपरमास्टत्ताहं १४ ह्रींकारमे
वत्तवयामतदेवरूपंत्वन्नामसुंदरिसरोजनिवासमूले
त्वत्तेजसापरिणतंजगदादिमूलंसंगेतनोतसरसीरुह
संगमस्य १५ ह्रींकारत्रयसंपुटनटेनमहंत्तामंत्रेणसंदी
पितंस्तोत्रंयः प्रतिवासरंतवपुरोमातर्जपेनमंत्रवित् न
स्पत्नोणिभुजोभवंतिवशगालक्ष्मीश्चिरस्थायिनीवाणी
निर्मलभक्तिभारभरितानाजागर्तिदीर्घंवयः १६ इतिस्तुतिः
समुद्रमेखलेदेविपर्वतस्तनमंडले विष्णुपत्निनमस्तुभ्यं
पादस्पर्शंक्षमस्वमे इतिभूमिप्रार्थना· संध्यासूदङ्मुखोऽ
ह्नत्यपितिशिचपुनर्दक्षिणास्योनिवीतंकुर्यान्मूत्रादिशौ
चवहिरण्यसलिलान्नत्रलिंगमटेका· पंचापानेरथहस्ते
दशपुनरुभयोः सप्तचैनस्हस्तोहिर्गुण्यादिकमात्तद्यति
वनियतिषुस्यात्तद्वंनिशायां इतिशौचं ततःश्रीकामसमं
त्रस्यसम्मोहनऋषिःस्मृतः गायत्रीछंदश्राख्यातं श्रीका
मोदेवतास्टता वीजंतुकामराजःस्यात्तमःशक्तिरुदीरि
तः सर्वजनप्रियायेतिकीलकंसमुदाहृतं षदीर्घकाम
राजेनषडंगानिप्रविन्यसेत् जयारुणरत्नविभूषणा
ढ्यामीनध्वजंचारुकृतांगरागं करांबुजैरंकुशमिक्षुचा
पंपुष्पास्त्रपाशौदधतंभजामि ध्यात्वैवंकामबीजंच

वि॰
ती॰ व
७९
३

कामदेवायसर्वजनप्रियायहृदयंकाममंत्रउदाहृतं अ
नेनदंतकाष्ठंतुअभिमंत्र्यप्रष्टयात्ततः दंतान्विशोध्यमतिमा
न्मुखप्रक्षालनंचरेत् इतिदंतधावनं॥ श्रीविद्योवल्लरं
मंत्रविचिंत्यचजलतःपरं चतुर्लक्ष्मीमहामंत्रैर्मुखक्षालन
माचरेत् इतिमुखप्रक्षालनं तीरमागत्यचाचम्यकुर्य्यात्स
कल्पमादरात् अतितीक्ष्णमहाकायकल्पांतदहनोपमः
भैरवायनमस्तुभ्यमनुज्ञांदातुमर्हसि भैरवाज्ञामनुस्मृत्य
स्नानंवैदिकमाचरे तांत्रिकस्नानमनुतःकुर्यान्मंत्रोक्तवर्त्म
ना जलेश्रीचक्रमाभाव्यतीर्थानाकृष्यमण्डलात् ब्रह्माण्डोदर
तीर्थानिकरैःस्पृष्टानितेरवे तेनसत्येनमेदेवतीर्थंदेहिदि
वाकर मुद्रयांकुशरूपिण्यातीर्थानाकृष्ययोजयेच्च गंगा
स्वरूपिणींदेवींध्यात्वामूलमनुंजपन् जातवेदादिकस्य
अस्मूलाभिःसमूर्द्धनि अभिषिंचेत्समहात्वकुंभाख्यमुद्र
यात्ततः देवीस्वहृदिसंयोज्यस्वस्थानेतीर्थसंततिं यन्मया
दुःकृतंतोयेशरीरमलसंयुतं तस्यपापविशुद्ध्यर्थंयक्ष्मा
णंतर्प्पयाम्यहं इतितीरेतुसंतर्प्यघटक्लीयाच्छवाससी इ
तिस्नानं ततोविभूतिधारणं हस्तेविभूतिंसंस्थाप्य
पंचतारैःप्रमंत्रयेत् अग्निरित्यादिमंत्रैस्सर्वदेशानाच्चे
प्रमंत्रयेत् ततस्तुधारयेन्मंत्रीकेवलंमूलविद्यया
इतिभस्मधारणं ॥ ॥ ॥ ॥

७९

अथवैदिकसन्ध्यानन्तरंतान्त्रिकसन्ध्यांकुर्यात् ततोॐ
गिायरणपेनेवज्रिणपेनेमहाप्रति सरेहहुंफेंहूंफट्स्वा
हान्तोमन्त्रोरीरितः अनेनैवतन्मन्त्रेणशिखांवद्ध्वाविचक्ष
णः त्रिभिः कूटैस्त्रिधाभागैःस्थितत्वांनैःसमाहितःस्विधा
नत्वायचतयाशिव नत्वायैवविद्यामायातत्वायचतथा
स्वाहान्तेनतदनन्तरम् प्राणानायम्यसंकल्पकृत्वाततोजल
मध्यतः श्रीचक्रंविभाव्यादौसूर्यतीर्थानिसंस्मृत्य प्राग्वदा
वाह्यविधिवदावाहन्यादिमुद्रिकाःप्रदर्श्यदक्षहस्तेनज
लंसंगृह्यपश्चात्ततः वामहस्तेनसंछाद्यपञ्चभूतात्मकैःक
मात् अभिमन्त्र्यसकृत्तोयंवामहस्तेनिधायचस्रवैःसंमार्ज
येन्मूर्ध्नितत्सृष्टसप्तविन्दुभिः ततोदक्षेजलंगृह्यसंहिते
मूलविद्ययाकारमात्रैःस्पर्शवर्णैःस्वाहान्तैरभिमन्त्र्यच
पीत्वाततोऽपमृत्यवस्तुनरंदेहेजलंक्षिपेत् अभिमन्त्र्यचतत्वे
ग्वहामहस्तेनिधापयेत् विनिःसृतेस्वतत्त्वाहितुअभिमं
त्रेणतया यादितोनैऋत्यापकोणस्थलतज्जलमादरात् रक्ष
पाकृष्णदेहान्तः तालयेत्कल्मषंततः विविच्यपिङ्गलामा
गोत्तमंसर्ववर्णंतत्तजले अनलक्षत्रशिलायांतत्स्फालयेदक्ष
गसूत्रेण ततःप्रक्षाल्यकरौवाचम्यञ्जलिनाजलं गृही
त्वापञ्चगायत्र्यासूर्याभिमुखस्त्रिरञ्जलिंक्षिपेत् एवमर्घ्यत्रयंद
त्वाचोपविश्यपश्चात्ततः श्रीचक्राद्यनिदेवीस्तर्पयेदिहैवे
वमतः पञ्चविंशतिधामूलमन्त्रायेत्विष्टदेवताम् सन्त
र्प्याचम्यगायत्र्याप्राणायामत्रयंचरेत् न्यायमाश्रयरादि
वेन्यागायत्र्यन्यथेरिते गायत्रीदेवताप्रोक्ताहिणहन्त्या
त्रिभिःपदैः षट्कर्माणिपावित्र्यसमृद्ध्याधीदेवीमनस्वपीः मा

वि
ली
पू
७५
78

स्वदन्तोवसुकूटस्फुरत्सुवर्णकलाधरो नयः सन्नमहेमाभो
सूर्यमण्डलसंस्थितां पाशांकुशाभयवरान्धारयन्तीं स्मरेद्गु
रुः कुलार्णवे प्रातःसन्ध्यामुपासीत धर्मकामार्थसिद्धये
मूलाधारे वसावेचक्रे ह्रीं वीजं रक्तसंभवं ध्यानात्प्रभास्फुरत्
नस्यैव हिर्निःसार्य मण्डले सौरे विभाव्यरक्ताभोगिनेत्रावव
नर्भेनो वह्निमण्डलमध्यस्थां कुमारीरूपधारिणीं विभ्राणां
पुस्तकमालां वरदं चाभयं तथा वालसूर्यसमानाभां ध्यात्वै
वं संजपेन्मनुम् अथ मध्यन्दिने सन्ध्यानाहते चक्रमध्यके
ह्रीं वीजं शुक्लसंकाशं ध्यानान्निःसार्य पूर्ववत् सूर्यमण्डल
मध्यस्थां त्रिनेत्रां शुक्लविग्रहां श्रीरूपां वनितां चक्रशंखप
द्मगदां तथा विभ्राणां च तथा स्मेरां ध्यात्वैवं संजपेन्मनुम्
अथ सायन्तने सन्ध्या भ्रूमध्ये हृत्पद्मके ह्रीं वीजं कृष्णवर्णं
तु ध्यानान्निःसार्य पूर्ववत् सोममण्डलमध्यस्थां कृष्णवर्णां
वनर्भेनो विभ्राणामभयं शूलं कपालं तन्नेत्रीं तथा वा
मदेतव विभ्राणां त्रिनेत्रां [illegible] विविधाभरणोज्ज्व
लां ध्यात्वैवं संजपेन्मनुम् अष्टवीजानि चोद्धार्य वाग्भवं कूट
मुच्चरेत् वाग्भवं पंचवियद्वीजं कामकूटं तथोच्चरेत् काम
सर्पधीमहीं ततः शक्तिकूटं ततः परं ततः शक्तिः परं प्रोक्ता
धारे रेसुप्रबोदयात् वीजपंचकमुच्चार्य गायत्र्येषा प्रकी
र्तिता मन्त्रविधानतो जमालाग्रजातैर्निवेदयेत् इति स
न्ध्याविधानम् मन्त्रसन्ध्यानमन्त्रान्तरे मायवानसुमर्ध्य
रेदेवीध्यानमन्त्रं जपेदिति सन्ध्यात्रयमावश्यकम् तथा
वकुलार्णवे सन्ध्यालोपात्कृतेर्याशंभोरात्तैवमवाहि दी
क्षितः सन्ध्याहीनो न दोषाफलमश्नुते नकुर्यात्स्वतंत्रतम

ध्यांयतितेदशधानयेत् अथमसन्यासमेकालेसोयकण्ठके
विषया कृत्वाषडंगमेवेणध्यायेन्नासोयकण्ठको षड्भे
हादशभुजोत्रिनेत्रःपरमेश्वरी गलाहर्धश्वेतवर्णोपीतो
गलतलादयः कस्मादिपादपर्यन्तेनीलाभांचलतः स्मरेत्
हिरण्यवर्णोरक्ताग्निसर्वशृङ्गारचर्चितो स्वर्णारत्नप्रभाभि
श्वमेदिताभिः सहस्रिको मोचितोसर्वपापानोरत्नसिंहास
नेस्थितो नरहर्धश्वेतपद्मान्तरहर्धश्वेतकेसराः नरहष्टेस
स्थितोदेवीत्रिविधगुणमेदितो रत्नमुकुटोज्वलोदिव्यां
मल्लेनालकृतो हसहकोमहादेवोदक्षिणादयगामि
नीम् महासमयपद्मांगोयनित्यनिष्कलशोभवी पंचमुण
वसुश्चापंवागभवपरडक्कारकमेखेदनकालीतिग्रवार
वरदेनया विश्वमयापदवोकाचैतोकायदमुद्दैरत् इ
पेतिवपदंशाका सहस्रपरिवर्तिनि मारगणपदवाउर
हंयणवप्रवके लमसध्यामहापापनिकृत्यंथमिमंजप
त् दशवारंततोनमान्मूलमंत्रयथाविधि स्वयंज्योतिमे
योभूत्वामूलविधायसोदस्मरत् मूर्जांथजनमारायपाग
मेऽत्रपमाविशेत नानांगवे सर्वशृंगारवेशास्य: कशेर
ऊसगादिभिः महासमगमदोसमोलमाग: कुंकुमाकणः
नवरत्नविशोभाढ्योरक्तामरविराजितः नाम्बूलरागव
दनोमानदानन्दमानसः यागमान्दिरमागत्यलातारसवि
विचिते अनेकधूपवज्रलेपुष्पसारप्रपूरितम् गोमयेन
चर्मालेमवारुपुष्पविराजिते दलिणामूर्तिसहितावा
श्रयधागागृहे यागगृहेयाधारलंकारविभूषिते अनेक
चित्रसभमंगमभासभमपवर्वितेउपरिष्टाल्समप्पावितं

वि
शी
षट्
७५

79/2

नेऋपधूपिते दीपमालावलीरम्यंविकीर्णाकुसुमोज्वलं
इतियागमण्डपम् नाराचश्रेस्वकेंद्रफट्स्वाहामंत्रेणादे
शिकः जलेनासनमभ्युक्ष्य तदुपर्युपविश्यच नारमाया
विशुद्धेति सर्वपापानिवीक्षेरेत् शमयाशेषतितनेनावि
कल्मषमपनेतिच मंत्रेणाहस्तौ पादौचक्षालयेत् ओंह्रींस्वं
ह्रेति मंत्रेणाचिरावमंगनेततः उपविश्यततः सूर्यप्रजो
कृर्त्वा यथाविधि कृत्वाणांव प्राङ्मुखः प्राङ्गने पूर्वयोजन्मा
वाणभैरवम् चतुरव्यासिद्धार्थं सर्वपूजेयमीरिता
नादिचार्यविशदादित्यपूजोकर्तेसूर्यासने प्राङ्मुखः प
द्मनासीनः समस्थितमहीतले सामान्यार्घ्यं चवामस्था
न्यणावाम्यचवोमुरेत् मंडलेस्थावरणाकुर्यादितिसाधा
रणांमतम् भूतान्मकुलवेदास्रषट्कोणांवाचरेखके
विलिख्यपात्रेसाधारपात्रमस्त्रविशोधिते संस्थाप्यपयसा
पूर्वाधारपात्रजलेपुत्र वह्न्यर्कसोमवीजेनतत्यावाम्यवि
भाविते सर्वनिष्याघषड्ह्रींवंहिनीयप्रणावादिके श्रीगतस्य
विधायैवंशंखंसंस्थाप्यदेशिकः वरद्धासकराग्रेणापुर
तः सौरमंडले वक्ष्यमाणेनमंत्रेणकस्तूरीचन्दनादिभिः
पंह्रीं श्रीं ह्रसौं ह्सौंचन्द्रसर्पाग्निगर्भस्फुर २ धर्मार्थकाम
मौलकरु २ स्वाहात्वेचरीमुद्रांप्रकटय २ शोभवानयाचल
रन्वयानामिदिस्मामध्येहट २ किंव २ किलि २ फेंमंडल
अस्लाणमुडलहृत्समहाचाण्डाशिवेसहध्वं ५ स्रोतनम
वेणाभ्यर्च्यतमाष्टदलपद्मकम् मंडलेचनरस्त्रतहृत्वं
मस्थाप्यवाप्यवापनः सामान्यवह्निशेषार्घ्यं मंडलेवेले
विद्युः रहेमौराद्यप्रजार्थमगालेवचनरस्त्रकम् ॥

कृत्वा पुरं संस्थाप्य पूजयेन्मन्त्रनामुना ऐं ऐं पाद्यमासादयना
नमः ऐं ऐं नवात्मकात्मने पाद्यं प्रपितं स्थापयेत्तुयः पश्ची
म इति मे श्रेणावार्ध्येन पूरयेत् कुड्वालिणा ह्रौं बीजेन वषड् हि
वेत्वरसे भैरवे देवेनेन च अघ्र्यमाद्यानि तिष्ठेत् रक्त ३ थैः समर्चये
त् प्रवेशणरत्ता संकल्पस्थानमपि पारयेत् अथाष्टपद्म
ध्येत ध्यानार्पितमद्ध्रुपितो अनन्तं पूजयेन्नवशायानमन्त्र
मुना ५ अं अनन्ताय नमः अं ५ उल्मीकृत सर्पदेहं ह्रीं कु
नफलत्रयं फणीनामीश्वरेश्वरे ध्यात्वा संपूजयेत्ततः अघो
शान्तरवायवेषामित्रकमेण पूजयेत् ५ ह्रैं ५ धेनवरत्नाद्या
यह्रं ५ ह्रं ५ यंधरत्नेविमूर्तये ५ यंयत्र धान्यय ५ यह्रं परम
सुखाय ह्रं ५ यह्रं देह स्थाकाशमध्यस्थ ह्रीं बीजे रक्तसंनिभ
वहन्नदाहिनिः सार्धानन्तघ्रनाम्नकासने आवाहनदीजम
ध्येध्यायेन्मार्ताण्डभैरवं ध्याने रक्तवर्णोस्थूलदेहं घहूकमूर्ध
केशिकं भुजद्वादशसंयुक्तं सर्पास्थिरत्नचर्चितं कोपिनं
वार्धलिंगवज्जलरश्मिसमाकुलं व्याघ्रचर्मपरीधानं मुंड
मालाविभूषितम् डमरुं कारप्रयुवंतं संहरन्तं महेशानं
त्रिशूलासिवज्रांकुशखड्गवरदपाणिनं गदाशक्तिगदावं
यपाशाभयकरालिनं आवाहनादिमुद्राश्च सन्दर्श्य भावं
साधकः ह्रामादिकमनस्त्राङ्कृत्वा मार्तण्डभैरवे ततः पु
ष्पांजलिमादृत्य समर्चयेन्निवेदयेत् ५ ह्रौं हसौः श्रीकलमा
र्तण्डभैरवाय ह्रौं हसौः ५ पश्चात्मप्रेयचान्मानं जपेन्मंत्र
मिमं पुनः पुष्पांजलिं लिपेत्समप्य तावित्र सर्वसात्विणा ५
हसौः ह्सौः हसौः फट्रवफेमोफट्ह्सौः ५ इति पुष्पांजलि
मंत्रः मूर्देशा शूलनतेन्यासिये कांह्रौं रणीमपि कृत्वा ह्रौंलिम

वि
शी
पत्र
८०

80

दर्शयेत्सर्वांगपृष्ठदलेषु च मध्ये वकुलदर्शीमोदयानं च
एकुरोचिषम् नवशक्तीर्यजेन्नवभैरवानपि पूजयेत् ॥
ॐ ज्ञानलिमेजुं ॥ ॐ हां मित्रेशनाथाय ॥ ॐ लायै जं फट् इ वा
गालिमेजं फट् ॥ ॐ सौः भीषणायै सौः ॥ ॐ ॐ नारसिंह्यै ॐ
॥ ह्रीं कमलादेव्यै ह्रीं ॥ ॐ फें मार्तण्डाय फ्रें ॥ ॐ फ्रें कपा
लिन्यै फ्रें ॥ ॐ सौः कौलिन्यै सौः ॥ अथ भैरवमंत्राः ॥ फें च
ण्डाय फें ॥ ॐ विषेशाय महादेवाय महाकालाय गर्भ
लीशाय वेशेशाय नेत्रसाय मार्तण्डाय मृडाय च खेचरीवर्द्ध
लयाङ्गभोगसञ्जगकम् ह्रामादिकं विधायैव सर्वारक्षा
प्रमुनकैः संहृत्य पुष्पधूपादिनैवेद्यान्तान्तमेवकं यथाश
क्ति जपित्वा तत्रैवं मंत्रेणानेन जपम् सर्वोक्तमध्ये मंत्रं च विद
हित्य सदनु नेदहदहकरहकरात्मानं नत्वा सम्पूज्य रेत् निर्व
र्त्यं चैव नैवेद्यं नेत्रोर्ध्वं च नयावदिः वामभागे लिखितात
वनरश्च तमंडलं तस्मिन्सापारपात्रेण पञ्चमार्तण्डभैर
वम् अभ्यर्च्य चाविधानेन तन्मंत्रेणाच देशिकः ॐ ह्रां ह्रीं सः
पञ्चमार्तण्डभैरवाय ॥ समर्प्यशेषनिर्माल्यं सर्वं तस्मै
निवेदयेत् इति मार्तण्डपूजा अथ मंडपपूजा तत्रादौ मंडु
पध्यानम् प्रसरत्तारोमणिदीपार्चिं नेत्रमन्दं नवनम्
ॐ वकाशोकपुंनागपाटलेरूपशोभितं लवङ्गमालि
नीविलदेवदारुनमेरुभिः मन्दारपारिजाताद्यैः कल्प
हैलैः सप्रपुष्पितैः चन्दनैः कर्णिकारैश्च मातुलिंगैश्च
नलैः दाडिमीलकुचाकोलैः पूगैः करवकैरपि कद
लीकन्दमन्दारनारिकेलैश्च लेकृतम् अन्यैः सुगन्धि
पुष्पैः हेमपाटीरसुमालिरितम् ॥

मालतीमल्लिकाजातीकेतकैः शतपत्रकैः पारंतीनलसी
नपावैर्नैरमनकैरपि सर्वर्तुकुसुमोपेतैर्लसद्रुमपशो
भितम् मन्दमारुतसंभिन्नकुसुमामोदिदिग्मुखे तस्यम
ध्यपरंज्योतिःस्वरूपोमेरुपर्वतः तस्यमध्यसदाफुल्लैःकम
लोत्पलपंकजैः सौगन्धिकैश्चकल्हारैर्नवैःकुवलयैरपि
हंससारसकारण्डभ्रमरैश्चक्रनामभिः कलैःकलांकल
रावविहंगैरूपशोभिते महासरसितन्मध्येपुलिनेतिम
नोहरे परितःपारिजाताद्यैर्महाकल्पतरुस्मरैः नीपाप
वर्गमध्यस्थितेषोडशस्तंभशोभिते नानारत्नफलाकीर्णाकू
पाश्रितजगत्त्रयम् उद्योतरत्नच्छायाभिररुणीकृतभूतल
उपाश्रितकरेणुभ्यामुद्भासितदिगन्तरे स्तनाभिःसेवितेष
ड्रिर्निशीथीतिवर्धने परास्तनाथमुभिःसिंचितमंडपम
म्रः ११८ तस्यापस्तान्महादेवीमाणिक्येकविनिर्मिता वज्र
प्राकारसन्दीमाशतयोजनविस्तृता तन्मध्येवितयदीम
मेरुपमाणिक्यद्वीमे उद्यदादित्यसंकाशेभास्वरेशाशशी
तले वज्रहीरसमायुक्तेहेमप्राकारशोभिते रत्नोपक्रमसं
शोभिकवाटाष्टकशोभितम् नवरत्नवरीकृमंतेगगोप
रेतोरणे हेमदंडसमालंबिमुक्तावलिपरिष्कृते नवरत्न
समावद्धस्तंभराजिविराजिते सहस्रदीपसंयुक्तदीपस्तं
उलराजिते नमस्सारकसंक्रमसमनोहरम् नानावर्णैश्च
कायहस्तवर्णशतकोटिभिः किंकिणीमालिकायुक्तप
ताकाभिरलंकृतम् हेमकुंभावलीरम्यनानाचित्रविचि
त्रितम् जातरूपमयेरत्नखचितैर्भूतविस्तरैः माणिक्य
रत्नवैदूर्यस्वर्णमालावलीयुतैः प्रतरान्तरसंवहरन्ते

वि
सौ
पथ
८८
81

दृष्टिमनोहरैः विविधैश्चित्रवर्णांशुकवितानैरुपशोभितं
सर्वरत्नसमाप्तकैर्हेमकुट्टिमभूतलम् केतकीमाल
तीजातीचम्पकोत्पलकेसरैः मल्लिकातुलसीपुष्पैर्नवा
वर्तकदम्बकैः पुष्परैर्मणिरुक्मस्तंभैरलंकृतमहीतले र
त्नसोपानसप्तभूमिकाभिरुपस्कृतं चन्दकाश्मीरकस्तू
रीमृगनाभितैलकैः चन्दनागुरुकर्पूरैरादीपितदिगन्त
रम् पुष्पमालावलीरम्यप्रकाशश्रेणिविराजितं कर्पूरदी
पभास्वन्तमाणिक्यदीपमालामंडितं कल्पवृक्षतलरुचिरा
न्तमन्तरा रत्नवेदिके रत्नासिंहासनेननेहश्रीमच्छ्रीच
क्रमंडितं इन्द्रादिदेवतावृन्दैर्ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः अने
कयोगिनीवृन्दैरन्यैः देवकैरपि संसेव्यमानपादाब्ज
युग्मयातत्स्वरूपयामहात्रिपुरसुन्दर्याधिष्ठितं सर्वकामद
म् सुधासमुद्रकल्लोललोलितं मोक्षकामदम् अनेकपु
वङ्कलमणिपं चिन्तयेत्सुधीः तन्मध्ये परमात्मानं ध्याय
त्राकुलवतसमम् भैरवोऽहमिति ज्ञात्वा सर्वज्ञादिगुणान्वि
तः इतिमेरुप्रध्यानम् अथयागपूजा तत्र सर्वप्राकारस्य पू
र्वद्वारेणान्तः प्रविश्य प्रादक्षिण्येन मणिमंडपस्य पश्चि
मद्वारे गत्वा तदारभ्य मणिमण्डपं प्रदक्षिणीकृत्य पश्चि
मद्वारेण मणिमण्डपान्तः प्रविश्य साधकः पूजयेद्देवी
मिति क्रमस्तेनैव क्रमेण द्वारपूजनमित्यतो यागमंड
पस्य प्राकारसंभवे तद्द्वारं तदसंभवे यागमंड
पपश्चिमद्वारे मण्डपासंभवे यागमण्डप
गभूम्याः पश्चिमभागे गोमयोपलिप्तमायाया
स्थापितासने पद्मासनेनोपविश्य सौवियायैवंक
नवकोटियोग ॥

सुधा
नविस्तीर्णसमुद्रान्तर्गते कोटियोजनविस्तीर्णपत्ते महा
द्भुते नवरत्नमयद्वीपसहस्रादित्यतेजसम् तन्मध्यव
र्तीयांशे मदनोन्मादनतामनानापुष्पलताकुलं कदम्ब
काननगर्भके नन्दनोद्याने तन्मध्यवर्तीयांशे कोटिसू
र्यप्रतीकाशं रत्नस्वर्णप्राकारवेष्टितं नानास्वरवेनारण न
हारं नानारत्नमंडिते परितः सेवायातैर्ब्रह्मादिगणसमाकु
ले श्रीमेरुपद्मानामासामाद्यौदकेनाभ्युक्ष्य पुष्पतोयाभ्यां
क्रमेण पूजयेत् ॥ सुधार्णवाय नमः ॥ नवरत्नमयद्वी
पाय॰ नन्दनोद्यानाय ॥ स्वर्णप्राकाराय ॥ तद्द्वारस्थदेव
तानरराक्षसघोररूपपर्यन्तं पूजयेत् ॥ गं गणेशपादुकां
पू॰ ॥ क्षां क्षेत्रपालपा॰ ॥ द्वां द्वारश्रीपा॰ ॥ दें देहलीश्रीपा॰
दक्षिणपादपुरःसरमन्तः प्रविश्य पार्श्वयोर्व्याघ्रागायश्चदि
२ त्वरन्तादिकालान् पूजयेत् ततः पश्चिमभागे तिरस्करिणीं
पूजयेत् तत्र त्रिकोणवनरत्नमेखले विधाय तन्त्र नी ध्ये
लेनरंगमधिरूढा शोभमानं नीलांशुकाभरणमाल्यै
भूषितांगीं निद्रापटे भुवनानि तिरोदधानां स्वाशुपाभ
गवतीं परिपातु वास्मान् इति ध्यात्वा ॥ ऐं नमो भगवति
माहेश्वरि पशुजनमनश्चक्षुस्तिरस्करणं कुरु २ स्वाहेति म
न्त्रातन्त्रक्रमैः पूजयेत् ततः कदम्बवनाय॰ ॥ रत्नमं
डपाय इति संपूज्य तत्स्थद्वारदेवतां पूजयेत् सौः ग्रस्तापफ
ट्स्वनेन पश्चिमद्वारमभ्युक्ष्योर्ध्वशाखायां ॥ महालक्ष्मी यं योगिनीपा॰ द्वां द्वारश्रीपा तयोर्मध्ये दद्या^
पा॰ वामे ॥ सां सरस्वतीपा ॥ मध्ये द्रुं दुर्गाश्रीपा ॥ द्वां द्वार
श्रीपा ॥ तद्वामशाखयोः ॥ शं शंखनिधिवसुधाराभ्यां ॥
पद्मनिधिवसुमतीभ्यां॰ ऊर्ध्वदले ॥ गं विघ्नेशपा॰ वामे ॥

वि
सं
५५
८२
82

तंतेत्रेशाय तदूर्ध्वदले च गंगंगणपाय· वामे च यंयमु
नाय· तदूर्ध्वदले च धंधात्रे· वामे च विंविधात्रे· अधो
देहल्यां च दें देहलीशाय· च वंवरुणाय· इति पश्चिमद्वारपू
जा ततः उत्तरद्वारे गत्वा तदूर्ध्वशाखायां च वंवटुकना
थाय च ह्रौं द्वारश्रियै ततः पूर्ववच्छङ्खनिधिवसुधारादि
देहल्यन्तं संपूज्य देहल्यग्रतः च क्षें क्षेत्रपाय· इत्युत्तरद्वा
रपूजा ततः पूर्वद्वारे गत्वा तदूर्ध्वशाखायां च क्षंक्षेत्रपाल
य· दक्षिणे च विंविघ्ननाशाय ततः स्वस्थानमागतः देवपा
लम्बोदरदक्षिणवामायेषु महालक्ष्मीसरस्वतीद्वारश्रियः
पूजयित्वा शंखपद्मनिधिपुष्पद्वारमध्ये देहल्यन्तं मार्गवत्पूजयि
द्वारे देहल्यग्रतः च लें रत्ननाथाय इति पूर्वद्वारपूजा ततो
दक्षिणद्वारे गत्वाभ्युक्ष्य तदूर्ध्वशाखायां च ग्लौं गणनाथ
याय· ह्रौं द्वारश्रियै· दक्षवामशाखयोः कामदेववसन्तभि
पुत्रे· यां संपूजयेत् तदूर्ध्वं शोभपद्मनिधिपुष्पनादि देहल्यन्तं
संपूज्य देहल्यग्रतः च वें पद्मनाभाय इति दक्षिणद्वारपूजा
ततः पुनः पश्चिमद्वारे गत्वा वामपादपुरःसरं तोरणान्तः
प्रविश्य पश्चिममध्ये महापादाभिमुखस्यामेव स्यादेवताः पूजयेत्
रे रत्नसोपानाय इति रत्नसोपानं पूजयित्वा तदूर्ध्वं म
च स्यादेवतास्थानान्यर्चयेत् पश्चिमद्वारस्य पुरतो दक्षे
च सं सरस्वत्यै वामे च मं महालक्ष्म्यै तयो
मध्ये दक्षवामा — मध्ये च गौरीं दयामानवो वान्ताः
एरण्यः च गौं गौर्यै· च लों लोकपालिन्यै च वावा
गीश्वर्यै च हिं हिमवत्पुत्र्यै च सिं सिद्धचण्ड्यै च
मानवो चण्ड्यै·
॥

ततः पुनरुत्तरद्वारे प्राग्वद्भ्रापाङ्गीगौर्यादिमानवीचा
न्तान्पूजयेत् ततः पूर्वद्वारे प्राग्वद्भद्रकाली [illegible] ख्यावली गौर्य
दिमानवीचान्तं पूजयेत् ततो दक्षिणद्वारे स्वाहाशुभंक
री देवी गौर्यादिमानवीचान्तां स्ततः पुनः पश्चिमद्वारेग
णा पालिते बहिरिन्द्राद्यैः पारमेश्वर्ये शोभिते यथा यथा पश्चि
मद्वारं भवान्यामालिरमहत् इतिध्यात्वा पश्चिमद्वाराऽस्त्र
मन्त्राय इति मन्त्रपदं स्मृत्वा तालत्रयपूर्वकं द्वारमुद्धाट्य सि
द्धार्घ्यान्तकसमानिनाराचास्त्रप्रयोगेण गंदुपसर्पन्तु
ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्य
न्तु शिवाज्ञया हूः अस्त्राय फट् इत्यनेन मन्त्रेणान्तः प्रविश्य तस्मिं
न्निर्गच्छन्तो विघ्नसंघानानं वामाङ्गसंकोचनेन मार्गं दत्वा।
त्रिविधविघ्नानुत्सारयेत् देहल्यामेव मूलविद्यां वास्त्रमन्त्रं
वा मनसा जपेत् वामपार्ष्णिघातेन त्रयेण भौमान्नालत्रयेण
न्तरिक्षगान्दिव्यदृष्ट्यावलोकनेन दिव्यान्विघ्नानुत्सार्य
गं पादांइकारिणा भूता ये भूमौ वान्तरिक्षगाः दिविलोकेस्थि
ता ये वसन्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया इति पठित्वा वामपादपुरःसरं
देहलीं लंघयन्मन्त्रं पाठ्यस्ततो मौनी हृदि देवीं परामृशन्
प्रविश्य मानसो यागी यागभूमिमध्याविशेत् इति द्वारपू
जा अथ प्रतिद्वारं गमनासंभवे पश्चिमद्वार एवास्थितानन
द्वारगाकल्पितान्पूजयेत् पश्चिमद्वारमेवेति केचित् अथ
द्वारदेवतानां ध्यानानि पद्मद्वयवराभीतिभास्वत्पाणि
पल्लवरूपा पद्मवर्णां भजेत्पुष्पमालां पद्मवासिनीं १ अ
क्षमास्त्रपुस्तकपराफणाचन्द्रसमद्युतिः [illegible]वियामपीठे
वी भारतीमस्तकामपि २ शंखचक्रकोकनकराजमालीशक्रीट

वि॰
सं॰
**
८३

83

नीलकाम्बरैर्गेहवाहनादेवीडर्गोड्गीणीहृन्तु मे ३ नम
कान्तस्वराभासांदिव्यरत्नविभूषिताम् हारस्त्रीमूर्ध
पद्मस्थांवराभयकरांभजे ४ मुक्तामाणिक्यसंकाशांके
विस्मितमुखोड्डमोग्रमोमालिंगनपरांशवपंकजधारिणी
विगलद्रक्तवर्षाभ्यांशवभ्यांमूर्भिलीकिनीशवासनेसी
नोविश्वसंकल्पकल्पको ५ नौटिलेकन्दुकनिपिवस्थापरोव
नस्तनीं वामतःपंकजानीपिप्रियासंलि[illegible]तघेजनत सिंहरामे
भजामिद्दीरकपद्मोमनलानिवनीनिःसरद्रक्तवर्षाभ्यापद्मा
भ्यांमूर्भिलोक्षितौ ६ पद्मासनसमासीनोविश्वसंकल्पको
ना[illegible]ले पंकजनिपिंतनींवस्वमनीमपि[illegible]लाशपटलर्ब
येरमणीयरतिप्रिये पुराहूतवापपुष्पपुमंतवन्दमनोभ
वे ७ प्रपद्येशीतेदर्पितेप्रसीं[illegible]सहस्रांविभुं वसन्तस[illegible]
घानेवसन्तसनतेनोत्सवे ८ पाशांकुशारुणाभाजयाम्रिणीय
टलेनटिले वीरंविघ्नेश्वरंवन्देगजवक्त्रेत्रिलोचने ९ पा
शांकुशपा[illegible]विभ्राणंकपालंकमलविग्रहं तीक्ष्णदंतेसवर्मा
सितेत्रेशतत्त्वविद्विष १० वराभयकरांसोम्यांसोमकोटिस
मप्रभां भजेगंगांमहादेव्याःपादोदकतरंगिणीं ११ वराभ
यकरांवन्देकालरात्रिंकालविग्रहां भक्तैरंजगमोवन्देशंख
चक्रगदाम्बुजं विभ्राणंगरुडारूढंपातालंकमलविग्रहं १२
रक्तेवक्त्रारविंदस्थवराभयकरेऽवले रंसारूढेविधातारव
न्देसततमम्बिके वामपादाग्रसंभूतांपरदेव्यास्तरंगिणीं
सिंहारूढांमहामतांगीवरदविरदकधारिणीं प्रपद्येदेहलीवरे
पाशचापाश्चशुभ्ररतिणीं १३ पाशाभयधरंवन्देपरोरुसहस्राक्ष
विंबरणांमकरारूढंहारश्रीपादेवने इतिपार्श्वमहाबे ।

करकलितकपालः कुण्डली दण्डपाणिः तरुणतिमिरनीलो
व्यालयज्ञोपवीती क्रतुसमयसपर्याविघ्नविच्छेदहेतुर्जय
ति वटुकनाथः सिद्धिदः साधकानाम् ॥ धूम्रवर्णो गदा
हस्तः कुबेरो नरवाहनः सौम्यहाराधिपः पायाम्मरदेव्याध
नेश्वरः ॥ व्यालव्यग्रजटायां त्रिनयननीलाञ्जनाद्रिप्रभं
दोर्दण्डात्तकपालमालमरुणस्रग्वस्त्रगन्धोज्ज्वलम् घण्टा
घण्टरभसखट्वाङ्गनिलहुंकारभीमं विभुं वन्दे हस्तकसर्प
कुण्डलधरं नैरृत्यपालं सदा ॥ सितो गजास्यः परशुं दधानः
पाशं त्रिशूलकं भुजैश्चतुर्भिर्विभ्राणो वतान्नृषकसंस्थि
तः ॥ पूर्वहाराधिपः शक्रः परदेव्यास्तु प्रीतिकः वज्रहस्तः
सहस्राक्षः पायाद्वैरावणध्वजः ॥ गणेशं श्यामवर्णं वव
लवाजरदिगंबरं वामहस्तोर्ध्ववाहुभ्यां पाशाङ्कुशधरं तथा ॥
दक्षिणाधः करेणैव मधुपूर्णकपालकम् दधानं वामहस्ते
न देव्या मदनमन्दिरे ॥ रक्तश्यामो गसेनापारुकापाद
तपाणिना ग्राम्यधीतोऽस्मिलिंगपद्मं वामेन पाणिना ॥
दधानां शुण्डया योनिं जिह्वयास्वादयन्जयेत् नीलाञ्जनचय
प्रख्यं यमं महिषवाहनं ॥ दण्डमेडिमदोर्दण्डं दक्षहाराधि
पं स्मरेत् ग्रयमं चक्षुदेवतान्यान्ने ग्रतस्तवल्लकाभीती
दधानो वाहुभिर्वरम् त्रिलोचनोस्मरेदेवीं सर्वेशुक्लाम्बर
सतौ पद्मद्वयवराभीतिभास्वत्पाणिचतुष्टयां निर्दयेद्
मगौरांगीं महालक्ष्मीं त्रिलोचनां पाशाङ्कुशवराभीतीर्वि
भ्रतीमरुणप्रभाम् त्रिनेत्रां मातरं वन्दे गौरीं रक्ताम्बुजोज्ज्व
लाम् ॥ नवोत्पलवराभीतीर्विभ्रतीमरुणप्रभां मातरं दे
वरत्नाढ्यां लोकधात्रीं नमाम्यहम् ॥ सेनासेनाम्बरांश

वि.
तं.
प.
८४
84

नभूषणाम्बविलेपनां पद्मद्वयवराददर्शकरांवागीश्वरीं
भजे ३३ वराङ्कुशौपाशमभीतिमूलोकैर्दधानांभवमू
लभूतां चराचरेभिवभद्रेहकोतिंमायांत्रिनेत्रामनिशं
स्मरामि ३४ शंखचक्रयन्त्रवाणान्धारयन्तींत्रिलोचनां ह
वीदलनिभांवन्दे दुर्गांदुर्गार्तिहारिणीं ३५ कपालखेटकं
खड्गंत्रिशूलंविभ्रतींकरैः भिन्नांजननवघघ्यामांभद्रकालीं
नमाम्यहं ३६ शक्तिखलिकमुशवीहस्तांचन्द्रसमप्रभां
त्रिनेत्रांसंस्मरेद्देवींस्वतींखलिकांपरां ३७ ४८. रक्तोत्पल
इन्द्रवराभयानिकरैर्वहन्तींत्रिनेशाभिवक्राम् रक्तोत्रिने
ग्रामरुणाम्बराढ्यांस्वाहांभजेद्देवगणेशकधन्याम् ३९
शल्मिकल्पलनाशाङ्कंवाणामागीचनष्टया जलन्कोचन
वर्णांभाण्डभंजपीक्षभंकरी इति ध्यानानि ततोमेरुपम
धेचस्लोनमः शृहेशानाय नेर्दस्मोवामत्वरुषाय इति
संपूज्य ॐरत्न २ ॐफट्स्वाहा इतिभूमिमर्भयत्व ॐपावित्र
त्रभूमेरत्न २ ॐफट्स्वाहा इतिभूमिमेवयाः सेरखेवत्रे
खिङ्कूफट्स्वाहा इतिभूमौविलिख्यतदुपरीासनमास्तीर्य
सविस्वरूदस्वरमदाशिवामवीदिवनर्दित्तमध्येचसपूज
नदुपरित्रिकोणंसाचित्रकोणत्रयेमध्येचकामरूपपूर्णं
गिरिजालन्धरोड्याणपीठानिसंपूज्य ५ ह्रीं आधारशक्ते
कमलासनायनमः इतिमेरुणासनेसंपूज्य नासिन्या
स्वस्तदस्यर्गावाप्यविष्णाष्टवामातृकाम्रलध्यानात
इपद्मपविष्णपभूमिप्राप्यन ॐएषिपवयाध्यतानोकादे
विनाविस्नताध्यता वेचपारयमोदेविपाविकूऊस्वास
नम मांचरसंतकूरूपरेननोमिमंनामत्वरेस्थीरं ॥

पृथिव्या मेरुपृष्ठऋषिः सुतलंछन्दः कूर्मोदेवता आसने
विनियोगः प्रणवस्य ब्रह्माऋषिर्गायत्रीछंदः परमात्मादे
वता प्राणायामे विनियोगः ततः प्राणायामत्रयं कृत्वाशि
रसि दीपनाथाय नमः दक्षभुजे गं गणपतये गणाना
न्तः वामे दुं दुर्गायै गं जातवेदसे दक्षजानुनि तं क्षेत्रपा
लाय क्षेत्रस्य पतिना वयं वामे सं सरस्वत्यै गं प्राणो देवी सर
स्वती ततः श्रीगुरुभ्यो परमगुरुभ्यो परमेष्ठिगुरुभ्यो इति
नमस्कृत्य ततः पार्ष्णिघातकरास्फोटसंशुद्धंदिव्यनवक्त्रकैः
पातालभुवभौलीनविघ्नान्नस्मारयेद्बुधः इति विघ्नानुत्सार्य
उक्तपात्रस्थापनात्पूर्णवामहस्ते न तलेहिंधामणिबन्धं समारभ्य
मस्तकं स्पृष्टे दक्षिणपाणिना प्रसृज्य हृदि णायामि पूर्वोक्तमार्गेन तः
इति करशुद्धिं विधाय दिग्बन्धनं कुर्यात् तद्यथा लं इन्द्राय।
नमः इन्द्रादिशं वं केशवं भामि मनस्त्रुकाय स्वाहा सुदर्श
नाय विद्महे महाज्वालाय धीमहि तन्नश्चक्रः प्रचोदयात् उ
ग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखं नृसिंहं भीषणं भद्रं
मृत्युमृत्युं नमाम्यहं एवं दशदिग्बन्धनं विधाय रं अग्निप्राक
रायनमः सहस्रार हुं फट् सुदर्शनाग्निप्राकाराय गं ह्रीं स्फु
र २ प्रस्फुर २ घोरघोरतरतनुरूप चट २ प्रचट २ कह २ वम २ व
न्धय २ घातय २ हुं फट् स्वाहा अग्निप्राकाराय नमः इति जले
नाग्निप्राकारत्रयं कुर्यात् त्रिरग्निवेष्टनं कुर्यात् हुं रेणशं पंचमीं
ततः दुर्गां विस्तं चशारभमघोरं च सुदर्शनं ततः समर्पवि
धावजपेन्मन्त्रं हृदयान्तरे एवं रक्षांप्रकृत्वाभूतशुद्धिं सम
चरेत् एतेभ्यपाठ द्वारपटले वा हृदयाः तंत्रान्तरे स्थापये
दक्षिणे भागे गणनाथ याम्ये दीपिकाः सर्वासितामृसंहरणामः

वि
सं
८५

85

ॐ अं भं स्वशोभने प्रक्षालनाय करयोः पश्चान्मध्ये निवेशयेत्
स्नानयज्ञालिनान्दीयान्यविनः शुभान् दर्पणं वामेरकेनै
तालहंतेमनोहरम् कलशूगमरणे नानाविधानि पुष्प
णि गन्धानि विविधानि च कर्पूरजातिधूपादिवासिते
पटवासितमाना सुलकलशवाणि धूपदीपादिकेचय
त् सर्वालंकारभूषादिवस्त्रादीनि कलेवरः मूलमन्त्रेणप
तोयैः संशोध्य स्नापयेत्ततः सर्वस्वदत्तिरोध्याध्यवामेवा।
धैनिवेशयेत् पश्चिमेदेवतायाश्च कलशवारिणा धारयेत्
तथैव ॐ पुष्पकेतुराजार्हते सर्वगताय सम्यक्तवहाय
ॐ पुष्पे पुष्पे महापुष्पे सुपुष्पे पुष्पसंभवे पुष्पचयावकी
कीर्णे हुं फट् स्वाहा इति मन्त्रेण पुष्पादिशोधनम् ॐ रत्न : हं
नः प्रणवेन प्राणायामत्रयं कृत्वा भूतशुद्धिं कुर्यात् न
कारभूतानां भूतानां यद्विशोधने शुद्धयपवस्तसंपर्कों भूत
शुद्धिरियमता सुषुम्नावर्त्मना त्वानं परमात्मनि योजयेत्
त्वमन्त्रेण सर्वथः ॐ ह्रीं हंसः सोहं स्वाहा इति मन्त्रेण परमा
त्माधाराद्विषट्चक्राणि विभिन्नाद् हृदयचक्रस्थितजीवात्मानं
मनसा सहस्रपुष्पावर्त्मना कुणाकुणारालिनीं जीवात्मना सह
स्वरन्ध्रपरमाशिवपदे योजयामि स्वाहा इति जीवात्मानं मनोदेवता सह
शोधयामि स्वाहा इति जीवात्मानं मनोदेवता हंसं बीजेन
कृविनाधोवायुनाधोवा ह्रस्वदोषमाणानां जायिनास्रपुला
नवांनिचिशाघनाग्नि मध्यमांगणाधरचक्रमेरनक्रमेणप्रा
नागांदेवतेः सहसहाग्यागनोत्रलस्वाध्यस्सहस्रदलकमल

कर्णिकास्थचन्द्रमंडलान्तरस्थिते परशिवे लीनां चिंतये
त्. ततः पादादिजान्वन्तपर्यन्तं पृथिवीस्थाने पीतवर्णां चतुर
स्राकारां ब्रह्मदैवतां निवृत्तिकलात्मकां लंबीजं पंचोद्घाते
नप्रयोगेण जले संलापयामि जान्वादिलिंगपर्यन्तं जलस्था
ने शुक्लवर्णां पद्मलांछितार्धचन्द्राकारां विष्णुदैवतां प्रतिष्ठा
कलात्मकां तन्मध्ये वंबीजं चतुरुद्घातप्रयोगेण संलाप
यामि लिंगादिनाभिपर्यन्तं तेजःस्थाने रक्तवर्णां त्रिकोणा
कारां रुद्रदैवतां विद्याकलात्मकां तन्मध्ये रंबीजं त्रिरुद्घातप्र
योगेण वायौ संलापयामि नाभ्यादिहृदयपर्यन्तं वायुस्था
ने धूम्रवर्णां षट्कोणाकारां षड्बिन्दुलांछितां ईश्वरदैवतां शां
तिकलात्मकां तन्मध्ये यंबीजं द्विरुद्घातप्रयोगेणाकाशे सं
लापयामि हृदयादिकण्ठपर्यन्तमाकाशस्थाने स्वच्छवर्णां
वृत्ताकारां सदाशिवदैवतां शान्त्यतीताकलात्मकां तन्मध्ये
हंबीजमेकोद्घातप्रयोगेणाहंकारे संलापयामि भ्रूमध्या
दिभालपर्यन्तं महत्तत्त्वस्थाने श्वेतवर्णमर्धचन्द्राकारमा
नन्दाशिवदैवतं कलास्वरूपं तन्मध्ये सोहंबीजं त्र्योद्घा
तप्रयोगेण प्रकृतौ संलापयामि वालादिसीमन्तप
र्यन्तं प्रकृतिस्थाने बालार्कवर्णां योन्याकारां ज्ञानानन्दशिवदे
वतां कलास्वरूपां तन्मध्ये हंबीजं उद्घातप्रयोगेण पुरुषे सं
लापयामि सीमन्तादिब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं पुरुषस्थाने उद्दाम
वर्णां लिंगाकारां चैतन्यदेवतां निष्कलां तन्मध्ये नादाक्षरबी
जे परबिन्दुस्वरूपं निरुद्घातप्रयोगेण विश्वरूपा संलाप
यामि ब्रह्मरन्ध्रं विश्रान्तिस्थाने कर्पूरवर्णां सहस्रारेतन
न्दैवतं निराकारस्वरूपं तन्मध्ये ह्रींबीजं संहारध्यानप्र।

वि
ली
[illegible]
८५

86

योगेणपरब्रह्मशिवात्मकंचिदानन्दघनंचिन्तयामिइ
तिविभाव्य ॥ पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशगन्धरसरूपस्पर्श
घ्राणरसनाचक्षुस्त्वक्श्रोत्रपादोपस्थपायुपाणिवाग्ग
मनानन्दविसर्गादानवचनाहंकारमनोबुद्धिचित्तविक
ल्पसंकल्पावस्थायनिस्त्रजीवात्मपरमात्मसकलात्मकंप
ंचस्वरूपंस्थूलसूक्ष्मशरीरद्वयंसंहारक्रमेणपृथिवीम
प्स्वापस्तेजसितेजोवायौवायुमाकाशेआकाशमकारे
ह्कारंमहतिमहान्तंप्रकृतौप्रकृतिंपुरुषेपुरुषंपरम
शिवेसंयोजयामिस्वाहा ॥ इदंस्थूलशरीरंवशोधयामिस्वा
हा ॥ इतिसंस्थानानिचान्तराणिसकार्याणिसकरणानिस
दैवतानिसांगोपांगानिस्थूलानिसूक्ष्माणिचतत्त्वानिस्व
स्वकारणेषुसंहारक्रमेणलीनानिकृत्वासहस्रदलकम
लपरमशिवेबीजभावेनलीनानिचिन्तयेत् परमशिवं
चविश्वज्ञात्मकंसानन्दघनंविनिवेश्यनिर्मलधियाति
लीनस्सर्वेंद्रियोयोगीयोगफलंप्रयातिसततंनिमोदित
निमोदितनिष्क्रियंएवंक्रमेणसच्चिदानन्दमयः किन्त्वो
शुध्यायेत ॥ इतिसंहारक्रमः ॥ अथपापपुरुषचिन्तनम्
वामकुक्षिगतेपापपुरुषंकज्जलप्रभम् ब्रह्महत्याशिर
स्कंचस्वर्णस्तेयभुजद्वयं सुरापानसदायुक्तंगुरुतल्पक
टिद्वयं तत्संसर्गिपदद्वंद्वंसमप्रत्यंगपातकं उपपातक
रोमाणंरक्तश्मश्रुविलोचनं खड्गचर्मधरंकृत्वापापमे
वंविचिन्तयेत ॥ इतिध्यात्वा ॥ यंपापशरीरंशोषय २ शो
षयामिस्वाहा ॥ यंबीजेनधूम्रवर्णाबीजं ॥ शावारंजपकामना
मनासपापाशुमाष्टयेनदेवक्षनक्षाष्टिवारन ॥

पङ्क्तिभकयोगेन हृदयाङ्कुलेन षट्कोणाद्यागतेन म
हायापड्रूपं षड्भुजं काविचिन्तन देवबीजे द्वात्रिंशद्वारेज
पन्तत्रिणामयावाङ्ुरेचयेत् रेच्छुकयाथशरीरेदाहय
दाहयामि स्वाहा रंबीजं रक्तवर्णं षोडशवारं जपन् पिंगल
यावायुमापूरयन् देवचलष्वाहिवारं जपन् पङ्क्तिभकयोगे
नना भेरुदितेन त्रिकोणाद्यागतेन महिन्नवाह्निनायापड्
रूपं दग्धं विचिन्त्य नदेवद्वात्रिंशद्वारं जपन् इडयावायुं
रेचयेत् टंचन्द्रमंडलेरय २ प्लवयामि स्वाहा टं शतेचं वं
बीजं शुक्लवर्णं १६ जपन् इडयावायुमापूर्य ६४ जपन् पङ्क्ति
भकयोगेन सहस्रारमध्यमहासम्भोग स्यन्दितेन विस्वाह्लाद
कं चन्द्रबीजं विचिन्त्य ३२ जपन् पिंगलयारेचयेत् पंचरसा
मृतं वर्षय २ वर्षयामि स्वाहा शतिवरुणबीजं शुक्लवर्णं १६
जपन् पिंगलयावायुमापूर्य ६४ जपन् पङ्क्तिभकयोगेन तस्मा
च्चन्द्रबिम्बात् अमृतं कामधेनुं महाह्लादिम्तुयायन दा स्वस्पर्श
नादिकमासाविनेविचिंत्य ३२ जपन् इडयावायुं रेचयेत्
लंशंभुशरीरमुत्पादयस्व उत्पादयामि स्वाहा लमितिपृथ्वी
बीजं पीतवर्णं १६ जपन् इडयावायुमापूर्य ६४ जपन् पङ्क्ति
भकयोगेन ओं परमात्मजीवात्माविनत्रुटि मनोहंकारशेन
श्रोत्रवसायसंकल्पविकल्पवचनादानविसर्गानन्द०
मनवाक्पाणिपादश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणश
ब्दस्पर्शरूपरसगन्धाकाशवायुतेजोजलपृथिव्यात्मकस
मस्तनत्वात्मकं प्रपंचमस्य रूपं स्थूलसूक्ष्मशरीरद्वयं स्वेष्ट
कमेणापञ्चगुणताम्भ्यांपरशिवाविच्छिन्नाभ्यांनिरूप्यनिय
योगेणपुरुषं पुरुषादात्मात्मयोगेणमहान्तमहतः स०

वीं त्यति प्रयोगेणाकाशमाकाशादिकं त्यति प्रयोगेण
वायवायोस्थिते त्यति प्रयोगेणानलस्तेणसंहृत्यति प्रयो
गेणानलेजलान्मं चोपत्य प्रयोगेण पृथिवीं पृथ्व्यासहृ
त्यति प्रयोगेणात्माद्यामि स्वाहा इति संस्थानानि स्वात
गणिमकारणानि सकार्याणि सदैवतानि सांगोपांगानि
स्थूलानि सूक्ष्माणि सर्वाणि तत्वानि संहृत्य क्रमेण परमशिव
विच्छक्ति सकाशात् स्वमकारणाध्यनन्यादितानि कृत्वा
पादांकुष्ठं तथावंतरब्रह्मादागत पामहंसाख्यवायुपथ
ध्यदेवतां मूलाधारेपनं वडवाणपशरीरमुत्पादितेविविध
नत्वानि चानि न निजस्थानेषु स्थितानि कृत्वा तदेवलं बीजं
हारिशाहारंजपन्पिंगलायाघ्राणपूर्य ६४ वारंजपन् इडया
वायुं रेचयेत इति षट्प्राणायामा भवंति आत्मानं हृदये
भोजादानयपरमात्मनः मंत्रना हंसदेवस्य ऊर्ध्वन्यासा
दिकं ततः ॐ हंसः प्रवतर २ शिवपदाजीवपदे सुषुम्नाव
त्मना मूलशृंगाटकमुहंस २ ज्वल २ प्रज्वल २ ॐ हंसः सो
हं इति ऊं ज्वलिनीरूपधारिणी चिच्छक्तिजीवात्मना सहंसस्थे
पागेन स्थानार्णादेवतेः सहंस सुषुम्नान्तर्वर्तिनि विद्याख्यनाडी
मध्यमार्गेण षट्चक्रभेदनक्रमेण ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा मूलाधारमा
नीय स्थापयेत मूलाधाराज्जीवात्मानं हृदयपद्मे चिंतयेत इति
भूतशुद्धिः अथ प्राणप्रतिष्ठा प्रथम प्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्म
विष्णुमहेश्वरा ऋषयः ऋग्यजुःसामानि छंदांसि चेतनरूपा प्राण
शक्तिर्देवता आं बीजं ह्रीं शक्तिः क्रौं कीलकं प्राणस्थापने विनि
योगः ऋष्यादिन्यासं विधाय अं कं खं गं घं ङं आं आकाशवायुते
जोजलपृथिव्यात्मनो अंगुष्ठाभ्यां नमः इं चं छं जं झं ञं इं शब्दस्पर्श
रूपरसगन्धात्मने तर्जनीभ्यां नमः

डें ढें णें तें थें श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मने मध्यमाभ्यां
नमः पें तें थें दें धें नें पें वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने अना
मिकाभ्यां नमः ॐ पं फं बं भं मं ॐ वचनादानविसर्गानन्द
गमनात्मने कनिष्ठाभ्यां नमः यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्ष
चित्तबुद्धिमनोहंकारात्मने करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः
एभिरेव न्यासैस्त्रिभिः षडङ्गानि ॐ नमः नाभेश्चरणपर्यन्तं ह्रीं
नमः हृदयान्नाभिपर्यन्तं क्रों नमः मूर्धादिहृदयपर्यन्तं यं
त्वगात्मने रं असृगात्मने लं मांसात्मने यं मेदात्मने शं अ
स्थ्यात्मने षं मज्जात्मने सं शुक्रात्मने हं प्राणात्मने लं जीवा
त्मने ळं परमात्मने एवं विन्यस्य प्राणशक्तिं ध्यायेत् रक्ता
ब्धिपोतारुणपद्मसंस्थां पाशांकुशौ विभ्रतीं शरासबाणान्
शूलं कपालं दधतीं कराब्जैः रक्तां त्रिनेत्रां प्रणमामि देवीं
ॐ यं ह्रां ह्रीं ॐ क्रों ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं सं हं सोहं हंसः मम
प्राणा इह प्राणाः १ मम जीव इह स्थितः २ मम सर्वेन्द्रिया
णि इह स्थितानि ३ मम वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्रा
णा इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा इति ज्ञानमुद्रया हृदि ह
स्तं दत्वा वारत्रयं ॐ आं हंसः इति सर्वानन्दमयं देहं हृत्पद्मे चि
न्तयेत् अन्तर्बहिः स्वप्रधानदेवतात्मकमात्मानं विभावये
त् इति प्राणप्रतिष्ठा इति विद्यार्णवे पञ्चमोल्लासः ॥ ॥
ॐ अथ मातृकान्यासः ततो देहस्य समाहस्त्यमनासं समा
चरेत् अन्तर्बहिः स्याच्च कलाशुनादश्रीकंठादिसमन्वि
तादलंकारमाकामत्यन्तमत्रप्रपञ्चयागोदशमातृकाः
सुः श्रद्धानंदश्शुकलारंधेसशुभासृत्सरल्पगमावादेवतारो
लासितं पंकजं कनकप्रभं तस्यां विद्युल्लताकारां तनोरः

वि
ता
८८
८८
88

पामणीपसीम् कुलकुंडलिनीमूर्धनयेत्षट्चक्रभेदनः
द्वादशांतेस्थवींकेमध्यस्थंमातृकात्जनमूनवनीतवि
भध्यानादुंतेकुंडलिनीविषानिजोप्सलौविनिःसादृमा
तृकान्यासमाचरेत् ततःअकारादिषडंगान्करतलत
लपृष्ठाभिक्रमेणविन्यस्याविशिष्टदशस्वरान्दशस्वंगुली
षुविन्यस्यादितान्तमातृकामक्षरान्करशुद्धिंकुर्यात् एकै
कमणिवन्यैवकूर्परैकरयोस्तलेतत्पृष्ठेचतदग्रेवकर
शुद्धिरुदाहृता इतिमातृकाकरशुद्धिः अथान्तर्मातृके
न्यासः तत्रपद्मेः षट्चक्रस्पर्शेः कुंभकेव्यापकैः रेचके इति
क्रमेणप्राणायामत्रयंकृत्वा अस्याअन्तर्मातृकायाब्रह्मा
ऋषिः गायत्रीछंदः श्रीमातृकासरस्वतीदेवताहलोबी
जानिस्वराःशक्तयःनानाव्यंजनानिःकीलकंममशरीरशुद्ध
यर्थेन्यासेविनियोगः इतिऋष्यादिन्यासंविधायएकेवर्ग
र्थेश्रीहृदयायनमः इत्यादिनाप्रागवत्षडंगानिविधाय
ध्यायेत् तथावसंहितायां अथवक्ष्येमहेशानिमातृकां
लोकमातरं अकारादिक्षकारान्तवर्णावयवदेवतां ऋषि
र्ब्रह्मास्यमंत्रस्यगायत्रंछन्दउच्यतेमातृकादेवतादेविहलो
बीजानिशक्तयः स्वरास्तुपरमेशानिनानाव्यक्तिस्तुकी
लकं प्रनिबोध्याहलोवर्गः शक्त्याव्यक्ताभवकाभवति
रिशाम्नाविनाशोवमस्येनामथायमनविधेनअसदृपाद
लावर्णाः शब्दासमाः परोमुखाः स्फुरन्मात्रास्तदोद्धा
पाः सप्तस्वात्मकवर्णकाः टठाद्यस्वपरियन्त्यषडंग
रवस्वरमध्यगाः वर्णाः षट्क्रमेणवसमम्ः क्रोध
संघनः अंतेनितिष्पदेवाशोषडंगानिषडंगानिप्रविन्यसेत्

कलापत्राम्बुजेकर्णेस्वरान्सम्यक्प्रविन्यसेत् हृदयकपत्रेत
हर्णानाभौदशदलेन्यसेत् दशवर्णान्लिंगमध्येषड्दले
षट्स्थेस्वाधिष्ठानेदलेनसाधारे चतुर्वर्णान्स्तेन्यसेत् भ्रू
मध्येद्विदलेहक्षौन्यसेत्मातृकांन्यसेत् ग्राधारेलिंगना
भौहृद्यसमन्वितेनालम्बूलेललाटे हृत्पत्रेषोडशारेद्वि
शदशदलेद्वादशार्धवन्हिकेवामान्तेवालमध्येडफकव
सान्तेंनकेवदेशेस्वराणांहृदन्तनचार्थपुंकेसकलदलग
नेवर्णान्रूपेनमामि इतिध्यात्वान्यसेद्दिव्यमन्तमातृकाम्बर्ध
ह्रिमाक्षेमार्गवह्निन्यस्यध्याये ध्यायेद्वर्णाक्षरूपाभ्यांस्वरवर्कां
क्रमेणाहिकचवर्गकरांघ्रयान्तटवर्गकरांघ्रिजा पवर्गचा
रूपाश्वांगलसत्काञ्चीदर्शीयशमायशवर्गांगसद्भगांपीना
तनचनस्तनीम् नितेविनींचयहंनांशुकालींतामसध्य
मामशुभ्रकमालाक्षूयागादीशुभांशुकसुशोभितां विंनां।
लीवितसमानींसमग्रवरदायिनीं ब्रह्मरन्ध्रेनयावक्षेव
स्त्रेनेनयनहृद्भ्रान्तिनासापुटद्वन्द्वगण्डेष्टहृदयकेशुव
दन्तयुग्मेवमूर्धास्यहृत्पत्रषोडशाविन्यसेत् दोःपत्सन्धिषु
साग्रेषुपार्श्वयुग्मेन्यसेत्क्रमात् पृष्ठनाभिहृदयेवैवजठरे
ऽविन्यसेद्यन्तगन्धमसमेदेह्लिमत्ताशुकाणिधातवःप्रा
णाजीवाचपरमोयकाशादिशुमाक्षिनाः क्रमेणदेवदेवेशि
न्यस्तव्यापतदात्मकाः सदेहेमूलेपुसमस्यनव्याप्यरगले
न्यसेत् कलहृदयसदारभ्यपाणिपादयुगेतथाजठरानन
योःन्यसेल्लिन्यनगांगरूपिणीं प्रनेनन्यासयोगेनमन्त्रीवर्णं
स्वरूपवान् इतिवहिर्मातृका अथान्तर्मातृका केवलो
मातृकांन्यस्यसस्वरांवारीस्वराभवेद्यदिविसर्गमादिनां

वि
धी
९९
८९
89

तोंवसृष्टिसंज्ञांन्यसेद्बुधः इतिसृष्टिमातृका अथस्थिति
मातृका केवलांमातृकांन्यस्यथहृस्वः साधकोपदिवि
सर्गबिंदुसहितामकारादांस्थितिंन्यसेत् ध्यानम् सि
न्दूरकांतिममिताभरणांत्रिनेत्रंविद्याक्षसूत्रमृगपोत
वराभयदानं पार्श्वस्थितांभगवतीमपिकांचनाभांध्याये
कराब्जधृतपुस्तकवर्णमालम् इतिध्यानात्: नमःस्थं
दिबिंदुविसर्गसहितान्ककारावसानान्वर्णानन्तस्थाने
भ्न्यसेदितिस्थितिमातृका अथसंहारमातृका केवलं
मातृकांन्यस्यवानप्रत्येकवाक्यवायति: बिंदुयुक्तांविलो
मतःसंहारमातृकान्यसेत् ध्यानं अक्षस्रजंहरिणपोत
मुदग्रटंकांविद्याकरैरविरतंदधतींत्रिनेत्राम् अर्धेंदुमौ
लिमरुणामरविन्दवासांवर्णेश्वरींप्रणमतस्तनभार
नम्रं इतिध्यानात्तनमःक्ष्मादिबिंदुसहिताविलोमतस्त
मदर्णांस्तत्स्थानेभ्न्यसेदितिसंहारमातृका अथक
लामातृका केवलांमातृकांन्यस्यनारभमकोभवेयदिप
णांवाशकलायुक्तांमातृकांविन्यसेत्सुधीः प्रजापतिःऋ
षिःप्रोक्तोगायत्रंछन्दईरितं कलासरस्वतीदेवीदेवताप
रिकीर्तिता गंबीजंचैवनमःशक्तिःकीलकंनकलासरना
प्रणवद्वयमध्यस्थांस्त्रिरवरैर्दीर्घस्वरैः षडंगानिप्रा
विन्यस्यध्यायेद्देवीमर्धांगशिवावाम् हसैः पद्मरागगुण
मध्यहरिणपुस्तकवर्णमालाटंकेश्वभ्रेकपालेदरम
मस्तलसदमकंभवरंतीं मुक्ताविद्रुमपयोदस्फटिक
नवमणिपावन्यैः पंचवक्त्रैस्त्रैलैवतोजनमांमसकलशा
शोभिभाशारदांतांनमामि इतिध्यानात् गंनिह्नांनिकायेनम

ईमादिमातृकान्यासेन भजेदिति कलामातृका अथ श्री
कंठादिमातृका केवलां मातृकां न्यस्य शिवभक्तो भवेय
दि श्रीकंठादिशक्तियुक्तां मातृकां विन्यसेत्तस्याः ऋषिर
दक्षिणामूर्तिश्छन्दो गायत्रमीरितम् अर्धनारीश्वरो देवो
देवतापरिकीर्तितः ह्सौं बीजं च नमः शक्तिश्शिवशक्तीन
कीलकं षड्दीर्घभाक्बीजेन षडंगानि प्रविन्यसेत् बंधूक
कांचननिभं रुचिराक्षमालां पाशांकुशौ च वरदं निजबा
हुदंडैः बिभ्राणमिंदुशकलाभरणं त्रिनेत्रमर्धांबिकेश
मनिशं वपुराश्रयामि इति ध्यात्वा ह्सौं श्रीकंठाय पूर्णो
दरायनमः इत्यादिन्यसेदिति श्रीकंठादिमातृका अथ केश
वादिमातृकान्यासः केवलां मातृकां न्यस्य विष्णुभक्तो भवे
यदि केशवादिशक्तियुक्तां मातृकां विन्यसेदथ प्रजापति
ऋषिः प्रोक्तो गायत्रं छन्द ईरितम् अर्धलक्ष्मीहरिः सा तु दे
वता परिकीर्तिता कामबीजं तु बीजं स्यान्नमः शक्तिरुदा
हृता विष्णुलक्ष्मीकीलकं तु विनियोगस्तु सर्वदा षड्दीर्घ
कामराजेन षडंगानि प्रविन्यसेत् उद्यद्रविमत्सरमिजग
दाशिवचक्राणि विद्यापद्मादर्शकनककलशो मे च वि
षाहितासं वामोत्तुंगस्तनमविरलाकल्पमाश्लेषलोभा
देवीभूतं वपुर्वतु नः पुंडरीकायताक्षः इति ध्यात्वा क्लीं
श्रीं अं केशवाय कीर्त्यै नमः इत्यादिन्यसेदिति केशवादिमा
तृका अथ शक्तिमातृका केवलमातृकां न्यस्य भुवनेशी
भक्तो यदि भुवनेशीबीजपूर्वां मातृकां विन्यसेत्तस्याः ऋ
षिः प्रोक्तः समुद्रो गायत्रं छन्द ईरितं भुवनेशी मातृके
देवता देवतेरिता ह्रींबीजं तु नमः शक्तिर्मूलमकारतः कौ

वि
धा
४४
५०।
९०

लके मायाबद्दीर्घकेशोवषडंगानिसमाचरेत् नयनकोटि
दिवाकरप्रतिभटानङ्गोरुपीनस्तनीमूर्धांध्रेन्दुकिरीट
हाररशनामौञ्जीरसंशोभिता विभ्राणाकरपंकजैर्जप
वटीपाशांकुशौघस्रकोदिश्यावोनगदीश्वरीत्रिनयना
पद्मेनिषण्णास्तुवामितिध्यानाह्रींप्रेनमस्त्यादिन्यसेद
त्रिभुवनेश्वरीमातृका अथलक्ष्मीमातृका केवलांमा
तृकांन्यस्यलक्ष्मीमुजारवेणोपदिलक्ष्मीबीजसमायुक्तांमा
तृकांविन्यसेत्तथा: ऋषिर्भृगुस्तुगायत्रंछन्दोलक्ष्मीस्तु
मातृकादेवतांश्रीनमोबीजशक्तीपकीर्तिकीलकेषडी
र्घैलक्ष्मीबीजेनषडंगानिप्रविन्यसेत् विद्युद्दामसमप्र
भांहिमगिरिप्रोद्बद्धस्तुतैर्भिर्गजैः शुण्डोदस्तसमुद्धृतामृत
घटैरंभाषिच्यमानांमिमां विभ्राणांकरपंकजैर्जपवटीप
स्रकेभास्वद्रत्नसमुज्ज्वलांकवनतांध्यायेज्जगत्स्वा
मिनीम् इतिध्यात्वाश्रीं प्रेनमस्त्यादिन्यसेदितिलक्ष्मीमा
तृका अथकामेश्वरीमातृका केवलेमातृकांन्यस्यकामे
शीमृजकोपदिकामबीजेनसंयुक्तांमातृकांविन्यसेत्त
थाः ऋषिः संमोहनश्छन्दोगायत्रंदेवतास्मृताकामेश्वरी
क्लींबीजंनमः शक्तिस्तुकीलकम् षड्दीर्घकामबीजे
नषडंगानिप्रकल्पयेत् बालार्ककोटिसंविश्वरंस्फुटि
कान्तमालांकोदण्डमिक्षुजनिततस्मरपंचबाणांन्सावि
भ्राणवरसकमलेदधतीत्रिनेत्रं ध्यायेत्समस्तजननीं
नवचन्द्रचूडाम इतिध्यात्वाक्लींप्रेनमस्त्यादिन्यसेत् का
मेश्वरीमातृकामासः अथसंमोहिनीमातृका केवलां
मातृकांन्यस्यात्रिपुराद्यपकोपदि ॥

शक्तिः श्रीकामसंपुटो मातृकाविन्यसेत्सुधीः ऋषिः सोऽहं नक्ष
त्रोगायत्री देवता मनोः संहितो वलीं वीजं ह्रां शक्तिः श्रीं की
लके वीजत्रयपरित्राह्ण्यावडंगानि समाचरेत् ध्यायेत्पद्म
मवेलयेतं रामसयाशान्यमहयांकुसशशासनवपुस्तकंच
श्रृगविधृतीनिजकरैः कमलांकुशार्तां सहितौ त्रिनयनोनर
णेइच्छशम ह्रीं श्रीं क्लीं प्रनमेदमादिन्यसेदाननसमाहितोम
त्रका यथंवयागस्वयोगवयंपविनः इति दशविधमातृके
यनेसामान्यतः प्रोक्ताः सर्वत्र दशमातृका श्यमकवात् श
वोसवोकंच न्यासंकृत्वागणेशग्रहभगणमहायोगिनी
राशिपीठैः षड्भिः श्रीमातृकाणीः सहितककुलकेरहवा
रदेवताभिः नववर्णमातृकान्यासोदशविधः श्रीविद्याग
मतः तथाचोक्तं शुद्धविंदुयुतैर्विसर्गसहितैः संहेरवयासं
श्रितैः वालासंपुटितैस्तथावरमयाश्रीविद्ययालंकृते श्रा
रोहादवरोहतश्चकृतैर्न्यासैंचवरंसयोनानागिनसपवस
वत्रगतोसहीश्यालिधमतोदिति अथवालासंपुटितमातृ
कान्यासः ऋषिस्तदतिसाम्पूर्तिः पंक्तिश्छन्दउदाहृते तथा
वर्णमयीदेवीदेवतापरिकीर्तिता वाग्भवंवीजमाख्यात
मानोर्यशक्तिरुच्यते कामराजंकीलकंस्यात् श्रीविद्यागत
पाप्तनः न्यासेनविनियोगः स्याद्हालावीजत्रयेणतुहृदा
इमाक्रमेणवषडंगन्यासमाचरेत् मुक्ताशरवरंकउल्लाग
दमणिग्रैवयहारोर्मिकांविद्योतद्भूलपादिकंकणकटि
सूत्रांस्फुरनूपुराम् माणिक्योदरवध्यरत्ननभराम्मिहेः
कलाविधृतींपाशांसाकुशाधुस्तकांत्वंवनयंचतोर्ध्वंवाकृ
हिताः ऐंक्लींसौः प्रनमः इममन्त्रवदनांनेत्रयपाश्रासिता मि

वि
र्क
२४
५८
91

न्द्रीवल्लत्तगात्रविलसन्मौल्यानुलेपाम्बराम् पंचाश
ल्लिपिभिर्विभक्तविलसद्गात्राङ्गदेवतां देवतां मूलाधारसमु
त्थितां भगवतीं वर्णात्मिकां चिन्तयेत् ऐं ग्लैं ह्रीं श्रीं ग्लौं सौः
श्रैं सौः क्लीं ग्लैं इत्यादिन्यसेत् इति बालासंपुटितमातृका
न्यासः अथ परासंपुटितमातृकान्यासः ऋषिर्ब्रह्मास
दृशी छन्दो गायत्री छन्दः इति नमः परा सरस्वती देवी मातृके
देवतास्मिता षडङ्गं परया चैव षडङ्गानि समाचरेत् ग्र
कलंकशशांककाभां ग्लौं वल्कलावतीम् मुक्तामु
कुलसद्वृक्षप्रणामामि परां कलाम् इत्यादिन्यसेदिति प
रामातृका अथ श्रीविद्यामातृकान्यासः ऋषिस्तु दक्षिणा
मूर्तिश्छन्दः पंक्तिरुदाहृतः देवतामातृका रूपा महात्रि
पुरसुन्दरी कूटत्रयहृदा त्र्यक्षरा षडङ्गानि समाचरेत् आ
रक्ताभां त्रिनेत्रां मणिमकुटवतीं रत्नताटङ्करम्यां हस्ता
म्भोजैः सपाशांकुशमदनधनुःसायकैर्विस्फुरन्तीम् आ
पीनोत्तुङ्गवक्षोरुहकटविलुठत्तारहाराज्वलाङ्गीं ध्यायेद
म्भोरुहस्थामरुणिमवसनामीश्वरीमाश्रयामि ॐ मूलं
त्रनमः शिरसीत्यादिन्यसेदिति श्रीविद्यामातृका अथ ह
समातृकान्यासः ऋषिस्तु दक्षिणामूर्तिश्छन्दो गायत्रमु
च्यते हरगौरी महादेवी मातृका देवता स्मृता हंसः ह्रीं
केन षडङ्गानि समाचरेत् उद्यद्भानुस्फुटिततडिदाकारम
र्धाम्बिकेशं पाशाभीती वरपरशुनी संदधानाकराग्रैः
दिव्याकल्पैर्नवमणिमयैः शोभितं विश्वमूलं सौम्याग्नेय
वपुरवनतं चन्द्रचूडं त्रिनेत्रम् ॐ हंसः त्रनमः शिरसीत्या
दिन्यसेदिति हंसमातृका अथ परमहंसमातृका ऋषि
न्यपरमहंसः... ...न विन्यसेद्देवतात्मकः ॥

परमात्मस्वरूपिणीश्रणावहृदयमध्यस्थवर्गैः ऊर्ध्वान्स्वरं
गकम् श्रीमत्परात्ममन्त्रं भिन्नवर्णान्रूपां मानेवगम्यप
दवींपरिवीयमानां विद्यात्मस्वकलशंदधतीं चमुरूंध्या
येत्तमस्तजननीं विशदां त्रिनेत्राम् ४ सोहं तेन मरमादिवे
लोमेननमस्यानेभुन्यसेदिति परमहंसमातृका अथक
लान्यासः सचपंचविधः नादोद्भवकालाकामकलासोमक
लाविमूर्तिकला अष्टत्रिंशत्कलाचेति अष्टत्रिंशत्कलान्या
सोपि द्विविधः ज्योतिरषत्रिंशत्कलाशिवाष्टत्रिंशत्कलाचे
ति नादोत्थकलान्यासस्तु यागेवाक्यः विशेषस्तु नादोत्थवर्णे
सुकान्यस्तु व्यालानमोन्तिताः स्थानेष्वेतेषु शुद्धनमोत्सक
याः कलान्यसेत् नादस्यापंचभेदस्थाः पंचाशद्वर्णगाः कलाः
स्वरकलान्यासोनरे सदाशिवेन संज्ञाता नादेन्ताः स्मिन्
विधः अतस्तकपालककराः कपालाम्बुकराम्बुजाः इतिध्ये
याः कचवर्गकलान्यासोनरमाद्य अकारादिक्षणान्यस्ता
स्तसचामीकरप्रभाः करांबुजधृताः स्वकुंकुजाभयाङ्कु
शिकाः इतिध्येयाः टतवर्गकलान्यासोनरम् उकारादिकेश
वोन्यास्तसमालरक्तसन्निभाः अभीतिवरचक्रेष्टबाहवः प
रिकीर्तिताः इतिध्येयाः पयवर्गकलान्यासोनरम् लदेण
मात्रांगस्थाः शरच्चन्द्रनिभप्रभाः उद्यत्साभयपूर्णकपा
लवाङ्मभिवरम् इतिध्येयाः षवर्गकलान्यासोनरम् ईश
रेणाद्विनाविन्यसेयाऊस्तमसन्निभाः अभयहस्तेनाटंक
दधानाबाङ्मभिवाम इतिध्येया इतिविशेषः स्वचपाल्प
याम्पादनप्रकरणोबाहक्याः अथज्योतिरष्टत्रिंशत्कलान्या
सः ४ अंस्यसदाशिवेनमः शिवशिवायस्याऽदिस्वरकलाक्रमेण

वि॰
शी॰
४५
५२
92

विन्यसेत् ततोदक्षहस्तसन्ध्यग्रेषु ५ कंटतपिस्यै॰ इत्यादि
टं तेजस्विन्यै इत्यन्तो विन्यस्य वामहस्तसन्ध्यग्रेषु चेयेरु
च्यै इत्यादि जोलंवोधिन्यै इत्यन्तं विन्यस्य दक्षपादसन्ध्यग्रे
षु ५ टंफेकारिण्यै इत्यादि लंज्वालिन्यै॰ इत्यन्तो विन्यसेत् त
तो वामपादसन्ध्यग्रेषु ५ वंज्वालिन्यै इत्यादि हं कपिलायै
इत्यन्तं विन्यस्यावशिष्टकलाद्वयेन मस्तके व्यापकं च कुर्यात्।
दिव्यं भूर्विंशतेजः कलान्यासः प्रत्येकं कलान्यासाग्रे च वस्ते
एतदुक्तं प्रपंचयागः इति श्रीमदाचार्यमते सत्यपाशु कारी
मावगंतव्यः तस्याफलं एवं वर्णमयं होमं कृत्वा दिव्यतत्त्व
न्नरः मन्त्रजपेन कलान्मंत्रानतः सिद्धिमवाप्नुयात् प्रपंचया
गध्यविधैर्विधानाभवेत्समंत्री हुतेन हुत्यापवसर्वं स्फुरन्तः
प्रभवंति मंत्राः सदान्मयागीति निगद्यते सः एतस्य होमस्य
न कोटिभागभागे तेन तुल्यं ध्रुवमग्निहोत्रम् एवं विधानः
खले यत्र तत्र शरीरपातोपि भवेद्दिमुक्तिः तथा च प्रपंचसं
रः श्रुहत्वापि सर्वं विहुकल्पकलाः प्रकेशवाघस्य याश्री
कंठादिघनत्रशालिकमलासारे स्तथैकैकशः न्यासास्ते
शधाद्दघनिगदिताः स्वेच्छया गातिकाः सर्वे साधकसि
द्धिसाधनविधौ संकल्पकल्पद्रुमाः प्रपंचयागस्तु विशेषतो
वित्यपचसंसारविशेषपावकः परं च निस्यभजतामयत्न
तः परस्य वाग्देवनिवेदकः सदान्यस्य मंत्रैरपयत्यायं दक्ष
विघ्नस्यमातरं योन्यासकवचञ्चमोगमं यजपतितेनस्मय वि
मारक्षापलायनतैरिह रक्षाय ध्यागताः प्रकृत्वा न्यासमज्ञातेय
मृदुन्मायजपन्मन्ते वाध्यानेन सर्वविघ्नस्स्याद्वेहगाशीघ्रयं
या इति सर्वेमातृकान्यासः अथ षोढान्यासः।

ॐ तं पृथिवीतत्त्वव्यापिकायै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः
पादयोः एवं तेस्रमतत्त्वा· लिंगे विलोमक्रमेणोत्तेजः मुखे
वायुः मुखे आकाशतत्त्व· शिरसि गन्ध· पादयोः रसः
लिंगे रूप· हृदि स्पर्श मुखे शब्दः· शिरसि उपस्थ· लिंगे
पायु· पायौ पादयोः पाणिपाण्योः वाक् मुखे घ्राण घ्राण
योः जिह्वा· जिह्वायां चक्षु चक्षुषोः त्वक् सर्वांगे श्रोत्र श्रोत्रयोः
मनः हृदि अहंकारः हृदि बुद्धि हृदि प्रकृतिः सर्वगात्रे पु
रुष सर्वगात्रे राग हृदि शुद्ध विद्या हृदि कला हृदि निय
तिः सर्वगात्रे कालतत्त्व सर्वगात्रे माया हृदि विद्या हृदि ई
श्वरः हृदि सदाशिव ग्रीवायां शक्ति मूलाधारे शिव सह
स्रारे इति षट्त्रिंशत्तत्त्वन्यासः अथ प्राणायामः इति कृतोपि
कृतो भवति एवं परमेश्वर तमर्चजपादि पवनसंयमं
त्वपूर्वाचरेयामित्यजनमसोमनामिश्रकृतिरिति वचनात्
प्राणायामं विधायैव योगपीठं न्यसेत्ततो इति वचनाच्च
मूलविद्यया प्राणायामत्रयं कृत्वा योगपीठन्यासं कुर्यात्
तत्र प्राणायामविधिर्विविच्यते तत्र प्राणानां शरीरे दीर्घ
द्वादशांगुलाधिकानामायामः आयमनमायामः संकुचित
भावः शरीरसाम्यं शरीरात्मनभावापादनं चेति प्राणाया
मशब्दार्थः अत एव पवनसंयमनमित्युक्तम् तथा चाह
पुराणसंग्रहे अथ देहशरीरस्वकीयांगुलीभिर्द्वादश
स्थूलं चांगुलायाममस्तकम् दिनेशांगुलीभिः शरीरात्समी
रणाधिकः प्राणसंज्ञो मनो योगविद्भिः इति प्राणवायुसदा
यामसंयोगेन रात्मनभावेन यन्नो संयमात् समशरीरे
नवाभूतलामिन्नस्यैतु येरुतमायोगविन्न इति सत्

टि
का
~~५५~~
५३
93

पूरकाद्यंगत्रयात्मकः तथाच अंगत्रयात्मकः प्रोक्तः पूर
कुंभकरेचकैरिति तत्र कुंभक एव प्राणायामशब्दो मुख्यः
इतरयोस्तदुपकारकत्वात् स्त्रीनार्योश्च कनिष्ठानामिका
ङ्गुष्ठैर्यन्नासापुटधारणम् प्राणायामः स विज्ञेयस्तर्जनी
मध्यमे विना तु स पुनर्द्विविधः सहितः केवलश्च तत्र स
हितोपि द्विविधः रेचकादिक्रमः पूरकादिक्रमश्चेति तत्र
रेचकादिक्रममाह योगशास्त्रे प्राणायामस्त्रिधा प्रोक्तो रे
चकुंभकपूरकैः सहितः केवलश्चेति कुंभको द्विविधो
मतः विरिच्य पूरकः कार्यः शनैः सहितकुंभकैः यावत्के
वलसिद्धिः स्यात्तावत्सहितमभ्यसेत् तत्क्रममाह यंच।
सारे रेचककुंभकपूरकभेदात्त्रिविधः प्रभंजनायामः पु
वेदाक्षिणायामित्यसम्पातयेद्वामया मध्यमया सम्प्रापये
च्चनाम्नेवं मैवं प्राणान्निरेचकादीनि षोडशनाद्विगुणा
चतुष्षष्टिकमात्राणि तानि च क्रमशः इति नासेत्यस्पद
द्विगुणायत्नादिभिः सम्बन्धः तथाच इडवामतनोर्मध्ये
मपुसापिंगलापरे तद्विगुणोतिषोडशनाडिगुणाइय
कः अथ पूरकादिक्रममाह संमुख शीतोष्णमार्गेणाश
नैः समीरमापूरयेत्सोदरमाद्रेणार्विकारमात्राभिरप
ततन्नः कालाग्निमन्त्रापितं चिन्तयन्नितः ततो धारयेन्मात्र
तेधीरवेताश्चतुष्षष्टिमात्राः समापूरितेतम् वाह्यांश
नारेचयेन्मन्दमेतं तदर्धाभिरन्तर्निरुद्धंतुलाभिः त
थाववामकेघ्वारे पूरकं कुंभकं चैव रेचकं च विचिन्त
येत मूलाधारेन पंकजापीतावायुः शनैः शनैः
पयंपूरयपद्धेद्वे ॥

नवस्रोविनिर्नैतेइयः नतत्त्वेत्वंभयेद्धायुंप्रकाशगगनमा
नसः कुंभकेविन्नयेद्धीमान्विर्योमुक्तिकरीशुभाम् तदा
तुरेचयेद्वायुंगम्येनयत्नभावतः देहान्निःसारयेन्मंशीघ्र
देहस्थेनमोगुणो वामेनपूरयेद्वायुंदक्षिणेनविरेचये
त् माहेन्द्रेणसमेनैवमंत्रीकुंभकमभ्यसेत् सदाकुंभक
योगेनलभ्यतेसिद्धिरुत्तमा अभ्यासीकारयेन्मात्रांयथे
ष्टतन्त्रदर्शिनो यथाशक्त्यापिवेद्वायुंयथाशक्त्यावकुंभ
येत् स्वभावेवत्यजेद्वायुंस्ततःसिद्धिःप्रजायतइतितस्या
विधायाथपूरकादिक्रमप्रवर्तिन्यातेरेचकः रेचकादिक्रम
स्तुसाधारणनयायामः भुम्यनुसारेणप्रपंचसाराद्वैवे
सवादिसामान्यनयाश्रीकृत्वात् तथावक्ष्यतिः प्राणाया
मास्त्रयःप्रोक्ताःरेचकपूरकुंभकाइति सुमाधिनेप्राणा
नोरेचकादिक्रमइतिकश्चित् उभयथापिसामान्यत्वेन।
शान्तरेणपूरकादिक्रमोपिसामान्यतयावेसवादेशुत्र
नेतस्मादस्मिन्प्रकरणेसामान्यत्वेनोभयोःप्राप्तौविशेष
त्वेनपूरकादिक्रमस्यैवप्रशस्तत्वमाहमहेश्वरःपूरकंकुं
भकंरेचमादि तत्रवायोरादानकालेपूरकनामप्राणाया
मः धारणेकुंभकनामाऽपरेरेचकनामा तदुक्तं वायोरा
शोपूरणंवायायादारेपूरकोहिसः संपूर्णकुंभवा
द्वायोर्धारणंकुंभकोमतः बहिर्यद्रेचनंवायोरुदराद्रे
चकःस्मृतः तथाचदक्षिणामूर्तिः मूलमंत्रेणदेवेशि।
वामेनापूर्यचोदरम् कुंभकेनचिरात्पश्चाद्दक्षिणेनापस
रयेदिति [illegible] श्वासमन्नासमभ्यासोनोवामेनापूर्य
चोदरम् नेत्रगजेपि वामेननाम्नारभ्यरापूरयेदृप्सता।

वि॰
टी॰
९९
९४
९५

त्मनास्मरन्नत्वमत्यन्तश्वासहितोनापसारयेदिति तत्र
क्रममाह मूलाधारस्मादिलयमितिमनसोलयमित्य
र्थः तेनैववायोरपिलयभावित्वात् तेनराजे मूलाधा
रेमनः कृत्वावायुमाकृष्य मूलतः नाभिचक्रान्तरेनीत्वास
र्वाङ्गानिचवारयेत् यथोक्तमिसहजगतागतशीलेवा
युयथाशक्त्याकर्षयेदित्यर्थः प्रकाशपरमात्मनिगते
लीनेमानसेयस्यसः प्रकाशगतमानसः तेनस्वप्रकाशे
सच्चिदानन्दपरमात्मस्वरूपः सकुंभयोगादित्यर्थः अष्टाग
यथात्मके प्राणायामे कापिविद्याध्यानेभवतितेनवर्तत
आहरः कुंभकेरवितयेदित्याह विद्यामोतोपयोगिनीम
तातेनविद्यातोसाचश्रीविद्याश्यतत्राहभक्तिकरीशुभा
मतितेनकुंभककालेमूलादिब्रह्मरन्ध्रान्तमूलविद्या
भावयेदित्यर्थः श्रीविद्यायाः सत्त्वध्यानेअयोदितित्स्वगर्भ
पतेप्रकारादिषुप्रमेकमशक्तौ केवलकुंभकेचेतिध्येय
रेचकप्रकारमाह ततेस्यादिवाहिरीतिशेषः स्वभावतः न
तन्नाधिकातत्रमध्यानत्रकाभ्यासरोधापनः तथावा
केप्रकेपिवेद्दाप्रप्रकेप्रकेवधारयेत् यथासिंहोगजाश्वं
श्चोभवेद्दश्यः शनैःशनैः तथैवाहितिनोवायुरन्यथाहंति
साधकं प्राणायामेनयुक्तेनसर्वरोगक्षयोभवेत् युक्ता
भ्यासयोगेनसर्वरोगसमुद्भवः हिक्काश्वासश्चकासश्च शिरः
कर्णाक्षिवेदनाः भवन्तिविविधारोगाः प्राणायामव्यति
क्रमात् ततः प्राणायामाः प्राणप्राणायामात्मभावेतत् इ
तिदेहाग्निः सारयेदितिरेचकयोगवायुमासरूदेहस्थल
मार्गेणवाहीतिसतत्तेनवामयेदित्यर्थः अयमप्रकारोऽतो
तिपयमस्तवामेनमोहना ॥

रेचकप्राणायामेप्रथमे । द्वितीयादिषुमेतद्वृत्ति
गेनैवपूरयेत् तदुक्तं येनैवमेत्रेणान्नेनपूरयेद्धारयेत्तत
रेचयेत्ततोन्येनशनैरेवपुनःपुनः योगशास्त्रेप्रयास
नेदृढोयोगीवशीहितमिताशनः गुरूपदिष्टमार्गेण
प्राणायामान्समभ्यसेत् चलेवातेचलंचित्तंनिश्चलेदृ
ढबन्धनम् योगीस्थाणुत्वमाप्नोतिततोवायुंनिबन्धयेत्
यावद्वायुःस्थितोदेहेतावज्जीवनमुच्यते मरणंतस्यनिष्क्रा
न्तिस्ततोवायुंनिबन्धयेत् मलाकुलासुनाडीषुमारुतोनै
वमध्यगः कथंस्यादुन्मनीभावः कार्यसिद्धिःकथंभवेत्
शुद्धमेतियदासर्वंनाडीचक्रंमलाकुलम् तदैवजायतेयो
गीप्राणसंग्रहणेक्षमः प्राणायामंततःकुर्यान्नित्यंसात्वि
कयाधिया यथासुषुम्नानाडीस्थामलाःशोधंप्रयान्तिच
बद्धपद्मासनोयोगीप्राणंचन्द्रेणपूरयेत् धारयित्वा । य
थाशक्तिपुनःसूर्येणरेचयेत् प्राणंसूर्येणचाकृष्यपूरये
दुदरंशनैः विधिवत्कुम्भकंकृत्वापुनश्चन्द्रेणरेचयेत् ये
नत्यजेत्तेनपीत्वाधारयेदतिरोधतः रेचयेच्चततोन्येनश
नैरेवनवेगतः प्राणंचेदिडयापिबेन्नियमितम् । भूयो
रेचयेत्पीत्वापिंगलयासमीरणमथोबद्ध्वात्यजेद्वामया
सूर्याचन्द्रमसोरनेनविधिनाभ्यासंसदातन्वतांशुद्धाना
डीगणाभवन्तियमिनोमासत्रयादूर्ध्वतः इति तथाचवि
ष्णुनारे विपरीतमनोमयादर्थीनपुनःपुनरभ्यस्तोहिप
रीतमिति प्रसनाविधिनासुभगाःसततंमरुतोविदधी
नमसंयमनम् प्रथक्कुम्भफलमाह सदेत्यादि केवलकु
म्भकयोगेनसर्वथा समाधिनेवायोमायासप्यानमुकस्य

वि
यो
~~१८~~
५५
95

माभ्यासेनशाध्यंकामवारमाद्वयभ्यासोन्यादिप्रभ्यासो
ग्रथमाभ्यासोनत्वदर्शिनोमात्रेयपश्चेष्टेयपश्चकारयदि
त्यर्थः पतदेवस्पष्टयतियथाशक्त्यामादिनश्वासमाने प्र
थमाभ्यासोयथोक्तसंख्यामात्रायाम्नूनमपिकुर्यात्मध्य
माभ्यासोयथोक्तसंख्यामेवउत्तमाभ्यासोनतोधिकसंख्ये
मपिकुर्यादितिपश्चेष्टपदतात्पर्यम् श्रथमात्रालक्षणमा
ह नारदः कालेनयावतास्तीयोद्दस्तः स्वजानुमंडलम् प
र्यतिमात्रासमानस्यास्वयेकश्वाससमात्रया हेकारीतेवमा
पदस्तिशीघ्रकंपनहुतेनविलम्बितेक्रियतेवाङ्गलोस्फोटः
सामात्रायोगकीर्तितेति शपिवकामायनीतेच मध्यमूर्त
याव दश्रमद्दुष्टेनवपीस्तेनमात्रोप्रा
च्यतेसद्भियोगेगभीष्टप्रयच्छति वक्तनस्तनन्मेतोस्त्रास्नामे
वमात्रा नष्टाववीनमोत्रे रेवपदसिणवाङ्गष्ठरयेहामत
लतः हात्रिंशदभ्यसेन्मेत्रप्राणायामः सउच्यतेशनैः ततः
पूरकानन्तरंकुंभकेअभ्यसेदित्यर्थः पतत्तदेवकादियदे
ग्रतपवकुंभकपववजपादिकेननरयोः दक्षिणामूर्तिक
ल प्राणापानौसमौकृत्वासविधायवकुंभके हृत्संकजेस
मासीनेसाधोपयतमानसः श्रगात्मसंहितायां यावच्छके
नियमस्यासत्रनमेवजपन्मंत्रं रामंमनुरूमंत्रस्यायन्म्।
वैक्षविधिनामत्रथोः श्रसतिनियमस्यकुंभककृत्वारामंमथ्या
यन्यावच्छकामंत्रजपेदिति स्वच्छन्दः पतेपर्वविशेषो
मोक्तस्त्रयथाशक्तिमंत्रजपेदितिवैभवः नयेवश्रीसे
कवहपन्यासेनसवैवैवायप्रकारः श्रतपवश्रीविद्याया
वामकेश्वरतन्त्रे कुंभकेविनियोहिता ॥ ॥

ल्पियोग्रंथे किं करोति भावमित्युक्रमिति निवर्त्तते वस्तुतस्तु सग
र्भके प्राणायामे केवलकुंभके पर्यवसानं सहितकुंभके शक्त्या
वेगवच्चेयं प्यशक्तो कुंभकेनावश्यकं जपध्यानेमितितन्ने
षोवचनानां निर्गलितार्थः सगर्भमूलेन वा लययावानदश
क्तो प्रणवेन वा कार्यः तदुक्तं फेत्कारीये प्राणायामत्रयं कु
र्यान्मूलेन प्रणवेन वेति निषिद्धः प्रणवो नारीणां प्रणवस्था
ने सार्धत्रिमात्रिकमोंकारो ज्ञेयः कालिकापुराणे चतुर्द
शप्रोक्तो यस्तु सार्धत्रिमात्रसंज्ञकः नास्यै वेदसमोप्युक्तः शू
द्राणामेव तत्कथ्यते इति प्रणवस्थापितप्राणानां पूरकादीनि
पूरायामो कैवल्यानपादो तेनराजेन तदप्यथा यदुक्तं तेन
राजे एवं समापिते पञ्चादाविंशन्मात्रया हरेत पादयेन्न
नपूर्य रेचयेन्न तरीयते इति कात्रिमते तदेनयामनयो
र्विकल्प तत्राप्यशक्तो सामान्य पथके कार्याणि त्रोकाकार्यो त
यथा तथा द्वादशमात्राभिः कुंभकः क्रियते सहितस्याहि च
तुर्मात्राभीरेचकः क्रियेते तथा प्राणायामत्रयं तेन च मेकैक
त्रितयात्मकमिति अत्राप्यशक्तो सद्भुगादयाकः कार्यः प्रा
णायामत्रयं कुर्यादित्यर्थः अतस्त्सस्वरविधायसदाप्रनरीति तद
चनेन तत्पद्धतो व्याख्याते इति तानामापकवारं मूलमुच
रन्नाहुम् एयं वत्त वारा कुंभक कृतावामनासाहिवारे च
येदिति प्राणायामत्रयं कुर्यादित्यर्थः अत्रहर्त्तिकानपुराण
पुर्वोक्तं सगर्भ पूरकादो वाम प्रवोत्तम अथवा
तन्मतमेव शमितिनो विमः तत्राप्यशक्तो स्तानार्णव दाहि
णां मूर्तिध्यानपूर्वकसर्वकुंभके न चिराहृमेन्यस्येव यदृच्छाणा मि
तिसंश्रयः इति सहितकुंभकः अथ केवलकुंभकः योग

वि
की
२८
96

शास्त्रे रेचकं पूरकं मुक्त्वा सुखं यद्वायुधारणं प्राणायामो
यमित्युक्तः स वै केवलकुंभकः केवले कुंभके सिद्धे रेचपूर
कवर्जिते न तस्य दुर्लभं किंचित्त्रिषु लोकेषु विद्यते शक्तः
केवलकुंभेन यथेष्टं वायुधारणात् राजयोगपदं चैव ल
भते नात्र संशयः हठं विना राजयोगो राजयोगं विना ह
ठः न सिध्यति ततो युग्ममानिष्पत्तेः समभ्यसेत् कुंभित
प्राणरोधांते कुर्याच्चित्तं निराश्रयं एवमभ्यासयोगेन रा
जयोगपदं व्रजेत् कुंभकात्कुंडलीबोधः कुंडलीबोधतो
भवेत् अनर्गला सुषुम्ना च हठसिद्धिश्च जायते हः सूर्यः
ठश्चंद्रस्ताभ्यां सूर्यचंद्राभ्यां दक्षिणवामाभ्यां पिंगलेडाभ्यां
सुषुम्नांतर्मूलाधारादौ योगः हठयोगस्तस्य स च प्राणा
यामः राजयोगः स च सुषुम्नामार्गेण षट्चक्रभेदेन शिव
शक्तिसामरस्यलक्षणमाह नेत्रराजे कम्पसुशुलकान्।
लोवेमनः स्थैर्यलक्षणम नहस्कोति प्रकाशोच योगसि।
द्धलक्षणमिति योगशास्त्रे वपुः कृशत्वं वदने प्रसन्न
तानादस्फुटत्वं नयने सुनिर्मले अरोगता बिंदुजयोग्निदी
पनं नाडीविशुद्धिर्हठसिद्धिलक्षणं इति केवलकुंभके
उक्तः प्राणायामः सगर्भो विगर्भश्च द्विविधः स्यात् तदुक्तं रुद्र
यामले सगर्भश्च विगर्भश्च प्राणायामो द्विधा मतः इति तथा
वयोगिनोत्र प्रथमं प्राणायामः सकलश्रुतिनिधमनकरावि
गर्भः योकामोशनजणाफलोगर्भकलितः जपध्यानादिभिः सव
नगर्दे तो गर्भरहितः सगर्भस्तु कोसुतेन यो रहत्फे योगानि
रतोविनिमयुतोविविधः उत्तमाधममध्यमभेदात् तथाचतंत्र
गते प्राणायामस्त्रिधा प्रोक्त उत्तमाधममध्यतः लाघवाद्भुत
तमात उत्तमाश्चिनानिहाति

सर्वांगस्वेदसंभूतिर्हि रथमे मध्यमे तथा सर्वांगकंपनं श्रे
ष्ठमभ्यासकालसंभूतान् नेच्छन्मगुणाभूयरभ्याःसार्के
नयोगतः तस्मात्समभ्यसेत्प्रातः सायं च नियमेन वै तथा
च त्रिभुवासारेणुविः प्राणायामान्प्रणवसहितान्षोडशव
शीघ्रमानसा पूर्वचयतिर्हिवसमेंवविनतुतेहितानायलक्षे
णाघटरणाक्रुतेहाभिकालितंभूतनन्येतेमासादिरुडरितक
लौवदहना: आपोतमीधाहिरथीहमासैर्जन्मान्तरोपार्जि
तपापपुंजानासंवत्सराहहूयदेनदेवंप्रकाशत्येवपर
भुताखिलम् योगशास्त्रम् प्रातन्मध्यान्हेनसायमर्धरात्रे
वकुंभकानाशनैरशीतिपर्यंतेचतुर्वारंसमभ्यसेत् कनी
यसिभवेत्स्वेदः कंपोभवति मध्यमेतिष्ठत्युत्तमेप्राणरोधे
पद्मासनेमुहुः जलेनश्रमजातेनगात्रमर्दनमाचरेत् दृ
ढतालघुताचैवतेनगात्रस्यजायते अभ्यासकालेप्रथमे
शस्तंक्षीराज्यभोजनं ततोभ्यासेदृढीभूतेनताहृङ्नियम
ग्रहः तत्क्रमः विविक्तपद्मासनः सन्निमीलितनयनद्व
यो मूलाधारार्पितचित्तवृत्तिर्मूलमंत्रादिकमुच्चरन्
इडयावामनासापुटाषोडशमात्रयावायुमापूर्यमूलाधार
स्थपंचाशद्वर्णेकनिष्ठानामभितोमातृकावर्णैश्चवनच्छेष्टि
मात्रयाततेवायुसंभपिनाद्वात्रिंशन्मात्रयापिंगलयादक्षि
णनासापुटेनः शनैःशनैस्तंवायुंरेचयेदित्येकः प्राणायामः
पुनस्तत्पिंगलयावायुंशनैःशनैःसमाकुम्भयित्वेडया
रेचयेदित्यन्यः एवंवैपरीत्येनविंशतिवारंषोडशवारं
द्वादशवाराष्टौवाहिवायथाशक्तिकुर्यात् ततः सिद्धिप्राप्य
तोदेति शारदातिलके मात्राहिकमेणैवसम्यगाहाद।

वि
सं
८०
97

शषोऽस्मीति संहेयः अथ सर्वत्र प्राणायामेनैव सर्वेषां
कर्माधिकारः अकरणे नित्यश्रवणात् अगस्त्यसंहिता
या प्राणायामैर्विना यद्यत्तत्कर्म निरर्थकं अतो यत्ने
न कर्तव्यः प्राणायामः अर्थाधिभिरतपश्चावश्यकोऽयं भूत
शुद्धिरिव सत्तायामिति इति प्राणायामविधिमेतद्धयमा
धारणाः अथ योगपीठन्यासः तत्रांसोरुहृदयकमलेनप
दचतुष्टये स्रुवनाभिपार्श्वहृदयमध्येसकलमनगात्रव
तष्टये योगपीठं इति न्यसेद्देहे ध्यात्वा न्यसेत् मूलाधारे च
महाकालाय रक्तवर्णाय मेरुकाय नमः तदुपरि स्वाधि
ष्ठानपर्यन्ते च पंचदशावक्त्रदशभुजनरकक्रूरवामद
स्तिकापाशाय कालाग्निरुद्राय नमः तदुपरि नाभिपर्यंत
वन्यकूर्मविरायै मलप्रकृत्यैः तदुपरि हृदयपर्यंतं च आधार
स्वंदृयभायेपकजहृदयपारिग्रेयआधारशक्त्यैः तदुपरि हृ
दयपद्मे च कूर्माय च अनन्ताय च वराहाय च पृथिव्यैः च
अस्तनार्णवाय च समस्तमातृकामत्स्याय च नवरत्नद्वि
पाजिताय नवरत्नमयद्वीपाय तत्रैव नवखण्डेशाना
रिमध्यान्ते च अं पुष्परागरत्नाय च कं च नीलरत्नाय
चं च वैडूर्यरत्नाय च टं च विद्रुमरत्नाय च तं च मौक्ति
करत्नाय च पं च मरकतरत्नाय च यं नवज्ररत्नाय
शं नगोमेदरत्नाय च लं क्षं पद्मरागरत्नाय तत्रैव च स
र्णपर्वताय तदुपरि च नन्दनोद्यानाय तन्मध्ये दत्तकल्प
कोद्यानाय च वसंतादिसमस्तेभ्यः पश्चिमे च इन्द्रियाश्वेभ्यः
पृष्ठे च इन्द्रियापाण्डुगणेभ्यः च विचित्ररत्नभूमिकायै तत्र
पाश्चमाद्रिमध्यान्तविलोमेन च कालचक्रेश्वरीश्रीपा

मुद्राचक्रेश्वरीश्रीपा ॐ मातृकाचक्रेश्वरीश्रीपा ॐ रत्नचक्रे
श्वरीश्रीपा ॐ देशचक्रेश्वरीश्रीपा ३ ॐ गुरुचक्रेश्वरीश्री॰ ॐ
रत्नचक्रेश्वरीश्री॰ ॐ ग्रहचक्रेश्वरीश्री॰ ॐ मूर्तिचक्रेश्वरीश्री॰
करुणानेत्रपरिनिषये॰ माणिक्यमंडपाय॰ तस्यैवनैर्ऋ
तादिकोणेषुमध्येच ॐ देशरूपिणीशक्ति ॐ कालरूपिणी
शक्ति ॐ आकाररूपिणीशक्ति ॐ शब्दरूपिणीशक्तिश्री॰
मध्ये ॐ संगीतयोगिनीशक्तिश्री तन्मध्ये ॐ समस्तगुप्तप्र
कटयोगिनीचक्ररूपिणीशक्तिश्री॰ ११ तन्मध्ये ॐ कल्पत
रुभ्यो ॐ तेषामधस्तात् १ रत्नवेदिकायै तदुपरि ॐ श्वेत
छत्राय तस्याधः ॐ रत्नसिंहासनाय ३ येनतत्सर्वंमानसप
कनपद्मविनम्रयध्यायध्येनतनत्यानाम्यध्ववस्त्ररत्नसिं
हासनेतेनात्मदेहेध्यायेत तत्रसिंहासनदेवतान्यसेत् ॐ
रक्तवर्णायवृषभध्वजायधर्मायनमः ॐ वामांसे ॐ श्या
मवर्णायसिंहरूपायज्ञानाय वामोरौ ॐ पीतवर्णायभू
ताकारायवैराग्याय॰ दक्षोरौ ॐ इन्द्रनीलप्रभायगजरूपा
यैश्वर्यायसतीसिंहासनपादरूपिणे अधर्माय वाम
पार्श्वे ॐ अज्ञानाय नाभौ ॐ अवैराग्याय दक्षपार्श्वे ॐ अ
नैश्वर्याय ॐ विद्यायै तदुपरि ॐ आनन्दकन्दाय ॐ संविन्ना
लाय ॐ प्रकृतिमयपत्रेभ्यः ॐ विकृतिमयकेसरेभ्यः ॐ
पंचाशद्वर्णबीजाढ्यसर्वतत्त्वरूपायैकर्णिकायै तस्यां ॐ
अं सूर्यमंडलाय ॐ उं सोममंडलाय ॐ मं वह्निमंडलाय ॐ
सं सत्वाय ॐ रं रजसे तं तमसे ॐ आं आत्मने ॐ अं अन्तरा
त्मने ॐ पं परमात्मने ॐ ह्रीं ज्ञानात्मने॰ तदुपरि सर्वादिव
तादिदलमध्येच ॐ तानतनात्मने॰ ॐ मायातत्वात्मने ॐ म

वि
गी
९८
98

लनत्वात्मने ४ विद्यातत्वात्मने ४ परतत्वात्मने ४ ततः के
सरेषु पूर्वाद्यष्टदिक्षु मध्ये च श्रीचक्राधारपीठस्य नवश
क्तीर्न्यसेत् कर्षयैवाश्री ४ ह्लन्दयैसाश्री ४ ह्सगुह्यैसा॰
श्री॰ ४ विद्रूपासाश्री॰ ४ विमलासाश्री॰ ४ ग्रन्तयैसाश्री॰
वर्यैसाश्री॰ ४ ध्रुवन्द्रयैसाश्री॰ मध्ये च कर्णिकायां ४ ध्रुवम
हैन्यसाश्री॰ एतावत्सामयपीठविस्पष्टरूपवर्णाध्येयाः ततउप
रि ४ क्लीं सर्वशक्तिकमलासनाय नमः इति सिंहासनमेत्र
विन्यस्य तदुपरि श्रीचक्रं ध्यात्वा ४ मूले समस्तप्रकटगुप्त
गुप्ततरसंप्रदायकुलकौलिनीगर्भरहस्यपरापररह
स्यातिरहस्ययोगिनीसिद्धचक्रपादुकाभ्यो नमः इति ध्यै
यकत्वेन विन्यस्य हृदि त्रिकोणं विभाव्य तन्मध्ये मूलं ह्रीं
क्लीं भगवति ब्लूं नित्याकामेश्वरी श्रीं सर्वमनवशंकरि॰
त्रिपुरभैरवी पं विन्यस्य ह्रीं श्रीं महात्रिपुरसुन्दर्यै श्री॰ इति
विन्यस्य प्रणवादिनस्तोत्रं मूलविद्या च मूलविद्या च वि
न्यस्य श्रीचक्रं पुरत्रयात्मकं ध्यात्वा तत्रोर्ध्वगाक्रमेणाद
वाग्भवमुद्धार्य चतुरश्रषोडशदलाष्टदलात्मने जीवा
त्मकाय प्रथमपुराय इति व्यापकं न्यसेत् ततः दकामराज
मुद्धार्य चतुर्दशारद्विदशारात्मने उक्षात्मकाय द्वितीय।
पुराय इत्यपि व्यापकं ४ शक्तिकूटमुद्धार्याष्टारत्रिको
णबिन्दुचक्रात्मने घ्राणात्मकाय परतीयपुराय इत्यपि व्या
पकं ४ इच्छाशक्तिज्ञानशक्तिक्रियाशक्त्यादिसमस्तत्रि
पात्मने श्रीचक्रस्य पुरत्रयाय इत्यपि व्यापकं ततो हृदयादि
कोणाभ्याग्रादिकोणत्रयमपि परत्रयात्मकं ध्यात्वा ततः प्र
णवादिनमोन्तवाग्भवादिकूटत्रयन्यसेत् ततो नादं वि

इकलाप्येष्टागौरीशिवामाविघ्नीहन्तरीसर्वानन्दाभ्यः श्रीव
कस्यैत्रैलोक्यमोहनादिनवचक्रशक्तिभ्योनमःइत्यनेनवा
यकेऽर्चयेत् ततोहृदयकमलकेसरेषु कामेश्वरीप्रीतस
नवशक्तीर्न्यसेत् ४ मोहिन्यै ४ क्षोभिण्यै ४ वशिन्यै ४ स्त
म्भिन्यै ४ आकर्षिण्यै ४ द्राविण्यै ४ आह्लादिन्यै ४ क्लिन्नायै
मध्ये ४ क्लेदिन्यै इतिबिन्दुस्थत्रिकोणमध्ये ४ बालामूल
पंचदशींवाग्भवाद्यंत्रिकोणारक्तवर्णांत्रिपाणिपीठश्रीवाम
कोणे ४ शक्तिकूटद्वये षोढामूलाछिन्नकमलपुष्पवर्णा ष
ट्कोणिपीठश्री इतिपीठचतुष्टयंबिन्दुस्थपुनर्वैन्दवश्र
ग्नेयादिकोणेषु ४ लांह्लांब्रह्मणेपृथिव्यधिपतयेनमोब्र
ह्मप्रेतासनश्री ४ वांह्लींविष्णवेअपामधिपतयेनमोविष्णुप्रे
तासनश्री ४ रांह्रूं रुद्रायतेजोऽधिपतयेनमोरुद्रप्रेतासन
श्री ४ यांह्रैं ईश्वरायवाय्वधिपतयेनमईश्वरप्रेतासनश्री
मध्ये ४ ह्लौं वियदधिपतयेपंचवक्त्रायसदाशिवायप्रेत
पद्मासनायनमः सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनश्री इतिपं
चप्रेतासनंन्यस्यतदुपरिरक्तपद्मंकर्णिकापूर्वदलाग्र
गामिनषट्कोणपीठेषडासनानिविन्यसेत् ४ ऐंह्रींसौः
त्रिपुरासुधार्णवासनायनमः ४ ऐंक्लींसौः त्रिपुरेश्वरी
पोताम्बुजासनायनमः ४ ह्रींक्लींसौः त्रिपुरसुन्दरीदेव्या
त्मासनायनमः ४ हैंह्क्लींह्सौः त्रिपुरवासिनीसर्वचक्रा
सनायनमः ४ ह्सैंह्स्क्लींह्स्सौः त्रिपुराश्रीसर्वमन्त्रासनाय
नमः ४ ह्रींक्लींब्लें त्रिपुरमालिनीसाध्यसिद्धासनायनमः
इतिबिन्दुस्थमध्यचक्रेचक्रः पीठचक्रासनंन्यसेत्
पेशाग्नौ वाग्भवहृदयमूर्धाग्निचक्रेकामगिर्यालयम्

त्रि
सौ
४५
99

वेशनाद्यात्मके जाग्रद्दशाधिष्ठायके इच्छाशक्त्यात्मकरु
द्रात्मशक्ति कामेश्वरी देवी ह्रीं क्लीं सौः त्रिपुरसुन्दरी देव्या
त्मासनाय वायव्यकोणे ४ कामराजहृदय सूर्यचक्रे जाल
न्धरपीठे षष्ठीशनाद्यात्मके स्वप्नदशाधिष्ठायके ज्ञानश
क्त्यात्मविष्ण्वात्मकशक्ति श्रीवज्रेश्वरी देवी हैं ह्क्लीं ह्सौः त्रिपु
रवासिनी सर्वचक्रासनाय नमः नैरृत्ये ४ शक्तिहृदयपुश्रायं
सोमचक्रे पूर्णगिरिपीठे नदीशनाद्यात्मके सुषुप्तिदशा
धिष्ठायके क्रियाशक्त्यात्मकब्रह्मात्मशक्ति श्रीभगमालि
नीदेवी स्हैं ह्सक्लीं स्सौः त्रिपुराश्री सर्वमंत्रासनाय नमः आ
ग्नेय समस्तहृदयहृदयसुश्रायं ब्रह्मचक्रे महोड्यानपीठे श्री
वर्णनाद्यात्मके तुर्यतुर्यातीतदशाधिष्ठायके परब्रह्मश
क्त्यात्मकश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीदेवी ह्रीं क्लीं ब्लें त्रिपुरमालिनी
साध्यसिद्धासनाय नमः ४ ऐं क्लीं सौः कव ५ श्रीमहात्रिपुरसुं
दरी सर्वमंत्रासनाय नमः इति विन्यस्य ४ त्रै ५ शिवशक्ति
सदाशिवेश्वरशुद्धविद्यामायाकालनियतिकलाशुद्धाशुद्ध
विद्यारागपुरुषप्रकृतिबुद्ध्यहंकारमनस्त्वक्श्रोत्रजिह्वा
घ्राणवाक्पाणिपादपायूपस्थशब्दस्पर्शरूपरसगन्धाका
शवायुवह्निसलिलपृथिव्यात्मने श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्या
योगपीठासनाय नमः इति व्यापकं कृत्वा ततो मूलत्र
याद्यं श्रीमन्महात्रिपुरसुन्दरी श्री इति षट्त्रिंशत्तत्त्वात्म
केदेहमये महायोगपीठे निजेष्टदेवता हृदि न्यसेत् इति
देहमये पीठे चिन्तयेत्परदेवतामिति योगपीठन्यासः
षष्ठमंत्रन्यासः महाषोढा सृष्टिमार्गेण मातृकान्यस्त्वा
विग्रहः मंत्रन्यासं ततः कुर्याद्देवता ॥

भावसिद्धये ततस्तिमंत्रन्यासानन्तरमित्यर्थः मंत्रन्यासश्चर्प
स्यमंत्रसम्बन्धीन्यासः वैशम्पायनसंहितायाम् ततश्चप
स्यमंत्रस्यन्यासात्स्थ्यादिकां श्रुरेत् मंत्रस्यैवन्यासः कर्त
व्यः सिद्धिमिच्छतानयनपर्पंगाद्दोमायाः सिद्धमंत्रकृताग्रपि
श्रेगन्यासादिभिर्हीनानदास्यन्ति फलान्यसौन्यासानशेषाम
सतः स्वदेहे दैवेताकामेनतद्दशमेतिग्रमः पापानिसपः य
शामयंयांतिवसंतिरहांसिसपन्नगानि श्रीशैलस्थादिवि
मस्यकरांगन्यसेन्ततः ततोमंत्रादयन्यासः स्त
नःपरम् ततकल्पविशेषोक्तान्यासानन्यान्समाचरेत् त
तोमंत्रपडेवर्णमात्रकायाः सबिंदुकैः विन्यसेन्मंत्रवित्स
म्यकशास्त्रदृष्टेनवर्त्मना ग्रयम्यंगकरन्यासस्ततोमुद्राः प्र
दर्शयेदितिक्रमः प्रमत्रापिश्रीविद्यामपिकृत्य श्रंतः शुद्धा
वस्थितिस्थितिविलयमयीनादरन्ताभिः कलाभिः श्रीकंठाद्यै
श्चविस्मृप्रभृदिनतनुभिः शक्तिलक्ष्मीमनोज्ञैः बीजैर्वर्णैः
समस्तैः कौलतत्वैरपिवशवान्मयागश्च · षोढाकाम
श्रुषोढान्वविधभवनामंत्रगुरुसर्वमेतः सप्तनरम्यागविद्या
यांविविधः षोढाश्रीचक्रकरशुध्यादिभेदात् ततषोढादि
विधः सर्वैतनरभेदात् ततपूर्वषोढान्यासः सर्वाधनायवि
बधः उत्तरषोढान्यासस्तत्रधोन्नायांविषययपव श्रीचक्रन्यं
सोरिविधः संहारसृष्टिस्थितिभेदात् करशुध्यादिन्या
सस्तुवक्ष्यतेः श्रीकण्ठादेरतिकामादिन्यासादीनामपि
तत्रैवान्तर्भावात् तत्र षोढान्यासः संहारश्रीचक्रन्यासः सृ
ष्टिश्रीचक्रन्यासः करशुध्यादिन्यासश्चेतिजपकालेस्थिति
श्रीचक्रन्यासस्यकरशुध्यादावन्तर्भावात् पूजाकालेसं।

वि
सं
१००

100

हारवक्रन्यासस्यापलक्षणेनेननद्दन्तुर्भवाम्रवक्तविंधोन्या
सस्तदवसेरसंवेधारावश्यकइतियोगिनीहृदयमनम
योगिनीहृदये एवंचक्रविंधोन्यासकर्तव्योवीरवन्दिते
षोढान्यासोणिमायस्तुमूलदेव्यादिकःप्रियेकरशुद्ध्यादि
कस्तुवसाधकेनाशुभसिद्धये प्रातःकालेथवापूजासमयेहो
मकर्मणि जपकालेथवानेषांविनियोगःपृथक्पृथक् इ
ज्ञाकालेसमस्तंवाकुर्वीतसाधकसत्तमः तत्रादौसर्वषोढा
न्यासः न्यासान्निवर्तयेदेविषोढान्यासप्रभुःस्वयं गणेशःप्र
थमोन्यासोद्वितीयस्तुग्रहैर्मतः नक्षत्रैस्तुतृतीयःस्याद्योगि
नीभिस्तुतुर्यकः राशिभिःपंचमोन्यासःषष्ठःपीठैर्निगद्यते
षोढान्यासस्त्वयंप्रोक्तःसर्वत्रैवापराजितः एवंयोन्यस्तगा
त्रस्सन्संपूज्यःसर्वयोगिभिः नास्यप्रत्यूहजोलोकेभुविपरमार
गुरोजनःसप्रवृत्ताःसर्वेषांसस्वयंपरमेश्वरः षोढान्यास
विहीनेयंयःप्रणमेद्देवपार्वति सोचिरान्मृत्युमाप्नोतिनरके
वाप्रपद्यते ज्ञानार्णवे षोढान्यासंततःकुर्याद्येनचक्रोद्भुप
कः विराट्स्वरूपोवर्णात्माशिवःसाक्षान्महेश्वरः गणेशः
प्रथमोन्यासःसर्वविघ्नविनाशकः तरुणादित्यसंकाशान्ग
जवक्त्रांस्त्रिलोचनान् पाशांकुशवराभीतिकरान्शक्तिसमन्वि
तान् एतान्विन्यसेद्देविमातृकान्यासवत्प्रिये ग्रं च ग्रुंविघ्ने
श्वराध्यानमस्त्वन्याविघ्नेश्वरायप्रियेनमस्त्वयेगविघ्नेश्वरश्री
ध्यानमः इतिकेचित गणेशाः शक्तयस्तुमातृकान्यासवा
हृद्याः इतिगणेशन्यासः प्रथमग्रहन्यासः ग्रहन्यासंततो
न्यसेदिति रक्तंश्वेतंतथारक्तंश्यामंपीतंचवर्णतःक्रम ५
मंदंकृष्णंधूम्रंधूम्रंधूम्रंसंविचिन्तयेत् ॥

रविमुख्यान्कामरूपान्सर्वाभरणभूषितान्नाभावैरके हृदे
न्यस्य यवर्गेण शशीततः भ्रूमध्ये नकवर्गेणभौममेनेत्र
ये न्यसेत् हृदि टवर्गेण बुधं तवर्गेण हृदस्योर्ध्वे हृद
ये परि देवेशि चवर्गेण गलेन्यसेत् पवर्गेण शनिना
भौराङ्कवक्त्रे शवर्गेन लक्षाभ्यां पादयोः केतुं न्यसेद्देवव
रानेन सर्पश्वेरेणकायास्त्रवक्षामस्त्रवामन्तानथामंगलो
धामयाग्रकोडपस्त्रज्ञानरूपयाग्रहद्युषाखिनीउकः सां
करीसहितोमृगुः शनिः शाकिसमायुक्तो राहुः कुम्भासम
न्वितः षगुपासहितः केतुः शक्रपस्तोनिकाः स्मृताः शनि
पूर्ववन्न्यसेत् ग्रथनक्षत्रन्यासः ग्रथनक्षत्रन्यासमा
हर्यानत्वयमहम् नलकालाग्निसंकाशाः सर्वाभरणभूषि
ताः नतिपाणयोश्विनीपूर्वावरदाभयपाणयः श्वग्नाश्वम
तथाश्वग्नंस्वग्नस्वमनेरोहिणी एकमेकं तथाहृन्द्रमेक
श्चितमुच्यते ललाटेलोचने पश्चान्तामदक्षिणकर्णयोः
नासापुटे चदेवेशि नयाकंठेन्यसेत्क्रमात् श्वोर्ते चपवि
न्यस्यवगाभ्यां च वक्षेषके दक्षकन्देचहाभ्यां वमवाक्क
न्धोहितोयके चपूर्वफाल्गुनी दक्षकूर्परेश्चजमंस्थितो
गुकरोफाल्गुनी वामकूर्परे विन्यसेत्स्वियेणाकवर्णिस्थितो
दस्तमाभिन्यसेत्स्वियेटवर्गेणापनाचित्रांवामेतमणिव
न्धके इकारेणश्वनां सानीदक्षहस्तचांविन्यसेताफेनशु
कांविशाखाचवामहस्तचविन्यसेत् नयदस्यानुराधा
वनाभान्यसेत्कपावेन पकारेणश्वनांज्येष्ठांन्यसेद्दक्ष
हे दक्षिणे पूर्वाषाढां वकारेणहृदहोगोविन्यसेन्ततः भका
रेणोत्तराषाढां वामेगातदनन्तरम् मकारश्रवणं

वि
गी
रव
१९
101

दत्तमात्रुनिविन्यसेत् पद्मानिनांपनिश्चेववामनात्रुनिवे
न्यसेत् लकारेणाङ्गनादेवेवशनभिधान्यसंस्थेप दत्तंजेवा
गताश्ववीभाइयदोततः वशावशीत्रिकान्यसेद्धामजेवा
गताक्रमात् वसहस्रोनगाभइयदोददत्तिणपादके लका
रेणानघाविंडविसर्गाभ्यांचरेवतीम् वामपादेतलेन्यस्य
योगिनीन्यासमारभेत् ध्यानमाह ज्वालादिन्यादिरुवेवत्
शतिनतत्त्वन्यासः अथयोगिनीन्यासः नेत्रांतरे विशुद्धेषो
डशारेनशाकिनीं भावयेत्सुधीः वयानदेवताकंठसर्वे
कामेनोमिइषेप रक्तारक्तत्रिनेत्रोपशुजनभयपत्तशूलख
ट्वाङ्गहस्तां वामेरवेरवेदयानाचषकमपिवराशूविततैक
वक्त्राम् अमग्रामग्रदृशामरिकुलमघनीपायसान्नप्रस
क्तोकेवस्यानेमरताधः परिवृत्तवपुषाभावयेच्छाकिनीं ना
गंगींकूंकैंतताङ्गैंङ्गौःमलेतिवरेतिच शुङ्गाकिनिपदेततः
सोरताहेतेपवदेत् सर्वसत्ववशेयाकाकोरेदेविपदेत
तः श्रागश्चहितयेयाकारमांशजोतयेवच शशूरूपेवा
रभंववोरदेवितनः परम् भर्गः सर्गः परमेतिततः प
रम् घोरेह्रंघोररूपेच पयेहीतिनमः पदे वामेडर
लान्तेचकसहेश्रीमहाविवगुरसन्तरे देवीतिवरदेवि
श्रपदेततः स्वगानिश्रुद्रपीवस्याविशुद्धांतेनशाकिनिर्वे
श्ररनाथदेवश्रीपादकांशजयामिच अङ्गुष्ठानामिका
भ्यांचकनिष्ठिकायामिमांन्यसेत् ततःषोडशपत्रेषु
वीदिस्वरपूर्वकाः अमनादिकशाक्तोत्लगविन्यसेतय
पाक्रमम् अमनाकौंश्रीगींशगौशान्यमाचोर्धकेतीनी

स्त्रीह्रावननोऽस्याः स्काराचततः परं स्थाचैकपद्मवै
ष्वर्यात्मिकारिणीनतः नश्चोषयात्मिकोवैवात्मिकावा
यतत्रात्मिका श्रमनादिकशक्तोनाशाकिनीमहेशंवपुः
नत्समानाप्रयादीनिमासपूजनविंतने ध्रनाहतेद्वादश
देशाकिणींरक्तयानगां ध्यायेन्मकर्णिकामध्येसाधकः स
र्वसिद्धये श्यामांशूलाम्रहस्तोरुमरूकमहितेनेतोत्ताचकेव
देनोंहासोरक्तवितेयोध्रकुटिविलिलमहष्टदन्तप्रभाभिः
हीमांतांदेवदेवीरहृदयकमलगांरक्तयावेकनाथा शुद्ध
मेशप्रमत्तांमधुमदमुदितांभावयेडाकिणीनां ततस्त
र ` ध्यानततदन्तपर्यपोजनात् प्रवैवन्तेयमशुद्धार्यकर्णि
कायाम्मसेहुपः पीतः कालरात्र्यादिशक्तीभिः दशपूर्वका
न्यमेहाद्वशपत्रे प्रवेशादिशुपद्माकंमे कालरात्रिसुखानीता
गायत्रीचततः परं वेदायारिणिकाचैवततोजाशात्मिका
पुनः वामुञ्चवजयाफेकारिणीमालात्मिकापुनः टेका
हस्तावर्टकारिणपूनाप्रवेशादिविन्यसेत् कालरात्र्यादिशक्ती
नीशाकिणीमहेशंवपुः नत्समानाप्रयादीनिमासपूजन
चिंतने मणिपूरेदशदलेलाकिनींमांसयानगां ध्यायेत्
कर्णिकामध्येसाधकः सर्वसिद्धये कुसोदेवोत्रिवक्रोत्रि
नयनमहितांदंष्ट्रिणीमुग्ररूपांवज्रेशक्तिंवदानाभयव
रदद्दानन्दवामदधानाम् ध्यानानाभिस्थपद्मेदशदल
विलसत्कर्णिकेलाकिनीतां मांसस्थांगौरभत्कोन्मत्तकहृद
वतींचिंतयेत्साधकेन्द्रः चित्रपागलत्माविन्यस्यशमप्योदी
न्याविन्यसेत् शमसीफट्कारिणीवशाकारिणपयनामसो
ध्यानदेवीचदातापणप्रभाक्षीनश्चैवव नत्वाचयावेनी

फट्कारिण्येनाहृदशपत्रगाः शमर्यादिकशक्तीनांला
किनीसहेशवपुः नत्समानायुधादीनिन्यासस्वजनचिंत
ने स्वाधिष्ठाने रसदलेकाकिनीं भावयेत्सुधीः मेदोधात
स्थुदेवेशीं परिवारसमन्विता स्वाधिष्ठानाख्यपद्मेरसद
ललिंनेवेदवक्त्रां त्रिनेत्रां पीताभां धारयन्तीं त्रिशिखशूल
कपालाभयाम्बुजगर्वां मेदोधातुप्रतिष्ठामलिमदमुदि
तांवान्धिनीमादिशुक्रामादप्यनसर्वचिंतामभिमतफ
लदांकाकिनींभावयेनाम् वन्दिनीभद्रकारीचमहामा
यायशाखिनी रमानन्धाचलेवांशांषड्दलेरवेवप्सेत
वान्धिन्यादिकशक्तीनांकाकिनीसहेशवपुः नत्समनायु
धादीनिन्यासस्वजनचिन्तने मूलाधारेवेददलेशाकि
नीमस्थिदेवताम् परिवारयुतांदेवींकर्णिकायांतुभा
वयेत् देवींमौनैः स्वरूपांत्रिनयनांविलसत्संबवक्त्रांसदंष्ट्रां
हस्तांभोजेषुचापंसृणिमपिशूलकंतानमुद्राम् मूला
धारस्थपद्मेनिखिलपशुजनोन्मादिनीमस्थिसंस्थांशुक्ल
मेधीतिशुक्लांमधुमदमुदितांचिंतयेत्तांप्रसन्नाम् वरदा
शाकिनीषष्ठाचक्रपीठस्थान्तरस्थितो चतुर्दलेशुभ्रवर्णादिमसे
नत्समानायुधादीनिन्याससस्वजनचिंतने आज्ञायांहृदलेप
द्मसेनाधोयानदेवता ध्यानान्ताकर्णिकामध्येमंत्रनयवि
वेभिश्राणांतानुसंदर्शमहकसहितामसमालाकपालाभ
यमुद्रांमकलमरतनताहाकिनीभावयेत्ता हंसवर्णामावृतेन
सः

इत्यपिविन्यसेत् वलहृदयेक्रमादेविनमेद्दलशःपूर्वकम्
हंसवर्णादिशक्तोल्लहाकिनीसहृदशेवपुः तत्समानायुधं
दीनिन्यासमहजननविनने ब्रह्मरन्ध्रे सहस्रारेकर्णिकायां
तयाकिनीं तोगुरुपादगोदेवींध्यायेत्सावर्णाशुभा
मुराद्ध्यामसत्वपंग्रसकलदलगतेयाकिनीभैरवीतोयदे
णपाग्रोसमुल्लासुधकलितकरोसर्ववर्णीसमष्टिं शदी
नोसर्ववक्रासकलसुखकरीसर्वधात्वसरूपासर्वानेस
कविनेपरशिवरसिकाभावयेत्सर्वरूपाम् तन्मंत्रपूर्व
वन्मसपरिनोध्यमस्तादिकाः शुमहंदिकशक्तोतोयाकि
नीसहशिवयुः तत्समानायुधादीनिन्यासमुजननाविनने
इतियोगिनीन्यासः अथराशिन्यासः प्राणानायम्यमूले
नराश्रीनोध्यानमाचरेत् रक्तेश्वेतेहरितेशोपाडुविचित्रेस
नेस्मरेत् पिशंगपिंगलोकरकर्बुरोतन्यभवान् श्रा
कारादिवलकेनविन्यसेत्सरवाल्लिंगे मेषदतिणपल्लो
नेताह्न्हृतवहूस्य मसेतानुनिवेदस्तमिथुनंतृषयाणतन
हाभ्यांकर्कटकेऊतोहाभ्यांसकन्देचंसिंहके ग्रयुक्तारविस
गोभ्यांशवर्गेणचकन्यको दतिणेनशिरोभागेविन्यसे
हीरवालिंगे तथावामशिरोभागेकवर्गेणतुलामते चव
र्गेणतथास्कधेहृश्चिकेविन्यसेत्प्रिये टवर्गेणतथाऊतो
धनिनेविन्यसेत्प्रिये पवर्गेणतथाक्रंभेवामजानुनिविन्य
सेत् पवर्गेणहृकारेणमीनंश्रुगल्भेरवामके तथाप्रा
णापानेरदानव्यानसमानाः पंचवायवः मेघाधारदाया
तेषाः पंचसिंहारवमानकाः तथानागसकूर्मश्चकृकलो
देवदत्तकः धनंजयश्चेतिप्रोक्ताः कथ्यायाः पंचराशयः

जीवात्मपरमात्मानौ ऊँ ममीनोपकीर्तितौ न्यस्तव्यामे
त्रिभिः सिद्धैस्तदाधारविराशयः इति राशिन्यासः अथपी
ठन्यासः अथपीठानि विपिनाम्यमस्तवमथानि हि सिता
सितारूणाश्यामहरितपीतामनुक्रमात् पुनःपुनः क्रमा
देवपंचाशत्स्थानसंवये पीठानि संस्मरेद्विद्वान्सर्वक
मार्थसिद्धये कामरूपं महापीठमातृकोत्क्रमोदाहृताः
इति पीठन्यासः इति सर्वषोढान्यासः अथकामरतिन्या
सः केवलां मातृकां न्यस्य कामभक्तो भवेद्यदि कामशक्ते
समायुक्तां मातृकां विन्यसेत्सुधीः संमोहनकरं विद्धि
जगतीक्षुब्धदं प्रिये श्रीकामशक्तिपादेविदेवताः परिकी
र्तिताः क्लीं बीजं च नमः शक्तिर्मातृकाकीलकं स्मृतं षडंग
कामबीजेन षडंगानि प्रविन्यसेत् अथकामावशरोहेरा
दिमीऊगममप्रभाः वामांगशक्तिसहिताः पुष्पबाणेक्षु
कार्मुकाः शक्तयः ऊँक्रमतिभाः सर्वाभरणभूषिताः नी
लोत्पलकराश्चैव तेनाकाकर्षणतत्पराः इतिध्यात्वा वं
क्रीं कामाय परस्मैनमः रत्यादि कामरतिमातृकां क्रमेण
संदिति कामरतिमातृकान्यासः अथ श्रीचक्रन्यासः तउ
क्तं तंत्रान्तरे एवं षोढां पुराकृत्वा कामरत्यादिकं न्य
सेत् ततः श्रीचक्रविन्यासः कर्तव्यः शिवतामये श्री
मत्त्रिपुरसुन्दर्याश्चक्रन्यासं शृणु प्रिये यत्रकस्यापिदे
व्यानंतन्नसाहकं परम् श्रीरुद्रयामले पार्वत्यैवि
नयपदानितु श्रीचक्ररूपकम् त्वगाकाधार
देवतानिस्मृत्वाथान्यासं समाचरेत् ॥

प्रनुलोमविलोमस्थबालपाशात्मकहृत्के द्वादशान्तविद
काशोशिवशक्त्यात्मकेगुरु पदेतेजोमयध्यायेद्गगमोतप
लामये आनन्दमानन्दकंप्रसन्नेज्ञानस्वरूपेनिजभावयु
क्तयोगीन्द्रमीसंभवरोगवैद्यंश्रीमद्गुरुंनित्यमहंनमामि
वामजानौगणेशानंवामाङ्केक्षेत्रपालकं योगिनीदक्षिणे
जानौक्रमेणवटुकभैरवं मध्येदक्षपदाग्रेपचकंवायुक्ता
सनम दक्षजानौपमेपश्चाद्दक्षपादाग्रेपत्यमेतुयः दक्षोमनि
देशितपश्चाद्दशामेवरुणाननः वामपार्श्वेस

विन्दुचक्रंमध्येमध्यात्रिकोणादीनिविन्दुसहितिभावः न
हीबिन्दुचक्रमात्रः कथंत्रयमेनोक्तइतिचेन्ननस्यावच्छेद
कत्वात्त्रिकोणस्यत्रिकोणमध्योहिबिन्दुचक्रं तेनविनाकथ
नइपपद्यताम् तेनापकलितास्यः पारिपाठोविशेषः प्र
थमाशीरार्सात्रिकोणाविबिंम्यतन्मध्येसर्वानन्दमयचक्र
यनमइतिव्यापकंकृत्वानांहिंदुत्वेनविबिन्दनत्रयथावि
धिमूलदेवीन्यसेत् नत्रस्त्रिकोणादौन्यासः अतःशीर्षत्रि
कोणइतिसिद्धविभक्तिनिर्देशः क्वचिननदयमेवप्रथमोवि
न्दुचक्रविभागाविन्यसनतोस्यत्रिकोणचक्रविभाग्वविन्य
सेदितिक्रममाहुः सचनोपागनीहृदय ॰ इतिविंब
प्रधानदेशावचक्रस्यन्यासस्थानान्याह नेत्रमूलरन्ध्रादि
नेत्रमध्योतरणेनरन्ध्रमूले पूर्वकेनाम्निकोणपकरणइति
यावत् नासिकापार्श्वेचलेकर्णपकरइतियावत् कर्ण
सदतिगास्यपूर्वौजवे पूर्वमध्ये जघने पृष्ठे शूलकाया कृत
पा नेत्रार्थपश्चादर्धेशोणार्धे पूर्वार्धेशिरःपृष्ठार्धभागयोरि

वि
री
३३
१८
104

मर्यशतिकस्त्रिन् तूर्णीकायानिम्नार्थे तु इकायाग्रथला
घनिसत्ऊलेचठासेवनीनस्याग्रर्थे दक्षिणार्थे शेषार्थे वा
मार्थे तेन स्कन्धसीवन्याद्दत्तवामभागयोरिन्यर्थश्शतिक
स्त्रिन् ग्रग्रपश्चमभंगपसंगशतीदिक् कर्णपृष्ठे वामक
र्णपृष्ठे कर्णमूले वामकर्णमध्ये ग्रपांगे वामनेत्रपा
ने तस्य वामनेत्रमूले एवं कंठचेति दशाङ्गस्थाने भुवक
कमेणन्यसेत् सर्वांतामादशशक्तीरिति शेषः ग्रथवा
ष्टदशारन्यासमाह सर्वसिद्धादिकमित्यादि कंठविशु
चक्रे ग्रकारादिविसर्गान्तषोडशदले सर्वसिद्ध्यादिके दे
वीदशकं पूर्वदलादिपादक्षिणेन न्यसेदित्यर्थः पश्चा
वेमस्वन्तभावनाद्ध्वैकमितिभाव नदाकण्ठकूपपपव।
पूर्वदलमनपवान्तः कण्ठवेष्टनरूपपवाप्यासः वर्दु
कण्ठवेष्टनेनन्यसेत् ग्रन्तस्त्वन्तर्दशारन्यासमाह हृ
दयस्मादि ग्रनाहतचक्रे कणवान्तद्वादशदलमत्रको
णाख्यास्त्वन्तर्दशारस्याः सर्वसेतोभिणपादिवन्तर्दशा।
कयापि पूर्वदलादिपादक्षिणेन न्यसेत्यर्थः ग्रथाष्ट
लमासमाह नाभाविति भिन्नक्रमे ग्रष्टदलपद्मनाभोम
सेन् नेत्रावाग्योगवेष्टनतेनएवंवदन्तवेष्टनेनन्यर्थः ग्र
नोमासस्थानविशेषमष्टदलात्मकमाह वेशाहृष्टवं
शेतरवांछनमे रणाश्यर्थः तेनपृष्ठपाश्वमदलं
वामपार्श्वउत्तरदलं उत्तरपूर्वदलेदक्षिणपार्श्वेदक्षि
णदलमितिरदलवत्ताष्टप ग्रनेगऊसमाविवतपृ
ष्ठे पार्श्वमादिमदक्षिणाविन्यसेदित्यर्थः दिग्दलमाह वं
शोति वामावामपार्श्वे वंशस्त्ववामसूतिवंशवामो।

तयोरन्तराले वेशवामान्तराले वेशवामपार्श्वान्तराल।
मित्यर्थः तेन वायव्यदले वा तेन देवादिमध्य ॰ क्रियायां
तत्र येति क्रियाविशेषणं तेन वेशवामान्तरालादि यथा स्यं
तथा न्यसेन्नगरेखादि चतुष्टयं न्यसेदित्यर्थः आदिपदेन
वामपार्श्वे दक्षान्तराले उदग्दक्षपार्श्वान्तराले दक्षपार्श्व
वेशान्तरालमिति क्रमेण वायव्येशानाग्नेयनैरृत्यविदिग्द
लचतुष्टये ज्ञानमित्यष्टदलेषु गन्यासः अथ षोडशदलच
क्रन्यासमाह स्वाधिष्ठानमिति स्वाधिष्ठाने लिंगमूले षट्दले
षष्ठान्तमेकेहस्य पृष्ठभागदलादारभ्याग्नेयदलपर्यन्तं क
माकर्षिण्यादिषट्वराक्षी विन्यसेत् षष्ठदले शरीराकर्षिणीं
षोडशीं शक्तिं न्यसेदिति लिंगवेष्टनचेन न्यासक्रमः अथ वे
लोक्यमोहनचक्रस्यान्तश्चतुरश्ररेखायामन्यासमाह मूलाधा
रश्यादि मूलाधारे चतुर्दले तत्र प्रकारमाह पुरश्यादि
पुरः पूर्वदेहस्याति शेषः स्वस्यातिचानुवर्तनेन सव्येतरेण
सव्यस्मादन्तवामयोरित्यभिधानात् वंशपृष्ठवेश वाम
वामदले पतदलचतुष्टये सर्वसंक्षोभिण्यादिमुद्राचतुष्टयं
प्रादक्षिण्येन विन्यसेदन्तराले आग्नेयनैर्ऋत्यवायव्येशा
नेशेति दलसन्धिचतुष्टये मातादिमुद्राचतुष्टयं च विन्यसे
दिमिन्द्राग्नयोर्मध्ये निर्ऋतिवरुणयोर्मध्यो यः तयोश्च
ण्याक्रमो विचरो यानि मुद्रे न्यसेदिति दशमुद्राश्चेति अथ म
ध्यचतुरश्ररेखायामन्यासमाह ऊर्ध्वाधो वर्जिते पुनरित्यादि
पूर्ववन्मूलाधारस्थवत्पूर्वादिप्रादक्षिण्येन चतुर्दिक्षु चतु
र्मात्रा विन्यस्याग्नेयादि चतुरन्तरालेष्वाग्नेय्यादि चतुर्मात्
न्यसेदित्यर्थः अथ पवर्गोर्ध्वाधो वर्जितं मितिमातृणामष्ट

वि
शी
७८
९५
105

त्वात् अथवा स्ववक्त्राग्रे स्वाभ्यासमाह वामजंघामित्यादि
वामांघ्रिक्रमतः पादं हस्तेनेत्यर्थः तेन सर्वाधिष्ठितहृद्गलेषु
चक्रेष्वभ्यस्याग्रयादिविधिहृद्गलेषु चक्रेष्वभ्यसितमिति सिद्ध
ष्टकेन्यसेत् ततो वामशीर्षं सिंहहृदये पादतले वामपादतले
चेति न्यसेदित्यर्थः हस्तेन मस्यग्रेतिपादयमाह करणादि
ति कारणात्सर्वानन्दमयादित्यर्थः पर्वामतिस्वात्माभेदेन
ध्यानं कुर्यादित्यर्थः भ्रूमध्ये हृदये नाभौ स्वाधिष्ठाने ततः
परे मूलाधारे तथैवोरुयुगले जानुनोरपि पादयोर्जंघयो
श्च वक्त्रमाद्यन्तादिकेश्वरीः विन्यसेत्साधकश्रेष्ठस्तिष्ठ
न्ताः समाहितः ततस्तु साधकं कुर्यान्नतस्त्वकारणानना ।
इति सृष्टिश्रीचक्रन्यासनिरूपणं अथ स्थितिश्रीचक्रन्यासो
निरूप्यते भगिनीहृदये ततस्तु करशुद्ध्यादिन्यासं कुर्याद्वि
चक्षणः मूर्ध्नि गुह्ये च हृदये नेत्रचितयपूर्ववच्छ्रोत्रयोर्गा
ले दिवि मुखे चक्रे भुजयोः पुनः पृष्ठे जानौ च नाभौ च विन्या
सं विधाय चेति मूर्धादिषु विन्यासं विधाय करशुद्ध्या
दि विन्यासं कुर्यादित्यर्थः तत्रापरापैर्यभावाश्च कवचेश्व
रीणामपि न्यासो वगन्तव्यः प्रथमं चक्रेश्वरीविधादिन्यासं
कुर्यादित्यर्थः तेन स्थितित्वमायाति तथा च सृष्टिः स्था
नवयोन्यादिष्वप्यन्ते संहृतिः पुनः पृथ्व्यादिनवयोन्य
न्तो मन्तिशाहृदस्यानिस्थय इति तत्रैवोक्तत्वात् तथा क
रश्म्यादिकरीनाथादिनीयाचात्मरक्षिका श्यात्मासनग
तादेवीन्तनीयानन्तरम् चक्रासनगतायस्त्वात्मसं
मन्त्रासनास्थिता साध्यसिद्धासनाधश्री

कालरात्र्यादिशक्तिभिस्सुसमावृतम् मध्यस्थे सूर्यबिम्बेच
न्द्रनालैःसेत्स्यणाख्यपीठके तस्मादेकोनलाहर्धेविशुद्धे
षोडशारके मध्यगाशाकिनीवासपद्मेशुपरमेश्वरि
ग्रस्तनायवर्गान्तःस्याच्छ्रुन्दविधेनदृष्टैतः कंठोर्ध्वपरमे
शानिलूमिकाचक्रेगले तस्माद्दृष्टदलेपद्मेरासिकादि
भिराहृते श्रानापारेहिपद्माग्रेहृत्साहिदलमेश्वते हंसव
तीत्तमापार्श्वहृदयामेध्येतहाकिनी ततोलालाटगंहृतेवि
न्हावरणभूषितः सूर्यकोटिप्रतीकाशमतिदीसंमहत्कुण
तन्मध्येदशकोटीनांसवायोजनपंकजे तत्कर्णिकासमा
सीनःशान्तनीतेश्वरःप्रभुः पंचवक्त्रोदशभुजोविश्वतेजन
निभाकृतिः निर्गुणिस्तुपतिष्ठावविद्याशानिरन्तमात
परिवार्यस्थितस्थिताःशान्त्यतीतस्यसव्यतः वामभागेसमा
सीनाशान्त्यतीतामनोन्मनी पंचवक्त्रपराःसर्वोदशवाहुवि
भूषणाः विंदुनवसमाख्यातेकोटसहस्रशतैर्वृतामिति
इतिस्थितिश्रीचक्रन्यासनिरूपणं ... ॥इतिविद्यार्णवे
षष्ठोच्छ्वासः अथस्थितिश्रीचक्रन्यासमलविद्याचक्रचक्रेश्वरी
संगायात्मकइतिसिद्धान्तः तत्रप्रथमेसंप्रदायात्मकरशु
द्धिविद्यापाकरशुद्धिंविधायात्मरत्नाविद्यात्मरत्नाकला
स्मात्माभेदनविभावयेत् प्रकृष्णाकरणानेरंगितावीं
प्रतपाशांकुशपुष्पबाणशराचापां श्रणिमादिभिरावृतामयू
खैरहमित्येवविभावयेभवानीम इतिविभाव्यश्रीचक्र
न्यासमारभेत तत्रविद्यान्यासमस्त्रप्रोक्तकूटान्तरमेदेनथ
लाघवेनमूलविद्यान्यसेत इतिकूटन्यासः अथान्तरन्यासः

वि
री
७८
२०५
106

मूर्ध्नि गुह्ये च हृदये नेत्रे श्रोत्रयोर्मुखे भुजयोः पृष्ठके
जानुनोर्नाभौ पंचदश न्यसेत् इत्यक्षरन्यासः अथ सम
स्तविद्यान्यासः स्थानेषु पंचदशसु मूर्धादिषु विवत्स्म
मूलविद्यां पृथक् न्यसेत् त्रितारादि यथाक्रमम् इति विद्यान्या
सः अथ नवचक्रेश्वरीन्यासः पादयोर्जंघयोर्जान्वोरूर्वो
स्तु गुह्यपार्श्वयोः स्फिचोर्धनाग्रे वा धारे मूलाधारे च विन्य
सेत् नवचक्रेश्वरीविद्यान्यासोऽयं परिकीर्तितः इति नवच
क्रेश्वरीविद्यान्यासः अथ नवचक्रन्यासः ब्रह्मरन्ध्रे तथा
धारे स्वाधिष्ठाने च नाभिके अनाहते विशुद्धे च लम्बिके भ्रू
युगान्तरे बिन्दुस्थाने क्रमेणैव नवचक्राणि विन्यसेत् इति
नवचक्रन्यासः अथ चक्रेश्वरीन्यासः नवविद्याः समुच्चार्य
त्रिपुरा त्रिपुरेश्वरी सुन्दरी त्रिपुरवाधाव तथा त्रिपुरवासिनी
नवचक्रेषु विन्यसेदिति न्यासः समीरितः इति चक्रेश्वरीन्या
सः इति श्रीचक्रन्यासोद्धारः अथ बालाषडंगन्यासः
नाश्चयन्तनो बालानामा त्रिपुरसुन्दरी मारत्नपुरगले षार्के
षडंगानि प्रविन्यसेत् इति रत्नाषडक्रम् बालबीजत्रयेणै
व हृदयाद्यन्याषडंगके क्रमात्सृष्टमापकाबीजषडंगन्यासई
रितः क्रमेण पादिवाद्यन्याषडंगानि समाचरेत् विद्यापंचद
शी मूलषडंगन्यासईरितः पंचाक्षरैकैककूटपंचबीजैः ष
डंगकं श्रीविद्यायोरुशार्णाणां षडंगोयमुदाहृतः सर्वे
मानित्यमानान्येवा नादिकोपिनी सर्वतावन्तनानि सर्व
मशाक्तिन्तनः परम ब्रह्मनन्तशक्तिफन्नामामाबालाबीजे
कूटैकाः षडंगमुक्तो न्यासः प्राक् सर्वोपासमाहृदय पर्के
करूटमाहेश्वरीमहात्रिपुरसुन्दरी सर्वतानाशक्ति पाब्र

इत्यादिषडंगवद्दीरितः षडंगयुवतीन्यासो मूलविद्याप्रदी
पकः इति षडंगः इति मूलषडंगयुवतीन्यासः मायाख
ड्डीर्घकाद्यादिषट्कान्तरमितीष्यते अथ षडंगयुवती
नां ध्यानम् उन्नेंदुनीलासितपीतरक्तप्रभावराभीतिक
राः परांग्यः लावण्यलीलाखिलयौवनाढ्याः श्रीदेवदे
व्यास्तनवो भवन्तु इति ध्याने अथ श्रीविद्यापूर्णन्यासः
ज्ञानार्णवे अथ वक्ष्ये महेशानि श्रीविद्यान्यासमुत्तमम् संपू
र्णो विन्यसेद्धि यो ब्रह्मरन्ध्रे कृतप्रभा सर्वाङ्गव्यापि षोडशार्णा
महासौभाग्यदायक्षरेत् वामांसदेशे सौभाग्यदण्डिनीं न्य
सेत्ततः त्रिखण्डिनीं वक्त्रे दक्षांसे पादमूले पुष्पविन्यसेत् सहस्र
पादेवी गले चैव विन्यसेत्ततः ललाटना
सिकां कुर्यात् षोडशार्णांस्मरेद्बुधः संमोहनाख्यो देवेशि सर्व
सौभाग्यकारकः त्रैलोक्य प्र पुनः सम्पूर्णया व्याप
केन विन्यसेत् व्यापकान्ते यानिमुद्रां प्रदर्शयेत् हि माभिवंद
य श्रीविद्यापूर्णरूपो यं न्यासः सौभाग्यवर्धनः ब्रह्मरन्ध्र
संदेशे विमलीवन्न्यसेत्ततः कामरूपं ध्यायन् श्री
विद्यां मनसि स्मरन् पादयोर्जङ्घयोर्जान्वोः कट्यां गुह्ये
पृष्ठे नाभौ च पार्श्वयोः स्तनयोः स्कन्धयोः कर्णयोर्ब्र
ह्मरन्ध्रे च वदने चैव धापयेत् ततः कर्णप्रदेशान्त करे वनद
नुक्रमात् संहारोपमहान्यासो बीजैः षोडशभिः क्रमात्
श्रीविद्यायाः षोडशार्णान्यासैर्विहितो भवेत् सृष्टिरेव
न्यसेद्विमातृकापर्वं वा त्रिपुरेति अथ षोडशार्णाया व
क्रमेण यानैनभद्रेन याहातन्नस्तस्य वर्णान् न्यसेत् अथ
षोडशार्णानां संहारक्रमः प्रदर्श्यते तत्र श्रीज्ञानार्णवे श्री

देव्युवाच त्रिपुराविद्याविधादेवभवताप्रकटीकृता त्रिवे
धेति यदुक्तंतत्प्रकटीकुरुशंकर ईश्वरउवाच परंब्रह्म
स्वरूपंवनादबिंदुकलात्मिकं शिवशक्तिमयंतत्प्रकथ
यामितवानघे आद्यन्तिष्ठतिवैविश्वंसशिवापरमेश्वरी
सर्वेषुत्रेषुकाप्येताशिवशक्त्यात्मताम्मृता अकारादिक्षक
रान्तामात्रिकाशक्तिरव्यया हकारःपरमेशानिकेवलंशि
वउच्यते आधेयाधारभावेनतदाहंसकलार्थदः यउच्यते
मात्रिकार्णैस्तत्सर्वमहमीश्वरः हकारःपरमेशानिकेव
लंशिवउच्यते सूक्ष्मरूपःसदाव्ययः सकारःशक्तिरूपत्वा
स्वरवाचीविसर्गवान् उभयोःकारणंयस्मात्तच्छक्तिरभि
धीयते आत्मानंदर्शयेद्योगःसोहंशब्देनसुन्दरि बिंदुत्रय
समायोगान्महात्रिपुरसुंदरी नादरूपेणसादेवीहकारार्ध
स्वरूपिणी हकारःपरमेशानिशिवरूपीयतस्ततः तस्यार्धं
हंमहाशक्तिर्हकारार्धस्वरूपिणी अतएवमहाविद्यामहा
त्रिपुरसुन्दरी त्रिमितिकथ्यतेदेवीचित्कलापरदेवता श्री
गुरोःकृपयाभद्रेसंप्रदायक्रमाद्विना यातस्तस्माद्देवेशि
गुरुंसन्तोष्यस्वनामभिः सम्यक्स्नानादिकंदेविविधायमं
त्रवित्तमः सर्वशृंगारवेशाढ्यःकर्पूरकुसुमादिभिः महा
मृगमदोद्दामलिप्तांगःकुंकुमाक्ताः नवरत्नविभूषाढ्योसर्वा
भरणैर्विराजितः ताम्बूलपूरवदनोमदनानन्दमानसः या
गमंडपमासाद्यललिताविघ्नविचित्रितं अनेकपुष्पवल्लेषु
ध्वप्रकरशोभितम् गोमयेनचसंलिप्तेचारुपुष्पावितान
निते मनोहरेमहोत्सवेआसनेचोपविश्यच मेधावीप्रग

वीतसर्वकार्यार्थामिहये आद्यवाग्भवमुच्चार्यकामबीजंद्वितीयकं कुमार्यास्तत्तृतीयंत
त्रिपु ॥

गापरमेश्वरीकरशुद्धिकरीविद्याप्रथमापरमेश्वरी ऐं ग्रीं
सौ इति कुमारीं नहित्वा यामात्रिपुरेशीमहेश्वरि ऐं क्लीं सौ
इति त्रिपुरेश्यादिमंमन्त्रा भुवनेशीं नियोजयेत् ह्रीं क्लीं सौ
इति अनयावामनेनविद्यात्रिपुरेश्याखंडगके त्रिपुरेशीम
हेश्यनीत्रिदीनाहास्थिताशुदा चक्रासनगतावाहिदेवीत्रि
पुरवासिनी हेहलीह्सौ इति आत्मासनगतायाखंहित्वा
तानीयमाइजे वेलमात्मकमारोप्यसाध्यासिद्धासनस्थि
ता ह्रीं क्लीं ब्लें इति संपत्प्रदाभैरवीयानन्तस्तानीयवीजके
विडुहित्वानत्र सर्गैनिलिपन्त्ररस्तन्दरि हसैं हसकलरीं
हसौः इति मूलविद्याप्रणमेदिमकलागमेविता सर्वद
शनवंद्यावचिन्तलामध्येयशिवे भूमिश्चरः शिवामायाश
क्तिः कृसार्धमादनोऽग्रर्धचरश्चविंदुश्चनवार्णोमेरुरूपने
लसहईपरकॅइतिमहात्रिपुरसुन्दर्यामेरुमेरुसमुद्भवे
लकारात्पृथिवीदेवीसशैलवनकाननापंचशत्पीठस
पन्नासर्वतीर्थमयीपरा सकाराच्चन्द्रनारादिग्रहराशिस्व
रूपिणीहकाराच्छिवसंयोगाद्व्योममंडलसंस्थिताईका
राद्विश्वमूर्तिर्यामहातत्त्वात्मिकाप्रिये एकारादेसर्वीश
क्तिर्विश्वपालनतत्परा रकारात्तेजसाशुक्तापरज्योतिः
स्वरूपिणी ककारात्कामदाकामरूपिणीस्फुरद्व्यया अ
र्धचन्द्रेणदेवेशिविश्वयोनिविनीरिता विंदुनाशिवरूपे
णाशून्यरूपेणसातिणी अनयासदृशंदेव्याममनिश्चल
तात्मना एवंपंचदशवर्णरूपमेरुणानेनसूच्यते एवंचनव
भिर्वर्णैर्यानेत्रिपुरामतः अनयानेवनिष्पन्नोलक्ष्मी
त्रिपुरामनः श्रीचक्रमापरेवाशिमेरूपंचसमाप्यः ल

वि
सो
८१
१०८
108

कारः पृथिवीबीजं तेन वो बीजं तदुच्यते सकारस्त्वन्द्रमाभ
ईकलात्मोडशकात्मके तस्मात्षोडशपत्रेण हकारः शि
वउच्यते अष्टमूर्तिः सदाभद्रेत तस्मादष्टदलं भवेत् ईका
रस्तु महामाया भुवनानि चतुर्दश पालयंती परा तस्माच्च
तुकोणं भवेत्प्रिये शक्तिरेकादशस्थाने स्थिता सततं जग
त्रयं रविश्च योनिरित्यानामा विष्णोर्दशरूपका रकारात
त्रमेशानि वक्रं व्याप्य विजृम्भते दशकोणं परा तस्मात् इकार
योनिरव्ययः सकलाशान्तितो वह्निर्दशकोणप्रवर्तकः क
कारात्मा रत्नेश्वरी शिवेचाष्टस्वरूपके योनिरष्टतदा चक्रे
न्द्रयोगात्मके भवेत् अर्धमात्रागणात्मा ते भेदरूपा यतस्ततः
त्रिकोणरूपा योनिस्तु बिन्दुनाभैरवी भवेत् कामेश्वरस्वरूपं त
द्धिष्ठाय रस्वरूपिणं श्रीचक्रं तु वरारोहे श्रीविद्यावर्णसंभव
मिति तंत्रान्तरे मन्त्रेश्वरः कुबेरश्च लोपामुद्रा च कामराट् अ
गस्त्यनन्दिसूर्यांश्च विष्णुस्कन्दशिवास्तथा दुर्वासाश्च महादे
वाद्वादशोपासकाः स्मृताः शक्रस्तु मनीवेवत्यावरुण
स्तथा अग्रराजोनलो नागराजो वायुरूपस्तथा ईशानश्च
शउपासकाः पंचविंशतिसंख्याकोपासकानाम हे शिव
उपास्यमंत्रभेदास्तु प्रवक्ष्यामि समासतः इति ज्ञानार्णवे श्री
गारे रविप्रवक्ष्यामि बीजं कामेश्वरीमते सकलाभुवनेशानी
कामश्री बीजमनुत्तमं सकलह्रीं इति प्रोक्तं सकलाविद्याः
कथयामि विशेषतः शक्रस्तु सर्ववर्णांपंकलमध्यस्तलोव
ने वाग्भवं पंचवर्णाद्यं कपालह्रीं इति कामराजमथोच्य
ने मारं नाशिवन्द्यं शिवानन्दमीनलोचने ॥

कामराजमिदंभद्रेषड्वर्गंसर्वमोहनम् हसकलह्रीं इ
ति शक्तिवीजंवरारोहे चन्द्रार्द्धंसर्वसिद्धिदं चन्द्रवह्नि
रूपंतत्पदत्रयाविभ्रयापरा अग्रशक्तिकूटत्रयगुह्यतकामे
श्वरीवीजरूपमितिस्थितः सर्वतीर्थमयीदेवीसर्वतीर्थस्वरू
पिणी सर्वसाक्षिमयीनित्यासर्वयोनिमयीपरा सर्वज्ञान
मयीसम्यक्तत्वप्रज्ञास्वरूपिणी सर्वदेवमयीसा तात्सर्वसौभ
ग्यसुन्दरी एतामुपास्यदेवेशि कामःसर्वांगसुन्दरः इयं
कामराजोपासिताश्रीविद्या तथा देव्युवाच यत्वयाहं देवदेव
शभैरवानेकयसुन्दर केनकेनोपासितेयंविशदीकृत्यश
करतत्वतः ईश्वरउवाच शृणुदेविप्रवक्ष्यामिलोपामुद्रा
भिधांपराम् कामराजाख्यविद्यायाःशक्तिरूपंचसुन्दरीह
तासुरेशिवेनुभ्योलोपामुद्राप्रकाशिना कामराजविद्या
यावाग्भवपकारंईकारंचहिन्नाग्रादौहकारंचमकारंचद
धाद्यन्तमाव तथा अगस्त्योपासिताविद्यायैलोक्यक्षोभ
कारिणी यथाविद्याकामराजश्रानितेवनसंशयः हसक
लह्रीं हसकहलह्रींसकलह्रीं इतिलोपामुद्रोपासिताश्री
विद्या अतःपरंप्रवक्ष्यामिः विद्याद्वयमिदंभद्रेदुर्लभे
भुवनत्रये कामराजाख्यविद्यायावाग्भवेनवरानने विद्या
द्वयंप्रवक्ष्यामिशक्तिसादनमध्यग शिववर्णोद्यागभवेत्।
शिवाद्यंकामराजंक चन्द्राद्यंतत्सौपश्चाद्धृदयंमनुपूजि
ता कहएईलह्रीं हकएईलह्रींसकएईलह्रीं इतिमनूपा
सिताश्रीविद्या सहाद्यंवाग्भवंदेविचन्द्राद्यंशिवमध्यग
मादनेकामवीजेनशक्तिवीजंरमानने चन्द्रार्पितविद्य
यंभोगमोक्षफलप्रदा सहकएईलह्रींसहकएईलह्रीं ह।

वि
सी
८२
१०५
109

सकएईलह्रीं इति चन्द्रोपासिता श्रीविद्या तथा हसाद्येवा
ग्भवं विहि शिवाद्यं सहमध्यगम् मादनं कामबीजं त्वना
नीयं स्वरूपावेति हसाद्यं शक्तिबीजं तद्वत्कुबेरेणापि पूजिता
हसकएईलह्रीं हसकहएईलह्रीं हसकएईलह्रीं इति कु
बेरोपासिता विद्या तथा कामराजाख्यविद्यायस्त्वा नीयं स्व
रूपावेति शक्तिबीजं महाद्यं स्याद्विद्यागस्त्यमहर्षिणेति क
एईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं इति गस्त्योपासिता विद्यं
तथा लोपामुद्राप्रभावेण साक्षात्कल्पवृक्षरूपिणीति इयं वि
द्या लोपामुद्रयोपासिता मन्त्रः एतेनेयं द्वितीयलोपामुद्रो
पासिता विद्या तथा कामराजाख्यविद्यायावाग्भवे मादनं
त्यजेत् वह्निना चैव संयोज्य कामराजेन ततः परे हित्वा वह्निम
विरुक्तया हि द्वितीयं नान्दिपूजितेति सएईलह्रीं सहकलह्रीं
सकलह्रीं इति नन्द्युपासिता श्रीविद्या तथा कामराजाख्य
विद्याया हित्वा भूमिं नतो यके शक्तिबीजेऽपि तादृविवेश
यः कुरुतत्रव इंद्राराधिताविद्येयं भक्तिमुक्तिफलप्रदेति
कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं इतीन्द्रोपासिता श्री
विद्या तथा लोपामुद्राख्यविद्याया द्वितीयायां महेश्वरि
कामराजं भवेद्धित्वा तार्तीयं शक्तिगः शिवः एषा विद्या
वराराद्धंत्रिपुरा सर्वपूजितेति कएईलह्रीं हसकह
लह्रीं सकलह्रीं इति सर्वोपासिता श्रीविद्या तथा
मुक्तादेविषवरूपामिव तत्कूटा वशांकरीम् लोपा
मुद्रां हित्वा यातविलिख्य सर्वस्वन्दरि पुनर्विलिख्य
नामेवचतुर्थपञ्चमाख्यनाम् ॥

हित्वा तद्भुवनेशानीमेकोच्चारेणवोच्चरेत् वन्तःकूटाम
हाविद्यांशकरेणसंपूजितेति कएईलह्रीं हसकहलह्रीं
सहसकलह्रीं कएईलहसकहलसहसकलह्रीं इति
शिवोपासिता श्रीविद्या तथा लोपामुद्राभुवनेर्द्वे विविलि
खितदन्तरम् नन्दिकेश्वरविद्यां च षट्कूटा वैसर्वा भवे
त् इति कएईलह्रीं हसकलह्रीं सहसकलह्रीं कएईल।
ह्रीं सहकहलह्रीं सकलह्रीं इति षट्कूटा विष्णूपासिता श्री
विद्या कामराजाख्यविद्यायास्त्रिकोणभुवनानने यास्थिता
भुवनेशानी ह्रियाऊरूमहेश्वरि विंदुहीनानादहीनाउ
वासः पूजिता भवेत् हवोसमाभगदेविनिष्कलापूजिताप
रेति कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं इति उ
मामनपामिता श्रीविद्या इति द्वादशभेदाः अमास्वेषाद
शविद्यासु रे उद्धरिष्याः अथ षोडशार्णाविद्याया उद्धारक्र
ममाह ज्ञानार्णवे चतुर्विधप्रकारेण शृणु देवि शिवकथ्यते
समनोहारिणी यस्मात्कथ्यते भुविदुर्लभाः चन्द्रान्तेवारुणी
तेच शाक्रादिस्तदनन्तरम् वामाक्षि बिंदुनादाढ्यं विष
मातृकयान्वितं विद्यासंयोजयेद्देवि सा ता जाग्रत्स्वरूपि।
णी उमाभिज्ञा नगरेवा पोच्चाहा तिमेनसस्तथा कलाचतु
ष्टयेनाग्रदवस्थायां व्यवस्थितम् जाग्रत्सौ तेगुणाः प्रोक्ताः के
वलेशाक्रिरूपिणी त्रिकूटाः सकला भवेत् पंचकूटा भवन्ति दे
वैस्त्रवीर्व सकूटाश्यान्षट्कूटा शाकरी भवेत् अथार्थः च
न्द्रान्त हकारः वारुणान्तशाकारः शक्रादिः रेफः वामाक्षी
ईकारः विंदुनादाभ्यां ह्रीं श्रीं इति बीजद्वयं सिद्धमेषा वामन
विद्याः मायाबीजादिकास्तुत उमामातृरूपा भवति कूटादि

वि
मं
८३
६०
110

श्रमायाबीजदानेनजागररूपाभवेत्कूर्चादिश्रीबी
जदानेनमनोन्मनिरूपाभवेत्विद्यादिश्रीबीज
दानेनबोधरूपाभवेत्ति एतेभेदाजाग्रत्स्वरूपाः तत्रके
स्वच्छन्दसंग्रहे लज्जाबीजादिकाविद्याः सौकारस्यानिरू
पकाः लज्जाबीजादिकूटैस्तु सौकाजागररूपकाः जाग्र
त्स्वरूपाश्रीविद्याचतुर्वीसाप्रकीर्तिताइति तदाभेदास्त
सकलाश्चतुष्कूटाभवेत्तिहि वैसवीसमकूटास्यात्यवक्ल
दानेशंकरी स्वप्नरूपामहाविद्याः सौकाबीजद्वयाधिकाः
मायालक्ष्म्यादिकाश्चैताश्चभिलाषस्वरूपकाः बीजद्वयाने
कूटैवभ्रमरूपाः प्रकीर्तिताः रमामायादिकाश्चिन्त्यारूपि
रूपः कूटयोजिताः स्मृतिरूपाश्चकोप्यितान्ललनोभेदामृहृष
रे पंचकूटाभवेत्स्नेतेवसकूटानवैसवी षट्कूटाशाक
रीशेकारस्तमावस्यासमीरिता वेदादिबीजयुगलयोगा
त्सर्वाः समीरिताः सप्तमिरूपानायंतेसप्तमिशिवरूपिणी
मरणेविस्मृतिर्निद्रामूर्छाचतसमाहिता सप्तमेस्तक
लोनेयावनस्तः परमेश्वरि तारमायादिकाश्चैवमायाता
गादिकास्तथा तारल्यादिकाश्चैवरमातारादिकास्तथा
सप्तमिभेदाश्चताराः कलारूपामेरूश्वरि श्रचनारमायारमे
दिकाः मायातारमादिकाः रमातारमायादिकाश्चस्थ्यः प
वेक्रमेणद्वादशार्णवपादिपानोचनेसुश्चनागिंशादपिकश
नेभेदाभवेत्ति तानार्णीव वेदादिमेदिनाहेविशीवशाक्लिम
पोसदा तदाभेदास्तसकलाः षट्लदापरमेश्वरी वैसवी
नवकूटास्यात्समकूटादानेशंकरी श्रमाः स्मरणमाचरणान
गदानादिनेभवेत् भेदरूपानकाप्यनेमहाविद्याश्रुणापि

आद्यबीजद्वयं भद्रे विपरीतक्रमेण तु विलिख्य परमेशा
नि तेनोन्मानि सम्पुटयेत् अन्तर्मुखो वरारोहे कुमारीविद्य
ेश्वरी पञ्चभिस्तु पञ्चसंख्याकैर्बीजैः संपुटितं प्रजपेत् षट्कूटाप
रमेशानी विधेयं षोडशाक्षरी त्रिकूटा सकला भद्रे षोडशा
र्णा भवेदिति हि वैश्रवीकामाविशार्णा श्रीबीजसमदशाक्षरीति
प्रस्तावः आद्यबीजद्वयं मायापरमात्मकं तस्य विपरीतक्रमः
आद्यैर्मायापश्चान्मायेत्यर्थः अन्तर्मध्ये स्थितेन कामबीजेनाद्यैरे
आद्यैरेतस्याः क्रमायाः पत्नेः पञ्चसंख्याकैर्बीजैः षट्कूटेन
षट्कूटेवा संपुटितेनो संपुटेन कृतो नान्यदेव रमाबीजसम्पु
टान्य मायाबीजे नियोजयेत् कामबीजसमालिख्य वाग्बीजे
तदन्तरं चन्द्रेशसमायतेवेद्दिविंशुगाविन मणवेभुव
नेशानीं रमां चैव महेश्वरि अद्वेत्य परमेशानि ततः पञ्चदशा
क्षरी कुलमाता परमेशानि पूर्वोक्तबीजपञ्चकं प्रालिख्य संपु
टं कुर्याद्विधेयं षट्कूटका तथा च योगिनीतन्त्रे श्रीबीजमा
यास्मरयोनिशक्तिलाङ्गचमायाकमलाख्यविद्या शक्त्यादि
बीजैस्तु विलोमतः सा श्रीषोडशी यं च शिवप्रिया तथा रुद्र
यामले श्रीमायामदनो वाग्मी पद्मानाशेशिवप्रिया हस्राग्यया
त्रिकूटासा परावाग्मी मनोभवः माया लक्ष्मीर्महाविद्या श्री
विद्या षोडशाक्षरी इति गामृतौ च द्वितीयस्यादियुग्मन्तु वि
परीते लिखेन्मधौ वालेवान्तर्युग्मे [illegible] विलिखेन्दनन्त
रे नारं मायां ततो लक्ष्मीं तथा कूटत्रयं लिखेत् कलया सम्पु
टीकुर्याद्रमाख्या परमेश्वरि कलया पूर्वोक्तपञ्चकलया र
माख्या प्रणवादि षट्कूटा - एवामिति पाठयमेवार्थः र
माख्या श्रीपरमेश्वरी एवामिति चानेन उत्तर रहलेमीयं मोः श्री

रवि
रो. श्रीनि
रश
१११

117

ह्रीमिति वदन्निनवसंपुटश्च ह्रार्णापरिज्ञानात् नवरत्नेश्व
रिमन्त्रमाहोवदेन्सर्वसाध्यसंज्ञामनन्तरम् विपरीतं पुनर्ब्र
नेमेवतत्संपुटंस्मरनम् तथाश्रीक्रमे श्रीमायामदनोयोनि:
पैरनानिपुरवेक्रम वेदादिर्भुवनेशानी श्रीबीजंचत्रिकूट
कं षट्कूटासंपुटंकर्पादाद्यै: पंचभिरक्षरै: मायांतेश्च ल
क्ष्मी: पुनमदनयोनिपुनाबशक्तिक्ताणपरावक्रमलाप्य
मूलविद्या शक्त्यादिभिश्चविपरीततयापुटिस्थश्रीमेवरा
नमुदितपरदेवताया: पतेनात्लमेत: पंचबीजै: संपुट
काविद्याबालावालाश्री: परानथाबालाविपरीतातथेति
वलेक्षपै: कुमारीपातनपुरबावाध्याप्रकुमारिकानन्तरं
नारादिविबीजमस्वन्यस्तैचेकवाकान्तावतात श्रीपरावेति
पाठनकेवलेवालाबालाश्रीपरावेति विद्यायांषोडश्याबीजानास्वरू
पकण्ठनेवातने श्रीमायानारमायावालात्रिकूटंबालावालारमामाये
तिमन्तुवहेये कुलार्णवे श्रीबीजंशक्तिबीजंचकामबीजंचवाग्भवं वा
लानमृत्युनेबीजप्रणवंचततः परं शक्तिबीजंरमाचैवविद्याचपर
मेश्वरि लोपावाकामराजंवात्रिकूटामथवापरां विन्यस्यपुनरायां
निपंचबीजानिसुन्दरि विपरीतक्रमेणैवविन्यसेत्षोडशीपरा याम
लेच लक्ष्मी: परामेदनवाग्भवशक्तिबीजंतारंचभूतिकमलेकाष्ठितांच
विद्याकूटत्रयंचविपरीततयानिपुटंश्रीषोडशान्तरमिहागमपुसिद्धम
त्रिकूटंकामादिकलापा: चकारान्तरमोमायाचनिवन्ये सान्ताशिवपूर्वमम
मपुनेसत्यान्तमस्त्राविनेदेवीरहिताणवाङशक्तनयनेकामकलालाहि
ते ह्नातोर्धमुखमकविदशानेशोषमुखनानिनेबीजंपंचममेवनूमेव
दिनमर्वार्थसिद्धिप्रदम् वेदाद्यंत्रिगुणांरमामथवदेत्कामेनसंसेवितां
लोपावापुनरेवपंचकमयोपूर्वविलोमक्रमै: एषाश्रीपरमापरान्त्यव
नमामर्वार्थसिद्धिप्रदा मारात्कारततरामसमस्तजगतामुत्पत्तिभूता
शिवा सेयंश्रीब्रह्मरूपामकलगुणमयीनिर्गुणानिष्प्रपंचा

शोताकामेश्वयाचस्वस्थनिर्निर्वल्लितानन्दरूपेणेति ज्ञाना
र्णवे वक्त्रकोटिसहस्रस्रजिह्वाकोटिशतेरपि वर्णितेनेवश
क्याहं श्रीविद्याषोडशाक्षरी वैखरींवाच्यभावनादशक्याग्र
णवर्णने यतोनिरवसरेवस्वरूपतत्त्वैव कारणे सूक्ष्मीभूता
रूपशंपतीमध्यमामध्यमा भवेत् ब्रह्मविद्यास्वरूपाहि भुक्ते
मुक्तिफलप्रदा यकोच्चारेणादेवशिवाजपेयस्यकोटयः श्र
श्वमेधसहस्राणिप्रादक्षिण्यंभुवस्तथा काश्यादितीर्थया
त्राःस्युः सार्धकोटित्रयान्विताः तुलांनार्हन्ति देवेशि नाशक
स्याविचारणा यकोच्चारेणगिरिजे किंपुनर्ब्रह्मकेवलं षोड
शाक्षरीमहाविद्या न प्रकाश्या कदाचन गोपितव्या त्वया भद्रे
स्वयोनिरिवपार्वति षोडश्यांच सर्वेषांहि स्वहादेविप्रका
शिता अपिसिद्धपतमेदेयमुत्तरावयनादिके राज्यंदेयंशि
रोदेयंनदेयाषोडशाक्षरी सिद्धयामले कामेमायारमावा
ग्गीशक्तदाश्रीभगांकुशा कालीकामकलाकूर्चंसर्वादाप
णवः प्रिये श्रीमहाषोडशी पंचयाद्याताभुवनत्रये ताने
नमस्त्वहाविद्यास्सर्वाम्नायेनमस्कृता सप्तलक्षमहाविद्या
स्त्वशोडकथिताः प्रिये तासांसारतमाभूतायायाविद्याः
सुगोपिता वक्रमात्किमिहोक्तेनतासांसारातुषोडशी प्र
काशितामहादेवियापूर्वानेपुनः पुनः क्लींह्रींश्रींऐंक्लींसौः
कएईलह्रींहसकहलह्रींसकलह्रींसौःऐंक्लींक्लींक्लींइति
उमरयामले लोपामुद्राःशक्तिरूपंते हसबीजयुतापादि
तंत्राससमादद्योस्मातेत्तानास्वरूपिणी हसकलह्रीं हसक
हलह्रीं सकलह्रींहसः इति लोपामुद्राविद्याभवेत्तदेवप्र
नेशिविद्याजनन सकारंकामराजादौलोपामुद्राक्षरेज्ञानं

वि
ला
प०
११२

112

री अनया सदृशी विद्या न विद्यार्णवगोचरे हसकलह्रीं ह
हसकहलह्रीं सकलह्रीं सहसकलह्रीं इति षोडशी हृदय
नैवेद्य विद्याराज्ञी वाग्भवेन कौलेनैव नियोजनात् षो
डशार्णा महाविद्या इत्येकमयोद्भवा हसकलह्रीं हस
कलहह्रीं सकलह्रीं इति गोपालो वाग्भवशक्त्या शिववी
जेन नियोजयेत् तथैव शक्तिबीजेन लोपा समदशाक्षरी अ
स्याः स्मरणमात्रेण शिवो भवति नान्यथा अग्निमायदृष्टि
हीशः सातानुमिश्रवन्दरः हसकलहह्रीं हसकहलह्रीं स
कलहह्रीं इति लोपा समदृशी अपरं विद्धनाश्रमे वाग्भवा
द्य नियोजयेत् मादने कामबीजाद्येनानीयाद्य महेश्वरि
भृगुः सर्गान्वितो देवि मननाव समन्वितं अष्टादशाक्षरी
ह्येषा श्रीविद्या सुविद्धलभा श्रीगुरोः कृपया देवि नित्या सि
द्धिप्रदायिनी नवलक्षं जपेन्मंत्रं लोपामुद्रा महेश्वरि अ
ष्टादशाक्षरी विद्या पञ्चदश्यां महेश्वरि अन्यथा शापमा
प्नोति फलं नस्य विनश्यति सर्वकल्याणदा विद्या सर्वविघ्न
विनाशिनी सर्वसौभाग्यदा देवी सर्वमंगलकारिणी अनया
सदृशी विद्या त्रैलोक्ये चाति दुर्लभा ऐं हसकलह्रीं क्लीं हस
कहलह्रीं सौः सकलह्रीं इति लोपाष्टादशाक्षरी काम
राजाख्यविद्याया वाग्भवाद्येन वाग्भवम् भुवनेशीं का
मराजे श्रीबीजे शक्तिरेवतः पञ्चाष्टादशी प्रोक्ता सर्व
सिद्धिप्रदायिनी भोगमोक्षप्रदा साक्षात् रूपायैः प्रदा
का अनया सदृशी विद्या न विद्यार्णवगोचरे नास्तिना
ल्मपुत्र लोकेश मंत्रस्य वदाम्यहं ऐं कएईलह्रीं ह्रीं हसक
हलह्रीं श्रीं सकलह्रीं इति कामराजाष्टादशाक्षरी ॥

प्रणवं सर्वसंपुटमन्यत्तनो वैकुलसुन्दरी कामान्तं शक्तिव
नौ पुरन्दरहसौ नमः भुवनेशीं संपुटमन्यविलोमवालि
कान्तः प्रणवं सविसर्गं चतुर्नम्रकुलसुंदरी लोपावा
ग्भवसंपुटमन्यविलोमावालिकान्तः प्रणवं सविसर्गं कन्
नौ वैकुलसुंदरी शक्तिकूटमध्यभागे हकारं योजयेत्सुधि।
वे विलोमांवालिकान्तं त्र्यक्षराणां सविसर्गकः इयं श्रीपर
माविद्या केवला मोक्षदायिनी प्रस्तारलक्षणेनैव किंचित्सं
घटितभूतले प्रमाः स्मरणमात्रेण शिवो भवति नान्यथा
ऐं क्लीं सौः कएईलह्रीं सौः क्लीं ऐं ॐ ऐं क्लीं सौः हसकहल
ह्रीं सौः ऐं क्लीं ॐ ऐं क्लीं सौः सकलह्रीं सौः क्लीं ऐं ॐ इति पर
माविद्या श्रीक्रमे तां विद्यां स्तुगदेवेशि कामांमिदं समं ति
ते नादबिंदुकलादेवानन्दीयस्वरसंयुत महाश्रीसुन्दरी।
विद्या महात्रिपुरसुंदरी ककारेण समुत्पन्नं कामकेतु स
दायकं लकारेण कैवल्यमीकारे सर्वसौख्यदं एवं बीजत्र
येदेवि विद्यानामार संग्रहं वाग्भवं कामराजं च शक्तिं त्
ते नियोजयेत् एकाक्षरेण काथिता ब्रह्मविद्यैव केवलं
कलौ शतित्रसन्नविद्या कामराजलोपामुद्रयोर्विशेषमाह
कुले हींशे श्रीपराशगवाग्भवामध्ये शरीतारमन्मथैः श्राघ
भूतैर्विसमानानासुन्दरीषोडशिध्यासमन्नायुनयो रायमायाश्री
कामबीजं श्रीमायाकामबीजं तथा त्रिविद्या हादमादृरी
तथाव कामममायार मा ह्रं मायालसौः स्मरलच्या रमामा
यानयाकामोवसद्वदान्तरीविद्या स्मरं योनिलक्ष्मीं नित
मितिभगवदाचार्यपणप्रतिपादितेन शक्तिमायाश्रीकामबी
जंतश्रीकमलमायाबीजमन्तोच्यते कामः शक्तिवियन्नमान

वि
र्या
टी
११३
113

ज्ञातवेतेभगांकेनलांछितंपरमेश्वरि एतद्वाग्भवकूटं
वह्रूर्ववक्त्रकामराजकम् तथैवशक्तिबीजेनसन्दर्पेषाग्र
कीर्तिता सन्दर्शीसिद्धिदाविद्यात्रैलोक्यवशकारिणी अत्रा
पिपूर्ववद्धीनसंयोगः मायाईकारः पुनः शाक्तमाह एतत्
गतेतामायात्रलाशकोहरोयिता वामनेत्रेणसंयुक्तोनाद
बिन्दुविभूषितः एतद्वाग्भवपुटितंपूर्ववक्त्राशमशक्ति
के भगपकारः अत्रापिपूर्ववद्धीनसंयोगः अत्रविशेषःअ
लबीजंपदादयाविकूटेरेबिन्दुलेभे प्रथमोमन्दर्शोदेवी
हितोयेवलसन्दर्शो शक्तिकूटमहेशानिअनन्तसन्दर्शोम
ना एषानवाक्षरीविद्यामतमेतेनदर्शिता त्रिकूटानेदम
बीजेबिन्दुसर्गविभूषितम् एषाश्रीमायासंयुक्तादारिद्र्यदुः
खनाशिनी शाकल्पानशक्तिमहेशः कामस्तु इन्द्रबीजेन
तःपरं महामायाततःपश्चात्वदेवदाम्बकीर्तितं पूर्ववक्त्र
पश्चिमायथानिमा शक्तिः मकारः पूर्ववक्त्रामहाविद्या
त अत्रापिपूर्ववद्धीनसंयोगः शक्तिबीजशक्तिसोमममाद
पूर्ववक्त्रामराजंनशक्तिबीजेसमुद्धरेत् एषाविद्याम
देशानिर्वाणनेवशाकाते शक्तिःमकारःसोमःमका
रःपूर्ववक्त्रामराजविद्यावत् शिवशक्तिभेवनशोनोवाग
वीनत्रुतमम कामेयोमवदेवेतमहामायाततःपरं सोम
यामममहामायानवाणीपरकीर्तिता हरशक्तिरियदेवि
पूर्वाम्नायेविद्ययोजिता तंत्रान्तरे मादनंगोत्रमिन्सांतोरेफवामार्धचन्द्रवान् नादबिन्दु
समायुक्तः कथितःपरमेश्वरि ब्रह्मचागगनंचक्रोनकुलो नलसप्या मायाबिन्दुसना
देनकामराजंसमुद्धरेत्

शक्तिर्मादनशक्रस्थहृदोवह्नीन्दुमायया विंदुनादसमायो
नः कथितः कामहोमनुः षष्ठाविद्यामहेशानि कथिता का
दशाक्षरी श्रीरिहासिद्धादेवीमहात्रिपुरसुंदरी मादनं पंच
वक्त्रं च लोहितारुद्रयोगिनी पुरन्दरोमहामायावाग्भवे
बीजमुत्तमे पूर्ववक्त्रामशक्राख्यामनुहृदे देवि सुन्दरि लो
हितः सकारः रुद्रयोगिनी नकारः पूर्ववक्त्रामराजविद्याव
त् भृंगीशा गगने हान्ते कालमिन्दुमहेश्वरी कामराजेश
क्तिकूटे पूर्ववत्समुच्चरेत् भृंगीशे सकारः हान्तः तका
रः कालो मकारः पूर्ववक्त्रामराजविद्यावत् विसर्गीशल
तो हान्ते कालेश इत्येवेन ततः भुवनेशीन ततः पश्चाद्वाग्भ
वे कथितं मया कामराजं शक्तिकूटे पूर्ववत्कथितं प्रिये
विसर्गकारः ईशः हकारः कालेशो मकारः शक्तिः स्व
भूः शंभुश्च वक्रश्च भुवनेश्वरी विवोमादनरुद्रेद महामा
याततः परं कामः शिवशक्तोवलाद्रेद भुवनेश्वरी
षष्ठान्तपरमाविद्या भक्तानां सुभगोदया त्रिकूटान्ते हस
बीजेन दशसमादशी भवेत् वाग्बीजे विजयामायाद्वलश
कलयार्द्धवती मन्मथे शिवशक्तीवमादनो हररुद्रकः म
हामायाततः पश्चाद्धक्तिमेनु सर्सर्गकः वेदः प्रजापतिः
शक्तो महामायाततः परं अष्टादशाक्षरीविद्या महात्रिपु
रसुंदरी सर्वानेहसमंयुक्ता विंशाक्षरी भवेत् श्रीदेवु
वाच भाषास्वर्गेस्थितिः संहृतानिरोत्ताः पंचमस्वरी क
ययासस्वभोदेवपारितोगोचतेमापि ईश्वर उवाच साद
नेन्द्रो शान्तानि शिवो महामायानन्दंतके शक्तिः सकारः षष्ठ
भाषा शिवश्च नन्दस्थया कामः शक्रश्च भुवनेश्वरी शिवो

त्रि
शी
ह्र
११५
114

त्र्यक्षरः ॰ स्वयंभूपरमेश्वरी शक्तिः कामस्वरं स्वमहामा
यानतः पर श्येस्ट्रिः शिवेन्दोकामशक्तौच महामायानन
परा कामस्वन्दोमहेशस्वरन्दः शक्तिस्वपार्वती ब्रह्मामहे
श्वरः शक्तिः शक्रस्तु भुवनेश्वरी क्षितिरेखा शिवेन्दोकाम
शक्तौवनत्पराभुवनेश्वरी शिवः शक्तिर्मादने हंशिवव
ह्रीं इमायया शिवः शिवस्वकमर्णा वह्निमायेंदुभूषिता प
षासंहृतिः शक्रोब्रह्मा रेतुबीजं महामायानतः परं वाग्भवं
कथितं चैनत्कामराजं ततः श्रृणु शक्तिः शिवोमादनेशोत
मयापरमेश्वरी शक्तिः शिवस्वसोमस्वभूमोब्रह्मामहेश्वरी
भूमोहकारः पक्षानिरता देवुवाच समावतीमधुमतीं
कथयस्वमयिप्रभो रहानें श्रोतमिच्छामि यदि वालिहर्ष
मयि ईश्वरः शिवोमादनशक्रस्वशक्तिस्तुभुवनेश्वरी महे
शोब्रह्माहंसस्ववन्दोपिभुवनेश्वरी महेशशक्तौकामस्व
पुरन्दरोविपनश्या श्रग्निमायाकलाश्रृंकनादबिंदुविभूषि
ने हंसोहकारः मायाकलाईकारः पक्षासमावतीरक्षाता
ततः पंचदशी यथा ब्रह्मामहेशरन्द्रस्वशक्तिस्वभुवनेश्वरी
ब्रह्माविपन्मकच्छकमलमराभुवनेश्वरी मादनेसोमचन्द्रौ
वशकस्वपरमेश्वरी पक्षामधुमतीरक्षातासर्वेशानेब्रह्मगोपि
ता वामकेश्वरविधवविकूटकमपाद्विता सौभाग्यायामि
कूटेन पंचम्याः पंचकूटके त्रिपुरायामहाविद्या कूटोम
दशानिर्मिता मारामारोनरागविद्याकथिते कादशाव
री श्रयपंचमी कामं विस्मयने देव शक्तिमोहन
मेवच महामायानतः पश्चाद्वाग्भवं बीजमुद्धरेत्
विस्मरकारः शक्तिरेकारः माया ॥

ईकारः विपश्चल्स्मृतः पश्चात्कलौ तत्र लिं वह्निवं मायाख्य
रेणासंयुक्तेनादर्शविंडकलान्वितं प्रथमे कामराजस्य कूटे पर
मण्डले भे विषयद्दिस्मृते कामो हंसः शक्रस्ततः परं महामा
याततः पश्चात्क्षमावतीति कथ्यते हंसो हकारः एतद्द्वितीयं
कामकूटे मादने शिवबीजं च वायुबीजं ततः परं इन्द्रबीजं
ततः पश्चान्महामायासमुद्धरेत् इतिस्तोयं इति मध्यमतो
शिवबीजं तथा कामं मितं देवीनियोजयेत् महामायां ततः
पश्चाच्छक्तिकूटं समुद्धरेत् वाग्भवं प्रथमे देवि शक्तिकूटं च
पञ्चमम् मध्यकूटं तृतीयं देवि कामराजं मनोहरं कथितं पञ्च
मी विद्या त्रैलोक्यमभगोदया देवि मकारं ईश्वरः स्मृतः रे
वि महाभागे शक्तिकूटं समुद्धलेभ वाग्भवं प्रथमे कूटं काम
राजं त्रिकूटकं शक्तिकूटं प्रवक्ष्यामि तव स्नेहाद्विशेषतः
जीवप्राणौ महादेवि मादनेन तदनन्तरम् इन्द्रबीजं ततः पश्चा
द्भुवनेशीं च पञ्चमं इति शक्तिकूटम् जीवः सकारः प्राणो
हकारः प्रथमादेव देवेशि सौभाग्यायास्तु वाग्भवं कूटत्र
यं कामराजं शक्तिबीजं च पूर्ववत् पञ्चाशत्यामहादेवि वि
चमी परमेश्वरी प्रस्मार्थस्य प्रथमवाग्भवकूटाद्दत्वा सौभा
ग्याया: प्रथमकूटं वाग्भवकूटं देयमिति सार्थः वामनेशादि
कूटं वाग्भवादिकूटमेव वा पुरिहास्याद्दत्वाविद्यास्त्वं वदे
षी च वर्जिता भगप्रकारः एतेन षट्प्रपञ्चमी वाग्भवश
क्तिकूटमेदनयामले द्विविधा पञ्चमी विद्या पञ्चाक्षरी परा
मध्यपरत्वे शीघ्रं च वशक्तिस्तु चतुरक्षरा षोडशीति कामराज
विद्या मध्यकूटं शक्तिकूटामिति कामस्य शक्तिकूटमिति सर्थः
पद्मावत्यंबा वाग्भवकूटमेव तत् एतेन द्वादशधा भवति

वि
सी
९३
११४

115

तथापतयोरक्ष्याचतर्वीश्ववस्थितयोः कामराजस्यत्लो
यकूटं तत्रैव कामबीजंमहेशानिशिवबीजंततःपरं तद
योर्हसबीकेतत्सन्दबीजंविधितयेत महामायाततःपञ्चा
त्कूटंपरमण्डलेभे पश्चाद्वववरक्ष्याभ्रमाधवतबो तत्रबो
यंकामाकाशपराशक्रसंस्थानकूतनरूपिणी पराःसकारं
संस्थानकूतनरूपिणी महामाया तत्रैव कामबीजंमहेशा
निशंभुबीजंततःपरं तदयश्चन्दबीजंतत्पृथ्वीबीजंतता
ल्लेखेत तदन्तेवमहामायाकूटंपरमण्डलेभे पश्चाद्दंव
क्ष्या भ्रमावतबीततषड्विंशद्रूपिणी यतासौवैवविद्या
मायांकूणवसतने रमामायाहंसबीजंवाग्भवायतियोज
येत शकंतेनमहादेविहंसमायारमातथा पभिङ्केन
रेवोशेविद्यानपनमावरेत नपश्चसमवारमेवदीपिमा
तयादशनात पतासामितिहवीकश्रीकमाकविद्यानां
येचम्याविशेषायथा रमामायाहंसबीजंवाग्भवायनयो
नयेत शकंतेनमहेशानिहंसमायारमातथा कामराज
ऽयंदेविककारंचक्रसंस्थितं मायाविहीस्वरस्थितंसूर्यको
टिसमप्रभं प्रथमंकामकूटस्यवायोतियोजयेदिदं
बीजंवह्निसमायुक्तंवामनेत्रेणभूषितं नादविन्दुसमायुक्तं
श्रियाबीजमुदाहृतं द्वितीयकामराजेनजपेत्कान्तस्व
रं गगनंवह्निसंयुक्तंवामनेत्रसमन्वितं नादविन्दुसमा
युक्तं मायाबीजंप्रकीर्तितं ज्वलदग्निनिभंबीजंगुरुहृदयपङ्क
जराम कलाकलमयंमयंमयेसात्ताम्महेश्वरि मध्य
मनोज्ञं पश्चादपि सर्वकामफलप्रदा त्र्यक्षरीरूपिणी ता
ं लक्ष्मीचवाग्बीजमानम्य भुवनेश्वरी पतज्ञमानतः।

पश्चाद्वाग्भवाख्येसम्पुटेन प्रणवंभुवनेशानीरमांकामं
चवाग्भवं कामराजंततोजप्यात्त्रैलोक्यक्षोभकारकं गेंका
रैवैववाग्बीजंरमामन्मथमायया स्वभावतोमहादेविप्रण
वेशुसमाहिताः प्रणवंचापरंकामंरमांचभुवनेश्वरीं सप्त
मीतिततोजप्यामायाश्रीक्लवेबीजकं पश्चात्दीपिनीविद्या
प्रजप्याप्राणरूपिणी जपनियमस्त जपेद्धारोजपेत्सदा।
त्समवाप्नुतक्रमात् कामराजादिविद्यानांदीपिनीचवर्के
रयेत् वाग्भवेकामराजेनशक्तिकूटसुरेश्वरि ततक्रमः
वाग्भवशक्तिकूटयोर्दीपिनींपंचमींवहेद्दवा कामराजकू
टेपुनः प्रणवंभुवनेशानींरमांकामंचवाग्भवे दीपिनीमि
तिसर्वकूटेस्वरसंपुटः सौभाग्यादिविद्यामपिकूटत्रयोगिनी
हृदये स्वरव्यंजनभेदसप्तत्रिंशन्मभेदिनो सप्तत्रिंशत्प्रभे
देनषट्त्रिंशत्तत्त्वरूपिणी तत्वातीतस्वभावाचविद्येषाभा
व्यतेसदा श्रीकंठदशाकेतहृदयकस्याहिवाचके प्राणभूतः
स्थितादेवितहदेकारशापराः सौभाग्याद द्या विद्यायाः प्रथ
मकूटे प्रकारचतुष्टयंरकारश्चेति पंचस्वराः षड्व्यंजनानि
द्वितीयकूटे स्वरव्यंजनभेदेन पंचदश तृतीयकूटेप्येवंते
नामिलित्वात्रयस्त्रिंशद्वर्णाः कूटत्रयेपिबिंदुत्रयनादत्रये
कएतेमिलित्वासप्तत्रिंशतेन विद्यातत्त्वरूपिणीनादरूपे
चेमनातीनामतिसंज्ञासदाचतत्त्वातीतस्वभावा प्रथमश्री।
विद्याभेदानामुद्धारः कामराजस्यविद्यायावाग्भवंतविलि
ख्यच शिवकामहंसोहंसश्चभुवनेशीमतःपरं लोपावाग्भव
कूटंततउन्मनीसकलेश्वरा कपर्दीलक्ष्मीं हकहकक्लींहसकल

वि॰
री॰
ध॰
११९

116

ह्रीं इयमुन्मनीश्रीविद्या कामेश्वरस्यविद्यावाग्भवेनवि
ख्यवउन्मनाः कामराजेनचन्द्रहंसोन्मादने भूमिस्थभुव
नेशानीवरुणेनसमन्विता कएईलह्रीं हसहलह्रीं सह
कलह्रीं इतिवरुणोपासिताविद्या शक्तिमादनेयामध्येइंद्र
स्थभुवनेश्वरि शिवयामादनेमायानानींपवरुणस्यव य
मराजोपासितेयंभोगमोक्षफलप्रदा कएईलह्रीं हकलह्रीं
सहकलह्रीं इयंयमराजोपासिताविद्या चेशमादनयामध्ये
इन्द्रस्थभुवनेश्वरी शिववंशेन्द्रमदन भूमिस्थभुवनेश्वरी
वह्निनोपासिताविद्याभोगमोक्षफलप्रदा कसकलह्रीं हस
लकह्रीं सकलरलह्रीं इयंवह्न्युपासिताविद्या लोपावाग्भव
ग्रज्ञायेनस्यावैकामराजके सकलावह्निभूमौस्थभुवनेशीं
समुद्धरेत नागराजोपासितेयंयमेकामार्थमोक्षदा हसक
लह्रीं हसकलह्रीं सकलरलह्रीं इयंनागराजोपासितावि
द्या मादनेशक्तिवह्नौवभूमिवह्निःस्वरेश्वरी शिवमादन
भूमिस्थरह्लाभुवनेश्वरी वायूपासितविद्येयंचतुर्वर्गफ
लप्रदा कएरलह्रीं हकलरलह्रीं सरकरलह्रीं इयंवायूप
पासिताविद्या मादनेशक्तिनयोंचवह्नीन्द्रोभुवनेश्वरी शि
वमादनसयंद्रवरुणाभुवनेश्वरी चन्द्रसयौंकलौवह्नि
भुवनेशीसमुद्धरेत कुबेरोपासितविद्येयंभोगमोक्षफलप्र
दा कएरलह्रीं हकहलरह्रीं सकलरह्रीं इयंकुबेरोपासिता
विद्या मादनेचशिवेशेचभुवनेशीमतःपरं शिवमादना
भूमौवशिवेदस्थानलाम्नया मायोवकामराजस्यशक्तिकू
दसमुद्धरेत ईशानोपासिताविद्यासर्वाभीष्टप्रसिद्धिदा क
हलह्रीं हकलरहलरह्रीं ॥

इयमीशानोपासिताश्रीविद्या कामराजाख्यविद्यायाप्रजुलें
मानुलोमगा नारायणोपासितेयं षट्कूटाभुविदुर्लभा कए
ईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सकलह्रीं हसकलह्रीं कएई
लह्रीं इयंनारायणोपासिताश्रीविद्या कामराजाख्यविद्याया
वाग्भवेनसमुद्भवेन शिवमादनसूर्येन्दुवह्नींस्त्रभुवनेश्व
रीं लोपायावाग्भववैवस्वतेनायमुपासिता कएईलह्रीं ह
कहसलह्रीं हसकलह्रीं इयंवस्वोपासिताश्रीविद्या लोपावा
ग्भवमुद्भवसवलाख्या:कामराजकं लोपावाग्भवकूटेन
जीवनादिहृदयम् हसकलह्रीं हकसलह्रीं हसकलह्रीं इयं
जीवोपासिताश्रीविद्या जाग्रत्स्वप्नरूपामायादिपंचदशभेदतें
रते मायाश्रीबीजस्वांतस्वभावस्थास्वरूपिणी नादमायार
मादि:स्यात्तात्तसुभमिस्वरूपिणी श्रीमहाषोडशार्णान्तरी
यासेप्रकीर्तिता वैराग्यंचस्वमत्त्वंसमाधिर्विमलंमन:
सदमहत्त्वनिर्वाणस्तुरीयाया:कलाइमा: वैराग्यरूपानादि
दिषोडशीपरिकीर्तिता मायादिषोडशार्णानसमुत्तत्वस्व
रूपिणी कामादिषोडशार्णापासामसमाधिस्वरूपिणी रमा।
दिषोडशीविनवैमलस्यस्वरूपिणी मदमहत्त्वनिर्वाणस्व
रूपावाग्भवादिका पंचयाषोडशार्णान्तर्लभाभुवनत्रय
परादिषोडशीविद्यान्त्यानीनाप्रकीर्तिता भेदा:सर्वोक्री
माचतानयानलेत्रकोविदै: शुद्धाशुद्धविभेदेनद्विविधाप्र
रिकीर्तिता: उभयात्मकभेदाश्चशावलाश्चतयैवच प्रतु
लोमाश्चयाविद्या:शुद्धा:स्यु:प्रतिलोमजा: प्रशुद्धाइतिविज्ञे
याउभयात्मानएवच शुद्धाशुद्धाश्चशावलाख्यात्मकाख्याक
लक्रमात एवंचतुर्विधाविद्याविज्ञेयादेशिकोत्तमै: प्रशे

वि॰ सो॰ ५५
११८

117

षेणमहाविद्याभेदास्ते कथिताः शिवे इति श्रीविद्याया भेद
निरूपणं अथ पंचसिंहासनविद्याः तत्र प्रथमे सर्वे सिंहा
सनविद्याः तत्राद्या बाला श्रीतारार्णवे ईश्वर उवाच त्रि
पुराविविद्या देवि बालानां प्रथमा स्मृता यया विज्ञानया देवि
साक्षात्सुरगुरुर्भवेः सर्गस्वरं समुद्धार्य बिंदुनादकलोत्त
कं स्वांते शांघिसंस्थं ततः पंचस्वरसमन्वितं बिंदुनादकलाक्रां
तं सर्गवान्स्युरद्वयः शक्रस्वरसमेपेता विद्येयं महतीम।
ता गंगातरंगाकल्लोलवाग्गुम्फप्रदायिनी महासौभा
ग्यजननी महासारस्वतप्रदेति ऐं क्लीं सौः इति तथा रुद्रयि
स्यमहेश्यानि दाहेण मूर्तिरव्ययः समस्ताद्धिरससम्पन्नामं
वन्तां मन्त्राविधेय देवताह्वये बालात्रिपुरा परमेश्वरी बीजं
तु वाग्भवं शक्तिस्तार्तीयं कीलकं ततः कामराजं महेश्यानि
वेदोमासरंदूतः नाभ्यादिपादपर्यंतं गलादानाभिपर्यं
तं मूर्धादिगलपर्यंतं प्रत्येकं विन्यसेत्क्रमात् वामपाणितले
चैकं दक्षपाणितले तथा उभयोः संपुटे विन्यसेत्त्रिबीजं विन्य
सेत्तथा पंचबाणाः क्रमेणैव करांगुलिषु विन्यसेत् अंगुष्ठा
दिकनिष्ठांतं क्रमेण परमेश्वरी ध्यानं हृत्पद्ममालिख्य बिं
संस्थं क्रमेण तु अर्घ्यहोमेन नैवेद्यवासनपीठमंडितं का
मरूपमिदं देवि क्रमादंते भूमिसंस्थिते चतुर्थस्वरविं
दुनादरूपवरानने फांतं शक्रेण संयुक्तं वामकर्णवि
भूषितम् बिंदुनादसमायुक्तं सर्गवान्स्युन्नमाः प्रिये
इति द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः इति पंचबाणा महेश्यानि नामानि
शृणु पार्वति क्षोभमोहद्रावणोदविनयाकर्षणास्तकः
वश्योन्मादौ क्रमेणैव नामानि परमेश्वरि ॥ ॥

कामाख्यै च विन्यसेत् पालेषां बीजानि मे शृणु पराबीजं मध्य
वाणीं वाग्भवं परमेश्वरि तथैव वाणीं ततस्त्रैव स्त्रीबीजेन क
मालिखे पंचकामाः ॥ क्रमादेवि नामानि शृणु वल्लभे
इति ह्रीं क्लीं ऐं ब्लूं स्त्रीं इति कामन्मथकन्दर्पमकरध्वजमन्म
काः मन्मथं केनमहेशानि पंचमः परिकीर्तितः एताविन्य
स्येद्वशीकरन्यासः परम् मूलविद्यां हृदालभ्य सर्वांगुले
तेलश्च पि षडंगक्रमयोगेण मातृकां विन्यसेत्ततः अथ ष
डंगन्यासोऽनेन मातृकाषडंगं अथ मातृकान्यासं कुर्यादि
त्यर्थः तथा एवं ध्यात्वा न्यसेन्मन्त्रं हृदयान्यासं स्वरेश्वरि ऊं
वीं न दह मसाहत्रिभिर्बीजैः क्रमान्निय कायाविन्यसेदादौ
मणिबन्धतले पश्चक हस्ते वामे च विन्यसेत्कन्ज ऊर्ध्वपाणि
षु पुनर्दक्षे च वामे च पादयोस्तु तथा न्यसेत् नादांते हृदये
लिंगे न्यसेद्देवि ततः परं एतेषां गेषु देवेशि संहारक्रमतो
न्यसेत् विधा स्तोत्रक्रमेणैव जानीहि परमेश्वरि ततो न्यसे
न्महेशानि नवयोन्यात्मिकां विधिं कर्णयोश्चिबुके देवेशि
शंखयोर्मुखमंडले नेत्रयोर्नासिकायां च बाहूद्वये हृदि प्रि
ये तथा ऊर्ध्वयोः ऊर्ध्वोजाधो जंघे च विन्यसेत् पादयोर्देवि
गुह्ये च पार्श्वद्वये स्तनद्वये कंठे च नवयोन्याख्यां न्यसेद्दीज
वयात्मिकां षडंगमाचरेद्देवि हृदाद्याक्रमेण तु शिरःक
दशकाद्विविसंख्यया शेषं संभवे अंगुलीनां पुनर्देवि वा
णान्कामांस्तु विन्यसेत् ललाटगलहृन्नाभिमूलाधारेषु वै
क्रमात् मूलेन व्यापकं कृत्वा प्राणायामं समाचरेत् इति
अथ प्राणायामत्रयं कृत्वा ऋष्यादिकरषडंगन्यासान्विधाय
ध्यायेत् ध्यायेद्देवीं महेशानि कदम्बवनमध्यगां रत्नमंड

त्रि
तं
५१
११५
118

पमध्येतमहाकल्पवनान्तरे शुक्लातपत्रछायायोरत्न
सिंहासनेस्थितां शुक्लवर्णरत्नखचितमुकुटोरत्नकुंडला
हारग्रैवेयमुद्रत्नविविधांकोकणोज्ज्वलां शुक्लकंचाभ
यंवामदक्षिणवाहमालिकां वरदानरतांदेवींमहासार
स्वतपरां इतिबाला अथसंपत्प्रदाभैरवी ईश्वरउवाच य
याश्रीत्रिपुराबालानयात्रिपुरभैरवी सम्पत्प्रदानामतस्याः
शृणुनिर्मलमानसे शिववंद्रोवह्निसंस्थोवाग्भवंतदंते
नरं कामबीजंतथादेवि शिववन्द्राविंतेनतः पृथ्वीबीजा
न्तवह्न्यासनार्तीयंशृणुसुन्दरि शक्तिबीजंमहेशानि शिवव
ह्निनियोजितम् क्रमायोस्त्रिपुरेशानि द्विसर्गेनवेन्दवं त्रि
पुराभैरवीदेवीमहासंपत्प्रदायिये स्हैं हसकलह्रीं ह्सौः
इति ग्रन्थसहस्रेषु विद्यात्रिभुवनेषुदुर्लभा मूलमंत्रहि
रह्माद्येरगमासमईरितः ध्यानं उद्यद्भानुसहस्रकोटिस
दृशामाद्यैमोगिरामालिकां रक्तालिप्तपयोधरांजपवटींवि
द्यामभीतिंवरम् हस्ताब्जैर्दधतींत्रिनेत्रविलसद्वक्त्रारविं
दश्रियं देवींबद्धहिमांशुरत्नमुकुटांवन्देसमन्दस्मितां
इतिसंपत्प्रदाभैरवी अथचैतन्यभैरवी शृणुदेवि प्रवक्ष्ये
मिरत्नसिंहासनास्थितां वाग्भवबीजमुद्धार्यंजीवप्राण
समन्वितं सकलाभुवनेशानीहृल्लेखाबीजमुच्यते जीवप्रा
णंवह्निसंस्थंशक्रस्वरविभूषितं विसर्गाख्यंमहादेवि
याचेतोकामास्रका त्रैलोक्यमोहिनीदेवीपरंब्रह्मनदात्मिकं
चैतन्यभैरवीनामेति स्हैं हसकलह्रीं ह्सौः इति सकाराद्यंति
इत्याद्यवाद्याग्वत ध्यानम् उद्यद्भानुसमप्रभां नानालंकारभूषितां मुकुटोर्ध्व
लम्बमानचन्द्रकलां रत्नाम्बरान्वितां पाशांकुशचापबाणान्विताम् वामहस्तेकपालिनीम्
वरदाभयशोभाढ्यां पीनोन्नतपयोधराम् त्रिनयनस्तनीम् ॥

एवं ध्यात्वा जपेद्देवीं प्रेतसिंहासनस्थितां इति चैतन्यभैरवी
अथ द्वितीयचैतन्यभैरवी एतस्या एव विद्याया बीजद्वयमुद्ध
हृते तद्द्वन्त्ये परमेश्वानि नित्यक्लिन्ने मदद्रवे एतस्या एवता
नीयं ह्सौं परमेश्वरि ऐं सकलह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे ह्सौः
इति अस्य ऋष्यादिकं पूर्ववत् ध्यानम् चैतन्यभैरवीं ध्यायेत्
शवरूपकपालिनीं मुक्तामेरुप । एवं प्रेतसिंहासनस्थितां
इति द्वितीया चैतन्यभैरवी अथ कामेश्वरीभैरवी शिवचं
द्रैर्मदनानलफालवह्निसमन्वितं शक्तिभिन्नं बिन्दुनादकले
ध्ये वाग्भवं द्वितीयं सम्पत्प्रदायिभैरव्याः कामबीजानथ चाद्रि
महाशिवस्य बीजेन महासिंहासनस्य च ह्सक्लीं ह्सकल
ह्रीं ह्सौः ऋष्यादिकं पूर्ववत् ध्यानमस्याः पूर्ववत् सौमित्रिभानु
निकृन्तने उद्यत्सूर्यसहस्राभां वरदद्युग्मत्रिलोचनां नानाल
ङ्कारसुभगां सर्ववैरिनिकृन्तनीम् वमहापरत्रिशूलिक
लितांकवासमां त्रिशूलं डमरुं खड्गं तथा खेटकमेव च
पिनाकं च शरांश्चैव पाशांकुशगुणकमात् प्रेतकं चासना
लोचशिवासिंहासनस्थितां इति कामेश्वरीभैरवी इति षड्
सिंहासनदेवताः अथ दक्षिणासिंहासनदेवताः तत्रादौ
घोरभैरवी अघोरविद्याद्यं एतन्महापापनिकृन्तनं अघोरे
वाग्भवं पञ्चान्तं घोरेत भुवनेश्वरी सर्वतः सर्वसर्वेभ्यो घोर।
घोरतरेभ्यस्ताम् नमस्तेस्तु रुद्ररूपेभ्यो देव्या बीजत्रयं लिख
त् त्रिंशदक्षरी विभिर्वर्णैर्विद्यैकाधिनायिके अघोरे घो
रे ह्रीं सर्वतः सर्वशर्वेभ्यो घोरघोरतरेभ्यो नमस्तेस्तु रुद्र
रूपेभ्यः क्लीं सौः अस्याः ऋष्यादिकं गद्यासध्यानानि पूर्ववत्
इति घोरभैरवी अथ महाभैरवी ईश्वर उवाच शिवचन्द्राव

वि॰ रा॰ ५२
११५
119

ह्रिंसंस्यौवाग्भवेनसमन्वितौ नादविंदुसमेतक्रेंप्रथमंबी
जमुद्धृतं तोयायावाग्भवंहृदंहृतीयंबीजमुद्धृतं शिववं
हौवह्निसंस्थोमनुस्वरसमन्वितौ तृतीयंबीजमाख्यातंविंदु
नादकलान्वितं सौःहूंकलह्रींसौः इति हृदंबंपरमेशानि
रव्यातिस्मासमेवद मथक्रूटेनषदीयंप्रक्रमंगानिकार
येत् उद्यतार्कसहस्राभांलसज्जन्दनहोक्षवत् किरीटरत्न
विलसच्चित्रविचित्रमौक्तिकां स्फुरडुडुपरपंकार्य्यमुद्रमा
लाविराजितां नयनत्रयशोभाढ्यांपूर्णेन्दुमंडलान्वितां मु
क्ताहारलताराजन्मीनोन्नतघनस्तनीं रक्ताम्बरपरिधानां
यौवनोन्मत्तरूपिणीं पुस्तकंचाभयंवामेदक्षिणेचाक्षमा
लिकां वरदानरतांनित्यांमहाघनासमन्वितां इतिमह
भैरवी प्रथमललिताभैरवी मायाबीजंसमुद्धृत्यकामराजं
नयोद्धरेत् प्रेतबीजंसमुद्धृत्यविधिवत्भुवनेशीभवेत् ह्रींक्लीं
सौः इति हृदंकामपवमन्यायांआसांसंगक्रियामता उद्यत्
प्रेमसहस्राभांमाणिक्यमुकुटोज्वलां रत्नकुंडलसुशालिपद
कांगदभूषणां रत्नमंजीरसंभगांरक्तवस्त्रानुलेपनां पा
शांकुशौपुस्तकंचदधतीमक्षमालिकाम् वत्सलां
लापरांदेवींकुमारीरूपधारिणीम् सर्वांगसुन्दरीं
ध्यायेत्सर्वसंपत्तिहेतवे इतिललिताभैरवी प्रथ
कामेश्वरीभैरवी कामेश्वरीभैरवीश्याकामराजेन
सुन्दरी क्लीं कथिरम्याः कामदेवोगायत्रीच्छन्दउच्य
ते कामेश्वरीदेवतास्याह्रींबीजंनाह्रींक्रियामता जपा
कुसुमसंकाशांपंचबाणधरांस्मरेत् ॥

कामराजेन सुन्दरी क्लीं इत्यीश्वर्याः कामदेवो गणपश्चिवै
दरच्यते कामेश्वरी देवता स्याह्रीजेनागक्रियामता जपाकु
सुमसंकाशा पञ्चवाणाधरा स्मरेत् नानालंकारसुभगा
मोहयन्ती जगत्त्रयं इति कामेश्वरी भैरवी अथ षट्कूटाभै
रवी ऐं वाग्भवसंज्ञकं बीजं प्रथममीरितं सकलावह्नि
मायाभ्यां द्वितीयं बीजमीरितं बालायाश्च वृतीयं तृतीयं
बीजमुद्धृतम् हसकलरीं हसौः इति क्रमार्पणवसृष्ट्यादि
रम्याश्च परमेश्वरि षड्दीर्घचन्द्रबीजेन षडंगन्यासमीरितः
उद्यत्सूर्यसहस्राभा माणिक्यमुकुटोज्वला रत्नकुण्डलमुक्ता
लिपद्मकांगदभूषणाम् रत्नमंजीरसुभगा रक्तवस्त्रानुले
पना पाशांकुशौ पुस्तकं च दधाना चाक्षमालिका उन्मत्तयौ
वनस्फीतपीनोन्नतघनस्तनी त्रिनेत्रिणी काममघूर्णिता
नरक्तमलोचनाम् इति षट्कूटभैरवी इति दक्षिणसिंहा
सनदेवताः अथ पश्चिमसिंहासनदेवताः अथ षट्कूटा
भैरवी शिवचन्द्रौ मादनं च भूमिवह्नीन्दुसंमतम् वाग्भ
न्तिमचन्द्रबिन्दुकं बीजं प्रथमुदाहृतं हसकलरैं हसकल
रीं हसकलरौः इति सृष्ट्यादीन् वै वस्यादिहृन्याष
डंगकं बालसूर्यप्रभां देवीं जपाकुसुमसन्निभां मुण्डमा
लावलीरम्या बालसूर्यसमप्रभा सुवर्णकलशाकार
पीनोन्नतघनस्तनी पाशांकुशौ पुस्तकं च तथा च जपमा
लिकाम् दधतीं भैरवीं ध्यायेत्सिंहासनाधिष्ठिताम् इ
ति षट्कूटाभैरवी अथ नित्याभैरवी षट्कूटाभैरवीदे
वी यो नित्यामन्त्रणाभवेत् नित्या च भैरवी प्रोक्ता च नन्वेगोप
लपरा हस्लकसहैं हस्लकसहीं हस्लकसहौं इति ष

वि
मी
५८
१२

वैक्राय च मन्त्रस्य ध्यानमस्या वक्ष्यामि ते पंचमुंडसमासी
नां मुंडमालाविभूषिताम् ज्ञानामार्कोज्वलाभासां रत्नभूष
णभूषितां पाशांकुशाभयवरान्दधतीं भावयेच्छिवे इति
निगमाभैरवी ॥ अथ मृतसंजीवनी मायाहंसपदे वाक्कामं
जीवनि नमः परम् जीवं प्राणपदं ग्रंथिं कुरु कुरु गं मनतः पदं
स्वाहान्ता कथिता विद्या मृतसंजीवनी परा ह्रीं हंसः संजीव
नि जूं जीवं प्राणग्रंथिस्थं कुरु कुरु स्वाहा ऋषिः शुक्र समा।
ख्यातो गायत्री छन्द ईरितं मृतसंजीवनी देवी देवता प
कीर्तिता मायाबीजेन बीजं स्यात्स्वाहा शक्तिरुदाहृता हं
सः कीलकं प्रोक्तं मृतसंजीवनाय च विनियोगः समाख्या
तो हृद्भ्रुतश्रुकंकेश्चनः षड्वत्रैकैकेनैव षडंगानि समा
चरेत् दक्षिणामूर्तिसंहितायां ईश्वर उवाच देवि प्रश्रम
क्षणम प्राप्यापि मजाय्यते विद्यावत्र पंचमासात्मृतानन्द
विग्रहे महासिंहासनगतं तत्र संजीवनीं स्मरेत् शक्तिबीजस
मालिख्य शिवं वैहोम समालिखेत् ग्रंथस्वाराविसर्गाभ्यां मे
तो कुरु मनः प्रिये संजीवनी च जूं जीवप्राणग्रंथिस्थमालिखेत्
कुरु मद्रहस्त्रिशः सौः सौः वहिजायान्वितो मन्त्रः विंशद
र्णोति ह्रीं हंसः संजीवनि जूं सः कुरु कुरु कुरु सौः सौः
स्वाहा ऋषिः शुक्रो गायत्री छन्द उच्यते संजीवनी दे।
वता प्रोक्ता शक्ती रमादिबीजकम् चतुष्कं चितयपंच
पंचकं च त्रयं च वा त्रिकं चक्रमतो देवि षडंगानि।
प्रविन्यसेत् कंठगाभाहारमुक्ताभरणैर्भूषितांप
राम् ज्ञानमुद्रामक्षमालां दधतीं चिन्तयेत्परम्
इति मृतसंजीवनी अथ मृतसंजयपराः ॥

अथवक्ष्ये महेशानि मत्रैजयपरापरं वदवदवादिनी
तिवाक्ष्येनितिपत्निये हसकेवाग्भवं देविक्लिन्नेकोट
निवालिखेत् महामातंगरूपं हेशिववह्निकलानतो
वामाक्षिविन्दुनादाकान्तारवीजंततोलिखेत् मातंगरूप
गेहंसंशक्रसर्वविसर्गवान् ऐपसंजीवनीदेवीति वदव
दवाग्वादिनिक्लैंक्लिन्नेकेदिनि महामातंगरूरूरू ह्सौं
ऐंमातंगरूरूरूह्सौः इति ऋषिरस्याः शिवःप्रिये गायत्रं
छन्द आख्यातं देवतेयत्भैरवी आदिकूटभवंबीजंमध्यकू
टनकीलके अन्तकूटभवंशक्तिः मातान्तरविनाशिनी
नवशीकार्ष्टवर्गस्तु षडंगानि प्रविन्यसेत् ध्यात्वाचाहृदये
देवीं कदम्बवनमध्यगाम् मुक्तकेशामुहस्तेन रक्तेणना
तम्बालिका विभ्रतीं अन्यपल्लवाकुमारीं विलपस्य इति
रत्नजपपरा अथवक्ष्ये महालीलारी ईश्वरउवाच परांक्लिन्ने
वाग्भवं चनन्दमात्मकमक्षरम् ततोनितम्बदर्पांते इव
मायांवसंलिख वज्रेश्रीरवविरांग ह्रींक्लिन्नेपंकोनिस्म
दरवेह्रीं ऋषिर्ब्रह्मास्य मन्त्रनोः छन्दोविराट् च वज्रेश्वरीदे
वता परिकीर्तिता पंचमं च चतुर्थं च वीजं शक्तीकमेणतु
नासीयकीलके दद्यात्तेतोगानि प्रविन्यसेत् आद्यंतं वीज
मन्त्रस्य हिकं चैव वनदपकं हिकं हिकं त्रिकं चैव षडंगानि
प्रविन्यसेत् ध्यात्वाचावाहृदये देवींकदम्बवनमध्यगां र
क्तांचन्द्रकलावारुमुकुटामम्बरभूषणा मत्तानरू ग
वोर्पक्वलोचनरसपशोभिते शोणितालाविन रत्यातमसाम
गोपांगीक्ष्यिताम् शांकुमामसायकांश्चैवपादेचैवसर्गोनवा
वांपकपालं दयतीं पाशायमात्यानुलेपना स्मेरेन्दुकलनांदे

वि
सं
५८
१२८
121

वीं उपचारैः समर्चयेत् इति वज्रप्रस्तारिणी इति पश्चि
मसिंहासनदेवताः अथोत्तरसिंहासनदेवताः तत्रादौ
भुवनेश्वरी भैरवी तोयावागभवमुद्रार्पप्रतबीजेनसमु
द्धरेत् रेंह्रींशिवायोनिर्ह्लींभुवनेशीचभैरवी ह्सैंह्स
कलह्रींह्सौः इति क्रमाद्यापर्वरुष्यायाद्राषतोगाकिया
मता जपाकुसुमसंकाशां दाडिमीकुसुमप्रभां चंद्रलेखा
जटामुकुटां त्रिनेत्रां रक्तवाससमीम् नानालंकारसुभगीं पीनो
न्नतघनस्तनीं प्रेतासनसमासीनां मुंडमालाविभूषितां
पाशांकुशवराभीतीर्धारयंतीं शिवाश्रये इति भुवनेश्व
री भैरवी अथ कमलेशीभैरवी भुवनेशीतच्चन्द्राद्याक
मलेशानयाभवेत् सहैंसकलह्रीं सहौः इति अथ समस्तूवंभु
वनेशीभैरवीवत् इति कमलेशीभैरवी अथ सिद्धकौले
शभैरवी ह्सैंह्सक्लींच ह्सौश्च सिद्धकौलेशभैरवीक्रमा
न्मापवमस्याया ध्यानमस्याववदामि ते प्रतप्तार्कसहस्राभां
त्रिनेत्रांचन्द्रसन्मुखीं चन्द्रखंडस्फुरद्रत्नमुकुटोद्दाममध्य
मां नितम्बिनीं स्फुरद्रक्तवसनां रक्तभूषणां उन्मत्तयौवनश्री
फांपीनोन्नतघनस्तनीं ग्रसक्तांकाद्यशेखरस्वर्गमंडितांगीं
भूषणां पुस्तकंचाभयंवामदक्षिणेचाक्षमालिकां वरंचद
धतींध्यायेत्तांसिंहासनसंस्थितां इति सिद्धकौलेशभैरवी
अथकामेश्वरीभैरवी ईश्वरउवाच उत्तराम्नायदेवेशि
मयायायापिप्रजप्ते महासिंहासनागताभैरवीउत्तम
रेश्वरी एवंक्रमभैरवीदेव्याः कामकूटपरांशि
वाम देहेनोद्धरेत्ततः ॥ ॥

विद्येमहासिंहासनेश्वरीम् ह्सैं ह्स्क्लीं ह्सौः इति श्वेतांके
पवमृतायाया ध्यानमस्यावदामि ते वन्धूककुसुमाभासां
पंचमुद्राधिवासिनीं स्फुरच्चंद्रकलारत्नमुकुटांमुंडमा।
लिनीं त्रिनेत्रांरक्तवसनांपीनोन्नतघनस्तनीं पुस्तकंचा
क्षमालांचवरदंचाभयंक्रमात् दधतींसंस्मरेन्नित्यमुत्त
राम्नायमानितां इतिउमरीभैरवी अथकामिनीभैरवी
सम्पत्प्रदायाभैरव्यावीह्लनक्रमसंपुटेन कामिनीभैरवी
चेयंभयविध्वंसिनीशिवा ह्सैं ह्सक्लीं ह्सौः ध्वेक्षाय
वमन्याया ध्यानमस्यावदामि ते ज्वालाकोटिप्रभाभासां रत्न
भूषणभूषितां पाशांकुशाभयवरान्धारयंतींशिवासना
मेकमालावलीरम्यांचिन्तयेद्भैरवींपरां इतिकामिनीभैरवी
इत्यूर्ध्वसिंहासनदेवताः अथाधःसिंहासनदेवताः तत्रा
दौप्रथमसुन्दरी ईश्वरउवाच अथेशानेनवक्त्रेणमयाप्र
पिप्रजप्यते विद्यानीयवकेदेवितिभुलोकेषुदुर्लभे वा
ग्भवंशिवसंयुक्तंवाग्भवंमध्यमंशृणु हकेलाग्रमहेशा।
निशिवबीजेनसंमिलितेन रेफवामाक्षिबिंदुढ्यंचरेत्ततः
नीयकं ह्साग्रह्सगांक्षिबिंदुयुक्तासुन्दरीप्रिये ह्सैं ह्स्कलह्र
ह्रीं ह्सौः इति प्रथमसुन्दरी अथद्वितीयसुन्दरी अथहसा
याजपंतंवीरविनयमनुस्वरैः अंत्यमसर्गमायाह्रींविज्ञना
त्मकलात्मिके इयंहिनौपादेवशसुन्दरीपरिकीर्तिता
अह्सैं अह्स्मीं अह्सौः इति द्वितीयसुन्दरी अथतृतीयसु
न्दरी केवलंवाग्भवंदेविवाग्भवंमध्यमंशृणु ह्सपह्सर
सांश्रुवाग्भवेनचयोजयेत् हतंयकलह्रींखंशाकित्र
येशृणुप्रिये चतुष्कंशिवबीजानांरेफेनग्रहसगवानइय

त्रि॰
री॰
१॰
१२२

१९२

त्तीयादेवेशि सुन्दरीचतुरक्षरा ऐं ह्सह्सैं ह्रह्रह्रकल
ह्रीं ह्रह्रह्रह्सैंः इति तृतीयसुन्दरी अथ चतुर्थसुन्दरी क
लान्तेशिवयुग्मं तत्पान्तेजीवत्रयं शिवेपरया पिंडितेन्त्य
कूटमनित्रिधेरयेत् वाग्भवेकामराजेच शक्तिबीजेच
मालिखेत् चतुर्थीसुन्दरीख्याता भोगमोक्षप्रदायिनी
कलह्रह्रसमसमह्रैं कलह्रह्रसमसह्रीं कलह्रह्रसमहफ्रौं
इति चतुर्थसुन्दरी अथ पंचमसुन्दरी जीवः शिवयुगं जीवः
तालककारशिवेन्दुमत् पतदाद्यं चमध्येवह्समयुतादेहल
मत ग्रेमतह्सलतेन्दुह्रन्हाकाशविभूषितं त्रिपुरेशीम
नोरेषा पंचमीसुंदरीभवेत् सह्रह्सलतह्सैं ह्सह्सल
तह्सीं ह्सलतह्सह्सह्रौः इति पंचमीसुन्दरी संपत्प्रदाभे
रवीवधाधेमंचकमुनमम् स्थादिसुमाविद्यपात्रिपुरेशी
वनात्यथा इत्यूर्ध्वसिंहासनविद्याः इति पंचसिंहासनविद्य
निरूपणं अथ पंचपीठिकागणाः तत्रादौ पंचलक्ष्म्यः तत्रा
दौ श्रीविद्यालक्ष्मीः षोडशार्णा महाविद्यासमुच्चार्य विद्या
नवेत् महालक्ष्मीः श्रीहृन्मेदिनासनसाधिते सर्वसौभा
ग्यजननी पादुकोशजपामिव इति श्रीविद्यालक्ष्मीः
अथैकाक्षरलक्ष्मीः वारुणान्ते वह्निसंस्थं दीर्घनेत्र
विभूषितम् विंदुनादसमायुक्तं लक्ष्मीमंत्रं तदाहृतः
श्रीअस्य भृगुर्निचृच्छन्दस्तथा श्रीर्देवताप्रिये शक्ति
पैवीजे शक्तीवकीलके लकेरफ उच्यते षडीर्घवी
जयुक्तबीजेन षडंगानि समाचरेत् ध्याये
नतः श्रियं रमां सर्वदेवनमस्कृताम
नमकान्तेस्वर्णाभासां ॥

दिव्यरत्नविभूषितां आसिच्यमानाममृतैर्भृङ्गारै रत्नहैरपि
शुभाभ्राभ्रेभशुण्डाग्रसमुद्धृतैरपि प्रिये रत्नाबद्धमुकुटो
शुद्धांभोगराशिश्रीं पद्मासीं पद्मनाभेन हृदि चिंत्यां स्मरे
द्बुधः एवं ध्यात्वा जपेद्देवीं पद्मयुग्मधरां सदा वराभय
शोभाढ्यां चन्द्रबीजं स्वलोचनां इति लक्ष्मीः अथ महालक्ष्मीः
प्रणवं पूर्वमुच्चार्य हरीमात्मकमतः श्रीं पुटं चाथ कमले
कमलालये प्रसीद च लक्ष्मीर्भगताभूमिरूढ स्थानेन योजन
येत् प्रसीद पूर्वबीजानि संपुटत्वेन योजयेत् महालक्ष्मीह
दंतां अर्थ ह्रां विंशति वर्णवान् ऐं श्रीं ह्रीं श्रीं कमले कमला
लये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं ऐं महालक्ष्म्यै नमः इत्यः प्रजाप
तिश्चास्य ऋषिश्छन्दस्तथैव च गायत्री देवता लक्ष्मीर्हृदयप
रिकीर्तिते द्वितीयं चतृतीयं च बीजं शक्तिः कीर्त्तत प्रणवः की
लकं चैव विततो न्यासान्प्रकल्पयेत् अंगानि पूर्ववद्देवि प्रसे
मेवी समाहितः रत्नाद्यहस्तपात्रं च पद्मयुग्मं वहेमजं ग्रम्य
रत्नावलीं तनूदात्तर्शरतीपरां वर्नभंगां स्फुरद्रत्ननूपुरां
मुकुटोज्ज्वलां ग्रैवेयागदहाराढ्यां कंकणै रत्नकुंडलां पद्मास
नसमासीनां हस्तोभिर्मंडितां सदा शुक्लाङ्गीं एवं सतां महा
देवीं गजाननां एवं ध्यात्वा जपेद्देवीमिति इति महालक्ष्मीः
अथ त्रिशक्तिलक्ष्मीः श्रीबीजं च परा बीजं कामबीजं समालि
ख्येत् इयं त्रिशक्तिर्देवेशि त्रिषु लोकेषु दुर्लभा श्रीं ह्रीं क्लीं इति
ऋषिर्ब्रह्मास्य गायत्री छन्दो देवी परिकीर्तिता त्रिशक्तिर्देवता
न्यासानि ह्रांसमाधाय जातिभिः ध्यायेत्सर्वसमृद्धिदाम् नवहेम
स्फुरद्रूपां रत्नकटिमंडपे महाकल्पवनान्तस्थे रत्नसिंहा
सने वरे कमलाः शोभाढ्यां रत्नमंजीरमंडिताम् स्फुर

वि
शी
९१
१२३
123

रत्नलसन्मौलिरत्नकुंडलमंडितो अनर्घरत्नघटितभा
नाभूषणभूषितांम् दधतीं पद्मयुगलं पाशांकुशौ पंचः
शरान् षड्भुजासिन्नवदनोदलीभिः परिवारितां चारु
चामरहस्ताभीरत्नादर्शभृत्पाणिभिः तांबूलस्वर्णपात्री
भिर्भूषापेटीस्थपाणिभिः तमकांतस्वराभास्वामिति इति
विशाकेलक्ष्मीः अथ सर्वसाम्राज्यलक्ष्मीः अथ वक्ष्ये महादे
वि सर्वसाम्राज्यदेवताम् यस्या आराधने विश्वरभूर्लक्ष्मीपतिः
स्वयं वंदेशमादनस्मेशवह्निदीर्घातिमंडिते बिन्दुबी
स्वरौघ्रेकविद्येयं वैसर्वाप्रिये श्रीबीजसंपुटेकृष्णीसर्वसा
म्राज्यदायिनी श्रींसकलह्रींश्रीं ऋषिर्हरिस्तथाछन्दो गाय
त्रीचास्यमन्त्रतः देवतामोहनीलक्ष्मीर्महासाम्राज्यदायिनी
बीजंह्रूंदंसमाख्यातं शक्तिः श्रीबीजमुच्यते षडंगाद्यैः सर्वैर्भू
तावरंगानिप्रविन्यसेत् अतसीपुष्पसंकाशां रत्नभूषणभू
षितां शंखचक्रगदापद्मशांर्गबाणधरां करैः षड्भिः करांभो
देवीवरदाभयशोभितां एवमष्टभुजां ध्यायेदिति इतिस
र्वसाम्राज्यलक्ष्मीः इति पंचलक्ष्म्यः अथ पंचकोशविद्याः त
त्र श्रीविद्याकोशेश्वरी ओंऐंह्रींश्रींस्हौं ले महाकोशेश्वरी हृत्सं
स्थितामनसंस्थितासर्वसौभाग्यजननी याऽंकोशे पूजयामि इति
श्रीविद्याकोशेश्वरी अथ श्रीकोशविद्यानां च लक्षणं पार्वते
यस्याविज्ञानमात्रेण पुनर्जन्म न विद्यते श्रीविद्यावपरंज्योति
परानिष्कलदेवता अनयामात्रकाचैवपंचकोशाः प्रकीर्ति
ताः प्रणवं प्रथमंवमुखाद्यपरादंसः पदंलिखेत ततः सोहंशिवो
हंविवमस्वर्णोयमास्थिता ओंह्रींहंसः सोहंस्वाहा ऋषिर्ब्रह्मा
मंत्रस्यगायत्रंछन्दउच्यते परंज्योतिर्मयीमाता देवतापरिकीर्ति

परंज्योतिर्मेधीसाक्षाद्देवतापरिकीर्तिता प्रणवान्महद्ये।
वीजशक्तीशेषितकीलकं स्वाहान्तहृदयं सोऽहंशिरोहंसःशि
खाभवेत् मायया कवचेनास्त्रवीजेन नयनत्रयम् स्वनाम
वर्णदेवोसमग्रेणास्त्रकंभवेत् ध्यानेनप्रपंचवागमक
वेणप्रपंचितमिति परंज्योतिःकामेश्वरी अथपरनिष्कल
देवताकामेश्वरी अथवेदमहेशानिपरंनिष्कलदेवता
यस्याःस्मरणमात्रेणविदानन्दायतेपुनः अनुग्रहादिदेवे
शिवैर्त्रनादकलात्मकः परंनिष्कलदेवीयपरंब्रह्मस्वरू
पिणी गंधपुष्पाम्बरपरीधानोक्षकमालानुलेपनो नानपु
ष्पांकितोयोगिपतिवृन्देनसेवितो ध्यायेदितिशेषः स्पवि
वेलास्यगायत्रे मनोछंदः कमारुवेत् ब्रह्मवदेवताबीजश
क्तीग्रहकमेणतु मकारःकीलकंमोक्षफलदाताननरूपिणी
स्वरहन्तुस्यमध्येनतिमासकाचतत्तत्त्वं मऊरल्लबदोवे
शीषडंगानिप्रविन्यसेत् इतिपरनिष्कलदेवता अथग
णकेशेश्वरी अजपागायत्रेदेविकथयामितवानघ य
स्यविज्ञानमात्रेणपरब्रह्मैवदेशिकः हंसःपदंपरेशानि
प्रत्यहंजायतेनरः मोहबद्धानजानातिमोक्षस्तस्यनविद्य
ते श्रीगुरोःकृपयादेविज्ञायतेजप्यतेनदा उच्छासनिश्वा
सतया वहमोक्षयोर्भवेत् उच्छासेदेवानिःश्वासेहंसस्तम
तोरहंपम् तस्मात्प्राणस्तुहंसाख्यआत्माकारेणसंस्थितः
षड्भिःश्वासैर्भवेत्प्राणःषट्प्राणोनाडिकामता षष्टिनाड्या
अहोरात्रंजपसंख्याजपामनोः एकविंशतिसाहस्रषट्श
ताधिकमीश्वरि जपतेप्रत्यहंप्राणीसदानन्दमयीपरा उ
त्पत्तिर्जपआरंभोमृत्युस्तन्निवेदनं विनाजपेनदेवेशि

वि
सं
१०२
१२५
124

जपोभवतिमेशिवः प्रजपेयंततः प्रोक्ताभवपाशनिकृ
न्तनी श्रीगुरोः कृपयादेवीलभ्यतेनान्यथाप्रिये एवंजपं
महेशानिपरमहंसविनिवेदयेत् गणेशब्रह्मविष्णुभ्योहरा
यपरमेश्वरे जीवात्मनेक्रमेणैवतथाचपरमात्मने षट्
शतानिसहस्राणिषट्त्वेवतथापुनः षट्सहस्राणिपव
नःसहस्रंचसहस्रकं पुनःसहस्रंगुरवेक्रमेणतुनिवेद
येत् जपंनिवेदयित्वातमेहागर्भवंप्रिये मन्त्रंपरमे
शानिन्यासंकुरुविचक्षणे ऋषिर्हंसोमयाकृष्टवेगायत्रं
छन्दउच्यते देवतापरमादिस्तुहंसोहंजीवउच्यते सःश
क्तिःकीलकंसोहंप्रणवस्तत्वमेवहि नभःस्थानेतथाश्वे
तोवर्णस्तुपरमेश्वरि उदात्तःस्वरश्चैवमनोरम्यमकीर्ति
ते मोक्षार्थेविनियोगःस्यादेवंतानीहिपार्वति ततःषडंग
विन्यासंकुर्याद्देहस्यशुद्धये सर्वसोमेनयादेविनिरंजन
मनःपरे निराभासंचतत्स्थैन्तस्वाहान्ताक्रमतोन्यसेत्
कवचंनात्रविन्यस्यततोनन्तपदंस्मरेत् ततस्तत्वत
वर्णानुक्रमेणैवप्रबोदयात् स्वाहान्तेनैवनयनमव्यक्तप
दमेवकः प्रबोधात्माचतत्कालाग्निमायानास्त्रंनिगद्यते ब्रह्म
हंसस्यदेवशीनिगमागमपत्रकौ ब्रह्मीशामावश्यावाप्य
पदोनानाराशिसंभवेत् विद्धबंधंशिखायांनेत्रमस्त्रेननादःप्रति
ष्ठितः शिवशक्तिपरहंहंकालाग्निपार्श्वउग्मके ब्रह्मपर
महमस्तुसर्वव्यापीप्रकाशवान् सूर्यकोटिप्रतीकाशःस्व
प्रकाशनभासेन संहाररूपीहंसोयंविवेकदर्शयत्यपि
प्रजपानामगायत्रीचभुक्तिमुक्तिप्रदाभवेत् इतिप्रजपा
कोटयश्री
मातृकामागवप्रपंचिता ॥

इति पंचकोशदेवताः अथ पंचकल्पलताः अथ वक्ष्ये महेशा
नि विद्याः कल्पलताः प्रिये यासां विज्ञानमात्रेण प्राप्नोति परम
ं पदं श्रीविद्या पारिजातेशी पंचकामेश्वरी तथा पंचबाणे
श्वरी देवी कुमारी पंच कीर्तिताः ऐं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं महाकल्प
लतेश्वरी हृत्त्व मोहिता सततसंस्थिता सर्वसौभाग्यजननी प्रा
र्थं कां प्रजपामि इति श्रीविद्याकल्पलतेश्वरी अथ पारिजाते
श्वरी सम्यक् तदाद्या भेद्या वाग्भवं बीजमालिखेत् तारेण पु
टितां देवि संपुटीकृतमुच्यते सरस्वत्यै हृदन्तोयं रुद्राणीम
नुरीरितः ऐं ह्रीं क्लीं ह्रीं ऐं सरस्वत्यै नमः स्वाहा स्यादिति प्राम
तिं गोप्यं ब्रह्मरूपं पारिजातेश्वरी वाणी देवता परिकीर्ति
ता तृतीयं चाहितं पंचबीजं शक्तिं च तारकं कीलकं परमेश्वा
नि महासारस्वतप्रदम् सदैव स्वरसभिन्नबीजेनाजानि वि
योमेन हंसारूढां प्रसन्नकायां धवलां शुभ्रवाससमानां शुचिस्मि
तां चन्द्रमौलिं वज्रमुक्ताविभूषणां सुधाकुंभमतमालां च
बिभ्रतीम् इति पारिजातेश्वरी अथ पंचबाणेश्वरी अथ वक्ष्ये
महेशानि पंचबाणेश्वरीं शिवां त्रिपुरेशी मंत्रमध्ये बाणाः
पंच कामेश्वरि तैरेव पंचभिर्बाणैर्विद्यापंचाक्षरी भवेत् ह्रां
ह्रीं क्लीं ब्लूं सः स्वाहा रम्यास्तु मदनागायद्वेष्टनं उच्यते काम
श्वरी च हृदबीजादि देवता चैव योमेश्वरी ध्यानेः समस्तैरंगानि
बाणैः पंचभिरावयेत् उद्यदिवाभासमानानलेकारभूषि
ता चन्द्रभक्तसमाकारा रक्तवस्त्रांगरागिणी इक्षुकोदंड
पुष्पविराजितभुजद्वयी इति पंचबाणेश्वरी अथ पंचका
मेश्वरी अथ वक्ष्ये पंचकामनायिकेविसमानवं पूर्वोक्तपंच
कामैस्तु पंचकामेश्वरी भवेत् स्वाहा समारूढेनाममगायद्वे

वि
ली
१२३
१२५

125

ब्रह्मउच्यते देवतेयंकामवाका बीजशक्तीनकीलकं
ग्रन्तमेतेनेसंमेशी यतेस्त्रवसममलैकैः ग्रंगानिहृदंवं।
कामवाणामामहृयंभवेत रक्ताक्रूकूकलेगलेपमाक्र
भूषणां पाशांकुशांयनुवीणामलंकंवाद्यमालिकां वरदं
भीतीवदधतीं त्रैलोक्यवशकारिणीं इतिपंवकामस्वरी प्र
यकुमारी प्रयवलमहृशानिकुमारीविश्वमातरम् कामेश्व
रीभगवतीत्रैलोक्याकर्षणात्मामाम् वाग्भवंत्रिपुरेशमा
हिमानचविपन्त्रधीः कामशक्तिहृयानन्तविघंयमदी
भवेत क्लींपंसौः त्रिपुरेशीवरहृष्यादिबीजशक्तीकमेणत
ग्राघंतेकीलकंमध्यमहावश्यकरीभवेत हिरण्मयाषडं
गानि तथा उद्यत्सूर्यसहस्राभामाणिक्यवरभूषणां स्फुर
इत्नउहूलाद्यांनानालंकारभूषितां इक्षुकोदण्डवाणाश्च
पुस्तकंवाद्यमालिकां दधतीं चिन्तयेन्नित्यंसर्वराजवशं
करीम् इतिपंचकल्पलताविद्याः ऐंपंह्रींश्रींमूलेमहाका
मउघेश्वरी हृदमेदितामनसंस्थितासर्वसौभाग्यजननी
श्रींविद्याकामदुघाश्रीपादुकांपूजयामि इतिविद्याश्रीका
मदुघा ह्रीं हंसः संजीवनिजूंजीवप्राणग्रन्थिस्थंकुरुकुरुसः
स्वाहा अस्याहिमामृताम्नायागोवीकानि अमृतपीठेश्वरी अमृ
तवर्षिणि अमृतेनकावयस्वाहा अस्यविद्वेशमामाहिगवत
मैत्रेयाविमानामृतरत्नावसत्कपिनवरावरम् भवान्मृभवशा
वामनवननिविडनादकमलानमके श्रीकामदुघालेमाकायदंते
भगवन्मथमारेश्वरीचवर्वशीमनइतिनयालिखितचतै
तौवलिष्ठा।

पातारायोमन्त्रीरितः हिदशार्णोमहेशानीति ह्रींश्रींक्लीं
नमोभगवतिमाहेश्वरि अन्नपूर्णेस्वाहा अयंमंत्रःप्रणवा।
दि ऋषिर्ब्रह्मास्यमंत्रस्य ग्रस्तिकछंदोविधीयते अन्नपूर्णेश्व
रीदेवीदेवतापरिकीर्तिता। बीजशक्तीकीलकेचसर्वत्रा
दिकमुच्यते षट्दीर्घेणमायायाकुर्यात्सडंगानिमहेश्वरि ध्या
नंप्रत्यं समाभासांविचित्रवसनोज्वलां वेदतुंगमनदाननि
रत्नांरत्नभूषितां स्वर्णाकलशाकारस्तनभारनतांपरां
रुद्रतांडवमानन्दांहिभुजांपरमेश्वरीं वरदाभयशोभाढ्यं
ममदानरतांसदा इत्यन्नपूर्णेश्वरी इतिपंचकामदुर्घाविद्याः
अथपंचरत्नविद्याः नमोदेवीश्रीविद्यारत्नेश्वरी भेषूःमहा
रत्नेश्वरीहस्तेमोहिनामनसाध्विना। सर्वसौभाग्यजननीश्री
विद्यारत्नेश्वरीश्रीपादुकांपूजयामि इतिश्रीविद्यारत्नेश्वरी
अथलक्ष्मीरत्नेश्वरी ऐंग्लूंह्रीं श्रीं फें क्रें खफ्रें ऐं क्लीं महाचंड
तेजःसंकर्षिणीकालिमन्थाने ह्रींमःस्वाहाखफ्रेंह्रींश्रींसर्व
सिद्धयोगिनि हमलखफ्रेंह्रींश्रींनित्यदितोयेसकलकुलच
क्रनायिकायै भगवत्यै चंडिकपालिन्यै ह्रींश्रींखफ्रेंह्रींहूंहे
फ्रेंक्रोंक्रंक्लींमः स्वहवपरंपरमहंसिनिनिर्वाणमार्गदेदे
विविधमायलवम्रामनिसकलदुरितारिष्टक्लेशदम
निसर्वापदांभोधिताविरिमामकलशत्रुप्रमाथिनिदेवि
आगच्छ २ हस २ वल २ नररुधिरान्त्रवसाभक्षिणिमम
शत्रून्मर्दयमर्दय स्वाहि २ त्रिशूलेनभिन्धि २ भिन्धि २ ख
ड्गेनताडय २ छेदय २ हकवलेह्रींहसतमलवरयूं हसत
मलवरयींसहतमलवरयींममसकलमनोरथान्साध
य २ परमकारुणिकेदेविभगवती महाभैरवरूपिणी

वि॰
रो॰
२५
१२८

126

त्रिदशवरनमिते महामंत्रमातः प्रणतजनवत्सले देवि
महाकालनाशिनि ह्रीं प्रसाद मदनमरोऽरु २ सुरासुर
कन्यका ह्रीं श्रीं क्लीं फट् ठः ठः ह्स्फ्रें फ्रें फ्रें महारत्नेश्वरी
हृन्तोमारि श्रीं सिद्धमहालक्ष्मी श्री प्रथमातंगी प्रथानः
सेप्रवक्ष्यामि मातंगीरत्नदेवतां वाग्भवं कामराजं च सर्गं
वागरगुरुतमेम ग्रत्रग्रेह्यासंपूकः पुनरायग्रालिखेत्
श्रीवीजं तारके चैव नमो भगवतीति च मातंगेश्वरि सर्वा
नेमनोहरिजनाह्लादिके सर्वराजवशंवातेकोरसर्वमुखा(
नके रंजिनीतितनः सर्वस्त्रीशहेवनतोवदेत् पुरुषांते व
शेवाक्काकार्यंते सर्वदुष्टतः मृगांते वशमालिख्य सर्वलो
कपदं लिखेत् पौलने वशमालिख्य कविशाह्नतोवदेत् प
केभ्रियकामवीजं वाग्भवं वसमालिखेत् समस्तिश्रयोव
णीमातंगीवग्रहाप्रिये पं क्लीं सौः पैं ह्रीं श्रीं ऐं नमो भगवति
मातंगेश्वरि सर्वजनमनोहरि सर्वराजवशंकरि सर्वमु
खरंजनि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सर्वदुष्टमृगवशंकरि
सर्वलोकवशंकरि ह्रीं श्रीं क्लीं ऐं इयं मातंगीविद्याराज्ञीसो
लाघांसिद्धिदा ऋषिर्मतंगो भगवान्गायत्रीछंद उच्यते देव
तानारमूर्तिर्लसमातंगी भुवनेश्वरी कामवीजं वाग्भवं च
वीजं शक्तिश्च कीलकम् नाम्नीपदेवदेवशिषडंगान्यथावि
ल्पमेन आद्यवीजत्रयेणैव हृद्गाद्दामाषडंगकम् ग्रभाजा
पितरत्नाद्यैर्लोमाध्यायेन्मातंगिनीम् लसद्वीणालसना
रक्ताचालोलितकुंडलाम् दंतपंक्तिप्रभाभास्वाशिवामवी
गमन्नरीम् करदमपुष्पशरपाशांकुशवीणावादनतत्पराम्
श्यामांगीगोरवेलीलाया ध्यायेन्मातंगीमिहस्वे इति मातंगीश्वरी

अथ भुवनेश्वरीरत्नेश्वरी मातङ्गीभैरवीं विना अथ वा
राही पंचमीरत्नदेवीं श्रीकथयामि शृणु प्रिये यस्याः स्म
रणमात्रेण पार्वतीनाथ सिद्धो भवेत् वाग्भवबीजमुच्चार्य ग
लान्तग्रहबिन्दुभिः नादेनभूषितं बीजं पार्थिवं चोच्चरेत्ततः
उनरार्धंनमोन्ते च भगवतीति समालिखेत् वार्तालि उ
स्म वाराहि उनरेन हयं पलिखेत् वराहमुखि वहे हे ॰ हीने
ततः परं अन्धे चान्धिनि समाख्यं हृदन्तेन भवेत्प्रिये रुन्धे रु
न्धिन्यन्तो ह्यस्तु जम्भे जम्भिनि हृत्ततः मोहे मोहिनि हृच्चापि
स्तम्भे स्तम्भिनि हृत्ततः एतदुक्त्वा महेशानि सर्वदुष्टप्रदुष्ट
व मानानां च सर्वेषां सर्ववाचिति चित्तं च चक्षुर्मुखगतिर्जि
ह्वानिह्वास्तम्भं कुरुद्वयम् शीघ्रं वश्यं कुरुद्वंद्वं वाग्भवं पा
र्थिवं पुनः ठकारस्य चतुष्कोणे कवचोस्त्राग्निवल्लभा
चतुर्दशोत्तरशतेर्मन्त्रवर्णो भवेदिह पैङ्गलेयं नमो भग
वति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वराहमुखि अन्धे
अन्धिनि नमः रुन्धे रुन्धिनि नमः जम्भे जम्भिनि नमः स्तम्भे
स्तम्भिनि नमः सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्ववाक्चित्तचक्षु
र्मुखगतिजिह्वास्तम्भं कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं कुरु कुरु ऐं ग्लौं
ठः ठः ठः ठः हुं फट् स्वाहा एतच्चतुर्विंशतिभिः पदैर्न्यासमुदी
रितः मातृकावन्न्यसेदुक्ते पदानि दशमच्चवेत् दोःपत्स
न्धिषु मात्रेषु न्यसेद्विंशतिसंख्यकान् पदाणां न्यसनं विन्य
स्य पार्श्वयोरेकमुन्नमम ततः षडङ्गविन्यासं कुर्याद्देवि
मुहृदये वार्तान्त्यास्तपदद्वन्द्वं हृदयेच ततः परं वाराहिउ
गलं देवि शिरो मन्त्र उदाहृतः वराहमुखिउग्मं तु शिखा
समाख्यातं ततः कवचं च ततः समवर्णानि त्रेयं न्यसेत् क्रमात्

वि
मी
१०५
१२०

125

मध्यगारुणसंकाशपद्मासनगतवासिनीं इन्द्रनीलमहाते
जःप्रकाशां विश्वमातरम् रुंडेव मुंडमालाप्लवनवरत्नवि
भूषितां अनर्घरत्नखचितमुकुटाश्रीविराजिताम् कौशे
याम्बरकांचारुप्रवालमणिभूषितां हलेनमुसलेनापि
वरदेनाभयेन च विराजितचतुर्बाहुं कपिलाहांसमध्य
मां नितम्बिनीमुत्पलाभांकेयूररत्नसकचां लोलानना
मिति इतिवाराहीरत्नेश्वरी इतिपंचपंचकाराणः अथषो
डशानित्याविवरणम् अथवक्ष्ये महेशानि नित्याविवर
णं महत् कामेश्वरीमहाभेदाद्यदेवः संनिपातेन तत्का
मेश्वरीनित्याकथ्यते भुवि रेलभा त्रिपुरेशीमनुस्त्रापना
गेन हंसं देननः कामेश्वरीश्वरे पदं वाक्काविद्धाकामफ
लप्रदे सर्वसत्ववशंमाकाकारिसर्वजनपदे लोभानेतृ
करेहूंहूंद्रांणाद्राविपुरेश्वरी विपरीतासमालिख्यविष
षोडशदलम् ऐं क्लीं सौः ऐं नमः कामेश्वरीइच्छाकामफ
लप्रदे सर्वसत्ववशंकारि सर्वजनक्षोभकरे हूं हूं द्रां द्रीं
क्लीं ब्लूं सः सौः क्लीं ऐं अथ भूगत्रयेणावहिरात्रेयाष्टगकं
कामेश्वरीवरद्वारिध्यानपूजार्चनादिकम् इति कामेश्व
रीनित्या अथ भगमालिनीनित्या अथ वक्ष्ये महेशानि
विद्यांश्रीभगमालिनी वाग्भवं भगशहाने भुगेवाग्भ
वंमेवच भोगिन्यन्ते वाग्भवं च भगोदरि च वाग्भव।
म भगक्लिन्ने वाग्भवं च वाग्भवाद्दो भगावहे भगगु
ह्येवाग्भवं च भोगपानि च वाग्भवम् भगम्पते पात।
योनि वाग्भवं भगसर्वे च परे वाग्भवमालिख्य ततो भग
वशंकरि वाग्भवं भगरूपेन · भोगस्येन वाग्भवम् ।

भगक्लिन्ने वाग्भवं च भगस्वांते समालिखेत् भगे सर्वं भगा
नीति मे ह्यानय च वाग्भवं भगक्लिन्न इवे चांते भगक्लेदय
वालिखेत् भगद्रावय चालिख्य भगामोघे भगविच्चे व क्षुभ
गं तो भयेति सर्वसत्वान् भगेश्वरि वाग्भवं च तं च वाग्भवं
भशोलिखेत् वाग्भवं च भागक्लं च वाग्भवं भगमालिखे
त् वाग्भवं च भगक्लं च वाग्भवं भगहेलिखेत् भगक्लिन्ने
व सर्वाणि भगान्यथ वशालिखेत् वशमानय चालिख्य भग
पंचकमनन्तरम् भगान्ते भगान्ते ध्रह्रीमान्तकमालिखे
त् भगांते पंचमेकांमनन्तो वै भगमालिनी केनाम् स्त्राधीवि
धेयं त्रैलोक्यवशकारिणी चन्द्रपंक्तिविंशत्यादिशतेन च
मेरिता वर्णानां भगमालेयं नित्य सकलसिद्धिदा मंत्रोद्धारः
ऽगमः ऋषिरस्यास्तु भगो गायत्रं छन्द उच्यते देवतेयं।
तु बीजेन हृल्लेखात्मकमिष्यते शक्तिः स्त्रीं बीजकं क्लिं च कील
कं परमेश्वरि षद्दीर्घस्वरभेदेन न्यसेदंगानि देशिकः काम
न्यासवत् न्यासवाग्न्यासक्रियान्यसेद्वत् कदम्बवनमध्यस्थाम
अनन्तरूपसमद्युतिम् नानाभरणसंपन्नां त्रैलोक्याकर्षणोद
मां पाशांकुशाद्युत्पलं कं च शिरोगतलेखनी वरदाभय
यं चैव दधतीं विश्वमातरम् इति भगमालिनी अथ नित्य
क्लिन्ना भुवनेशीं समुद्धृत्य नित्यक्लिन्ने मदद्रवे वह्निजाया
वधियंतरुद्रवर्णमयोत्कया । ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वा
हा एकेन च नयाद्याभ्यां द्वाभ्यां क्रमात्त्रिय द्वाभ्यां द्वाभ्यां षड
गानि विन्यसेद्देशिकोत्तमः रक्तां रक्तांगवसनां चन्द्रचूडां
त्रिलोचनां विधुरक्तां मदाघूर्णलोचनां रत्नभूषितां पाशां
कुशकपालं च महाभीतिहरं तथा दधतीं संस्मरेन्नित्यां पद्मा

वि
शो
१०९
१२८

128

सनविराजितनाम् इतिनित्यक्लिन्नानित्या अथभेरुण्डा अथ
वक्ष्येमहेशानिभेरुण्डांपरमेश्वरीं भेराकारसमुच्चायंक
शाभ्यांसर्ववश्यदां अंमहीनेचतुर्वर्गान्तचन्द्रवीरफमेदि
ते अन्तरहंदविन्दुक्फोनारसारोहशस्थितः मन्त्रदशार्णो
देवेशिमहाविषहरोभवेत् क्रैं मेः क्रों भ्रों फ्रों ज्रों क्रों अंस्वा
हा ऋषिरस्यामहाविस्रगीपंक्तिछन्दउच्यते देवतेयंपराशक्ति
रुक्तीयंवीजमुच्यते वह्निजायाचशक्तिःस्यात्कीलकंसुरे
रेवच षड्दीर्घस्वरभेदेनवीजेनैवषडंगकं चन्द्रकोटिप्र
तीकाशांस्रवंतीममृतद्रवैः नीलकंठांत्रिनेत्रांचनानाभ
रणभूषितां इन्द्रनीलस्फुरत्कान्तिशिखिवाहनभूषितां
पाशांकुशौकपालंचखड्गंखेटकंवरदाभये विभ्रतीं हेमसं
बद्धगरुडोद्गारभूषिताम् इतिभेरुण्डानित्या अथवह्निवा
सिनी शृणुदेविप्रवक्ष्यामिनित्यांवैवह्निवासिनीं परांवि
लिख्यवह्निनेवासिन्यैनमइत्यपि अष्टार्णोयंमहेशानिस्व
रूपाख्यप्रदामनुः ह्रीं वह्निवासिन्यैनमः ऋषिरस्यवसिष्ठः
स्याद्गायत्रीछन्दउच्यते अग्नियन्तेवीजशक्तीचकीलकंमध्यम
वव देविपदत्रयेणवह्निरागमांगकंसमसेत् ध्यायेन्नीव
सवर्णाभांनानालंकारभूषिताम् पाशांकुशौस्वस्तिकंच
शक्तिंचवरदाभये दधतींरक्तमुकुटांत्रैलोकातिमिराप
हां इतिवह्निवासिनीनित्या अथमहाविद्येश्वरीनित्या अ
थवक्ष्येमहादेविमहाविद्येश्वरींपराम् नित्यक्लिन्नां
समालिख्यमस्त्वेनारसमालिखेत् सहेस्वांतेकरोमा
मचन्द्रबोधेनविसर्गान्वत् चन्द्रेशाहरी
विद्या ॥ ॥

ऐंह्रींश्रींसः निमाक्तिमदर्देवेश्वरा ऋषिर्ब्रह्मानिगद्यते
गायत्रंछन्द उद्दिष्टंदेवतापरमेश्वरी ह्रांबीजंशक्तिरु
सहेस्वाकीलकंभवेत् वह्निकोणेवसुग्मेनसुगमेनसुगले
नवयुगलेनवसुगमेनन्यसेदंगानिदेशिकः जपाकुसुम
काशारक्ताश्चविराजिताम् माणिक्यभूषणानिर्माणाना
भूषणभूषिताम् पाशांकुशौकपालञ्चपाणानविभ्रती
तां अभयंदधतींध्यायेदिति इतिमहाविद्येश्वरीन्यासः अ
घोशिवदूतीन्यासः अथदूतींप्रवक्ष्यामि त्रैलोक्याकर्षणात्
मं भुवनेशींसमुच्चार्यशिवदूत्येनमोलिखेत् समापणोशि
वदूतीयंत्रैलोक्यस्वामिनीप्रिये ह्रींशिवदूत्यैनमः ऋषीरुद्र
स्तथायत्रीछंदोस्यदेवताशिवा ह्रांबीजंशक्तिश्चमध्येकी
लकमथ्यने विद्याभागवयेशोवहिराद्ध्यांगकन्यसेत् द्
वांतिभांतिनेत्रंचमहासिंहसमासनां शंखचक्रवाणचाप
खड्गेणपाशावराभये दधतींचिंतयेन्नित्यामिति इतिशि
वदूतीन्यासः अथनारसिंहीन्यासः अथवक्ष्येमहेशानिवारता
सिंहदायिनीं नारसिंहनेकवचंविचक्षणः समालिखेत्
ह्रींक्ष्मांताक्षमुच्चार्यतेपरामस्वकीलिखेत् वीरतारविव
शीपंभोक्षमासफलप्रदा ऐंह्रींश्रींक्ष्रौंदेवदेवतः स्त्रींक्ष्रौंहूंह्रींफट्
ऋषिरीशोविराट्छन्दोदेवतेयंचपार्वती कवचंसौशक्ति
बीजंकीलकंचप्रकीर्तितं वह्निभुगसद्भिरत्नतंतुग्मासी
स्वानतनः त्रह्मोयुगंचकवचंस्त्रीक्ष्मांतयुगंतथा क्ष्रौंतेनेत्रा
स्त्राविन्यस्यफलप्रसन्नप्रकीर्तितं श्यामांगींरक्तासपाणीवर
णामञ्जनस्नाभितां हृपलांहिसमुज्जीरांकंठरत्नविभूषितां
सर्वांगशुकसर्वांगभूषावेशादिहंसमेखलां तनुमध्यामीन

वि
सौ
१०२
२२५
~~१०७~~
129

हमकुचयुगमंबरमध्ये दधतीं शिखिपिच्छानां वलयाङ्ग
दशोभितां गुंजाहाराणां त्रयाढ्यां केयूरकंकणभूषणां द्विज
नागस्फुरत्कर्णभूषां मममाकरोत्तरणाम् नीलकंचिनयपि
ल्लवनपुष्पकलापिनीम् करो । शिखिपत्रापत्रानिकेत
नविराजिताम् स्फुरत्सिंहासनसंस्थिता । सन्तुष्टविनाशि
नीं इति नवरत्नानिता अथ कुलसुन्दरी अथ वक्ष्ये महेशा
नि विद्यां श्रीकुलसुन्दरीं बालाख्यां त्रिपुरेशानीं सर्वसिद्ध
सेवितां वक्ष्ये विस्मृमहेशाघे: एनामा कुलसुन्दरी इति
कुलसुन्दरी अथ नित्या नित्या अथ वक्ष्ये परां नित्यां षडक्षरां
पदायिनीं त्रिपुरेशीं समस्तार्थविनाशिनीं भैरवीं तथा कुल
रविनपवाणाविधेयं । ह्रीं पंक्लीसौः हसकल । ह्स
कलरङ्गौं हसकलरभौः ऐंऐंऐं ह्रांह्रींक्लींब्लूं सः अन्यात्रिपु
रेशीवत इति नित्या अथ नीलपताका अथ वक्ष्ये महेशा
नि विद्यां नीलपताकिनीं नारहस्पदमाभाग्यकामस्यावि
परततः कामाङ्कुशपदं वा कामततः कामपताकिके भग
वत्यस्य नीलोतपताकेच भगालके वति सर्वमेव मालिन्य
मतोक्तिं तिच मालिवत परमोनेनथ्यागत ह्रीं कारचित
यौलिवत श्रीवेशपतमालेख्यकवचास्त्राग्निवल्लभा ब
द्धौधापरमेशानि देवी नीलपताकिनी ॐ नमः कामस्य
रिकामांकुशकामपताकिके भगवति नीलपताके भगव
ति नमोऽस्तु मे परम गुह्यं ह्रीं ह्रीं मदने मदन देहे चैलोक्यमा
वेशायद्रुफट्स्वाहा एकोऽरक्तात्रुकशोफ नानारत्नविभूषि
तो रत्न नील स्फुरन्नील पताको कमलास्थिता कामधेनुव
मलप्रसन्नो चवरकामध्ये दधती परमशानीं देवी कामक
लादमां ।

इति नीलपताकानित्या श्रथविजयानित्या श्रथवक्ष्ये परो
विद्यो नयदा विजया सदा शिववेदस्वयान्ताग्निकूटइस्वरवि
भूषिते बिंदुनादकलाक्रांते विजयायै नमो लिखेत् ह्स
ख्फ्रें विजयायै नमः ऋषिरस्याः शिवब्रह्मा गायत्रं देवता
स्वयं बीजं हृल्लवर्णास्तु बीजशक्तीन कीलकं षड्दीर्घ
स्वरैर्भिन्नबीजेनैव षडंगकं एकवक्त्रा दशभुजा सर्पयज्ञो
पवीतिनी दंष्ट्राकरालवदना नरमालाविभूषिता अग्नि
वर्णा वशीशाप्याब्धिवह्निकृत सम प्रभा आज्ञामत्रं महाघो
रशिवासनविराजिताम् रक्तांबरणमात्रणभक्ताभीष्टवि
नयप्रदा मूलम् चक्रकामिस्वरेणावृढाशनिरुषा पाश
मग्नि ममोनीदयाना जयदा सदा इति विजयानित्या
अथ सर्वमंगलानित्या अथ वक्ष्ये महेशानि नित्यां वै सर्व
मंगलां जीवबाणनारायसर्वांते मंगलप्रदा जेनहृद
यमालाख्यनवार्णा सर्वमंगला स्वौं सर्वमंगलायै नमः
ऋषिर्ब्रह्मा महेशानि गायत्रं छन्दउच्यते विद्यावारत्रय
रौ वह्निराम्नायाः षडंगकं शुभ्रवस्त्रा मनोरम्या वरदकंद
समद्युति स्वपसमांशशिमुखी नानारत्नविभूषिता प्र
नत्तमुक्ताभरणा स्ववृत्तीसमरनद्वं वरदाभयशोभा
ढ्या सर्वसौभाग्यवर्धनी इति सर्वमंगला अथ ज्वालामा
लिनी ज्वालामालां प्रवक्ष्यामि पुरुषार्थप्रदां सदा गेंकार
बीजमुच्चार्य नमो भगवतीति च ज्वालामालिनि देवेश
र्वभूतान्संलिखेत् हरकारिवकेनान्तवेदसीतिमलं
निव चलपुरगभवनेलोनिमुगाहूमानाकं द्विधा वह्निर्द्वयं
वकवचमस्त्रवायुसमालिखेत् वर्णास्त्रिंशद्वर्णकाव

वि
सो
१८
१३'
130

हरीं चक्रमालिखेत् गें नमो भगवति ज्वालामालिनीदे।
विसर्वभूतसंहारकारिके ज्वाननेवदसि ज्वलज्वल ज्वल २
प्रज्वल २ हें हूं ररंरंरंफट् रेफास्त्रबीजशक्तीनकीलितं
कवचंग्निये रविमध्ये शरा ‥ एवं देवेशानि विन्यसेत्
हेह शः परमेशानि वह्निवर्णेन वेष्टयेत् उद्यादित्यसम
कान्ति स्वर्णाभरणभूषिताम् महासिंहासनगतां ज्वाले
मालाकरालिनीं श्रीरंशोखावज्रं खेटं त्रिशूलं डमरुं तथा।
या पानपात्रं च वरं दधतीं संस्मरेयत्नेन इति ज्वालामा
लिनीनित्या अथ विद्यानित्या अथ वक्ष्ये महादेवि विवि
द्यां विश्वमातरम् यस्याः स्मरणमात्रेण पलायन्ते महाघ्नाः
चक्रान्तग्रहं विहिनु भूषितेन मन्त्रमालिखेत् चक्रो ऋषि
र्देवता तथैव गायत्रीछन्द उच्यते विचित्रा देवता बीजं
ककारः कीलकं चतत् नामानलम्भशक्तिः स्यात्स्वरूपार्थं
महाविघ्नी यद्येवं स्वरभेदेन समं देवगानि देशिकः शुभ्रा
ं विचित्रविचित्रवसनाम्बरा विचित्रतिलकान्वि
यताक्रोविन इति विचित्रानित्या इति षोडशनित्याः ५..॥
इति श्रीविद्यार्णवे ममध्यानोच्छ्वासः अथ ध्यानविधाः ब्राह्मे
वैसर्वं संशोरं वारं शोरं च दर्शने एवं च दातिणप्रश्नाद
दम्बुधेक्रमशा व श्रावयन्तानि पञ्चमः स्रुः पृष्ठस्थायत्नेन हृद्धंतः
नव्यप्रथमे बालदर्शने ब्रह्मगायत्रीसर्वापत्नाविद्या श्र
यावदासिगायत्रीनतनरूपां रूपी मयीं यस्याप्रकाशेतब्रल
माश्रिदानन्दलवणं प्रणवाद्याद्यापनयः समम्मुलस्यदा
रिकाः चनाविंशासदवान्मागायत्रीशोरमासह संवेदेष्य
नः

अस्य श्रीनारायणमन्त्रस्य साध्यनारायण ऋषिः गायत्री छ
न्दः श्रीमहाविष्णुर्देवता ॐ बीजं नमः शक्तिः नारायणाये
ति कीलकं श्रीविद्याङ्गत्वेन विनियोगः ॐ क्रुद्धोल्काय म
होल्काय वीरोल्काय द्युल्काय सहस्रोल्काय इति षडङ्ग
न्यासः उद्यत्कोटिदिवाकराभमनिशं शङ्खं गदां पङ्कजं च
क्रं बिभ्रतमिन्दिरावसुमतीसंशोभिपार्श्वद्वयं कोटीराङ्ग
दहारकुण्डलधरं पीताम्बरं कौस्तुभोद्दीप्तं विश्वधरं स्ववक्ष
सि लक्ष्मीवत्सचिह्नं भजे ॐ नमो नारायणाय इति वैष्ण
वदर्शने दक्षिणायतनविधिः अथ सौरदर्शनपश्चिमाय
तनविधिः अस्य श्रीसूर्यमन्त्रस्य देवभाग ऋषिः गायत्री छ
न्दः श्रीआदित्यो देवता ॐ बीजं आदित्यः शक्तिः घृणिः कील
कं श्रीविद्याङ्गत्वेन विनियोगः ॐ सत्यतेजोज्वालामालिने हुं
फट् स्वाहा इति षडङ्गमन्त्राः रक्ताब्जयुग्माभयदानहस्तं के
ब्रह्मतेजोज्वालामालिने हुं फट् स्वाहा विष्णुतेजोज्वालामा
लिने हुं फट् स्वाहा रुद्रतेजोज्वालामालिने हुं फट् स्वाहा अ
ग्नितेजोज्वालामालिने हुं फट् स्वाहा सर्वतेजोज्वालामालि
ने हुं फट् स्वाहा इति षडङ्गमन्त्राः रक्ताब्जयुग्माभयदानहस्तं
केयूरहाराङ्गदकुण्डलाढ्यम् माणिक्यमौलिं दिननाथमीडे
बन्धूककान्तिं विलसत्त्रिनेत्रम् ॐ घृणिः सूर्य आदित्य ॐ
इति सौरदर्शनपश्चिमायतनविधिः अथ वाराहदर्शनो
त्तराम्नायतनविधिः अस्य श्रीवाराहमन्त्रस्य ब्रह्म ऋषिः त्रिष्टु
प्छन्दः श्रीवाराहो देवता ॐ बीजं स्वाहा शक्तिः ह्रीं कीलकं श्री
विद्याङ्गत्वेन विनियोगः ॐ ह्रीं नाराय स्वाहा ॐ ह्रीं नाराय
नाराय स्वाहा इति षडङ्गन्यासः उग्रहग्रहाणां मम शान्तिं नेनु

वि
का
८५
134

संभावयेन्मीढ्वविद्वेषम् वकारयः शास्त्रमघोवकं तं
तंभूतं यत्नामामित्रुद्रम् ऐं ह्रीं नारायणनारायणस्वाहा इतिबौ
द्धदर्शनोत्तरायतननविद्या अथशैवदर्शनाधोम्नायतनन
विद्या अस्यश्रीशिवमंत्रस्य वामदेवऋषिः पंक्तिश्छन्दः
श्रीपरमशिवोदेवता ऐंबीजं शिवायकीलकं श्रीविद्या
ङ्गत्वेनविनियोगः सर्वज्ञाय नित्यतृप्ताय अनादिबोधाय
स्वतंत्राय नित्यमलमशक्ताय इतिषडंगन्यासः नमोस्तुस्था
णुभूतायज्योतिर्लिंगामृतात्मने चतुर्मूर्तिवपुच्छायभासि
तांगायशंभवे इतिशैवदर्शनाधाम्नायतननविद्या अथशा
क्तदर्शनविद्यानांप्रधानविद्येव केचिद्भुवनेश्वरीवदेतन्न
हितानेदातेवाके इम्नायतननविद्याः ऐंक्लींसौः ॐनमःकामे
श्वरिइच्छाकामफलप्रदसर्वसत्ववशंकरिसर्वजगत्क्षोभ
करिहुंहुंद्रांद्रींक्लींब्लूंसः सौः क्लींऐं ऐंह्रींसर्वकामार्थसाध
निवज्रेश्वरिपत्रपदेवत्रपंजरमध्यगतेह्रांक्लिन्नेऐंक्रोंनि
त्यमदद्रवेह्रींवज्र निम्नायेनमः २ ततोभगमालिनीविद्या
२ क्लींभगवतिब्लूंनित्यकामेश्वरिह्रींसर्वसत्ववशंकरिम
त्रिपुरभैरवि ऐंविच्चेक्लीं महात्रिपुरसुन्दर्यैनमः इतिचतुः
समयाविद्याः अथपञ्चाम्नायविद्यान्यासः ऊर्ध्वदक्षिणपश्चि
मोत्तरगर्भक्रमेणच पंचवक्त्रैः शिवप्रोक्ताः पंचाम्नाय
देवताः पंचसिंहासनपीठकाः सर्वकामफलप्रदाः त
यातेसर्वाम्नायविद्या उन्मनी अथश्री उन्मनीमंत्र
स्यदक्षिणामूर्तिऋषिः पंक्तिश्छन्दः श्रीउन्मनीदेव
ताह्रींबीजं कलह्रींशक्तिः स्त्रींकीलकम् श्रीविद्याङ्ग
त्वेनविनियोगः

॥ ॥

दिग्वस्त्रायषडंगानि ध्यानं संपत्प्रदाभैरवीवत् स्लौं स्क्लीं श्रौं
कलह्रीं इसन्मनोहर्वास्त्राम्नायविद्या अथदक्षिणाम्नायविद्य
अथस्य श्रीभोगिनीमंत्रस्य दक्षिणामूर्तिऋषिः पंक्तिश्छंदः भो
गिनीदेवता ऐंबीजं स्त्रैंशक्तिः क्लींकीलकं श्रीविद्यांगत्वेन
विनियोगः ऐं क्लिं क्लीं नमद्द्रवे कल स्त्रौः इतिषडंगानि
ध्यानं घोरभैरवीवत् ऐं क्लीं ऐं क्लीं मदद्रवे कल स्त्रौः इतिद
क्षिणामभोगिनीविद्या अथपश्चिमाम्नायविद्या अथस्य श्रीउ
ब्जिकामंत्रस्य रुद्रऋषिः गायत्रीछंदः ऊब्जिकादेवता ह्सौः
बीजं ह्सखफ्रें शक्तिः ह्स्रें कीलकं श्रीविद्यांगत्वेनविनियो
गः ऐं ह्रीं श्रीं ह्सखफ्रें ह्स्रौः ॐ नमो भगवति ह्सखफ्रें ऊब्जि
के ह्स्रां ह्स्रीं ह्स्रूं अघोरे घोरे अघोरमुखि फ्रां फ्रीं किलि
किलि विच्चे स्रौः ह्सखफ्रें श्रीं ह्रीं ऐं इतिषडंगानि ध्यानं ष
ट्कूटाभैरवीवत् ऐं ह्रीं श्रीं ह्सखफ्रें ह्सौः ॐ नमो भगव
ति ह्सखफ्रें ऊब्जिके ह्स्रां ह्स्रीं ह्स्रूं अघोरे घोरे घोरमु
खि फ्रां फ्रीं किलि किलि विच्चे स्रौः ह्सखफ्रें श्रीं ह्रीं ऐं इति
पश्चिमाम्नायविद्या ऊब्जिका अथोत्तराम्नायविद्याकालि
का अथस्य श्रीकालिकामंत्रस्य भैरवऋषिः उष्णिक्छंदः श्री
कालिकादेवता खफ्रेंबीजं ईश्वरीशक्तिः महाचंडयोगकी
लकं श्रीविद्यांगत्वेनविनियोगः खफ्रां खफ्रीं इत्यादिषडंगः
ध्यानं भुवनेश्वरीभैरवीवत् खफ्रें महाचंडयोगेश्वरि
इत्युत्तराम्नायविद्याकालिका अथोर्ध्वाम्नायक्रमः तत्रपरा
प्रासादमंत्रः तदंगत्वेन महाषोढान्यासं कुर्यात् महाषो
ढान्यासेपि कामकलान्यासप्रधानः कामकलावर्द्धः कामकला
महाशक्तिन्यासमूलषोडशार्णविद्यान्यासन्यासात्रेशानकला

वि
ती
८८

प्रासादनामकरणेष्वधिकारो नास्ति न प्रासादगर्भे वदिष्या
मः इदानीं महाषोढान्यासो वक्ष्यते तत्रादौ पञ्चत्रिंशत्क
लान्यासः तद्यथा ईशानादीन्मन्त्रानभिधायाङ्गुष्ठादिषडे
शिकः ईशानाख्येन तत्पुरुषमघोरेण तदनन्तरं वामदेवा
ह्वयं सद्योजातेन क्रमात्विद्धः गंकारादैः पञ्चह्रस्वैर्विं
लोमान्प्रयुञ्जीत विद्वान् ततश्चाङ्गुलीभिर्मूर्धादिक
मेण शिरोवदनहृद्गुह्यपाददेशे यथाक्रमम् ऊर्ध्वप्रा
ग्दक्षिणोदीच्यपश्चिमेषु वक्त्रेषु ईशानाद्याः पञ्च स
म्यगङ्गुलीषु यथाक्रमं तर्जन्यादिकनिष्ठान्तं न्यसेद्देशिक
सत्तमः मूर्धास्यहृद्गुह्यपादेषु वा पुनः वक्त्रेषु
ईशिवन्यस्य भूयोऽङ्गानि प्रकल्पयेत् षट्पञ्चकमन्त्राय सर्व
ज्ञाय हृदयाय ते अमृततेजोमालिनि ब्रह्मशिरसे शिरसे ज्व
लितशिखिशिखायै शिखायै वज्रिणे वज्रहस्ताय कवचाय
हुं ओं हीं ह्रां हूं भाभिः फट् अस्त्राय एतत् षडङ्गमुक्तं
ततः प्रविन्यसेदिदानीं पञ्चत्रिंशत्कलास्ततो पूर्ववत्
ईशानाद्याः सर्वेषु वक्त्रेषु पञ्च विन्यसेदीशान
ईश्वरः सर्वभूतानामधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मेऽस्तु सदाशिव
नाक्तिपतिः पुनः वर्वरतुष्टो वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः
सर्वत्रवि: काविनातेच वनश्योवनप्रथासोवा शुक्रमालिन्यघ
रापणवाद्यानमोनकाः पूर्वमाश्रिमयाम्पादगवक्त्रे सुतदनन्तरं चतसृवेविन्यसेत्स
हूतं प्रीत्यनयीमहीनितनक्रमात् श्रायातत्पुरुषाय निविद्महे शान्तिरीरिता महादेवाय
हूतेनेपीमहीतितनः क्रमात् विद्याहितीयाकथिता तन्नो रुद्रः ॥

परंततः प्रतिष्ठाकथितापश्चात्तृतीयास्यात्तथोद्यान् नि
हीविस्तमता: सर्वा: प्रणवाद्यानमोंतका: हृल्लेखासदृशे
नाभौऊरुद्वौपृष्ठेचवक्षसि अघोरस्यकलान्यसदष्टोमेत्री
यथाविधि अघोरेभ्यस्तमाद्वेमीरिताप्रथमाकला अघ
घोरेभ्यः इत्येतेमोहस्यात्तदनंतरम् घोरानेस्यात्क्रमापश्चा
त्तृतीयापरिकीर्तिता घोरतरेभ्योनिद्रास्यात्सर्वतः शर्वत
मस्ता व्याधिस्तपंचमीप्रोक्तासर्वेभ्योऽस्तदनंतरं मृत्युर्निग
दिताषष्ठीनमस्तेस्तुतत्परा रुद्ररूपास्तमसमीप्रोक्तारुद्र
रूपेभ्यस्तसिका शयलिंगोरुगलजानुनेवास्फिजोरं
गे कंठांपार्श्वद्वयेचैववामदेवकलान्यसेत् प्रथमावाम
देवायनमोनाम्नाइनाकला स्याज्येष्ठायनमोरक्ताद्वितीया
परिकीर्तितास्यात्रुद्रायनमः पश्चात्तृतीयाशांतिरीरिताकालं
यनमइत्येतेमालिनीपरिकीर्तिता कलकायस्यापंचमीस्यं
ननोविकरणायच नमः संयमिनीषष्ठीकथितातदनं
तरम् बलक्रियासमाहिष्णाकलविकरणायच नमोह्य
रिःरष्टमीस्याद्वलाँनेवस्थिराकला पश्चात्प्रथमनमायाते
नमोरात्रिरुदीरिता सर्वभूतदमनायनमोंतेभ्रामिणीक
ला मनतोमोहनीप्रोक्तानेत्रत्रैहादशीकला उन्मनायन
मः पश्चाज्जाराप्रोक्तत्रयोदशी प्रणवाद्याश्चतुर्वर्णान्तानम
नोः परिकीर्तिताः पादयोः स्थलनामासुभृभिवाङ्गुगेष्व
सेत् सद्योजातात्रैवाः सम्प्रगाष्टोमेत्रीकलाः क्रमात् सद्यो
जातंप्रपद्यामिसिद्धिः स्यात्प्रथमाकला सद्योजातायवैभ
वेनमः स्याद्धृद्धिरितिनामवे ॰ तृतीयास्यादभवेतदनं
तरं लक्ष्मीश्चतुर्थीकथितानतोनादिभवांऽद्वमस्वमेधा।

वि
सं
१११

133

स्मांसंवमीशोक्ताकलाभूयोभवस्समो यन्तासमाहितावष्ठी
भवांतेप्रथमाकला ऊर्द्ध्वायनमः पश्चात्मेयास्यादष्टमी
कला प्रणावायाखन्तकान्ताः कलाः सर्वान्तमोन्तकाः अ
ष्टाविंशत्कलाः प्रोक्ताः पंचब्रह्मकलादिकाः इतिविन्यस्त
देहोसौभवेद्गङ्गाधरः स्वयं अनन्तचन्द्रभुवनैर्विडुर्विडुरु
गान्वितः श्रीप्रासादपरामंत्रोभुक्तिमुक्तिफलप्रदः पराप्रा
सादमंत्रस्त्वसादिकक्रः ऊलेखरी प्रकाशानन्दरूपत्वान्म
मतंफलदोयतइति अनन्तवेशनादविन्दुभुवनेशका
रः विंदुः हकारः विंदुरूपः मकारः तेनसौंइतिसिद्धं इदं
मादिवत स्कौंः इतिसिद्धं इदंवीनहंपोविसर्गरूपमितिक
विड्वारः परशंभुर्ऋषिः प्रोक्तोगायत्रीछन्दईरितं अर्धना
रीश्वरोदेवोदेवतापरिकीर्तिता षडीर्घबीजयुक्तेनषड्गा
निप्रविन्यसेत महापाशोपताहृयंमासमेगपाशोपतरःस्व
पतदेंगनयोः ऊर्ध्वात्मिहिकामः समाहितः श्रीकलाशैवे
अगपाशोपताकलेशानिऊर्ध्वास्यवौंकवर्मना महापाशोपताद्
यंमासतनः ऊर्ध्वात्समाहितइति अगपाशोपताष्टात्रिंशत्क
लान्यासः नरद्वारः प्रागेवोक्तः केवलपंचब्रह्म।
न्यासस्तत्परे महापाशोपताभियस्यास्यकरालित्रैत्रास।
मौरिनः नगतोछन्दत्र्याख्यातमर्धनारीश्वरः प्रभुः
देवताचसगुरोदिष्टाश्रीविद्याइतयातथा विनियोगः
समाख्यातः सर्वागमविशारदैः अंगन्यासः न
गात्रुष्टयोः ओंपहींश्रौंस्लौंस्फोंहौं ईशानायनमः
ननेत्रयोः ऊं हैंनतत्पुरुषायनमः मध्यमयोः हृ ॥

अघोराय नमः अनामिकयोः ५ ह्रिं वामदेवाय नमः कनि
ष्ठयोः हं सद्योजाताय नमः एवं पूर्ववदनसदृशपाददेशे
ष्वक्रमेण न्यसेत् ऊर्ध्वप्राग्दक्षिणोदीच्यपश्चिमवक्त्रेषु
ष्वनंरं गुह्यादिकनिष्ठांतेषु नरंपि हूवांसहृदयं भोज ॥
गुह्यपादेषु पुनरपि ऊर्ध्वादिमुखादिषु विन्यसेत् लांलींमि
णादिना हृदिनाषडंगन्यासः ततः स्कांस्कींमित्यादिनाषडंगन्या
सः ततः ऐं सर्वज्ञा ५ अमृते तेजोमालिनि नित्यतृप्ताय ऐं ब्रह्म
शिरसे स्वाहा ज्वलितशिखिशिखायानादिबोधाय ५ वज्रि
णे वज्रहस्ताय स्वतंत्राय ५ सौं वौं ह्रौं नित्यमलुप्तशक्तये ऐं
श्रीं क्लीं पशु हुं फट् नित्यमनंतशक्तये इति षडंगमेवानेंगु
ष्ठादितलांतकरयोर्विन्यस्य हृदयादिषडंगेष्वपि न्यसेत्
ततः प्रागुक्तरीत्या हृदि शक्त्याप्यपि विन्यस्य ध्यायेत् ध्याने
मध्ये वक्ष्यते अथ महाषोढान्यासः प्रपंचो भुवने मूर्ति मं
त्रदैवतमातरः महाषोढाकृदयोन्यासः सर्वन्यासोत्तमोत्त
मः तथादौ प्रपंचन्यासः ऐं पं ह्रीं श्रीं क्लौं स्हौंः अप्रपंचव्यापि
न्यै नम इत्यादि प्रयोगः प्रागुक्तरीत्यावगंतव्यः इति प्रपंच
न्यासः कुलार्णवे विनारमूलसकलप्रपंचस्वरूपतः श्री
मेयपरात्वाद्देव्येव नमोस्तु व्यापकं न्यसेदिति ५ मूः सकलप्र
पंचस्वरूपायै परात्वाद्देव्यै नमोस्तु इति व्यापकं न्यसेदिप्र
पंः तथा प्रपंचन्यासः एवं स्याद्भुवनन्यास उच्यते विनारमू
लविद्यां तेन सांगमनले वदेत् लोकं चानिलं प्रचेवशतकं
रिपरं ततः गुह्यायोगिनीमूलदेवतां तेषु तं वदेत् वेद
दाधारशक्तिस्वाद्देवी हृन्मादयन्यसेत् ५ अं आं ईं अतललोक
निलयमानकोटि गुह्यायोगिनीमूलदेवताप्रतापारश

शिव
सं
११२

154

ॐ ह्रां देव्यै नम इति पादयोर्मध्ये विन्यस्य ॥ ३२ ॥ विनललोके
गुह्ये नेशानसंज्ञके शेषपूर्ववन्यासाकाशबन्धयोर्विन्यसे
न्निये टंटां सुतले परमे वगुह्ये वा विन्यसंज्ञके शेषवपू
र्ववन्यासाकाजेवयोर्विन्यसेन्निये संसंरूपेपंमहातलमहा
गुह्यात्तेतेन के शेषवपूर्ववन्यासाकाद्देविन्नावाः अविन्यसे
न् गोसौंयुतातलेलपरमगुह्य स्वाधिष्ठानके शेषवपूर्ववन्
याकाऊर्वादेवाशिविन्यसेत् श्रेश्रः रसातले वेवरहस्य
नसंज्ञके यषंवपूर्ववन्यासाकाग्याद्देशगविन्यसेत् कव
गमपिपातालेसरहस्यन्तरकिया शेषवपूर्ववन्यासाकाम
लाधारेमविन्यसेत् चवर्गभूरतिरहस्यचश्रीडाकिनीम
पि शेषवपूर्ववन्यासाकास्वाधिष्ठाने मसंन्निये टवर्गभुव
हार्हस्यरहते शाकिनीमपि शेषवपूर्ववन्यासाकानाभिदे
शन्यसन्निये तवर्गस्वर्गपरमरहस्यलाकिनीमपि शेषंव
पूर्ववन्यासाकाचानायांविन्यसन्निये पवर्गंवतपञ्चाति
गुंमश्रीहाकिणीमपि शेषवपूर्ववन्यासाकाललाटेविन्यसे
न्निये लंतंसत्यमहागुमंयातिणीमपिचप्रिये शेषवपूर्व
वन्यासाकाब्रह्मरन्ध्रन्यसेन्निये चितारमलमंशेनेवनदेशभु
वंवदेत् नाधिपायैश्रीपरमात्मदेव्यैव्यापकंन्यसेत् कौ
वंभुवनन्यासंमूर्तिमासमवाचरेत् केशवोनारायणोमा
धवोगोविन्दविष्णुः मधुसूदनसंज्ञास्यात्त्रिविक्रमवाम
नो श्रीधरस्तथा हृषीकेशः पद्मनाभदामोदरस्तथा वासुदेवः संक
र्षणप्रद्युम्नश्चानिरुद्धकः पुरुषोत्तमअधोक्षजनृसिंहाच्युतजनार्दन
स्या रोहस्वरूपिणीलमल्लनहृषिकेशाधिकाः पेकाविरणी
वोचवतीसर्वकामाजनप्रभाः श्रुतिमालायशवेतिसंप्रोक्ताः स्वरदेवताः मवः प्रार्वस्वरूहस्व
पशुपतिबीजपवव ॥

महादेवस्तथाभीमईशानस्तत्पुरुषाह्वयः अघोरसद्योर्जा
तोवामदेवश्चेतीरिताः करभश्चाश्वगवलागौरिमादिफ
लप्रदा क्लेशमयीजगत्स्थानीजगन्मातततःपरं स्तानानां
हार्दंकरुकाथपताटंकारडमरीकुमभादीनांकुङ्शल्लानोव
र्णानांदेवताश्चिमाः ब्रह्माप्रजापतिर्वेधाःपरमेष्ठीपिताम
हः विधाताचविरिंचिश्चस्रष्टावचतुराननः हिरण्यगर्भश्च
सृष्टाः कमाद्भलादयोप्यमी यक्षिणीरंजनालक्ष्मीवज्रिणी
शंकिधारिणी पद्मधारलपासर्वनायिकाहसितानना ल
लितावत्समावेतिशंकापवर्गदेवताः त्रिनारमूलमंत्रांते
स्वराद्यंतरशक्तिकान् चतुर्थीनसमायुक्तान्सकलेचानने
समेतान् सकलन्यपार्श्वसंकुत्तान्तुजेवापदेशुव दत्ताईदेवा
मपर्यंतानविन्यसेन्नरमेश्वरि कमाधर्णगुतान्नेत्रीफडंताः
शक्तिसंयुतान् पादपार्श्ववाङ्ककर्णापंचवक्रेष्वविन्यसेत्
दशाधारेषुब्रह्मादीनादीन्वाक्तियुतान्यसेत् त्रिनारमूलमं
त्रांतेश्रीत्रिमूर्त्यात्मिकान्यसेत् आयेपरासादेवयेवनमःसर्वं
पकंन्यसेत् त्रिनारमूलमंत्रांतेरपकलत्वकोटिवेदस्वप्र
वाधकाततान्मारिवनमन्ततः ततोपिदेवतायेस्वात्मकल
वफलप्रदं आयेतद्येकहृदेस्वयंप्रसादेयनमोवदेत् प्रयत्न
तिस्मासेनरमंत्रमासोद्धारक्रमः प्रदर्शितः ऐंपेंह्रींश्रींस्तौ
स्तोः श्रीश्रीऐपकलत्वकोटिप्रणवाद्यकादगात्मिकारिव
मंत्राधिदेवताये सकलफलप्रदायैपकहृदेस्वयंप्रसादेवै
नमः इतिमूलाधारन्यासेतिप्रयोगः तथा ईसमस्मादिहृ
मादिहृदंस्वर्वंवत्परं हस्रलंमादिवहृदादित्रिहृदंस्वर्वंव
त्परं हसमंचतत्तेदंवन्नादिस्वर्वंवत्परं ऐंऐंमनःपंचल।

वि
मौ
११३
135

तें सूर्यादिरूर्ववस्मरम् कं खं गं घं ङं षट्दलं ते कन्यादिरूर्वव
स्मरम् चं छं जं समनलं ते गणेशादिरूर्ववस्मरम् फंजेफम
ष्टलं ते वटुकादिरूर्ववस्मरम् अं टं ठं नवदलं ते वृश्चलादि
रूर्ववस्मरे उं ढं णं दशदलं ते चाविसादिरूर्ववस्मरे तं थं दं
कादशदलं ते रुद्रादिरूर्ववस्मरे धं नं पद्मद्वादशदलं ते वायुं
दिरूर्ववस्मरम् फं बं भं त्रयोदशदलं ते नक्षत्रादिरूर्ववस्मरम्
मं यं रं चतुर्दशदलं ते गोप्यादिरूर्ववस्मरे लं वं शं पंचदश
दलं ते दुर्गादिरूर्ववस्मरम् षं सं हं षोडशदलं ते त्रिपुरादिरूर्ववस्
ववन् त्रिताररमूलमन्त्रान्ते सकलं मातृकां वदेत् सकलादि
च मन्त्रापि देवतायै परात्मिका देवेश सर्वव्यापके क्रियान्मन्त्रमा
मामहेश्वरि श्रीपारलिंगयोनीभिहृत्कंठाश्रमन्तन्त्यर: त्रिवी
पिकायामवैरोविन्दो वैवकलापदे अन्तमादि शुवकेश्वना
दनादान्तयोरपि क्रवमंरलैद शेवाविन्यसेत्कलनापि केवि
तारमूलमन्त्रान्ते सर्वमातृकापदे श्रीदेव्यै परादिस्मातृ
व्यापकं न्यसेत् इति मन्त्रन्यास: अथ देवतान्यास: मन्त्रन्यासं
विधायैवं देवतान्यासमाचरेत् त्रिताररमूलमन्त्रान्ते श्रीमामह
श्वकोटिव योगिनीकुलशाहीने संवितायै पदे वदेत् निक्षय
स्वापदे देव्येनमः अन्तर्श्चरेत् इपे प्रयोगास्तु ऐं ह्रीं श्रीं स्वौ: स्कौ:
सहस्रकोटिऋषिकुलेतिपादान्ते रयोगिनीकुलसंवि
तायैन्तन्त्यस्मारेद्व्येनमः ऐं ईं योगिनीप्रतिष्ठा च शेषं
एवं वदस्मरेत् ऐं कृतपासिरविद्या च शेषं एवं वदस्मरेत्
रटोस्मान्तनयाश्रोतिशेष एवं वदस्मरेत् लं लं मं तें
नयायान्त्यनीमामएवं वदस्मरेत् पें पें देववहलेवान्तेशे
षमेवं वदस्मरेत् गं गोरत्तः ॥

ऊलोनेचगगनोपूर्ववत्प्रिये ग्रंग्रः विषापरेश्वरमोशेषंपूर्व
वदुस्वरेन कंखंसिद्धमहोकुर्व्योशेषंपूर्ववदुस्वरेन गंघं
साध्येकरालेवशेषं टंचंतपाश्मरोजपो शेषं फंजंगा।
स्वर्विजयोशेषं फंजंगप्रकशहोतेअजितोपूर्ववत्स्व
रेन टंठं अपराजितोयदं शेषं डंढं किंनरवामाख्योशेषं
णंतंचपनगाख्येहोशेषं थंदंपिलुशैलोवशेषं धंनंगणे
श मायोवशेषं पंफंभैरवशह्लानेऊंडलीपूर्ववत्परे बंभं
वटुककालीव शेषं मंयंलेखशह्लानेकालरात्रींवपूर्व
वत् रंलंमध्यमभगवतीशेषं वंशंत्रैलोक्यपिसर्वेश्वयेत्नाशे
षं षंसंविश्वसर्वज्ञोशेषं हंलंरुद्रसर्वकर्त्रीशेषं क्षं
वरावरशक्तिंवशेषं अग्रह्यारुक्ष्मेवामजानुरूकटिप
षेकेस्तनकक्षकरश्वचकर्णमूर्धमुवक्रमात् देवभाग
दिवामोनेविन्यसेत्कलनायिके त्रितारमूलमंत्रानेसक
लोमातृकांवदेत समस्तदेवतापिंवपोचश्रीपरायैकं
देव्यैनमः इतिमूपाद्याप्यकं विन्यसेत्प्रियेदेवताव्यासपंव
न्यान्मातृन्यासमयोच्यते त्रितारमूलमंत्रांतेकवर्गान्तकं।
कोटिध्य भूवरीकुलशह्लानेसाहिताय्यपदंवदेत ग्रंमंतेमु
गलाख्यादेव्येनमइतीरयेत ओंतामंतेलब्रलाएख्यादेव्य
पदंवदेत अनंतकोटिभूतेतिकुलानेसाहितायच ग्रंवं
मंगलनाथाय ग्रंतेमंतेमृतोगव भैरवोतेनाथाय
नमः इमसुरात्प्रिय चवर्गाव चर्गपालोवर्चिकांवमहे
श्वरि वेतालेचांते रंलंवर्णविकं तु कमवव शेषंवपूर्वव
त्योकानंतोवरेमहेश्वरि टवर्गपातालवर्गसहापागांष
गंबदेन कोमारींपिशाचसंहारंवदेघोरशवराख्यकों नवा।

वि
सौ
१४

गेदिक्पार्श्वे स्मरेद्रश्मिरेद्वं चैवं स्मर्यो अपस्मारे रुद्ररश्मिर्दि
क्रोधं च पूर्ववत्स्मरेत् पवर्गे सद्रचरी श्चरेषा भद्रीनो वा
दिशादिव ज्वलद्राहसमं रेषोव भद्रोन्मत्तादिपूर्ववत् यव
र्गे गिरिचरी मैत्रानन्तः किलकिलेति च रुद्राणी चेटकं पं
शे किलकिलोते कपालिने चवर्गेनैव नचरी मैत्रो वा का
लादिराशिव चामुण्डेपत्नसोंवं वकालराजस्व भीषणः त
तेतलचरी मेतो भीषणामः लोनपा महालक्ष्मी शाकिनी
श्वश्वेतपश्चात्स्व भीषणो संहारभैरवं चैवं शोषपूर्ववद्रु
देत् चितारमूलमध्यान्ते मातृभैरवशाहनः अपिपायेपरा
देष्वनमोते व्यापकं न्यसेत् मातृन्यासमं रेशानि ग्रहपा
देषु विन्यसेत् एवं न्यस्तननदेवि ध्यायेदेवमनन्यधीः अ
स्तार्णवमध्यस्थस्वर्णद्वीपमनोरमे कल्पवृक्षवनान्तस्थे
नवमाणिक्यमण्डपे नवरत्नमयश्रीमत्सिंहासनगता
म्बुजे त्रिकोणान्तः समासीनं चन्द्रसूर्यसमप्रभं अर्धाम्बि
कासमायुक्तं सर्वविभूषकैर्विभूषणं कोटिकन्दर्पलावण्यं
महाघोरभवाब्धिके मन्दस्मितमुखाम्भोजं त्रिनेत्रं चन्द्रशेख
रं दिव्याम्बरस्रगालेपं दिव्याभरणभूषितं पानपात्रं च वि
भ्रंशं त्रिशूलपुस्तकं करैः विद्यासमष्टिविभ्राणं सदानन्द
मुखेक्षणं महाबोधस्फोटिताशेषदेवतागणसेवितं एव
विलासिनं ध्यायेदर्धनारीश्वरं शिवं शुद्धरूपं वामदेहे वि
स्त्रीरूपं वा विचिन्तयेत् अथवा निष्कलं ध्यायेत्सच्चिदानन्द
लक्षणं सर्वतेजोमयं ध्यायेत्सचराचरविग्रहं ततः सदाशिवं
महादशाकं परमेश्वरि योनिलिंगं च स्वरभिः रेति मुद्रां च
नमस्कृत्य वनमालां नभोमुद्रां महामुद्रां यामि निक्रमात् ततः शिवं
श्रीगुरुं ध्यायेत्

सहस्रदलपंकजे सकलशीतरश्मिप्रभं वराभयकरांबुजं
विमलगन्धपुष्पांबरम् प्रसन्नवदनेक्षणं सकलदेव
तास्वरूपिणं स्मरेच्छिरसि हृत्पयोजनदभिधानपूर्वं गुरुम् प्र
यमहाषोढान्यासफलं श्रीकुलार्णवे पंचन्यासे कृते देवि
साक्षात्परशिवो भवेत् मंत्रीनवात्मदेहोऽनिग्रहानुग्रहक्ष
मः महाषोढाह्वयंन्यासं यः करोति दिने दिने देवाः सर्वे न
मस्यंति तं नमामि न संशयः महाषोढाकृतन्यासं यः स
मेवीन्यसेनतः दिव्यतेजसमुद्दिष्टं समन्ताद्दशयोजनं
कृत्वा न्यासमिमं देवि पञ्चगव्ये तिमानवः नरश्रीविजयो
लाभः सन्माने पौरुषप्रिये महाषोढाकृतन्यासस्त्वद्दोता
पापिनत्वेन षण्मासान्नस्तमाप्नोति परदेवताशिवः स्वय
वत्रैपजरं नामानमेनन्यासं करोति यः दिव्यान्तरिक्षभूशैल
मेलारण्यनिवासिनः उद्भूतवेतालदेवरक्षोयक्षादयः
भयग्रस्ते नमन सानेहते साधकाप्रिये महाषोढाह्वयंन्या
सेवद्धलविसर्गिवारयः देवाः सर्वेपि कुर्वंति रक्षणं पशुपुनी
श्वराः बहुनात्र किं देवि स्वशिष्याय प्रकाशयेत् ब्रह्मघा
लभते सिद्धिं रहस्यं न्यासं समाचरेत् प्रस्मात्परतरः साक्षादेव
नाभावसिद्धये लोके नास्ति न सन्देहास संसय न संशयः
ऊर्ध्वाम्नायप्रवेशस्तु पराप्रासादविंन्नने महाषोढापरेता
वेनान्यसन्नपमः फलं इति महाषोढान्यासः अथ पञ्चरीय
विद्या सामयपराषोडशी सौः श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं कएई
लह्रीं हसकलह्रीं सकलह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं सौः इति तुरीयपूर्व
या अथ चरणविद्या प्रणावं वाचितार्वदसः शिवंह्रो पर
मो हंस तुरीयविद्यां वदेनानन्दपादतः तथाम्योति रेचेन

प्रथमेपरिकीर्तिते प्राग्वत्सर्वेसमष्ट्यार्थंसच्चिदानन्दशब्द
तः ततोऽस्योनिरहमेवेतिद्वितीयेपरिकीर्तिते ततःप्राग्व
त्समष्ट्यार्थोऽहमेवासीतिवोच्चरेत् तृतीयेतुसमष्टिहंसस्व
रूपमीरिते सोऽहंमहंयामूर्धिविम्बसेदेशिकोत्तमः इति
वरणत्रयं अथशंभुवरणे प्रणवंचचितारेचप्रणवंयो
हंसस्य अहमस्मीतिब्रह्माहमस्मिसोऽहंसमीरयेत् स्व
च्छप्रकाशशब्दान्तेपरिपूर्णपरावरे महाप्रकाशपर्यन्तेपू
र्णानन्दपदेततः नाथश्रीपादुकामंतेपूजयामीतिमूर्ध
नि न्यसेदितिशेषः इतिशंभुवरणे अथपंचवाहाः तास्त्व
प्रागेवप्रपंचिताः उन्मनाकाशादिनवनाथाः आत्मानन्दा
दिनवनाथाः स्वपारम्पर्यक्रमस्तुप्रागेवोक्ताः अथषोडश
लविद्याः प्रणवादिचितारेवसक्षितिपदमीरयेत् प्रकाश
परिपूर्णेतिपरावरमहापिव सिद्धविद्याकुलेयोगिमापा
वीजेकुलेतिच योगिनीमूलविद्याश्रीपादुकांपूजयामि
व श्रीप्रसादपरावीजेस्वात्मानंवोदयहंये पराप्रसादवी
नेवश्रीप्रसादपरेतिच अथेतिमूलविद्याश्रीपादुकांपू
लयापिव २ प्रणवादिचितारेचवाग्भवंमकरध्वजः कि
नेकेदिनिशह्रांतेमहामदपरेइव कामराजहृंयेमादयह
यंकामराजहत् वह्निजायामियविद्यातिरहस्यातियोगि
नी १ प्रणवादितितारंरः सः स्वच्छतिवेवदेत् आनन्दपरम
हंसपदेचपरमात्मने स्वाहामहसौंविद्यायत्राभवीमूलप्र
का ५ प्रणवादितितारेचमायानिस्फुरन्मनः तावेतं
नन्दमयिमहाविन्दुपदेवदेत् आपकांतेमातृपदस्वरूपिणि
पदेवदेत् प्रणवादितितारेंमिपतनकायिनात्रयेः १

विहेत्वामूलविद्येति ५ प्रणवादिद्विनारेखब्धप्रकाशात्म
केवमायोऊलमहापदं मालिनीवाऊलेगर्भमातृकेभुव
नेश्वरीम् समयांतेविमलेश्रीवीजमित्यमीश्वरि समयांते
वविमलेमूलविद्येतिकथ्यते ६ नारेनारत्रयंहंसः ततोनि
ष्प्रकाशाद्य श्रात्मिकेऊलऊंइतिलिनिश्रात्नापदंततः सि
द्धिमहाभैरवीति श्रात्मानेवोपपदंच श्रवेवभगवत्यंते
मायाऊमित्यमीश्वरि परवोधिनिमूलांतेविद्याम्नायमम
श्वरि ७ नारेनारत्रयंनारंभोदेऊरुद्रतोरयेत् ऊलपंचावत्ती
मूलविद्यानिपरिपठ्यते ८ नारेनारत्रयंप्रोकालोपांचवट
शावरी चैतन्यत्रिपुरामूलविद्येयंपरमेश्वरि ९ नारेनार
त्रयस्यांतेवाग्भवंवीजमुद्धरेत् शुद्धसूक्ष्मनिराकारेनिर्वि
कल्पपदंततः परब्रह्मस्वरूपिणिनागोक्रोमितेपरापद नर
शक्तिपदंवालात्मीयवीजमुद्धरेत् इयंतशोभवानन्द
नाथाउनरकौलिनी मूलविद्येतिकथिता सर्वागमविशा
रदः १० नारेनारत्रयंहंसःसोहंस्वच्छानन्दच परमांतेहं
सपरमात्मनेवह्निवल्लभाश्रुतमविमर्शिनी मूलविद्या
समीरिता ११ नारेनारत्रयस्यांतेष्णनामाख्यपदंभवेत् व्यो
मातीतपदंनाद्यपरावरपदंततः व्योमातीतपदंव्योमेश्व
र्यमायापदमुद्धरेत् प्रनामाख्यमूलविद्याप्रोक्तोयंपरमेश्व
रि १२ नारेनारत्रयंवाग्भीईईऊं वीमुद्धरेत् प्रोक्तासंकेत
साराख्यमूलविद्यामहेश्वरि नारेनारत्रयंमायांततोभग
वतीतिच विश्वेवागीश्वरिनीलिकामराजेमहाह्रद महाम
नोरंगिनीवागीशीक्लिन्नेक्लें सौलिखदिये प्रज्ञतयादिवाग्वादि
नीविद्याप्रकीर्तिता १४ नारेनारत्रयंप्रासादपरांखेचरीं

वि
रो
११९

136

ततः समस्तदायामध्येन श्रीमासाद्यपंशलिखेत् इयंतत्क
थिता मूलविद्यानंतरयोकरी नवीयविद्यामस्त्रार्थसर्वा
नन्दमयाख्ये कुं हुरेन्यरमेशानि महात्रिपुरसुन्दरी मू
लविद्येयमीशानि भुक्तिमोक्षफलप्रदा इति षोडशमूल।
विद्या अथ षडाधारविद्या तारपंचकमुच्चार्य सर्वस्त्रौ वाग्भ
वं ततः फें बीजं च ततो लं च परेश्वरमन्त्रमतः श्रां श्रां पांक
णीकामधेप परेश्वरमंत्रन्यसेत् इति परेश्वरमंत्रः तारपंच
कमुच्चार्य स्लैं वाग्भवमुद्धरेत् ऊर्ध्वफें च विशुद्धेति विश्वेश्व
रमहामंत्रः इति विश्वेश्वरमंत्रः तारपंचकमुच्चार्य हैं वाग्भ
वमुद्धरेत् ऊर्ध्वकायेप्रदेवे च स्त्र फें विचेतये च च हंसेश्व
महामंत्रमनाहतपदे स्थितः इति हंसेश्वरमंत्रः तारपंचक
मुच्चार्य ह्रौं ह्रौं ह्रौं ह्रौं तथैव च ह्रीं ह्रां ह्रौं तथैव क्रौं किणिहय
मतः परं स्लौं फ्स्लृ फ्रें मितास्खौं · ह्रौं च हमरठयं हस्फें हस
तमलवयभ्रं प्रणवमेव च हमसतमलवान्योऽपरो हस
तथैव च तमलानवयहें चैव तन् ह्रीं जं वामनेत्रयक वाग्भ
वं च ततो स्लीं स्लैं ततः परम् ह्रीं हूं ह्रां ह्रां ततो वाणीं निशाभ
गवतीनिवस्लक्लं लेखारिह्रां ह्रूं ह्रीं ह्रां ह्रीं ततः परं ह्रैं हौं क
रुणानमेव तां तैं लें वस्ल तथैव च लं श्रीं फट् च स्लौं फें च
श्रचोरमालिवाचरेत् ऊर्ध्वकायेन ततः फां फौं ततः परम्
श्रचोरवाग्भव ह्रीं हानं से हमसकिणिहयं महाकिणिभगेवि
चेमसवंतेशमहामंत्रः स्वाधिष्ठानमहाचक्रे न्यसेल्लयः साध
कोलमेः इति समवंतेश्वरमंत्रः तारपकमुच्चार्य स्लफ्रं वाग्भ
वं ततः गिरारहीतिपदं चैव पिंगरहीतिपदं ततः रविचेमेश्री
यमुद्धरेत्ततो ह्रीं पराप्रवर्गानने मणिपूरकचक्रे न्यसेल्लयः।

साधकोत्तमैः इति हेपेश्वरमंत्रः तारंपंचकमुद्धार्यमह
त्कमलवेतिवहस्फौंबीजमतःपरम् ॐजिकापनतोह्रींह्रूं
ह्रौंचैव ॥ स्तथमे अघोरमुखिफ्रांफ्रौंकिणिहंहंकि
णिहुंपं विस्त्रुनवात्मेश्वरस्यमंत्रः स्यान्मूलपंकाजे इति
नवात्मेश्वरमंत्रः इति षरहृदयशोभवमंत्रः ततोध्यानं
सरस्वरपांपंतंकोणाममस्त्राहींसपरोगुरुः परानंदपरात्परः श्री
मान्परशुभरत्नोढ्यः पत्तननस्फुरत्मेत्रत्रयपद्मकसमन्वि
तः हीपिचमेकविस्फारमंडमालविभूषणः नवाश्विरत्न
पारिजातपुष्पमालासमाकुलः अलनाभिकुजांगुष्टोदं
ष्टविस्तरतलापनः विचित्राभरणोर्ज्जलः सर्वविमशुपाश
हृत् मूलाबीजशक्तिसहितावरधारिमहाननः कपालफ
लवाधारिपाशाभयकराम्बुजः पितवनेकोश्रकृत्सान
मोत्तरे पंचपरेश्वरीं ध्यायेन्नलनभोरविराजितं इतिध्यात्वा
भिसप्तमूलविद्यादयप्तनः समभ्यस्य समर्णाद्यचरणा
दितंयस्मरेत इतिमत्क्रमः प्रांगवग्रंपविनः अथाधीम्नाय
मंत्रभेदाग्रग्रेवक्षंते अथातेंशनरेसमपविद्यायया श्री
विद्याभगलाचैवकालरात्रिस्तथैवच जपडुर्गाछिन्नमस्ता
समयाः पंचकीर्त्तिताः श्रीविद्याप्रारब्धा अस्य श्रीवगला
मुखीमंत्रस्य नारदऋषिः जगतीछंदः श्रीवगलामुखीदे
वता ह्रीं बीजं स्वाहाशक्तिः कीलयकीलकं श्रीविद्यांगत्वे
न विनियोगः ॐ ह्लीं वगलामुखि सर्वदुष्टानां वाचं मुखं
पदं स्तंभय जिह्वां कीलय बुद्धिं विनाशय ह्लीं ॐ स्वाहा ३॥
इति षडंगन्यासमंत्रः ध्यानं मध्येसुधाब्धिमणिमंडपरत्न
वेद्यां सिंहासनोपरिगतां परिपीतवर्णां पीतांबराभरण

वि
गी
११२

~~११७~~
१३७

माल्यविभूषितांगीं देवीं भजामि धृतमुद्गरवैरिजिह्वाम्
ॐ ह्लीं बगलामुखि सर्वदुष्टानां वाचं मुखं पदं स्तंभय जि
ह्वां कीलय बुद्धिं विनाशय ह्लीं ॐ स्वाहा इति बगलामुखी
अथ कालरात्री अस्य श्रीकालरात्रिमंत्रस्य भैरवऋषिः
अनुष्टुप्छंदः श्रीकालरात्रिर्देवता ह्रीं बीजं स्वाहा शक्तिः ॐ
कीलकं श्रीविद्यांगत्वेन विनियोगः षट्दीर्घभाजा मायया
बीजेन षडंगन्यासः आरक्तभानुसदृशां यौवनेनमत्तविश्र
हाम् चतुर्भुजां त्रिनयनां भीषणां वेदशेखरां प्रेतासन
समासीनां भजतां सर्वकामदां दक्षिणे वाभयपाशं वामे
भु`जे मेव च रक्तदंडधरां देवीं कालरात्रीं विचिंतयेत् ऐं ह्रीं
क्लीं श्रीकालेश्वरि सर्वजनमनोहारिणि सर्वमुखस्तंभनि स
र्वराजवशंकरि सर्वदुष्टनिर्दलिनि सर्वस्त्रीपुरुषाकर्षिणि
बंदिशृंखलास्त्रोटय त्रोटय सर्वशत्रुं जंभय जंभय सर्वं
निर्मलय २ सर्वं स्तंभय २ मोहय २ अस्त्रं द्वेषय २ उच्चाटय
सर्वं वशं कुरु २ सर्वकालरात्रिकामिनि गणेश्वरि ॐ फट् स्वा
हा इति कालरात्रिः अथ श्रीजयदुर्गामंत्रस्य नारदऋषिः
गायत्रीछंदः जयदुर्गादेवता ॐ बीजं स्वाहा शक्तिः दि
ग्गीकीलकं श्रीविद्यांगत्वेन विनियोगः ॐ दुर्गे दुर्गे रक्षि
णि स्वाहा ॐ दुर्गे दुर्गे रक्षिणि स्वाहा इति षडंगमंत्रः ।
ध्यानम् कालाभ्राभां कटाक्षैररिकुलभयदां मौलि
बद्धेंदुरेखां शंखं चक्रं कृपाणं त्रिशिखमपि करै
रुद्वहंतीं त्रिनेत्रां सिंहस्कंधाधिरूढां त्रिभुवनमखि
लं तेजसा पूरयंतीं ध्यायेद्दुर्गां जयाख्यां
त्रिदशपरिवृतां सेवितां सिद्धिकामैः ॥

ॐ ह्रुं ॐ ह्रुं ॐ रक्षिणि स्वाहा इति जयदुर्गा अथ छिन्नमस्ता
अस्य श्रीमन्त्रस्य भैरव ऋषिः सम्राट् छन्दः श्रीवज्रवैरोचनी
देवता ह्रीं बीजं स्वाहा शक्तिः फट् कीलकं श्रीविद्यांगत्वे
विनियोगः ॐ अं खड्गाय स्वाहा ॐ ईं सुखड्गाय स्वाहा ॐ ऊं श्री
विनाय स्वाहा ॐ पं पाशाय स्वाहा ॐ अं अंकुशाय स्वाहा ॐ
अः अस्त्रान्तकाय स्वाहा इति षडंगमन्त्रः स्वनाभौ नीरजं
ध्यायेदब्जं विकसितं सितं तन्मध्ये कोणमध्ये तन्मण्डले च
णे रविप्रः जपाकुसुमसंकाशं तत्र व बन्धूकसन्निभं रजः
सत्वतमोरेखाध्यानि मण्डलमण्डिते मध्ये तन्महादेवीं सू
र्यकोटिसमप्रभां छिन्नमस्तां करे वामे धारयन्तीं स्वमस्त।
के प्रसारितमुखीं भीमां लेलिहानाग्रजिह्विकां पिबन्तीं रौ
द्रीं धारां निजकण्ठसमुद्भवां विकीर्णकेशपाशां च नानाकु
सुमसमन्वितां दिगम्बरां महारूपां प्रत्यालीढपदस्थितां
मुण्डमालाधरां देवीं नागयज्ञोपवीतिनीं रतिकामोपविष्टां
च केचिद्ध्यायन्ति मन्त्रिणः विपरीतरतासक्तौ ध्यायेद्रतिम
नोभवौ योनिमुद्रासमारूढां विविधासनसंस्थितां वर्णि
नीडाकिनीयुक्तां वामदक्षिणयोगतः श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं वज्रवैरो
चनीये ह्रीं ह्रीं फट् स्वाहा इति छिन्नमस्ता इति सप्तविंशः
गायत्रीं तत्र मन्त्राधि तत्तद्व्याहृतिदेवताः पूजनीयाः प्रयत्ने
न सर्वकार्यार्थसिद्धये इति वचनात् श्रीचक्रावरणदे।
वीनां गायत्र्यः प्रोच्यन्ते तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धी
महि तन्नो दन्ती प्रचोदयात् इति गणपतिगायत्री आपदु
द्धारणाय विद्महे बटुकेश्वराय धीमहि तन्नो वीरः प्रचोद
यात् इति बटुकस्य दिगम्बराय विद्महे कपालहस्ताय धी

वि
गी
११८

#8
138

महि नमः क्षेत्रपालः प्रचोदयात् इति क्षेत्रपालस्य आधिदे
वै विद्महे नानाद्रूपायै धीमहि नमो योगिनी प्रचोदयात्
इति योगिन्याः देवराजाय विद्महे वज्रहस्ताय धीमहि न
मः शक्रः प्रचोदयात् इतीन्द्रगायत्री रुद्रनेत्राय विद्महे श
क्तिहस्ताय धीमहि नमो वह्निः प्रचोदयात् इति वह्निगाय
त्री वैवस्वताय विद्महे दंडहस्ताय धीमहि नमो यमः प्रचो
दयात् इति यमगायत्री निशाचराय विद्महे खड्गहस्ताय
धीमहि नमो निर्ऋतिः प्रचोदयात् इति निर्ऋतेः शुद्धहस्ता
य विद्महे पाशहस्ताय धीमहि नमो वरुणः प्रचोदयात् इति
वरुणस्य सर्वप्राणाय विद्महे यष्टिहस्ताय धीमहि नमो वा
युः प्रचोदयात् इति वायुगायत्री यक्षेश्वराय विद्महे गदा
हस्ताय धीमहि नमो यक्षः प्रचोदयात् इति कुबेरगायत्री
सर्वेश्वराय विद्महे शूलहस्ताय विद्महे शूलहस्ताय धीमहि
नमो रुद्रः प्रचोदयात् इति शिवगायत्री चतुराननाय विद्म
हे देववक्त्राय धीमहि नमो ब्रह्मा प्रचोदयात् इति ब्रह्मणः पा
तालवासिने विद्महे सहस्रवदनाय धीमहि नमो नन्तः प्रचो
दयात् इत्यनन्तस्य शतकोटिने विद्महे महावज्राय धीमहि
नमो वज्रः प्रचोदयात् इति वज्रस्य तीक्ष्णचक्राय विद्महे दी
र्घदंष्ट्राय धीमहि नमः शक्तिः प्रचोदयात् इति शक्तेः शत्रु
घ्नाय विद्महे दीर्घकायाय धीमहि नमो दंडः प्रचोदया
त् इति दंडस्य तीक्ष्णधाराय विद्महे त्रिमूर्त्यात्मका
य धीमहि नमः खड्गः प्रचोदयात् इति खड्गस्य जग
दाकर्षणाय विद्महे महापाशाय धीमहि नमः पाशः
प्रचोदयात् इति पाशस्य वशीकरणाय विद्महे ॥

महांकुशाय धीमहि तन्नोंकुशः प्रचोदयात् इत्यंकुशस्य
ग्रयःसारायै विद्महे दीर्घगा · धीमहि तन्नो गदा प्रचोद
यात् इति गदायाः तीक्ष्णशिखाय विद्महे महाकायाय धी
महि तन्नः शूलं प्रचोदयात् इति शूलस्य रमावामाय विद्म
हे सहस्रपत्राय धीमहि तन्नः पद्मं प्रचोदयात् इति पद्मस्य
सुदर्शनाय विद्महे महाज्वालाय धीमहि तन्नश्चक्रं प्रचोद
यात् इति सुदर्शनस्य अणिमासिद्ध्यै विद्महे वराभयदलै
यै धीमहि तन्नः सिद्धिः प्रचोदयात् इत्यणिमासिद्धेः लघि
मासिद्ध्यै विद्महे निधिवाहनायै धीमहि तन्नो लघिमा प्र।
चोदयात् इति लघिमायाः महिमासिद्ध्यै विद्महे महासिद्ध्यै
धीमहि तन्नो महिमा प्रचोदयात् ईशित्वसिद्ध्यै विद्महे जग
द्व्यापिकायै धीमहि तन्नः सिद्धिः प्रचोदयात् वशित्वसिद्ध्यै
विद्महे शोणवर्णायै धीमहि तन्नः सिद्धिः प्रचोदयात् प्रा।
काम्यसिद्ध्यै विद्महे निधिवाहनायै धीमहि तन्नः सिद्धिः प्रचो
दयात् इच्छासिद्ध्यै विद्महे पद्महस्तायै धीमहि तन्नः सिद्धिः
प्रचोदयात् भुक्तिसिद्ध्यै विद्महे महासिद्ध्यै धीमहि तन्नः सि
द्धिः प्रचोदयात् रससिद्ध्यै च विद्महे भक्तवत्सलायै धीमहि
तन्नः सिद्धिः प्रचोदयात् मोक्षसिद्ध्यै च विद्महे महानिर्मला
यै धीमहि तन्नः सिद्धिः प्रचोदयात् इति सिद्धीनां गायत्र्यः ब्र
ह्मशक्त्यै विद्महे पीतवर्णायै धीमहि तन्नो ब्राह्मी प्रचोदया
त् श्वेतवर्णायै विद्महे शूलहस्तायै धीमहि तन्नो माहेश्वरी
प्रचोदयात् शिखिवाहनायै विद्महे शक्तिहस्तायै धीमहि
तन्नः कौमारी प्रचोदयात् श्यामवर्णायै विद्महे चक्रहस्तायै
धीमहि तन्नो वैष्णवी प्रचोदयात् श्यामलायै विद्महे हलह

वि
सी
११५
139

लायै धीमहि तन्नो वाराही प्रचोदयात् श्यामवर्णायै विद्म
हे वज्रहस्तायै धीमहि तन्न ऐन्द्री प्रचोदयात् हंसवर्णा
यै विद्महे शूलहस्तायै धीमहि तन्नश्चामुण्डा प्रचोदयात्
पीतवर्णायै विद्महे पद्महस्तायै धीमहि तन्नो लक्ष्मीः प्रचो
दयात् सर्वसंक्षोभिण्यै विद्महे वरहस्तायै धीमहि तन्नो
मुद्रा प्रचोदयात् सर्वविद्राविण्यै विद्महे महाद्राविण्यै धी
महि तन्नोम सर्वाकर्षिण्यै विद्महे महामुद्रायै धीमहि तन्नो
मु॰ सर्ववशंकरिण्यै विद्महे महावश्यायै धीमहि तन्नोमु॰
सर्वोन्मादिन्यै विद्महे महामायायै धीमहि तन्नोमु॰ महा
कुशायै विद्महे शोणवर्णायै धीमहि तन्नोमु॰ सर्वखेचर्यै
विद्महे गगनवर्णायै धीमहि तन्नोम॰ बीजरूपायै विद्महे
सर्वबीजायै धीमहि तन्नोम॰ महायोन्यै विद्महे विश्वजनन्यै
धीमहि तन्नोमु॰ त्रिखण्डायै विद्महे त्रिकात्मिकायै धीमहि
तन्नो मुद्रा प्रचोदयात् इति मुद्रागायत्र्यः कामाकर्षिण्यै वि
द्महे रक्तवर्णायै धीमहि तन्नः कला प्रचोदयात् बुद्ध्याकर्षिण्यै
विद्महे बुद्ध्यात्मिकायै धीमहि तन्नः कला अहंकाराकर्षिण्यै
विद्महे नवात्मिकायै धीमहि तन्नः क॰ शब्दाकर्षिण्यै विद्म
हे शब्दात्मिकायै धीमहि तन्नः क॰ स्पर्शाकर्षिण्यै विद्महे स्प
र्शात्मिकायै धीमहि तन्नः क॰ रूपाकर्षिण्यै विद्महे रूपात्मिका
यै धीमहि तन्नः क॰ रसाकर्षिण्यै विद्महे रसात्मिकायै धीमहि
तन्नः क॰ गन्धाकर्षिण्यै विद्महे गन्धात्मिकायै धीमहि तन्नः क॰
विनाकर्षिण्यै विद्महे विनात्मिकायै धीमहि तन्नः क॰ धैर्याक
र्षिण्यै विद्महे धैर्यात्मिकायै धीमहि तन्नः क॰ स्मृत्याकर्षिण्यै वि
द्महे स्मृत्यात्मिकायै धीमहि तन्नः क॰ बीजाकर्षिण्यै विद्महे बीजा
त्मिकायै धीमहि तन्नः क॰

आत्माकर्षिण्यै विद्महे आत्मस्वरूपिण्यै धीमहि तन्नः क· श
रीराकर्षिण्यै विद्महे शरीरात्मिकायै धीमहि तन्नः क
लाप्रचोदयात् इति कर्षिण्यादीनां गायत्र्यः अनंगकुसु
मायै विद्महे रक्तकंचुकायै धीमहि तन्नो देवी प्रचोदयात्
अनंगमेखलायै विद्महे पाशहस्तायै धीमहि तन्नो देवी प्र·
अनंगमदनायै विद्महे शरहस्तायै धीमहि तन्नो दे· अ
नंगमदनातुरायै विद्महे धनुर्हस्तायै धीमहि तन्नो दे·
अनंगरेखायै विद्महे दीर्घकेशिन्यै धीमहि तन्नो दे· अनं
गवेगिन्यै विद्महे खड्गहस्तायै तन्नो दे अनंगांकुशायै वि
द्महे नित्यक्लिन्नायै धीमहि तन्नो दे· अनंगमालिन्यै विद्महे
सघसमायै धीमहि तन्नो देवी प्रचोदयात् इत्यष्टदलदेव
तानां गायत्र्यः सर्वसंक्षोभिण्यै विद्महे बाणहस्तायै धीमहि
तन्नः शक्तिः प्रचोदयात् सर्वविद्राविण्यै धीमहि कार्मुकह
स्तायै धीमहि तन्नः श· सर्वाकर्षिण्यै विद्महे शोणवर्णा
यै धीमहि तन्नः श· सर्वाह्लादिन्यै विद्महे जगद्व्यापिन्यै धी
महि तन्नः श· सर्वसंमोहिन्यै विद्महे जगन्मोहिन्यै धीम
हि तन्नः शक्तिः प्र· सर्वस्तंभिन्यै विद्महे जगत्स्तंभिन्यै धीम
हि तन्नः श· सर्वजृंभिण्यै विद्महे जगद्रंजिन्यै धीमहि तन्नः
श· सर्ववशिन्यै विद्महे वेदुपवर्णायै धीमहि तन्नः श·
सर्वोन्मादिन्यै विद्महे जगन्मायायै धीमहि तन्नः श· स
र्वजृंभिण्यै विद्महे जगद्रंजिन्यै धीमहि तन्नः श· सर्वार्थ
साधिन्यै विद्महे पूरकार्थदायै धीमहि तन्नः श· सर्वसंपत्
पूरण्यै विद्महे संपदात्मिकायै धीमहि तन्नः श· सर्वमंत्रम
य्यै विद्महे मंत्रमायै धीमहि तन्नः श· सर्वद्वन्द्वकर्यै विद्म

दे॰
सं॰
१२॰
१२८
140

हे कालात्मिकायै धीमहि तन्नः शक्तिः प्रचोदयात् इति वत
देशादेवतागायत्र्यः सर्वसिद्धिप्रदायै विद्महे श्वेतवर्णा
यै धीमहि तन्नो देवी प्रचोदयात् सर्वसम्पत्प्रदायै विद्म
हे महालक्ष्म्यै धीमहि तन्नो दे॰ सर्वप्रियंकर्यै विद्महे कृष्ण
वर्णायै धीमहि तन्नो दे॰ सर्वमंगलकारिण्यै विद्महे मंग
लात्मिकायै धीमहि तन्नो दे॰ सर्वकामप्रदायै विद्महे कल्या
णात्मिकायै धीमहि तन्नो दे॰ सर्वदुःखविमोचिन्यै विद्म
हे हर्षप्रदायै धीमहि तन्नो दे॰ सर्वसत्वप्रशमन्यै विद्महे स
र्वनीविन्यै धीमहि तन्नो दे॰ सर्वविघ्ननिवारिण्यै विद्महे स
र्वकामायै धीमहि तन्नो दे सर्वार्थसम्पन्नायै विद्महे जगद्धात्र्यै
धीमहि तन्नो देवी सर्वसौभाग्यदायिन्यै विद्महे जगज्जन
न्यै धीमहि तन्नो देवी प्रचोदयात् इति वह्निदेशागायत्र्यः
सर्वज्ञायै विद्महे महामायायै धीमहि तन्नो दे सर्वशक्त्यै वि
द्महे महाशक्त्यै धीमहि तन्नो॰ सर्वैश्वर्यप्रदायै विद्महे ऐश्व
र्यात्मिकायै धीमहि तन्नो सर्वज्ञानमय्यै विद्महे ज्ञानात्मि
कायै धीमहि तन्नो सर्वव्याधिविनाशिन्यै विद्महे औषधात्मि
कायै धीमहि तन्नो दे सर्वाधारस्वरूपिण्यै विद्महे आधारा
त्मिकायै धीमहि तन्नो दे सर्वपापहरायै विद्महे सर्वतीर्थ
स्वरूपिण्यै धीमहि तन्नो दे॰ सर्वानन्दमय्यै विद्महे महा
नन्दायै धीमहि तन्नो दे॰ सर्वरक्षास्वरूपिण्यै विद्महे
सर्वरक्षणायै धीमहि तन्नो दे सर्वाभीष्टफलप्रदायै
विद्महे फलात्मिकायै धीमहि तन्नो देवी प्रचोदयात्
इत्यनन्तदेशादेवतागायत्र्यः वशिनीदेव्यै विद्महे १
लकरस्नायै धीमहि तन्नो वाक् प्रचोदयात् ॥ ॥

कामेश्वर्यै विद्महे वागीश्वै धीमहि तन्नो वा॰ मोहिनीदेव्यै
विद्महे महावागीश्वै धीमहि तन्नो वाक्प्रचोदयात् अरुणा
वाग्देव्यै विद्महे श्वेतवर्णायै धीमहि तन्नो वा॰ जयिनीदेव्यै
विद्महे महावागीश्वै धीमहि तन्नो वा॰ सर्वेश्वर्यै विद्महे स
र्ववागीश्वै धीमहि तन्नो वा॰ कौलिनीदेव्यै विद्महे कुलमा
र्गगायै धीमहि तन्नो वा॰ महावागीन्द्रायै विद्महे पुष्पात्मिका
यै धीमहि तन्नो वाणी प्रचोदयात् पुष्पबाणायै विद्महे पुष्पा
त्मिकायै धीमहि तन्नस्त्राणा प्रचोदयात् पुष्पपाशिन्यै विद्म
हे पाशहस्ताय धीमहि तन्नः पाशिनी प्रचोदयात् अंकुशिन्यै
विद्महे पुष्पात्मिकायै धीमहि तन्नः सृणिः प्रचोदयात् अष्ट
गन्धलवक्रदेवतागायत्र्यः कामरूपवासिन्यै विद्महे रुद्र
शक्त्यै धीमहि तन्नः कामेश्वरी प्रचोदयात् जालन्धरस्थायै
विद्महे विष्णुशक्त्यै च धीमहि तन्नो वज्रेश्वरी प्रचोदयात् पू
र्णापीठस्थायै विद्महे ब्रह्मशक्त्यै च धीमहि तन्नो भगमालि
नी प्रचोदयात् इति त्रिकोणस्थायदेवतागायत्र्यः अथ चक्रेश्व
रीणां गायत्र्यः त्रिपुरादेव्यै विद्महे कामेश्वर्यै धीमहि तन्नः
क्लिन्ने प्रचोदयात् त्रिपुरेश्वर्यै विद्महे कामेश्वर्यै धीमहि
तन्नः क्लि॰ त्रिपुरासुन्दर्यै विद्महे कामेश्वर्यै धीमहि तन्नः क्लि
त्रिपुरावासिन्यै वि॰ का॰ धी॰ तन्नः क्लि॰ त्रिपुरमालिन्यै वि॰ का॰
धी॰ तन्नः क्लि॰ त्रिपुरासिद्धायै वि॰ का॰ धी॰ तन्नः क्लि॰ त्रिपुरा
म्बायै वि॰ का॰ धी॰ तन्नः क्लि॰ महात्रिपुरसुन्दर्यै विद्महे कामे
श्वर्यै च धीमहि तन्नः क्लिन्ना प्रचोदयात् इति चक्रेश्वरीणां गायत्र्यः
अथ षोडशनित्यानां गायत्र्यः कामेश्वर्यै विद्महे कामेश्वर्यै
धीमहि तन्नो नित्या प्रचोदयात् भगमालिन्यै विद्महे सर्व॰

वि
र्ली
१२२

वशंकर्यै धीमहि तन्नो नि॰ नित्यक्लिन्नायै विद्महे नित्यम
दद्रवायै धी॰ तन्नो नि॰ भेरुण्डायै वि॰ विषहरायै धी॰ तन्नो
नि॰ वह्निवासिन्यै वि॰ सिद्धिप्रदायै धी॰ तन्नो नि॰ महावज्रे
श्वर्यै वि॰ वज्रनित्यायै धी॰ तन्नो नि॰ शिवदूत्यै धी॰ तन्नो नि॰
त्वरितायै वि॰ महानित्यायै धी॰ तन्नो नि॰ वागीश्वर्यै वि॰
कामेश्वर्यै धी॰ तन्नः शक्तिः प्र॰ नित्याभैरव्यै वि॰ नित्यानि
त्यायै धी तन्नो योगिनी प्र॰ नीलपताकायै वि॰ महानित्या
यै धी॰ तन्नो देवी प्र॰ विजयादेव्यै वि॰ महानित्यायै धी॰ तन्नो दे
वे॰ सर्वमङ्गलायै वि॰ चन्द्रात्मिकायै धी॰ तन्नो नित्या प्र॰
ज्वालामालिन्यै वि॰ महाज्वालायै धी॰ तन्नो दे॰ विचित्रायै वि॰
द्महे महानित्यायै धीमहि तन्नो देवी प्रचोदयात् इति षो
डशनित्यानां गायत्र्यः अथ षड्दर्शनदेवतानां गायत्र्यः ब्रह्म
गायत्री एषैव नारायणाय वि॰ वासुदेवाय धी॰ तन्नो वि
ष्णुः प्र॰ भास्कराय वि॰ मार्तण्डाय धी॰ तन्नः सूर्यः प्र॰ शिव गा
यत्री मार्गे वदर्शिना महासिद्धाय वि॰ सर्वज्ञाय धी॰ तन्नो बु
द्धः प्र॰ सर्वसंमोहिन्यै वि॰ विश्वजनन्यै धी॰ तन्नः शक्तिः प्र॰
इति षड्दर्शनगायत्र्यः अथ विद्यानां गायत्र्यः सर्वांस्मै वि॰
श्वजनन्यै धी॰ तन्नो देवी प्र॰ इति सर्वसमया बगलामुखायै वि॰
ब्रह्मास्त्रविद्यायै धी॰ तन्नः स्तम्भिनी प्र॰ इति दक्षिणसमया
कालरात्र्यै विद्महे कालेश्वर्यै धी तन्नो मोहिनी प्र इति पश्चि
मसमया तेजोत्तरेषु जयदुर्गा कुब्जिका प्रत्यंगिरा दुर्गा प
श्चिमसमयदेवता इति तथा नारायण्यै वि॰ दुर्गायै धी॰
तन्नो गौरी प्र॰ इति जयदुर्गागायत्री कुब्जिकायै वि॰ नरांग
मालायै धी॰ तन्नो देवी प्र॰ इति कुब्जिकाया॰ ॥

अपराजितायै वि· प्रत्यङ्गिरायै धी· तन्न उग्रा प्र· इति प्रत्यंगि
रायाः महादेव्यै वि दुर्गायै धी· तन्नो देवी प्र· इति दुर्गागाय
त्री इति पश्चिमसमयदेवतानां गायत्र्यः अथोत्तरसमय
नां गायत्र्यः वज्रवैरोचन्यै वि· छिन्नमस्तायै धी· तन्नो देवी
प्र· इति छिन्नमस्तायाः कालिकायै वि· श्मशानवासिन्यै धी
तन्नो घोरे प्रचोदयात् इति कालीगायत्री तारायै वि· छिन्न
मस्तायै धी· तन्नो दे· इति तारागायत्री आम्नायतन्त्रविधानो
गायत्र्यो देवताबालभूतावाहृत्याः अथ पंचपंचिकागण
गायत्र्यः श्रीविद्यायै वि· महाश्रियै धी· तन्नः श्रीः प्र· साम्रा
ज्यलक्ष्म्यै वि जयंकर्यै धी· तन्नः श्रीः प्र· महालक्ष्म्यै वि· महा
श्रियै धी· तन्नः श्री प्र· त्रिशक्तिलक्ष्म्यै वि महाभैरव्यै धीम
हि तन्नः श्रीः प्र· साम्राज्यलक्ष्म्यै वि· मातृजयंकर्यै धी· तन्नः
श्रीः प्रचोदयात् इति पंचलक्ष्म्यः अथ पंचकोशानाम् श्री
विद्यायै वि महाकोशेश्वर्यै धी· तन्नः कोशाः प्र· परंज्योति
षे वि प्रणवात्मिकायै धी· तन्नः को· प्र· परनिष्कलायै वि
महे परशांभव्यै धी· तन्नः को· अजपायै वि· हंसात्मिकायै
धी तन्नः को· मातृकायै वि· वागीश्वर्यै धी· तन्नः कोशाः प्रचो
दयात् इति पंचकोशाः अथ पंचकल्पलताः श्रीविद्यायै वि·
कल्पलतेश्वर्यै धी· तन्नः कल्पलता प्र· त्वरितागायत्री श्री
गेवान्नाम्रक्षुन्नसगर्हे त्वरितादेव्यै वि· महादेव्यै धी तन्नः
क· पारिजातेश्वर्यै वि कामप्रदायै धी· तन्नः क· त्रिकूटायै
वि जगज्जनन्यै धी· तन्नः क· पंचबाणेश्वर्यै वि सर्वसंमो
हिन्यै धी· तन्नः कल्पलताप्रचोदयात् इति पंचकल्पल
ताः पंचकामदुघानां गायत्र्यः श्रीविद्यायै वि· कामदुघेश्व·

वि
शी
१२३

123
142

यैंधी· नमः कामरुद्राय· अस्तनपीठेश्वरीवि· अस्तेनेश्वर्यै
धी· नम· वर· स्वधासूत्मेवि· स्वधात्मिकायैधी· नमःका
ग्रस्तेनेश्वर्यैवि· विश्वदीपिन्यैधी· नमःका· अन्नपूर्णायै·
वि· सर्वसंजीविन्यैधी· नमःकामरुद्राय एवोद्दयात् इति
पंचकामरुद्राः अथपंचरत्नविद्यागायत्र्यः श्रीविद्यायै
वि रत्नेश्वर्यैधी· नमोदेवी प· सिद्धलक्ष्म्यैवि· रत्ने· धी·
नमोदे· मातंगिन्यैवि· रत्ने· धी· नमोदे· भुवनेश्वर्यैवि·
रत्ना· धी· नमोदे· वाराह्यै वि· रत्ने· धी· नमोदेवी एवोदयं
त इति पंचपंचविकागणगायत्र्यः अथश्रीचक्रनिर्माणप्र
कारोत्र प्रदर्श्यते प्रस्तारस्त्रिविधाप्रोक्तः श्रीचक्रस्य नगेश
रि मेरुकैलासभू संज्ञाभेदात् त्रिविधा भवेत् मेरुप्रस्तार
के पंचदशनित्यानां तात्मकैःस्तनम मातृकापास्तकैलासप्र
स्तारो वशिन्यादि भूप्रस्तारमहादेवीवशिन्यात्मकस्तुन
मे सृष्टिक्रममेरुचक्रकैलासं वार्द्धमेरुके संहारस्त्वम
हेशानि भूप्रस्तारेतिथिक्रमे एकैकस्य तु चक्रस्य त्रिभेदा
स्तु भवंतिहि सृष्ट्यादिभेदैर्देवेशि संहारं कौलिकं मतं
सृष्टिक्रमं तु समयमतं ख्यातिपसंज्ञके शुद्धं काश्मीरं दे
विरहस्यातिरहस्यकं मेरुचक्रेण संहारक्रमसूज्ञानीवय
ने सृष्टिक्रमेण देवेशि पूजनीयं प्रयत्नतः संहारपूजाकैर्ल
समसंहारेत्र विधीयते भूप्रस्तारे महेशानि स्थितिपूजा मदोत्म
मा स्थितिक्रमेण गृहस्थस्य संहारो वनीयते ब्रह्मचारिणाम्
निःस्पृहः शुद्धस्य चेष्टतः श्रीरुद्रयामले ततः क्रमसिद्धैः
कार्यं यंत्रनिर्माणिना सौवर्णे राजते ताम्रे स्फाटिके वै द्रुमेन वा
वकेन स्याक्विलिपिना प्रयाद्देवीन राजमेसोरिति श्रीतंत्रराजे रत्न
रमानिर्णयानामेरो पीठ चक्रमान

श्रीचक्रस्य निर्माणं स्थापयेत्पूजयेदपि लक्ष्मीकीर्तियशः
पुत्रपुत्रारोग्यादिसिद्धये हेमाद्रिगंडकीशिलायाम् रचि
तम्नौ गंडकीभवपाषाणे स्वर्णे रजतताम्रयोरपि रत्न
सागरे यावज्जीवे स्वर्णे स्याद् हेमाद्रौ विंशतिः स्फटिके ताम्रे द्वा
दशके वर्षेण दृष्यं भूर्जपत्रके मन्त्रयन्त्र ताम्रे द्वादशके वर्षे स्फ
टिकादौ तु सर्वदा तेषां मध्ये स्फाटिकेन सर्वसिद्धिप्रदं भ
वेत् लक्ष्मीसागरे भूमौ सिन्दूररजसा रचितं सर्वकामदं
स्वर्णे रचितं यन्त्रं सर्वराजवशंकरम् रजतेन कृतं यन्त्र
मारोग्यकामदं ताम्रेण रचितं यन्त्रं सर्वैश्वर्यप्रदं मतं
कांस्येन रचितं यन्त्रं सर्वशत्रुविनाशनं लोहजं यादृशं यन्त्रं
कथं कार्यं महेश्वर तन्मे वद स्वकृपया यद्यहं तव वल्लभे
ईश्वर उवाच भागात् दश स्वर्णं स्याद्रजतस्य तु षोडश ताम्र
स्य रविभागेन पीठं कुर्यान्मनोहरे तस्मिन्पीठे तु निर्माणं
श्रीचक्रस्य तु कारयेत् शांतिदं पुष्टिदं चैव सर्वशत्रुवि
नाशनं आयुरारोग्यजनकं कान्तिदं पुष्टिदं परं येन विधि
प्रणवं क्रमभूप्रस्तारोर्ध्वमेरुकं पातालवासिनां देवि प्र
स्तारोऽयं मेरुरूपकः ऊर्ध्वरेखा महीस्थानिं मर्त्यलोकनिवासि
नां स्वर्गलोकाधिवासानां यन्त्रराजं मेरुसंज्ञकं भूप्रस्तारस
मारभ्य वैरेखानां महेश्वरि क्रमात्समुन्नतं सर्वं मेरुरूप
कीर्तितं समाधरेखानवकमूर्ध्वरेखप्रकीर्तितं निस्सरेद्व
समाकोणादूर्ध्वप्रस्तारोमयोदितः यन्त्रबीजस्वरूपं तन्मया
ते हाद्यकौलिकानां गोपितं यत्नतो भद्रे स्वयोनिरिव सर्व
तः श्रीनेत्रराजे चतुरंगं समारभ्य नवचक्रानुक्रमात्
रमतत्त्वोनमामन्यास्त्वकं स्यात्त्रिपनं पनं लिखिक्रमाद्धनं

वि
शा
१२४

~~124~~ ~~146~~ 143

तदग्रजंतंश्रियंलभेत् पकादिषट्कमेणामश्रियेकीर्तं
चकल्पते नवानिसमन्तुपाणिसर्वाभीष्टार्थसिद्धये ऊ
लमूलावतार उद्धृतंक्रमशादेवविधमयामिस्त्रनोर
तिः भूवर्केषोडशारवाप्यष्टारवसमंभवेत् शेषमत्र
नमीशानिवार्षा॰ मजंदंभवेत् चतरश्रसमंदेविषो
डशारादिवृंडके मियम्प्रस्तुमतदेविश्रियकीर्त्यैचकल
ने चतरश्रसमारभ्याविन्दुन्तंसमेरवके तथाश्रीकीर्ति
रारोगण्यम॰ माधोपकल्पने तेश्राजे सीमकोस्यादिषु
नः सर्वोक्तविपरीतत्वात् फलकार्यापटेभिन्नोस्यापयेत्
कदाचन स्थापितयदिमोहेनलोभेनात्ताननेपिवाऊ
वितमयंसंचउन्मलयतिसर्वेषोति लत्तसागरे वेगम॰
श्रिरंगुलविस्तारः शाकमयदाणोमरम् पत्रपमाणं
कनेथमर्वापीठमनोहरं पवापीचपऊवीतवतरंश्र॰
समन्ततः तस्मिन्पीठेचांतर्मारांश्रीचक्रस्पनकारयेत्
सौवर्णमणितेवे सजेरवाभवेत्स्रीवक्रेरवादशित्ता
श्रंगिरंगुलविस्तारोपवार्थेनोछितिर्भवेदिति ग्रंगिरं
गुलंदैमस्परजतस्पतथेवच तामुस्पदूवंसरेखवमाणं
कादोयवल्सुपा पंतंतवैशान्तनरविशतरंजार्पामितं
ग्रंगुलप्रमाणंत महाकोपलंपचराड विमसेतेस्लिर्यगष्ट
भिर्यवैर्मानान्तरांगुलम शालिभिर्वा स्वजुमलैस्त्रिभिर्मा
नान्तरंभवेत् इति वैरकापीठशैविकारयादीनोविपिं
नः मानान्तरांगुलेनैवभवेत्मानेनकेनविदिस्मकेः श्रीव
कस्यपोरशसद्याद्धलामानोगुलेनेवतस्प्रमाणंकोथ्यम

अथबिन्द्वाद्यष्टकोणान्तेचक्रत्रयेसंहारात्मके दशारद्वयेचान्त
र्दशारेचक्रत्रितयेस्थित्यात्मकम् तदुपरि अष्टदलादिभू
पुरान्तेचक्रत्रयेसृष्ट्यात्मके रुद्रयामले बिंदुत्रिकोणवसु
कोणदशारयुग्ममन्वस्रनागदलसंयुतषोडशारम् वृत्तत्र
यंचधरणीसदनत्रयंचश्रीचक्रमेतदुदितंपरदेवतायाइ
ति सुभगोदये चतुर्भिःशिवचक्रैश्चशक्तिचक्रैश्चपंचभिः
शिवशक्त्यात्मकेतत्रश्रीचक्रेशिवयोर्वपुः श्रीभूतभैरवे
योस्मिन्यन्त्रेमहेशानिकेसराणिप्रकल्पयेत् योगिनीसहि
तांतस्यहिंसांकुर्वन्तिभैरवाः इतिवचनात्केसराणि स्वच्छ
न्दभैरवे कुर्यात्स्थंडिलेयंत्रंहस्तमात्रंचसुन्दरमिति तंत्ररा
जेन नवहस्तंत्रिहस्तंवाश्रीचक्रमभिधीयते स्थंडिलेनिय
तायांहस्तमात्रंप्रशस्यते रत्नादिघटितेनिर्माणेमानमिच्छाव
शाद्भवेत् तथा रत्नेनरजसापूर्यश्रीचक्रंनविहारयेत् न
श्यन्तिसर्वविघ्नानियास्यन्तेवशयोस्मिने दशभागसुवर्ण
स्यताम्रस्याष्टदशोनतथा षड्भागरजतस्यापिचैतल्लोहत्रयं
शुभं चक्रेस्मिन्पूजयेद्योहिससौभाग्यमवाप्नुयात् श्रीगर्भ
घटितेहीनानामपिपापान्नाशयेच्चिरात् विद्रुमरचितेपंचपद्म।
रागेप्रवालिये इंद्रनीलेयवैदूर्येस्फटिकेमरकतेपिवा य
न्त्रंचेयरोहारास्यशोनलभतेफलं नाम्रतकांतिदंयंत्रंसौ
वर्णंशत्रुनाशनं राजतंतेमदंचैवस्फाटिकंसर्वसिद्धिद
रंवैराग्येस्फटिकेभत्रयभ्रष्टमानविवर्जिते दर्पणेन्द्रपद्म।
स्पृष्टपतितेउष्णभूमिषु ग्रन्थसंगार्वितेचैवपतितस्पृशो
हांघते दर्शनापिचनोकुर्यात्सन्निधानंशिवोकसः दर्पणंच
स्फटिकंपंचहस्तेचौरणवाप्रिये उपवासंप्रकुर्वीतदिनेम।

वि
शो
१२५

~~125~~
144

कमतन्द्रितः ततस्माशं जपेद्विद्यां होमतर्पणमार्जितो सद्मं
चगुरोस्त्वास्तरणानपि भोजयेत् ततश्शुभमितेथेककलाव
दुमविद्धवास्करनाशिविहृषितं भग्रकशोततयामृक्षोमा
मस्तमण्डनेभवेत् तस्माच्छ्नीयराजेवागमादिसरितांव
रे समुद्रवाहिपदेविद्युत्पघाङ्गः एवमाद्युपात् दीक्षणामूर्ति
संहितायां रक्तासनोपविष्टस्तचकोहारेसमाचरेत् शक्ता
पविष्टांशाकिंनवविलिखेद्धिस्तनसकृत् वह्निनातोयदी(
क्षयान्तर्विभेदक्रमेणतत् अग्नीशासरवायध्येरेखाविला
पयोजयेत् दशकोणाद्यंदेविज्ञापनेतद्देवाहि मध्यके
णावृतषडस्त्रे खत्राकृष्णाद्रुहिमानु क्षयान्तसाद्विभेदेनस
न्यस्त्रज्ञापनेयथा समत्रिकोणशाकोकं मुखदंतेनयोयाद्यमा
सश्रीकेसाद्विभेदेनस्मरारेखाविजृम्भितं वीहारपदलंपद्म
मार्किनकेसमालिखेत् तद्वन्दोजरापद्मोर्ध्वविलिखेन्मध्यग
तमम् सहजेपरमेशानितनोभूविमुमालिखेत् चतर्दी
रविशोभाद्यपुष्पंतत्रविनिःसिपरीत काश्मीरदुपेणभ
जेमुद्रीयीदेविलिखेद्रुपः शलाकयास्वर्णस्यामिश्रपात्रस्(
णानुभिः सिंदूररजमामिश्रैःपरैस्थानमथालिखेत् अथवा
भूतलेदेविसुरेखंक्रमेणवा सिन्दूररजसावापिलिखे
त्वादोर्धासिद्धये पूनचक्रमेदरुशानिमध्येविद्युद्विराजितं त
तोष्टकोणचाष्टादशारचदशारकम् मनुकोणमहे
शानिमध्यचक्रमिदंप्रिये वेदवादष्टकोणान्तसर्वमप्यं
स्वरेखाणिर चतोरिशाद्गगेष्ठकेचिमगोरपिपावति वसुपत्रकं
लापत्रवत्वरंक्रमात्प्रिये भगान्तकामदंभदेनवयोस्य
किंतभवेदिति तानातोवे श्रीवक्रमपिदेवेशिमहारूपेनमेशाय:

लकारः पृथिवीबीजं ततो वीं परस्तु अते मकारस्तु रभा
मेइकलापोइशाकात्मकः तस्मात्षोडशपत्रं तु हकारः शि
वरुच्यते गुप्तमूर्तिस्तथा भेइ तस्माद् हृत्सदलं भवेत् ईकार
स्तु सदा माया भुवनानि वनं देश पालयेनीपरा तस्मात् च
स्कोणं भवेत् प्रिये शक्तिरेकादशस्थाने त्रिनाशस्तेजग
येय विश्वयोनिरिति ख्याता माविसोदेश रूपकार कारास
रमेश्यानि वक्रे व्याप्य विन्नं भवेत् दशकोणपरा तस्मात् इका
रात्मानिरव्ययः कलादशान्विता वह्निदेश के णप्रवर्तक
ककाराष्मात् वनं हे विशिव बीजस्वरूपकं योनिरम्य तदाव
के वसथो अङ्कितं भवेत् अधमाधागणान्तं नभे इत्याप्य
ततः त्रिकोणरूपा योनिस्तु बिन्दुनाभे रवो भवेत् कामेश्व
रस्वरूपं तत् हि साधारसरूपके श्रीचक्रं तु वरारोहे श्रीवि
द्यावर्णसंभवं तत्पूर्वं गुरुखशासीनत्त्वकराजे समालिखेत्
भूपुरे शमने वा द्वि सिन्दूरजमातथा ॐ समय रजोभिश्च
भूमौ वक्रं समालिखेत् स्वतन्त्रे रवने चरमं समन्वे भूदमम
स्वे अथवा हेमरूपाभ्यां नामुणरत्नयोनिः पञ्चविंश
श्रीकाश्मीरकं चन्दनसंभवं यद्यसंख्याप्य विलिखेद्वेखया
हेमपात्रे प्रिये रोचनाकुङ्कुमाभ्यां वकलं रीचरनं त्रुभिः ईश्व
नारश्मि पर्यन्तं स्वतन्त्रे रेखासमालिखेत् ईशाद्य ग्रिस्तु दशाम्बं
रेखया लिखेद्देशिकः एकीकृत्य च वायुपाशाक्तिरेको
णाग्रिये त्रिकोणकाररूपं यन्तस्यास्य परि मालिखेत्
त्रिकोणाकाररूपं तच्छक्तिहृदयमुदाहृतं पूर्वशक्ताग्रभा
गे तु मानेय शिवदालिखेत् गेयान्तपर भेशानिवायुष
त्रिसकोणमायाम मान्यभेदक भेगीवन्याः शक्तिः स्तनतः परे

वि
रो
१२९

~~126~~
145

रेखेभ्याक्षकोणाभ्यां नदग्रान्पूर्वगेऽरु वह्निमेरुत
मेनन पूर्वाग्रवीरवन्हिने तच्चुर्चयमभूदेनेननः सूत्रा
वशानने पूर्वशक्तिमवह्निभ्यां कोणाभ्यां सूत्रवन्हिने पूर्व
रेखां न विलायनथा पश्चिमवह्निनः वायुशानसकोणा
भ्यां रेखां पश्चिमगां तथा विलायेयान्तयेदेवि शक्तिभेद
क्रमेणान्त योन्यग्रपूर्वदेशान्दक्षिणोत्तरनः क्रमात् नदा
रेखायां निःस्यपश्चिमास्यादितिक्रमात् कोणाग्रगां योजये
त्वादशकोणं तदा भवेत् तथैव देवदेवेशि हिनोयदश
कोणागम् ईशानवह्निनो रेखे पूर्वयोन्यग्रयोः क्रमात् वि
लायेयान्तयेन्यस्त्राग्रं पश्चिमायां दिशि क्रमात् वायुशान्तस
कोणाग्रे रेखे विलायेन्नरे पश्चिमाग्रन्तथा देवी योजये
दिन्द्रदिग्गतः एकाग्रं पूर्वकोणाग्रद्धुम्बिनी मनोहराम्
योजयेद्देवदेवेशि यथा शान्तु भक्तं भवेत् दशकोणपुरे
देवेशि मकाकोणाचतुष्टयम् दशकोणान्तयोर्देवि मध्य
रेखां प्रकाशयेत् हृदक्षिणविभागे तु तथा वामे तु भाग
के षट्कोणास्यतनो देवि मात्रभेदक्रमेण तु योनिर्वह्नि
वसेयास्य कारोनायतेयथा कत्तामध्यगतो रेखोन्त
रूपां तु योजयेत् हन्नाकृति यथा देवि जायते ति मनोह
रा सप्तरेखं पंचशास्त्राग्रं प्रणग्रं चतुरश्रकं विद्धि त्रिकोणं व
रेचकभेदाहराननेने मध्यचक्रे तु जानीहि दशारयुगलेन
देशारेन सर्वसौभाग्यदं भवेत् पतस्त्र्यंकम
हवनाशनं अनेकरूपमाणिक्यसर्वर्णपरिपूरकं महा
मोहप्रदं देवि वारिवनामकं मरत पतद्यंत्रंमहेशानि ।
मे एणोनु पानित्रभम

रश्मितेजःस्वरूपाद्यादिव्यपत्रेमनोहरम् ततःषोडशपत्रे
नविलिखेन्मारम्हन्त्री चतुरस्रचतुर्द्वारेसहिते परमेश्व
रि ततःषष्टिपुनःकोटियोगिनीनांसहस्रके चक्रेस्मिन्
विशेषात्ताः साधकेमानयन्तिहि चतुरस्रमातृकार्णमे
ष्टितेसिद्धिदेनवे मुक्तामाणिक्यघटितेसमुज्वलविराजि
ते त्रैलोक्यमोहनेनाम कल्पद्रुमफलप्रदे षोडशारंचक्र
विम्बरूपंचसकलालये सर्वाशापूरकेदेविदलरम्योपूर्व
षट्कं अष्टपत्रंमहेशानिजपाकुसुमसन्निभम् सर्वसंक्षो
भणानामसर्वकामप्रपूरकं यतश्चपंचशोहस्रष्टिचक्रे
चसप्तदम् पूर्वाम्नायाधिदेव्यादिमण्डितेसर्वसिद्धिदे च
तुर्दशारंदेवेशिदाडिमीकुसुमप्रभम् अनन्तफलदेभद्रे
सर्वसौभाग्यदेयदा दशारंतमहेमाभेसिन्दूरसदृशप्रिये
सर्वार्थसाधकेचक्रेमनस्त्रितितदंसदा द्वितीयमपिपं
काइनपाकुसुमसन्निभम् सर्वरक्षाकरंचक्रंमहारत्न
मयंशिवे यत्रचपमहेशानित्रिनिचक्रेस्वयंपदम् दक्षि
णाम्नायपूर्वेनयथासिनफलप्रदे अष्टकोणवरारोहेदेवं
नार्कांकुरसमारुणं पद्मरागामलप्रख्यंसर्वरोगहरंसदा
उद्यन्नूपुरसहस्राभंबन्धूककुसुमप्रभम् सर्वसिद्धिप्र
दंचक्रंसकलालयमीश्वरि त्रिकोणंसर्वसंभूतिकरण
मानंदसदा विन्दुचक्रेवरारोहेसर्वानन्दमयंप्रिये स
दाशिवमयंचक्रनायकेपरमेश्वरि यतचक्रेतुसंहार
रूपंचलमयंसदा पश्चिमाम्नायसंसेव्यंत्रयमनरसवि
ते ग्रसितचक्रेपरधानोवर्ततेनेवीरवन्दिते चक्रपत्रेभदेवे

त्रि
टी
१२२

~~129~~
146

शिपदाधानेनिगद्यते पञ्चसन्धिविभेदेनभुवनाधा
यवस्थितः वर्णाध्वामातृकारूपीकथयामितत्त्वनचे
वर्गाष्टकेमातृकायांदित्वासिद्धोर्यतः।शिवे पार्थिवत
त्त्वंयविहितषोडशारेकलात्मकम् ग्रष्टपंचकादिवर्गैः
तांतेदिवावेदिवच कादियांताःशक्तवर्णाःशक्तको
णभ्सवंतः णकारादिभकारान्तादशवर्णादशारके
मकारादिनकारान्ताहीनीयेनदशारके वर्गाष्टकंचा
ष्टकोणेत्रिकोणेकथयामिते अकथादित्रिकोणा
न्तरस्थंमन्त्रमयमतः वर्णाध्वाकथितोदेविमातृका
पीठरूपकः षट्त्रिंशत्तत्त्वभरितंनवकमूलानुरूपतः पं
चसिंहासनानामद्वकलाधाचक्रपालनात् सावालाभै
वीशुक्लामहात्रिपुरभैरवी त्रिशयत्रिकायांनाचक्रेव्या
प्तविस्मभते मंत्राध्वाचसमाख्यातोनिःस्वयेनसदाशिवे
पञ्चषडध्वविमलंश्रीचक्रंपरिचिंतयेत् सभृगादय ष
णावत्रगुलायामेवतरश्चमहीतले नस्वत्वधाविभज्या
दौवतविंशांगुलकमात् गृह्यानन्तरमाज्ञाग्निवदाग्नि
शरत्वचतामा समाजेयज्ञागानग्रयाकृभयोरिमान् स
येगणानिशानाथवेदासोमसतेकलाम् ॰ भुजाणां
केत्वमंगाहाशिरः पुनः केतोगणांपंचशाक्तिचत्वंवीहि
क्रियान्तरे रेखाश्चमयानिःसृपोद्गताद्वनेनियोजये
त कोम्पधेहृत्वेत्यभुवराद्भागादिन्यमानयेत् वेदाकेक
कवेः सोमेतथानागेरुगुणाः कृतम् केतोडुपरवेः सो
रिमेवंषट्चक्रसंभवः प्रमाणाङ्गुलमानेनवाः ॥

श्रुकचयोलिखेत् वसुपत्रंकलापत्रंमेदिनीसदनत्रयम्
नवकमात्मध्ययोनित्रिर्यग्रेखासमन्ततः सार्धंचद्विगुणं
चेनकुर्याद्द्वारचयंबुधः संप्रदायविशेषेणतमाविश्वक
लाश्रये मध्येयुग्मत्रयमध्ये विलिखेद्वृत्तंलययं चक्रराजमि
देप्रोक्तंमध्येविन्दुविभूषितं महासौभाग्यजननंभोगमो
क्षफलंलभेत् सिन्दूररजसाभूमौलिखित्वाचक्रमव्ययेन
श्रयवाहेमरूप्याद्यपट्टपीठेष्वपिरास्थितमिति अथयन्त्रहारः
स्थितिक्रमः रक्तिगणामूर्तिज्ञानार्णवयोः सृष्टिक्रमतद्द्वारः
प्रदर्शितः संहारक्रमेणोद्धारस्तुश्रीतंत्रराजे श्रमेणहृत
निष्पाद्यसममेवनवरश्मिके प्रस्तुत्यालिर्यंमध्यमसूत्रंचैतिर्य
निपातयेत् सूत्राणिनवतेषद्वेहृतसप्तोभयान्तिके वि
धायतद्वयोरन्तामध्यसूत्रंततः क्रमात् कृतेसूत्रवतष्टके
तषट्कोणस्पार्श्वितसमं द्विसूत्रतः समारभात्रवमेषु
मातृगे कुर्यात्सूत्रचतुष्कंतचतमोमासानुगुणतः नवमसू
यमाग्राभ्यान्यसमसकाविधि कुर्यात्सूत्रचतुष्कंतसमा
ष्टकविभेदनात् नेतस्थानंषष्ठद्वयान्तद्वयारंभातयाष्टगे
द्वितीयांगंचसूत्राणांचतुष्कंपातयेतथा चतुर्मेमातृगणे
ततः पंचकान्तयः रत्नोयांगसूत्रयुगंकुर्यान्मन्मद्वया
श्रयम् मार्जेयन्मध्यगंचस्त्रसूत्रस्याग्रकसन्तम वहिरष्ट
लतांभोनेतथानाद्विगुणाब्छंदं विधायषहिद्वतेसूत्रवत
रसूत्रतयाहुभिः सचैवविधायतत्रैवप्राकारमहारसंवृतं
दक्षिणातरनोरेखानथान्यानद्वयतथा कोणगुलिये।
वतांचेसूत्राविभिन्नान्यत्रक्रमात् विधायकुर्यात्सूत्रनारपद
निपरमेष्ठी तालितावोचक्रामिदंलभ्यसद्गुरुतः क्रमा।

147

दिति श्रीशंकराचार्यैरप्युक्तम् चतुर्भिः श्रीकंठैः शिवयुव
तिभिरपिप्रभिन्नाभिः शंभोर्नवभिरपिमूलप्रकृतिभिः चय
श्चत्वारिंशद्वसुदलकलाश्रत्रिवलयत्रिरेखाभिः सार्धंतवभव
नकोणाः परिणताः चतुर्भिश्चतुःसंख्यासंख्येयैः श्रीकंठैः
शृणातिहिनस्तिश्रुतिश्रीः विषंकंठेयस्यसः श्रीकण्ठोरुद्रः ते
कोणाश्चापिश्रीकंठस्वरात्मानः श्रीकण्ठात्मकैरित्यर्थः शिव
युवतिभिः शक्तिभिः शक्त्यात्मकैरित्यर्थः पंचभिः पंचसंख्या
संख्येयैः अपिशब्दोभेदप्रभिन्नाभिः प्रकर्षेणभिन्नाभिः प्रक
र्षताशिवशक्तिचक्रमध्येवेल्लवसानस्याविद्यमानस्यवि।
घमानत्वात् एतत्स्वसमयमतेनसृष्टिक्रमेणपंचचक्रले
खन ˙ तेषंकौलमतेनसंहारक्रमेणनवयोनिचक्रलेख
नेऋधोधोन्मखनयावच्छिन्नेनप्रभिन्नत्वमेवंयेनेनभयपृष्ठक
यक्तित्वमित्यर्थः शंभोरितिपंचमीशंभुशब्देनचत्वारः श्री
केवलत्वेननवभिर्नवसंख्यैः अपिशब्दोवसमाणावाङ्कल्पस
मश्चिन्नोनिमूलप्रकृतिभिः प्रपंचस्यमूलकारणैरतनयवेने
योनिशब्दः ˙ संहारः नवयोनयोनवधात्मकाः नवधा
वोक्तंकामिकायांत्वगसृङ्मांसमेदोस्थिधातवः शक्तिमूल।
काः मज्जाशुक्रप्राणजीवधातवः शिवमूलकाः नवधातुरयं
देहोनवयोनिसमुद्भवः जीवधातवोनामजीवाधिष्ठानत्वात्
शेनाधातवस्तेजीवधातवेतिरुच्यते यथाकेवाप्यहेरंजसादि
शुक्रान्नानाप्रमादश्चेह जीवाधारभूताधातवस्तेजःशतिधात्वे
कैवपराशक्तिस्वतेदीश्वरीदशमीयोनिर्देवतानांनतेदीश्वरी
नम्यहेहृन्मनार्थः पवंपिंडागारमुन्मचेनहृदकलागारमुखभो
पंचतानिशाक्तानिमायाहीनानिशिवमयमनमायापवशुरवि

याव महेश्वर सदाशिवा पंचविंशतितत्त्वानि तद्वै तान्तर्भवंति
ते एकादशेन्द्रियाणि शब्दादितन्मात्राणि च तत्र स्वेन परास्म
ध्यते शिवशक्त्यात्मके विश्वं जगदेतत्स्थावरं चरं वरेण्यं मव
रेखात्रयात्मकमथ श्रीभगवति चतुर्भिः श्रीकण्ठैः शंभोः सक
शक्त्याभिन्नाभिः पंचभिः शिवयुवतिभिः नवभिरपि मूलप्रकृ
तिभिः सार्धं परिणताः सन्तस्तत्र स्वत्वारिंशदिति श्रुतेदमत्र ।
सर्वेषां चक्रे अष्टाविंशतिमर्मस्थानानि सन्ध्यो लवन्तवै
मानि तन्त्रमर्माणि च त्रिविंशतिरेव कथमष्टाविंशतिहि रे
खासंगमस्थाने सन्धिरित्यभिधीयते त्रिरेखासंगमस्थानं म
र्ममर्मविदो विदुरिति अष्टदलषोडशारमेखलात्रयभू ।
पुरत्रयाणां च चक्राणां तिरेखासंगमस्थासंगमस्थानताभ
वे पिवाचनकौ मर्मसंज्ञा यथोक्तं चन्द्रज्ञानविद्यायां सन्व
ग्रहिद्दशाराष्टकोणेषु नवचतुष्टयम् अष्टाविंशतिमर्माणि ।
चतुर्विंशतिसन्धयः इति रुद्रयामले प्रश्नयोनामसन्ध्याः
सर्वेचक्रसमाश्रयाः सेवमानाः शुक्रविद्यादेवगन्धर्वसेविता
अग्नीषोमात्मकं चक्रमग्नीषोममयं जगत् अग्नावन्तर्वभो
मान्तरग्नीषोमो मयं जगतां स्मृतम् त्रिखंडे मातृकाचक्रे सोम
सूर्यानलात्मकम् महालक्ष्मीः स्वचक्रेन शिवनाम्ना नपाशि
वः शक्तिः भैरवयामले चन्द्रज्ञानविद्यायां गौरीं प्रति महेश्वरोक्ते
साधु साधु महाभागे पृष्टं त्रैलोक्यसुन्दरि गुह्याद्गुह्यतमं ज्ञान
वक्ष्यामि प्रकाशितम् कलाविद्यापराशक्तिः श्रीचक्राकार
रूपिणी तन्मध्ये बिन्दुस्थाने नवात्मपरमेश्वरी सदाशिवेन
संदृष्टा सर्वतत्त्वानि गामिनी चक्रे त्रिपुरसुन्दर्यां मूलात्मका
रमीश्वरि पंचभूतात्मकं चैतन्यात्मकमेव च श्रीदेव्यात्मक

वि
री
१५५

148

स्य

मेवचमनन्तत्वात्मकंतथामायादितत्त्वरूपंचतत्त्वातीतंच
चैतन्यंचैतन्यंजगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारिणी सदाशि
वेनसम्पन्नात्तत्त्वातीतामहेश्वरी ज्योतीरूपावराकारापरम
देहोद्भवाःशिवे किरणाश्चसहस्रंचाहिसहस्रंचलक्षकं
कोटिरब्दमेतेषांपरासंख्यानविद्यते तेमेवानुप्रविश्य
वभातिलोकेचराचरे तेषामनन्तकोटीनांमयूखानांमहे
श्वरि मध्येषड्गुणरेतेमीत्रिंशताकिरणाःशिवेब्रह्माण्डवर्त्ति
वानाकेसोमसूर्यानलात्मना अग्नेरष्टोनरश्मीनंतेषाउशोभन
रवेरवेः षड्विंशाउनरश्मीनंचन्द्रकिरणाःशिवब्रह्माण्डमं
मपत्तेपिंशराश्मपिशांकारीदिवासूर्यस्तथारात्रौसोमो
वह्निश्चसन्ध्ययोः प्रकाशयन्तःकालानेतस्मात्कालात्मना
देवःप्रजापतिरितिश्रुते प्रजापतिर्लोककर्तामरीचिप्रमु
खानन्यानीन्मुखंनेत्येनेलोकपालांस्तेसर्वेलोकरक्षकाः
संहारश्चाहरायनउत्पत्तिर्भवतीमिताश्रतानमरउमलग्रा
रश्मिस्थितिलयेशिवः निश्चकः परमेशामाजगदेवप्रव
तेतइति तेमेववानुप्रविश्यतितमेवभान्तमनुभातिस
र्वेयस्यभासासर्वमिदंविभातीतिश्रुत्यर्थउक्तः ॥ इतिश्री
विद्यार्णवेब्रह्मोल्लासः ॥ अथमेरुप्रस्तारउत्तमेरुप
नेसृष्टिक्रमेणसृजनेनममाणश्चक्रेतत्रायमर्थोमप्याप
णामायतसृजासृष्टिसृजातत्रमध्यादिषाउश निन्यर्थः
श्चय पवसृष्टिचक्रेषोडशगनेत्यातादान्येतेषांसंहारव
केमातृकानादांश्चैत्स्थितिचक्रेचाशिन्यादेनादान्यमिति
भावः पवंश्रीचक्रराजमुद्धतमसमाष्टिविषयाउच्चांअलिंद

यात् समीष्टविद्यानप्रणावनारत्रयपूर्वके मूलमेरुगुह्या
यसमल्लप्रकटगुप्तमगुप्ततरसंप्रदायकुलकौलानिगर्भ
रहस्यातिरहस्यपरापररहस्ययोगिनीयन्त्रश्रीचक्रपादु
कोद्धृतयामीतिप्रोक्तश्रीचक्रोद्धारस्तमयमेतत्साधारणः
परंतकादिमतेचनरत्रेपूर्वपश्चिमद्वारद्वयमुक्तमिति
विशेषः लोपामुद्रोपासकानांविशेषः भैरवयामले लो
पामुद्रोपासकोक्तप्रोक्तश्रीचक्रमध्यतः बिंदुमध्येश्रीतवी
नेविलिखेत्परमेश्वरि तद्बाह्येस्त्रिकोणंपूर्ववद्दक्षिण
सौम्यके द्वारत्रयप्रकर्तव्यंयथाद्वाराणिभूपुरे मनश्चवा
सनेष्वष्टदलाग्रेषुमहेश्वरि ग्रन्थयस्त्वप्रकर्तव्याश्चिशूला
ग्रेमेवच ग्रन्थयःप्रणवाभ्यांसंपुटत्वेन योजिताः पू
र्वादिग्रन्थिपूजनयापूजयेदष्टभैरवानानंदयेदशासंप्रोक्ता
न्दकान्पूजयेत्क्रमात् त्रिशूलेषुमहादेवि पूजयेदष्ट
भैरवान् वृत्तत्रयेतदेवेशिभूर्भुवःस्वर्निवासकाः योगि
नीःपूजयेत्तासांमेवस्त्रपरमेश्वरि पातालवासिनीमस्त्वयो
गिनीभ्योनमोनमः इतिवृत्तत्रयेपूज्यमितिशेषः अत्रस्टे
श्यिंतिसंहारभेदेनप्रस्तारभेदेचनश्रीचक्रभेदांवहवः
सन्तितेभेदास्त्वत्रैवस्थितेरहस्यसतंत्रपः श्रीयन्त्रानादन
विधिविधेयो तत्रध्यानमानसपूजानेस्वर्णादिपट्टेकुंकु
मार्दिना पूजायंतेविलिखेत्स्वगुरुतः संप्राप्याभ्यर्च्यपात्रा
मादनंकुर्यात् अत्रपूजायोग्यपात्राणिपंचविधशस्त्रानितदुक्ते
रुद्रयामले विनापात्रेणयःकुर्यात्तानिष्टायान्तिकाक्रिया
स विफलोऽनयतेसर्वावाहनादिपूजनापरा वर्त्तिनीनेत्र
गर्भेसमायुक्ताहीनेनभाजपत्ता प्रपहीनेनयाद्येगंवस्त्रहीने

वि
सो
१२०

~~130~~
149

पनतयम् ब्रह्महीनेहरेच्छ्रेद्विनानेमनकोभवेत् विते
नेविमानेनेननहीनेश्मश्चः वेदोहीनेत्तनाशःस्यान्नगर
स्यपुरस्यचकलशेवन्यनाशश्चभवेद्गिरिकन्यके क
लशेहीनेश्मथ्यनेतोरणानामभावतः हून्याज्ञातीनशे
षतः दाविणारहितेसर्वेश्वर्यंस्यात्रसंशयः मंत्रविया
विहीनस्तसेर्षणामपिनश्यति पात्रमेत्रसमायुक्तेसर्वादोषा
पहंभवेत्तइति अन्यत्रापि एकपात्रेनकर्तव्यंयदिस्यात्पर
मेश्वरः मेत्राःपरामृताघोनिआपदश्चपदेपदे इहलोके
दरिद्रःस्यात्परत्रनरकंव्रजेत् आधारेणविनाभ्रंशोनव्रज
न्तिदेवताः इतितेत्रराजरेवचनाश्चात्रनावनापात्रतला
धारतन्त्रमालनक्षोधनादिविचारःपरर्यपतेनानिपात्र
णितेत्रराजात्रिलोहकाचस्फाटिकास्मिन्नर्थेकल्पनेइति
वर्णनान्नितेस्मकाकपात्रोद्भवेविप्राभिन्नभवेचकामफ
लदंस्मेश्रयस्फाटिकमातारेपीतिदामिश्रसिद्धिजनके
श्रीनारिकेलोद्भवमाकापालेस्फटमेत्रसिद्धिजनकं मुक्ति
मदंमौक्तिकम् इति कुलार्णवे स्वर्णारोप्यशिलानाम्नकं
लाबुस्मयम् नारिकेलेवंशायंचस्मलाशुक्तिसमुद्भवं
पुणपहतहनेत्रम्यपात्रेसलोहितेश्चमम् भैरवयामले
नारपात्रेवरारोहेविज्ञेयेचोत्तमोत्तमं नारिकेलोद्भवंदे
वीलेयेचोत्तममध्यमम् काचपात्रेत्वसंश्रोणितेयेचोत्तम
कन्यसं मध्यमोत्तमकेहेमेमाहेमध्यममध्यममाताम्र
नारिकेचेवपाकेमध्यमकन्यसंकन्यसोत्तमकेवेल
ननमेवच कन्येममध्यमम

मम

इति महाहारकतंत्रे श्रृणुदेविप्रवक्ष्यामिनारिकेलविधिं
शुभम् ब्रह्मणैवनिर्मितंपात्रंविश्वामित्रेणधीमताविश्वामि
त्रकपात्रेणसर्वोत्तमोत्तमम् तस्मिन्संपूजयेद्यस्तुवसिद्धयो
ष्टौभवंतिहि तस्यदर्शनमात्रेणचैकविंशतिकंकुलम्
तरत्येवनसन्देहोगृहस्थोभवति ब्रह्महत्यादिपापानि
तथाविश्वासघातकम् दृष्ट्वापात्रंनारिकेलंसर्वपापैःप्रमु
च्यते कन्याकोटिप्रदानानितथाहेमशतानिच योददाति
महेशानिराहुग्रस्तेदिवाकरे तत्फलंकोटिगुणितंनारिके
लार्घदानतः प्रलाभेनसपात्रस्यताम्रपात्रंप्रपूजयेत्
दृष्ट्वार्घ्यमात्रेदेवाःशिवब्रह्माद्यादेवतागणाः तुष्यंतिसर्वयो
गिन्यः प्रीताःसिद्धिंददातिच देवीभुवने हेमराजतपात्राणि
काष्ठशैलजानिरत्नादीनिच पात्राणिशुभरत्नांकितानि
च अर्घ्यनैवयपूजार्थंवलिदानेनकल्पयेत् शिवरहस्ये
हेमपात्राणिसर्वाणिईप्सितानिभवंतमे अर्घ्यंदत्वातुरौप्ये
णआयुराज्यसुतंलभेत् ताम्रपात्रेणसौभाग्यंपयर्मेस्म
पसंभवे सर्वालाभेनमाहेयंसहस्त्रंचटिनेयदि प्राप्तने
वार्घ्यपात्रंचभग्नमासादयेन्नत सर्वत्रसर्वतोम्रमर्घ्यपा
त्रेनमोपिके पात्रापात्रास्तथाकार्याःपात्राभावेतमानिव
वलिहोमक्रियार्घ्यादिविनापात्रंनविद्यते षट्त्रिंशदंगुले
रेसप्तमतमंयाविकीर्तितं मध्यमंचापित्रिंशोनेकानिष्टहा
दशांगुले वसेत्तुलविहीनेनतपात्रंकारयेत्कचित् नाभी
विवरत्नपात्राणिपुंडरीकाकृतीनिच यंत्रवनीलोत्पलाभानि
पात्राणियापिकल्पयेत् न ऊनसमानानिमेरवाभानि
कल्पयेत् तत्कालानिफलान्यत्रकारयेत्परमेश्वरे पात्रंश

वि॰ णं
१२।

पात्ररूपं स्याद्दायारं तादृशं नयेत् देवीयामले वश्याक
र्षणकर्माणि हेमपात्रस्थं रेश्वरि शांतिके पौष्टिके चैव रा
जते कारयेत्प्रिये लोहपात्रे समुच्चे यमारणोच्चाटने तथा
स्तंभमोहने कार्येषु विशेषेणातु मृन्मये मंत्रराशौ वपी
चूर्णैस्तु वटितं पात्रमुत्तमं तत्पात्रेण वरारोहे देवतां यज
त्प्रिये षण्मासाभ्यंतरे तस्य मंत्रसिद्धिः प्रजायते तथा मं
त्रार्णनक्षत्रहेतोस्य पात्रमुत्तमं तेनैतेन मेन पात्रेन तर्पं
येत्पर देवतां तथैव मंत्रसिद्धिः स्यात्पात्रकार्याविचार
णा पतत्पात्ररूपेन वक्तव्यं कदाचन मंत्रदेवोनि संभूत
वान्नमेव मम परिसिद्ध्याद्धीमकरेनपात्रेणा च तर्पणं
पराविचारशमनं स्वमंत्राणां च सिद्धिदं पुनः तोषायितं
तुर्याद्यकान्मतमहेश्वरि पात्राणि श्रीगुरुस्वाजनयानार्चन
विधौ तिपन सर्वकार्येषु कर्तव्यं वैसामित्रं वस्त्रवेन का
हपात्रं विमानीयान्नाराधनकर्मणि कलार्णवे ओरो
ऽभे तथा शंखश्री पात्रं शाक्ते पात्रके गुरुपात्रं भोगपात्रं ब
लिपात्रमनुक्रमात् स्ववामाग्रान् यथास्थानमिसेनत्पा
त्रपंचकं अग्रे वीरं तथा गुरं योगिनीपात्रमेव च आत्म
मे गणनाथस्य वटुकक्षेत्रपालयोः श्रोत्तभीमाद्देनत्स्य
नेव पात्राणि स्थापने स्थापयेत् स्फटिताद्याहनीपात्रवतुष्ट
ये पात्राण्यष्टादशोक्तानि देव्याः प्रीतिकराणि च सामान्य
विशेषार्घ्योक्रान्तःश्रीचक्रमध्यतः आद्यं पंचरथः स्याद्वि
वरमेश्वरि सामान्यार्घ्यजलं तेनाभिविष्यास्त्रेण रक्षवि
त्वात्मनः शुद्धेः इत्यादि वाक्यशौतिलैः सामान्यः सर्वदेवानां
मयोगपरिकीर्तितः रक्ममंत्रेऽनुक्रमम श्रीमंत्रिपुरसुन्द

130

गर्वेसामान्यकेभवेत् अथैषादेवीदेवानांसामान्येवाम्यदे
षोरि अर्घ्यादियंत्रपात्राणिनदयःस्थापयेद्बुधः अर्घ्यपात्रे
नवापयेन्नैर्नरुंमोपापाद्यपात्रकम् आग्नेयास्नानकलशंमी
शान्याचमनीयके मध्येनमधुपर्कस्यादित्येतन्मात्रलक्ष
णम् आपःक्षीरंकुशाग्राणिअक्षतानादधितंडुलम् मद्दासे
द्वार्थकाद्दूर्वाक्रमेणैवनानिशा अर्घ्योयंदेवदेवास्लद्द
दशाङ्गनदायतःसिद्धार्थक्रमेद्दूर्वालोष्टेलामचकेशा
मौअक्षतनिवाचद्रव्याणिमाद्यस्यप्रवदन्तिषट् सारसंग्रहे
पाद्यंश्यामाक विष्णुक्रान्ताब्जिकमसमन्वितं तथा फल
क रकर्पूरकोष्टैलाशारकारिणिव अमृताचमनीयस्य
द्रव्याणिप्रवदन्तिषट् मधुपर्केघृतंतोयंदधिपयोक्रमनीषि
भिः द्रव्याभावेपयःकार्यमब्भावेनयाउत्प्ले घृतेनगतिनि
र्पनोत्प्रिजलेनतत्रसमाचरेत् अष्टगन्धंसमालोम्यस्नानीय
साधुसाधयेत् पयोदधिघृतानिचशर्करातोदयालया
द्रव्यकाणिपंचाकलशाहितानिवितं अमृतवस्त्रसंवी
तेमृदसापारसंयुतम् शुद्धोदकास्यनदीरसमयास्थत।
ष्टौरनमास्तवामायामनः स्थाप्येद्देवादक्षिणभागतः
शुद्धोदकलशलक्षणंमत्स्यपुराणे द्वयात्
तसमन्विते पंचरत्नसमायुक्ते पंचभंगदलान्विते पंचभं
गदलानियथा चूताश्वत्थवटप्लक्षोदुम्बराणांचपल्लवाः
स्थापयेद्बहुवर्णकुंभवस्त्रांगंतत्रविन्यसेत् गंगायाःसरितःस
र्वाः समुद्राश्चसरांसिच गजाश्वरथ्यावल्मीकसंगमा
गोकुलात् मृदमानीयराजेंद्रसर्वोषधिसमन्विता नाम्नाना
पंचविन्यसेत्तत्रयजमानस्यप्रथमोविन सर्वैसमुद्रासरितः।

वि
सं
१२२
151

सर्वोसिवनदाहृदाः आयान्नयजमानस्यहरितत्यकारका
इति रुद्रयामले श्रीकामरत्नप्येमन्समपरेदशाह्निकं शुभे
कांचनेहतगोधूमान्वीरोचनयासहएतानिपंचद्रव्याणि
सर्वेषुकलशेषुवाविशेषार्घ्यपात्रेषुश्रीपात्रेषुविशेषतः
दध्याक्षीकीर्तिसारोगपञ्चाशुनेपसिद्धयेइतिदेवीपुराण
श्वग्निरत्नाभवानीचगजवज्रोमहोरगः स्कन्दोभानुर्माहा
णोदिकालाश्चनवग्रहाः एतान्वेश्चप्रत्येकंपूजयित्वाय।
थाविधिइतिगौतमीयेहेमपरोगोच्छेनयानाममार्तिकंवास
शाकिनः षडिंशावंगुलंकंभविस्तारेणाततंशालिने षोडशां
होदशवापितनोमूनंकारयेत् अर्घ्यस्यत्रीणिपात्राणिपाद
स्यापित्रयमभवेत् तथैवाचमनीयानिपात्राणिचविभागशः
इतिभैरवीतंत्रे योर्घ्यपात्रागार्घ्यमापूर्यदद्यान्मूर्धनिवेदयेत्
दशवर्षसहस्राणिरुद्रगोलोकेमहीयते आपः क्षीरंकुशाग्रा
णिदधिसर्पिसतंदुलाः तिलाः सिद्धार्थकाश्चैव एकैकंचा
ष्टतस्यच षट्पात्राणिवसिष्ठानिपुनराचमनीयकम् स
ममेकोमतोपस्यवाष्टमेनवमेतथा तहतेनसदेवेशि
दशमेषुहृपायसः एतानिदशपात्राणिशैवेसौरेचवैस्ण
वेगणपत्येचमुख्यानित्रयपात्राणिशाक्तके अर्घ्यादिपंच
पात्राणित्रिधासंस्थापयेद्बुधः पुनराचमनीयस्यपात्रत्रय
मुद्रास्नानम् पंचामृतेचपूजायांपंचपात्र्यादिपंचकं वि
शेषावरणदेवविविशेषार्घ्येणतर्पयेत् सामान्यावरणंदे
त्विसामान्यार्घ्येणमनहारि श्रीपात्रस्यामृतेनैवदेवीनांपूज
नंभवेत् शक्तीनांशक्तिपात्रेणगुरूणांगुरुपात्रतः योगिनी
नांचनछायेणनववारणपाशिनीः योगिनीपात्रतोयेनत

र्पयेत्कुलनायिके ग्रन्थानि भोग्यवस्तूनि भोगपात्रेण साध
येत् भैरवस्य च पात्रेण भैरवं तर्पयेद्बुधः वटुकस्य च पात्रे
ण वटुकांस्तु तर्पयेत्ततः ग्रामादिपरेतेन वटुकोबलिः पंच
भूतबलिं चैव सर्वभूतबलिं तथा राजराजेश्वरस्यापि व।
लिं तेनैव कारयेत् वीराणां वीरपात्रेण तर्पणं समुदाहृतं
गुरुपात्रामृतेनैव तर्पयेद्गुरुयोगिनीः भोगांगं भोगपा
त्रेण लयांगं चांगपात्रतः ऊर्ध्वाम्नायक्रमे चैव श्रीविद्यायां
सनातनम् विशेषार्घ्येण देवेशि तर्पयेद्भक्तिभावतः अन्तयो
गमात्मपूजां चान्तर्हवनमेव च आत्महृत्स्वनोपेन ऊर्ध्वा।
दिशाकमतनमः हृतीयागपद्याणांक्ष्यं हृतीयाच्चनतष्टय ऊ
लमस्ताव भागाय शाक्रियाजागीन्न्स्तव पंचवार्षहसमा।
श्नवतास्यापयेद्बुधः स्वशिरं नेस्क्रदिनं दग्धं मानहीनमस्
तेरं ग्रपवित्रं केशानुष्ठं पञ्चसप्तविवर्जयेत् सदाभ्रहाम्न
तोयेन मतान्तस्थापयेद्बुधः न ऊर्ध्वात्पात्रसंकर्षं इद्यागां
च विशेषतः ऊर्ध्वाम्नायगुरून्विविशेषार्घ्येण तर्पयेत्
रश्मिक्रमं च देवेशि नान्यपात्रेण तर्पयेत् ग्रन्यस्य गुरुवर्ग
स्य गुरूणां चैव तर्पणं मायापात्रेण न भवेत्तत्र शोभनपादः समाच
रेत् समाष्टिव्याष्टि पूजनं शारवतो येन वै भवेत् देवपात्रस्य
पात्रेणात्र देवपानं बलिर्भवेत् गणानाथस्य पात्रेण गणाधिप
स्य बलिर्भवेत् मध्यदेव्यां बलिं दद्यात् श्रीपात्रेण विसर्जयेत्
श्रीविद्यायां महेश्यानि इज्जायां च विशेषतः वस्त्राधारात्मि
पात्राणि श्रुणु वक्ष्ये समासतः श्रीगुरोर्बलिपात्रे च वाराह्या
बलिपात्रके वीरागि वैकुण्ठस्यापावद्यु कादेत्तु तदृष्य म
पंचवं पंचभूतानामेकं भूतबलेस्ततः राजराजेश्वरस्यैकं प

वि
सं
१३२

133
152

केदेव्यात्मनः परम् एकं वनदुर्गायाश्च पदीपात्रसंभृतम्
इत्यष्टादशपात्राणि सर्वविघ्नहराणि च पात्रपंचकमार्ये
तेषि हृदयस्य शोधने सुजाहृदयस्यार्चने द्वयार्थं चैकपा
त्रकम् कस्तूरीकागुरुसाधाकरं उद्गोलोद्यंजागलद्
दैः सपदीवर्षकश्चैः स्वयंभूकमेणानि योगिनीनं च वव
नात् प्रत्यानिभोगपवस्त्रं नागत्याहीमोविशेषतः मनोहृ
राणि पात्राणि स्थापयेत्सजनेषदपि मार्तामस्थाने हृदानेन
हृदयं समेहृत्यारि एकं छ्वसनेनद्याहिवेकेन पंणपात्रके श
गादिसनेनेशत्समेकेसामान्यपात्रके नदेवरविपूजायां
सामान्यार्घ्यं भवेत्त्रिय पिपानोपयणीश्च मेकलशानावतस
ये दारवेणार्घ्यपात्रेण दत्वार्घ्यं विधिवन्नरः देवेन्द्राम
हारागम श्राग्निष्टोमफलं लभेत् रोप्यपात्रेण दत्वा वै विल्व
यागफलं लभेत् श्रेष्ठं दत्वा नरो ष्प्यणश्राग्रशमंश्रुभेल
भेत् रत्नासौवर्णपात्रेण लभेद्दशम्नवर्णाके हेमपात्रे
णामर्वार्णार्धैरिनानिलभेन्मने भैरवयामले पात्रदं
नेनमोलेवासिन्याशिवदिक्सुते पंचायतनपूजाया
रथापात्राणां वैतिपेत् वागादिवलिदानेन नवपा
वाणिस्थापयेत् नवपात्राणि पंचस्यकल्पितस्मेकपा
त्रकम् श्रुपत्रमासखिशनोमस्तकाधारमेवव कं
पकस्यमासमेस्यति रुद्रयामले श्रुद्धादिपंचपा।
त्राणि क्रमात्रीपनने एषक् स्थापनीयानियत्नि
नयदीक्षान्नादिमात्मनः इति वामकेश्वरतंत्रे दम्पती
पत्ननेचैव स्ववासिन्याः एषक्ने योगिनीनां स।
मर्चीयां पंचाशान्निष्टनार्थेन ॥

पत्तनेकालानित्यायाधानदेवतपूजने गुरुमंडलपूजायां
पुस्तकस्य च पूजायां मण्डिपूजाविधौ तथा प्रश्नोदिपंचया।
ग्रासपायाग्निष्टप्यकृत्यक इति कंडप्रकाशे होमेन दशाणा
वाणिग्राम्यस्यालीहृयं तथा चरुस्थालीहृयं चैव प्रणीताप्रो
क्षणी तथा स्रुक्स्रुवा पूर्णपात्रं च मण्डहोमद्रव्य चापरं मुख्या
न्येतानि पात्राणीति नारदीये देवायतनः सर्वामार्ये त्रिको।
णं चतुरंगं समालहृनेन वेष्टितं वा सचतुरस्रेणैव बहिर्विर
चयन्दृश्यामन्त्रैरूपयामासाधको भूविस्तार संग्रहे त्रिकोण
नसंवीतं चतुरस्त्रेण वेष्टितं गन्धलिप्तं सर्वामार्ये विदध्या
त्मन्त्रदृश्यासंपूज्य गन्धे देवाद्यं मण्डलाय नमोमाणानाथ्रा
निचतुरस्रस्य कोणेषु परतस्तथा द्वे वात्र समभ्यर्चयेश
विधारंप्रविन्यसेत् मूलेन तालिंते शंखाधारं संस्थापयत्।
शिवकालेसविंदुकेन हृदन्तेन गणेश समहृदेन वह्नेनेमंड
लायैतथायमप्रदेशानि च दशकलात्मने धर्मप्रदाय नमो मन्या
मिर्पूजनेत् वह्नेर्दशकलास्तत्र प्रादक्षिण्ये न पूजयेत् कला
नां वै आधारेणाविना भ्रंशो न च तस्यानि मा तरः तस्माद्धि
वह्नाधारे कल्पये क लनापि के आधारं त्रिपदं प्राहुः षडदेवा
वतश्चाद् ग्रथवावकलाकारं कुर्याद्देवी मनोहरामित्येतानि
वचनानि सामान्या न्येव विशेषस्तु प्रागेवाभितः रुद्रयाम
ले ह्म्राद्या विद्युक्षा चन्द्रालिनी ज्वालिनी विस्फुलिङ्गिनी सुश्रीः सु
रूपा कपिला हव्यकव्यवहे तथा वह्नेश्चैताः कलास्तत्रादश
धर्मप्रदा मताः सारसंग्रहे प्रसेण तालिंते शंखं तत्र स
स्थाप्य पूजयेत् शंखमानेन प्रादेशं चतुरंगुलमुच्छ्रितं
प्रक्षाप्यार्घमिति प्रोक्ता स्थापयामीति मंत्रतः अर्घमर्घप्रदा।

वि॰
तं॰
१२५
153
~~134~~

यतिवदेतद्दशेत्यपिकलात्मनेपदंयोक्ताग्रन्थपात्राया।
स्नन्तुः श्रेननशंखमध्यगकलाः सुषुम्नाध्वजेयत् या
मेल नयिनीतापिनीधूम्रामरीचिज्वालिनीरुचिः सुषुम्ना
भोगदाविश्वाबोधिनीधारिणीक्षमा गैनाद्वादशसंयुक्ता
रेवर्णयुग्दाःकलाः सारसंग्रहे ततः सुधामयेपेलयेमेल
नेमातृकापठन् विलोमाद्ध्वजेयत्तासितमूलकमन्त्रनाम
ना ग्रन्थपात्रेम्हरयामीत्युक्त्वासंस्मरयेत्ततः शारदातिल
के विङ्स्ततसुधामयेपेलापेः सुगन्धपुष्पाद्येः पूरयेत्तय
थाविधि विङ्मन्मथ्यं तत्र चन्द्रमंडलस्यविद्यमानत्वादि
ति सारसंग्रहे कर्णीचन्द्रोविंदुश्चताकामप्रदपदंततः।
षोडशान्तकलाशाहामात्मनेनमयपत्यगन्धपुष्पैः सम्
भ्यर्च्यकलाः षोडशैकंयजेत् कर्णीउकारः चन्द्रः सकारः विं
दुरनुस्वारः तेन ते संयामले ग्रमृतामानदापूषातुष्टिः
पुष्टीरतिर्धृतिः शशिनीचन्द्रिकाकान्तिज्योत्स्नाश्रीः प्रीति
रंगदापूर्णापूर्णामृताकामदायिन्यः स्वरगाः कलाः सोम
मंडलमध्यस्था इति सारसंग्रहे प्राग्वत्तीर्थसमावाहनमू
लमंत्रेण तत्र च संधाम्नेनेत्रमंत्रेणपुष्पंन्यस्यशिखायाः।
नामदर्शयगालिनीमुद्रांमुद्रयाधेनुसंसत्याग्रमृतीकृत्य
विधिवत्सुधाबीजेन साधकः ध्यात्वेष्टदेवतांतत्रसकली
कृत्यदेशिकः ग्रगम्यामेनवामेत्रणाकलयेत्सुदृशीमारदशने
त्रमंत्रेणासवात्तमुद्रया शोखमतायापाग्रवहष्यातद्दीप्यम्
इयापाधातेरपवागन्धपुष्पाद्भिरभिस्तत्रपूजयेदिष्टदेवतां
षडंगानिचसंपूज्यमंत्रयेन्मूलमंत्रतः ग्रष्टकृत्वस्ततस्ताश्च
लादेयन्मनस्यमुद्रया नारदीये वीक्षणानेत्रमंत्रेणतत्वेन

लेनमंत्रविद्यामूलेनेति ॥ योगपरंतत्रेनेत्रमंत्राभावात्
तत्रापि सर्वत्र तन्नदेगमंत्राणामेवोपादानेहृदयादिष
वेवेति अगस्त्यः कवचेनावगुंठ्येति तत्तन्मुद्रयेतिशेषः
सारसंग्रहे तच्छेषं स्पृशेज्जलं किंचित्कं भक्तो याविनीतिपीर
ति शारदातिलके अर्घ्यस्यानंतरः कार्यं पाद्यमाचमनीय
के मधुपर्कं च संख्यापाणिकोणेभ्य यथाक्रमं पंकेकपात्र
मंत्राणामुक्तक्रमेणाभिमंत्रयेत् उत्तरतंत्रे तद्यान्कास्यपात्रे
णैवेणेष्ठतमभवेनवा स्वतंत्रेण वाराहपुराणे परमेयम
देवानाममधुमंजातंतदुच्यते यदानेनमधुपर्केनदाम्मनः
शारदायां दधिक्षीरघृतक्षौद्रमापांपाचालाद्भिः मधुपर्कयेत्
केचिदंजसं तृणंभानपम्भिर्लिक्षेत् नारदपंचरा
त्रे पुनराचमनीयार्थ्यपात्रे संस्थाप्येत्तंतं इति अयं च सारे
गुल्मभृष्टातलमवकुशायांतिलसर्षपाः वीरंचैतिक्रमाद
र्ध्यस्याष्टकमुदीरितमिति श्रुतनाल्वंफलाः नारदपंच
रात्रे विलोरुयत्रक सिद्धार्थकांम्सिलाहवीः सयवाश्चिलल
फलाः तोयेत्तोरहर्नीपनमिदमर्घ्ये मुद्राहृतमिति सिद्धा
र्थः सर्षपाः हर्वा पंचत्रयाश्चिना पंचत्रयायविनाहर्वायश
त्ताधार्ध्यकमर्णीतिसोमशंभुवचनात् अयं च सारे पाद्य
श्यामाकं हर्वाऽज्जविष्णुक्रांताभिरुच्यते जातीलवंगकको
लैसंतमाचमनीयकं जातीजातीफलं तथाचमनपात्रे
दद्यात् जातीफलं पुनः इत्यगस्त्यसंहितावचनात् जातीफलं
दीनि फलानि चूर्णितानि देयानि चूर्णं दद्यात् यथान्यायं द्रव्या
सचनीयकर्मितिफकारी तत्र वचनात् लिंगपुराणे ॐ
श्रागासप ॥ नारुवयवश्रीहितिलानिवयाम्पसिद्धार्थपुष्पं

वि॰
सौ॰
१२८

154

135

गाभसितंत्वाद्यपात्रकेकृत्वाशुभ्यपवश्रीहिवज्रमूलनमे
लकमादापयेन्मोनस्रीपात्रेभसितंप्रणवेननशीरेव
त्संनैवैवपाथैवैवप्रकल्पयेन्नानाककोलकर्दरव
ज्रमूलनमालकम् दूर्गापिनायथामायेहिपदावम
नीयके वज्रमूलंहृत्वा सहस्रपरमादेवीशतमूलाशतं
कृत्वा सर्वंहरतमेपापंहृत्वादुःखमनाशिनीतिशतशहस्र
वज्रत्ववाचकत्वात् प्रपंचसारे मुद्राभिरङ्गिर्विहितंपुन
रावमनीकम् इमत्रमुद्राभिरित्युक्तेनामादिनेपदमिम
वगम्यते मुद्रादिग्र्याताभेनशौनकः पद्मामभावेमुख्य
दितनग्नावनयाविप्रेदिति मंत्रनेत्रप्रकाशे द्रव्याभावे
प्रदातव्याः तालिताखंडलाशुभाः भसितनशिवपूजाय
मेव मार्गावारेत्वनुकल्पसमाशवचनानिच तत्रयो
गपयोगप्रदर्शने प्रवपात्रासादनप्रयोगः तत्रादौशुद्धो
दककलशस्थापनम् अत्रकालीमतेप्रथमतः शंखस्था
पनेकृत्वानदनन्तरंकलशस्थापनेविधेयं कुलार्णवे
शंखस्यवामभागेतुकलशस्थापनंभवेत् मंडलेस्थापये
केभस्मौवर्णेराजतेतथा ताम्रभूमिमयेवापियद्दालोह
नवर्जितमिति कादिमतेतु पादौकुंभंततः शंखमित्यादि
रीत्याविपर्याभिरेतदीनाणावैपरीत्यंबोध्यं अत्रपयागु
प्रदेशः कार्यः स्ववामभागेत्रिकोणषट्कोणहत्तचतुरश्र
मंडलंविरचय्यपाशुपतास्त्रेणतन्मंडलंप्रोक्ष्य ऐं ह्रीं श्री
धारशक्तयेनमः इति त्रिकोणे ऐं अग्निमंडलायनमः इ
ति षट्कोणे ऐं सूर्यमंडलायनमः इति वृत्ते ऐं सर्वतीर्था
त्मकमंडलायशतिचतुरश्रे ऐं कामरूपपीठाय त्रिकोणे

ॐ पूर्णगिरिपीठाय इति षट्कोणे ॐ जालन्धरपीठाय
इति हृन्ने ॐ नश्मानपीठाय इति चतुरस्रे इति संपूज्य षट्कै-
णे मूलविद्यायाः षडङ्गानि त्रिकोणे मूलविद्यायाः कृत्स्न-
यं मध्ये सम्पूर्णां मूलविद्यां पुनश्च समस्तं हृदि मण्डलव-
न्द्यं सर्वमेव पूजयेत् ततः पाशुपतास्त्रेण सुवर्णादिनि-
र्मितम् पात्रं प्रक्षाल्य मण्डलोपरि संस्थाप्य ॐ पं ह्रीं श्रीं मं प-
मं प्रद दशकलात्मने वह्निमण्डलाय श्रीपरदेवतायाः क-
लशाधाराय नमः इति तदुपरि संपूज्य तत्र वह्निं दशकल-
ह्लाकारेण पूजयेत् ४ यं धूम्रार्चिषे ४ रं ऊष्मायै ४ लं ज्व-
लिन्यै ४ वं ज्वालिन्यै ४ शं विस्फुलिङ्गिन्यै ४ षं सुश्रियै ४
सं सुरूपायै ४ हं कपिलायै ४ लं हव्यवाहायै ४ क्षं कव्यवा-
हायै इति संपूज्य पुष्पं पुष्पकरारकाग्रयायमेताः कला इ-
तिनिर्माध्यात्वा वह्निः कला इहागच्छागच्छेति क्रमेण वाम
वह्निकलानां प्राणान् इह प्राणान् इमाय पुष्पपदस्थानयोजि-
नं प्राणप्रतिष्ठाविद्यया तासां प्राणप्रतिष्ठां विधाय तदुपरि
हेमादिनिर्मितं सकलशं रक्तवस्त्रग्रीवं रक्तचन्दनचर्चितं
पाशुपतास्त्रेण प्रक्षालितं कलशं संस्थाप्य तत्र ४ ॐ अर्क-
मं द्वादशकलात्मने सूर्यमण्डलाय श्रीपरदेवतायाः कल-
शाधाराय नमः इति संपूज्य सूर्यस्य द्वादशकला हृल्लाका-
रेण पूजयेत् ४ कं भं तपिन्यै खं बं तापिन्यै गं फं धूम्रायै
घं पं मरीच्यै ङं नं ज्वालिन्यै ४ चं धं रुच्यै ४ छं दं सुषुम्णायै
जं थं भोगदायै ४ झं तं विश्वायै ४ ञं णं बोधिन्यै ४ टं ढं धा-
रिण्यै ठं डं क्षमायै इति संपूज्य पुष्पं पुष्पपीताः सौरा द्वा-
दशकलाः इति ध्यात्वा प्राग्वत्तासां प्राणप्रतिष्ठां विधा-

वि
सी·
१३९

136
155

पतन्मध्ये विलोममातृकासहितां मूलविद्यामुच्चरन् षु
डोदकमाहूयेच । ॐ कामधेनुषोडशकलात्मने सोममण्ड
लाय श्रीपरदेवतायाः कलशामृताय इति संपूज्य सोम
स्य षोडशकलाः अमृतायै च मानदायै च श्री
ग्रानन्दायै च इं पूषायै च ईं तुष्ट्यै च उं पुष्ट्यै च ऊं रत्यै च ऋं
धृत्यै च ॠं शशिन्यै च लृं चन्द्रिकायै च लॄं कान्त्यै च एं ज्योत्स्ना
यै च ऐं श्रियै च ओं प्रीत्यै च अं अङ्गदायै च अं पूर्णायै अः पूर्णा
ताय इति संपूज्य ब्रह्मेयष्टकराः ध्वनाः सौम्याः कामप्रदाः क
लौशतिक्रमेण ध्यात्वा गावत्नाम ग्रामणीनिष्ठां विधाय यथावि
नुतत्र गजाश्वरथ्या वल्मीकसंगमह्रद गोकुलमृदः कोष
नधूनगोष्ठमहर्वीरोचनासर्वौषधीः संस्थाप्य च ब्रह्मये च
वत्सेशाय च भवान्यै च गजवक्त्राय च महोरगाय च स्कन्दाय
भानवे च मातृगणेभ्यो दिक्पालेभ्यो च नवग्रहेभ्यो नमः इ
ति तज्जलेन संपूज्य तन्मध्ये गन्धाष्टकं निक्षिप्य तत्र च वरु
णाय इति वरुणं पञ्चोपचारैः संपूज्य सर्वे समुद्राः सरि
तः सरांसि च नदा ह्रदाः आयान्तु यजमानस्य दुरितक्षयका
रकाः इति ॐ इमं मे गङ्गे यमुने धाता कृष्णा गङ्गे च यमुने च
वेणी गोदावरी सरस्वति नर्मदे सिन्धु कावेरी जलेऽस्मिन् सन्नि
धिं कुरु इमा वा धारा वा ह्नादिपरमीकरणान्ता मुद्राः प्रद
र्शय मूलमन्त्रेण वीक्ष्य मूलेन प्रोक्ष्य तेनैव वक्रशोदिः संताड्य
कवचेनावगुण्ठ्य वामिति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य तन्मध्ये
पञ्चपल्लवान्निक्षिप्य कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रु
द्रः समाश्रितः कुक्षौ तु सागराः सर्वे सप्तद्वीपा वसुन्धरा
ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः अङ्गैश्च सहि

ताःसर्वेकलशंतुसमाश्रिताः तत्पवित्रहृदिणीसहितापि
पानपात्रंसंस्थाप्यमूलमन्त्रेणाच्छादयेदितिशुद्धोदकक
लशस्थापनविधिः अथक्षीरकलशस्थापनविधिस्तत्रशुद्धो
दककलशस्थापनवदेवबोध्यः ततोहस्तौपात्रचतुष्टयं
गृहीत्वाजलगेहंगत्वातत्रहस्तौजलेविधिवद्वाचयेत्तत्र
मैकैकगोलार्धमिदंध्रुवमेकैकस्मिन्पात्रेगृहीत्वातदानींयत्र
स्थापयित्वातेवाद्यादिचतुष्टयमपिपृथक्पृथक्पात्र
चतुष्टयेसंस्थाप्यपञ्चपात्रंसलिलमयंपञ्चकस्यसंकुर्यात्
तद्यथा तत्रादावघस्यसंस्कारः एकमेवपात्रंजलस्यतस्
स्मिन्पंचपरम् कचोद्गवांब्रह्महन्तातेनतेनाशयाम्यहम्
सर्वमंडलसंभूतेवरुणालयसंभवे अमावीनमुपेदेविशु
द्धाहिमुच्यतो वेदानांप्रणवे ब्रह्मानन्दमयपदे तेन
सत्येनदेविशिवंब्रह्महत्यांव्यपोहतु ॐ ४ वांवींवूंवैंवौंवः व
लशापविमोचिकायैसुधादेव्यैनमः इतितदुपरिदशधा
जपेत् ततोमूलेनान्ततत्पवित्रंअथाजपेत् इतिप्रथमशुद्धिः
अथद्वितीयशोधनं ४ ॐ यन्तहिसुस्तवतेवीर्येणमृगेनभी
मःकुचरोगिरिष्ठः यस्योरुषुत्रिषुविक्रमणेष्वधिक्षियन्तिभु
वनानिविश्वा ॐ ४ तत्पुरुषायविद्महे महादेवायधीमहि
तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् इतितदुपरिदशधाप्रजप्यमूलवि
द्यामपिदशधाजपेदितिद्वितीयशोधनं अथतृतीयशो
धनम् ४ ॐ त्र्यम्बकंयजामहेसुगन्धिंपुष्टिवर्धनं उर्वारुक
मिवबन्धनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् इतितदुपरिदशधा
प्रजप्यमूलमन्त्रमपिदशधाजपेत् इतितृतीयशोधनम्
अथचतुर्थशोधनम् हूंषंवंमंरंलांकांरंचन्द्रबिम्बानिभं

वि
सो
१३०

156
~~137~~

भं वारुकं च मनोहारि शर्करायैस्तु पूरितं पूजाकाले देवतं
यास्तु देयाः परिकीर्तिताः तन्त्रशापेन तु ५ ॐ नहि सोः परमप
देवतायश्रपति स्वरयः द्विवीववत्सरानन्तेन हि ग्रासो विप
णयेवाजागृवांसः समिन्धते विसोर्धमवरमेपदं इति तदुप
रि दशायाग्रजग्धमूलविद्यामपि दशा याजयेत् इति वत्सर्ष
शापने अथ पंचमशापने ५ ॐ अस्तनेत्र अस्तनेद्रवे अस्तनव
र्षिणि प्रकृशापे प्रमावय अस्तने साववस्तावय अस्तने ऊरु
साहा इति तदुपरि दशा याग्रजग्धमूलविद्यामपि दशा या
ग्रजेयेत् इति पंचमशुद्धिः पंचसामान्यतः पंचद्रव्याणि सं
शोध्य वरापाद्य भानि तिथ्यविशेषाहिनीयवारं शापयेत्
ततो देवीपूजानन्तरं ग्रासमर्पणं समयेत्तनीयवारं शापये
त्वाग्रात्मसमर्पणं कुर्यात् तस्य श्रीगुरुरुत्स्वाहवगल्लवं त
इके कुलार्णवे श्रासवं पललं मत्स्यमुद्रागोलोकमेव च प
तानि पंचद्रव्याणि विधासं शापयेत्ततः शुद्धानि नान्यथा
देवि नवेदकम्प्रयाति वेति त्रिप्रकारशापने वेतस्यानदाङ्गं
कृति स्मृति प्रारम्भाद्दावकं च तत्त्वेव द्रव्यसंसर्गयप्रकदाचि
प्रयाति ग्रामो नित्यस्यैः हतो यागविधिस्यस्त्रलपदमादौवे
द्रव्यः सर्वप्रभृत्कस्मशापने नगोलोकशापने वजेय अथ सम
याशापने कुलार्णवे संविदासवयोर्मध्ये संविदेव गरीयसी
संविद्यागः कृते वः ऋग्नादौ साधकानमेः कलौ त्वासव महाप्र
कः रणीयसानिश्चितैः प्रयेपयागः कलौ तैः सर्वत्र पूजादौ कर्त
व्यः ग्रम्याथ श्रानन्देनाविना भेशानवत्सरण्यात देवताः इति सा
चत्रा त्समणीज्ञात्रियावैषणामूड़ा इति वत्त्वविंथा प्रसज्ञ रक्तपीत हृक्लमेदैः तासां प्रहृया
त्तु संविदेवस्तसंभृतेवस्तमृत्रिसदानद्येभैरवाणां चतत्यर्थं ॥ ॥

पविद्याभवसर्वदा ॐ ब्राह्म्यैनमः स्वाहा इतितदुपरिदश
धाग्रजप्यमूलमंत्रमष्टधाजपेदितिब्राह्मीशुद्धिः शुद्धि
मूलकेदेविमूलबाधप्रबोधिनिराजपुत्रवशंकारिश
त्रुकण्ठविमूलिनि ४ ऐंवाग्विद्यायैनमः स्वाहा इतिदश
धाग्रजप्यमूलमष्टधाजपेदितिवाग्विद्याशुद्धिः ध्याने
मनसैमाग्रेस्नानाग्रेस्नानरूपिणिज्ञानानन्दस्याह्नतिसनाम
म्यग्ज्ञानंप्रयच्छमे ह्रीं वैष्णव्यैनमः इतिदशधाग्रजप्यमू
लमष्टधाजपेदितिवैष्णव्याशुद्धिः नमस्यामिनमस्यामि
योगमार्गप्रदर्शिनि त्रैलोक्यविजयेमातः समाधिफलदा
भव श्रीं शूद्रायैनमः इतिदशधाग्रजप्यमूलमष्टधाजपेदि
तिशूद्राशुद्धिः अथसामान्यतः सर्वासांशोधनप्रकारः मू
लेनवीक्ष्यास्त्रेणप्रोक्ष्यतेनैवकुर्याहर्वाग्विनाशिः सन्ताड्यक
वचेनावगुण्ठ्यधेनुमुद्रयामृतीकृत्य ४ ॐ अमृतेअमृतोद्भवेअ
मृतवर्षिणिअमृतमाकर्षयअंसिद्धिंदेहिस्वाहा इतितदु
परिदशधाग्रजप्यमूलमष्टधाजपेत्तदुपरिश्रावनादिद
शमुद्राः प्रदर्श्यशुद्धोदककलशस्थापनवदेवविधाय
दिव्यवन्यकोटिकातालत्रयपूर्वकंपार्ष्णिघातकरास्फोट
मग्नंदेविनवक्त्रः पातालभुवनभोलोकानिविघ्नानिरस्यमूलम
त्रेणसमभ्यायुक्तरभ्येतत्प्रोप्रिताम्रहस्तदलकमलकर्णि
कामध्यवर्तिनेश्रीगुरुस्तकेनविधयाश्रीगुरुपादुकावि
धानेश्रीगुरुपादुकांतर्पयामीतित्रिधासंतप्यमूलान्तेश्री
परमेश्वरतान्तर्पयामीतिनत्वसुदर्शमूलदेवींविधायतर्प
यि ४ मूलं ऐंवदवद्वाग्वादिनिममजिह्वाग्रेस्थिरी
भवसर्वसत्ववशंकरिस्वाहा इतिमंत्रमष्टशरक्तलशा १

वि
शो
१३८

157
~~138~~

माद्यान्तरेण गृहीतविजयास्त्रेन स्वयंपाशुपकलशोपरिरुद्ध
शिरोगुरुरूपोत्रेणाछादयन्नलंवेस्त्रन्तद्वस्त्रेणाछादयेदिति
विजयाकलशस्थापनविधिः अथानुकल्पद्रव्याणिजला
णावे आधाभावेनवङ्केनलेसम्पयेन सनकेवटकेवा
पिसंगृह्यवोविववलनः गुडमिश्रेणानकेणानेनवामधुभा
जिनासेवीरणाथवाकर्पोटनकमेनलोपयेनद्वितीया
भावेलशुनमान्द्रकेनागरेनवेति वीरनेत्रे लवणाद्रकै
णाकगोधूममाषपंचकम् लशुनेचमहेशानिद्वितीया
प्रतिनिधानम् तृतीयादेरभावेनयोजयेदेनदेवदेव
नर्थायनुकल्पस्तनास्तिएवमानुकल्पस्तयथा अपराजि
ताशुंठ्यहूयादिशुंठ्यसमामीयवन्द्रनादिनापराजिताशुंठ
मार्द्रपंहूयादिक्रमेनत्रयोज्याभयशिवशाकेसमायो
गेनपरिवित्तपिनाक्लद्व्योमाग्निविभाव्यनत्ढ्पदि
पर्ष्यानिजविद्योजपिनाननकस्वमहृयविशेषार्घमध्ये
तिपेत् अन्यान्यपितीरादीन्यनुकल्पद्रव्याणियथाधिका
रमवधार्याणि अथकालीमन्तरीन्यासामान्यार्घस्थापनं
तत्रस्त्रवामाग्रत्रिकोणावृत्तवृत्तचतुरस्त्रमण्डलंचन्दनादिना
यथास्वभवद्रव्यथानारेणाभिजेलेनवाविरच्यपाशुपतास्त्रे
णनमः रं लं मध्ये ऐं ह्रीं माधारशक्तयेनमः इतित्रिको
णमध्ये एवंकोणत्रयेवृत्तेचतुरस्त्रेच ऐं अग्निमं
लाय ऐं सूर्यमण्डलाय ऐं सर्वतोव्यापकमण्डलाय
शतमण्डलंमध्ये ऐं सर्वतोव्यापकमण्डलाय
तमाधारप्रतात्ममण्डलोपरिसंस्थाप्यमधर्मप्रदद्श
कलात्मनेवह्निमण्डलाय ॥

श्रीपरदेवतायाः शंखपात्राय इति शंखाधारं संपूज्य वह्नि
रूपमाधारे विविंस्पुनःपाद्यपात्रस्य णां शंखं घटात्माधा
रोपरि संस्थाप्य शंखं सूर्यद्वादशकलात्मने सूर्यमंडलाय
श्रीपरदेवतायाः शंखपात्राय नमः इति शंखं संपूज्य सप्त
पेरूपं शंखं सरिच्यं सर्वविलोममातृका मूलतदिननित्यावि
द्यासहिताम्बुक्षरणमुद्रेण त्रिभागं शंखं पूरयेत् भागमे
कं विशेषा :: पूरणार्थः सर्वशोषयेत् ततः धेनुकामय
देवोद्दशकलात्मने सोममंडलाय श्रीपरदेवतायाः शंखा
मृतायनमः इति जलमध्ये संपूज्य तज्जले चन्द्ररूपं विवि
न्तगन्धपुष्पाक्षतयवकुशाग्रतिलघृतसर्षपदधिदूर्वादी
नि शंखजले विन्यस्य साध्यायानि तीर्थानि करैः स्थानि
नेत्रवेतेन सन्येन मे देवतीर्थे हि दिवाकर इति सूर्यमंड
लादंकुशमुद्रया तीर्थान्यावाह्य शंखजले विन्यस्य गंगेच
यमुनेचैव तीर्थान्यावाह्य यावाहनादि दर्शमुद्राः प्रदर्श्य पं
चोपचारैस्तानि संपूज्य वषडिति गालिनीमुद्रां प्रदर्श्य चोच
डिति चास्य हूमित्यवगुण्ठ्य श्रीशा · संवाय · विमध्ये रि
स्त्रच मूलविद्यायाष्टवारं गानि संपूज्य तथैव षडंगमुद्राः प्रद
र्श्य पदर्ताङ्गुष्ठेन जले निक्षिप्य मत्स्यमुद्रयाच्छाद्य जलस्पर्शन
मूलविद्यायामष्टधा प्रजप्य नागावाव मुद्रया पाशयतामे
णामं रक्षवामिति धेनुमुद्रया मन्तीकृते ये इति यानि मुद्रो
णां संरक्ष्य वामितिपेन मुद्रया स्तो हते पंरति यानि मुद्रो
मुदयप श्रीमिति शंखमुद्रां फडिति चक्रमुद्रां ह्रीमिति पर
मोकरणमुद्रां प्रदर्श्य पतज्जले तेजोमयं विचिंतयेत् इति शं
खस्थापने प्रकारादि मतानुसारेण प्रधान कुलसामान्यवि
शेषपात्राणां स्थापनप्रकारमत्रैनानिविच्छामि श्रीपात्रस्था

वि
शी
१५९

पनमपि वक्ष्यामि शाम्भवादिपात्राणां स्थापनेन सामान्यपा
त्रवदेव विशेषस्तु विशेषार्घ्यं विन्देदमानन्तरं तेनैव दश
धा दशधा यजेत् पुनः शक्तिपात्रे वालयाग्रु रूपात्रे गुरुपादु
कां विद्याभोगपात्रे समष्टिविद्यासर्वेषां वलिपात्र
णा स्नामेत्रणेन ततो देवतामन्त्रैरंगपात्रे षडंगयुवतीमन्त्रैः
वीरपात्रे कामराजेन गुह्यपात्रे वाग्भवेन योगिनीपात्रे
भव वकेश्वरी विद्याभिः सकलसकलात्मपात्रे मातृकाष्टा
त्तरेण आत्मपात्रे मूलषडंगमन्त्रैर्हतीपात्रे चतुष्पं वाल
येवाभिमन्त्रयेत् ततो श्रीकुलार्णवे शक्तिपात्रे वाग्भवे
दशधा यजेत् पुनःयो कोरेण हृदये तेनाकुमारी त्रिपुरी
री तथैव गुरूपात्रे गुपादुका विद्याशिवसमष्टिविद्य
देविभोगपात्रे अभिमन्त्रणाम मन्त्रमेवालि देवीनां तामात्र
णां स्वरेश्वरि षडंगयुवतीमन्त्रैरंगपात्रे सकलसकलं वीर
पात्रे महादेविकामराजेन मन्त्रेण गुह्यपात्रे तत्कुंडल्या वी
जेन परमेश्वरि नववकेश्वरीभिस्तु योगिनीपात्रमथिके
मातृकाष्टोत्तरं मन्त्रणात्मपात्रे महेश्वरि विद्याषडंगमन्त्रै
स्तु शेषरणीपात्रमहिजे कुमारीपं वमहेशानि हृतीपात्रचतु
ष्पं इत्यादिप्रमाणवचनानि तन्त्रान्तरोक्तानि वोध्यानि त
येवात्रोदिंपवपात्राणामपि नतो देवतान्तकर्मत्रैरभिमं
त्रणे वोपत्य तत्रगुत्रेहरंगमूलाभ्यां ससाध्यविविवय
न्मत्रैलविलियनत्तानैः सप्तस्तालितमाधारं सस्था
नेवा हृभूतविविवित्यनमद्यतेषु श्रगस्तालितमर्घ्यादिसस्था
पपात्रसंपत्रपांविवितम सप्तस्ताक्षमत्र लविद्यामहितवे

मातृकापुष्पं जलेनार्घ्यं नजले चन्द्रंपं विविचित्रसंश्रुमत
स्मिन्ग्राग्वन्मायपं चके हृष्टस्कोपिते द्रव्यं पंचकेक्रमेणानिति
पषंडगमंत्रैर्देशपायाग्रोशाग्रवायममध्येदितिमादिक
मेणास्तेनेः संप्रसम्नश्रीविद्यायानामोपहृट मन्यत्रनतमेदेवतं
देशपायजणतजलंनेनोद्रूंपविविंतपादितिसंतेपतेःपा
मसादने विद्यानीतोपहृटेन मूलदेवाः षडंगकेः देशपा
जपपूजाभ्यामंत्रैःसंसाध्यपूजयेदितिकादिमनवचनात्
वलनलयप्रयमापकल्पः श्रुवपूजायामापकल्पागहिंन:
नवथवकल्पपवसाधीयानां क्रमारीपूजनेश्वादिपंचपं
शणामभिमंत्रणेवालेपवमालाविधोन्त् · पासादेनपूर्व
वोषंपूजनेपंवभूतमंत्रैः पंचायतननपूजायामपितनमं
त्रीणांनमन्त्रैरेवपंचाशान्निपुनपूजायांवमातृकपाया
नैरेवतपूजायांभैरवाकालानिसायजनेननदितनिसा
विधयाडलकपूजायांनसामादेनैवाग्निपूजायांतन्मन्त्रै
णावटुम्पतीसवासिनीयोगिनीनांपूजादिषुवालेपवाभि
मंत्रणांक्रुयात् ऽङ्कविणीपिपानान्यपिपाडपनास्त्रेणताले
नेनैनैवाभिमंत्रणंनिवेद्यपात्रादिभोग्यवस्तूनांपात्राणि
ननदेवतामूलमंत्रषडंगमंत्रैःकूनास्त्रमंत्रेणतालनेन
नैवाभिमंत्रणावरद्संवेगुरूतः शास्त्रनयुक्तात्रापूजायां
योजनोपमितेनारवेद्यामित्रास्त्रतोषपिचूणावदितमंत्र
नेतत्रद्रव्यस्ताध्यनाद्दशायोन्यरूपात्राणांसंस्कारः प्राग्रक्तस
तेपकल्पनीयेवनेयः नेष्टसंस्काराद्वाद्रूत्यपयोजनाभा
वात् सिद्दद्रव्याणांसंस्कारः प्रतिदिनंविधेयः ग्रन्यदिनसं
स्कृतद्रव्यमन्यदिनपूजायांगर्जितस्वयंभूकुसुमप्यनसं

वि
सं
१५०

159

ष्ठितस्यपुनरस्यदिनेसंस्कारेणास्ति तदुक्तंकुलार्णवे स
यंभूकुसुमेसम्यक्शोधयित्वाततःदेशिकः निक्षिपेत्तनहृज्जाया
देव्याः संमेलनेनवतेनयोनामहादेवीसर्वसिद्धिदाति
वक्रमार्गेनीसिद्धिद्रव्याणिमन्त्रदेशायपेद्बुधः पकस्मिनि
वमेशुद्धमन्त्रसिनार्हितंभवेत् इतिपतेनसिद्धिद्रव्या
णिस्वयंभूकुसुमरद्विमानिग्रमहृनवीनामेवग्रशस्ता
नीत्यर्थः अथपंचलिखनेद्रव्यसंशोधनम् तत्रवस्त्रनि
ग्रगुरुकर्पूरकुंकुमगोलोद्भवरक्तकेसरागुरुचंदनस्वयं
भूकुसुमात्मकाष्टद्रव्याणिपकस्मिन्पात्रेसंस्थाप्यास्तेन्य
रीदीपिनीविद्याभ्यासमवारमभिमंत्रयेत् तदुक्तंभैरवी
तंत्रे कस्तूरीगुरुकर्पूरगोलोचनागरुंगुरुम् मूलयो
न्यामहादेविस्वयंभूकुसुमेनचा सर्वमेकत्रसंयोज्य
दीपिन्यास्तविद्यया सप्तकृत्वस्तमवारंतस्यदन्याभि
मंत्रयेत् तेनशुद्धंभवेद्द्रव्यंतेनद्रव्येणवैलिखेदिति अ
त्रगोलोद्यस्वयंभूकुसुममेवग्राह्यंन्यायान्तरेणशोधित
मेवग्राह्यं अथकालीमतेत्रीमातृकलशादिस्थापने तत्र
सर्वासामात्रवस्तूमाणांनिवेशार्थमेतंल्लिखितमेव
सत्रमंत्रवस्तुमाणांविधिनातांलितमाधारेसंस्थाप्य
तत्रैवसंपूज्यसर्वाणिद्रव्याणिभवितेनकलशेपूरवामित
दं द्रव्यमाणांचयकाधस्वाहा इतिवामकरेणपात्रा
ल्लितंपंसन्दीपिनिज्वालामालिनिह्रीं इतिसन्दीपि
नीविद्ययायोनिमुद्रयादीपितंकवचेनावगुण्ठि
ते ओंनमः ह्रींनमः लंनमः इंनमः सःनमः इतिविद्य
स्यपंचमंत्रोंगुह्ये श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यैमहाकलशंमस्थ

यथा सोमो नित्यकलशे संस्थाप्य तत्र वक्ष्यमाणविशेषार्घ्य
पात्रवत्स्वर्थं कलान्नं संस्थाप्य तत्र वक्ष्यमाणविधिनैव कर्ष
णादिस्वत्वासितेन पञ्चविंतपरिसंशयः समासृज्य तत्राग्नादि
केनिविष्य तत्र मध्ये विषाशेषं वक्ष्यमाण । लेविमाग्रव
समाणविधिना सोमकलाकृं संस्थाप्य तत्र श्रुत्वरक्षाप्रतिनः ॐ
नह्रूंसक्षफें पश्यिकेश्वताभ्यां ह्रूं फट् स्वाहा नमः ॐ ह्रूंस
क्षफें हृष्टिं वं ॐ तह्रूंसक्षफें स्पर्श वं ॐ ग्रह्रूंसक्षफें स्है
वं ॐ तह्रूंसक्षफें चट वं ॐ ह्रूंसक्षफें तपन वं थ वं ॐ ग्रह्
सक्षफें निर्दी वं वं ॐ ग्रह्रूंसक्षफें सं वजन हृष्टि स्पर्शदोषं वं
ॐ ग्रह्रूंसक्षफें पञ्चपापार्थं स्थाग्नासिमाद्दिषिणपनपूजयेदि
त्यवदशदोषाग्निरस्य ॐ ग्रकां कीं क्रूं कें कों कः रविकारशोष
णिग्रस्यविकारान्हन २ स्वाहा अग्निरेतन्मध्ये संस्थाप्य स्वादिष्टया
रीति: स्वं वसीमः पंचाभिगायत्र: विश्वयोनिं त्रयेणवगोभि
स्वादिं त्रयेणाव ३ मं मध्ये तं च ह्याभ्यां तामन्ते सकपालन्यायो
णामेकाते वेकेन शुक्रशापं विमोचयेत् । ततकलाणं वच
नात् उक्तपंचदशमंत्रैः संकल्पकृत्य दभिमंत्रयेत् मंत्रालेख
रवेद्यथा स्वादिष्टया मदिष्टया पवस्व सोम धारया इन्द्राय
पातवे सुतः रक्षोहा विश्वचर्षणिरभि योनिमयो हतं द्रुणा
सधः स्थमासदत् २ वरिवो धातमो भव मंहिष्ठो वृत्रहन्त
मः पर्षि राधो मघोनाम् ३ अभ्यर्ष महानां देवानां वीतिम
न्धसा अभि वाजमुत श्रवः ४ त्वामच्छा चरामसि तदिदर्थं दि
वे दिवे इन्द्रे त्वे न आशसः ५ विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रू
पाणि पिंशतु आसिंचतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधामि ते १
गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति गर्भं ते अश्विनौ दे

वि
रु०
१५१

160
~~141~~

वावापमोंपुष्करस्तजो १ हिरन्मयीश्वरणीयत्रिर्मेध्यतोग्रवि
नानेतेगर्भेस्त्वामहेदशमेमासिसूतवे २ त्रिविष्टांदेवस
वितर्वर्षिष्टैःसामपामभिःअग्रेर्दैःपुनीहिनःपुनंतमां
देवजनाःपुनंतवसवोधियःविश्वेदेवाःपुनन्तमाजात
वेदःपुनीहिमा १ आप्यायस्वसमेतुतेस्वसोमविश्वभिं
शुभिःदेवभ्यतनमेहवि २ संमेगंगेयमुनेसरस्वतिया
तंइसोमसंतापरूपोऽग्रसिकामरूपपवित्रस्तयाजीं
कीयेमुखस्यामुखोमघा १ रसिताप्तितेसरितेयत्रसंगते
तत्राप्लुतासोदिवमुत्पतंतियेवैतन्वाविसृजंतिधीरास्ते
जनासोअमृतत्वंभजंते १ तेमदस्मानाममनुघाडवेणाप्राय
तेश्रपिसहतीर्थेववस्वेवकतेनीर्थेस्प्रयाणाशुभस्पतीः
शयत्थामुपहरत्यतिरून १ श्रोणामेकउदकंगामवाजाते
मांसमेकःपिंशतिसूनयाभृतेश्रानिस्ववःसकृदेकोश्राप
शंकिंस्विनवेभ्यःपितरस्तपावेतः १ इत्यभिमंत्र गैं ह्रां ह्रीं
ह्रूंह्रैंह्रौंह्रः अमृतेअमृतेद्भवेअमृतवर्षिणिअमृतस्रवि
णिअमृतेस्राव २ शुक्रशापात्मणेमोचय २ मोविकायेनमः
गैंनुसःस्वाहाइतिविधायाश्वारमभिमंत्र गैंगुरिसह्लायेन
मः गैंगुरुकायेनमः गैंशुक्लायेनमः गैंनरमलायेनमः
इतिचतुरश्रस्यचतुर्दिक्षुपादादीप्यनस्याग्राहितःसंपूज्य
मध्येत्रिकोणविशेषाधौवक्ष्यमाणरूपंविभाव्य गैंहसख
मलवरयूं आनन्दभैरवायवौषट् आनन्दभैरवायवौषट्
गैंतरुणानन्दभैरव्यै गैंउन्मत्तानन्दभैरवाय गैंउन्मत्तानन्दे
भैरव्यै गैंज्ञानानन्दभैरवाय गैंज्ञानानन्दभैरव्यै गैंपुरुषान
न्दभैरवाय पुरुषानन्दभैरव्यै गैंपरमानन्दभैरवाय ॥

ऐं गुं परमानन्दभैरवाय ऐं गुं कालभैरवाय ऐं गुं कालभैरव्यै र
तिभैरवामिथुननवकं मध्ये दिव्यवसंपूज्य संतर्प्य मूलविद्य
या वीरतर्पणं कृत्वा संवीरासनमध्ये योगिनीसनमध्ये योगिनीः शोधि:
संतान्यकवचं मध्ये योगिनीभ्यस्त्राय वामनासारन्ध्रेण प्रविश्य
वलयं गत्वा तत्रस्थविधं मण्डलमध्यगतपरमामृत
वापीं मिलित्वा तन्मयेन गगनदन्तविवरान्तर्मार्गेण वि
निर्गतेन तज्जलं विभाव्य संशोध्य नमस्कृत्य स्वरूढकवचमध्ये
गणावगुणं नमस्कृत्य वगुणवसमिति पेनं गुरुं कृत्या मस्तोक्रम
परमौकरणं कृत्या परमौकृतमनतदेवीं ध्यात्वा गन्धपुष्पा
दिभिः संपूज्य मूलविद्यया पंचवारं मार्मं त्र ऐं गुं नमो भगव
ति · मेघाविवारुणीं जलमूर्तये ऊर्ध्वं ब्रह्माण्डे महा
लक्ष्मीश्वरि परममृताक्षि परमाकाशनाथिरि समर्पयामि भैरवे
गणाग्रागच्छागच्छ विशविशस्वभोगद्रव्यं गृह्ण · स्वाहा इति
नक्कलशादिनं वामांगुष्ठानामिकाभ्यां धृतादिनीयाथवं
मातापितृयोर्थमहोदयंतत नमः कलशवदनं पात्रान्ते श्राद्धार्थं
हस्तपात्रे · मातायवामकरेनिधाय ऐं गुं सुवागाय ऐं गुं
सत्त्वाय ऐं गुं आनन्दाय ऐं गुं शान्त्यै इति शक्तिचतुष्टयं वाम
करस्थपात्रे संपूज्य कुंभस्याच्छादनपात्रस्योपरि स्थापयेदि
ति कलशस्थापनविधानं नमः कलशदक्षिणभागे शुद्धो
दकेन चतुरस्रवृत्तत्रिकोणात्मकं मण्डलं चन्दनादिना
लिमभ्युच · इत्यास्ताकोर्ध्वे घुराभ्यां विनारम्युस्वर
न निर्माय प्रणावत्रिनारादिमनोन्यापामूलविद्यया त्रिको
णमध्ये संपूज्य हूं स्वरूपेणाविभुकोणेषु स्वाग्रादिमादिवि
णपीनं संपूज्य चतुरस्रे गुरुं श्री शनिन्द्रेति वायव्यकोणेषु ।

देव
रौ
१५२

161

~~152~~

हृदयायेगवनष्ट्यंमध्येनेत्रंभागादिवनादेंदलश्रीमिति
षडंगमंत्रैः संपूज्य नमूलेनत्वालिनमाधारमंत्राय
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रथमहंकटमस्वाधमवह्निमंडलायपरमंपदद
शकलात्मनेश्रीपरदेवतायाः सामान्यार्घ्यपात्रायनमः
इतिसंपूज्यतत्रवक्ष्यमाणप्रकारेणसूर्यस्यद्वादशकलाः
संपूज्यगन्धादिसुवासितशुद्धतोयेनप्रणवातितारमूल
विपरीतविलोममातृकाशुद्धरमत्यानमापूर्येत्नीयकूटं
ऐंनसोममंडलायकामप्रदषोडशकलात्मनेश्रीपरमदेव
तायाः सामान्यार्घ्यामृतायनमः इतिजलेसंपूज्यवक्ष्यमाण
प्रकारेणसोमस्यषोडशकलाः संपूज्यतत्रभागवत्साविन्मंड
लान्तीर्थमावाह्यकलशामृतंविंदुद्वान्तत्रमूलेनगन्धपु
ष्पादिकंनिक्षिप्यभगवत्षडंगमंत्रैः संपूज्यहृदत्तमलव
रयेस्वसत्वमलवरयूंइतिनवात्मकामिथुनमंत्रेणाविरभि
मेमस्त्रौंः वरुणायस्त्रौंः वारुणीदेव्यैनमः इतिवरुणमि
थुनमंत्रेणचाविरभिमंत्र्यमूलेनाष्टधाभिमंत्र्यधेनुयोनिमु
द्रेप्रदर्श्यपरिशिक्षिसामान्यार्घ्यंविधायतत्समीपसामान्यार्घ्यं
जलेनयन्त्रकंसमादिगान्धद्रव्यमिश्रितेनभूमिंसंलिख्य
तत्रवहृद्बिन्दुसाधेयुद्दहृत्साम्याचतुरश्रवृत्तमषट्कोणत्रिको
णात्मकंविधायतत्रमंडलेशंखमुद्रामुद्दिश्यवामकरेणा
वष्टभ्यतन्मध्येत्रिकोणमध्येमाविन्दुतत्पंचरूपाकामक
लांविलिख्य ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परमदेवतायाविशेषार्घ्यपात्रमं
डलायनमः इतिमंडलंसंपूज्य ४ नमोन्तमूलेनत्रिकोण
मध्यंसंपूज्यत्रिकोणाग्रकोणे ४ प्रथमकूटंनमः ४ वामे ४
द्वितीयकूटंनमः दक्षिणे ४ तृतीयकूटंनमः इतित्रिकोणाग्रं

दक्षिणेन संपूज्य षट्कोणकोणेष्वाग्नेयादि दक्षिणेन स्वाग्रमा
रभ्य मूलकूटत्रयस्याद्दिताह्वानाद्यजपित्वा चतुरस्रे आग्नेयव
रुणाङ्गानि संपूज्य तद्बहिश्चतुरस्रे स्वाग्राद्दक्षिणावर्तं दिक्षु मध्ये च प्र
दक्षिणेन ५ रूं गगनरत्नाय ५ रूं स्वर्गरत्नाय ५ रूं मर्त्य
रत्नाय नमः ५ रूं पातालरत्नाय रूं नागरत्नाय इति पंच
रत्नानि संपूज्य पुनः षट्कोणेषु स्वाग्रादीशादि दक्षिणेन न्या
सोक्तषडासनानि संपूज्य चतुरस्रक्रमेण षट्कोणत्रिकोणे
षु कामरूपपीठाय ५ जालन्धरपीठाय ५ पूर्णगिरिपीठा
य ५ उड्याननपीठाय इति पीठचतुष्टयं संपूज्य शांभवदीक्षा
बाह्यचतुरस्रे स्वाग्राद्दक्षिणावर्तं दिक्षु मध्ये च पंचप्रणवघटि
तैः प्रणवपंचकैः पूजयेत् तद्यथा ऐं ह्रीं श्रीं ह्स्रैं ह्सौः ऐं क्लीं
ह्सौः श्रीं ह्रीं ऐं नमः पूर्वे ५ ह्रीं ५ नमः ५ श्रीं ५ नमः ५ ह्रैं ५
नमः ५ ह्सौः नमः इति संपूजयेत् ततः मूलं सर्वशक्तिमय
श्रीपरदेवतायाः पीठचतुष्टयात्मकाय मेरुतलाय नमः इ
ति समस्तमेरुतलं संपूज्य तत्र मूलेन ताम्रादिनिर्मिताधारं गृहीत्वा
५ श्रीपरदेवताया विशेषार्घ्याधारं स्थापयामीति मेरुलो
परि संस्थाप्य ५ प्रथमकूटान्ते स्वार्यं सं वह्निमंडलाय धर्म
प्रद दशकलात्मने श्रीपरदेवताविशेषार्घ्यपात्राधाराय
नमः इत्याधारं संपूज्य तदुपरि धूम्रार्चिरादिदशकला इ
हागच्छत १ इति वह्नेर्दशकलाः समावाहयेत् तासां प्राणप्रते
ष्ठाकृते ... अस्य श्रीवह्निकलाप्राणप्रतिष्ठामंत्रेण मम पदस्थाने धू
म्रार्चिरादीनामिति पदं विनिर्दिश्य प्राणप्रतिष्ठामंत्रमाधाये
य ५ रां प्रवहितप्राणप्रतिष्ठां विधाय ५ धूम्रार्चिषे न

वि
सं
१४२

162

143

मः ॥ ओं रं ऊष्मायै ॥ ओं लं ज्वलिन्यै ॥ ओं वं ज्वालिन्यै ॥ ओं शं विस्फुलिं
गिन्यै ॥ ओं षं सुश्रियै ॥ ओं सं सुरूपायै ॥ ओं हं कपिलायै ओं ळं हव्य
वाहायै ॥ ओं क्षं कव्यवाहायै इति वह्नेः संपूज्य स्वर्णारविंदे
पात्रमस्त्रेण प्रक्षाल्य ॥ श्रीपरमदेवतायाविशेषार्घ्यं स्था
पयामीति तत्र संस्थाप्य ॥ द्वितीयकूटमुच्चार्य ओं अर्कमं
डलायार्घ्यप्रद्वादशकलात्मने श्रीविशेषार्घ्यपात्राय नमः
इति पात्रमध्ये संपूज्य तत्र सूर्यार्कमंडलं विभाव्य पूर्ववदसं
रत्नान्ते संपूज्य तस्य चक्षुषा च प्रणवेन तत्र समभ्यर्च्य तत्र सूर्यस्य
द्वादश कलाः प्राग्वत्समावाह्य प्राग्वत्समभ्यर्च्य तेनाशा
नाथाति शिवविधायकेन ताकारेण प्रादक्षिण्येन ताः पूजयेत्
तद्यथा ॥ ओं कं भं तपिन्यै ॥ ओं खं बं तापिन्यै ॥ ओं गं फं धूम्रायै ॥ ओं घं पं
मरीच्यै ॥ ओं ङं नं ज्वालिन्यै ॥ ओं चं धं रुच्यै ॥ ओं छं दं सुषुम्णायै ॥ ओं जं थं
भोगदायै ॥ ओं झं तं विश्वायै ॥ ओं ञं णं बोधिन्यै ॥ ओं टं ढं धारिण्यै ॥ ओं
ठं डं क्षमायै इति संपूज्य कलशस्थलमुद्दिश्य पात्रेणाच्छ
मूलविद्यां तेन विलोममातृकामुच्चरंस्तत्र मार्त्तण्डयन्त्रमा
कं निक्षिप्य मिश्रं गृहीत्वा कामभवाञ्छ्याननमात्रध्यं जल
मातो मनसा निरस्य कौमिति चंदनाग्रुककर्पूरवोऽङ्गं
कुसुमरोचनाजटामांसीशिलारसात्मकगन्धाष्टकं पंकलो
लितं चंदनादिपंकलोलितेवाप्यनिक्षिप्य सौरितिगा
लिनी मुद्रया गिरि इत्य ॥ तृतीयकूटं उच्चार्य सोममंडलायका
मप्रदषोडशकलात्मने श्रीपरदेवतापाविशेषार्घ्यामृताय न
मः इति पात्रस्थजलमध्ये संपूज्य तत्र सूर्वाकमंडलं विभाव्य
पूर्ववदन्ते च रत्नान्ते संपूज्य शोभवदीक्षा पुष्पसमस्तं संपूज्य ।

पंचप्रणवैः पूजयेत् ततस्तत्र सोमस्य षोडश कलाः प्राग्वत्स
मावाह्य प्राग्वत्तेनाम पूरः संवेतास्ताः प्राणप्रतिष्ठां विधाय पद्म
माकारेणाख्याद्याद्यादिलिपिनताः पूजयेत् तद्यथा ४
अं अमृतायै ४ आं आनन्दायै ४ इं इष्टायै ४ ईं ईनेह्यै ४ उं उष्ट्यै ४
ऊं ऊरत्यै ४ ऋं ऋधृत्यै ४ ॠं ॠशशिन्यै ४ लृं चन्द्रिकायै ४ लॄं कां
त्यै ४ एं ज्योत्स्नायै ४ ऐं श्रियै ४ ओं प्रीत्यै ४ औं अङ्गदायै अं पू
र्णायै: इति संपूज्य पूजितमंडलमध्ये त्रिकोणमकथादि
त्रिरेखं विभाज्य तत्कोणमूलविद्यायाः कूटत्रयं मध्ये बिं
दौ कामकलां तन्मध्ये याः संविद्रूपकोणस्थलकारं तन्मं
ध्ये पाः हंसः वर्णान् विभाव्य पूज्यात्तनगर्भायोनिमुद्रं वह्नि
रेफदिक्प्रकारेण मूलाधारात्कोलिनीमुच्याप्यषट्चक्रभे
दक्रमेण मध्ये प्रभावन्मनाब्रह्मरन्ध्रस्थविन्दुमंडलसम्भूत
मशापरसपूरितं श्रीपूरितं महापात्रेपी पूषरससमावह्
यं स्रुग्लोनसः प्रसरेत् प्रसरते द्वे प्रसरेत्सोरिप्रसरन्तवांक्षि
प्रसरन्तं सावय १ स्वाहा इति तस्मिन् मध्ये प्रसरते पूज्यात्तत्प्रदेय
एतत् प्रसरनयारंस योऽस्य वामितिपेन मुद्रां प्रदर्शयेत् ह्रीं ह
सः सोऽहं स्वाहा इत्यानन्दात् रमेत्रिणा त्रिरश्मिमंत्रपूजनरूपा
यान्म शक्तिश्रीपादुकां पूजयामि इति गल मध्ये संपूज्य पू
नः प्रणवनत्रिरश्मिमंत्रहंसः पूजयाशक्तिश्री इति संपूज्य।
मान्कपाविद्वरहिनयात्रिरश्मिमंत्रपूजनस्तामुद्रापमान्
कासरस्वतीश्री इति नलमध्ये संपूज्य मूलनानीयकूटेन
रशपानिमंत्रपूजनस्तानायकूटं उच्चार्य पात्रे पूज्यामहेश्वरी
श्री इति नलमध्ये संपूज्य ४ हसक्षमलवरयूं आनन्दभैर
वाय वौषट् आनन्दभैरवश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम

वि
सं
१५५

163
~~144~~

इति त्रिभिः संपूज्य संतर्प्य ॥ महालमलवरपुंस्पादेव्यैव
षट्स्पादेवीश्री इति संपूज्य संतर्प्य स्त्रौं वरुणाय नमः
स्त्रौं वारुणीदेव्यै नमः इति वरुणमिथुनं विद्याभ्यां त्रि
रभिमंत्र्य ॥ पुनः पृथग्शस्त्रार्थं वरुणश्री वारुणीदेवीश्री
इति संपूज्य संतर्प्य ततो बालयावत्समाणषोडशतिसं
मेत्रसमस्तकस्मकृदभिमंत्र्य तदिननिमाविद्यया तन्नति
थिनिमाविद्यया च पृथक्पृथकिरभिमंत्र्य ग्रागासादपु
रामंत्राभ्यार्कधामायदीक्षितस्तुनाः स्त्रौंः स्त्रौंः इति सध्याभि
त्रिरभिमंत्र्य तनस्वरणादिदीक्षितस्तुनः वरणकुशलयो
गिनीविद्याभ्यां त्रिस्त्रिरभिमंत्र्य षडन्वयशांभवदीक्षाक्र
मेणेताभिर्विद्याभिस्त्रिस्त्रिरभिमंत्र्य तत्तावत्समाप्य च भोक्तिमंत्रै
स्त्रिस्त्रिरभिमंत्र्य अष्टादिदशकलान्नमध्ये समावाह्य भ
गवतीनामष्टरः सचेतनासां प्राणप्रतिष्ठां विधाय वामदेवसं
गायत्रीछंदः सर्पो देवता ॐ ह्रं मः श्रीविषहरस्वरत्नारेहसमे
तावारेषदनौषिड्वेणसनाम्रषमस्हरमस्हनसहोममदृ
गोजातनरस्त्राहिमातनेस्रहत इत्यनयास्ववामस्कृदभि
मंत्र्य मकस्त्रार्थं त्र्यवस्रलोणनमः इति जलमध्ये संपूज्य केस्रप्रे
नमः इत्यादि प्रागृक्तकलामातृकामासोत्प्रकारेण कव
र्गकलाः संपूज्य ततः स्तनवर्गोक्तजरादिदशकलाः स
मावाह्य प्राग्वत्तासां प्राणप्रतिष्ठां विधाय यतहिस्रस्लवते
वीर्यं गणमस्गान भीमः कवयोगी विष्टापस्रोरुभ्रविक्रमुरोष
धिर्विपूर्तिभुवनानि विश्वा इत्यनयास्वचामकृदभिमंत्र्य पु
नरस्त्रार्थं विस्मवे नमः इति संपूज्य टं जयाये नमः इति दिना
संपूज्य पुनः पयवर्गोक्तकलास्नो रहणानाः समावाह्य प्राग्वत्ता ।

सां प्राणप्रतिष्ठां विधाय अम्बकामि

तिमंत्रस्य वसिष्ठऋषिः अनुष्टुप्छन्दः त्र्यंबकरुद्रो देवता त्र्य
म्बकंयजामहे सुगन्धिंपुष्टिवर्धनं उर्वारुकमिवबन्धना
न्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् इत्यभिमंत्र्य पुनरुद्धार्य रुद्रायन
मः इतिसंपूज्य पीताक्षाय नमः इत्यादिभिः संपूज्य पुनः
षकारादिहकारांतनपंचवर्णा व्यापीतादिपंचकलाः समा
वाह्य प्राग्वत्संस्थाप्य प्रतिष्ठांविधाय गायत्र्याभिमंत्र्य पु
नरुद्राय ईश्वराय नमः इतिसंपूज्य पीताय नमः इत्यादि
नाः संपूज्य ततः सर्वेषाम् अनिवृत्यादिकलाः समावाह्य प्राग्व
त्संस्थाप्य प्रतिष्ठांविधाय विष्णुर्योनिंकल्पयत्वितिमंत्रस्य
ब्रह्मागर्भकर्ताऋषिर्ऋषिः त्रिष्टुप्छन्दः श्रीविष्णुर्देवतास
दाशिवयोन्यर्थे जपे विनियोगः विष्णुर्योनिंकल्पयतु त्वष्टा
रूपाणिपिंशतु आसिंचतु प्रजापतिर्धातागर्भंदधातु ते इ
त्यभिमंत्र्य पुनरुद्धार्य सदाशिवाय नमः इतिजलमध्ये सं
पूज्य ॐ निवृत्यै नमः इत्यादिना संपूज्य मातृकयाद्विरभिमं
त्र्य पुनरुद्धार्य मातृकासरस्वतीभ्यो इतिसंपूज्य ४ पंचरत्न
ईकरमानन्दकरेपरस्यधाम्निसंस्थत्स्फुरणामंत्रेनि
पेशकलशेपाणि इत्यनेन त्रिरभिमंत्र्य कलशौ अर्कलाम्पायाम।
नाकारे सिद्धिज्ञानकरे परे प्रमहतत्वनिधे साक्षिवत् सकि
सर्वोपिणा इति वा त्रिरभिमंत्र्य सोहं प्रेरकः स्यात् देवताभ्यो
नत्वरूपिणी भूतापरामृताकारेमयिचित्स्फुरणाकृत इ
ति च त्रिरभिमंत्र्य पं ह्रौं नमः अमृते अमृतोद्भवे अमृतेश्व
रि अमृतवर्षिणि अमृतं स्रावय २ स्वाहा इत्यमृतेश्वरीगवे
गप्यावनवारमभिमंत्र्य पुनरमृतार्थं अमृतेश्वर्यै इतिसं
कृपूज्य ततः ऐं वद वद वाग्वादिनि ऐं क्लीं क्लिन्ने क्लेदिने

वि
री
१४५
164
145

ह्रेंदय २ महाक्षोभं कुरु २ क्लीं ह्सौः मोहं कुरु २ सौं ह्सौः इति दी
पिनीं विद्यया पंचवारमभिमंत्र्य ततस्तच मूलविद्यामष्टधा
जपित्वा तन्मध्ये च तत्र संपुष्प महारत्नं विविन्यस्य तद्वारपार्श्वयोः
कुलवृक्षं कन्यास्तन दलमोक्षो इति दक्षिणवामयोः संपूज्य
तदन्तः शक्तिचक्रे मन्त्रानि संपूज्य तन्मध्ये त्रिकोणमध्ये
विंदुमध्ये कामकलायां च समायाण प्रकारेण देवीमावाह्य
तावदंगन्यासयोगेन सकलीकृत्य गन्धादिभिः संपूज्य व
स्वमाणविधिना देव्यंगे लयांगे संपूज्य निधिमाद्याद्यष्टशक्ति
मातृरूपं कि च यथा रंगत्रवतान्नं संपूज्य वस्यमाणममरि
यागिनीमंत्रणादिः सकलाभ्यां जलिदेवा धूपदीपानि वे
द्यमहांकुशास्त्र वशीकरण्यानि पाशांकुशधनुर्बाणाख्या
हृदशमुद्राः प्रदर्शयन मस्कारपुरस्सरं यामयन इति विशे
षस्थापनविधिः ततस्तत्र तत्रैव विधिना श्रीपात्रं
पात्रान्तरं स्थापयेत् तेन मूलदेवतातिरिक्तावरणदेवता
पूजा समर्पणादिकं मूलदेव्यास्तर्पणं च विशेषा
र्घ्यवत्तत्रान्तर्गतसमादिपर्यन्तमावरणं च पूजा समर्प
णमस्य दानं च सामान्यार्घ्येन तेनैव कुर्यात् इति श्रीपात्रस्था
पनविधिः ततस्तदनुक्रमेणोत्तरपः पंचकारणपाद्या
चमनीयमधुपर्कार्थं पात्रं ह्यपश्रद्धजलेन तु पूर्णं नीयमधु
पर्कार्थं मधुपर्के ह्यमृतं येन च विशेषार्घ्यजलं किं चिद
नामूलविद्यया ष्टधा कृत्य गद्यवारमभिमंत्रयेत् मधुपर्के
तेकास्यपात्रं च विशिष्टनाम च तैमध्यहृत्पात्रान्तरेण श्लोकादितं कुं
केन गन्धपुष्पान्तन पचक्रयागेन लसद्वपदर्वीतामामाधौ।

निलिपेन पाद्यपात्रेत्यादिक तंतुलहूर्वांक मन्ता ॥

परागितागुग्गुलश्रीरवरोचनाइत्याष्टकंनिक्षिपेत् आचमनीय
पात्रेजातीफललवंगकक्कोलचूर्णानिनिक्षिपेत् उक्तद्रव्या
भावेनमहत्सुभावनयातंडुलान्निक्षिपेत् मधुपर्कपात्रेदधि
मधुघृतानिनिक्षिप्यविशेषार्घ्यविंदुनासंस्कुर्यात् द्रव्याभा
वेनलेनैवतन्मावनयापूरयेत् ततःस्वदक्षिणाग्रेपाद्यादि
पात्रविधानेनैवपुनराचमनीयपात्रमपिस्थापयेत् प्राण
शक्तौपाद्यादित्रयमेकस्मिन्नेवपात्रेदद्यात् ततःस्वगुरु
स्वादेवगतविधौविनियोगपात्रचतुष्टयंसामान्यार्घ्यवि
धिनाभास्वरणीपात्रान्मरेततःस्थापयेत् तेषांनामानिततोगुरु
पात्रंशक्तिपात्रंवटुकपात्रमात्मपात्रंचेतिगुरुपात्रंकोवि
दपात्रंगुरुपात्रंबालपात्रंशक्तिपात्रंवटुकपात्रंतन्मंत्रेणात्म
पात्रमात्माभिधानंमंत्रेणचेतितन्मंत्रेणतत्पात्रमभ
पात्राभिमंत्रयेत् ततःप्रोक्षणीपात्रोदकेनपात्राणिरोध्यतेनगं
ऐंह्रींश्रींऐंप्रथमकूटमयायप्रात्मतत्वात्मनेनमः ४ क्लीं
द्वितीयकूटविद्यातत्वात्मनेनमः ४ सौः तृतीयकूटशि
वतत्वात्मनेनमः ४ ऐंक्लींसौःसमस्तमूलमन्त्रायसर्वतत्वात्म
नेनमः इतिस्वात्मानंप्रोक्ष्यपुनस्तेनैवपाण्ड्भूमिपात्रोपक
रणानिवक्ष्यमाणप्रत्यस्तंवस्तुपुष्पंचसंप्रोक्षयेत् इत्य
र्घ्यादिपात्रस्थापनविधिः अथश्रीपात्रस्थापनाशक्तौविशे
षार्घ्यमेवत्राप्युक्तन्यासादिकंकुर्यात् अथमनसोपतःपात्रासा
दनप्रयोगः तत्रस्ववामभागेवन्दनादिनात्रिकोणषट्को
णवृत्तचतुरस्रात्मकंमण्डलंविलिख्यतत्रपीठवत्तत्स्थाप्यात्म
कंश्रीपरदेवतायाःकलशाधारमंडलायनमः इतिसं
पूज्यतत्राप्यत्ततालेनमाधारंसंस्थाप्यतस्मिन्नाधारे ४ मे

वि
शे
१६९

165
~~246~~
~~14~~6

पर्मप्रददशशकलात्मने अग्निमण्डलाय श्रीपरदेवतायाः
कलशाधाराय नमः इति संपूज्य तदुपरि भागादिशादित्यो
न शगवद्भ्रार्चिरादिदशकलाः संपूज्य तत्र क्षालितमं
मूर्षिते कलशं संस्थाप्य ॐ सूर्यमण्डलाय अर्थप्रदद्वादश
कलात्मने सूर्यमण्डलाय श्रीपरदेवतायाः कलशाधाराय
नमः इति संपूज्य कलशोपरि भागादिशाद्दक्षिणेन तपि
दिद्वादशकला संपूज्य तस्मिन्नपिकारभेदेन विहितेतोय
मम्भसवामृतं संसोगैपृथकाद्वेशुभाकैस्तकृतेद्ध्वे मू
लविद्यासहितविलोमानुलोममातृकाक्षरैः संभृत्य समाप्
येन वषट्गानुवनोङरूपांकितयषोडशानिमानदनानि
मारवेस्वरोः संपूज्य सकामप्रदषोडशकलात्मने सोमम
ण्डलाय श्रीपरदेवतायाः कलशामृताय नमः इति च संपू
भागादिशादाशिणेन अमृतादिषोडशकलाः संपूज्य तन्मण्ड
ले परब्रह्ममयं संचिंत्य सहरणीसहितपिधानपात्रेणाच्छा
दयत् स्वर्णमामाच्छादयेदिति कलशस्थापने विधिः
अन्यानि पात्राणि स्थापयेत् केचिन् मातृन्यन्त्रैः स्थापयेदिति संप्रदायः
॥ इति श्रीविद्यार्णवे नवमश्वासः ॥ अथात्मपूजा तत्र सन्नि
रतः त्रिकोणमण्डले साधारपात्रं संस्थाप्य कलशोदकेनापू
र्य विशेषार्घ्यविन्दुदत्तान्यदेहवन्दनादिभिरलंकृत्यात्मानं
इष्टदेवतारूपं ध्यायन् गुरुगणपतिपरदेवताः प्रणम्य मूला
धारादिब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं प्रावकेंदुलिनीं ध्यात्वा तदन्तरूपिणीं
मनोविद्याविभाव्य तेनेन्द्रतापूरणं तेसहेष्टदेवतारूपं सदे
भावयन्नात्मपूजां कुर्यात् प्राणपीठन्यास
सेन्यासदेहं योगपीठं तत्र ॥

विभाव्य हृत्कमलकर्णिकायां श्रीचक्राधिरूढां श्रीपरदे
वतां विभाव्य वक्ष्यमाणक्रमेण षोडशोपचारैः ॥ यथा श्र
योजलिपंचकं स्वदेहे समर्प्य धूपदीपौ निवेद्यान्तर्हवनं
कुर्यात् तत्र मूलाधारे षट्कोणे विभाव्य तन्मध्ये कालाग्नि
मेव कामाग्निं वा समनाद्यपन्यत्र प्रज्वलितं प्राणादिपंचवा
युभिः संवर्धितं कुण्डलिनीरूपपरदेवताधिष्ठितं चिदग्नि
मेतं विभाव्य प्रणवविततारादि मूलविद्यान्ते धर्माधर्महु
विर्दीप्ते स्वात्माग्नौ मनसा स्रुचा सुषुम्नावर्त्मना नित्यमक्ष
वृत्तीर्जुहोम्यहम् इदं जुहोमि स्वाहा इति पुण्यपापकृत्याकृ
त्यसंकल्पविकल्पधर्मात्मकं हविः सम्यक् समाहृत्यान्वा
ततः प्रणवविततारादि मूलविद्यान्ते प्रकाशामर्शहस्ताभ्या
मवलंब्योन्मनीस्रुचम् धर्माधर्मकलास्नेहपूर्णां वह्नौ जुहो
म्यहं ॥ ॥ धर्मं जुहोमि स्वाहा इति पूर्णाहुतिं दत्वा निरस्तनिखि
लप्रपंचो निष्कलब्रह्मरूपः साधकः ॥ किंचित्कालं तिष्ठेत्
ततो देवीरूपमात्मानं ध्यात्वा श्रीगुरुपादुकां प्रणम्य शिर
स्यनुपूर्णां ध्यात्वा तद्दिव्यपात्रशक्तिं नापि ना समर्प्यत्वन्ना
प्राणमर्द स्वात्मपूजा ॥ अथ शक्तिपूजा तत्र कंभावदृश्यम
तो श्रदीक्षितं कुलागमात्मविदं शान्तिः पूजायतेवलाहव
त्वेनो वाऽपि प्रभिषेकं समाचरेत् ॥ श्रादौ बालां सम्यक्पूजये
द्युवा ये समस्तच्चरेत्तन्मः सम्यक्पूजये स्मो शक्तिं ततो वदेत्प
विद्या कृत्स्ना होते मम शक्तिं कृत्यपे वाहृत्वा यां सम्यक्पूजये
च्छरेद्मनः सेरखारित स्याकरोम्भरदश्यामा या यावीनं सम्य
ग्वदेत् इति शक्तिशोधने ततः शोधितद्रव्यं तत्र श्रीयन्त्रे निक्षिप
त् तथा च श्रीक्रमे प्रोक्तशोधितद्रव्यं तन्मने नैववसंतिप

रवि
रो
१५०
166

त् स्वतंत्रे ग्रंथेद्रवमर्घ्यपार्श्वे निक्षिप्य प्रयतः सुधीः ॐ३।
गोलाद्रवेदस्य स्वयंभूकुसुमं तथा ग्रंथेदत्वा महेशानि
सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् सुधया वास्य दानेन योगिनीनां भ
वेत्प्रियः महायोगी भवेद्देवि पीठप्रक्षालितैर्जलैः भैरवां
त्रे पंचम्यास्तु परं नास्ति शाक्तानां सुखमोक्षयोः केवलैः पं
चमैर्वापि सिद्धो भवति साधकः इति तथा पूजयेद्दक्षपर्यं
कमध्ये मंडूकमथ ततः कालाग्निरुद्रमाधारशक्तिकूर्मम
नंतरम् वाराहं पृथ्वीकंदं सनालं केसराण्यपि पत्रंच
कर्णिकां चैव मंडलं च समर्चयेत् धर्मं वैराग्यमैश्वर्यं ज्ञा
नमज्ञानमेव च अनैश्वर्यमवैराग्यमधर्ममपि पूजयेत्
ज्ञानविद्यात्मकं चैवमात्मनश्चापि पूजयेत् गन्धपुष्पाक्ष
तादीनि दत्वा तत्रैव प्रपूजयेत् तस्योपरि कुलस्याग्र्य पूजानंदे
नमेव च पूजयेत्तु ततस्तस्यां पंचकामान्समाहितः ॐकारा
दिमंत्रैस्तु कुसुमैर्गंधसंयुतैः पूर्वपश्चिमोत्तरैर्दक्षपू
यकुलनायिका वाग्भवं कामराजं च स्त्रीबीजं कामराजकं
मात्मकं तेनतोदत्वा आधारशक्तिमहदेत श्रीपादुकां
तेनूदत्वा पूजयामि परं ततः अनेन मनुना तस्या ललाटे त
मनोहरं त्रिकोणान्तश्च संलिख्य सिंदूराद्यैर्वशानेन उत्तरंते
तस्यामूर्ध्नि त्रिकोणं च मंत्रमालिख्य साधकः महाप्रेतासनं
प्यवानां च पूजयेत्ततः ह्सौः सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनाय
नमः इति पूजयेत् कुलार्णवे गणेशं च कुलाध्यक्षं दुर्गां लक्ष्मीं
सरस्वतीं त्रिकोणाग्रतः संपूज्य वसेन मदनप्रियं स्तनयोः पृ
जपमस्त्राक्षेव तस्याः सुधाकरं उत्तरंतं च मौलौ गणेशं के
शाग्रे कुलाध्यक्षं ललाटके दुर्गां भ्रुवोस्तथा लक्ष्मीं रसनायां सरस्वतीमिति कुलार्णवे ॥

दत्तपादादिमूर्धान्तं वाममूर्धादि सव्यपादान्तं सृजये।
त्सर्वाः कलावै कामसोमयोः श्रद्धाप्रीतिः रतिश्चैव मादिमं
नकाशासेदृष्ट्वाः उक्तं तंत्रे सर्वैरेवं प्रपूजाहि सर्वकार्या
र्थसिद्धये ललितातंत्रे भगवत्यादि विशेषानामलिस्वः श
वाहिकाः पुकानवाहिकाचार्योवीर्यचाम्यानवाहिका श्रा
श्रेयोवापरासेया पूजयेन्नात्र साधकः श्रब्रह्मवनिवाल्मीसं
पुच्छस्त्रवनिभानवीवीनस्त्रवातिचाश्चेयीतात्त्वनामभिः
र्वेयेत वाग्भवाद्यैर्नमोन्तैः पूजयेत्प्रयमस्यौः उक्तं तंत्रे
पूजयेन्मदनागारे रक्तचन्दनचर्चिते भगमालामनुप्राय
र्चितावानन्तरंतथा ऐं क्लीं सौः ऐं ऐंक्लिन्ने ततःपरं सर्वा
णीति भगानीति वशमानय मंततः स्त्रीं ह्रीं क्लीं ब्लूं भगमा
लिन्यै नमः ऐं ह्रीं श्रीमिति मंत्रेण गन्धाद्यैस्तां समर्चयेत इत्या
पवाहनेनालिंगीवनासोमहृष्टारि श्रुतिवचविधानेनतां
षोडशोपचारकैः इष्टदेवीं प्रपूज्याथ सर्वसिद्धिपृष्णोभव
न श्रुर्वैयेद्गन्धपुष्पाद्यैः सशिवनदनांतरं मूलमंत्रं ततः
शैं नमः शिवाय ततः परम् यजेत्तसरुपाचारसंयोजाता
घसतकैः नारं वशमस्तोनावतदंगतदनंतरं समर्थये
द्याश्रुश्चार्थं त्रिकोणं चैव पूजनताय उक्तं तंत्रे श्रवपनेश।
रीं ऊं ऐं कामाख्यासमयामपि वज्रेश्वरीं कालिकां च ता।
श्चादि करवासिनीं महाचंडेश्वरीं नागपूजयेदत्र साधकः
नदनंतोनतोलश्चादन्नानाम्नूलमेव च शिवं च तस्य निर्दि
प्यगतनतरात्वमृश्यां पर्यासमेदोवत्नोसयन्माग्रोमन।
सात्त्वका पुष्पावत्मनानितमत्तसमीनेशमार्द स्वाहा
न्तयंमहामंत्रः आरंभेपरिकीर्तितः ततोजपोत्तम गंगाख्य

विद्याविभुवनेश्वरीम् प्रकाशाकाशहस्ताभ्यामवलम्बो
न्मनीभवं धर्माधर्मकलास्नेहांपूर्णामग्नौजुहोम्यहं स्वाहे
त्यायमहामंत्रःसूक्ष्ममार्गप्रकीर्तितः ज्ञानार्णवे शिवश
क्तिसमायोगोयोगएवनसंशयः सोत्कारोमंत्ररूपंचव
वनेस्तवनंभवेत् आलिंगनेनकस्तूरीकर्पूरंचुम्बनेभवे
त् नखदन्तक्षतादीनिभूषणानिविविधानिच मैथुनंतर्प
णंविहिवीर्यपानोविसर्जनं कुलार्णवे आलिंगनंचुम्बनं
चस्तनयोर्मर्दनंतथा दर्शनंस्पर्शनंयोनेर्विकाशोलिंग
घर्षणम् प्रवेशःस्थापनंशक्तेर्नवपुष्पाणिपूजयेत् या
मले संयोगाज्जायतेसौख्यंपरमानंदलक्षणं कुलामृतं
प्रयत्नेनशृङ्खलीपुष्पैर्लभेन्नरः तेनामृतेनहिध्यानसर्वेतु
ष्टाभवंतिहि यत्कामेकुलीमयीनतत्क्षणादेवसिद्ध्यति
ज्ञानार्णवे कुलद्रव्यंचसंशोध्यशिवशक्तिमयंप्रियेवी
नामृतंपरंब्रह्ममयंनित्यममृतरि ब्रह्मपात्रामृते
ष्टानिर्विकल्पःसदाशिवः श्रीविद्याक्रममभ्यर्च्य
रेत्रस्तमयोभवेत् इतिनेकाधितंज्ञानसारपश्रवरा
नेने सविकल्पस्तुसततंपापभाग्जायतेनरः
विचिकित्सापरोमंत्रीजायतेगुरुतल्पगः ब्रह्मनपव
वगारेहनिर्विकल्पःसदाभवेत् कुलार्णवे ॐ
लमृतेसमाराधयन्दद्यान्निवेदयेद्बुधः तदर्च्याणा
समाराध्यप्रजाशेषासमापयेत् शोधितंस्वकुलं
मृतसंस्था शोधनंमंत्रस्त्रीक्रमे गेंद्रमृतेप्रभ
नेस्वेब्रमृतवर्षिणोप्रिय ॥ ॥

देवीपदं शुकशापं प्रमोदयपदद्वयं अमृतं स्रावयद्वंद्वंअ
मृतेऽकृष्णगमकं स्वाहापदं ततो देवि शुक्रशापहिमेवेत्यपि
शुभैरवतनन्तरं स्मृतैः स्वगात्रिकस्य मेघतैः श्रद्धैरवैश्च देवेशी
येनो देवीं समभ्यर्चयेत् धूपदीपैश्च नैवेद्यैर्विविधैः कुलसा।
धकः विद्यायां वंदितां तां चतुःषष्टिरूपं चरेत् शिवागमे
च अविचारा षट्कात्रिंशत्पीठे शुक्रशापरोगेयदि वा रवनरके
यातिकुलमार्गात्स तेद्भव नस्माद्विचार्ययत्नेन शकात्रिंश
त्पीठेत्त्वयीः आनन्दकारये हीरस्ततोनिभ्रांतितः पिबत्
शीतसंहेपनः शक्तिशोधने विशेषवस्तुग्रहयोगविधौ वस
ते अथ पीठपूजा अथोयोगः पतवावेदिकन श्रीचक्रमभ्युद
समानतः पीठोपरि च गुरुपादुकां विद्यामन्त्राये श्रीमुख
कानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामीति संपूज्य दक्षिणे गग
णपतिश्री इति संपूज्य सर्वोपचारादारभ्यातलादि समया।
तलभावन पापद्मपरि च मंडूकाय च कालाग्निरुद्राय। ध
मूलप्रकृत्यै आधारशक्तये च कूर्माय च वराहाय अनंत
य पृथिव्यै अमृताम्भोनिधये रत्नद्वीपाय नानावृक्षमहो।
द्यानाय कल्पवृक्षवाटिकायै हरिचन्दनवाटिकायै मन्दा
रवाटिकायै पारिजातवाटिकायै पुष्परागरत्नप्राकारा।
य पद्मरागरत्नप्राकाराय गोमेदरत्नप्राकाराय इन्द्रनील
रत्नप्राकाराय वज्ररत्नप्राकाराय वैडूर्यरत्नप्राकाराय
माणिक्यमण्डपाय सहस्रस्तंभमण्डपाय अमृतवापिका
यै आनन्दवापिकायै विमर्शवापिकायै बालातपोद्गा
राय चन्द्रिकोद्गाराय महाशृंगारपरिखायै महापद्मा
टव्यै चिन्तामणिगृहराजाय पूर्वाम्नायाय पूर्वद्वाराय द

वि॰
सं॰
१५९

168

क्षिणाम्नायाय दक्षिणद्वाराय पश्चिमाम्नायाय पश्चिम
द्वाराय उत्तराम्नायाय उत्तरद्वाराय रत्नद्वीपवलयाय
महासिंहासनाय ततो महासिंहासने पंचप्रेतमयं ध्या
त्वा तस्य वायव्यादिकोणचतुष्टये तेनाश्रितान् ब्रह्मवि
ष्णुरुद्रेश्वरान्नीत्पामासितान् केयभोस्त्वनर्ध्वजानुपवि
ष्टांस्तेषांस्कन्देषु संलग्नमुमानशायिनमुदक्शीर्षं सदा
शिवमिन्दुप्रभं ध्यात्वा पूजयेत् तद्यथा वायव्ये ४ लांपृ
थिव्याधिपतये ब्रह्मणे नमः ब्रह्मप्रेतश्री ईशाने ४ वां
अब्धिपतये विष्णवे नमः विष्णुप्रेतासनश्री आग्नेये ४
रांतेजोधिपतये रुद्राय नमः रुद्रप्रेतासनश्री नैरृत्ये ४
यांवाय्वधिपतये ईश्वराय ईश्वरप्रेतासनश्री ४ हंसौः वियद
धिपतये सदाशिवाय नमः सदाशिवप्रेतासनश्री इति
पंचप्रेतासनं संपूज्य तस्य वायव्यादिकोणचतुष्टये
धर्मादिचतुष्टयं चप्रादक्षिण्येन संपूज्य तन्मध्ये माया
विद्यां संपूज्य तदुपरि पंचदशाफलविराजितानन्ता
यनमः इति संपूज्याष्टदलकेसरेषु मध्ये च मोहिन्यादि
वशान्तौ पीठपीठन्यासोक्ताः संपूज्य न्यासोक्तपीठमंत्रेण
समस्तपीठं संपूज्य तदुपरि श्रीचक्रं विभाव्य ४ समस्तप्र
कटगुप्तादिसमस्तयोगिनीमंत्रेण समस्तचक्रं संपूज्य बिंदु
चक्रे ४ मू ४ ऐं ह्रीं स्क्लीं ऐं भगवति क्लिन्ने कामेश्वरि स्त्रीं म
देमनवशंकरि सः त्रिपुरभैरवि ऐं विश्वे ह्रीं श्रीं श्रीमहावि
द्यमन्त्रसाक्षीश्री इति प्रणविद्यायाः संपूज्य पुनर्मूलेन त्रिः सं
पूज्य श्रीचक्रं पूरयुगात्मकं ध्यात्वा चतुरस्रत्रयेषोडशदलात्म
के प्रथमचक्रे ४ प्रथमचक्रस्य स्वार्थसाधकयोगात्मने नमः चतुर
॥
शारदाशारदया

त्मके मध्यचक्रे ४ द्वितीय ब्रह्मात्मने अष्टारत्रिकोणाविष्टा
त्मकान्तचक्रे ४ तृतीय मायात्मने इति संपूज्य पुनर्वायु
तृतीयवायुमध्यान्तरभेदेन प्रोक्तकर्मणा कूटत्रयेण सं
पूज्य नव्यामध्यचक्रत्रये ब्रह्मान्तरत्रये संपूज्य त्रिकोणचक्र
स्वकोणस्थत्रये मध्ये च पीठचतुष्टये संपूज्य बिन्दुचक्रे महा
मानपीठे हिरण्मयसहस्रदलकमलानमः इति संपूज्य
नरश्रयम् · ये चतुर्दशारदशारद्वयाष्टारमौत्रिकोण
विन्दुचक्रेषु षडासनानि संपूज्य चतुरस्रे ४ नादशक्तिश्री
षोडशदले विन्दुशक्तिश्री अष्टदले ४ कलाशक्तिश्री चतु
र्दशारे ४ ज्येष्ठाशक्तिश्री वामदशारे ४ रौद्रीशक्तिश्री ·
त्रिकोणे ४ सर्वानन्दशक्तिश्री इति नवशक्तीः संपूज्य षट्त्रिंश
त्तत्त्वात्मकं श्रीचक्रं ध्यात्वा ऐं ४ शिवशक्तिसदाशिवेश्वर
शुद्धविद्यामायाकलाविद्यारागकालनियतिपुरुषप्रकृ
त्यहंकारबुद्धिमनःश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणवाक्पाणिपा
दपायूपस्थशब्दस्पर्शरूपरसगन्धाकाशवाय्वग्निसलिल
पृथिव्यात्मने श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्या योगपीठाय नमः इ
ति समस्तपीठं पुष्पांजलिप्रक्षेपेण ध्यात्वा कामेश्वरमूर्तिभाव
यन्त्रव्यापनमुद्राप्रदर्शनमूलमन्त्रार्थपरमकामेश्वर
कामेश्वरमूर्तिं पूजयेत् तां संपूज्य तत्स्वरूपमध्ये प्र
नत्वा क्रां कल्पयामीति पुष्पाणि निक्षिप्य तदुपरि ४ ह्रीं श्रीं
महात्रिपुरसुन्दर्याः सकलचैतन्यानन्दमयीं श्रीकामेश्व
रीकामेश्वरमूर्तिं कल्पयामीति पुष्पादि इति योगपीठ
पूजा अथ श्रीचक्रपूजा तत्र प्रथमं सहस्रकमले श्रीचक्रे
ध्यानानन्दमध्ये देवीं ध्यायेत् ततो ध्यानं प्रवक्ष्यामि त्रिदशैः

वि
रो
१५०

169

~~150~~

सेवनीयकं ततः प्रधानिमां देवीं बालार्ककिरणारुणां
नवकुङ्कुमसंकाशां दाडिमीकुसुमोपमां पद्मरागप्रती
काशां कुङ्कुमोदरसन्निभां स्फुरन्मुकुटमाणिक्यकिङ्कि
णीजालमण्डितां कालालिकुलसंकाशकुटिलालकप
ल्लवां प्रत्यग्रारुणसंकाशवदनाम्भोजमण्डलां किंचिदर्धे
न्दुकुटिलललाटमध्यपट्टिकां पिनाकधनुराकारभ्रू
लतां परमेश्वरीं आनन्दमुदितोल्लोललीलान्दोलितलो
चनां स्फुरन्मुकुटसंघातविलसद्धेमकुण्डलाम् नवगण्ड
स्थलाभोगजितदर्पणमण्डलाम् विश्वकर्मोल्लिमितनास
वंशस्पष्टनासिकां ताम्रविद्रुमबिम्बाभरक्तोष्ठीममृतो
पमाम् दाडिमीबीजवज्राभदन्तपङ्क्तिविराजितां स्मित
माधुर्यविजितमाधुर्यरसमागरां अनौपम्यगुणोपेत
चिबुकोद्देशशोभितां कम्बुग्रीवां महादेवीं मृणाललि
तिभुजैः माणिक्यकङ्कणकेयूरभारशिबद्धैः प्रशोभितां रक्तो
त्पलदलाकाररम्यकोमलकराम्बुजां कराम्बुजनखज्यो
तिर्विराजितनभस्तलां मुक्ताहाररत्नोपेतसमुन्नतप
योधरां त्रिवलीवलनाकर्णमध्यदेशसुशोभितां लाव
ण्यकदलीतुल्यजङ्घायुगलमण्डितां गूढगुल्फपदद्वन्द्व
प्रपदाजितकच्छपाम् ब्रह्मविष्णुशिरोरत्ननिर्घृ
ष्टचरणाम्बुजाम् तत्रदीर्घाङ्गुलीभास्वन्नखव
ल्लिविराजिताम् शीतांशुशतसंकाशकान्तिस
न्तानहासिनीम् लौहित्यजितसिन्दूरजपादाडि
मरागिणीम् ॥ ॥

रक्तवस्त्रपरीधानां पाशांकुशकरोद्यताम् रक्तपुष्पनिवि
शोचरत्नाभरणमंडितां चतुर्भुजां त्रिनेत्रां च पंचबाणध
नुर्धराम् कर्पूरशकलोन्मिश्रताम्बूलापूरिताननाम् मदे
मृगमदोद्दामकुंकुमारुणविग्रहां सर्वशृंगारवेशाढ्यां
सर्वाभरणभूषितां जगदाह्लादजननीं जगद्रंजनकारि
णीं जगदाकर्षणकरीं जगत्कारणरूपिणीं सर्वमंत्रमयीं
देवीं सर्वसौभाग्यसुन्दरीं सर्वलक्ष्मीमयीं नित्यां परमा
नन्दनन्दितां एवं ध्यायेत्परेशानीं महात्रिपुरसुन्दरीं एवं
सैकेन ध्यात्वा मूलविद्याया शिरसि पुष्पांजलिं दत्वा पुन
र्हृदयकमले यथोक्तरूपां भगवतीं सांगां सावरणां ध्या
त्वा देवीं मानसैरुपचारैः संपूज्य नैवेद्यं दत्वा भोजनावसरे
नैवेद्यं देवै कुर्यात् तद्यथा तत्र मूलाधारे आत्मानलात्म
परात्मतानात्मन्यायात्मचतन्यरूपं चतुरश्रकुंडस्या
ग्निसमुज्वले कुंडे ध्यात्वा तत्र श्रीपरदेवतां ध्यात्वा तन्मुखे मू
लविद्यांते आहुतां जुहोमि स्वाहा इत्यादि आहुतीः सप्तपंच
मकाम क्रोध लोभ मोह मद मात्सर्याणि सप्तसामग्र्यक
मनः स्ववेणाग्रस्थेके इत्वा पुनः हृदयकमले भुक्तवतीं दे
वीं ध्यात्वा उक्तोपासना सर्वोपचारैराराध्य मूलविद्याय
थाशक्ति जपित्वा जपं समर्प्य मूलविद्यया व्यापकं विन्य
स्य कराभ्यां पुष्पांजलिं मादाय मातृकां भोजनं तेन कल्प
यित्वा शिवरूपस्य हृदावहादि श्रीचक्रराजदेवीं यथोक्तं प्र
सपरिवारां ध्यात्वा तेजोरूपतां मायाध्यानमुद्रया योगेण
मूलाधारात् कुंडलिनी सुषुम्णाध्वतया सहस्रदलकमलक
मेण हृदयात: स्फुरंतीं तां तेजोमयीं सुषुम्णामार्गेण ब्रह्म

वि
री
१५१
170

रश्मीनीलापरनेत्रः संगमेनामृतमहाम्बुधौ ह्वरोविश्व
म्याशिवशक्तिसामरस्यमस्यवमनुभूय २ ह्स्रैं ह्सकल
ह्रीं ह्स्रौं नमः श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि महापद्मवनान्तस्थे
करुणानन्दविग्रहे सर्वभूतहिते मातरेह्येहि परमेश्व
रि पद्मे देवदेवेशि त्रिपुरे देवपूजिते परामृतप्रिये श्रीप्र
सादिनि प्रकाशिनि हे देवदेवेशि भक्तसुलभे परिवारसमन्वि
ते यावत्त्वां पूजयिष्यामि तावत्त्वं सुस्थिरा भवरमावाहन
मेव सुस्थाय वरूपासापुराणपुनास्त्रिरेवरसुद्धासुद्दितक
स्मपुष्पान्नलोनतेजः समानीय श्रीपीठान्तः कल्पितमु
द्देशिरसिवस्त्ररत्नसुष्मानेसन्निवेशय कामेश्वरांकस्यामा
वरणां श्रीमहात्रिपुरीं सर्वावयवाभरणवतीं ध्यायन् न
मस्त्वार्थे श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि इहागच्छ २ इति स्थापिन्या
मुद्रया संस्थाप्य तयैवेह सन्निधेहि इह सन्निधेहीति सन्निधा
पनमुद्रया सन्निधाप्य पुनस्तयैव सान्निरुध्य स्वेति सन्नि
रोधिन्या सन्निरुध्य तयैव सम्मुखीभव २ इति तन्मुद्रया
सन्मुखीकृत्य तयैवावगुण्ठिताभव २ इति तन्मुद्रयाव
गुण्ठ्य देवीं गन्धपुष्पाक्षतविन्यासेन सकलीकृत्य तयैव धेनु
मुद्रयामृतपारयाभिषिंचन अमृतीकृत्य तयैव महा
मुद्रया परमीकृत्यैना आवाहनादि नवमुद्राः प्रदर्श्य ततो
मूलविद्यास्त्रैलोक्यदीपिनीविद्यामकारादिक्षकान्तामान्
काचार्च्यमनुदेवीं त्रिः सम्पूज्य ४ श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रूं गणपतये का
लिकेश्वः सकलह्रीं ह्रीं क्लीं क्लौं इति नीवत्स्या सविद्यापादस्थ
हृदयकमलेनीव संस्थाप्य प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् तत्पूर्वो
क्तमातृकान्यासं .... देवी हृदयं संस्थाप्य तन्मन्त्रैः

सकृद्धापवेत्ताश्चैव प्राणप्रतिष्ठां विधाय ततः संक्षोभद्रा
विणाकर्षिणावश्योन्मादमहाङ्कुशाखेचरीबीजयोन्याख्या
नवमुद्राः प्रदर्श्य द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः क्रों ह्स्खफ्रें ह्सौः। प्रति
येकैकबीजोच्चारणपूर्वकमेकैकां मुद्रां प्रदर्श्य ऐं ह्रीं श्री
तिदशमुद्रां क्रों क्रों इत्यंकुशमुद्रां प्रदर्श्येति पेत्रमुद्रां द्रां द्रीं
क्लीं ब्लूं सः यां रां लां वां सां इति दशभिर्बीजैर्वाणमुद्रां च प्रद
र्श्य ५ मू श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपादुकां पूजयामीति देवीं
संपूज्य पुन ५ मू॰ श्रीत्रिपुरसुंदरीपादुकां तर्पयामीति स
र्वहस्तानामिकाङ्गुष्ठाभ्यां विशेषार्घ्यबिंदुभिस्त्रिवारादनू
नमष्टोत्तरसहस्रावधि यथाशक्ति परदेवतां मुखकमले
तर्पयित्वाऽऽसनादिषोडशोपचारान्कुर्यात् तत्र मूलविद्या
मुच्चार्य भगवति श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि इदमासनं क
ल्पयाम्यत्रास्यतां भवेति वा द्वितीयोऽध्याचामनकालेऽनेजसाय
सनमपास्यैनं कल्पयित्वा देव्या वामभागे निवेश्यासिंहास
नपुष्पमुद्रां प्रदर्श्य मणाम्यहं देहि देहि देवि इदमिदं गृहाण स्वा
हेति शिरसि प्राग्नमुद्रयानिवेद्य मूलेन पुष्पांजलिं दद्या
त् ततो मूलमुच्चार्य श्रीमहात्रिपुरसुंदरि स्वागतमस्तीति कु
शलमुद्रां प्रदर्श्य मूलेन पुष्पांजलिं दद्यात् ततो मू॰ श्री
महात्रिपुरसुन्दरीपादुकायै पाद्यं कल्पयामि स्वाहेति दे
व्याः शिरसि सामान्यार्घ्याक्किंचिज्जलमुद्धृत्य दद्यात् ततो नि
वेदनमेचेणानिवेदां मुद्रां प्रदर्श्य पुष्पांजलिं दद्यात् त
तः पाद्यपात्राज्जलमुद्धृत्य ५ मूः श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपा
दुकायै पाद्यं परिकल्पयामि नमः इति देव्याः पादयोः पा
द्यं दत्वा प्राग्वन्निवेद्य पाद्यमुद्रां प्रदर्श्य पुष्पांजलिं दद्यात् प

वि
र्मी
१५२
171
752

वेश्राचमनीयं परिकल्पयामि स्वधेति मुखे मधुपर्कं
परिकल्पयामि स्वधेति मुखे इति दत्वा तन्मध्ये मदर्थं
ततः पुनराचमनीयपात्रस्थशुद्धजलेन सर्वेवराचा
मनीयं मुखे ततो रत्नपादुके तपनीयपादुके परि
धाप्य स्वविग्रुरे रत्ननिर्मिते स्नानमंडपयामादिस्वा
नार्थं शक्रादिगतमिति धार्यं रत्नपादुके परिधाप्य।
स्नानमंडपे नीत्वा स्नानवस्त्रं परिधाप्य कनकासने स
मुपविश्य प्राग्वदर्घ्यपाद्याचमनीयानि दत्वा ४ मूल
मुच्चार्य श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपादुकायै स्नानीयं परि
कल्पयामि नमः इति सुगन्धितैलामलकादिस्नानीय
द्रव्याणि परिकल्प्य प्राग्वन्निवेद्य महाराजोपचारवद्
भृंगाहतेन केशप्रसाधनानि विधायोष्णोदकेन नि
मलस्नानं कारयित्वा वैदिकपौराणिकमंत्रैः पंचगव्यैः
पंचामृतेन च स्नापयित्वा पुनः शुद्धजलेन स्नापयि
त्वेक्षुरसनारिकेलसलिलमनसास्वादिविविध
फलरसैः कर्पूरादिसुवासितैः स्नपयित्वा पुनर्गं
नाभिषिच्य देवांगनाभिः सुवर्णादिघटैर्नानाती
र्थोपयतैः सलिलैः स्नपयित्वा प्राग्वत्स्वच्छांजलिं।
मूलेन दत्वा स्नानमंडपमध्यप · श्रीनी
मकल्पयित्वा केशाम्बुमार्जनार्थं वस्त्रं दत्वा जलप
नपवने कारयित्वा नानारत्नखचि
तेरुक्मसूत्रलहंबेत
भूमिदे · ।

ओंह्स्मूलेनाभिमंत्र्य बृहस्पतिदेवताभ्यां वासोभ्यां नमः इति
संपूज्य ५ मू॰ श्रीमहात्रिपुरसुंदरीपादुकायै वाससी प
रिकल्पयामि नमः इति परिधाप्य वस्त्रमुद्रां प्रदर्शयेत् पुन
राचमनीयं निवेदनं पुष्पांजलिं दानेवतन्तापद्ववस्त्रभ
ब्रह्मणोदितं त्रिविनवाकर्णसूत्रं विष्णुदेवताय कंठसूत्र
यं नमः इति मन्त्रेण देव्यै समर्प्योपवीतमुद्रां प्रदर्शयेत् मू॰ श्री
महात्रिपुरसुंदरीपादुके परिधाप्यासि त्रिपुरे रत्नमिति श्री
गन्धनिर्मल - मलेकारस्यमेउपमिति प्राकालकारमंउ
पनीत्वसिंहासमुपवस्यालंकारान्गुरुनोनिधायाम्व इति
ओंह्स्मूलेनाभिमंत्र्य विश्वदेवनेभ्यालंकारेभ्यो नमः इति
संपूज्य मू॰ श्रीमहात्रिपुरसुंदरीपादुकायै मुकुटाद्यलंका
रणानि परिकल्पयामि नमः इति सामान्यत उक्त्वा विशे
षतो मुकुटाय परिकल्पयामि नमः इति मुकुटललाटाभ
रणाकर्णपूरहारग्रैवेयकांगुलीयकमालाभिकाररत्नस
मालावलीकर्णोत्तमांशभूषणानवयोनांगुलीयदग
ल - हारमध्यभातललंतिका - केयूरवलयवाजु
वेष्टनसीमन्तिकांगदभूषणभूषणनाभिभूषणरत्न
मालामणिमेखलाशृंगखलादन्तरकर्णिकानीवीर
त्वजान्तभूषणपादांगुलीयकनूपुरगुच्छकापादकटक
हंसकहारचामरिकामुविपत्रकमितिवनातिशाङ्करमेख
शृंगाररत्नतारकादिभिर्नानाविधैः स्वलंकरणैरलंकमर
देवनिवेदनमंत्रेण निवेद्य पुष्पांजलिं दत्वा भारणमुद्रां
प्रदर्श्य रत्नपादुके नयनीय ५ श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपादु

वि
शी
१५२
172
153

काश्रगमारुह्यपंचवायगुरुः सर्वयागमेरुपमायाहि
परिवारगणैः सहेति शाकाञ्चनवामृगादिनानोप
करणहस्ताभिः शक्तिभिः सहयागमेरुपनीताका
मेश्वरांकेभगवतीं समुपवेश्यपरिवारदेवताश्च य
थास्थाने समुपवेशयेत् ततः श्रीचक्रमारूढां श्रीत्रि
पुरसुन्दरीम् इत्यादिध्यानक्रमेण ध्यात्वा मूलेन पुष्पां
जलिं दत्वा चन्दनागुरुकर्पूरकस्तूर्यादिगन्धपंचकं प
णोहृष्टहाद्धनसंसर्गेणप्राणपङ्कजमिति पंचविधगन्धे
नदत्तमेवाभागवत्यास्याविरुद्धदेवतायगन्धायनम इ
तिसंपूज्य ध मू॰ श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपादुकायै गन्धं प
रिकल्पयामीति गंधं समर्प्य भागवतिवेद्य गन्धमुद्रां प्र
दर्श्य पुष्पांजलिं दत्वा सुगन्धसद्रूपाणि नानाविधपुष्पा
णिनीयमानस्य वनस्पतिदेवताभ्यां पुष्पेभ्यो नम इति संपू
ज्य ध मू श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपादुकायै पुष्पाणि परि
कल्पयामि वौषडिति पुष्पाणि निवेद्य पुष्पमुद्रां प्रदर्श्य
पुष्पांजलिं दत्वा धूपपात्रादिरूपं धूपमानीय प्रोक्ष्य धेनु
मुद्रयामृतीकृत्य सौरभेन जमसाहेति दर्शयेद्गो
गासनामिश्रितगुग्गुलेवानेः स्तिष्टं गेगान्धदेवताय धूपा
यनम इति धूपं संपूज्य ध म वनस्पतिरसोत्पन्नो गंधाढ्यो ग
न्धउत्तमः आघ्रेयः सर्वदेवानां धूपोयं प्रतिगृह्यतां श्रीमहा
त्रिपुरसुन्दरीपादुकायै धूपं परिकल्पयामि नमः धूपमु
द्रां प्रदर्श्य वामभागे घण्टां निधाय पात्रेज्योत्स्नायधेनुमु
द्रयामृतीकृत्य पुनः परमेश्वराभिमुखं वामहस्तेन वादयन्

दक्षिणहस्तेन धूपपात्रं चालयन्नीचैर्धूपं निवेदयन्मन्त्रं देव्यै
वामभागे निधाय घण्टां दीपपात्रं गोघृतेनापूर्य तस्मिन्कर्पू
रगर्भितां वर्तिं निःक्षिप्य ह्रीमिति प्रज्वाल्य धेनुमुद्रयामृ।
तीकृत्य विश्वदेवताय दीपाय नमः इति संपूज्य ५ मूलय
कारो महादीपः सर्वज्ञानस्तिमिरापहः सबाह्याभ्यन्तरंज्योति
दीपोयं प्रतिगृह्यतां श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपादुकायै दीपं।
परिकल्पयामि नमः इति दीपमुत्सृज्य दीपमुद्रां प्रदर्श्य पा
त्रान्निवेद्यं घण्टावादनपूर्वकमुद्दीपं प्रदर्श्य तत्पात्रं देव्यै
दक्षिणभागे निवेश्य देव्यग्रे चतुरस्रं मण्डलं जलेन निर्मा
य तस्मिंस्त्रिपादं नानाव्यञ्जनैर्भरितं षड्रसोपेतं पंचविध।
नैवेद्योपेतं तस्मिन्मण्डले संस्थाप्य पात्रं निधाय मूलेन निरी
क्ष्यास्त्रेण संप्रोक्ष्य तेनैव वक्रदृग्भिः संताड्य कवचेनावगुण्ठ्य
न्तु मः वौषडित्यनेन समानाभिमन्त्रितेन जलेन पुनः प्रताक्ष्य
मन्त्रेण चक्रमुद्रां प्रदर्श्याधोमुखवामकरेण नैवेद्यं स्पृश
न् यमिति वायुबीजं वारानेन सप्तधा जप्त्वा तद्दोषान्संशोष्य
धोमुखदक्षिणकरेण स्पृशन्रमिति वह्निबीजं सप्तधा जप
न् तद्दोषान्संदाह्योर्ध्वमुखवामकरेण स्पृशन्वमिति
बीजेन सप्तधाभिमन्त्रणेन तदमृतीकृत्य मूलेन विशेषार्घ्य
बिन्दुभिः प्रोक्ष्य विश्वदेवताय नैवेद्याय नमः इति संपूज्य
तेन सप्त मूलेन सप्तवारमभिमन्त्र्य ग्लौं क्लीं कामदुघेऽमृ
तवर्षिणि विश्वरूपे स्वाहा। श्रीं श्रीं श्रीं इति कामधेनुविद्यया धेनु
मुद्रयामृतीकृत्य देव्यग्राग्रवयाचमनीयं दत्वा मूलविद्यया
देवीं संपूज्य पात्रान्तरे जलमस्तीकृत्य तुलकेनादापवा
मदृष्टेन नैवेद्यपात्रं स्पृशन्मूलमुच्चार्य मागाधे साधु पाये

त्रि
सं
१५४
173
~~154~~

सपरिवारायै सर्वात्मिकायै भगवत्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी
पादुकायै नैवेद्यं परिकल्पयामि नमः इति नैवेद्यं परितो जल।
कोदकं संप्रेक्षयेत् ततः कृतांजलिर्मूलमुच्चार्य श्रीमहात्रि
पुरसुन्दरि हेमपात्रगतं दिव्यं परमान्नं सुसंस्कृतं पंचधा षड्
रसोपेतं गृहाण परमेश्वरि इत्यनेन ग्रासमुद्रामनुनानिवेद्यं
पात्रे जलमसृत्वा कृत्य देव्या दक्षिणहस्ते तज्जलं किंचिद्
दत्त्वा ओं अमृतोपस्तरणमसि स्वाहेति देव्यै ग्रासखवामके ग्रा
ग्रासमुद्रां विकचोत्पलसन्निभां दर्शयन् दक्षिणहस्तेन प्रा
णादि पंचमुद्राः प्रदर्शयेत् तद्यथा ओं ऐं प्राणाय स्वाहेत्यंगुष्ठे
न कनिष्ठानामिके स्पृशेत् ४ ओं क्लीं अपानाय स्वाहेत्यंगुष्ठे
न तर्जनीमध्यमे स्पृशेत् ४ ओं सौः व्यानाय स्वाहेत्यंगुष्ठे
नानामिकामध्यमे स्पृशेत् ४ ऐं क्लीं उदानाय स्वाहेत्यंगुष्ठे
नानामिकामध्यमातर्जनीः स्पृशेत् ४ ऐं क्लीं सौः समानाय स्वा
हेत्यंगुष्ठेन सर्वाः स्पृशेत् इति प्राणादि पंचमुद्राः प्रदर्शयन्
च ग्रासान् गृहीत्वा कृतांजलिर्मूलविद्यामुच्चार्य ऐं ब्रह्मात्म
नव्यापिका श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी तृप्यतु पुनर्मंत्रे क्लीं विष्णुा
तनव्या ४ मू. सौः शिवतनव्यापिका ऐं क्लीं सौः सर्वतनव्या
पिका इति वै ग्रासचतुष्टयं ग्राहयित्वा कृतांजलिर्मूल
विद्यामुच्चार्य नैवेद्यमुद्रां करद्वयेन प्रदर्शयेत् ४ मू. श्रीम
हात्रिपुरसुन्दरि विश्वात्मसदाशिवः सौभाग्यविविधानेकभक्ष्य।
पुकान्नैवेद्यामितरद्विसान्नगायैर्नुपाणानत इत्यनेन मंत्रे
णपुष्पांजलिं समर्प्य नैवेद्यनानेन हस्तोदकेन सपरिवारायै दे
व्यै निवेदयेत् ततः स्वर्णादिपात्रस्थं कर्पूरादिसुवासितं
नैपेनसुरद्यामसतोकन्न ४ मू श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि नमस्ते देव

शुद्धं यत्कृतिभिः स्वच्छं शोभनम् परमानन्दसंपूर्णं गृहाणाजल
भक्तमम् इति देव्येन तं निवेद्यास्त्र मे वणाजवनिकाभज
नस्थलं सर्वेभ्यो वृद्धवाद्यपनं धूं जानो परदेवतां ध्यायेत् त
यथा ब्रह्मशाद्यैः सुरसममभिनः स्थापविष्टैः समन्ताशिनद्धा
लक्ष्मनन्तानिकरैर्वीज्यमाना सखीभिः नर्मक्रोशगृहसनप
राथोक्तिभोक्तृनन्दसंतौ मौक्तिपात्रे कनककचोटिनेषद्रसाच्छि
तासा इति ध्यात्वा मूलविद्यां दशधा जपित्वा तत्पंसमर्प्यंप्र
कृत्वतीत्समीदेवीं विभाव्य पश्चात् पूजयेद्यथायोगान्तरेव जलमपर।
तौक्तल्यगंप्रमस्तानमसिस्वाहेति देव्याहस्ते उपयोपशन
नंदत्वात्नन्धाशिनेविभाव्यगतमारेनैवेद्यसमुद्धायने
स्यादिशिस्थापयेत् ततो मुखेशान्तस्यातेगोत्तपाद्ः
संशोध्य हृल्लसुखमलाल नाचंदेव्ये जलेकारे दनेनाचंम
गन्धपुष्पाणि दत्वा गंडूषार्णिकारयित्वा करेण शकलैर्द त
धावनं कारयित्वा पुनर्गंडूषार्णिकारयित्वा चरणप्रक्षाल
नमाचमनीयं च दत्वा कर्पूरादिना ताम्बूलार्पणमिश्रताम्बूल
मानीय योस्त्ववन स्यात् देवतायैः ताम्बूलायं इति संपूज्य मू·
श्रीमहात्रि· पादुकायै नमः तांबूलं कल्पयामि नमः इत्युक्त्वा मू·
श्रीमहात्रि· नमालनदकर्पूरपूगभारमर्यागतं संशोधितं
ताम्बूलं तन्मूलं परिगृह्णन्तामिस्व तेजोहं हूं हूं हं सः मि दमि
देशहाणस्वाहेति देव्येताम्बूलंनिवेद्य पाननमुदया प्रणम्य
मू· श्रीमहात्रि· श्रीपादुकां पूजयामीति संपूज्य वस्त्राणि
कौशेयपुत्नाविधाय सत्कौ इति नमस्कारमुद्रां बद्धा मूलेन प्रणा
म्यपदर्शपहमिति मन्त्रेनाशक्तिंचंदनं दत्वामाविलोमेन नमल
विद्यया प्रमथादिनेमोक्तकालवैः पुष्पमालकाश्चानेषदेव्या।

वि
सो
१५५

174

155

देहेगन्धपुष्पाक्षतैः संपूजयेत् षडंगपूजामपिदेव्यादेहे
योदेहेतिलयोगपूजांविधायसंतोभिन्यादिमुद्राः प्रदर्शये
शेषार्घ्यविंदुभिर्ह्रीवींमहस्तेनसमर्प्यावरणपूजांकुर्यात्
प्रबलयोगपूजाननेशान्ते समूलेमीत्कावलीरनुलोम
विलोमगैः तन्नन्स्यानेषुदेवंगगन्धांभोज्यकपुष्पकैः प्र
जयित्वाप्रथमतः षडंगैः पूजयेन्नपीः लयांगमतन्स्येप्रे
देवताभावसिद्धिदेषडंगावरणावकेकल्पोक्तविधिनाय
नभोगांगेनन्समोदेहेदेवताप्रीतिकारके प्रबलयाङ्गमो
गाङ्गपूजानन्तावशपकोलयोगेकल्पयुदेहेदेव्यास्वपरमे
षरीतेन्तानार्णवोक्तत्वात् प्रबलयोगभागांगेमनहृयसम
नेदेवगुह्योविशेषमाह कुलार्णवे मूलमंत्रेणदीपिन्यामा
लिन्याद्यैरकेनचत्रिवारेप्रेतयेदेवंदेवगुह्यहिरितीरिता
देनकालीमतेकारिमतेतन्मूलमंत्रेणदीपिन्यामग्रमस्मा
ध्याविंदुभिः त्रिवारंप्रोतयेदेवंदेवगुह्यहिरितीरिताइतिविगुरा
सोवाक्तत्वात् प्रबसमष्टिपूजाव्यष्टिपूजावकर्तव्यानतुके
स्वच्छन्दसंग्रहेसंमष्टिपूजाथारंभेषष्टिपूजावसानके
नेव्यासिद्धिमिच्छेद्धि देवताप्रतिकारिणीरश्मिरूपामहा
देव्याः स्वच्छाभरणाभूषिताः स्वच्छादर्शोयथायत्रतत्थे
वशतांविम्बिताः प्रतिविम्बितेदेवानांपूजाशास्त्रोक्तमार्गेण
समष्टिपूजासाप्रोक्ताव्यष्टिपूजानन्तयोध्यानेरश्मिरूपामहा
देव्याप्रत्यङ्गानितदेवताः श्रीमत्स्वयंगलीनाःस्ताः सर्वेस्व
वहाः एवमुक्तादेव्यांगेयावलीनायेतद्देवताः विलीभूतान्वि
भावंतन्नन्स्यानेषु हेतीकः देव्यांगेषुयजेत्स्वव्यष्टि
पूजासमी ॥ ॥

रितेतिश्रुत्वारंभपूजाप्रारंभेव ॥ सू॰ सर्वविघ्नेयपरेदेविपश्च।
सन्तवरूपेयश्चनन्तादेहिदेवेशिपरिवारार्चनायमेशंत
पुष्पांजलिंदत्वावरणपूजामारभेतेतिसंप्रदायः तात्रवेय
फवमायाहंसः सोहंश्रीविद्यायासर्वसौभाग्यजननीयाड
केपूजयामिवनन्त्यंतमनुनादेव्यैदद्यात्पुष्पांजलित्रयम्
मरुशेयेयात्निष्टुहोततः संप्रार्थ्यपेद्दुधाः सर्वमन्त्रमयेदेव
सर्वदेवनमस्कृते अनन्तादेहिदेवेशिपरिवारार्चनायमे
शंसंप्रार्थ्यदेव्यगात्रिगंनाविस्फुलिंगवद्बहुतवेहः सम
स्तावरणदेवतारश्मिरूपिणः देव्यंतयाः स्थिताः स्वस्था
नेषुपरिचिंतयेत् मनुश्चन्द्रः कुबेरश्च लोपामुद्रा च कामरा
ट् अग्निर्नन्दिःसूर्यश्चविष्णुस्कन्दशिवास्तथा दुर्वासावत
पाशक्रतन्मनीवरुणास्तथा यमराजोनलोनागराजोवा
युवुधस्तथा ईशानस्तुरतिश्चैवनयानारायणस्तथा ब्रह्म
णीवामहादेवुपासकाःपंचविंशतिः पंचरूपासिनाविद्या
नायम्बमनुसमुपासिकाः नवीयाविद्वकेस्मिन्विशेषाद्योम
नेनव पूजनीयाप्रयत्नेनतारत्रयपुष्टः क्रमात् श्रुकपाल
नाश्रीमनविद्याश्रीपादुकाततः पूजयामिनमस्वाकायज
स्यैवोपचारकैः पाशांकुशधनुर्वाणधारिणीरक्तविग्रहाः
वितनीयाप्रयत्नेनसर्वसौभाग्यदायकः दर्शयेद्यात्निमुद्रा
वैसर्वसौभाग्यवाचरेदा अनेनक्रमयोगेनविद्यासंस्प
जनयेत् विद्यादन्ममयोःपूजापुष्पांजलिविधानतः निवे
दयेन्महादेव्यैतर्पणादिसमाचरेत् एतस्मिन्समयेदेवि
नित्यानित्याःसमर्चयेत् विभाव्यवमहाम्यश्रदत्तप्रवानत
क्रमात् रेतामहात्रिपुरदेवाशीपवंपंचाविभागतः प्रतिप

त्रि
क्रो
८८

175

156

तिथिमारभ्ययोर्ग्गोमासमन्नमर्हिजेयकेकोपूजयेत्रिमां।
महासौभाग्यभाग्भवेत् क्रमपदेत्रिविद्यादिकामेश्वर्यं
न्तमेवहिपवैकव[illegible]हात्माचरशान्तेक्रमतोयजेत् का
मेश्वर्यादिकानित्याविविशेताः क्रमाद्युजेत् पंचोपचारै।
गैन्याद्यैः श्रीपादाम्बुजविद्भिः तन्निहिषामसुस्त्रार्यंतारः
तयसंपुटे ३स्त्रार्यामृकानित्याश्रीपादुकांपूजयामिवन
मः पदेमहादेविसर्वशापक्रमः स्मृतः कामेश्वरीमहानि
त्यानन्तोवैभगमालिनीनित्यक्लिन्नामहानित्याभेरुण्डाव
ह्निवासिनीमहाविद्येश्वरीनित्याशिवदूतीनथैवत्वरिता
चमहादेविननोवैकुलसुन्दरीनित्यानीलपताकावि
जयासर्वमंगलाज्वालामालिन्यथननोविचित्रात्रिपुरसुंद
रीरक्तांरक्तकुलांगलेपनारक्तभूषणापाशांकुशौय
वीणपुस्तकेचाक्षमालिकालिकां वरभीतिवदयतीत्रै
लोकवशकारिणीं एवंकामेश्वरींध्यायेद्दशपसौभाग्य
वाकरी करदेवनमप्रस्यानुयन्त्रेसमसुतिं नानाभू
रणांसंपन्नांत्रैलोक्याकर्षणक्षमां पाशांकुशौपुस्तकंचलो
कागतलोचिनीं वरंचैवाभयंचैवदयतींविश्वमातरं एव
ध्यायेन्महादेवींभगमालांविचक्षणः रक्तांरक्तांगवसनु
वेदचूडांत्रिलोचनां स्मितपद्मकोमलाशांलोचनांचलमू
तो पाशांकुशाकपालंचमहाभीतिहृदेतथा दधतीसम
रेत्निमयीकूर्मोपयासनसंस्थिता चन्द्रकोटिप्रतीकाशांसर्व
नीमस्तरदेवे नीलकंठंत्रिनेत्रंगोचनानाभरणभूषितो रुद्र
नीलस्फटिकाभातिशाविकारहतशोभितो पाशांकुशौकपा
लेचक्रांगरकावरदाभयं दधतींचिन्तयेद्रे ॥

वीभेरुण्डाख्यविषनाशिनीम् ध्यायेत्तमस्त्ववर्णाभांनानालंका
रभूषितां पाशांकुशौस्वलिंकेंचशक्तिंचवरदाभये दधतीं
रत्नमुकुटांदेवींवैवह्निवासिनीं जपाकुसुमसंकाशांरक्ता
ब्जकांविराजितां माणिक्यभूषणांनित्यांनानाभूषाविभूषि
तां पाशांकुशौकपालस्थसुधापानविघूर्णितां ग्रभयंद
धतींध्यायेत्महाविषस्वरींपरां दूर्वावर्णांत्रिनेत्रांचमहासिं
हासनासनां शंखानिचापबाणांश्चसृणिपाशौवराभये
दधतींचिंतयेन्नित्यांशिवदूतींशिवांपरां मणिमोधीरक्त
सौत्राविवरणांभुजशोभितां गुंजारुणांनरपाहींदुकेयूरां
रत्नभूषितां द्विजनागस्फुरत्कर्णांभूषामरुणांत्वरितां नील
कौविनयसितवरगुञ्जाकपालिनीं केशनीशिखिपिंछा
ञ्चलिकेतनविराजितां स्फुरत्सिंहासनयोःकामस्मरेत्ती
तोत्रुयः ध्यायेद्देवींमहेशा कदम्बवनमध्यगां रत्नमंडप
मध्ये तु महाकल्पवनान्तरे मुक्तातपत्रच्छायायांरत्नसिं
हासनेस्थितां घनदच्चरत्नघटितमुकुटांरत्नकुंडलां हारग्रै
वेयसद्रत्नविचित्रांकस्तुणोज्ज्वलां हारमुक्तालसद्भूषांगु
कदेशमाविराजितां हीरमणीरत्नभंगारक्तोत्पलपदोज्ज्वलां
गुह्यांगरागसंभंगांकर्पूरशकलोज्ज्वलां पुस्तकंचाभयं
वामेदक्षिणेवाक्षमालिकां वरदानरतांदिव्यांमहासार
स्वतप्रदां एवंध्यायेन्महानित्यांदेवींश्रीकुलसुन्दरीं एवं
नित्यांमहादेवींचिंतयेद्देशिकोत्तमः शुभ्रवस्त्रासनांनि
त्यांवरकुंदसमप्रभांति सुप्रसन्नांशशिमुखींनानारत्नवि
भूषितां घनत्तमुक्ताभरणांस्त्रवंतीममृतद्रवं वरदाभ
यशाभाद्यंस्मरेन्नीलपताकिकां ध्यायेद्देवींमहानित्यास्व

वि॰
कौ॰
८५

157
176

र्णाभरणभूषितां उद्यद्दिनकरकांतिस्वर्णाङ्गकविद्योति
तां महासिंहासनसंस्थां ज्वालामालाकरालिनीं त्रीशखे
खङ्गखेटत्रिशूलडमरुतयापानपात्रंचवेरद्दधतीं शत्रु
नाशिनीं शुभ्रांगीं ज्ञानदानिरतां विविधवसनां सदा विवि
धरत्नकांतिसंविचित्राङ्गभोजनां वरदाभयशोभाढ्यां
नानाशास्त्रपरीक्षकवितत् बालार्कमंडलाभासंचतवीत्रि
लोचनां पाशांकुशशरांश्चापं धारयंतीं शिवां श्रये इति ध्ये
इशानिमाधानानि एतस्मिन्समये देवि गुरूंस्तु पूजयेद्बुधः
ध्यानयोगमनसा गुरुपंक्तिं च पूजयेत् गुरुमंत्रेण नामा
पि नित्यशः पूजयेद्गुरून् त्रीन्गुरुत्रयमध्यमाभ्यां च गुरूंस्त्वमकांपू
जयेत् आनन्दनाथशब्दान्ता नाम्नांताः शक्तयः क्रमात् गुरुं
पूजयेद्देवि परमादिगुरूंस्तथा परापरगुरूंश्चैव परमेष्ठि
गुरूंस्तथा गुरुपादुकां पूजयेद्देवि नत्वा ततः श्रीगुरुपादुकाः इति
सामान्येनादेवि गुरुपादोदकैः पूजयेत् आदौ दिव्यनाथश्च
ज्ञानानन्दश्च सदाशिवः इच्छाशक्तीश्वरश्चैव श्रीविकारुद्रएव
च रौद्रीविन्दुस्तथा मेघाचन्द्रस्तथा वामापराभिधा रुद्रसंख्या
श्चादेव्यौ वामनकश्च सनन्दनः सनातनश्चापि सनत्कुमा
रस्तथैव च सनत्सुजातश्च विभुर्दत्तात्रेयो योगरोचनः वा
मदेवस्तथा व्यासः शुकः सिद्धोदयसंतकाः परापरादयो गु
रवो लक्ष्मीरेखश्च महेश्वरैः भास्करश्च महादेवि ततस्तसा
दाशिवः सदाशिवो मानवो चाद्यपराख्या महेश्वरि एते
सामान्यगुरवः श्रीनाथादीन्यजेत्ततः परम . काभि
श्चततः परशिवस्तथा परशक्तिश्च कौलेशः शुक्लदेवीकु
लेश्वरः कामेश्वरीति दिव्यौघाः पराख्या गुरवः क्रमात् भोगाः

क्रिमल्लसमयः सद्दनोवदसंतकः परापराख्याः सिद्धौघा
गगनोविश्वपव्वच विमनोमदनश्चैवध्रुवनोनीलपव
व ग्रात्माप्रियामानवोघाश्चपराख्यानिजा स्तथांकामराजं
ख्यविद्यापाशुरवोघप्रकीर्तिता श्रतानगुरुशिष्याणांकृष्ण
नेगुरवःक्रमात् गुरुध्यानमरन्तकापादुकाध्यानमोवदे
त् नैवमपरमेशानिपरमास्वपरापराः परमेष्ठिनश्चावा
पोंस्तनोतिनगुरुव्यनेन परमादिशिवश्चैवकामेश्वरीदे
का नथादिव्यामहोग्रस्य सर्वाख्यलदनेनर ममादेवीप्रके
शश्चदिव्योघाःसमप्रकीर्तिताः लोपामुद्राप्रभामायादिव्यश्च
मल्लश्चैवव केवलानन्दनाथस्यदेव्यात्मानन्दनायकःम
नोदयश्चसिद्धौघाश्चिदानन्दस्तथैवच मत्स्यामावतमावे
शःशान्तम्बाचरसानथा कमलश्चपरश्चैवमनोहरइतिक
मात् ग्रात्माचप्रमितश्चैतमनोवाघाः प्रकीर्तिता लोपामु
द्राख्यविद्यापाशुरवश्चेतिजाल्लतः पर प्रकाशश्चतथावि
मर्शाल्लपरादिकः कामेश्वरीचदिव्योघामातश्चामतसन
कः गुरुघोघोनवात्माचप्रकामःसदुक्तस्तथा सिद्धौघाश्च
महेशानिनननद्दवःपरम् स्वश्चसर्वज्ञःसर्वेसम्पश्चसि
दकः गोविंदःशंकरश्चैतमानवौघाःप्रकीर्तिताः श्रीदे
पामाश्चगुरवस्तानोनिनगुरुक्रमः एतेतदीयाविद्यागुरु
वः सर्वेपवीह स्नानपुरस्सथापद्मकपालाप्यकरहया
गुरवो · सर्वर्णाःसजेदाभारशिरोपराः एतामेचोप
वारैस्तपजेत्संवटपुरुषा गुरुक्रमप्रहजाप्यपजेदाम्ना
पदेवताः वसुकोणनपूर्वादिश्रीपादाम्नायमतविंशमेः स
वोम्नाश्रींदेवीननन्दनींपूर्वोदिमाता हादेशाम्नायपश्चींव

वि
सौ
१५८

~~158~~
177

भोगिनीं दक्षिणे यजेत् पश्चिमाम्नायेश्वरीं च कुब्जिकां पश्चि
मे यजेत् उत्तराम्नायेश्वरीं च कालिकामुत्तरे यजेत् ऊर्ध्वाम्ना
येश्वरीं देवीं महात्रिपुरसुन्दरीं वराभयकरारक्ताः पाशा
ङ्कुशधराः परा पंचोपचारैः संपूज्यायोनिमुद्रां च दर्शयेत्
श्राम्नायेन मस्त्र्याद्यसम्यगायजेत् श्रेनदेशात्पूर्वादिदि
क्पाद्यामस्तेनेन च ब्राह्मदर्शने गायत्रीं पूर्वायतनदेवतां ना
रायणं वैष्णवाख्ययाम्यायतन` देवतां सौरदर्शने सूर्यं च
पश्चिमायतननायकं बौद्धदर्शने बुद्धं च उत्तरायतननायि
कं ऊर्ध्वायतने शैवाख्यदर्शने शशिशिवं यजेत् ऊर्ध्वायतने श
क्त्याख्यदर्शने श्रीपराभिधां शाक्तैर्यजेद्दिङ्वक्रदेवताः प
रोविनयेत् वराभयकरारक्ताः सम्यासुधकरद्वयाः पं
चोपचारैराराध्य लिंगमुद्रां प्रदर्शयेत् मूलजापनेन पश्चा
त्संचरत्नप्रसूनयेत् बाह्यदेशादेः सर्वादि श्रीपादुकाम्नातविं
द्भिः श्रीविद्यासिद्धिलक्ष्मीसुमातंगीभुवनेश्वरी वाराही
ति महेशानि पंचरत्नं प्रकीर्तितं श्रीविद्यापूजने यस्मान्नेव
करालमहेश्वरी महारत्नेश्वरीसन्मंडितासनसंस्थिता
सर्वसौभाग्यजननीं पादुकां पूजयामि च इमसूत्रार्थं यजे
नवयोनिमुद्रां च दर्शयेत् पाशांकुशकरारक्तानिजासुध
करद्वयाः पंचरत्नमपूज्याद्यपंचकमलं नयजेत् वत
देशादेः सर्वादिश्रीपादुकाम्नातविद्भिः श्रीविद्यावरितावे
वपारिजातेनश्रीतमा मिकृता पंचवाणेशीपंचकमल
ताः स्मृताः पाशांकुशकरारक्तानिष्णासुधकरद्वयाः सूर्तं
नोपूजनान्ते च पंचाभिमहासूने यजेत् ग्रहपत्रेत्वर्गो
वे श्रीपादुकाम्नातविद्भिः ॥

वालासंपत्प्रदैवेवचैतन्मातदनंतरं ललिताभैरवीचैव।
कामेश्वरीभैरवीतथा रक्तनेत्राभागिनीचविख्यसिंहासने
ततः दक्षिणे संस्थितं चैवयजेन्नित्योभाग्यदैन्तवे षट्कूटाभै
रवीनित्याभैरवीतदनंतरं मृतसंजीविनीचैववर्मेशान
परातथा वज्रप्रस्तारिणीचैवकौञ्जिकारोदमेवच सिं
हासनंयजेद्देवीपश्चिमायांदिशिक्रमात् सिंहासने कृते
चयजेद्भुवनेश्वरी सकलेशीभैरवीसिद्धकौलेशभैर
वी मातङ्गमराख्याभैरवीचकामिनीभैरवीतथा कालिका
मीश्वराख्याचयजेत्सिंहासने ऊर्ध्वः विंड्मध्येमहेशानिऊ
र्ध्वसिंहासनस्थिता: प्रथमासुन्दरीचैवद्वितीयासुन्दरीत
था तृतीयासुन्दरीचैवचतुर्थीसुन्दरीतथा पंचमासुन्दरी
चैवमहात्रिपुरसुन्दरी महाशिवाख्यदेवेशीयजेत्सिंहास
नेततः वराभयकरांभोजाः पाशांकुशाकराः शुभः सिंहास
नाख्यचैनातंपंचकोशाचैनंभवेत् षोडशाणेतु पूर्वादिश्री
पादास्तविद्धभि: श्रीविद्याचपरज्योति: परानिष्कलशां
भवी अजपामातृकाचेतिपंचकोशाःप्रकीर्तिता: कोशा
तेषूनैपंचलक्ष्मीपंचसर्वसमृद्धये चतुरस्रेतुपूर्वादिश्रीपा
दास्तविद्धभि: श्रीविद्याचतथालक्ष्मीर्महालक्ष्मीस्त्रिलक्ष्मीचैवच
त्रिशक्तिः सर्वसाम्राज्यलक्ष्मी: पंचप्रकीर्तिता: पाशांकुशाक
शालिनाऽभयकरहृषा: पंचलक्ष्मी: पूजयित्वा पंचकामदु
घायजेत् षट्चक्रेतु पूर्वादिश्रीपादास्तविद्धभि: श्री
विद्यामन्तपीठश्रीमद्यासरस्वतेश्वरी अन्नपूर्णातिविख्या
ताःपंचकामदुघा: क्रमात् पाशांकुशसुधापात्रकलशार
म्नीश्वरा: पूजयित्वाकामदुघा: समयाः पंचपूजयेत् श्रि

ति॰
सं॰
१५५

~~१५४~~
178

तिवकेतस्र्वोदिक्श्रीपाद्मास्तनविंडभिः वगलाकालरा
त्रिशुनयहगोनथैववा वज्रवैरोचनीदेवीसमयाःप्र
वकीर्तिताः पाशांकुशकपालकानिजाघुपकरद्वयाः स
मयास्त्रनालेनषडंगावरणपूजेन संहारवक्रेचाग्नेशे
रवायव्यकोणके विंडमध्येवनोदितश्रीपादास्तन।
विंडभिः मध्येदिक्क्रमेणैवपूजनत्वोर्घ्यासिद्धये सर्वश
तिमन्त्रभावनयाचानादिवोधिनी स्वतन्त्राचमहाशक्ति
र्निर्मालमान्तथैवच निर्माल्यंताचकथितानया भोगष
डंगकेतथा स्फाटिकारूपा मनोलकुसारूणा विषः व
राभयपाणिः प्रधानेतेनवः स्त्रियः एतानित्यमहा
देवीविशेषावरणानिवेनसीयोपासकानांच एताव्या
वस्थकावेति क्रूरविधाकवेतमत्रवलवदंगकं श्र
मध्यविधानेशेनवाहुनिरयास्मिकेदविमध्यविधानी
ह्रावरणानि भुणापिच प्रहारपार्श्वेपारश्रेसामान्यास्त
विंडभिः उडीयाभ्रनयेदेवीतोभणाशवलानतः श्राक
षवश्यवाणोवदतिलानसमवेयत श्रेसंमोहनेतर्प
चितपदाणादेवताः वराभयकरावक्कानि वाणाधनुर्धराः
श्रुन्तदेशारेदेवाभिपार्श्वपारश्रयोस्तथा वाणवयनेकुर्या
न्मवकामान्वरानने कामधमन्मथकन्दर्पमकरध्वजमन
रात्मकाः पंचवाणायतुर्धराः वाह्यदेशारोषहृत्कूटाकामव
त्स्रुतयोत्स्थेय सामान्यपार्श्वमध्यालीनावागपरापराम
ध्यमावाक्वपश्यन्तीवैखरीति प्रकीर्तिताः ज्ञानमुद्राभयाः पुस्तकवीणाद्युपक
पाणयः चतुर्दशारचक्रेचपार्श्वयोरुभयोस्तथा अग्रेचविंदुमध्येचसामा।
न्यामस्तनविंडभिः ॥

वेदसंख्याग्रवस्थास्वपि जेत्सर्वार्थसिद्धये ॥ नाथत्वमष्ट
मस्थानेशीयाश्च प्रकीर्तिताः ॥ वराभयकरारक्तापीतपाशांकु
शाः शुभाः ॥ प्रयाष्टदलमूले च वह्नेर्वेष्टनयाशिवे ॥ सामान्य
पात्रस्थापयायजेद्वामादिदेवताः ॥ वामाज्येष्ठा च रौद्री च
केष्ठान एव च ॥ ज्ञानक्रियाऽम्बिका च वल्ली विद्याविषघ्नि
का भूवरी खेचरी चैव जयाचापराजिता तथा ॥ नवात्मनत्वादे
वेशीशाक्तयः परिकीर्तिताः ॥ दलाष्टमूलहृद्धेतवामाद्यादि
यमूर्तयः ॥ पाशांकुशकरारक्तावरदानकराम्तथा ॥ मुक्ताश्च
चेवरमुन्नदचन्द्रिकारम्यवामदे ॥ अघोरहिमवेदांकक्रमत्र
नयुग्मकम् ॥ गीतमुक्तावलीरागत्वर्णादर्शचपीठकां
म्रेलकारमयपीठे करेऽशशिपूरिते ॥ नवरत्नस्फुरद्दीमता
हृत्स्यकरंडके ॥ कर्पूरमृगनाभ्याभ्यांकुंकुमालोदभाजने
वषकेसरशेनविंतस्यांकुंभेकमंडलं ॥ मल्लिकामालती
जातीशतपत्राप्रदामभिः ॥ पूर्णारत्नमयंभांडकंकतीगजद
न्तजं ॥ कनलस्य शलाकाचदत्यातावीजशक्तयः ॥ ततश्चार
शयत्रांत्रमूलहृद्धेमहेश्वरि ॥ वेष्टनत्वेन सामान्यस्थापयार
शिमृतजेत् ॥ विदधाज्ञावविन्मायानायोषाउष्टि ॥ ष्टियः
स्यातिमुक्तामुक्तिमतावमत्स्यद्यसदाम्बिकाक्रियात्मतान
लोकास्युदेववेदान्तयोवचमेविजन्म ॥ संज्ञानिस्यन्दःकुं
डलीनयाशास्यवर्णास्वरास्युवर्गसंयोगमंत्रकाः ॥ भैरवो
भूतराशिमस्युर्याश्मिहत्स्यप्रकीर्तिते ॥ षोडशारमूलहृत्वेनरक्त
भावादिरसमयः ॥ पाशांकुशासधांकुभयानपात्रयगाः ततः
षोडशायत्रान्त्रवायप्रथमहृदन्तके ॥ वेष्टनत्वेन सामान्यस्यु
पयायोगिनीयजेत् ॥ डाकिनी साकिनी चैव लाकिनी काकि

वि
सं
१९०

नीलया साकिनी ह्याकिनी चैव याकिनी योगिनी तथा घोरशे
खायस्ते योगिन्यो डाकिनीमुखाः पाशांकुशकपालासि
धारिण्यः शववाहनाः मुण्डमालासमायुक्ता दंष्ट्राभीममु
खोत्कटाः चन्द्रवक्त्रा रक्तवर्णा भीमरूपा महोत्कटाः मध्यदे
शे वेष्टनेन सामान्यरूपा शिवे भैरवीपूजने देवि भैरवी
नदनेनरं महाभैरव्यासिद्धभैरवी रुद्रभैरवी भीमायन
नभैरव्यो वशीकरणाभैरवी मोहनाख्या भैरवीति भैरवं
कथिताः प्रिये घोरशारे वहिर्मे पद्मेनतु भैरवीमुखाः पा
शांकुशधरा भीमकपालाः शूलपाणयः मुण्डमालाधरा
रक्ताभीमदंष्ट्राः शिवासनाः ततः सामान्यरूपा भैरवाद
शपूजयेत् [illegible]कंचैव वेतालं च पुनैकमेव च घण्टाजिदं
वकालानैकरालं चैव कपालकं भीमरूपं महादेवप्रबलंह
टकेश्वरं घोरशारमध्ये हनेन्द्रकायादशास्थिताः भैरवा
भीमदंष्ट्रास्यास्त्रिशूलटंकधारिणः मेघरूपाभाः शवारूढाः
कपालदण्डधारिणः पूजने कथितं मध्यविधावरणासंत
के शून्यवेश्म महादेवि नवावरणपूजने पतन्त्रकेमदे।
शानिमध्येविद्धविराजिते ततः त्रिकोणं चाष्टारं दशारंच
दशारकं मन्त्रकोणमदेशानिमध्यचक्रमिदं प्रिये वेद।
वादष्टकोणान्तं सर्वमध्यमिदं प्रिये चन्द्राहिंशाङ्गैश्चक्रके
भैरवापि पार्वति वसुपत्रं कलापत्रं चन्तरश्चक्रमात्प्रिये।
भगात्मकमिदं सर्वं नवयोन्यात्मकं भवेत् चतुष्पथे।
यंतः कोसौ योगिनीनां महोनसाम् चक्रस्मिन्नविशे
कालाः साधकमानयोन्नादि विनागुरूपदेश
तो विनासाधकं भव ॥ ॥

पत्निह्रींत्रैलोक्यमोहनेचक्रेबाह्यरेखांसमाश्रिताः सामान्य
पात्रस्थपयाघृजयेत्सिद्धिदेवताः चतुरस्रान्तरेखायांपश्चि
मादिषुवैक्रमात् द्वारेषुवायुकोणादिकोणेषुयथार्थतः
रतिणावनेयोगेनयजेत्सर्वार्थसिद्धये अणिमामहिमाचैव
लघिमागरिमातथाईशित्वंचवशित्वंचप्राकाम्यंभुक्तिरे
वचइच्छाप्राप्तिःसर्वकामासोत्तासिद्धिःक्रमात्स्थिताःसर्वाःस
न्तमहेमाभाःपाशांकुशधराःशुभाः महाभेजिनरत्नानिस
र्वाणानिवैनिधौन् प्रयच्छन्त्यःसाधकेभ्यःपद्मयुग्मधरा
स्तथा त्रैलोक्यमोहनेचक्रेमध्यरेखांसमाश्रिताः नमजाम्बू
नदाभाभाःपञ्चाशत्सिद्धदेवताः पाशांकुशभयवरकराः
प्रकटाख्यकान्तैःपूजयित्वातुततोन्त्यायाःसिद्धिवयजेत त्र^
पूर्वद्वारादिद्वारेषुविदिक्कोणादिषुक्रमात् ब्राह्मीमाहेश्व
रीचैवकौमारीवैष्णवीतथा वाराहीन्द्राणीचचामुण्डामहालक्ष्मी
क्रमात्स्थिताः श्रीमितांशोरक्तसूत्रःक्रोधवजन्मनसंततकःकपा
लीभीषणाश्चैवसंहारश्चाष्टभैरवाःकामरूपंचलयं को स^
ल्लाएवचकुलान्तकं चोहारपीठदेवेशितास्सपरमतःपरं
पूर्णेनेदोविकोदंचपीठाष्टकमुदाहृतं मातरोभैरवाकर्ष
भैरवकामुदालसः ब्राह्मीप्रमुखयोदेव्योयोगिन्यःप्रकटाः
शुभाः पाशांकुशधराःसर्वाःक्रमेणाष्टपतीश्वरेनृपविद्या
शूलंचशक्तिंचचक्रंचैवगदांततः वज्रंवैदूर्यमालांचपद्म
वचवरदास्तथा भैरवास्त्वसितांगाद्याःपीठाष्टकनिवासि
नः शूलंकपालंप्रेतंचविधाणाःतुरुकुनुभिं गजत्वचंपा
शभीमाःकरालशोभिनः पाशांकुशवराभीतिकराः
पीठाष्टदेवताः नमजाम्बूनदप्रख्यायोगिन्यःप्रकटाःशुभाः

क

दे
सं
१९१

180

एवं तृतीयरेखायां सिद्धिवमृजेयास्थिये मुद्रादेवीप्रथ।
त्वेन सर्वसंक्षोभकारिकाः सर्वसंक्षोभिणी चैव सर्ववि
द्राविणी तथा सर्वाकर्षणिका सर्ववशीकरणिका त
था सर्वोन्मादिनिका चैव ततः सर्वमहाङ्कुशा सर्वखे
चरिका सर्वबीजमुद्रा तथैव च सर्वयोनिस्ततः सर्वत्रिखं
डपरिकीर्तिता सर्वसंक्षोभिणी मुद्रा मुद्रास्ताः सौम्यवि
ग्रहाः धृतपाशाङ्कुशाः सर्वाः स्वस्वमुद्राकरास्तथा नमद्वा
मीकराभासा योगिन्यः प्रकटाः शुभाः पाशाङ्कुशोत्पला।
भीतिपाणयो रक्तविग्रहाः प्रकटाः कामरूपा दिवनृणीं
पिदेवताः श्रीणिमासिद्धिप्ररत्नाश्चकेपीं चितुरं पूजेत् एवं
पचारैराराध्य मुद्रामाध्यावदर्शयेत् एताः प्रकटयोगिन्यः।
स्वन्तरश्रव्यवस्थिताः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्राः सायुधाः
स्तथा सवाहनाश्च सपरिवाराश्च वससिद्दयः सौगंधांश्च
श्च सर्वोपचारैः संपूजितास्तर्पिताः सन्तिवदेजनं ते
नत्र्यविनिविशेत् प्रभोष्टसिद्धिं मे देहि त्रिपुरे देवपूजितम्
त्वा समर्पयेत् मध्यमावरणा चैव ततः षोडशपत्रे गुप्तकामा
न कर्षिणिकायेनत सामान्यपात्रस्थयापश्चिमादिक्रमेणत
कामाकर्षिणिका चैव बुद्ध्याकर्षिणिका तथा अहंका
राकर्षिणी च शब्दाकर्षिणिका तथा विन्नाकर्षिणि
का चैव धैर्याकर्षिणिका तथा स्मृत्याकर्षिणिका चै
व नामाकर्षिणिका तथा बीजाकर्षिणिका चैव आत्म
नाकर्षिणी तथा अमृताकर्षिणिका चैव शरीराकर्षि
णी तथा सर्वाशापूरके चक्रे दलषोडश
के स्थिताः कामा ॥ ॥

कर्षिण्यादिकायास्तुयोगिन्योगुप्तसंज्ञकाःकलाषोडशरूपं
श्चवेंदुमंडलमध्यगाः रक्तांबरारक्तवर्णाःसर्वभूषाविभू
ग्रहाः पाशांकुशाभयाभूतिकाश्मीरचंदनाननाः चक्रेशी
त्रिपुरेशीचकामाकर्षणिकाग्रतः यजेद्धिद्राविणीमुद्रां
दर्शयेद्भाग्यहेतवे एतास्तुगुप्तयोगिन्यःसर्वाशापूरकेत
था चक्रेसमुद्रास्याद्देव्यैपुष्पांजलिंक्षिपेत् अभीष्टसि
द्धिंमेदेहित्रिपुरेदेवपूजिते भक्त्यासमर्पयेतुभ्यंहितोया
वरणार्चनं इसमुच्चार्यचदेवेशिदद्यात्पुष्पांजलिंततःस
र्वसंक्षोभणेचक्रेदलाष्टकविशेषिते यजेन्सामान्यसंथा
नाअनंगकुसुमादिकाः पूर्वादिदिक्षुपत्रेषुआग्नेयादिवि
दिक्षुच अनंगकुसुमानंगमेखलानंदनेतरे अनंगमदनं
पश्चादनंगमदनातुरा अनंगरेखानंगवेगिन्यनंगांकुशा
ततः अनंगमालिनीएतावन्धूककुसुमप्रभाः पाशांकुश
स्फुरत्कुन्दनीलोत्पलकराःशुभाः अनंगकुसुमाग्रेतुयजे(
त्रिपुरसुन्दरीं चक्रेशींदर्शयेन्मुद्रांसर्वाकर्षणकांततः
एतागुप्ततराख्यास्तुयोगिन्यःसर्वसम्मताःक्षोभकेचततथाव
केसमुद्रास्याद्दिमाततः देव्यैपुष्पांजलिंदद्यादभीष्टसिद्धिमेवम
र्चयेत् चतुर्दशारकेचक्रेसर्वसौभाग्यदायिके सामान्या
र्घ्यःपश्चिमादिवामावर्तक्रमेणच सर्वसंक्षोभिणीमुख्याः
शक्तीर्वैपूजयेत्प्रिये सर्वसंक्षोभिणीशक्तिःसर्वविद्रावि
णीतथा सर्वाकर्षण्यपिततःसर्वाह्लादिन्यनन्तरं सर्वसं
मोहिनीसर्वस्तंभिनीसर्वजृंभिनी सर्ववशंकरीशक्तिस्त
थासर्वरंजनीततः सर्वोन्मादिनीततःसर्वार्थसाधनी
ततोवैसर्वसंपत्तिपूरणीशक्तिरेवच सर्वमंत्रमयीशक्तिः

वि
सौ
१९२

181

सर्वद्वंद्वक्षयंकरी सर्वसौभाग्यदेचक्रेसर्वसंक्षोभिणी
मुख्याः संप्रदायाख्ययोगिन्यः सर्वाभरणभूषिता इन्द्रगोप
निभाः सर्वाः सगर्वोन्नतयौवनाः पाशांकुशौदर्पणंच
पानपात्रंसुधामयं बिभ्रत्यः सर्वसुभगाः साधकाभीष्ट
दायकाः सर्वसंक्षोभिणीस्त्वेवंयजेत्त्रिपुरवासिनीं सर्वै
श्वर्यकरींमुद्रांदर्शयित्वाविचक्षणः ततएताः संप्रदाय
योगिन्यइतिवैक्रमात् देव्यैपुष्पांजलिंदद्यात्ततः सर्वा
र्थसाधके वहिर्दशारकेचक्रेसामान्यस्वरूपयाशिवस्वं
वन्द्यनयेदेविसर्वसिद्धिप्रदामुख्यासर्वसिद्धिप्रदादे
वींसर्वसंपत्प्रदातथा सर्वप्रियंकरीदेवीसर्वमंगल
कारिणी सर्वकामप्रदादेवीसर्वदुःखविमोचिनीस
र्वमृत्युप्रशमनीसर्वविघ्नविनाशिनी सर्वांगसुन्दरीदे
वीसर्वसौभाग्यदायिनी सर्वार्थसाधकेचक्रेकुलको
लाभिधाः पराः सर्वसिद्धिप्रदाद्यास्तुयोगिन्यः सर्वे।
कामदाः जपाकुसुमसंकाशाः स्फुरन्मणिविभूषिताः
महासौभाग्यगंभीराः पीनवृत्तघनस्तनाः रत्नपीठी
ष्विनिहितसाधकेप्सितभूषणाः नानारत्नमयान्दीपा
न्यपद्मोल्लसिताननाः पाशांकुशधराः सर्वारत्नदाम
परास्तथा सर्वसिद्धिप्रदाख्येनचक्रेश्रीत्रिपुरांयजेत्
ततः सर्वोन्मादिनींचमहासन्दर्शयेद्बुधः एताश्च
कुलकौलाख्ययोगिन्यइतिपूर्ववत् देव्यैपुष्पांजलिं
दद्यात्ततः षष्ठावृतियजनं सर्वरक्षाकरेचक्रेतुदशा
रेमहेशानि सामान्यपात्ररूपयापश्चिमादिक्रमेणतु
सर्वज्ञांसर्वशक्तिंचसर्वैश्वर्यफलप्रदाम् ॥

सर्वज्ञानमयी चैव सर्वव्याधिविनाशिनी सर्वाधारस्वरूपा
च सर्वपापहरा तथा सर्वानन्दमयी देवी सर्वरक्षास्वरूपि
णी पूजनीया: प्रयत्नेन सर्वेप्सितफलप्रदा: सर्वकामप्र
दा देव्यो निगर्भयोगिन्य: शुभप्रदा: सर्वज्ञाद्याश्च योगिन्यो नव
पावकतेजस: उद्यत्सूर्यसहस्राभाश्च मालंकारभूषिता:
पाशांकुशधनुर्बाणमुद्रावरदसत्करा: सर्वज्ञादेविपुरतो
यजेत्त्रिपुरमालिनीं देव्यै संदर्शयेद्देवि मुद्रां सर्वमहांकुशं
यतानिगर्भयोगिन्य: सर्वरक्षाकराभिधे चक्रे समुद्राश्च
दिव्याश्च ध्यंजलिनत: सर्वरोगहराख्ये चक्रे सामान्यवि
शेषैः पश्चिमादिक्रमेणैव वशिन्याद्यायुगेन क्रमात् वशि
नी कामेश्वरी च मोदिनी विमलारुणा जयिनी सर्वेश्वरी च
कौलिनी वाग्धीश्वरा: सर्वरोगहरे चक्रे रहस्याया: शुभ
प्रदा: योगिन्य: कामदायिन्यो दाडिमीकुसुमप्रभा: रक्तव
स्त्रपरीधाना रक्तगन्धानुलेपना: नानाभरणसंपन्ना: पंच
बाणधनुर्धरा: पुस्तकेवरदानेवदधानाकरदारमा: य
जेत्त्रिपुरसिद्धां च चक्रेशीं वासिनीं पुन: मुद्रां प्रदर्शयेत्सर्व
खेचरीं भावयेत्तत्र एतारहस्ययोगिन्य इमादिवमहेशि
तु: अभीष्टसिद्धिमिनिच देव्यापुष्पांजलिं तथैव अंतराले
मध्ये चक्रे सर्वसिद्धिप्रदाभिधे सामान्यपात्रस्थपयोयजे
दायुधदेवता: कामेश्वरस्य कामेशपाशं भकावाणदेव
ता: मोहकास्त्राय देव्यस्तु पाशादेव्यो वशंकरा: स्तंभका
ख्या महादेविनश्यांकुशादेवता: तत: श्रीपात्रस्थपयोनि
जाग्रारित्रिकोणाके वाग्भवाद्ये समीपे चक्रे कामरूपे च पी
ठके मित्रशनाथाम्बिकाचतथाजालंधरपीठिका चडाम्ब

वि
सं
१८२

शक्तिरूपिता कामेश्वरी सर्वसिद्धिदा ततो वै कामराजा
ख्यसोमचक्रे महेश्वरि पीठे पूर्णगिरौ चैवाग्नेशनाथात्मि
कानतः तथाच · धिष्ठितो च विस्नुशक्तिरूपिता वा
गेश्वरी महादेवी ततस्तार्तीयकोणके शक्राख्य वह्निच
क्रे च पीठे जालन्धरे ततः षष्ठीशनाथात्मिका च तथा रु
द्रमाधिष्ठिता ब्रह्मात्मशक्तिरूपिता देवी श्रीभगमालिनी
विंदुमध्ये महेशानि कूटत्रयविजृंभिते समस्तव्योमच
क्रे च पीठे चोड्यानसंज्ञिके चर्यानाथात्मिका चैव तत्र वी
याधिष्ठिता ततः परब्रह्मात्मिका शक्तिः श्रीमत्त्रिपुरसुं
दरी सर्वसिद्धिप्रदे चक्रे योगिन्यासिद्धिदायकाः श्रीत्रि
हस्य संज्ञाला आयुधाष्टकदेवता कामे · शरवास्त्रिसं
कोलावयविराजिताः आयुधाष्टकदेव्यस्ता यौवनोन्म
त्तविग्रहाः रक्तविद्युल्लताकारा नानामकुम्भमालिनाः न
वरत्नविभोभाद्याः स्वस्वायुधधराः क्रमात् वराभये
यापाशे याःपक्ष्माः सर्वावहाः कामेश्वरी शुक्लवर्णा शुक्ल
माल्यानुलेपना मुक्ताफलसमुद्भूषा नानाभरणभूषिता
कुलकेचान्तमंत्रं च वरदं चाभयं तथा दधती चाग्रकोण
स्थाकंदशक्तिः प्रकीर्तिता वज्रेश्वरीकुंकुमाभास्कर रत्न
विभूषणा बालार्कवसना नीलकुंतीभ्रमि विलोचना
तकोदंडपुष्पवरदाभयशोभिता दक्षकोणस्थि
तादेवी विस्नुशक्तिः प्रकीर्तिता सद्यः संतप्तहेमाभा
भगमालापुनस्सुरत्नचर्चितभूषणा भुवनेश्वरीपा
शांकुशज्ञानमुद्रावरदानकरांबुजा ब्रह्मशक्तिमहे
शानोनाम पद्मपाणिनतत्ती नरककोणस्थिता देवी स

र्वकामफलप्रदा चक्रेश्रीत्रिपुराश्रीर्वकामेश्वरी।
पूरतो यजेत् पंचोपचारैराराध्य बीजमुद्रां प्र।
दर्शयेत् एताश्च तिरहस्याख्या योगिन्य इति।
पूर्ववत् पुष्पांजलिं प्रदद्यात् हृदये देवि महेश्व
रि विंदुचक्रे महेशानि सर्वानन्दमयाभिधे प
श्चिमादिक्रमेणैव श्रीपात्रस्थया शिव क्रूटत्र
यक्रमेणैव रतिः प्रीतिर्मनोभवा पूजनीया प्र।
यत्नेन श्रीमत्त्रिपुरसुन्दरी सर्वमंत्रेश्वरी चैव स
र्वचक्रेश्वरी तथा सर्वतंत्रेश्वरी चैव सर्वयोगे।
श्वरी तथा सर्वानन्दमये चक्रे परेशाद्याति गो।
चरे परापररहस्याख्या योगिन्य इति पूर्वकाः
नयन्सूर्यसहस्राभा नानालंकारभूषिताः पा
शांकुशधराः सर्वाज्ञानमुद्रामयेन तथा दधाना

यौवनप्रौढाः पीनस्तनघनस्तनाः श्रीविद्याभिमुखाः
सर्वा देवताः परिचिंतयेत् श्रीविद्या चापि सर्वासामा
भिमुखी स्थितां स्मरेत् अथवा रश्मयः सर्वा देवी रूप
णीश्चिंतयेत् श्रीचक्रे परमेशानि स्वमंत्रे स्वस्वसं
भाः चक्रेश्वरीं रतिप्रदैवतमहात्रिपुरभैरवीम् पूजये
त्ततः सर्वेषां निमुद्राः प्रदर्शयेत् परापररहस्या
ख्ये योगिन्यादिनामिके देवैश्च पुष्पांजलिं दत्वा तर्प
येच्छ्रीविद्याविधा ॥ इति श्रीविद्यार्णवे दशमाश्वासः ॥
अथोर्ध्वाम्नायावरणानि तथा चक्रकलार्णवे तथा
वरणपूजां चक्रवा देवीं प्रतर्प्य च षोडशोपचारैः
सांगां सावरणां शिवां पूजयेन्मूलमंत्रेणाग
न्धपुष्पाक्षतादिभिः महाषोडशिकाशेषपरिवारां
चशांभवीं प्रणवादिनमोन्तेन तन्नाम्नाश्च पूजयेत
उत्तरमंत्रे विन्दावासनरूपेण स्थिते च परमेशिवे
पराशासादमंत्रेणात्र रीयाविधयाप्यथा षोडशीरू
पवारेस्तु पूजयेन तर्पयेत्त्रिधा गुरुपादाम्स्तेनैवाम्भ
वाश्रीपात्रविंदुभिः पंचप्रणावमुत्तार्य शिवश्चात्मा

त्मकादिदेवपरमादिशिवश्रीवपाइकोंतर्पयामिवनर्पये
दशधाप्रोक्तदशाङ्गुलाञ्जदर्शयेत् रविरुचक्रेचमूर्वादि
वतरिक्तंवमध्यतः गुरुपादाम्हतैर्नैवषडङ्गावरणायजे
त् ईशानमतत्पुरुषाघोरवामासद्यादिमूलकैः षडङ्गावरणाय
श्चब्रलविस्मतयेवव रुद्रशंभुपराणांवविज्ञानिवर।
णांयजेत् आदिनाथादिगुरवादिव्याससिद्धोवमानवाः पूज
नीयाः प्रयत्नेन सर्वकामार्थसिद्धये ततोष्टकोणसंनिविष्ट
गम्याष्टकविभेदतः प्रममप्राः पार्श्वप्रगमश्रीपादाम्हतैर्वे
नुभिः क्रलयोगिनिपूर्वादिमूलचिसलरघोडशपूतपाशां
कृशारक्तावरदाभयपाणयः पूजयेत्पंपेयुग्यापितानान्त
ईशाकोणके चतर्दिक्षुतयोधायः श्रीपादाम्हतविंडुभिः प
जेत्तद्वारविद्याललाटस्थदपारके ईशानसकलायष्ट
मतवपुषतत्पुरुषमत अघोरसकलाप्रष्टदलयम्भिपुसंय
जेत् षोडशाक्षरंदयदत्तवामदेवकलायजेत् सद्योजातक
लाभूमिपुरेसपूजयेन्नतः श्रीवकस्थान्तरान्तरालेपुकेस
रेषुवर्वक्रमात् चतरप्रक्रमेणसामामामात्प्रस्थाविंडभिः
महाघोरादिनाशायदेवताः परिपूजयेत् शंभोभवमर।
शमीनोविंडचक्रप्रपूजयेत् इत्थंपूजाविधायाघोरेशोरू
पचारकैः सर्वाभरणसंपूर्णांसंपूज्यतदनन्तरं दक्षिणाम
त्तिसंहितायां नैवेद्यषड्रसपेतं कामधेनुपवित्रितं दत्त्वा
कर्परसंहितंताम्बूलंपरमाक्रपोनित्यदाममधक्रर्वीतसर्वे
कविविपिनाशिय यथाशक्तिजपंकृत्वान्तातिवपरमषाति
प्रादिश्लोकहृदयेनार्पितव्यासोभाग्यदेवता प्रादिसोकर
येत् श्रीमच्छ्रीकोशाग्रदर्यपंचामिंदासन्नात्मकम् फलेक

वि
सं
१९५

~~185~~
184

स्पलतानांचवाररुरत्नस्फुरत्कले चतुरायतनानादिव
नरत्नयकोशगम् निसानन्दपरंब्रह्मस्वधाममनोसिद्ध
ध्यामेय तयासेवर्णैरोप्यकोमानापात्रेवस्वदलेलि॥
खेत् गन्धेनसुलकेमध्येमुद्रयातत्रवेमयेत् वस्तुपदेशु
वाम्येनपूर्वेनानवदीपकान् भ्रामयेरत्नविद्याभिस्त्रिं
धत्याज्ञमसमके मूलेनवाम्यरेदतेसर्वेविघ्नोपशांतेय
नहिघातत्वानार्णवे गमेचपमनाःपश्चादित्यस्याःक
मतःशिवे वामकर्णेविशेषाभाषाविन्दुभूषितमूलकाः
रसेमायासंपुटेनरत्नेशीयनवानदीति श्रींह्रींग्लूंग्लूं
सेन्दुह्रींश्रींइति स्वच्छन्दसंग्रहे ऋषीननश्रंयिः षोकस्ति
ष्टुछंदःप्रकीर्तितं रत्नेश्वरीदेवतास्यान्मायावीनंतवी
नशक्तिरुदिष्टाग्लौंबीजंनकीलकंस्मृतामसिद्धयकाश
देवाशिविनियोगःप्रकीर्तितःमायायादीर्घभानाचरु
रंगानिषविन्यसेत ध्यानं रत्नेश्वरीं रत्नविभूषितांगीं॥
माणिक्यमौलिंतरुणार्करोगम् करैर्वहंतींनवरत्नदी
पान्प्रकाशमानांमनसास्मरामीति समस्तवचकचकेश
गुने दृविनकात्मिके शारात्विकाम्बिमोदेविगृहाणममम
सिद्धये मंडलेवामतःऊर्ध्वान्नायकोमूर्ध्निजानुके वरुण
रामेणरुलामध्यमेरुलाधारेनत्तणं चनरेश्रयोमचरुरु
मेणमेननपूजयेत तारंचभुवनेशानींव्यापकादिवमेरुल
देतंवाग्भवसंकंगमनुःसर्वाभवेत अमोदसिश्रमा
गेनसाधारेशुक्राणिते मध्यात्मपात्रेतत्वकलादीनव
निरवेत तारंप्राणांसर्वविघ्नकरुःसर्वचमूलिरवेत नेमधारं
वोहनापावर्जिवारीश्वराणाहलिः सर्वांगवाति ॥

दानेनत्रिभुलोकेषुदुर्लभम् ततःकुमारींसंतर्प्यत्रिपुरेशपू
नवाधवामप्रूलाम्बरमेखलाः संभाव्यमनुविनमःखेच
र्याशक्तिचक्रस्यस्वामिनींसंविदंपरां योजयेदात्मवित्ता
नगहनेवलपपाशुराःशिवकारोदेशिकेभ्योनिर्मोल्यसिद्ध
येत्तिपत् ग्रन्थपाठेनततोदेवींगुरवेत्रकमंश्रावित् नाममंत्रे
ण । स्वस्वस्वर्पयेदुपदेशतः वाममार्गेणदेवेशितत्वशु
द्धपरःशुचिःपुनराधारगंकृपीदावारेदीपलक्षणं प्राण
विकसमध्यस्थमूलेनैवतुभक्षयेत् कपालिस्थावापिपात्रे
स्वपात्रापिसमुद्धरेत् द्वितीयंतत्वगंदत्तेसंयोगेनतुपात्रे
ते ततत्रयेणसंयो । त. तदीयन्स्थानवासिनो प्रथमंतत्व
रूपंतुद्वितीयंसर्वमंत्रावित् तृतीयंमीमांसर्पंचगवितेयसु
निवर्तमेः किंचित्तुलाप्यमुद्राभिःपंचभिःपरमेश्वरि श्री
गुरोराज्ञयादेविस्वयंश्रीत्रिपुराभवेत् प्रयोगानिसर्वा
णिमानाकर्पेग्रोप्रतिष्ठयेत् प्राकृष्यमंत्रातनस्योयोग्निका
भ्यातनादिकं दत्वातुपरमेशानिसर्वीयात्तुसशयः पुन
र्धमपि । तेषामतरैःकथितमया प्रतालतेषाम्यायेनवे
रदीपनवापिये गोपितंवालवाभ्रंजननीजारगर्भवत्
प्रवनिम्नहोमविधानंदीक्षामकरन्द्रैवसाम् प्रयोगतःपत
पाद्विलाम्रतिसंहितायां श्रणुदेविप्रविक्षामिविधा
नेत्रसमाहितः सहस्रजन्मजंपापंहन्तिमासेनदेशिकः
प्रतनयेदत्वरावविनेःचर्यकेःस्यामैःप्रिय त्रवण्यपसर्वका
लेषुपरमात्मापराभवेत् नाशयेत्सर्वपापानिकोटिजन्म
भवान्यपि समुद्रवलयाहृष्टींसंप्राप्यप्रलयशोपते नि
मतःप्रजयेद्देवीयंवकेरतत्वोनुवेःसद्गुहिमानभवेद्देवि ।

वि
गो
१९९

~~186~~
185

सर्वत्रविजयीभवेत् पश्चिमाभीमुखेलिंगेहृषश्चन्समया
पिवा स्वयंभूवाणादेशेवाशैवस्थानेमहेश्वरि ननस्विना
जपेन्मंत्रंपवालाचासजातया शुक्लाकृष्टाह्वयथानस्फा
टिकोद्भवयानया माणिक्यपमरागादिमनोहर्यजपेड्
यः जमालदैकमात्रेनभूवयोविघ्नकारकाः तासामपि
पदानासोहोमंयानिमनागपि नदानहन्त्रयंकुर्योत्रिय
मेनशुचिर्भुयः मानसेनाथवाचावोपांशुनावाजपेत्
धीः मानसोवारणदेविजपकोटिफलंप्रदं नपांशुश्चा
णदेविवाचिकाच्छतधाभवेत् वाचिकेनसमायंसाक्षा
गुरोराज्ञयापिये नदयांशेनहोमः स्यात्कसमेवस्तहव
नैः कुसुभशुद्धैःकृत्यान्मधुरत्रयसंयुतैः सिद्धाभवति
विधेयंसर्वविद्यास्वरूपिणी योनिकुंडेभगाकारेवतले
नुपंजपिये नवत्रिकोणाचक्रेवावतरस्त्रेथवाशुरेवाक
त्रियोनिकुंडेनभगेवाकर्षणंभवेत् वर्तुलेश्रीप्रदेदेवि
वेद्वावतत्त्रयंभवेत् नवत्रिकोणमदनोरेवचशोसिद्धिता
भवेत् चतरस्रेनसकलंशुभजातंभवेत्सदा ग्रंथकंडे
स्पातनमन्यपत्रेविचितं शुद्धिश्वमसवेदानांसंस्थागुले
भिकृत्वताः चतरंगुलविस्ताराखिसोपिपरमेश्वरिकुंड
स्यपश्चिमेभागेयोनिकुर्यात्सलक्षणा स्थौगुलिसविस्तारं
वसंगुलेसविस्तरं मध्येषडंगुलंदेविहिंगुलस्थामनोह
र लक्षणंचतरस्रस्यकाथितंतववसुन्धरे एतस्मिन्मो
हांमंनदस्मेशुद्धाभवेत् तेनमानेनसर्वाणिकुंडानि
रचयेद्बुधः गोमयोदकसंलिप्तेपूर्वोत्यासमदिग्गतः
देवेगणायन्नरान्ननानिवानिसस्वकारयेत् ॥ प

णवेनाभ्युक्ष्य मध्ये कल्पयेद्यागविष्टरम् शर्करां विकिरेन्मंत्र
त्रिकोणं तन्मध्ये लिखेत् तद्बहिर्वसुपत्रं च ततो भूमंडलं लि
खेत् तत्पद्मं परिभेदेन तत्र पीठं समर्चयेत् मंडूकं च ततो ध्या
नं कालाग्निं यजेत्ततः परम् आधारशक्तिं कूर्मौ च ततोऽनंत
वराहकं पृथिवीं च तथा कन्दं नालपद्मं च कर्णिकां पत्रा
णि केसराण्येवं तत्त्वान्येतान् प्रपूजयेत् धर्मं ज्ञानं च वैराग्य
मैश्वर्यं पीठदिक्षु च अधर्मादींश्च कोणे पीठस्य परिपूजयेत्
पुनस्तारेण संपूज्य यागविष्टरकं यजेत् मध्ये स्वतनुं ततो
वेदमातारं वेदमस्तकां पुरुषाधिष्ठितां ध्यात्वा नत्वा समं
दीप्यतां वह्निकुंडं परिभ्राम्याग्निं विदं गारकं यजेत् अग्ने
येण सकलान्मंत्रान् मंत्रान् यजेत्तथा पश्चात्कालं यजेद्द्वि
तीयांशः संक्रमणात् दीपाद्दीपान्तरे यथा यत्स्फुरेत्तेन संवितो
मुखं मासाः समागम्य मन्त्रविधानि मार्गेण संतिष्ठेत् ॐ
त्रिकोणमध्ये तत्र प्रज्ञानपंकजं च आदौ यासतिभिः पश्चा
द्धिमंत्रेण च क्रमात् विनायगलहनं हृद्यं पवह्निधा सर्वस्ता
त्पपस्वाहा मतुनाभार्धं यजेत्ततः अग्रिमुत्पालितं च वन्दे जात
वेदस्तोत्रेण स्वर्णवर्णसमं लेमामिदं विश्वतोमुखं वे
पाद्यानि गंधपुष्पाणि निक्षिप्य विनयसेत् सशाबलपराधे
रमेश्वरपाविनाः बिंदुनादात्मकः समं निक्षिप्ताः पौर
कीर्तिताः पद्मरागाभस्ववर्णं च तनोपाभद्रतोरहिता लोहि
ताश्च श्वेता श्यामी च कपालिकाक्रमेणाऽयोजयेद्दीने विम
सत्परमेश्वर तलिंग गुरुमूर्धास्थानं सोमनेत्रं च क्रमात्
नगाद्वापितरेश्चवगाल्पवायत्पनगाः पिशाचाः गतसा
वयमनेयाल्लाहसमस्त सहस्राविः सालिहर्ताज्ञातिष्ठ

वि
सं
९८

186

रुषः तथाधूमव्यापीसमनिरुद्धपतुर्थरश्मीरिताः शाहृदं
ष्ठरुगाणितिततोसप्रष्टकेन्यसेत् जातवेदाः समनिरुद्धार
यवाहनपवच श्रेष्ठोदरस्फुर्तयः स्वाहेश्वानर ततः
षष्टः कौमारतेजाव विश्वेदेवम्बुखोन्यसेत् मूर्धासप्ता
ग्पकण्ठकटिपार्श्वांसकेशुवकेमास्तसकलातेयाग्र
ग्गमङ्गकाः क्रमात् पंचविन्यस्तदेहः सम्यक्कार्यजले
नच दिव्यदर्भैःपरिस्तीर्यततस्तुपरिषेचयेत् वैश्वानरं
तोजातवेदपश्चादिहावह लोहिताक्षवसर्वाणिकर्माणि
ममसाधयस्वाहाततोणवयतारेचक्रविंदगलोपिच अते
नवह्निमभ्यर्च्येततोनिरुद्धाः समर्चयेत् मध्येचकोणषट्
केचततोगाणिपसज्जयेत् मूर्तयेवसपतेशुभविस्वा
गदीश्वराः अनवैश्वानरंजमाविनेत्रमहणमपंभं अकार
रत्नभूषणं पंसस्थितं वरशक्तिस्वस्तिकेचबी
तिहृत्तेश्रुविभ्रत अनेकहेममालाभिरंकितेसमरेष्यः
श्रेष्ठोदकेनपात्राणिपतयत्क्षूहयनतः तत्स्थिहृन्मस
र्वाणितचततविनिःक्षिपेत् प्रणीताप्रोक्षणीभ्यमतर्लमं
लेहृतेतथा अमलस्वैश्रुपात्रेश्रुहोमद्रव्याणिसंक्षिपेत् स
कांवचसवपात्रेहृतेशुद्धविनिक्षिपेत् स्थालीस्रुवांस्त्वता
रुपोन्मवेनोपपयोक्त्वेय मेखलासचसर्वासवेष्टयेदीय
मालिकाः त्रिपक्वाचार्मितः ऊंरततोव्यासातिभिरुनेत्
लाणहविरणमध्येरुनेहेस्वारनमगाना गर्भाधानादि
संस्काराविततेपानिविहितव अनेनत्वपिमाभ्यर्च्यश्रीवकं
नरविततयेत् नरत्नरेसमावासमहात्रिपुरसुंदरीं स
मन्तवक्रचकेशीमाहेलांहोमयेनतः दशाधाहुतिभिः।

पश्चात्पूजादिनाक्रमे णातसमस्तवर्गश्रीःयकराद्याश्च।
योगिनी होमयेच्छ्रुतेनैव चैकैकामाङ्गतिक्रमात् ततः
सर्वाक्रमस्य द्रव्यहोमयेन्त्र भगोपरां रवनेपञ्चरागायाः स
र्वसिद्धिप्रदं भवेत् रुद्रकामस्व वर्णाच सर्वकामफला।
मेघ लोहिताया भवेच्छान्तिः स्तंभनं वृक्रमाद्भवेत् उच्चाट
नेनदुर्भिक्षाकरालिम्याचमारणं इतिनेकायितोदेव
होमलक्षणमुत्तमं कृतो विधेयश्च मनीनान्यथावर्णं
निरोधध्यानं समाश्रित्य जपहोमां समाचरेत् वस्त्रकोष्ठ
लिखेन्मध्ये मध्यस्थानेयकल्पयेत् स्वराष्ट्रविभागेन पू
र्वादिक्रमतो लिखेत् कादिवर्गास्त्रसमेतं पूर्वादिक्रमतो
लिखेत् तत्तवर्गोत्तमे योगमध्ये चकामदं भवेत् स्थाना
न्तरे यद्वदे विसिद्धिस्तव नसंशयः स्थानान्तर तु खञ्जेयं
पेयास्त्र सर्वकरो नत्र शुभंफलं शान्तिकपौष्टिकेलक्ष्मी
रोगे ग्रहच्छस्त्रवारिके पद्मांके दशासिद्धीस्त्रसाधयेज्जात
संशयः मल्लिकामालतीभिश्च त्रिमधुस्मैवेवः पतिः करा
वीरप्रपाप्तुष्पैः सहृतैर्धुवनरेश पौष्टिकं ततोदेविकर्पू
रेकुङ्कुमयुतं स्रगद्याभिश्रितंकृत्वा कामसौभाग्यभाग्भ
वेत् वाम्यैः पाटलैरम्यैरास्त्रैरन्यैः फलैर्युतेन समारम्भ
सर्पाचवालश्रीप्राप्नोति कः श्रीखण्डाचाष्टरूद्राष्टकं र्वत्र
गुग्गुलरत्नेन समग्रपुरस्तत्प्रौवशस्य स्त्रस्य भवेन्निरिहितमु
नाफलोत्रिमधुक्रम्भवेचरत्नं च पञ्चाद्य दापितीरमधुसर्पि
नानाइत्यानकालभाक् शुष्यवानवलतत्त्न यो हृयाम
मारितः तदशेशनहोमं तत्र पर्वोक्तविधिनापनेन साध
येत्सर्गस्थलोकपालानलवासिनः राजिकानत्वमारभ्य

वि
लो
१९८

48 187

तलेभयेज्जगतीमिमां दधाशताष्टकेऽनाकालमृत्युविना
शयेत् हुनेतीरद्ययादाय: पलोष्टशतद्धनेत् मधान्मगु
ग्गुलैर्नवशमेद्दवशमानयेत् आरोग्यपद्मतरवाभ्यांहवने
नशताष्टकं मधाज्याक्तैरक्तवर्णैः करवीरैः सगुग्गुलैः हु
नेद्दुत्तंवशीकर्यो हि शांतिपरायोभुजा मधक्तकरवीरैस
सांगरूपंवशनयेत् समरंजेनसाज्येनशशिनाश्वेववयेज
त पाटलैर्हापिकाकुन्दैः शतपत्रैश्चजातिभिः मालतीनव
वल्लीभिर्मल्लिकापद्मकिंशुकैः यजनाहवनाद्यापिमिश्रैर्वा
मिश्रितैरपि सर्वसौभाग्यमाप्नोति ज्ञ्याचाकान्तिरूप्यतेप्र
वकुन्दैर्बिल्वपत्रैः फलैरंसितनीरजैः नागरैशनवपत्रैश्च सि
द्दयाद्दोभवाम्मिन्दिनारिकेलैश्वखर्जूरैर्द्राक्षाभिश्चतसत्फलैः
मनसावांछितंकार्यंसाधकस्यतथहोमतः यजनेनवहोमेन
श्रीविद्यापरितोषयेत् बकुलैर्विकीर्णैर्सर्ववश्यकुमारीयजनादि
भिः प्रवालकवलिदानेन ग्रहसन्तोषवक्रमात् सुवासिनी
श्वसंरक्तदयाद्रूरिवपनंसतां समग्रेक्षसमेहोमक्षपा
वज्रपाभवेत् नारिकेलाम्रफलैर्हवनेनमनःप्रियं स
मग्रेणवच्चूतस्यफलेनवरदेनम्या पनसैःफलगर्भस्थग
रैर्विलोकितैर्हवनेत् जम्बूफलेसमग्रेश्याद्वाचैवनपाकु
नेन् रम्भाफलेमनोभागलब्धवेदविनेनहि फलेलब्धुसम
ग्रेश्याकस्तूरीकुंकुमसाक्षी यजनामायद्वनेदेवीतिलराजी
सीत्तद्धनेन् तथैवनवपर्णैनानाभ्यङ्गैर्मानेदेद्दुधः श्रुचेत
ग्रासमामुद्रापकालैर्घृतपायद्धनेन् एवंतक्रमकार्येनश्रीस्वांकुमकाकृतिं तथागु
द्दनेदाज्यंमनःसंतोषकारिभिः तथ्वतर्द्रगणभेदेनदधिदुग्धेद्धनेत्सदा सर्वासामाद्भुती
नांतमानंदेवीमनःप्रियं कुंडस्यपूजनं वद्यमहाविघ्नविनाशितं वनवैंशालिमं
ख्यामिरंगलीभिः सविस्तरं ख्यातंतरचयेत्कुरां सर्वत्रसुमनोहरं वनरंश्च सर्वत
त्रस्मथगंमेखलानतं सर्वत्रकांगुलस्यत्कालिसः कार्यासुशोभनाः ॥

मध्यकोष्ठगमेतस्मद्दे उदरांकास्थूपस्येनमादौतु प।
श्चिमोत्क्रमात् रोगहानिकरोवृक्षनैऋत्यामध्यगतं भवेत्
सारिस्वदंडः खदेवतस्माद्धत्क्रमेसमाश्रयेत् तथैवासिद्धिनो
मन्त्रश्रीगुरोरास्तयाग्निये देशावाकल्पयेत्स्यानेनगरेग्रा
ममेववा दीपोवासोपिकर्तव्यः किंतुनरूद्धवनेयजेत् स्व
क्षेत्रसंग्रहे चक्रराजंसमालिख्यसिंहस्थरजसाग्निये स्वयं
भूक्रमसमाकेस्वस्वमेरवतैर्यजेत् नवावरणदेवीनांगा।
यत्रीभिः समंततः गायत्रीः सम्यगस्थापितदन्तेष्यमुकेत
नः वशमानयमेतेचनतन्मध्वस्थापयेत् ततःवामकदे
वीश्रीपादुकांपूजयामिच एवमाकर्षणोमोहस्तंभनोच्चा
टकर्मसु समाहाभ्यंतरेमंत्रीवांछितंसमवाप्नुयात् ग्रामे
ष्वः कृविद्धिविमेदेशेसिंहरादिरक्तःइमेष्वक्रराजंविलि
ख्यतृप्स्यापनादत्सपूजानन्तरंयथाक्रपीठपूजांविधा
यस्वयंभूक्रमसमाकैरत्नैः पृथ्वीवाग्रावरणपूजांक्रयात्
तत्रवरपतारत्रयपूर्वकतनज्ञायत्रीमस्थाप्यमुकदेविग्र
मुकंमेवशमानय ग्रथवावशंकुरु २ वौषट् ग्रमुकदेवी
श्रीपादुकांपूजयामिशतिप्रयोगः एवंमन्त्रावरणप्रतेद
वीमूलेनपेत् आकर्षणे ग्रमुकमाकर्षय २ इति एवंस्तंभ
नादिप्रयोगेष्वयोजनीमित्यर्थः तथा मालाधारादिचक्रे
षुश्रीचक्रेभावयन्मथ्यक तत्कृतार्णाकिरणेर्होमास्मकेन
देवताःपार्थिवैः स्तंभनेक्रयो दिग्मादिप्रकोष्ठफलानिज्ञे
यानि होत्रणामृतिसंहितायां ग्रथातःसंप्रवक्ष्यामिचक्र
राजस्यस्थापनं एवंसंसिद्धविद्यायाविनियोगक्रमेस्मरण
कृत्वाग्निहरजसाचक्रंतत्रविलिखेत् साध्यप्रतिकृतिं

वि
सं
१९८

~~169~~
188

नामलेखनीकोणभोनतः ज्वलंतींवदनादेविमोहिता
भयवर्जितास्यकालज्ञासमायातिनसंशयात्स्वकथ्यतेपि
येनन्मध्येसंस्थितांमन्त्रीचिंतयेदरुणप्रभम् शुद्धात्मानें
वतथासाध्यंनदासीभाग्यमन्दरः पुरुषोरूपवानेलप
जयेन्मद्रयाहूतः यस्यनाम्नापुनःसम्यक्तभवेद्दासपव
हि ग्रहणस्त्रीनामवर्णावकमध्येविलिख्यच योनिमुद्रा
यशोभूत्वावेगाद्दाकर्षणंभवेत् देवकन्याराजकन्यानाग
कन्यामथापिवा गौरीवनांकुमाभ्यांसमभागंचवर्तने
ग्रहीतरशातासिन्यातिलकेसर्वमोहने पुष्पफलेजलेवा
मेगन्धेवस्त्रेचभूषणे ताम्बूलप्राशनेसेवयस्वेसंप्रयते
मन्तश्रेगनावीक्षणादेवदासीवाप्यभवेत्स्त्रियः करवी
रकंवर्णोसिमध्यकैः प्रपूजयेत् चिंतयन्मासमात्रेहिसाध्यं
त्वोललनांततः इतिक्रूवंम्मर्हेशानींपूजयेदरुणप्रभा
म् सिन्दूरविचितचक्रेरातोसंमोहयेत्क्षणात् त्रैलोक्यंकु
लभोवापिरंभोवाकर्षयेद्ध्रुवं चिंतांगारेणवक्रेवलिवे
कांइवणाहिवध्यावाहावष्टकापिज्ज्वरंनाशयतिक्षणात्
चक्रेविगुह्यवाप्यांचेलांविमार्केस्यसंलिखेत् गोमूत्रेस्थाप
येतस्तभवेद्द्वेषणंक्षणात् प्रपथस्वेदेनरात्रौवस्त्रवाचा
रयमतः ग्रहीतरशाताहस्यामोहयेद्भुवनत्रयं लिंगगोम
यमूमौनालिखेद्धे । स्वरूपांप्रतिमांरम्यांभूषाढ्यांपा
चिंतयेत् तद्वालसमाभिजनम् । मैत्रलयापिता ग
त्मनाममहाविद्यासंक्रुपान्नविदर्भिता सर्वांगसाम्यो
मलोनाकामकूटसमालिखेत् साध्यास्यामिमुखोभ्यः
नाम्नीविधानाकार्यासविग्रहः दोषभिणी ॥ ॥

वीजमुद्धृत्यं विद्यामष्टधांतेजपेन् यो जपेत्सो कामगेहेव
इस्तपंकलात्मिका सा तु रागातिविमलाकामसाधकपो
ऽतिताम्त्रैलोक्यसुंदरीनाम तस्मादाद्यातिमोहिता अथवामं
त्रकाचक्रं वायुसंवेष्टमंत्रविन् तेनानंगामरंवेन्नसाधक
स्यनसंशयः अनेनैव प्रकारेण रोचनागुरुकुंकुमैः चक्रं
विलिख्य साध्याणींसाधकाणो विदर्भितं त्रैलोक्यमोहनो
मंत्री भवत्येव न संशयः कामकूटेन देवेशि सन्दर्भ्येष्टप
गतं साध्यनाम्नस्त्रिकोणान्तर्मारकोवेष्टयेद्बहिः स्व
रीमध्यगतं धार्येशिखायां पयकुंवविन् लोकपालास्तु
राजानो ब्रह्माद्यास्त्रैलोक्यसंस्थिताः ते सर्वे वशमायान्ति सत्य
मानादयो जनाः अनेन विधिना नामपुरीं सन्दर्भ्य संलिखे
त् चतुष्पथमध्यदेशे दिनपूर्वादिभिक्रमात् तस्य सौभाग्य
मायान्ति राजानः किंकरः सदा स्मरनेनामयीष्टर्षीपजले
नीचराचरं चक्रांतस्थिन्त्यपानि समासषट्के ततो नरः ते
न कन्दर्पसुभगो लोके भवति निश्चयात् इष्टाकर्षयतो
लोकान्विघ्ननाशयति ज्वरान् तथा विषं च हरति रक्षावे
शकरोति च राज्ञो सिंहरालिखितं पूजयेदेकाचितनः करो
त्याकर्षणं हरायोजनानां नाशानैवपि अत्वेर्दिनकोणभुक्
मेणपरिपूजयेत् यदातदेवलोकोपचपो भवति नात्र
था भूर्जपत्रेलिखेन्मुक्रेरोचनागुरुकुंकुमैः स्वनामदर्भि
तं कृत्वा देशावापुरभेदतं मंत्रेलोविषमस्थानं भूमौ चक्रं
निधापयेत् धारयेद्वातं तामन्वीपुरतोभयतिनगणाम
तन्मनरसलाक्षाकेलीरकुंकुमरोचना कस्तूर्यलब्धसम
हितापकीकृत्यतन्मात्रे लिखेन् यमासोमस्य देवविधिवारनं

वि
सं
७८

~~170~~

189

यात्रेजेभूयंग्रहजेव्याधिजेवैवरिष्ठगोसिंहजंभयं ग्रहे
जेवाग्निजेचापिसर्वान्मोहयतितत्क्षणात् रोचनाकुंकुमाभ्यां
तुमध्यगासंलिखेद्बुधः त्रिकोणमध्यगांचैवसाध्यनामां
कितामथः तस्त्रुकेधारयेत्तस्मात्समाहात्किंकरोभवेत् पी
तद्रेखेणावकोतेलिखेद्दिशामध्यस्ततःसाध्यनामविलिखे
तत्पूर्वस्यांदिशिसंक्षिपेत् तस्माद्भूत्वापिजीवोपिसर्वतो
मूकतांव्रजेत् अनेनविधिनानीलीरसेनविलिख्यतत्
दाक्षिणाभिमुखोमंत्रीवह्नौदग्धाभिसन्दहेत् माहिषाश्व
रोषणगोमूत्रेणचसंलिखेत् संलिख्यरोचनाद्यैरका
शेद्दृष्टिंगयधाशमूत्रुच्चाटयेदाशुहृद्वोच्चाटयमीरितः म
हानीलीरससंमिश्रारविनाउग्रयमिश्रितैः लाक्षारसेलिखे
द्भूर्केचतवर्णान्वशेनयेत् अनेनविधिनानीरस्थापयेज्ज
लेनत् सौभाग्यंमहदाप्नोतिस्नानपानादिसंशयः पीतेव
र्केयजेत्सर्वस्तंभयेत्सर्ववादिनः सिंदूरलिखितेचर्कमु
न्रैलोक्यवश्यकृत् पश्चिमपूजितेचर्केगोरोकालिखितेत
नः मंत्रिलोदेवतावश्याः किंपुनर्योषितःप्रिये तथैवदक्षि
णाभ्यस्तुकर्मचक्रेसमर्पयेत् माध्यमेषुमहानिःस्यात्मर
णाविशेषतः कर्मादिगताभ्याः सन्मूह्निकोणादिषुकर्मात
तभौविद्दृष्टिणाद्यापिमुच्चाटक्रूरनरः दूरपेवश्यपकंतदि
रोचनालिखितेहृद्दान् दूरपतद्दद्भिमध्यस्थसर्ववशाचवि
नाशयेत् गोमूत्रमध्यगांचैतदूर्वद्दुच्चाटनेरिपोः विद्वे
णमवेस्त्रुकेतेनैवपरमेश्वरि सिंहरेणालिखेत्स्वकेति
नेनैवचतस्थस्थे सर्वावाग्रतप्रारभ्यनत्मध्येमात्काले
विन कलावारकमेणैवगोवंगौसमपूजयेत्तमम ॥

साधकेवचरोद्देविज्ञायतेनात्रसंशयः चतुर्दश्यांनिशि
स्वेष्टारूढभूमौप्रपूजयेत् षोडशसमसंख्याजातेनसाक्षाद्
रुद्रवापरः अनेनेविवरंसिद्धिंगुटिकापादुकांजनं खड्ग
वेतालंसौभाग्यपादिनीचेटिकादिकं सकलंसिद्धिजन
नेमंत्रीसाधयतिनान्यथा चतुर्दश्यांप्रसन्नदृष्ट्यांसमाहितः
एकविंशतिरात्रेणनिशिप्रेताश्रितोजले श्रीचक्रंपूजयेत्
इन्दुरसृङ्मयलसाधकः पाशांकुशधनुर्बाणैः पौरुषेयमे
हेश्वरि कामोभूत्वासर्वभूसुपातालन्तलयोषितो हतांक
मोत्वंवेवेवहतोभमाकर्षणंभवेत् नष्टकामेश्वरीमात्रेदे
वानामुवनत्रये पुरुषारूपिणीवेतन्नजानातिकिंकराःप्रिये
पतत्कामकलाध्यानेकार्षितोभवभेदनं वाग्भवाराधनेदे
विज्ञानेसारस्वतंभवेत् श्वेताभरणवस्त्राभ्यासेतनुश्रियः
समर्चयेत् अनेनविधिनादेविवाग्भवाराधनेभवेत् अ
यःकामकलानामसामर्थ्यंश्रुणुपार्वति कामोमन्मथकूट
पौसकरध्वजपंचच महाकामश्चपूर्वोक्ताःपंचकामाःक्रम
णात् काममन्मथमध्यस्थंदेविकंदर्पश्चसर्गं नमस्तस्य
मीनकेतुमहाकामश्रमलंकं अनेनकामत्रितयेनमोहय
जगतोसिमेमा मूलादिसृष्टिसहस्रारविसतेनस्तनीयसौ
तस्मात्कुंडलिनीशक्तिःशाक्तिकूटमहेश्वरि विकृताचिश
गदेवीसर्वसिद्धिप्रदाभवेत् चतुष्कोष्ठेपितःकोसौयोगी
नीनामहोजसा चक्रमन्त्रमाश्रित्यसततोसिद्धिप्रदाःसदे
ति स्वच्छन्दसंग्रहे प्रणवंकमलामायाकामोपिंडंचगान
पे ततोवाग्भवकूटंचपंचार्धकसुधामसृन् कामराजे।
महाकूटेरुदगान्त्राभिसृप · शाक्तिकूटेसमालिख्यस।

वि
र्सी
१२८

L71

190

वैनतदिल्हतेवशे अनंगणपतिप्रसादवरांनेवरदेनिवत
नः सर्वजनंमेमेन्नेवशमानयठठयम् गणराजेश्वरोम्।
यः सर्वैश्वर्यफलप्रदः सर्ववश्यकरः श्रुमामाश्रुरारोग्यमि
हिदः महागणपतेर्मेयं यै श्रृभंजातवेदसे अर्थसंवादसू
क्तस्यश्रुनरर्षिकमाहिरवेत् वनान्वंडानिवक्कानिविक्टे
गोर्भितानि च मन्यंहंजपतः श्रेसायथाशक्तिविशेषतः ग
गर्न्समाहूनेवश्यंपकांतिसौभाग्यश्रुविद्द अस्यार्थः ॐश्रीं
क्लींग्लौंगंगणपतयेवरवरदसर्वजनंमेवशमानयस्वा
हा कएईलह्रीं जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनि
दहातिवेदः सनः पर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवसिन्धुंदु
रितात्यग्निः हसकहलह्रीं संसमिद्युवसेवृषन् अग्नेविश्वा
न्यर्यआ इलस्पदेसमिध्यसेसनोवसून्याभरसंगच्छध्वंसंवो।
मनांसिजानतांदेवाभागंयथापूर्वेसंजानानाउपासते
सकलह्रीं समानोमंत्रः समितिः समानीसमानंमनः स
हचित्तमेषांसमानंमंत्रमभिमंत्रयेवः समानेनवोहवि
षाजुहोमिसमानीवआकूतिः समानाहृदयानिवः स
मानमस्तुवोमनोयथावः सुसहासति इत्युद्गारः नया
भद्रनोअपिमंत्रस्यगर्भस्यासमस्त्रीजपेत् कैवरद्दवविना
क्रोजायतेभूविमानवः अस्यार्थः भद्रनोअपिवातयमनः
कएईलह्रीं मरुतामोजसेस्वाहा हसकहलह्रीं इन्द्रोवि
श्वस्यराजति सकलह्रीं शंनोभवाद्विपदेशंचतुष्पदेशंति
यथा यद्वांसेदेवीववत्वारिससर्पाविघ्नागतनः इन्द्रोचकं
समारम्यानंमहामारस्वतमदे घतङ्गभंस्याविघातपागवल्ल
नाष्टयक्षयकपंचमंत्राः समस्तसिद्धिमहामारस्वतप्रदाः अ
स्यार्थः

यद्वागवदन्त्यविचेतनानिकएईलह्रींराष्ट्रीदेवानांनिषसा
दमन्द्राहसकहलह्रींचतस्रऊर्जंदुदुहेपयांसि सकलह्रींक्व
स्विदस्याःपरमंजगाम १ देवींवाचमजनयन्तदेवाःक·
तांविश्वरूपाःपशवोवदंति २ मानोमन्द्रेषमूर्जंदुहाना स·
धेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु ३ चत्वारिवाकपरिमितापदानि
क तानिविदुर्ब्राह्मणायेमनीषिणः २ गुहात्रीणिनिहि
तानींगयंति स तुरीयंवाचोमनुष्यावदंति ३ समस्वंपरम
सौवायमानक हृद्दमिमायजमदग्निदत्ता २ प्रासूयंस्सइ
रिताततान स प्रवोदेवेषमस्तनमन्तुर्यं ४ समस्यंपरिरभव
तयमेभ्य क प्रपिप्रवःपावनमात्मस्त्वहिष २ सापस्सा ३
नवमाष्टदधानोसयामेपतस्लिजमदग्नयोददुः ५ इतिपं
चमंत्राः यच्छन्दसोशरीरमेयोदेवानामितिवंपे स्वन्दीग
र्भेगतप्याससयकरप्यगतत्रिनः मध्यावीक्रतिपारीवनीरो
गोवधिप्रवदः वरुश्रुतःशास्त्रकर्ताश्रुतावेदागमानपि
नविस्मरतिमत्तोसोसर्वज्ञोभवतिध्रुवं अथमंत्रः यच्छन्दसा
मृषभोविश्वरूपा क छन्दोभ्योध्यमृतात्संबभूव २ समेंद्र
मेधयास्पृणोतु स अमृतस्यदेवधारणा भूयासं १ शरीरं
मेविचर्षणं क जिह्वामेमधुमत्तमा २ मनसःकाममाकू
तिं स वाचःसत्यमशीमहि १ योदेवानांप्रथमंपुरस्तात क·
विश्वाधियोरुद्रोमहर्षिभिः २ हिरण्यगर्भंपश्यतजायमानं
स सनोदेवःशुभयास्मृत्यासंयुनक्तु ३ इतित्रयोमंत्राः तथा
पुनाविद्धयमस्मात्वेवन्द्राग्नीत्रयंभवेत् चत्वारीतिसोम
वोनेपंचमीत्प्रजापते पतत्पंचगर्भस्योसंस्कारीयजन्ये
त्ययक योनरस्तस्मानियंतंपनधामस्यधात्मतेः गोगनामा

विमहिषस्य भूषादिसंकलो लक्ष्मीं समावहेहृ स्यां पुत्रपौ
त्रादिगामिनीम् अर्घार्थः एवापित्रे विश्वदेवाय वृष्णे कः
यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः हृ. बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तः स.
वयं स्याम पतयो रयीणाम् १ यूयमस्मानुपनयत वस्यो
भ्यः क. निरंहतिभ्यो मरुतो गृणानाः हृ. जुषध्वं नो हव्यदा
तिं यजत्रा स. वयं स्याम पतयो रयीणाम् २ एवेन्द्राग्नी पपिवां
सा सुतस्य क. विश्वास्मभ्यं संजयतं धनानि हृ. तन्नो मित्रो व
रुणो मामहन्ता स. अदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ त्वं सो
म प्रचिकितो मनीषा क. त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्था हृ. तव
प्रणीती पितरो न इन्दो स. देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ४ प्र
जापते न हि त्वदेत्यः क. एता विश्वा जातानि परिता बभूव हृ.
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु स. वयं स्याम पतयो रयीणां
इति पंचमंत्राः अथ वालस्यास्त्रहासो गर्भस्या स्वन्दरीं यजे
त् पन्यर्वाम्यस्त्र विभवैरन्येस्त्राम्त्रगवादिभिः आप्रदयंतीस
ततंतचेष्वरमतेरमा अर्घार्थः पालस्रोः सिन्धुसंभवा कः
भूतिपेनमस्त्वस्तु हृ. पद्माविष्णाव सस्त्रेवी स. सदानोजुषतां
शरं १ अस्यवार्यिमोदाचि क. धनदायि महाधने हृ. धनं मेघ
नादेवी स. सर्वकामार्थसिद्धये २ इति मंत्रद्वयं कल्पितं।
ध्यानं च सकलस्य मंत्रपादचतुष्टयेः संपुटीकृत्य जपेत् फलानां
वक्ष्ये हृत्कुरे अर्घार्थः कलाश्चत्वारो मे पुरुषसूक्तेः सहस्रशी
र्षमादि यजुर्वेदप्रसिद्धानि ष्वहं सह स्वंश्री सूक्ते हिरण्य।
वर्णां मित्यादि ऋग्वेदप्रसिद्धं संपुटीकरणं तत् सहस्र
शीर्षा पुरुषः हृ. सहस्राक्षः सहस्रपात् हृ. स
भूमिं विश्वतो वृत्वा स. ॥

अत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलं १ पुरुष एवेदं सर्वं ह॰ यद्भूतं यच्च भव्यं ह॰
उतामृतत्वस्येशानः स॰ यदन्नेनातिरोहति २ एतावानस्य
महिमा ह॰ अतो ज्यायांश्च पुरुषः ह॰ पादोस्य विश्वा भूतानि
स॰ त्रिपादस्यामृतं दिवि ३ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः ह॰ पादो
स्येहाभवत्पुनः ह॰ ततो विष्वङ् व्यक्रामत् स॰ साशनानश
ने अभि ४ तस्माद्विराडजायत ह॰ विराजो अधि पूरुषः ह॰
स जातो अत्यरिच्यत स॰ पश्चाद्भूमिमथो पुरः ५ यत्पुरुषेण
हविषा ह॰ देवा यज्ञमतन्वत ह॰ वसन्तो अस्यासीदाज्यं स॰
ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः ६ सप्तास्यासन्परिधयः ह॰ त्रिः सप्त
समिधः कृताः ह॰ अबध्नन्पुरुषं पशुम् ७ तं यज्ञं बर्हिषि प्रो
क्षन्पुरुषं जातमग्रतः ह॰ तेन देवा अयजन्त ह॰ साध्या ऋष
यश्च ये स॰ तस्माज्जाता अजावयः ८ इत्यादि क्रमेण षोडश
मंत्राणां पादैः संपुटं कृत्वा जपेत् पुरुषसूक्तमंत्रपादैः लो
मानुलोमविपर्ययाः संपुटं श्रीसूक्तमंत्रपादैः कामराजविपर्ययाः
संपुटमिति त्रयम् तदुक्तं कुलार्णवे लोमाख्यां संपुटीकृत्य
पौरुषैः प्रजपेद्बुधः श्रीसूक्तैः कामराजाख्यां प्रजपेद्यत्नतो बु
धः पौरुषैः पुरुषसूक्तमंत्रपादैः श्रीसूक्तैः श्रीसूक्तमंत्रपादैः
हिरण्यवर्णां हरिणीं कः हिरण्यरजतस्रजां ह॰ चंद्रां हिरण्म
यीं लक्ष्मीं स॰ जातवेदो मम आवह १ एवं क्रमेण प्रत्येकं जपेत्
तथा प्रथमेन सप्तावापि हितोयाजीवसंभवेन तृतीयेनव
नर्थेनवन्ध्यादोषविनाशनं पंचमेनाष्टमेन पुत्रं दीर्घायु
षं लभेत् सप्तमेन तु गर्भस्यास्थिरतो षष्ठमेन च सर्वप्रस
विनेनवमाङ्गमेदोषान्विनाशयेत् दशमेन पंचरत्नापिषष्ठ
दोषान्विनाशयेत् द्वादशेन तु कन्यायाः सतिदोषसमस्य

वि॰
सौ॰
१८२

173
192

व प्रथमपंसंभवमेववतोर्भिस्नमरेघ्रुवम् सर्वेदोषविन
ष्पतिगर्भनानात्वमेशय: अथश्रीमस्तकफलानि प्रथमेसं
पदांप्राप्नोति द्वितीयेनपशूंल्लभेत् तृतीयेनलभेद्धान्यंचतुर्थे
नमहींलभेत् पंचमास्वेवममेत्रेणाषष्टेनतमरूघ्रश:स
प्तमाष्टानसन्मानमष्टमेनधीत: श्रियानवमेनतुरंगाणि
दशमेनगजांल्लभेत् एकादशेनवस्त्राणिद्वादशेनसंतं
लभेत् त्रयोदशेनरत्नानिचतुर्दशमहामनो पृथिवींस
सागरांप्राप्नुयात्पंचदशेनत रुद्रमेवसायुज्यंकृत्वातत्कर्मा
णिसाधयेत् श्रीविद्यावदनिवहस्त्वेवंसंपुटितोयदि पं
चाशत्सहस्राणिदशलक्षमितानिच जायेतेतत्क्रमेणा
त्वाशुरूत:शाम्भवतोपिवा विनियोज्यात्प्रयोगेषुतत्तत्कर्मा
नादिन: दीक्षायांघोरयात्रायां:क्रमेवस्यप्रयोगविधिवत्
विंशतिहस्तंतमेउपेकारयेद्बुध: नवकुंडानिकुर्वीतवत
रस्त्राणिवैक्रमात् योनिकुंडानिवाकुर्याद्दर्धचन्द्रनिभानिवा
त्रिकोणानि ॥ हस्तानिषट्कोणान्यब्जानिवाग्रहाणाम्
यवावावकुंडमीशानमध्यत: साधोहस्तहयंपत्यकावेदिको
त:एककलयेत् हस्तमात्रेपरिस्नज्यकुंडानामानिकल्पयेत्
कुंडलक्षणंतच्छेवक्ष्याम: श्रीकुलार्णवे श्रीगणेदेविधवक्ष्यामि
वैसर्वानांविशेषत: दीक्षायांघोरयात्रायांयजनपरहोमेषुसर्वि
तो मंडपानदेवेशिगणायानेकुंडेशुषुसव्यक्रमात् नागायणांवास
देवेवायांवेलवेनया श्रीपरनार्यसिंहवगोपालेकाष्टमिव
व पंचदशयोसमायोज्यजपहोमेचपार्वति वैदिकेनविशेष
णगायत्रींवेदमातरंजातवेदसपचवेदेपालस्यानसमके
शेवनाशंवपचांगमत्रोरशारंभदया यामांदचपाशुपतेदे

मद्वरं ४

णामूर्त्तिसंज्ञके स्मृतं न पंचदशार्णो व्युत्क्रमेण परमेश्वरि से
रेतह्रणामंत्रेचषडुत्तवर्णकेरवै षोडशार्णोचह्लादया
र्णोषडर्णके पुनःपायेचशाकेषुवालामंत्रस्तुभैरवी त्रि
पुरावासिनीसिद्धमालिनीत्रिपुरादिका भैरवीत्रिपुरामं
त्रवोहेपश्यावनीतथा उग्रतारामेकजातारानीलसरस्व
ती मातंगीसुमुखीचैवचंडमातंगिनीतथा ऊर्ध्वाम्नायक
मेवंवहुहृविद्येतथैवच मूलविद्याषोडशीहृदीतायो।
श्रीगुरोर्मनोः शुक्रमिश्रवरकेचविश्रोतेश्वरणायंयंभो
श्वरणाविद्येपपराप्रासादसंज्ञके पंचब्रह्मात्मकामंत्रा
हरिशक्लास्त्रिधा पंचाक्षरोगणपतेन महागणपतिन
था हित्रप्रसन्नागणेशंचवक्रतुण्डंतथैवच लक्ष्मीगणप
तिंचवहेरंभगणपंतथा विद्यागणपतिंचैवनवधाम्नाक्षि
गणेश्वरं दक्षिणाकालिकायास्तुपंचार्णोत्र्यर्णमेवच सि
द्धकालीषडर्णाचमन्त्रवसुर्णाकातथा दशाक्षरं हृयंचैवता
राचषोडशाक्षरी आद्यहीनाचाष्टताराभुवनेश्याश्चतुर्णाणी
के श्रीवाक्कामपराख्याचविद्यात्रिपुरातथा पंचदशार्णवि
शेषेणात्र चतुःपंचकूटकाःषट्कूटासप्तकूटास्यादष्टकू
टातपंचमीनित्यापंचदशार्णाश्चतुर्गांगितेपरस्परं पीना
मराष्टवाया · हीताघापरस्पर दुर्गायाम्हमारिन्याःशू
लिनीवनदुर्गिका जपाख्याचनवर्णाचशान्त्यग्निलवणा
त्मिकाः प्रतिष्ठर्णाचसंप्रोक्ता गणपस्यास्तदनंतरं पंचायत
नमेदेस्तुमौरेयणांतेचवैष्णवे शैवेचगाणपत्यश्चप्राकृता
मंत्रनायकाः वैष्णवाष्टकमध्येतुहिन्नावाष्टादशाक्षरं
नगौयावेदमानावसंपोक्तपरमेश्वरि शैवेपाशुपतिंहिमं

वि
सं
१०४

193

नरैश्वेयस्वकीर्तियेत् सौरेष्वष्टात्वरेरहित्वाउयन्मंत्रैर्नितेय
न्येत् गाणपत्येगणान्वाहित्वाखिष्टगणेशस्यरे शाक्तेम
गवत्सुर्सयोगदीक्षाहोमजपादिषु पनरायतननानांवाप्यं
गांगित्वेपरस्परे शाक्ते सम्यग्वत्साभिवर्केस्ययोग्यकीर्त
नाः षट्रुशोभवेयदेशोनसंगांगित्वेपरस्परे यथातेरववत्र
गौवाप्येकात्तरमतःपरे सिद्धलक्ष्मीराजलक्ष्मीवाप्येऽ
देवयेषुनःपुनरन्यान्मिलित्वानुशांगांगित्वेपरस्परे ग्रन्यै
घात्तमंत्रेषुनर्देदैःपरस्परे ग्रंगांगित्वप्रकर्नेष्वंतनक्रमीणि
निसुयात् पंचायतनदीक्षायांप्रजायांवविशेषतः ग्रंगा
गित्वप्रवत्साभिसूर्याद्दिविसमाहिता महागणेशमंत्रेणाह
लिमंत्रेणासंयुता परामामादेमंत्रेणालक्ष्मीनारायणेनव
संयोज्यवाउरुणोनदीक्षायांजपप्रजनात् दक्षिणाकालि
कायाश्चतद्वेवपरिकीर्तिता नारायाखिनमेसायाविशेषं
वेनिगद्यते मार्तंडभैरवस्त्रेवमजुपीजलयेवव उच्छिष्ट
गणानाप्यसुसंकंदेवालयेवव भुवनेशामहादेव्यापांवतांवं
सवाःप्रियगणास्यन्यासुसौरासुशेवासुापिविशेषतः भै
रवीवगलाचश्यमातंगीवापराजितादीक्षायांजपहोमेव
प्रजनेचविशेषतः पंचायतनतंत्रेषुनारावस्यार्वकीर्ति
ता दुर्गाचभुवनेशीवन्महालक्ष्मीस्तयेवच ग्रस्यास्तसंध
हायेनमयोज्यादेशिकोत्तमैः ग्रग्रसम्प्रदायग्रमात्रायक्रमः
सनयश्ववहिष्यामः ग्रस्यपोक्तमेमारणादिषट्क्यादिन्यासध्यानं
नियुयात्तेष्वानतेषु ततःध्यानःक्रम्यादियोगपीठन्यासंते
मूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिनारायणाययऋषयेन
मः मुखेदेवीगायत्रीछंदसेनमः हृदयेश्रीपरमात्मनेदेवतायैनमः इतिविन्यस्यममेष्टा
र्थविनियोगः इतिकृतांजलिःकृत्वा मूलेनकरयोर्व्यापकंविन्यस्य ॥

स्होल्काय स्वाहा हृदयाय नमः महोल्काय शिरसे स्वाहा
वीरोल्काय शिखायै वषट् विद्युदुल्काय स्वाहा कवचाय हुं
सहस्रोल्काय स्वाहा अस्त्राय फट् इति मंत्रानेशलोभ्रहृद्या
दिभुविन्यस्य ध्यायेत् हस्तैश्चक्रवरीगदासरसिजान्बिभ्राण
मर्कोह्लसत्कांतिश्रीधरणीविभूषितलसत्पार्श्वंकिरीटान्वि
ते श्रीवत्सांकसत्कौस्तुभारूपदलकेयूरहारोज्ज्वलेराजत्कं
ठलमंडिते हृदि भजे पीताम्बरं शार्ङ्गिणं इति ध्यात्वा ॐ न।
मोनारायणाय इत्यष्टाक्षरं जपेत् अथ वासुदेवमंत्रस्य त
नःप्राणः तत्वादियोगपीठन्यासांते मूलेन प्राणायामत्रयं
कृत्वा शिरसि प्रजापतये ऋषये नमः मुखे गायत्रीछन्द
से हृदये श्रीवासुदेवतायै नमः मम सर्वाभीष्टये विनियो
गः इति कृतांजलिः कृत्वा मूलेन करयोर्व्यापकं कृत्वा ॐ श्रा
हृदयाय नमः शिरसे स्वाहा भगवते शिखायै वषट् वासु
देवाय कवचाय हुं ॐ नमो भगवते वासुदेवाय अस्त्राय फट्
ततः समाहितो भूत्वा वासुदेवं हृदि स्मरेत् उद्याने स्वर्ये हैपि
मध्ये दिव्ययोषानिषेविते नवसंचिन्त्यविपिनमखिलन्नि
षेविते तन्मध्ये कल्पवृक्षं च दिव्यमस्तु तदर्शने तस्याधस्ता
द्रत्नमंडं कमलविमलप्रभम् शरत्पूर्णेन्दुवितलसत्प्रभा
बलपराजिते नवसंचिंत्य देवं वासुदेवं सितानं नम्
कुन्देन्द्वांगगदाचक्रपद्मशंखलसत्करम् चन्द्रातनलसत्कं
न्यामोरूपतेजगत्रयं केयूरांगदसंराजद्दोर्दंडरत्नभूषि
ते श्रीवत्सांकलसद्रत्नमुकुटांकौस्तुभान्विते अरविन्द
लानाप्रस्परसायतलोचनम् कुंडलैःप्रोल्लसद्गंडमंडलं
पीतकासंस ग्रैवेयहारसंशोभिकम्बुकंठसकंकणम्

वि
मे
१२५

175
194

विशालवक्षःसंराजत्फुल्लवनमालकम् सनकादि
मुनीन्द्रैस्तुनतंनिर्णयकांतयानिषेवितंदित्यादिमजा
नगन्धर्वैःसर्वैःसिद्धविद्याधराद्यैश्चसेवितंवमहोरगैः
इतिध्यात्वाजपादिकंविदध्यात् अथवराहमंत्रस्यततःप्रा
तःकूर्मादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वाशि
रसिभार्गवायऋषयेनमःमुखेअनुष्टुप्छन्दसेनमःहृदये
वराहायदेवतायैनमःइतिविन्यस्यसमस्ताभीष्टयेवि
योगः इतिकृतांजलिरुक्त्वा एकदंष्ट्रायहृदयायनमःव्यो
मोल्कायशिरसेस्वाहातेजोधिपतयेशिखायैवषट्विश्वरू
पकवचायहुंमहादंष्ट्रायास्त्रायफट् इतिपंचांगमंत्रान्विन्य
स्यध्यायेत् वह्निगर्भंशशिनिभंशिरसोगलांतमोलिस्थलं
ह्लिलपदेमदनिभंवक्रांतेसविभ्रतेकरतलेरथेशखड्गं
खेटंगदांतद्वयाकिवराभयानिसर्वेमहापरशोभिम
देकदंष्ट्रमाद्यवराहमनिशंप्रभजेत्त्वविते इतिध्यात्वा ॐ
नमोभगवतेवराहरूपायभूर्भुवःस्वःपतयेभूपतित्वंमे
हिरण्यदायस्वाहा अयंमंत्रोयोज्यः अथविष्णोःततःप्रातःकू
र्मादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वाशिर
सिकपिलायऋषयेनमः मुखेगायत्रीछन्दसेनमःहृद
येश्रीभृगवामनायदेवतायैनमःइतिविन्यस्यसमस्ताभी
ष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृतांजलिरुक्त्वा ॐनमोहृदयाय
नमःभगवतेशिरसेस्वाहाविष्णवेशिखायैवषट्स्वरपतये
कवचायहुंमहाबलायपरत्रयायवौषट्स्वाहा अथश्रीक
रमंत्रस्य ततःप्रातःकूर्मादियोगपीठन्यासांतेमूले अथस्वाय
फट् इत्यंगमंत्रान्विन्यस्यध्यायेत् नीलवर्णावतंवीजः शांखचक्रगदाब्जहस्तं सर्वाभोग
न्ददात्यवभक्तानांभोगवासनइतिध्यात्वा ॥

गंनमोभगवतेविश्वेश्वरपतयेमहाबलायस्वाहा अथ
श्रीकरमंत्रस्य ततःप्रातःकृत्वादियोगपीठन्यासान्तमूले
मूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिवामदेवायऋषयेनमः
मुखेपंक्तिछंदसेनमः हृदयेश्रीकरायदेवतायैनमः इ
तिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगइतिकृत्वांजलिकृत्वा
नेभीषयभीषयह्रूंहृदयायनमः त्रासय २ ह्रूंशिरसेस्वा
हा मर्दय २ ह्रूंशिखायैवषट् ध्रींप्रध्वंसय २ ह्रूंकवचायहुं
रक्षय २ ह्रूंनेत्रत्रयायवौषट् अस्त्रायफट् ततःनेत्रयोः रं
रंरं स्वाहा हृष्टहा इतिविन्यस्यध्यायेत् ततःसंचिंतयेच्छिष्ट
श्रीकरंहृदयाम्बुजेलोलकल्लोलजालेनफेनिलेनोर्मिमात
केउग्याखयावत्रमध्येद्वीपंशुक्लमयंशुभेहेमस्थलीकृमा
कीर्णंनानामणिगणैः शुभमावनेसंचिंतयेत्तत्रसकलेनि
षेविते कल्पद्रुमसमूहेस्तुवारितायसनमं षट्पदालीक
लारावसंकुलंलोलपल्लवं पुष्पव्रजपरागोद्यत्सुवासपरि
शोभिते हिरण्मयानोन्नत्याणांमणिपुष्पेशुचंचले इंदिराले
चक्रेमनःशीलचक्रमनीकृतं अंगेकरोपिपद्मापिरमंतेस
रसैः सुरैः गौदार्यशोभनेसूर्यंसोभाग्यादिगुरुत्वैः रूपा
भिमानमधुराकृतिभिः सुकुमारकैः मरालमिनलसद्वल
मरीचिपीनितानना: मृणालजितचन्द्राभामदस्फुरितलो
चनाः नत्यकण्ठस्थकोकिलालापदेवहृत्सनिरंतरं उन्निद्रितोद्य
न्मनाःपीनस्तनतटालसाः सुश्रोणिभारासंदन्यर्थमर
गामिनसत्तमाः पंचभूतात्मासरसः क्रीडंतेपत्रचामरैः
सारसेनापालितेवनेलक्ष्मीगृहेजनस्थानेकलनावक
लगृहेतरस्तेकुपः नरिणायाः सोदरस्थानवरत्नमयगवाक्षि

वि
मं
८९

195

त्वावलिसंयुतेनिशानस्तनेनशुभे स्वर्णाकद्धिमसंशोभि
महारत्नमनोरमे उपदर्कप्रभाभास्मोठसंनिहितस
वप्रभिद्रविक्रमोद्दस्यपादिशानेस्पचोपरिउपविष्टगा
लिनाक्षशुविहाटकसंनिभे रत्नोद्यमेकराकारवार
कुंडलमंडिते किरीटमणिसन्दीप्तदिक्कंकवारुभूष
णे शशिकुंडलसंयुक्तभालिमामलविशेषके प्रतिबिंब
लसंविद्रुमकूटाग्रलगणके स्मितसंशोभिवक्त्रकं
लफलकोज्वलम् दशनावलिरश्मिपोवविराजितशुभाय
रम् पक्वबिम्बापरेरक्तपलाशवत् श्रायताकर्णनेत्रे
वसम्यकाम्यविराजिते उरहारमणिप्रांतदीपितप्रलम्
बेले दिव्यरत्नाढ्यदीपितवज्रजालपरिहृते गदाकमल
शंखारिधारिणी वरदैश्रकैः कपाटविपुलनाथकमला
निलयेनच तमकोस्तुभदीप्ताधरविद्युतिनितलेनच व
नमालविराजेनेत्रेलोक्यनिलयेनच त्रिवलीशोभिना।
समग्रोमराजिलसेतुच: उदरेणविराजेनरंभाकटित
टेनच पीतपट्टशुककटिकाविलसन्मणिमेखले शरत्कुण
सद्वर्गीनरश्मोरुम्यारुपरिभूषिते कर्किकेटलसत्कांतिजं
घायुगमनोहरे रक्तोत्पलाभचरणोपादाग्रजितकंबुप श
शरकसद्वर्गानिधनावोकितपमले करसद्रक्तकम।
लरम्यपाणिगतेसदा रम्यपादोपधृनचनवमाणि
कशोभिने नवयौवनकाम्यायसंशोभिसकलांग।
कम् सुरासुरर्षिप्रभृतैः सेवितेवासरोगणैः
श्रींकारेण सहस्राविनानसमलंकृते
सरोजासनगीजनाल ॥ ॥

लसद्धामरराजितं विद्युल्लतासविलोलवैजयंतीसुशो।
भितं यत्नविधायरत्नहृद्वारणादिनिषेवितं पवं ध्यात्वा
इतिदृष्टश्रीकरस्वाहा अथमंत्रोपासः अथन्रसिंहमंत्रः न
तः प्रातः कृत्यादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणायामत्रयं
कृत्वाशिरसिब्रह्मणेऋषयेनमः मुखेअनुष्टुछन्दसेनमः
हृदयेश्रीनृसिंहायदेवतायैनमः इतिविन्यस्यममाभीष्ट
सिद्ध्येविनियोगइतिकृतांजलिःकृत्वाउग्रवीरंहृदयाय
नमः महाविष्णुंशिरसेस्वाहा ज्वलंतंसर्वतोमुखंशिखायै
वषट् नृसिंहंभीषणंकवचायहुं भद्रंमृत्युमृत्युंनेत्रत्रयाय
वौषट् नमाम्यहंअस्त्रायफट् इतिविन्यस्यध्यायेत नृसिंहं
भीषणंजानुविन्यस्तबाहुंत्रिनेत्रंभुजगोत्तमसमुत्कर्षशत्रुमात
शानपमृत्युगतेषाग्रस्तदैत्याशिरःशोभिदंष्ट्रासदीप्तहुंसि
हम इतिध्यात्वा उग्रवीरंमहाविष्णुंज्वलंतंसर्वतोमुखं न
सिंहंभीषणंभद्रंमृत्युमृत्युंनमाम्यहं इतिमंत्रोपासः अथगो
पालमंत्रः ततः प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्रा
णायामत्रयंकृत्वा शिरसिनारदायऋषयेनमः मुखेविरा
ट्छंदसेनमः हृदयेश्रीकृष्णायदेवतायैनमः गुह्येक्लींबी
जायनमः पादयोः स्वाहाशक्तयेनमः सर्वांगेकृष्णायप्रकृ
तयेनमः हृदिश्रीदुर्गायैअधिष्ठात्र्यैदेवतायैनमः इतिविन्य
स्यममाभीष्टसिद्ध्येविनियोगः इतिकृतांजलिःकृत्वामूल
नकरयोर्व्यापकंकृत्वा आचक्रायस्वाहा हृदयायनमः विच
क्रायस्वाहा शिरसेस्वाहा शिखायैवषट् त्रैलोक्यरक्षणचक्र
यस्वाहा कवचायहुं असुरान्तकचक्रायस्वाहास्त्रायफट् इ
तिषडंगमंत्रान्विन्यस्यध्यायेत दर्वोवापसहाराग्रगणीकृ

वि
सौ
१२२

~~177~~
196

शकराम्बुजम् वेणुंमलायहस्ताभ्यांवादयंतंमहाविलं
रविमंडलगंकृष्णंध्यायेदिष्टफलाप्तये इतिध्यात्वा क्लीं
कृष्णायगोविंदायगोपीजनवल्लभायस्वाहा इतिमंत्रो
यमः अथकृष्णमंत्रः ततःकृत्यादियोगपीठन्यासांतेमू
लेनप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिनारदऋषयेनमः मु
खेगायत्रीछंदसेनमः हृदयेश्रीकृष्णायदेवतायैनमः
गुह्येक्लींबीजायनमः इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेवि
नियोगः इतिकृतांजलिरुक्त्वा ह्रांज्ञानात्मनेहृदयाय
नमः ह्रींऐश्वर्यात्मनेशिरसेस्वाहा ह्रूंप्रभात्मनेशिखा
यैवषट् ह्रैंनन्दात्मनेकवचायहुं ह्रौंतेजात्मनेने
त्रयायवौषट् ह्रःशक्त्यात्मनेअस्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रं
विन्यस्यध्यायेत् ध्यायेद्धरिन्मणिनिभंजगदेकवंद्यंसौंद
र्यसारमरिशंखवराभयानि दोर्भिर्दधानमजितंसरसं
चभक्तैःसंसेवितंमखिलपद्ममभीन्देशाम् इतिध्यात्वा
क्लींकृष्णायनमः इतिमंत्रोयमः यावान् ॐह्रसकलह्रीं
नारायणायसकलह्रीं १ ॐह्रसकलह्रींनमोह्रसकलह्रीं
भगवतेसकलह्रीं २ ॐनमोभगवते ह्र वराहरूपाय ह्र भूर्भु
वःस्वःपतये स भूपतित्वंमेदेहिददापयस्वाहा ३ ॐनमो
भगवते ह्र विस्वे ह्र स्वरूपनये स महाबलायस्वाहा ४ ॐ
ह्र ह्रः स्वाहा ५ ॐउग्रवीरं ह्रः महाविष्णुंज्वलंतंसर्वतोमुखं ह्र नृ
सिंहभीषणं स· मृत्युमृत्युंनमाम्यहं ६ क्लींकृष्णाय ह्र गोविंदा
य ह्र गोपीजनवल्लभाय स स्वाहा ७ क्लीं ह्र कृष्णाय ह्र· नमः
स·८ एवंयोगइत्यर्थः वैदिकदर्शनेतमंत्रानाह ततःप्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासांते
मूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वा अस्यश्रीगायत्रीमंत्रस्याशिरसिविश्वामित्रऋषयेनमः ॥

मुखेगायत्रीछन्दसेहृदयेश्रीपरमात्मनोदेवतायैनमः
इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगइतिकृताञ्जलि
रुक्त्वातत्सवितुर्ब्रह्मात्मनेहृदयायनमः वरेण्यंविष्ण्वात्मने
शिरसेस्वाहा भर्गोदेवस्यरुद्रात्मनेशिखायैवषट् धीमहि
ईश्वरात्मनेकवचायहुं धियोयोनः सदाशिवात्मनेनेत्रत्र
यायवौषट् प्रचोदयात् श्रीशिवात्मनेअस्त्रायफट् इति।
षडङ्गमन्त्रान्विन्यस्यध्यायेत् मुक्ताविद्रुमहेमनीलधवलैरि
तिध्यात्वा तत्सवितुर्वरेण्यं हृः भर्गोदेवस्यधीमहि हृ धि
योयोनः सः प्रचोदयात् १ अथजातवेदसमन्त्रस्य तत्रप्रा
तः कृत्वादियोगपीठन्यासान्तं मूलेन प्राणायामत्रयंकृत्वा
शिरसिमरीचिविश्वकश्यपायऋषयेनमः मुखेत्रिष्टुप्छन्द
सेनमः हृदयेश्रीजातवेदाग्नयेश्रीदुर्गायैदेवतायैनमः इ
तिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगइतिकृताञ्जलिरु
क्त्वाजातवेदसेसुनवामहृदयायनमः सोममरातीयतो
शिरसेस्वाहानिदहातिवेदः शिखायैवषट्सनःपर्षदति
कवचायहुं दुर्गाणिविश्वानावेवनेत्रत्रयायवौषट् सिन्धुंदु
रितात्यग्निः अस्त्रायफट् इतिषडङ्गमन्त्रान्विन्यस्यध्यायेत्
विद्युद्दामसमप्रभांमृगपतिस्कन्धस्थितांभीषणांकन्याभिः
करवालखेटविलसद्धस्ताभिरासेवितां हस्तैश्चक्रगदासि
खेटविशिखांश्चापंगुणंतर्जनींबिभ्राणामनलात्मिकांश
शिधरांदुर्गांत्रिनेत्रांस्मरेत् इतिध्यात्वा जातवेदसेसुनवाम
सोमं हृः अरातीयतोनिदहातिवेदः हृः सनःपर्षदतिदुः
र्गाणिविश्वानावेव स सिन्धुंदुरितात्यग्निः अथनामत्रय
गौरीमितिमन्त्रस्य ततःप्रातःकृत्वादियोगपीठन्यासान्तंमूः

विर्मी
१२८
~~178~~
197

तेन प्राणायामत्रयं कृत्वा ऋष्यादीन्प्राग्वद्विन्यस्य ममाभी
ष्टसिद्ध्यर्थे विनियोग इति कृतांजलिरुक्त्वा ह्रां हृदयाय न
मः ह्रीं शिरसे स्वाहा ह्रूं शिखायै वषट् ह्रैं कवचाय हुं ह्रौं ने
त्रत्रयाय वौषट् ह्रः अस्त्राय फट् इति विन्यस्य प्राग्वद्ध्यात्वा
तामग्निवर्णां तपसा ज्वलंतीं ह॰ वैरोचनीं कर्मफलेषु जु
ष्टां ह॰ दुर्गां देवीं शरणमहं प्रपद्ये स॰ सुतरसि तरसे नमः
इति जपेत् अथाग्नेयमन्त्रस्य प्रयोगः तत्र प्रातः कृत्यादि योग
पीठन्यासांते ऋष्यादिषडंगन्यासान्ध्यानं च प्राग्वद्विधाय
अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान् ह॰ स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ह॰
पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी स॰ भवा तोकाय तनयाय शंयोः
इति जपेत् अथ विश्वानि न इत्यस्य प्रयोगः तत्र प्रातः कृत्या
दियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा ऋष्यादि
करषडंगन्यासध्यानानि प्राग्वद्विधाय विश्वानि नो दुर्ग
हा जातवेदः ह॰ सिंधुं न नावा दुरितातिपर्षि ह॰ अग्ने अत्रि
वन्नमसा गृणानः स॰ अस्माकं बोध्यविता तनूनां इति जपेत्
अथ पृतनाजितमित्यस्य प्रयोगः ततः प्रातः कृत्यादिन्या
सध्यानान्तं विधाय पृतनाजितं सहमानमुग्रं ह॰ अग्निं
हुवेम परमात्सधस्थात् ह॰ स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा
स॰ क्षामद्देवो अति दुरितात्यग्निः ततः श्रीमद्रुद्रदेवो सक
रग्वेदप्रसिद्ध अथ शैवप्रयोगः ततः प्रातः कृत्यादियोग
पीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि वामदे
वाय ऋषये नमः मुखे पंक्तिश्छंदसे नमः हृदये श्रीसदा
शिवाय देवतायै नमः इति विन्यस्य ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे वि
नियोगः इति कृतांजलिरुक्त्वा सर्वज्ञाय हृदयाय नमः ॥

निर्मलमायशिरसेस्वाहाह्यनादिबोधायशिखायैवषट्
स्वतंत्रायकवचायहुंनिर्मलमशक्तयेनेत्रत्रयायवौष
ट् निर्मलमनन्तशक्तयेस्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रान्विन्यस्य
ध्यायेत् गोक्षीरफेनसदृशंरजताद्रिसमप्रभम् बालच
न्द्रकलाराजज्जटामुकुटमंडितम् पंचवक्त्रंपरंशंभुप्रति
वक्त्रंत्रिलोचनम् शार्दूलचर्मवसनंरत्नाभरणभूषितं
इतिध्यात्वा ह्सकह्लह्रीं ॐह्सकलह्रींनमःसकलह्रीं
शिवाय इतिमंत्रंजपेत् अथाघोरास्त्रप्रयोगः ततःप्रातः
कृत्वादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वा शि
रसिअघोरऋषयेनमः मुखेत्रिष्टुप्छन्दसेनमः हृदयेदेव
तायैऋषयेनमः गुह्येह्रींबीजायनमः पादयोर्हूंशक्ति
येनमः इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्ध्यर्थेविनियोगः इतिकृ
त्वांजलिकृत्वाह्रींस्फुर२ हृदयायनमः प्रस्फुर२ शिरसेस्वा
हा घोरघोरतरतनुरूपशिखायैवषट् चट२ प्रचट२ क
वचायहुं कह२ वम२ नेत्रत्रयायवौषट् बन्ध२ घातय२
हुंफट्अस्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रान्विन्यस्यध्यायेत् एवंन्य
स्तन्तुमंत्रीध्यायेद्देवमनन्यधीः कालमेघनिभंदेवंभीम
दंष्ट्रंत्रिलोचनं भुजंगभूषणंरक्तवसनालेपसंयुतम् पर
शुंकरवालंचबाणांत्रिशिखमेवचदधानंदक्षिणहस्तैर्घं
टंकुमतःपरैः डमरुंखट्वांगचापंनरकपालंचपार्वतिका
ध्यकंदम्भरकाभमासितंचाभिचारकेनिग्रहेग्रहभूतादि
ष्वेवमुक्तानिभंस्मरेत् एवंध्यात्वा ॐह्रींस्फुर२ प्रस्फुर२ घो
रघोरतरतनुरूप हू॰ चट२ प्रचट२ ह॰ वम२ बन्ध२ स
घातय२ हुंफट् इतिमंत्रंजपेत् अथशरभप्रयोगः ततः

वि
मं
१२४

प्रातः कृत्यादियोगपीठन्यासांते मूलेन प्राणायामं त्रयं कृ
त्वा शिरसि ब्रह्मणे ऋषये नमः मुखे पंक्तिश्छन्दसे नमः
हृदये शरभशाल्वाय पक्षिराजाय नरसिंहालकाय दे
वतायै नमः इति विन्यस्य मम भीष्टसिद्धये विनियोगः
इति कृतांजलिरुक्त्वा ॐ नमो भगवते हृदयाय नमः शर
भशाल्वाय शिरसे स्वाहा पक्षिराजाय शिखायै वषट् मम
शत्रून्नाशय २ कवचाय हुं वज्र हुं फट् नेत्रत्रयाय वौषट्
स्वाहा अस्त्राय फट् ध्याने अष्टापदपत्रे मूलराज हंसां
रेहाटकपत्रकूटे हेमांगसंगीकृतपद्मरागं वे वज्र देहा
तिमुत्खाररविन्दे सूर्यानलेन्दुद्युतिराजमानं नेत्रत्रयं ला
सितपद्मरागनीलाभमहीमाविलरोमसंद्योतो नाशुभं
ज्वलितानमागे अग्रोग्रपभागबन्धकमचटिनसटाग्रम्
वाहूरूवभुजगशुगोल्लासिमालाभिरामं कस्मात्सं वह
स्थापाद्दिपशुमलस्वच्छन्दनीतोग्रशुली लाचंडांडोपाकुला
शाटशाकपातिकलैवरिसेचककाले पाशाकारांसलो
लहषलकलभवाश्रीविद्याधीशभोगस्फूर्जत्स्फुकारभो
राभ्रघटनिकरलक्षण सर्वमहंत भवयतेपदितश्रूं पंभ
नोवैरिसंचयम् शरभमाल्वरूपं च ध्यायेदेकाग्रमा
नसः इति शलभरूपं महादेवं ध्यात्वा ॐ नमो भग
वते शलभसाल्वाय हुं पक्षिराजाय हुं मम
शत्रून्नाशय २ सः वज्र हुं फट् स्वाहा इति मंत्रं ज
पेत् अष्टग्रासादमंत्रस्य प्रयोगः तत्र प्रातः कृत्या
दियोगपीठन्यासांते मूलेन प्राणाया ॥

॥ ॥

मंत्रपंक्तवाशिरसिवामदेवायऋषयेनमः मुखेपंक्तिछ
न्दसेनमः हृदये श्रीसदाशिवायदेवतायेनमः गुह्ये हंबी
जायनमः पादयोः ॐशक्तयेनमः इतिविन्यस्यसमस्तवां
छितसिद्धयेविनियोगः इतिकृत्वांजलिरूपकाहोहृदयायन
मः सितंहरंमुखंभ्रुजंशोभासमैरवक्त्रंत्रिलोचनं माणिक्यमौलि
संस्फुरत्कला ह्रींशिरसेस्वाहा ॐशिखायैवौषट् हैंकवचाय
हुं ह्रौंनेत्रत्रयायवौषट् हः अस्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रान्विन्य
स्यध्यायेत् ध्यायेद्देवंततोवत्सहृदिचैकाग्रमानसः सितं
रंभ्रुजंशोभासमैरवक्त्रंत्रिलोचनम् माणिक्यमौलिसंस्फु
रत्कलालंकृतमस्तकं दक्षिणोर्ध्वकरेटंकंदधानंतदधोव
रम् वामार्धहस्तेहरिणंतदधःकरमादरात् पीनवक्षस्थलो
न्नतस्तनाग्रेविनिवेश्यचवामांकसंनिविष्टायाःप्रियायाः
करपंकजेनानाभरणसंदीप्तंदिव्यगंधस्रगंबरम् इतिध्या
त्वांगैहौं ह्रं ह्रीं हं नमः सः शिवाय इतिमंत्रेणपंच प्र
णवपंचमस्यप्रयोगः ततःप्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासांते
मूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिवामदेवायऋषयेनमः
मुखे पंक्तिछन्दसेनमः हृदये श्रीपशुपतयेदेवतायेनम
इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेसिद्धयेविनियोगः इतिकृत्वां प
जलिरूपका ॐश्लींफट्हृदयायनमः श्लींपंफट्शिरसेस्वाहा
ह्रैंफट्शिखायैवषट् श्रुंहूंफट्कवचायहुं ह्रंह्रूंफट् नेत्रत्र
यायवौषट् फट् हूंफट् अस्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रान्विन्य
स्यध्यायेत् ध्यायेत्पशुपतिंसम्यक्मनसैवैकाग्रमानसः पंचव
क्त्रंदशभुजंप्रतिवक्त्रंत्रिलोचनं अग्निज्वालानिभश्मश्रुसंयु
तंभीमदंष्ट्रकमाबद्धंबाणानलसमंशूलांकिंपरशुमेवच द

वि॰
मो॰
१८१

ध्यानेद्दक्षिणोर्द्धेस्वर्णाटिकमनोग्ररुम् खेटचापौऊर्द्ध
कोचत्रिशूलंचखट्वांगम् वामहस्तेस्वविभ्राणमर्थ
ह्लाकसमप्रभम् नानाभरणसंलीमपत्रगेन्द्रैरलंकृतं
स्फटिकोचनिभशालंसर्वरत्नाकरंस्मरेत् एवंध्यात्वा ॐ
स्त्रीं ह्रः फ्रु रः ठः सः फट् इतिमूलमंत्रंजपेत् अथदक्षिणा
मूर्तिमंत्रस्यप्रयोगः ततःप्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासा
नेमूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिशुकायऋषये
नमः मुखे गायत्रीछन्दसेनमः हृदयेश्रीदक्षिणामूर्त
येदेवतायैनमः पादयोः ह्रींशक्तयेनमः इतिविन्य
स्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृत्वांजलिस्तुत्वा
मूलमंत्रेणकरशुद्धिंविधाय ॐह्रींदक्षिणामूर्तयेह्रां
हृदयायनमः ॐह्रींतुभ्यंह्रींशिरसेस्वाहा ॐह्रींवटमू
लनिवासिनेह्रूंशिखायैवषट् ॐह्रींध्यानैकनिरताङ्गा
यहैंकवचायहुं ॐह्रींनमोरुद्रायह्रौंनेत्रत्रयायवौषट्
ॐह्रींशंभवेह्रः अस्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रान्विन्यस्यध्या
येत् वटविटपिसमीपेभूमिभागेनिषण्णंसकलमुनि
जनानांज्ञानदातारमारात् त्रिभुवनगुरुमीशंदक्षिणा
मूर्तिदेवंजननमरणदुःखच्छेददक्षंनमामि इति
ध्यात्वा ॐह्रींदक्षिणामूर्तयेतुभ्यं ह्रः वटमूलनि
वासिने हूः ध्यानैकनिरताङ्गाय सः नमोरुद्रायशं
भवेह्रींॐ इतिमंत्रंजपेत् अथमृत्युंजयस्यप्रयोगः
ततःप्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणा
यामत्रयंकृत्वाशिरसि कहोलायऋषयेनमः मुखे
निचृद्गायत्रीछन्दसेनमः हृदयेश्री ॥

मृत्युंजयदेवतायैनमः गुह्ये जूं बीजायनमः पादयोः सः
शक्तयेनमः नाभौ जूं कीलकायनमः इतिविन्यस्यममाभी
ष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृतांजलिः कृत्वा सां हृदयायन
मः सीं शिरसे स्वाहा सूं शिखायै वषट् सैं कवचाय हुं सौं ने
त्रत्रयाय वौषट् सः अस्त्राय फट् इतिषडंगमेवंविन्यस्यध्या
येत् ध्यायेद्देवं ततो वत्स समाहितमनाः स्थिरम् शुद्धस्फटि
कसंकाशं शुभ्रपद्मासनस्थितम् कपर्दमौलिविलसच्च
न्द्रकैः अभिषिक्तसमस्तांगमर्केन्दुनललोचनम् इति
णाधंकरसुद्गात्तानाखानदयः करदधानेविनयेद्देवमृत्यु
रोगभयापहम् इतिध्यात्वा ॐ हं जूं सः सकलह्रौं इतिम
न्त्रंजपेत् अथदक्षिणामूर्तिमंत्रस्यप्रयोगः तत्रप्रातः कृत्यादियोगपी
ठस्थासनेमूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि ब्रह्मणे ऋष
येनमः मुखे विराट्छंदसे नमः हृदये श्रीसदाशिवायदेव
तायैनमः इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृ
तांजलिः कृत्वा ॐ हृदयाय नमः नमः शिरसे स्वाहा भगवते
शिखायै वषट् रुद्राय कवचाय हुं ॐ नमो भगवते नेत्रत्रया
य वौषट् रुद्रायास्त्रायफट् इतिषडंगमेवंविन्यस्यध्याये
त् आकीर्णं दिव्यभोगैरमरहितमनैरर्चितं शैलकन्यादे
हार्धं धारयंतं स्फटिकमणिनिभं आद्यचर्मांबरीयं देहाक
निवमानंदमाकिरणकलाशेखरं नीलकंठं हृत्पद्मासनेक
लाभिहितकपिलजटं भावयेद्देवमहेशम् इतिध्यात्वा ॐ न
मो हः भगवते स रुद्राय इति मंत्रं जपेत् अथ सौरदर्श
नोविधानम् तत्रादौ लक्षणा मंत्रस्य प्रयोगः ततः प्रातः कृत्या
दियोगपीठस्थासनेमूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि दे

वि
सी
१८१

181
200

वभागायऋषयेनमः मुखे गायत्रीछन्दसेनमः हृदये
श्रीसूर्यायदेवतायैनमः इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धये
विनियोगः इतिकृतांजलिरुक्तामन्त्रेणजोज्वालामालि
निहुंफट्स्वाहाहृदयायनमः ब्रह्मणेनेजोज्वालामालिनि
हुंफट्स्वाहाशिरसेस्वाहा विष्णुनेजोज्वालामालिनिहुं
फट्स्वाहाशिखायैवषट् रुद्रनेजोज्वालामालिनिहुंफट्
स्वाहा कवचायहुं अग्निनेजोज्वालामालिनिहुंफट्स्वाहाने
त्रयायवौषट् सर्वनेजोज्वालामालिनिहुंफट्स्वाहा अस्त्राय
फट् इतिषडंगमंत्रान्विन्यस्यध्यायेत् रक्ताब्जयुग्माभयदान
हस्तःकेयूरहारांगदकुंडलाढ्यः माणिक्यमौलिर्दिननाथमी
डेवन्धूककांतिर्विलसत्त्रिनेत्रः इतिध्यात्वा ॐह्रांणि हंसः सूर्य
हं आदित्य सः ॐ इतिमंत्रंजपेत् अघ्यषडंशोस्यप्रयोगः ततः
मातः कृत्यादियोगपीठन्यासोनेशिरसिब्रह्मणेऋषयेन
मः हृदयेश्रीसावित्रेदेवतायैनमः इतिविन्यस्यममाभी
ष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृतांजलिरुक्ताभ्यः स्वरूपायस्वा
हाहृदयायनमः सूर्यतेजसेस्वाहाशिरसेस्वाहा सहस्रा
कारायस्वाहाशिखायैवषट् सहस्रज्वालायस्वाहा कवचायहुं
सहस्ररूपायहुंफट्स्वाहा नेत्रत्रयायवौषट् मूलमंत्रमुच्चा
र्यास्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रान्विन्यस्यध्यायेत् वक्रपद्मद्वयंदले
विभ्राणंवरदाभयंवन्धूकाभंत्रिनेत्रंवरंरविध्यायेत्सुभक्तितः
इतिध्यात्वा ॐघृ हं खी हः व्याय समस्वाहा इतिमंत्रंजपेत् अथ
चतुरक्षरस्यप्रयोगः ततः कृत्यादियोगन्यासांतेमूलेनप्राणा
याममंत्रंपकृत्वाशिरसिचक्रवर्णीऋषयेनमः मुखे गायत्रीछं
दसेनमः हृदयेश्रीमनुचतुरक्षरश्रीभुवनेश्वरीदेवतायैनमः इति
विन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगः ॥

इति कृतांजलिरुक्ता ॐ हृदयाय नमः ह्रीं शिरसे स्वाहा ॐ
शिखायै वषट् ह्रीं कवचाय हुं ॐ नेत्रत्रयाय वौषट् ह्रीं अस्त्रा
य फट् इति षडंगमंत्रान्विन्यस्य ध्यायेत् भास्वद्रत्नसमेशमौ
लिविलसच्छत्रार्धमुद्यान्तपद्दत्ताञ्जेदेयदं ऊशोणवराभी
तिमुद्रेगस्तनम् पापाक्रांतिकांचनाम्बुजनयनाविद्युज्ज्वल
कांतिरभिविद्योतनपदार्कमाद्याशोशीरविद्याशिकायावशुः
इति ध्यात्वा ॐ हः ह्रीं हः हूं सः सः इति मंत्रं जपेत् श्रुयन्या
तस्यप्रयोगः ततः प्रातः कृत्यादियोगपीठन्यासांतेन मूले
न प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि ब्रह्मनारायणऋषये नमः मुखे गा
यत्रीछन्दसे नमः हृदये श्रीसूर्याय देवतायै नमः इति विन्या
स ममाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृतांजलिरुक्ता गुह्या
दिपादपर्यंतं ह्रीं नमः कंठादिगुह्यपर्यंतं ह्रीं नमः मूर्धादिकंठ
तेसः नमः इति विन्यस्य ह्रां ह्रीं इत्यादि षडंगं विधाय ध्यायेत् अ
रुणाकमलसंस्थं शोवरणाभूषंस रुणकमलयुग्माभीष्टदा
भीति हस्तयुग्मं रुणानरशरीरं भावयामो दिनेशं सरुणकर
समेतं सर्वदेवात्मकं वयम् इति ध्यात्वा ह्रां हः ह्रीं हः सः सः
इति मंत्रं जपेत् श्रुयधोरगांगांप्रयोगः ततः प्रातः कृत्यादि
योगपीठन्यासान्तेन मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि ब्रह्म
णोऋषये नमः मुखे जगतीछन्दसे नमः हृदये भास्कराय
देवतायै नमः ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे विनियोगः इति कृतांजलि
रुक्ता ॐ ऐं हृदयाय नमः लां ऌीं क्लीं शिरसे स्वाहा ह्रां ह्रीं ह्रौं शि
खायै वषट् सः कवचाय हुं श्रीभास्कराय नेत्रत्रयाय वौषट्
स्वाहा अस्त्राय फट् इति षडंगमंत्रान्विन्यस्य ध्यायेत् माणिक्या
ध्ररण्याद्वंमर्गांकुरलपारिग्ता हलेखाभीष्टदंशोलवरूप

वि
रो
१८२

182
201

यपं रविभुं किरीटिनं मेखलिनं कवचविभूषशरीरिणं नाना
रत्नसमोपेतं करभिसंख्याश्रशोभितं नक्षत्रग्रहराशयो
सेवितं मुनिमंडलैः सावित्रीवेवगायत्र्यासरस्वत्या च शो
भितम् नानादेवसमायुक्तं भास्करं चिंतयेद्बुधः एवं ध्या
ॐ पं ह्रः क्लीं ब्लीं ह्रः ह्रां ह्रीं हंसः स श्रीभास्कराय स्वाहा
इति मंत्रं जपेत् अथ द्वादशाक्षरस्य प्रयोगः ततः प्रातः स्ना
त्वादियोगपीठमासीनो मूलेन प्राणायामं च येत्कृत्वा शिर
सि देवभागाय ऋषये नमः मुखे विराट्छंदसे नमः हृद
ये श्रीआदित्याय देवतायै नमः इति विन्यस्य मम अभीष्टसि
द्ध्यर्थे विनियोगः इति कृत्वा न्यासं कृत्वा गं ह्रां ह्रीं इत्यादि षडंगम
न्त्रं विन्यस्य भास्करं ध्यात्वा ॐ श्रां ह्रः ह्रीं श्रीं ह्लीं ह्रः सूर्य म
आदित्यश्रीं इति मंत्रं जपेत् अथ षडक्षरस्य प्रयोगः ततः प्रातः
कृत्वादियोगपीठमासीनो मूलेन प्राणायामं च येत्कृत्वा शि
रसि ब्रह्मणे ऋषये नमः मुखे गायत्री छंदसे नमः हृदये आदि
त्याय देवतायै नमः इति विन्यस्य मम अभीष्टसिद्ध्यर्थे विनियोगः इति
कृत्वा न्यासं कृत्वा ॐ हृदयाय नमः श्रीं शिरसे स्वाहा ह्रीं शिखा
यै वषट् क्लीं कवचाय हुं ग्लौं नेत्रत्रयाय वौषट् ह्रां अस्त्रा
य इति षडंगं मंत्रं विन्यस्य ध्यायेत् भगवत् ॐ श्रीं ह्रः ह्रीं क्लीं ह्रः
ग्लौं सः ह्रां इति मंत्रं जपेत् अथ त्वमाशाक्षरप्रयोगः तत्सू
र्यमध्यानादिकं प्रोग वप्रपंचयाग मातृकाविधानेनाभिहि
ॐ ह्रीं ह्रः हंसः ह्र सोऽहं सः स्वाहा इति मंत्रं जपेत् अथ श्रा
कदर्शनविधानम् तत्रादौ बालामंत्रस्य प्रयोगः तत्र
प्रातः कृत्यादियोगपीठमासीनो मूलेन प्राणायामं च येत्कृ ॥
त्वा शिरसि दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः ॥

मुखे पंक्तिश्छन्दसे नमः हृदये श्रीबालायै देवतायै नमः
गुह्ये ऐं बीजाय नमः पादयोः सौः शक्तये नमः नाभौ क्लीं की
लकाय नमः शान्तिविन्यासे मम अभीष्टसिद्धये विनियोगः इति
ऋ ऐं तोजलिरुद्राय हृदयाय नमः क्लीं शिरसे स्वाहा सौः शि
खायै वषट् ऐं कवचाय हुं क्लीं नेत्रत्रयाय वौषट् सौः अस्त्रा
य फट् इति षडंगं मन्त्रविन्यस्य ध्यायेत् भ्रमद्भ्रमरनीलाभय
सिलामलगुच्छिका ब्रह्मरन्ध्रस्फुरच्चित्रमुक्तालेखाविराजि
ता मुक्तालेखालग्नरत्नतिलकांचितभालिका विशुद्धस्फु
टिकविद्रावचन्द्ररेखाकिरीटिनी भ्रमद्भ्रमरनीलाक्षनयना
शोभिनाम् सूर्यभास्वन्महाहाररत्नकुण्डलालंकृतापरा मुक्ता
हारस्फुरन्मुक्ताहारभूषणभूषिता कंकणादिलसद्भूषाम
णिबन्धलसत्प्रभा प्रवाललतिकारपाणिपल्लवशोभिता व
ग्रैवेयमुक्तालिमेखलाविमलप्रभा रक्तोत्पलदलाकारपा
दपल्लवशोभिता नक्षत्रमालासंकाशमुक्तामंजीरमण्डिता
वामेन पाणिनैकेन पुस्तकं चापरे स्मात्प्रभयं च प्रयच्छती
साधकाय वरानन्ते अक्षमालां च वरदं दक्षपाणिद्वयेन त
दधतीं चिन्तयेद्देवीं विश्वसौभाग्यदायकां श्रीरक्तेंदुधवा
लां प्रसन्नां सस्मेराननां इति ध्यात्वा ऐं हः क्लीं हः सौः सः र
निमं जपेत् अथ भैरव्याः प्रयोगः ततः प्रातः कृत्यादि यो
गपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि श्रीदक्षि
णामूर्तिऋषये नमः मुखे पंक्तिश्छन्दसे नमः हृदये श्रीत्रिपु
रभैरव्यै देवतायै नमः गुह्ये वाग्भवकूटबीजाय नमः पा
दयोः शक्तिकूटशक्तये नमः नाभौ कामराजकूटकील
काय नमः शान्तिविन्यासे मम अभीष्टसिद्धये विनियोगः इति ऋ।

वि
र्ग
१८३

183
202

तोंजलिहस्ताबीजत्रयहृदिरात्मनाषडंगानिविन्यस्यध्याये
त् हृदयसरोरुहाम्भोजकर्णिकामध्येसंस्थितां जपाकुसुम
संकाशामरुणाम्बरभूषणाम् स्मितधौतमहामोहाह्लादिने
त्रंचन्द्रशेखरांविश्वसौन्दर्यसर्वस्वविश्वसागररूपिणीं
ग्रानन्दमधुरांदेवींमदघूर्णितलोचनां ब्रह्माब्जरुद्रनेत्र
शशिवारिधिमुंडसनकैः सेवितांगींमहादेवींमुक्ताजपव
टीधरां पुस्तकालंकृतकरांवरदाभयधारिणीं रक्तांगरा
गसुभगांध्यायेत्त्रिपुरभैरवीं एवंध्यात्वा हसकलरैं हः ह
सकलरीं ह हसौः स इतिजपेत् इत्यचैतन्यभैरव्याः प्रयो
गः तत्रप्रातः कृत्यादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणायाम
त्रयंकृत्वाऋष्यादिकरषडंगन्यासान्विधायप्राग्वत्तेनध्या
येत् तप्तहाटकसदृशाभांनानालंकारशोभितां मुकुटोर्ध्व
लसच्चन्द्ररेखांरक्ताम्बरांचितां पाशांकुशधरांनित्ययाम
हस्तकपालिनीं वरदाभयहस्तांपीनोन्नतस्तनीं
एवंध्यात्वाजपेद्देवींपूर्वसिंहासनस्थितां इतिध्यात्वा सहैं
हः सकलह्रीं हः सह्रीं स इतिजपेत् इत्यकामेश्वरीभैरवी
तत्रप्रातः कृत्यादिध्यानेप्राग्वद्विधायसहैं ह सकलह्रीं हः
नित्यक्लिन्नेमदद्रवे स· सह्रौं इतिजपेत् इत्यनित्यभैरव्याः प्रयो
गः कृत्यादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणायामत्रयंविधाय
ऋष्यादिषडंगन्यासादिकंकृत्वाध्यायेत् उद्यत्सूर्यसहस्राभांचंद्र
शंत्रिलोचनां नानालंकारसुभगांसर्ववैरिनिकृंतनीं स्रग्व
लिपुष्पमालिकालिनींरक्तवाससं त्रिशूलडमरुखट्वांगतर्ज्जनीव
रकमेवच पिनाकंचशरान्दिव्यान्पाशांकुशपुगेककमान् मुंड
कंकालमालांचवामासिंहासनस्थितां एवंध्यात्वा हसखफ्रें
हः हसकलह्रीं हः हसौः स· इतिजपेत् इतिनित्याभैरव्याः ॥

प्रयोगः अथ भुवनेश्वरीभैरव्याः प्रयोगः ततः प्रातः कृत्यं
दिबद्धेशन्यासान्प्राग्वद्विधायध्यायेत्
ध्यायेद्देवीं चतुर्भुजां जपाकुसुमसंकाशां दाडिमीकुसु
मोपमां चंद्ररेखाजटाजूटां त्रिनेत्रां रक्तवाससं नानाल
कारसुभगां पीनोन्नतघनस्तनीं पाशांकुशवराभीतीर्द
धानां शिवां भजे इति ध्यात्वा ह्सैं हः ह्सकलह्रीं हः
ह्सौः सः इति जपेत् इयमेव सकारसंपुटविधिना भुवने
श्वरीभैरवीभेदः संपत्प्रदा सकारा या चैतन्यौ लेशभैर
वी संपत्प्रदायाश्चायं नैरहित्वा सकलसिद्धिदा भैरवी
एतासां विद्यानां ऋष्यादिकं पूर्ववत् अथ पद्मावत्या
देवतामंत्राः तत्रादौ पद्मावतीप्रयोगः तत्र प्रातः कृत्वा
दियागपीठन्यासांतेन मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिर।
सि ब्रह्मणे ऋषये नमः मुखे गायत्रीछंदसे नमः हृदये
श्रीपद्मावत्यै देवतायै नमः इति विन्यस्य ममाभीष्टसिद्ध
यर्थे विनियोगः इति कृत्वा तालिकां ह्रां ह्रीं इत्यादिना षडं
गं कृत्वा ध्यायेत् पद्मासनस्थां नवकुंकुमाभां रक्तोत्पले
सन्दधतीं त्रिनेत्रां संविभ्रतीमाभरणानि रक्तां पद्मावतीं
पद्ममुखीं नमामि इति ध्यात्वा ह्रीं हः पद्मावती हः स्वाहा
सः इति मंत्रं जपेत् उग्रतारैकजटातारानीलसरस्वती
त्यनंतादेतासामेवास्त्र ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सौः हूं उग्रतारे हूं फ
ट् इत्युग्रतारायाः स्त्रीं हूं ह्रीं हूं फट् इत्येकजटा ओं ह्रीं स्त्रीं हूं फ
ट् इति तारा ह्रीं स्त्रीं हूं इति नीलसरस्वती एतासां चतसॄ
णां जपेत् बीजान्तरितोपंचदशीं कूटत्रयं प्रत्येकं प्रत्येकं
संयोज्य जपेत् प्रयोगस्तु प्रातः कृत्यादियागपीठन्यासां।

वि
मं
१८४
~~१८४~~
203

नेमूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिब्रह्मणेऋष
येनमः मुखेगायत्रीछन्दसेनमः हृदयेभुवनेश्यैदे
वतायैनमः इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगइ
तिकृतांजलिरुकाॐह्रांग्रविवाग्भूपिण्यैहृदयायनमः ॐ
ह्रींग्रवेद्ववाग्भूपिण्यैशिरसेस्वाहा ॐह्रूंब्रह्मवाग्भूपिण्यैशि
खायैवषट् ॐह्रैंविष्णुवाग्भूपिण्यैशिखायैवषट् ॐह्रौंरुद्र
ग्भूपिण्यैनेत्रत्रयायवौषट् ॐह्रः सर्ववाग्भूपिण्यैअस्त्राय
फट् इतिषडंगमंत्राविन्यस्यध्यायेत् विश्वव्यापकवारिम
ध्यविलसच्छ्वेतांबुजन्माश्रितां कर्त्रीखड्गकपालनीलन
लोनैराजत्करांनीलभां कांचीकुंडलहारकंकणलसत्के
यूरमंजीरतामाप्तैर्नागवरैर्विभूषिततनुमारक्तनेत्रत्र
यां पिंगोग्रैकजटांलसत्सुरशनांदंष्ट्राकरालाननां वा
ग्रेवकांरिधानशोभितकटिंश्वेतास्थिपद्मालिकां प्रेता
नविराजमानांशिरसेस्मेराननांभोरुहांतारांशावसदा
सनोहृत्कऋवामस्थांविलोकाःस्मरेत् इतिध्यायेत् अथ
मातंगीप्रयोगः नत्वातःकृत्वादियोगपीठन्यासांतेमूले
नप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिदक्षिणामूर्तिऋषयेनमः
मुखेगायत्रीछन्दसेनमः हृदयेश्रीमातंगिन्यैदेवतायैन
मः ममसर्वाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृतांजलिरुका
यैह्रींश्रींॐनमोभगवतिश्रीमातंगेश्वरिसर्वजनमनोहा
रिहृदयायनमः सर्वमुखरंजिनिशिरसेस्वाहा
सर्वराजवशंकरिसर्वस्त्रीपुरुषवशंकरिशिखा
यैवषट् सर्वदुष्टवशंकरिसर्वसत्त्ववशंकरिकवचं
पं, सर्वलोकममुकंममवशमानयनेत्रत्र ॥

यायवौषट् स्वाहा ह्रास्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रान्विन्यस्य
ध्यायेत एवंन्यस्तशरीरोसौचिंतयेन्मंत्रदेवतां अस्मिंतो
दधिमध्ये स्फुरद्रत्नद्वीपेमनोरमे स्वर्णप्राकारसंवीतेमं
पैरत्ननिर्मितेकल्पवल्लिकाहारिकल्पवृक्षोपशोभि
तेवेदिमध्ये स्फावाप्तीरौरत्नसिंहासनेशुभे अष्टपत्रम
हापद्मकेसरांतःसकर्णिकं तन्मध्येचत्रिकोणंस्यादष्ट
पत्रंततोवहिः पुनःषोडशपत्रंस्यान्महासेष्णाश्वनदले
वेदाश्रमचतुर्द्वारंमंडलंप्रोक्तमुत्तमं तन्मध्ये सुखासी
नांश्यामवर्णांशुचिस्मितां कदम्बमालाभरणांशृंजिताव
राम्बरैः प्रलम्बालकसंयुक्तां चन्द्ररेखावतंसिनीं लला
टेतिलकोपेतामीषन्महासिताननां किंचित्स्वेदाम्बुमधुर
ललाटफलकलां वहीनरागमध्यांतारोमराजिविराजि
तां सर्वाभरणसंयुक्तांमुक्ताहारविभूषितां नानामणिग
णामेहकाटिसूत्रैरलंकृतां वलयैरत्नखचितैःकेयूरैर्म
णिभूषितैः भूषितोरुभुजांबालांमदघूर्णितलोचनां श्री
पीनमूरलाभोगसमुन्नतपयोधरां प्रलम्बकर्णाभरणां
कर्णांतसविराजितां तमालनीलांतरुणींमधुमत्तमतं
गिनीं वनःषष्टिकलारूपपाशांकुशस्वरचापिका कोटि
वालार्कसंकाशांजपाकुसुमसन्निभां एवंपीतवर्णांचध्या
येन्मातंगिनींपरां एवंध्यात्वा ऐंह्रींश्रींॐनमोभगवति
श्रीमातंगेश्वरिसर्वजनमनोहारिसर्वमुखरंजिनि ह
सकलह्रीं सर्वराजवशंकरिसर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि ह
सकहलह्रीं सर्वदुष्टमृगवशंकरि सकलह्रीं सर्वलो
कमस्तकंमेवशमानयस्वाहा एवंजपेत प्रथममुखी

वि
सं
१८५

185 204

प्रयोगः ततः प्रातः कृत्यादियोगपीठन्यासांते मूलेन प्रा
णायामत्रयं कृत्वा शिरसि मतङ्गऋषये नमः मुखे गा
यत्रीछन्दसे नमः हृदये श्रीसुमुखेदेवतायेनमः इति वि
न्यस्य ममाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृत्वाञ्जलिरु
का · पिनाकरषडंगन्यासं विधाय ध्यायेत् सिंहवाम
मिभानने त्रिनयने हस्तैः पाशांकुशौ विभ्राणामधुम
कपालमतिशंमार्धेन्दुमौलिं भजे उद्यल्लिष्टनेत्रधन
ग्रकरपापद्मोलसद्दुलया तथोन्मादितपालिमानव
समन्ताद्वोहलसंस्कारे पंचध्यानावागेह · ह्रींप्रमसाद
नायहृ· नमः स· इति मंत्रं जपेत् ऐंह्रींश्रींहृदयाय नमः
उच्छिष्टशिरसे स्वाहा चण्डालिशिखायै वौषट् मातंगिक
वचायहुं सर्ववशंकरि नेत्रत्रयाय वौषट् नमः स्वाहा अ
स्त्रायफट् इति षडंगमेवं विन्यस्य ध्यायेत् स्मेरेन्दुमयमउ
श्यामांगीं रुचिरविन्दुनीलालकां गृहीतमधुपात्रिकामदविह्व
लां काकरस्फारितवल्लकीं विमलशंखताटंकिनीं इति ध्यात्वा
ऐंह्रींश्रीं हृ· उच्छिष्टमेचण्डालिमातंगि हृ सर्ववशंकरि स्वः न
मः स्वाहा इति जपेत् अथ चण्डमातंगीप्रयोगः तत्र प्रातः कृ
त्यादियोगपीठन्यासांते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि
दक्षिणामूर्त्तये ऋषये नमः मुखे गायत्रीछन्दसे नमः हृदये
श्रीचण्डमातंगीदेवतायै नमः इति विन्यस्य ममाभीष्टसि
द्धये विनियोगः इति कृत्वा नालिकृत्का मायया षड्दीर्घभाजं
गानि विन्यस्य मातंगीं नवयावकार्द्रचरणां मद्धासिहस्तांकु
शकां वीणानालासिकरां समन्ततकशांसमस्तापवालावलीं हृ
द्यां गौतमिनशांवकरत्नपरांगैवन्यायंदां शास्मितां ॥

माकोर्णांकले वेणिमञ्जनयमां ध्यायेत् कुकपाममताम् इ
ति ध्यात्वा ह्रीं नमः हूं हिलिहिलि हः वेदमातंगिनी मः स्वे
हा इति जपेत् अथ चतुर्णांगणपत दर्शनाधिदेवतामंत्रः अस्य
वेकाक्षरगणपतिमंत्रप्रयोगः ततः प्रातः कृत्यादियोगपी
ठन्यासांते मूलेन प्राणायामं च षडंगं कृत्वा शिरसि गणकऋष
येनमः मुखे निचृच्छन्दसे नमः हृदये श्रीविघ्नेश्वराय देवे
तायेनमः इति विन्यस्य समास्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः
इति कृतांजलिं कृत्वा गें गजाधिपाय स्वाहा हृदयाय नमः
एकदंष्ट्राय हुं फट् शिरसे स्वाहा अचलकर्णिने नमः शिखा
यै वषट् गजवक्त्राय नमो नमः कवचाय हुं महोदराय ने
त्रत्रयाय वौषट् चंडाय हुं फट् अस्त्राय फट् अथवा गींगीमि
मादिनाथ इंगानि विधाय ध्यायेत् रक्ताभः शशिमौलिरंकु
शगुणोदंतवरं धारयन् हस्ताब्जैर्द्विरदाननस्त्रिनयनो रक्ता
ङ्गरागांबरः वीजापूरसहस्रकरोत्जवरोदानाईशुणस्वलें
लोकेशः फणिभूषणो गणपतिर्भूयाद्वभूतये इति ध्या
त्वा गं हूं गं हूं गमः इति जपेत् अथ महागणपतेः प्रयोगः
ततः प्रातः कृत्यादियोगपीठन्यासांते मूलेन प्राणायामं च
षडंगं कृत्वा शिरसि गणकऋषये नमः मुखे निचृद्गायत्रीछ
न्दसे नमः हृदये महागणपतये देवतायै नमः गुह्ये गंबी
जाय नमः पादयोः ह्रीं शक्तये नमः इति विन्यस्य ममाभी
ष्टसिद्धये विनियोगः इति कृतांजलिं कृत्वा गं गां हूं· गें गौं
खा ह्रीं शुंडिका क्लीं गैं कः श्लौं गौं नेत्र· गं गः अस्त्राय फट्
इति षडंगमंत्रान्विन्यस्य ध्यायेत् चक्राब्जत्रिशिखापाशोत्पल
मपम . . व्रीह्यग्रान्वितबीजपूररदने कुंभक

रवि
सं
१८९
~~186~~
205

रैतिभृतम् पद्मोयत्करयानिजप्रमदयाश्लिष्टंजपाभ
निभं सार्धेंदुप्रभंजेमहागणपतिंनेत्रत्रयोद्भासितं
एवंध्यात्वा ॐश्रींह्रींक्लींग्लौंगंद्द गणपतयेवरवर
द सर्वजनंमेवशमानय स्वाहा इतिजपेत् अथ
क्षिप्रगणपतिप्रयोगः तत्रप्रातः कृत्यादि योगपीठ
न्यासान्तेमूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिगणक
ऋषयेनमः मुखेविराट्छन्दसेनमः हृदये श्रीक्षि
प्रप्रसादनायगणपतयेदेवतायैनमः इतिविनिय
ममाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृतांजलिरुक्तांगा
गीमित्यादिनकारषडंगन्यासंविधायध्यायेत् सिंदूरा
भमिभाननमित्यादि प्रागुक्तंध्यात्वा ॐ गंह क्षिप्रप्रसादना
य हूं नमः स इतिमंत्रंजपेत् अथवक्रतुंडप्रयोगः तत्रप्रा
तः कृत्यादि योगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणायामत्रयं
कृत्वा शिरसिभार्गवऋषयेनमः मुखे अनुष्टुप्छंदसे
नमः हृदये वक्रतुंडायदेवतायैनमः इतिविन्यस्यममा
भीष्टसिद्ध्यर्थेविनियोगः इतिकृतांजलिरुक्त्वा वहृदं कं
शिरः त शिखा ॐकव चनेत्र हूं अस्त्रायफडितिष
डंगमंत्रा विन्यस्यध्यायेत रक्तोविघ्नोरुणतरमाल्या
वृतस्सशोभिकांतिंसर्वभागांकरांकितमल्लयोः पा
शकांकुशमभोजायमदंगमनेसस्मरेद्वक्रतुंडम् ।
इतिध्यात्वा ॐ वक्रतुंडाय हुं इस
तिमंत्रंजपेत् अथवलसी ॥ ॥

गणेशप्रयोगः तत्रप्रातः कृत्यादियोगपीठन्यासांतेमूलेन
प्राणायामंकृत्वा शिरसि गणकायऋषयेनमः मुखेनि
चृद्गायत्रीछन्दसेनमः हृदये श्रीलक्ष्मीगणेशायदेवता
यैनमः इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृ
तांजलिःकृत्वाश्रींगामित्यादिनाषडंगानिविन्यस्यध्यायेत्
हेमाभः पीनवक्षः करकमलतलैः सन्दधत्पुष्करशंखौरत्ना
भोनीवनेसाधनकनकघटः पद्मसंस्थस्त्रिनेत्रवामा ::
ंकेष्टलक्ष्मीविधृतकमलयाश्लिष्टसद्दत्तदोष्णाः सिद्धिसौख्य
र्योकांमागणपःस्तुमहाश्रीकरोवःश्रियेस्तु इतिध्यात्वा श्री
गंसौम्यायह्रूं महागणपतयेवरवरदह्रूं सर्वजनंमेवश
मानयमं स्वाहा इतिजपेत् विद्युत्त्वयोदाभ्रलध्रुसृणनिभैः
पंचभिर्नागवक्त्रैर्हेरंबोभावनीयः शशधरमकुटोदिव्यसि
हाधिरूढः हस्तैर्विभ्रत्त्रिशूलांकुशकजपवटीमुद्गरान्स्वकपा
लेंदूकाकोमोदकाम्भोरुदलमरभयेदानमंकोत्थदोभिः
एवंध्यात्वा ॐ ह्रूं ग्रंह्रूं नमःस्व इतिजपेत् अथविविगणे
शमंत्रप्रयोगः तत्रप्रातः कृत्यादियोगपीठन्यासांतेमूलेन
प्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिगणकायऋषयेनमः मुखे
गायत्रीछन्दसेनमः हृदये विरिविन्नेश्वरायदेवतायैनमः
इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिमूलेनांजलि
कृत्वा विरिविरि हृदयायनमः गणपतिशिरसेस्वाहा व
रवरभाशिखायैवषट् सर्वलोकंमेकववायहुं वशमा
नयनेत्रत्रयायवौषट् स्वाहाऽस्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रा
विन्यस्यध्यायेत् सिंदूराभमितिध्यात्वाऽनेन ह्रींविरिविरिविं
रः गणपति वरवरद हुं सर्वलोकंमेवशमानय स स्वा

वि
र्स
१८१

~~187~~
206

हा इतिजपेत् अथशक्तिगणेशस्यप्रयोगः तत्रप्रातःकृ
त्यादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वा
शिरसिगणकायऋषयेनमः मुखेनिचृद्गायत्रीछंद
सेनमः हृदयेश्रीशक्तिगणेशायदेवतायैनमः इतिवि
न्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोग इतिकृतांजलिःकृत्वा
ह्रींहृदयायनमः गंशिरसेस्वाहा ह्रींशिखायैवषट् महा
गणपतये कवचायहुं स्वाहा नेत्रत्रयायवौषट् ह्रींगंह्रीं
महागणपतयेस्वाहा अस्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रंवि
न्यस्ययथावद्ध्यात्वा ह्रींगंह्रींहः महागणपतयेहस्वाहा स इ
तिजपेत् अथाम्नायक्रमेणश्रीविद्याषोडशार्णाया
पदेशषोडशमूलविद्यास्वेकैकस्यैदेहविधप्रयोज्य ता
विद्यास्तु गंपंह्रींश्रींमहस्त्वफेंमहोः सहस्त्मलवरयीं ऐं
ह्रींहसः सोहंस्वाहा इमेकादशबीजानिसर्वत्रविद्यादौयो
ज्यानि स्वप्रकाशपरिपूर्णायपरायपरमहाकुलसिद्धविद्यामहा
कुलयोगिनीह्रीं इतिकुलयोगिनीमूलविद्या १॥ स्वात्मानं
बोधयप्रबोधयहसौः प्रासादपरायोगिनीह्रीं इतिप्रसादप
रायोगिनीमूलविद्या २॥ ऐंक्लींकिमेकोहिनिक्लिन्नदवेकेद
यक्लेदयक्लींक्लीं महामदमोहयमोहयक्लींनमःस्वाहा इतिम
हस्यायोगिनीमूलविद्या ३॥ सच्चिदानन्दपरंहंसपरमात्मनेस्वा
हा हसक्षौं इतिशांभवीयोगिनीमूलविद्या ४॥ ह्रींसच्चि
त्स्फुरत्तानंदमयीमहाविश्वव्यापकमात्रस्वरूपिणीह्रीं इतिना
दयोगिनीमूलविद्या ५॥ ह्रींस्वच्छप्रकाशात्मिकेकुलेमहा
मालिनीह्रीं इतिसमयाविमलायोगिनीमूलविद्या ६॥ हंसः श्री
स्वप्रकाशात्मिकेकुलकुंडलिनीश्रीनाथसिद्धिमहाभैरवीश्रीमाता ॥

बोधयप्रबोधयश्रीभगवति

ह्रीं इति परबोधिनी योगिनी मूलविद्या ७ ॥ ॐ मिति मोहे
ग्लूं इति पेचातरी योगिनी मूलविद्या ८ ॥ हसैं हसकल ॥
ह्रीं हसौः इति लोपामुद्रा चैतन्य त्रिपुरा योगिनी मूलविद्या ९
ऐं ग्लूं हसक्षमलवरयूं निर्विकल्पपरब्रह्मात्मस्वरूपिणी क्लीं परानन्द
मयी शक्तिः सौः इति श्रद्धानन्दकौलिनि योगिनी मूलविद्या १० ॥
सच्चिदानन्दपरहंसपरमात्मने स्वाहा हस्ख्फ्रें इति शुद्धमवि
मर्शिनी योगिनी मूलविद्या ११ ॥ अनामा व्योमातीता परा
परव्योमातीता व्योमेश्वरी ह्रीं ह्रौं अप्पनाभामा योगिनी मूलवि
द्या ऐं क्लीं इति सङ्केतमातृविद्या योगिनी मूलविद्या १२ ॥
ह्रीं विश्वभगवति वाग्वादिनि महाहृदे माया मामतो गिनी
ऐं क्लीं सौः इति श्रद्धानन्दवाग्वादिनी योगिनी मूलविद्या १४ ॥
हस्लां हस्लीं हस्लौः इति श्रद्धानन्दविद्या योगिनी मूलविद्या १५ ॥
ह्रीं सर्वानन्दमयचक्रे चैतन्यपरब्रह्मस्वरूपिणी परामृतशक्तिः
सर्वमन्त्रेश्वरी सर्वयोगेश्वरी सर्वतन्त्रेश्वरी सर्वयोगेश्वरी स
र्ववेत्तानेश्वरी सर्वपीठेश्वरी जगदुत्पत्ति मातृका ह्रीं इति तरी
या योगिनी मूलविद्या १६ ॥ तथा नवरत्ने च पञ्चाम्नायदेवतया
वतराम्नायदेवताः अंगत्वेन समाख्याताः हृदयं इति समभ्य
सेन सौरेशानलयोर्वृत्तयोर्मध्ये स्यात्कोणयोः वारुणपथ
शिमरुतोरुत्तरे सौम्यादिरभवे अग्न्याधः पंचाम्नायऊर्ध्वाम्ना
यस्तमदीहायाचनराम्नायदेवताः पूर्वे दक्षिणापश्चिमोत्त
रेणाम्नायदेवतावमध्ये: हृदि विद्यपकस्पेकम्याम्नायप्रस
समभ्यमेयाज्ञेयम् दिग्विभागमाह सौरेशाने याम्येश
ग्यपकेशयोः ऐं सौं पूर्वाम्नायविद्य याम्यकोणयोः याम्येन
रुत्ययोः याम्ये दक्षिणाम्नायविद्य पाशिमरुतोः पश्चिमवं

वि
सं
१८८

मध्येयोः वारुण्योपश्चिमाम्नायविधे उत्तरे उत्तरेशान।
कोरयोः सौम्यदिग्भवे उत्तरदिक्स्रवसंभूते उत्तराम्नाय
विधेश्मयः श्रीकुलार्णवे प्राक्केत्रेभैरवीप्रोक्तायाम्येभु
वनेश्वरी पीताम्बराशशिभामिनीवायास्यकेत्रेप्रशस्यते वा
राहीमैनस्तेनकेत्रपश्चिमेवापराजिता भवानीवाप्रकोणेष
श्यामातारा उत्तरे चतितन्नैव पंचकेत्रात्मकेपदेचक्रः स
मयदेवताः चत्तराम्नायविद्यावामयोज्यः परमेश्वरि श्र
श्रीगुरुविद्यादीक्षायांन प्रोक्तेनचवर्णादिविद्याः प्रयोज्य:
पराप्रसाददीक्षायांन पंचब्रह्ममयाः पंचानांत्रयाणां
विभागानाह षष्ठींशकलाविधेति पंचब्रह्ममयाणां
षष्ठींशकलाषोडशद्वादशद्वादशक्रमेणप्रयोज्याःस्मर्थः
प्रसंगतः प्रत्यासौविद्यानांदीक्षायांक्रममाह दक्षिणेति श्रा
घटीनेतिस्पष्टार्थः भुवनेश्वर्यास्तु गणाणांकयाशांक्रशाभु
वनेश्वरी श्रीश्रियाभिषिक्त भुवनेश्वरी वाक्वाग्भवरुद्र
भुवनेश्वरी कामराजरूढा शिविद्यात्रिपुटेति श्रीबीजादिक
कामबीजादिकामायाबीजादिकेत्यर्थः पंचदशाक्षरेति श्रव।
नाद्यन्तमस्तशुभिन्नदीयातीनेतिपंचविद्या नाद्यहिद्याया
नाद्यहिद्याः स्मरविद्यायाः स्मरविद्याः सप्तमीविद्यायाः सप्त
मीविद्याः नवीयाविद्यायाः नवीयविद्याः नवीयानीनोयाविस्त
रीयानीनविद्याएवप्रयोज्यास्तत्येत्यर्थः श्रीकुलार्णवे पराप्रासाद
मंत्रस्त्व लक्ष्मीनारायणात्मत्याविदंवरमहामंत्रः पार्वतीरूपाश्वी
रमाः श्वेतवर्णाभवाञ्छुवमहाममृत्युंजयस्तथा लक्ष्मीजनार्द
नोलक्ष्मीवासुदेवस्तथैवच राजराजेश्वरश्चैवपंचवक्त्राश्वमा
रुतेः मार्तंडभैरवश्चैवमहागणपतिस्तथा उच्छिष्टगणनाथस्तु वक्रतुंडस्तथैवच गणपत्याः
श्रियः शक्त्याः सीतारामस्तथैवच ।।

रसिंहानुष्टुभं वैवं पंचरात्राणां स्तथैव च पंचकामाश्च देवे
शिजैनावौद्धस्तथैव च शंभोरूर्ध्वमुखादेव निर्गता वीरभ
द्रिके शैवंपंचाहरीभेदः प्रासादाख्याः शिवास्तथा दक्षि
ण्याहरीभेदाः वासुदेवास्तथा सूर्याः गणपस्तथैव कालि
भेदाह्युग्रामनुस्तथा पूर्वाम्नायास्तु कथिता वाराहः नव
स्तथा हरिहरागणपश्चैव वटुकाः क्षेत्रपालकाः शास्तमे
गन्नसिंहाख्यास्तथा हरिहरात्मकाः श्रीकुसमंत्रभेदाश्च द
धिवामनसंतकाः दक्षिणाम्नायविख्यातास्तथोक्षिप्राव
भेदकाः शुद्धोनमसंत्राश्च मालामंत्रास्तथैव च श्रीवाराह
हमेदाश्चपापिवौरुद्रभेदकाः पश्चिमाम्नायविख्याताः द
त्तिणामूर्तिरेव च गुह्यामालाकपालानां मंत्राश्चैश्वरस्य
न वेतालाश्चेटकाश्चैवं पंचवै हरिहरात्मकाः वीरेभ्याश्च सव
ल्लाषपदगामारश्रकाः उग्राम्नायविख्याताः शीघ्रकाल
फलप्रदः श्रेष्टदेवताश्रीयेयजेदायतनान्यपि आयत
नानिवनरायतनानि नानिनमध्यस्थेष्टदेवताया
श्रेणभूतानि तत्स्थापनक्रममाह तत्रैव तत्राद्य पंचायतन
नस्य वहोमसंस्थापनं भक्तिविभेदाभिमे भास्करगणपश्रीप
त्तिपावतीशाविघ्नेश्वराकौहि स्मृताहरीश्च कुसैकदंतेनन
गैरुजेशामापश्चैमाननभास्कराताः ईशानविघ्नौहरीकं
त्तिपानी सर्याचनेक्रमात् देवपंचैनेशिवौविघ्नः सर्योवि
स्तथैव च शिवारविभंवानीचविश्रुर्विघ्नेश्वरावैने श्र
श्रपारिश्च कोणेषु स्थाप्यं श्रेणागीभावतः प्रनाश्चैवमरु
पानिश्रुम्नाश्चतुः स्वचः सदा मुत्रसर्वत्रदेवप्रनाया ननं
मनाश्च पंचक्रमहूमतनत्नलोकविधिना ननमीवप्रजा

सर्वकं पंचायतनदेवताः पूजयेत् अन्यथा पूजायां तैः फलं सं
त न तु केवलं फलानि वै देवस्य यंत्ररूपस्य यंत्रव्याप्तिमज्ञानता
कृतार्चनादिकं सर्वं व्यर्थं भवति यो भवि यंत्रमंत्रमयं श्रीकं
देवतामयरूपिणी यंत्रे संपूजिता देवी सहसैव प्रसीदति
कामक्रोधादिदोषास्य सर्वदुःखनिवारणात् यंत्रमिमां दे
तस्मिन्देवः प्रीणाति पूजितः शरीरमिव जीवस्य दीपस्य स्ने
हवर्तिये सर्वेषामेव देवानां तथा यंत्रे प्रतिष्ठिते तस्माद्यं
त्रं लिखित्वा वा ध्यात्वा वा भुवनेशीव तात्वात्रुक्मुखात्सर्वं
पूजयेद्धि पिनाशिव एकपीठप्रयोगज्ञो विना यंत्रेण कै
तिथा यंत्रांगित्वमपिस्यका देवता शापमाप्नुयात् एकपी
ठस्थरेशानि स्वस्वयंत्रे पृथक् पृथक् यजेत् वा परदोषतादेवं
लतादिधानतः श्रीवासदेवतामध्यामर्चयेत् श्रीमद्देवतो उ
माध्यां लभते शापं मंत्री वेवलमानसः कुलप्रकाशतंत्रे
त्वेदि तस्फुटितेनदग्धे — यगेनरूपमुस्पष्टयाति
नेत्रपूभूमिषु अन्यमंत्राचिंतेचेव पातितस्पर्शदूषिते दशा
स्वापित्वे नाकुर्युः संनिधानं दिवौकसः अत्र पंचायतनपूजा
यामपि समग्रायात्रपूजनकर्मधर्मच्छ पूर्वादिशां परिकल्प
तदनुसारेणाग्नेयादिकं परिकल्पयेत् पंचायतनदेवतां अग्रा
वीकल्पनामयतस्पूर्वमेव पंचायतनदेवतानां पूजायाः का
मनाकल्पनमपुरुषार्थमिति पश्चात्प्रितानां ग्रयादिकं पंचायत
नदेवतापूजनीयावरस्मात् तः तत्र काम्यपूजास्तु पूर्वाशाभिमु
खोभूत्वा वश्यकर्माणि पूजयेत् दक्षिणाशाभिमुखोभूत्वामा
रणं पूजयेन्नित्यं पश्चिमाभिमुखोभूत्वा पूजयेद्धनसिद्धये
उत्तराशाभिमुखोभूत्वा शांतिकर्माणि पूजयेत् इति ब्रह्मयामलवचनात् अग्निरादिसमवाय
व्यशंभुकोणमुखो वैयदि ॥

तिरुक्तमूलावतारवचनात् अन्यत्राप्येवमनेकतंत्रेषु दर्श
नात् यथास्थितदिक्क्रमेण पूजायामीशानकोणस्थिताया:
कदाचिद् यानेदेवताया वामभागे कदाचिद् दक्षिणे कदाचि
द् अग्रे कदाचित्पृष्ठे चेति स्थित्यनेपत्यप्रसंगात् यथास्थिताग्रे
यादिष्टस्थापनासंभवाच्च यानुदेवताया पीठपूजानन्तरमे
व चतुरायतनदेवतापूजनान्पीठपूजायामपि यथोदितपूज
ने कल्पितग्राह्यत्वसारेणावाग्न्यादिकल्पनास्वचतुरायतन(
देवतानाशंगतास्वयानदेवतामूर्तेः कल्पितनास्वनदय
प्राचीकल्पनस्यैवाचितत्वात् इति अन्यत्तत्तान्त्रिकदीक्षाव
द्भिः अग्नेशभामध्यगतेहरेनहरभूदेव्याहरीशशंकरेभास्व
नागसुतारचौहरगणेशाम्बिकास्थापिता: देव्याविष्णु
हरैकदन्तरवयोलम्बोदरेजेश्वरेनार्या: शंकरभारतोगिरे
सचदासमस्तास्ततेऽ:खदा: इति नारायणीयाकरोत्याक
ल्पितयाम्यनुसारेणामध्येनानादिकोणस्थदेवतादिका:
पंचदेवता:स्थाप्या: नोचेत्कदाचिदाहीनेस्तभविष्यत्तुगणव
चनेन पंचायतनदेवतायजनस्यावश्यकत्वमतात्वैदिक
स्मार्तपौराणिकान्यतमविधिना पंचायतनयजनेऽवदे:
यथास्थितेशानकोणेषु मध्ये च पंचायतनदेवता:स्थाप्या
इत्याद्य: तदन्यतमम्सङ्गते तेषां पंचानां मध्ये एकस्यापी
ष्टदेवतात्वाभावेन योगित्वाभावात्कस्यापि मध्यस्थापना
संभवात् शैवविनायकोविष्ण्वंद्रिकेशास्त्रेपंचमः अत्र
क्रमेण पूजासंस्तुत्क्रमेणाभयावहा इतिपुराणसारस
मुच्चयेतेषांपंचायतनदेवतायजनक्रमस्योक्तत्वात्प्रति
प्रत्यंपंचायतनपूजायांगणेशाद्यतिरेकोचतुर्देवतायान

वि
सी
१६०

कैः प्रोक्तक्रमेण देवतासंस्थाप्य गणेशमारभ्य प्रादक्षिण्य
क्रमप्राप्तदेवताचतुष्टयं संपूज्य मध्यस्थेष्टदेवतां पूजयेत् ग
णेशोपासकैस्तु सूर्यमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमप्राप्तदेवताच
तुष्टयं संपूज्यान्ते गणेशं संपूजयेदित्यागमसिद्धान्तः अथ
केचित्पंचायतनपूजायां देव्या रथकः सूर्यगणेशशिव
विष्णूनभ्यर्च्यान्ते देवीं पूजयेदिति स्मरन्ति तद्वदेतन्न द
संगतं अप्रादक्षिण्यापत्तेः अक्रमस्याप्यत्नामननायास्तत्रास
क्रमापत्तेश्च वस्तुतस्तु गणेशसूर्यविष्णीशदुर्गाः आवाय
पूजयेदिति योगिनीतंत्रे देवीपूजायां पंचायतनपूजाक्र
मदर्शनात् आदौ गणपतिं देवं सूर्यं विष्णुमुमापतिं दुर्गां
च पूजयेद्दिशानिगत्तमे भैरवीतंत्रेऽपि पंचायतनपूजाक्रम
दर्शनाच्चायमेव तान्त्रिकसिद्धान्तः सत्संप्रदायसिद्धश्च अ
न्यदेवतोपासकैरपि तथैव गणेशादिक्रम एव कार्यः प
कचतुष्टयमायातं इयं पंचायतनपूजा त्ववश्यकार्या शिवं
भास्करमग्निं च केशवं कौशिकीमपि मनसा नार्चयन्याति
स्वर्गलोकाद्योगतिमिति भविष्यपुराणे तदकरणे प्रत्य
वायश्रवणात् मनसाप्यनभ्युपगमिष्यधिः अग्निर्गणेशः
योवल्लासहूरिः प्रोक्तो यो हरिः स महेश्वरः महेश्वरः स्मृ
तः सूर्यः सूर्यः पावक उच्यते पावकः कार्तिकेयः सौका
र्तिकेयो विनायक इति भविष्योत्तरपुराणवचनात्
प्रथमध्यस्थापितमूर्तौ स्वेष्टदेवतामावाह्य पूजयेत् तत्र मू
र्तिरत्नत्रयमयानो न कर्तृपात्यत्र तत्र शिवलिंगसालिग्रामादाव
पि भावनीया शिवलिंगानां सर्वदेवतपूजाधिकरणात्
नेत्र मरीवाश्च देवताः पूजास्तेषां लिंगमणौ केसमं इत्येवम पूतं

शालग्रामेचक्रतुल्यायंप्रासादेचप्रपूजयेत् भूमावेवकृता
र्चासर्वपापघ्नविनाशिनीतिरुद्रयामलवचनात् शालग्रा
मशिलायांतुनमनुष्याःसमर्चयेदिति सोमशंभुवचना
त् लिंगस्थंडिलयोर्वह्नौसूर्येकुंभपटेषुच वंडलेफलके
मूर्तिभिर्हृदयेदशकीर्तिताः येषुस्थानेषुदेवेशियजेतिप
रंशिवमिति कुलार्णववचनाच्छिवमिस्थलत्वं ते
षामित्येके: तेषांपंचायतनदेवतानांप्रासादोविस्मादिपद
प्रतिमादिरूपवादिपद शालग्रामेमनोपंचस्थंडिलेप्रतिमा
स्वच हरे: प्रजातकनेधाकेवलेननभूतले प्रतित्रैलोक्यसं
मोहनतंत्रवचनात् ततस्थानेनाकारप्रतिमाकार्यामात
मांगुलप्रमाणेनदशांपंचदशांगुला एतन्प्रतिमाप्र
मानाधिकानप्रशस्यत इतिकपिलपंचरात्रेकरूपाप्रति
माकार्याः दशांगुलमितापंचदशांगुलमितयत्वप: दशां
गुलप्रमाणामातिष्ठांशगुलिमितापुष्वा प्रभृत्यांप्रतिमावि
सोर्द्देहेषु गृहमाधिभिरितिहयशीर्षपंचरात्रवचनात्
प्रत्रप्रापिवेम्यनेनदशांगुलमारभ्यपंचदशांगुलपर्यंता
प्राप्रतिमाकार्येत्युक्तमितिसांप्रदायकाः एवंवत्सलोक
स्याप्यमेवार्थइतिवदंतिमात्रांगुलप्रमाणात्मंडपनिर्मे
नेप्रकरणेवारुद्भ शिवलिंगनिर्माणप्रकारस्तु शिल्पि
शास्त्रादिगममत्स्कमध्यान्तस्रवस्मादौप्रमाणकं लिंगप्रमाणं
लिनप्रवृत्ताचेदवप्रकीर्तितं उक्तंचतस्याप्यर्धपंचवत्
भेप्रचलिते पंचसूत्रसमाप्ताशिवलिंगंप्रपूजयेत् प्र
तिकंस्पृतिकंदेवपत्रारोगप्रसवरसपदमिति ततिर्माणप्र
कारस्तु कालोत्तरे अंगुलादिवितस्त्यंतं लिंगंगेहेप्रपूजन ।

येत् प्रासादेमतस्यार्थेस्यात्पूजनीयंप्रयत्नतः लिंगमस्त
कविस्तारेस्तस्यभागसमेनयेत् नाहंनत्रिगुणंकुर्यात्मा
वत्पीठस्यविस्तृतिः ष्णेशाद्द्विगुणंकुर्यात्तस्यपीठस
मुन्नते हस्तेवावत्तरन्ध्रेवामध्येकराढसमान्विते द्विगु
णंलिंगनाहाच्चकंठनाहंसमाचरेत् त्रिमेखलमा
पद्मार्धसमेवापिद्विमेखलम् लिंगमस्तकविस्ता
रेषड्भागंविभजेत्ततः मेखलामेकभागेनकुर्यात्खा
तेचतत्समं लिंगदेस्यसमंकुर्यात्प्रणालंतस्यवापु
नः विस्तारंतत्समंमूलेतदग्रेचतदर्धतः जलमा
र्गः प्रकर्तव्यस्तस्यमध्येविभागतः कुर्यात्पीठार्थवेदी
वैवाप्रणालेश्रीशिवादिते सर्वेषामन्यलिंगानांसमी
ठानांविशेषतः लोहादीनांचलिंगानामिदंलक्षणमा
चरेदिति अयमर्थः स्वाभिमतंलिंगंकृत्वातस्यमस्तक
स्यविस्तारेषड्भागस्यलिंगस्यैकोभागः अङ्गुलात्तत्समेन
येत् कुर्यादित्यर्थः लिंगमस्तकविस्तारोलिंगोच्छ्रायः
समोभवेदितिशैवागमवचनात् ततोलिंगमस्तकवि
स्तारेयावत्त्रिगुणस्तवेष्टनेयावत् लिंगस्यनाहं
स्योल्पकृत्वालिंगस्ययोनाहस्तत्त्रमानविस्तारंपी
ठस्यलिंगस्यपः शेषाः अङ्गुलतोद्विगुणोन्नतं
हस्तनाकारंवत्तरन्ध्रंवापीठस्यमध्येलिंगस्यनाह
स्तत्रमस्योल्लामात्रस्याद्विगुणासत्रवेष्टयोगपस्तु
लेकाण्ठकृत्वाकंठस्योर्ध्वमपद्मसमांशेनमेखला
त्रयंमेखलाद्वयंवाविधायलिंगमस्तकविस्ता ॥

॥ ॥

रेषोच्छ्राविभक्तेनेषट्कोशमानेनपीठसोपरिभागेसर्वेर्वे
शोशेनमेखलांकृत्वानंदतस्तन्मानेनतत्संलग्नांशेखा
नेविरच्यपीठाद्र्हिर्लिंगसमानदैर्घ्यंदैर्घ्यंपीठमानस्यार्ध
मानदीर्घंवामूलदेशेदीर्घांशमानविस्तारमग्रदेशेतदर्धं
मानविस्तारंतन्मध्यमूलादग्रावधिप्रणालविस्तारस्यतृ
तीयमानविस्तारखातरूपजलमार्गंशुभंपीठवत्समेखलं
प्रणालंचकुर्यादितिस्फटिकादिरत्नविशेषैः पाषाणादि
भिर्वाशिवलिंगनिर्माणसाधारणोयंविधिरितिशिवलिं
गनिर्माणप्रकारः ॥ इतिश्रीविद्यार्णवेपंचदशश्वासः
॥ अथश्रीचक्रनिर्माणप्रकारः श्रीरुद्रयामले ततःक्र
मसिद्धैः कार्यंयंत्रंतुयोगिना सौवर्णेराजतेताम्रेस्फाटि
केवैद्रुमेतथा चक्रपद्मोक्तविधिनापूज्यादेवी॰ चेतमेरि
ति नेत्रराजे रत्नेहेमनिद्रव्यवानामहर्षदिवक्रमात् क्र
त्रावकस्यविमार्गस्यापयत्नजयदपि लक्ष्मीकांतिप्रदाः३
वधनारोग्यादिसिद्धये द्रषदिगंडकीशिलायां गंडकीभव
पाषाणेसौवर्णेराजतेताम्रपात्रे दक्षिणामूर्तिसंहितायांच
नात् अथयात्रविशेषःप्रकालसंख्याविशेषमाह रत्न
सागरे यावजीवंसौवर्णंस्फाटिकंद्वाविंशतिःपिप ताम्रद्वा
दशाकेवर्षेनदर्धंभूर्जेपत्रके तंगले ताम्रेद्वादशकवर्षस्फ
टिकालेनसर्वदा तेषामध्येस्फाटिकेनसर्वसिद्धिप्रदंभ
वेत् तत्रसागरे भूमौसिद्धैर्वरजसार्चितेसर्वकामदं
स्वर्णार्चितयंत्रंसर्ववशानवशंकरं रजतेनकृतंयंत्रंमं
पुत्रारोग्यप्रकांतिदं ताम्रेणार्चितयंत्रंसर्वैश्वर्यप्रदंमतं । माणिक्यालेखि
तंयंत्रंस्फाटिकेदेविमनोभिलषितंप्रदं

वि
र्ण
१५२

~~192~~
211

तेयंत्रेराज्यदेभुक्तिदेमते गोमेदरविनेयंत्रेसर्वैश्वर्यप्रदा
यके कूर्मेमरकतेयंत्रेसर्वशत्रुविनाशने लोहत्रयोद्भ
वेयंत्रेसर्वसिद्धिकरेमते देव्युवाच लोहत्रयोद्भवेयंत्रेक
थंकार्यंमहेश्वर तन्मेवदस्वकृपयायथायद्यतेनववहूभा ई
श्वरउवाच भागादशस्वर्णस्यरजतस्यचषोडश ताम्रस
रविभागेनपीठंकर्षोन्मनोहरं तस्मिन्पीठेतुनिर्माणंश्री
चक्रस्यतुकारयेत् शांतिदेपुष्टिदेघोरेसर्वशत्रुनिवर्हणं
श्रापुरारोग्यजनकेकांतिदेपुष्टिदेमतमिति श्रीचक्रस्य
प्रस्तारभेदेनत्रैविध्यंवततेवच त्रैविध्येनस्यचक्रस्यप्रस्तारो
धमेरुके पातालवासिनोदेविप्रस्तारोनिम्नरेखके ऊर्ध्वरे
खामहेशानिमर्त्यलोकनिवासिनां स्वर्गलोकपिवासानां
यंत्राणिमेरुसंज्ञकः भूपुरेतसमारभ्यवेन्दवांतमहेश्वरि
क्रमात्समुन्नतंसर्वंमेरुरूपंमयोदितं समाधरेखेनवक्र
मूर्ध्वरेखंप्रकीर्तितं निम्नरेखासमायोगाद्भूप्रस्तारमयो
दितः यत्रराजस्वरूपंतेमयाद्यहाप्रकाशितं गोपितव्यं
त्वयाभद्रेस्वगुह्यमिवसन्ततमिति ग्रंथेतत्प्रस्तारत्रयस्य
फलानिप्रस्तारान्तरेवश्रीतेनराजे चतुरस्रसमारभ्यनवव
कोणान्तक्रमात् उन्नतोन्नतमामध्याश्रक्रेस्यानिधनेयने वि
क्रमाउन्नतेनततदग्रलेनाश्रियंतलभेत् एवंहिषट्क्रमानाम्रे
यकीर्त्यैचकल्पते नवानिसमरपाणांसर्वाभीष्टार्थसिद्धये
तथाऊर्ध्वतलमूलावतारे उच्छितंक्रमशोदेविवितथामिस्तनोम्र
तिः भूचक्रषोडशारंचाष्टारंचसमंभवेत् शेषसमुन्नतमीशा
निवार्योष्ण्यप्रजनंदमभवेत् चतुरस्रसमेदेविषोडशारादिविंदु
के मिषः समुन्नतंदेविश्रियेकीर्त्यैचकल्पते चतुरस्रसमारभ्यविंदुंतंसमरेखके तथाश्रीकीर्तिरा
रोग्यमरतनायोपकल्पते ग्रंथश्रीचक्रार्थिकरणं ॥

निषिद्धयार्थनस्यानिनिषिद्धकरणानिवारः नेत्रराजे सौ
सकांस्यादिभुग्रूः पूर्वोक्तविपरीतकृत् फलकांयाय
देहिभिर्नोस्याप्ययेनकदाचन स्थापितेयदिमोहतनलोभे।
नाज्ञानतोपिवा कुलविलमयत्येवनिर्मूलयातिसर्वथा।
ति कुलमूलावतारे श्रीश्रीरंगलविलासेयाकामकदाहि।
णामरे यलप्रमाणकंतस्य सर्वापीठमनोहरेयवा· वेष
कर्वीतनवलरंध्रमसमततः नास्मिन्पीठेवनिर्माणंश्रीचक्रस्य
नकारयेत् साधैमणीतरे रत्नरेखाभवेद्वस्मीवक्रेखर्व
सेविद्गा श्रीश्रीरंगुलविलासेयवामर्थेनोच्छ्रतोभवेदिति
लक्ष्मसागरे श्रीश्रीरंगलद्दमसप्समादिशात्र्कश्रीचक्रेनमं।
णायसलावेसरुप्यादिमयंचनोमयंविनोधुनाविशेषमाह उ
मयतेत्र सृष्टिक्रमेणापूज्ञाहिसृष्टिचक्रेभिधीयते स्थितिक
मेणापूज्ञास्यात्स्थितिचक्रेमहेश्वरि संहारक्रमयोगेनपूजा
संहारचक्रके अथश्रीचक्रंत्रिविधंसृष्टिस्थितिसंहारभेदा
त तत्रक्रमात्कासर्वेषु श्रीचक्रंत्रिविधंचक्रेसृष्टिस्थिते
लयात्मके प्रत्येकंत्रिविधंज्ञेयंतत्स्वांकथयाम्यहंततः मू
लभेदाकृवेवक्ष्यतनेनूदासतेकथा अथसृष्ट्यात्मकेस्थि
तिस्थित्यात्मकेलयलयात्मकेचेतित्रिविधं सृष्टिस्थित्या
त्मकेस्थितिसृष्ट्यात्मके सृष्टिलयात्मकेलयसृष्ट्यात्मके
स्थितिलयात्मकेलयस्थित्यात्मके पतेनवभेदाः पवंस
वैद्वादशभेदाः अथविवेकस्तत्रैव सृष्टिचक्रंसमाख्या
तेनवचक्राणामनुक्रमात् उमतोनतमामध्यांवेतयंदेशि
कोत्तमैः श्रीचक्रेसृष्टिसृष्ट्याख्यंप्रतिरेखेवतनोमतं सम्यो
धेरेखानवक्रेसमेपीठेवयदुवेत स्थितिचक्रेनदेवाके

वि
सौ
१९३

193
212

मूलरेखे महेश्वरि मूलरेखं भवेन्नत्र स्थितिस्थित्यात्म।
कं शिवे लयात्मकं निमूरेखं पातालरेखं लयात्मकं मू-
लेपातालरेखं न यत्लयात्मकमित्यर्थः सृष्टिस्थित्यात्म-
कं वेति स्थितिसृष्ट्यात्मकं वेति अर्धमेवात्मकं यंत्रं हि यं
ध्यातं महेश्वरि अर्धं क्रमाद्भवते पश्चात्तु रश्म्यादितस्ततः
तदूर्ध्वं सममेरेखं स्यात्सृष्टिस्थित्यात्मकं शिवे वैपरीत्येन
वैतस्थितिसृष्ट्यात्मकं भवेत् चतुरस्रसमारभ्य चक्र-
त्रयमपीश्वरि क्रमात्तत्र तदूर्ध्वं तु समस्य निमूरेखकं सृ-
ष्टिसंहाररूपं स्याद्वैपरीत्येन तस्य तत् लयसृष्ट्यात्मकं वे-
त्यान्तं त्रेयं मनीषिभिः अर्धं पातालरेखं तु तदूर्ध्वं बोध-
रेखकं लयस्थित्यात्मकं प्रोक्तं वैपरीत्येन तस्य तत् स्थिति
संहाररूपं तावित्यं देशिकोत्तमैः स्थितिस्थित्यात्मकं च
क्रं प्रशस्तं गृहमेधिनां आयुःकीर्तिधनारोग्यपुत्रपौत्रवि-
वर्धनं सृष्टिस्थित्यात्मके चक्रे संपूजनं च स्त्रियं लभेत् पंचाश-
द्वत्सरं श्चार्थं पुत्रपौत्रप्रदं लभेत् स्थितिसृष्ट्यात्मके यंत्रपुत्रा-
र्थं न हि हि दं पंचाशद्वत्सरं श्चार्थं · पत्यर्थं सहस्रकं देवत् अ-
न्येषां कालस्य भेदाः श्रीचक्रस्य महेश्वरि यानि वैश्वानमानो-
त्तो विशेषा वर्णितानामिति एतत्तत्व व्यक्तमप्युक्तं न यत्नं तन्
दयं श्रुयरश्चता तस्मात्सर्वप्रयत्नेन परीक्ष्य समाचरेत्
सृष्टिचक्रं गृहस्थानि वृत्तासृष्ट्यन्ततां भवेत् स्थितिचक्रेन।
स्य सन्नतां संहारं तु यातनां गुरूपारंपर्यतो वापि दृष्ट-
यात्मकमाधवा प्राप्तं श्रीगुरुणा दत्तं गुरुत्वेष्टकं निष्टकं
दं भाग्यवशाद्दैविलभ्यते पारिसाधकः पूजांतत्र प्रकुर्वीत
स्थित्यंतां परमेश्वरि इष्टमपि यंत्रपोक्तं फलं दद्यात्मयमीस्व-

पितृपितामहक्रमतः गृहारंभपर्यंकमतश्च कालवशा
द्भाग्यवशाद्यद्गृहाण्युत्पद्यतैवेतस्मिंश्च गृहजातप्रथमः संहार
क्रमेण ततः सृष्टिक्रमेण ततः स्थितिक्रमेण विविधशुभाशुभ
फलं भवतीत्यर्थः अथ देवालयभूतमेरुप्रवचनार्थं भावी
परिज्ञानस्यावश्यकत्वात् परिज्ञानप्रकारः प्रदर्श्यते तत्र
दिव्यसारस्वततंत्रे निर्मले दिवसे हस्तग्रासादिविनिवर्जि
ते स्थाने समतले स्नात्वा कृत्वाहं सपदं सधीः तदवष्टभतः
ऊर्ध्वं द्वादशांगुलमानतः वृत्तेन परितो भ्रांतात्तन्मध्ये शं
पयोद्भुपः मध्ये सरले शंकुं वनले षड्दशांगुले षडंगुल
परीणाहस्थूलशिलास्विवरेण तत्र रचयतस्तस्मिन्वृत्ते पूर्वा
परार्धयोः शंकुच्छायापातस्थाने पार्श्वद्वयगमके कृत्वा
विन्दुद्वयं प्रापि सचे प्राकृप्रसमाप्यते दत्वाहन्तायनार्धेन स
न्येणच्छायापि केनवा पूर्वपश्चिमयोर्हतद्वयोर्मिश्रं परस्परं
विपार्श्वनयोः मत्स्यद्वयं प्रागिव प्रसारयेत् मध्यविन्दुस
हमध्यं तन्त्रे दक्षिणोत्तरे पतस्याथांशमानेन कृत्वाको
णभुजान्तं नेष्टहस्ताष्टकमानमास्थितरस्त्रसमं भवेत् अ
थानहृदनाप्रकारः प्रथमं यावन्त्यवनस्रपैनिर्मलन भोम
रेलेदिवसे हस्तग्रासायनाहतेभूप्रदेशे समे स्थाने विन्दु
विन्दुं कृत्वा तदवष्टंभतः प्रतिदिशं द्वादशांगुलमानेन
सुमं निधाय तत्र वृत्तं अंगुलमानपरिणाहः मूलपुत्रशानरं
परिणामाय स्त्रुपे न सूचीमात्रं कृत्वाग्रपरिणाहमन्नाकृ
तिं द्वादशांगुलोच्छ्रायापोतेतन्माकारं शिलास्विवरेणानि
वेशांकं तन्मध्यस्थविन्दुमध्यशंकुं मूलं परिणाहमध्य
कामस्थाप्य तच्छंकुच्छायाग्रमपूर्वाह्णे तद्वर्द्धरेखापश्चि

वि
र्म
१५५
~~१९५~~
213

मभागेयंत्रेसंपातस्तत्रविद्धंकृत्वा परात्रेपिशंकुच्छाया
ग्रस्थतद्गतरेखायांपूर्वभागेयत्रसंपातोभवति तत्रचावि
द्धं विधायविद्धद्वयगामिसूत्रंविधाय पूर्वपश्चिमेपरि।
कल्प्य तच्चिह्नद्वयावष्टंभेनतच्चिह्नान्तरालस्यमानस्यरेखा
यिकार्धमानेनमत्स्यं संश्लिष्टपूर्वापररेखामद्ध्यंविधाय द
तरेखातदक्षिणोत्तरसंधिद्वयगामिप्राक्पश्चिमसूत्रमप्य
गमातिर्यग्रूपेणायन्तं रेखादक्षिणोत्तरं परिकल्प्यपूर्वपश्चि।
मदक्षिणोत्तरसूत्रयोर्यत्र संपातोद्धृत्यमानमाने
नतत्रत्र्यूर्ध्वकोलितसूत्राग्रेस्तेषामेरुपकूरदीनामाकाम
त्सकदक्षिणोत्तरात्मकोदिक्कुन्नपूर्वपरिकल्पयेदिति अ
यस्थलहस्तावधीनसाधनाविधिः प्रदर्शितः सूक्ष्मप्रका
सतोत्रान्तरे सममेभूतलेकृत्वेमारभ्योक्तप्रकारेणपूर्वदि
ङ्कल्प्यमुक्तादिनान्तरेपिदेवेशिप्राग्वच्चिह्नद्वयंस्थाप्यौ:
कृत्वा तेनेनपत्रच्छायाच्छायायाः पत्रमेषोपि पूर्वेषामिगम
मेवतत्रसूर्वोदिनेयदा प्रविष्टानिर्गताच्छायायदातत्र
नाडिकाः च्छायादिनावधिविनायच्छायायगमविद्धयोः श्रुत
रोदनेयोरिक्षुस्तत्रायेर्विभागतः विभोस्यतत्रविद्धानि
कृमाभिः सेरसूत्रिः - नाडीभिः कल्पितामागागणा।
नीयाः प्रयत्नतः पञ्च्यासतत्ततस्यांशेः पूर्वेद्युर्यत्कृत्कृते
भवेत प्राचीसूत्रंपूर्वविभागेउत्तरेस्यतत्रायणो स्पुष्ट
दक्षिणेवेवरदक्षिणस्योदिशिफवम वाल्मतेवस्कृटा
मास्यान्यावीतपरमेषुगीतिप्राचीसाधनेविधाय या
सोहगुणारत्नालोपाशेकृत्वोकयेदिमा ख्यासायेमा।
नेशकार्यंसार्यंस्मिन्कर्थणापव ॥

ग्रथमशाक्तौ स्नमाशोहृत्वावाकर्षकर्षशं शंकेकेर्वीक
श्रोणिरेवमुद्रमग्रमस्यचांसकौ शनिशिलिशासेकरी
मामंइपदेन्मुद्दिष्टमानादपिकविलासयामसमव
नरश्रकल्पयेत् ग्रस्यार्थः ॐ इमंइयादव्यासोयावानिष्ट
स्नावद्दिग्रणारज्ञमुभयतः पाशाहृत्वातामेकतःपाशा
ग्रासार्धमात्रेणाक्वेविद्रूयेत् ततःशक्रेकायदत्तोग्रासा
धमानेनविह्वापकर्षणातः ॐ इमंइपादोग्राचीसह्ययमा
णोनदत्तयोः शोनिरवम्यतयोस्नदृजेपाशोनग्याऊयोयथ्यं
ग्रासार्धदेकोयतः हृतःसपाशः यतोग्रास्याक्कर्षविहूद
त्तिणातग्राहक्ष्यग्रासालविहेदत्तिणाश्रोगीशक्रेदत्तात
सेवानरद्दिकश्रोणिपशकृदत्वाततःपाशोग्यत्त्यसेवमसो
साध्याविति पवेसमवतरश्वतेवहृत्वापाहमागोदिष्टमं
नाभ्यापिकांवतरश्राभुवेवाऊमात्रखननादिभिलखांगा।
गाहिदिकेनिरमस्रश्वमश्हिरासृपेदक्रोहृत्यकीलेनेकी।
हृतेनमूलेष्ययकसत्नमसमाग्रयोदंइयोग्रेननेव । य
त्तिलर्धमध्यविहृनःकीलादिनायोजनीयारंइःसमतयाद
कोः मूलदेश लमवत्त्वमस्मशङ्कारवद्धवंभूस्यग्रगमे म
ध्यांकानिधारवणगतायतः स्वालेतमूरयेदश्यानिमयह
णयग्रकिनः प्रकेयावन्त्तवमानिभूरेवसमेतावेजेत् ग्रस्या
र्थः समभ्योत्स्वदीर्घरश्मोःकीलेनयोनमूलयादंइयोरथ
निकेरत्नाहशांतिधेयदइतदधंदीवकीलेनयोजयेत्वा न
त्यध्यविहृहृत्वा दंइवयेनहीवात्रिकोणाकारंनवेधाय
हीर्धवंदइयोमूलाहिवमानेसवमगेलत्रुपाधाणादवंद्व
तिर्थनरइस्यमध्यविहो पीभूमिमेपश्यानस्पशांतिनयावि

वि॰
सं॰
१६५
१५८
~~११९~~

प्रापभूमिस्थापयेत्तयोर्मूले धृत्वा शनैराकृष्टेतिर्यगं
डमध्यां काष्ठसूत्रं च लांतिन्तत्रनिभूः स्वातांपूरयेत् स्व
मंत्रखनित्वा वा पद्मामध्यविहितं सूत्रमेति तद्यामर्वरजुर्वी
दिति शिल्पिशास्त्रोक्तप्रमाणेन भूमिसमीकृत्य तत्रैत
न्मध्ये मकनिष्ठाग्रमंतन मंडपं कुर्यात् मंडपलक्षणं
तनेयानते गतांतरे माभिषेके पुरोहितादानवनादिषु भा
नोर्गत्यादिशोत्तराग्रवाग्रपराह्ववा वयेत्सुधीः ततःपंच
तिनादेन मंडपं रचयेत्कुंभे सैकमध्यापमेवनतस्मानेवि
विधंशाभुद्वारशाखादशसिते हस्तैर्मीनामिहोन्नमेः
हस्तैर्विंशतिभिः केचिन्मानमुत्तमसूचिरे मध्यमेद्वा
शकैरेखनदशकैर्मितं प्रथमेदशाभिर्हस्तैर्मितमा।
हमेनीपिणः केचिन्नवभिस्तद्वन्समभिर्वाथपंचभिः
हस्तैर्मितं वदन्तोवांचिलाराधासमभेतम् लभेःषोड।
शाभिर्भुजैश्चनर्दीरंस्थ्यशोभते दिक्स्थारासिचनाविसा
श्चाग्रलकवहूयात् साध्यांग्रलकरहन्ताहिदयीतक
रहयात् ततोमंडपसूत्रेन त्रिगुणापविकल्पयेत् पू
र्वादिषु क्रमानस्यमध्यभागस्तवेदिका रक्षाकाभिं
द्वावासाकार्याहंपसासन्निभा वेदीकोणेषु विन्यस्या
स्तंभावेदस्वरूपकाः तेचोनमेरध्यास्त्रामध्यसाध।
मधोः पुनः प्रष्ठहस्तोन्नति र्भूतस्ततोद्वादशशोभ
नाः सनवः पंचहस्तास्तेसंभाग्वास्तसमन्ततः
वनस्कोणेषु चत्वारश्चाष्टौनसूत्रकोटिषु समंतर्गलं
सैवंतेस्याप्याः पावयारेशिके पंचविंशान्मितास्तं।
स्तानितवनेऽवशैर्शकः ॥

मध्यस्तंभवनस्याग्रादेकीभूताग्रकंशुभं कृत्वाकाष्ठच
तुष्कंतन्मध्ये कलशंशुभं शोभितंकलशेनाथसुवर्णेन
शुद्धारूणा निर्मितंशिल्पिभिःसम्यक्स्थापयेद्देशिकोत्तमः
प्रासादेयत्नतोवेशः कंटकरहिते शुभे मंडपद्वारवासेव
शुभंमशुभ्रमादिश्याक्रमात् प्रस्थेनोर्ध्वरसनवदोन्यतोरणा
न्यसेत् सप्तषट्पंचकाकरनिखनेद्धविधूर्ववत् विशाल
तावत्स्थापयेद्दशाभिस्तद्भुलेर्मता पंचांगुलसितस्योत्सवि
षमेवतत्रश्रेके मध्यभागस्ततोणापोलिपंचाष्टयवियमे
न साद्धहस्तंद्वहयाद्धहस्तंशुभ्यस्तंशुभमतः प्राग्रमीलेतिम
ध्येणविन्यसेत्सर्वेतोरणं इष्टेव्यादिमध्येणदक्षिणतोरणं
न्यसेत् प्रग्रश्चापयेन्मध्येणपाश्चिमस्यानिवेशनं शान्तोरवी
तिमध्येणदद्यादुत्तरेतोरणं ऊंधषजेवव · श्रीठुणाणामर
भूषितं पंचहस्तोध्वजःप्रोक्तोदंडस्तद्दशहस्तकः तत्रस्थैर्
कपालानांपताकावाद्यसंविताः द्वादशांगुलविस्तारास्त
दन्यांशावतोद्धिताः पीतरक्तकृष्णमधूम्रश्वेतधूम्रासिता
सेनाः आपूर्णाकाः पताकाः स्युः शुभगन्धसमन्विताः यथा
योगंपदेद्धशुतास्तन्मध्येणतान्यसेत् वेदमंडलवोरणावि
तानेननविभूषितं उर्णलवेष्टितस्तंभेनानादीपायलंकृते
आम्रपल्लवमालाभिःशोभितंद्वारस्तंभं वेष्टितंदर्भरज्जु
चाविदध्यान्मंडपंशुभमिति उत्तरतंत्रे विंशत्यूर्ध्वंयतैर्हस्तै
र्मण्डपस्थानमोमतः अष्टोत्तरशतैर्हस्तैः शतैर्हस्तैरथापि
वा पंचाशीतिमितैर्हस्तैर्द्वासप्ततिकरैरपि षष्टिहस्तैर
थवचत्वारिंशद्द्विहस्तकैः क्रमात् षट्त्रिंशाद्द्वात्रिंशाद्भिःस
मविंशातिहस्तकैः चतुर्विंशातिहस्तैर्वामंडपंकारयेद्बुधः

वि
सं:
१९८
197
198
215

यः चतुरश्रेण यावत्संमेषट्कोणं वाष्टकोणकं त्रिकोण
मष्टपत्राभं नवकोणं द्विकोणकं पंचकोणं सप्तकोण
दशकोणं तथैव च द्वादशं षोडशं वाष्टादश विंशतिको
णकं चतुर्विंशतिकोणं च सप्तविंशतिकोणकं द्वात्रिंश
कोणकं चैव षट्त्रिंशत्कोणकं तथा ग्रहचत्वारिंशदश्र
मत्स्याकारो ध्वजाकृतिः कूर्मकुंडं नाभिरूपं गाढपत्रं दंगर।
काकृतिः मंडपालयकर्तव्याः कुंडान्यपि विशेषतः पूर्णा
भिषेके दीक्षायामभिषेकादिशान्तिषु तन्त्रकास्य प्रयोगे
ष्वनन्तकुंडानि दैशिकैः कर्तव्यानि विशेषेण तन्त्रकर्मा।
णि तेहितः ग्रहयागेन तोमंडपभेदाः उक्तास्तावतः कुंडभेदा
श्रपितथाः श्रूयंतेस्य मंडपस्य च नामकारः ग्रहपूर्णाभि
षेकादिषु चतुर्विंशतिहस्तपरिमिताः कूटमंडपाय उक्ता
स्तेकर्तव्याः चतुर्विंशतिर्विंशति अष्टादशषोडशहस्तैर्वो
त्तममंडपस्तथा चतुर्दशहस्तैर्द्वादशहस्तैर्वा मध्यमो
द्विविधः द्वादशहस्तैर्नवहस्तैः पंचहस्तैश्च समायाम।
विस्तारैश्च कनिष्ठस्त्रिविधः प्रकथ्यते॰ एवं यथा व।
काशानि कादस्सामाजिकाज्ञपवशाद्दः सो कार्यं कुंडं
मंडपं तत हस्तस्तु चतुर्विंशांगुलैर्दैर्घ्यः अंगुलमानेन त
हाकोपलंपचराग्रे वातायनपथप्राप्तपथेभाति रविरश्मयः
तेषु सत्त्वाविसर्पितेरेणवस्तन्मेरेणवः परमाणोरष्टगुणाः
मेषाण्यरुद्राश्च तैः केशाग्रं स्यान्तैश्चालिता यूकाः तदष्ट
ने दष्टकं यवस्तैश्चांगुलिः सम्प्रदाहूतास्ततन्मांगुलिः स
मध्यमाः सैव तन्मध्यमा पर्वसंवासाय मा प्रोक्ता मानांगुलमिति विदितं विन्यस्तोऽस्ति यंगाष्टा
भिर्यवैर्मानान्तरांगुलम् शालिभिर्वा ऋत्वन्यस्मै - स्त्रिर्मानान्तरं भवेत् अथवा
दक्षिणकरे मध्यमांगुलि मध्यमाम् ॥

पर्वणो स्वान्तरं दीर्घमात्रांगुलमुदाहृतं विनाङ्गुष्ठेन शेषा
भिरंगुष्ठमंगुलिभिः कृत्वा चतवारो विभजेदेकोभागोंगुष्ठां
गुलः स्मृतः पंकेचित्सोहृष्टयासे विभज्य दशधापुनः प
कंहर्दशधाभागं कृत्वा तेषेकमंगुलं देहलब्धांगुलेनाम
मानोयागमन्यतस्तुनः उच्छ्रायः प्रतिमायाः स्यान्महामानंग
लाश्रयः सहमानोंगुलिरिति मात्रांगुलिरिहोच्यते ग्रामा
हांदौस्त्वतेन वक्ष्यमानमानान्तरेण वै वेदिकापीठशिविका
रमादीनां विधिः पुनः मानान्तरांगुलेनैव भवेन्नान्यतवके
नोचित् यागोपकरणानां वक्ष्यमानांगुलेनवै होमांग
द्रिस्रुवादीनि कुंडमुष्टंगुलाश्रयं देहलब्धांगुलेनैवप्रति
मागानि कल्पयेत् चतुर्विंशति संख्याभिर्हस्तस्यांगुलिभि
श्चेवत् इति प्रमाणपंचमानः पतावउक्तयत्मानं यज
मानस्यतद्देवतिहितं चान्तरे कर्तृदेहितिणाहस्तस्येति शार
दावचनात् उक्तं तत्र विशेषः नवैकादशकुंडानि कुर्याद
ममहेम चतः कुंडमध्यमेस्यात् कनिष्ठ्यकुंडकमिति
रेक्यवचक्कम्यकारमात्रांगुलात्मकांगुलादिभिर्हस्तादिमपि
कल्पेमानमेदपंकुर्यात् न च प्रोक्तविधिनामहीकृते भूतले
पववायवोषपुरस्मरंत्रास्तरोः स्वस्तिवाचयित्वा यथोदि
तमानहस्तं विस्तारं समं चतुरस्रं कोणवतं पयानेतात
प्रकवतं पविधाय पूर्वापरायतं दक्षिणोत्तरायतं वम
पमसं च रहीकृत्य तस्त्रुतरस्रतेमपुनर्नवधाविभज्य पदि
मः कोणचतं पयेत्स्वभवतं पयेदिस्वतं पयेगतं पूर्वापरा
सतदक्षिणोनरायतस्रवचतं कोसहकगतस्वंभाष्टक
तं संभूयहादशाखंभानानिष्पलोगोतिकृपानवकोने

वि
लं
१५५
~~199~~
216

ग्राणेनकजातीयानुहमामंचहस्तसमसुछायमनत्वानप्रविष्ट
मस्तपंचमांशान् प्रमाणाद्विहिहस्तस्ख्योत्सनतोयांशान्स्थल
वितस्तमूलशिलायुक्तानस्थविभक्तकोणचतुष्टयेस्तंभच
तुष्टयंपूर्ववत्स्तंभमनातीयंपूर्ववनः किंचित्सूलेमूलमसणामे
तन्मानस्यार्धमानेनाश्रमन्यमेरुपेःषृहस्तोश्वपूर्ववत्सशिखे
पंचमांशेनशविष्टभूतलमितिसंभूयषोडशभागामिलाय
तेषामुपरिसजातीयानिस्तम्भूसुबणाशिनिशिखाग्रवेशार्थ
मपवेषयुक्तकोटिद्वयवतिर्यक्काष्टानिशिलिपिः यरिकलि
तानिद्वादशस्तंभाग्रेषुमध्यस्तंभचतुष्टयाग्रेषुचतन्त्राकां
वेषाममोत्रमध्यस्तंभचतुष्टयशिखाग्रविष्टमूलवेषयुक्त
मकोठितानाग्रचतुष्टयनिविष्टसजातीयकाष्टकलशकम
लाकृतिशोभितानाग्रेदीर्विदित्वद्वादशस्तंभशिखाग्रप्रो
तमूलमध्यस्तंभचतुष्टयाग्रस्पृष्टाग्रमध्यतिर्यक्काष्टचतुष्ट
यमध्यगताग्रमस्त्याकृतिपक्षायोग्यदीर्घसूत्रोत्सुयुग्मप्रमा
वितद्वादशकाष्ठयुतमत्रेसेत्वपिकाष्ठयपक्षायोग्यस्नंहरभीकृत
नारिकेलदलैर्वेशकटैर्वासमयागाच्छादितैस्तैरेवानिःशेषमि
रितंकाणानचतुष्टयंचनार्दितमममध्यमकोनिष्ठमसिष्टा
तहस्तद्वयमवतंरगुलदस्तद्वयाहिवस्तविस्तारयुक्तम
शलवद्वारचतुष्टयोपेतमण्डपविरचय्यमण्डपपपूर्व
द्वाराद्वहिर्हस्तपात्रपरिमाणस्थपूर्ववत्स्थाम्नममध्यां
कनिष्ठसममष्टपंचहस्तोच्छ्रितदशांगुलविस्तृतां
पंचांगुलस्थूलविस्तारसदशांगुलतानत्स्तोत्सस्त्यं
चांगुलनाहघमस्वहोलम विषमचतुरस्त्रप्रमाणा ॥
निकाविनस्यनताभीवंविहारस्त्राभयपाठ्यो

तेनममध्यमकनिष्ठेषु सार्धहस्तं हस्तमपादहस्तं हस्तयह
स्तं हस्तयद्धस्तं हस्तयान्तरालं यथापूर्वं पञ्चमांशेन प्रविष्टभूत
लफलकहस्तं प्रग्रीमीलप्रदेशाद्विनं यत्तस्य देवस्यानिजंहो
तारं रत्नधातुमयमितिमेवेणानिखायतन्तस्य जानीयकोष्ठ
नसमानविस्तारस्यतेविषमवत्नरन्ध्रंकोटिद्वयेपिशिखा
प्रवेशंवषयुनतिर्यक्फलकेसमारोपयेदर्भमालोवचभीया
त पवंदत्तिणद्वारे उत्तमवरनरूमयतोरणं रचे नोजेनार्व
पवस्योपायवस्यदेवाः सविनापार्थयतन्त्रेष्ठतमापक
मेणाधितमेवेणान्यसेत् ततःपश्चिमद्वारेलत्तमयतोरणाश्र
रत्नविनिर्मितं प्रग्रप्रायाद्विवानयेत्पृणानोद्धस्यदातेय निहो
नासान्तवर्हिविरतिमेवेणान्यसेत् ततउत्तरद्वारेवटस्यत
मयतोरणं प्रावालनिर्मितं शमादेवीरभिष्टये प्राधाभवंत
पीतयेशंयोरभिस्रवन्तु न इतिन्यसेत् ततस्तेषांस्तपारग
नोस्तिर्यक्फलकेषुमध्यतः सवितिरंविधायतेषुतरीजसजातो
यकाष्ठेननिर्मितस्तंभमममध्यमकनिष्ठेषुत्र्यपादशनवांग
लमात्रदैर्घ्येनस्तुतघांशावस्तारेशेवंत्रिशूलाकारंवेसवे
वकाकारंतदोणपविगतातिर्यक्फलकस्य द्वादशांवमात्र
दीर्घं मानादिकमेणाशातवचकगवापमलाविततप्रतितोर
णमेकैकीलमारोपयेत् तत्रत्रिशूलनिर्माणप्रकारस्तुपि
तलामते शूलेननिर्मिताः कर्णाद्वारशाखास्तमलके शू
लेनवांगुलदैर्घ्येनशेषांशेनाविस्तृताः सजुर्वैमध्यशृंगः
सर्वाकिंविहकंचपार्श्वयोः हीनोवैवंसमाख्यातेसांगुलतो
पयेनया षोषाणांद्व्यंगुलाहाहिविशाखांगुलत्रहिदः १
हीनेनकनिष्ठमंडपे षोषाणांमध्यमोत्तमानांविशः प

वि
शी
२००

~~२००~~
२१७

वेशः वास्तुशास्त्रे मण्डले द्वादशांशेन शंखचक्रगदांबुजं
प्रागादिक्रमयोगेन न्यसेत्तेषां स्वदारुजमिति द्वादशाङ्गु
लिर्यकल्कस्य मदारुजेन उन्नतो रणास्मजातीयकाष्ठसं
भवं तेन कनिष्ठमंडपे वितरंगुलोच्चं मध्यमे सार्धवितं
गुले उत्तमे पंचागुलमिति केचित् नवहस्तोर्मिताः की
लाः संस्थाप्यैवमेवं न्यासेशं खचक्रगदापद्मलांछिताः सू
लसन्निभाः शैवेष्वग्निनैरृत्येशानेषु वनाहस्तमात्रकीलवदे
नवृत्तिर्यकल्केभ्वनेनाहस्तमात्रेभ्वकीले शूलमाने वे
ग्रदेशाग्रेशालं च काकारं वा त्रिशूलाकारं वा कार्यं विलग्नं
वेशस्त्वनेपैव कार्यः उर्वेरन्न नेषां द्वेउव द्वेशपनशनि तनेनां
उपाग्रदेशाद्धस्तैर्दैर्घ्यं वेशाद्रवत्नं विनहस्तमात्रं विस्तृतं
पंचहस्तैर्दैर्घ्ये त्वाननं मंत्रदेवतावाहनमूर्धांकितं वा
भूषिताग्रमुखेते नैवेवतनैदेवतवर्णानुरूपवर्णं वा धूम
मारोप्य दशा दिस्तवात्र मात्रदैर्घ्यायप्यायोग्यमानदण्डा
लंबितास्तत्र लोकपालवर्णानुरूपवर्णास्तम् लोकपाल
वाहनमूर्धांकिताद्वादशांगुला विस्तृता लोकपालानां वे
तनत्रके वर्णापताका स्नुवभीपात् नवेलुस्यपीतवर्णं च
हैः पिंगलवर्णा यमस्य कृष्णवर्णा नैरृतेः श्याम वर्णा वरुण
स्य श्वेतवर्णा वायोर्धूम्रवर्णा सोमस्य मवर्णा ईशानस्य श्वेतव
र्णा बल्गारक्तवर्णा ब्रह्मेनेतस्य श्वेतवर्णा इति पताकाभिरलंकृत
मेऽस्पाध्यनरस्रस्त्वितोविनानपुष्पमालाभिरलंकृतमाध्य
धेरलग्राधिनदर्भेर्यन्नेरपचन्दनमालयामेऽपसल्लवेदिद्व
पोरवेष्टनं भान्स्मकलेन मेवेष्टनमप्यस्तंभवचवहूपमण
नेवनरश्चरुपमप्याविरुपनेष्टिकामिः स्विग्यमसङ्कावतासं ॥
इपरिकारशनेभण

र्धचतुष्पमध्यप्रदेशो समंततो वेद्यायामस्यैकादशांशे
न समंमांशेन पंचमांशेन चतुर्थांशेन तृतीयांशेन वाम
मन्तो वा वेदी विदध्यात् तदुक्तं तंत्रान्तरे उच्छ्रायो स्यार्द्ध
शेन च समेषु त्रिविभागकैरिति कपिलपंचरात्रे च तु।
र्थांशोच्छ्रितः स्यात्स्थि पंचसममोपि वा नवैकादशभागे
स्तामिष्टिकाभिः प्रकल्पयेदिति तंत्रराजे विदध्यान्मध्य।
तो वेदीं करमात्रसमुन्नतामिति शारदायां वर्त्तयच्चा
गारणामनु हस्तेत्युत्सेधः ततो भूमितलेत्युच्छ्रितांगारविव
स्तिते शुण्डाद्वा वीयतानमेकं परचयेत्सुभं पंचभिः सम
रभिर्हस्तैर्नवभिर्वा मितानान्तरम् षोडशस्तंभसंयुक्तं चतुर
स्रं शुभमध्यगा श्रुहस्तसमुच्छ्रायांस्तभ्याण्द्वादशाभितः
पंचहस्तप्रमाणांस्तानिखितिंश्चजवः शुभाः तत्र चमाशोनि
खनेन्मेदिन्यां तेषु वितनेः नारिकेलदलैर्वंशैश्छादयेत्समं
स्ततः द्वारेषु तोरणानि स्युः क्रमात्क्षीरमहीरुहो स्तंभाः।
छायः स्युस्तत्तत्संख्यासमहस्तैः पृथक्पृथक् दशांगुलप्रमाणं
नतस्थौणाहस्तैः तिर्यक्फलकमानस्यास्तंभानां मध्य
मानतः शूलानि कल्पयेत्तस्य तेषां शीर्षहस्तमानतः दिव
धन्वानि वभीयाहोलोकपालसमप्रभान् वितानदर्भमाला
घोरं चक्रवीतमरुपम् तंत्रिभागमिते तस्य त्रिमात्रसम
मतो पनरश्चानतो देवीं मंडलाग्रप्रकल्पयेत् शतिमंडप।
निर्माणविधिः अत्र कनिष्ठमंडपे शुद्धचतुर्हस्तमंडपेषु
मध्ये प्रासादिकवित्करायतावेदीं कुर्वीत रत्नशालमु
भवनः प हृयमात्रत द्विहस्तभयत् कण्ठमेखलास पार्श्वे।
दिनकरहृयमामभूमिश्रुतहस्तमिताहरिः

वि
कौ
२०१

218

दूयेपि कुंडं भस्थापनार्थं हस्तद्वयमिति समस्तमंडपभूमिर्ध्य
मात्रतः परमाचार्यैरत्रविकल्पस्याप्युपवेशनस्थानमपि
नलभ्यते इति तन्नाद्यपक्षः समीचीनस्तस्माद्द्वयंपक्षस्त्वैकैक
कुंडैकमेखलादिसंदेहपाविकीर्णयामेनानावनाचरितार्थ
तामनहिषयत्रतितेषः अंत्यमंडपविधापनस्मिन्मंडपपू
र्वोपदृष्टिदेवतरस्रयोन्मार्धवेदत्रिकोणाह्नमषट्कोण
पद्माष्टाष्टाद्यावान्यष्टौकुंडानिकुर्यात् नवहेचतुरस्रकुंडंगनि
मीत्सप्रकारमाहस्वारदायाम् प्राक्प्रोक्तमंडपविहत्नवेदि
कायावहिरिदियात्रेविभज्यमध्येचतुर्वेदिपरिकल्पयेत्
चतुष्कोणासंकुंडानिरम्याकारानुपक्रमात् चतुरस्रयोनि
मध्यं चंद्रमर्धं चवर्तुलं षडस्रपंकजाकारमष्टास्रंतानितु
मतः प्राचार्यकुंडमध्येप्याष्टौरेखापतिमहेद्रयोः हस्तमानमि
तोभूमिपूर्ववन्यरिसूत्रयेत् समन्तात्कुंडमेवतस्याश्चतुरस्र
शुभावहं चतुर्विंशात्मगुलाः फलहस्तेनेत्रविद्राविदुः चतुरस्र
कृतेत्रेपंचधाविभजेत्तस्यपीः य्यसेस्तुरस्तादेकांशको
णार्धार्धप्रमाणतः भ्रामयेत्कोणमानेनततस्त्यदपिमंत्र
वित् सत्रत्रमततोदयात्कुंडयोनिनिभंभवेत् चतुरस्रं
कृतेत्रेदशधाविभजेत्ततःपकमेकमत्यजेदशमयकुं
वतेत्रवित् न्यासत्रेपातयेद्वेतन्मानाद्भ्रमयेत्ततः अर्ध
त्वोनिभंकुंडमर्णापमिदंभवेत् चतुर्वोभोदतेतोन
न्यसेद्भ्रमयपार्श्वयोः एकैकमंशंतन्मानाद्दयोन।
लोत्थयेततः सवत्रयमपः कुर्यात्र्यस्रकुंडमुदाहृतं
प्रष्टादशांशेनेत्रेशांशमेदेकवाहिर्भ्यपः भ्रामये
मेनमानेनवृत्तंकुंडमवतमम् ॥

ग्रहधा विभजेत्तत्रे मध्यात्तत्रस्य पार्श्वयोः भागं त्यक्त्वैकमे
कमानेनानेन मध्यतः कर्णमात्रं शृंगमनस्य वतनक्कनेत्रवि
नम्: सत्रयष्टकेन तनोद्यात्स्व रश्मेः केऽरभुनमम् वनरश्मी।
कोनत्वेत्रविभज्याष्टादशांशतः एकभागं बाह्यतेऽस्य भ्रामये
भेनवर्तते हस्तादिकर्णिकादीनां बाह्ये लीणिग्रकल्पयेत्
पमकूर्मिदंयोर्कोविलोवनमनोहरं पूर्वोक्तं विभजेत्तत्रे
वनविंशतिभागतः भागमेकं बहिर्मस्य वनरश्मप्रकथ्रेस
पोस्त्वनरश्मस्य कोणार्धार्धप्रमाणतः बाह्यस्य वनरश्मस
कोणांशा पारिलोब्यपेत् दिशं प्रतिप्रधाम्नाः प्रमुखांशसूत्रा
लोपानपेन् ग्रन्थाश्रकेऽरमतहितेचविद्धिकृदीरितं श्रीतंत्र
गजे मावत्मकत्व मान्यकात्मनतस्य विहकलसने कृत्वात
सर्वतः पंत्राप्यहादशांगुलमानतः ततस्तदग्राण्यालं वम
धविहस्यमानतः कर्णाङ्कसपदकोष्ठान्युभितस्तेषुपानये
ते पञ्चममत्र नयापिविदध्यात्रिहस्तमके प्राकारमकिंर
मानेनतयोरेवाववलस्वनः दक्षिणातरतोहंसपदंकता
नयोर्म्लनः प्रमार्थसत्वेनध्यापिमानेपिलोकमानतः वन
रूपनसत्राणांवनरश्रमवेत्सममिति ग्रथेतत्केऽरवना
प्रकारः नवरेखाः पूर्वभागमस्तं गुलमानेन हस्तमात्रं प
वर्पादेत्यस्मात्कोलिनोदिहमेणाप्राकारयमपात्तेसत्रमा
स्मात्यननस्याविहकृत्वानखिहामूर्वतः पश्चिमतस्तुगुह
हस्ते द्वादशमानेनविहकृत्वाततदर्पकांशमाजेयित्वा
नखिहहयावर्हमेननन्तच्चाधांकिंचिदर्पकूमानधम
ाप्रवर्गापरतःकिंचिदन्योन्यसंलिप्हानदर्पाविधापन
पादोत्तिणोनंसमदशांशरूपंहंसपदहय प्रापिपावलयनम

वि
लो
२०२

219

समत्रमध्यगतं हंसपदभेदं दक्षिणोत्तरं सूत्रमास्फाल्य
तत्रापि मध्ये विहाय द्वादशांगुलमानेन दक्षिणोत्तरं विह
स्तं विधाय तत्र दक्षिणकोणे मार्जयित्वा तत्सूत्रं यथावत्पु
पावत्समं द्वादशांगुलमानेन चतुष्कोणे कोणेऽपि हंसपदं वि
धाय तत्र दक्षिणे हंसपदमपि प्राक्समं कृत्वा हस्तं दक्षिणो
त्तरं सूत्रं हस्तं च संभूय सूत्रं चतुष्टयमास्फाल्य चतुरस्रं कुर्यात
तत्सूत्रसमं प्राक्पश्चिमायतं वस्त्रसूत्रमानेन निरूपम चतुरस्र
मध्ये कृत्वा तन्मध्ये भ्रमि...मानमध्ये चतुर्विंशांशमितां भुवं प
रित्यज्य तद्बहिः द्वादशांगुलविस्तारं चतुरंगुलोत्सेधां मेख
लां कृत्वा तदुपरि वाम्यपरितः चतुरंगुलमानेन पञ्चांगुल
विस्तारां चतुरंगुलेनोन्नतां द्वितीयां मेखलां कृत्वा तदुपरि वा
ह्ये चतुरंगुले मध्यकोविस्तारं तेन यावच्चतुरंगुलमितां तृती
यां मेखलां कुर्यात् एवं कृते प्रथमा मेखला द्वादशांगुलोन्न
ता चतुरंगुलविस्तारा द्वितीया अष्टांगुलोन्नता चतुरंगुलवि
स्तारा तृतीया चतुरंगुलोन्नता चतुरंगुलोन्नता च भवतीति प्र
थमेति केचित् प्रथमा मेखला चतुरंगुलविस्तारा नवांगुलोन्नता
द्वितीया त्र्यंगुलविस्तारा पंचांगुलोन्नता तृतीया द्व्यंगुले
नेति मेखलामानमाहुः एतन्मेखलया मध्ये हस्तमात्रं खा
तं पदेनेन तत्रैव दशांगुलानि मध्ये खातं स्यात् वाविस्तक मेखलो
त्कृत्वा तन्न हस्तं वांगुलो...पत्रावात्रपकृत्वा तत् हस्तमात्र
खातं पतनं समं मेखलामाने वितस्त्याष्टतत्र हस्ते केविस्तारं
स्यपदाः कुर्यात् इति तत्र राजवचनात् मतत्र हस्ते कुरुणा विवला
कमाहा दशाष्टचतुरंगुलोच्छ्रिताः मेखलाश्चतुरंगुलविस्तर
मेखलामकलामिति हेमता इति संग्रहवचनात् वतुष्टयं कुर्यात् पद्मं

समीचीनं इति नतः सर्ववास्यस्य मेखलापावहिः स्थूलं रंगुलं
पामविस्तारोत्सेधं पंचतरं अग्रपीठं मरा कृत्वा तदुपरि निहि
तमूलहादश्यांगुलदीर्घां नेरालरहीनपरिणाहमध्यमेखलं
संलग्नरस्सुनालगतो मूलं कुर्यात् हृदयगुरुकाम मध्ये सगर्भसुषी
ननमेखलोपरिगता मध्यांगुलमानं मूलं तत्त्वदेशाद् उभय
तः कोमणांसं कुर्विता मेकांगुलविस्तारां ग्राहादशांगुलमा
नायामामेकांगुलोत्सेधं मेखलां कुर्यात् मध्ये स्वरूपताकारां मू
लाकिंचिन्न्यूनमाभिन्नामीषत् कुर्यात् प्रविष्टाग्रां योनिं कुर्यात् नु
यकुंडस्य मध्यस्थरेखापदावलंबेन मतिदेशं चतुरंगुलमाने
न हीनं निष्पादयेत् नहिः पुनः षडंगुलमानेन चहीनेन कृत्वा त
त्र कर्णिकां चतुर्णां कल्पयेत् नद्यान्तरालवीथीमष्टदला
नि कृत्वा षडंगुलोच्चनाभिं कुर्यादिति चतुरस्रकुंडे नियमो ण
विधिः ॥ अथ योनिकुंडस्य माहात्म्ये च राजे तन्मध्ये पंचमांशेन वि
कायपवलमध्यके पूर्वतः पश्चिमदुन्दकोष्टयो मध्यदेशतः
नत्कोणमानेन ततघाभ्रामयेत् पश्चिमाग्रकात् अनयाग्रावधि
नथा दक्षिणाग्रावधि भ्रियेत मध्यतिर्यक्तमाग्रदयावदृक्षभ
नत्स्थाविकासितनवलसमध्यावधि सत्तद्रूपं भवेत् योनिकुं
डमिदं भद्रस्याष्टनं हेभयान्मत्तं तस्मिन्नेवान्यकुंडेज्ञानिवद्गा
तिसममानेनतः चतुरस्राभितो यातयेत्कामूः साम्यतः स्थि
ता लभते सर्वकुंडेषु तेषु सर्वाणि सर्वतः तत्समात्मवगा
ंपेतेनपणं चतुर्गुलात्मनेति ॥ अथ योनिकुंडरचनाप्रकारः त
नमागवस्त्रवन्तरस्रानिमायवतः कोष्टपुत स्पष्टमस्तु चतन्मे
नपंचमांशेन पूर्वस्यां वर्धयित्वा तत्कोष्टवनष्टपात्मकच
तरस्रमध्यपश्चिमभागस्य दक्षिणोत्तरकोष्टयेनेन्दुमादी

वि
ली
२०३

220

शानान्नमाग्नेयादिवायव्यान्तं च कोणसूत्रद्वयास्फालनेन ल
क्षितं सूत्रद्वयमपातेन विदध्यात् मध्यसूत्रमायतनं मध्यात् तिर्यक्
प्राग्यमार्गमध्यप्राकारदेशावष्टम्भनं तत्कोणावधि यमानेनाग्न
येकोष्ठप्राकारमग्निसूत्रपश्चिमाग्रादि दक्षिणान्तं तिर्यक्
पूर्वाग्रावधि नदक्षिणकोष्ठमन्तसूत्रपश्चिमाग्रादि नान्तं ति
र्यक्दक्षिणाग्रावधि भ्रमार्धपर्वं च द्वयं सूत्रमायतनं मध्यातिर्
यक्प्राग्यमार्गमध्यप्राकारमानं तत्र समाग्रावधि सूत्रसूत्रं
यास्फालनेन योन्याकारं तत्र परिकल्पनं हृदि सूत्रं कंठमेखल
योर्योगमानेनाकृष्य कार्यानि मेखलाहृद्यानि प्रायप्रागवल्ला
ने कृत्वा योन्याकारमेव कण्ठमेखलादिकल्पयेदिति कुण्ड
नाभिर्दशरूपमेखलानां वर्तनादेश कुण्डानां वेष्टुकुण्डेषु विकुण्ड
प्रकाशवचनात् अथार्धचन्द्राकारं कुण्डमाह तत्र राजे तन्मध्य
देशमीशानपश्चिमपर्यन्तं शोधाशावकमानेन तन्मध्या
दुत्तमेयतनः अर्धचन्द्राकृतिर्येन भवेत्कुण्डं तदीरितमिति अथे
तत्कुण्डरचनाप्रकारः तत्र प्राग्वस्थानं रचितं निर्माय तनादि क्षेत्रमा
नेन यथाविभक्ते तेषु केकोशशाकाष्ठमध्यापरिममतः
पश्चिमदक्षिणेन गायत्रे तिर्यक्तत्रं तं च तत्र स्थाहृदि रुद्रमाव
यमानेन दक्षिणोत्तरयोर्वर्धपिण्डान्तं द्वयं सूत्रावधि तत्क्षित
पश्चिमसूत्रसूत्रमानं मध्यावलम्बेन प्रागग्रं तान मध्यगतं चल
सूत्रमानं मार्गप्राग्दिशामानं सूत्रं भ्रमात् अर्धचन्द्राकारं कुण्डं भवे
दिति अर्धचन्द्राकारमं डलनिर्मायतन हृदि रचनाकुण्डमापर्क
गलमानेन दादशाङ्गुलमानेन वा पूर्वं च द्वन्दिभं मण्डलद्वयं कु
णाग्रयमकुण्डमण्डलमध्ये हस्तमात्रं निर्मलं त्वा तत्कुण्डवाह्यदः कं
ठस्थानयोनिस्थानमेखलादिकं कुर्यादिति अथ त्रिकोण
कुण्डमाह ।

तत्रैव तत्रैव षष्ठमंशं तत्पार्श्वयोस्तु विकामयेत् प्रत्येकं प
श्चिमे सूत्रेण तन्मानेनाग्रसूत्रयोः विन्यसेद्द्वलसूत्रेण दृश्यायथा
वयिन स्वनात् ॐ ३ त्रिकोणम्भवेदिति मिति ग्रंथेनतत्कारव
नाप्रकारः तत्र प्राग्वास्तुनरम्भ्रहृत्वा तत्रैव सूत्रस्य प्राग्रेव
हिंगतमाग्रसाधन सूत्रनरम्भ्रविंसुभमान पश्चाविभज्यते ष
केकांशेन पश्चिमानि पंक्तप्राग्रदृष्यं पार्श्वदेयापिवारेः प्रस
पे ३ दग्रदृश्यानसूत्रदृश्यप्रागाकुसारितत्रसूत्रसूत्रस्य व प
वसंमान सूत्रेणाव ध्यामस्त्वा त्रिकोणं ॐ ३ परिकल्पतदृहि
रेकांशमानेन नत दृहिहृदं शांशमानेनो कथमांविकोण
दृश्यनिष्ठायावानकाण्डामेवलादिप्रागवत्कल्पयेदिति
प्रयोक्तमनं ॐ ३ मादृतत्रैव तन्मध्याष्टदशांशेन याक्तस्याग्र
विकामयेत् निर्यक्तयाद्यहिस्तेनमानेन भ्रामयेतन्न प्या
मध्यविन्दावलम्बेन तन्मध्ये वमहृतमं ३ लमिति प्रयोगेनतत्के
रचनाप्रकारः तत्र प्राग्वस्तुनरम्भ्रे तेंशविकामृग्येतात
मध्ये विकर्षमानमष्टादशधाविभज्यते षेकांशमान
नसूत्रेनरम्भ्राद्दृहिर्देवसूत्रस्य प्रागग्रंविसार्यमध्याविहृत्म
वलम्ब्याविस्तारितत्रसूत्रयाग्रमानेन परितो भ्रमेणाहृते
निष्ठायतन्दृहिः प्रतसूत्रनरम्भ्रस्य चतुर्विंशमानेनकाण्डा
र्धं सूत्रे कृत्वा तदृहिर्दृहेदशांगुलमानेन हृत्नान्तरं निष्ठाय
प्रथम कृत्तं हृत्तं मध्ये हृत्तमाग्रं निसृत्वा तत्कृत्वा कंठहृत्ता
दृहिर्दृहिर्दशांगुलान्तरालेवीथ्याप्राग्वत्मेखलात्रयं योग्या
हिंगुकरचयेदिति प्रयोक्तमनं ॐ ३ योऽनिर्नास्तीति कश्चित् न
नपानिं ॐ ३ योनिपन्नमं ॐ ३ नाभिसृतानास्तीति तां त्रिकसिद्धा
न्तः प्रयोजनद्मं ॐ ३ मादृतत्रैव तन्मध्याष्टादशांशेन विका

वि॰
सं॰
२०४

221

स्वदलसूत्रकम् तेनमानेनचतर्धीकृत्वाष्टमभतिस्फुटं
तदष्टमेनाष्टमध्यस्यकर्णार्धरूपेणलांछनं तत्रषट्सूत्रपातेनम
वेन्द्रकेद्वषट्त्र्यकमिति प्रोक्तंतत्केसरचनाप्रकारः तत्रप्रा
गवसूत्रतरश्मिविधायतन्मध्यमानेषोडशधाविभज्यतेषांके
शमानेनदलसूत्रस्याग्राग्रविकास्यतन्मानेनचतरश्म
ध्यस्याष्टमपदमध्यावलम्बेनभ्रमाष्टितेनिष्पाद्यतन्मध्यवि
कंभमानार्धेनतन्मध्यतिर्यक्सूत्रदात्रिंशाग्रादिपरितोष्ट
विरुषट्कंविधायतत्रविद्याद्विहेमात्रूपेसूत्रषट्कमोभा
ल्पतनसूत्रापूषहनविड्मानेनषट्कोणकेन्द्रवर्तनिष्पा
यतद्रादिरेकोशतोद्वादशाशतसूक्ष्मषट्कोणाद्रं
निष्पाद्यत्वानादीनिभागवत्कल्पयेदिति प्रथमकेन्द्रमा
रलनत्रणमग्रहे चतरश्मीकृतेतत्र विभजेदष्टधाविकेप्र
ष्टमांशप्रमाणेनकर्कटेनतन्मध्यतः वर्तुलेभ्रामयेत्तेषांक
र्णिकाकेसराः पुनः प्रष्टमांशाद्वयेनवमध्यतोर्धाक्तलेभ
वेत् रतोयेनाष्टमांशेनपत्राणांमध्यमेता चतर्थेनभ
त्वेवद्यासमसेनचभ्रमात् चतर्विंशधाभक्त्वावलसूत्रं
गानेनतेषांकेभागमादायभक्त्वाषोडशधापुनः पंचभूमि
षोडशांशभागेनतेनपंचकमष्टक भागमादायतदाद्यपंच
ममंडलांशेव मध्यतोभ्रामयेत्सर्वैः पत्राणामाग्रभूमि
ता शाखाकविपिनादेवि ततःपद्मंसमालिखेत् वा
ह्यदलानांलग्नलयतन्मानकेसराग्रतः तन्मानकर्क
टेकृत्वाकेसराग्रविधायच गुरुपदिष्टमार्गेणशो
णार्धानिशाकरान् लिखित्वाकानिदलेनपत्राग्रा॥
णिसमालिखेत् कर्णिकायाप्रमाणेन ॥

पीठमध्यगतं सूत्रताम् लिखेनेदवशिष्टं तत्केसराणांवमे
ध्ये खनेदन्तस्तदाकारं रूर्ध्वं मध्यं भ्रुवं खनेत् यथाकारय
यासमध्यगं नाभेनेपरमेष्ठि पद्मरूं हृमिति प्रोक्तमिति स्व
येनतं केश्ववनाप्रकारः तत्रप्राग्वत्सूत्रं तत्रश्रीकृतं तेषु षट्
पाविभज्यतन्मध्यं विहायवलयेनेन परितस्तेषु कोशमा
नेनकर्णिकार्धं हनेनिष्पाद्य तद्बहिरंशद्वयमानेन
केसरार्धं हनेनकृत्वा तद्बहिरंशत्रयमानेन तद्दलार्धं
हनेनविरच्य तद्बहिरंशमेकं शेषयमानेन बहिरस्त्र
नेनाहिर्हिहनेनमेकं भ्रामयेदितिहनेनपंचकं कृत्वा हिती
यहनेनपंचमहनेनयोरन्तरालमानकर्णिकेनकेसरहना
ग्रान्तं वाह्यहनेन स्पष्टश्टंगहयायकान् षोडशार्धं च ल्ला
निष्पाद्यमाग्रान्य स्पष्टदलानिकृत्वा तन्मध्ये कर्णिकाहनेनेवि
हायकेसराणिका कर्णिकापरितः प्रकाशयन्केसरहनेन।
मध्यहनेव सम्यक्कृनिवावर्तयेत्पंचमहनेनपादलाते
साग्राणि यथाभवंति चतुरस्र कोणेर स्यावितस्तयायामः वातम
मानेर्हेत्यफलवन्तेत्र फलेचयथाभवंति तथाग्रहंकयुक्त
खननविधायबहिः पद्माकारेणैव कंठमेखलादिकेऽर्धो
द्विति प्रयाणाश्रकेणमाहते त्रराजे तन्मध्यस्थवर्तविशमा
नेवापिषट्कं वर्तविधायवर्तरश्मं तत्पूर्वेकानाथमानतः
कोणात्प्रमितयवामध्यकृत्वा विहायनिवाह्य वेनेशाविर्हेत्युक्त
त्वामत्राणिपरितःशिवे रूर्ध्वादप्राश्रकेऽर्द्धमिति प्रोक्त
केउद्ध्वनाप्रकारः तत्रप्राग्वत्सूत्रं तत्रश्रविधाय तन्मध्यस्
नमानेवर्तविंशतिधाविभज्य तेषु कोशमानेनतद्बहिः पाने
दिक्पद्मसारितत्सूत्राग्रेपूर्ववत्सूत्रं तत्रप्रोक्तरूमेणाविधा।

वि॰
सा॰
२०८
222

यन्त्रस्यैवचतुरस्रस्य कोणसूत्रस्यार्धमानेन वा सर्वत
रश्रेकोणचतुष्टयमासाद्य भाइ भ्रमयेत् प्रतिरेखं
विह्नद्वयक्रमात्तं भूयाष्टविह्नानि कृत्वा विह्नाग्निंद्रमाव
न्त्राष्टकमास्फाल्यतद्वहिर्गतकोणमार्जनाद्दष्टाश्रकुं
डंभवति इत्यष्टाश्रकुंडंदैवंपरिकल्पयित्वा तत्कुंडमेख
लादिकंयथावत्कुर्यादिति दीक्षायामष्टाष्टकुंडानि कार्या
णि अथ यम सगतः कस्य होमार्थपंचाश्रसमाश्रयोरपि
लक्षणमुच्यते तत्रादौ पंचाश्रकुंडमाह तत्रैव तन्मध्यम
समांशेन वृत्तस्यैव विकाशयेत् मानेन परितो भ्रामयित्वा
वृत्तं यथावत्तत् निमांशमानान्तर्हूमे कृत्वा विह्नानि तत्रैवे
पातयेत्पत्र सज्जायानि तस्मात्पंचाश्रकुंडकमिति अथैतत्कुंड
रचनाप्रकारः तत्र प्रागवसूत्रं तरसूत्रसेन कृत्वा तन्मध्यमान
सप्तमांशेन वृत्तस्य तस्य प्रागग्रे बाहौ विकाश्य तन्मानेन
वतरसूत्रमध्यस्थाद्ध सपदापलक्षणेन भ्रमात्तन्निषाय
तसूत्रत्ररसूत्रमध्यस्थं चैव तवांकृत्वा तेषद्वारपण्णांशत्र
णान्तर्हूमे वृत्तस्य प्रागग्रादिपरितः पंचविह्नानि विधाय
तत्र विह्नाविहूसूत्रपार्णीयवसत्रारणास्फाल्यतत्र वापट्ट
मोर्वेडमार्जनात्पंचाश्रकुंडं भवति इत्यपंचाश्रकुंडं तत्रं
रिकल्पनतद्वहिर्गपिशे कस्यमाकटमेवलार्थपंचाश्रकुं
परिकल्पयित्वानारिकर्यादिति अथ समाश्रकुंडमाह तत्रै
व तन्मध्यदशमांशेन विकाश्य वृत्तस्य तं के तेन मानेन सं
भ्राम्य कृत्वा वृत्तं तयानन्तः तस्सूत्रः षष्टिभागेषु त्रयस्त्रिंशांशमानतः हूमेविधायवि
ह्नानि समसज्जागीयानयेत् तत्समाश्रकुंडमिति अथैतत्कुंडरचनाप्रकारः तत्र प्रा
ग्वत्समचतुरस्रं कृत्वा तन्मध्यमानेद्वियाविभज्यते षष्टांशमानेन वृत्तस्यैवं कृत्वा
विकाश्य तन्मानेन तस्सूत्रस्तत्र मध्यस्यहंसपदमवष्टभ्य हंतं कृत्वा तस्सूत्रं
मध्यत्र ॥

प्रमाणं वृत्तः षोडशधा विभक्ते तेन त्र्यंशे संशत्तेशमानेन वृत्त
स्य भागग्राही रम्य तेन समं विहृतानि कृत्वा विद्धाविद्धेनार्ध
णा समं सूत्राणि प्रसार्य ततस्त्रामनूपन्न वेदमानेनारत
स्य मार्गं कुण्डमेव वदेदिति इति दण्डविधकुण्डनिर्माणप्रकारः
अथ यदीच्छायाम्येऽत्रे कुण्डनिर्माणाय शिंदन्न वममात्रार्धकुण्ड
मेव नरश्रमे वेन्मेशान योमध्ये कुण्डपादिति संभूयन वकुण्डस
निकार्याणां प्रवकुण्डेकरणाशकोप्रागादिवनहिदवत्तर
श्रार्धवत्स्हतन पश्यारण्यानि वनार्धं वकुण्डनिकुण्डयोत् प्रत्राण्य
शास्त्राविदेशानुयाम्येऽध्ये वत्तरश्रमावार्धकुण्डमेकमेव कुण्डयो
रिति अथैतेषां कुण्डानां काम्यहोमे कुण्डभेदेन फलभेदः
तत्र कुण्डलक्षणकाशनेन चतुरश्रे सम्भवसामर्थ्ये सोहकरव
तन भोगाः प्रत्रायोनिकुण्डे सर्वं वेदभावहृत् सारणकावि
देशानिनिकोणोऽहे षकारके रिपुवानकरं कोविधानेशां
तिकरं तदुः षट्कोणमष्टाष्टम्रतिभेदश्रृंखविशिष्यातिह
शिरवशोषिद्वापिपकुण्डे विउद्धेपाः प्रबहुकोणानमुकोस्य
हारोगयपीतिकेवत पंचकोणं वाभिचारशमनेभूतकृत्त
नेसमास्त्रमेवं वितापकाम्यकर्माणि साधयेत् प्रत्राववर्णाभ
देन कुण्डभेदः फलमूलावताेरे वर्णानामादितः कुण्डानुक्र
निक्रमतः शिवे चतुरश्रंहतमर्थवंदम्यप्राप्तिकमात्
सर्वेषां चतुरश्रं वादीतायामतमेषिवे प्रत्रावेदिकामपि
तः कुण्डनिर्माणाविशेषमाह तत्रादौ कुण्डान्यष्टौ वत्सकंव
नेषां रूपंवमानकं निर्माणसकलेवेदस्यपश्याविधितवा
नेव तलाकुलोरमेषाणामकरस्यावदेशतः विदध्याश्च
तत्कुण्डानि वरराशिवत्रुपेय हृषामिहेहाविकेववायमे

पी
लो
२९

223

नेत्रमेणाैव उभयात्मशुक्रवीनयोनिकेशानिमेगलेषुक्र
वीनवेरेषर्पशाशाकके स्थिरेषापिनिकोणानिपरेशुन
वत्तहेयपवाश्चवषट्श्चवसमाश्चचाष्टकोणके राशि
स्थितिमाहतत्रैव प्राच्यांमेषहृषोवहौमिथुनंदक्षिणेन
याकुलीरोसिंहमथनिर्ऋत्यांकन्यकातथातुलाकोटेप
श्चिमांतोधनुर्वायोनसंस्थितम् नकुंभाउनरतोमीनमी
शेनसंस्थितमिति अथकुंडस्वरूपंतहोमसंख्यावशयमतेत्र
परशारोरपक्तेः कुंडस्यपरशिवः यामसोमकोरुंडस्थु
दरपारिच्मतथा योनिश्चरणोगोकामर्ववतेत्रशुशोभवीति
अथहोमसंख्याभेदेनकुंडमानभेदः तत्रलक्षसारे पंचाश
न्मितेहोमेकुंडरात्रिमितंभवेत् अतश्चिमात्रेनशते सहस्र
मितहोमकेचतुर्विंशांगुलाधिहिहस्तमप्युनेमतमबुत
हस्तमितंतत्सेषट्करदशलक्षेकोटिवाष्टहस्तंकुंड
यान्महस्थिरे प्रकारान्तरेचतत्रैव पकलक्षेसमारभ्य
वत्पादशलक्षकम् तथैकहस्तमारभ्यदशहस्तेविवर्ध
येत् कोट्यांदशाकरंकुंडंप्रशस्तंपरमेश्वरीति पतन्ययु
ष्यकेवलहृतहोमविषितेयम् नत्रातिविस्तारस्यप्रयोज
नाभावात् अथैतेषांहिहस्तादिकुंडविशेषाणांमानांगुले
अफलानिवलतमागारे फलांगुलानियावंति हस्तदे
वेभवन्तीह हिहस्तस्यचकुंडस्य ततोहैगुण्यमिष्यते
हस्तेद्यांगुलान्यत्र षट्समभ्यासहैवच शतानि पंच
विंशेतत्तत्त्वेनसत्कम् चतुर्विंशति
गुलानिविद्यात्दीपकेघनः ॥
॥ ॥

ंगुलानि द्विपंचाशदेकादशशशतानि च तद्दीर्घमध्यतो
ऽलितावत्तर्षं चार्थं सेधतम् । तत्सत्रतथा मूकापवाः सम
तैथवव अष्टङ्गुलानि त्रयस्त्रिंशत्तानि सत्रेतमध्यमे सम
देशशतान्यष्टाविंशत्योऽलंगुलानि च तेरम्यतार्यद्दलस्य
मानमेतद्दीर्घतं मूलेतस्यांगुलानि षट्चत्वारिंशन्मितं म
वेत् त्रलसत्रेततः पंचहस्तेशांगुलानि च द्विसहस्रंश
तान्यष्टावशीतिर्वीजमध्यते षट्पंचाशदंगुलानि च तस्ये
शत्सुलानि च वर्तद्दैस्यस्युत्रस्यमानमेव च दीर्घतं मूले
तस्यांगुलान्यष्टचत्वारिंशन्मितं भवेत् त्रलसत्रेततः पंच
हस्तेशांगुलानि च द्विसहस्रशतान्यष्टावशीति वीजमध्य
ते षट्पंचाशदंगुलानि च त्रिंशच्छतानि च तन्मूलमस्य
पंचाशदंगुलानि च षष्ट्यवाः किंचिन्मात्राधिकमूकाहृद्यस
मकरस्य च वेदसंख्यासहस्राणि द्वाविंशत्सहितानि च मू
लेवर्तयेवेः साकं त्रिषष्टिरंगुलानि च त्रलसत्रेतस्याष्ट
हस्तेशांगुलानि च वेदसंख्यासहस्राणि माहानि षट्श
तानि च अंगुलानि तथा सप्तसप्तषष्टियवाः पुनः किंचिन्
ने मूलमस्य नवहस्ते षड्रूपते शतानि चैकपंचाशच्चत
राधिकानि च त्रयोविंशदंगुलान्यत्र लेख मानैर्मितं भवेत्
हासममानि रंगुलानि मूलमस्य प्रकीर्तितं पंचांगुलानि ते
वस्य दशहस्रमितस्य च सहस्राणि तत्संख्यानि मानि संख्य
शतानि च षड्विंशत्कापिलामध्यतेन्मूले त्रलसत्रके त्रयं
यांकं च सममाधिकेः सप्तपवेलस्या प्रमाधिका प्यालिता
प्यासाकमेव प्रकल्पयेत् प्रतिपत्तं समास्या पञ्चगप्रमाण
वेद्यस्य मध्यः हिरस्तादिमितानां वानि मांगर्देवे दशी वेदते

श्रुतिपठनमिति ॥ संख्यादिदशपर्यन्तानामानभेदानाह ।
विस्तारायामसमाननिमित्तानि यथाक्रमानकेऽष्टमेखला।
दिकूर्ध्वादिपर्यः ३ ईदृशमतिपठनसाधनात् त्रसरेणुद्ध
रिमानभेदास्तल्लक्षणसंग्रहे जालान्तरगते भानौ यत्स
सूक्ष्मं दृश्यते रजः प्रथमं तत्प्रमाणानां त्रसरेणुं प्रचक्षते
त्रसरेणुस्तु विज्ञेयो मष्टौ ते परमाणवः त्रसरेणवोऽष्ट
गुणा रथरेणुस्तु संस्मृतः रथरेणवस्तु ते ऽष्टौ बालाग्रं त
त्समन्ततः बालाग्राण्यष्ट लिक्षा तु यूका लिक्षाष्टकं स्मृतं अ
ष्टौ यूका यवं प्राहुरंगुलं तु यवाष्टकं चतुर्विंशत्यंगुलपर्वाणो वि
ज्ञेयस्तु करविंशतिः करयवकलांशेन हीनाद्विहस्तः
चतुर्विंशतिश्चैव ॥ हस्तस्यांगुलानि तु ग्रन्थास्यऊर्ध्वविस्ता
रायामसमाननिमित्तानि करोमि एवलाटोनां च प्रमाणोप
वनानि तथा च विंशाद्धस्तनरथिकाभिरंगुलीभिः सूक्ष्म
पश्यपरिमूलभूमिभागान् नाभिसूत्रप्रवनेन तावतीभिः
शामिति शेषचसारवचनात् पावाकेऽस्य विस्तारः खन
नावदारितामिति शारदावचनात् ऊर्ध्वविस्तारवन्निम्नमि
ति वायवीयसंहितावचनात् चतुरस्रं चतुः कोष्ठं सूत्रैः
कृत्वा यथा पुरा हस्तमात्रेण तन्मध्येनावनिम्नायतं खे
दितिदिव्यसारस्वतप्रयोगमसारवचनात् चतुर्विंश
त्यंगुलायामं तावन्नवात्र समन्वितामिति गणेशपरा
मर्शिनीवचनात् चतुर्विंशतिसंख्याभिरंगुलीभिः
समन्विताम् खातं च रचयेत्कुंडमिति दक्षिणामू
र्तिसंहितावचनात् कुंडविस्तारायामसमाननिम्न।
खातं कर्तव्यमिति नासिद्धान्तः ॥ गुरुकोचित् ॥

हस्तमात्रेएवेनिर्गमूर्ध्वमेखलयामध्येतिहोमसारसार
वचनात् पंचत्रिमेखलोच्छ्रायेनानाशेषमधःखनेदिति
मंतिसारसंग्रहवचनात् व्यासोखातनकरः प्रोक्तोनिम्नस्ति
पंगुलेनविति विश्वकर्मवचनात् अंगुलेनांगुलेतिपृ
र्ध्वमेखलयामध्येतिप्रयोगमतेवचनात् खातंअंगप्रमाणो
स्याहूर्ध्वमेखलयामध्येतिसिद्धान्तशेखरवचनाद्यमे
खलयामध्येतिहस्तमात्रेखातेवदंति पतदनरम्भमेख
लायाप्रवृत्तमेनखातस्याप्यनुगमप्रसंगात् खातेअंगुय
तेतस्यमंगलनस्यकीर्तितं सन्निपत्योपकारेणमेखला
देर्वैशिष्ट्यतइतियोगिनीहृदयवचनात् सन्निपत्योपका
रस्यखातस्याराज्यपकारकांगमेखलयासहनिर्वाहकौ
र्विमानयोरूपत्वमेवनिश्चितत्वात् किंच मध्यमांगुलिम
ध्यस्थपर्वणः परिणाहतः स्तीयोशो भवेन्मत्रतेनसर्वत्र
वोगुलिः नैस्वर्णयोर्भवेन्मुष्टिर्वितस्तिस्तद्वयीगुलः प्र
रत्निः साद्वयेनस्या हस्तद्वयतःशिव नद्वयंतभवेत्स्याम
नन्मानानास्मानस्मानैःअंग
नस्मानासामरोनतिः चतुर्विंशत्यंगुलामासस्यानन्मानैः अंग
कल्पनामितिश्रीतंत्रराजवचनात् अंगस्यचतुर्वस्यंगुला
यामविस्तारस्यावश्यकत्वात्पंचदशांगुलखातनपसेखा
नमध्यादारभ्यमेखलोर्ध्वपर्यन्तस्यद्वादशांगवदशनव
इतिचाद्वेशादशांगुलमात्रदर्शनात्स्यपार्श्वद्वयेपिद्वेगुल
नद्वासमत्यंगुलमात्रतयाचत्वर्विंशत्यंगुलस्यात्तयो
शास्यनूननवाद्वादशांगुलोसुमेखलामाहितहस्तमात्र
खातेनपार्श्वद्वयेपिमध्यप्रदेशाद्वादशवत्र्विंशतिहा
दशांतिगणानयाप्यावत्वारिंशाद्वेगुलेपनघराववतिशोक

वि
सौ
२०८

225

संख्यापरिहीणानां हस्तमात्रखातन्तु कृत्वा दद्यादंगुलोच्चमे
खलाः पञ्च पवित्रेयानि तिथ्यंगुलविस्तारस्यैकैकस्य
विद्यमानत्वात्सार्धद्वयेपि तद्वृहत्त्वानङ्गुलविस्तारादि
कात्स्वर्णत्वं अंगुलायामत्वं कुंडस्यानुपपन्नमिति चेन्नैक
एवस्थानावश्यकत्वात् अतएव तन्त्रराजे काण्ठेनोक्तः न
हि कुंडकरणेपि दोषः अपिच सत्य तस्यैव तन्त्रराजविशेषा
देवत्र्यंगुलमेखलात्र्युनखातपरत्वं कल्पनीयमिति तस्मात् मे
खलयामखातानयोत पादकवचनानि शत्वरत्नादिषु कुं
डेषु पंचाशदादिहोमविधाने न खातादिकप्रयोजनाभा
वान्न हि बध्यकानीति मन्तव्यानि अथात्र मेखलाः पंच
वा कार्याः षट्पक्षाभिप्रायपक्षे कौशिकेति लक्षणसंग्रहवचनात्
बहुशाखास्वेव हि त्रिनेत्रमिताः स्युः पंच मेखलाश्चेति सिद्धा
न्तशेखरवचनाच्च पंच वा मेखलाः कार्याः तथापिंगला
मते षष्ठांशेनाष्टमांशेन मेखलादिकं नयमतं मम एकं
षडंगुलोन्नस्यपविस्ताराणां मेखलामताश्चेति अथ कुंडे नाभि
मध्याकरणे दोषा भवन्तीत्याह वसिष्ठः अनेकदोष
दं कुंडमत्र न्यूनाधिकं यदि तस्मात्सम्यक्परीक्ष्यैवं कुंडं त
शुभमिच्छतेति तत्र दोषानाह विश्वकर्मा खातनाधिके भवे
द्रोगी हीने धेनुधनक्षयः वक्रकुंडे तु संतापो मरणं छि
न्नमेखले मेखलारहिते शोकोऽभ्यधिके वित्तसंक्षयः
भार्याविनाशकं कुंडं प्रोक्तं योन्याविनाकृतम् अप
त्यध्वंसनं प्रोक्तं कुंडं यत्कंठवर्जितमिति तथा क्रियासा
रे न्यूनाधिकप्रमाणं यत्कुण्डं कंठमेखले स्यात्तदा
हितं यजमानविनाशकमिति ॥
॥

तथा जयद्रथयामले सर्वाधिकेस्मद्देशे मानहीनो हरि
इना वा ग्रायः कंठहीने स्याद् सिद्धिमूल चातप्रधिके चाप्त
रोभागो मानेनाधिकमेव वेल व्यापयः संप्रवर्तते त्रियोर्नै
स्यादपस्मृतिः उच्चाटः स्फाटिने छिद्रे संकुलेवाक्यनाभवेद्
ति स्त्र्यनिर्मोक्षवर्णाद्यथाकुलतत्त्वसंपमानि सर्वाणि कु
र्वति कार्याणीति अथ कंठः तत्र वासिष्ठः कण्ठोष्टयवमा
त्रः स्फाकरसुतकृत्मात्र कउति तथा कालोत्तरे स्वात्तवा
सांगुलः कंठः सर्वकुंडेषु योविधिः चतुर्विंशतिभागमेग
लेपरिकल्पयेदिति अथ योनिः वायवीयसंहितायां मे
खलामध्यतः कुर्यान्निम्नमेदाविणोपिव योनिंसशोभना
किंचिन्निम्नाम्बुमालिकाशनैः अग्रेणकुंगभिमुखीं किंचि
दुःस्पष्टमेखलां कुंभदृयसमात्रकामस्य अश्वदलसन्निभा
मिति सार्द्धिशाम ध्ये मध्येनाश्रभालिर्मितेनाति त्रैलोक्यसारव
चनात् प्राग्यस्थानिरितियोनिमध्यगतं कतेव्यामित्याहुः
सौधराधिकाः तथा लक्षणसंग्रहे रेखकेश्प्रांव स्थाग्राम
ध्ये · जिनांशाहृतं मेखलार्धपृ · भूमिनं ग्रासावास
तः विधि योनिते येन साकार्यो गतिनारदः कुंडे प्रशेतनविस्त
रायोनिरूढ्वा पता ऋलाकुंमर्धेन तद्दीर्घा स्यादिति तथा
त्रैलोक्यसारे दैर्घ्यान्तर्योगुलानालमप्रोनाविस्तरेणतु
एकांगुलोच्छ्रिता सा तितेनालं प्रशानाष्टांगुलविस्तारान्ता
तम्यष्टादशांगुलदैर्घ्याटिति स्वायंभुवेपि मेखलामध्य
तो योनिः कुंडवांशशाविस्तरनाशति विस्तारो मूलदेशोपिप
लपत्राकृतितलात् द्विहस्तादिकुंडेषु तथा रीत्यात्तनकुंडार्ध
तत्वीयावद्विस्तारानतमस्तनाविंशाशोवा योनिः कार्या ।

वि
ती
२२५

226

नरकं सोमसंज्ञो ऽशो अङ्गुलानां पञ्चविंशो भागः सोऽङ्गुलसंज्ञ
कः विभज्यतेन कृतयामेखलाकण्ठनाभयइति सिद्धं
तेशाखवेपि चतुर्विंशतिमो भागः अङ्गुलानामङ्गुलं स्मृतं।
मिति दीर्घार्कपर्वभियोनिविस्तारेणाष्टाङ्गुलाउन्नतिर्द्वे
ऽङ्गुलेनास्यादित्यर्कः अत्राष्टाङ्गुलषडङ्गुलयोरङ्गुलद्व
ङ्गुलयोश्च विकल्पः नवाहोमरन्ध्रयोनिरासामुपर्यश्चरूप
भवादिति शारदावचनात् योनिः सर्वत्रहोमरन्ध्रप्राक्वि
पिनास्यांप्याति नत्र वनः कण्ठपते चतुरश्रे अर्थवन्द्रे
दिप्ये श्रुदिसेशतिगन्धपुष्पाद्यैस्त्रिपं वाशादेवताः संपूज
ऽङ्गरस्य शिलादेवस्य मार्गविधिनाग्निस्थापनं कृत्वा
ऽग्नेवल्नणे स्वाहा एवं श्रुवे ग्रहाहस्याद्दिष्टजितदेवता
नां स्वाहान्तेर्नामंत्रैः प्रत्येकं ब्रीहियवमुद्गैर्हुतमधुर्द्ध।
गधपायसैर्नैः सहते पायसैः सर्वैः कं रक्ष्यणाष्टोत्तरशत
संख्यमष्टाविंशतिसंख्यैर्वैकैकदेवतानाम्न्याङ्गत्वा
वल्लणे पञ्चवालिनैमत्स्यादिष्टजितदेवताभ्यस्तन्ना
म्नातिलतण्डुलपकदलीफलाश्रुपनानाव्यञ्जनान्विनपायसे
नमत्पदे नवैन तैवलिं निवेदयेत् इति वास्तुपूजावि
धिः अथवास्तुपूजाफलं तदकरणे फलवैपरीत्यं च तन्त्र
राजे एवं सिद्धगतेभानो दुष्टोपद्रविवासरे सदगृहे वा
स्तुनायोगमङ्गलं समाचरेत् नवालसरणाद्यापि मतस्य
नादिकानि च नसर्पयोगनामाप्यकलहादिभुमालि
भ्रुपीत्र धनारोग्यपुत्र हासमस्मृद्धिमाक श्रागोर्जि
वीद्यानद्विरजीवति नगृहे राजवेश्मसु सर्वेषु तद्यावन्
द्विषोगृहे सार्थवामाय मनात्मोनुप्र्यामसु पुरेतथा

विद्ध्यान्वनितवर्षं च पूर्वसिद्धोन देशिकः नचेद्रूकान्यथा
रूपफलः क्लेशो नृशं भवेत् प्रयाज्ञराधनविधिः तेषश
ने समभिनं वभिर्वापि दिने दीक्षादिनास्वशा बीजरोपण
कर्मेदं कर्तव्यं सर्वकामदं मंडपोत्तरदिग्भागे संस्थाने
देपरे भवने मंडलं कुर्यादेके पावकस्थापने याम्या होर्ध
पतंत्वन्ये यवदंति मनीषिणः पद्मानि द्वादशात्र स्युस्तेषु
स्थानत्रयं भवेत् चतुष्टयपदे पंते पदान्यापूरयेत्ततः
पीतरक्तासितमयान्मे रजोभिर्वह्निपूर्वकं ईशान्तं तक्रमात
स्त्वाङ्गः पात्राणि त्रिविधानि वै स्मृताः पालिकाः घोकाश्च त
थैशाग्रलोस्थिता वैदिकाः पंचमुखस्थापञ्छिनाः घोडशा
ङ्गुलैः शैवाः शा वास्त्वाराभावेङ्गलस्तथा यः षताल
स्त्वैः सर्वेष्वेषु स्थानेषु मादिविन्यसेत् शालिपूर्णोधगम
विद्धर्मकृत्वं पुनेषु च पूरयेत्तानि पात्राणि वालकास्तकरी
षकैः शालमनेन नादेषु पंचभिर्वालसाशिषा तालयेत्
तद्बीजैस्तनो बीजानि निर्वपेत् तानि पंचशयामाकतिलस
र्षपशालयः मुद्गाढकीमुनिष्पावखल्वमाषाः प्रकीर्ति
ताः हरिद्रादिभ्यः सासिद्धवास्तेराष्ट्रादपेन्द्रुरुः सम्ध्यायोरुभ
योराज्ञे मदयाज्ञनमेवालि विविधस्थापिपात्रस्य समस्तपे
दिने षपि मध्यमेरूनिभूतेभ्यास्तिलालोजाहरिद्राद
यि मन्त्रानिमन्त्र्य पितृभ्याप्लिलते द्वलाः स्तनो धेरूनिषदे
भ्यः कारम्भालाजसंयुताः चतुर्थे हानि नारभ्यो नारिकेल
सनामूले सक्तपिष्टवसम्योनेकं पंचमे बलं णावलिम पद्मा
सनास्त्र षष्ठे हिशीवायाधूपसंयुते युग्मे स्मानमेवादि
तिमसे स्याहुतोदने पादस्थामवरांगवन्तदोमयादिने बले

वि
ला
२५०

227

विस्तेवमासूरुगणानंक्रसरेवक्रमाननः श्रणवार्थेहद
न्नेखनामभिर्वलिमेत्रकः करेभादपिसक्रवःपद्मात
ताःपद्मवीजानि क्रसरास्तिलमुद्गेः सह्मसिद्धगोदनः प्र
थेतन्मेडलरचनाप्रकारः तत्रदीक्षादिनात्पूर्वमेवतन्त
भिः समभिर्वादिभिः प्रोनिर्मितमंडपस्यान्तरभागस्य सं
मेशृहेनिर्माय तत्रगोमयोपलिप्ते समसमे भूतलेप्राक
मगायताः पंचहस्तदीर्घाः पंचरेखायाम्योदीच्यायता
वितस्त्यन्तरालास्त्वेकादशरेखाः कृत्वा चत्वारिंशत्कोष्ठ
पेतसार्धहस्तपद्मविस्तारोपेतं मंडलं कृत्वातत्रादिग
तकोष्ठान्यक्रीत्रमवीथीः कृत्वामध्यचतुष्कोमयपा
पाः कोष्ठद्वयकोष्ठद्वयं संमार्जयाशिष्टचतुष्कत्रयान्मके
द्वादशपदोपेतं मंडलं निर्माय चतुस्त्रचतुष्कोष्ठे रेकमेक
कस्यांतंत्रस्य विस्तृतस्याग्रपश्चिममध्यमर्थवक्रमेण प
रिकल्पतत्रपश्चिमादिचतुष्कत्रयेपिप्रतिचतुष्कमाग्ने
यकोष्ठमारभ्येशानकोष्ठपर्यन्तं पीतरक्तश्वेतकृष्णामव
र्णैरेखाभिः प्रतिचतुष्कमेकेनरजसापूर्वैकैककोष्ठमिति स
मता द्वादशकोष्ठान्यापूर्य्यतत्रस्थानत्रयोमध्यमचतुष्के वि
देवमावतर्तिविंशत्यंगुलोन्नतिविस्तृतिपुत्रकान्समरकाका
श्वनमः पालिकामध्यामध्यलस्तम्भपञ्चवैःसहखेत स
त्रणमेवोपिताः सध्याप्यतथापार्श्वमध्यचतुष्केण्ठकारिण
त्रयेवपद्मराणिपद्माभवोतनपार्श्वेषाल्यवरानिर्मितानि प्र
त्यतः इमरुकाकाराणिषोडशांगुलोन्नतविस्तृतिपुत्रकाणि
ग्रलदेवमानिचमारिपात्राणितत्रैवपिप्पलादिदलसुर्गं
निमयाघ्यतन्यापमेखवतैर्दृ षोडशांगुलोन्नतविस्तृति

शिवदेवमाः यागवलिप्रलादिदलशुक्लाश्चत्वारः शरावाः सं
स्थाप्यन्ते द्वादशपात्राणि प्रक्षालितानि द्वादशकोष्ठेषु प्रति
कोष्ठमेकमेकं पात्रं शालिपुञ्जेषु गन्धाक्षतकर्चेषु स्थेषु प्र
स्थाप्यन्तानि तानि पात्राणि वालकामसकरीषैः संपूर्य्यैकस्मि
न्नन्नभाण्डे स्वर्णादिरचिते मण्डलमेव वा प्रपञ्चयामाकोति
लसर्षपशालिमुद्गाढकीनिष्पावयवमाषाद्यानि दश
धान्यानामेकीकृत्य वामहस्तेन वीजेन गोदुग्धैः प्रक्षाल्य शेष
स्वनादिपंचवाद्यपुरः सरं तेषु पात्रेषु वस्तुदेवत्येषु प्रथ
मं नैवेद्यं विस्तृदेवत्येषु नन्तः शिवदेवत्येषु तिलमिश्राणि वीजा
नि निर्वाप्य हरिद्रामिश्रजलैः संसिच्यान्नं नवत्सेशाद्याय
सन्ध्ययोर्यथा गात्रे च समस्तापि दिनेषु प्रतिदिनं वलिं दद्यात्
नव प्रथमादिवैमातिलतानाकृशालामादनानि हरिद्रायु
तां संस्कृत्यान्नैकीकृत्य कवलत्रयं निष्पाद्य विपश्यापिवं
वस्य समीपे सर्वभूतानीहागच्छन्त्विहातिष्ठन्तु इति भूतानामावा
हनं संस्थाप्य गं सर्वभूतेभ्यो नमः इति गन्धादिभिः संपूज्य स
र्वभूतवलिं दद्याद्यनमः इति वलिद्वयं च संपूज्य हस्ततले
नं ले गृहीत्वा वामहस्तेन वलिपात्रं स्पृशन् गं सर्वभूतपत
वलिं नमः इति वलिपात्रोपरि जलं निदिध्य वलिमन्त्रे
न. एवं विस्तृपात्रसमीपे शिवपात्रे च तत्र समीपे वं वलिं
दद्यादिति प्रोक्तकालत्रयेपि वलिदानविधिः ग्रन्थमण्डलं
स्पवनादिवलिं दद्यात् के विदाङ्लत्रयपात्ररुपदेश
काद्यमिति तेनोहितो यादिनेपितृभ्यो लिलतेङ्गलैः प्रागुक्त
पात्रिपासैर्वप्रोक्तकालत्रयेपि वलिं दद्यात् एवं तन्नो पादि
वेम पदेभ्यो दाघिमकृतानाभिश्रितवलिं दद्यात् वत्सरे

वि
लं
२।।
228

निनागेभ्यो नारिकेलजलान्नसमन्वितबलिः पंचमे
दिवसे त्रैलोक्यपायसान्नबलिः षष्ठदिवसे शिवायाज्य
सघृतौदनबलिः सप्तमदिवसे विश्वेभ्यः शुद्धौदनबलिः
नवरात्रपदे विश्वरूपाय अष्टमदिवसे दुग्धौदनबलिः
नवमदिवसे कृसरबलिर्देयः अत्र सर्वत्र बलिदाने प्र
थमदिनप्रोक्तपूर्वविधिर्ज्ञेयः नवानां नाम्नां श्रवणेन बलुम
जैनचैतेषामिति अत्र नवस्वपिदिनेषु प्रतिदिनं तत्तद्देव
तायाबलिदानानन्तरं दशदिक्पालेभ्योपि नवदिव गे
इन्द्राय पूर्वबलिर्नमः इत्यादि तत्तन्नाम्नाहुतशर्करासहि
तपायसेन बलिर्देयः इति बीजारोपणविधिः अथ दीक्षा
कालः तत्रादौ मासाः तत्र मध्ये नवभैरवतन्त्रे चैत्रे दुःख
प्रदीक्षा स्याद् वैशाखे सर्वसिद्धिदा ज्येष्ठे मरणप्रदा साप्यादाषा
ढे बन्धुनाशिनी श्रावणे वृद्धिदा ज्ञानं भाद्रे दुःखदा मता
आश्विने सर्वसिद्धिः स्यात् कार्तिके ज्ञानदायिनी शुभदा मार्ग
शीर्षे च पौषे मेधाविनाशिनी माघे स्वर्णलाभः स्यात् फाल्गु
ने सर्वसिद्धिदा तथा तन्त्रान्तरे मधुमासे भवेद्दुःखं वैशाखे
त्वसंचयः मरणं भवति ज्येष्ठे आषाढे बन्धुनाशनं सर्व
श्रावणे तु भवेद्भाद्रपदे क्षयः प्रजानामाश्विने मासे सर्व
तः शुभमेव हि ज्ञानं स्यात् कार्तिके सौख्यं मार्गशीर्षे भव
त्यपि पौषे ज्ञानहानिः स्यात् माघे भवेन्मेधाविवर्धनम् फा
ल्गुने सर्वसमृद्धिः स्यात् मलमासं विवर्जयेत् इदं मत
भवेन्मन्त्रदीक्षासु सममतं जन्मसु शारदातिलके यामलव
नारदाश्विनमासे दीक्षा याविहिता नोपिनिषिद्धः मतः
भवतन्त्रे दीक्षाशिवचार्यैः ॥

तथा श्रीकंठसंहितायां शरत्काले च वैशाखे दीक्षा श्रेष्ठफ
लप्रदा मार्गे फाल्गुणके श्रेष्ठा ज्येष्ठे चैव न साधमा माघमासे
न शुभदा उक्ता साषाढमासके श्रावणे नन्ददा श्रावणे सा पौषे।
भाद्रे चानिर्मितेति तथा ज्ञानार्णवे शुक्लपक्षे शुभदिने शु
भवारे च शने संग्रायारंभणं कुर्यादिति तथा कालोत्तरे
मुक्तिकामैः कृष्णपक्षे भुक्तिकामैः सिते तथा दीक्षा कार्या
महादेवीति तथा शैवागमे शुक्लपक्षे प्रकुर्वीत कृष्णे वा दे
शिकोत्तमः शुक्ले सर्वसमृद्धिः स्यात्कृष्णे मध्यमतो भवेत्
इति अथ नक्षत्राणि चिन्तामणौ अश्विनी रोहिणी चार्द्रा
पाउत्तरात्रये हस्ता चित्रा स्वाति मैत्रं विशाखा श्रवण धनिष्ठा
पुनर्वसु रेवती च दीक्षायां शुभमा मताः मैत्रमनुराधा त
था कामधेनौ रोहिणी मृगशीर्षं च तथा पुष्य हस्तकः स्वं
तिराधे रेवती च दीक्षायां शुभमा मताः तथा · पुनर्वसु
पं शुभमासेनानि दीक्षायां न तथा शोचरानने इति अथ ति
षिद्धानि पिंगलामते कृत्तिकायामनस्त्रायो भरण्यां च म।
हापदः पूर्वापादे इषे हाजामघायां मस्त्रमादिशेत् मूलेन
कलहं विद्याज्ज्येष्ठा भवति हानिदा पूर्वाषाढे मघं प्राल्केषु
वेण · रोगदा शतभिषायां च देतामः संतापो भाद्रपदायां
नेषोरेति अथ तिथयः पूर्णिमा पंचमी चैव द्वितीया सप्तमी
नेशा त्रयोदशी च दशमी प्रशस्ता सर्वकामदा तथा श्रीकं
ठसंहितायां द्वितीया सप्तमी श्रेष्ठा षष्ठी सर्वे च निन्दिता हा
दश्यामपि कर्तव्यं त्रयोदश्यामथापि वा विजयमालिनी
नेचे पंचम्येकादशी शुक्ला सप्तमी च त्रयोदशी दशमी च
लपक्षस्य द्वादशी च विशेषतः रत्नसागरे तृतीया विहि

वि॰ मं॰
११

तानितेषष्ठीसर्वत्रनिर्विघ्नाससमस्तंधनलाभः स्यादष्ट
म्यांगुरुनाशनुम् नवम्यांमरकनाशः स्याद्दशमीसुखस
धिनी एकादश्यांभवेल्लाभोधनस्यवृषभस्यच द्वादश्यां
धनलाभः स्यात्त्रयोदश्यांमहोदयः शिष्यहानिश्चतुर्द
श्यांपौर्णमास्यांतुसिद्धिदा अमायांशत्रुनाशः स्यात्तिथय
सिद्धिदायिनी अथदेवतादिविशेषतिथिविशेषः कालोत्तरे
ब्रह्मणः पौर्णमास्यांद्वादशीचक्रधारिणः चतुर्दशीशिव
स्योक्ताचाष्टमीतथोक्तात्रयोदशी द्वितीयाचप्रियः प्रोक्तापा
सावस्त्रीयका चतुर्थीगणनाथस्यभानोः प्रोक्तातुसप्त
मीति अथवासरादि तत्रमेरुतन्त्रेव मेघारंभारवौशुक्रे
बुधेसोमेविशेषतः शनौसमः स्याद्भौमेसोमसर्वेवतिन्य
ते इत्यादितन्त्रे रवौगुरौबुधेशुक्रेकर्तव्यंपरमेश्वरि इतिता
लावराहसंग्रहेदयाहिवलणः विजयमालिनीतन्त्रे रवौ
गुहिमवामातिशुक्रेचैवधनागमे बुधेभियोगसंहिता
गुरौशुक्रान्वितोभवेत् शनौगारकयोमृत्युरवियासोमके
भवेत् इतितालावराहेदीक्षादयाहिश्यालयोः अथयो
गास्तत्ररत्नावल्यां योगास्त्रयोदशशुभास्तेसौभाग्यः शोभन
स्तथा सुकर्माचधृतिश्चैव वृद्धिर्ध्रुवः सिद्धिश्चहर्षणः वरीयांश्च
शिवः सिद्धोब्रह्मणैन्द्रश्चषोडशेति अथावसयोगाः तत्रच
सिद्धः पूर्वाषाढाप्रतिपदंपंचमीकार्तिकामष्टमूर्धभाद्र
पदाषष्ठीदशमीरोहिण्यांनवम्यांहस्तदशम्यांसर्वेनक्षत्रमर्यभ
चत्रयोदशीनक्षत्रभ्यास्यासोतेदवनामपिनाशदाः सर्वे
नक्षत्रमसंघातमरणकालानामपि अथमानिः शास्त्रक
णानि शुभानिकरणान्यान्मैतानांचाविशेषतः ॥

शक्तस्थानादीनि विशिष्टं च विशेषेणा विवर्जयेदिति अथादिप
देन्द्राकैस्तत्रवत्सष्ठदनाणानां ग्रहाणां अथ लग्नानि तेषां
रे मेषायारंभणे मेषोपनयनं महाभवेत् वृषभराशा
मेनि मिथुने पशुनाशनम् कर्कटे सर्वसिद्धिः स्याद्धनता
नविनाशने मकारः पुत्रहः प्रोक्तः कुंभोपनयन समृद्धिदः मी
नेड: स्वविधानित्यमेव राशिफलादिषे तथा च वृद्धयामले
मीने सिंहे तथा चापे वृषे हानिः प्रजायते मेषे सर्वसमृद्धिः
स्यात्कन्यारत्नमहाभवेत् तुलायोपनयाम स्यात्कर्कटेश
स्यदेमतः पंचलग्नफलं सामान्ये दयाहि शाबलधीः वृषमी
नेने यथाचापे सिंहे लग्नं विवर्जयेत् सर्वदेशुभदे निसंकर्म
षे सर्वसिद्धिदमिति अथ दीक्षालग्नस्थान विशेषशुभाशु
नानाग्रहाणां शुभाशुभफलानि त्रिषष्ठायगताः पापाः शुभाः
केन्द्र त्रिकोणगाः दीक्षायां तु शुभाः सर्वे रंध्रस्थाः सर्वनाश
काः अथ एकादशस्थाने लग्नवत् षष्ठे दशमे सप्तममस्थानो
नाकेन्द्र संज्ञा पंचमनवमस्थाने यो त्रिकोणं संज्ञा सूर्यशनि
राहुकेतु कुजपापयुतस्तु यः दीक्षायां शशी च पापाः गुरुबुध
शुक्रपापरहितस्तु बुधशुक्रौ वेरः शुभाः रंध्रमष्टमस्थाने स
वैनवग्रहाश्चापि अथ सर्वे इष्टफले जन्मत्रिषष्ठे सप्तमे कादशपं
त्रिकोणः शशीशुभफलप्रदोमतः नेष्टहा दशवसुपंचदेवगु
रुशशिगः शशीरष्टः स्मृताः अथ दीक्षाकालः तत्र दीक्षा
रोमे अथो मोक्षशुभमेव वदन्त्युक्तो विशेषतः हेमन्ताराव
लेन्द्रं यान्त्वनामादि विचिन्तने धर्मेद्रः प्रातःकालः स्यात्साग
वेदारम्भः स्मृतः मध्याह्ने सर्वसिद्धिः स्यात्सायाह्ने सर्वतोभ
ये रजनी मंत्रदाने तु निषिद्धा दैशिकोत्तमैः दिवा सर्वप्रकृ

वि
सं
२१३

वीतसिद्धिंदपरमंसत्तमिति अथेशुत्ववनतत्त्वागीनमु
लाग्रेयमवाद्धिदेवभवणीमापोगणिश्वींचयेभ्योतिवि
द्विरथोमुखंवेद्विनवकेभानामिदंकीर्तितं वापीकूपत
गगानपरिखावानीनिधेरूद्धितेपोघनविलग्रदेशगणि
नारंभाः प्रसिध्यंतिव हिदेवविशाखा विशाखानतत्त्वमपुं
श्रीदेवनेनिश्चिते: अथदीक्षायाः कालविशेषः नक्षत्रानाणि
वे मंत्राधारंभणांकुर्याद्रुहणेचंद्रसूर्ययोः ग्रहणेदेवदेवे
शिकालः समद्दिनावधिः पवित्रपर्वदेवेशिदानमेवाश्व
मेदिने कालचवानकतेवाग्रहणेचंद्रसूर्ययोः गुणपती
थेकृतेनेत्रदेवीपीठचतत्त्वयत्रति तथारत्नमागरे सती
थेकेविष्णुग्रामेतत्तदामतपर्वणाः मंत्रदीक्षाप्रकुर्वीणामा
सर्वोदीनशोधयेत अथपक्षापिसर्पग्रहणकालेन नान्यद
न्वेषितंभवेत सूर्यग्रहणकालेनसमोनान्यः इतिचिंतामं
णिकालिकोद्भवयोः कदाचननतथ्यपन्तकृतं सर्वमनेनफ
लंभवेत नमासनिथिवारादिशोधनंसूर्यपर्वणिदद्दातिहि
वगृह्णीयानस्मिन्कालेगुरोर्नरः सिद्धिर्भवतिमंत्रस्यविनाया
सेनवेगतः इतिचिंतामणिकालिकोद्भवयोः सूर्यग्रहणे
वाविधायकवचनदर्शनात चंद्रग्रहणेपत पादीक्षावन्नवा
रिणी जनकस्यतपादीक्षादारिद्र्यसमजन्माविनियोगिनी
नेत्रचंद्रग्रहदीक्षानिषेधकवचनदर्शनात्याग्रक्ररजनीमंत्र
वेधवचनात्स्यात सर्वोपरागकालोत्तमपरागसायाह्नरागतण
मार्गशीर्षवयामनवचनेनोनिषिद्धनाग्रामंत्रप्रशस्तत्र्य
पंप किंतु चंद्रस्यग्रेहनीयंपसिद्धं त्रेत्राशिवालयेमंत्रमात्र
स्पकथनमुपदेशः सउच्यते इति कालिकोद्भववचनान्मंत्रांत रेष्वविधिवदीक्षिनानोदी
षावहति अथक्रियावतीदीक्षा उच्यते ॥ ॥

अथवक्ष्यामिदीक्षाणांविधानंमंत्रकाम्ययायाभिर्विनान
लभ्यंतेसर्वमंत्रफलानिवै अत्नलाभेदद्स्येतःहिरण्यंदेते
ग्रीतान्यपिनेनदीक्षाशतिभोक्तास्तामानत्वविचारकैःता
स्वक्रमेणाकथितारूपामध्याणामथापि कलामयीवेधम
यीचतस्रोत्तानदाःशुभाः पंचमीश्वरीतेज्ञे शुणाहूवाव
यिनादीक्षास्तसैः स्वस्तिपूर्वकं पंचवाचनेनादेश्वेदग्रो
षैः सहस्रतः गत्वागुरुगृहंशिष्यःप्रणम्यगुरुपाउको द
नाचरणामामयीसंकल्पहणयाङ्कुहम् उग्रार्थामकंमंत्र
गृहणायदिनोनमः गुरुत्वेनेतिसंभाष्यत्वामरेवततोगु
णा इमत्काहणयाच्छिष्योहनेत्सीतिततोगुरुःयथाविन
गुरोःकर्मकरूषतिवेदश्छिष्यःकरवाणीतिवाद्यार्थपंचवा
घग्रःसर तत्तःशिष्येनसहितोपायाघागगृहंगुरुःशुण्य
हवाचनेकत्वाशिष्योभक्तिपरायणः हारकंडलकेयूरमु
रिकाद्रुदभूषणैः होमयतोपवीतेश्चमधुनम्कंझमवे
मधुपर्कविधानेनयथावत्कथयाम्यहम् ओपणीमुर्को
दानिहस्तमात्रानिमानतः ग्रहाग्रलसगुच्छायसहितानि
समानिच मन्नविंशतिदर्भाणांवेण्यग्रग्रन्थिभूषिता विष्ट
रसर्वपत्रेभुलत्वणांपरिकीर्तितं सर्वोसोदकसंपूर्णाः
पायार्थेतामगडूकाः शोरवाग्रंथपदानायगन्धपुष्पनर्व
विताः हवीदकसमायुक्ताःस्थापनीयाःपुपयकरघकुक
मेरुलःसताम्रस्पुत्राचमनोदकपूरिताः संपुटामधुपर्को
घंकांस्यादपात्रिपूरिताः महाद्याणिइद्याणिवस्त्राणिग
दिकापंपुभूषणं मधुरपत्रश्चत्राणिमासीवाणिसमाव
रे पादुकाद्याहरेनत्रचर्मभूषणाभूषिताः ग्रत्नत्स्मात्तेयव

वि
सी
२१५

231

एतं मधुपर्कस्य पूजने तत्कृत्वा फलमाप्नोति महद्देशो
पमम् अन्योन्यं मधुपर्कस्य विशेषः पूजने स्नाने भूमा
नहि गुरोर्दयादावार्योयस्तु भक्तिमान् अन्यैर्हीनैः समं यत्र
देशिकस्य प्रपूजने नास्मिन्यन्त्रे फले स्वस्य मनागृष्टो यथा।
इतिनः देशिके दोविधानेन स्नात्वा निर्वर्तिताह्निकः मौनम
स्थाय भूषाच्छोगत्वा यागगृहं प्रति आचार्यः पूर्वेद्यु
पवेशमसमासने शिष्यं मूलेन संजामेद्यावेदन्त धावने
दत्वा निशोध्य परनः स्थंडिले हृत्तमात्र केचन रक्षा पूजये
नमस्यीदेनततो गुरुः ईशानाग्रेतान लाभः प्रागग्रभूति
कृतमा आग्नेयाग्रमनन्तापो वन्तुनाशश्च दक्षिणोत्तरस्था
ग्रमस्तुभयं वारुणाग्रमनः श्रुचे वायव्याग्रेषु ग्रनावको
वेराग्रमसत्वावर्तं अभंगलेस्थानपाते प्रायश्चित्तं समावर्त
ते प्रायश्चित्तमभ्रयेषु रक्षणापकरणो वस्याते ततः स्वमय
तो वपकरुणोदेशिकोऽनमः कृपस्वमेयमादौ त्वाश्रवेरमथ
मामत उत्तमस्वमस्वीनदोत्तासर्वोनमामता स्वमलन
णानितानिवेदनप्रकारेदः स्वमेप्रायश्चित्तं चाग्रेषु रस्तु
प्रकरणोवस्याते पवोविवार्यैश्वरतो गुरुः पूनासमावर्तन
याप्याचमनेन त्रसामान्यार्घ्यविधायच अन्योदकेन संप्रो
क्षार्थं संसमावर्तन कारस्नावस्याते ततस्तु देशिकोविज्ञा
नानालोकनेनच अन्तर्विगतानमस्तादेकरूतस्मा कुर्यनतः
पार्थिवामालिख्याने स्वात्रिभिरस्त्रार्थयत्नतः युगोमको
विनशालांवामगतोसृजान उत्पत्तिनोभूतानांद
नदाते गोपादेनदत्तेगोनाथयविशेषायामंरूपामिनिर्द
लापादपुरः मंत्रप्रवेशाः पूर्वेवनाविषयः शाकेनत्वामपाद
मार्गेव।

वामपादंपुरस्कृत्यप्रविशेद्यागमंडपमितित्रिशूलाणीववना
न नयात् ब्रह्माणावास्तुधीशंचनैर्ऋत्यांदिशिप्रकल्पयेत् ब्रह्मी
सुनावगंधेनयागस्थानेसर्वसिंचेत् वीक्षणाद्यैस्ततःशु
द्धिंचकृत्वाशास्त्रमार्गेण मैत्रंमूलमनुनाग्रसेणाग्नेय
ततःकुर्यात्सुतरामर्द्धेणाकवचेनाग्रमेवयेत् श्रीखंडग
रुवन्हैःसुभूषितेसुरागमममयात् नमोवंदनमिश्राद्यैरवाभ
स्ताकृत्वाकुर्यात् सचलानिकिरेत्संत्रीपमनूस्त्रांहिमंडले
मानुपेदमंमेघ्राणानात्मश्रीदमेमष्टिना शुभसनायतन्त्रवर्ध
मारेशानेषाणपेश्रुनात् पुरुपहस्वाचेयिनाध्यविमात्मस्तेतो
वैदिकायालिखेन्मध्यात्मवेनाभद्रमंडले तद्वलणामध्याव
तेसवेनवात्रमारनः ईशिकोवेदिकामध्येगोमयेनोप
लिप्ते पूर्वोक्तक्रमयोगेनवर्तरंभ्रप्रकल्पयेत् चतुष्का
णसमाश्रमेकृत्वाश्चविभूषिते तत्रकोष्ठवत्षाकौतःस्या
णामाश्रवत्पट्य कोणात्कोष्ठमध्येघटस्थापनेमर्मकाय
द्या पैरवारुणाशुभमसौम्यपाम्यगानह्यं मकारेषुशुभ
जाधिस्थापाश्रवाोरिमंत्रवित् पूर्वपश्चिमगानंहदलोलनरग
तेपुनः मकारामूर्ध्ववर्ज्यपानद्यसश्रालिप्रातयेत शानपु
गमवपवाशान्यसंहानिपपाशुनः प्राङ्मेवंतिरस्याणि
मत्राणोपवाविकामयेत् षट्त्रिंशत्कोष्ठकेमध्येसरोजप
त्रिकल्पयेत् नडाहिःपीरतःपीठमेकपंक्त्याप्रकल्पयेत् पंक्ते
रूपनननद्वासदीप्तोकल्पनमोरितं ततोम्यपंक्तिपुगमन
स्वासनामाविधानतः उपशोभांश्चकृत्वाकोणान्मत्रवलाणि
कल्पयेत् सुयवशेविधानेनसरोजलेखकमम् सरोज
स्यानंतंमागहाटपंक्तागणितनेत् ततोहलमत्रपमध्येक

वि
ली
२१५
232

पीठस्य यथाविधि कर्णिकां मध्यवृत्तेन द्वितीयेन तत्के
सरान् शुक्लवृत्तेन तु पत्राणि पत्राग्रसन्धिभागतः शेषवर्त्ते
तु मध्यस्य परिमाणं च यद्भवेत् किंजल्काग्रेषु संस्थाप्य
स्थितस्त्वर्धं वङ्कान् संलिख्य सन्धिसव्यमसूत्रमासं विधाय
च दलाग्रमानेनाहत्य कुर्यात्सम्यग्विचक्षणः वृत्तान्तमध्य
सूत्रस्य पार्श्वयोस्तु यथाविधि वहिरेकेन कुर्वीत पत्राग्राणि
विधानवित् किंजल्कान्तरमूलेषु द्विधा कुर्वीत देशिकः सा
मान्यकमलेष्वेतच्छास्त्रे सर्वत्र गीयते त्रिभिः पदैस्तु पीठस्य
पादान्कोणेषु कल्पयेत् गात्रिकैः पदैः पीठगात्राणि च
येत्ततः वीथीपंक्तिद्वयं सम्यग्कोष्ठकमपमार्जयेत् कोष्ठद्व
येन चैकेन प्रत्येकं द्वारपार्श्वयोः शोभा भवेत्ततः कोष्ठैरेक
तस्त्रिभिरेव च उपशोभास्ततः कोष्ठैः षड्भिः कोणानि कल्प
येत् रजोभिर्भूषयेत्तं च वर्णैरेतत्सुमण्डलं निशारजो भवे
त्पीतं शुक्लं तण्डुलजं स्मृतं रक्तं कौसुंभमुद्दिष्टं कृष्णमाऽमि
नीषिणाः शुष्काकदारुसंभूतं श्यामं बिल्वच्छदोद्भवं पंचव
र्णाः समाख्याता रेखा मण्डलकर्मणि उक्तेस्थपनारेखाः
शुक्लांगुलमानतः तोरणविस्तारः सर्वाः सीमायतः कार्याः
शुभा मण्डलकर्मणि पीतवर्णेन वृत्तेन कर्णिकां पूरयेत्ततः
किंजल्कान् शुक्लवर्णेन पत्राणि श्वेतवर्णतः श्यामेन तत्स
सन्धिं मूत्रशिखाभिः पूरयेत् प्रथवाकर्णिकां मंत्री पीते
नैव पूरयेत् किंजल्कान्पीतरक्तेन पीठगात्राणि कल्प
येत् शुभ्रतः वीथीं च रक्तमध्येषु कल्पवल्लीः प्रकल्प
येत् पत्रमूलफलाकारमण्डिता हृदयंगमाः नानावर्णै ॥
रजोभिस्तां रंजयेत्कमलोद्भवः शुभ्रेणारज ॥

साहारवनखंडेःपूरयेत्ततः रक्तवर्णेन तच्छोभाः पीतेनैवो
पशोभिकाः कृष्णवर्णेन कोणानि वहीरेखा च पूरयेत्ततः शु
क्लकृष्णाख्यहेमाभरजोभिर्भूषयेत्क्रमात् साधारणसर्वतो
भद्रमंडलेयन्तदुत्तमं ग्रहमानिमंडलान्यत्र वक्ष्यतेऽद्वियसंग
नः रुद्रैकैवनरेखाभिर्नतावत्स्युःपाणिपातयेत् यावत्स्याःको
ष्ठानकेचत्वारिंशत्समन्वितं वेदाविंततनन्धेयपंच
द्विंशताशुभम् एकपंक्तिभवेत्सोद्देवीप्याकारावरहस्यते
सर्ववहारशोभास्याद्यपशोभा च नालिवे षड्ङ्ःकोष्ठसर्ध
कर्णाकोष्ठानि प्रोक्तवर्त्मना ग्रन्थमन्सर्वेविधानवद्गोक्रमेद
व शुभं एतन्मंडलमन्यच्च वनरेखाश्चशोभने पातय
त्क्रमशः सर्वेपावक्कोष्ठानि सर्वतः वत्सकेभुवनपश्चानिवि
दध्यान्मंत्रविन्मः चतुष्कोणिविदिक्ष्यानि वज्राख्यविभजे
त्सुधीः यावत्याष्टशकोष्ठानि भवेयुस्तानि मार्जयेत् तथा
यावत्स्वस्तिकानामाकारः प्रकटो भवेत् रजोभिः शुक्लहा
रिद्ररक्तनीलैः प्रपूरयेत् स्वस्तिकानि शतं वा स्युर्वैवतोऽरि
कल्पयेत् शतं मंडलेषु तत्रवनाभस्वशोभनं एतद्देवा
त्क्रमार्गेण स्वस्तिकाख्यमनुत्तमं मंडलस्यान्नपंचाशत्सर्वके
मफलप्रदं रीहायावामहादोनेदेवप्रसादजनादेश एतन्मं
डलमध्येनऊर्ध्वारम्यतमेऽयः एवंमंडलमालिख्य शोके
षमतमेषरूः वेदिकायामासनेसः प्राङ्मुखः संविशेदय
वद्दयमासनामोनीक्रज्ञकापोजितेन्द्रियः देशिकेंद्रस्त
स्याप्यम्नोपकरणानि च दक्षिणो वामभागेस्थापयेत्क
लशं शुभं स्वगन्धिजलपूर्णं वहस्तप्रतालनायव पश्चा
ताचांसविद्यायाम्यशीप्रानवज्जालपत्कुमान् वजनेसम्यक्रंसे

वि.
सं.
२१९

233

वामेरदितमंत्रवित् संस्कुर्यात्तानि सर्वाणि वस्माणवि
धानतः करशुद्धिं विधायाथ कुर्यात्तालत्रयं बुधः शरमंत्रे
णादिग्बंधं कुर्यान्मंत्री समाहितः सकलं ततस्तन्मंत्रेण त
येन्नाहि सर्वतः भूतशुद्धिं ततः कृत्वा प्राणस्थापनमाचरेत्
न्यासादिकं ततः कुर्याद्देशिको यतमानसः ऋष्यादिन्यासेनतो
मूर्ध्नि कृत्वा वक्त्रगतं न्यसेत् देवता हृदये न्यसेन्मूलमंत्रस्य
देशिकः षडंगं विन्यसेन्मंत्री पंचांगं वा यथाविधि यस्य मं
त्रस्य पंचांगं नेत्रं तत्र विधीयते अंगैर्विहीनस्य मनोरंगं
तैरेव कल्पयेत् ततः मंत्री क्रमार्गेण न्यासान्न्यासान् समाचरेत्
शरीरे स्वस्य मंत्रस्य योगपीठं प्रकल्पयेत् देहात्मके ततः
पीठे ध्यायेन्मंत्रस्य देवतां दर्शयित्वा नमोमुद्राः स्थापयेदर्घ्यं
शुभमे जलेन पूरितां दक्षे प्रोक्षणीं स्थापयेत्ततः तत्रात्म मूले
शाखामृतं तत्र भरतो न्यसेत् पाद्यमाचमनीयं च मधुपर्कं
च मंत्रवित् ततो मूलागमान्मंत्री प्राक्षणपाङ्भिः समाहितः
स्नात्वा तेन मंडलं वाप्यन्नैनोपकरणादिकं प्रोक्षयेदन्यपुष्पं
धूपं दीपं देशिको नमः योगपीठे समभ्यर्च्य समागेमाणम
र्चयेत् पीठान्ते च ततः स्नाने देवतां देवतास्नान
न्तः पंचकुर्याद्वाससमन्नैनजलेन श्रीखंडादितथा धूपेचरणेन
वगात्रके पूजयेद्विनिवेदनं गंधेनपुष्पदानादिभिः सर्वोप
चारैस्तत्र षंडशोपचारेण कर्मणा समापूयेदिदं सर्वं
लाणपाङ्भिः समाचरेत् पानीयं प्रोक्षणीं सस्थाप्यकाम
रर्घ्यं देवत् उपचारैस्तु दत्ताये मंडले पूजयेद्
सरपुष्पकाणिकां सर्वं शालिभिमणाले स्वतः दर्भाग्ने
उपयेधामादत्तेनकर्चकं ततः लिखमूलाः कुर्याद्वी ॥

वीः सप्तविंशतिमेखलाः अस्त्रमंत्रेण यत्नात्स्वप्रदेशो हृदये
द्रेहोक्षिते यंत्रे द्वाधारशक्त्यादिपीठमंत्रावसानके स्वर्णा
दिरचिते तत्र कलशं छिद्रवर्जिते त्रिगुणात्मकसूत्रेण।
वेष्टितं सर्वतो बहिः चंदनागरुकर्पूरैर्मध्ये समयकाधूपि
ते धूपं जपविधानेन स्थापयेद्देशिकोत्तमः नवरत्नानि
निक्षिप्य कुंभे कूर्चं समयोपरि हेमाचन्दनसंयुक्तं विमलैव
तनाविते पुष्पनीलवैडूर्यविद्रुमं मौक्तिकं तथा ततो।
मरकतं वज्रं गोमेदं पद्मरागकं मौक्तिकानि च रत्नानि दे
शिके मंत्रविमलैः कृमंते मंत्रमातृकामनसा जप
ने मूलमंत्रं जपान्ते निवेदयेत्रिकमात्मनः पीठसपूर्वमे
देवी विनेयस्थापकोत्तमः पंचाशदौषधकाद्यैः पूर्वमेव
नंतरं उपहृतवनचाकाद्यैस्समभूरुह्मगुग्गुलैः गन्धपंक
यमस्तनादिवासितैर्वा शुभैर्जलैः कार्यादितोयैर्गन्धपंश
पवनासिविलोड्येत् गन्धाष्टकेन कुंभमंत्रेण सर्वसंपल्लदाय
कं कलाः सर्वाः समावाह्य पूजयेत्तु यथाविधिः कलादिदेव
ताग्रं पंचगव्यनीरं यष्टिविक्षिपेत् चंदनागरुकर्पूरकाश्मीरैर्वा
वनाविनैः सतिहृकुनटामांसीमदोभिः शाक्तिसंभवं ग
न्धाष्टकं कुंभं वच्यपंचशक्तिमंत्रेण योजयेत् काश्मीरं कुंकुम
मिसहं केशिलामः सर्वाकचोरः चन्दनागरुकर्पूरं वा कुं
कुमरोचनाः जटामांसी कपिलताशक्रे गन्धाष्टकं मतं मि
लितं सागरदानि नलकवचनात् ह्रीवेरं चंदनं कुष्ठं मगरुं कुं
कुमम् सिद्धकं जटामांसीवेसवंत उदीरिते ह्रीवेरं
कालकं सिद्धकं नाशीरं सूत्रं मोरहरीति प्रमितं सरागन्ध
नाही सामागन्धाद्या गन्धमादिनी सरभिमूलगन्धावकारी

वि
सा
२१७
234

गन्धकुटीसरना पक्वांगीतिनानार्थवचनादेकांगेपवस्त
राशब्देनोच्यते पक्वांगीछर्दुरितिलोकेप्रसिद्धा जलका
स्मीरकुङ्कुमसुरकवेदनवेदनेः तमालागरुकर्पूरैः शाम
वेचाष्टगन्धक गन्धाष्टकस्यसंयोगात्सामर्थ्यद्वैशिकस्य
वस्तशाकिकजलेकुंभेभवेदेवनसंशयः श्रीहेरुकबाणस
स्वामिकलादशकमर्दयेत कलाद्वादशकेसौरपूजयेत्र
नेतरे कलाषोडशकेचांद्रेयजेत्सम्यग्गुरुक्रमः वेदादिभेद
संज्ञाताः कलापंचदशातेषुताः सन्निधाप्यसमभ्यर्च्यततो
मंत्रीनवताःक्रमात मध्येमध्येस्वचःपंचपूजनीयास्माश्रीप
श्रात्ममंत्रसम्पुष्टाश्यश्रुचिषमदमस्तुरेत वस्तुंतेमत्रपदं
वितामिद्धापदेननतः पदेनावदिपद्वदद्दातीषिस्तुपदेननतः गो
णमसमदमुष्टांचरघद्धरपदंवदेत वदेत्सरद्रमद्योमसर
लागोपदंवदेत वदेत्ताम्रतनेमस्मादविनाशद्वमुष्टुरेत
ससमस्वरसुष्टांपसविंद्धाबादिनृवदेत उकारस्तस्यदं
वांतेशश्यमोमंत्रईरितः श्रात्ममंत्रःद्वसइतिससमस्वरस्व
कारः श्रावादीनकारः ग्रस्यानिपदानिसरूपाणि नयालोपु
लोवद्विसहितः सतमायान्तकानतः उकारस्लवंतेपश्चाद्वै
पैणमरपदंवदेत गोणभीमस्वकुचरागीविषस्वनतोवदेत
यस्योरुश्चत्रिश्रुपदंततोविक्रमतोषपि दिपनितपदंभू
पाड़ुवनानिततोवदेत तोयस्थोमाधवःपश्चाद्धन्तेस्वी
तोयशांतिश्रुक द्वितीयोमनुगाथान्तस्यतोयः प्रोक्ष्यते
ना गलोद्विनः पकारः वह्निः रेफः तेनप्र पूतना नक
रःतोयंवकारःतस्योमाधव रकारःतेनवि वांते श तोयंव
शांति श्रा तेन स्था ग्रस्याने पदानि सरूपाणि ॥

णोनेत्रो ग्रिमो नेत्रो यान्त्यस्य कलाष्टकान्तनीयकः चतुर्मुखः स
वर्त्मायेन तनः स्याच्चयनामहे पदस्तगान्धिष्ठीनिवर्यतनं (
वनतो वदेत् उर्वारुकामिवबन्धनतो नान्तस्य पदं वदेत्
नेत्रो मनीयपदं पश्चान्मामृतान्पदमुच्चरेत् णान्तः नकारः
श्रीरेफः सान्तो यकारः उपान्त्यकलाविन्दुः पते ग्रं परतो
यो वकारः चतुर्मुखः ककारः चन्द्रार्धविन्दुः तेन कं ग्रन्था
निपदानि स्वरूपाणि गायत्र्यान्मचतुर्थः स्यान्मंत्रस्यातो जग
मल नेत्रस्याशाल्मलीशोकासदनाथान्तविलुप्तक ग्रंथि
श्च केवलो श्रोकोयानि कल्पपदं वदेत् यतुर्थपदं पश्चान्
नेत्रपाणिपिशान्त श्रासिचतुर्थजापश्चान्यतिर्वान्तापदं व
देत् गर्भस्थानितिपदमाषाफ्नोप्यनाभष्टक पंचैते वीरि
कामश्रालेषकेकप्रत्यजयेत् नोयवकारः शाल्मलीश्का
रः तेनावि सदनाथकारः स्फान्तो णकारः विलुप्तक उकार
ष्टकः तेनस्य ग्रंथीरेफः केवलो विसर्गः श्राषाफ्नोतकारः प
द्मनाभः पकारः तेनतेशान्ते नादस्य पंचभेदो रेकलानामन्त
रेन्द्रधीः श्रावायादौ कलाः पश्चान्संनिधायच दैशिकः प्राणा
नैस्थाप्य गेयाद्धैः पूजयेत्साधको नमः परत्रकलाहृमा
विविधतत्त्वैवमेवादि नादस्य पंचभेदार्घकलानोपूजयेत्सुधी
कलादशकमावाह्य सद्भावाः संनिधाप्यच हंसः श्रुविष
द्दिमायम्रवसंजप्यपूजयेत् प्राणान्संस्थापने कृत्वा कला
नापूजयेच्चता: पंचजगयालीलाया: पीताघायविधान
विन निहमायाञ्चापिपजेड्मपुमाविवृत्तणः प्रकारा
कारकैोमाको मकारो बिंदुनादकौ शक्तिमानावसीसमथ
वमेदाः समीविताः प्राप्तिमोहाविमोहदोपयगेवसमीरे

235

नौ शक्तिः सकारः सोमो हकारः ततो रश्मालपनमथिणा
लङुमपल्लवैः पैश्वाहणिप्सत्राम्रवल्लरी
नैद्यैः कल्पद्रुमनोषधा कलशस्थापनं
मंत्रीविद्धीनसमाहितः पश्चादष्टदलं सेकोसम । शुभ
वर्तिकां देशिकेन्द्रः समादाय स्थापयेत्पल्लवोपरि कल्पद्रुम
फलानीहि समाविशाधीशः पद्मामरञुगे नैव च वटपञ्च
त्वचेष्टयेत् प्रधानकुंभं संस्थाप्य वेद्यामेवं गुरुस्तनमः तोरणा
नां समयेषु पूर्वादिषु यथाक्रमं प्रागन्यष्टदलमालिख्य पश्चि
वाष्टदलं शुभं प्रागुक्तविधिना तेषु कुंभान्संस्थाप्य देशिकः
अंबरं वा कार्तिकं विप्रेशे तेषु पूजयेत् आग्नेयादिषु को
णेषु कुंभान्संस्थाप्य पूर्ववत् प्रस्तरं तेषु चैव सिद्धार्थमंग
लेनवा समभ्यर्चयेत् कोणादिषिन्यादीन पूजयेत् पूर्वादि
षु कुंभेषु तेषां मध्ये स्वं देशिकः पुनः पूर्वादिकुंभेषु पूजये
दिग्गजानपि येरावतं पुंडरीकं वामनं कुमुदं ततो पुष्पदं
तं सार्वभौमं सुप्रतीकं च देशिकः पुनर्वेद्यां गुरुर्गणाद्यपं
रपानिनासने संचिंत्य मूलमंत्रेण हृति तस्मिन्नागरनमः त
स्थाम्नतो समावाह्य पूजयेदिष्टदेवतां सप्तामूलमंत्रसं
गीसमन्वितो यथा ततः निरीक्षणं च ततोप्यनासिकाग्र वि
निर्गतं शुभ्रं ततो मातृकापदेश सहः शुद्धान्विते गुरुः समकी
ते स स्थाप्य तस्यामावाहयेत् ततः संनिधापनं प्रथमं ततः
संनिधानमतः परं संनिरोधनं च सकलीकरणं तथा अवगुंठ
ने अमृतीकरणपरमीकरणं सम्मुखया संनिरोधय ३०
तिचकारानमृतीकरणमेवं पश्चाद् क्रमादि हृदाष्टा
वाराम्नकल्पयेत् आसनादिसमर्पितान्नपवाराम्नकल्प

तमन्तं च विधानेन प्रोक्ताङ्गावरणान्यपि सर्वाणि तेलोकपा
लानां तदस्त्राणां च पूजनं विधाय पूजामेवं हि धूपदीपनै
वेद्यकैः मधुपर्कसारे कृते निवेद्य च ततो मण्डलेपरितः क्रमा
त् मेखलाकारपात्राणि स्थापनीयानि मन्त्रिणा तथा वे
दिकायां दक्षभागे कृत्वा स्थण्डिलमुत्तमं संस्थाप्य वह्निं सं
स्कृत्वा वैष्णवं देवं समाचरेत् तत्र प्रणवपूर्वाभिर्हुत्वाज्या
हुतिभिः पुरा मूलाणुनानेनाहुत्वा मात्स्येन हविषा सुधीः पञ्च
विंशति यावत् आहुत्वा व्याहृतिभिः पुनः संपूज्य तावदन्नैः
पीठमूर्तीर्नियोजयेत् पृथिविस्रुज्य स्रुवेण पायसेन बलिं
हरेत् पार्षदेभ्यस्तु त्वन्नादि प्रभावतः समन्वितं ततस्तस्माण
नैवेद्यतः स्थले शोधयेत्सुधीः पुनर्यजेत्सोपचारैः पञ्चभिर्दे
शोधनतः छत्रचामरपश्चाद्यानामूलमुत्तमं छत्रं चामि
चकारादर्पणाद्युपनेनापि शृद्धेत सहस्रं चन जपेत्सोमूलमं
त्रसमाहितः देवतायै निवेद्याथ जपेत्संपदेनतः ईशान
दिशिवाथ सर्वस्यापिनो विकिरेदथ च सर्वपुण्यवस्त्रसंपूर्णकं
दकजलपूरितं न्यसेद्वायजेत्सत्र देवतां चारुरूपिणीं पश्चि
मास्यां स्वकूर्चारेवटथाह्निणीं सिंहसंस्थिता गिरेचलस्यपवेत
नौशरीरान्वातमदादिनां प्राम्येदनस्तरवेन तेलोके प्रणाम
नोरयेत् नालपकेनोदकेन देवताभावयेत्ततः स्वस्थाने
स्थापयेत्तं तत्षट्मन्त्रेण ततोर्चयेत् उपविश्य ततो भूयोस्तगर्भ
धैर्मन्त्रविन्मम: ततो वह्निं संस्कृत्य वह्निगोपयमापवेत
नैवेद्यान्नादिनं पाचवालितेन च शरावाणां मूलासनाभि
मन्त्राप्यान्तेडुलां चालितं सम्भवान् तेषि प्रसूतिमानेन शरावाणां
मनपरितेपन प्रतालितेन पात्रेण पात्रवत् कपिपापव अम

वि
ति
२२८

238

न्त्रेणानन्तो मूलमन्त्रेणादेशिको नमः पचेद्गुरुः प्राङ्मुखस्त
स्थितं तमभिचारयेत् मूलेन स्त्रवसंस्थेन हुतेनाप्यावना
रयेत् इमं मन्त्रेणाम्नु संज्ञमेकशः स्त्रीपौ विभज्य तत् त्रिधादे
कं देवतायै परवह्नौ निवेदयेत् शिष्याशिष्याणां सहितो गु
रुर्भुञ्जीत नमन्त्रवित् हुतनावमनप्राशान्ते शिष्यमानीय मं
डवित् प्रादेशमात्रे हृजमे पञ्चाङ्के दन्तधावने शिष्याय द
द्यात्स्वरदा विशोधनतालितं मन्त्रेण प्रावान्तमन्त्रवत्पूर्वा
विधिं ताञ्छिरवापां चान्यैः सरंदिनसमं मन्त्रविधायमन्त्रेवेद्यां
शयानः कुशसंस्तरणोरजन्मो शिष्येणसार्धं सगुरुः । न
नोधिवासः नामादीमादिपदेन नमः एकमयग्रहणं तद्वह
णगुल्केकामापनेन लिंगगृधं समिन्माघात् हुतालिह
मालीप्राणमयोद्भवं रोवापिचरुस्थाली प्रशाम्यतः शति समि
न्मात्रा प्रादेशप्रमाणा प्रादेशनाधिकानोनेतिकपिल व
चनात् त्रिपिप्रसृतिः पंचदशप्रसृतिः प्रायाणरस्त मंत्रः
तण्डुलानत्रिः शालिनात् तदुक्तं गोभिलेन त्रिः फलीकृ
तान् तण्डुलान् त्रिर्देवेभ्यः प्रक्षालयेदिमाङ्ग इति कश्यलो
दनः श्पनमिव प्रदहितो उत्तरध्वंचवदानन्तमभिनिवि
शेस्वयाक्षोभाक श्रप्समिमो हरणोपाकदिनः श्रुभः नवानि श्री
पिलः पाच्यानववीनरसोमवेदिमकलत्रगोहुतेन सहते
दं मन्त्रेणावतारयेदिति यथेवेणानयः प्रदद्यमन्त्रेण · मन्त्रे
णादि घनमकलोनाककवर्वभेदामन्त्रमनादयोतेषाः नन्दमार्गे
णमात्रेत्रा प्रग्रिस्थाने कुडस्यारंभकालेन संस्कृतानन्द्धताग्नि
निश्चयेमयावेन सर्वे विधयाः सुः कर्मणा वै उत्तरतन्त्रे होमक
ननोवसमकलागमसंमते स्वमंसंस्कृतयोः कुंडे संस्कारो विधि ॥

याविधि नेह याज्ञाधिकाः प्रोक्ताः

सर्वागमविशारदैः मूलाधारनाभसंवीतमध्येतत्स्थाय
नानतः क्रोशैः संतानमवाहेणाग्राणेकवासना खनने
स्याद्धेवणायतेनैवोद्धारईरितः मूर्धणावहृदानेणसमीक
णोद्युसवने कवचेनायशस्त्रेणऊर्ध्वनेवमेणामते मार्जने
वविलेपवसंचित्यचकलात्मना कुर्यात्तैः सृष्टीकरणेन
सोमंवेणाशुनयेत् शरेणवश्रीकरणंसंक्रोशैः स्रावनः पंचं
कवचेनैदिप्राणावापुष्पाटनमयावेरत् पवमुकेत्स्वसं
स्वाहेहोमेक्रमानिदेशिकः संस्कुर्यादयवानानिवलायैः
मध्यमोदितैः शोरणानमेहृगमूलाखमवेणाशोदणामुना
नहल्लाग्रणामभुवणामुक्षिवन्यनासिवनं गहारः स्वान
स्हामूरणामत्यस्टा उक्तवनारदपवराये गृहीनावैक
देशानकंडमध्येनस्तिको ग्रंगुणनामिकाभ्यांनहृदय
नायस्वयेत् सेवनमभुवणामेवशस्त्रेणास्वमवेणव।
मेणामनदग्निमे   भुवनंषु   वभाति नउक्तेसोम
शोभुना समार्जनेममालेपकलादूपमकल्पना ग्रिस्तृती
परिधानंववमेणाभुवणांसदेतिकलादूपमकल्पनं
सोमस्तृयांग्रिकलादूपमकल्पनं त्रिसूत्रीकरणंस्तृश्च
कल्पनं हृदयेनसृजनं मेखलात्रयसेव नउक्तेनारदपं
चरात्रे समभ्यार्च्यनतोवास्य मध्यतः प्रणवेनत तेनैवावे
ष्टितानानाभिसृजनेयेद्वद्यसानिमं मेखलात्रयसूत्रमायांहृत्स
तत्पसृजनयोरिति वश्रीकरणंवज्रवदफविन्नने वतच्छ
श्चकंसोवतारित्वमागेवतपयकुरणं शारदातिलकेन
नत्वेणानवपादस्तपादनामितकं स्त्रवपाटनलतुणान
नारदपंचरात्रे ग्राह्यनागैस्तदावैरस्वमंत्राभिमंत्रितैः।

ओंरभिन्निगणांसर्वैर्वर्मणापरिभूषयेत् इत्येवमत्रपाठ
स्थेओंरसंस्कारमुत्तमम् अत्रेन्द्रियाणामुच्चाटनमितिप
ठेओंनत्वेवमेवकर्तव्यम् अत्र शब्दस्येन्द्रियवाचकत्वाद
त्रपाटनमिन्द्रियाणामुच्चाटनमित्यर्थः ङकारेणराहति
राकरणमितिकेचित् आदिक्षान्तानांवर्णानांपाटनेवा
मितिस्यपरे पक्षान्तरमाहश्यवेति प्रथमोदितैर्वीजैरणो
त्तमाताऽनाभुत्तरैः तथा त्रिशास्विषोलिखेद्रेखाः प्रागुद
गायतास्तिस्रः उदगायतेतिदिग्भ्याउदगग्राः स्मृताः सप्रागु
त्वाग्राणांरेखा विसीशवामयाः तदेमुखायरेखाणांअग्र
स्पर्शनत्वः क्रमात् अत्रलेखालिखेनेऽन्तराविभः ऊर्ध्वस्त
नेत्रस्याकोष्ठाणामासेहमोग्रामणितेत्रे प्राचीमूर्धमुदक्तं
हतिगणारेभमालिखेत् प्राचीमूर्धप्रागग्रं उदगग्रंपुरः सं
ख्यपूर्वापरावमाने नारदपंचरात्रे उल्लिखेदक्षरागेन
दर्भकोरेनयत्नतः भूमावथान्तेरओं इदवितिमाख्यादितः
क्रमात् उत्तराशावधिं यावद्याशेवायसंसमे प्रयाग्भाग
त्समारभ्ययावन्नेवावधितथेति अत्रहन्मंत्रस्तमन्त्रयोर्वि
कल्पः तथा प्रथवाग्निपुराणस्थवह्निकोणांलिखेत्क्रमा
त् अग्नित्रिकोणद्वयरूपम् षट्कोणं वह्निकोणंत्रि
कोणं अत्रेरेखाषट्कोणयोर्विकल्प तथायामले ष
ट्कोणंनत्वेतेदविवित्रिकोणंतत्रसंलिखेदिति अत्रपंच
नारदपंचरात्रे शैवामात्रमुके शारदातिलके सर्वान
भुक्तानोरेणयोगयोर्वम्यात्रैवेयादिति सोमामणित
वेनप्रोतयेदाग्भवेनवेस्मके वाग्भवः प्रणवापेतया
प्रभुक्तकृष्णामलेन प्रभुत्स्वकृष्णाम्मोभि ॥

रिति योगिनीतंत्रवचनात् प्रपंचसारे प्राणाग्निहोत्रवि
धिनाप्याममवधीय तत्स्थाने प्राणाग्निहोत्रविधिर्दर्शित
श्चैव मध्यन्दिवरुणशाखोदितपथेन क्रमेणॐ प्राणे स्वा
हेत्यममभ्याहवनीयान्वाहार्यगार्हपत्यानीति उत्तरतंत्रे
तु योस्य प्रणवेनाथ योगपीठं समर्चयेत् योगपीठार्चने
प्रयोगेऽवस्थाने तत्र शक्तिं च संस्थाप्य सम्यग्स्वतन्त्रमतौ शुभे
प्रतीहार्याद्यं सकलजगदात्मस्वरूपिणीं ईशानसहितां
तत्र सम्यगत्याद्यादिभिर्यजेत् शक्तिमंत्रेणानाशक्तिमीशा
नं मूलमंत्रतः श्रुत्वाध्येमंत्रविन्यस्य गमनेणजेवारणीयवं
ॐ लीनाहिनगेहते पात्रेऽतवद्वततः प्रानीयावह्निणं समं
कल्याण्दिशपरिमज्जनं देवेशं मूलमंत्रेण स्थापयेदग्रतः
दर्भीः पश्चान्मनग्निं संस्कारैः संस्कुर्यादीक्षणादिभिः प्रती
पकालिकाकारेणैव प्रावाहयेत्ततः पेक्कं जाठरवेन्दव
वह्निरूपाजाठरस्य चरश्चाग्निबीजकेनाथ चैतन्ययोजय
दग्धं ॐकारेणाभिमंत्र्याथ पेशेन्दुकृतीनमस्ती संरक्षस्व
गेवरणाध्यककवचेनावगुंठयेत् ततः संपूज्य ॐ रस्य प्रामध्ये
रि: प्रहतिशां प्रणवेणततः स्वस्यसमुल्लसोयॐरके रे
वायोनेनामस्तु भूमिस्त्रदेशिकः शिवबीजमिति स्थो।
नानिरोमपदास्त्रस्वातां ततस्तुबमनीयचदेवादेवस
कल्पयेत् वैश्वयागतुनारदपंचरात्रे तत्रनारायणा।
स्वस्य शक्तिर्विधातल तस्या लक्ष्याः कलिपदं प्रामात्मा
नासरतनीवनीति तथाकपिलपंचरात्रे कामात्मा नततः
सं सं लक्ष्मीरत्नमतीं स्मरेत् तथा: संगमयोगेनवाह्नि:
समानसाक्षितिरिति ॐ भसमवोप्पार लक्ष्मीरत्नमतीं

शि
रा
२२१
238

महांप्रभों नारायणास्य वज्राम्बुपर्मेणा संज्ञानमग्निं तत्त्वै
विंनेयेत पात्रेनान्मादिपात्रे यदाहाविः पात्रान्नवेणापि
हिनेनामृपात्रादिकेऽग्रभे अग्निप्रणयनेक्रियोक्ताविना
हशोपिवापिहितकवचमंत्रेण तदुक्तंपिंगलामते अग्नेर्णा
ग्निसमाधावचक्रयादोशंवनेन्देनेमजेदृष्टेणपावनीतित
यानादर्पचराश्च तैजेसतामृपात्रेवामस्मे यभिनवेपिवाना
ग्निप्रणयनेक्रियापिहानिभयापहमिति सरस्वतीसारे
ऽपितवचनेग्रतननमस्मात्रपरम् अग्निनवेशनके: भैरवी
तंत्रेत यानादेवाविन्यसेन्नाभिवक्रं पश्चादेवंमूलमंत्रेण
मंत्रोस्युक्तं तदत्रप्रणवमूलमंत्रेयोविकल्पः नाद इति विं
दुः परमात्मा नसाग्नीषोमकलानदेवोवह्निः वैन्दवःपावि
वोभोमः अमृतीकृते वेदीनेनामृतीकरणानंतोविदध्या
जलवीजेनमविंदुनाक्रुशानोविंनयोगिनीतंत्रवचनात् शा
रदातिलका उमरतंत्र उक्ताविविधिगलपटेहनग्नमपवहय
दरग्रंमवसर्वंतोग्नाग्नापयतनोहिठः अमममंत्रमभाषेवहे
शानंमलयेततः हिठः स्वाहाकारः प्रपंचसारे अग्निप्रज्वा
लनेवन्देनातवेदहूतांशानं सर्वणावर्णामममलसमिद्धं सर्वतो
मांव अग्नेनज्वालिनंमंत्रेणापानेहुतांशनं सर्वतामितिपी
ठः कर्मणिदीपितोया केचितसमत्रयंतेतेयम सर्वतास्त।
पयदाहानिवाह्निणामर्तिवचनात् ज्वालयेत्कशोः मुखेन
वाततः प्रज्वालयेत्कशोरितिकंभसंभववचनात् मुखेन
यमेरग्निमन्यादेवाप्यनापतरानिकालायनवचनात् भ
वनेत्रप्रकाशे ततः प्रविन्यसेज्जिह्वादेहेमेत्रैविभावसोः मलि
गाग्रमभोस्यनामानेत्रेणचक्रमात सप्तजीगेगजिह्वा

वसंतेचिविधाग्रपि हिरण्यकनकारक्ताकसावेवनस्व
प्रभा बहुरूपातिरक्ताचजिह्वाः समेतसात्विकाः अनले
शाविविद्युन्नमादियाताल्लशात्विनाः अनलोरेफः का
लेयकारः आर्वी जकारः अर्धक्रमोर्वीनोद्दारसौकर्पायेव
न्यासनमिलिगरुद्दमूर्धास्यनामानेशुवक्रमात् विन्य
सेदीतरक्तांनाः सर्वांगवहुरूपिणी मितिसिद्धांतशेखर
वचनात् सर्वांतेवहुरूपाम्यसेत् पंचवसारे मंत्रीप्रविन्य
सेद्रूपावहिरंगानिवैक्रमात् सहस्रार्चिः स्वस्तिपूर्णोउत्ति
ष्ठतूकृषलस्या धूमव्यापीसप्तजिह्वोयनुर्धरउतीरितः
अंगमयाक्रमादिष्टमूर्तीश्चापिप्रविन्यसेत् मूर्धा सप्त
स्यकटन्यकटिपार्श्वांसकेषुचपादादिलेपनाविन्यसेद्य
थावद्देशिकोत्तमः जातवेदाः सप्तजिह्वाहव्यवाहनएव
च अश्वोदरजसंज्ञाश्चसवैश्वानरएवच कौमारतेजाश्च
तथाविश्वदेवमुखाह्वयो स्वरूपमूर्तयोवह्नेरग्रेपर
स्यकाः प्रणवादिनमोन्ताश्चैते पादादिकेनशिरस्यार
भ्यवामांसादिक्रमेणदाक्षिणांसावधिन्यसेदिति अस्यलि
गरुहमितिकेचित् गवशाः प्रत्येकमधभाति कौमारः
स्याद्विश्वमुखो देवमुखलक्ष्यतिशारदातिलकवच
नात् उनरुसेव पादादिणफक्रमेणेव संसिद्धमतनोज्ज्वलेः
मोवलोपरिसंस्थेः उनदर्भवनश्रयेः दिक्क्रमेणापरिस्ली
र्यपरिस्तीर्यवर्जमात्मावित् निदिध्यस्तरीयोन्मलाविलीधा
न्नवमनेपत् चर्भचनश्रयेः प्रागुदगग्रैः सर्वांगकन्य
न्सूदर्भैराग्रेपरिस्तृदिति गणोस्वरपराभांशीनी वचनं
न प्रागग्रैरपरदर्भैर्यनरदिश्याग्रेः परीस्तरेत् उमितिभ

नै॰
सं॰
२२२

238

रवीनेत्युक्तवचनात् त्रिमेखले कुंडे मध्यमेखलायां परिस्त
रणापरिधिप्रक्षेपः कार्यः तदुक्तं योगिनीतंत्रे एकमेखल
के कुंडे मेखलायां परिस्तरेत् द्विमेखले द्वितीयायां मध्य
मायां त्रिमेखले इति ननु पश्चिममेखलायां संलग्नतया नाल
स्य विद्यमानत्वान् मध्यमेखलायां परिस्तरणापरिधिप्रक्षेप
कथं भवेदित्याकांक्षायामाह उक्तं तंत्रे नालमेखलयोर्म
ध्ये परिधेः स्थापनं स्यात् तस्मात् कुर्यात् तथा विद्वान् मध्यमे ख
लोपरीति स्थंडिले सिकतानां नवाग्रभूमेः परिस्तरेदिति
परिधयस्तु कामायनेनोक्ताः परिधीन् परिदध्यात् त्रीन्
कृत्वा तांस्तु कारयेत् पालाशान् वैकंकतान् काश्मर्यान् बैल्वान्
हीनि स्थंडिले सिकतानां नवाग्रभूमेः परिधीनिति व
यं शैवतंत्रे परिधीनां लक्षणं प्रोक्तमिति सं च यः स्व पश्चिमद
क्षिणोत्तरास्थविष्टमध्यमद्राघीयान् दाघीयान् दक्षि
णार्थः कनिष्ठो ह्रस्वश्च उत्तरार्थः इति स्मृतिवचनात् पश्चिमे
उत्तराग्रस्थविष्टः पूर्वाग्रं चेति दक्षिणा स्मृतिसंहितायां प्रणी
तायां प्रणीतायास्तेन जल ꠰ युतेनेयति तत्पात्रस्थापनप्रका
रमाह कुंभसंभवः प्राणानायम्य विधिवत् सौषधि
तैः स्वगृह्योक्तविधानेन वा उदेशान्मंत्रेण पात्रं प्रणी
ताख्यविधिवदेधं मे च सामवेदवित् नाम्ना मृदमयं पवित्रं प्रा
चामानानि विधाय च पुनः प्रोक्षणं समापयेत् पवित्रं द्रव्यं
मुनाद्य दैवतानाम् विचेचतं दस्मृ धानि धापयेत् द्वितीय
स्यानमात्रे प्रणीतेनलच्यते तथैः ततः किं विप्रणीताम्बु प्रो
क्षणपात्रजलैः पत्रासादनसंभारं प्रोक्षयेत् तस्मिन् मंत्रेण त
ति उक्तं तंत्रे प्रासंनं वनतो वक्ष्ये कल्पयित्वा प्रणयेत्

श्रासनेयोगपीठेच प्रयोगेवक्ष्यते तथा कोणषट्केच
मध्येचजिह्वा अग्रानिकेसरे तद्वाह्येवक्ष्यमतीश्चमध्येच
ह्नितनोयजेत वक्ष्यमाणेनविधिनागन्धपुष्पादिभिः स
भीः कोणषट्केचमध्येचजिह्वाभिः केसरेषुच अंगमंत्रै
स्ततोवाह्य अष्टभिर्मूर्तिभिः क्रमात ततोग्निमनुनातेनम
ष्टौमध्येचसंयजेत वैश्वानरजातवेदप्राक्कादेवावहेति
वलोहितापदंसर्वकर्माणीतिसमीरयेत प्रपाश्चसाध
येघंनवह्निजायान्तिकोमनुः मंत्रेसर्वाणिपदानिमध्य
मीतानिनेयानि त्रिनयनमरुण · मौलिंसुशुक्लांशु
कमरुणमनेकाकल्पमंभोजसंस्थं अभिमतवरशक्ति
स्वस्तिकाभीतिहस्तंनमतकनकमालालंकृतांसंकृशा
नुं जिह्वाज्वालारुचः प्राक्वावराभयवृतानिच अग्रानिमू
लेषः षाके स्वस्तिकोयतेराहृयाः कोणषट्केचमध्येच।
तिसमत्व्यः तडकेमामशोभो मेरेइवह्निमासाहवरुणा।
निलगोवरे हिरण्याद्याः स्थितावह्नेरमनाः पश्चक्रमात
मध्यतोवज्रनृपातिनिगणेश्वरपरामर्षिरपो मध्येवको
णाषट्केचजिह्वाः समयजेमनः हिरण्यतमहेमाभा सु
लपाणिदिशिस्थिता वैदूर्यवर्णाकनकामध्याग्निदिशिसमा
स्थिता तरुणादित्यसंकाशाच्क्राजिह्वाग्निसंस्थिता कृष्ण
ननवयमपाणिनैर्ऋत्यांदिशिसंस्थिता सप्रभापद्मरागा।
भावारुणंदिशिसंस्थिता प्रतिरक्ताजपाभासावायव्यां
दिशिसंस्थिता वज्रनृपायपाध्याभादक्षिणोत्तरमध्यगा
नारदयंचरावे प्रभाहीमाप्रकाशाचमरीविलापिनीत
या करालालेलिहावेदिताहंश्चमध्यावस्थिता ईशपूर्वा

वि
लि
२२२
239

ग्निदिग्भागे प्रभातेऽस्थितये स्थितं रत्नो वा हरणा वा पथ्येमरी
वायेत्र यतथा सौम्ये च मध्यमे याम्ये स्थिते कालेऽलि हाभि
धेति हिरण्यादीनामेव नामान्तराणि प्रभादीनि यद्वाऽवे
सवर्णागैवताः स्वतेजाः तथा वायवीयसंहितायां हिरण्य
माग्रदृग्जिह्वा कनका पूर्वेन तस्थिता रक्ताग्नेयीनैर्ऋतेनेच कृ
सान्या स्वप्रभा मता इति अतिरक्ता मरुज्जिह्वा सुनामा तु
गाग्रभा प्रभवा रुणा विशिखा मध्यमा जिह्वा वहुरूपास
माह्वयातल्लिबेकाहतिरातोन्नलनि वामतः पद्याइति सा
त्विकजिह्वाः राजसतामसास्तु वह्यंते केचित् ॐ उस्पमथ
नयमानुरागाजिह्वा हिरण्याभ्रु विकामसणादौ ससमता
दिग्भमता कनकां तेस्वपणादिभमताखल्वर्णामारत्ने
निगदितान्युविकल्पा सप्रभाउपवैशेरिहशोगमे उच्चाटने
नरक्तान्तरिति वदेत मालारुचशांतिजिह्वानां ध्याने जिह्वाः
सर्वाः परिज्ञेया ज्वालाभासः स्वरूपतः शान्तप्रयोगसारव
नात् एता ज्वालारुचा वीनावराभयपुस्तकाग्रपीनि गणेश्वर
पराम्बर्षिणीवचनात्प्रपंचसारे संस्कृतेन हतेनाभिघा
तेनोघातनेन च व्यस्तेन तत्रैवेन नजरूपान्मन्त्रनाशि
शः अभिघातनोघातनाख्यसंस्कारद्वयसंस्कृतेनेति
संक्षेपः अपरसंस्कारान्तरमप्यंगीकुर्वन्ति पिंग
लामते ओं बाह्याह्रशतेषाः संस्काराः शिवशा
स्वतः हृतेनसाचिस्मवेचाहत्यावेति उनतंत्रे सम
दायहतस्थालीमस्तमेत्रणासेचयेत् हृतंततस
मारुपंवीतणादिस्वसंस्कृतम् ॥
॥

शायथवा श्वेतौ मारक्तनाते भस्मदामसेत् तापनेन समुद्रे
क्षकुशाग्रहृदयमतः क्षिपेत् श्रोमे प्रक्षालिते वह्नौ विमसेन हू
नाचिते पवित्रीकरणात् दर्भे हृदयेन प्रक्षालिते नेत्र वर्मणासे
वनीयास्य वह्नौ दर्भे हृदयं क्षिपेत् श्रभिघेताने मेन तस्मादभि
घातनम् बध्यते कुशाग्र प्रक्षालिते वाज्यदर्वे पेतश्च दातक्षिपेत्
वह्नौ ब्रह्मास्य वह्नेत मेगाराननिरिभ्रा क्षिपेत् श्रापः समस्थप
मेचत्तः कुर्याद्दुन्नवनेननतः प्रस्तमेव जपन्मेनीकुशेशो शवे
शमाय कौ ग्रेष्ठानामिकाभ्यां व गृहीत्वा हुतमुर्वं वेत्
नतोयस्तो कुशाभ्यां तत्साभिमुखेन समस्तवेत् हुतेनतस्मा।
त्सालवनेषट् संस्काराः प्रकीर्तिताः श्रास्यामिति ग्रन्मगोक्ष
नेयोके मध्यमं महिषो भवे श्रायमेध्यागतीजाते तस्मा
त्स्येग्रशाम्यते इतिपिंगलामतोक्ते वीक्षणादि समस्तं ल्कुते
हृतमात्रूर्ध्वं मूलमंत्रेणाभिमन्त्र्य पेनुसुद्रयाम्रतीकृत्यपं
चाङ्गकं संस्कारैः संस्कुर्यात् उक्तं च शैवागमे गव्यसमा
तापमूलमंत्राभिमन्त्रिते सकोत्रमतमयौ मूर्तिसंविन्य
परितापयेत् वायवीयसंहितायाम् · मंत्रहुतेन
शोदशीयेदवसिति ताभिनिवासतः कुत्स्यामादितेशेषः
प्रक्षालिते कुशाद्वयं हृदाग्राज्यादिक्षिपेदिन्धनवयः नीराजय
निभागस्य दर्भे दर्भेद्वयं दत्वा णाम ग्रोप्रद्वेपः प्रतिमानिक
मे ग्रतपवमंत्रोपिनोक्तः नेनदर्भनाशे मति ग्रहकुतेपिम
तपेन वैशरणामिति ग्रेष्ठानामिकाभ्यां हूतलदूयनेतिशे
षः उक्तं च दर्गिसमूरवामिमर्षः शैवागमे मादेशमात्र
दर्भाभ्यामग्रष्ठानामिकाग्रकैः हुताभ्यां समग्रावव ह्रस्वे
णाम्मवमावरेत् उभयग्रवह्निप्रदाप पवकुशमामोप्रतिप

वि
सो
२२५

240

तिकर्म शैवागमे गृहीत्वा स्वकरेवा पूर्वमुखो वाधोमुखो
क्रमात् प्रताण्याग्रैस्त्रिधा दर्भं मूलमध्याग्रके स्पृशेत् मूल
मध्याग्रदेशेषु आत्मविद्याशिवात्मकं क्रमात्तत्त्वत्रयं न्यसे
त् ह्रां ह्रीं ह्रूं बीजकैः शिवे स्वविशक्ति प्रवेशं भुवि न्यस्य हृद
याणुना त्रिसूत्रवेष्टितग्रीवो भूमिन्नोऽक्षतमात्रादिभिः कुशा
नाम्यपरिष्ठात् स्थापयेत्तोयः दक्षिणोद दर्भमूलादिभिः स्वक
स्य वयोर्मूलादिस्पर्शः स्पर्शमभिधायोक्तं उत्तरतंत्रे ततश्च
हायवामेन प्रोक्तयेद दक्षपाणिना भूयोऽग्रेतो प्रताण्याग्र
मानश्चोत्रिवेदयेत् प्रताण्यविशेषः इति शेषः उक्तं पिंगलाम
ते पुनस्त्रिशः उग्राण्याधोमुखावस्थाग्रे कुशा दिपेत् मूलम
ध्याग्रकेन्यसेद्ब्रह्मविष्णुरुद्रादिकाः क्रमादिति रक्षात्तानकि
याः उत्तरतंत्रे कुशहृदयपञ्चेन्यस्य ततः प्रादेशसंमितं समग्र
न्थिंकृत्वा साग्रो होमश्रुक् कुशो विचिन्तयेत् यदावाम
हस्तदत्तं पिंगलामध्यतस्ततः स्रुग्भंसंस्मरेन्मंत्रीनतो
होमं समाचरेत् सम्यग्विकुशाहृदयमित्यनयः दक्षभाग
गृहीत्वाज्यं स्वेवराय हृदाणुना नासापादत्तनेत्रः स्वाहांत
याग्रपयतः गृहीत्वा वाममभागा सुप्तहस्त वामेग्निलोचने नासा
पास्य हृदा सोमाय स्वाहेति वदेशिकः गृहीत्वा मध्यत
स्त्वाज्यं भूहृणोतेयः शारदातिलके मंत्राराभिर्व्याहृति
भिराज्येन नव्यायामनः नासापादग्निमिलिकलोचने हुत्वा
गनाग्निसोमाभ्यां स्वाहेति नासापान्त्सयोः दक्षभागागृहीत्वा
नेत्रार रक्तन्नासापान्त्सयोः वक्रे वहे: स्विष्टकृते स्वाहेति वक्तान्तो
गुरुः सर्वत्र हृन्मंत्र स्वाज्यग्रहणेनेयः शारदातिलके मंत्रा
भिर्व्याहृतिभिराज्येन नव्यायामनः नासापादग्निमेत्राणि विदाः
देशकोत्तमः

वाहुतिभिर्व्यस्तसमस्ताभिस्तिसृभिः प्रपंचसारे गर्भाधानं
दिकाविहः सप्तहोमावसानकाः क्रियास्तारेणावैज्ञ्यां वा
व्याहृतिभिः पृथक् शारदातिलके गर्भाधानं पुंसवनं
सीमन्तोन्नयनं तथा वायवीसंहितायां जाते ध्यात्वैव मा
कारं जातकर्म समाचरेत् नालापनयनं कृत्वा ततः संशो
धमतके शिवाग्निरिति नामास्य कृत्वाऽहनि परः सप्त पित्रो
र्विसर्जनं कृत्वा चूडोपनयनादिकं प्रत्येकं होमावसानं पल्ल
वां संस्कारमस्यारिति शिवाग्निरिति शैवे प्रत्येकं नवनारा
यणाग्निं संगोग्निरित्यादि उत्तरतंत्रे गर्भाधानं पुंसवनं सीमं
तोन्नयनं तथा जातकर्म ततो नामकरणं चोपनिष्क्रमं
अन्नप्राशनं चौलोपनयनानि ततः परं महानाम्न्यं व्रतं पु
र्वं च तदनन्तरम् ततोपनिषदं चैव गोदानं तदनंतरं सम
र्वतनं महाहः संस्काराः समरणांतिकाः कुरु कर्मणि कर्त
व्याः मरणांता मुदेशिकैः पतन्मयोपस्थिनाः तपंचरात्रे प्र
णावं चवं पुस्थापनततः कर्म समुच्चरेत् संपादयामि स्वाहेति
सर्वं कर्मस्वयं विधिरिति सोज्ञामणितंत्रे विवाहं तावाभ्य
वेनसकंनदत्तयोर्विकल्पः उत्तरतंत्रे विवाहानंतरं प्रथ
मावेहः पितरेसंयोज्यात्मानिमंत्रविहितं कृत्वा यथा संप्रदाय
मेव तथा प्राधानहुतमाश्रिताः पंचाग्न्यसमिधा हुनेत् न
न्याहमनाहमृत्तिमंत्रैः समकृते गणेश्वरपराविन्या न
तापितन्तू यादगमंत्राद्येषु सकलं कृत् नमामाते जनित
धीः स्वाहान्तेसु यथाक्रमं विसृजमानते मंत्रेणोंकारपू
र्वेणास्वाहांतेन विचक्षणाः स्वाहाव मानं नहुपाहायने
मंत्रे देवतामिति क्रांतेरपि यस्मै देवतायै हविर्गृहीतं स्यान्मा

वि
रा.
१२५

241

मनसाध्यायेद्धषट्करिष्यामिति स्वाहान्नमंत्रस्तनतंनेन
कर्तव्यः उत्तरतंत्रे चतुर्वारं सर्वेषामध्ये गृहीत्वा सविनि
तिपेत् तेनैव तोयापि थायाग्रेऽङ्गेनेतिषन्न्यु गुरुः स्वयं वौषडं
तेनवह्नेसमनुनास्वप । ततः प्रपंचसारे तिङ्कृया।
मध्यसंस्थायां मे यीज्वालावलीनतैो ताराघे देशाभिमंत्रैः
सर्वसर्वसमन्वितैः मनुनागणपत्येन ङ्केनेस्वं वेदशा।
दृतोः तर्पयास्त्र चतुर्वारं समस्तेनैव तेन तत्र ग्रास्येन सा
ध्यमनुना पंचविंशतिसंख्यकम् तर्पयान्स वह्नेमेत्र
त्वथीरनलत्स्मये तान्निकाणामयुग्यासोऽङ्गतोनंस
मुदीरितः गाणपत्येन महागणेशमंत्रेण गणेशस्वप
णर्मविन्या महागणेशमंत्रेणसर्वे सर्वं युतेन च तारा
दिवीजषट्केशुक वर्णोद्धिवर्णकैः भिन्नेन दशधातेन
समस्तेन स्नेनाप्रिये मंत्रः प्रयोगवल्पते ३ स्वः पंचक।
णानीं इंद्रियाणिपंच शुद्धयः समवीजषट्कं ३ सुपदं क्षुरः
वा तद्धोमेन चरुमिदानीं श्रूपयेत नमस्कारः प्राग्वषडं वे
तः उत्तरतंत्रे संपूज्य देवतापीठं वह्निमस्य कृतो गुरुः श्रपि
पयोतत्रश्च नयादिष्टदेवतां ग्रासेन साध्यमनुना पंचविंश
तिमात्रकं हुनेत्सोरोवाम्य मुखैवकैकीकरणमतः ग्रासादि
देवतानां वांचितयोन्मकामान्सवित् एकादशाद्यमूलेन तू
दास्येन वाऽहुतोः नाडीसंधानमेवाह प्रोक्तदैशिकसत्तमैः ३
गणमतान्हमी नामकेकाप्याऽहुतिं हुनेत् एवं हिदितऽ
शुभवैषयिपियगाविधि गुरुर्वह्नि प्रोक्तवरसंस्कृतेषु क
स्मिन्नासर्वानिजत्र्यन्तायेः संपूज्य प्रोक्तदेवतान् सर्वांस्त
णांसेतु कान्मनेन तर्पयान्ततः पंचविंशतिधासर्पिः।

संयुतेन पयोन्मसा वायवीयसंहितायां सर्वेणाज्ञसमि
श्रीणाः सर्वाशेषकारेणावानमहेश्वराहान्तमंतीर्थेनार्थ
णावानया व्योमेशपरिशिष्ट देवनेतीर्थेन वहूयते हवि
संगारिणि सर्वविधिनस्वपावके येनविधिवज्जहामग्नौभ
गारिणि च मानवः मन्त्राग्निरामयाबीवहृदीरंश्चोपनाय
ने तथा प्रपंचसारे इत्येनन्देशीकः पश्चान्मंडलेवलिमाह
रेत् नत्वाणांसर्वाणांमराशीनां यथाक्रमे दद्याद्वलिंग
मयुग्मधूपदीपकमादरात् नाराणामश्विन्यादीनांराशि
पादाधिके हयं मेषादिषुक्रमनन्तरं संज्ञातपूर्वमनन्तरम् देव
तार्थ्यः पदेषाक्रादिवानकेवदेमयावाविभ्यश्चापसर्पेयं
भूतेभ्योवैनमोवदेत् एवंराशीनुसंपूज्ज्ञानसिलवत्यो
नेयत् तथाराश्यधिपानांचग्रहाणांतमतश्च समानाक
सानांचदद्यान्मीनाद्यमेषयोः अन्तरालंवेलिकेवमार्क:
सकलशात्मकः पुनर्निवेयमुख्यमपूर्ववत्परिपूज्यचमु
ख्यामामादिकंदद्यात्मदानपुरुकपोपुनः स्नात्वायथावत्
णामभूनिपुरुक्सस्साधकः मीनाद्यमेषयोरन्तरालेईशा
नसर्वविदेशान्मध्ये तथानैर्ऋत्ये मध्येमेषवृषयोर्वन्हि
युनंदादिशेनतथाकुलीरसिंहयोश्चतथानैर्ऋत्यांकन्यकालि
ना नत्वाकोराधास्विमतोयतुर्वीयोतसंस्थिते नकुकुंभाउ
मरनेतोमीनमीशेनसंस्थितामिति ॥ इतिश्रीविद्यार्णवतन्त्रे ... सप्त
दशोच्छ्वासः ॥ अतरनेवे सत्समायोयोगमितिलेनेऽकुशः
रान्विनैः पुनःसाध्येनमन्त्रनाद्यहोनरसहस्रकं इवोविधा
नमोलैवोहूनेदष्टाधिकेशते शिष्यंस्नानंपंचगव्यंपायये
नंत्रविमम: केउस्याभासमानीपादियहष्णविलोकयेत

वि
सी
२२९
242

इत्येवं दीक्षा चैवं नम्यंते तस्य स्वस्थानात्मनि योजयेत् आचार्यस्ततस्त्र
धानं षडध्वं शोधयेत्क्रमात् ते कलातत्त्व भुवनार्णपदाम
न्त्रमन्त्रकाः प्रधानाः षडध्व संशोधकास्तेषां लक्षणमुच्यते क
लानि हि निवृत्त्याद्यास्तथा पञ्चकीर्तिताः शैवादि निगमे मि
मासन्ताधानेनैव क्रमाः तत्त्वशेवानि तत्त्वानि षट्त्रिंशत्यभि
तान्यत्र वक्ष्यते शिवशक्तिश्च सदाशिव ईश्वरतः विद्या वैते
निशुद्धानि शुद्धाशुद्धानि मम च माया विद्या कला रागः का
लो नियतिरेव च पुरुषश्चाथ शुद्धानि प्रकृतिर्बुद्धिरहंकृति
मनश्चेन्द्रियदशकं तन्मात्रभूतपञ्चकं उक्तानि शैवतन्त्रा
नि षट्त्रिंशत् त्रिवेदिभिरिति एवं सर्वतत्त्वानि ह्यादिशा
स्त्रमितानि च वक्ष्यन्ते जीव संहितः प्राणोऽत्र हि मन स्ततः द
शेन्द्रियाणि तन्मात्रा भूतानां पञ्चकं तथा ह्यत्वमेतेन संवेदव
पंचतत्त्वानिरूपण च वासुदेवाह्वयः सोऽयं पुरुषस्ते भूतपञ्चकं त
न्मात्राश्चेन्द्रियाणि स्वमनोऽहंकार बुद्धयः प्रधानं चेति शा
क्तितत्त्वानि सदेशो वा ह्यात्मा विद्या शिवा प्रति विपरी
तानि च एवं सर्वतत्त्वसंशोधकास्त्वाध्यानस्त्वदेशिकैः भुवन
नीहरसर्वाणि भुवनानि पञ्चकीर्तितः भुवनानि लोकाः तेव
गलार्णवे पृथ्वी तलं वितलं चैव सुतलं महातलः रसातल
स्तलदन्तलातलं इतिस्मृतः पाताले भूर्भुवः स्वश्च महर्जन
तपाह्वयाः सप्तलोकश्च संयोक्तालोका एते यथाक्रमं आदि
तानात्सर्वाणि वर्णानि पद्धानि प्रवदन्ते मद्राधावर्णाहन्त्याम
गाधाप्रसंचयः शिवश्चैव ज्ञानात्मनाभि हृल्लमधूर्ध
सप्तरुनचगुरुः शिवं संयाने रेषु केऽभ्रनेत तिलान्तरा
कालागाम समकाधानं मत्र च शोधयामि हिता ॥

नेन मंत्रेण प्राशयेत्तीः पृथक् श्रीकुलार्णवे शुद्धसंकरना
मीनानाथ शुद्धिर्विधीयते पादोदकप्रदानाद्यैः ऊर्ध्वाम्नाश
विमोचनम् तथा षडध्वनः क्रमात्समष्टिकाविलाप्याशिवा
वधि स्वनेत्रदृष्ट्या विलीनांस्तान्विचिंत्यात्मगुरून्नमः देवेनके
न्द्रसुतशिष्टदृष्टादृष्टावदिव्ययातशुनत्मंत्रास्मितेनतासिल
रिसिनेन नियोजयेत् इनेन्महाव्याहृतिभिस्तेनादेशिकसत्र
मः श्रंगमेहव्याहृतीनां इनेद्रूपोहूतेनवे भूरग्नयेवप्रा
वहयिवेव वग्नेतामन्तुः भुवो वायवेनान्तरितायवगु
नो मन्तुः स्वरादित्यायवाद्दिवेव वग्नेतामन्तु शोहितः भूर्भुवः
स्वश्चन्द्रमसेनक्षत्रेभ्यश्च सूर्येवतः दिग्भ्यस्तेनावदेवमंत्रः
प्राकल्लिपयकः सहतेवाहुयोताः स्वमेहाव्यासातिमंत्रकाः
मस्हतेशतिपदेभूरिमादिवतस्वषष्यवेत हिठः स्वाहाका
रः ब्रह्मार्पणाहमंत्रेणासर्वं कर्मछिदे सधीः नम्रपाराकृ
नीरष्मा केवलाज्ये नमंत्राविन् वेदहितः परस्सर्वं प्राणागुरु
नतोवदेत् देहधर्माधिकारंचनोजायन्नमसखुभाशिति
वदेन्सवस्थासुमनसावाचापदस्मृहवेत् कर्मणावेवर
लाभ्यांपश्चाम्नुदरेणावदेवरोखिस्मावयृत्तंहृस्मृतंयदत्
गुवरेत् इंकेचयनक्कतेतनस्तुसर्वं ब्रह्मार्पणंभवतस्वाहा
नस्तुमप्रोकोवक्तयपंणमनूनमः इत्वार्पणांइतिमंत्रेः
स्वावामनलास्नानानतः ब्रह्मार्पणमंत्रः प्रयोगस्सष्टीक्रिय
नेकृपिलपंचशत्र शुवंयिलाघमान्याछनुत्रूपाहैश्रुनः
स्वधीः स्नानातिरिक्तपूर्णार्घ्यंदद्यामिमहतेतिलं रविस्सु
डीनं समग्राशाषसांगंकरुकरुहिठः पावलोमाप्पमंवर्णो
वहोपानमवराकले प्रणवेनसमायुक्तोविश्वोनेपको

वि
धी
२२०

243

रिंतं याभुतो मा षष्ठं सं हकारः षष्ठः स्वरऊकारः उपान्त्यस
रोविंदुः शैवागमे कृत्वानमस्कुर्नामाग्निमध्ये प्रयतः प
ठेत् सहस्राविंमहानेनानमस्वेवऋभूपधृक् सर्वाशिनेस
वेगतपावकायनमोस्तते स्वेरोरेरोर् कर्माचचोरहात्वेनमा
मित विसृष्केलोकपालोसिशांतिमत्रप्रयच्छमे सर्पिषास
चमायुर्थप्रख्येवोपथंयोमुत्रं वस्त्रुपरिस्वेवदत्वाप्रख्यतत्प्र
णापयेत् सद्योनरकाराभ्यांच संप्रदाभ्यांचशेखवत् संप्र
स्रोन्यायसंलग्नानाभीतिपेनिधायच पूर्णांदर्वीतिमंत्रेण
मूलेनचसंयतः दद्यात्पूर्णाहुतीश्चिरः सर्वकामसमृद्ध
ये: प्रख्यदानंतस्त्रुपरि नडुकेवायवीसंहिताये ततोहोमा
वसिष्टेनेहतेनाशर्पयेवेस्त्रुवं निधायप्रख्यतस्याग्रे स्रवेणाधे
मुखेनतां सहभेरेनसमाछायमूलेनांजलिनाततः वौषडं
तेनतद्भ्याहावेनपसमविता पूर्णांदर्वीतिशाखाविशो
वैदिकेहोमे मूलेनवौषडंतेन स्वाहाकारततोहोमे पूर्णांते
वौषडेवहातिनदोषवचनात् कृत्वाचरहविषादद्यात्स्रुवा पू
र्णाहुतिंश्च वौषडंतेनमेत्रेणावैस्रवेनस्रुगेनमइतिदेवी
होमेनपूर्णांयामिति शाक्तेनसवमायूर्थनेनापूर्वहदषश
षपरा । वचनाच्चहतनाभावेन नारदपंचरात्रे प्रभावेन
हेनसैवहोमइच्छणापूर्येतनस्यापरिहतंदयामहयेक
सुमादिकमिति देवीहोमेतसूर्णायागेशाक्तेनस्रवमायू
नेनास्रवंततः नरर्ध्ययोरुत्कृत्वा स्रवमुत्थापयमंत्रवित् अ
नकापलत्पोर्मलेनाभिमलेनिधायचमूलेनमोत्तमुखा ध
वामपादवृद्धः सरे दद्यात्पूर्णाहुतीमैत्रीपयाहतापियानंतर्जुं
गात्रा स्वरपरामर्थिणी ओंमोमावहमहासाकेसवकमप्रसा
ककमा ।

नेरपि मंत्रामे सन्निधिं कुरु सादरम् इति मंत्रेण संशोध्य व
ह्निस्थहोमयेद्यीति उत्तरतंत्रे ततो ब्रह्माणि सुहास्य त्राल
णाय प्रहाय येन पुनः संपूज्य गन्धाद्यैर्मूलमंत्रेण मंत्र।
वित् ॐ श्रं ह्रां स्वा वा वायां देवतो कलशेन्यसेत् सोगासं
वरणान्त्र पूजयेच्च यथाविधि समवाह्य त्रिजिह्वादी
नामकाङ्क्षतो क्रमात् कृताङ्गिः परिधिं चाग्निमिति कोपि।
लपंचरात्रे ततो ब्रह्माणि सुहास्य त्रालणाय प्रहाय येत् हा
विंशमलतामेण निर्मितं नामपात्रके तंडुलेन समापू
र्य संहरण्य सदक्षिणं गुरुर्हितनायतन संस्थापयेत्रा व
र्द्धया: उत्तरतंत्रे सर्पाद्यास्तानि मंत्रवित् ततः पारिस्त
ने ग्रोपरि धीनि द्विपेच्च निम्मने निमितिकेता स्वानि पदेशे
कसनमः वेष्टनेन्त्रमंत्रेण शिष्यनेत्रेनिवध्य व ॐ श्रा
हसेसमादाय नयेन्मंडलसन्निधौ समनोभिः प्रपूर्ण
स्य संजलिं तयेद्वहे मूलमंत्रोच्चारपूर्वं देवताप्रीतये
गुरुः नेत्रवस्त्र समामाय वेशये कृशमस्तरे ततश्च पाठ
येच्छिष्यं मंत्रमेनं गुरुनमः सुज्ञानतिमिरान्धस्य ज्ञानांज
नशलाकया चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः
ततः शृंगाविधानेन संहारे जनयाश्रित तानन्त कोशि
कोरहन्यासान्सर्वान्स्वविन्यसेत् प्रथमं संपवेषय वारैः क
लशास्थहे वताम् तेषामकवर्तनतानग्रसकलीकृतमावरेत
प्रयोपवेशये च्छिष्यमासितं मंडलान्तरे ॐ भास्यमव
समर्पयन्यस्या शिशोगुरुः प्रयंपचानिना दे सविप्राशीवव
नैःसह स्वशिष्यं तं नियतात्मानं सिंचेत्कलशपुष्करैः धैनम·

वि
दी
२२८

244

कारेणस्नापयित्वास्तपायसैः तोयैरत्नसंपूर्णैर्घटैस्ते
नैववर्त्मना तथैवैनंचाभिषिंचेदशुसम्यस्मवामयेशृङ्गे
नाभ्यर्चितपूर्वेकरकेसमहरूपिणा ततोयैरभिषिंचेत्तं रत्ना
यैर्देशिकोत्तमः जलेनशिष्येनशिष्यंगुरुराचमयेत्ततः
देवतास्वरूपंचविद्यात्मकलीकृतिं वाससीविमलेशुभे
परिधाप्यात्तयागुरुः श्रावयन्निकटेतस्योपविशेद्गुरुयत्नतः
शिष्यः गुरुः संस्पृश्यशिष्यस्यदेवतांभावयेत्तयोः ऐक्यंगुरु
र्विनीतस्यसम्यक्स्यमन्त्रविशः दक्षकर्णेवदेद्विद्याविप्र
योदकपूर्वकं प्रणम्यस्वदेवतंमंत्रंविवक्षणः प्रगल्भ्यः
स्वयंमान्तिमयोविधांगच्छेतीभावयेद्गुरुः प्रागतोभावये
च्छिष्योपमोस्मीतिविशेषतः तथा प्रश्नोत्तरपातोशिष्यः प्र
नपेद्गुरुणादिता अष्टाविंशतिवारंवइष्टरूपेणोपवाजपः
गुरुर्देवात्ममंत्राणामैक्यंशिष्योविभावयेत् प्रणवंविम
र्यान्तावकोभक्तिमान्गुरुः साष्टांगसत्त्वापयेद्भोगः प्रणामंकु
र्मनसंश्रुतः हस्ताभ्यांचरणाभ्यांजानुभ्यांवक्षसातथा मूर्धा
दृष्टान्तयावाचावाचिमनाष्टाङ्ग ईरितः हस्तजानुशिरोवा
धीभिः पंचांगईरितः प्रावीयातांततः र्कयांस्तयः शिष्यो
भावव शैलेकाशेस्ववासांसिदघाहविक्यप्रादयात् ईश्वर
येणानुद्यानानद्विनाशोभिश्वनन्दितः प्रदयान्नुरवेशिष्यो
नमस्यार्धनदर्धकं दशांशंवाप्रदद्याद्धवित्तशाठ्यंविवर्जितः
नदत्तानममनानितंताश्चितनत्तस्यसायपसः तस्मादात्मकमाम
भवेन्मायकमतनमः तेनपोजे गुरवेदक्षिणांदद्यात्स्वमं
शिवात्मनेमर्वसंवावनदर्पवाततात्तयो नचेतनक्षिप्रकीर्तितः

कथमस्यभविष्यतिराजास्यमहिषीमेषपशुतामीमहीपुत्रं
सुवर्णाभूषणावासोभवनेवान्यदीप्सितं दद्यात्वशक्ति
तोभक्तोति तथा ततोनानाविधैर्भक्ष्यैर्लेह्यैश्चोष्यैस्तथान
वैः ग्रासतृणान्भोजयेत्सुस्वात्वदद्याद्भूरिदक्षिणां एवंक्रिया
मपीदीक्षासम्यक्न्यासनिरूपिता प्रवेशपूर्वकमिमनेन
गोहिरण्यवस्त्रंचस्यप्रदानेप्रतोषणे दानेनस्वसेनापरि
माणपूर्वकंविधिवत्परसमाप्तिपादनरूपंभवतितत
कापिशिष्यायमेवदत्ताद्गुप्ततस्त्वंचगुरुर्नेजपतिनाराय
णनि प्रतरन्यसैकसैविनदत्तातिवचनेवा संप्रदायाव
नहृप्यने तस्मादुदकदानेसोपचारिकमितिवाच्यतोहि
वत्तीर्णामपिवर्णानिमुदकदानेसाधारणंकथंतस्मात
दीक्षायांविशेषाभावादौपचारिकत्वाच्च तस्मादुदकदा
नंमयदानरूपमेव तत्रपरस्वतापादनेकृतेपिस्वसत्ता
यांसमागताहिंमनकन्यादानेवद्रविनमहंतीत्यालोचे
चारः प्रतत्वशोकवर्णान्मदीक्षावत्स्ययथावैवाधिपुत्रप्रकृ
त्यात्मकत्वेहिवर्णानांसमुदीरितं नाहंकोचशरीरस्यप्रा
कंमवामिदेशीकेः ततस्तनोशिशोर्म्यसेदर्णान्मेशिकस्म
ममः संहरेद्धपरीतमेनवर्णांस्तत्स्थानसंस्थितान् दैशिके
हस्यसामर्थ्यासाक्षात्पारेवतात्मनः देवतात्माभवेच्छिष्य
ल्लांसलीनततत्वकः ततस्तशिष्योवेनस्वयंपरमात्मानिधा
नंयत तानवर्णास्ततदुम्मायन्मसेच्छिष्यशरीरकेतान्सिद्धप्र
हरमनतस्त्वैतन्यप्रवर्त्यसेत भवेच्छिष्याद्देवतात्मानि
त्यानन्तात्मकः शिशुः तानाशांवमयीदीक्षाकोपितासर्वे
नमीहरा ग्रप्योच्येतकलान्मायादीक्षातादिग्मनदायिनी कर्त्तं

वि
र्ण
२२५

245

निवृत्तिप्रमुखाभूतानां पंचस्थिताः शिष्यकाये भूतमये
वेधयेत्ताः क्रमात्सुधीः पादादिजानुपर्यन्ते निवृत्तिः संस्थि
ता कला जानोः सकाशादानाभि प्रतिष्ठाख्या कला स्थिता
नाभितः कंठपर्यंते विद्याख्या संस्थिता कला कंठतो भाललला
टान्तं शान्त्याख्या संस्थिता कला भालाच्छिरोवधि प्रोक्ता शान्त्य
तीता कला तथा सर्वथा क्रमतो विद्वान्वेधयेत्स्थानेनानयततः
स्थाने सोपानतया वैषा कलादीनां समीरिता ग्रंथवेधात्मकं
दीक्षा प्रोच्यते भवमोचिनी चतुर्दलसरोजे मूलाधारे शिवे
स्तनो धामत्रितयं सप्तकं त्रिकोणाख्यं भवेत्सुधीः त्रिरावर्त
मयीं देवीं विद्युत्पुंजस्वरूपिणीं महादेवमयीं सार्धत्रिवलयां सु
प्तसर्परूपिणीं शृणोत्यस्मिन्देवीं चक्रषट्कप्रभेदिनीं सु
षुम्नावर्त्मना देवीं यातां शिवगृहं प्रति सा नाडी वलय
णीयमयी नीता समारुह्य षड्दलकमलेनवतां तु व्योम्नि
पद्दले स्वाधिष्ठाने गुरुः सम्यग्योजयित्वा नवधा योजनता
ने षोडशे मणिपूरे तेनाभिपंकजे फाल्गुनशघर्मसंयुक्तो द्विदल
वेधयेत्स्वयं वर्णि सामजे पद्मे द्वादशं तेहं सारे सर्वजालका
घर्मोपद्मं वेधयेदीक्षेद्रेखसंयं वर्णानां मनाहृदये स्मिन्कंठपद्मे
षोडशनक्षत्रे कलामयदलेपद्मे सरोजान्ते सौम्ये स्वपदं ततः सदा
वेचसंयोगान्तात्मलक्षमध्यपद्मके द्विदले द्रव्यसंयुक्तं वेधये
नायदे योगिकः हंसो नादरूपे बिन्दौ कलायामाहरेत्सुधीः
कलानादसमायोगान्नादानन्तके पुनः नादान्ते मूलान्ते शिखान्ते
मध्ये विश्ववक्त्रेणात्मानं विश्ववक्त्रस्य केचक्रेसंहृत्य ॥
स्वयम् ॥

॥ ॥

शास्त्रासहेवमाम्नातं तत्र येत्वरशिवावाप्ति देशिकास्तावशं
स्थिष्योरग्याज्ञानस्तदाधिनो येनेदवामविज्ञानः सर्वज्ञो
ज्ञायतेनतः सदाशिवः स्वयंभूयात्सत्यमेवनसंशयः ज्ञा
नप्रदामयायोमादीनावेयात्मकाशुभा वृतस्तस्त्ववग्र
रिष्टादीनाः सम्यक्त्वाभावहा कलार्णवे हस्तशिवग्रं
ध्यानान्नयन्मले मालिनी गुरुःस्पर्शाञ्छिष्यानतस्यवे।
रीताभवेदिदं विनंतत्वसमायायपरतत्वोपबृंहितान्
उच्चारस्यहतात्मंशत्वाग्दीक्षेतिनिगद्यते निर्मूलतयवे
ध्यानाधरतत्वग्रसन्नधीः सम्यक्कश्यपेद्गुरुः पशुपदादीना
साभवेद्विये गुरोरालोकमात्रेणाभावगतास्यशोनाद्दीषी
तयः सज्ञायतेज्ञानं मादीनाशाभवोमता तेषांसिद्धांतशै
स्त्रार्थसम्प्रदायादिहेतुभिः श्रुतेरणोपदेशाय मन्त्रः स
विफलायतः देवात्मेवशंसेनिपारस्पर्यप्रवर्तकं गुरु
मेयागमाभिज्ञंसमयाचारपालकं गुरुःशिष्याधिकारं
यं विरक्तोपिशिवाज्ञया कंचित्कालंविधायेनत्वशिष्यं
यसमर्पयेत् तस्मार्पिताधिकारस्ययोगःसाक्षात्परशिवे
नेतत्त्वशास्त्री मुक्तिरितिशंकरभाषितं तस्मात्सर्वप्रय
त्नेनसाक्षात्परशिवोदितं संप्रदायमविच्छिन्नंवदार्थयो।
गुरुःप्रियेभक्तिमुक्तिप्रसिद्ध्यर्थंपरीक्ष्यविधिवद्गुरुः प
श्चादुपदेशान्मंत्रमन्यथानिष्फलंभवेत् श्रमाच्छेनवचो
दद्याद्वात्मसायनस्वसः इत्येतत्स्मृतोदेवि कुलशाखो
भविष्यति गुरुशिष्यावुभौमाराद्यपरीक्ष्यपरस्परम् उप
देशंददन्त्वत्न्यवयानौपिशाचतां यूजान्तीयोपदेशं
नयोग्याद्गृह्णातिददातिच भुंजानौतावुभौघोरान्नरकान्नेक

वि
मं
२३.

246

विंशती: अथ सक्रमोपदेशं तु यः करोति निमूढधीः वि
नश्यति च तन्मंत्रमेकतेयालिवीजवत् अतर्हेनं तं विना
न तिष्ठति कदाचन तस्मात्परीक्ष्य च क्रमं यथा निष्क
लं भवेत् मच्छिष्याया तिभक्त्याय यज्ज्ञानमुपदिश्यते तत्र
याति पवित्रत्वं गंगातीर्थगतं तथा येन ज्ञानमयलोभाद्येर्ये
गं पारदोवेधतः देवतावाप्नोति क्रमं तच विक्रमं भवेत्
उत्तरत्वे पूर्णाभिषेके वस्याभिसाधकानां शुभावहं विना
येनाभिषेकेण साधकः पूर्णो वाप्यतो आचार्यत्वमवाप्नो
ति सद्गतिं च समीहितां तस्माद्गुरुः प्रियशिष्यं वा यथाविधा
भिषेचयेत् विरत्या विपुले वक्ष्ये क्रमं चैतत्समनोरमं अथ पूर्णा
भिषेकः स्यात्साधकाभीष्टसिद्धिदः स्वशीतावपूर्तेऽभ्यस्याप
यस्य क्रमयतः अथ शुक्लपानतत्त्ववक्ष्ये समर्पितस्तत
दले गुणविधिवत्यस्य न गावाष्टदेवता अथ पार्थ मध्ये वा त्रिपु
वीणावरणदेवताः शिष्यस्य ततः स्नानं तत्र प्रागवनेत्रभिषेच
येत् अथ पूर्णाभिषेकः स्यात्साधकाभीष्टसिद्धिदः स्वागतं
तं गतं सन्त्यगुरुशैव यत्तस्य प्रयत्नेन ऊत्तव विद्युगणमते
वनाभिः कुरवैः प्रथमा द्वके सेस्तुतत्गुणोः वततगुणो भवे
णः ऊं भमलदयतः स्मृतः ऊं भैसेरष्टाभिः स्वाशीति अथ दील
प्रयागः तवे वीविचार्यविहितकाले गुरोदेवताद्दिनामू वदि
नेशिष्यः प्रातः स्नातात्कृततनिमत्कृतः सकलालकृतः पंच
वाघचोषगुरः संख्यालयो कृतस्वस्तिवचनः प्रियसहृदं
मार्थ स्वयंगुरुगृहंद्रगतातावपि वन्यगणाप्यनदातयाप्राणाया
मगुरः संगे गो अथ पाशुकमामत्रगुरुणाभिगामेसुवितर्यगुरुकपु
तेमकातिग्यो अथ गुरुकमोज्ञाज्ञानगणाश्रुतरगुरुकयामोदतोत्रयष्ठ ॥

दमुकवर्मा वैश्यश्चेदमुकगुप्तः शूद्रश्चेदमुकदासोऽहं च
तुर्विधपुरुषार्थसिद्धिकामोऽमुकमन्त्रग्रहणं करिष्ये इ
तिकुशहस्तः प्राङ्मुख उदङ्मुखो वासने कलशं विधाय प्रमार्जो
क्रमं मधुपर्कसामग्रीभिः स्वशाखोक्तविधिना श्रीगुरुं मधु
पर्केणाभ्यर्च्य धौतान्नवीयमच्छदपटस्वर्णाङ्गुलीयककर्णा
णाभरणं स्वर्णयज्ञोपवीतहारकेयूराङ्गदानि नानाभर
णाच्छत्रवासरोपानद्युगलशय्यानस्यासनरत्नासपर्यावर
णसामग्रीं गुरुसन्निधौ निधायाथयेत्यादि प्राग्वत्तिष्ठहृत्व
नोऽत्रेऽमुकगोत्रेऽमुकशर्माहमस्मादिदं यथावर्णविहितमन्त्रा
र्थोऽहं चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिकामोऽमुकमन्त्रग्रहणार्थ
ममुकगोत्रममुकवेदपारगतममुकशाखाध्यायिनममुक
मेभिर्यथाशक्तिविहितवरणसाधनैर्गुरुत्वेन वृणोमीति
गुरुपादयोः प्रणम्य वरणसामग्रीं निवेदयेत् ततो वृतो
स्मीति गुरुणा प्रतिवचने दत्ते शिष्यः कृताञ्जलिः यथोक्तं
गुरुकर्म कुरुष्वेति ब्रूयात् ततो गुरुः करवाणीति प्रतिब्रू
यात् इत्थं गुरुवरणं विधाय तदनुत्तर यथेष्टं ब्राह्मणान्वेद
वेदान्तपारगानिष्टदेवतोपासकान्गुरुवरणोक्तसाम
ग्रीभिस्तैस्तैर्वस्त्रविशेषैर्नवृणुयात् ततः ॐ रूपदेवतारय
वस्त्रीविनः कार्याः ततः शिष्यो वेष्टितो गुरुः कृतालिमस्के
यः समलङ्कृतः पञ्चवाद्यघोषपुरःसरञ्चाल्लतोः सगज
नैस्वसमाहितः शिष्यगणसहमण्डपद्वारं गत्वा वक्ष्यमाणविधि
नाद्वारपूजां विधाय तस्यैव भूतोत्सादनपूर्वकं मण्डपान्तः
प्रविश्य तस्यैव पञ्चगव्याद्यैस्तोयप्रोक्षणपूर्वकं वक्ष्यमाण
कौ तत्राग्न्यादिदेवताभिः संस्कारैः संस्कृतन मण्डपायनरेवं दना

वि
ति
२३१
247

गरुकर्पूरधूपितेचन्दनसर्षपदूर्वाभस्माक्षतलाजान्
स्त्रमंत्रेणसम्यगभिमंत्रितान्दर्भपाणिर्विकीर्यास्त्रमंत्रेण
कुशमुष्टिनासंमार्ज्यमंडपमध्येयानकोणेसंस्थाप्यब्राह्म
णैःपुण्याहवाचनंकारयित्वावास्तुपूजाहोमादिकंविधा
यभैरवाज्ञांगृहःसरवेदिकायामास्तीर्यवस्त्रमाणविधि
नासंस्नापनवस्त्रोपान्तरवउपविश्यस्वगुरुतःसमसमेभूतले
वेदिकोपरिसर्वतोभद्रमंडलेऊर्णातन्तवप्रावृत्यगायत्रे
हस्तैःमनस्यतासुसमद्वशेरखाःकृत्वाषट्पंचाशदुत्त
रशतद्वयकोष्ठशतंचतुरस्रमंडलेकृत्वातन्मध्यगतच
ड्विंशकोष्ठात्मकोकृत्यतद्बहिस्त्वहिरेकपंक्तिपरितः
समाश्रेकोकृत्यपीठंपरिकल्प्यतद्बहिस्तुनद्विगतपंक्ति
यमेकीकृत्यसमाप्यवीथींपरिकल्प्यसर्वमध्यगतसर्वोन
स्थानेबहिःपरितोद्वादशांशभागंपरित्यज्यसर्वमध्यावल
म्बनेनसमानत्वालसूत्रंनिष्पाद्यतत्रसर्वंदलमध्येक
र्णिकांपरिकल्प्यतद्बहिर्द्वेनवीथीकेसराण्यंपरिकल्प्यकेस
रस्थानेषोडशधाविभज्यतद्विद्वावलम्बनेनद्वितीयसूत्री
पत्रयोरन्तरालमानस्वमानेनगुरुःकृत्वाषोडशार्धं
चंद्रान्परिकल्प्यतेनाष्टदलानिकृत्वान्तीपत्रमाष्टदिक्ष
कैकोष्ठातोमध्यविद्वावलम्बनेनदूतमान्तरोनिष्पाद्यगुरुः
कुर्यात्पत्राग्राणिविधायैकैकदलमूलेकेसरद्वयंयथा
स्थापनेतयालिख्यपत्रंकृत्वापद्मवहिर्गतैकपंक्तिरूपप
नरस्रपीठस्यकोणचतुष्टयंपिकोष्ठचयेणवीथीपीठमा
दायपरिकल्प्यविशिष्टैरकोष्ठैःपीठगात्राणिविधायतद्बहि
गतपंक्तिद्वयकोष्ठानिसम्यक्कामाम्यतद्बहिर्गतपंक्तेस्तुत

दिक्षु मध्ये मध्यकोष्ठद्वयमेकैकक्रमात्सर्वेषामग्रगतपंक्तेरथ्य
वर्त्मदिक्षु यानि दिक्शंकोष्ठचतुष्टयमार्जनेन द्वारचतुष्टय
परिकल्प्य द्वारचतुष्टयस्योपपार्श्वयोः पंक्तिद्वयगतको
ष्ठयुग्मानि पंक्तेः कोष्ठत्रयं बाह्यपंक्तेः कोष्ठमेकमिति को
ष्ठचतुष्टयमेकैकक्रमाच्छोभाविधायतन्मार्जयेद्बाह्यतः पंक्तेः
कोष्ठमेकं बाह्यपंक्तेः कोष्ठत्रयमिति कोष्ठचतुष्टयं कोष्ठ
चतुष्टयमेकैकक्रमेणोपशोभां विधाय पार्श्वयोः शिष्टैः षड्भिः कोष्ठ
कैर्नादिकोणानि कल्पयेदिति सर्वतोभद्रमंडलं विधाय
मेरुनकर्णिकाकेसरदलाग्रपीठवीथीद्वारशोभोपशो
भाकोणस्थानानि पंचवर्णरजोभिर्भूषयेत् पंचवर्णरजां
सि तद्व्रीह्याद्यचूर्णं पीतरजः तंडुलचूर्णं शुक्लं कुसुंभं रक्तम
चूर्णं रक्तं दग्धतंडुलचूर्णं कृष्णं विल्वपत्रचूर्णं श्याममिति
रजोविन्यासक्रमो गताः सर्वे रेखाः शुक्लरजसा पंका
कुलान्मध्यविस्ताररचिताः कार्याः पीतरजसा कमलकर्णि
काकेसराणि च समापूर्य शुक्लरजसा दलानि संपूर्य श्या
मरजसा दलसंधीनापूरयेत् अथवा कर्णिकां पीतेन
केसरान्पीतरक्ताभ्यां दलानि रक्तेन दलसंधीन् कृष्णरज
सा संपूर्य पीतेन कृष्णेन वा पीठगर्भमापूर्य पीठपादान्
कोणानापूर्य पीठगात्राणि शुभ्ररजसापूर्य वीथीचतुष्पथक
ल्पवल्लीः कोरकपुष्पपल्लवफलमंडितानानावर्णरजो
भिरापूर्य शुभ्रेण रजसा द्वारचतुष्कमापूर्य रक्तवर्णेन द्वा
रशोभाः पीतेनोपशोभाः कृष्णेन कोणानि चापूर्य तद्बही
रेखात्रयमेकैककोष्ठान्तराले शुक्लरक्तकृष्णरजोभिः ऊ
पीठादि सर्वतोभद्रमंडलं विधाय वेदीपार्श्वमादीपान्यमा

वि
णी
२२२

248

लवक्ष्यमाणविधिना पूजाद्रव्याण्यासाद्य नैवेद्यानि
संस्कृत्य छत्रचामरदर्पणव्यजनादिकं च यथा
स्थानं निधाय गुर्वादिवन्दनपूर्वकं करशुद्धिं तालत्र
यदिग्बन्धनाग्निप्राकारत्रयभूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठाम
तृकान्यासयोगपीठन्यासमूलमंत्रन्यासांश्च विधाय
गुरुविरचनोक्तदेवताध्यानमानसपूजां तेन वेष्टे
वमूलमंत्रजपं तत्समर्पणं शंखस्थापनात्मपूजान्ते।
हृदवनमूलमंत्रजपं तत्समर्पणानि विधाय सर्वतोभ
द्रमंडलाय नमः इति मंडले गंधादिपंचोपचारैः संपू
ज्य तच्छन्नेन गोमयेन तत्र वक्ष्यमाणविधिना पीठपूजां वि
धाय तत्कर्णिकां शालिभिरापूर्य तंडुलान्पूर्वैः सम।
विंशाभिः कुशैः कोकुशाग्रविरचितवलयमिकल
वं च निधाय तत्र वक्ष्यमाणविधिना शालिपुंजोपरि
वह्निमण्डले वह्निकलाश्च संपूज्य तत्र स्वर्णादिनिर्मि
तं निर्व्रणं कलशं सूत्रवेष्टितं सर्वांगं चन्दनागरुकर्पू
रधूपधूपितं ॐ भ प्रणवमुच्चरन्संस्थाप्य तत्र पुष्परा
गनीलवैडूर्यविद्रुममौक्तिकमरकतवज्रगोमेद
पद्मरागाख्यानि नवरत्नानि सप्तवर्णानि निक्षिप्य
कुम्भस्योपरि गन्धाक्षतनारिकेलान्वितपात्रकलत्तणां।
कूर्चं निधाय तत्र जलं तेन मातृविलोममातृकाले
मूलमंत्रं त्रिर्जपन् आत्मनः ॐ भस्य योगपीठस्य
चैकं भावयन् वक्ष्यमाणपंचाशत्तैरोषधिका।
यैरष्टयोरस्वरललनवरकाद्यैः कर्पूरचन्दनक
स्तूरीकुंकुमवासितैस्तीर्थजलैः ॥

वीं अं भमा हं ऐं स्वपुरतो वक्ष्यमाणविधिना शंखं संस्थाप्य अं
मण्डलेन जल सजातीयजलेनापूर्य नवरत्नाष्टकं विलो
मेन च वक्ष्यमाणवह्निकलाः सूर्यकलाः सोमकलाश्चावा
ह्य नासांहपयकस्पकाणप्रतिष्ठां विधाय संपूज्य प्रणवांसे
कपेवाशानकलावक्ष्यमाणकलामातृकान्यासोक्ताः संपूज्य
नरमयममकाराद्बलणेत्यमाः कचवर्गाक्षाः सृष्ट्यादि
दशकलाः समावाह्य हंसः शुचिषदित्यशावामदेवऋषि
र्जगती श्वरः सर्वादिवनेति सृष्ट्यादीन्सर्वांगे हंसः शुचिष
द्वसुरन्तरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् नृषद्वरसद्
ऋतसद्व्योमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहदिति मंत्र
श्वाग्येबलणेन नम इति संपूज्य पूर्वोक्तप्राणप्रतिष्ठां मेवेण
ममय दश्यानेसृष्ट्यादीनां मिनिपदे रत्नासृष्ट्यादीनां प्राण
प्रतिष्ठां विधाय ब्रकेसृष्ट्ये नम इत्यादि दशकलाः संपूज्य उ
काराद्विसोरुत्यमाः टतवर्गाद्याजरादिदशकलाः समावा
ह्य ॐ प्रतद्विष्णुस्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा इति
पठित्वा विष्णवे नम इति संपूज्य प्राग्वज्जरादिदशकलानां
प्राणप्रतिष्ठां विधाय जरादिदशकलाः संपूज्य मकाराद्बुर
रुत्यमाः पयवर्गान्यास्तीक्ष्णादिदशकलाः समावाह्य ॐ त्र्यंब
कमिति मंत्रस्य वसिष्ठऋषिरनुष्टुप्छन्दः त्र्यंबकरुद्रो देव
ता इति सृष्ट्यादिके न्यस्त्वा ॐ त्र्यंबकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टि
वर्धनं उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् इति
पठित्वा रुद्राय नम इति संपूज्य तासां प्राणप्रतिष्ठां विधाय
ॐ पीतां नीताये नम इति संपूज्य ममयाद्विन्दोरुत्यमाः षकारा

वि
ली
२३३

249

रितकारान्ताः पंचवर्णोत्थाः पीतादिपंचकलाआवाह्यम
ध्यादिस्मरणाप्रवृत्तेणायशीमुख्यायं ईश्वरायनमः इतिसंपू
ज्यतासंप्राणप्रतिष्ठांविधायगोषपीतायैनमः इमादिपंच
कलाः संपूज्यततोनादोत्थाः सदाशिवाउत्पन्नाः स्वरजानिवृ
त्याद्याः षोडशकलाः समावाह्य विश्वयोनिंकलशयानिति।
मेत्रस्यत्वष्टागर्भकर्तात्मऋषिरनुष्टुप्छन्दः विश्वदेवतेतिस्म
त्वादिकंस्मृत्वा ॐविश्वयोनिंकलशंपतत्वष्टारूपाणिपिं
शतु आसिंचतप्रजापतिर्धातागर्भंदधातुते इतिपा
ठित्वासदाशिवायनमः इतिसंपूज्यतासंप्राणप्रतिष्ठां
विधाय ॐनिवृत्त्यैनमः इत्यादिषोडशकलाः संपूज्याः
इत्थंचतत्वाख्यातिदेवताः संविसंपूज्यसकलकलामयंपश्ये
त्तेनलेमूलमंत्रेणॐभेसंपाद्यततोश्वत्थपनसाम्रपल्लवा
निरत्नवारुणीनीलतनपासंवेष्ट्यकलशंहत्वाविधायकलशो
निधायततश्चतुरपात्रिकलशमस्तनातीयत्नेकुलहस्तेनारिकेल
फलाक्षकलसस्तफलंउत्थापावेसप्ताप्यपद्ववस्त्रयुगेन
वंसंवेष्ट्यपदिनैवेद्यप्रदानं ॐभक्ष्यापनेविधायपूर्वादि
तोरणसमीपेप्राणॐमेलेपष्टदलकमलेषुवावालि
पुनोपरिप्राणॐविधिनाप्रतिहारमेकंसप्राप्त
यपूर्वादिगालॐभष्मवेदीनोक्तनो यथापाश्वि
वाकातिप्रतेतविद्वेशोचसंपूज्यतद्वाराग्रयादिको
णाचतपूपॐभान्सप्याण्याश्रयॐभमस्ततेनन्यस्यु।
मेघं वायव्यांमिट्टान्यमीशानेपगलेचसंपूज्यपुनः पूर्वा
ॐभषिल्लादिलोकपालानावाह्यवेदाक्ततन्मंत्रेणसं
ज्यपुनः पूर्वांपश्चिमॐभानुहितेरावतपुरमीकेनाम

ग्रहदानं नैवेद्यं दत्त्वा सार्वभौमे समग्रनीकेवल पूजयेदिति वि
गतानां संस्कृत्य पूर्वं गृहरूवें यागवास्तु मने संपूर्णवेशपस्वे
ष्टमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा तत्समंत्रस्य ऋष्यादिकरष
डंगन्यासपूर्वकं सकलन्यासजालं विधाय देवतां ध्याना
मानसोपचारैः प्रधानकुंभे वक्ष्यमाणप्रकारेण मूर्तिंप
रिकल्प्य तत्रेष्टदेवतामावाह्य वक्ष्यमाणप्रकारेण षोड
शोपचारैः सांगावरणं तत्तत्कल्पोक्तविधिना संपूज्याव।
पाहस्तभागे हस्तमात्रायामविस्तारं संशुद्ध्य पंचमाषैर्ब
लकाभिः समचतुरश्रं स्थंडिलं कृत्वा वक्ष्यमाणानि संहोम
शोक्तविधिना वह्निं संस्थाप्य वरुणं प्रपूजितां तत्र देवतामावा
ह्य संपूज्याग्निमुखे होमोक्तविधिना आज्येनैतेन वक्तहव्यगु
नैर्देवं संपूज्य कुंभस्थमूर्तौ समर्पयेत्पश्चाद्वह्निं संपूज्य वि
सृज्य वक्ष्यमाणविधिना सर्वभूतबलिं तत्तत्कल्पोक्तबलि
दानं च विधाय देवं तत्पोनरापोशनादिनीराजनान्तं नि
यमेनोक्तविधिना विधाय प्राणायामत्रयं ऋष्यादिकरषडं
गन्यासपूर्वकं मूलमंत्रमष्टोत्तरसहस्रं जपित्वा देवाय वर
मानार्जनं समर्प्य पूर्वमेव उपदेशानकोणे स्थापितवि
करं शंखेनोपरि सवर्णागर्भे वस्त्रपूर्णमवेष्टितं जलपूरितं
कवकं कविन्यस्य तत्र तद्देवतां संपूज्य पाद्यवामकरयो
रवक्षा विरकधारिणी बीरतूर्णपाश्रिमाभिमुखीध्याना
रिषन् गन्धादिभिर्बोपचारैः संपूज्य तमस्तत्पदेन करकं
करामध्यादुपन्यस्य शनपात्पते प्रदक्षिणं भ्रमन् करकं।
वनस्थानेन विवेश्यायथैव वर्धापायात्रमेण ग्रनलाम संदेवतां प
उपचारैः संपूज्य ततः प्राकारे ते शुद्धं डेषिदिग्दानं पोमेध

गतावार्पयेत् ॐ ह्रूं गुरुरश्मिस्थापनं कुर्यात् तत्रादौ ॐ ह्रूं गोमये
नोपलिप्य ॐ ह्रूं समीपे निम्य शोलोक्तविधिना स्नानमनसालो
पंसंस्कृत्य तत्रो नूसुतवः प्राङ्मुखो वोपविश्य मूलमंत्रेण
प्राणायामषडंगादिकं रक्षेत् गन्धासनाविन्यस्य देवं ध्यात्वा मा
नसोपचारैः संपूज्य मूलेन यथाशक्ति जपित्वा तं पंचमुद्रां
श्रीगुरुरश्मिस्थापनं कुर्यात् तत्रादौ ॐ ह्रूं मूलमंत्रे
णावीक्षणं मंत्रेणाभ्युक्षणं शिवकरेणो स्तिः समाप्य कवचे
नाभ्युक्षणं ॐ ह्रूं मध्ये दिक्षु विदिक्षु तानास्त्रमंत्रेण नामंदमङ्ग
ष्ठानामिकाभ्यां सुवर्णमवाहिताकाष्ठमन्त्रेण शुद्धमाल्ये
पाताननमाहृत्य मंत्रेण समीकृत्य कवचमंत्रेण जले
नाभिमन्त्र्य मंत्रेण काष्ठाहिनाकृत्य पित्वा हृत्यो कृत्य कव
चमंत्रेण ॐ ह्रूं ॐ ह्रूं समाप्य कवचेन वर्गोमयादिः संलि
प्य कवचेन वाग्भिरामसूत्रेण मृदादिशाकलाहृत्य सं
विन्यकवचेनैवमंत्रेण त्रयंपादित्रिगुणीकृत्य सूत्रेण
तिमंत्रेण वेष्टिः संवत्सराग्रसकृत्य पयपत्रदानं
तेन सरस्वायामनादिरीपालेन रूपवारैः प्रथम वलन
दितनन्कुशमनामचतुर्थीनमान्ते नमः सृज्य नत्वैवन
भिमंत्र्य मंत्रेणान्नलानयपत्रयोवसंपूज्य मूलमंत्रेणाङ्गं ह्रूं देवगु
रुदक्षिणवामरूपेणाप्रकृशः ॐ ह्रूं स्वपवतांहितवाह्निमाला
नामममपचनछायामागावनस्पृयपारिकल्पकवचमंत्रेणा
नार्थैः ॐ ह्रूं समंत्राभिमंत्रितेः ॐ ह्रूं भिनिरगणांसर्वेमाक्षा
न् गुरुपादेनैकार्धास्थिते गुरुहादेशसंस्कारायाकुर्यात् प्रथम
प्रथमाटैनेष्टानर्भिरेवसंस्कारैः ॐ ह्रूं संस्कृत्य तत्रहस्ते
हृमंत्रेणावादाहितगामयोनतेगुराणाग्राः पाश्चिममय

इति तिस्रो रेखाः कुशमूलेन विलिख्य प्रणवेनाभ्यु
क्ष्य प्रागग्रास्तिस्रो रेखास्तद्दक्षिणरेखायां विष्णवे नमः मध्यरे
खायां रुद्राय नमः उत्तरस्यामिन्द्राय नमः उदगग्रास्तिस्रो रेखा
स्तु पश्चिमायां ब्रह्मणे नमः मध्यमायां ब्रह्मणे नमः पूर्वरे
खायां सोमाय नमः इति संपूज्य तत्र वक्ष्यमाणयोगपीठपू
जाक्रमेण मण्डूकादिपरमात्मान्तयोगपीठं संपूज्य तत्र पद्म
केसरेषु स्वाग्रादि प्रादक्षिण्येन मध्यान्ते गं जयायै नमः प
वें विजयायै नमः अपराजितायै नित्यायै विलासिन्यै दो
ग्ध्रे अघोरायै मंगलायै नम इति संपूज्य ह्रीं सर्वशक्तिकम
लासनाय नम इति मध्ये पुष्पाञ्जलिं निक्षिप्य तत्र भुवनेश्वरीं
तन्मन्त्रेणावाह्य आवाहनादिपरमीकरणान्तं तत्र तु
रूपा विधायासनादिषोडशोपचारैरभ्यर्च्य तत्र श्रीशिवर्ण
लां मूलमन्त्रेणानयैव संपूज्य देवीमग्रस्थानां देवं वक्का
मोन्मनेचविधिविंमस्वर्णादिपारेस्मा रवेचूतनेन स्पं
कोनादिभवमरणिमवेश्मादिपटहाद्यांश्च मस्वमन्त्रेण
पात्रे कनाकवचमन्त्रेण सन्नालीयेन पात्रान्तरे विधाय क
व्यपाद्यवासिमावासमानीयेन शुक्तादायास्वमन्त्रेण
कंमेगारेनन्मध्यान्त्रमादांशैनैः स्वकोणपूर्विमस्मदे
वांशं मूलेन प्रवनः संप्राप्य मूलेन वीक्षास्त्रेण प्रोक्ष्यास्त्रे
ण केशोः संनामकवचेनाभ्युक्ष्य तत्र स्वमूलाधारस्थवह्नि
मण्डलगतपरमात्मस्वरूपाग्निषोमात्मकलादिन्दोः स
कामशाहंहिमाणिपूरगतजाठरानलेन मरस्य भूसामा
वैरणावह्नमामाप्रदायनानिक्षाप्य शमितिवह्निवीनम्
स्वरवनपरनःपात्रेणेनवह्निवह्निवेनमंसपान्य गेरमं

वि
रो
२३१

वैरवपार्थिववह्नीनामैकं विभावयन् यथावेनाभिमं
मववमितये तुमद्र्यास्तनोक्रमात्वमेयेणासंरक्षकवंवे
नावयुणकोशेरवहृयनमश्तिगन्धादिभिः संपूज्यनाउ
ध्यामवनीगनस्तस्यायेकराध्यामाहायकेशपवित्रिः म
हातिणीपरिभ्राम्यदेवायायोनोशिववीजमिति ध्यायन् सं
भिमुखंकेरमध्येयणावमुद्रस्वलमाग्रेनितिष्ठमेमुवंनेवि
पायदेवदेव्योरावमनेदत्वाशेविबिमिगलहृनहनयवप
वटहवहसर्वसाजापयस्वाहेतिमंत्रमुखरन् मुखेना
हृत्कमध्ये शरांग्रिमनालकाष्टैः फट्कमध्यकृतोजलि
लिहन शेषुग्निमालितवन्देजानवेदंजनाशनम् सव
णावर्णासमलेससिद्दसर्वलोमुखाविमितिमालन्तमग्रिम
णाम्यवस्यमाणावह्निमंत्रेणाप्राणायामत्रयंकृत्वाशिव
सिमयुगारुषयेनमः मुखेगायत्रीछन्दसेनमः हृदय
येदेवतायेनमः गुह्ये रंबीजायनमः पादयोः स्वाहा
शक्तयेनमः शतिविन्यस्यदीक्षाकर्महोमेविनियोगः हृति
कृतोजलिवदेन्नलिंकेस्वाहिरण्याये शंस क्षं वर्णकाय
नमः शिरसिसुवर्णायैनमः मुखेस्वसुकृष्णायैनमः नासि
कायांसुप्रभायैनमः नेत्रयोः स्वरक्तायै श्रुतिरक्ता
येनमः सर्वांगेसुवर्णरूपायैनमः इतिसमनिष्कः वि
ज्यम् शेमरस्यांविषहृदयायनमः स्वास्तिक्ष्णांयायाशि
रसेस्वाहा शतिपूजकायायशिखायेवषट् धूमव्यापिने
कवचायहुंफट् समनिस्सायनेत्रत्रयायवौषट् यतुर्धं
तायफट् शतिषडंगान्यविन्यस्य शिरसिपूर्वायेनानं
दमनेनमः वामांसेपूर्वगायेमनिस्सायनमः वामपार्श्वे

ग्नये देवसुखाय नमः इतिविमृश्य वह्निरूपेणात्मानं ध्या
नामसमनिह्वामुशंपुटरूपं ॐ रस्योनरभागे कुशास्त्रे रस
त्तवौ श्रोत्रणीपात्रे ग्राज्यस्थालीचरुस्थालीपरिधिग्र।
धेसमिधेःघात्मकंमिथलूनंमूलसाग्रकुशमुष्टिरितिया।
राणपधोमुखानिसंस्थाप्याप्याम्यापिरथावननादेवबलिख्या
गाणोपयुष्यादिस्सनाइयाणिवयथायथेसंस्थाप्याधोमुखं
निस्तकुसूवादीनिसपवित्राधोमुखहस्तसेकरूपावेन।
णपूर्वकमुमानीकुमयणीनापात्रेपूर्णात्मस्तपरतः ॐ
शास्त्रेणनिधायपुष्टुजलेरापूर्योनवगंधानुलोमिः त्रिध
पादेशमात्रंसाग्रंकुशद्वयंमध्येत्रत्यंगुष्ठिष्ठनजलाग्रे
नराग्रेपावित्रेनिधायकरद्वयानामिकांगुष्ठाभ्यांपवित्रे
मूलाग्रेविधृत्यास्वमेवसुस्वरनृपवित्रमध्येनजलंपात्रा
हाहिस्विवारभ्रमोनिहितपदिस्मस्मवनेविधायतनमध्याकं
विसूतेनिवेष्यनम्याकरासामलकेसुहूमकु ॐ रस्यानर
भागेकुशास्त्रेणनिधायतदुपरिप्रागग्रान्भौनिक्षिप्यतर
निप्रणीतानापात्रेसंस्थाप्यप्रोक्षणीपात्रेप्रणीतास्थुदजलेन
र्वसन्नमध्यप्रणीतापात्रेजलपात्रेनरेशाहून्यकिंचिदत्वा
नेनजलेनमूलमंत्रेणसर्वाणिपात्राणिहोमद्रव्याणिप्र
नाद्रव्याणिचप्रोक्ष्ययेदिशानिद्वारामादत्तेविधायप्रोक्षणी।
पानलेनाग्निंपरितोविध्याग्नर्भेस्तर्भिर्दर्भैः प्राचीदिशमा
रध्याद्यमनराग्रैःशानादीनिसंस्थाप्यतंपरिस्तीर्यपुनर्द
स्तिरणस्यापागग्रैः पूर्वपरिस्तरणमूलमध्येराब्जादपन
पुनः पश्चिमायामनराग्रेर्दक्षिणापरिस्तरणमूलंमूले
नाब्जादपन पुनरुत्तरस्यामप्याग्रैः पश्चिमपरिस्तरणाग्रं

वि
ली
२२९

232

परिस्तरणाग्रमग्रेणाववपरिस्तीर्य्य परिधित्रयमारोपय सर्वतः
स्थूलं पश्चिमे अतराग्रं ततः कनिष्ठं दक्षिणे स्थूलं वाग्रं पश्चिम।
परिधेर्मूलं परिमूलं यथा भवति तथा उत्तरस्तनेपि कनि
ष्ठमुत्तरस्यां स्थूलं वाग्रं पश्चिमपरिधेरग्रे परिमूलमिति। अं
गुष्ठमध्यमे खलापरि परिधित्रये निक्षिपेत्। श्रुवपश्चि
मे मेखलापान परिस्तरणोपरि विस्थापने यानि नालोद्
मेखलयोरंतराले कार्य्यमिति। पश्चिमपरिधौः ॐ ब्रह्म
णे नमः। दक्षिणपरिधौ ॐ विष्णवे नमः। उत्तरपरिधौः ॐ
रुद्राय नमः। इति संपूज्येष्टदेवतां हृदि नेत्राञ्जलिमा
द्धृत्यः ॐ इन्द्र दक्षिणे भागे कुशासने समुपवेशयाः सुक
गोत्रः सुकशर्माहमस्य कर्मवेदांतगताः सुकशाखाध्या।
यिनं सुकशर्माणं ममेष्टहोतारं गृह्णतु होमकर्मणि कृ
ताकृतावेक्षणाय ब्रह्मत्वेन त्वां वृणे इति वृत्वा लंकारादि
भिः पूजयेत् ततोग्नेः पादादिभिः संपूज्य प्रणामावेक्षणाव
ष्टकं वा संपूज्य वह्निं मंत्रेणाज्यपात्राचमनीयमधुपर्कं
पात्राणि संस्थाप्य सत्कारं ॐ इमध्येषु हृत्कोणागर्भितक
र्णिकं समकेसरं चतुर्द्वारप्रकं चतुरस्रवयवेष्टितमष्टदलं
कमलं वह्नेः धूम्रार्चिषे ऊष्मायै ज्वलिन्यै नीलायैः विस्फु
लिङ्गिन्यै हव्यवाहायै ज्वालिन्यै नमः इति मध्ये तेन वचन शाण्डि
मेषस्थ रमे वेशक्तिकमलासनाय नमः इति समस्तपीठं
पूज्य तन्मध्ये वह्निं करैर्वरस्वस्तिकशक्त्यभीतीर्दधानं स
नयनं त्रिनेत्रं सिन्दूरवर्णं तपनीयभूषं वह्निं जटाभूषित
मौलिमीडे इति ध्यात्वा आवाहनादिमुद्राः प्रदर्श्य ॐ वैश्वान
जातवेद इहावह सर्वकर्माणि साधय स्वाहा ।।

अग्रयेनमः अस्त्राग्निरिति पुष्पांजलिना संपूज्य पुनर्वह्निमंत्र
पुष्पाणां अग्नये पवनलासेनेनमः पवमग्नयेपवते अग्रये स्वाहा
पवनेपायनमः पवनेग्राचमनीयं तथा पवतेमधुप
र्कः तथाः पवनेपुनराचमनीयं तथा पवनेस्नानेनमः
इति पुष्पस्त्ररणाम्बरवस्त्रमूर्द्धादिसर्वांगोदेशेनमेखलयाव
हिः पाद्यानदेः धूपाद्यादिहस्ताग्नीतात् वह्निलदंगभावनीय
मेकल्य पुनराचमनीयं दत्वा वह्नावेववस्त्रं दत्वा पुनर्वह्नेः
राचमनीयं दत्वा यज्ञोपवीतं निवेद्य वह्नेः पुनराचमनी
यंदत्वा गंधपुष्पंवह्नौ पवित्रिं वदयेदिति वह्निमंत्रेणास
नादिपुष्पांतानुपचारानुपवर्ण्य वह्निमुखे देवाग्रादिको
णमारभ्य मध्यांते स्वाहिरण्याय नमः ॐ कनकाय नमः ॐ
रक्ताय नमः ॐ कृष्णाय नमः ॐ सुप्रभाय नमः ॐ सुअतिरक्ता
य नमः ॐ बहुरूपाय नमः इति संपूज्याष्टदलकमलेषु
अग्नीशासुरवायव्यदेवताग्रग्नजनदारिकर्तदिक्षुः ॐ सह
स्रार्चिषे हृदयाय नमः ॐ स्वस्तिपूर्णाय शिरसे नमः ॐ
उत्तिष्ठपुरुषाय शिखायै नमः ॐ धूमव्यापिने कवचाय
नमः सप्तजिह्वाय नेत्रत्रयाय नमः ॐ धनुर्धराय अस्त्राय न
मः इति षडंगानि संपूज्याष्टदलेषु देवाग्रादिप्रादक्षिण्ये
नमः ॐ अग्नये जातवेदसे नमः पवमग्नये सप्तजिह्वाय अ
ग्नये हव्यवाहनाय अग्नये अश्वोदरजाय अग्नये वैश्वानराय
अग्नये कौमारतेजसे अग्नये विश्वमुखाय अग्नये देवमु
खाय इति मादालित्पेनाष्टमूर्तीः संपूज्य नद्वहिस्थनरते
ंहादीन्स्वाधूपान्संपूज्य पुनर्वह्निमंत्रेणवह्निंसंपूज्य धूप
दीपादिदत्वा नैवेद्यपुनस्तस्मागोप्रातिप्य पुनराचमनी

वि
गो
२३०
253

पेदत्वाननः स्त्रुकस्त्रैवोग्रोवावधोमुखोवग्रोसंताप्य नपो
रेग्रकुशाग्रैर्मध्यमध्यैर्मूलैर्मूलैरिति त्रिः संमृज्याग्रोग्रहि
ण्यस्त्रुक्स्रुवौ स्वदक्षिणभागे कुशास्तरेनिधाय शृंभस्था
लीमादाय शृतत्वमेवेण शस्राला स्वपुरतः कुशास्तरेनिधा
य नदर्भपुनरग्रेपादेशमात्रे मध्येश्चलग्रपिपुनेकृहृय।
रूपपवित्रेनिधायापाज्ञातरस्य शुद्धे गोहृते दर्भेपादिद्रा
णारहितेवीतलणादिवनः संस्कारैः संस्कृतनेवमितिपेन्रु
द्रुयास्सनीकृतेमूलेनाद्रपाभिमंचितामाज्यस्थाल्यांनि
ध्यांगादेगारानवत्समेखयावहिर्भूमौवापंक्तिकोशोनि
क्षिप्यतेषामाज्यस्थालींहृत्सेवणानिधायकुशद्वयंप्रज्वाल्यहृ
न्मेवेणाज्येनिक्षिप्य शेषमग्नौनिधायपुनर्दर्भद्वयंप्रज्वा
ल्य कवचमेवेणाज्यस्थालीमभितः परिभ्राम्य दग्धशेषम
ग्नौनिक्षिप्यपुनः कुशान्प्रज्वाल्य हृन्मेवेणाज्यंप्रदर्श्य दग्ध
शेषमग्नौनिक्षिप्याज्यस्थालीं मुद्रहृत्सप्रादक्षिण्येन कुशोप
रितोद्धामयन् शृतनीयस्वपुरतः कुशास्तरेनिधायवायव्यं
नेगारान्कुण्डमध्येनिक्षिप्य शृतः संस्कृतस्याज्यस्यानामिका
ङ्गुष्ठाभ्यांकल्लपेनपवित्रेमूलाग्रेधृत्वामंत्रमुच्चरन् पवि
त्रमध्येनहृतं तसृत्यपहृन्मेवमुच्चरन् तद्वेव पवित्रमध्येन
स्वाभिमुखंविहृतेति त्रिः संप्लाव्य तत्पवित्रमाज्यस्थाल्यांमागग्रं।
मध्येनिक्षिप्यभागद्वयं कृत्वा दक्षिणभागे शुक्लपक्षं वामभा
गेकृष्णपक्षंपरिकल्प्यपुनस्तत्रैव वामभागे इडां दक्षिणभागे
पिंगलां मध्ये सुषुम्णामितिनाडीत्रयं संचिंत्य स्रुवेण दक्षि।
णभागे शुक्लपक्षं वामभागे कृष्णपक्षं परिकल्प्यपुनस्तत्रैववा
मभागे इडां दक्षिणभागे पिंगलां मध्ये सुषुम्णामितिनाडी।

र्यं संविभज्य स्रुवेण दक्षिणभागात् हृत्वा स्रुवेणाज्यमादायाग्न
ये स्वाहेति वह्नेर्दक्षिणे हुत्वा अग्नय इदं न मम इति उद्देश
त्यागं विधाय पुनर्हृदसे स्रुवेण वाममध्यभागादाज्यं गृहीत्वा सो
माय स्वाहेति वह्नेर्वामने हुत्वा सोमायेदं न मम इति उद्दे
शत्यागं विधाय पुनर्हृदये स्रुवेण मध्यादाज्यं गृहीत्वा ॐ
अग्नीषोमाभ्यां स्वाहेति वह्नेर्ललाटलोचने हुत्वा इदं अग्नी
षोमाभ्यां न मम इत्युद्देशत्यागं कृत्वा पुनर्दक्षिणभागादा
ज्यं गृहीत्वा अग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति वह्नेर्वक्त्रे हुत्वा अग्नये
स्विष्टकृते न मम इत्युद्देशत्यागं विधाय ॐ भूः स्वाहा ॐ अ
ग्नय इदं न मम ॐ भुवः स्वाहा वायव इदं न मम ॐ स्वः स्वाहा
सूर्यायेदं न मम ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा प्रजापतय इदं न मम
ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि सा
धय स्वाहेति वह्नौ स्रुवेण वारत्रयं हुत्वा अग्नय इदं न ममेत्यु
द्देशत्यागं कृत्वा ॐ अग्नये गर्भाधानं संपादयामि स्वाहा प
ञ्चसवने सीमन्तोन्नयने इति प्रतिकर्माज्याहुत्यष्टकं हुत्वा
वागीश्वराज्जातं वह्निं प्रागुक्तरूपं ध्यायन् अग्नये जातकर्म
ण्यष्टावाज्याहुतीर्हुत्वा वह्नेर्नालच्छेदनं कृत्वा सूतकं संशोध्य
वह्नेर्नामकरणाय समष्टाज्याहुतीर्हुत्वा शिवाग्निरिति नाम
नाम कृत्वा ॐ वह्नेरुपनिष्क्रमणाय स अग्नेरन्नप्राशनाय स अग्नेश्चौ
लाय स अग्नेरुपनयनाय स अग्नेर्महानाम्न्याय स अग्नेर्महाव्रताय स
अग्नेरुपनिषदे अग्नेर्गोदानाय स अग्नेः समावर्तनाय स अग्नेरु
द्वाहाय स इति प्रतिकर्माष्टाष्टाज्याहुतीर्हुत्वा वह्नेर्गर्भाधानादिक्र
ियान्संस्कारान् विधाय वह्नेः पितरौ देवदेवौ भगवन्तावा वि
सृज्य मलात्रेष हुतसामान्यकाः पञ्चसमिधयन्सो यकरे वा

वि
तं
२२१

254

नलिनावह्नौसमर्थं ॐ स्रूं हिरण्याये स्वाहा एवं धूंक
नकाये धूंकृष्णाये लृं सुभद्राये मं अतिरक्ताये धूंब
हुरूपाये ॐ सहस्रार्चिषं हृदयाय स्वाहा एवं स्वलित
लाय शिरसे ॐ निष्प्रक्लृप्ताय शिखाये धूमव्यापिने
कवचाय समनिद्धाय नेत्रत्रयाय मन्त्रर्हशयास्त्राय
अग्रयमानवेद स्वाहा एवं अग्रये समनिद्धाय अग्र
हव्यवाहनाय अग्रेअग्रघोररजाय अग्रये वैश्वानराय
अग्रये कौमारतेजसे अग्रये विश्वमुखाय अग्रये देव
मुखाय ॐ तनिद्धाग्मूर्तिमेधरके कामाङ्गनिदेवा
ॐ लृंशाय स्वाहा रंदम्रग्रये यमानिऋतेय वरुणाय
वायवे कुवेराय ईशानाय ब्रह्मणे अनन्ताय वज्राय श
क्तये दंडाय खड्गाय पाशाय अंकुशाय गदाय शूलाय
पद्माय चक्राय एवं ततनामाभिरेके कामाङ्गनिदेवा
सर्वत्र ततनामोदेशमार्गकृष्णोन ततः स्त्रुवेणाज्यमाद्
यव्रतवरानितिष्यापोमरंविस्रवाम्रुरवनिधायोस्या पञ्च
गुरुवाद्दमेजमन्त्राणस्वाहास्थानेवोवहिरग्नौतिष्टन्त
चाहुतोपवित्र ॐ स्वाहा ॐ श्रीं स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं स्वाहा
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं
क्लीं ग्लौं गं स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये
स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरव
रद स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं ग
णपतये वरवरद सर्वज
नं मे स्वाहा ॐ ॥

॥

गं श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमा
नय स्वाहा इति दशार्णविभक्तेन महागणपतिमंत्रेण द
शकृत्वोऽर्चा । गं श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरवरद सर्व
जनं मे वशमानय स्वाहेति समस्तमूलमंत्रेणावतरेत्
आग्नेयादीन्तीर्थं कुर्यात् इत्यभिषेचनविधिः इत्थमग्निसं
पनं विधाय ततस्ताम्रादिपात्रमस्त्रमंत्रेण प्रक्षाल्य तत्र
मूलमंत्रेणाभिमंत्रितान् सक्तुलाजान् वदश प्रसृति ।
मितान् त्रिः प्रक्षालितान् अस्त्रमंत्रेण परिनिक्षिप्य तत्र गाड
गं वा क्षिप्य यावत् तावन्मन्त्रं भवति तावन्निक्षिप्य प्रक्षालिते
नपात्रेण कवचमंत्रमनुच्चरन् तस्मात्पात्रात् दंने पिधाय स
तेऽनुगं वा पत्र वशाद् पर्णीपातिनि दामे इत्योन प्रदक्षिण ।
मूर्द्धमवदन मूलमंत्रं स्मरन् । प्रावृत्योग्रस्वस्तिपवि
त्रोत्पन्नेनासिन् मूलमंत्रेणास्य देवानि निक्षिप्य कवचमंत्रेण
तस्मात्र मवनाद्यास्त्रमंत्रेणाभिमंत्रितं कृशास्तरे वस्त्रे नि
क्षिप्य त्रिधा विभज्यैकं भागं देवाय कल्पयेत् निवेद्य मंत्र
यपदितः पूर्वं मंत्रं कृत्वा गणकमेण कृत्वा कृत्वा भाजनानि ।
निक्षिप्य धनपूर्णानि षट्मधरोपास्त्र निधाय कृत्वा समीपग
तास्ता सन्ने समनुपविश्य तत्र व स्वमार्गविधिना मूलमंत्रेण
सर्वादिपात्रस्थापनं विधाय कृत्वा मध्ये वह्निं संविधाय वक्र
विभाज्य तत्र व स्वमार्गविधिनामग्न्यकादिपीठमन्त्रं तस्य
संस्थाप्य तत्र देवतामावाह्य वस्त्रमार्गविधिना सांगं सावरणं
सर्वोपचारैः प्रपूजयेत् । पुनरग्न्यादि स्थानं निवेद्य कौक्कणं
पञ्चविंशत्याहुतीर्हुत्वा तत्र समारोपितदेवतानामेकां विभाव
यन् मूलेन नाभौ संस्थाप्य भिकां वस्त्रावरे हृत्वा नेत्रे नाभौ रंग

वि क्रि २२५

255

वरणादेवतानामैकैकामाहुतिंहुत्वा प्राङ्गिर्मितवरोत्सृष्टौ
यांशेनतथाविभक्तैकांशेनमूलेनपंचविंशतिमाहुतीराग्ने
यादिदिक्पङ्क्तेषुस्थापिताभिः प्रागुक्तविधिना॰ द्वादशसं
स्कारैः संस्कृतेषुशुक्रः सर्वेशदण्डिप्रमुहूर्त्तोमुहूर्त्तमितिपूर्वोक्ते
नमस्सर्वसर्वेश्वर्द्धिप्रागुक्तविधिनायज्ञाङ्गानामपायश्चित्ते
वनपरिस्तरणपरिषिञ्चनेपणाहुत्याहुतिभिः सम्यक् परितो
षसमिद्धेतास्मिन्नेकैवदेवतानिमयहुतोक्तविधिनादेवमा
गतोहुतोनेकपर्वाणैः सम्यक्तस्यवैकैकोकरणानांहीसं
धानोमावरणाहोमोनमूलमन्त्रेणापञ्चरुणाविभक्ताः नेनह
नमित्रापपायमेनपंचविंशतिमाभावसर्वेश्वरोजयः प्रयग्रु
रुः सर्वतोमहमहरेलसर्वत्रविदिवीष्णोचनयथामवादिर्यानि
स्थानेषुप्राग्यामयहुतौ प्राग्रेष्यामिश्रुत्वाहलोकर्द्दरति
हानेस्मेतकर्मापाश्रमेतलाहस्तिकौ वायवेयनरुनेरमक
रङ्कभावीशानेमीनेरतिविभक्तेषुराशिस्थानेषुराशिपि
नाथेभ्योग्रहेभ्योनन्तरेभ्यः करेणाभ्यस्तुहुत्वाशेषणापायसे
नवलिंदद्यात यथामेषवृश्चिकस्थानेयः कंखंगंघंङं मेषा
वृश्चिकराश्यधिपतयेमङ्गलायपंचगंपशुच्छलनवलिर्नमः
पवेव १ वृषभतुलाराश्यधिपतयेशुक्रायफेष नमः टे १ मिथुन
कन्याधिपतयेबुधायफेष नमः ये १ कर्क्काधिपतयेसोमायेषः
नमः श्रु १९ सिंहाधिपतयेसूर्याययेष नमः ते १ धनुर्मीनाधिप
तयेगुरवेफेष नमः पे १ मकरकुम्भाधिपतयेशनैश्चरायेषन
मः पुनः क्रमेणमेषादिस्थानेषुमेषराशिप्रभृतीनामधिपतीभ्यः
कालिकायान्तरदेवताभ्यो मेषराशिप्रभृतीनाधिपतीभ्यो
भ्यः पवनंपमादिप्रावनदेवताभ्योदिवानक्रमेणचतेभ्यः सर्वेभ्योभूते
पवेवव्रणराशिप्रभृतनकृतिकापादा
पर्याहि

गशिरोर्द्धेन तत्त्वेभ्यादि मिथुनराश्यंशाभूत मृगशिरोनरार्द्ध
द्राधनवंश्यपादं च यन तत्त्वेभ्यादि एवमग्रेपि मेषाद्भ्याः न
तोमीनमेषयोरेनरालेववकरणाचेष इत्यादि एवं वृषमि
थुनयोरेनरालेवालवाय मिथुनकर्कयोर्मध्येकोलवा
य सिंहकन्ययोर्मध्येतैतिलाय कन्यातुलयोर्मध्ये वणिजे
धनुर्मकरयोर्मध्ये विष्टये एवं गयात्तनधष्ठ्याघ्रतपायस
वलिनमः इति वलिंदद्यात अश्विन्यादि हस्तादिपतीनां
शिष्ट्यस्यापि वलिं दद्यात् तिसंप्रदायः ततो गुरुः क्रमा
स्थापदेवाधोनरायो शान्तादि नीराजनानन्तरं समापूर्णवि
धिना कृत्वा पूर्ण मूलमापयेत ततस्तत्रैव भागेशिष्या
सह गुरुः कुर्यात् स्वयमाचार्यो स्वाचार्यां प्राशिष्य पूर्व रंगमा
सयोन सकली कृत्वा यथा देशमाचेष्टोरूपा हृत्मं ये गाद्य
याभिमन्त्रितं दन्तकाष्ठं दद्यात् शिष्योपि तेन दन्तधावनं
विधायदन्तकाष्ठं यस्याग्रभूतः पतितं स्याच्छ्यो गुरोः सम्मी
पेगाछत ततो गुरुः शिष्यशिरस्याववधनेन मूलमंत्राभिमं
त्रितेन संरक्ष्य तेन मार्द्देवेयाक्रशाय्य रक्षां न स्यात् शय
नेक्रां यादिस्याधिवासः शुभमाक्रोन्ने विधिना धौम्नायादि
व्यान्नायदेवतानां दीनाध्यानन्नन्म्यचनेमस्तनदेवताभूत
नक्रमो रसोविभि विधेयः नवग्रह पूजानन्तरं गमाके वो
वेदिकर्मणां विधेय शान्तकोणे वेधाष्टपागेवानिसंप्रदाय
यववषट्कूट विधामयो शोषि नवक्रवासर्देविनिक्रमयो
क्रकमेषो वदीनामयोगक्रमः साधीपवलरागत्वेनात्म
मनाकथनात् षट्दर्शनीगमभूतमदानविधारीतानि
योनषट्दर्शनेषु शुग्रगानेनयेपमगाशुभिर्हिनालरौवै

वि
गं
२५.

256

वर्णिकस्तामपिकेशोमजपद्मजादयोपिविधेयाः गुरुणा
पितथैवसांगोपांगपूर्णार्हपरोपदेशः कार्य्यः पूर्णाभि
षेकविधिमथेतन्मकरणेवक्ष्यामः वैदिकदर्शनप्राथ
मेनयथोपदेशस्तत्रकृतिस्मृतकविधिनेवविशेषोवो
द्धव्योन्यत्सामान्यं अथवैदिकदर्शनदीक्षायाः आदौगणाधि
पद्मजादिमंत्रपूजाप्रयोगः तत्रादौगणेशपूजा यजमान
आसनोपसृप्यविश्यावमाणायामत्रयंकृत्वा कुशान्तना
हस्तेगृहीत्वासंकल्पंकुर्य्यात तद्यथा अद्येहमादि मासप
क्षाद्युल्लेखानंतरंकरिष्यमाणाश्वकदेवतामंत्रदीक्षांक
र्माणि भूमन्दर्शनयोगणपतिपूजनमहंकरिष्ये इति सं
कल्प्यावाहनादिषोडशोपचारैर्गणानांत्वेतिमंत्रेणगण
पतिंसंपूज्य वक्रतुंडः प्रार्थयेत वक्रतुंडमहाकायसू
र्यकोटिसमप्रभ अविघ्नंकुरुमेदेवसर्वकार्येषुसर्वदा
पूजासमृद्धिंतायात्रवाचयित्वाविसर्जयेत ततः पीठप्र
ततप्रेजेषुगौर्यादिषोडशमातृकाआवाहनसममातृका
स्थापनयेत नाम्ना गौरीपद्माशचीमेधासावित्रीविजयाज
या देवसेनास्वधास्वाहामातरोलोकमातरः धृतिःपुष्टि
स्तथातुष्टिरात्मनः कुलदेवताः ब्राह्मीमाहेश्वरीचैवकौमा
रीवैष्णवीतथा वाराहीचतथेन्द्राणीचामुण्डासप्तमातरः पूजा
प्रकारस्तुपंचोपचारकरणात्मपंचकल्पमात्रमुल्लेखपूर्वंविधपकृपा
तिलामाद्य अद्येहमादि करिष्यमाणमंत्रदीक्षांगत्वेन गौ
र्यादिषोडशमातृपूजनंचाहंकरिष्ये
इतिसंकल्प्यावाहनैः ओंभूर्भुवःस्वः गौरीहागच्छ इहतिष्ठ ॥
म स्वधागोलकं ... गौर्यै नमः

रदमासनमित्यादिरोम्यापदार्थानुत्समयेन सर्वाः प्रत्येक
शुनरसंस्थाः कुम्भाः पंचब्रह्मयागेऽपि यदान मार्तण्डगण
देवतानेनदायमन्त्रकेनामगृहीत्वा गोत्र्यंहिमयरतिवाका
श्रगयन्जपेत् पंचब्रह्मयागेऽपि ततः स्वावारतोवसोःपवि
त्रमसीति कुम्भलग्नाः पंचसमवाहनेनयागःकुर्यात्तत्र
सनमायिकोविद्वांसः ततःशान्तिपाठःततोयथाचारंहोहि
श्राद्धंसंकल्पपूर्वकंस्वशाखोक्तंकुर्यात् ततः पुण्याहवा
चने तद्यावनिकजातमेरलशमादि पुण्याहंभवंतोब्रुवं
त्विति योन्यास्वयमान्यावपेत् नेच पुण्याहमिति त्रिःप्रति
वचः ॐस्वस्तिभवंतोब्रुवन्त्विति त्रिःॐस्वस्तीति त्रिःप्रतिव
चने ॐऋद्धिंभवंतोब्रुवन्त्विति त्रिःॐऋध्यतामिति प्रतिव
चने ततोमेर्यादृह्मिः पश्चिमदेशोऽपलिमयजमानः प्रा
ङ्मुखउपविश्याचम्य प्राणानायम्याः पेदेत्यादि अमुकदे
वताप्रीत्यर्थंकर्मकर्तुमाचार्यत्वेनत्वांवरणमहंकरि
ष्येतिसंकल्प प्रावारवस्त्रदक्षुरवस्तुपवेश्यासितोवरणमर्च
इत्यमत्रकेपूर्वकंद्रव्यभरणाभिरामंकृत्वावहेनालिदीक्षा
दानेनमर्मगुरुर्भवतिप्रार्थ्यभवानीतितेनोक्तेःअमुकप
वराविनामकगोत्रममुकवेदान्तर्गतामुकशाखाध्यायि
नममुकशर्मणाममुकप्रवराविनामकमोत्रेः मुकश
र्माहंएभिर्गंधादिनपुष्पैताहूलहेमाभरणाङ्गुलीयक
वासोभिरमुकमंत्रदीक्षादानेगुरुत्वेनत्वांवृणे हृतोस्मी
तिसमवदेत् पूर्वकंपूर्वकंगायत्रीहोमाद्यंपकं आग्नेयादि
ग्नौनैऋत्यपश्चिमवायव्यसौम्येशानऊर्ध्वहोमार्थंसम
आसनगणान् नवग्रहानणान्हवण्यात् ततः पूर्वद्वारपालना

वि
सं
२५८।

र्घं ह्वोस्मरेव दिनो दक्षिणद्वारपालनार्घं ह्वो यन्तु वैदिनोप
श्चिमद्वा महाद्वारपालनार्घं ह्वो साममेगो उत्तरद्वारपालनार्घं
ह्वावाथर्वाणो एवमष्टो ऋग्यजुःसामाथर्वणपान् वरुणवाकं
भार्गवदेव एवं कलकाचार्य ब्रह्मणपान् प्रत्यद्वारपालका
न्सर्वदर्शनसाधारणाः ततः शुक्लांबरधरः शुक्लमा
ल्यानुलेपनः सपत्नीकः सशिष्यर्त्विक् आचार्य मंगल
घोषेनायमाणो संपूर्णकलशहस्तो भद्रंकर्णेभिरित्यादि
मंत्रघोषेण मंडपं प्रदक्षिणीकृत्य पश्चिमद्वारेण प्रवि
मंडपान् पश्चिमदेश उपविश्य आचम्य प्राणानायम्य देश
कालौ स्मृत्वा करिष्यमाणहोमादौ नागतयाः पगणोशु
नां मंडपदेवतास्थापनादि करिष्ये इति संकल्पः षोडशो
पचारैर्गणेशं प्रपूज्य गौरसर्षपान् सर्वतो मंडपान् विकि
रेत् तत्र मंत्रारतो भूताः पदत्र संश्रिते भूते स्थानमाश्रित्य स
र्वदा स्थानं त्यक्त्वा तु तत्सर्वं यत्रस्थं तत्र गच्छतु अपक्रामंत
भूतानि पिशाचाः सर्वतो दिशः सर्वेषामविरोधेन ब्रह्मक
र्म समारभे इति पंचगव्येन प्रोक्षेः सर्वत्र प्रोक्षयेत् पृथ्वी
त्वयेति आपो हि ष्ठेति स्मृत्वा ततः कृतांजलिः स्वस्त्ययनं
देवमिति मंत्रं हृदयं जपेत् ततः पूर्वस्यां दिशि मंडपद्वारे
हस्तमात्रं वर्तुलं वारुणमासम्यं वा महदनामकं स्वघोभनना
मकं वा शंखं वाकिते अग्निमीले पुरोहितमिति निधाय तस्मिं
मंत्रस्य वेदनार्चिचर्चितं कृत्वा राद्वराद्ध स्पातितत्र समसेत् तत्रैवं
कलशाः स्थाप्यः तत्र मंत्राः महीद्यौरिति भूमिं स्पृशन् प्राक्
धान्यः समसीमिति पर्वतेति ना आ कलशेति आजिघ्र कलशं
तेना कलशं निधाय इमं मे गंगेति जलेन आपूर्य गंधद्वारामिति

प्रोक्षयीरितिसर्वौषधीः प्रोक्षयपसमितिपवान् कां
शेकांशीदितिहर्वाः ग्रस्वस्थेनेतिपंचपल्लवाः स्योनापृथि
वीतिपंचरत्नाः याः फलिनीरितिफले महिरत्नानीतिप
चरत्नानि हिरण्यरूपमितिहिरण्यं युवासुवासाइतिव
स्त्रेण रक्तसूत्रेणाच मुखं वेष्टयेत् पूर्णादर्वीत्यपिधानमु
द्गाशरावेनिधाय तत्रपूर्वमावाह्यपूजयेत् ततोदक्षिणे
शेइंद्रवेरवायस्वमद्रं विकटंवाचकांकिनोरणं शेषेतोनेवते
निधायतनाम्नापूर्वंवत्संपूज्यवंदनादिवंबितक्रतासूर्य
मंगारकंचमसेत् ततःपूर्ववत् कलशंस्थापयित्वातत्रपूर्वं
मावाह्यपूजयेत् ततःपश्चिमेस्थानेमांइंद्रवेरवायस्वहोपेस्व
यभंपद्मांकिततोरणंशामोदेवीरितिनिधायनाम्नापूर्व
वत्संपूज्यवंदनादिवंबितंक्रत्वा शुक्रंबुधंचतत्रन्यसेतत्पू
र्ववत्कलशंनिधायवाकातिमावाह्यपूजयेत् ततउत्तरेवा
हमास्वस्थपालाशंवापूर्णांसक्तंसस्तभीमेवागदाकितंतो
रणमग्राप्याहीतिनिधायनाम्नासंपूज्यवंदनादिवंबि
तंक्रत्वासोमकेतशानींस्तत्रन्यसेत् ततःपूर्ववत्कलशंते
धायतत्रविघ्नेशमावाह्यपूजयेत् ततः ॐपद्मोरिमर्वाम
र्मसद्मायेरभिप्रतोवनुपरामेरणः संवोस्यमानोप्सरमा
गणोनरत्नाप्रेत्नोभगवन्नमस्ते इंद्रहागच्छेहतिष्ठेनीदं
सांगसपरिवारसायुधंसशक्तिकंवंद्रारकलशंप्रावाम
नत्रस्थानाचमितोहंसंपूज्याभ्यः शिशानवंतिपीतापनाको
पीतवधनरूपमापिपंचरूस्तेदेइसमुखुपेत् इंद्रंवोविषत
मगीतिवामेवः तत्रमहस्तांतमतेरावणाम्बितंपीतनाकिरी
टंजरलपरंटातिणवामकरस्यवज्रोत्पलमिंद्र्यानाथरः

वि
र्ण
२५८

नरपतिः श्वेतो वज्रहस्तो महाबलः शतयज्ञाधिपो देवस्त
स्मै नित्यं नमो नमः इति नत्वा इंद्राय सांगाय सपरिवाराय सा
युधाय सशक्तिकाय एतं माषबलिं समर्पयामीति बलिं द
द्यात् ततः आग्नेय्यां आग्नेयगतायां वह्निकलशं निधाय तत्र वि
ह्नीकं पूजयित्वा मन्त्रेण प्रपूज्य पठेदिमं सर्वामरहव्यवा
हनु निप्रवीरैरभिमतोऽभिपुष्ट तेजोवतो लोकगणेन सार्द्धं
ममाध्वरे पाहि कवेन मस्त्व अग्ने इहागच्छ रक्षतिष्ठ इति सांगाय
परिवाराय सायुधाय सशक्तिकेऽग्निकलशे आवाहय नमोः
अग्नये स्वाहाग्निं गंधादिना संपूज्याग्निहस्ताभिमतिरक्तोऽयं त्वाको
रक्षधनं पञ्चदश दंडमुच्छ्रयेत् ततः दक्षिणायां रक्षकेदं बलि
णा वामकरधृतरक्तकमंडलुयज्ञोपवीतिनं महाग्निध्यानं
आग्नेयपुत्रधारकः सर्वदेवमयोऽव्ययः धूम्रकेतुरजोध्वस्त
स्मै नित्यं नमो नमः इति नत्वा सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय
एतं माषभक्तबलिं समर्पयामीति बलिं दद्यात् ततः
आग्नेय्यां दक्षिणगतायां प्रतिहारपार्श्वे सर्ववक्कलशं स्थाप्य सं
स्थाप्य वामनगर्भं तत्र यमं संपूजयेत् ततो यमं विंद्याद्दा
नोकालनरो तोयपात्रं वेदसे सूर्यभानुविकस्वरे देवतः काश्यपपरमेष्ठि
श्रेष्ठं अनिधनं मध्यवर्तिनं प्रेतकं सांगं गदाहस्तं बहिर्वा
लिशनयेत् ततः ओं यमाय विवस्वतपुत्र धर्मराज सर्वामरैर्वंदित
धर्ममूर्ते शुभाशुभानेदृश वामयोरशासिवायनः पाहि
वै नमस्ते भोगमहागच्छ तिष्ठेति सांगादि विशिष्टप्रममा
वाय प्रमाथमामामितिं गंधादिभिः पूजयित्वा कृष्णमाय
कोकसवधनं पञ्चदश दंडमाधनमाधयो गौरिस्त्वच्छ्रयेत् ततो
मोदक वाहकधनदराज्य पापाद्य दक्षिणा वामकरद्वय ॥

क्षेत्राजनवधाय ममाग्निसमनयनेय मंथानाय महामहि
षमारूढं दंष्ट्रहस्त महाबले आवाहयामि पत्रेस्मिन्नाम
षांतिपूज्यतां इति नत्वा सांगायेमादिपमायेतेमाषभक्तव
लिसमर्पयामीति बलिंदद्यात् ततआचम्य नैर्ऋत्यांपूर्वे
वक्तलंस्थापयित्वा ॐ मघदंगजेन्द्रजेयवपूजयित्वा गंधपु
हिरक्षोगणनायकत्वविशालवेतालपिशाचसंघैःमम
धंरणाहिपिशाचनाथलोकेश्वरस्त्वंभगवन्नमस्ते मोनि।
मस्तेरक्षोगच्छ इति इति सांगादिविशिष्टमावाह्य मोक्षुलं
शेन ग्रस्त्वेतमितिवानिर्ऋतिं गंधादिभिः पूजयित्वा नीलं
पताकोधनेवपंचहस्तदंष्ट्रे मोक्षगायवृक्षयित्वा नरारूढ
महाकायखड्गहस्तमहाबले नीलेरक्षोगणेशदेवनीलाभर
णभूषिते निर्ऋतिखड्गहस्तवसर्वलोकैकनायक आवा
हयामिपत्रेस्मिन्नामेषांतिपूज्यतां इति नत्वा सांगायेमादि
निर्ऋतेपयंतेमाषभक्तबलिंसमर्पयामीतिबलिंदद्यात
ततआचम्य पश्चिमद्वारेप्रतिशाचकलशहस्तपूर्ववस्था
पयित्वा ॐ जनेहिंगाजनमस्यपूजयेत् ततःसामविराहांत
मैमामेवस्त्वपिंगादोनागतःशक्रैवतः भारद्वाजस्तवे
यैःशांतिपाठमसवैक्रवीति पाद्यं गंधादिनाऽभ्यर्च्यायाहे
निपूजयेत् तत ॐ पद्मेहिपादोगगणावारिधीनां गणेन य
मेस्यमहास्मरोभिः विधाय वेदामरगोपमानपाहित्वमस्म
न्भगवन्नमस्ते भोवरुणोहागच्छ इति इति सांगादिविशि
ष्टवरुणामावाह्य नत्वायामीति गंधादिभिः पूजयित्वा श्वेत
पताकोधनेचमवरुणोत्सृष्टपेत् ततोमकरवस्थपाशहस्ते
षक्रवर्णोकरीटधारिणपाशमीत पाशहस्तवरुणाय मा।

वि
सौ
२५५२

गींसामिषिमीषरं आवाहयामियज्ञेस्मिन्वरुणायनमोन
मः इतिनत्वा सांगायेत्यादिवरुणायेनेमाषभक्तवलिंसम
र्पयामीतिवलिंदद्यात् ततआचम्य वायव्यांपूर्ववत्कल
शंनिधायपुष्पदत्तेसिद्धार्थंच संपूज्य ॐपवेऽहियज्ञेमम
रक्षणायमत्स्यादिरूढः सहसिद्धसेवैः शरणाधिपः काल
कवे: महापशूद्गणपूजोभगवन्नमस्ते भोवायो इहागच्छ
इहतिष्ठेतिसांगादिविशिष्टवायुमावाह्य ततोवायोरुत्तस्य
इतिगंधादिनाभ्यर्चयित्वा धूम्रोपताकांधजेववायोः शत
मित्युक्त्वेयन् रुणाधिरूढोविशेवरधनयरदलवामहस्ते
वायुध्यात्वावायुमाकाशगंवेवपवनेवगवाहन आवा
हयामियज्ञेस्मिन्मेनेयघानिरक्षतो ध्वनाकारमहोजाम्
यमुहृष्टगतीरिवि तेसेभ्यमायजगतोवायवेहनमामि
वेतिनत्वासांगायेत्यादिवायवेपनेमाषभक्तवलिंसमर्प
यामीतिवलिंदद्यात् ततआचम्योत्तरस्यांप्रतिष्ठाप्यपूर्व
कलशेइष्टपुष्पावलयादिपुष्पमावेभोमदिग्गतंमसप्त
मार्धववलिदत्तपातेनोहरस्तेनेशोपर्ववेदोत्तभोगुरुदेवतः
वेशोपायनेविश्वेश्वरशोनिपाठमरवेक्षविनिमाण शस्त्रोद
वीतितिगंधादिनाभ्यर्च्य ततःपयोऽहियज्ञेऽस्वयपतस्त्रसवि
यत्वनन्वत्रगणेनमाई सर्वोषधीभिः पित्रभिःस
हेवगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते सोमेहागच्छेहतिष्ठे
तिसांगादिविशिष्टंसोममावाह्य सोमोयन्तुवयसो
मानिवाश्वनायित्वा हीरनोक्षेनोपताकोधजेवायाय
सोतिमयमनरथनविमानस्थितरलहारकेयू
रकविरंवरगदायुत ॥

दक्षिणवामभुजद्वयेशूलटंकिनंमहोदरंमहाकायंहवि
नवर्णंकुवेरंध्यात्वा सर्वेनलद्मध्येनसोमोराजायवैश्र
वः नैर्मासोमायदेवायनक्षत्रपतयेनमः इतिनत्वासांगा
यसोदिसोमायेनमाषभक्तबलिंसमर्पयामीतिबलिंद
द्यात् ततश्चावम्य ईशानाहर्वेवक्लशान्नियाय सप्तमी
करिगानममलंचनत्रसहस्र गैयसाहिविष्वरनोविश्व
लक्षहांगयारस्वगणेनसार्द्धलोकेनयस्तेश्वरपतसिद्दं
रहाणपूजांभगवन्नमस्ते भोईशानेहागच्छइतिसंस्मा
गादिविशिष्टमोशानमावाहनमोशानमितिगंधादि
नाम्रपूजयेत्ततासर्वेववर्णांवायनाकोधजेवश्चमिनाहेवस
रवितत्रिमच्छयेत् वृषारूढंश्वेतंवामहस्ते धृतवरविश्व
लेविनेत्रंशुभ्रवर्णमीशानंध्यात्वा वृषस्कंधसमारूढश्चल
हस्तंत्रिलोचनं आवाहयामियत्नेसानंपूजांमेप्रतिगृह्य
तां सर्वाधिपोमहादेवईशानःशुभ्रईश्वरः शूलपाणिर्वि
रूपाक्षस्तस्मैनित्यंनमोनमः इतिनत्वा सांगायसोदिईशा
नायेनमाषभक्तबलिंसमर्पयामीतिबलिंदद्यात् तत
श्चावम्य ईशानहर्वेवयोमध्येयः पश्चाद्धिपातालनामहदुर्वं
गांगनाकैंनरगीयमानः रसेवारंगेहामरलोकसंबेरने
नेरत्नाधरममस्मदीयभोग्रंनंतेहागच्छइतिसांगा
दिविशिष्टमनंतमावाहयामिगौरीतिगंधादिभिरभ्यर्च्यमे
ववर्णांश्वेतांपताकांधजेवायगौरीसच्छेयेत् ग्रनंतस
पनामीनेफणासमकमरिनेपद्मशंखधरोहीयौरक्तभा
गकरद्वयं चक्रगदाधरोधौवामभागकरद्वयं नीलां
वर्णमनेनध्यात्वायोमावनेनरूपणावलांकस्मवर्णवरं ७

रवि
र्भी
२५५

260

षवद्वारपेन्मूर्द्धितस्मै नित्यं नमो नमः इति नत्वा सां
गोपेन्द्रादि प्रनेत्रायैतं माषभक्तबलिं समर्पयामीति ब
लिं दद्यात् ततः प्राचां पश्चिमे नैर्ऋत्यमध्ये ॐ ह्रें ॐ पये
सर्वाधिपते सर्वैरिह लोकेन सार्द्धं पितृदेवताभिः सर्वस्य
पातास्यमितप्रभावो विशाधरेनः सततं शिवाय भोब्रल
निहागच्छ रति ष्टति सांगादि विशिष्टं ब्रह्माणमावाहय ब्र
ह्मजनानमिति गंधादिभिरभ्यर्च्य रक्तं पताकां ध्वजं बलं
नैवेद्यं भिन्नान्नसहस्रकृशरां छिद्र पयोधीयोदहिणकं वसुब
कमेरकल्पयोधीयावामकर्हदयचनन्नं सुरवंशमक्रलं
दिलं लेवादरक्तवर्णो ब्रह्मणाभ्यानापयायोनिमुत्तंभ्
तैवेदावामः पितामहः पताध्यलन्नवंकृतस्मै नित्यं
नमो नमः इति नत्वा सांगायमाविब्रह्मणैपतं माषभक्त
बलिं समर्पयामि इति बलिं दद्यात् ततः प्राचां मध्य
मध्ये वामरकिंकिणीयुतनग्नस्तब्धदंष्ट्रोदरशाघोरशाहस्त
दंशे वादशाहस्तदीर्घविहस्तविस्तारः पंचहस्तदीर्घाह
स्तविस्तारो वामहायधनावैविपिद्रयवर्णोऽदृस्प्रहृ श्वाइति
णब्रह्मनस्तानामिति चतस्त्रैव ब्रह्मस्थने कार्यं ततो मध्य
पाले भृगुसर्वेभ्यो नमः वंशोभ्रुकिन्नरेभ्यो नमः ततः पूर्व
दिशो किंविभूमिस्तपालेभ्यापविश्वत्रैलोक्यपानिभूतानि
स्थावराणि चराणि च ब्रह्मविष्णुशिवैः सार्द्धं रक्षां कुर्वन्तु ताग
मे देवदानवगंधर्वा यक्षराक्षसपन्नगाः ऋषयो मानवा गां
वो देवमातरपवच सर्वे समाधेरक्षांप्रकुर्वं मुदान्विता
स्तविश्वसृग्ऋतदक्षस्ते स्पालागरोः मह रक्षेनमम्पसर्वे
रक्षांसि सर्वतः त्रैलोक्यस्येभ्यश्चरेभ्यो भूतेभ्यो नमः ब्रह्मणो विष्णवे शिवाय देवेभ्यो

गंधर्वेभ्यो यक्षेभ्यो राक्षसेभ्यः पन्नगेभ्यो ऋषिभ्यो मनुष्ये
भ्यो गोभ्यो देवमातृभ्यो नम इति प्रत्येकं संपूज्य पुष्पादिभ
नेष्टं वस्त्रैश्चैरवतस्यो भूमावेतेभ्यः पृथक् माषभक्तबलिं द
द्यात् ततश्चाचार्यः सर्त्विक् प्रक्षालितपादपाणिराचान्तः प्रा
क् द्वारेण मण्डपं प्रविश्य दक्षिणद्वारपश्चिमदेशउपविश्य
तस्य भोज्यान्नाय यथाविहितं कर्म करिष्यामीति ब्रूयात् त
तो गुरुर्महावेद्युपरि पुष्पाणि विकीर्य उपरि च वितानं प
चवर्णं फलपुष्पोपशोभितं वेदिमानं वभीयात् ग्रहवेद्यां
वतन्मानं वभीयात् सर्वतोभद्रं चालिखेत् पुण्याभिषेक
वेदिकायां नवहस्तं दशहस्तं परिमितमुच्चं वेद्यार्धं व
न्नं रिहं देवताचक्रं वा रचयेत् नवहस्तां त्रिहस्तां वा श्रीव
त्सं पुण्याभिषेचने स्थण्डिलेन त्यक्ता पादहस्तमात्रप्रशस्तं
सर्वतोभद्रमण्डलं तिरे राजवचनात् तस्मिन्नेव ग्रहवेदीं सर्वतोभद्रमण्डल
वेदीं वेशान्ये क्रियते मण्डलं वेदीं वा यथाभिरुचि पूजावेदी
प्राग्रेयतादिनं नित्यपूजावेदीं वा स्व मण्डलं समीपे प्रतिसं
परायः तथा प्रधाव सरे प्राचार्यः स्वगृह्योक्तविधिनास्वकुं
डे ऽग्निस्थापनं कुर्यात् तेनैव क्रमेणान्यकुंडेष्वपि स्वशाखो
क्तविधिनास्त्विजोऽग्निस्थापनं कुर्युः गुरुस्तु सर्वकर्माध्य
क्षत्वात् सर्वतोभद्र
मालिखेत् एवमग्निप्रणीतेषु गुरुर्ग्रहवेद्यां सर्वतोभद्र
व ग्रहपूजास्थापनेऽक
व पुष्पेहस्याहिः होमादानारातयामण्डलदेवस्थापनं कलशं
रिष्यामीति संकल्प्य कलशादीन् स्थापयेत् मध्ये कलशं स्थापनेषु जने
लाने सोऽनमोवामदेवाय कलशाभिषेचनं ॐ नमो भगवते सोमः
वाविनिपाताः पञ्चमन्त्रः ॐ नवलक्षणाने देवस्त्रोंगाय
ॐ प्राभिनाहेव मविनः १ पूर्वे इंद्रः इंद्रवोमपुवंदईंगाय

वि
धौ
२५८
१०८

त्री ६ आग्नेये अग्निः अग्निं काण्वो मेधातिथिः ऋषिर्गायत्री ७
पश्चिमे वरुणः तत्वायामि शुनःशेपो वरुणस्त्रिष्टुप् ८ वा
यव्यां वायुः वायो शतं गोतमो वामदेवो वायुरनुष्टुप् ९ वा
उसोममध्ये शैवमवः अत्रमेधावरुणौ वसिष्ठो वासव
स्त्रिष्टुप् ॐ जनमयाग्रव १० सोमेशानमध्ये एकादशरुद्र
आरुद्रासः श्यावाश्व एकादशरुद्राः जगती आरुद्रास ११
ईशानेन्द्रमध्ये द्वादशादित्याः त्यान्नुक्षत्रियान् सामहोतगो
द्वादशादित्या गायत्री १२ इन्द्राग्निमध्ये अश्विनौ अश्विना
राहूगणो गोतमो अश्विनावुष्णिक् १३ अग्नियममध्ये विश्वे
देवाः सपैत्रकाः ओमासोममध्ये छन्दो विश्वेदेवा गायत्री १४
यमनिर्ऋतिमध्ये सप्तयक्षाः अभित्वा वामदेवः सप्तयक्षाः
प्रकृतिः ॐ अभित्वा देव सवितारमोण्यो कविक्रतुमर्चा
मि सत्यसवं रत्नधामभि प्रियं मतिं कविं क्रतुं यस्यामति
भाः अदिद्युतत्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा
पास्वः निर्ऋतिवरुणमध्ये भूतनागाः आपण्यो सार्पराज्ञी
सर्पराज्ञी गायत्री ॐ आयंगौः १५ वरुणवायुमध्ये गन्धर्वाप्सरसः अ
प्सरसामेन शास्त्रोक्तं गोगन्धर्वाप्सरसोऽनुष्टुप् ॐ अप्सरसा
नां गन्धर्वाणां १६ ब्रह्मसोममध्ये स्कन्दनन्दीश्वरशूलमहाक
लाः कुमारकुमारः स्कन्दस्त्रिष्टुप् कुमारं माता सप्तमस्त्रिष्टुभो
वेराज्ञो नृषु सप्तभेमा १७ ब्रह्मेशानमध्ये दक्षादिः सप्तको २०
णावादितिर्लौकिकौ बृहस्पतिर्देवानुष्टुप् ॐ अदितिर्द्यौरदिति
अन्तरिक्षमपेरगौविस्पष्ट तामाग्निवर्णां सोमभारं दुर्गा त्रिष्टुप् ताम २१
ग्निवर्णां १८ इन्द्राग्निमध्ये इन्द्राग्नि वसिष्ठो गायत्री ॐ इन्द्राग्नी वसः
अवनाग्नेयमध्ये स्वधा इन्द्रो रन्ता सोमवः स्वधा त्रिष्टुप् इन्द्रो रन्ता सोमवः

सथाविष्टुभ उद्दीरमेतास्तत्तनाः २३ ब्रह्मपद्ममध्ये विश्वमस्वरो
गाः परमात्माः संकसेकोमस्वरो गायत्रिष्टुभ २४ ब्रह्मनिर्ऋते
मध्ये गणपतिः गणानांत्वा गृत्समदो गणपतिर्जगती २५
ब्रह्मवरुणमध्ये आपः शंनोदेवीः सिन्धुद्वीप आपो गायत्री २६
ब्रह्मवायुमध्ये मरुतः मरुतो यस्य राहूगणो गौतमो मरुते
गायत्री २७ ब्रह्मणः पादमूले कर्णिकायाः पृथ्वी स्योनामेधा
तिथिर्भूमिर्गायत्री २८ तत्रैव गंगादिनद्यः इमंमेसिंधुद्वीपा
मेधा गंगाद्यस्तुता सरस्वत्यो जगती २९ तत्रैव सप्तसागराः
धान्वाधान्वोराजन् मित्रो वरुणो मुंचयद्दायाश्र्यमाणोवरु
णोनिशयामहे ततो वरुणनोमुंच मयिवाधमोबधीहि
सीरतो विश्वत्वाभूत्सेनो वरुणनोमुंच ३० तदुपरि मेरु
नाम्ना पूजयेत् वायुसोमादि समीपेकमेणायुधानि गदा
त्रिशूले वज्रं शक्तिं खड्गं पाशं अंकुशं तद्वाह्ये उत्तरादितः
गौतमः भरद्वाजः विश्वामित्रः कश्यपः जमदग्निः वसिष्ठः
अत्रिः अरुंधतीति ८ तद्वाह्ये पूर्वादि ऐंद्री कौमारी ब्राह्मी
वाराही चामुंडा वैष्णवी माहेश्वरी वैनायकी इत्यष्टौश
क्तयः एतान्स्वस्वमंत्रैः प्रतिष्ठाप्य प्रत्येकं सहस्रं वा पूजयेत् प
वमाग्निं प्रणीय देवतास्थापनवेद्यां गृहादि पंचाशीतिदेव
स्थापनं कुर्यात् तत्रायं प्रयोगः अद्येत्यादि होतादानाय
कर्मणि गृहादिपीठदेवतास्थापनमहं करिष्ये प्रणवस्य
परब्रह्मऋषिः परमात्मा देवता दैवी गायत्री छंदः आरू
ढोनाकमण्यजमदग्निभरद्वाजभगवोऽऋषयः अग्निवायु
सूर्यो देवता दैवी गायत्री दैवी बृहत्युष्णिक् छंदांसि सूर्याग्नावा
हने विनियोगः तत्रायपीठमध्ये वर्तुले हस्तदशांगुले मंड

वि
र्ण
२५५

262

लेशाग्न्यं विसूर्यं रक्तपुष्पाक्षतैः आकृष्णेनेति हिरण्यस्तूप ऋषिः
सविता देवता त्रिष्टुप्छन्दः सूर्यावाहने विनियोगः आकृष्णे
न० ओं भूर्भुवः स्वः कलिंगदेशोद्भव काश्यपसगोत्र सूर्य इ
हागच्छेमावाय इह तिष्ठेति स्थापयेत् १ ततआग्नेये चतुरस्रे श्वेतचतु
र्विंशांगुले मण्डले प्रत्यङ्मुखं सोमं श्वेतपुष्पाक्षतैः आप्या(
यस्वेति गौतम ऋषिः सोमो गायत्री सोमावाहने विनियोगः ओं आ
प्यायस्व ओं भूर्भुवः स्वः यमुनातीरोद्भव आत्रेयसगोत्र सोम
इहागच्छेमावास इह तिष्ठेति स्थापयेत् ततो दक्षिणे त्रिकोणे त्र्
यंगुले दक्षिणमुखं भौमं रक्तपुष्पाक्षतैः अग्निर्मूर्द्धेति(
विरूपकोंगारको गायत्री अंगारकावाहने विनियोगः
ओं अग्निर्मूर्द्धा ओं भूर्भुवः स्वः सरस्वतीसमुद्भव भरद्वाज
सगोत्र भौम इहागच्छ इह तिष्ठेति स्थापयेत् ३ ततईशाने बा
णाकारे चतुरंगुले मण्डले उदङ्मुखं बुधं पीतपुष्पाक्षतैः उ
द्बुध्यस्वेति बुधः सोमो बुधस्त्रिष्टुप् बुधावाहने विनियोगः ओं
भूर्भुवः स्वः मगधदेशोद्भव आत्रेयसगोत्र बुध इहागच्छेमा
वास इह तिष्ठेति स्थापयेत् ४ ततउत्तरस्यां दीर्घचतुरस्रे षड्
ंगुले उदङ्मुखं बृहस्पतिं पीतपुष्पाक्षतैः बृहस्पते गृत्समद
बृहस्पतिस्त्रिष्टुप् बृहस्पत्यावाहने विनियोगः ओं बृहस्पते
अति ओं भूर्भुवः स्वः सिंधुदेशोद्भव आंगिरससगोत्र बृहस्पते
इहागच्छेमावास इह तिष्ठेति स्थापयेत् ५ ततः पूर्वे पंचकोणे
नवांगुले मण्डले प्राङ्मुखं शुक्रं श्वेतपुष्पाक्षतैः शुक्रःपाराश
रः शुक्रो हिरण्यदा विराट् शुक्रावाहने विनियोगः ओं शुक्रः शु
क्रात् ओं भूर्भुवः स्वः भोजकटदेशोद्भव भार्गवसगोत्र शुक्र
इहागच्छेमावास इह तिष्ठेति स्थापयेत् ६ ॥

ततः पश्चिमे पत्रोपरि मण्डले मण्डलेपमस्मुं वेशानिंकमस्य ।
ष्यावैतेः शामग्रिरितिविदिः शानिकासिकशन्यावाहने वि
नियोगः ॐ भूर्भुवः स्वः सौराष्ट्रदेशोद्भव काश्यपसगोत्रश
नैश्चर इहागच्छ इमां वामाश्रहमिष्ठेति स्थापयेत् ७ ततः कृष्णम
यं मण्डले यमस्युं वेशानिंकमस्य ष्यावैतेः शामग्रिरितिवि
दिः शानिकासिकशन्यावाहने विनियोगः ॐ भूर्भुवः स्वः
सर्वदेशोद्भव पाठलिगोत्र राहो इहागच्छेमां वायं हतिष्ठे
ति स्थापयेत् ८ ततो वायव्ये पताकारे मण्डले दक्षिणामुर्व
केतं कमस्य ष्यावैतेः केतनेमिनिः केतवो गायत्री केतवा
वाहने विनियोगः ॐ केतुं कृण्वन् ॐ भूर्भुवः स्वः मध्यदे
शोद्भवाः जैमिनिगोत्राः केतव इहागच्छतेमां वायं हतिष्ठ
ति स्थापयेत् ९ अथाधिदेवताः स्थापयेत् ततः कर्माङ्गत्वो
हीनाहतिगात् स्थाप्याः एवं के वशिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् विनियो
गः सर्ववेदेषु एवं के ॐ भूर्भुवः स्वः ईश्वरं गौरीमिगाय
वीर्यवतमाउमानागतो सोमहतिगो यदके दोर्दीवतमा के
दस्त्रिष्टुप् १ विश्वादीवतमा विश्वामित्रिष्टुप् ४ ब्रह्मयत्नं
गौतमो वामदेवो ब्रह्मा त्रिष्टुप् ५ इन्द्रवामधुक्ते दइहाग
यत्री ६ यमाय सोमाय मोयमोनुष्टुप् ७ सोभुणोवो वरकर्ण
कालो गायत्री ८ अथो वामप्रस्कण्वस्त्रिष्टुप् मोहहनी ९
पवमन्त्रकस्य ष्यावैतेः ग्रहाणां वाममेत्रोते व्याहृतीनां
केहागच्छहतिष्ठेति वोक्ता प्रत्याधिदेवताः स्थापयेत् अग्नि
कोणो मयातिस्थि रुद्रानि ग्रेगां गायत्री ॐ अग्निं दूतम् १ अप्स्वग्ने
यातिस्थि रापोनुष्टुप् २ स्योनामयातिस्थि भूमिर्गायत्री ३ ३
देवस्यमेयातिस्थि विष्णुर्गायत्री ४ इदं विष्णुर्विचक्रमे १

वि इंद्रस्त्रिष्टुप् ५ इंद्राणीह्वृषाकपिरिंद्राणी पंक्तिः ६ प्रजाप
ली तेनहिरण्यगर्भः प्रजापतिस्त्रिष्टुप् १ आयंगौः सार्पराज्ञी
२५० सर्पगायत्री ३ ब्रह्मयज्ञानेगौतमोवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप्
ततः शुक्रः पुष्पदंतैः विनायकादीन् पंचगणानांत्वा
समहेगणपतिर्जगती ग्राह्योविनायकंजातवेदसेकश्य
पोदुर्गात्रिष्टुप् यानेरुमरतोदुर्गानववायहेतस्यतेभ्य
श्रुंगिरसोवायुर्गायत्री रवेरुमरतोवायुपतान्मेशान्यंते
सोपदापिकाः ३ आदित्यन्त्वस्यनत्वमाकाशोगायत्रीआ
ह्वोदंतिर्ग्राआकाशः ४ पक्षाउषापक्षायाश्विनोगायत्री
अश्विनाविहंगवृनेदंतिष्ठतनिकोलादंतिराः श्विनो
श्चलोकपालाः इंद्र विश्वानेनामाश्चबदसइंद्रानुष्टुप्
इंद्रगावृत्तनिष्ठ पूर्वैइंद्रमेवमुनरत्र १ अग्निमपातिस्य
रग्निर्गायत्री २ यमायसोमंयमोयमानुष्टुप् ३ मोक्षरोधो
शकाणवोनिर्ऋतिर्गायत्री ४ तमोऽग्ग्रवामदेवोवरुणस्त्रि
ष्टुप् ततोवायात्मिवायुर्गायत्री ६ सोमोधेनुगौतमः सो
मस्त्रिष्टुप् ७ प्रतमीशानेगौतमईशानोजगती ८ सहस्र
शीर्षानारायणोनतोनुष्टुप् इंद्यानएवंयोमेयः नंत
ब्रह्मजज्ञानंगौतमोवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् नेस्मयचि
मयोमध्यब्रह्माणं १० नत्रउतरेवेश्चवामदेवोहेनपा
लोनुष्टुप् वाक्लोच्यतवशिष्ठोवाक्लोच्यतित्रिष्टुप् ततः ला
यनिशोरस्यवाहनेपारमेष्ठिनः विषयापदत्रानिमतः
शांतिः प्रपद्धे इत्यनेनशनेरगद्रुसंनमावास्य रवैः पूर्वैश्च
श्चस्थामस्याग्रवाक्सैकेभोमाशत्तत्केतुयोलरकर्कोदर्हस्प
नेरश्रपयकेशानियश्चिमशैलपालगाहः शुरः केवलंकर्णाः

प्रः कलिकंपीडान्याद्यामश्विन्यादिसमनक्षत्राणि विष्कं
भादिसमयोगाः ववबालवकरणोसमहीयानि ऋग्वेदं
वहंति रोगघ्नादिसमनक्षत्राणि धृत्यादिसमयोगाः कौल
वतैतिलकरणोसमसागराः यजुर्वेदं च पश्चिमे स्वात्यादि
समनक्षत्राणि वज्रादिसमयोगान् गरवणिजकरणस
मयानतालानि सामवेदं च उत्तरे अभिजिदादिसमनक्षत्रा
णि साध्यादिषड्योगान् विष्टिकरणं भूतादिसमलोका
न् अथर्ववेदं वायव्ये ष्टवसमर्षींस्त्रि प्रथमपथ्यावकाश
योगादिसमसरितः समऊलावलान् ग्रहेषु वसन् द्वादशा
दित्यान् एकादशरुद्रान् एकोनपंचाशन्मरुतः षोडशा
मातः षड्तून् द्वादशमासान् द्वे अयने पंचदशतिथीन्
षष्टिसंवत्सरान् नागान् गजान् सुपर्णान् विद्याधरान् अप्स
रसः रक्षांसि भूतानि मनुष्याणि तिलतोवदोषाण्याकल
शोष्माण्य नवरूणमावाय संपूज्य प्रथमं वेदपथ्या कल
शाभिमंत्रणे ॐ कलशस्य मुखे विष्णुः कंठे रुद्रः समाश्रि
तः मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः कुक्षौ तु सं
गराः सप्तसमद्वीपा वसुंधरा ऋग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदो
ह्यथर्वणः अंगैश्च सहिताः सर्वे कलशं तु समाश्रिताः अत्र
गायत्री सावित्री शांतिः पुष्टिकरी तथा आयांतु यजमान
स्य दुरितक्षयकारकाः देवदानवसंवादे मथ्यमाने महो
दधौ उत्पन्नोसि तदा कुंभ विधृतो विष्णुना स्वयं त्वत्तोये सर्व
तीर्थानि देवाः सर्वे त्वयि स्थिताः त्वयि तिष्ठंति भूतानि त्वयि
प्राणाः प्रतिष्ठिताः शिवः स्वयं त्वमेवासि विष्णुस्त्वं च प्रजा
पतिः आदित्या वसवो रुद्रा विश्वेदेवाः सपैतृकाः त्वयि तिष्ठंति

वि
सं
१५८

764

इंतिसर्वैर्विघ्नैः कामफलप्रदैः तत्प्रसादादिमंपुत्रक
नेमोहेजलोद्भव मानिष्कुरुमेदेवप्रसन्नोभवसर्वदा
इति ततः फलपुष्पमालोल्लसितंविलानेहूहस्पतिदेवतं
सूर्यादिभ्यः देवनमभेसलज्जेत यदहवेद्युपरिवभीयात
पंचवेदोक्तमंत्रपप्रतिष्ठादिकाविदध्यादेतिप्रश्वलवेष्ण
शक्तविधिनाविभेद्यं ततोगुरुःसशिष्यःपात्रकस्यापकु
नावश्यकक्रियः शिष्यायप्रदेशमात्रंयष्टोक्तदंतकाष्ठं
मूलमंत्रेणसमाभिमंत्रितंदद्यात्देनयावनेकारयित्वादं
तांविशोध्यदेकाष्ठमेतान्नपुरस्तात्प्रक्षेदस्थान्वेषयेत्सयदि
लेनमनेन ततोगुरुस्त्वयीतान्नयात ततः शुभाशुभफलं
निमामेवप्रमाणानिरूपयेत्सप्रोक्तानिमापश्चिमेवाग्रवस्त्र
ने ततः शिष्योपिस्नातः कृतपूर्वाह्निकक्रियः समलंकृतः
श्रीगुरुंप्रणाममनदोनपानसाधेउपविशेत ततोगुरुस्तु
मिनस्त्वस्वस्तकेदेनपेवदेवमार्गमावरणंसद्भूमसहूत
सिलेलस्तमनकेमोमकपुरश्चरणाहोमदक्षैर्वाः हुतनरसद्र
महुतानरशानेवानुद्दश्यः ततोगुरुः शिष्यंपृष्ठतिकिंपंच
गव्यपायसपितामकरावसमीपनीतादिष्टदृष्टावलोकनतम
दृदयारविंदाज्जीवात्मानंमूलमुद्धत्यपरिपाश्यानंदहेतु
स्वरेपमाणानिःसार्द्धंस्वात्मानियुरूकरणमायागवलेनसर्वो
स्यशिष्यस्यप्रशोषनंकुर्यात ततशिष्यस्यपादयोः क
लाधानेनिवृत्तिप्रतिष्ठाविद्याशांतिशांत्यतीताख्याःति
पंचकलात्मकंसर्वंविमननंततस्यलिंगमदेशोशिवश
किसद्रपपरमगमाकाशावायवग्निसलिलपृथ्व्यात्मा
दाशिवेत्यादि कमहेत्रिशात्व ॥ ॥

इयं शैवं तत्त्वाध्वानं ध्यायेत् इति शैवदीक्षायां वैष्णवदीक्षा
यां तेनैव प्रकारेण विधिपूर्वं इन्द्रियदशकं तन्मात्रभूतानां प
ञ्चकमपि हृत्य तेन संचिन्तयेत् सोमसूर्याग्निमयं वासुदे
वप्रद्युम्नाख्यवासुदेवसंकर्षणप्रद्युम्नानिरुद्धाख्याश्चत्वारः सौ
रदीक्षायां तु भूततन्मात्रेन्द्रियाणि मनो गर्वश्च बुद्धिश्च
धीस्तथा प्रधानं चेति इन्द्रियाणि दश ज्ञानकर्मभेदात् ग
र्भो हंकारः प्रधानं प्रकृतिस्तत्त्वं शाक्तदीक्षायां तु आत्मवि
द्याशिवाख्यैर्विपरीतास्तु एव च सर्वतत्त्वे चेति विपरीताः
शिवविद्यात्मानः इति क्रमेणैव च आत्मविद्याशिवं
पचेति दर्शनं तानि इत्थं तत्त्वदीक्षायां तत्त्वानि चिन्तयेदि
ति गाणपदीक्षायां शैवतत्त्वान्येव स्मरेत् ध्याने ततः शिष्य
नामोग्रनलवितलसुतलमहातलरसातलपातालभू
वः स्वर्महर्जनस्तपः सत्यलोकात्मकचतुर्दशभुवनाध्वा
नं संचिन्त्य ततः शिष्यशिरसि पदमस्मदायमयं मूलमं
त्रस्वरूपं मन्त्राध्वानं भावयेदिति शिष्यशरीरे षडध्वकं स
चिन्त्य ततः कूर्चेन संस्पृशन् गुरुः स्वकंठे अमुकस्य कलाध्वानं
शोधयामि स्वाहा इत्यष्टधाहुत्वा भुवनाध्वानं वर्णाध्वानं
विलीनं विभाव्य पुनः अमुकस्य वर्णाध्वानं शोधयामि स्वा
हा इत्यष्टधाहुत्वा भुवनाध्वानं च पुनः ॐ अमुकस्य पदाध्वा
नं शोधयामि स्वाहा इत्यष्टधाहुत्वा तं मन्त्राध्वनि विलीनं वि
भाव्य पुनः अमुकस्य मन्त्राध्वानं शोधयामि स्वाहा इत्यष्टधा
हुत्वा ब्रह्मरन्ध्रे परमशिवे विलीनं विभाव्य पुनः संरू
ति नयति लोमेन परमशिवस्य सकाशान्मन्त्राध्वानं स्पृष्ट्वा ततस्त्वानं
ततः पदाध्वानं तस्माद्वर्णाध्वानं ततो भुवनाध्वानं

वि
सं
२५९

धानेनततः कलाधानेच सह्यानतन्मस्थाने संस्थाप्यशिष्यंदि
वहस्थाविलोकयेत्सिन्यितेशिष्येवेतसंततो हृदयाद
विदेश्रावाहनोक्तप्रकारेणाननन्तरंकुलरंध्रे नियोजयेत्प्र
वृष्टसंकरजातीनामधर्शोधनेनकार्येनेषांपापे शंक
घदानेनशोधनेनकर्णात् ततः सर्वेवत्सृष्टेदेवतागावरुणा
देवतानाहुतेनेकेकामाइतिहुत्वा ॐभूरग्नयेपृथिवीच
महतेचस्वाहा ॐभुवोवायवेचांतरिक्षायचस्वाहा ॐस्वरा
दित्यायचदिवेचमहतेचस्वाहा ॐभूर्भुवःस्वःचंद्रमसे
नक्षत्रेभ्योदिग्भ्यश्चमहतेचस्वाहा इत्याहुतिचतुष्टयंकृत्वा
ततः सर्वेषामाणाउहिदेहधर्माधिकारेतोनाग्रजस्वमसद्गुरु
वेभ्यास्तमनसावाचाकर्मणाहृतलाभ्यापद्याग्मदरेणाशिष्यं
पनस्तेनयडकेयत्कृतंनतत्सर्वेवलापिराभवतस्वाहा इम
ह्यावाराइतीरेत्वा ॐसहस्रांविमेहानेमानमस्तेवरुण
धक सर्वाशिनेसर्वेगतपाकायनमोस्तुते वैराद्धवार्क
मीवेवारहोत्वेनमोस्तुते विश्वस्त्रेलोकपालोसिशान्ति
मच्यपचक्ष्मे इत्याग्निश्राष्टांगिमयेणाप्रावर्दग्निसंपूजय
नानिरिक्ताशिवघ्रंर्धदरामिसहतेतिल ईसागक्रकरूत्वा
हा ॐतांनिलेराहतिरत्वाहतेनमस्तुचमापृथ्वेन उपविष्टम
योमुखंश्चवेचनिपायशेखवन्नस्पृष्टाभ्याकराभ्यांगृही
नोम्पापनकस्तुवपामेलेनाभोनिपायवोयवैनतनम
णाइतिवयाप्रचमचदेवसयज्ञ वहिः सकाशागाइहा
कलेशोविसर्जयामाचयाहृत्वाग्निजिहागामनितिमंत्रेण ॐश्री
वोमाइतिरत्वाप्रापवरोक्ततोयन्नेलेनाग्निपाशेष ॐ ॥
भोवहमहाशाकेसंवकमपमायकः कर्मान्तरोपि

संश्रामेस्मानिधेञ्कृत्स्मादंरं इत्यग्निंप्रार्थ्य संहारमुद्रया
नेत्रान्मगुह्णास्यपवित्रीमावि स्लरणोस्त्रनूमीमयोग्रापहि
प प्रणीतापात्रमुद्धाप्य स्वपुरतः कुशास्तरेनिधाय ॐ ऐं
प्राच्यैदिशेनमः एवंदक्षिणायैप्रतीच्यैउदीच्यै ऊर्द्ध्वायैदिशे
नमः इतिनवदिशिप्रणीताजलमुत्क्षिप्य ध्रुवायैदिशे
नमः इति भूमौजलेनोत्क्षिप्य भूमौपतितजलेनस्वात्मानं
शिखांवक्षसि: संप्रोक्ष्यदक्षिणेप्रणीतांहस्तेनविधायवामे
णामहस्तेनमस्लक्ष्मानेत्रास्लणापमहिरंपं पूर्णपात्रं देवा
पयेत् इति होमाङ्गहोमविधिः पूर्णपात्रस्वरूपंनहोता
यमाणोभिहितं नतोनेत्रमन्त्रेणशिष्यनेत्रेनूतनवस्त्रप
हेनबध्वानेत्रस्लेनगृहीत्वा ॐ भूस्त्वमीयगत्वातेनसहतं
स्मानंलिपुष्पैरापूर्योञ्जलिं मूलमंत्रमुच्चरन्नवरस्पदेवतं
येपुष्पांजलिंदत्वातस्यैनत्रेवपनेविमुच्य कुशासनेतमु
पवेश्य अज्ञानतिमिरांधस्यज्ञानांजनशलाकयाचक्षु
रुन्मीलितंयेनतस्मैश्रीगुरवेनमः इति मंत्रंपाठयित्वा
ॐ भूर्देवस्यांगस्यावरणंसर्वोपचारैःसंपूज्य प्रागुक्तभूतशु
द्धिविधिनाशिष्यस्यदेहेसंस्कारसंस्थेयोत्थापनस्यदेहे
मूलमंत्रस्यरक्षादिप्रविलमासजालंविधाय पुनः ॐ
भूस्त्वदेवतांगपार्षदिपंचोपचारैः संपूज्यमंडपद्वारदेव
तामलोकपालगणावरणादेवताश्चदेवतागणेशादिव
नेतायतनदेवताः स्वसांगावरणसहितादेवस्यांगेवि
लीना इति विभाव्य प्रागुक्तविधिनाष्टस्नामसयोगेनस
कलीकृत्य तेजोरूपमापाद्य नमेनोरूपंकलशजलेय
तेत्र... वेयाः समीप
पेत्रस्लमयंसंचिनपनशिष्यसमलंकृत

वि
सं
५५.

266

पूर्वेशानोत्तरान्यतमदिशि सर्वतोभद्रादिमंडले पूर्वाभि
मुखे भद्रपीठे समुपवेश्य पंचवाद्यघोषपुरःसरं गुरुः
कुंभसमुद्धृतकुंभस्थाम्रपल्लवादिकेकलशजलेन शाखा।
युक्ताशिष्यशिरसि निधाय वेदघोषकुर्वद्भिः सर्वविप्रैः।
ग्रैमेसूत्रालिंगैः सह मूलमंत्रेणाविलोममातृकया तत्पू।
र्वाभिमुखोपविष्टः पूर्वाभिमुखोल्लिख्यन् शुभमभिषिंच्य पुनः
पूर्ववत्सम्यगर्चितसमस्तरूपगृहीतानामायैरभिषिंच्य तत्कर्णे
वशिष्टनैतेन शिष्यमातापितादेवतास्वरूपं तं प्राग्व
त्संस्कारणान्यसिनसकलोद्भूत शुद्धनूतनेनवाससोपरिधा।
प्यस्वाचांतस्य समीपमुपवेश्यसिद्धदेहसंस्कारं तदेव तस्मै
वेदहृत्पादपंचोपचारैः संपूज्य शिष्यदेवतायै कांवि
भावयत्सविनीतस्य शिष्यस्य दक्षिणकर्णे श्रीमूलमंत्रं गणे
शादिचक्रायतनमंत्रपूर्वकं गणेशदीक्षायां सम्यगुपदिश्य
र्वेकेनतेनदगतयामृत्तेनक्रमेणवारत्रयं च वदेत् शिष्यो।
ग्रालणश्चेनस्यदक्षमेमैत्रदानरूपेणादकेर्यात् ग्रमेयम्
स्लेवमेवं वदेत् ततः शिष्यः सगुरुपदिष्टमंत्रस्यष्टादिक
पंडेशनामा सपूर्वकमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवारमष्टौ
वा नामाभिवानेयं समर्प्य गुरुमंत्रदेवतानामेकं विभाव्य सां
ष्टांगवन्दनागुरुप्रणम्य पुनःपंचांगप्रणामेन तत्रांगा
पंचांगपालेतमुकेप्रागेवमाणे रम्यप्रणम्य गुरवे
निरम्बुप्रमाणमांदाद्दक्षिणांदद्यात् इतिक्रियामू
र्तौला श्रयैवं विस्तरतः क्रियादीक्षां कृतैमशक्तश्चे
न्नवीने कानिष्ठमेरपपग्रवेहिदिकायां मेरलंकृत्वा
तस्यैवक्रमस्थापरं ... सात्वा ॥

ऋत्विग्वरणाशक्तौ गुरुस्त्वेक एव कुंडं कृत्वा तत्राग्नि
स्थापनाद्यखिलं कृत्वोक्तविधिनाभिषेकमशेषतो दद्यात्
मंडपकरणाशक्तौ स्वविस्मशास्त्रस्थले शुद्धमंडलेन
देवताप्रतिमां चक्रं चैव कृत्वा तत्र शक्तौ शक्त्योक्तविधिना स्थ
ण्डिलं कृत्वा तत्रोक्तविधिनाग्निं संस्थाप्योक्तविधिना होमा
दिकं कृत्वाभिषेकमेव च दद्यात् अथ वर्णाद्याः तत्र नारद
पंचरात्रे अथ भीमस्य गोपास्य शरीराकृतिपत्स्या विक
शास्त्रविवास्त्र वसंतवेषाः कर्मसिद्धये पद्मरागद्युतिः श्रे
होलाहारसमप्रभः वालार्कवर्णो हरिभक्तजनाभः शशते
वृधः इंद्रगोपकसंकाशः शेफालिकाभो मयूपावकः शक्रचा
पनिभः श्रेष्ठः कृष्णभामृत्स्वेव च रक्तोनामशब्जातीनाव
लोनाग्निर्विदाव्यते अथ गंधः स्वर्णपद्मगंधाग्निवर्णपः
स्वशोभनः श्रावृतः पद्मगंधः पाटलगंधस्वस्वभावः नाग
चंपककुसुमाभयाटलीपुष्पिकाविभः पद्मेंदीवरकह्लारस
न्निभं गुग्गुलसन्निभः पावकस्य शुभो गंधः इति अथ शब्द
को मृतवहालिकाशंखीमृदंगध्वनिनिस्वकः शाङ्गाग्रैः सिंह
येहोनरम्यापासारसिद्धिदः शारदानिलके भेरीवाविद
हस्तो हंसध्वनिर्वेह्नेः शुभावहश्चाग्ने अथाकृतिः हुताकायो
दनः श्रेष्ठधनवासरसन्निभः विमानानां हर्म्यानां च प्रासा
दानां हर्म्यस्य च प्राकारेणाप्यहंसानां मयूराणां च सिद्धिदः
नराकृतिः सदा वह्निः सद्यः सिद्धिकरः स्मृतः शोभनाद
विशालां रूपेण शास्त्रहोमकर्माणि यद्रूपं कथितं चैव तथा दिन
स्य प्रातिलवां अथैतान्येवं प्रपद्यत तदा सिद्धिकरोऽनलः
अथ शिखाः विषमास्तु शिखा वह्नेः स्यादयस्तु शुभावहाः २

वि
स्कं
२५२

२६७

स्वाहस्थेननाशीचीप्रिज्वालासिहिराः स्मृताः तथाशारदाति
लके प्रदक्षिणास्यकंपाः कुशाभाः शिविनः शिवाः शुभ
दायजमानस्य राजस्यापि विशेषतः तथा नारदपंचरात्रे
प्रदीमेलेलिहानेग्रानिर्दूमे सगुणे तथा हूयते क्षिप्रदेवेव
होतव्यं सिद्धिमिच्छता त्रियः प्रदक्षिणावर्तः सशब्दश्चा
यानयेनमिमेवंशुभकरायदर्भवर्जितो गुणैः श्रयाति।
विद्गः श्वलनेनाश्रुद्रस्यविस्फुलिंगसमन्वितः धूमावली
कमालश्च कृशानुर्नैव सिद्धिदः दुर्गंधश्चावलीढश्च सित
कृष्णश्च यो भवेत् भूमिंदविलिवेयप्तश्च सोपिदयान्तराय
व तथाशारदातिलके कृशः कृशानुर्नैवर्णो यजमानं विम
नाशयेत् प्रतिने यो गतव्रहाहान्तेः रविप्रदो भवेत् भोप्रमः
हमाः शिवाः कर्णान्सेपनपरितय शुकपतत्रिभा विरात
पारावतसमप्रभः हुतिं तु रगजानोनो गवां वरूकतेविकल
तथां नमारे खिराष्टमहिषादीनो उतमयलासिद्धये स्नुख
सुरद्वदाशम्रस्वयमवगातिस्तथा ग हितविदसर्यापश्च
श्वायः पश्चायः शिवप्रवदः नेष्यतेसोग्नि श्रेष्ठप्रकाशे
रमश्चैर सुवैवविपशुदोपशुमायश्चिनभृके कुलप्रकाशेतग
तेव पवंविपशुदोषशुमायश्चिनायदेशिकः मूलेनास्थे
इयास्ववविंशतिराहुताः पंचविंशतिरेकेकास्मिन्दोषे
प्रायदृः सात्विकादिनिह्वाभेदाः नवरीतांगहोमेसप्त
विकर्माति कहोमेदिरण्याद्याः प्रागेवोक्ताः अथ
यणादिकस्यहोमस्तु गानस्यानिह्वाः कुलमूलावतारे
गानस्याः पद्मरागोका स्वर्णाभइलोहिता: वर्णोली
हिता श्वेता भूमिस्पर्शा कराले केन नामस्यो ॥

पितैव नामसो विश्वमूर्तिकाः स्फुलिंगिनी धूम्रवर्णा च
यीनमनोजवा पंचमी लोहिताख्याख्या करालीगदिता
तथा कालीच सप्तमी प्रोक्ता जानतवाः काम्यभेदतः याग
क्रियाकाम्यहोमक्रूरहोमेषु च क्रमात् इति सत्यजिह्वाना
मपि देवताः ऊर्ध्वप्रकाशनेत्रे जिह्वानामपि देवाः सुविधि
याः पितरस्तथा गंधर्वयक्षनागाश्च पिशाचाराक्षसास्तथ
रसनास्वरादीनां जुहुयात्काम्यसिद्धये ऽस्मादधुस्तेनोद
वांछितानि सिद्ध्यंतमा रसनाः सोयनामाभाः हुमानेः
गापशामनताशनि उमरनेत्रे वैश्वानरस्थितेप्यायेन्तामिहोम
प्रदोषिकः शापानमाज्यहोमेषु निषमेशाषवस्तषु ग्रथाय
होमकाले वह्निजिह्वाः शिरः कर्णादिकेस्ताना जिह्वायामवत्
जुहुयात् तथावाकमहाकपिलपंचरात्रे गरुडकल्पेच सर्वका
मार्थसिद्ध्यर्थं जिह्वायां तस्य होममेयत् चक्षुः कर्णादिकेस्तानाहो
ममेदाशिकोनमः अग्निकरोऽङ्गतेयतनकर्याद्यापितोभयं
नासिकायां मरुदः स्वचक्षुषोनाशनं भवेत् केशेतारिस्त्वधे
कतस्मात् जिह्वास्यहोमय यत्रकाष्ठं तत्र कर्णौ यत्र धूमस्तु ना
सिके यत्राल्पज्वलनेनेत्रे यत्रभस्म तत्राक्षिरः यत्र यत्र लि
गोवह्निस्तत्र जिह्वा प्रकीर्तिता तथा शारदातिलके शुष्का
नर्ज पापकृत्ये विपश्चित्सर्वकर्मसु कर्णहोमभवेद्व्याधिर्नेत्रे
धनमीरिते नासिकायां मनः पीडा मस्तके धनसंक्षयः स
प्रमोऽग्निशिरः पोक्ते निर्धूमस्तु ज्वलेद्वच मलंकृशोभवेकीः
कायेलग्रश्चनासिका अग्निवैज्ञायते यत्र शुद्धस्फटिकस
मिभः तन्मूलेन चविन्नेयं चतरगलमानतः ग्रमसक
सर्वो इतनवनत्रे सकसद्वौशिषुयायमूश्री पर्णीस्वाहिरा विकेरवरणा
वर्णो चेरनद्दयरेवदंवेककनशगीभवो

वि
लं
५५२

२०४

लाशनागकेसरसंभवो बकुलाशोकचंपागलदलमंशो
पंचपत्रैः निर्मिताविति शारदातिलके श्रीपर्णीशिंशि
पालीरशाखिकेकतजंबुयः गृहीताविभजेद्दलमांत्र
द्विशतांगुनः विंशंसेशंभवेद्गेवद्दिस्तेरहभिर्भवेत्
पंकांशेनमितः कंठः समभागमितस्तुवे वद्दिमंशेनवि
स्तारः कंठस्य परिकीर्तितः प्रत्येकं च समानं स्यात् स्वभागे वै
प्रकल्पयेत् कनिष्ठांगुलिमानेन सर्पिषो निर्गमाय वै
होमस्य विधानस्य भागेनैकेन कर्णिका विदध्यात वद्दिस
स्याप्रकाशेनाभिनावटे तस्य खातं त्रिभिर्भागैर्हतमहांश
नावरिः प्रशनैकेन परेनाद्दलानसृष्टाप्रकल्पयेत् मेखलौ
प्रतवेधाः स्यात्रिनाहृदांशमाननः देहमूलाग्रयोः अंशो
गुणावेदांगुलैः क्रमात् द्वैतोगपमांशैः स्यात् देहनाहमौ
रिनः षोडशांशैः पृष्ठभागोवधाः क्रमांशकानि भवेत् द्वेसप्र
वाहीलिनोवायोत्रणोवायुरेवलिखेत् प्रावस्यपृष्ठभागे
स्यात्सप्राकूलनतणीखचः स्नुवस्त्रनविंशतिभिर्भागैरवु
स्त्वे हाविंशमादेहमानमप्रोरेतस्यकीर्तितं वक्षभिं
रानाहः कर्णेद्वयोहितहिरः प्रशाहवननिखनेनकंसग
पदाक्रांते देहमूलाग्रयोर्गंभेभवेत्ककणभूषितेति गर्भप्र
गकंकणाकारेकंकणभूषितेनिखपञ्चकवान् गुर्जीकंक
वहुवोहितवायवोपसंहिनावचनाच्च प्रसग्गनगर्गेअं
वनस्यवावपकवान् वायवोपसंहितायां स्त्रकस्वौति
सोवापीति स्त्रकस्त्रवाभावेक्रमसंभवः पलाशपत्रेविनि
रुचिरोस्त्रकस्त्रवौ प्रवे विदध्यादाश्वत्थपत्रैसं विनेर्वै
कर्मतीति श्रुवेतरवनाप्रकारमाह नवशिशिपाषस्यं ॥
पर्णीरवाहितमवदनेरचनाकैके कनमा ॥

मीपलाशोदुंबरबिल्वपनसवकुलाशोकनागकेसरा
श्वत्थागवेपकवटश्लेष्मातकानामन्यतममभुक्तमव्रणामशी
र्णवर्णादिभिरदुष्टं गृहीत्वा मानादधिकसूत्रणादीर्घसम
वृत्तरसं काष्ठं गृहीत्वा तत्र शुभ्रेगुलेन चतुर्विंशत्यंगुल
मानेन षट्त्रिंशदंशेन विभज्य तेषु विंशत्यंशे दंडं दशविभ
ज्य नेषु विंशत्यंशे दंडं हस्तं विभज्यावशिष्टषोडशभागेषु
ग्रहेशो भागाष्टके मुखार्धं परिकल्प्यावशिष्टभागाष्टके
न समवृत्तरसावेष्टीकृतेनात न्मध्य विहृतेनानु विहृम
वलेषांदाशमानेनाभितो वृत्तनिष्पाद्य तदूर्ध्वं कोश
मानेन वृत्तान्तरे निष्पाद्य वृत्तयोरन्तराले षड्दलानि परि
कल्प्य तदूर्ध्वं दशमाने समसमाकारं विविधं नावशा भा
ग्याद् ततोग्रे वाशीकृत्वा शेन वधपात्नी पोशेन पार्श्वद्वपात्र
रेण नमध्ये पकोशेन केठं विधायकेतन: किंचिदुद्धमव
शिष्टमसमाभिरेषो रथ्येकेदसमानविस्तारं समजलमा
धस्तादधोध: लीयमाणविस्तारं कृत्वाग्रस्तावपि वेदीम
ग्रत्वलापरिकल्प्य केदारद्वयोगुरवसमेखला मध्ये वृत्तं प्रा
ण्णालिकाकारमेकांशमानेन निमुक्तनिष्ठाप्रवेशयोग्यपरि
ने कृत्वा कर्णिकामध्यस्थखातमध्यान्तरवमध्यस्थपात्रं
कारखातमध्ये पद्याहृतेनालि: स्वरान्तयातननलोदृशला
कयाकेदवेदिपादिपिमेदनस्थिरविधायतथे वाग्रे
स्तुरवपादिपिमेदने हृतनिगमायकनिष्ठाप्रवेशयोग्य
रंध्रकृपान ततावघा: षष्टभागकृमाकारमध्ये किंचि
स्मसमतलमूमीपद्यानिवृत्ते तिष्ठानि तथा कृत्वा मुखस्म
ष्टभागमध्ये किंचिन्निम्नं कृत्वा मुखं रभागपद्मा ३ द्वेदे

वि
रां.
२५३

समुखाकारंगजमुखाकारंवराहमुखाकारंवासर्वमं
कृत्वादेवस्याग्रेवपनप्रकोशेनकेकणाकारंत्रयंवत्न
स्रयंवाकृत्वातदूर्ध्वांशचतुष्टयेनमुखकंठमध्यमूला
दिसुशोभितमूर्द्धसुवर्णनिर्माणतश्चः पुनरेकांशेन
मास्वर्णकंकणानिकृत्वातदर्द्धेनवाशमानेसुवर्णेतव
रशोमानदैर्घ्यसूत्रेणावष्टनयोगयसूत्रंदेवमध्येकृत्वा
नदद्यः पुनरेकांशेनकंकणानितदर्द्धांशत्रयेणमाणव
हर्द्धमुखवक्त्रंभतद्यः पुनरेकांशेनचकंकणानिवक्ष्यो
त इतिसुवर्णनिर्माणस्रवः षोडशभागेभ्रुवनविंशतिभा
गदैर्घ्यमदग्रशैसहयमानेनवनेलाकारंस्थूलशिरा
भागस्त्रतेसुवर्णनिर्माणतस्यमुखप्रदेशपकमध्यगतम
गपदाकारंकषमात्रयाहित्वातकृत्वानदद्यात्वकांशमा
नेनयागवकंकणानितनौशत्रयणाक्रंभंपुनरेकांशेन
कंकणानिवक्ष्यांत इतिसुवर्णनिर्माणप्रकारः पर्वंसु
रौरौप्यताम्रमयोवासुवर्णकार्यो सुवाभावेपलाशस
ध्यपत्रहयोपिप्पलहयवाहोमेग्राम संस्कारोपिसुकल
वयोरिवपत्रयोरपिकार्यः पुष्पहोमस्यपमाणानितत
स्यारदापोकर्षमात्रंहृतेहोमस्तुकिमात्रयपः स्मृते वर्षिप्र
स्तेनमात्रंस्यात्तलाजाः समुष्टिसमिताः पक्वेकंयत्रपुष्प
लितनस्याद्यापालिकल्पयेत कदलीनागरंगाणांपल
मेकैकशोविदुः मातलुंगवनः विरंपनसंदशधाकृतं
इयानाविकेलानिविदिनानिविदुर्बुधाः नस्याभूतं
फलेकपिमयंवाहिनेहिधा रवोहकफलंहोमकापिनं
नेत्रेया फलामनास्यंवनानिसायाः स्मृदेशांगुला

दिष्टगुरश्चैवतन्तवंगुला ब्रीहयो गुष्टिमाषाः सर्षपं माषय
वाप्यपि नेत्रलाः स्वल्पदंष्ट्राशाः कोद्रवा गुष्टिसप्तिनाः गो
धूमारक्तकलमा विहिता गुष्टिमाननः तिलास्तुलक्रमा
शः स्युः शर्षणास्तन्यमाणाकाः शुक्तिपमाणेनवर्णमरी
वान्यपि विंशतिः शुक्तवर्द्धमानस्पाद्यमहतन्तमसत्ते
वेदनागुरुकर्षवकस्तूरीकुंकुमानिव निंतिणीवीजमा।
नानि सगुदिष्टानि देशके शनिउनवनेत्रे पायसेवातम
स्मितामिति कर्षलतणांतवैव मायादशगुञ्जास्यात्षोड।
शमाषानिगधनेकर्षशतं नेतस्याप्यतदेवपरिमाणं
शुक्तिः कर्षद्वयं प्रसृतिमात्रंपलद्वयमात्रं मुष्टिः पलच
तार्द्धं कर्षद्वयं ग्रासमार्द्धगुणशीतिरक्तिकामितं कलमूलाव
नाव गुञ्जाभिर्दशभिर्माषः शाणो माषचतुष्टयं द्वौ शाणौ च।
दकः कोलो वटकः द्रंक्षणाः स्युस्मः तो द्वौ पाणितलेकर्षः सव
र्णं कवलग्रहः पिचुर्बिडालपदकंतिंदुको दशगुणद्वयं मु
किरष्टामिकातेद्वपलेविलचतुर्थिका मुष्टिराम्रं प्रकुंचो
षद्वयपलेप्रसृतिस्त्पचति मानलेशवीजस्वरं गवोकेकांके
हो नरद्वंशाः शुक्तिमिताः कुलकमाशपाणितलघमाणाः
कर्षमाशरमर्धः प्रसृतमितं कर्षद्वयमात्रे गुरुर्गुञ्जालः
वद्धमानमशीतिगुंजामितं रामठोदितं नारदपंचरात्रे
रतोयपात्वरमूलानारमानिस्वप्रमाणातः शोचगमेपि एव
रवयपद्मान्मलानाम्लानामूलस्थाप्यववघ्रोमयेत् एवंकेवलम
लद्दामितियावत् कदानामष्टमभागलनानामगुलद
घोमितं प्रथमामिधः नारदपंचरात्रे समिस्याद्दशमात्रा।
णामसमच्छेदानितानतथा विशीर्णाहिदलाग्रस्याचकास्यः

वि॰
सं॰
२५५

270

ताहृशाहुत्या क्रिमिदष्टाश्च दीर्घाश्च निस्त्वचः परिवर्जिताः
विशीर्णाग्रभुग्नपर्णा ऊर्ध्वान हित्वा व्याधिसंभवाः ऊर्ध्वाधार
नमाप्नोति वक्राविघ्नकरी तथा स्थूलाभिर्दुर्भवेन्लक्ष्मीःक
शार्याना पतेद्वयः द्विधा याने वैदोषाः स्युः कीटदष्टाश्च।
नाशिनी द्वेषप्रकृतेदीर्घाः प्राणघ्नी निस्त्वक्कृताः सती
रानापिकामूलाः समिधः सर्वकामदाः ग्राह्या नवे महद्वे
दानन्दैर्घिग्गलवनलो ईदृशी होमयेन्याज्ञः प्राप्नोति विपु
लां श्रियं श्रौतेस्मार्ते च तत्रके समिधः परिकीर्तिताः तथा
वायवीयसंहितायां तु पालाश्यपयश्वापियाले याहाद।
शाङ्गुलाः प्रवक्ताग्रस्त्वयंभुक्ताः स्तनवो निर्व्रणाः समाः दशा
ङ्गुलावाविहिताः कनिष्ठाङ्गुलसम्मिताः प्रादेशमात्रावाला
भेद्यातव्याम कलाश्चापि प्रपक्रान्ते क्रियादीक्षाशमानांव
गोत्रीतावीतिपिलिखेत तत्पूप्रक्रमात्मकाकाराद्विलका
रान्तान्मातृकावर्णान्संप्रक्रमात्मके शिष्यदेहे यथाविधि
विन्यस्य पुनः संहारक्रमेण मूर्द्धादिहृदयान्तस्थलकारं
नाभ्यन्तस्थलकारं संहरामि हृदादिनाभिपर्यन्तस्थलकं
रं हृदादिवामपादाग्रस्थहकारं संहरामि हृदादिवाम
पादाग्रपर्यन्तस्थहकारं हृदादिदक्षिणपादाग्रपर्यन्तस्थमकं
रं संहरामि हृदादिदक्षिणपादाग्रपर्यन्तस्थसकारं संहृ
दिवामपादाग्रपर्यन्तस्थसकारमपा
णग्रावधिस्थषकारं संहरामि हृदादिवामपाणिग्रावधिस्थशकं
रं संहरामि प्रवं प्रकाराकारं वकारं संहरामी मादिमूलक
लस्थमाकारं शिरःस्थप्रकारं संहरामि एवं प्रकारं वर्णान्संहृ
मपुनर्लवेतनमम कलानवग्राममम तेपरमात्मनि संयोज्य

तीनसकलतत्त्वसमूहं विगलितनिखिलकलत्वं दिव्यतत्त्वे शि
वे विन्यस्य पुनः परमात्मनः सकाशादकारादिक्षकारान्ता
न्वर्णान् न्यायवत्समानीय हंसविन्यासक्रमेण शिष्यदेहे मातृका
वर्णान्विन्यस्य पुनस्तत्त्वेन तत्त्वग्रामसमेतं तं मिलनं यो।
गो क्रियाविधिनोपदेशं कुर्यादिति वर्णात्मदीक्षा अथ कलादी
क्षा तत्र पादतलात् जानुपर्यन्तं निवृत्तिकला जानुतो नाभिप।
र्यन्तं प्रतिष्ठाकला नाभितः कण्ठपर्यन्तं विद्याकला कण्ठतो
ललाटपर्यन्तं शान्तिकला ललाटाद्ब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं शान्त्यती
तकला च शिष्यदेहे संविन्यस्य निवृत्तिकलां प्रतिष्ठाकलायां
संहरामि प्रतिष्ठाकलां विद्याकलायां संहरामि विद्याकलां
शान्तिकलायां संहरामि शान्तिकलां शान्त्यतीतकलायां सं
हरामि इति क्रमात्संहृत्य वैपरीत्येन तां परमात्मनि संहृत्य पु
नरस्य शरीरे संयोज्य संपुष्य परमात्मनः सकाशात् शा
न्त्यतीतकलां ततः शान्तिं ततो विद्यां ततः प्रतिष्ठां ततो निवृत्तिं
च सृष्टिक्रमेण शिष्यदेहे तन्न्यस्यानेन संयोज्योपदेशादिकं कु
र्यादिति पञ्चमहाविंशकलाभिर्वा क्रमशः संहारसृष्टिभ्यां
सक्रमेण शिष्ये सन्न्यस्य दीक्षा तद्यथादिति कलादीक्षा अथ
स्पर्शदीक्षा तत्र गुरुः स्वहस्ततले शिवरूपं स्वगुरुं ध्यात्वा मू
लविद्यां धरेन्मातृकां च जपन् शिष्यशिरसि स्वहस्ततलं
कं निधाय पापापहृच्छिवोऽहमिति स्पर्शदीक्षा अथ वाग्दीक्षा तत्र गु
रुः परावररूपं शिवं विवेकेन निधाय तद्रूपात्मा समस्तमन्त्रात्मा
तत्समस्तमनाः स्वयं शिष्याय मन्त्रानुपदिशेदिति वाग्दीक्षा अ
थ दृग्दीक्षा अथ गुरुः स्वनेत्रे निमील्य परमात्मस्वरूपिणीं
देवतां ध्यात्वा प्रसन्नचित्तो दिव्यचक्षुषा शिष्यं निरीक्षेत

वि
तं
२५५

271

देशं ऊर्ध्वादितिहरदीक्षा पश्चादुत्क्रमेन दीक्षा यथं दिरकानां
शिष्याणां नवविधा गुरुणा कार्य्यमिति स्त्रीणां नवाम्बा
रदीदैव विहिता नाम्ना ग्रन्थेव पदीक्षा तत्र गुरुः शिष्यस्य
मूलाधारे चतुर्दलपंकजमध्ये त्रिकोणमध्ये यथोक्तकु
ण्डलिनीं ध्यात्वा तत्र चतुष्टयमध्यस्य वादिसान्ता
रचतुष्टयं तन्मध्यस्थिते कमलासने संहृत्य तत्र स्त्राणां त
हृद्गतं स्वाधिष्ठानाख्यषट्पत्रकमलमध्यस्थितेविसो
मे योज्य तत्र षट्कमध्यस्थबादिलान्तवर्णषट्कं विसं
मे योज्य तत् हृहैं नाभिमण्डले दशदलकमलात्मके मणि
पूरचक्रे विसं संयोज्य तत्र दशकमध्यस्थगादिफान्तव
र्णदशकं संहृत्य विसं तन्मे कन्नमध्यस्थरुद्रे संयोज्यैवं ध
नाते रुद्रमनाहताख्ये हृत्पद्मकादिठान्तद्वादशवर्णघ
दशदलमण्डले संयोज्य तैः स्वरैः सार्द्धं ईश्वरं तन्मध्यस्थस
दाशिवे संयोज्यैवं धाविलाके द्दशषोडशस्वरात्मक षोडश
दलकमले विशुद्धिचक्रे नमीश्वरं संयोज्य तैः स्वरैः सार्द्धं
ईश्वरं तन्मध्यस्थे सदाशिवे संयोज्यैवं धाविलानं सदाशिवं भ्रू
मध्ये द्विदलपंकमात्माव के नीत्वा तत्र द्वयं हक्षवर्णाद्र
संहृत्य सदाशिवं तन्मध्यवर्तिनि विंदौ संयोज्यैवं पंतं विंदु
नादे हंसौस्थिता नाथो संयोज्य तद्गुणं नादं नादान्ते शक्तौ
शुद्धे केवलं निरंजने संयोज्यैवं धाविलां जीवात्मना सहितां
कुण्डलिनीं परशिवे संयोज्यैवं ध्येयत एवं कृते शिष्यो गुरुः
स्थितं समाचरणाच्छादि समतः सत्यं तत्तल्लेपनेन्तिन तो गुरुः
संहृत्य विपरीतक्रमेण परशिवात् कुण्डलिनीं मूलाधारे पतन्
मोचितेतरादिक्रमेण शिष्यादेहे तत्तद्वर्णान् तत्तद्देवतानां संयोज्य

नेत्रमन्त्रान्तस्त्र्यवो यो भूतभविष्यद्वर्तमानन्तः सदाशिवे
भवति इति वचनादेतावाशयः कलौ वचनादेताकरोगुरुर्ल
योग्यशिष्यस्य इह भस्माङ्गरागार्थाः प्रसंगाद्यापि लिखि
तेयमितिशिवं ग्रन्थेवदीतितानानामङ्गलिकुञ्जकानागुरुतः
शास्त्रतत्त्वाधिगतानाशेषरहस्यपरमार्थानागुरुः शिष्या
णां पूर्णाभिषेकाख्यं दीक्षायामभिषेकं कुर्यात् तत्रप्रागुक्ते
मण्डपे वेदिकायां वर्तमानविपुलतन्त्रप्रमाणवक्रं निर्मा
य प्रागवत्सवर्णोभिः कर्णिकादलकेसरकोणादिमा
र्ग्यं तत्समध्ये वासीत्तोयपूर्णं कुम्भं प्रागुक्तविधिना संस्था
प्यान्येषु दलेषु भुवनेशसेभुवमसंवावरणदेवताः पूजास्था
नेषु प्रस्तूयजलपूर्णाकलशान्संस्थाप्य तत्र मध्ये कुम्भे
देवतामावाह्य प्रागुक्तविधिना षोडशोपचारैः संपूज्यास
कलशेषु तत्पद्दावरणदेवताः संपूज्य दीक्षोक्तविधि
नाशिष्यं तन्मन्त्रदेवशाखवृत्तेववाचयेवोषधैः संस्कृष्ट
वताभक्तैर्गोस्तनोः सह तेन सम्यगभिषिंचेत् ततः शिष्यः प्रा
ग्वक्ष्यो गुरुरूपगाम्पदहिणादिकं दत्वाप्रास्तणान्भोरिदति
णादिभिस्तोषयेदिति पूर्णाभिषेकविधिः पूर्णाभिषेकं
वोपः साधकोपनवातोद्यापिशाचवमसवामातिनरकेचप्रय
घत इति कलार्णवचनादाचपकोपमाभिषेका इति ॥
इतिश्रीविद्यार्णवेत्रयोदशश्वासः १३ ॥ अथकादिमतेपू
र्णाभिषेकविधिः श्रीतंत्रराजे उक्तलक्षणसंपन्नेशिष्यमावे
रभषणं पंचषट्कूटविद्याभ्यांशोधितेवक्रूवासरैः कल
षोडशभिषिंच्यामुश्रीचक्रेसमनिवेश्यपच श्राद्यारेहृदयमूर्ध्नि च
कंसंविक्षमध्यतः स्वातादावासंस्थाप्यमपूह्यन्यासमंस्थ

वि
कौ
२५६

ते विशेषविधानं जपेत्कर्णे देव्या मंत्रपूर्णामाम सः देवताग्र
हमेशान्मनवैकोभावयन्मुदा ध्यात्वा जपेत्तदग्रस्थो निवेद्य।
त्रिदिनं वसेत् न चेत्संचारिणो शक्तिर्गृहमिति न संशयः
तस्मान्मंडलिकेनस्य पूजादेशादिकं दृसेत् ताहानम्यमान्म
नोलब्धेगृहे मे शान्मनोपतेः नतत्सदा समभारप्यनदाय।
न्ताबनादिभिः प्रणामिषेकेहि विधे समवाप्यनदास्तथा
प्रगृहादिकृर्वीनसिद्धये नान्यथा भवेत् विधायवकृंत
मध्ये पात्रं कुंभो निधाय यव कर्पादकैः समापूर्णाभि
षिच्याभिवेदमंत्रे क्रमागतसमाचारनिरते भक्तिशालि
नि हितोपशमिषेकं तत्कृष्णोदेव्या मंत्रसिद्धये विरूपावि
श्वेलवक्षपतेयानि वर्षाटशा त्रिकोणानि विधायात्र मध्ये
कुंभं तविन्यसेत् सौवर्णे राजते ताम्रे कांवे मार्तिकमेव वा।
शक्तितस्मात्मनायेन कर्पिते नाद्भरापार्थ्ये: निक्षिप्य तव
न्नानि धान्यानि विविधानि च हिरण्यानि सन्ताम्राणि वा
सांभ्यामपि वेष्टयेत् रक्ताभ्यां वेदनेत्रूतेपनसा खस्यपद्
वैः शानकृतलतावदेमानलिंगफलान्वितैः विधायकं
लेशानमानम्यषेकेकशोन्यसेत् सार्हेसहस्रवटं विशां
वसंख्याकमादिताम मध्येवकेमस्तोपादिकनावाया अभि
षमेव कालात्मानि त्यामंत्रोक्तजपितापूर्ववासरा नत्मदेश
न रुद्भ्यापसानि मेन्तत्र पूजयेत् सहस्रं प्रजपेत्म स्त्राहोमंद
समंततः कृगकालशंखादिवाद्यसंगीतनर्तनैः पुरितेशो
नोस्वेदेरके केदेवतात्माभिः कृतेः स्वपूजितैः सार्द्धमभिषिंचे
त्स्वगुरुः सक्रमंतस्य कथ्यपनदापमतिसाधिते प्रगतिषेक
दोवाल्लिकनतस्यां यंपघोविधेनो मदत्स्यप्रजपेद्विद्यामभिषेक
समर्पितन

प्रथमावृत्तस्य वृत्तस्थकलशांस्तत्र विन्यसेत् तेषु शक्तीः स
मावाह्य संपूज्यैवाभिषेचयेत् एकं वा कलशं जप्त्वादिनेकु
नाभिषेचयेत् एवं नैमित्तिकं नित्यमविच्छिन्नं समाचरेत्
मातृकार्णैव शिष्यायोपदिशेद्विद्यानित्याः पंचदशात्मिकाः
त्रिकूटाश्च वर्णाः कूटाः पंचकूटास्तथैव च षट्कूटाः समस्त
टाश्च वसुकूटा नवात्मकाः दशैकादशकूटाश्च रविकूटा
स्तथैव च ययोदशात्मकाश्चैव चतुर्दशाभिदास्तथा तथा
पंचदशाख्याश्च तथा षोडशकूटकाः श्रीगणेशगविद्याश्चन
यावाहानि देवताः पंचायतनविद्याश्च न्यासमालं तथैव
च शुद्धाशुद्धाश्च शबलाः सर्वाश्चोपदिशेत्क्रमात् ताविद्याम
नेपाल्याः क्रमान्यामाः क्रमेणैव गुरुसेवापरोनिशं गुरुवार्तं
पालकोवसेत् क्रमप्राप्तमहाविद्यानि स्वयमेकशालिनि
हितोयमभिषेकेन कुर्याद्देव्यात्मसिद्धये प्राक्तोक्तविधिनैं
समस्तमंत्रसंस्कारयेद्गुरुः चतुर्विंशतितत्त्वैश्च शतहस्तेषु भ
श्यं स्वादिनेष्टभन्नतत्र स्वगुरूंनेष्टभोदये गणेशपूजनं
पदाहोपचवायगुरुः सदा प्राक्तोक्तविधिना समस्तकर्णी
शरणपाहवावने मातृकापूजनेनैव वह्निहिंस्राहुतथैव च श्री
स्मरणान्मनुयेनश्रान्तवालिवावनपूर्वकं सर्वेषामभूषणानि
देवैः श्रीगुरुचरणपादुकः तदानुपाम्यविंशस्तुहृदयान्त
देशवस्त्रकैः एकेनपुस्तकाचार्यं स्वविजोवस्त्रसंस्थिकान् चतुरःश्रांते
सलणान्नवसंयोस्त्रसप्तोवहारपालकान् सकाभ्यमा
पाकायाद्धिमानमान् शुचिवितान् स्वविद्यापासकाः केलिवे
सर्वोरकांगतिपकैः द्विजान्तथा गुरूर्मध्ये वेद्याचके प्रतिरेवप्रघ
स्तर्यौः श्रीगुरुरूपकारेणासमममंत्रेमनोहरे

नि॰
सं॰
२८८

273

नेन पूर्वे पद्मकं तंडुलैः समसमनिकोणेषु यानिषु प्रति।
यानि च षोडशारचयेदलेषु विभिषोडश संख्यया सर्वं
शालिपुंजेषु कलशान् स्थापयेद्बुधः मध्यस्थयानि मध्ये
चत्वारि तानि पश्चिमे नैव हि प्रथमावग्राह्य हानि तेषु निधा
पयेत् पंचसु कामेषु यादीनां यानि देवि वषोडश ग्रहाणुधे
नो स्थानेषु प्रतिष्ठानि च षोडश यानि स्थाने षोडशे च वसिष्ठे
मुख्यापदेषु च पार्श्वयोरेकमेकं च देयाः दृष्टैव हस्त्रयं हेम
रत्नफलैर्वासोहयपल्लवशोभितान् गुरुमंडलनिर्माणं
षट्कोणाष्टाब्जमध्यतः कमलाष्टाब्जयोर्मध्ये निधीशा
नां च मंडले ग्रहमंडलमीशाने सर्वतोभद्रमंडले वास्तुशां
मंडले मध्ये षट्स्वाचार्यकुंडयोः आग्नेये पूर्वमध्ये तत्कुंडं
मन्तस्य मंडले योन्यर्द्धवेदमध्ये न निर्माणमंडलमुत्तमं पा
श्चनैर्ऋतमध्ये न हेतिनामप्रहजने मंडलं रचयेदिति शो
वै नैर्ऋत्ये वास्तुपूजायां मंडलं रचयेद्बुधः हनविकोणाम
ध्ये न कुंडानामत्र च मंडले षट्कोणाष्टमयोर्मध्ये मिथुनानां पावि
च मंडले शार्ङ्गे पंकजकुंडलायाः वारायावायुगोवेर पा
क्षवलिदेवीनां मंडलान्यन्नरातरराते गुरुमंडलसर्वतो
हमंडलपूजाक्रमः प्रायोगविहितः अथ नवग्रहादिपूजा
विधिः श्रीतंत्रराजे ग्रहाणां मातृकाविधावियद्ग्रहं सं
ग्रहपूजनः तेन तेषां तत्पूजार्थं च देयं नहामसंडलं
स्तरे भवेद्दिहेतमेशले भास्करमध्यतः सयाग्रजनं
स्थाहितेरतन्मयायापनः तेन तेषां मंडलानि तेषां
गौर्वहामिते तेषां नवानां पूजाहतन्मध्ये नव मंडलं॥
वं हाकेषः प्रयासपूज्यादीनां मध्ये मंडलं नयोः

क्रमेणसुगणादेवेशिसर्वश्रेयस्करात्मकं प्राक्समकदलि
णोदकवनः स्रवनिपातनात् त्रिदलमात्रेजनयेत्रवको
णानितेनवै मध्यशाकोष्ठयोः कृत्वाहृतत्रयमात्तिस्फुटं त
स्मध्येतिष्ठगृहेवसुचहृयनिपातनात् विधायनवयाम
ध्यमाशादिविलिखेत्क्रमात् वानायष्टकराम्बुध्येप्रणवे
नभसाष्ठते हनवोष्ठ्योः स्वरोपेतंनभसंमातृकालिखेत्
नशांकमर्वयेतस्यनामाभिहीदशादितैः प्रणवाद्यैर्नमोंते
सुभानोः सर्वत्रसर्वदा सोमस्याग्रस्वसशृंकं कृत्वातेनतर्ध
वेपेत् नयान्वानव्रविलिखेद्विधाग्रवस्वराष्टकं कवाद्यश
स्वरगुनेमातृकांवसयोगतः विलिखेद्धृतयोर्मध्ये मध्य
कोष्टेपितंलिखेत् दाहवह्निस्वसहितमर्वयेतत मंडले सो
मसुक्तक्रमेणैवप्राक्काले शुभवेला निवेयशर्करांकुरप
पावैमेशापवारकैः स्वमस्वमष्टकोष्ठकृत्वाहृतत्रयेत्
ष्या नरहणादिवर्णांवसवैरेतामातृकामपि विलिखेन्मध्य
वतष्याकृत्वातेष्ठवतत्क्रमात् नवहणांनवाणपाख्यामव
दैराणिलिखेद्दपि मध्येप्रणवगर्भस्थवर्गायतस्मालिखे
त् पंचकृत्वेष्ठनवसमुद्गजपेवनवग्रहान् ब्रह्मादीशांत
मभिनोलिखेनामान्यनुक्रमात् श्रुत्वाणिपवनध्यैतान्य
वेपेने स्वताभामिः तानिति श्रोमंत्रपंतध्यासोविंशकराङ्कं
वस्तुकृकं केतमेते स्तसर्वत्रमेवानुक्रोवप्रजनं पवंनव
ग्रहाणानमेडलोस्थितानिवै नेस्तैवतेषामावीतलेकृ
णोमलदत्नग्रहे भास्करेदोष्ठतहारहृयेदशोवसर्गीके स
सपोः विष्णवेपोः सनोमंडलसूणणावते धिलिख्यस्वलष्टृण
लेनमध्येतिष्ठगृहेनः रत्नाभिदशाभिमध्येलेकाशीत

वि
सो
२५८

पेदलिखेत् ईशकोष्ठानि पूरितः प्रवेशेनाम्ननार्णकान्
मायान्तौ शान्तिसंख्यानान्मध्ये दावगतेचतत् कृतपौरंनरा
कृत्वा मातृकाग्रथितं चैतत् पंचाभिस्तालिखेन्च विदेसोम
समर्चयेत् कर्पूरचंदनाभ्यां तदालिखेद्दिङ्विवर्कं रक्त
चंदनसिंदूरगैरिकेषु कलावरैः कृत्वा विवेत अंतव पूजये
न्मोक्षरूपतः दिहनानालिख्य गृहे कृत्वा रेखाः समंतगाप
कोनविंशन्मध्ये लालिखेन्मायावद्धारितान् प्राणादिका
न्मेंतन्त्र स्वरूपतान्वरैवतान् कृतपौरंनरानैश्च पंचवि
शांतिवर्णकैः स्वरैर्वाद्यगतैर्वाह्रदेशाणेग्रंथितानालिपिः
विलिख्य विशदाकारैर्विहूलायामविलरं तन्मध्ये मातृ
मावासपूज्येन्मायावदीक्षारि पीठे वामरूप याकिमे भूतलेव
शिलानलेनु स्वस्थमेनाथ हनेकृत्वा विवाप्रकोनि पूजयेत्
पंचसर्वचनसंसिन्न्यरूपजा समीरिता विशेषाद्देशवाहते
नवनंतक्रमेनोर्च्चयेत् सुप्राद्यः प्रयोगवस्थते बालमंत्र
लपजाप्रयोगवप्रदर्शिता प्रयातिथिवारेषु देवता नवो
गलामते सुप्रदेवप्रवस्तामिवारतिथ्यदेवता रवोमु
र्योशिवो देविवेइसोमाविकेतनः भोमतमगालयुहोमु
विप्रततः परे परेगुरुचतर्वेकोमस्योशुक्रचंद्र मं
वोरश्वरः कालावारेशादेविकीर्तिताः परेबुधवार गुरुः
रुवार नथा चसलाविधानाविस्रचपमः शीतकरोगुरु
इरस्रुवसवानागायमेः शिवदिवाकरो मन्मथश्च
सुवविषरवालियोस्वराः दशलापितरो देविपुत्रामनो
पवारकैः अष्टिनोवयमावाहिवसलंडस्वशिवोदीति ॥
गुरुः मवोसुपितरामगोमनारेनपरो

न्यावायुरयेंद्राग्नीमित्रस्तुंद्रस्तनः पित्ये निर्ऋतिस्त्वैवतोयं
वविश्वेदेवाः प्रजापतिः विस्रस्तुवमसवोदेवेवकताश्वान
पकयान् ग्रहिद्रभ्यस्त्रपूषाचग्राकानतत्रदेवताः एताः
सर्वोपवारस्त्वनादिनेभ्रुसमर्चयेत् ग्रणावायेस्वनयींह्
देनेनोमभिरोषरि ग्रैद्रग्नाग्निरिन्द्रकसेवनदत्रस्यदेवता
हय विष्णवानत्रयामेंद्राग्निदेवतेनिक्रमे अतरापाठान
तत्रस्यविश्वेदेवाः ग्रवणास्यविस्तुः एतयोमिथ्येप्रजापतिः
पत्रकेनतदीभिनितत्रमास्ति ततस्योतिःशास्त्रेऽवगंतव्य
ग्रष्यतद्दिनेनिमासजाविधि ःश्रीतंत्रराजे ग्रासांतनिमा
विधानामग्नानिवक्ष्यामिविधे हिरूक्षैसेःषड्गानिरूपणं
दर्भाः करागयोः विन्यस्यमारकामुकाजयेदिष्यालयेक
शः रकारकोवगारकामप्रणवस्वस्तिविलेपनाः पाशांकुशे
लकोरेद्रप्रसूतविशिखाः स्मरेत् तदासतीनांपंचानांश
कीलस्त्वहशीः स्मरेत् वनरसहृदयहृनाहारहृदयविध्
षिनेत् ग्रहपसंपुतेनमध्येनवयोनौवतायने ग्रगाहतीम
ध्ययोनौवनरेसाग्रपाहतीः पूषतोगुरुयांकेवकाणव
सस्तवकमान् वहिर्दलेषषिनयायंतहर्णोविलोमतः
दीपिणीशाकिसाहिनेमोयासमासत्तरीश्रुतेः ग्रोस्वाहिशको
स्वाहायैवनरसेवनयायनेन ग्रासांबलिप्रदानवकरोत
ऊरुकहृया समासत्यांकेवलयाग्रामकरूपाः सर्वाभिधाःस्ते
ग्रष्यप्रयोगाः तत्रप्रातःकृत्यादियागपीठन्यासांतेनदिन
निन्यासविधयाप्राणायाम्यत्रयंकृत्वाशिरसिसंबोदालिसा
मूर्ध्नेपत्रसषयेनमः मुखेपंक्तिछंदसेनमः हृदयेकालसं
नायेदेवतायेनमः इतिविनस्यहृदयादिषडंगेषापिवि

वि
र्म
२५५

275

न्पसरफारफ्रोवशमित्यादिध्यात्वा मानसपूजादिकं
विधायसंपूरतः स्वर्णादिपट्टे कुंकुमादिना सकेसरम
ष्टदलकमलं विरच्य तन्मध्ये नवयोनिचक्रं विधाय
षट्दलाष्टदिक्षु तत्र यंत्रं वह्निविभागेनाग्निकोणे
मेयादि रक्तपुष्पं कृत्वा तन्मध्ये योनौ तदिन नित्यां विधाय
श्रुत्वा तत्र योनिविना श्रीपर्णादिपीठे संपूरतः संस्थाप्य तत्र
तदिननित्यां विधाय पूर्णा जलं दत्वा धूपादिपात्राणि संस्था
प्याम्पूजां विधाय श्रीचक्रपीठपूजां विधाय आवाहनादिषु
ध्यानेरूपवारैरूपचर्यालयागपूजनं कृत्वा योनिमुद्रां
पाशादिवन्तमुद्राः प्रदर्श्य मध्ययोनिमध्ये श्रीशालार्वे
पश्चकोणगदेवता तत्रादिवन्तादिद्वचशागवत्त्वंर्गाणि
संपूज्य मध्ययोनेर्वहिरष्टकोणाग्रे तत्र स्थाने त्रालेपुष्प
गवतांशुपवनष्टयं संपूज्य देवाः पूष्पभागेयोनिमध्ये यो
नौ तत्रालेगुरुपंक्तिं च यस्यानेरेखात्रये विभाद्यतालपश्च
मेरेखायां प्रकाशानंदादिगुरुत्रयं मध्यरेखायां श्रीना
नेदनाथादिगुरुत्रयं तृतीयरेखायां स्वभावानंदादिगुरु
त्रयं चेतिगुरुपंक्तिं संपूज्य तन्त्रेताष्टयोनिषु देवी पूजा
रम्भ वामावर्तेन तदिननित्यां विधायाम मध्यात्तरेखायां
संपूज्य केकृतामायावीजं पूर्वकं तेषां साधकं रमु
द्रीपर्णी शक्तिं पादुकां पूजयामि द्वितीयं द्वीपर्णीशक्तिं
पादुकां पूजयामि इत्यादि पूर्णशक्तीः संपूज्याष्टदले पूजा
वर्णेनावशिष्टावरणशक्तीः संपूज्य वहिर्भूपुरे संलोक
मावर्तेन वामादिपूर्णशक्तीमायावीजादिकाः संपूज्य मातृ
पालादिनाटेनवघटानानेककलाविधायासमानं

वलिदानेचविधायसर्वंसमापयेदितिनदिननिमापूजा
विधिः अथशाकिमादिषट्पात्रदेवतापूजाविधिर्लिख
तेनतश्रीतेयराजेभूमौविधायषट्कोणसमकंशेशाक्रोदद्भ
मात् मध्येवृत्तत्रतंत्रानिमांगयादिभिर्यजेत् अभितस्त्व
मासेभुतत्वषट्केतत्कमायनेनत् वायेस्त्वांपिवताःप्रागवको
स्रवर्णाःसमर्चयेत् नमाषस्नामपितथ्याघट्कोणेषुशाक
यः षट्त्रिंशत्तासमादेव्याःसर्वरूपाश्चयादिभिः प्रागवत्स्मरा
णांपंचस्वरस्वरवीकादिमानकाः परेभुपवलस्तेणारहितेने
स्प्याद्वेयेत् तेषामपिवचक्राणांशक्तीनांचविलोमतः सू
मानिग्रहसंतासान्साशाद्गणांविपतये अथप्रयोगः नवचे
दिकायागामयापालिमपञ्चहाष्टिरहितेस्वासनपूजादिषो
गपीठन्यासानेनिमानिमाहजोकविधिनाथाणायामादि
मानसपूजांनेकृतावाबपुरनःकाविहिंडेकमानतदवहेभतः
पविनस्रुतविंशागुलमानध्रमाहूतेनिध्यायतत्मध्येपाका
स्पगायतेवस्लसृयमाफात्मनहृस्लसवस्पार्हमानेननमि
न्वेनेत्रस्लस्लत्रस्पदृवांग्रादिनःपाश्वेमायादितनषदतिणावि
हृदयमुनरभागविहृदयमितिसभूयाविहृवतषपक्र
न्वाविहृत्वाविहृदाविणोनरायनेनितिर्यग्वत्तत्रहृदयमास्फात्स
पाश्विमतिर्यग्वत्तत्राग्रहृदयमारभ्यव्रस्लसत्रस्पहृदंयावधी
सहृदयंविन्यस्यपुनःहृवंतिर्यक्सत्रस्पकोटिहृदयमाव
भ्पत्रस्लसत्रस्पसमेतानित्रीणिपिपत्येकंविधाविभज्यावि
ह्रानिकृत्वापाश्विमवायव्येशानहृवांग्रेयानिस्रातिदिगाते
भ्रवहस्लत्रस्लसूत्रहनीयांशाख्यानेभुमध्येवतनहृदीपमा
नसत्रपमेणाहृतनसमकंकृत्वात्रस्लसत्रत्रयप्रत्येकंचतनहे

वि० से० २९.

शांतिपाविभज्यमध्यहृतमध्यगतविंदुमारभ्यपरितः ष
डुहृतेषुदशमांशद्मोशस्थानेषुततन्मध्यगतवृत्त
स्यैवेहानिकृत्वापुनर्मध्यहृतस्यैवमध्यादिनआग्नेयको
णगतहृतवृत्तस्यैवमायवदशमांशेचिह्नंकृत्वातथैवाग्ने
यमध्यहृतयोरंतरालादिनोवायव्यहृतमध्यगतवृत्त
स्यैवदशमांशेचिह्नंकृत्वातथैवशानानिर्ऋतिकोणग
तहृतयोरपुकृषुकामयहृतेविहूहूयंविधायतथैवप्र
कामगायतवृत्तस्यपश्चिमायादितः पूर्वाग्रादितप
मायवदशमांशेविहूहूयंविधायसमसापिहृतेषाविवि
हविहूपातिहृतेनिर्ऋत्यवाहूयंकृत्वातपुप्राग्रकपुको(
षट्कोणसमकेनिष्पाद्यतेपुपातिषट्कोणमध्येषट्स(
त्रिकोणपुहृतानिकृत्वावृत्तस्यशाणिमार्गेपीठानिपूजाव
के मङ्गलतन्मध्येनिमाविधयापुष्पोजालिंनिविष्ण्वनि
विधपावस्थापनाघान्मपूजांतेमध्येषट्कोणानिमानिस्य
पूजोक्तविधिनापीठपूजादिपुष्पापवारांतेतत्रोक्तविधि
नाग्रकिमादिषट्कंसप्रपूपरीपोटत्वावहमाणानेव
यषट्केनिवेयताहूलादिसर्वेनिवेयानैर्ऋतिकोणप्र
वर्गामध्यशाकिनीमावाह्यप्रवर्णानित्यासमानपुष्पे
नापुपादिपूजनेध्यानाशीर्मित्यादिषट्संगमचेनोनिपुष्के:ष
डंगमास्मधेनेनसकलोकमननस्या:पाणापतिष्ठांवरप्रा
देवमुनरशापिशाकिन्यादीनामायत्नैःषट्दीर्घनातिपूर्वे
न्यासंसकलीकरणंप्राणप्रतिष्ठांचकृत्वानतःस्वाभिमुखे
मासनादिपुष्पांतैरुपचारैरभ्यर्च्यतदावरणशाक्तीःपूजनि

निकोणेह्रीं श्रीं शाकिनीपादुकां पूजयामि एवं वायव्यकोणे कशाकिन्या पूर्वकोणे १ एवं शाकिनी प्राग्ना
ग्नेयकोणे । [illegible] ईशानकोणे १ ॥

वशाकिपायपश्चिमकोणे २ उशाकिपा इतिसंपूज्यधूपदीपौ
दत्वाध्यायसानानिवेद्यतांबूलादिप्रणामोत्तेरुपचारैः परि
तोष्य [illegible] वायव्यषट्कोणेसिंदूरवर्णांशाकिनीमावाह्यसिं
दूरवर्णांनिसानिमासमानमुखभुजादिपूर्वतोध्यानासमं
दिग्ध्योपचारांतेशाकिन्यादिवामाग्रदक्षिणाग्रहहहहवं
मदक्षिणसंमुखस्थभद्रषट्कोणेभ्रूंहीं इतिशाकिपायवंव
शाकिपा ब्रशाकिपाजशाकिपा [illegible] शाकिपा कशाकिपा
इतिसंपूज्यधूपदीपौदत्वागुह्मेदनेनिवेद्यतांबूलादिप्रागव
कल्पयेत् ततः पूर्वादिगात षट्कोणेनीलवर्णांलाकिनी
मावाह्यनीलवर्णांलाकिनीमावाह्यनीलवर्णांप्रागवमुख
भुजादिपूर्वतोध्यानासनादिग्ध्योपचारांतेप्राकरीमाघट्
कोणेभुशाकिः णशाकिइतिसंपूज्यधूपदीपौदत्वागुह्मेदन
निवेद्यशेषंप्रागवत्कल्पयेत् आग्नेयादिषट्कोणे ३ यदादिक
वर्णांमाहशींकाकिनीमावाह्यप्रागवद्ध्यानासनादिग्ध्योप
चारांतेप्रागवत्षट्कोणेहेमवर्णांसाकिनीमावाह्यसनीव
र्णांध्यानासनादिग्ध्योपचारांते २ ग्रशाकिपा २ पशाकिपं
फशाकिपा वशाकि भशाकि मशाकि इतिसंपूज्यातिलामि
श्रमनेनिवेद्यशेषंप्रागवत्कल्पयेत् अथपश्चिमषट्कोणेषुध
वर्णांहाकिनीमावाह्यप्रागवभुजादिपूर्वतोधूम्रवर्णांध्याना
सनादिग्ध्योपचारांतेरशाकिपाउ २ लशाकि॰ दशाकि
शशाकि वशाकि सशाकि हशाकि इतिसंपूज्य धूपदी
पौदत्वागुह्मनेनिवेद्यतांबूलादिप्रागवत्कल्पयेत ततोने
सामागवन्हिपयासंपूज्यधूपदीपौदत्वास्तप्रणामादि
तिभिः परितोष्यशाकिन्याद्याः सावरणाग्रस्यांसंयोमनोव

रे
सं
२९१

277

त्हद्युद्यस्यतन्मयः स्वांचविद्रेरेदिति श्रयपंचाशान्मिथु
नद्धना नवश्रीनेत्रराजे श्रादिदांतान्तरैः प्राग्वद्धपिगोश
क्तिसंश्रकैः बीजद्धपायैः समाद्देयैनैः पंचवशांतरैः पंच
शाब्धमयः ध्रमाः पंचाशन्नेत्रपालकैः तेषां बीजद्धयं व
र्णाद्यपतेत्रशासंभूताः समात्तर्णांचसंपुक्तामंत्रापंचादर्शं
तराः वतः षष्टिपदेमध्यवनक्षेदिनविषया मनीषितं
समालिख्यतेभुतान्मिथुनानिवै चीटकाक्रमयोगेनद्धर्ध
पामध्येगवृद्धेन दिनेभुचाटिकायोगान्पंचाशान्मिथुनाम्
पि यवंमंडलमासाद्यान्यामोन्यवाभिवांछितं निमशर्ष
समावाप्यतस्मिंश्रकेसमवेनान् समस्तवांछितप्राप्तिः
सदाभवतिसर्वतः श्रादिदांतेनमादिसर्वंतत्रमंतस्पर्शाकं
षट्कमायमध्यं तत्रमात्वकुभस्थानेसमांतगलानितं
वमस्तानिभाकांमगदतिगोदकविमस्यवतः षष्टिपदे
पेतेचतन्त्रत्वकंक्रमातस्मिंस्तकेमध्यकोष्ठवतक्रमे
कीक्रमतत्रतादिनानिमातगणिस्वाभिमतप्रार्थनमालं
ख्यतदंनततरवाप्याचः पंक्तिमध्यद्वयदतिगांकोष्ठमार्गं
भ्यप्राद्देनिगपक्रमेणमक्रक्रमेनिगमगमावक्रवामपंक्तिः
पकोष्ठवायिषाष्टकोष्ठभुतदिनोदपात्तरादीनिमात्रमध्य
पंचाशदत्तराणिविसर्गस्वरसाहितानिद्वौमिलितवीजमर्गाणि
गतानिविलिख्यावशिष्टभुनरष्टुदपादीनिदप्रात्तरादि
समालिख्यनेभुलिखितक्रमेणोदपात्तरादिभुषष्टिचतु
कामतनन्त्रचटिकाभिथुनेकोडशाभिरूपचारेरभ्यर्च्यनमः
लमवाप्नुयात श्रयद्धनामंत्रलद्धीश्रींश्रद्धपिगोशक्ति ॥
इकोद्धनपामिव्यमाविषाविविषया पंचाशन

ह्रीं श्रीं ग्रहपतेत्र्येशपादुकां पूजयामि इत्यादयः देवेशाः
पंचाशत् इत्येवं पंचादशत्तरादानि षष्टिमिथुनानि यथा
क्रमयथाक्रममैकैकशः स्वाविलेवेन पूजयेत् प्रतिव
दकापूजनं नस्पनदेककाम्यकर्मं विषयनात् इतिपंचा
शान्मिथुनपूजा अथकामस्वर्णादिपंचदशनित्यानाह।
नाविधिलिख्यते नवकामेश्वरीनित्यायजनविधि नवश्री
नेवशाने अथघोडशनित्यासहितोपायासमीरिता कामे
श्वरीतितासर्वकामदां स्मृशलनववनः तयामतयानभेदान
श्रीमोल्लत्यपूजनं मेधोहारस्तत्रैव श्रुतिः स्वतश्रुतस्ता
घोलातिताया द्वितीयकः शून्यमग्निशुतंपञ्चाइत्याद्यामेन
सभ्रनः ग्रागोरसाग्निसहितः शून्यशुग्मंचरात्रितं नभोगा
माध्रनसम्भ्रवादाहनसमयोजिता अथश्याचरसंपुकंवन।
शान्मिथुनंवरहृत् पवाकामेश्वरीनित्याकामदेकादशात
रीति पंसकलह्रोतिन्यासिनेमदद्वेसोः ॥ इति नथा
त्रिपुरार्णवे अनतराने मूलविद्यावर्णैरेवकृत्वा पादेशानिषद्
क्रमान् पंकेन हृदयशीर्षेनावतानो हृदयहृयात् वर्तविन
यनतदटस्वमेकेनवादिने दिक्श्रोत्रनासाहितयोजि।
ह्रस्मामग्रपके व्यापकत्वेनसर्वांगमूर्धादिप्रपदावपि
त्यसेहियातगात्रपशुस्थानेषुतदनंतरं समस्तेनव्यापकं
तकर्णाडमकमणावे अथध्यानंप्रवक्ष्यामिनित्यपूजासु
वादिने येनदेवीस्वयमस्मादस्तातोऽप्यमयत्नतः बालार्कुंदे
रीसंकाशांमालिकामुकुटोज्ज्वलां हारग्रैवेयकांचीभिर्नू।
मिकानुपूरादिभिः मंडितारक्तवसनतारकाभरणशोभि
लो वरभुजांगीतरणामिदकलाकलितमौलिका पंचास्य

त्रि
लो
२९२

278

षोडशदलंदलषट्कोणावनरस्यंगो मेदास्मिनलसहकांपया
मेथरवीतस्यां पाशांकुशौ वधुवंदेत्वा पंचपुष्पशिलीपुंवं र
त्नपात्रमीधुपूर्णं वरदंबिभ्रती करैः एवंध्यात्वावयेदेवीं निन
मूलमासमिद्वयेप्रयोगादिषु सर्वेषुचवेस्यध्यानानितत्रवे मद
नोन्मादनौ पश्चात्तथादीपनमोहनौ शोषणश्चेतिकथिताबे
णाः पंचशरादिनाः कुसुमामेखलापश्चान्मदनामदनातुरा
श्रनंगपदपूर्वास्ताः पंचमीमदवेगिनी ततोभुवनपालासं
वशिरेखा अनंतरा रेखागगनपूर्वाम्याप्रजाप्रवेगवाष्ट
म शक्तयः प्रीतिरतिस्त्रिवधृतिः कांतिर्मनोरमा मनोहरा ह्रमौ
मोनाहेदेवीचात्र मनोरथा मदनोन्मादिनी पश्चान्मोहिनीशं
खलिनीततः शोषिणीववशंकारी सिंजिनी सुभगाततः सप्र
रामोडशमोताः प्रियदर्शीनिकांतिकाः पूज्यास्ताः प्रतिपाद
त पत्रेके षोडशस्वदे पूषा चेहा समनसारतिः प्रीतिर्धृति
स्तथा वृद्धिः सौम्या मरीचिस्तुपरतस्तंशुमालिनी वद्धिः सुल
कोणाकोणाशक्तिमायायास्तथावपत नहद्रिस्वतनवस्तसल
केशालस्ममायेनेत वहकंगणायंदगतेवेशोवाभितापनेन
प्रयमायाधिस्तिष्ठविपादिसमान्वयेनराष्ट्रिनी नमामभि वोर्ति
नेभ्योदधगयादिवोतेः ततस्ताससद्गुविद्यास्थो कृतार्वः प्रन्नं
विवा प्रात्रमे रूपवाराधेहीं मकुर्ष्यातततस्तथा हृतांके मध्य
रामेवाप्रसन्नेरक्तैः पुष्पैः प्रवालाभ्यांचेति प्रयप्रयोगाःप्रय
मानः कृष्णादिपोगपीठस्यासानेकामेश्वरीविद्यापाप्राणां पा
मन्त्रपंकृनाशोयसिद्धमोहनायकचिषेनमः चाविविष्टं इस
नमः हृदयकामीश्वरीदेवतायैनमः गुह्ये केवीजायनमः पा
दयोः ईशशक्त्येनमः नाभौ लकीलकायनमः इतिविमस्य ममकर्तव्यपूर्णाभिषेकाख्याहितीयदीवाफ
लसिद्धं ॥

यैर्विनियोगः इतिकृत्वांजलिंकृत्वा ऐंहृदयायनमः सक
लह्रींशिरसेस्वाहा नित्याशिखायैवषट् क्लिन्नेकवचाय
हुं मदद्रवेनेत्रत्रयायवौषट् सौः अस्त्रायफट् इतिषडंग
न्यासंविधाय दक्षिणनेत्रेऐंनमः वामेसकलह्रींनमः दक्ष
श्रोत्रेनिनमः वामेस्रनमः दक्षनासिकिनमः वामेनेनमः
जिह्वायामनमः हृदयेदनमः नाभौइनमः गुह्येवनमः सौः
सर्वांगेव्यापकंविन्यस्य ध्यानमानसपूजांतेस्वर्णादिपटे
कुंकुमादिनापंचदलकमलंकृत्वातद्बहिरष्टदलंतद्बहिः
षोडशदलंतद्बहिः षट्कोणंतद्बहिस्त्रिवृत्तंतद्बहिर्द्वारयुक्तंचतु
रस्रमितिपूजाचक्रंनिर्मायस्वर्णरजतसुदनादिपीठेसंस्था
प्यनवकामसर्वांगविषयापूजानलिखितालिखितःलिख्याक्रोडे।
स्थापनायात्मरमानेपीठपूजांकृत्वानवकामसर्वांगविषयं
मूर्तिंपरिकल्प्यावाहनादिपुष्पोपचारान्तेलयांतेसंपूज्य
पंचदलकमलकेसरेषुअग्नीशासुरवायव्येषुदेव्यग्रतर्दे
दिक्षुचषडंगानिसंपूज्यदेव्याः पृष्ठभागेपंचदला
ष्टदलयोरंतरालेप्रागादिनानिसमपूज्योक्तगुरुपंक्तित्रयं
संपूज्यपंचदलेषुदेव्यग्रादिप्रादक्षिण्येनह्रींश्रींद्रांमादन।
बाणायनमः ह्रींश्रींद्रींउन्मादनबाणायनमः २ क्लींदीप
नबाणायनमः २ ब्लूंमोहनबाणायनमः २ सःशोषणबाणं
णायनमः २ इतिसंपूज्यतद्बहिरष्टदलेषु देव्यग्रादिप्राद
क्षिण्येन २ अनंगकुसुमाया २ अनंगमेखलाया २ अनंग
मदनाया २ अनंगमदनातुराया २ अनंगमदवेगिनीया २
अनंगभुवनपालाया २ अनंगशशिरेखाया २ अनंगमद
नांकुशाया २ ततःषोडशदलेषु श्रद्धाया २ श्रींप्रीतिया २

वि
सी
२९३

ऐं रतिया २ ईं धृतिया २ ऊं कांतिया २ अं मनोरमाया २ अं मनो
हराया २ अं मनोरथाया २ ल्हं मदनाया २ ल्हं उन्मादिनी २ प
मोहिनीया २ पं शानिया २ श्रीं शोषिणिया २ श्रीं वशंकरिया
श्रीं शिंजिनिया २ श्रः सुभगाया २ इति संपूज्य तद्वहिः षोडश
दलाग्रेषु २ श्रं सुधाया २ श्रीं रुद्राया २ ऐं इं मनसाया २ ईं रतिये
ऊं प्रीतिया २ ऊं धृतिया २ अं रुद्राया ३ अं सोमाया २ ल्हं मरी
चिया २ ल्हं श्रं शुभ्रमालिनीया २ पं शशिनीया २ पं श्रं अंगिरायां २
श्रीं छायाया २ श्रीं संपूर्णमंडलाया २ श्रं तुष्टिया २ श्रः अमृते २
या २ इति संपूज्य तद्वहिः षट्कोणेषु स्वदक्षिणाग्रकोणे २ पं।
पं डाकिनीया २ वामाग्रे २ पं राकिनीया २ पृष्ठकोणे २ पं
लाकिनीया पृष्ठवामे २ पं काकिनीया पृष्ठदक्षिणे २ पं शा
किनीया पार्श्वाग्रे २ पं हाकिनीया २ इति संपूज्य षट्कोणाद्वहिः २
चतुरस्राभ्यंतरे आग्नेयकोणे २ पं वं वटुकपादुः नैर्ऋते २ पं गं
गं गणपतिया वायव्ये २ पं दुर्गाया ईशाने २ पं क्षं क्षेत्रपा
ति संपूज्य तद्वहिः चतुरस्रे दशाः पूर्वभागमारभ्य पूर्वादि दश
दिक्षु २ पं लं इंद्रशक्तिया २ पं रं अग्निशक्तिया इत्यादि लोकपा
लेभ्यस्तदायुधानि च शक्तीनां तेषां नामभिः संपूज्य धूपदीपनैवेद्य
याने कृत्वा कुलावलिं वटुकगणपदुर्गादेवक्षेत्रपालिं वह
नपादिकं शाधयित्वा ब्रह्मणमाचरेदिति अत्र पंचदशनित्या
स्वापिपूज्यादौ सर्वभूतबलिं पूजांते समाचरेत्कुलाकु
लावलिं दद्यादिति कामेश्वरीनित्यायजनविधिः अथ
भगमालिनीनित्यायजनविधिः तत्र श्रीतंत्रराज
मे अथ घोरशांतिमंत्रस्तनीया भगमालिनी षष्ठी
विघ्नवस्तुनिग्रहमा ... नावगीताक्रमात ॥

तदंगाभ्यन्तरस्थानेनतदावरणदेवताः तमूलाणाःक्रमशि
तिमेयोद्दारस्तनतैव कामेश्वर्यादियादिस्याइसद्यायश्च
गारसः पराग्रकसचरापश्चात्स्थिरापसाइसः स्मृतःस्थिरा
श्रृमेग्रिसग्रकेरसःस्यानदनेनरे स्थिराभूसाहितागोशः
सद्दाद्दाग्रीरसःस्थिरा नमश्वमरुताग्रकेरसावरसमान्वि
ता ततोरसास्थिरापश्चान्मरुतासहयोजिता ग्रग्रहंसश्च
सवरोरसोयस्मात्स्थिराग्रनः स्थिरायराव्वितोहंसोद्यामे
नववरेणाव रसस्थिरातनोद्यामभूग्रगश्चन्यमग्रिग्रक
रसास्थिरानतःश्वाग्रिश्चंमनविग्रेतामरुतन् रयःश्चूयंवाग्रि
ग्रतेहृद्दाहृःसोवनःपरे रसःस्थिराग्रचविषतस्वग्रतेपा
णापवव दद्दाग्रिग्रग्रसेस्तस्यात्स्थिरासादोहसंग्रता स
वरःस्याजवोमृवंविधातानींपतःक्रमात् चतस्रमस्या
णांनारससलदनुचस्थिरा हृदेग्रग्रकस्मपादाहः सवरःस्म
नवीवरून् दाहाग्रमरुताग्रकोद्योमसाग्रिरसस्तथा स्थि
राग्रमारुताग्रकाश्चयेसाग्रिनभश्वरौ हंसोद्याममरुग्रकः
श्चंयवाममनोद्रव दाहागोत्रावरग्रतातपादाहस्तथा
रयः हृदयासाहितदाहरयोवसमन्वितो रसःस्थिरातनः
पाणोरसाग्रिसाहितोभवेत् श्चन्यग्रगमेवरग्रततनःपूर्वम
नःग्रर श्चन्यग्रगमवगोत्रास्याहाहग्रकोद्रभावरः प्राणोर
सावरग्रतागोत्राद्याममनःपरे गोत्रादाहमरुग्रकान्तेग्रयं
ममनोभवेत् वातोमरुद्वभूग्रकेवायरेणासमन्वितं रस
स्थिराग्रग्रिग्रतवाग्रग्रमवरान्वितं ग्रासोयराग्रतःपश्चा
हसःग्रासासमन्वितः ग्रासोभूसाहितोदविरसोद्यामेतनत
स्याहृत् दाहेनोग्रवहृस्यश्वारयोग्रमरुदान्वितः श्चूयंवकेव

वि
सं
१९४

280

लेभरेरमस्वमवराख्यिरा विपदेङुश्रुतेदाहस्रग्निशु(
क्लश्रुतः स्रुचिः भूमीरमात्माख्वश्रुतापचैकांतविनाः
नाः तदंतवितवीजानिस्वश्रुक्तानिपंववै नानिक्रमात्मा
सवरोरमोभूखतभोश्रुताः हंसस्वरश्रुताद्धिः स्यातनः श्री
गोरमाग्निश्रुक स्वमश्रुंमवरश्रुतेहृदाहांङमरुश्रुतः श्री
माग्निसाहितपश्चाद्दमस्वमरुताख्यिरा स्वंसमाग्निनमः ऊ
र्ध्वरेगमसहितेत्रिये श्रेङपश्चाद्दिपनस्यानमस्वमरुदवे
ते स्वंसख्यामेवहृश्रुकेरपदाहस्ववाह्निभिः हंसः सदाहांङर
मावरः सैः संश्रुताभवेत् हंसः सदाहवाह्निस्वैश्रुकमेतस्व
देविते पंचत्रिंशद्वर्णात्मा स्यान्नित्यासा भगमालिनीति ऐं
भगभुगेभगीनिभगोदरीभगमालेभगावहेभगगुह्येभग
योनिभगनिपातिनिसर्वभगवशंकरीभगरूपेनित्यक्लिन्ने
भगस्वरूपेसर्वाणिभगानिमेह्यानयवरदेरेतेसुरेतेभग
क्लिन्नेक्लिन्नद्रवेक्लेदयद्रावयअमोघेभगविच्चेक्षुभक्षोभय
सर्वसत्वान्भगेश्वरिऐंब्लूंजंब्लूंभेंब्लूंमोंब्लूंहेंब्लूंहेंक्लिन्नेसर्वाणि
भगानिमेवशमानयस्त्रींहरब्लेंह्रींइति त्रिश्रुतालीव स्यादिमाम्के
लक्षभगागागपद्मीऽरश्र्यते देवतेपमवीजंतरस्त्रीमाम्ना
पिपे शक्तिः श्रीवीजमेमंतकीलकंपरमेश्वरीरतित्रयंभगमा
लिनीनिमा नेत्रगाने श्रगानिमेत्रवर्णाः स्यादाद्येनहृद्रीतेननतस्तु
नाभिः स्रीर्द्वेस्याद्विस्थाविभिरुद्दोरिताः चतुष्पदस्य शाक्षाम
गानिबारीतिक्रमात् ग्रहणामरुणाकल्याणरुशीतसितिगमग
त्रिनेत्रांवाहुभिः बाहुरूपनेत्राकमलासनो कल्याणाणपाशां
गेवकोदंगनामवाहुभिः दधानादादेनीः पद्मसंकाशंभिः
पमायकं नघ्याभिपाभिः पोनोहनाशक्तिभिगानि

प्रत्येकं ताभिरन्याभिः स्फुरोन्मानमहात्मभिः पंचविंशद्भिता
नीभिः स्वरूपिणीशक्तिपंचकं समाहरीं च संयोज्य शक्तीस्तत्रैः
एकांयजेत मदनां मोहिनीं लोभं जनीं द्रुघतां शुभां स्तारि
णींद्राविणीं द्वीति रतिं रक्तां मनोरमां सर्वान्माहेसमवस्था
मभंगासमभितोयस्मो प्रन्तस्यबकावमं वाविधिपतो मं विश्र
हे यतास्ः शक्तयः पंचपंचवाशाद्भिः शतोविति ताभिहंतोत
तांदेवीं पूजयेद्वाद्भितालये प्रणमप्रकमंदे विष्टपसवं
पंचायकं येनविश्ववशेभूपादपिस्थावरं जंगमं वततस्त
इपं कृत्वा आगच्छहाराक्रपश्चिमे तन्मध्ये ज्ञंपंचदलं कृत्वा तत्
कर्णिकागते योनिहृयं तत्तोमध्योमेयं शरवाविधानतः
योनोः कर्यास्वतत्संख्याया तयः परिकीर्तिता प्रम्यादिलो
मकासल्लाशक्तीसंख्याप्रकप्रजयेत् मध्येहन्नहंयंकृत्वा तत्र
वैंशतिरेखया निःपायतावलीयोनीमंदनायासमवंय
त् स्वतौतरांजेतभितोयजेद्गालिषट्कमात् तन्मध्ये म
गमालांताम्पावाद्योक्तस्वरूपिणीं संस्थापनादिभिर्द्रकाम
वंयन्त्रपचारकैः प्रत्येकंगेस्वमूलेनसंख्याणाभ्यन्तमूलतः
हारस्यपार्श्वयोरागाहे शाशामोसल्पवांवेयेत् तदंतभंगमाले
यामदनाद्यास्तस्यांवंयेत् मध्येस्यदेवीमभितोयजेनाम्या
प्रथमपि ततोदेवींषोडशाभिरुपचारैरुदीरितैः पूजयेद्दे
घवर्णीनवेदथ्यानहृतिहृयं जपद्दशान्तरशांतप्रग्रेवा(
त्तेनिमशः प्रागवद्विप्रसुखेकत्वा होमं कृत्वा दशांशतः
सयोज्याविहोतां प्रागवल्मूलेनाभ्यद्यैतानयाः स्तान्त्यहामस
इकस्पकोरणामहेश्वरी देवानाविहृदेरहि संनरनारीनरा
गीयान तत्प्रयोगः तत्प्रागवदासनपूजादियोगापीठस्था

रै
का
२९५

781

सोनंकृत्वामूलविद्ययाप्राणायामेत्रयंकृत्वाशिरसिसभगा
यऋषयेनमः मुखेगायत्रीछंदसेनमः हृदयेश्रीभगमा
लिनीनित्यायैदेवतायैनमः गुह्येह्रंबीजायनमः पाद
योश्रीशक्तयेनमः नाभौह्रींकीलकायनमः इतिविन्यस्य
समाभीष्टसिद्धयेजपेविनियोगः इतिकृत्वानंतरंकरा
गैंहृदयायनमः गैंभगसभगेशिरसेस्वाहा गैंभगिनिशि
खायैवषट् गैंभगोदरिकवचायहुं गैंभगमालिनेत्रत्रया
यवौषट् गैंभगावहेअस्त्रायफट् इतिमंत्रैः करषडंगन्या
सेविधायप्राग्वन्मूलविद्ययाव्यापकंविन्यस्यग्रहणामिन्या
दिप्रयोगकरणंयथावामानस्यहृंजोविधायस्वर्णादिपट्टेकुं
मादिभिरंनवेदिहविभागेनवनरस्नहयेनवनरंगुलात्वा
लेकृत्वानस्यपश्चिमभागेमध्येद्वारेविधायनस्यवर्त्तरूल
मध्येपंचदलेपद्मंविरच्यवृत्तहृदयशुक्राणानन्तकर्णिकायाम
मंत्रेरेखांकर्णिकान्वनस्यकोणाग्रकायुग्मामानंयोनिवृत्तं
नस्यापकोरेखांवर्त्तविंशतिधाविभज्यतैरशेस्वयोविंशति
विद्धानिकृत्वानस्यास्तिविद्धेरेखास्थापितनयाकृत्वानेसवको
णमानमाभितस्यकानदंतः प्राग्वन्मध्येरेखांयानिविधाय
नस्यायामपकोरेखापकविंशतिधाविभज्यतेषुविंशति
ह्वानिधातेरावमितेरेखात्रयंपिप्रत्येकेकृत्वानेषुवाप्रागंतर
विद्धेषुविद्धाविद्धमितिक्रमेणपंचवर्णारंशाद्वानेषुअग्रपर्णा
योनिस्थितास्त्राविलिखेदिति एवंक्रमेणवामरेखाग्रायामंतर
रेखाग्रागांचविकोणानिपंचाशीतिशरपिकशतमंख्यानिसंभ
वंति नदंतमस्यरेखाधमगाद्वनेननिष्पाद्यतदंतरेपितथा
वमाशामानधमगाद्वनेविधायएवंदंतरायपिएकोशामानेवृत्तो

नंतरंकृत्वापूर्ववृत्तनयोविद्यां॥

भेषोडशांशसहितंविष्कंभमानेत्रिगुणीकृत्यतत्रसमुद्रा
यमानेदशधाविभज्यतेषेकांशेनविहायनिपातितसूत्रेन
द्वयमानेसूत्रेणदशधादशधाविधायतेभ्रक्रमेणवाह्याभ्यंतरा
द्वाग्रमितिगोमूत्रिकाक्रमेणानिधायशुषाविंशतिरेखावि
लिखेत् एवंकृतेवाह्याभ्यंतरस्थितसप्तभागाग्राणिवात्रिकोणा
न्यभितोविंशतिसंख्यकानिसंभवन्ति रक्तपीतजावृक्तैनिर्मा
पयाग्वच्छरत: संख्याब्जभगमालिनीविधयामूर्तिसंकल्प
वाह्यनदिग्वणोपवारांनेदेव्या: पृष्ठभागेसूत्राभ्यंतरएवमा
वत्यकाशानेदादिशुरूपंकिंत्वयेपूजायित्वापंचदलकर्णि
कामध्यगतन्नत्रद्वयांतरालेशवदयोशास्वयावत्वदेव
ग्रतदादिचलदिलपडंगानिसंपूज्यद्वारस्यवामदक्षिण
पार्श्वयो: गंगायमुनाक्षितपाद्वकोणपूजयामि गेपेइवशपा १
तिसंपूज्यपंचदलकर्णिकामध्यगतयोनिद्वयांतरालेपं
चविंशतिपिकणतशक्ती: संपूज्यततदलेतद्वयांतराल
स्थविंशतित्रिकोणेषुदेव्यग्रमारभ्यवामावर्तेनगेपंमद
नाया २ एवंमोहिनीया २ लोलाया २ भेदिनीया २ उपमा
शुभा २ ल्हादिनीया २ द्राविणी २ प्रीति २ रति २ रक्ता २
मनोरमा २ सर्वोन्मादा २ सर्वसुखा २ प्रेमगा २ अभिलो
षमा २ अनंता २ व्यक्ताविभवा २ विविधाविग्रहा २ इतिसं
पूज्यततदेनग्रहवलवीथिंरेखाभि: षोडशाविभज्यतेषुषटस
रवेकेशुदेव्यग्रादारभ्यगेपंरक्तकोदंडायनम: एवंपा।
शाय कल्हाराय पद्माय अंकुशाय पुष्पसायकेभ्योनम: इ
तिसंपूज्यततदेनग्रहनवीथिंसंपूज्यभयादिसर्वंपूर्ववत्स
म्पापयेत इतिभगमालिनीनिमायजनाविधि: अथनित्य

वि
सं
२९९

285

क्लिन्नानित्यापूजाविधिः तत्रश्रीतंत्रराजे शृणु वक्ष्येऽशानित्याक्लि
वतर्पीभूणापावेति नित्यक्लिन्नाभिधानां तेन तं त्रप्रागुदी
रितमिति तदुद्धारस्तत्रैव ह्सलदाहवह्निर्बिंदुकवच
मरव्यते कामिस्वर्णाभृतोयादिवर्णानामष्टकं भवेत् हूं
त्रमरकनाभ्रंके ह्सं स्त्रुमरकनाश्रुतः पंचाक्षरो दशाक्षरो नित्यक्लि
न्नानित्यामसमीरितेति तथा तंत्रगानिचतत्रान्तेन बकौलं
भिरर्चनमिति विष्णुशर्मावे श्रोषवेल्लामसुदिष्टाविराट्
कंदरस्तीरिते नित्यक्लिन्नादेवतेनाक्रावनितनाशविष्णीपरा
वीतमायावह्निनायाशक्तिनेकीलकमतमिति तंत्रराजे
श्राधनमेवर्णानहृदयं समुदीरितं ततोह्याम्यांगुनह्याम्यां
हाम्यांहाम्यांहृदयेनच क्र्योबेयानिवांगानां कवचाश्रत्यम
स्कमात् तत्रषडंगरांपश्चोक्तं तत्र तत्रकवहृदय यमेदंगुष्ठम्
लादिकतिष्ठांगेतमद्गी शेषतलहृदयमग्रहस्तकञ्चोत्रत
मोहनो वविहृतेवपापोवपादपारगाकाम्यमेतत् श्रीकृष्णा
मकृष्णाकलामकृष्णांशुकधारिणीं अरुणस्राविलेपांतां
कृष्णेमरमुलांतं तत्रयोतमवक्रांभालेचमांशुमोलि के
विराजमानांमकृत्लदहंडशोवरा चतुर्भिर्वाहुभिःपाश
मंकुशंपानपात्रकं अभयंविभ्रतींपद्ममध्यासीनांमदाल
सां ध्यानेवपूजनेयाभिर्नित्याक्लिन्नानिन्नांस्वशक्तिभिः होमिनी
मोहिनीलोलाक्षिकोणिरिपुशक्तयः नित्यानिरंजनाक्लिन्ना
क्लेदिनीमदनावरा मदद्रवाद्राविणीवद्राविणा वा चपगा
मदाविलामंगलाचमन्मथार्तामनस्विनी मोहामोदाम
नमयोमायामंदामितावती चतरस्मृगताः पृथ्व्याम
णावलेताः मध्यानित्यापाकावगंगावाक्राशुधानिता

चतुरस्रं हृदये कृत्वा शाकाख्यमेकद्वारमेवतत् तन्मध्ये ष्टदलं
तन्मध्ये त्र्यस्रकं तथा अग्नेयोघट्टेगमूर्त्ताभ्यां कृत्वातोशास्र
विर्द्धयेत् चतुरस्रेपश्चिमादितिक्रमेतमजेश्वतः द्वार
पार्श्वेषट्कोणेभुवदिक्षुनादशपञ्जयेत् तदंतरष्टपत्रेषुप
श्चिमादिषट्दलिरो अथवेयेदष्टशक्तीनास्तदंतर्याणिको
णगा अथान्यदलिरोनिरः शक्तिस्त्रीकरविधानतः कर्णि
कायांनिमामध्ये ईशेवागीशवह्निश्च नैऋते स्थापयेन्नोदि
तयजेदगानिषट्क्रमात् ततोदेवीन्नतांनिर्मानित्यक्लि
नाम्नुदीरितैः उपचारैरर्चयेदेवबलिंदद्याच्च पूर्ववत् तदग्र
तोजपेद्विद्यां सहस्रं मदिवाशने ततोभ्यर्च्य शिवाहोमक्
पोडक्क्रमेणच अथासिक्ताष्टमालेन पुष्पैर्वासोरमानि
तैः तद्रूपान्याग्वद्दिनं तारोधाग्नत्समापयेत् इति अथ
चैदेवीमथतोभान्मवेद्वाम पूर्ववत् मासेकृत्वालोत्र
गंजपित्वातनंमयपश्चरेत् अथ प्रयोगाः ततश्चगवदासनर
तोदियोगपीठमांसोनेनित्यक्लिन्नविधयापाणौयामव
येकृत्वाशिरसिब्रह्मणारंध्रयेनमः मुखेविराजेश्च दमे
नमः हृदये श्रीनित्यक्लिन्नायैनिमायैदेवतायैनमः गुह्ये
ह्रींबीजायनमः पादयोः स्वाहाशक्तयेनमः नाभौरेकी
लकायनमः इतिविन्यस्यममसर्वाभीष्टसिद्धयेविनि
योगः इतिकृतांजलिःकृत्वाह्रींहृदयायनमः नित्यशिर
सेस्वाहा क्लिन्नेशिखायैवषट् मदद्रवेकवचायहुं द्रवेनेत्र
त्रयायवौषट् स्वाहाअस्त्रायफट् इतिकरषडंगन्यासं
कृत्वाहृदयेह्रींनमः दक्षनेत्रेनिवामेश्रीः दक्षश्रोत्रेक्लिं

वि
सं
२९०

283

वामेमे दक्षिणनासापांम वामेवं सर्वांगे इः लिंगे वं गुदे
सं पादयोः हां इति विन्यस्य भगवन्मूलविद्यया व्यापकं कृ
त्वा ध्यानादि मानसपूजां ते स्वर्णादिपट्टे कुंकुमादिना षट्
वेपलिख्य मध्ये ह्रींकारं स्वयं प्रतेवत रसह्व्यं कृत्वा तन्माले अष्ट
दलपद्मं निर्माय तत्कर्णिकायां स्वाभिमुखाग्रं त्रिकोणं
कृत्वा भगवन्तं पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यादिस्थापनाया
त्स्मृजांते भुवनेश्वरी पीठमभ्यर्च्य तत्र निर्माल्यकिं न विध
यान्नमूर्तिं परिकल्प्यावाहनादिपुष्पोपचारांते कोणांतः
राग्वदेवीं परितः षट्कोणेषु समस्त हृदादिदेवताः पृष्ठभाग
यागवन्मकोणांते नाश्रिगुरुपंक्तिं च यमभ्यर्च्य तत्र वसुदेव
ग्रतन्हारस्मरेतिता ॐ ह्रीं श्रीं महाविलापाद्गते ह्रीं श्रीं मंग
लाया २ एवं मनश्चात्नाया २ मनस्विनी मोहा २ प्रमोद
मानमयी २ माया २ नंदा २ मिलावती २ इति प्रादक्षिण्येन
संपूज्यानमिकोणेषु देवग्रकोणामारभ्य २ क्षोभिणीया
मोहिनी २ लोलाया २ इति प्रादक्षिण्येन संपूज्य पुनर्मध्ये
त्यक्तिमांतनहिपया संपूज्य धूपदीपादिकं सर्वं कृत्वा प्राणं
त्समायपदितिनियाक्तिमांतमायतनविधिः ग्रहभ
निमाष्कनाविधिलिख्येते न च भ्रांति च राजे ग्रहबोद्धव्यानि
त्यासमभेकरागपंचमीत प्रातहिया नष्टुणप्राते कमध्या
यथाविधिः मेषोऽरागस्तोयाम्भूगाम्या बांतिदेवताः पूजा
वेति रत्तोपपरले भूःमेनपुका प्रयंम पाणोदाहेनन
ते रमोदाहनतपुकं पाणोदाहवनस्थपुकं कंवदाहनतो
पुकं प्रमादोहनतपुकापावदाहेनतपुकानिमाक्ति

प्रधानवात्तरीनिमाभेकं ज्ञसर्वसिद्धिदाति ॐ क्रों भ्रों क्रों शं
ष्ठौं त्रैं स्वाहा त्रिपुरार्णवे ऋषिर्महाविष्णुर्गायत्रीछं
दश्छन्दे देवतेयवरारोहेत्तनीयबीजमुच्यते वह्निनं
पानशक्तिः स्यात्कीलकं स्मरणेरेवर्चाति नवराजे शूपं
नहृयमध्यस्थैः षाड्ङ्ग ऊर्ध्वाम्नायेरगकं रंधान्ताम्बुवकदे
शद्रूनाथ्याधारहृये ग्रसेनमंजारीनवकमान्त्कामास
पूर्वकं ततः शक्तीरानहतिध्याध्यानेचसूत्रपार्वति वामा
हनेतिनत्रास्त्राघाडगशक्तीश्वप्तजयेत् ततंतरष्टपत्रे
शुविजयाविमलोग्रभा विस्त्राविभूतिविननोविविधा
विमनेत्क्रमात् ततंतरष्टकोणप्रकमलेकामिनीत
था किरातेकीर्तिमाहिताऊर्विनीऊत्सवंदेवी कस्माणी
कालकोलोवपूजयेत्क्रमयोगतः अकिनीशाकिनीनंदहे
किनीकाकिनीतथा शाकिनीहाकिनीषट्सकोणभुक
मतोंश्चेयेत् इच्छाज्ञानक्रियाशक्तीस्त्रिकोणेषुजयेत्
वनरसहृयक्रमोचनहोरसमानितं ततंतरष्टपशांशे
हमंशुगंमयधोनरा ग्रहास्वभूवरदेहानतचाहतसमूवे
ने ततंतस्त्राहृशऊर्ध्वाघोवितनस्यतोयजेत भैरवाय
चमीनिमामृक्रशक्तीभिरावृतो ग्रंथीषड्गमूलाध्यास
धोध्यामास्त्रेत्रपूजेत बलिंचषोडशाणीनूरवादात्मनपै
क्रमात् शुभ्रध्यानं प्रवक्ष्यामिदेव्याः सर्वार्थसाधकं ततः
वतीचशक्तीनोक्रमेणसूत्रपार्वति नमकांचनसंका
शाटेहानेवयपाविता चारुस्मितांचितमुखींदिव्यालंक
रभूषितां ताटंकहारकेयूररत्नस्तवकमण्डितां रसना
नपुरोर्म्यादिभूषणोरानिसदेवी पाशांकुशोविवराव ओग

वि
सं
२९९
284

दावह्निपत्नुशायान् कैर्वैधानामासीनां हृज्ज या स्मन दास्मि
तो शाक्तोस्त्रतस्समाकाराने नो हेतिभिरन्विताः हृज्जयेत इद
भिनःस्मितसौम्यमुखांसदा एवं देवी माहतीभिराहताम
वेयत्नथा वलिमाधतयोर्द्दैयाम् वैनाकविधिनाशुतं अथप्र
योगः तत्र प्रागुक्तासनशृङ्गादियोगपीठन्यासांते मेरुं शारी
ययाप्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि गें महाविसवे ऋषये न
मः मुखे गायत्री छंदसे नमः हृदये श्रीभैरुदानिन्यायै दे
वतायै नमः गुह्ये श्रां बीजाय नमः पादयोः स्वाहा शक्तये न
मः नाभौ क्रौं कीलकाय नमः इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्ट
सिद्धये विनियोगः इति कृत्वांजलिं कृत्वा क्रौं हृदयाय नमः
श्रीं शिरसे स्वाहा क्रौं शिखायै वषट् यैं कवचाय हुं छ्रौं ने
त्रत्रयाय वौषट् मौं अस्त्राय फट् इति करषडंगन्यासं कृत्वा
ब्रह्मरंध्रे गें नमः घ्राणयोः क्रौं नमः मुखे यों नमः कंठे क्रौं
नमः हृदि शैं नमः नाभौ छ्रौं नमः मूलाधारे श्रीं नमः दक्षि
णपादे स्वां नमः वामपादे हां नमः इति विन्यस्य प्राग्वत्स
पर्यां कृत्वा सुमकोचनसकाशामित्यादि ध्यात्वा मानसैः
संपूज्यांते प्राग्वत्स्थापनादि पीठे श्रीं क्रमादीनां च तदुद्धारं
तं स्मरहृदयं कृत्वा नत्वा तं रहृद्दलं पद्मं नत्वा ततं
शीर्षं पुनः स्मरं तत्र रहतं नत्वा ततः षट्कोणान्तर्दत्तं कृत्वा
पद्मस्थाभिमुखानाग्रे त्रिकोणान् रूपयोनि च कृत्वा प्राग्वत्स्था
प्यां च्यादि स्थापनायाम स्मरनांते प्राग्वहृद्वचक्रीपाठ मध्या
धारना दिप्राणप्रातिष्ठांते यानि मत्रांप्रदर्पणेमना दिशु
वाहनोप्यानन्दंशाभितः प्राग्वत्सर्वाणि सपूजयानि हत
योरं तगालेरत्नाप्रष्प्रा ऊपा हृदयाप्रकैचयाम प्रान्कैवत ॥

हृदयपार्श्वयोः ब्राह्मीया २ माहेश्वरीया

पश्चिमद्वारे पार्श्वयोः २ कौमारीया वैष्णवीया २ पूर्वद्वार
स्योत्तरदक्षिणपार्श्वयोः २ वाराहीया २ इंद्राणीयाः दक्षि
णद्वारपार्श्वयोः चामुंडया २ महालक्ष्मीया २ इति संपूज्य
वत्तरमध्ये वायुकोणे कृतयुगशक्तिया २ ईशाने त्रेतायुग
शक्तिया आग्नेये २ द्वापरयुगशक्तिया निर्ऋतिकोणे
कलियुगशक्तिया इति संपूज्य तदंतरपूर्वदलेषु देव्यग्र
दलमारभ्य प्रादक्षिण्येन विजयाया २ विशायाया २ वि
मलाया २ विनताया विविधाया २ विमनाया इति संपू
ज्य तदंतरष्टकोणेषु देव्यग्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन कम
लाया कामिनीया किरातीया कीर्तिया कुट्टिनीया कुल
सुंदरीया कल्याणीया २ कालकोलाया इति संपूज्य तदं
तः षट्कोणेषु देव्या वामाग्रकोणे २ डाकिनीया दक्षिणा
ग्रकोणे २ राकिनीया २ पृष्ठकोणे लाकिनीया पृष्ठवामा
ग्रकोणे २ काकिनीया दक्षिणपृष्ठकोणे शाकिनीया दे
व्यग्रकोणे हाकिनीया इति संपूज्य तत्त्रिकोणे देव्यग्रको
णमारभ्य प्रादक्षिण्येन इच्छाशक्तिया २ ज्ञानशक्तिया
क्रियाशक्तिया इति संपूज्य षट्कोणषट्कोणयोरंतरा
ले देव्या दक्षिणाग्रादिषु पृष्ठदक्षिणाग्रांतस्थानचतुष्ट
येपि रक्तल शरेभ्यो नमः चक्राय नमः २ अंकुशाय न
मः पाशाय नमः इति दक्षिणाधः करादितः ऊर्ध्वकरांत
स्थानस्थायुधानि संपूज्य देव्याः पृष्ठवामभागमारभ्य वा
माग्रावधि स्थानचतुष्टयेपि कल्पते तेषु २ पाशाय २ च
क्राय २ धनुषे २ इति संपूज्य प्राग्वल्लोकपालांस्तदायुधा
नि च संपूज्य पूजनमध्ये स्थानिमानहि पयासंसंपूज्य पादे

वि
र्गी
२९८
785

सर्वं मार्गवत्समापयेत् इति भेदं ज्ञानिन्याह्नाविधिः अथ
वह्निवासिनीनित्या तत्र श्रीतंत्रराजे अथ षोडशनित्यासु पा
षष्ठी समुदीरिता सा विद्या वह्निवासिन्याः कथिता भूयसा
त्री तदंगानि लिपिन्यासं ध्यानं शक्तिभिरर्चनं तथा भे
दं शयोग्रिहाद्यस्यानिमणिकिमायनन्तरं ततोऽत्र सूर्यं हंसा
ग्रिरातमरुमरुद्यते रुद्राग्निनाद्यतेन सूर्यं व्यापेन भाविना
वत्रक सूर्यं नमः शक्तियुतेन वर्णौ समुद्दीरिता नित्यास
वेदांशवह्निवासिनी विद्यायस्वेति ॐ ह्रीं वह्निविलासिनी
नमः त्रिपुरार्णवे सर्वोर्वसिद्धः छेदः स्यादायदीदृवतावि
ध अग्राधंते बीजशक्तिः स्यात्कीलकं मध्यमेव वेति तंत्रराजे
विद्याद्वितीयबीजेन स्वराशयानियोजयेत् मायांतस्वाद्वि
तेवांगानामारवस्वकराणाः नवात्ताराणि विद्यायानवरं
ध्रुवविन्यसेत् व्यापकेन समस्तेन ऊर्ध्वे व्यात्मसिद्धये
सर्वासुपि वविद्यासु व्यापकन्यासमाचरेत् तेनतनत्म
योभूयात्साधकस्तेनासिद्धयः तस्याविशेषाद्देवीनां प्रभ
दात्संभवंति च मातृकायाः षडंगं च मातृकान्यासमेव च
तेनतन्मात्र लिपिशोन्यासोनेव समीरितः सर्वासां
मेकतापद्यानं तेनोरितं न्यसेत् ललितायास्तु वर्णैः
कमहयष्टिभिरेव च तेन तस्यास्तु लिपिशोन्यासोनेव सम्
रितः नमस्कारान्ते सकाशानवयौवनसंदृशी वारुण्या
दोभासाविलसन्नयनत्रयी प्रभाभिर्वोदुभिर्युक्ता मार्गी
कामरागानला पद्मरागाकिरीटांशुसंभेदारुणितांबरा
पीनवक्षोजवसनारकमंजीरमेखला रत्नमौक्तिकसंभि
लवकामरागोत्तले [illegible]

रध्यानवाङ्मभिर्वासैः कल्हारैर्हेमशृंगके पुष्पैश्चमानलिंगं
वरध्यानोद्दलितैः कैरैः स्वसमानाभिरभितः शक्तिभिः प
रिवारितं एवंध्यानार्थं यद्वह्निवासिनींविश्वविग्रहो ज्वलि
नीविस्फुलिंगिन्यो मंगलासमनोहरा कनकाकिनवावि
श्वार्विविधावेतिशक्तयः अष्टकोणेश्च संहत्यालदष्टाव
महाविरा दलेश्च द्वादशस्वेनाराशिशक्तीः समर्चयेत मा
यासमातरीमध्यगानैनामभिरीरितैः यस्त्रासर्वभस्त्रा
वविष्यावविविधोद्भवा विश्वरूपानि सपत्नानिराते का
वनपावनी अविंन्यैवभवाप्रकादशमीपरिकीर्तितः व
लिदेवीतिसंशोक्ताक्रूकृह्लादिविषया अत्रनोक्तादेवतं
नेकालिकमीसितप्रदा समाहर्यासमीपतोविदध्याद्वा
देवतां स्वमयोनेवयोनिंतत्कृत्वातदूर्ध्वहिरिभुजे द्वादशा
रेसंश्रकेरवेदध्याहृतसंभ्रमके तदूर्ध्वेनरसैहारद
यसमन्विते पूर्वपश्चिमयोस्तस्मिंश्चक्रेदेवीतथार्चयेत
अष्टप्रयोगः तत्रप्रागवदासनादियागपीठमासांतेवह्नि
वासिनी विषयाशाणायामं ऋष्यकृत्वा शिरसिवासिष्ठऋ
षयेनमः मुखेगायत्रीछंदसेनमः हृदिवह्निवासिनीनि
त्यादेवतायैनमः गुह्येह्रींबीजायनमः पादयोनमः श
क्तयेनमः नाभौवह्निवासिनीकीलकायनमः इतिविन्य
स्यमसामर्वाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृत्वांजलिकृ
त्वाषडंगवृक्तह्निलोयवीजेनषडंगन्यासंकृत्वा हृतन
ने ओंनमः वामेह्रींनमः दक्षकर्णेवंनमः वामेहिंनमः
दक्षनासिकेवानमः वामेसिंनमः मुखेवन्हयेनमः लिंगेनं
नमः गुह्येमनमः इतिविन्यस्यमूलेनव्यापकंविधायने

वि॰ ली॰ २२०

मकोचनमंकाशामिमाद्दिध्यात्वामामानसस्रजोंते स्वर्णादि
पदेकंक्रमादिनाद्वादशदलकमलेविलिख्यतत्कर्णिका
योत्त्रनहृदयंविधायतन्मध्येप्रागवनवयोनिचक्रंकृत्वाप
माद्दहिंसनहृदयंविधायतद्बहिः पूर्वपश्चिमयोर्द्वारयुतं
चतरस्रहृदयंक्रयोदितिप्रजावकेनिर्मायप्रागवनसस्थापा
भयोर्मध्यस्थापनायायान्मप्रजांतेप्रागवहृवनेश्वरीपीठमध्य
येनवह्निवासिनीविधायामूर्तिपरिकल्प्यवाहनादिपू
जोपचारानेवासाभ्यंतरवहन्नेयारंतरालेप्रागवनव्यङ्गगाति
संपूज्य मालिनीयाङकाम्रजयामि विस्फुलिंगिनीयाङ २
कांप्रजयामि मंगला २ मनोहरा २ कनका २ किंजवा २
विश्वा विविधा २ इतिसंपूज्य द्वादशदलेषुदक्षिणादिशा
वद्दिक्षणेन २ मेषा वृषा मिथुना कर्कटा सिंहा कन्या तुले
कीटा चापा मकरा कुंभा मीना इतिसंपूज्य चतरस्रेद
ग्रहारसदक्षिणभागमारभ्यप्रादक्षिणेन पस्मराया २ श्री
सर्वभक्ष्याया विश्वया विविधोद्भवा २ चित्ररूपा २ इतिपूज्यान्
महारयार्थहृदयवामभ्योतरेशानेषुसंपूज्यपूर्वद्वारस्यापा
रदक्षिणपार्श्वेग्रयदक्षिणानिशतिकोणभुवर्विः संप्र
निरांतका पावनी ग्रचिंमेवभवा इतिसंपूज्यतद्बहिः प्रावे
लोकपालांश्चतदायुधानिचसंपूज्य धूपदीपादिसर्वप्र
न्समापयेदितिवह्निवासिनीनित्यापूजनविधिः प्रथ
श्वरीनित्यापूजनविधिः तत्रश्रीतत्रराजे प्रथमोर्जुनाणि
तमममोपामसोतिना: तस्याविधानंवक्ष्यामिस्पष्टार्थ
न्मसाधकः प्रारंभेवविधायोगवद्वादशान्तर्विग्रहा नव्या
नितिलिपिमस्मायावेदारामिरवनामिति

हितीयेचवह्निवासिन्यानित्यक्लिन्नांचतुर्थके पंचमेभगमे
लायेभेरुण्डाद्वितीयके नित्यक्लिन्नाद्वितीयेपंचतन्तोये
षष्ठसप्तमेमो ग्रष्टमेनवमेचण्डादेतरायमितीरिते
महावज्रेश्वरीनित्याद्वादशार्णासमीरितशते ह्रींक्लिन्ने
ऐंक्रोंनित्यमदद्रवेह्रींविश्वार्णाव स्पर्शिर्ज्वालावगोपन
गायत्रीछंदश्राख्यानेदेवतापरमेश्वरी परमेश्वरीवज्रे
श्वरी आद्यंतेबीजशक्तीत्तवाग्भवंकीलकंभवदितिनं
त्रयाने हृदयमेकैकमणवद्धृदयेहृदयमष्टदयं मायपाश्
रितेनक्रमाक्रमाद्गानिषट्कमात् हक्रश्रारनामावार
तोनाभिश्रयेश्वकमात् रक्तारक्तावगंरक्तगंधमालाव
भूषणा चतुर्भुजात्रिनयनोमाणिक्यमुकुटोज्ज्वला पाशां
कुशाविक्षुचापंदाडिमीसायकंतथा दधानाबाहुभिर्नं
येद्देयामदस्मेरानलैः षट्पत्रोल्लासिधकमत्वषट्कोणा
ग्रमध्यगे चक्रमध्येस्थितासीनास्मेरवक्त्रसरोरुहा श
क्तिभिः स्वस्वरूपाभिर्गतनोपात्तमध्यगा सिंहासनेभितः
षष्ठभिर्नष्ट्याभिश्चशक्तिभिः वृताताभिर्वितोदातिया।
नाथानाक्षिभिःसह ऊर्ध्वाणामरुणाभाभीर्विनयेद्रक्तना
गिकां रक्तास्तानिकियाखण्डरक्तिकोणस्थाश्चशक्तयःगके
मायाः षट्स्वस्थायचद्वादशपनगाः हृल्लेखाकेदिनीक्लि
मातोभिस्त्रोमदनातुरा निरंजनारागवतीनखेवमद
नावनावती मेखलाद्रावणीवेगवतीद्वादशशक्तयः
नमः धार्षशापनस्याःशक्तीराकर्णीपापांके कमलोका
भिनीकमनाकलाकलितकौतुके किरातीकालकूटने
कौशिकांकेशवादिनी कानराकपर्दाकीर्तिकमारोकुक

श्रीवि
लं
२२१

मामपि चन्द्रसस्याश्चापिशाक्तीराकर्णायचना:कस्मान्मे
जिनीवागिनीभोगाचपलापेशलासनी इति:स्थस्त्रीभोगले
भोमेहान्मामनाविनी दिव्यहारभूषासंस्थकोणादि
श्वसंस्थिता द्वादशीनाममहादेव्याचन्द्रस्वाभिनायनेन हृ
नार्ध्यमंत्रमूलाभ्यांप्रोक्षयपंनेनाचयेत् शोणाविंदमेणा
नेवास्मिहासनमतः परे नयवक्रेननोदेवीं प्राग्वद्रावाप्रश
क्तिभि: मायासनाद्देशमध्यगतेनोमभिर्च्चयेत् वर्तिव
द्यानदंत्रसमात्सर्ध्यप्रोक्षया देव्यास्तककककहायाहो
मकर्णायथाविधि हुताकेकरतो:पुष्पे हृनेवीं हो समावे
न प्राग्वत्समापयेविस्पसर्वनेनसमोविनमिति प्रथम
योग: नवप्राग्वदासनमूलादियोगपीठन्यासांतमूलमं
त्रेणाप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसित्रलरोणऋषयेनम: मु
खेगायत्रीछंदसेनम: हृदिवज्रेश्वरीनित्यायैदेवतायैनम
गुह्येह्रींबीजायनम: पादयो: ह्रीं शक्तयेनम: नाभौ पं कील
कायनम: इतिविन्यस्यममसर्वाभीष्टसिद्ध्यर्थेविनियोग: इ
तिकृत्वाजलिरकाह्रींकिनेह्रीं हृदयायनम: ह्रींपं शिरसे
स्वाहा पंवंकीं शिखायैवषट् नित्यकवचायहूं मदनेत्रत्र
यवोषट् द्रवेश्वस्त्रायफट् इतिकरषडंगन्यासंविधायपंचन
नेत्रेह्रींक्लीं ह्रीं नम: वामेह्रीं नेह्रीं नम: पवंदक्षकर्णे लि
वामेस्रीं दक्षनासिकेवामेसमुखेम वक्त्रासिद्धे नाभौ हूं
गवे इतिविन्यस्यमूलेनव्यापकंविधाय रक्तांरक्तांबरां
स्मितास्यादिध्यात्वामानसपूजांविधायप्राग्वत्स्वर्णादिया
ठे कुंकुमादिनाभिलिप्यत्रिकोणादिरूपं योनिंविधा
य तत्र हरिद्रांतःसांत्वनाथवमायंतमहिमःहि: ॥

षोडशदलपद्मं तद्बहिरष्टदलं तद्बहिश्चते चतुरस्रद्वयं कर्णि
का इति हृत्नावके निर्माय भगवत्यास्तत्पुनः संस्थापयाभ्यर्च्यो
क्तं स्थापनायान्म पूजान्ते भुवनेश्वरीपीठाय वने मंडूकादि
पृथिव्यंतमभ्यर्च्य तदनु शोणसमुद्राय नमः कनकपो
ताय नमः रत्नसिंहासनाय नमः इति संपूज्य तदनु पद्मादि
पीठमंत्रेण भगवत्याः संपूज्य तत्र मूलविद्यया मूर्तिं परिकल्प्य
वाहनादि षोडशोपचारैः संपूज्य त्रिकोणमध्ये भगव
त्यंगानि संपूज्य त्रिकोणपार्श्वगतलेखाः पूज्याः भगव
ग्रहपंक्तित्रयमभ्यर्च्य ततस्त्रिकोणे देव्यग्रादिप्रादक्षिण्ये
न ह्रीं हृल्लेखा पचं क्लेदिनी या क्लिन्ना क्षोभिणी मदना
रा निरंजनी रागवती मेखला द्राविणी वेगवती इति संपू
ज्य तद्बहिः षोडशदलेषु कमला कामिनी कला कला
कलिना कौतुका किराता काला कदना कौशिकी कंबु
वादिनी कातारा कपटा कीर्ति कुमारी कुंकुमा इति भगव
त्याः संपूज्य चतुरस्रे देव्यग्रादिद्वारचतुष्टयस्य पार्श्वेषु पश्चि
मद्वारस्य दक्षिणभागादिप्रादक्षिण्येन भंजिनी वेगिनी
नागा चपला सती रति श्रद्धा शान्ति इति संपूज्य वायव्या
दिकोणचतुष्टये प्राग्वत्प्रादक्षिण्येन भोगलोला मदनो
न्मना मनस्विनी इति नैर्ऋत्यंते संपूज्य प्राग्वल्लोकपा
लादिशेषं समापयेदिति इति वज्रेश्वरीनित्यापूजना
विधिः अथ शिवदूतीनित्यापूजनविधिः तत्र प्रातःकृत्या
ने अथ घोरशक्तिनित्यासप्तपाशकामरूपमीनतया नद्वियाने
दृष्टान्ते समीहितफलप्रदं विधिद्वारः स्तनः पूर्वमप्यर्थं
सकामं तस्या तस्याः वरणशक्तीनद्यानं तत्र पूजनाभिनि

वि
सं
२२२

788

तैरेव वेष्टयेच्चर्मतन्मार्गं स्याद्दियदयिष्ठते ततः ग्रंथुस्यात्म
रत्नाष्ठकं गोयाद्भासेष्ठतानततः रयाद्यामेनश्चविनाष्ठते
स्याद्दनेनतरे श्रंमणौं वह्निवासिन्याहृनो निम्यासमीरितः
ह्रीं शिवाहृस्यैनमः त्रिपुरार्णवे ऋषिरुद्रोयगायत्रीछ
न्दःस्यादेवता शिवाशिवाहृत्नोति ग्राधेने वीजशक्तीवह्ने
ध्रुं कीलकमुच्यते इति इतिश्रीनेत्ररागे हत्वाग्रागव्लक्षं
गाति विध्याघेनोक्तवर्त्मना तेनैवष्ठटिनेरगौंन्यीसेकोग
हिपंचम षष्टमनसि विन्यस्याप यो वियद्यान्यसेत् प
ञ्चाह्नैसमुद्दिष्टतछकोः शृणपार्वति विह्वलाकर्षणी
लोलानित्याववनमालिनी विनोदाकोलकाप्युणपाप्युरा
णावतरसंगा वामी शीवरदाविद्याविनदाविमुकारिणी
वीराविद्रहगाविघात्ककापराप्रश्चशक्तयः समुद्दिष्टे
सारास्ममनोवसरस्वती ममयासर्वेगाविघेत्ककास्टषास
शक्तयः शाकिमायाः षट्स्वेष्ठसर्वास्त्वग्रास्त्वदात्मिका मूल
देवीममाकारवर्णाकारसमन्विताः शिवावाणीहृत्सिद्धि
रैविग्रहवतीमपि ताहंमनोन्मनोषट्स्वपद्मेषुपविती
वेयत रक्तातानक्रियाशक्तिविषुकोणाष्ठपूजयेत म
देवीं हृतिहृत्नार जेपद्मपसौंशिवां तस्याध्यानं शृणप्रिये
पद्मगंधविषसमीरित तघ्यापिभक्तिसत्राणाहृतोः स्मरेत्कि
तं नि रायकालमध्याह्नदिवाकरसमप्रभां नवरत्न श्री
रीटांवचोलतामहन्ताणंवरां नानाभरणसंभिन्नदेहकांति
शांभिनां शुचिस्मितांमहभुजांस्तुषमानांमहाविभिः पाप्रां
देहगेहारत्नचषस्तवामवामभिः दादोर्गौरेकशाविकुठारकं
लंतघ्या रथानांसायकाभीष्टदानोषमममन्त्रिवां ध्याने वष्ठन्यदेवीं हृतीं इ चिनतांशिनी

ह्नेनहृदयेवह्निस्थानेनहृदयेषट्दललोत्तुंजे नयापृष्ठस्थमष्ट
सेनहृदयेष्टदललोत्तुंजे भ्रूमध्येवह्निवासिन्याः कलानन्यथ
गोशिवो प्राणायामध्यानवल्गैः याशकविधिनास्थिता:
समाङ्गनानमस्कृत्यस्थानस्थह्रांमयेनयोति श्रयप्रयोगः
नयप्राग्वदासनप्रजादियोगपीठन्यासांतेमूलेनप्राणा
यामत्रयंकृत्वाशिरसिरुद्रायऋषयेनमः मुखेगायत्रीछ
न्दसे हृदयेश्रीशिवदूतीनिमायैदेवतायैनमः गुह्येह्रींबी
जायनमः पादेनमः शक्तयेनमः नाभौशिवदूत्येकीलकं
यनमः इतिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृत्वा
गेलिकृत्वाह्रांह्रींइत्यादिनाकरषडङ्गन्यासविधायश्रीग्र
यः ह्रींशिरोह्रींनमः एवंसर्वांगे व्यनमः वक्षस्थोदनमः जि
ह्वायोहूं मायायेननमः मनोसिमः नमः इत्यादिसमस्तवि
ग्रहाव्यापकंविधायध्यात्वापकालइत्यादिध्यात्वामानसैः
संविधाय प्रागवत्स्वर्णादिपट्टे ओंकमादिनाषट्दलपत्रं द
नेसंनमध्येखात्रिभुवनाग्रेत्रिकोणपद्माहृदये: षट्कोणान्त
र्हिरष्टकोणांनहृदिरष्टदलपद्मेनहृदि: सर्वपाश्विमयं
हीरघुतेवनरसकृपोदितिपूजावकेनिर्मायप्रागवत्
नरः संस्थायाभ्योंछेयोकिंचयसंप्रस्वनरसंदेयग्रहा
रस्यदेवितामाभागमारभ्यप्रादक्षिण्येन ओंविद्युल्लाया गं
प्रश्राकर्षणापालोलाया निस्थापा मदना मालिनी वि
लोल कोनको पुष्पा पुष्पाणा इतिसंपूज्य अष्टदलेषु
नवदागीशीवरदा विद्या विमदा विप्रकारिणी वीरा वि
महरा विघ्ना इतिसंपूज्याष्टकोणे प्रागवत्पुष्पो सर्वी
णा समना मारुतो समधा सर्वंगा सिद्धा इतिसंपूज्य

वि॰
सी॰
२२३

781

षट्कोणेषु देव्यग्रकोणमारभ्य हाकिनी शाकिनी लाकि
नी रत्नाकिनी शाकिनी इति संपूज्य षट्पत्रेषु शिवा वामी
हव सिद्दा सैविग्रहवती नाहामनोन्मनी इति संपूज्यांतर्
कोणेषु देव्यग्रादिप्रादक्षिण्येन इच्छाशक्तिज्ञानशक्ति
याशक्ति इति संपूज्य त्रिकोणांतर्वृत्तयोरंतराले देव्याः दक्षि
णाधः करादिवामाधः करांतान्यायुधस्थानानि पविकल
कमलायनमः ऊर्ध्वायनमः खड्गायनमः गदायैनमः पू
रत्नवर्षकायनमः इति संपूज्य पुनर्मध्ये देवीं संपूज्य धू
पदीपादिकं सर्वं प्राग्वत्समापयेदिति शिवाहतीनित्या
चैनविधिः प्रत्यनित्यावशिना नित्यावेन विधिर्विख्याते श्रीतं
त्रराजे प्रत्यक्षोडशनित्यासहनवमीयासमीरिताः प्रातेवत
रिताविद्यायोगवहादशाक्षरा नहि थानेषु प्रातेहोम
यन्त्रादिभिः समं येनमंत्री मन्मथो भो विद्याभयतिभूतले
मिति नैवैव श्रायेतवहिवासिन्या हन्याहिन्नदंतेन तं हंसो
यराह्वसेमश्रुकेनेजस्त्वरसमन्विते वाग्भवः प्रभावरश्चताग्नि
सः शक्तिसमन्विते वाग्भवः प्रभावरश्चतायाम सः शक्तिसमन्वि
तेः स्वरारेयणदाहेन वह्निः स्यादष्टमेऽपि च हंसः लान्ता
तोयाम स्वरश्चकोहितीयकः पुतिनीदष्टतानित्याविनित्या
स्मातरीति श्रीं ह्रीं क्लें ब्लेंच्छेन स्त्रीं हूं ह्रों फट् तथाविगुग्
वे ऋषिः सोपिविराट्छंदो देवतेयं च पावेति कवचं लीशक्ति
मेतेत्तवकीलकमीदिते स्यंतानित्या नेत्रराजे विधा
यंबर्गादिसमाभिन्न होरत्नवर्णा ऊर्ध्वरत्नानि सयोः षट्
त्रकं नायकाः शिरोललाटकंठ गर्भ न्यापाराकेषुच
मेमनन्यानागतरंगो नाभेन्न पादेषु प्रमेतद्याव
न्यात्विय

हितोयेषांयमध्यक्षैर्मुंशौर्गौरिनैरृत्यि नागैयेश्वरुणन
क्षानेनलक्ष्मीसलत्यपूजनं यथामवर्णांशुभाकारांनुवैणा
वनुशाभिनौ हिहिकमादष्टनागैः कलितामरणोज्वला
वहिवरुहृत्वापीशंतलक्ष्यातसमाकिनौ शुनाशणलह
दृत्तःकवकंकृमनेत्रला विनुशेचारूवदनामदृसितप्र
भाझुला पाशांकुशवराभीतिलसद्भुजवलभ्रया ध्यावे
वेतानलोदेवींपूजनेपद्मक्तिभिर्नृणां नरप्रख्यातफलकां
शेशरवापकेशज्वला यमावेफलदानेचमाधकांतांव
राविता यतः सावरितेतत्काम्यताशाकिनेवध्यसे हले
वैणीगदापाणिंवेवशोदृशोशेरूहः किंकरस्त्वग्रतस्त
स्याः पूज्याः सर्वार्थसिद्धये नदाशयाभ्यः पुंभ्यन याविन
पमतके शाकीनन्दृशस्वणं वेवलृलकरोड़ंजे दृकारी
त्विवरीवशकेदिनीलपणीतनः स्त्रीदृकाध्यौदेमकारी
लोकपालसमारमाः पूज्याः पश्यामृपत्रे शुभ्रियितमंशण
शंकरः याभिनिन्याचेनाभिः स्यानशेनारीभमन्यः
पूणाप्रसनाविवियंनस्याल्वारितायामहेश्वरि प्रागवदंशेव
यायेशौमहृसिंहायकेशुभे ग्रासनेदमरविनेविदणा
दृश्रदवे पश्चिमहारसंपूजनदहेनशुभकं नदतरष्ट
पद्माक्षैविधायायत्रशोवापरा प्रागवदावायुपरितःशाले
भिवैश्वितायरां मुहारवेशानपूर्वंतत्पूजयेतायथादिता
प्रग्रपद्मायकेहनूमध्येवातैः पुरोदितैः किंकरस्थवलं
दयादेव्यग्रेपागुदीरितैः समानगणकोणमंडलं
स्याप्यमांकितः पवंपूजांविधायागेजयेद्दीयांमदृसकं
शानेवाकनहोमस्तपूजांप्रागवत्समापयेन्तशांते प्रपद्य

वि
सं
२०५
290

योगः नत्रश्रागवदासनयोगपीठन्यासं तेनविना विघ्नपाश्रा
णायामत्रयं कृत्वा शिरसि सौरयेऋषयेनमः मुखे विराट्
छंदसेनमः हृदि त्वरिता नित्यायै देवतायै नमः गुह्ये ग्लैं बी
जायनमः पादयोः हूं शक्तयेनमः नाभौ क्लीं कीलकाय न
मः इति विमम समाभीष्ट सिद्धये विनियोगः इतिकृत्वा न
लिकन्यां ग्लैं खवहृदयायनमः चक्रं शिरसे स्वाहा छेत्र
शिखायै वषट् त्रस्तीं कवचाय हुं स्त्रीं हूं नेत्रत्रयाय वौषट्
हूं हेत्रस्त्राय फट् इतिकरषडंगन्यासं कृत्वा शिरसि ग्लैं न
मः ललाटे हूं नमः कंठे खें नमः हृदि च नमः नाभौ छे नमः
मूलाधारे त्रः नमः ऊरुद्वये स्त्रीं नमः जानुद्वये हूं नमः जंघा
द्वये ते नमः पादयोः फट् नमः इति मायाघटितवर्णान्विम
न्यसमस्तविघ्नघायकं विन्यस्य ध्यानादिमानसपूजां ते
स्वर्णादिपदे ॐ ॐ मादिनायघ्नमदिरष्टारपूतं च तत्र स
हयं विधाय तत्र तत्र षट्दलपद्ममिति पूजां च ॐ विधाय श
गवच्छतः संस्थाप्य ध्यात्वा दिस्थापनादिपात्र पूजां ते वा
ने शोपीठमभ्यर्च्य तत्र मूलविघ्नघामूर्तिं कल्पयित्वा वा
नादि पुष्पोपचारेण तेका ग्नेकालः यामवत्पडंगानि गुरुं देव
रयेच संपूज्य पश्चात् हृदि स्थं यत्रपानरालयावी पीठे यदे
शदलाग्रदाग्ने फट्कारीया वायौ कौबादेत्र्यं पवर्किंकरया
वेनया छेदनीया त्रपणीया छेदनीया त्रपणीया स्त्रीया
हूंकारीया इतिसंपूज्य परवलोकपालार्चादि संवसमार्प
देलि ग्रहकेलाबलिदानानंतरं किं करस्यापि देव्यश्रे
वलिरपात इति नीरनानिम्याजनन विधिः ग्रयक्तं लसंट
पूजाविधि नियाये न च श्री न च धेनु ग्रयधीरशानि मासद
प्रामीना

विघोकाङ्गलसंदर्भानमाः हृन्नाविधिं श्रुत्वा तद्ध्यानम
यतम्यासेनब्रह्मकोलत्समर्वेन तद्वेव श्रीविः सेनश्रुतस्वं
योरस्ताद्विहिसमन्वितः प्राणोहितोयः स्वश्रुतोवनरूक
किभिः परतः इतोरितायवरीमानिमासाङ्गलसंदरी
पैलींसोः त्रिपुरायाव स्वविसृदहिताणामूर्तिरहंशिरसे
विन्यसेत् छंदः पंक्तिस्तविन्नेयाश्रुखिविन्यसद्देवता हृ
हृदयेपरमेशानीविन्यसेत्कुलसुंदरी वाग्भवंवीजमित्य
केशक्तिस्तार्तीयमीरितं कामवीजेकीलकस्याङ्गुष्ठा
दीनिपानिते तेत्रयाते त्रिभिस्तैर्हृदितैर्मूलवर्णैः अंगा
न्यसेद्रकं प्रागेदमध्यावसानेस्यहृन्नाजपावयोक्रमात् प्र
मेकंतैस्त्रिभिर्वीजैर्देहेस्वरसमन्वितैः अंगानांगवक्त्र
लोम्यासेत्प्राकंपथाविधि अंहेप्रागदक्षिणोदकपश्चिमा
परतामभि श्रुविनन्यतरस्येस्वलंहात्मस्वयथाक्रमं प्रा
पारेरयहृत्स्कंकांहितीयेलोवनत्रये स्तनीयश्रोत्रविद्धे
केवलर्थंप्राणातालश्च पंचमंत्रोसनाभौश्रुततःपालि
पदद्वंय मूलमध्याग्रतोन्यसेन्नवधामूलवर्णकैः लो
हितांलोहिताकारशक्तिंहृदंनिषेविता लोहितांश्रुक
भूषास्त्रकलेपनापरामृवोश्रुनो पतिवक्त्रत्रिनयनातथा
वाहस्मितान्विता श्रुनंथ्यरमचरितमाणिक्याश्रुकटोत्र
ला ताटंकहारकेयूरंरशनानूपुरोज्वला रत्नस्तवकसं
भिमलसद्वलस्मलाशुभा भुजेहोदशाभिर्श्रुतकासवेश्री
संवेवायपो प्रवालादस्रसंनपयंभंदिकोरत्नानिर्मिता
रत्नहारातवववकेलगीर्व्याव्याननभूषिका दृष्यानांदवि
लोकांभः श्रुतकंवाहणोमले हेमींवलात्वलीरत्नमाला

वि॰
ता॰
२०५

केयूरपदैर्भुजैः प्रभिन्नरूपमानोवदेवगंधर्वकिन्नरैः यत
गनसेवर्षिसिद्धविद्याधरादिभिः ध्यात्वैवमर्चयेन्नित्यं
गलक्ष्मीकांतिसिद्धये सितांकेवलवाक्सिद्ध्यैलसेहेमप्र
भामपि धूम्राभोवैरिविद्विष्टौ मरणेयोनिग्रहायच नीलांव
मूकीकरणेस्मरेत्तत्तदेवरूपा भाषासरस्वतीवाणीसं
स्तंभनाश्चस्तंभनाश्च बहुरूपा विचित्ररूपा रमाध्यानेदकोन।
के एवमेकादशग्रामानवयोनिश्च पूजयेत् वह्निरष्ट
दांभोजेब्रासमायाम्नाः समर्चयेत् चतुरस्रेलोकपाला।
न शक्तिरूपान्समर्चयेत् इंद्राग्नियमरक्षोभिर्वरुणानि
लसोमकान् ईशानानंतविधीन्नागाधपद्मादिलपरोनरं प्रा
नोत्तेनोमभिः सावमूजयेत्सर्वसिद्धये चतुरस्रहद्दयं
न्याकपमकहारसेवते तन्मध्येष्टनवग्रमसंकोरष्ट
दांबुजे चतसृपं चचत्वारिभागतोनवयोनिकं कृत्वा।
नोसमावासशावतस्मएयाचेयेत् एकादशास्तकं
मध्येयानेस्तपाश्चेयाः तथैवलोकपालानांतक्वकीर्द
हृयर्चयेत विशेषएवसामासमसदेवेनसविके समा
ध्यावर्तिदयान्मूर्त्तोतेफलकृहूया एवंनिमार्वनेकर्योगि
हांमहतेनच ग्रपयोगः तत्रप्राग्वहासनमूलादिया
पीठमासातेमलेनप्राणायामत्रयंकृत्वा शिरसिहरि
मूर्तिमंत्रयएशुद्धविपकिंदेदसनमः हृदयेफलसंदशीतं
येनमः गुह्यपंवीनायनमः पादयोस्तोः शक्तयेनमः नाभौ
कीलकायनमः शक्तिविन्यासमस्साभीष्टसिद्धयेजपविनि
योगः शक्तिकलान्तिलिकन्या एतानेभूजयारभे श्रीहरदूयाय
मः ३ श्रीरमसात्रा ३ गोरायवायेववह ३ एकवचापरू श्रीतेचम
एवोवद

ग्रः अस्त्राय फट् इति करांगयोर्विन्यस्य शिरसि पें ग्रों ऊर्ध्व।
वक्त्राय नमः मुखे पें ईं पूर्ववक्त्राय नमः दक्षकर्णे पें इं द
क्षिणवक्त्राय नमः वामकर्णे पें उं उत्तरवक्त्राय नमः पृ।
ष्ठे पें ऊं पश्चिमवक्त्राय नमः चिबुके पें ग्रः अपरवक्त्रा
य नमः इति न्यसेत् तत्त्वानामथ तत्त्वावरणाष्टकारंभे विषं
यामध्यबीजं षट्दीर्घस्वरैर्भिन्नं कृत्वा क्रां क्रीं मित्यादिना।
न्यसेत् तत्त्वानीष्यपि विद्याया प्रमबीजं तथैव स्वरैर्भिन्नं कृत्वं
सां सीं मित्यादिना न्यसेत् मध्येन पातेव नयमध्यशुद्धे
हमेयमायाश्रङ्कनपानेनरामिति अथ पञ्च कृत्वेन यथमकृर
सवक्रमामानं तनूरेम्भूलाधारे पें ब्रह्मरन्ध्रे क्रों हृदये सोः द
क्षनेत्रे पें वामे क्रों ललाटनेत्रे सोः दक्षश्रोत्रे पें वामे क्रों चि
बुके सोः दक्षनासि पें वामे क्रों नासिनि सोः दक्षांसे पें वा
मे क्रों नाभौ सोः दक्षदोर्मूले पें क्रों अग्रे सोः एवं वाग्दो
र्मूलादिषु एवं वामोरुमूलादिषु ततो मूलविद्यया वा
पकं कुर्यात् तत्त्वाज्जपमध्यानयोरपि मध्यबीजं तस्बीजम
योरपि वक्रन्यासानन्तरं मूलबीजेनैव विद्यया मासं व्यापकं
समस्यासं वक्र्यादिति सम्प्रदायः ततो ध्यानमानसपूजा
नैशागवन्धगौदिपदे कृक्मादिना ः एवं तपमकृत्वात
स्त्रीणिकायायागवन्नवयानिवकेविधायपयाहृदिहृन्नद
यनहृदिहि ः एवं पश्चिमहारहृदयपृते वन्नरस्तहृदयरूपांदि
तिस्मनावकेनिर्मायपागवन्नरतः संस्थाप्यामध्यां मीदि
स्थापनायान्मपूजांतेमङ्कादित्तानात्मांते यागवर्ममीटस
नांनकत्वाष्टदलकेसरेषु वामाये सेष्टाय रोद्रैः अवि

वि
सी
२०९

292

कायै रक्षायै ज्ञानायै क्रियायै अम्बिकायै विजाय विद्वेषे
हतैषैं आनंदायैनमः इतिद्वादशशक्तीः संपूज्य ह्लौंसदा
शिवमहाप्रेतपद्मासनायनमः इतिसमर्प्य पीठंसंपूज्य
नवकुलसुंदरीविद्यायामूर्तिपरिकल्प्यावाहनादिप्राणा
प्रतिष्ठांतेमातृकाषडंगवर्ण्णासमंत्रैर्देव्याश्चकृषडंकेस
पूजासनादिपूजापचारांतेनत्रिकोणस्याग्रकोणे १ मा
याया इतिसंपूज्यापृष्ठयोनिष्ठदक्षयोनिमार १ भपाद।
हिलोपन १ सरस्वतीया पदेवाणीया संस्कृता १ प्रकृता।
परा १ बहुरूपा १ चित्ररूपा १ रम्या १ इत्यष्टशक्तीः संपूज्य मेकोनवका
नर्पोमोरेखाः पृष्ठदक्षिणकोणे आनंदा तद्वामे रेखापू
इति संपूज्यापृष्ठवले भगवद्भास्त्रायाः संपूज्य मवत्र संपूज्यन
रवेलोकपालान् इंद्रशक्तिया इत्यादिदिशाकिरूपान्संपूज्य सर्वेक्रि
दायुधामपितष्ठेवशाकिरूपाणि संपूज्य धूपादि सर्वविधिः
नामागवन्समापयेत् इतिकुलसुंदरीनिमाष्टनाविधिः
अथानिमानिमा नवशीतवराजे अथपक्षोदशानिमार्चितं
धामेकादशीतत्तो निमानिमाश्रूपणमात्तेन दायतनमिवं यामोसमल
गत् विधाराः कृतपूर्वनाहिदयानमिहोच्यते यामोसमलाः शक्तीला
नीवानोदेव्यास्थितिविधायिनी मासध्यानंततः
भिः पूजोचमायनमिति नत्रैवरहस्यस्य सन्ध्यानिता
हकाभिः समविनः विद्याकुलसुंदर्योयानिता
मदायतनाति हसकलरी हसकलरी हस
लरी इति त्रिपुरार्णवे निमानिमानवालावे
अथवालानिमानिमायोगभेदा ॥

करषडेगार्थ्योदिकेवालायाश्ववेतेषु तेजगते दीर्घस्वरस
मोपेताभ्योहृसहृस्राधरेगके भ्रूमध्येकंठहृन्नाभिगुह्याधा
रेणुचक्रमात् विद्याहतराणिक्रमशोन्यसेद्धिंडुभूतानिव
धापकेनसमस्तेनविधायविधिनाशुने ध्यायेन्नासर्वेसं
पानिहृतोः सर्वालिकांशुभाषीवो उपक्षास्करविंवाभोग
लाकाशुक्रहोजलो पद्मरागहृतोकल्पामस्तणाशुकपा
तिरणीं वाहासिनलसहृकषट्मरोगविराजितो प्रोतवक्र
त्रिनयनाभुजैर्हीदशाभिशुतो पाशादंकुशांशुलकेन
त्रिरीविमूलकात् वारंवामैदेधानोवाण्यंऊर्शूलकेन
पा शुष्कमुमरलाग्रवकपालसमयेतथा दधानोदक्षि
णैर्हस्तैर्ध्यायेदेवीमनन्यधीः मंडलाग्रेवकुं ख्रनेतशाक
पोरेखापालाकर्णोपवहासिने ललिताशाकिवृंदावनीत्रै
यमयोक्रमात् इणामंडलवर्णाः स्युरेतेशाकीनिसंयुता स
मासर्वाभुतामसनाविघास्याहादशातरा षट्समस्याप्यव
शातेयजेनाभिवृंनोशिवो षट्कोणाकोणेषुसितासाकि
न्याद्यास्तथावंयत् रक्तोनिलेइवह्निशवरूणेशुक्रमाच्च
नाः शाकिनीराकिनीयश्चालाकिनीकाकिनीतथा शाके
नीहाकिनीमूलदेवीसदृशाविग्रहाः देतीस्तामभितःशा
किदूपास्तामृक्तयननाः हृतन्यासार्वसंकल्पस्तयदीरे
नक्रमात् सातिलहृयहामतजेपाहिद्यायपीहिता षट्को
णाहोहरश्रंतशातार्हेकंलाविते कत्वानस्तापिताभि
स्तहृतोहृत्पानमधानः हिवतःषट्दशाहलेहींदशाष
दलछेदे: पद्मराहतषट्कोणोयजेत्स्वगवीशिताधंना चत
दलदयंवासेवनहीरसमाविते विधायतेशुणाशताम्र

वि
से
२११

293

शाक्तीनां विंशतिं यजेत् आशादौ लोकपालाख्या॥षोडश।
द्वारमेखिनाः अनंतबलनियतिकालरूपा विधिगनः अ
घप्रयोगः नवप्रागवद्दासनयोगपीठमासनेनिमातिमे
विधयाप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसिदक्षिणामूर्तिऋषये
नमः मुखेपंक्तिछंदसेनमः हृदिनिमानिमादेवतायै न
मः गुह्येपैं बीजायनमः पादयोः श्रीं शक्तयेनमः नाभौ ई
कीलकायनमः इतिविन्यस्यममसर्वाभीष्टसिद्धयेवि
योगः इतिकृत्वांजलिरुक्ता ह्रांसोहृदयायनमः ह्रींसांहृद
यायनमः ह्रींसीं शिरसेस्वाहा ह्रूंसूंशिखायैवषट् ह्रैं सें
कवचायहुं ह्रौंसौं नेत्रत्रयायवौषट् ह्रः सः अस्त्रायफट्
इतिकरषडंगन्यासंविधाय भ्रूमध्येहंनमः कंठेमंनमः स
हृदिकेनमः नाभौलेनमः गुह्येरेनमः मूलाधारेरंनमः स
मस्तविग्रहव्यापकेविधाय उद्यद्भास्करबिंबाभामित्यादि
ध्यात्वामानसपूजांतेसर्वाद्भिर्पदेकृत्वा मादिनाषट्कोणं
विधायतन्मध्येवृत्तंकृत्वाषट्कोणाद्बहिरष्टदलंवृत्तं
निधाय विंशहांविंशदलवृत्तानि अष्टादशपद्मानिवृत्तं
हिविभागेनकृत्वानद्बहिश्चतुरस्रंचतुर्द्वारोपेतंकृ
त्वेतिस्तामरलेनिमायप्राग्वत्स्थितः सम्यग्भ्यां
दिस्थापनायान्मशंखेनेकलसंदरीपीठमभ्यर्च्यमूलेनमू
र्तिकल्पयित्वासनादिप्रभोपचारोनेवृत्तमभ्यदेवीपू
तः प्राग्वत्षडंगानिसंपूज्यषट्कोणान्तर्वृत्तेबहिः
नगालप्राग्वत्रूपकिरणममायोनिरतिकोणे १ डाकिनी
आयव्यराकिनीपा दवेकोणे २ लाकिनीपा ३ आग्नेयकाकि
नीपा ईशाने ४ शाकिनीपा पश्चिमकोणे हाकिनी

इतिसंपूज्यवहिःषोडशदलेदेव्यग्रतमारभ्यप्रादक्षिणेन
ब्रह्मशक्तिया ब्राह्मीशक्तिया २ इत्यादिषोडशशक्तीःपूजयेत्
एवमन्यत्रापिपंचविंशद्दलशक्तीः प्रतिपद्मेषोडशशक्तीः
रितियागक्रमप्रणामंडलवर्णशक्तीःपूजयेत् अष्टादशप
मपत्रेनप्रतिपद्मेद्वात्रिंशत्संख्याकाःप्रोक्तशक्तयःपूज्या
अथषट्कोणाद्वहिरेवपंचाशद्दलमितंपद्मंविरच्यतां
दलेषुदेव्यग्रादिप्रादक्षिण्येनैकपंचाशद्वर्णशक्तीःपूज
येत् यथाषट्कोणाद्वहिःषोडशदलपद्मंतद्वहिर्द्वादश
दलेदशदलेनद्वहिःषट्दलेनद्वहिस्त्रिदलेनद्वहिर्द्वि
दलमितिपद्मषट्कंनिर्मायतेषुषोडशदलेषुस्वरशक्ती
द्वादशदलेषुकादिठांतवर्णशक्तीर्दशदलेषुडादिफा
न्तवर्णशक्तीःषट्दलेषुवादिलान्तशक्तीःद्विदलपत्रेक
शक्तीरितिपंचाशद्वर्णीःपूजयेत् एवमुत्तममध्यमकर्णि
रूपत्रेषुकपत्रावसारणावर्णशक्तीःसंपूज्य पूर्वद्वारमा
रभ्यप्रतिद्वारेद्विद्विक्रमेणइंद्रादीशानांतलोकपालशक्ती
द्वयं २ एषामायुधान्संपूज्यवायव्यादिनिर्ऋत्यंतकोणावरुद्ध
वज्रेनशक्तिया २ ब्रह्मशक्तिया २ निधिपतिशक्तिया २ काल
शक्तिया इतिसंपूज्य षट्कोणान्तर्वर्तियोरन्तरालेद्वादश
स्थानानिपरिकल्प्य अभयशक्तिया २ कपालशक्तिया ख
ड्गशक्तिया २ डमरुशक्तिया मुण्डकपालशक्तिया अंकुशशक्ति
या २ पाशशक्तिया २ रत्नगणाशक्तिया २ इक्षुचापशक्तिया
खेटकशक्तिया २ त्रिशूलशक्तिया २ वरशक्तिया इतिसं
पूजनमाध्येदेवींनिधायाक्षपादिकंसर्वंकृत्वासमापयेदे
विनिमानिमापूजाविधिः अथनीलपताका नवश्रीने

नि
ती
२२८

रराजे ग्रथयेदग्रजानिमास्त्रद्वादशीयामसमीरिता नस्तानो
लयताकाराविधानेसर्वसिद्धिदं मासंक्रमविधानेवक्ष्या
नेशक्तीः प्रसृजने शत तवैववर्विनोपाम्यमायंस्याग्रुतिं
हृदयरसग्रक हृद्ग्रद्वाहल्मास्वग्रनेवत्रे शीर्षपंच संमतः म
रुन्हग्रकेमध्याधोदशाम्यः परतः शिवभूमीरसासाल
ग्रनावने शीषहृतः क्रमात् षट्स्वराणिवरितारत्नीयंत
दनेनतरे ग्रानिदाहृवरसेनग्रस्यामायमनेनतरे ग्रकानीलप
नाम्यानिमासमदशान्तरी ह्रीं फें स्हूं क्रों श्रां क्लीं पंग्रेनिमम
रऐवंरूंफें ह्रीं त्रिपुरार्णवे रुषिसंमोहनं छंदोगायत्रं
देवतामनो निम्मानीलपताकाख्या ह्रीं बीजं ह्रौं वशक्तिकं
कामबीजंकीलकंस्याधिति श्रीतंत्रराजे मूलविधावरेंगा
स्यावेरन्त्रशपिक्रमात् त्रिवत्त्वयष्टप्यणीः क्रमणावरता
रितैः श्रोत्रादिनासाग्रगलेवाचिकेठहृदिक्रमात् नाभावा
धारकेपादसंधिग्रविग्रहक्रमात् मेधातरागिक्रमग्रोम
सेल्लमरशापिव व्यापकेच समस्तेनविदध्यावयष्याविधिः
रहनीननिमोभास्वन्मणिमौलिविराजिता पंचवक्त्रांत्रि
यनामक्तणाग्रकधारिणी दशहस्तासमंदशाधायाभरणा
रिता रत्नलवकसंभिमदेहावाहसिनाननो पाशांपतनां
वमांपिशाईचापवरंकवैः दधानावामपार्श्वेभ्यः सर्वाभर
भूषितैः ग्रकंशवततः शक्तिखङ्गवाणतथाभयं दधानां
गौहलैगासीनोपग्रविशेर ग्राकारवर्णावैधास्यपाणाग्रप
भषगाः शक्तिहेर्हंसोध्यायदेवींनिमावनक्रमे त्रिपदं
णाग्रतेपद्ममष्टपत्रंततोवहिः दशारेभ्रपुरं हीसूतेतमसू ॥
गमके वतदारग्रतेनाद्रिवग्राणाभीसुसमविते

गंकिन्यायायजन्त्वट्स्वकोणेषुपार्श्वतः क्रमा ग्राल्हादीदृष्ट
पंचभूतकोणेषुवाह्नितया ग्रागुक्ताम्नायजेक्लौंनिमानि
मादिशूर्दिनाः वलिहृयेवक्रबीतपूजांप्राग्वत्समापयेत्
सर्वंयंनिम्यहोमंतकुर्यात्रनाज्यतोपिवा तिलतंडुलकेवा
पिंशोक्तेद्रव्याजुहोरिते अथप्रयोगः प्राग्वद्यागपीठम्ना(
संतनेनीलपताकाविद्ययाप्राणायाममत्रयंकृत्वा शिरसिम
मोहनाययऋषयेनमः हृदयेनीलपताकानित्यायैदेवता
यैनमः गुह्येह्रींशक्तयेनमः नाभौक्लींकीलकायनमःइ
तिविन्यस्यममाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृतांजलि
कृत्वा ह्रींफेंहृदयायनमःस्त्रूंक्लौंश्रांक्लौंशिरसेस्वाहा पंत्रू
निमस्तकशिखायैवषट् हूंकवचायहुं चेंनेत्रत्रयायवौषट्
इंअस्त्रायफट् इतिकरषडंगन्यासंविधाय दक्षकर्णेह्रींन
मः वामकर्णेफेंनमः दक्षनेत्रेस्त्रूंनमः वामनेत्रेक्लौंनमः दक्षनासिका
नमः वामनासाक्लौंनमः ग्रीवायांपेंनमः कंठेत्रूंनमः हृदिनिनमः
नाभौयंनमः मूलाधारेमंनमः दक्षदोर्मूलेदंनमः जानु
निइंनमः गुल्फसंधौवैनमः वामोरुमूलेहूंजानुनिफेंनम
गुल्फसंधौह्रींनमः इतिविन्यस्यमूलेनव्यापकंकृत्वाध्यानं
दिमानसपूजांतेप्राग्वात्स्वर्णादिपट्टेकुंकुमादिनाचतुर्दंगे
पेनंचतुरस्रद्वयंकृत्वातदंतर्हेमनद्वयंतदंतरष्टदलकम
लेनदंतःषट्कोणान्तदंतस्त्रिकोणमित्थंमहाचक्रंनिर्माय(
श्रतःसंस्थाप्याभ्यर्च्यावाह्यस्थापनाश्रान्तपूजांतेभुवनेश
सीपीठमभ्यर्च्यतन्नीलपताकाविद्ययामूर्तिंपरिकल्प्य(
वाहनादिशुष्कोपचारांतेत्रिकोणाभ्यंतरेप्राग्वत्संगानिसं
हृत्वात्रिकोणषट्कोणयोरंतरालेप्राग्वत्शगुरूपंक्लिन्नयममम्य

दे
ता
२२५

२९५

ॐत्रिकोणषट्कोणयोरंतराले २ अभयायनमः २ एवंवा
णाय खड्गाय शक्तये अंकुशाय पाशाय पताकायै चर्मणे
शार्ङ्गायचापाय बाणायनमइतिसंपूज्य त्रिकोणाग्रे
णादिप्रादक्षिण्येन २ इच्छाशक्ति २ ज्ञानशक्ति क्रियाशक्ति
या २ इतिसंपूज्यषट्कोणेष्वग्न्यादिप्रादक्षिण्येन २ इच्छा
शक्ति २ ज्ञानशक्ति २ क्रियाशक्तिया इतिसंपूज्यषट्कोणे
ष्वग्न्यादिप्रादक्षिण्येन २ डाकिनीया २ एवंशाकिनीया २ का
किनी लाकिनी राकिनी हाकिनी इतिसंपूज्याष्टदलेषु दे
व्यग्रादिप्रादक्षिण्येन २ ब्राह्मीया एवमष्टमातृकाः संपूज्य
अष्टकोणेषु देव्यग्रमारभ्यप्रादक्षिण्येन २ एवंसर्वाः
मारा समना सरस्वती समया सर्वांग सिद्धा इतिसंपूज्य
दिक्षु तत्रैव देव्यग्रद्वारमारभ्य प्रादक्षिण्येन २ अष्टके
षु तत्र द्वारेदिक्रमेणेंद्रादीशानांतदिलोकपालविंहलाया
एवमाकर्षिणी लोला निरा मदना मालिनी विनोदा कौ
तुका प्रस्या प्रराणा इतिसंपूज्य बहिः सर्वतः सर्वत्रदीपादि
सेषु देव्यग्रद्वारमारभ्य प्रादक्षिण्येन वज्रादि आयुधान्
कोणेषु तत्र द्वारे इंद्राद्यान्सायुधान् कालशक्ति संपूज्य
ब्राह्मीत्याद्याः तानि प्रागवच्च कीर्त्यमानानि संपूज्य एतन्मे
लयनाकानि मानदिशयाभ्यर्च्य पूजादि सर्वं प्रागवत्कल्प
दिनी लयनाकानि माया पूजाविधिः एषाविजयाः श्रीतं
रोन अपकोरशानिमाले से कायायोदश नहिपाने
स्मृतमाने विघ्याप्रागोहतानव नहंगान्तरम्या
प्यानावोप्याप्नशाकिर्भिरिति नैवैव रमोनमल्ला
दाहोप्यामेदत्वावरपीवा ॥

सेनशुक्ताभवेत्रिनेत्राविजयैकान्तरामृता भमरयग्रोर्ई ति
प्रशांगावे स्रोघिरसाग्रहिंस्त्वेतागायत्रीदेवतास्वयं स्वयंवे
मेधा तेत्रराजे विद्यायांध्येननैर्दीर्घैः स्वरयुक्तैश्च तत्पूर्वं शेवं
भ्योवह्नयक्रयोत्स्वरेगानिकरागयोः लानेद्दियेप्रश्रोगादि
घ्राणविनेशुविमसेन व्रतशाणिक्रमाविंडुश्रुतास्य· तत्र
देवत पंचवक्त्रोदशभुजोयनिवक्रेविलोचना भाहस्त्वक्र
टविमस्तवंदरेखाविराजिता सर्वाभरणासंयुक्तापीताव
रसमुवलो उपस्नास्वहिंवत्रस्वदेह कांतिशुविसिता शं
खपाशांखदचापोकल्हारंवामवाहुभिः चक्रंतथांकुशंख
हंसायकेमानलिंगकं दधानादक्षिणोर्द्धैः प्रयोगेभीम
रशोनो याज्ञारस्त्राभिरभितःशाकिभिःपरिवारिता सम
रेहनेनेस्यशुग्रयोगेशुस्तवासने शाकपस्त्राधिरुनाथाम(
खासनसमाविताः सर्वादेवाः समाकारस्वखपाणाशुया
शपि वतरस्वदंयस्त्राबावतद्दोरोपशोभितं शाखाष्टकम
मोपेतंतत्रशाखस्वमवयेन ललितारहितापंचदशानि
न्यानिपीसत्रा वेदुवेइलसन्मोलिशुनामातन्मयीसरा
प्रवकामेश्वर्यादिपंचदशानिमानाहितपपेतंवरका(
लापंचदशाकरपंचदशातिथ्यिमयत्वाच्चनासावक्कला(
धारणाल्ललितायास्तनोसंकलानोकारणभूतात्तयादि
कलारूपत्वात्रप्रशस्तहारणानाक्ति तथा मायासमातरीम
प्रगानेनोमभिरवेयेन तदावरणगाः शाक्तोस्तत्समाकार
देतिकाः प्रयात्यदलिणेवतः सर्वास्तेशुहृजयेन नामा
कमेणानामानिस्पृशावस्येयथाविधि निस्यानित्यावरादित
मर्वेनवतरमके बालादिलोककपालास्यघोरशाहारमस्य

वि॰
सं॰
२८०
296

नाः नंदेनः षोडशदलेषवें येत्योद्दशाभिनः शक्तीलांगंया
पुष्याद्दिष्ठनोभक्तिसमन्विनः विदारिकांविभ्रमयींविष्णोः
मविनेभनीं वीरेविलोभिणींविपांविनोदांविनविग्रहां
वीतशोकांविषघ्रींवां विपुलांविजयप्रदां विभवांविवि
विधांयोगाकारसमन्विता नंदेनरक्ष्यंपवेष्ठशक्तीरभ्या
लोयजेत् प्रोक्तक्रमेणगंधाद्यैर्भक्तिनिघ्नाशयोवशी मनो
हरांमंगलांवसंदांतिकांमनस्विनीं मानिनींमधुरांमायां
मोहिनींमुक्तविग्रहां पवंपूजानमध्यानहोमोपासनतोव
शी भजतेनिमयेशांदेवियांसौम्यान् सर्वतः सखीश्रुष्यपी
गः नवमात्रवयागपीवन्यासोनेविनयांवियपापार्थानामव
यंक्रलांशिरेमश्राहिंस्क्षयनमः सौवगायत्रींछंदसेनमः
हृदिविनयाविलीयैदेवतायैनमः इतिविन्यस्य मांहृदया
यनमः मोंशिरसेस्वाहा हंशिखायैवषट् यैंकवचायहुं ते
नेत्रत्रयायवषट् श्रौं अस्त्रायफट् इतिकरषडंगन्यासंविधा
य श्रोत्रयोः मंनमः सर्वांगेमनमः नेत्रयोरंनमः जिह्वायां
नमः नासायांयनमः विनेद्रंनमः इतिविन्यस्यध्यायेत् दि
पाविपयाघ्यायपकेविधायपद्मानादिमानसपूजांतेस्वर्णां
पदेकैःमालिनांचनहेरिपुकेवनरसहयोविधायतदं
हेतपुष्पंमतदंदनरक्षकोणांनंदनः षोडशदलेपद्मेनदंत
दलपद्मंसिनिपूजांवकेनिर्मायपुरतःसंस्थाप्याप्य श्रीं
रिस्थापनाद्यांमूजांतेशाग्वदूवनेषुशीपीठमध्य
नालिविनयांविधामूर्तिंपरिकल्पावाहनादिपुष्पो
पचारानेशागवत्सरंगानिशरूपंक्तिवयंसपूज्यवत
रसमवतंहोरपाशैश्वदेवद्वारस्य ॥

दक्षिणपार्श्वमारभ्य तदामपार्श्वांतं प्रतिहारं द्विद्विक्रमेणैं
संपूज्य वायव्या।
शहीशानेन लोकपालशक्त्या पूर्वं प्रागवत्संपूज्य कालशक्ते
दिनैर्ऋतं तकोणं वत्नहेपंयग्रनेत्रञ्जलाने यति जयाद्या २
संपूज्याष्टकोणेषु देव्यमारभ्य प्रादक्षिण्येन २ निमाइति सं।
पर्वविजयाद्या २ दुर्गा २ भद्रा २ भद्रकाली २ विश्वं।
पूज्याषोडशदलेषु विदारिका विश्वमयी विश्वा विष।
भिका वीरा विक्षोभिणी विद्या विनोदा वीतशोका
णिका विपुला विजयप्रदा विभवा विश्वा इति संपूज्याष्टद
लेषु मनोहरा मंगला मदोत्सिक्ता मनस्विनी मानिनी
मधुरा माया मोहिनी इति संपूज्याष्टदलकमलकर्णिकायां
मातंगेशाय नमः २ सायकेभ्यो नमः २ खड्ग २ अंकुश २ चक्र २
शंख २ पाश २ खेट २ चाप कल्हार इति संपूज्य पुनर्मध्ये वि
जयादिमातृहृदयादीन्संपूज्य पूर्वादि सर्वं प्रागवत्समापयेत्।
इति विजयाद्यावरणविधिः अथ सर्वमंगला तत्र श्रीते
त्रराजे अथ षोडशनित्यासु याशोक्ता तत्र चन्द्रदेशी एकातरा
नसा प्रोक्ता विद्या सा सर्वमंगला न्यासक्रमध्यानविधिशक्ते
रावेणाभिहिताः प्रजाक्रमसाधनं चाविनियोगादितान्क्रमात
नैव हृदं वनवृक्षं सांनित्यास्सर्वमंगला एकाक्षरेण।
पासिद्धा जायते विद्या गणानां सौ त्रिपुरार्णवे सर्वसिद्धिदे
मेरुमार्गा निगमपद्मी ब्रह्मव्याते देवीयमिति इयं सर्वमंगला
नेत्रराजे मूलविद्यादारे दीर्घं स्वैरभिनेः षडंगके तानितत
स्वरभिन्नानि नानानि षट्सुमनोवापि सर्वत्रावर्णानि विरामु
कासाणिकाभूषणां माणिक्यामुकुटां नेत्रहृदये पंचवदयाय
तो हिपनां मासमनां पयेनत्तषोडशानां दृशेः पद्मरूपेतम।

वि
ली
२२१

२९१

व नहीरम्भसयश्च्रमके मानतुगफलंलदेस्थानोकरपंक
जे वामेनानेजमकानोग्रयवेतीपनाद्विके समानाभि
रतिनःशाक्तिभिःपरिवारितो षट्समतिभिरग्याभिरव
रोक्ताभिरवितो प्रयोगेसमदानिमसपर्षासक्तशाक्तिकां
नाःशक्तौःसुरदेवेशियानिसावरणाश्रिताः भक्तभवानी
शयोचविशालाक्षीं सुविस्मितो ॐक्रमोकमलांकसोधजे
दष्टपत्रके कालोचहरणीं निसामपत्नोजोवितोदया ग्रश
काममलोष्टणींसुलपांभाग्यामयोश्रितो विवेकांविभवांवि
श्वांविनताचाष्टपत्रके हृजयेरभितःशक्तीःआदावेकक
मणोवे कामिनीं खेचरीं वर्णोंसुराणांपरमेश्वरीं गौरींशिवे
मेमयोविमलाविजयापरा पवित्रापद्मिनी विद्याविश्वे
शौशिवबल्लभा ग्रेशब्रूपामानदामेत्रनादीमानिदितांव
रदांवाक्देवाणींविविधांवेदविग्रहां विद्यांवागीश्वरी
समांसंज्ञानामसरस्वतीं निर्मलांनादरूपांचपूजयेत्स्वोर
शाहृये प्रागवक्षयादिभिःसर्वाःक्रमादवर्णसंस्थिताब्राल
घाःलोकपालाख्याःशक्तोहीरेश्च पूजयेत् पश्चिमादिव
दिक्चतस्रःशक्तिविग्रहाः अनन्तबलनियतिकालरूप
विदिगाताः वलिदयेचहोमेचकर्णप्रागवत्समापन
पंचनित्यशाःकण्यादेशतस्याःसहस्रके प्रयप्रयोगःन
यग्राम्यघागधीदमासांतेमगलाविचयपाघाणायामयंक
ला [illegible]सिवेरायऋषयेनमः सुरेवगायत्रीछंदसेनमः
हिसवंमगलायैनित्यायैदेवतायैनमः इतिविन्यस्य
ममसर्वाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृत्वाजलिकमा
सोहृदयायनमः ॐशिवसेस्वाहा ॥

ह्रांशिखायैवषट् ह्रैंकवचायहुं ह्रौंनेत्रत्रयायवौषट् ह्रः
अस्त्रायफट् इतिकरषडंगन्यासंकृत्वा श्रोत्रयोः ह्रांनमः
सर्वांगेह्रांनमः नेत्रयोः ह्रूंनमः जिह्वायांह्रैंनमः नासायां
ह्रौंनमः मनसिह्रः नमः इतिविन्यस्यसमस्तविषयात्मा
पकेविधायध्यानादिमानसंपूजांतेनार्घवत्सर्णादिपट्कं
क्रमादिनावमहीरोपेतचतुरस्रहृयंकृत्वान्तदंतद्वात्रिंश
दलेनदेनः षोडशदलेनदेनरष्टदलमितिपूजावकंनिर्मा
पद्मागवस्नरतःसंस्थाप्यात्मपूजांतेभुवनेश्वरीपी
ठमभ्यर्च्यसर्वमंगलायामूर्तिंपरिकल्प्य आवाहनादिपुष्पा
पवारोनेयागवत्संतेयानिरूपंकिंचपवसंपूज्यकर्णिका
यांदेव्यादक्षिणवामयोः बीजपूरायनमः पर्वं खड्गायन
मः इतिसंपूज्याष्टदलेषु २ भद्राया पर्वं २ भवानी भव्या २
विशालाक्षी २ शुचिस्मिता २ ककुभा कमला २ कला २ इ
तिसंपूज्यषोडशदलेषु २ कमला २ सुरणी २ निम्ना २ अमृता २
नीविनता दया २ अशोका २ अमला २ पूर्णा २ पुरणा २ भग
२ उद्यता २ विवेका २ विद्या २ विनता २ इतिसंपूज्यद्वात्रिं
शद्दलेषु कामिनी २ खेचरी २ आर्या पुराणा परमेश्वरी
गौरी शिवा २ अमेया विमला २ विजया २ पवित्रा २ पद्मि
नी विद्या २ विश्वेशी २ शिववल्लभा २ अशेषरूपा २ आनं
दा २ शुभनाशी २ अनिंदिता २ वरदा २ वाक्प्रदा २ वाणी २
विविधा वेदविग्रहा २ वेद्या २ वागीश्वरी २ सत्या २ संयता २
सरस्वती २ निर्मला २ नादरूपा इतिसंपूज्यचतुरस्रस्य
वनद्वारपार्श्वेभृंगेश्वरद्वारस्यदक्षिणपार्श्वेमारभ्यतद्वार
पार्श्वेनप्रतिहारेद्विदिक्रमेणशालायपूजाक्षोः प्रादक्षिण्ये

वि
ली
२८२

नमेमम सर्वहारमारभ्य सर्वकर्मसेतोशाद्दीशांतंतेलोक(
पालशक्तसहकेभ्रास्त्वनसहस्रवा यथ्यादीनि स्वमंतेकोणव
नष्टयग्रेनतत्रलानियंति कालशक्तीः सहस्र पुनः सर्वमंग
लानिविघ्नयाद्देवीसंसहस्रशत्रुवत्समुपायपद्दीति सर्वमंगलानि
मा इत्याविधिः अथ ज्वालामालिनीस्तन्नाविधिः श्रीतेयगाते
अथ षोडशानि मासपंचदशमुदिनान्तपा नहिपाने इत्य(
पाशातेज्वालामालिस्रदाहता मासंध्यानंतनः शक्तीः पूजा
मपिचमायने नत्रैव भूत्वेननमसाभूस्त्ररसध्याघ्यस्थितांड
व रथोग्निनाशतोसांडमकुशक्तारसामहत्त नमस्त्रमहतां
शक्तेरसाभूम्याग्निसशतें गोयावरेण्णमहिमानाग्नंडपूर्वीतं
नथ्या ग्रंवग्रीहवदाहोंडरमतमारयहत्स्वशुक् हंससुमह
नादाहः पापास्त्रमहता शतः दाहः स्वाग्निः पापावरेसामह
त्वशुतारयः वरणांडजगोवाहत्स्वाग्निस्थांडरमास्वशुक र
यः स्वाग्निसांडरमाडनरेतयवीतनः हाहे नातेननाहिस्था
हंसोदाहमहत्स्वशुक हंसस्त्रदाहवाह्रस्वेहीहरत्सांअपांमा
स्त्रमः समदाहास्तनोमाः स्त्ररहूमायास्त पंचवे हंसमूह
यःस्थितेनीलपताकापाग्रनेतवे नोतिनांत्रवमेर्णासमीपि
मंनवमलप्या ज्वालामालानिमासोविघ्नणीसंहता
नेति ग्रनमाभगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसंहार
केज्ञातवेदसि ज्वलति ज्वलज्वल प्रज्वल ह्रांह्रींह्रूं ररररर उरगा
मालिनि ह्रूंह्रीं स्वाहा इति त्रिपुरार्णवे रुपीलकवणपड्भूत वि२
यंत्रदेवनालिपे रफानमदीन गत्नीनतीलकंकवच वेः गमा
यंज्वालामालिनी पकरहयवनः पंचवत्रष्टदशावेः शांमा
दगामिमनाग्नीरनिरनः घरकंयापां: ज्वलनमनस्कमस्ता
सप्तदशोरकलो

षट्वक्त्रांद्वादशभुजांसर्वाभरणभूषितां पाशाङ्कुशौखेट
खड्गंचापबाणगदादरौ शूलंवह्निंवराभीतिर्दधानांक
रपंकजैः स्मयमानाभिरभितः शक्तिभिः परिवारितां चा
रुस्मितनलसद्धकनलसद्धकसरोजांभोदराणान्विता धा
लैवमुपचारैस्तैरर्चयेत्तांतनित्यशः चतुरस्रद्वयंकृत्वा
चतुर्द्वारसमन्वितं सप्ताख्यमष्टपत्राब्जमंतरष्टास्त्रकेन
नः षट्कोणमध्यस्थं विधायायशिवायजेन ज्वाला
नक्रियाशक्तीरर्चयेद्द्वगाः क्रमात् डाकिन्याद्याश्च षट्कै
लेनवशोधयस्मरादिका यस्मरादिश्चकुवलालालालीला
लाजिह्विकाः सर्वभक्षासहस्राक्षीनिःसंगासंहृतिप्रिया
वहिरष्टदलेष्वेताः पूजयेच्च प्रदक्षिणं सुचिन्त्यामप्रमेयां
चतुष्कांचयडरास्त्रदा सर्वांसोमिदिरूपांच पावनामेकरं
पिणी वहिर्द्वारेषुकोणेषु पूजयेत्प्रागुदीरितः प्राग्वत्तन्तें
द्रस्मृकेनामृतांघोणमस्मायपेत् वलिहोमावसानांतामि
तिसम्यक्तमीरिता अथप्रयोगः नवचापवधोगामीठमा
मांतेज्वालामालिनीविद्यायाप्राणायामत्रयंकृत्वाशिरसि
कश्यपायऋषयेनमः मुखेगायत्रीछन्दसेनमः हृदि
ज्वालामालिनीनित्यायैदेवतायैनमः गुह्येरंबीजायनमः
पादयोः फट्शक्तयेनमः ओंकीलकायनमः इतिविन्यस्य
ममसर्वाभीष्टसिद्धयेविनियोगः इतिकृत्वांजलिरुका
ओंहृदयायनमः नमः शिरसेस्वाहा भगवतिशिखायैव
षट् ज्वालामालिनिकवचायहूं देवदेविनेत्रत्रयायवौ
षट् सर्वभूतसंहारकारिकेअस्त्रायफट् इतिकरषडंगन्या
सं कृत्वामूलेनव्यापकंविन्यस्यध्यानमाचरेत् ...

रतश्चंदनाद्यैर्जायंते विलिख्य च रतःसैशाण्याभ्यर्च्य दिशं
पनामात्मपूजांतेभुवनेश्वरीपीठमभ्यर्च्य मूलेन मूर्तिपरि
कल्प्यावाहनादिपुष्पोपचारांते प्राग्वत्षडंगानि गुरुपंक्तिं
चैयंचसंपूज्यत्रिकोणाग्रकोणयोरंतराले २ अभीत्यैनमः
एवं वहूयेशरूपाय बाणाभ्यां चक्राय अंकुशाय पाशाय ख
टाय चापाय गदायै शूलायवरायेतिसंपूज्य त्रिकोणे २
न्वाशक्तिया ज्ञानशक्तिया २ क्रियाशक्तिया २ इतिसंपूज्य
कोणेषु देव्यो वामाग्रकोणे २ डाकिनीया दक्षिणाग्रकोणे
राकिनीया २ पृष्ठकोणे २ लाकिनीया पृष्ठवामकोणे का
किनीया पृष्ठदक्षशाकिनीया अग्रकोणे हाकिनी इतिसंपूज्य सर्वप
ष्ठकोणे २ परमा विश्वकवला लोलाक्षी लोलजिह्वा सर्वम
ला महाक्षी निःसंगा संहृतिप्रिया इतिसंपूज्याष्टदलेषु
अचिंत्या अप्रमेया पूर्णारूपा दुरासदा सर्वा संसिद्धिरूपा पा
वना एकरूपिणी इतिसंपूज्य चतुरस्रस्य चतुर्द्वारपार्श्वेषु
देव्यग्रद्वारस्य दक्षिणपार्श्वमारभ्य नद्वारपार्श्वांतं प्रतिद्वारं
द्विद्विक्रमेण ब्राह्म्याद्यष्टशक्तीः संपूज्य ततो लालामालिनी
पृथगभ्यर्च्य संपूज्य पूर्वादिके सर्वं प्राग्वत्कुर्यात्समाप
तितमालामालिनीनित्यायजनविधिः अथ विशानित्या
श्रीतंत्रराजे अथ वाक्ष्ये शानित्यायाश्चविद्याभेदं प्रीतिवर्ध
नं कामं नित्यमभुत्युहसर्वार्थसिद्धिदं विद्याप्राणवर्णः प्रा
णांते गर्भासमस्त्रकाद्यानेशक्तिः पूजनं चेति तत्रैव वाग्भ
वननसैः प्राविद्याभ्यांदत्तरक्षयेति इति विशानित्या
योव रुहेद्वंलास्यमन्वयगायत्रीं दृश्यते विविशादेवनी ।
नि नेत्रराजे विद्यादिवासनायां वर्णोदाव सरयुनाक्रमात

षट्कोणानियपाशृंवैमाल्वकौविवयाम्भसेत् उपहादिसविं
वाभोस्वर्णरत्नविभूषणां नवरत्नकिरीटोज्ज्वलविग्रहां
शुक्रोज्ज्वलां चतुर्भुजां त्रिनयनां शुभ्रविस्मितलसन्मुखीं
सर्वानंदमयीं निःसीमसमस्तसितदायिनीं चतुर्भुजां त्रिन
यनां शुभ्रविस्मितलसन्मुखीं सर्वानंदमयीं निःसीमसमस्त
स्मितदायिनीं चतुर्भुजां भुजैः पाशांकुशवरदाभये द
धानां मंगलापद्मकर्णिकां नवयोगिनां तच्छक्तिभिः स्वत।
श्चक्रे तयेवावेनमोदिते नवयोनावष्टवर्गशुभ्रताज्वालादि
कायजेत् इच्छाज्ञानक्रियाशक्तीरर्चयेन्मध्यकोणतः इती
स्वपरतोदेव्याः पूजयेत्स्तुमानिके सर्वासां सर्वेतिन्मना
नाम्यादेव्यास्तुपश्चिमे पूजयेन्नमदाकारां स्तुतन्त्रेषु यथा
विधि गुरुमंडलमनादिसाधारणात्सदा इति सर्वासामपि
निःसामान्यपद्याशास्यदगाश्मा: प्रथमप्रयोगः तत्रयोगपीठ
न्यासं तेविशाविययाधाणायामश्चयेत्कन्ताशिरसिश्चल।
गौमरवयेनमः मूलेगायत्रीछंदसेनमः हृदिविद्यायैदेव
तायैनमः शक्तिर्विस्तस्य बीजहृदयायनमः चोशिरसेस्वाहा
ह्रींशिखायैवषट् चैंकवचायहुं चौंनेत्रत्रयायवौषट् चः।
प्रस्त्रायफट् इतिकरषडंगन्यासं कृत्वा चक्रोपनमस्या
दि चक्रेदेवनमः इत्येतन्मात्रकाविन्यस्य ध्यानमानसपूजा
ने स्वर्णादिपूदिक्कुंमादिनाचक्रंदौरश्चकेचतुरस्रहृदये कु
त्वा नवरत्नहारविशालदलेतदंतनवयोनिमितिपूजावकीनि
सांचत्रतनः स्वर्णाप्याभ्यावीचीदिस्थापनाद्यान्नमस्यन्तेषु
वेनस्थरीपीठमभ्यर्चनात्तिलिविगादिविययायांतिपीठक।
स्तोबारनादिपुष्पोपचारांमात्रंबाविकोणाशपीरेनरालेस।

ईशानदेव्याः भागस्यांतराले गुरुपंक्तिं चैव संपूज्याग्निको
णाग्निकोणयोरंतराले चैव दक्षिणवायव्ययोश्चांतरे पूज्याने
षु २ अभयाय नमः अंकुशाय पाशाय वराय इति संपू
ज्यानाग्निकोणे देव्यग्रादिप्रादक्षिण्येन ब्राह्म्यादिक्रियाश
क्तीः संपूज्याष्टयोनिषु २ ब्र ९ ब्राह्मी २ कं ५ माहेश्वरी
वै ५ कौमारी २ ह ५ वैष्णवी २ ने ५ वाराही २ यं ५ इंद्राणी
यं ५ चामुंडा २ पं ५ महालक्ष्मी अष्टदलादिसर्वमंगला
दीनां शक्तीः संपूज्य तथैव सर्वं समापयेदिति विधिवि
नियोगसंहारविधिः अथ कुरुकुल्लापूजा तत्र श्रीतंत्रराजे
अथ षोडशनित्यानां पाशांकावलिदेवताः सा विद्याकु
रुकुल्लायाः पंचविंशाक्षरो मनुः तत्रैव प्रागारहो य
रामुक्ताः पुनराचरमसमरुतं ध्यानं मरुत्कलितमुक्तभूः
लमुक्तानतमथं अथासीतरमाद्यमच्चरण समयोजित
दाहतवाह्निशक्तिध्योहतोहं समस्ततः पंचं नमो हि स
स्वाहांतश्चास्य मूलमंत्रेण संपूज्य तत्र पश्चाद्धि विंशतिकं मंत्र
ततः शिवे भूमें ध्यानं भवाहंसः ईशानमोक्षाणां मंत्रप्रथ
मवहादिपंचार्णास्मरे मोक्षादाय ईरितः एकादशात्तरंगा
द्वितीयः सप्तदशेरितः तृतीयः पंचविंशार्णः प्रोक्तामंत्रा
इति क्रमात् ॐ कुरुकुल्ले स्वाहा इति सप्ताक्षरी १ कुरु
कुल्लायाः ॐ कुरुकुल्ले ह्रीं स्वाहा इति अष्टाक्षरी
२ कुरुकुल्लायाः ॐ कुरुकुल्ले ह्रीं मम सर्वजनं
वशमानय हृदो स्वाहा इति पंचविंशाक्षरी ३ श्रीतं
त्रराजे सैव त्रिविंशतितमेव प्रकारविधानसंख्यया सम
र्पिः प्रथमापोक्ता ... श्रातुना ॥

पश ततोयाम्यां पंचविंशद्दलरासकलेषुदल एवं सावित्रि
रेणनैवेद्यान्नैपैरभीष्टदा त्रिपुरतांवे स्वाधिलदलेलाम्
तैः पंक्तिस्थदशदाहृते देवताऊरुकुलेति श्रीतंत्रराजे
रहितासहतद्गयाहिमयोगेनवरत्नके द्वीपेतालतिलेनाते
सोविनोदानंदितांयजेत् नवीरेषुजयेदेवीपंचमीतीर्थ
लिको ततःसागरेषुपरितोरत्नपोतवरान् यजेत् तदात
पारत्नपोतेनमात्रैवसमर्चयेत् वलिवकंचतेनेवतत्स
पोतसमर्चयेत् एवंपश्चिमादिग्द्वारसंभूतंचक्तरसकं
कृत्वा ततःपश्चवसाहुपत्रंसकार्णिके कर्णिकापांचारु
कृत्वानवयोनिसमर्चयेत् षट्कोणवालयाकृत्वातेनावंम
पिसापयेत् त्रिवंशमुत्रपामूलमंत्रेणायेनवाहयेत्
पातेवपरिवारैस्तोदेवीगयाहिभिःक्रमात् विकीर्णिकेत।
तानग्रारक्रमानेदविग्रहो रथानांचितयेद्दाणवापपाश
क्षणीः करैः ततःमानापृथाकारवर्णावेष्ठ स्ववासगाः
स्वतस्थानाः स्मरयोन्मः सदानेदाप्रणेवणाः हृदेवियास्या
पनादीनुपचारान्समाचरेत् ततस्तदालयासेहङ्कामिणी।
शाविणीयजेत् पश्चिमद्वारमारभ्यदलशाखादिपूजयेत्
स्थंसोमोनिपिवारेयोगतंकरणान्यपि यातिणींवतस्या
नारापृर्वद्वारस्यशाखयोः वामवामृग्निनोयस्तारपणीं।
नोकिसंभूते शालस्पर्शवरूपंवरसगंधंवपूर्ववत् प्राणे
शुद्धिंनचाशांके प्रपूर्पयेभृहनयेत् वाद्यांतरस्यकोणेषु
वारव्यष्टकमर्चयेत् ततोवाणान्यनुःपाशमकुशंवाभि
नोपयेत् मध्यत्रिकोणकोणेषु सेव्यानांतान्त्रिकयात्मिकाः
शकोपेश्यायातन्मध्ये सावितारासनमर्चयेत् ततस्तांपवावे

वि
सं
२८५

शार्शामूलमंत्रेणाष्टजपेन ततस्तदाज्ञयाप्योनेपरीतेद्वीपा
मागतः पश्चिमेपुष्परागंवसंशाष्यावनरंत्क्रमात परीष
मानेहिद्येतानवेषमवनवे इतिराहूतनडगयाहीनपश्चि
मोदविलोमतः नमोंतैर्नामभिःपूर्वमर्वयेन्नंपड्गुप्ष्यकें
नवरत्नमयंद्वीपमित्यादिप्रागुदीरितं पवंसमर्वनेदे
व्यालतितायाःप्रियंकरं पवेदेवींष्टजपिनःशीघ्रंवक्रम
नीषितं प्रसीदतिपतस्तस्मात्स्तजेपदेवमीश्वरि: देवींत
कुलकुलांतपीताडग्रतिष्टजपेन पवविंशर्णामूर्तेनप
नोनेपरमेश्वरि देव्यावलिःसमाख्यातनानाशकेरविय
या नांस्तूणंवप्रियवक्षितारविघ्नेदशातरीं भूःस्वनम
ताड्कोरयोमहस्त्रराविनः रयोपयाविनःपश्चाङ्गुगम
हुतं पतत्स्तोयेषष्टेस्याश्चनयेंसममंषिधे षष्टनद
मेविघाहृदेडमकदाविनं हंसश्चमकनाडकः प्रोक्तावि
घादशातरी मंतोरत्नतोरत्नेषस्वाहा प्रनयासावलिंद
द्यादिषयापरमेश्वरी ध्यानेदेव्याःस्तुमग्रानेसमलापनिहे
नेन पसगतोपेडमर्वचवाघानभवतिस्फुटेः तथामवर्ती
हिनपनारिभ्रमोवरपकने दयानोवज्रवर्णाभिर्वक्रूपा
भिराज्ञंता शाक्तिभिःसेवरवंदनारकमौक्तिकभूषणां रत्न्या
रकेयोकेलपाहांडनडगोस्सरेम त्र्यघपयोगः तचवेदिको
पतिभूमौवंदनाभिःहरेणावानयोमाक्ष्यकर्णिकमहृदलकं
नेहकुवानहृदः यावास्त्रिमहारहृदयपडुंकेचवनं रसहृदयमिलिपू
नावकंनिर्मायकुलकुलाविधयायामाणायामत्रयंकुलाशी
रविणामूनिमषयेनमः मूलंपाकिवंदमेनमः हृदयंश्रीकु
कलांपेदवनायेनमः अंतेविलसमकोषमायावलिदानेविनि
ग:।

इति कृत्वांजलिं कृत्वा बालाबीजत्रयेण मूलविद्याक्षरषडं
गन्यासं कृत्वा ऊरुस्थलाद्विपर्यायव्यापकं विन्यस्य विकीर्णांऊं
तलाभिमन्त्रितास्त्रिन्याचामान सपूज्यां नीत्वा योन्यां वाप्यायस्थापना
यान्नपूजां नीत्वा मेरुकादि पीठेषु त्वं ते श्रीचक्रपूजां वदमध्ये
मध्ये च पश्चिमादि विलोमेन तत्र रोहितङ्गयावीलं पूजयेद्व
मागरनीरेहो पश्चिमे स्मन कोणे २ वाराहीमेवायधुवाख्ये
वाराही देवी इति मूलदेव्याभिमुखोपविष्टो वाराहीं संपूज्य
नेदत्तुत्तया २ ह्रीं रत्नपोताय नमः इति रत्नपोतं संपूज्य तत्र
परि रत्नसिंहासनादि मनोन्मनीशक्तिं ते श्रीचक्रपूजाक्रम
णा संपूज्य तत्त्वत्रयेण संविदासनाय नमः इति देव्या भद्रं
भं तत्र कर्षसंपूज्य तत्त्रयं पंचविंशावर्णां ऊरूरुस्थलाद्विपर्याये
यं विन्यस्य हंसपावनासमावाह्य ह्रीं: इति स्थापनादिपरमीक
रणां न मुद्राः प्रदर्श्य नमः प्राणप्रतिष्ठां विधाय पाद्यादिव
न्यमुद्राः प्रदर्श्य मनाद्विमुखोपचारां ते श्रीऊरुरूहेयं परिवा
रपूजार्थमनुज्ञां देहीति प्रार्थ्य तदनुज्ञया साधकः स्वयंपू
न्वपोतमारुह्य रत्नपोतस्य पूर्वं पश्चिमकोणे ह्रीं श्रामणी
श्रीः पवेशाविलीश्रीः इति संपूज्य पश्चिमद्वारस्य दक्षिणाशी
ल्लामारभ्य नवशक्तीः पादादिलेपनपूजयेत् तद्यथा पश्चि
मद्वारदक्षिणशाखायां २ ह्रीः सर्वरूपिणीं शक्तिया पवेवा
पद्मकोणे सोमरूपिणींपा उमरवतिपितृरूपिणी ईशानेवा
रत्नरूपिणीं प्रवेशद्वारस्योत्तरतः शाखायां योगरूपि दलशार्व
प्राक्तनात् प्राग्रेयकरणात् दक्षिणपदात् नैर्ऋत्येमासन
नतोष्ठदेलभ्रदेव्यग्रादि पादादिलेपन योमरु शाहरू वा
प्रश्न स्पर्शात् प्रोत्रात् रूपात् नोयत रसात् स्मात् गंधात् प्रा

वि
मं
२२९

302

गार ङुहिर् शाक्रिर् शतिसंपूज्यो नरश्रयो निश्चदेवशाहि
प्रादितिश्रेन वशिमाहिवागेद्वतालेक संपूज्यनदेनपो
नेवाहिवोगार् वापर् प्राशर् प्रेऋशर् ततोमध्ययोमांदे
वश्राहिप्रादतिश्रेपनरवाहर् सानर् क्रियार् ततोमध्येप्र
ग्वंमाविलासनमभ्यंच्यनासंपंचविशालयाऊरुकलां
गंपादिभिः सपूज्य पूर्वदोपेरवनान्यान्सर्वे समाप्य गंतां
ततोरेतरेश्राहेतिमंत्रेणाऊरुकलापूजांगवेनवालिंद
तासमापयेदितिऊरुकलापूजाविधिः अथवारहीः अथ
पोरगानिमांतासंगभूतानपंचमीं नहिप्राकथितापूर्वं
तंरगानिवपूजनं साधनेसिद्धमंत्रस्यप्रयोगाख्यानपूर्ने
होमंचैवेश्रवस्यामिसमस्ताभीष्टसिद्धये तत्रैव श्रुचिः हो
ताग्रश्रंयमानभस्याप्रम्भःश्रिरा श्रेत्रपश्चाद्वयः साग्नि
हलोत्रवणोतथा रलाप्रतोग्निरनातिश्चनरक्षमरुयुते दा
रुश्रमरुनाहंसरवाग्निनेतव्यंयुतः श्रेत्रदाहोमरुश्रकोरं
साघ्यपरयानमः तेनोग्निनायुतः पंचवानोस्वनसमायुतः
नोपवरयानसर्वं नोयमाग्निस्तेनतः शूंरच्छामनन्नश्रविनो
श्रृंगशमानभीश्रते साहायराश्रसहितसोपंचरसमनि
नः पतनसंवमधः प्रोक्तवतश्रयमतः परं साश्वनश्रुतो
सवरोरसंश्वत्रस्यपूर्वक रसोग्निनायुतः प्रोक्ताश्वन
श्रवयमततः नभोभुवावरणापिहंसस्तेनस्यपू
र्वकं रसोग्निनाशाकिंतयंरहहसः स्वसमायुतं
सश्चरेणानसंवमाग्निनावरसायुतः पश्चादूर्ध्व
यवामापरयाचनमः शिरे प्राणः स्वेनयुः
नः पश्चाद्गूहस्यः ॥ ॥

संपुटे रमः आमेमेनत्रयेपश्चात्हृदाहेनोपुसंपुटः गोत्रा।
यरापुटो व्यशीनादनुक्रमायवीपुटः दाहेनपूर्वेपूर्वेवपूर्वे
वमरूनापुटे श्रूमेमरूत्वमाहिते हृदाहेनोपुनावरः म
शोमरूत्वमाहितोहृदाहेनोपुनापुटे आधिः स्वसंपुटो।
संमत्वयोपुमरूनासह हृदयेणास्वेनपुटे रमश्वस्वेनम
पुनः प्राणदाहोपयापुक्रमोपुनस्तोवाहिनाविपत् वदोहपु
कमेपुस्वाहियश्चामस्वमपुटे पूर्वेदिक्रमवर्णोविशुविः
स्वेनपुनानया श्रिगारसावनदावोहमोयरास्वपुक
पुनिनोदवनीपश्चात्हृदंपुमरूतापुटे हेमश्वमरूनावि।
योदशोनरयानात्वशा पेनमोभगवतिवातालिवाराव
वराहिवाराहमुखि २ प्रथिप्रथिम्येनमः रुंधेहायेमेन
मः जंभेजंभिन्येनमः मोहेमोहिन्येनमः स्तंभेस्तंभिन्येन।
मः प्रमकेस्तेमय २ सर्वदृष्टदुष्टानांसर्वेषांसर्वेनिद्वास्त
भं कुरु २ शीघ्रंवश्यंकुरु २ शीघ्रंवश्यंकुरु २ पैंठंठं कुरु २ ठ
ठं हुंफट्स्वाहा इतिविद्यार्णवे अघिसत्वदक्षिणामूर्तिगो
पशीचक्रदेशितामिति श्रीनेत्रराजे प्रंगालेकनामंत्रार्णोः
समभिः वट्प्रयोगेनव दशाभिः सप्तभिः समसंख्येनीतिभि
रन्विते त्रिकोणाहृतषट्कोणहमद्वयसमन्विते विधाय
वकेतेचैवस्वनाम्नावासहजेयेत् दशोतरशतानारयोवा
राहीविषयापिये सर्वमध्येसमभ्यर्च्यवामदलाग्निकोण
नः कोपिनीस्तंभिनीचंद्रेशोंवस्वस्वनामभिः प्रायवीतो
नमध्यारैरूपेतमप्यपूजयेत् षट्कोणेचनयोगादिशा
स्वाहिवामनोवेयेत् हृतेचैवमहालक्ष्मीपंचमीमध्यतः। प्रथमप्रयोगः
लक्ष्मा वालेनपोरश्यामोनकलाव्योपवारकैः

वि
ली
२८०

वेणं त्रिकोणषट्कोणवृत्तवृत्तद्वयचतुरस्रात्मकं मंड
लं निर्माय मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि दक्षिणा
मूर्तये ऋषये नमः मुखे गायत्र्यै छंदसे नमः हृदये श्री
वाराह्यै देवतायै नमः इति विन्यस्य ममाभीष्टसिद्धये विनि
योगः इति कृतांजलिरुक्त्वा पंचमो भगवति रुद्राय नमः
वार्ताली वार्ताली शिरसे स्वाहा वाराहि वाराहि शिखायै वौ
षट् वाराहमुखि वाराहमुखि कवचाय हुं अंधे अंधिन्यै नम
नेत्रत्रयाय वौषट् रुंधे रुंधिन्यै नमः अस्त्राय फट् इति कर
अंगन्यासं विधाय ध्यायेत ध्यायेद्देवीं कालाभ्रांतमकं
घनसन्निभां अर्कचूडांतरपांत्रललिंगाशिरोरुहां सि
नेत्रां मधुरलोचवक्त्रां शातमघ्यां कुश पाशं च मुसलं
सभयवरदनस्या हयानोगरुरस्कंधेस्थासीनां विं
येत इति ध्यात्वा मानसपूजां निविद्यापनायात्मपूजां
यायमुक्तश्रीपादमभ्यर्च्य मूलेन मूर्तिं परिकल्प्य तद्दियया
समावाह्यावाहनादिपरमीकरणांतंतन्मुद्रया विधाया
सनादिपुष्पापवारांतं त्रिकोणस्य वामकोणे २ क्रोधिन्यै
नमः अग्रे वं स्तंभिन्यै नमः ततः षट्कोणकोणेषु वं
गौरि प्रादक्षिण्येन अं ब्राह्म्यै नमः ईं माहेश्वर्यै नमः इति
मार्यै नमः ऋं वैष्णव्यै नमः ऌं वाराह्यै नमः ऐं इंद्राण्यै नमः
सप्तमनद्वारे वैनहद्य औं चामुंडायै नमः अः महालक्ष्म्यै न
इति दक्षिणक्रमेणयेत ततस्तत्तद्वृत्तस्य दलेषु ततस्तद्वहिर्वज्राद्यैः
इति वज्राद्यस्त्रसमम्पूज्य नमः पंचदेवीनां द्विपयायां समस्तपूजां प्या
कं सर्वं प्रागवत्समापयेत् इति वाराहीपूजाविधिः अथ वार्ता
ली पूजाप्रयोगः तत्र तद्दक्षिणाभिकोणाग्नि कंमडलं
पयमनलेन पूणानायस्य ॥

करिष्यमाणपूर्णाभिषेकांगत्वेन वारेशपूजनमहं करि
ष्येन सेसूप्यपूपादिकं सर्वं निवेद्यान्यत्सर्वं प्रागवत्समाप
येत् वारेशास्तु रविवारस्य सूर्यःशिवो चंद्रवारस्य सो
मोंबिके मंगलवारस्य इति संकल्प्य तद्दिनवारेशो षट्को
णमध्ये आवाहनासनादिषोडशोपचारांते रूपवारे रथ्यंद्धे
नडनरवारेशादीन्द्रदूटकोणेषु द्वौ द्वौ क्रमेण स्वागादिभा
वतिर्धेभौमकुमारौ सोमवारस्य बलभद्रौ गुरुवारस्य
सहस्पतिविस्तृभृगुवारस्य शुक्रकमे शनिवारस्य ऊर्ध्वेर
सौरी इति वारेशार्चनविधिः अथ तिथीशपूजनप्रयोगः
नवन्न हादिकापावनदेशारमंडले विलिख्य मूलेन प्राणा
यामत्रयं कृत्वा करिष्यमाणपूर्णां गत्वेन तिथीशपूजनं
करिष्ये इति संकल्प्य मध्ये ननतिथीश आवाहनासनादिषु
षोडशोपचारांते रभ्यर्च्य स्वायादि प्रादक्षिण्येन नन्दनरतिथी
शादीन वनदेशारेषु प्रादक्षिण्यक्रमेण अभ्यर्च्य प्रपादि
के सर्वं प्रागवत्समापयेत् तिथीशास्तु प्रतिपद्यग्निः द्वितीय
यामश्विनौ तृतीयायामुमा चतुर्थ्यां विघ्नराजः पंचम्यां स
र्पाः षष्ठ्यां षण्मुखः सप्तम्यां रविः अष्टम्यां मातरः नवम्यां दु
र्गा दशम्यां विश्वे एकादश्यां धनदः द्वादश्यां केशवः त्रयो
दश्यां धर्मः चतुर्दश्यां हरः पंचदश्यां चंद्रः अमावास्यायां
पितरः इति तिथीशपूजाक्रमः अथ नक्षत्रदेवतापूजनातत्र
नादौ समविंशत्यष्टदलपत्रके विधाय मूलेन प्राणा
यामत्रयं कृत्वा अद्येहेत्यादि करिष्यमाणपूर्णाभिषेकप
दांगत्वेन नक्षत्रेशपूजां करिष्ये इति संकल्प्य ततस्थिन
दलेषु अंशमध्ये आसनादिषोडशोपचारांते रूपचारैः संपूज्यः।

वि
ली
२८८

सप्तविंशति सतेषु स्नायादिग्राद्विलिनतउमनन्द्वेशमार
भ्यसंप्रस्यपूष्पदीपादिकं दत्त्वाग्रावन्समापयेदिति नक्ष
त्राणि अश्विन्यामश्विनौ भरण्यां यमः कृत्तिकायामग्निः
रोहिण्यां धाता मृगशिरसि चन्द्रः आर्द्रायां शिवः पुनर्वसा
वदितिः पुष्ये गुरुः अश्लेषायां सर्पः मघायां पितरः पूर्वाफ
मर्यमा उत्तरायां भगः हस्ते सूर्यः चित्रायां त्वष्टा स्वात्यां मा
रुतः विशाखायामिन्द्राग्नी अनुराधायां मित्रः ज्येष्ठायामिन्द्रः
मूले निर्ऋतिः पूर्वाषाढायां तोयं उत्तराषाढायां विश्वेदेवाः
अभिजिति प्रजापतिः श्रवणे हरिः धनिष्ठायां वसवः शत
भिषायां वरुणः पूर्वाभाद्रपदायामजएकपात् उत्तराभा
द्रपदायामहिर्बुध्न्यः रेवत्यां पूषा २८ इति नक्षत्रपूजाविधिः अ
थ नवग्रहपूजाविधिः तत्र प्रयोगः हस्तत्रयायाममविस्तारं
दिकायां शाकारगन्धेन विलिप्य दक्षिणः सूत्राणि पातयित्वा सम
नरालेन नवकोष्ठात्मकं चक्रं निधाय सम मध्यकोष्ठान्तराले
ष्वनत्रयं रक्तपीतवातनत्नमध्ये सूर्यं पानिपात नवकोष्ठान्तरे
प्याग्रमध्यकोष्ठे पूर्वादिक्रमाग्रादिशा दक्षिणेन अग्नौ
सं सं इति वाताय पश्चादविलिख्य मध्यकोष्ठे ग्रो विलि
नयप्याने नराले हृदये भानवे नराले मंमां मिमीं मुंमूं मं
मैं मों मौं मंमः इति विलिख्य वा शान नराले अग्न्यादि
मन्त्रमातृका विलिख्य तत्र भास्करं स्थापयेत् ततः पूर्वादि
गात नवकोष्ठात्मकं मण्डले मध्यकोष्ठे सों सोमाय नमः इत्य
विलिख्याष्टसु कोष्ठेषु पूर्वादि लंलं पंपं अंअः इत्यष्टौ
विलिख्य अग्न्यन्तरान्तराले ॥

इति विलिख्य सोमायनमः इत्यपि ॥

वांकांतराले आग्नेय्यां नमातृकां विलिख्याष्टसु कोणेषु कं
वं ४ मेगलश्मषहान्तराणि विलिख्याभ्यंतराले षोडश
स्वरयुक्तककारं विलिख्य तद्बहिरन्तराले मातृकां विलिख्य
तत्र भौमे पूजयेत् ततो दक्षिणमंडले मध्यकोष्ठे प्राणा।
वगर्भं वकारं विलिख्य तद्बहिरष्टसु कोष्ठेषु वं ४ ग्रुपाय
रेति विलिख्याभ्यंतरान्तराले च वायुम्यादि षोडशस्वरयुक्
वकारं विलिख्य तद्बहिर्मातृकां च विलिख्य तत्र युपं पूज
येत् ततः निरृतिमंडले मध्यकोष्ठे प्रणवगर्भं टकारं लि
खित्वा तद्बहिरष्टसु कोष्ठेषु स्वाद्यादिमादक्षिणान् टं पंसोर
येश्मष्ववर्णान् विलिख्य तद्बहिरन्तराले षोडशस्वरयुक्तं ट
कारं तद्बहिरन्तराले मातृकां च विलिख्य मध्ये षोडशोपचा
रैः शनैश्चरं पूजयेत् ततो पश्चिममंडले मध्यकोष्ठे प्रणव
गर्भं तवनं विलिख्य तद्बहिरष्टसु कोष्ठेषु तं थं दं धं नं गुरु
वेशति विलिख्य तद्बहिरन्तराले च षोडशस्वरयुक्तं तकारं त
द्बहिरन्तराले मातृकां च विलिख्य तत्र गुरुं षोडशोपचारैः
पूजयेत् ततो वायव्यमंडले मध्यकोष्ठे प्रणवगर्भं पकारं
विलिख्य तद्बहिस्तद्बहिरष्टसु कोष्ठेषु स्वाद्यादिमादक्षिणे
नं पं फं बं भं मं शुफायशमषहावहराणि विलिख्य तद्बहिरं
तरा षोडशस्वरयुक्तं पकारं विलिख्य तद्बहिरंतले मातृकां
च विलिख्य तत्र शुक्रं षोडशोपचारैः पूजयेत् ततउत्तरमं
ले मध्यकोष्ठे प्रणवगर्भं पकारं विलिख्य तद्बहिरष्टसु को
ष्ठेषु स्वाद्यादिपादक्षिणान् यं रं लं वं शं षं सं हं वे रमषहावलराणि
च विलिख्य तद्बहिरन्तराले षोडशस्वरयुक्तं पकारं विलिख्य
मद्बहिरन्तराले मातृकां च विलिख्य तत्र [illegible] षोडशोपचारैः

वि
शो
२८५

305

प्रपूजयेत् ततईशानमंडलमध्यकोष्ठेप्रणवगर्भवकारंवै
लिखेत्तद्वहिरंतरालेतद्वहिरष्टसुकोष्ठेष्वाग्नेयादिप्रादक्षि
ण्येनषंसंहंलंवंकेतवेदमंत्राणिविलिखेत्तद्वहिरं
तरालेषोडशस्वरग्रंथंककारादिविलिखेत्तद्वहिरंतरालेमा
तृकाबीजंविलिखेत्तत्षोडशोपचारैः केतुमभ्यर्चयेदितिनव १४
ग्रहपूजाविधिः ।। इतिश्रीविद्यार्णवेचतुर्दशावलाश्वासः
अथदैशिकवरः प्रातःप्रबोधकालेत्रिपुरात्मानमात्मानंभा
वयन्मूर्द्धिरंध्रगं ज्योतीरूपंचनात्योतिस्फुरतिष्ठेत्सत्त्वविग्र
हमप्तविग्रहः वर्तमाणस्मासैः करभुद्दिष्टंरंगवचवराम
नवाद्यैवनाष्टकाद्यैः कृतन्माशरीरः नमस्तेनाथभगवं
न्मातृस्मोकैः स्नाह्रींश्रींहसक्षमलवयरंअमृकानंदना
थह्रींश्रींसहक्षमलवयरीअमृकदेव्यंबापादुकांपूजयामि
निगुरुमंत्रेयथाशक्तिजपित्वाकुंडलिमामूलादिमूर्द्धांतागा
मात्तंसंधानपूरतः संरंत्रिपुरात्मानमात्मानंभावयित्वाविं
प्रशांतोकंसोत्रेपठेत् प्रातर्नमामिजगतांजनन्याश्वरणं
बुजे श्रीमत्रिपुरसुंदर्याःप्रणताजनमनोसदा प्रतनाथाःस
भक्तत्रोनमिनाथाद्दृशादिभिः प्रातस्त्रिपुरसुंदर्याःनमा। २
मिचरणांबुजे हरिहरोविरंचिविश्वसृष्ट्यादीकृतेयथा
प्रातस्त्रिपुरसुंदर्याःनमामिपदपंकजे यस्याःपदमंबुजंशि
रसिभातिगंगामहेश्वरः प्रातःपाशांकुशशरचापहस्ता। ३
स्तांनमाम्यहं उद्यदादित्यसंकाशांश्रीमत्रिपुरसुंदरीं
प्रातर्नमामिपादाब्जंयथापैवभासतेजगत् तस्यास्त्रिपुर ४
सुंदर्याःयत्प्रसादान्निवर्तते प्रः श्लोकपंचकमिदंप्रात ।
निर्यःपठेन्नरः नस्मैददात्यात्मपदंश्रीमत्रिपुरसुंदरी

इतिस्तुत्वोहासंनानावर्णांपृथाकारवाहनाभरणान्वित
सर्वगाः सर्वदासर्वसिद्धिदावलिदानतः सुप्रीतिविधाना
न स्वपुरतः साधारेः न्युब्जनत्रुष्णोद्भूसौं श्रौं ह्रीं सर्वविघ्न पात्रे
कृतः सर्वभूतेभ्यो हूं स्वाहेति षोडशाक्षरमंत्रेण करतल
योस्त्रिशस्फालनं पूर्वं प्रसारिततर्जनीद्वयाभ्यामुभयक
रम्भुष्टिभ्यां मृदांघ्स्थितिरूपाभ्यां देवतेभ्यो निवेदितवलि
ईश्वदर्शनरूपया मुद्रया वलिर्देयः ततश्चावश्यकं कृत्वा
क्लीं कामदेवाय सर्वजनप्रियाय नमः इति मंत्रेण दंतधा
वनं कृत्वा मूलादिनाभिमाभ्यां मुखप्रक्षालनं स्नानं तिलकं
च कृत्वा वैदिकं संध्यां निर्वर्त्य तांत्रिकसंध्यां कुर्यात् ततस्त्रि
रावम्यप्राणायामं कुर्यात् आधारे हृदये रंध्रे विद्यां वर्णत्रयं
स्मरन् लोहितं तत्प्रभावे वाह्यो हि तेचनिजवपुः भावयन्
वामेन नासारंध्रेण पूरयेद्रुतात्मना सरन्ध्रं तु मरुतं
श्चादक्षिणेनापसारयेत् एवं सप्तसाधिते पश्चाद्द्वात्रिंशन्ते
यधारयेत् धारयेनचतः पश्चारेचयेनरीयतः एवंक्रमे
णतौस्वरद्वादशषोडशविंशतिवीणाप्राणायामात्मकमात्र
श्रोमेः शेतकरशुद्धिं विधाय ऐं क्लीं सौः हृदयाय नमः अंगु
ष्ठयोः २ शिरसे स्वाहा ४ तर्जन्योः २ शिखायै वषट् मध्यमयोः
कवचाय हुं अनामिकयोः २ नेत्रत्रयाय वौषट् मध्यमयोः
२ अस्त्राय फट् करतलकरपृष्ठयोः २ हृदयाय नमो हृदये
शिरसे स्वाहा शिरसि शिखायै वषट् शिखायां २ कवचाय
हुं कवचे २ नेत्रत्रयाय वौषट् नेत्रत्रये अस्त्राय फट् करतल
करपृष्ठयोः २ हृदयाय नमो हृदये २ शिरसे स्वाहा शिरसि
शिखायै वषट् शिखायां २ कवचाय हुं कवचे २ नेत्रत्रया

वि
दी
२८०

306

पवीघट्टनेनत्रयेपगुत्रायफट्इतिप्रसारितततलाभ्यांपाणि
भ्यांतालत्रयपहर्वंकेमशाहेतर्जनीभ्यांछुयोगादिविदित
पञ्चघामध्येविघ्नहृद्वंस्तंभ्नमेन शतिघट्टेगेहृन्वासंध्यावंद
नेकृयान तेत्रयाने नायेत्तलेश्रुनिमाभिः कालनिर्मानावे
यपा श्रापारेहृद्वंयशीर्षवह्नेसूर्यनिशाकरे ध्यायेत्त्रिरो
श्नेयेन्मवेगावमनेनेखरे न्यसेद्बुमात्स्कास्थानेयथास्थाने
हृग्रुहृपशतिः विशेषसतेभ्रुशाणीवे संध्यावत्तविधानेषु
वालाकौमारयोवलाः योफ्लावनिःकलावेतिसंध्यादेवि
प्रकाशिनोनाः प्रातःकालेमहादेवीगविधावागीश्वरीमता का
मेश्वरीचमध्याह्नेसायाह्नभ्रमभैरवी मध्यरात्रेमहादेवीने
यादिश्वरमेहरी ततः स्वगुरनोयेन्मन्स्नृइस्पाजलमस्तले ह्
न्मूलेनाष्टवारमभिमंत्र्यतेनजलेनकुशेरकारादितका
रांतैः सविंदुर्गात्रकाश्वैरेःप्रमतंरविशिरःप्रोक्षमूलेनवय
विःप्रोक्षमूर्ध्निमंत्रलेश्वरीवीघंष्याकरूपाध्यानाद्दत्तहस्तेनज
लमादायवेलंवांगंहंशतेमेवेः समचारमभिमंत्र्यमूलेनव
त्रिवारमभिमंत्र्यतनजलंविंडभितोमागच्छानामिकाध्यामू
लंविद्यपासशिरःप्रोक्ष्यावीशाह्नजलंवामहस्तेनिधायतेनो
दृयनननलमित्रपाकृध्यासदेशनःस्थितेसकलंषप्रलाल्पत
नेलेहृत्स्वर्णपिंमलपाशंतमनातजंत्रुनदेवलिगारहस्तेल
तामस्वामभागेगतलहस्ताशिलोध्यानाश्रींश्रींवज्रंफट्इतिमि
श्रुपतामस्तगातमध्यशिलापामाम्प्रालस्हस्तोप्रदात्समूलवि
यानलमादायप्रवहनम्यामसहस्तदलकमलगानपरमा
मेतनेकोमूतंनेविमाग्रसनदनविवरात्रेभ्रमागेगानिगंभृस
तजलंवामकरेशनिधायेतेननलेनास्तमालिनिमारैदेनिम ॥
प्रणवात्रिरवि
श्रसंवापिगाविः

शोसें ह्रीं श्रीं प्रथमकूटे आत्मतत्त्वं शोषयामि स्वाहा २ द्विती
यकूटे विद्यातत्त्वं शोषयामि स्वाहा २ तृतीयकूटे शिवतत्त्वं
शोषयामि स्वाहा समस्तविघ्नसर्वार्घ्यसर्वतत्त्वं शोषया
मि स्वाहा एवमाचम्यांजलिना जलं गृहीत्वोत्थाय २ प्र
थमकूटे वागीश्वरि विद्महे द्वितीयकूटे कामेश्वरि धी
महि तृतीयकूटे तन्नः शक्तिः प्रचोदयात् इति त्रिरर्घ्यं द
त्वा ह्रां ह्रीं सः सूर्यं पश्येत् चैः स्वाहेति सूर्यायार्घ्यं दत्त्वा मू
लाविद्यया देवीं त्रिः संतर्प्य ह्रां ह्रीं सः सूर्यं तर्पयामि नमः ३
नित्रिः संतर्प्य मूलाविद्यया प्रथमकूटे तत्त्रिकोटिसमप्रभं मू
लादिब्रह्मरंध्रांतं संचिंतयेत् सप्तमावलिनाग्रलंबे
नीत्वा वह्निनाकाशाय नाग्रकाशस्थवह्निमंडलेसमावाय
नेतेजसो भूत्वा वागीश्वरीं ध्यायेत् पीतांपीतांवरांपीनस्तवि
भूषानुलेपनां तत्त्रिकोटिसमाभासां बालामतलसग्रमलो
प्रस्तकाक्षाकरां भोजां वह्निपीठनिषेदुषी वाग्भवींवाम
वोभूतां चीतलसासामितांस्मरेत् इत्याकाशस्थवह्निमंडला
ध्यात्वा १ प्रथमकूटं त्रिपुरावागीश्वरीपादुकां पूजयामि
इति गंधादिभिः संपूज्य वाग्भवगायत्रीमुच्चार्य त्रिपुरावा
गीश्वर्यै प्रत्येकं कल्पयामि स्वाहेति त्रिरंजलिमुत्क्षिप्य पुनः
प्रथमकूटं त्रिपुरावागीश्वरीपादुकां तर्पयामि ति त्रिः सं
तर्प्य श्रीगुरुं प्रणम्य एवं वक्ष्यमाणेन ध्यानेन विधाय ग्रा
कान्यासस्थाने प्रणव त्रितारं मूलविद्यां तद्वत् कामराजगायत्री
विद्यां हृत्स्थे तन्मध्ये मातृकान्यसमूहं जपेत् त्रिपुरादेवि
प्रयाशाके तविना वाग्भवगायत्रीं जपेत् प्रचोदयात् इति
विद्महे वागीश्वरि धीमहि तन्नः शक्तिः

वि
रो
२२९

307

यित्वा मूलविद्यां शान्तोऽस्य जपेत् यथाशक्ति मूलाधारग
ते कमले वह्निमण्डले वाग्बीजरूपां नित्यां तां त्रिपुरसुन्दरीं
भास्वरां पुष्पबाणेक्षुकोदण्डपाशाङ्कुशान् सन्धरां स्वबाहु
भिस्तन्वपुषीं युगनिम्नातरात्मिका चटिकाच्चरणेयैत्नाया
मितः शान्तलीनं यत्तान मुद्रावरकयान्वागमबोपास्तितन्म
यात् नवनाथात्मरेन्मूलपङ्कजेयोनिमण्डले स्वयंसध्याव
नरूपं ह्रीं श्रीं मूलेनाहूननिम्याविद्याहंसः श्रीं ऐं ईं ॐ सं
श्रीप्रकाशानन्दरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपा० पादुकां
हंसः अंतनमुवाख्य ल्लं ल्लं पंपं श्रीं श्रीं श्रुं श्रुः ह्रीं श्रीं विमर्शान
न्दरूपि पुनर्हंसः संसंतमनुवाख्य कंखंगंघंङं श्रीं ह्रीं श्रानन्दान
न्दरूपि पुनस्तत्पं वीवाद्यं वक्त्रं जं कं नं ह्रीं श्रीं श्रीं ज्ञानानन्दरूपि पा
पि पुनस्तत्पं वीवाद्यं टं टं रुं फं गं ह्रीं श्रीं श्रीं सत्यानन्दरूपि पा
पुनस्तत्पं वंनं यं दं पं नं ह्रीं श्रीं श्रीं पूर्णानन्दरूपि पुनस्तत्पं
वंपं फं वं भं मं ह्रीं श्रीं स्वभावानन्दरूपि पुनस्तत्पं वीवाद्यं
रं लं वं शं ह्रीं श्रीं प्रतिभानन्दरूपि पुनस्तत्पं वं षं सं हं तं स
भगानन्दनाथरूपं पुनस्तत्पं वं षं सं हं नाथरूपं जपेत्
ततस्तदिन्द्रमिस्याविद्या यथाशक्तिजपेत् इति कालनिम्मा
पः ततो मूलादि वस्तरं धानेन मूलविद्याप्रयत्नस्य सहस्रम
प्रभोध्यायेन्मूलविद्यामद्योन्तरशतेन मावाह्निका प्रा
निमण्डले रबोलरुपोवाग्भवस्वरीं ध्यायन् प्रातवाग्भवकू
मद्योन्तरशतेन जपेत् ततः प्राणायामादि हृदेकं कृत्वा नयं
निवेद्य प्रणाम्य तत्तासर्वमण्डलादहृमण्डलाच मूलंदं
स्मेवेश्वरीवरदं पमलाधारेचविसर्जयश्रीगुरुपणामेदिति
तः मध्यादिवि॥ पुनस्कुमकालेगुरुध्यानपूर्वक रुदयामले
ताकाले पथाः पञ्चास्यानपूर्वकं मे॥ ॥

इष्टेनतेनभावेनध्यायन्नाह्निकमाचरेदितिगुरोरितिशेषः
पतन्तुरूध्यानेप्रातःस्मरणातिरिक्तस्थलेषु तेषुप्रातःसंध्यो
पमोशानिसर्वकर्मसुसर्वदाकर्तव्यामेविद्यानित्यमेव
सिद्धिसमृद्धये प्रातःसंध्योपरिमन्यकर्मकुर्वन्नजनस्थः
प्रातःसंध्योपरिमन्यदेवतापूजनंचरेत् ग्रगुरुःसद्राचा
रःसर्वकर्मवहिःकृतः प्रातःसंध्योपरिमन्यदेवपूजादिकं
चरेत् होमात्कृत्वामहेशानिनारकीजायतेनरः प्रातःसंध्यो
परिमन्यहोमेवानपंरणोशिव कुर्वन्नकारणाद्विप्रस्यज
न्माचमवेद्ध्रुवं पिशाचोजायतेदेविप्रतिपिवेदांगपारगः
संध्यानामपिसर्वासांप्रातःसंध्यागरीयसी तस्यांतामस
नेद्विप्रस्यजन्नरकमाप्नुयात् इतित्रिगुणाणांवचनादिपम
वस्यपकृतंवेतानाशिववचने ग्रथघटिकापारायणमानेनष
ष्टिनपकुर्यात् सचपंचभिर्दिवसैर्मातृकापाठःषत्कृतिर
पःतथातेत्राजे आरभ्यमानोरुदयमेकशोघटिकाक्रमं
न.पकैकेमातृकावर्णाःपंचाशत्परिकीर्तितःदिवसैःपं
चभिःस्मृताःषत्कृतिरुदीरितेति तस्यामातृकापाठःग्रप
मर्थःचतुर्भुजेषपितनग्रप्रथमदिनेसूर्योदयकाले
कारश्रेष्ठेति ततोद्वितीयघटिकादिपंचाशद्घटिकापर्यं
तासघटिकासप्रकारादिप्रकारांतावर्णाविसर्गस्वरूप
ततएकपंचाश
दिनाःस्वस्वघटिकोदयकालेसमुपेति ग्रकाराहित्का
नमवरिकामारभ्यषष्टिदशघटिकास्वप्रकाराहिंत्यहितो
नानारशावर्णाःस्वघटिकोदयकालेसमुपेति ततःस्वघटिकोद
यादिवसेसूर्योदयकालेपकारश्रेष्ठेति ग्रकाराहिका
पकालेपकारामायकेनवर्णाःप्राक्वर्णाग्रकारादयाहित

वि॰
ली॰
२५२

308

निवर्णाश्च समुद्यंते तृतीयदिवसे सूर्योदये चकार उदेति तत
स्वघटिकोदयकाले छकारादितकारांतापकोनषष्टिवर्णा
समुद्यंते चतुर्थदिवसे सूर्योदयेन उकार उदेति ततः स्व
घटिकोदयकाले थकारादितकारांताथकारादितका
रांताश्च पकोनषष्टिवर्णाः समुद्यंते पंचमदिवसे सूर्योद
यकाले एउकार उदेति ततः स्वस्वघटिकोदयकाले यादि
तकारांताश्चैकोनषष्टिवर्णाः समुद्यंते एवं पंचभिर्दिव
सैर्मातृकायाः षट्वृत्तिर्भवति एवं क्रमेणाभिर्वर्णैर्वर्टि
कायाराधनायां षष्टिजपः कार्यः तत्प्रकारः प्रवर्त्यते
तत्र अकारादितांताः पंचाशद्वर्णा विसर्गरहिता दश
भूताः पंचवर्गाश्च तत एवं तत्तमामानो भवति तैः षष्टिजपः
कार्यः तत्प्रकारस्तु मूलेन तद्दिननित्याविद्यारंभः १ मूल
तद्दिननित्याविद्यारंभः सपुनस्तद्याजमापं एवं तेनावर्त
र्वर्गानावर्त्य पुनराद्यद्वितीयवर्गाद्यावर्तयेत् एवं षष्टि
रावृत्तयः तृतीयदिने मूलेन तद्दिननित्याविद्यारंभः एवं पंचवे
नोत्तीनवर्गानावर्तयेत् एवं ४ पंचमदिने १ मूलेन तद्दिननि
त्याविद्यारंभः यएवं तानवर्गानाद्यंतापुनरकारादितका
रांतान्पंचाशद्वर्णानावर्तयेत् एवं षष्टिजपः ततः षष्ठ
दिने पुनराकारादितत्राराध्योक्तरीत्या घटिकायायाराग
यमनवरतेन कर्यात् पुनः पुनरावर्तमानसमये साधकैर्नीतिः
शास्त्रोक्तप्रकारेणाहर्गणान कलियुगगतदिनानि तानि
तत्क्रमाारभ्य दिनपर्यंत गणनीयानि अभिराहृत्यानि तानि
दयातरं तानापामिलितेनप्रकारउदयात्तरंभवति तत्रा ॥
नेत्रारभ्य वर्ति कायाराधनाक्रमेण ॥

कार्य्यमितिवटिकायाशयणजपःशांतेरेवकार्य्यःअथमुध्य
दिनसंध्यानंतप्राणायामादिसूत्रेणतर्पणपर्य्यन्तेप्रातःसंध्य
वेदवद्विधायवीजसंध्यांकुर्यात्तद्यथातत्रमध्याह्नेनाद
नवकेमूलविद्यायाःकामराजकूटेरक्तवर्णांध्यायेत्त
नेनःसुषुम्णामार्गेणवहन्तांसाधकंदाधनानिःसार्यसूर्य
मंडलेसमावाहनत्वेद्भूतांकामेश्वरींध्यायेत्तद्यथारक्ताम
रक्तांवरभूषणाढ्यांपाशांकुशाभीतिवरंदधानांशुचि
स्मितांमुक्तरयौवनांसांकामेश्वरींसंस्मरतांदिनेशे इतिध्य
ला १ कामराजकूटेश्रीत्रिपुराकामेश्वरीया इतित्रिःसूर्या
र्घ्यनःकामराजकूटगायत्रीमुच्चार्य्यःश्रीत्रिपुरकामेश्वर्यै
इदमर्घ्यंकल्पयामिस्वाहेतित्रिरर्घ्यंदत्त्वाथपुनःकामरा
जकूटमुच्चार्य्यश्रीत्रिपुरकामेश्वरीपादुकांतर्पयामीतित्रिः
संतर्प्यप्राणायामादित्रयःसरंपूर्ववन्मातृकांविन्यस्यप्राग्व
दुक्तरीत्यवविद्यागायत्रींजपित्वाकामकूटगायत्रींजपेत्सा
यथा क्लींत्रिपुरेदेविविद्महेकामेश्वरिधीमहितन्नः
क्लिन्नाप्रचोदयात् इतियथाशक्तिजपित्वाषट्षट्त्रिंशत्त
त्त्वात्मकत्वेनमूलविद्यांजपेत् तद्यथा तत्रमध्याह्नेहृदयां
जानंदकलिकेसूर्यमंडले कामराजात्मिकांदेवींमलहसकल
समावर्णां पद्मस्थांवेदंडुंडेहस्तचापपाशांकुशान्विता पाशे
शाल्मपुष्पाभिःषट्त्रिंशत्तत्त्वशक्तिभिःरक्तमाल्यांवराले
पभूषाभिःपरिवारितां यजानित्यांतरमयीवटिका [illegible]
स्मरेत् पुष्पवाणेक्षुकोदंडपाशाःशोणावपुर्धरःहृत्कमले
वलाःकामराजोपासितपदांबुजाः इतिदेवींध्याय १ मूलवि
पादित्यानेमात्यविधाहंसः हंसःशिवतत्त्वरूपिणीश्रीमहात्रिपु

रसंदरीपातु २ मूल ह्रि॰ हंसः के ' क्लिन्नतत्वरू मू॰ ह्रि॰ हंसः खं
सदाशिवतत्वरू॰ पवंगं ईश्वरतत्वरू॰ पंशुद्धतत्वरूप॰ उं॰ मा
यातत्वरू वंकलातत्वरू छं विद्यातत्वरू नंरागतः फंकाल
त नंयतित टंपुरुषत डंप्रकृतित ढंअहंकारत णंबुद्धित
तंमनस्तत्वत नंश्रोत्रतत्व यंत्वक्तत्व दंचक्षुस्तत्व धंजिह्वात
त्व नंघ्राणत पंवाक्तत्व फंपाणितत्व बंपादत भंवायुत मं
उपस्थतः यंशब्दतः रंस्पर्शत लंरूपत वंरसत शंगंधतः षंआ
काशत संवायुत हंतेजस्तः लंजलतः २ मू ह्रि हंसः दं पृथि
वीतत्वरू इतिषट्त्रिंशत्तत्वयोगेनमूलविद्याजपविधानतः का
लनिमाविद्यामहोहृदशानेनजपिवाहृदयकमलेकामराज
कूटेबालार्ककोटिप्रभंहृदयादिमूलाधारांतंवध्यातशक्ति
कूटेवकंवध्यायन्कामराजकूटमष्टोत्तरशतवारंजपित्वा
प्राणायामादिसर्वंकेनयेसमध्यक्रमायप्रणम्यमूलदेवींका
मेश्वरींचहृदयेविसृजेदितिमध्याह्नसंध्याविधिः अथसायं
संध्याविधिः तत्रप्राणायामादिसर्वंतर्पणांतेप्राग्वद्विधाय
वीनसंध्यांकुर्यात् सायमात्राचकेदत्ताख्येवंइमंडलेमूलवि
घाघास्त्नेनीयकूटमुच्चार्यत्रिपुरामस्तेनेश्वरीया इति गंधाहिमि
त्रिसंपूज्यवदामाणनानीयकूटगायत्रीमुच्चार्यश्रीत्रिपुरा
मस्तेनश्वर्यैं श्रुद्धैंकल्पयामिस्वाहेतित्रिरर्घंदत्वापुनस्तानीय
कूटमुच्चार्यश्रीत्रिपुरामस्तेनेश्वरींतर्पयामीतित्रिः संतर्प्यप्राणा
यामादिसर्वंविकांतरीयविधायगायत्रीमावर्त्यनमाधाक्लिंकूटमा
यत्रींजपेत् यथा॰ सौः॰ त्रिपुरादेविविद्महेकामेश्वरीधीमहि
ननोमस्ताप्रचोदयात् इतिशक्तिगायत्रीमष्टाविंशतिवारंज
पित्वामायाबीजेहृदयाकाशे
निस्थापयेत् ॥

केनेनमूलविद्यांजपेत् नयथा सायमावासरेणेनस्वं
हेवेद्समभुतिं शक्तिवीजात्मिकाचापवाणपाशांकुशा
न्विता गुणनित्याढ्यं देवीं वेदिकावरणापरां चिंतये
तांभगवतीं नित्याभिः परिवारितां शुक्लकेवाहसवेवद
नाः स्मेरवक्त्रका नित्याः षोडशवालाथासायंकालेन
मस्मरेत् इति देवीध्यानं २ मूलादि नित्याविद्याहसः ऐं
कामेश्वरीनित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुंदरीपादुकांपूज
यामि १ ऐं दि हसः ऐं भगमालिनीविद्यामुच्चार्य ऐं भग
मालिनीनित्यारूपिणीश्रीम २ मू· दि· हसः ३ नित्यक्लिन्ना
नित्याविद्यामुच्चार्य ३ नित्यक्लिन्नानित्यारूपिणीश्री ३ मू· दि·
हसः भेरुंडविद्यामुच्चार्य ४ भेरुंडानित्यारूपिणीश्री ४
मू· दि· हसः ५ वह्निवासिनीनित्याविद्यामुच्चार्य ५ वह्निवा
सिनीनित्यारूपिणीश्रीः ५ मू· दि· हसः ६ महावज्रेश्वरीविद्या
मुच्चार्य ६ महावज्रेश्वरीनित्यारूपिणीश्री ६ मू· दि· हसः ७ शिवदूती
नित्याविद्यामुच्चार्य ७ शिवदूतीनित्यारूपिणी
श्रीः ८ मू· दि· हसः ८ त्वरितानित्याविद्यामुच्चार्य ८ त्वरि
तानित्यारूपिणीश्रीः ९ मू· दि· हसः ९ कुलसुंदरीनित्या
विद्यामुच्चार्य ९ कुलसुंदरीनित्यारूपिणीश्री १० मू· दि·
हसः १० नित्यानित्याविद्यामुच्चार्य १० नीलपताकाविद्याविजया
नित्यारूपिणीश्री ११ मू· दि· हसः ११ सर्वमंगलानित्या
विद्यामुच्चार्य ११ सर्वमंगलानित्यारूपिणीश्री १२
मू· दि· हसः १२ ज्वालामालिनीनित्याविद्यामुच्चार्य १२ चित्रानित्या
रूपिणीश्री १४ मू· दि· हसः १५ चित्रानित्याविद्यामुच्चार्य
१५ चित्रानित्यारूपिणीश्री १५ मू· दि· हसः १६ महानित्या
विद्यामुच्चार्य १६ महानित्यारूपिणीश्री १६ इति षोडशनित्याः

त्रि
सौ
२९५

310

नेत्रतीयकूटंशरच्चंद्रकोटिनिभंध्यायनष्टोत्तरशतंतृ
तीयकूटंजपेत् ततःप्राणायामपूर्वकंजपंसमर्प्यस्व
नादेवींप्रणम्यसप्यमंडलस्थमूलदेवीमस्तेषशीहृदि
सूमध्येवविसृजेदितिमाध्यसंध्याविधिः ततोद्वंगात्रेवी
यसंध्यामुपासीतसायंयथा अर्कमंडलेदेवीध्यानंविनं
प्राणायामाचमनपर्यंतंपूर्ववद्विधायसहस्रारकम
लेनरीयकूटंमूलविद्यायोदशाह्नदरूपंपद्मरागसमप्र
भंध्यात्वाब्रह्मास्मपुटेनतारकमंडलाद्वहिःपरमाकाशे
समावासनतंझूंनामभगवतींययोकरूपांध्यायन्तुरीयकू
टमुच्चार्यश्रीमहात्रिपुरसुंदरीपादुकायैअर्घ्यंकल्पयामि
स्वाहेतिचिरंर्घंदत्वापुनस्तुरीयकूटमुच्चार्यश्रीमहात्रिपु
रसुंदरीपादुकांसमर्पयामीतित्रिःसंतर्प्यप्राणायामादिपू
र्वकंप्रागुक्तंतुरीयगायत्रींयथाशक्तिजपित्वाकालनिमा
विद्यांमूलविद्यामष्टोत्तरशतंवाजपित्वाप्राणायामादिपू
र्वकंसमर्प्यदेवींस्वनाम्नापरमाकाशात्सहस्रदलकमलक
र्णिकायामुद्वास्यकामकलारूपमात्मानंध्यायेदितितुरी
यसंध्याविधिः एतत्संध्याचतुष्टयोपासनमेतद्विद्योपास
कानामावश्यकं यथाशक्तौध्यानरूपमप्यहर्रात्रंसंध्योपा
सनंकार्यमितिः प्रकृतेद्वितीयदिने · पश्चिमार्धमष्टोत्तर
शतंमूलविद्यांजपित्वापुनःकर्मकंडमपिकारीभवति
नोसिवयासमनत्वान्संध्यावनालोपंजपेदष्टोत्तरंशतमि
तितंत्रराजवचनात् जपेन्मूलविद्यामितिशेषः अत्रसंध्या
लोपानकर्तव्यः संभोगासेवमेवाहहीतिनःसंध्याहीनेन ॥
हीनाफलमश्नुतइतिवचनात्सं

ध्यावनष्टयेसाधकेरवश्यंकर्नेत्यमितिग्रवशमालाद्युदिसंपं
लोपोभवतितत्वान्यसंध्यासमयेयोमध्यास्थितष्टवेकं सं
ध्याक्रियांविधायनकालसंध्यांकुर्यात् ३ केचमिश्राणांवे
संध्याहीनोन्यसंध्यायोष्टवेसंध्याक्रियामध्य विधायोनरसं
ध्यायाः क्रियाकुर्यात्समाहितइति इत्यसंध्यावंदनानंतरंपि
शाद्दितर्पणंकुर्यात् तत्रप्राणायामत्रयमष्टाविंशतिसष्टवं
केनस्वगुरवेनोजलेष्टवेवमोध्यमावाह्यचमितिपेत्रमुद्रया
ग्रस्तनीकृत्यमूलेनाष्टवारमभिमंत्र्यततश्रीवक्रेविभाव
नन्मध्येवहमाणायकारेणयोदष्टमाश्रुवः संरदेवीमावा
ह्यघोरशापयुवारैनंलेदेवीसंपूज्यवस्यमाणविधिनागाव
रणदेवताः संपूज्य १ मूलविद्यामुद्वायश्रीमहात्रिपुरसुंद
रीपादुकांतर्पयामीत्यष्टोत्तरशतेनत ३ मष्टाविंशतिवा
वायथ्याशक्त्यानोयेनतैः परदेवतामुखकमलेपरमं
स्तनत्रयासंतर्पयावरणदेवमायथ्याक्रमेष्टनोक्तमंत्रैःष्ठम
यिमीतिस्थानेतर्पयामीत्युतेरेकैकोजलिनातर्पयेत् तत
शक्तोवटुकादिवनष्टयपदंगणपतीगुरुपंक्तिश्यसम
स्तशक्तिमाभिःसहितांवनवरसस्वस्वलोयतत्रिकोणमंडल
मध्यस्थांसायुधत्रिकोणावरणशक्तिभुतांमूलदेवींतध्य
येत् तत्राद्यशाक्तोसंस्कृतेनजलेदेवींध्यानासंपूज्यदेवीसव
नेपेपोदिनेयणाविधिः ग्रधवक्लगंधावरस्तगवोरक्तभूषा
विभूषितः प्रसन्नचेतनाःकस्तूरवासितस्नागरागवान् पमा
सनःप्राग्वदनःप्राणानायम्यसगुरुःपत्नाहस्मोदेशिकः
वरःप्राग्वस्योरुप्राणीमनुनाविन्यसणंतयेसर्वभूतबलिं
रत्नामद्धितायानांयप्रगमयदीयनेवेधनोहत्नावेनासें

वि
ली
२६५

311

रत्नात्मनिरूपणमितिनवोपचारोपचारैरभ्यर्च्यस्वनाथं
तन्मयीभूतेनात्मानेनतदात्मकेध्यानायपश्चात्तस्यात्मास
रंध्रशिखेरेहविधायध्यानसहजातेमध्यस्थकलशाधा
रेदशकलात्मकेवह्निमंडलेध्यात्वातन्नकलास्थानेषुश्री
केयामकप्रकारेणशिवाष्टत्रिंशत्कलाः महाषोढोक्तमूलेष्व
त्रिंशत्कलास्वभावयित्वासर्वासामेकंभावयन्कलशपा
त्रेशक्राष्टगंधैः संलिख्यपद्मवसुपत्रगेनोध्वायतनउपरिफलं
पंचपल्लवादिकेनितान्तध्वजमालाभिः संवेष्टनतउपरिश्री
चक्रंभावयित्वाभ्यर्च्यात्मात्तरमेवयागात्मसहजोविधायपी
ठसंज्ञास्मरमेततनत्नावत्पश्चिममित्ररससमुद्रयाणतं
तेरपश्चिमकोणेतीरपालिकांपंचमाशगनप्रकारेणाचो
द्योपचारैराध्यनतदाततयासागरेउत्तरपश्चिमकोणेरत्न
नेमात्य ह्रीः रत्नपोतायनमः इत्यादिरूढलाघूजोविधाय
ततः तयारत्नद्वीपपरितोविलोमेनपरीयमानेपश्चिमह्रीं
श्रीं इक्षुरससागरायनमः दक्षिणोदरसागरायनमः पूर्वे
घृतसागरायनमः उत्तरे दुग्धसागरायनमः इति संपूज्य
रत्नद्वीपस्यपश्चिमेषुकोदनाशुध्यदेश्मासायतदाततयाव
तरेण ततः कोटियोजनविस्तीर्णसमायामेमहाभूतेनवरत्न
मयेद्वीपतन्मानाविभिराहतेसहस्रादित्यसंकाशेध्यात्वाह्रीं
श्रीं ॥ नवरत्नरविराजितायतवरत्नमयद्वीपायनमः तत्र
वकल्पस्रक्ताद्यानायनमः तत्रैवरत्नवेत्रणातः प्रतिस्त्रानाधा
संनादिपरत्नमयोनमः पश्चिमदक्षिणक्षणाद्विरिपाश्चाला ॥
इदियाश्वमयोनमः पूर्वेदक्षिणक्षणाद्विरिपार्श्वगनाभ्यालं
रिपाश्वगतेभ्योनमः तपः पश्चिमादिमध्यातेविलोमेनवनमः
मेषुजनयेत पञ्चरत्नायनमः

नैरृत्ये नीलरत्नाय नमः दक्षिणे वैडूर्यरत्नाय नमः आग्नेये
विद्रुमरत्नाय नमः पूर्वे मौक्तिकरत्नाय नमः ऐशाने मर-
कतरत्नाय नमः उत्तरे वज्ररत्नाय नमः वायव्ये गोमेदरत्ना-
य नमः मध्ये ह्रीं श्रीं पद्मरागरत्नाय नमः ततस्तेष्वनेनैव
क्रमेण देव्यावेष्टणीनवचक्रेश्वरीशक्तिपादुकां पूजयामि
एवं २ कालसंकर्षणमात्रकारत्नदेशगुरून नयरस्मूर्तिस्वरूपे
शक्तिपादुकां पूजयामि ततः २ करुणानामपरीपयनमः
ततस्तन्मध्ये रत्नद्वीपस्थनीयांश कोणादिसमस्तविधंमा
णिकामेरुपं ध्यात्वा मेरुपादहृदि: पश्चिमादिविलोमेन २ का
लचक्रेश्वरीपा श्रुद्राचक्रेश्वरी मातृकाचक्रेश्वरीपा नैरृत्यादि
कोणेषु विलोमेन देव्यावेष्टणीः शक्तीर्ध्यात्वा देशस्वरूपिणी
शक्तिपा कालस्वरूपिणीशक्तिपा आकारस्वरूपिणीशक्तिपं
शक्तिस्वरूपिणीशक्तिपा ततो मेरुपोतः देव्यावेष्टणीः पार्श्वयोः
पेनस्थापविष्टाः संगीतयोगिनीर्ध्यात्वा संगीतयोगिनीशक्ति
पा ततः सिंहासनपार्श्वे देव्यावेष्टणीः शक्तिर्ध्यात्वा २
समस्तप्रकटगुप्तसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपा इति पीठस्थना
ग्रये स्थापने नवतिलोहकाचमस्यादेस्ततसंपावेस्तु
रेतः साधारे स्थापयित्वाभिरापूर्यपाधारपात्रेषु सग्निसर्थं
सोमात्मकां सर्वितमपंरंगसयात्मकमष्टविंशत्कलात्मकं
नेत्तानां तद्विशेषनां वह्निकाशीरलघुकलाविकाः क्रमेण
शीघ्याधारे भूतात्मकामनादिमानानीयेनख्वेनुयुग्मं यामे
सुशं चपदरूपंनत्रयंश्रीवक्रेध्यात्माः वेश्यसमौ शनिस्पतिर्द्शा
नवाह्निकोणेषु मध्येपश्चिमापनलोमनवर्तोदिग्रष्टग
मे वैदेशादशावारमध्यंवोशेरशानिमाविधाभिषेकेकवं

वि
सौ
२८८

रेवार्तीयेनदशवारंदिनानि यथाचविवारंजपित्वाभ्यर्च्य।
नेनाचैववारिणाविधयास्वात्मशुद्धोपकरणान्यशेषमतये
दित्यर्चविधायन्यासान्कुर्यात् ततोकरीन्यासाणातायस
ग्रंश्रौसौः इतिविधयावामदक्षिणकरपृष्ठयोरन्योन्यमा
र्जनाकरशुद्धिंकृत्वापादयोः २ ह्रींश्रींसौः देव्यात्मासनाय
नमः जंघयोः ह्स्रैंह्स्क्लींह्स्सौः चक्रासनायनमः जान्वोः ह्सैंह्
सक्लींह्सौः सर्वमंत्रासनायनमः लिंगेक्लींश्रें साध्यसिंहास
नायनमः इतिचतुरासनन्यासंकृत्वाऽऽकलसंदरीविद्याहि
रासन्याकरषडंगन्यासंकृत्वाग्राववहविन्यासिषहवागेव
तान्यासंकुर्यात् ततोमूलायषडंगनमूर्द्धादिहृदंसमूलाय
रेणाहृदादिपपदंतेमूलेनतनपपदादिहृदंतंप्रंजलिनाव्यं
पकंकुर्यात् इतिन्यासाः ततः कलशोपरिस्वतंत्रांकश्रीयंत्र
विभाव्यवेरवह्रींश्रींसौः इतिशक्त्यापनमुद्रयामूर्तिंप
रिकल्प्यह्स्रैंह्सक्लींह्स्सौः नमः इतिपुष्पांगर्भेऽथिधिउंगुड
वधान्मयामूलहृन्मध्येस्थमूलवह्निसर्पिसोमात्मकत्वात्
संधानरूपयाविभ्रमरयातमेनस्वयघतृपिणींदेवांबहत्रा
माधतेनस्वानानादानीयकल्पितनमूर्तौवावायसावयणांप्रा
येत् लोहितांतालितांवाणवाघवाणस्पर्शांकेः दधानांर्क
मराजांकेयत्रितांमृदितांस्मेरत् हारग्रैवेयरत्नादिमुद्रिका
नूपुराविनां नवरत्नमयैश्चित्रैः स्तवकैस्वापशोभितां बल
यैरपदैरत्नमयैरंगुलीयकैः विराजमानांनानादिव्यादिव्य
श्रकर्विधाविरणीं श्रविस्मिताशाक्तिहृदगीताकर्णीतनैर्दिव्य
मरुनासवसंभोगैः सनानानेदेविग्रहा दयामदान्यागणांपा
रिपालिनमायकां परितोमूषणाश्चित्रैकस्तवामरकादिभिः

विराजमानां हरिद्रादीन् प्रधानादीन् ध्यायेत् शक्तिभेदेशि
तानग्रे पश्यंतीनाभितोन्सेवां स्वसमानाभिनोदासवनित्याभि
सेवितां परां मध्यप्रधानदेवतास्तत्सम्मुखासान्म कवनः न
वावरणशक्तीनां ध्यानं देवतासमं भवेत् वामांकपंजरस्म
रभूषावर्णायुधादिके तत्तत्परमेशानि वक्रस्थानाम
शेषतः शति ततः स्थापनी सन्निरोधिनी प्रवगुंठनी संगने।
धीपनी मुद्राच नषंकानातीयेनपवर्पसर्वसंतोभिरण्यादि(
मुद्रानवके इति मुद्राचनष्कतानीयादिनिमाभ्यापाद्यं
वमनस्थानवस्त्रनाभरणानि वगंधपुष्पधूपदीपानेवेद्या
चमनेपुनः तोहूल सर्वंनान्तोचेन पंत्तानमस्क्रियाः शतेषं
इत्थोपचारैः श्रीमहात्रिपुरसुंदरीपादुकायैपाद्यपरिकल्प
यामीति क्रमेणाकल्पयेत् तोटइत्यनारिकेलोपफलादिभिः
कल्पोत् विशेषस्तु पुष्पेवेसाहू प्राचमनीयस्तुयाः इत्यादिपुष्पं
गावोषट् इति ततोनुज्ञातद्वापरिवारांचेन कल्पयेत् तत्रदे
वीवहभागेविकोणाद्वहिः देवशलेदेवीवामभागादेव
तभागेनेपंक्त्या पविष्टाहेदेवताभिर्णीदेवीरूपाद्यमि
हमानव्याख्यानवतायाम्नायेत् यथा ह्रीं श्रीं प्रकाशानंद
शक्तिपादुकां पूजयामी मादिक्रमेणपूजयेत् ततो देवीमू
लीलनमपीस्तुपाः पंचदशानित्यानित्याः पूजयेत् ह्रीं श्रीं का
मेश्वरीनित्यायाः विद्यामुच्चार्य कामेश्वरीनित्यापादुकांस्य
नपामोन्यादिक्रमेणानित्यानित्याः पूजयेत् प्रथमावरणम
तानवचनरेखायाम्पश्चिमद्वारणारभ्य १ अणिमासिद्धिपा
लघिमासिद्धियाः महिमासिद्धिपा ईशित्वसिद्धिपा १ वशि
त्वसिद्धिपा २ प्राकाम्यसिद्धिपा २ भुक्तिसिद्धिपा २ इच्छासि
द्धिपा २ प्राकाम्यासिद्धिपा

द्रां सर्वसंक्षोभिणीमुद्रापा द्रीं सर्वविद्राविणी क्लीं सर्वाकर्षिणी ब्लूं सर्ववशंकरी स: स
र्वोन्मादिनी क्रों महांकुशा ह्स्खफ्रें खेचरी ह्सौं बीजमुद्रा ऐं महायोनि

त्रि खं २८०

313

दिपा २ रससिद्धिपा३ २ सर्वकामसिद्धिपा३ ब्राह्मीपा मा
हेश्वरीपा कौमारीपा २ वैष्णवीपा वाराहीपा २ इन्द्राणीपा २
चामुण्डापा महालक्ष्मीपा इति संपूज्य अणिमासिद्ध्यग्रे मू:
त्रिपुराचक्रेश्वरीनित्यापा इति संपूज्य पत्ना प्रकटयोगिन:
त्रैलोक्यमोहने चक्रे पूजां गृह्णन्तु इति नत्वा वामहस्तेन ज्ञा
निवेदयामिति सर्वसंक्षोभिणीमुद्रां प्रदर्शयेदिति प्रथमा
वरणं । ततः षोडशदले देव्यग्रदलमारभ्य वामावर्तेन २
अं कामाकर्षिणीनित्याकलापा आं बुद्ध्याकर्षिणीनित्याक
लापा इं अहंकाराकर्षिणीनित्याकलापा २ ईं शब्दाकर्षि
णीनित्याकलापा २ उं स्पर्शाकर्षिणीनित्याकलापा ऊं रूपा
कर्षिणीनित्याकलापा ऋं रसाकर्षिणीनित्याकलापा ॠं
गन्धाकर्षिणीनित्याकलापा लृं चित्ताकर्षिणीनित्याकल
पा लॄं धैर्याकर्षिणीनित्याकलापा एं स्मृत्याकर्षिणीनित्या
कलापा: ऐं नामाकर्षिणीनित्याकलापा २ ओं आत्माकर्षि
णीनित्याकलापा २ औं अमृताकर्षिणीनित्याकलापा २ अं
शरीराकर्षिणीनित्याकलापा २ इति संपूज्य मू: त्रिपुरेश्व
रीचक्रेश्वरीनित्यापा इति कामाकर्षिण्यग्रे संपूज्य पत्नागुप्त
योगिन्य: सर्वाशापरिपूरके चक्रे पूजां गृह्णन्तु इति नत्वा वाम
हस्तेन निवेद्य: २ ह्रीमिति सर्वविद्राविणीमुद्रां प्रदर्शयेदिति द्वि
तीयावरणपूजा ततोऽष्टदलेऽग्न्यादिदिक्षु २ अनंगकु
सुमापा २ अनंगमेखलापा २ अनंगमदनापा अनंगम
दनातुरापा अनंगरेखापा अनंगवेगिनीपा अनंगां
कुशापा अनंगमालिनीपा इति संपूज्य अनंगकुसुमा
ग्रे २ मू: त्रिपुरसुन्दरीचक्रेश्वरीनित्यापा ॥

इतिचक्रेश्वरींसंपूज्य एताःगुप्ततरयोगिन्यःसर्वसंक्षोभणे
चक्रेपूजाःह्रेंह्रींक्लींइतिनत्वावामहस्तेननिवेद्य २ क्लींइतिसर्वा
कर्षिणीमुद्रांप्रदर्शयेदिति तृतीयावरणपूजा ३ ततश्च
तुर्दशारेदेव्यग्रादिवामावर्तेन २ सर्वसंक्षोभिणीशक्ति
पा २ सर्वविद्राविणीशक्तिपा सर्वसंमोहिनीशक्तिपा सर्व
स्तंभिनीशक्तिपा सर्वजृंभिणीशक्तिपा सर्ववशंकरीश
क्तिपा सर्वरंजनीशक्तिपा सर्वोन्मादिनीशक्तिपा सर्वार्थ
साधिनीशक्तिपा सर्वमंत्रमयीशक्तिपा सर्वसंपत्तिपूर
णीशक्तिपा सर्वद्वंद्वक्षयंकरीशक्तिपा इतिसंपूज्य सर्व
संक्षोभिण्यग्रे २ मूलंत्रिपुरचक्रेश्वरीनिमापा इतिचक्रेश्वरीं
संपूज्य एताःसंप्रदाययोगिन्यःसर्वसौभाग्यदायके
चक्रेपूजाःह्रैंह्क्लींइतिनत्वावामहस्तेननिवेद्य ह्लूमितिसर्व
वशंकरीमुद्रांप्रदर्शयेदिति चतुर्थावरणपूजा ४ त
तोबहिर्दशारेदेव्यग्रादिवामावर्तेन २ सर्वसिद्धिप्रदादे
वीपा सर्वसंपत्प्रदादेवीपा सर्वप्रियंकरीदेवीपा सर्वमं
गलकारिणीदेवीपा सर्वकामप्रदादेवीपा सर्वदुःखवि
विमोचनीदेवीपा सर्वमृत्युप्रशमनीदेवीपा सर्वविघ्नने
वारिणीदेवीपा सर्वांगसुंदरीदेवीपा सर्वसौभाग्यदाय
नीदेवीपा इतिसंपूज्य सर्वसिद्धिप्रदाद्यग्रे मूलंत्रिपुराश्री
चक्रेश्वरीनिमापा इतिचक्रेश्वरींसंपूज्य २ एताःकुलकौल
योगिन्यःसर्वार्थसाधकेचक्रेपूजाःह्रैंह्क्लींइतिनत्वावामह
स्तेननिवेद्य २ सः इतिसर्वोन्मादिनीमुद्रांप्रदर्शयेदितिपंच
मावरणपूजा ततोन्तर्दशारेदेव्यग्रादिवामावर्तेन २ सर्व
ज्ञाशक्तिपा सर्वशक्तिपा सर्वैश्वर्यप्रदादेवीपा सर्वज्ञाना

त्रि
सं
२५८

314

मयाशक्तिया सर्वव्याधिविनाशिनीशक्तिया सर्वाधा
रस्वरूपाशक्तिया सर्वपापहराशक्तिया सर्वानंदमयी
शक्तिया सर्वरक्षास्वरूपिणीशक्तिया सर्वेप्सितफलप्र
दाशक्तिया इति संपूज्य सर्वताग्रे २ मूः त्रिपुरमालिनीच
क्रेश्वरीनित्याया इति चक्रेश्वरीं संपूज्य २ एतानिगर्भयो
गिन्यः सर्वरक्षाकरे चक्रे पूज्या रहस्य इति नित्यावामहस्ते
निवेद्य क्रौं इति महांकुशमुद्रां प्रदर्शयेदिति षष्ठावरण
पूजा ततोष्टारे देव्यग्रादिवामावर्तेन २ त्र्ये १९ ब्लूं वशिनी
वाग्देवतापादुकां पूजयामि नमो नमः २ कलह्रीं कामेश्व
री वाग्देवप० नमो० २ न्व्लूं विमला वाग्देवतापादु० २ ज्म्रीं अरु
णावाग्देवताया २ ह्सलव्यूं जयिनी वाग्देवताया झ्म्र्यूं
सर्वेश्वरी वाग्देवताया २ क्ष्मीं कौलिनी वाग्देवताया पू० न
मो० इति संपूज्य वशिन्यग्रे २ मूले त्रिपुरसिद्धा चक्रेश्वरी नि
त्याया इति चक्रेश्वरीं संपूज्य २ एता रहस्ययोगिन्यः सर्वरोग
हरे चक्रे पूज्या रहस्य इति नित्या वामहस्ते निवेद्य २ ह्सख
फ्रें इति सर्वखेचरीमुद्रां प्रदर्शयेदिति सप्तमावरणपूजा
ततोन्तराले देवीभुजोतिके समीरदाहसाद्योशकोणेषु द्रां द्रीं
यां रां लां वां सां द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः सर्वजंभनेभ्यः कामेश्वरकाम
श्वरीबाणेभ्यो नमः ह्रीं श्रीं धं धं सर्वमोहनकामेश्वरकामे
रीधनुर्भ्यां नमः ह्रीं श्रीं आं आं सर्ववशीकरकामेश्वरकामेश्वरी
शाभ्यां नमः ह्रीं श्रीं क्रों क्रों सर्वस्तंभनकामेश्वरकामेश्वर्यंकु
शाभ्यां नमः ततस्त्रिकोणे देव्यग्रादिवामावर्तेन २ वाग्भ
वे कामेश्वरपीठे कामेश्वरीदेव्याः कामराजकूटे पूर्णागिरी
पीठे वज्रेश्वरीदेव्याः शक्तिकूटे जालंधरपीठे भगमालिनी

पाइति संपूज्य कामेश्वर्यग्रे २ मू त्रिपुरांबां चक्रेश्वरीं नित्या
पा २ एताः परापररहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदचक्रे पूजि
तास्तु इति तस्या वामरेखानिवेद्य हसौः इति बीजत्रयं प्रदर्श
येदित्यष्टमावरणपूजा ८ ततो बिंदुस्थाने २ मूलं३ अमणपी
ठे श्रीमहात्रिपुरसुंदरीदेवीपा इति संपूज्य २ महात्रिपुरसु
दरी चक्रेश्वरीति न्याया इति चक्रेश्वरीं संपूज्य २ एषातिरह
स्ययोगिनी सर्वानंदमये चक्रे पूजिता तृप्तास्तु इति तस्या वामरे
खानिवेद्य ऐं इति सर्वमहायोनिमुद्रां प्रदर्शयेदिति नवमा
वरणपूजा ९ ततः पुनरपि प्रसन्नपूजां तेन षोडशोपचारैः
पुनरागत्य संशोभितादिमुद्राः प्रदर्श्य देवतास्वरूपमात्मान
मेकसिद्धिकरणयोगभावनां एवं कं मूलं दशधा जपेत्
तद्भावनात मूलं बिंदुत्रयमपि मध्यस्थ शिवमानं कृत्वा तन्म
स्यबिंदुत्रयं मन्त्रान्तर्हृद् बिंदुनादेष्वावर्तनं भावयन्
नेत्रयः स्य विंदुद्वयेन देव्याः कुचद्वयं भावयन् तच्छेषाद्वेमा
त्रया शेषांगानि देव्या भावयन् देवतायां मंत्रात्मकत्वं गुरो
रपि मंत्रात्मकत्वं भावयन् आत्मनश्च सर्वात्मकत्वं एतेन
त्रयाणां मंत्रात्मकत्वं चिंतयात्मकत्वभावनाफलितं सर्वभो
वनारूपानंतः स्वात्मानं देवतारूपं स्मरन् स्वात्मनि तः पंचद
शनिन्यासेन नाडीयाभिरभ्यर्च्य पंचभूतमंत्रैरात्मानमभ्यर्च
येत् यथा २ ग्रं ग्रां पकचटतपयषप्राणशक्तिपादुकां पूज
यामि ईपरलवढवधफरसग्रां ग्रिंशक्तिपा ३रू ग्रौं गजडदव
ललरत्नाशक्तिपा २ सं स्रं स्रौं घकडफपभवसग्रंशक्ति
पादुकां पूजयामि ललश्रं३ णानमशहलशक्तिपादुकां
पूजयामि ततः ह्रीं ह्रीं हंसः सोऽहं स्वाहा इत्यात्माज्ञालंतरमंत्रे

णात्मानमभ्यर्च्य आत्मनि प्रपंचेन यागभावनां कृत्वा सर्वे
कर्मायापांतेयानिसृष्टवं पनें कृत्वा मंत्रवीर्य्ययोजनं कृ
त्वा पूर्वोक्तभावनापूर्वं सतेयोक्तसनेयोक्तमंत्रार्थचिंतनं
वेन्सते योक्तमालयासहस्रशतेवातदिनजलमसंख्यं वा मू
लमंत्रं जपेत् ततः किंचित्कालं शक्त्यापनस्तोत्रं वा मूलें
न पुष्पांजलिं कृत्वा भ्यर्च्य नित्यहोमं कुर्यात् ततश्चार्घ्यं
देवतायै दत्वा नानानीपदिननिम्याभ्यां कुशे रेखाः सुनस्य प्राग
ग्राउदग्राश्च संलिखेत् तन्मध्य कोष्ठेताभ्यो वाहीमायाय कु
आदेभ्यो तमइत्यंगानरशकलेदत्वा यादिरूपपात्मनाभ्यां प्र
दत्वा पभूमेतां योभूनापरिषिच्यताभ्यां चतदित्प्रागाग्रे हस्त
गाग्रे स्वकुशैः परिस्तीर्य्य वह्निं प्रज्वाल्य मालिनीमंत्रं प्रदर्श्य देवी
स्वरूपं विभाव्य ह्रीं श्रीं सुदर्शनाय नमः इत्यभ्यर्च्य ह्रीं श्रीं हिरण्यायेन
मः इत्याहिभिरसदानिह्वा मंत्रैरभ्यर्च्य हिरण्यकनकारक्ताल
साशतिदत्तिणावकुस्थानिह्वानां सप्रभातिरक्ता वहुरूपा
नितहामचकुस्थानिह्वानां वसरणापूर्वकं नाम कुर्यात
नवहृतानां इतीदूनानानोपदिननिम्याभ्यां कृत्वा वहुरूपाभिः
हात्स्वरणापूर्वकं तस्यां मध्ये गोइहृमो मकरी श्वन्यतमधामुद्रं
पातपापसमतिलतेउलहृयेसन्यतमद्देयणापूर्णा कुर्मौ ततो
कृत्वा तद्दिननिमयात्माहावाहृरणाभूतमंत्रेस्स्वकृत्वा ततः
मूलेन सहस्राहुतीहुत्वाहुतसंख्यमूलं जपेत् ततः स्विष्टकृ
समर्कं हुत्वा पूर्णाहुतिं हुत्वा संपूज्य ... नेपथ्यस्व
त्यमायत्नमेतेनेउपतेनसंख्याकजपंचकुशुः शांतिपाठक
हारपालकाश्वनिमाकवचपदेशुः मेइपप्रनानप्रागो
ननोयकसंयाश्विकोणप्यवोइसा ॥

कलशेषु सर्वेष्व मध्यस्थकलशे ललितां पंचदशकलशेषु
पंचदशनित्याः पंचषोडशीकृत्वस्थानास्थितषोडशकलशे
षु सनाक्रमो वाहृत्यः तानि स्थानानि चन्द्रस्वरेखाप्रधान
गलगनवीथीहृदयसिद्धिदशकस्थानेषु त्रासाघटकस्था
नेषु षोडशकलेषु त्राषुयाष्टकपनास्थानेषु चतुर्दशाद
दशाष्टारचक्रचतुष्पगतहिंचवाशिंशत्रिकोणेषु पंचव
र्तितसंख्येषु श्रीचक्रगताष्टारदेवतासनास्थानत्रिकोणेषु
यतित्रिकोणरेखात्रयप्रतिरेखं समानशालानिधीणि
णीणि विद्यानि कृत्वानेषु विद्याविद्यामिति क्रमेण नवतिषे
गरवाभिः षोडशीकृत्वा त्रिकोणेषु षसवति त्रिकोणगर्भ
गतेषु पंचविंशत्यधिकसाहस्रस्वसंख्याकेषु त्रिकोणेषु
स्थापितनतावत्संख्याककलशेषु नलघ्योषु वसुष्मणवेष्ट
नेषु पंचरत्नपंचपल्लवसमंगृन्निकावेदनप्रभृतेनेषु देव
ताश्रावाघ्मसर्वोपचारैः सम्यग्गमध्यच्छंभस्थशत्रवक्त्रमाण
षट्त्रिंशत्तमरसमशतनाधिकविंशानि सहस्रसंख्याकाः
कालनित्याविद्याः पूजयेत् तासु श्रीनवराजे प्रथमोडश
नित्यानामोषट्त्रिंशत्तत्वविग्रहैः वर्गाणांस्तनतितनमंत्रेयंत्रेका
लात्मनाक्रमात् कथयामि प्रयोगाख्यनानाभीष्टानिकार
कान् यत्नानां यासितमेदासांमंत्राः सिद्धांतवोर्मिनः स्वराः
षोडशानिमाः स्युः कादिहान्तानामीव नेतनतानिषट्त्रिं
शद्वर्णानाध्यानवात्मकाः प्रत्येकषोडशस्वरात्मकत्वेनप्रके
स्वरैकव्यंजनैः ककारादिपंचत्रिंशद्व्यंजनानिसंभूयषट्
त्रिंशद्व्यंजनानिषट्त्रिंशत्तत्त्वरूपाणीत्यर्थः प्रत्येकपंचाश

वि
ली
२००

316

इत्त्वराणां नवर्गविभागमाह अष्टावष्टौ स्वरे वर्गाः पञ्च
पंचपंचवमात्रणां न स्वरैरेको वर्गः पूर्ववडनरे अष्टस्व
राणां नष्टावष्टौ क्रमेण वर्गद्वयं ककारादिपंचवर्गशब्द
णां पंचपंचविभागेन सप्तवर्गाः एते नव वर्गा नवनाथाना
मित्यर्थः चाल्लायष्टमात्रणां वर्गक्रषोडशस्वराणामेको वर्गः
उनरेपूर्ववत् कादीनां सप्तवर्गाः एते अष्टौ वर्गा अष्टमातॄ
णामित्यर्थः पूर्णामेउलवर्णक्रममाह निमातांतव संयो
गवर्णसंख्यासमीरिता षट्सप्तत्या पंचशतं नाव दृष्टस्व
रांता शते निमानां षोडशस्वराणां नवसंयोगात्वद्धिंशा
धनेनसंयोगात् ५०६ अत्र व्यंजनमात्मकस्य ककारस्य षो
स्वरसंयोगेन अआइईउऊऋॠऌॡएऐओऔअंअः
षोडशनाताः एवं ककारस्य षोडशस्वरयोगेन ककाकि
कीकुकूकृकॄकॢकॣकेकैकोकौकंकः एवमन्येषामक्षराणां
कारादीनां तकारांतानां षोडशस्वरयोगः कर्तव्यः तेन षट्
सप्ततिपंचशतानि वर्णाः पूर्णामेउलाख्या भवंति तथाह
णांकालसमामाति ग्रगपर्यायपनामसभाकृद्वि सहस्रममाश्रेला
मायोक्तः कृतनङगावपिः तस्यत्वर्णांशतपर्यांशतरश्मा
हिंसभवः मायापराक्तिवामायायराग्निवामस्थेः कृताली
णाः समीरिताः नास्तिनात्रसंपक्तान्मथायोनेसमाली
ख्येन दिनानीभुसन्नामेविंडरपानसक्रमात् वामोर्द्ध
खेभुपंचपंचसमीरिताः तत्र भगार्णेस्मिन्नान स्वरूपेणायं
स्थिताः वेनेनभुतसर्वचस्ताभिल्लास्वेनसंयुताः सर्वमं
चविद्यासमापतिष्ठावीयनग्रहे नेग्रहेवालवि ॥

मासेगर्भन्यासेष्टसिद्धिकृतप्रारभ्यभानोरुदयमेकशोव
र्द्धिकाः क्रमात् एकैकमातृकावर्णंपंचाशत्परिसंमिताः दि
वसैः पंचभिस्तस्याःषष्ट्यह्नीनिरुद्धीरिता एवंयुगादिमारभ्य
कालोवर्णात्मायवर्तते योनौत्रिकोणमालिख्यतस्मिन्योनि
समालिखेत् तेषुपर्यायतोनित्यावर्णानालिख्यवायतः
युगाणांचादिकाणांतमध्येविन्यसनेवैव तिस्रःषोडशादे
वेशाष्टनेयनित्यसंवकः उक्तमासोनिमतिसंदृमयामापवे
पर्वाणि प्रथमामासमासेष्णामासाहृद्वमयोरयताः स्वर्णामे
ऽलवर्णाःस्युःप्रथमेत्वादितःक्रमात् षट्त्रिंशत्तत्ववर्णाश्च
द्वितीयामारुतक्रमात् तृतीयासर्वतोवाह्नेएवंविधास्त
थवराःवैष्णवाःसर्वसिद्धीनामकाराःकथिताःक्रमात् एताः
प्रत्तकमात्रेशयापीठेसंस्थाप्यपूजयेत् यत्रयत्रगृहालस्मी
गृहंगुम्भितशत्रवः भूतायसम्कृत्यायानभवंतितृशांदके
प्रभोप्सिवानिसिध्यंतितस्यपावेतिनिष्पशः सषट्त्रिंश
त्समशतेसहस्राणिचविंशति तासांसंख्यासमाख्यातान
राह्निस्तदाभिकृत् स्तंभनायुक्तवर्णांस्तरूपाहेतिवार
नैः एतेग्रथितनायेनमंत्राःसिद्धांतवर्णितःनायाह्नेतिमें
मराशेर्गृहसहस्रेषणनवयं चत्वारिंचनितिविशेपास्तनाह।
निरुद्धीरिता स्वर्णामेऽलस्वंप्वैवानिस्याह्नानिसहस्रशः
द्विशातेषसवमयग्रानिःशेषमरुद्धीरिताशति एवमरग्रम
पंचाशिष्णामः प्रकृतेप्राख्यानचटस्यसषट्त्रिंशत्समश
नोतवविंशानिसंख्याककालानिमार्विखाभिरभिमंत्रणाशु
मेनाःकालानिमाविपाकृद्विगुणांवादिग्रंथेषुप्रोक्ताला
त्ससोनेचराजेपिसञ्चितासंचरानोक्ताग्रग्रगृद्धियंते यथा

वि
णी
३०१

317

अत्र अकारादिक्षकारांताः षट्त्रिंशत्तत्त्ववर्णाः षोडशनि
त्यात्माभिः षोडशस्वरैः प्रत्येकसंयोजिताः षट्सप्तत्यत्र
पंचशतसंख्याकाः पूर्णामण्डलाख्या भवंति कालनित्य
विद्यानां प्रागुक्तसंख्यानामेकैकोवर्णाः षट्त्रिंशद्विद्याना
मादिवर्णाः शतिसर्वैवर्णावाग्भवाख्या भवंति प्रागुक्तषट्
त्रिंशत्तत्त्ववर्णास्तु सर्वासां विद्यानामाकारेणकृतसंधि
काः पुनः पुनः क्रमेणकामराजाख्या द्वितीयवर्णा भवंति
ईकारस्तु सर्वासां विद्यानां शक्तिकूटाख्यस्तृतीयवर्णो
भवति अयैताविद्याक्रमेणपाशप्राणोधकोमूलेनप्रा
णायामत्रयंकृत्वा अद्येहमादि करिष्यमाणपूर्णाभिषे
काख्यकर्मणि षट्त्रिंशत्तत्त्वसप्तशताधिकविंशतिसं
ख्याककालनित्याविद्याभिः पूर्णाकलशाभिषेकं करि
ष्ये इति संकल्पमलकदलवाङ्मूलादिषट्त्रिंशत्ता
नेषु प्रतिष्ठाने षोडशदलपद्मे विभाव्य तेषु अकारा
दिक्षकारांतान् षट्त्रिंशत्तत्त्ववर्णान् प्रत्येकं षोडशस्व
रसंयुक्तान् विभाव्य मध्ये तत्प्रमात्वं विन्यस्य पू
र्वादिदलेषु तत्तद्दलरविकृतषोडशवर्णान्तत्तद्
दिक्कानां विन्यसेदिति एवं पूर्णामण्डलवर्णान्विन्यस्य
पुनः सहितनित्याविद्याभिः सहितमूलविद्यया प्राणा
यामत्रयंकृत्वा· शिरसि दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः
मुखे पंक्तिछंदसे नमः हृदये कालनित्यारूपिण्यै श्री
महात्रिपुरसुंदर्यै देवतायै नमः इति ऋष्यादिकं वि
न्यस्य पूर्णाकल ॥ ॥

॥

ष्टाभिमंत्रस्य विनियोगः इति कलान्तं लिलकानन्ददिननित्या
विद्यात्तेश्वाभिर्हि गहन्यापयाविधिकरवृंगन्यासंप्राकें
कवचरासनन्यासंवाग्देवताष्टकन्यासं च विधाय रक्तरक्तो
वस्त्ररक्तस्रग्विभूषानुलेपनाः पाशांकुशेक्षुकोदण्डपञ्च
नविशिखाः स्मरेदिति कालनित्यां हृदये ध्यात्वा वस्त्रमाण
विधिना हृदये श्रीचक्रे कालचक्रमध्यगतं विभाव्य तत्र देवीं
सावरणां कालनित्याभिः सुपरिहृतां ध्यात्वा मानसैरुपचा
रैः संपूज्य कालनित्याजपमारभेत् तत्रागावगविद्यात्रि
गर्भवोक्ताः प्रोक्ता तत्र ग्रीं म ग्रस्लौः ह्सः मू दि ग्राह्सोः ह्
सः मू दि रस्लौः ह्सः मू दि ईस्लौः ह्सः मू दि उस्लौः ह्
सः मू दि ऊस्लौः ह्सः मू दि ऋस्लौः ह्सः मू दि ऋह्सौः ह्
सः मू दि लृह्सौः ह्सः मू दि एस्लौः ह्सः मू दि ऐह्सौः
ह्सः मू दि ओस्लौः ह्सः मू दि औस्लौः ह्सः मू दि अंस्लौ
ह्सः मू दि अः स्लौः ह्सः एवं कादिहान्तैकपंचाशद्वि
द्याभिः समूलविद्यां जपित्वा केवलमूलविद्यां त्रिर्जपित्वा
ऐं वद वद वाग्वादिनि ऐं क्लीं क्लिन्ने क्लेदिनि क्लेदय २ महा
क्षोभं कुरु क्लीं सौः मोक्षं कुरु २ सौः स्लौः इति दीपिनीविद्यामे
वारं जपित्वा परगुरुश्रीगुरुपादुकाविद्यामेकवारं जपित्वा
परगुरुश्रीगुरुपादुकाविद्यामेकवारं जपित्वा पुनस्तुत्वा
त्रिंशद्विद्याभिः सह मूलविद्यां जपेत् यथा मू ग्रालाह्सा
ईह्सः मू ईलाह्सा ईह्सः मू ऊहाह्ला ईह्सः मू ह्समा
ह्समाः ईह्सः मू लृषाह्सा ईह्सः मू एशावसा ईह्सः
मू ऊहाईह्सः मू उहाईह्सः मू ऋषाईह्सः मू
ग्रस्लाईह्सः इति षोडशधा जपित्वा मू ग्रकाईह्सः एवं

वि
मा
९०२
318

औवाह्सार्ईह्सः मू अः लाह्सार्ईह्सः इत्यष्टपानपि
ना पुनः मू आलार्ईह्सः मू अलार्ईह्सः मू ईलार्ईह्सः
मू उलार्ईह्सः मू ऊह्रार्ईह्सः मू ऋह्रार्ईह्सः मू ऋषार्ईह्
सः मू ऋसार्ईह्सः मू लृषार्ईह्सः मू पेशार्ईह्सः मूः
पशार्ईह्सः मू औवार्ईह्सः मू ओ वार्ईह्सः मू अला
ईह्सः मू अंलार्ईह्सः इति षोडशपानपिवा मू अका
ईह्सः पवेरवोई ऊगार्ईह्सः ऋतार्ईह्सः लृपार्ईह्सः
पपार्ईह्सः पेशार्ईह्सः अंलार्ईह्सः इत्यष्टपानपिवा
पुनः मू अतार्ईह्सः मू ईलार्ईह्सः मू ऊह्रार्ईह्सः ऋ
सार्ईह्सः मू लृषार्ईह्सः पेशार्ईह्सः औवार्ईह्सः अः
लार्ईह्सः इत्यष्टपानपिवापश्चात्कालनिम्याविद्याभिः
सह्मूलविद्यानेपत अमसंगविद्यानपावर्गह्यसाप्या
दोषम्ह्काण्यः अथकालनिम्यानपः २ मू अग्रार्ईह्सः
मूः अकार्ईह्सः मूः अखार्ईह्सः २ मू अगार्ईह्सः पवं
वीनह्यमूलविद्यासवेत्र अचार्ईह्सः अछार्ईह्सः अजा
ईह्सः अझार्ईह्सः अनार्ईह्सः अशार्ईह्सः अनार्ईह्
अटार्ईह्सः अठार्ईह्सः अडार्ईह्सः अढार्ईह्सः अणार्ईह्
ह्सः अणार्ईह्सः अतार्ईह्सः अथार्ईह्सः अदार्ईह्
सः अधार्ईह्सः अनार्ईह्सः अपार्ईह्सः अफार्ईह्सः
सः अबार्ईह्सः अभार्ईह्सः अमार्ईह्सः अयार्ईह्सः अ
रार्ईह्सः अलार्ईह्सः अवार्ईह्सः अशार्ईह्सः इति
षार्ईह्सः असार्ईह्सः अहार्ईह्सः अह्लार्ई ॥
नपिवा पुनः मूः आग्रार्ईह्सः पवेत्राकार्ईह्सः

आखाई आगाई आघाई आङाई आचाई आछाई आजाई आ
झाई आञाई आटाई आठाई आडाई आढाई आणाई आताई आ
थाई आदाई आधाई आनाई आपाई आफाई आबाई आ
भाई आमाई आयाई आराई आलाई आवाई आशाई आ
षाई आसाई आहाई आळाई आक्षाई इति जपित्वे
पुनः २ मूः इआई इकाई इखाई इगाई इघाई इङाई · इचा
ई इछाई इजाई इझाई आञाई आटाई आठाई आडाई आढ
ई आणाई आताई आथाई आदाई आधाई आनाई आपाई
आफाई आबाई आभाई आमाई आयाई आराई आलाई आ
वाई आशाई आषाई आसाई आहाई आक्षाई इति जपित्वा पु
नः २ मूः इआई इकाई इखाई इगाई इघाई इङाई इचाई · इ
छाई इजाई इझाई इञाई · इटाई इठाई इडाई इढाई इणाई
इताई इथाई इदाई इधाई इनाई इपाई इफाई इबाई इभाई
इमाई इयाई इराई इलाई इवाई इशाई इषाई इसाई इहा
ई इळाई इक्षाई इति जपित्वा ईआई हंसः पवं ईकाई ईख
ई ईगाई ईघाई ईङाई ईचाई ईछाई ईजाई ईझाई ईञाई
ईटाई ईठाई ईडाई ईढाई ईणाई ईताई ईथाई ईदाई ई
धाई ईनाई ईपाई ईफाई ईबाई ईभाई ईमाई ईयाई ईराई ईला
ई ईवाई ईशाई ईषाई ईसाई ईहाई ईळाई ईक्षाई पवंज
पित्वा उआई उकाई उखाई उगाई उघाई उङाई उचाई
उछाई उजाई उझाई उञाई उटाई उठाई उडाई उढाई उणाई
उताई उथाई उदाई उधाई उनाई उपाई उफाई उबाई उभा
ई उमाई उयाई उराई उलाई उवाई उशाई उषाई उसाई उ

वि
सि
३.२

319

हाई ग्लाई ग्लाई इत्येतेन जपित्वा पुनः मू. ऊग्राई हसः
पवेऊकाई ऊखाई ऊगाई ऊचाई ऊङाई ऊछाई ऊजा
ई ऊफाई ऊनाई ऊटाई ऊठाई ऊडाई ऊढाई ऊणाई
ऊताई ऊथाई ऊदाई ऊधाई ऊनाई ऊपाई ऊफाई ऊ
बाई ऊभाई ऊमाई ऊयाई ऊराई ऊलाई ऊवाई ऊशा
ई ऊषाई ऊसाई ऊहाई ऊळाई ऊक्षाई इतिजपित्वा पु
नः २ मू. हि स्र ग्राई हसः पवेस्रकाई स्रकाई स्रखाई
स्रगाई स्रचाई स्रङाई स्रचाई स्रवाई स्रछाई स्रजाई
स्रझाई स्रञाई स्रटाई स्रठाई स्रडाई स्रढाई स्रणा
ई स्रताई स्रथाई स्रदाई स्रधाई स्रनाई स्रपाई स्रफा
ई स्रबाई स्रभाई स्रमाई स्रयाई स्रराई स्रलाई स्रवाई
स्रशाई स्रषाई स्रसाई स्रहाई स्रळाई स्रक्षाई इतिजपि
त्वा पुनः स्रग्राई स्रकाई स्रखाई स्रगाई स्रवाई स्रङाई
स्रचाई स्रछाई स्रजाई स्रझाई स्रञाई स्रटाई स्रठाई
स्रडाई स्रढाई स्रणाई स्रताई स्रथाई स्रदाई स्रधा
ई स्रनाई स्रपाई स्रफाई स्रवाई स्रभाई स्रमाई स्रया
ई स्रराई स्रलाई स्रवाई स्रशाई स्रषाई स्रसाई स्रहा
ई स्रळाई स्रलाई स्रक्षाई इतिजपित्वा पुनः ल्रग्राई ल्रकाई ल्र
खाई ल्रगाई ल्रचाई ल्रङाई ल्रचाई ल्रछाई ल्रजाई ल्रझाई
ल्रञाई ल्रटाई लठाई ल्रडाई ल्रढाई ल्रणाई ल्रताई ल्रथाई
ल्रदाई ल्रधाई लनाई ल्रपाई ल्रबाई ल्रभाई ल्रमाई ल्रयाई ल्र
राई ल्रलाई ल्रवाई ल्रशाई ल्रषाई ल्रसाई ल्रहाई ल्रळाई ल्रक्ष
ताई इतिजपित्वा पुनः ल्रग्राई ल्रकाई ल्रखाई ल्रगाई ॥

ल्वाई ल्गाई ल्घाई ल्ङाई ल्चाई ल्जाई ल्टाई ल्
ठाई ल्डाई ल्ढाई ल्णाई ल्ताई ल्थाई ल्दाई ल्धा
ई ल्नाई ल्पाई ल्फाई ल्बाई ल्भाई ल्माई ल्याई
ल्राई ल्लाई ल्वाई ल्शाई ल्षाई ल्साई ल्हाई ल्
ळाई ल्क्षाई पवनापिता पआई पकाई पखाई पगाई
पघाई पङाई पचाई पछाई पजाई पझाई पञाई पटाई
पठाई पडाई पढाई पणाई पताई पथाई पदाई पधाई
पनाई पपाई पफाई पबाई पभाई पमाई पयाई पराई
पलाई पवाई पशाई पषाई पसाई पहाई पळाई पक्षाई
इतिजापिता पुनः पेआई पेकाई पेखाई पेगाई पेघाई पे
ङाई पेचाई पेछाई पेजाई पेझाई पेञाई पेटाई पेठाई पेड
ई पेढाई पेणाई पेताई पेथाई पेदाई पेधाई पेनाई पेपाई
पेफाई पेबाई पेभाई पेमाई पेयाई पेराई पेलाई पेवाई
पेशाई पेषाई पेसाई पेहाई पेळाई पेक्षाई इतिजापिता
प्रोआई प्रोकाई प्रोखाई प्रोगाई प्रोघाई प्रोङाई प्रोचाई प्रो
छाई प्रोजाई प्रोझाई प्रोञाई प्रोटाई प्रोठाई प्रोडाई प्रोढ
ई प्रोणाई प्रोताई प्रोथाई प्रोदाई प्रोधाई प्रोनाई प्रोपाई
प्रोफाई प्रोबाई प्रोभाई प्रोमाई प्रोयाई प्रोराई प्रोलाई
प्रोवाई प्रोशाई प्रोषाई प्रोसाई प्रोहाई प्रोळाई प्रोक्षाई
इतिनापिता पुनः प्रोआई प्रोकाई प्रोखाई प्रोगाई प्रोघा
ई प्रोङाई प्रोचाई प्रोछाई प्रोजाई प्रोझाई प्रोञाई प्रोटा
ई प्रोठाई प्रोडाई प्रोढाई प्रोणाई प्रोताई प्रोथाई प्रोदाई
ई प्रोधाई प्रोनाई प्रोपाई प्रोफाई प्रोबाई प्रोभाई प्रोमाई ।
प्रोयाई प्रोराई प्रोलाई प्रोवाई

वि॰
सं॰
२५४

३२०

श्रीं पाईं श्रीं ताईं श्रीं लाईं श्रीं वाईं श्रीं शाईं श्रीं षाईं श्रीं साईं श्रीं
हाईं श्रीं लाईं श्रीं क्षाईं एवं जपित्वा पुनः श्रीं आईं हंसः इत्या
दि श्रीं क्षाईं हंसः इत्यंतं जपित्वा पुनः श्रः श्राः इत्यारभ्य श्रः
क्षाईं इत्यंतं जपित्वा एवं षट्सप्तत्युत्तरपंचशतसंख्या
कोजपो भवति मूलविद्यायाः अत्र पारायणे प्रथमे तदि
नपुगात्तरात षोडशस्वराभिः अंत्यं षट्सप्तत्युत्तरपंच
शतविद्याभिः सह मूलविद्यां जपित्वा पश्चात् द्वितीयतृ
तीयविद्याभिस्तावत्संख्याभिः सह प्रोक्तक्रमेण मूलविद्यां
जपेत् पुगात्तरहिता स्वरैः तत् द्वितीयनित्याविद्यायाः प्र
थमात्तरे रहितो यावत्तावदेव वोढव्यं पुगोत्तरोस्याविद्यां जपेवि
शेषस्तु यस्मिन्नेयत्स्वरयुतं पुगात्तरं भवति तत्स्वरमात्र
भवति स्वरं षट्त्रिंशत्क्रमेण तद्धि सप्तोति मविद्याया एवं
जपित्वा पुनस्तदंतरस्यापिप्रथमस्वरमारभ्यारब्ध स्वरस्य पूर्व
स्वरांतिम विद्यावधिं जपेत् तदा मूलविद्यायाः षट्सप्तत्यु
त्तरपंचशतसंख्याको जपो भवति अत्र पुगस्तु षट्त्रिंशत्
द्विनात्मको जपो भवति प्रा गुक्तप्रकारेण लवणेषु षट्सप्त
त्युत्तरपंचशतसंख्याके षु केकस्यात्तरस्यैकैकपुगं प्रति
पुगात्तरं भवति एतत्सर्वं गुरुतः शास्त्रतश्च सम्यग्वि
चारणीयः कार्यः एवं द्विपंचाशदुत्तरेकादशशतसंख्याको
जपो भवति मूलविद्यायाः अंगविद्याजपस्त्वेकैकव
र्णेष्वेकनवतिसंख्याकं पुनर्वर्गं द्विपादोजपात् षष्टिः इत
शतसंख्याको भवति केवलमूलविद्याजपो पि चत्वारिंश
दुत्तरसप्तदशशताधिकसहस्रसंख्यो भवति संभूय षट्चत्वारिंशदुत्तरं
त्रिंशताधिकसहस्रं ॥

ख्याकोजपोभवतिमूलविद्यायाः एवमुक्तसंख्याकंजप
मुक्तविधिनाकृत्वापुनःकेवलामूलविद्यांत्रिंजपेन्नाम
मुक्तदीपनीविद्यांमुक्तपाठकाविद्यावसन्तसकृज्जपि
ता ऊपलकसहैंहसकलह्रींसहकलरश्रौः नमः इमनी
ोविद्यांसकृज्जपित्वाममसकलमनोरथान्साधय २ न
मःनमःइतिमाध्यंनीविद्यांसकृन्मूतोजलितेजपेत्इतिव
गोहृदयमाध्येनेवोहृद्यं एवमंगविद्यांजपन्मूलमंत्रंजपेदि
केपारायणेप्रशस्तं ॐभाभिमंत्रणादेनकेवलकालनि
मापवावर्तनीयाः दिननेतावारतःपश्चादिमादिनतैवोक्त
कानवरुदिनसाध्येप्यत्रापिमाशस्य दिनत्रयदिनवतष्ट
यस्यसाध्येनकेवलापवेतनसंप्रदायः तेतावर्गानेवर्गाने
रहस्योत्रपाठेनामाध्येहितीयएवंगमापारंभोविधेयः यथा
त्रिपुरार्णवे स्वांचश्रीरणसार्द्धेऽष्टपंचाशपवगसहरेःमा।
रभैरवगांवंदेदेवींत्रिपुरभैरवीं १ कादिवर्गाष्टकाक्षा
रसमस्ताष्टकाविग्रहां स्वष्टशक्त्याहृतांवंदेदेवींत्रिपुरभै
रवीं २ स्वरषोडशकानांमष्टत्रिंशद्भिःपरापरैःषट्त्रिं
शत्तत्वगांवंदेदेवींपुरभैरवीं ३ षट्त्रिंशत्तत्वसंख्याख्यशि
वबेरकलासवि कादितत्वांतगांवंदेदेवींत्रिपुरभैरवीं
४ प्राद्वैमायाहृदयोपाधिविविधैरुकलावतीं सर्वात्मिकांप।
गांवंदेदेवींत्रिपुरभैरवीं ५ षडध्वप्रयोनिस्थामेकलक्ष
कंरवीं लिंगत्रयात्मिगांवंदेदेवींत्रिपुरभैरवीं ६ स्वयंभू
हृदपावाणभूकामानःस्थितेनरां पात्पप्रत्याकिंतवंदेदे
वींत्रिपुरभैरवीं ७ प्रतानगीनाशेषनामरूपकिंयापरा
भैरवीं ८ वर्गानेपाठेन।
तार्कीविषमगांवंदेदेवींत्रिपुरभै

वि॰
ली॰
२५

येसान्तोत्रमेतन्समाहितैः इतिस्तुत्वा भगवन्तमाणायामस्त
यं कृत्वा गुह्यातिगुह्यगोप्त्रीत्वं गृहाणास्मत्कृतं जपं सिद्धि
र्भवतु मे देवि तत्प्रसादात्वयि स्थिते देव्यै जपं समर्पयेदिति
यवर्गतपस्यारंभाद्विशेषः यथा मूलं कघ्राई हंसः पवं
सर्वत्र ककाई कखाई कगाई कघाई कङाई कचाई कछा
ई कजाई कझाई कञाई कटाई कठाई कडाई कढाई क
णाई कताई कथाई कदाई कधाई कनाई कपाई कफा
ई कबाई कभाई कमाई कयाई कराई कलाई कवाई क
शाई कषाई कसाई कहाई कळाई कक्षाई इतिजपित्वा
पुनः कघ्राई हंसः इत्यादि काक्षाई हंसः इत्यन्तं जपित्वा ततः
किघ्राई हंसः कीवाई हंसः इत्यादि कीक्षाई इत्यन्तं जपित्वा
कुघ्राई इत्यादि कुक्षाई इत्यन्तं जपित्वा पुनः कूघ्राई कूकाई
इत्यादि कूक्षाई इत्यन्तं जपित्वा कृघ्राई इत्यादि कृक्षाई इत्यन्तं
जपित्वा पुनः कॄघ्राई कॄकाई इत्यादि कॄक्षाई इत्यन्तं जपित्वा
कॢघ्राई इत्यादि कॢक्षाई इत्यन्तं जपित्वा पुनः कॣघ्राई इत्यादि
कॣक्षाई इत्यन्तं जपित्वा ततः केघ्राई इत्यादि केक्षाई इत्यन्तं ज
पित्वा कैघ्राई इत्यादि कैक्षाई इत्यन्तं जपित्वा कोघ्राई इत्यादि
कोक्षाई इत्यन्तं जपित्वा कौघ्राई इत्यादि कौक्षाई इत्यन्तं जपित्वा
कं घ्राई इत्यादि कंक्षाई इत्यन्तं जपित्वा कः घ्राई इत्यादि कः क्षाई
इत्यन्तं जपेत् पुनः खघ्राई इत्यादि खः क्षाई इत्यन्तं ५०९ गघ्रा
ई इत्यादि गक्षाई इत्यन्तं ५०९ ० घ्राई इत्यादि ङक्षाई
न्तं ५०९ ङ॰ घ्राई इत्यादिः ९० ङ॰ क्षाई इत्यन्तं ५० ॥
चघ्राई इत्यादि चक्षाई इत्यन्तं ५०९ छघ्राई इत्यादि

ङत्तार्ईस्मेते १०८ जग्रार्ईस्मादि जत्तार्ईस्मेते १०८ कग्रा
र्ईस्मादि कत्तार्ईस्मेते १०८ जग्रार्ईस्मादि जत्तार्ईस्मेते १०८
टग्रार्ईस्मादि टत्तार्ईस्मेते टग्रार्ईस्मादि टत्तार्ईस्मेते १०८
ड्ग्रार्ईस्मादि ड्त्तार्ईस्मेते १०८ ढग्रार्ईस्मादि ढत्तार्ईस्मे
ते १०८ णग्रार्ईस्मादि णत्तार्ईस्मेते १०८ तग्रार्ईस्मादि त
त्तार्ईस्मेते १०८ थग्रार्ईस्मादि थत्तार्ईस्मेते १०८ दग्रार्ईस्
मादि दत्तार्ईस्मेते १०८ धग्रार्ईस्मादि धत्तार्ईस्मेते १०८ न
ग्रार्ईस्मादि नत्तार्ईस्मेते १०८ पग्रार्ईस्मादि पत्तार्ईस्मेते १०८
फग्रार्ईस्मादि फत्तार्ईस्मेते १०८ बग्रार्ईस्मादि बत्तार्ईस्मे
ते १०८ भग्रार्ईस्मादि भत्तार्ईस्मेते १०८ मग्रार्ईस्मादि मत्ता
र्ईस्मेते १०८ यग्रार्ईस्मादि यत्तार्ईस्मेते १०८ रग्रार्ईस्मा
दि रत्तार्ईस्मेते १०८ लग्रार्ईस्मादि लत्तार्ईस्मेते १०८ वग्रा
र्ईस्मादि वत्तार्ईस्मेते १०८ शग्रार्ईस्मादि शत्तार्ईस्मेते १०८
षग्रार्ईस्मादि षत्तार्ईस्मेते १०८ सग्रार्ईस्मादि सत्तार्ईस्
मेते १०८ हग्रार्ईस्मादि हत्तार्ईस्मेते १०८ लग्रार्ईस्मादि
लत्तार्ईस्मेते १०८ क्षग्रार्ईस्मादि क्षत्तार्ईस्मेते १०८ अग्र
पाराय णेपञ्चांग भेदः पंचधा भवति तत्र रागे दिननो वा
रतः पत्तात्मा मासत्रय त्रिंशता दिनेः जपतो वार मेकं त्रि
शानि स्यात्मिका मन्तताः श्राग्र राशेयमे मसंख्ये विन यं वा वि
नेकमात लभते लतिनापाभिः सप्तरात्र वती भवेत् पक
स्मान्निव सेने कवारा हत्तौ विधिस्तथ मध्याह्नेन समारभ्य
मध्यरात्रे समापयेत् वारेष्वेके दाजापे प्रथमे रविवार
के वर्शिताः प्रथमे वर्गे कामे षष्ठ्यां दिनीय के जमावर्गो
दयं मधी सोमवारादि षट् सप्ति दिने शुभादि मीव गीदंके

वि
सौ
३९

32

कं प्रजपेत्सुधीः यतेपि चैकदानापेग्रथमादितिथिषु च
पंक्तिदृष्ट्याख्याविद्यास्तु प्रजपेत्प्रतिवासरे पंचमीदशमी
पंचदशीषु तिथिषु क्रमात् पूर्णा सु प्रजपेद्विद्यावन्तः प
क्तिमवाः सुधीः मासे प्रतिदिने विद्याने वं पूर्णामवंतिताः
नैताभिः सदृशी काचिद्विद्या लोकेषु विद्यते तस्मादाभिरं
पायैस्तैः साधयेत्सर्वमीप्सितं यद्यद्दिने सितं तत्तदूकरं
भवेत् जपतर्पणहोमार्चाभिस्तैः सतत्प्रियोस्थिरः पंचाशद्वा
रमावर्णविद्याभक्तिसमन्वितः पुण्यैर्नियोगैः कुर्बेवीवी
रोधैः सदा कृणाः शतवारं समावर्णविद्याविभवं वैभवा
लभते तन्नपाने अग्र्यपि सर्वगुणान्वितान् प्रत्यहं शतवा
रं तां विद्याश्चावर्णभक्तितः गुणरूपादिसंपन्नां भार्यां विंद
मन्वतः तावद्दावर्णकमावापनिं सर्वगुणान्वितं लभते
ग्यैर्योग्यैरेधितेसंपदान्विताः द्विशततनाः समावर्णदा
ज्ञानवृत्तेन प्रव विंशतेर्भूमिशस्याफलवनाभिः शते
पंचभिवशतेर्भूपोभवेत्सद्भिः शतैर्नृपः सप्तभिस्तुशतै
स्तन्मुवत्यन्वयरमा अष्टभिस्तुशतैस्तासां नृपाः सर्वे
किंकराः नवभिवशतैर्भूपोभवेत्सद्भिः शतैर्नृपः पंचैतं
शतैनमासर्वाकामानवाप्नुयात् समस्तभजनेनासा
सर्वार्थसिद्धिदामिति नेयैतेपोलेकानांविधमपदवाप्याः
दिनतत्रतिमासीइहयमोकः स्पष्टार्थः पकवाराहतेनो
उत्तरसप्तशतानीपिंके विंशति सहस्र संख्याभिः कालानि
विद्याभिः समलविद्यापास्तावतेस्याज्जपेप्राकविधि
हंकि यमातो शर्थः वीरभविवाराद्यानिवारांतेषु
मस्त वर्णिमार्णीनां वर्णाः एकोनाः वर्णाः ॥

पंक्तियोनिरिति पर्य्यायः सेकः अभिषेकः स्थिरः निश्चलभ
क्तिमान् पंचाशत्सिद्धाशिभिः श्लोकैः अपेचितः काम्यनयः
केवलकालकालनिर्माविद्यानामेव अयंक्रमस्तपरतः
शास्त्रतत्त्ववोद्धृभिः कालवक्त्रेतिनामप्रकारस्तत्रग्रेव स्वे
षट्कृत्तेकं भाभिमंत्रेणतत्र सर्वं षोडशीकृतेन कलशेषुप
तिषोडशकेमध्येनलिंतोपंचदशसपंचदशानिमार्थं
वाष्टषोडशोपचारैराराध्यतुनमध्यप्रधानकुंभसमीपमा
गत्य प्रसन्नहृज्जो विद्यायारात्रिंकेनैवेघ्याग्रतः कुस(
निं नमस्तेनाथभगवन्नित्यादिपठित्वा द्वादशश्लोकं पठे
त नयध्या गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिरूपिणीं देवीं म
त्रमूर्त्तीं नौमि मातृकापीठरूपिणीं प्रणमामि महादेवीं मा
तृकां परमेश्वरीं कालहल्लोहल्लोलोलकलनाशनकारिणीं
यदक्षरैकमात्रेपि संसिद्धे स्पर्द्धते नरः रवितार्क्ष्येंदुकंदर्प
शंकरानलविष्णुभिः २ यदक्षरशशिज्योत्स्नामंडितं भु
वनत्रयं वंदे सर्वेश्वरीं देवीं महाश्रीसिद्धमातृकां यदक्ष
रमहासूत्रप्रोतमेतज्जगत्त्रयं ब्रह्मांडादिकटाहांतं तां वं
दे सिद्धमातृकां ४ यदेकादशमाधारं वीजं कोणत्रयोद्भ
वं ब्रह्मांडादिकटाहांतं जगदद्यापि दृश्यते ५ अकचादिटतों
नतपयशाक्षरवर्गिणीं ज्येष्ठांगबाहुहृत्पृष्ठकटिपादनि
वासिनीं ७ तामीकाराक्षरोद्धारां सारात्सारां परात्परां
प्रणमामि महादेवीं परमानंदरूपिणीं ८ अथापि यस्या
मानं नाति न मनागपि देवताः केयं कस्मात्क केनेति सरू
पारूपभावनां ९ वंदे नामहमक्षयांतकालगलरूपिणीं

त्रि
ली
२०१

देवींकुलकल्लोलोल्लोलघोलसंलीनपराशिवा ॥ वर्गाष्टकमयो
गेनयस्यावर्गाष्टकेन्यसेत् वदेनामष्टवर्गाख्यमहासिद्ध
ष्टकेश्वरीं ॥ कामरूपौजकाराघश्रीपीठांतर्निवासिनी
वनराजाकोशभूतानोमिश्रीत्रिपुरामवेद् ॥ इतिद्वादश
भिः श्लोकैस्तवनेसर्वसिद्धिकृत् देव्यास्तवंरूपायाः
स्तवनेनवजयेतः ॥ इतिस्तवा नित्याकवचंपठेत् सम
स्तापद्विमुक्तायेसर्वसंपत्प्रदायये भूतप्रेतपिशाचादिपी
डाशांत्यैमहाभये समस्तरोगनाशायसमरेविजयायव
चौरसिंहद्वीपिगजगवलादिभायानके सुरण्यपर्वतेलग
हनेमार्गेदुर्भिक्षकोतथा सलिलाग्निमरुद्योगस्वल्लापा
तादिसंकटे प्रजप्यानित्याकवचंचसकृत्सर्वतरमसौ सर्वी
मोचंतिर्विदेहांतिः सपत्नानितेंद्रियः शृणुतत्कवचंदेवि
वक्ष्यतवनवात्मकं येनाहमपिदुर्देषुदेवासुरजयीसदा
सर्वतः सर्वदात्मानंललितापातुसर्वदा कामेशीपुरतः
पातुभगमालात्वनंतरं दिशंपातुतथादक्षपार्श्वंमेपातु
सर्वदा नित्यक्लिन्नाथभेरुण्डादिशंपातुसदाममः तथैव
पश्चिमेभागरक्षेत्सावह्निवासिनी महावज्रेश्वरीरक्षेदनं
तरोदिशंसदा वामपार्श्वेसदापातुदूतीमेत्वरितातत:
पातुयत्तद्दिशंवामाप्यरक्षेन्मांकुलसुंदरी नित्यामामू
र्ध्वतः पातुसाधोभागेपातुसर्वदा कामक्रोधादलोभात्मो
मोहात्मात्मनात्वपि पापात्मत्सरतः क्रोधात्सर्वापायात्सर्वं
नः सदा नैमित्ताच समप्रयोगादशुभमपूतकर्मसु शुभ
माकुर्वचिंतातोहिंसातश्चौरतस्तथा ः ॥

रेतेनमोसर्वदाता: ॐ वैविघ्नोग्रमेघव निमा:पोऽसमो
पानगतायुच्छा: खशक्तिभि: नथायुपसमाइता:पानमोस
र्वेन:सदा सिद्धायुच्छात्स्यायांनयोनमामेतोरितगा:रथा
स्वाहस्वमायानन्तयायोमगतान्तना: भूतगा:सर्वगा:मो
नमोसर्वत्रवसर्वदा भूतप्रेतपिशाचायस्मारकुमादिकं
नाशय शत्रुघ्नवपनमृशाक्तोनाभूषगौराप्रयेमम गजास्य।
हीपिपत्नवास्पतार्सोयुच्छाविलाउधा: श्रमेव्याशाकयोर
ध्या:पानमोसर्वेन:सदा सायप्रातर्जपेन्निमाकवचं सर्व
रत्नके कदाचिन्नाशुभंपश्येन श्रृणोति वतत्सम: इतिने
माकवचं पठित्वा सम्यक्कार्याचरेत्कयोगिनीतेत्रपालग
णाधिपतिभ्य: सर्वभूतेभ्य: ॐ ॐ ॐ येवाराधैचननमेऽलेखन
म नमेरत्रस्यजननादिप्रभिर्वलोत्तमस्यातवैवशरु:सोशाम
विकस्सामयिक: महोत्सवै:सहनांसराविनयेदित्याधिवास
नविधि: श्रावानुक्रमणिकातन्त्रपमादिनेप्रोक्तमराऽस्यादि
रि: कविस्तामयापालिग्रशुभस्यानेसमेनापश्यविश्य
गणेशस्वजामातरजाह्निर्ह्नायुपणाहवावतावार्य।
मर्त्येविश्वरणानकमेघाग्रकविपिनाविधायमण्डपेभूत
पसारणाविधायमध्येश्रीचक्रंविपुलंसंदरंरवेरव्यापव
वायवायपुर: सरंकलिकुसामपिके: साहंमध्येवेदिकं
पतिनोग्रकमंडलादियोक्तमंडलानिनतद्वेविकासविधा
पमण्डपमंतिहोविधायप्रथमतोवास्तुमंडलेवलिंदत्तं
विधायुकमण्डलमवेनोभद्रमंडलादिमण्डलेषुदेवता:
सेस्थाप्यप्रजापूलाश्रीचक्रेपानुकलशान्स्थाप्यकलशा
लकरणाप्रापाविधायक्रिमासाचापनानेकमेममापः

वि॰
दी॰
१८

येदिति प्रथमदिनकृत्यम् द्वितीयदिने प्रातःस्नाना
दि योगपीठमासनं विधाय नित्यकर्म निर्वर्त्य पुनरपि
तन्मंडलस्थदेवताः संपूज्य श्रीचक्रस्य मध्यकलशे देवीं
सपरिवारां समावाह्य षोडशोपचारैराराध्यान्यकलशे
ष्वपि ललितादिषोडशनित्याः समावाह्य संपूज्य नित्यहो
मजपनीराजनान्नैमित्तिककर्म प्रहरद्वयमध्ये समाप्य प्रहरद्व
योत्तरमारभ्य मध्यरात्रावपि षट्त्रिंशदुत्तरसमशताधि
कविंशतिसहस्रकालानित्याभिर्मूलविद्यारहिताभिः
ॐभाभिर्मंत्रणं विधाय प्रोक्तविधिनाधिवसेदिति द्वितीय
दिनकृत्यं तृतीयदिने प्राग्वन्नित्यकर्म निर्वर्त्य शिष्यस्त
मनन्तरं कुंभे देवीं साङ्गावरणां संपूज्य मूलविद्यामष्टोत्त
रसहस्रं शतं वापि वा कुंभे भुक्तिमुक्त्यै होमार्कविधिनाऽऽ
ज्यहोमशेषं समाप्य शृंगकाहलादिनानावादित्रघोषपुरः
सरं ब्राह्मणाशीर्वादैः सह गुरुः शाङ्गैर्मित्रैर्देवतात्मभिः श
क्तिसाधकैः सार्द्धं स्वयं प्रधानकुंभं समुत्थाप्य गुरुकार्वि
धिनाऽभिषिंचेत् ततः शक्तयः सामयिकाश्च कलशान्त
राभिषेकं कुर्युः शिष्याय सान्नं कृत्वा यदि न नित्यापर्या
यनित्यमाहूयावराहिकं स्वक्रमं सर्वं कथयेत् शिष्योपि तद
भ्यासाविच्छिन्नपर्यायपर्यायभवातितया गुरुक्रमभजनं कु
र्यात् पर्याये गुर्वाज्ञामतिविद्धिने शिष्यः साभिषेकं मूलम
ष्टोत्तरसहस्रं जपेत् मायाश्रितार्थमिति विच्छिन्नं दिनानां प्र
कं संध्यात्रयं षोडशं जपेत् पंचविंशतिकाः जपेच्च प्रायश्चि
त्तं कृत्वा नादिनादिकं समभजनं नैष्ठिकाप्रशस्तां पूर्वं सं
न दद्याच्चानन्दाज्ञया न्यासमग्रमारभ्य सर्वाद्यां कुर्यादिति ततो गुरवे सर्वस्वं

मोपिकेभ्यश्च दीनानाथेभ्यश्च दक्षिणादानैः संतोष्य संभाव्य
नवेदिने स्वगृहे श्रीगुरुसामीपिकैः सार्द्धं महाप्रसादं विधाय
बालगणान्दीनानाथकृपणान्भोजयित्वा दक्षिणादानेन लाभ।
येदिति पूर्णाभिषेकविधिः अथ पूर्णाभिषेके प्रागुक्तो
द्वाशीतिकोणकरणादिविस्तारो शक्तो विपुलं श्रीचक्रं गुरु
र्मनत्रमापक्रमेषस्यवातिशि कोणे शुभमध्यत्रिकोणहृत्कुंभ
मन्येषु कलशान्न्यस्याग्रतस्तं स्थाप्यावरणपूजां विधायाभि
षिंचेत् अथ वाममध्यत्रिकोणस्थविंदुस्थानपवलातिनो
पस्थितेन कुंभं संस्थाप्य समस्त्याभिषिंचेत् अत्र पल्लवातिक
लशस्थापनं पतेनावरणशक्तीनां प्रतिकलशमेकैकदे
वतापूजनं कुंभमूलदेव्याः पूजनमिति अत्रांतरः पल्लवश
कोविषयः इति पूर्णाभिषेकविधिः त्वाशीलनस्तेनभावेष
शरणे पलहृदयेन प्रस्तंतेहि गणं कुरुवं मते वनाभिः कुरुवेः
प्रस्थः प्रस्थाश्चत्वारश्चाढकः आढकैस्तैश्चतुर्भिर्द्रोणस्त
कथितो बुधैः कुंभद्रोणद्वयं शूर्पः खारी द्रोणास्तु षोडशेति
अथ कालवकरवनाप्रकारः तत्र प्रथमतः कविहिते रहः
तानेपतिनः षड्गुलमानेन सवेकृत्वा तद्दहिः स्थितेकेको
गुलमानतः षोडशाहूलानोति प्रथमकृतहृतेन समहस
मदृशाहूनानिनिष्पायतानि षोडशदलाभिर्विभज्य षोड
शाषोडशकोष्टकाः षट्त्रिंशद्दीर्घानि वाघतानां रवा
ग्नेयीध्यांसवेवास्य कोष्ठमारभ्य प्रवेशागत्वा षोडशाव
तानि निष्क्रम ततः प्रादक्षिण्यक्रमसमाप्तिनो यवीध्यांतथे
ववासयेकोष्ठमारभ्यककाकिवुतीयत्वा षोडशाष्ट्रम
कंककांशविलिखनतोषवीथ्यावरवाराणीषोडशाव

वि
मं
३०५

रसंपुटं खकारं विलिख्य प्रादक्षिण्यक्रमप्रामहितीयवी
थ्यां तथैव वायसकोष्ठमा चतुर्थवीथ्यां गगागिगीत्यादि षोड
श विलिख्य पंचमवीथ्यां घघाघिघीत्यादि षोडश विलिख्य
षष्ठवीथ्यां ङङाङिङीत्यादि षोडश विलिख्य सप्तमवीथ्यां
चचाचिचीत्यादि प्राग्वत् अष्टमवीथ्यां छछाछिछीत्यादि
प्राग्वत् नवमवीथ्यां जजाजिजीत्यादि दशमवीथ्यां झझा
झिझीत्यादि एकादशवीथ्यां ञञाञिञीत्यादि द्वादशवी
थ्यां टटाटिटीत्यादिः त्रयोदशवीथ्यां ठठाठिठीत्यादि च।
तुर्दशवीथ्यां डडाडिडीत्यादि पंचदशवीथ्यां ढढाढिढी
त्यादि षोडशवीथ्यां णणाणिणीत्यादिः सप्तदशवीथ्यां थ
थाथिथीत्यादिः ऊनविंशतितमवीथ्यां फफाफिफीत्या
दि वनविंशतितमवीथ्यां बवर्गः २५ वीथ्यां भवर्गः २६ म
वर्गः २७ यवर्गः २८ वीथ्यां रवर्गः २९ वीथ्यां लवर्गः ३० वी
थ्यां ववर्गः ३१ वीथ्यां शवर्गः ३२ वीथ्यां षवर्गः ३३ वीथ्यां
सवर्गः ३४ वीथ्यां हवर्गः ३५ वीथ्यां ळवर्गः ३६ वीथ्यां क्ष
वर्गः एवं षट्त्रिंशतवीथिषु षट्सप्तत्युत्तरपंचशतसं
ख्याकान् स्पर्शमंडलवर्णानालिख्य कोणिकायां प्रार्द्धं
सः इति वर्णाश्च तत्र्युपरि विलिख्य सर्ववायुहन्तादौ हं
यं निध्याय सकेसरमष्टदलकमलं विरच्य तन्मध्ये
सुवर्णसंचक्रं ध्यात्वा तत्र वर्णविन्यासेन मध्यस्थ।
देवताभिमुखाः सर्वे वर्णाः ध्याभवंति तथा ले।
खाः इति कालचक्ररचनाप्रकारः एतदक्षरस्पर्ध
सप्तसप्तपंचशतभेदाः संति तत्रान्तरराज्ञे ॥

अथपंचाशिन्वर्णस्थानेष्वेकैकं संख्यानुक्रमात् स्थानेषट्त्रिंश
दस्थेचतुर्दशद्वादशारके द्वादशासनवासेवस्रोरेखास
षट्स्वकेचतुरस्रमध्यमस्त्रमिति भेदानुक्रमात् प्र
तानि वर्णविन्यासमेदाम्येकमष्टधा तेन द्वासप्तति
भेदास्तत्र भुवनिर्मीणं भेदतः प्रत्येकमष्टधैवमेव मुक्तं संख्य
समीरिता एतेषामप्येकैकस्य विन्यासेनामकुलेषपत् ष
ड्गुलपरिभ्रांमात्मनमेकैकवर्तेयेन एवं पुनः पुनः कर्ध्वं
देकैकांशलनोवहिः यदा समदशाप्येवं स्थानादिमभेद
रैः षट्त्रिंशद्विन्यस्तंभुमयंस्वर्णान्यादितः अनुलोमवि
लोमोबवाह्याभ्यन्तरसंपुटैः वाह्यान्तरपरावृत्तेनान्यथा व्या
कीर्णामिमयापि अनुलोमः विलोमः वाह्यसंपुटः अभ्यन्तरसं
पुटः वाह्यपरावृत्तिः अभ्यन्तरपरावृत्तिः वाह्यव्याकीर्णः अ
भ्यन्तरव्याकीर्णः एवमष्टौ भेदावर्णविन्यासेन ये वर्णाः ॥
वीक्तानितु कर्णिकायामकुलहीनाम्नासंलिख्य सर्वतः पं
नयेद्वादशकोष्ठस्थैः प्राग्युक्तविधिनाक्रमात् अन्येषामरवि
न्यासः षट्त्रिंशत्समुदीरितः अष्टाले षोडशारास्ततः षट्
त्रिंशद्दनमन्यवत् एतत्पटेसमालिख्य वहिरष्टदलांवु
जे कृत्वाष्टदलेष्वष्टमशोवाग्देव्याष्टकमालिखेत् प्रोक्तरूप
तेनसम्यग्वितिष्ठांसमग्रीविंशद्विधायपूजयेन्निसंयमस्त
नोक्तमिद्वयेन्द्रमयपः एकरूतेनतस्यवशास्त्रियारमा नक
शांविद्भिपाहानिभीविध्यातिवनक्कलेः वर्णौघपिंकाद्य
नलेनाष्टपक्कलशांसद्दतन नवदवौसमावायसंपूज्यावि
धाविशेषा निमानानन्तविधास्वजापमाम्युवासने संपूज्य
शोध्यसंप्राप्यमन्मानमायमेवचोतन अनन्तानिभाल्लव

वि
मं
३१०

326

इसमस्तनरपंचशतसंख्याकाः तत्वाहूतिसदीरिताः
सर्वाणिमंडलसंख्येवेतितत्रैवोक्तवान् एवंजन्मानुजन्मा
दिषेर्गणमासीभ्रुसाधकः कृत्यांत्कर्षसुवर्णास्यमुद्रिका
गोसहस्रदक्षिणा एवंनिरंतरंवर्षैर्योभिषिक्तः समाधकः पं
चवर्षत्सर्वयोवाभविष्यतिनसंशयः वर्षद्वयाभिषे
केणतस्ट्रस्यात्स्थिरारमा वर्षत्रयाभिषेकेणसिद्धावि
द्याधरोभवेत् चतुर्वर्षाभिषेकेणखेचरीमेलनेभवेत्
पंचवर्षाभिषेकेणचेन्द्रमासदृशोभवेत् नववर्षाभिषे
केणदेवीसायुज्यमाप्नुयात् जपाद्यविधाः षट् सर्मवि
शेदकपंचाशद्वचा ग्रहंतिस्तुपंचेमाचीनक्रमेण साध
साधयेत् तन्त्रंनित्वारिहन्सर्वानेयतनेयनोयथा तथो
त्यानेषुसर्वेषुतत्याशगायुपद्रवे तथाकांक्षितसिद्धर्थे
तथाक्रमानिवारणेः तथाक्रम्यासमुत्पद्योश्यंसर्वार्थ
सिद्धिदे एतत्तुक्रमाख्याख्याग्रहत्तांदिप्रवर्तते एतत्तुक्र
गविनामरणाभूमिस्तुहस्यते तस्मादेतत्क्रमंसर्वमेम
स्यभजनेनव सर्वमेनारघ्यःसिद्धाभजतेः संप्रदायतः
कालमामक्रमान्सर्वमावर्णान्यत्क्रममभजेत् जपतर्पणहो
मार्चानत्यंगाल्यांक्रमः ग्रंथुत्तानाविधानमत्रयथान
धमावहेत् कृत्वाम्लोशत्रुभंगानिग्रहंप्रतिलोमकं क
लेनग्राममत्यत्रसर्वत्रसमुदाचिते वशीकरणात्त्वा
लसंप्रदाहितयंक्रमात् राजशत्रुजयंप्राक्प्रसाहतो
क्रमेणावै गोमूद्विरणपवाहादिलाभेष्वसमीरितं
उच्चाटनेषुसंकोर्णेषुशांमेक्रमेभजेत् एतद्विधा
नेनिमानप्रणामानिसदाग्रहाः ॥

नस्मिन्नेरिहकृताः पीठाः सत्यायेनैव संमुखाः प्रमुतैव य
राहताः कर्तारं नाशयन्ति च पञ्चाशौ नैव सत्येषु नन्ते च न
तपोवनम् श्मशाने पर्वते शून्ये विपिने तत्त्वपीठे प्रति।
ष्ठिते यत्र राजेन तस्या जनपदे महत् सर्वथाकीर्णवर्णेण
स्थापितेनाम रावती उच्चाटनाश्च नन्दे विभयापि वनरसते
शिलायां नाशपदे वा राजने हेमनिर्मिते विलिख्य भूमौ ऽ
लिखेन्द्रामराष्ट्रगादिषु कृत्वा देवालयं तत्र चक्रं संस्थाप्य
नमस्यैव कीर्तिकामप्रयोगे वैरकृत्यांस्तानि प्रसिद्धये ग्रामादि
रक्षणेन च मध्ये वा प्रत्यादिक्षापि स्थानापदं उत्तमसत्यपाषा
णे चंद्रयेऽन्द्र समावायाभिः श्यामेतः स्थापयन्ममलं विषपा
षाणेन न दाक्षायपीठकृतोपरि स्थिते नित्यशः स्तनं
हृपपुष्पधूपादिभिः सम्यं त्रिसंध्यमेवं कुर्वीत नान्यथासि
द्धिदायकम् तत्कालेकालानि कुर्यात् न च होमपुस्तवनः शे
दक्षादत्तिणाः वस्त्रभूषणदासगोपनैः यथातिनासितंत
त्र चक्रं हेतकरं भवेदिमादि ग्रञ्चगानिमानत्रपूर्णमङ्ल
सत्याकाः ननतिनामाप्रापिनैव च पतन्मारितानं नतदित।
नित्याविद्यायाप्रथमान्तरं गताक्तरं भवति द्वितीयान्तरंत
यान्तरं भवति नदिननित्याविद्यापाप्रपिपरितानं तन्मो
तिः प्राप्तोकरंनि स्यागत कल्याणं घरगंगणा विधाय प्रसंमङ्ग।
लं संस्थिपया भावेक्कृतं च वेशितातरनदिननित्याविद्यायाः
प्रथमान्तरं भवति एवं वाग्भवं कामराजं मिमन्त्ररहश्प।
तांन शक्तिकृत्वस्थाने ईकारः सर्वासां विद्यास्वेतपोतनो
पः एवं नदिननित्याविद्यायाः पूरितानेनानेनदिननित्या
विद्यायाः प्रथमान्तरं यत्तस्य रश्नकं भवति तत्त्वगादेन ७

वि
नी
३॥

नक्षत्रपर्यन्ते ग्रहचक्रान्तरत्वेन संयोजिताः ५०९ संख्या
काश्रुगनिम्नाविद्याजायते एवेजदिननिम्नाविद्यायाःद्वि
तीयान्तरेयकृवतितस्हीनाग्रहचक्रान्तरत्वेनयोजिताः ५०९
संख्याकालन्नवनिम्नाविद्याजायते नवनिम्नादिननिम्नार
तिपर्यायः अत्र ५०९ वर्णावाख्याः ३९ वर्णाः कामरामाख्या
वीरख्याः पर्यायनिम्नाक्रमस्तपस्मिन्दिने आचार्यवरणा
नंदीत्तानानातदिनमारभ्याहर्गणस्य पूर्णांमेरुलसंख्यर्ष
भागेकृतेप्रथमान्तरेलभ्यते: नर्षेवा ९ हर्गणस्य षट्त्रिं
शताभागेकृतेद्वितीयान्तरंलभ्यते तृतीयवीजमोंकार:
एवमन्तरत्रयात्मिका पर्यायनिम्नाविद्याभवति एतस्याग्र
िमाग्वत्प्रथमान्तरेश्रुगान्तरेभवति तद्वितीयान्तरेणनवा
रेभवति एतेनश्रुगानिम्नादिननिम्नेलभ्यते अत्रकालनि
म्नाविद्यास्त ५०० ३९ श्रुगनिम्नास्त ५०९ नवनिम्नास्त ५०९
नदिननिम्नाविद्यास्त ५०९ पर्यायनिम्नाविद्यास्त ५०९ का
लनिम्नानाभेदेनतायाहृतिः प्रतिदिनेसंख्याज्ञातव्या निर्वि
हृतिस्तप्रतिदिने ५०२९ संख्याएवंचतनायाहृतेनेववि
नानि निम्नाहृते ९ दिनानीतिवोध्ये इतिकादिमतेपूर्णामि
षकप्रयोगः अथनैमित्तिकपूजा नवदीक्षितः प्रागपूर्णामि
षेक: कृतेनपुरश्चरणांनिम्नांवतानिरतोनैमित्तिकार्चनेऽष्ठ
यात पुरश्चरणाविषितश्रवणेन श्रीनेपथ्ये निमित्तनैमि
त्तकाम्यमापेन्सहर्षेपूर्वत: अनाध्याभजन्तेपत्रकशोमापत्ता
नेषगनिम्नांचनरतेः सिद्धे:कार्येनैमित्तिकार्चनेनाद्दियान
तोवरसेचैत्राद्यपञ्चाननावधीति विशेषदिवसेषु क्रियमाणा
महापूजाविशेषपूजेत्युच्यते चैत्रादिफाल्गुनावधिवर्षमासा
घपूजामानवैमित्तिकपूजा ॥

केचित्तु विशेषपूजायां नैमित्तिकेन भावइति वदंति इमो
नैमित्तिकपूजां यथाविवरूपेण तदुभे कलापिवे नित्या
वेनैमित्तिकावरूप्यां तद्रव्ये नैमित्तिकावं न उभयोः काम्यकर्मा
णि वे नित्याहलस्य निर्णय इति विशेषादिवसास्तु ते च
गुर्वादिं गुरुपत्न्यानि दिनानि तानि च गुरुपरमगुरुपर
मेष्टिगुरूणां जन्मवारतिथि तत्प्राणि स्वजन्मवारतिथि
नक्षत्राणि विद्याप्राप्तिदिनं गुरोः तत्पदिने पूषमवन्त
सोमपूर्णिमामावास्या रविसंक्रमणग्रहणादिदिनानि पु
ष्यनक्षत्ररविवारपीठोपपीठगमनदेशिकागमनवी
रमहायोगिदर्शनतीर्थगमनव्रतदीक्षापुत्रस्वादिना
नि विशेषदेवगमनदेवतादर्शनात्तस्य संपातदि
नानि च ग्रहस्तस्य संपातदिने मिमेकस्मात्स्वस्य दिनात्
रत्वेनोदयात्तरत्वेन पूगात्तरत्वेन च दर्शने यस्मिन्दिने
नदिने विशेषपर्व यतेषु दिने पुनित्यपूजानंतरं यथा
बलं यथा श्रद्धं यथाकालं यथादेशं यथाविभवविस्त
रं विनशाठ्यरहितो यथ्यानद्रव्यैर्यथागुरूपदेशं शालिसं
मयिके साहं विशेषपूजां कुर्यात् शास्त्रगुरुसामयिकां
पूजोषयेत् ग्रहगुरुपर्वदिने पुगुरुपंक्तिपूजां कुर्यान
वीव गुरुसंख्याकां साधकाननना महासर्वोपचारैः सम
भ्यर्च्य यथाशक्ति दक्षिणादानादिभिः परितोषयेत् तेषु
पूर्व मगुरुमेरं तत्पूजनाविधेया श्रीतंत्रराजे वैवेदामन
केकुर्यात्समूले वोद्यगुरुकेः पूर्वं परस्तवनदेस्यानीशि
से स्वाप्यतियथा परेषु नित्यपूजानंतरं यदि नैमित्तपूजनं
प्रतिमासे व पूजां यावत्नेतोमस्तवपूजनं कुर्यात्तकालसं

वि
ती
३१२

328

मूर्तेः प्रसूनैस्तु इत्थं दमनैः सौगंधिकैः सकाश्मीरैः प्रत्नोपूर्व
वज्जलामिति ततश्चिदिपिलचैत्रमासि पूर्णायां दमनैः स
म्पूजयेत् तद्यथा तत्रैव चतुर्दश्यां साधकः कृतनि
त्यक्रियः साधकैः सार्द्धं दमनसमीपं गत्वा मूलमंत्रेण दम
नमासे प्रकीलीमनीत पूर्वोक्तवत्तः कल्पलताविधाभि
र्दमनमभिमंत्र्य ॐ शिवप्रसादसंभूतत्रसंनिहितो भ
व शिवकार्यसमुद्भूत येनत्वमासि शिवाज्ञया इति दम
नमामंत्र्य तत्र कामदेवं रतिं च वसमागते मंत्रकारेण द
मनमूले ध्यात्वा संपूज्य गृहमागच्छेत् ततश्च नर्दश्यां कृ
तनित्यक्रियः साधकः साधकैः सार्द्धं तत्र दमनसमीपं ग
त्वा समंत्रेण दमनं समूलमुत्पाट्य शंखवाद्यघोषादिना
गृहमानीय प्रद्योषे पैत्रं चोरस्ती चोरनोरश्रीं सर्वनः सर्व
शोभावनमस्तु कृत रूपशः ह्रीं श्रीमिति मंत्रेण दमनमभ्यु
क्ष्य पूजास्थानेक विन्यासे दमनं नवधा विभज्य मध्ये पु
तवसिक्याण्यं मंत्रेण चंदनगृह्य कर्पूरकुंकुमादिपंकैः
सालिख्य हं नमः सं नमः लं नमः मं नमः लं नमः वं नमः
रं नमः यं नमः हं नमः इति नवधाविभक्तं दमनं मध्यादि
माद्रवात्स्थापनं संपूज्य स्तुत्वा संवत्सरकरूप्यं नत्रि मूलमंत्रे
वधा कवचमंत्रेण दमनोपरि भ्रामयेत् ततो नूतनवस्त्रे
णाच्छादयेत् [illegible] दमनं स्थापयेत् इत्यधिवासने चतुर्द
श्यां रात्रौ कुर्यात् ततः पौर्णमास्यां प्रातः स्नानादि नित्यपू
जादिकं निर्वर्त्य सामात्यकैः सार्द्धं स्वस्तिवाचनपूर्वं
संरंभमंत्रेण पूजास्थानमानीय पूर्ववत् गुरु अधिवासनाकर्म
वतन्हे सर्पामापननेन प्रोक्तविधिना दमनसामग्र्यां [illegible]

पौर्णमासीय यद्वा॰ पूर्णिमायामेव दमनमामंत्र्यानी
योक्तविधिनासंयोध्याधिवासनं वा विधाय प्रातः सिंहेरसा
वनरस्त्रसूत्रवेष्टितेन वस्त्रेण निवेश्य विधाय तस्मिन्नव
योनि शुक्लवर्णादिरचिताष्टदलकमलशोभने पद्मपुञ्जोपरिदी
ताग्रकरणावस्यमाणविधिना मध्यपीठनावकं वा ॐ भ
स्वस्याश्वासमसृणादिपीठ मृत्ताङ्गे विधायाविस्तरतः
संदेवतावाहनानादिपञ्चापतनेयपूर्वेश्वरीदीन् समनेः सं
पूज्य सदक्षिणभागे सर्वेनोमद्दमेरुलेशागणकौतुकान
शताष्टदलकमलेवासिंदुरादिनाकृत्वान्तमध्येश
कर्णिकायां पञ्चवर्णरजोभिर्गन्धवर्णेनस्थापयित्वाकामंमंडले
कामदेवं तर्पणमर्पणं वर्णैरक्तवस्त्राभरणमालानुले
पनेनामदर्पितेन प्योरतिप्रीतिभ्यांशोभितंपुष्पवाणोत्थ
वृंहितं वसन्तसहितं ध्यात्वा ॥ क्लीं कामायनमः इतिमंत्रे
णगन्धादिपञ्चोपचारैः कामदेवं संपूज्य ततः श्री मदनागरति
गौरवर्णां सर्वालंकारभूषितां रक्तवस्त्रपरिधानां पद्मक
रां ध्यात्वा श्रीं ह्रीं क्लीं रत्यै नमः इतिमंत्रेणरतिं पञ्चोपचारैः संपू
ज्य कामस्य दक्षिणभागे प्रीतिं श्यामवर्णां भरणभूषितां
रक्तवस्त्रपरीधानां नीलोत्पलकरां ध्यात्वा ॥ श्रीं ह्रीं श्रीं प्री
त्यै नमः इतिप्रीतिं पञ्चोपचारैः संपूज्य ततः कामदेवस्या
ग्रे कन्दर्पवदनं मध्ये वसन्तं गौरवर्णं वामहस्तेन सुधाकुं
भं दक्षिणहस्तेन नानापुष्पमञ्जरीं दधानं रक्तवस्त्रा
भरणभूषितं रक्तमाल्यानुलेपनं ध्यात्वा वं वसन्ताय नम
इति मंत्रेण पञ्चोपचारैर्वसन्तं संपूज्य पुनर्मध्ये कामदे
वपूजाञ्जलिना संपूज्याष्टदलकेसरेषु श्रीशान्त्यादिकाय

वि॰
र्श॰
११२

329

यवनार्दितत्त्व क्लीं हृदयाय नमः इत्यादिषडंगानि संपूज्या
ष्टदलेषु पूर्वादिशादिक्रमेण ओं कामाय नमः ओं भस्म
शरीराय नमः ओं अनंगाय नमः ओं मन्मथाय नमः ओं व
संतसखाय नमः ओं स्मराय नमः ओं धनुर्धराय नमः
ओं पुष्पबाणाय नमः इत्यष्टौ कामान्संपूज्य बहिर्दशदि
लोकपालांस्तदायुधानि च संपूजयेत् पुनः कामदेवं गंधा
द्यैः संपूज्य धूपदीपादिकं कृत्वा प्रणम्य ओं कामदेवाय
विद्महे पुष्पबाणाय धीमहि तन्नोऽनंगः प्रचोदयात् इति
कामगायत्रीं यथाशक्ति जपित्वा समर्प्य नमोऽस्तु पुष्पबा
णाय जगदानंदकारिणे मन्मथाय जगन्नेत्ररतिप्रीतिप्र
दाय च इति कामदेवं प्रणम्य मूलविद्यया षडंगादिकर
षडंगन्यासान्विधाय मध्ये भगवतीमावाह्य षोडशोपचा
रैः संपूज्य भगवतीं विनिपाद्य लोकपालान्नामक्रमेण
दमनैः संपूज्य प्रार्थ्य ह्लीमासि देवेशि मया कालेन या शिवे
कर्तव्यं तद्यथाकालं सर्वं संवत्सरं तथा इति विज्ञाप्य देवीं
गंधपुष्पादिभिः पुनः संपूज्य धूपदीपनैवेद्यानि समर्प्यं ते
मिति कर्महोमं नित्यहोमोक्तविधिना कृत्वा तर्पणोपचारात्सह
स्राणि वा कुमारीः सुवासिनीः वटुकादीन् संभोज्य विधाय सर्वान्नो
जनवस्त्रालंकारदक्षिणातांबूलादिभिः परितोष्य स्व
कर्माणि तथा परितोष्य अर्थभावे तत्कालीनसत्यवापरि
तोष्य मूलविद्यया नित्यं गुणार्णजापिनो देवीं जपं समर्प्य ल
त्वा प्रणम्य घोरपाशेन नमनातवेष्टिता फलप्रदे
कामान्यथा भो देवि कामे कामेश्वरी श्यामे इति देवीं
प्रार्थ्य पुनः कामदेवेन ॥

मैत्रेण दमनैः संपूज्य २ तिथौ तिथौ वसंतोत्सव दमनैः संपूज्य
धूपदीपादिकं निवेद्य कामदेवं वसंतं विसर्ज्य पुष्पांज
लिमादाय समस्तचक्रचक्रेशीसर्वविद्याशरीराणि देव
मानमस्मैवं तु भवति पूर्वदानपात्रे पुष्पांजलिं दत्वा वि
सृज्य श्रीपात्राद्यासनादि सर्वं समाप्य शक्तिसाधकान्‌ नवै
र्वस्त्राभरणानि पि भूरिदक्षिणाभोजनादिभिः परितोषये।
दिति दमनारोपणविधिः ३ यदि दमनपूजायां दैवेन चतुर्दशी
मायां न संपद्यते तदा पत्नहृद्येषष्टमीचतुर्दश्यन्तम
तिथ्यो कार्या वैत्रमासि वैव भवेत्‌ तदा वैशाखे ज्येष्ठे वा म
सिप्रोक्तानिषिद्धमननमतिथ्यां कुर्यात्‌ यद्यवैत्रमासि पूर्णि
मायामेव न कालसंभवः संवदनकपूरकं कुमकल्पोर्वस
तोसव दमनाकुर्यात्‌ यद्यपि नैमित्तिकपूजायां पूजा द्व्या।
गाति शिशर्वेषु कश्चिमाचेनिधाय मूलविधया भूस्तृ
वसेदिन नित्यांगोपात्रपवा चैत्रम्याषिवासनं विधा
यपरे युर्नित्यकर्मानंतैः सविशेषपूजनं कृत्वा सर्वक्रम
नैनैव कुर्यादित्याधिवासनं पूजनं च वाहय तत्र वाने वैशा
खेमासि पूर्णिमायां पूजनं यदि मधुकैः अधिवासं कस्तूरी
चंदनैः शिशिरोदकैः पतनार्घ्यः वैशाखमासि पूर्णिमाया
हिममलैः कर्पूर वकल श्रीचंदनोत्थिश्चैः शीतलोदकैर्वा।
मार्गवदेपि वा मनपूर्वं कं विशेषपूजां कुर्यादित्यर्थः तत्रा
ने ज्येष्ठमासि च पूर्णिमायां कदलीपनसाम्रजैः फलैस्तपूज
येदेवीं पूर्वैवन्नावासहृद्यश्चैते तत्र ज्येष्ठमासि पूर्णिमायां वि
शेषपूजां विधाय कदलीपनसाम्रफलैरपि दानं वैदेवी
परितोषयद्देवीमिह पूजनं कुर्यात्‌ इति सया: आषाढमासि

वि
र्मो
२१४

330

पूर्णायां वंदनैः कुंकुमान्वितैः पलाकेकोलजातीभिरुप
नैः पूजयेदर्चितां स्वरूपवैतस्यार्थैः तथा श्रावणे मासि
पूर्णायां पापविन्नैः पूजयेदर्चितां तद्वृद्धानामिदं भद्रे सुरासो
भाग्यदायकैः सौवर्णै राजतैर्वापि सूत्रैः पट्टसमुद्भवैः का
र्पाससंस्तवैरक्तैर्नवधागुणितैः शुभैः कुर्यात्पवित्रकं शक्तो
ग्रंस संवत्सरं घोरं स्यात् गलैः नवां गलेर्वी तन्संख्यसूत्रं प्रणा
संयुते ग्रथवा ह्युतिशक्तो नो तत्तत्संख्यांगुलादिकं कृत्वा
पिवासंपूर्वं तत्पूजयेत् यथाक्रमात् हीमेतकसंग्रंथित
त्वान्तेस्यात्पवित्रकं ग्रंथीनरुशानैः सूत्रैः कुर्याच्छ्रावणा
के पूजाविधिक्रमाने न वितानारवपवेयत् वाराहीककु
लादिशक्तौतौ मूलशक्तिविनत् स्वमानेनात्मनः कुर्यान्मठे
वेतन् कसंख्यया क्रमाणसर्वशिष्याणामात्मवत्समुदीरितं
ग्रन्थेदोषोगशक्तौ नामैकं ग्रंथिसप्तांग परिधानप्रमाण
नमालग्रंथकसूत्रतः सरग्रंथागलेर्ध्वंकेषु सर्वत्यान्तसं
ख्यया कृत्वा पवित्रावितरंतानि देव्यै समर्पयेत् उक्तामात
त्र्यं योगेकपात्रं भवति सर्वतः न कुर्यात्मानमोकर्ग्यं यदि
कुर्याद्दिनशपतीति मुस्याद्यः नरश्रावणेमासि पूर्णायां पा
विधावषारोपकरूकर्मकुर्यात् अथश्रावणेमासीतान्यपलं तं
मिथुनसंक्रमणमास्वत्वनलासंक्रमणपर्य्यंतं पवित्रोत्सवस
कालः तिथिपत्तलपवहर्यापिवत एष्टमीनवमीचतदेशीपू
र्णिमा चेति ग्रंथा नंगेगाणः कालः पवित्राणि तत्सवर्णासूत्रं
मुपहत्य त्वयसमगेपयसदृश्यं सुनश्राणत्सूत्रवनकलकार्पास
सूत्रेषु मतमेनसूत्रेणकुर्यात् कार्पाससूत्रे स्ववासिनीभिःकं
र्तितगणीकृत्यनव सूत्रस्यैकसूत्रत्वेनकल्पितेकृकसेख्येःसूत्रैः पवित्राणिकुर्यात्

तत्र षोडशांगुलदैर्घ्याणि षोडशसूत्रैः षोडशग्रंथियुक्ता
नि नवांगुलदैर्घ्याणि नवसूत्रग्रंथियुक्तानि वा कुर्यात् नव
सिद्ध्यावरणयावत्यः शक्तयस्तत्संख्यांगुलसूत्रग्रंथियुक्ता
नि वा पवित्राणि कुर्यात् तत्तदावरणशक्तिसंख्यांगुलादि
पत्तं मूलदेव्याः षोडशांगुलायामादि पंचदशनित्यानां
पंचदशांगुलादिकं वाराहीकुरुकुल्लयोश्च मूलदेव्याः
वत् पवित्राणि कुर्यात् श्रीगुरुपादानामष्टांगुलदैर्घ्यसूत्रग्रंथि
युक्तानि गुरुपंक्तित्रयस्य तत्तद्दीक्षाक्रमगुरुसंख्यांगुलादि
कं वा पवित्राणि कुर्यात् यस्मिं श्रीचक्रे पूज्यदेवतानां तत्तत्सम
संख्यातानि पवित्राणि उक्तपत्रेष्वेकपत्रानुसारीणि कृ
त्वाः होनरशतसूत्रग्रंथियुक्तमेकं वेनानासूत्राविष्टर
मानं देव्यै हृद्दस्याविश्वमात्मनः क्रमागमत्वशिक्षाणां वसं
पादि नाभिपर्यंतं देव्यमेगीकृत्य पत्रानुसारी सूत्रग्रंथि
मध्ये यांसामान्ययोगशक्तीनां पंक्तग्रंथिनवसूत्रयुक्ता
नि मण्डपस्यैकसूत्रेण वेष्टनप्रमाणं ग्रंथिरहितं पवि
त्रं कुर्यात् अशावरणशक्तिसमसंख्यांगुलादि पत्रेष्वा
त्मनः क्रमागमत्वशिक्षाणां च मूलदेवीवस्त्राविवेष्टग्रं
थयो मालामंत्रेसाकवचमंत्रेण वा कार्याः ग्रंथिसूत्र
वेष्टनसंख्याय च्छह्मवेति रव्यपवित्राणि विधाय पवि
त्राणि पर्णादिनाम्बुवदिने साधकः कृतनित्यक्रियाराशौ सं
मणिकैः सार्द्धं पवित्रकाणि पूजास्थानमानीय पवित्रस्थाने
न्यसि इत्यादिना वक्तरसंपुटनवेष्टितेन वयानि च कुंकुम
क्वाचित्स्यतां तस्मिन्नंतरे पवित्राणि गोरोचनाकुंकुमे रक्त
चंदनकस्तूरीकर्पूरगंधैर्लिप्तानि तानि तामेविकार्ये ग्रंथि

वि॰
रा॰
२२५

331

स्थानेषु विविचित्रानि संस्थाप्य कार्याणि समसूत्ररचितपविद्या
णिचेतेषां नमः स्तेषु गं कालाय नमः गं चंद्रमसे नमः गं वह्न
ये नमः गं नागाय नमः गं ब्रह्मणे नमः गं रवये नमः गं रु
द्रेव नमः गं सदाशिवाय नमः गं सर्वदेवेभ्यो नमः इति प्रति
सूत्रमेकां देवतां संपूज्य पीठेशमंत्रेणारभ्य मध्यमहन्मंत्रेणा(
भ्युस्थास्त्रमंत्रेणावरुण्य पवित्रेषु मूलविद्यया पावकेंगैः सं
म्पूज्य षोडशनित्या स्तुत्य पूजयित्वा तेभ्यस्त गंधक्षमानि ति।
लिषयेच वस्त्राणि सर्वौषधि प्रसूनिः क्षिपेत् रत्नानि वहीर
कपुत्रकाफलनीलनीलपद्मरागमरकताख्यानि शर्कय
कृष्णहरिद्रादारुहरिद्राश्रीखंडालोधमुस्ताशीरप्रियंगुसरानटा
नांसीशिलीरागाः सर्वौषधयः नैतानववस्त्रगेनाबार
पविन्नापि वा सत्त्रेन विधाय पेरगुः साधकः कृतनित्यक्रियः
समर्पिताभिः सार्द्धं पूजास्थानेषु विरचय पूजामण्डपं वितानादि
भिरलंकृत्य पूजाविधिना हृदि विनानात्पूजाविधिरपर्यंत
शनयपनाताख्ये महापवित्रमालेवपिन्नात्यासनपूजादि
न्यासजातेन विधाय पागवत्के भस्थापने विधाय पावंस्थापना(
यात्मपूजां तेन पीठपूजां विधाय पंचायतनीदेवेभ्यो घतनदे
वताः संपूज्य पवित्रैः संभाव्य तस्मिंके भेदेवीमावाह्य सर्वोप
चारैरभ्यर्च्य नित्यपूजाक्रमेण वरापमहेन्द्रपवित्रैः संभाव्य
नैवेद्यगद्रवनेनैमितिकं चक्रन्वाग्रुरूं संतोष्य तस्मैपवित्रं स
मर्प्य स्वर्णादि दक्षिणां तिकृत्वा गृहपवित्रार्पणो विधाय पगुरवे तत्वाधा
स्वयमपि पवित्रधारणं कृत्वा दमनपूजावत्कुंकसामपि का
न्याविद्रदानादिभिर्भोजनं संतापूलदक्षिणादानादिभिस्तुष्टि
तोषयेत्पश्चात् नैमित्तिकवनं विधाय देवीं विसर्ज्य वास्त्रणादीनों
जनभूरिदक्षिणादिभिस्तर्पयेत् ॥

षदेनावल्कलेन मशकसूत्रेण लवणे गलापामशयं ग्रंथि।
त्रकाानि पवित्राणि त्रीणि कृत्वा प्रागवकं मध्यापनादिस्तवे
केनानिवेद्य समस्तशेषं समापयेत् इति पवित्रारोपण
विधिः कालीमतेन दक्षिणामूर्तिसंहितायां आषाढ उत
मो मासः श्रावणो मध्यमः प्रिये हीनो भाद्रपदो मासः पवि
त्रारोपणे नरैः प्रथमे शुक्लपक्षे तु नंदाभैसितेनतरः
चतुर्दश्यष्टमी पूर्णमासीतिथिषु वै पवित्रदिते तेश्वाने
शुक्लभाद्रपदे मासि पूर्णिमायां केनकोद्रवैः प्रसूनैर्वर्द्धयेदेवीं
गंधपुष्पोपहारकैः प्रभाते भाद्रमासि पूर्णिमायां केनक
पुष्पैः माघिवासरविशेषपूजनं कुर्यादिमनः तथा श्राश्व
युजे विशेषस्तद्दर्शांत प्रतिपत्तिथिः आरभ्य पूजयेद्देवीं गं
धपुष्पोपहारकैः होमे शतादि तु हुत्वा पूर्णायां षट्शता
धिकं सहस्रेण जुहुयात् मंत्रं जपं चैव समाचरेत् कन्यकाधा
समाचाय देवीं संपूज्य भक्तितः हस्ताभूषणवस्त्रादि द
क्षिणां च समर्पयेत् एवमेकादि तु हुत्वा पूर्णांते पूजयेत्
प्रिये तेन तिथा भवेत्सिद्धस्तपतिर्कृते च काणीति प्रथाश्व
युजे मासि शुक्लपक्षे प्रतिपदमारभ्य पूर्णिमापर्यंतं पंचदश
तिथिषु प्रत्यहं नित्यपूजानंतरं नैमित्तिकं तेन वक्रमंस
पूज्य प्रतिपत्तिथिमारभ्यैकादि वृद्ध्या प्रतिपदादिषु शतादि
नो यावद्विशतं ततो यावच्चतुःशतामित्यादिनपहोमो
विधाय पूर्णिमायां षोडशशतानि जपित्वा षोडशशतानि
होमं कुर्यात् प्रतिपदादितिथिषु एकादिवृद्ध्या पूर्णायां
षोडश कन्या यथा भवति तथा कन्यापूजनं च कुर्यात् न
नः प्रत्यहं मानकन्यकालिमंत्रणं कन्यापूजाजपरोमाने

वि
सी
२१९
332

नंसुस्नातांसमलंकृतांपूजास्थानेमहासनेसमुपवेशयन्
स्यांमातृकाविधानादेवीमावाह्यसंपूज्यवस्त्रालंकरणाभो
गनैवेद्यदक्षिणादानादिभिःपरितोष्यप्रणम्यविसर्जयेत्
एवंवटुकन्यापूजनेपिप्रथमेकंपूजनंकुर्यात् प्रतिदिनेवमा
सिप्रतिपत्तिथिमारभ्यनवम्यांतानवरात्रेविशेषपू
जांकन्यापकादिवृद्ध्याजपादिकेचविधायकुमारीपूजनंवै
कादिवृद्ध्याकुर्यात् तत्रनवरात्रेपूजनेविशेषःप्रतिपद्येक
वर्षाःद्वितीयायांद्विवर्षा एवंनवम्यांनववर्षाकन्यापूज्या
तत्रापिप्रतिपद्येकुमारीपूर्वदिनपूजितासुनवम्यांएकवर्षादि
नववर्षांतानवकुमार्योयथाभवंतितथापूजयेत् तासांना
मानितुःप्रतिपदिशुद्धाःद्वितीयायांबाला तृतीयायांललिता
चतुर्थ्यांमालिनी पंचम्यांवसुंधरा षष्ठ्यांसरस्वती सप्तम्यांर
मा अष्टम्यांगौरी नवम्यांदुर्गा मंत्रास्तु ऐंह्रींश्रींशुद्धायैनमः
ऐंबालायैनमः २ ऐंललितायैनमः ३ इत्यादिनाममंत्रैःपूजये
त् अत्रएकवर्षात्मिकाकन्यापूजार्थंतोविवर्जयेत् गंधपुष्प
फलादीनांप्रीतिस्तस्यानविद्यते द्विवर्षकन्यामारभ्यदशव
र्षांतकन्यकाःपूजयेत्कुमारीगणानस्मात्साधकसत्तमः इति
स्कंदपुराणवचनात् द्विवर्षकन्यामारभ्यदशवर्षांतकन्य
काःपूजयेत् अथवा मदयौवनसंपन्नायथोक्तलक्षणाःसर्वे
सिनोनवरात्रेपूजयेत् तासांनामानितु हृल्लेखागगनार
क्तामहोच्छुष्माकरालिका इच्छाज्ञानाक्रियाद्दुर्गाचेति अथासां
मंत्राःतुनामानहृल्लेखायैनमः इत्यादयःअत्रपूज्याकुमारी
णांलक्षणानि तत्रप्रथमंपद्मानोक्तलक्षणानि श्रीकुलार्णवे
प्रोक्तानिसप्तदशागौतमेरूपाञ्चणावर्जिता ॥

पकवेशासमुद्रनोक्तंसम्यक्प्रकाशयेत् अथाशुभस्त्रीणा
मीलक्षणानि तत्रैव हीनाधिकांगीकृष्णावविशालकुल
संभवा अथिस्फुटितनखीरूक्षगौरवकृष्णपाणिका नाम
धाकेकरांकाणीकृष्णनेत्राननलोमशा समजंघाद्दीर्घणीक
योहासीगर्भसयुक्ता अथफलविशेषसूक्ष्मकुमारीविशे
षः तत्रस्कंदे उद्दालसीसवकाश्यसुजनपार्थेन्द्रपवेशना
ताभार्थ्यैवेश्यवेशास्त्रीणामस्तनाथ्यैवेश्यवेशाना दारुणोवाप्यजे
नीनांप्रजनयेद्विपिनानरः अथप्रशस्तवासिनीलक्षणानि
श्रीकुलाणीव स्वरूपानरुणीशीलानुकूला सुदिनासुवि
शेकाहीनामकिंवकाशगूढाशास्त्रोपयोगिनी अल्पबाध
शीलावासिनास्याप्रियवादिनीः गुरुदैवतभक्ताशुचि
नाकौलिकाप्रिया विसत्त्वाविशेषतादेवताराधनोत्क
का मंत्रतंत्रसमासक्तासमयाचारपालिका मनोहरास
दाचारशालिरेखासलक्षणा अथाप्रशस्तवासिनीलक्ष
णानि तत्रैव दुष्टोग्रहस्कंधशास्त्रज्ञाकुत्सिताकुलदूषिता
दुराचारपराधीनाभावहीनादुराला सा निद्रासक्तानिंद
मैपाहीनांगीव्याधिपीडिता दुर्गंधादुःखितामूर्खाप्रकृष्टाला
नारहस्यभित् कृतकांकुत्सितालापानिर्लज्जाकलहप्रि
या रविरूपोन्मार्गगाक्रूरापवंधाविहीनानना रहःशीलंसंत्य
कोवशाक्रियायोगेविवर्जयेत् इयंनवरात्रपूजावैशादिका
ख्यानोनातथाहादशमासोसप्तवैशाखकाश्विनयोर्मास
चतुष्येचैत्राश्विनमासयोर्वाश्विनेवाशुक्लप्रतिपद्घ्या
विभवविस्तरेकार्या तत्रापिनवरात्रकरणाशक्तौतृती।
पादिनवम्यंतसमरात्रंपंचम्यादिपंचरात्रंसप्तम्यादिद्वि।

वि
सं
२१८
333

गांगेवोक्तनिधिक्रमारोहनादिभिर्नवरात्रोत्सवं कुर्य्यात्
एवंमन्यपि नैमित्तिकपूजाविशेषा वहवः सन्ति तेष्वशक्तेन
शास्त्रेनप्रश्नमानस्याः प्रीतये राजे कार्तिकमासि पूर्णिमायां कु
मेन समर्च्चयेत् राशौ प्रदीपके होमं कुर्य्यात् तस्मै पितृभ्यः दे
व्यग्रे स्थापयेद्दीपान् विधिपाठोऽशक्तमात् शक्तो नामकम
केन स्थापयेत् तदग्रतः ग्रथवा भोजनेन मध्ये मेकेन समभितो
नत्र कृत्वा निवेदयेन्मूलविधिया समस्तनके ग्रथ मध्ये तत्र
कार्तिकमासि पूर्णिमायां कुसने देवीं संपूज्य राजोऽकुं स्थापि
लादेशाग्रे स्थापनेकृत्वापि ष्टमये होन पूरिते कर्पूरवर्ति
दीपितेः प्रदीपमेनिम्नहोमं कुर्वेशेवन्वासां गायेत्सावरणा
ये देव्यै दीपमानं च कुर्य्यात् तत्र समभूतले सिंहरादिना
विधिवेश्रीचक्रं विरच्य तत्र देवीमावाह्य संपूज्य मध्ये विन्दुच
क्रे घृताद्यशालीपान शर्करा पायस मिश्रयव गोधूमादि पिष्टरचितं
कर्पूरगर्भवर्तिकान्वितं पूरिता न्यन्नजितान्मूलविधया मूल
देव्यग्रे स्थापयित्वा तस्मान्निमादि श्रीचक्रं संपूज्य मस्य देवता
भ्यस्तत्तन्मूलमस्यानेन तन्मेशस्य तद्ग्रपकमेकं स्थापयित्वो
त्सवेन एताव कुरणाशक्तो पकस्मिन्नगुणादि पात्रेन यथो नि
चक्रमष्टदलं कमलं वा कृत्वा मादि नानि मायत सिम्य थात्रा
पानव दीपान्मध्ये ग्रृह्यानि ष्टदेले ष्ठवास्य स्थाप्यदेवी मध्य
श्री तस्य समर्च्य यथेदित्यर्थः मार्गशीर्षवपूर्णिमायां तारिके
लो तु वरष्ठक निवेद्या भ्यर्च्चयेन्मा घापि षष्ठ्यांपे पूर्णो विधिः
मार्गशीर्षमासि पूर्णिमायां कर्पूरस्रुक्तादिके लतलेरुं
स्थापने विधाय गंधपुष्पाद्यादिभिः संपूज्य माघापि पूर्णि
मिनारूपेर्नैवेद्यं च कुर्य्यात् तथा ॥

पुष्यमासि च पूर्णायां तिलाः शुद्धैस्तुषैः सरैः पूजयेद्व्यञ्जनैवे
द्यैः सिताप्यपायसादिभिः सदा तत्र माघमासि पूर्णिमायां शुक्ले
कुसुमैर्वा तिलैर्देवीं साधरणां संपूज्य प्राक्कुराद्यपायसपादि
नैवेद्यं च निवेदयेत् फाल्गुने मासि पूर्णायां पंकजैः सर्वा
राजनैः चूतसौगंधिमधुकैः पूजयेद्देवीं सितानये तत्र फा।
ल्गुने मासि पूर्णायां पंकजैः सुवर्णारजतपुष्पैः कल्हारैर्म
धूकपुष्पैः सुदेवीं संपूजयेत् विभवात्पुनर्दर्शपूगा।
दिषु समस्तं च कुर्याद्दैशाषिकं पुण्यमाप्नोति मोक्षमेतेषयो
तिः अथ कालीमते पूर्णाभिषेकविधौ तत्रागमलक्षणादिम
यवेदिकादिकं च कुर्यात् अत्र विशेषस्तु समविंशतिहस्त
परिमितं भूमिं परिपाप्य पादाष्टादशहस्तं ज्ञानिमध्येन वहस्तप
रिमितां वेदीं विधाय वर्णाश्रीचक्रे निर्माय कलशस्थापना
दिकं सर्वं प्रागवद्विधाय गुरुः प्रातः कृतस्नानः सन्ध्यासंतक
र्म विधाय महाशक्तिन्यासं कुर्यात् तत्र प्रथमं जगदम्बा।
कारं तिरोधानं वध्यात्वाहूहृदयायेन नमः इति स्वासनायः इत्य
र्वीसे पूज्यस्वासने वामहस्तेन स्पृशन् भुवनेश्वरीबीजं स
मव्यारं जपित्वा ४ ॐ जयायै नमः ॐ विजयायै नमः ॐ जय
न्यै नमः ४ ॐ अजितायै नमः ४ ॐ अपराजितायै नमः ४
ॐ संगमायै नमः ४ ॐ [illegible]मायै नमः ॐ रम्भायै नमः इति
स्वासने समशक्तीः संपूजयेत् मूलेन प्राणायामत्रयं कृ
त्वा ॐ अस्य श्रीमहाशक्तिन्यासस्य परशिव ऋषिः अतिज
गती छंदः श्रीपराशक्तिर्देवता ऐं बीजं श्रीं शक्तिः सौः कील
कं श्रीविद्यांगत्वेन महाशक्तिन्यासे विनियोगः इति दिग्बं
मातारयपस्यकरषडंगन्यासं कुर्यात् तत्र योनौ ॐ ऐं ह्रीं।

श्रींनमः नाभौ ४ ह्रांह्रींह्रूंनमः करानयोः ॐ क्लांक्लींक्लूंन
मः हृदये ४ ब्लांब्लींब्लूंनमः ललाटे ४ स्रांस्रींस्रूंनमः कर्ण
योः ४ ह्रांह्रींह्रूंनमः ध्वमूले ४ ह्रांह्रींह्रूंनमः चिबुकाग्रे ४ सौः
श्रींह्रींनमः ब्रह्मरंध्रे ४ ऐंक्लींसौः ग्रंनमः इति विमर्श प्रका
शादित्तकाशंतानां सर्वेषां वर्णानां मूलभूतमकारं सर्वं स्व
रूपस्य समष्टिवत्सल्वरूपेणाश्रितं विभावयन् तन्मयान्नव
वर्णान्वरमानेण भुस्थाने भुविन्यसेत् तत्र तालुके ४ ऐंईसौः
ग्रंनमः नासाग्रे ४ ईंनमः पश्चिमलिंगे सौवर्णा मूलधारगत
योनिलिंगयोः ४ ईंनमः गुदे ईंनमः पृष्ठे ॐनमः कटिसंधौ
ॐ हं हृषरंगांते ॐ ११ संनमः पृष्ठमध्ये ॐ ११ ह्लूंनमः लिंगे
कांथ्याने ह्लूंनमः सर्वांगे ॐ ११ येनमः भुवनविरूपारेगत
चिरविद्यार्थान्याश्यामभावनया सर्वांगे ॐ पंर इति विमर्श ॥
योनिरिशब्दात शक्तिरेषा ब्रह्माण्डभविनी लेपविनीलय
सर्वेरेहेरे लोविंश इति स्मृतः । हूं समति । सहस्वभुनाशीभे
भुपंद जरेण्याद्य मानामहाशक्तिः कामिनीनां स्तनक्रमेना
शेचक्रगानरमंकेयानिमार्गेनियोजयेत् पृथ्वीभूतेभगभुवं
मासपत्रादिभ्रमात् पंकारोपि स्वयं यानि नाद्यकार्णो
विचारणा यस्यं चाप्यदेवशीघ्रेलोकं सचराचरं इत्यतस्मो
कस्मभुदायस्यार्थं चिंतयन् महाकामकलायां ब्रह्म
रंध्रस्थायां तत्पं भावयित्वा ब्रह्मरंध्रे ॐ ११ ग्रंनमः ना
दमध्ये ॐ ११ गंनमः नादांते ॐ ११ ग्रंनमः कंठे
ॐ ११ ग्रंः नमः हृदि ॐ ११ कंनमः पदेमस्तके
षंप नंचयोः ॐ ११ ॐ गंनमः स्तनयोः चंनमः नाभि
कांते ॐ नमः स्तनायो चंनमः ॥

वामऊरौ छंनमः दक्षिणाऊरौ तंनमः ऊरुमूलाग्रे फंनमः
दंनयोस्तयोः जंनमः जिह्वाग्रे दंनमः मुखे रंनमः कर्णयोः
ङंनमः भ्रूस्थिमध्ये ढंनमः चिबुके णंनमः नाभौ तंनमः
ललाटे थंनमः कर्णरन्ध्रयोः दंनमः कपोलयोः धंनमः
नयनयोः नंनमः श्वेतसहस्रदलकमले पंनमः हृदये
फंनमः स्कन्धयोः बंनमः भ्रूमध्ये भंनमः हृदुमूले यंनमः
मः लिङ्गगुदयोर्मध्ये रंनमः जिह्वापाले लंनमः सर्वाङ्गेः
वंनमः वामादिदक्षिणाशिरः पर्यन्तं आपादतलवेष्टने
शंनमः नालमूले षंनमः सर्वाङ्गे संनमः अलरंध्रे हं
नमः हस्तपादयोः सर्वाङ्गलीषु ळंनमः प्राणकमूलो
पारस्थितक्षंबिन्दुमाद्योऽं ३ ३ इतिविन्यस्य ओं ३ ३ ३ समा
समासकामुख्यरक्तानां क्षं इतिबीजं समुन्मायवत्मनाम
हृचक्रभेदक्रमणाब्रह्मरंध्रे नीत्वातद्ब्रह्मकलसहस्रदल
कमलेकमलेकर्णिकामध्यस्थितपरमात्मनिशिवे
लीनांविभाव्य ओं ३ ३ ३ रक्तरक्तसूलिनिश्चेलोकानंद
दायिनिरक्तमांसप्रियेस्वाहा रक्तरक्तमहादेविब्रह्मदीप
मिदंवपुः ऐंह्रींश्रींहूंसफेंश्रींह्रींऐं समर्पितेनमदिरानंद
संदरिसमस्तसुरासुरवंदिते भुजंगभूषणमालालंक
नवरत्नकमलेविकटदंतबन्धादापानेवारिणीमदीय
शरीरंरक्त २ परमेश्वरीहूंफट्स्वाहा ओंभूः स्वाहा ओंभुवः
स्वाहा ओंस्वः स्वाहा ओंभूर्भुवःस्वःस्वाहा नरांत्रमालाभू
रत्नभूषितेमहाकालिनिमहाप्रलयादिनिमहाघनांक
रदनकारिणिमहाभोगप्रदेब्रह्मदीपशरीरंवमुमयंकु
रु २ उंजनाह्वन २ ब्रह्ममहीपालनामनवय २ परवक्षंभन

वि
सी
३१८

य२ जयंकरिगगनगामिनित्रैलोक्यस्वामिनियमलवर
यूंभमलवरयूंवभमलवयूंशमलवरयूंश्रीभैरविप्र
सादयस्वाहा ॐलोगनाकुलसर्वमहीपंत्रिपुरेश्वरी देवी
रत्नदिव्यांगिदिव्यात्माभोगदायिनी रत्नरत्नमहादेविश
रपरमेश्वरि मदंयमदिरानंदप्राप्यारत्नलमलवरंस्या
न्मरत्नाकुलाचित्रिपुराख्यामहादेवीभुक्तिमुक्तिफलप्रदा
नरोः सहशांवस्तुनदेवः प्राकरोयमः नवकोट्यायरे
योगेनविद्यात्रैपुरीसमाः नवशांतेः परंस्थानेनचत्वातेःप
रंसत्वं नवशक्तिसमोन्यासोनविद्यात्रैपुरीसमादर्शनेषु
समस्तेषुपात्रेषुविशेषतः दिव्यरूपामहादेवीसर्वत्र
परमेश्वरी इतिमंत्रविद्यायोर्महिमानंस्तत्वाचीठपीठाधी
श्वरागगननायिकाभुवनमिलिभुवनगोकुलनिवासिनी।
जयतिकुलशक्तिमहीनलपातालनिवासिनी कुलको।
लविभेदिनीसकलजननमनस्थानंदकारिणीकरोन्मम
विनितकांयंभैरवीशतनेमेकपुनातुपरमेश्वरि मदन
मेखलालेविनीसप्तकोटिसहस्राणांमंत्राणांपरमेश्वरी
इतिमंत्रकृत्नायिका ॥ नमोभगवतित्रिकोणेत्रिपावर्ते
महालिंगालकृतत्रैलोक्योत्पत्तिस्थितिप्रलयकारिणीस।
कलह्रींकंदर्पानंददायिनिसहह्रींब्रह्मदशाय्रेरवेसहह्रीं
न्मत्रुयेणापाशांकुशालंकृतनवदवदवाग्वादिनिश्रीमूर्तम
रीपालनाम्यमहृदयंवरदाशिवहस्तेसमस्तजनानंद
कारिणिक्लींक्लौंकाममराजवीजांप्यद्रांद्रींक्लींब्लूंसः
तोमय १ तोभिणारहसौः हसः हसौः मध्यमध्य
प्रदायिनीचतुर्थंजेचिने ॥

भैरवेनासनोच्चारिणीमहाकपालमालालंकृतेनेवं ईशोत्व
रेत्रिपुरेभुक्तिमुक्तिफलप्रदे ॐ ऐं ॐ नमः सिहंद्र ॥५॥ ब
लिमादिविलोमेन नमस्कारांते ॥५॥ हंसिमः नम्रो ऐं ॐ सर्व
बीजमानः श्रीसमाधिनिममनोरथ्यंदेहि । स्वाहा एवं
जपित्वा ऐं ई सौः श्रीमेघराजाय नमः इति त्रिपुरभैरव्याम्
जं विधाय त्रिपुरायमहानामन्त्राचयो दश महाविद्याः ॥
नयेत् ॐ ऐं स्हौ सह्लह्रीं सह्रौः ऐं सह्ह्रीं सहक्लं काम
त्रिपुरायै नमः ॐ ऐं ह्रीं क्लीं सौः त्रिपुरभैरव्यै नमः ॐ ३ ऐं
ह्रीं नमः वाक्त्रिपुरायै नमः ४ ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः महालक्ष्म्यै
त्रिपुरायै नमः ॐ ऐं ऐं क्लीं मोहिन्यै त्रिपुरायै नमः ॐ ऐं क्लीं
स्त्रीं धामश्री त्रिपुरायै नमः ॐ ३ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं सौः भैरव
लाभिन्यै त्रिपुरायै नमः ॐ ऐं स्हीं हंस्रीं हं सहस्यै त्रिपुराय
नमः ऐं ऐं ऐं सौः कौलिकायै त्रिपुरा ऐं ऐं सौः वागीश्वर्यै
त्रि० ऐं ऐं सौः नानुमध्यमायै त्रि ऐं ऐं सौः कपालीं करवासि
न्यै त्रिपुरायै ः ह्रः ह्रः ह्रः यथाशक्ति जपित्वा रक्तपुष्पैः श्री
वासि ऐं ई सौः आत्मदेहाय नमः इति ॐ धात्वा नेशमनया
सहस्रप्रपदीपानि वयतास्मिन् त्रिपुरे देहे ऐं ई सौः इति व
लिताद्दौ भकरीमहाकामकलां ध्यायेत् ततः सोकशान
केत्यात्संधाने नपठेत् तत्रं शाक्तिरूद्रमयं देहं मदीयांदे
पुरेरूरु देहि मे देवदेवेशि सममभीप्सितं मस्तकं मगलं
देवी ललाटं कुलसुंदरी नेत्रयुगं महाकाली कर्णौ रक्तन
त्रेत्री कपाली कर्णौ गर्भेन कपोलौ कमलावती दन्ता
ॐ रत्नी कपाली कर्णौ गर्भेन कपोलौ कमलावती भ्रूमध्यं करदेशं व
नरत्नत्वां गणचित्रुके मेरुवासिनी कंठाल कंलाल वाम
रेतन्मे भुवनेश्वरी जिह्वां सरस्वती रसेनाल

वि
सं
१२०

636

नीस्थानमेकपिलास्कंधेस्कंधेमेकुलमालिनी कुक्षौवि
नायकीस्थानंजघानेदामलनहृये केदृष्येमहालक्ष्मी
हृदयेचगुह्यभैरवी ब्रह्माणीनाभिदेशेनस्थानंज्वाला
मीगुह्ये लिंगेलिंगप्रभाचैवभगिनीमेहस्तमणिले नारी
चक्रेमहायोगाशुद्धाहस्तिशोकरेवामहस्तमहामाया।
विद्यादक्षांगुलीषुच वैष्णवीवामपादेवस्थानंवक्रांगुष्ठ
लिना नखाग्रेतिरणपादांतेपकपालस्वरेश्वरी पादांगुली
षुकौबेरीरोमकूपेमहोद्भवाः मणिलीनस्थमूलेनवा।
राहीमेदमंडले जलंधरीजलस्थानेकामाक्षीकाममध्य
गा ब्रह्मानाभिलिंगांतेनासाग्रेहृसांपीठगा पृष्ठदेशेज।
यादेवीग्रामिसंधिषुचर्चिकाः चर्मधारीनवापानस्थान
निर्ममहायशाः रक्तमध्येमनोनेचस्थानमेहिंसिनीश्रुवं
माहेश्वरीचकौमारीहृच्चैतस्थानंचागयोः वामदक्षिणयो
श्चैववीरालोकदिशांनिषु देवीरक्तनमेगात्रेमस्तकेकुल।
कामिनी पृथिव्यापस्तथातेजोवायुराकाशमेवच पंचभू
तेषुभूतेशीसहस्रनमेकुले राजेंद्रस्थानमेचैवदीपमनोवै
वमनोन्मनी मायादहानमेनित्यपंचमंथाभयशक्तया रक्षो
रानकुलेचैवश्मशानमध्यमहावने रक्तनेत्रामहादेवीकरोत
ममविनितं सममपासमनघरस्तेहिंद्योविद्याकुलागमे साध
कानांजगन्मान्याभुक्तिमुक्तिफलप्रदा प्राणाकरोतुमेसि।
द्धिवेलाकालविजयामचं चेटालीयामहाविद्यामेयच्छतु
मंगलं ममकोटिसहस्राणांमंत्राणांनायिकातथा सामेह
श्वरीदेवीसहायासिद्धिप्रदायक ब्रह्मांडाधिनाथंचस्थानमाज्ञो
शीदहमधिषु भद्रकालीतथाविद्यासामेस्थानाशिवामये त्रिकोणंचत्रियावंते [illegible]
कममय ब्रह्मकेस्थानमेनित्यंतस्थानेवज्रपिरणी ॥

भद्रकालीन याविद्यासा मे स्थाने शिवा मध्ये त्रिकोणं वाति
यावर्ते भैरवे चक्र समम मस्तके स्थाने मानिर्मतस्थाने व
ह्न रूपिणी पूर्वी क्रा भैरवी शाकि स्थाने मम न्मयोनिता
सा भवे नीत सर्वे मदिरानेदवि हूला ५ निवासे ऊरु मे
देह सा घ्नते दिव्ययोगिनी पसे हितं मराद देवि सिद्धयो
गिनि मे ऊले याकूणां वानना यायजेन्द्रणा भोग दायि
नी महायोगिनि देहे स्मिन्सर्व दानिल यं ऊरु ६ मा हेडीव
शिखं वा स्थाने योनि मध्ये गणेश्वरी प्रेनाशी नाम विख्याता क
रीन ऊ पाले मम शाकिनी पूर्व भागे च मम मसो रक्ष प्रयच्छ त
शाकिनी पश्चिम भागे पुदरिणि चापि रात्रसी वाम भागे म
हामाया करालं कृशलं मम सा सहा पशिरः स्थाने महाति
मत्तभैरवी याविशालाविशाला सौनि मेखला नाम लवाति नै
सा योगिनी महामाया स्थाने श्री मस्तके मम याकालकालि
नाकाली कालरात्रीन ७ स्थाने सा योगिनी महामायास्थान
श्री मस्तके मम या निशाचर राजस्य पूजिता च निशाचरी
सा योगिनी ८ याचाहं केशिका नामा मस्तके श्री महाभय
सा या ९ यावीरैत समाख्याना वीराणां जयदायिनी सा यो
यामालिनी समाख्याता नामा श्री विश्वमालिनी सा योगिनी म
हामायापापानश्री मस्तके मम १० याकंकालकराली गी
वंडकंकालऊ डंला सा योगि ११ पचंगवरूपा ली विरूपा
विश्वरूपिणी सा यो १२ खट्वांगी कस्याने याच रौद्री रूद्रेशा
शनिनाः सायो १३ कालि योगिनी प्रसिद्धा च यालो केशूयने
कलो सायो १४ प्रेताली कस्याने या च फेत्कारी कटवालिना
सायो १५ धूम्राली या समाख्याता श्रालि सियोगिनी ममी १२

वि
णे
३२१

साघो २५ घोररूपामहादेवीकथ्यतेयाकुलागमे साघो
२६ विश्वरूपाविशेषेणकरोतिचजगत्रये साघो २७ भ
यंकरीसमादिष्टायावोक्ताचेकुलागमे साघो २८ कपा
लमालिकायोक्तायादेवीधुरन्धारिणी साघो २९ भीष
णाभैरवीनामयादेवीभीमविक्रमा साघो ३० न्यग्रोध
वासिनीयाचकथ्यतेचसुरार्चिता साघो ३१ भैरवीभी
षणीयाचभैरवाष्टकवेदिना साघो ३२ प्रोच्यतेदीर्घवे
वोष्ट्रीमहामायामहाबला सघो ३३ खट्वांगीयामहा
शक्तिः संसारार्णवतारिणी साघो ३४ यासमस्तेषु
मंत्रेषुप्रोच्यतेमंत्रवादिनी साघो ३५ कालस्त्रीकथ्यते
याचयुगांतेपरमेश्वरी सा ३६ याह्रिणीतिसमाख्या
तासरासुरमहोरगैः सा ३७ चक्रिणीगद्यतेयाचप
कपालाचिलोचना सा ३८ याविश्वबाहुकादेवीविश्वने
त्राग्निपाससहा सा ३९ दर्शनेशुभमंगलविदितापरमे
श्वरी सा ४० केटकोष्ठेरनाथ्याघ्र्घशास्त्रयाकेटकीस्मृता:
सा ४१ कीलकीकथ्यतेयाचसमहस्तामहाबला सा ४२
सेनामयामहादेवीमहामारीतिकथ्यते सा ४३ यमहन्ती
तिविख्यातायासुरासुरपूजिता सा ४४ करालिनीतिया
देवीमहाविद्यामहाबला सा ४५ ललितावामहाराज्ञी
सर्वचक्रेकनायिका सा ४६ नासाग्रेकौलिकीस्थानम
रनस्थानयामेव ध्यामनेचकपोलेचगालकेवाम
हारिणी सा ४७ डाकिनीहाकिनीचैवलाकिनीमो
हिनीतथा रौद्रकर्मामहाचंडासुमरीचविनाममातिः ४८
ताराबकुलमालाचकाकदृष्टिरयोमुखी । ४ ॥

कपालकुंडलीदेवीकपालीकुलगामिनी ॥१८॥ देवीमदालसे
गात्रंमम सर्वकुलमालिनी भूमिरापवलयानेनोवायुराका
शमेवच ॥१९॥ पंचभूतेषुभूतेशीसदारक्षतुमेकुले गात्रंदक्ष
तमेवैरोचनीचैवप्रभावती ॥२०॥ मायामददासेनेसंधनं।
यानंचसामया रक्षेत्समकुलेचैवशत्रुमध्येमहावने ॥२१॥
रक्षेनेत्रंमहादेवीकरोतुममसंपत्तिनि समयासमयेरक्षे
दिशंविद्याकुलागमे ॥२२॥ साधकानांगमायाभुक्तिमुक्ति
फलप्रदा। हिनदेवीजनदेवीप्रोक्ताकेदलीललिताखिला गा
यत्रीवांविकानारायावैनीकमलप्रभा मालिनीमदनोन्म
दामेदारीमदनातुरा ॥२३॥ भीषणाभीषणीनामयेनासिद्धावि
भीषणा स्वपात्स्थानयानिशकोतिहृदिलयागुलिः संध्या
प्रतीरतिः सोनिद्येतिशेषविपद्ध्याने सरनाधेतिविख्यातमन
गेरनरदेवता ग्रामदेवीसपिशाचीपीठपीठस्थरीविवुडंका
वीरोनमेदाचैवगंगेनियमुनोद्धते ॥२४॥ गोदावरीमहाकु
एपाशोद्धतेवाग्रसंपती त्रैलोक्यपिमहादेवीसखीनाम्नोर्ध
प्रकाशिना सादेवीरूपदेतस्थानश्रीहृदयेमम सर्वणो
शरिवनीप्रोक्ताविद्यामायाप्रोद्धतेकिल निर्मूलिनीभुजंगा।
नोमाकरोतुसर्वमम कुरुकुलेतिविख्यातापातिराजस्थ
खोद्भवा याविद्यासामहारूपाजिह्वाग्रस्थानमेसदा गेंका
रिणीतिविख्यातादेहस्थानंसदामम विद्यापहारिणीनं
मकलिरूपविहारिणी मेरुगस्थानमेकंठेतोरलस्थान
मस्तके नयास्वलवलरेखापिमूलेस्थानंसदामम नागा।
लीविषनाशायवावागसिद्धिकरोतुमे सर्वसिद्धिकरीगवे।
याभुक्तिमुक्तिफलप्रदा ग्रंहबलाग्रहंविसरहंदेवामरे

वि
रा
१२२

338

श्वरः सर्वभूतनिवासोऽहं लोके श्रीशक्तिश्चिंतकः शक्तिन्या
सेन पूतेन तु शरीरेण स्वरस्वराः पदन्यासेन मात्रेण प्राशं
कुर्वन्नेमसदा यक्तिविद्यागिनीरूपैर्लोके वाभिवाभि
शंकरः तत्सर्वं तिष्ठते देहे शक्तिन्यासेन पासिते कामिनी
रूपेन वा पियात्मा सभक्तिनिर्मिते नादेवी ह्रिदिरूपस्या
संसारे विष्णुरोविडः नमोऽस्तु ते जगन्माते नमोऽस्तु भुवनेश्व
री नमो भगवते देवि महेश्वरि ब्रह्मणागोपिना सर्वा निर्व
णा भैरवी शिवा संध्रमा विजया हंसा शुभा सानलदेवमा
यहेणो चूडकन्या वनस्था वा काशगामिनी भूचरी वरि
नाकेभी सर्वांगमानवासिनी चतुःषष्ट्या प्रयादेवी योगि
नो येन चिंतिताः प्रायारेलोपमानास्तु सयोगी योगविद्
वेन ललाटमंडलस्थानं विरजास्याणमस्तके पकाशींद
ले णस्कंध वामे वैवर्णलोचना जयंती स्यान्मज्जरोकसं
के दर्पकुंडली मालिनी लिंगमध्ये वहृदि स्यात्समाधि
नी ग्रीविकापृष्ठवंशे च पार्श्वयोः स्यान्महिनी हिंगाजांगी
करांग्रे च नागेशी नलसंपिंडु पाचीव क्रौंचने वायां स्यात्।
पादतले महीं भ्रमताशांविनीरंभे लोचने च विलासिनी क
लिरोमल निद्रां च रसे रदनरक्तिनी लांगलीजंगलीरसेद
स्पिनीवास्यिसंपिंडु मजिनीदहमजानुशुके शुकेषवीतंपा
लवेरतनवनालोमम गोगप्रणाशिनी रुदुवाकुलेन शांति
सदैवममविग्रहे पादापादतले स्यात्पथिरतनपंक्षिनी
वाराग्रिरानसर्वांपाभयादतनभैरवी डंष्ट्रानाहष्टिवं
नमहाकेशानवेधिनी वापरेनाम यावियामामकरातमंगा
ले मंकरीचरकर्णी वरनमंनीचरावणी पुष्पंगाकीर्ति वि

वेदकाज्ञानदाविद्याकौमारीवरणावली विघ्नराजेस्तता
नामतनूहासेनानरूपिणी मूलाकारास्थिताहंसीयानकौ
दलनोहता दर्शनामंत्रविद्यास्तुतिष्ठेतममस्तके शुभा
सेवाग्रतःस्यात्नलोहितास्यानदक्षिणे वामेंगेरतिकाते
वपश्चिमेस्यात्नहृत्खला शिखायांशरिवनीरक्षेहृदेवक्ष
वनीशुभा कवचेकवचागौवनेत्रेनेत्रेकृतेनास्तवातिष्ठ
तियोगिनीरूपासैलोकेसवशवरे योगिन्योयास्ततःसर्वे
देहकृर्वेतमेवषः प्रधाणोवनदादेयंभक्तानांनविशेष
तः शक्तिन्यासमिदंदेयंतदेयंयस्यकस्यचित् मनुष्याणां
महीलोकेविनिनार्थफलप्रदं यःकरोतिमहान्यासंबोढ
न्यासादिकंविभो सतीवन्याक्तिरूपोवैत्रैलोक्यान्सनतनमः
शक्तिन्यासंकृतेनीवेयःकश्चिच्छेदकोभवेत् कर्मणामनसा
वाचातस्यपातोभविष्यति ९५ इतिशक्तिन्यासः एवंमहाश
क्तिन्यासंस्वयंकृत्वाशिष्यस्यकारयेत्नान्यथांगकुर्यात् त
थ्यामूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वासामान्यार्घोदकेनस्वपु
रतस्थलरसंकृत्वा श्रींह्रींहंसः सोहंस्वाहा इत्यात्ममनुना
साधारंसकलशोदकमात्मपात्रंसंस्थाप्यस्वदेहशिष्यदे
हंशिष्यदेहेचश्रीचक्ररूपंविचिंत्यध्रुके ११ शिवशक्तिस मायाकलाविद्या
दाशिवेश्वरशुद्धविद्यारागकालनियतिविद्यापुरुषप्रकृ
ति: महंकारंश्रोत्रत्वक्नेत्रजिह्वाघ्राणमनोहिवाकाणिपा
दपायूपस्थशब्दस्पर्शरूपरसगंधाकाशवाय्वग्निसलिल
भूमिनीवसर्वात्मनेषट्त्रिंशत्तत्वात्मकायश्रीमहात्रिपुर
सुंदरीयागपीठायनमः इतिपीठसमाप्तिवियपाहृदिष्ठ
यांजलिंप्रतिष्ठांगंधमासादिभिःभूषयित्वादेवींसंपुज्यां।

वि
दी
२२२
339

हृदि ध्यात्वावाहनादिमुद्राः प्रदर्श्य मनसोपचारान्सम
र्प्य ध्यानपूर्वकं हृदिसांगमित्यादिनाद्भिः संपूज्य संनद्धमू
लेन गंधादितांबूलांतानुपचारान्समर्प्य ततस्तत्त्वशु
शोधनं कुर्यात् यथा पंचे १ ग्रः भूमिजीवसर्वात्मने ग्रं
श्रों पेंऽहं देविसर्वविद्यक्रमेहृदैता याग्रसे भूर्नेमहताप रमे
स्तनेपराहंताम येवह्नौ जुहोमि शिवरूपतः मूलेद्यात्मत
त्त्वात्मने स्थूलदेहं शोधयामि स्वाहा इत्यात्मयागेनैरेणाकिं
चित्त्वीकृत्य क्लीं क्लें वा इत्यादि ११ शवशक्तिसदाशिवेश्वर
शुद्धविद्यापरागकालनियति विद्यापुरुषप्रकृत्यहंका
रश्रोत्रत्वक्नेत्रजिह्वाघ्राणमनोबुद्धिवाक्पाण्यात्मने कं १
क्लीं सरावं तत्त्वाहिषदाग्रे सवीरयत्नग्रे हि त्वंति महिषान्मे
भिः रूपानोसो सोदविदेवता सममेदमेहंयजमानाः स्वर्मी
श्रेनतिरंयतमेधमाने मोहांधकारपरिपंथिनि संविदग्नौ
कस्मिंश्चिदद्भुतमरीचिविकाशभूमौ विश्वंजुहोमि वसुधा
दिशिवावसाने मूलविद्यातत्त्वात्मने सूक्ष्मदेहं शोधयामि
स्वाहा इति पूर्ववत्किंचित्त्वीकृत्य सौः ग्रें १ पादुकापूषस्पर्श
रूपरसगंधशब्दपरमेशगाथाकाशवायुग्निसलिलात्मने ग्रें १ सौः
वामपादयमस्वितन्त्वीसमगुह्योदिवेदिवेवामम मत्स्यायावीः वा
ममाहि तपस्यादेवभूमे रयायियावामभाजः स्याम स्यन्नमा
नरः सर्वाभरवाः सांपिनायकाः तेत्रपाला योगिन्याममदेह
स्थवस्थिता मूलशिवतत्त्वात्मने कारणदेहं शोधयामि स्वाहा
इति पूर्ववत्किंचित्वीकृत्य पें क्लीं सौः ग्रें ११ भूमिजीवसर्वात्म
शिवशक्तिसदाशिवेश्वरशुद्धविद्यारागकालनियतिविद्यापु
रुषप्रकृत्यहंकारश्रोत्रत्वक्नेत्रजिह्वामनोबुद्धिवाक्पाणि
पादपायूपस्थ

शाहृस्यशीकाशवायग्निसलिलात्मनेग्रं ॥ पंक्तींसोः परमा
परमहंविदीमग्रात्माग्रैामनसास्ववास्वभमाावर्त्मनानिम
मतहृतीजहोमाहंमूलसर्वेननात्मनेस्थूलसूक्ष्माकारे
णमहाकारणादेहेशोधयामिस्वाहाइतिहृर्वेवाकिंविनेर्दे
हत्यपुरायारेग्रनादिवासनैपवनालिनेग्रात्माग्रमनस्के
ङेइल्प्यपिष्टनेविदग्निध्यानामूलहंमः विदग्निमणर्वं
यनमः इतिमनसासेहृत्यमनसैव पुंरंपनहोमिस्वाहा प
वेपापहृत्यग्रहृत्ये संकल्पविकल्पंपर्मेग्रपर्मचेतिहृता
ग्रात्मपावेदलेसंहृसमूलेहंसः इतः सर्वपापाणुद्विमनो
हृकारदेहपर्माधिकारेनानायन्त्वमसवुल्यवस्याहमन
सावावाकर्मणाहृत्साभ्यांपश्चामुदरेणाशिनायनत्स्तंतय
केयत्कृतेननत्सर्वंशक्रदेवमायेसमर्पितमस्वसाहा इतिम
वेसमर्थ्यपात्रमाधारेहृस्याप्यग्रापाणादिवस्लरेयगांविते
नेननतीपसींविष्णुकोटिप्रभांग्रशेषजगद्व्याप्तिस्थितिसं
हारकारिणीं ॐ इललिनीं देवी रूपोध्यानायपाशक्तिमूल
मतमालयासंजप्यानिवेधमायया ननन्नेविदहंशिवोहंश
क्तेनत्वविदहंशिवोहंशिवाननत्वेसखंडशिवोहंमनः परे
ष्टणामननेशहदेशिकवाग्यदेशाविनश्यदेहमत्स्यप
ष्टन्यविकल्पः श्रद्धयवोधविमर्शस्वभवः सन्नयशिवोस्मि
शिवोस्मिरत्युक्त्वा सपापप्रणम्यशिष्यस्यापिवातावीनत्रय
स्यानेहृतटत्रंयसंयोज्यसंशोध्यनथेवशोऽशापालीयाः स्व
णत्रयंविधायसंशोध्यश्रीपर्णादिपीठेसंस्थाप्यप्रधानक
लशेस्वयमुत्पाद्यसर्वविकलामपिकैरमात्कलशानुस्थाप्य
ग्रत्येकमभिषिंचेत्
ननत्सीवारणाएवंकंशवामिषिंचेत्

वि
सा
१२५

340

षुः ततोवक्ष्यमाणप्रयोगेऽत्र नेत्रीवकेसमुपवेश्यपराशास
दश्रीषोडशार्णाविद्याभेदषट्शांभवक्रमरणाविद्याश्राम्ना
यसमयार्पचासिंहासनषड्दर्शनपंचवर्पविकाराणां
चायतनविद्याश्रीविद्याहृदभेदादिदशमहाविद्याःशैव
वैष्णवगाणपतःसौरशाक्तविद्याशूरपाइकाविद्याबौद्ध
निम्नाविद्यामहाबौद्धकविद्यापूर्णाल्लापक्रमंसंपूर्णमुप
दिशेत् स्वक्रममप्युपदिशेत् शिष्यापिगोभूहिरण्यवस्त्र
गजाश्वमहिषीदासीदासगृहाद्ये श्रीगुरुं तोषयित्वा भूरि
दक्षिणादानादिभिः स्तुतिक्षमापिकान्तेतोषश्रीमह
हृतोविद्यापरे हृनिर्दानायक्रुपरोसहस्राज्ञाणाभोक्ष
नादक्षिणादानेस्तोषयित्वाश्रीगुरोरानयाभ्रगुग्रहादिकं
तायमतिकुर्यात् इतिकाली मतरीमापूर्णाभिषेकविधिः
इतिश्रीविद्यार्णवेपंचदशःश्वासः १५॥ अथकालीमतरी
त्यापुरश्चरणविधिः तत्रपुरश्चरणसंपन्नो मंत्रोहिफलदा
यकः किंहोमैःकिंजपैश्चैवकिंमंत्रन्यासविस्तरैः रहस्याने
हिमंत्राणां यदिनस्यात्पुरस्क्रियाः पुरस्क्रियाहिमंत्राणांप्र
धानंबीजमुच्यते वीर्यहीनोयथादेहीसर्वकर्मसुनक्षमः
पुरश्चरणहीनोपितथामंत्रःप्रकीर्तितः इतिवैशंपायने
पुरश्चरणस्यावश्यकत्वाभिधानानन्तरं तिस्रेतिविधिर्ही
नानाफलदेतिनकर्मणामितिविधिहीनानुष्ठाने निंदा
श्रवणाचदनुष्ठानविधिविवेचलिख्यते अथपुरश्च
रणशब्दार्थनिर्वचनंवायवीयसंहितायां सोपमंमलमंत्रस्य
पुरश्चरणमुच्यते पुरतश्चरणीयस्माद्धितिर्यागाव्यक
र्मणां पुरतोविनियोगस्यचरणाद्धानयोदिते ॥ ॥

विनियोगात्तत्तणमुक्तेमंत्रेनैवप्रकाशे धर्मार्थकाममो
क्षाणांसाधनमार्गेणयाजनं सिद्धमंत्रस्यसंशोक्तोविनियो
गोविनिर्मितः फलायमंत्रसेवावाराजसेवायथातथा
चरणान्स्वेमेवासौपुरश्चरणमुच्यतइति यमेनविनियो
गात्मकमेसामर्थ्यजनकक्रियापीहकाशुभिकमंत्रा
त्मशुद्धिहेतुक्रियावापुरश्चरणमितिमुक्तं अत्रकेचित्साधा
धनेनतयाविधयादेशेणकार्यविहाद्धेः सहननविधियतिजे
हसिद्धेः इतिदीक्षायंकरणेभिधायमध्येमध्येपितन्मक
रणोपजनानजपहोमानेवविधायमंत्रेसदेवतामभिष्टुतिभि
रोपनयध्यानहोमार्चनादिभिरिष्टप्रसद्वारेषुप्रपंचसार
कारैः श्रीशंकराचार्यचरणैरभिधानात् शारदातिलक
कृतापिसर्वत्रसूनाजपहोमानेधविधायप्रयोगाभिधाना
यानपान्सिद्धेनमेशेनाकृताचफलप्रदः अतश्चिनोद्देशका
मानस्नाचिनयमाचरे दितिश्लोकप्रकाशनेश्चवनात्वागत्र
यामकंपुरश्चरणंवदंति अन्येतुसंसारेदुःखमूपिष्टयदी
वैक्षेयस्यात्मनःपंचांगोपासनेनैवपुरश्चारीसत्वंवमे
त. पंचांगानिमहादेविजपहोमस्तर्पणं स्नाभिषेकश्चवि
प्राणाम्याराधनमपीष्यते इत्येवंदर्शनेनपुरश्चरणमु
च्यतइतिकल्पमूलावतारवचनात्संचांगवदंति वेसव
तेवे जपोहोमस्तर्पणंचसेकोब्राह्मणभोजनं पंचांगोपा
सनेनलोकेपुरश्चरणमुच्यते अपरेतुमूलमंत्रस्यदशांशो
देशांमंत्रजपादिकमितिकापिलवचनात्पंचांगानांदशा
शेनकर्तव्यसिद्धिसिद्धेनेतिवायवीयसंहितावचनात्स
रंगांवदंति इतिरेतजपहोमस्तर्पणंव स्नाभिषेकोपमर्द

नि
सिं
३२५

341

णं सूर्यार्घजलपानेच ग्रहणामेदेवपूजने ब्राह्मणानांभोज
नेचसर्वंदशांशतः दशांशोपासनेभक्त्याग्रहस्वरूपामुख्य
ते इतिनंदीतरवचनाद्दशांशोगेवदंति कविजपसमसं
ख्योहोमः होमसममार्जिनपर्णं कचित्तवांशिसामान्येव
शतांशेनापिकचित् होमपक्षेजपसंख्येयेतिपंचांगानेषु
तर्पणेतावदेवतेषांमनूनोक्तं तत्संख्येयेतिनंतेकगोपाल
विषये यावत्संख्यमंत्रजप्तानावहोमादिकेचरेत् इतिग्र
हणकालीनपुरश्चरणादौनकचिदूक्तेः नत्वजपसंख्या
या प्रत्यौपग्रहलतः ग्रहणतत्तेतपेक्ष्येतत्तस्य दसांतिलेः शुभे
तिनिमाहिषमर्दिनीविषये नत्वजपस्यभूयस्त्वात् पश्चात्
पवत्वर्णाशंसाहोतेमवमन्यूत्परनइतिवृषणायनंसंहि
तावचनात् वर्णोलक्षंजपेन्मंत्रंतत्तत्स्यत्वहतंलेः पा
यसान्नैः प्रजुह्यादितिशारदातिलकवचनात् तेगांतरेज
पस्याश्च भोगनासिद्धानीतिदाक्षिणामूर्तिकल्पवचनात्
जुहुयात् दशांशेनसहनैस्तिलतंदुलैरितिमारसंग्रहवच
नाच्च होमस्यानियतत्वात् नत्त्यंयतं दशांशेनसहहेतेन प
योभक्ता कुर्याद्दशांशतोहोमंततः सिद्धोभवेत्समनुरिति स
नत्कुमारवचनात् तर्पयेतावदन्येषांमनूनोक्तंतत्संख्यया तद्
णं विहितंनिमामीतिशेवागमनवचनाच्चतर्पणस्याप्यनिय
तत्वाच्चननतत्स्यानकमेवग्रहस्वरूपत्रेकमित्यस्मातिंहोतस्तु
नेश्रीविद्याजपसंख्याव दीक्षणामूर्तिसंहितायां जपेल्लक्षेक
मात्रेतद्दशांशेनाविद्मकाविका नासामयहानासोतोभयानिम
नागोपि नहालववयंनंत्यातिपमनश्चाविप्रधः वामनेषुरे जप्त्वा
लक्षैकमात्रेतद्दशांशंतेपूनलेगतः पादेनतर्पयेतोन्यदिमाप
ष्यमनामनार्यं

संतप्यंतेततः सर्वाः पाताले नागकन्यकाः तासामपि पतनं
सौतोभयात्रिमनागापि ततः स्वर्गनिवासिनोपि देवता स
संगताः एवं लक्षत्रयजपमात्रतस्यः साधकोत्तमः संतोष
यंति देववशी त्रैलोक्ये सचराचरे जगत्क्षोभकृत फलं प्र
तरायरूपत्वात् त्रिपुरार्णवे श्रीविद्यायाः पुरश्चरणभुक्तं
यत्र वा कृत्वा विद्या गोलिंग संस्थिमाघवं संपंभूर्वाणलिं
गं वा हिमश्रस्यंजलस्थितं पश्चिमायतनेवापि इतरं वापि
स्वत्वे शाक्तैः देवश्रृंगमायां तयां पर्वतमस्तके पवित्रेस
स्थले देवविजने पि इत्येषां मतमयीः तत्र स्थित्वा जपलक्षमात्रं
देवीस्वरूपवान् ततो भुवनानि विधेयं त्रैलोक्यवशकारि।
णो एवं जपयज्ञा शाक्तिकृत्वा देशसाधकोत्तमः किंपुरकेर्हे
वनेकृष्णाष्टम्यां शीतवशानने कृत्वं भक्त्यं संवापि मधुरा
त्रयामिश्रितैः विधिनोक्तप्रकारेण विद्योपनाशये त्तणा
न सर्वकामप्रदे राज्यभुक्तिमुक्तिफलप्रदे इतरंपर्वतं।
लिंगे एषलक्षजपश्रीविद्यायाः पुरश्चरणं दशांशहोम
स्तत्तद्मस्यकामदत्वादिफलस्यचाप्यपिधानादं तत्स्य
मौपदेशानि निस्यापातत्वानि स्पपात्स्योगात्तेषोविधाना।
पुरस्कानां प्रयोगानां कथंसिद्धिरित्याकांक्षायां पुरश्चरणादि
वौसौ विनियोगो विनिर्मितः इति वचनात् तदभिधानस्य
योग्यतास्त्र तथा श्रीक्रमसंहितायामपि लोपामुद्रा विद्या
गृहस्थोकेवलं तमेवाभिदं तमासर्वपापहरोभवेदितिल
लक्षप्रमाणमेवोक्तमिति वामकेश्वरतंत्रे प्युक्तमेवोक्तमि
तनप्रमाणमेवोक्तमिति वामकेश्वरतंत्रे पौनिर्संहितेक
नित्यं दंतेव लक्षजपविधायां समारणादातिनानि संहितेक
वा कापालानां सांवेश्रीचक्रसाधनप्रकारेणोक्त

वि
सं
२२९

एवं पुरश्चरणमिति भाति यथा ज्ञानार्णवे शृणु सर्वांग
सुभगे श्रीचक्रविधिमुत्तमं यस्य विज्ञानमात्रेण कर्त्ता स-
दाशिवः अनेन विधिना यस्तु श्रीचक्रं क्रमसंयुतं पूजयेत्त-
स्य सकलं वशीकुर्यान्न संशयः नगरं वश्यमायाति देश-
मेकं न संशयः योषितः सकलावश्या बलकामाग्निपीडि-
ताः विद्याविमूढहृदयाः साधके स्खलमानसाः तद्दर्शनेन
देवेशि जायंते सर्वयोषितः अक्षमाले समाश्रित्य मातृका
वर्णरूपिणीं अथ मुक्ताफलमयीं वा मोक्षफलदायिनीं
सर्वसिद्धिप्रदा नित्यं सर्वराजवशंकरी यथा मुक्ताफलम-
यीं न था स्फाटिकनिर्मितां रुद्राक्षमालिकां मूले भवेत्सर्व
समृद्धिदा प्रवालमालावश्येन सर्वकार्यार्थमाणिक्यमा-
लाफलदा सा श्राज्यफलदायिनी पुत्रजीवकमालात्त्वं
रूपदा भोगदा भवेत् अक्षमाला पद्मपायवं देवेन यत्पूजि-
ते समाश्रित्य नेत्रादियोलक्षमात्रेयदा सुधीः योषितोऽप्य-
मयं तेन मनसा स्वस्य भुनि स्थले तदा द्वितीयलक्षेण प्रजपे-
त्साधकोत्तमः पातालतलनागेंद्रकन्यकाः तामयं यांतिते
नासौ कमलनाले स्वनमोरयाति यकः तदा तृतीयलक्षेण
त्साधकः स्थिरमानसः तन्नीयलक्षे तेसं ग्रामे इत्वव यांतिव
राननाः अभिमानेन सौंदर्यसौभाग्यमदकारिणाः साध-
केशाव यो मैवनन्नाज्ञा सौमनस्थिरः तदालक्षत्रयं साधयेत्स-
वेणापानि कृतं ते एवं लक्षत्रयेन माक्षतस्याः सस्थमानस्स-
संसौभ यातिम लौकपातालतलवासिनः पुत्रकाचोषितो
रुणा खगा वरमापि प्रियेरतितिलतजपत्रका श्रीचक्रसाध-
न स्याक्रमात् श्रीचक्रसाधनस्य काम्यप्रयोग ॥

विद्यासिद्धेरेवाञ्चितत्वाद्विद्यासिद्धेः पुरश्चरणमूलकत्वा
त्पुरश्चरणमनुक्त्वाकाम्यप्रयोगकथनानौचित्यादत्र
मालाभेदनिरूपणादन्तमालापाः पुरश्चरणप्रकरणएव
वक्तव्यत्वाद्विद्यावाङ्कल्पकथनादेवं विधानां विद्यानां सिद्धि
र्भवतीत्येवं प्रकृततया पुरश्चरणकालएव निषिद्धत्वात्काम्यज
पेऽपि तत्कालविद्यानामेकफलत्वेनाभिधानाद्गतमस्तः सप्तमा
नसः स्थितिनियममनःस्थैर्यार्थयोः पुरश्चरणकालएवात्यन्त
मावश्यकत्वेन तत्कथनस्यौचित्यादित्यागमूर्तिसंहिता।
यामपि शृणु देवि प्रवक्ष्यामि श्रीविद्यामन्त्रसाधनं सामीहर्वे
करात्यस्यपहृदैवरक्तसंभवैः श्रीचक्रं पूजयेद्देवि मासमात्रं।
समाहिताः सहस्रजन्मजं पापं दहति मासेन देशिकः इत्या
रभ्याद्याधस्त्रिंशत्पूर्वकं तानार्णवोक्तप्रकारेणैव स्थानादि।
मालोपांशुत्वादितपलतत्त्वांशभागक्रमप्रकारेणविस्तरयक
थनपूर्वकं चलतत्रयजपपञ्चकानदशांशेनहोमः स्याक
तमेत्रलमूहतत्त्वैः क्रमेभपञ्चिषेतेजपान्तमप्रयत्रयपलोलिते
तितत्तदशांशहोमकथनादेषलत्त्रयतपपषपुरश्चरणमि
त्यितत्वं यभुक्तानार्णवे यत्रवाङ्कत्रविद्यागोलिंगसत्यावि मे
स्यारभ्यजपस्थानकथनपूर्वकं नवाक्षित्तानपलतसार्द्धं
देवो स्वरूपवान् इत्युक्तेसत्तलतशाहः पूर्वोक्तलत्त्रयला
रकः इतित्यागमूर्तिसंहितैकवाक्यात् प्रतपवश्रीचक्रमा
यनमकरणान्तक्तस्यान्तहोमावचालोऽन्यथानलतमा
त्यहीनामप्यैवक्तशुचितात् नवलक्षजपस्यापिपुरश्चर
णकेविहटेति मार्गोऽस्मिन्नवलक्षमत्पपक्षप्राप्त्येनतोल
तद्योहितिकविस्मलापिकार्यं नयावचामेकपरे प्रत्येक

वि
त्री
१२०

तत्तं फलस्मरणे तथा लक्षमेकं जपेद्देवि महापापैः प्र
मुच्यते लक्षद्वयेन पापानि सप्तजन्मकृतान्यपि नाश
येत्त्रिपुरा देवी साधकस्य न संशयः जप्त्वा लक्षत्रयं मंत्री प
वित्रो मंत्रविग्रहः पातकं नाशयेत्सुप्तयदि जन्मसहस्र
कं जप्त्वा विद्यां चतुर्लक्षं महावागीश्वरो भवेत् पंचलक्षा
द्दरिद्रोपि साक्षाद्वैश्रवणो भवेत् जप्त्वा षट्लक्षमेतस्या
महाविद्याधरेश्वरः जपेच्च सप्तलक्षाणि खेचरीमेलनं भ
वेत् अष्टलक्षप्रमाणं च जप्त्वा विद्यां महेश्वरि अणिमाद्य
ष्टसिद्धीशो जायते देवपूजितः नवलक्षप्रमाणं च जप्त्वा
त्रिपुरसुंदरीं विधिवज्जायते मंत्री रुद्रमूर्तिः शिवापरः क
तो रुद्रो वा स्वयं गौरी त्रैलोक्ये वा प्रहृतप्रभुः प्रसन्नो गुणितो
धीरः स्वच्छंदगतिरीश्वरः अथवापि प्रयत्नवान् दशलक्षं
जपेद्विद्यामनन्यधीः जपेल्लक्षमेकमित्यपि कथितं तदस
मर्थपरे पञ्चत्रयम अधोगुरुसंप्रदायो मूले दक्षिणामूर्ति
संहितायां अपि अथवानवलक्षं तु जपेद्विद्यां समाहितः
तद्दशांशेन होमं तु पूर्वोक्तविधिना चरेत् साधयेत्स्वर्गभू
लोकपातालतलवासिनः इति ज्ञानार्णवे नवलक्षजपो
नोक्तः किंत्वेकलक्षमारभ्यैकलक्षवृद्ध्यादिनवलक्षपर्यंत
स्य पृथक्पृथक्फलमुक्तं न तु द्वितीयलक्षस्ये
ति तस्मात्त्रयमपि पंचचमार्गेशाह्नलक्षजपो जायते तेन तत्र पु
रश्चरणं वशकार्यपि नालिमतकाम्यजपवेति निश्चितं प्रथ
श्रीमद्दशमे तत्रयानानुपुरासंख्यापरिश्रमः अथ पानेतीय
यासि स्तुनिगदेनेवमत्रसंख्याविधीयते तत्र सर्वं मंत्राणां सं
ख्यापूर्तिगुरुक्रमात् कल्पोक्तेकक्रमेण संख्यात्रेया द्विगुणाम

द्वापरेत्रिगुणाप्रोक्ताकलौसंख्याचतुर्गुणेति रुद्रयामले प
जपेदुक्तसंख्यायाश्चतुर्गुणजपंकलाविति अत्रकेचित्त
पेवगणशारदातिलकाद्युक्तजपस्यापिचतुर्गुणादिनाक
लौपुरश्चरणमितिवदंति तत्र नारदपंचरात्रादिदर्शना
त् प्रपंचसाराद्युक्तजपस्यचतुर्गुणएव तथानारदपंचरा
त्रे मार्गशीर्षस्यमासस्यश्रीणाहास्यकमेववाउपोष्यशुक्ल
द्वादश्यामारभ्याहोत्तरंजपेत् अष्टलक्षमविछिन्नेपुरश्च
रणकृद्द्विजः शुक्लावारःशुचिःस्नातोवाग्यतोविजितेंद्रि
यः मंत्रसिद्धिरष्टार्थीलक्षद्वयजपादेवत् ततोहिद्विगु
णाभ्यासादैहिकामुष्मिकावसा एवमेघान्मशुचिःस्यादेवा
वान्यथमेयुगे त्रेतायांद्विगुःप्रोक्तोद्वापरेत्रिगुणस्तथा क
लौचतुर्गुणःप्रोक्तोद्वात्रिंशल्लक्षलक्षणा अस्यार्थोमंत्रमाज्ञ्या
करी ऐहिकीइहलोकसुखदा आमुसुखदा आमुष्मिकीस्वर्ग
दिलोकदा आत्मशुद्धिस्तवज्ञानसाधनभूतशुद्धिरिति प
वेद्वात्रिंशल्लक्षजपं अतएवद्वात्रिंशल्लक्षसमानेनसतमंत्रे
णेपन्ननविद्याचार्य्यचरणोरस्मकं नानारागैवालाप्रक
रणे वर्णलक्षंजपेन्मंत्रंतद्दशांशंजुहोत्प्रिये इतिवालाया
माभिधाय न्यासपूजादिकंसर्वमस्याः पूर्ववदाचरेदितिभै
रव्यामंत्रमादिष्टंलक्षत्रयजपंचतुर्गुणीकृत्य शैलाप्राप्य
नेपन्मंत्रेतलक्षंजितेंद्रियः इतिभैरव्यामभिधायवाला
पोताचदेषावालेति विख्याता त्रैलोक्यवशकारिणी जपए
नाह्किंसर्वमस्याः पूर्ववदाचरेदिति शारदातिलकमूला
पिप्रादिष्ठ नवलक्षेद्वादशलक्षे अतोद्वादशमंत्रानिवदेत्प
के विपश्चित इति प्रयोगसारवचनादिति प्रपंचसारेभैर

वि
सी
२२८

वीप्रकरणे दीक्षांशाप्यविशिष्टलक्षणस्तुनः मन्त्रंप्रकाशान्कुर्यो
- मंत्रमष्टजपेन्नित्यानियतेन तत्रापि लक्षं वशी इति हारदशल
क्षमुक्तं नव्यालक्षत्रयं जपेन्मंत्रमिति दक्षिणामूर्तिसंहिता
यांकस्यचिदष्टमंत्रस्य जपेच्च मंत्रस्य जपेच्च मंत्रमादित्यल
क्षमिति मान्तु लक्षजपेदेनमिति प्रपंचसारशारदातिलक
योस्तु तर्गुणजपप्रकाभिहितः तेनैकत्रानिर्णीत इति न्याय
न सर्वत्र च तर्गुणप्रकाभिहितन इति निर्णीते नचतद्देहसं
ख्यकं वापि विरोधाभावादिति प्रपंचसागरे ग्रहेंजपाभिधे
नविरोध इति वाच्यं रमनारदवचनेनैवास्ये दिकसिद्धिप
रत्वात्सप्तमिकपरत्वाद्यापि विरोधाभावादिति प्रपंचसाग
रे ग्रहेंजपाभिधानविरोध इति वाच्यं समुद्रगानां सरिता
वतीरे जपोहि विज्ञेनिजपवगेहे विमलोर्गृहे वा गुरुषो मन
सो समुद्रगासान्ताद्व ग्रन्थ्यां सर्वासामपि परेयरयानय
नाद्देशाचरणो वैपर्यादिति मनसीग्रहावान् सनत्कुमारः
नद्यां समुद्रगामिन्यां तीरे गोष्ठे च वामने श्रुभस्यबिल्वमू
ले वासिंधुतीरे नलाशये पश्चिमाभिमुखे देवगृहे वा शैल
मस्तके देवः शिवः प्रत्यङ्मुखे शिवस्थाने वृषभेणा विवर्जित
इति क्रमसंभववचनाच नारदपंचरात्रे तीरे गोष्ठे प्रविष्टन्द
न यत्र प्राणा भ्रमरस्ताः देशाग्नुरुणपानजयसिद्धे तेयत्र वा नापते रुविः
प्रविष्टः प्रस्रवणेन तीर्थ्नेन देशीतीरे स्वरण्ये पुण्यरण्ये गुह
गाग्नुहादिः पावने वनोमित्ति शारदातिलके चैलाक्सर्वमाहस्न
ने च विलक्षणो समाश्रम मूले स्वय्य सवापि ये शिवो वामनं
गोष्ठं वृषभोशिवायो नदीतीरे दिशु गोवात्तलसी कानने
पिवा प्रभोष्टदेवनामिष्ठा जपेन्मंत्रं समाहितः ॥

नदीतीरे पुण्यनदीतीरे अन्यनदीतीरे स्थानिषिद्धवान् क
पिलपंचरात्रे क्षेत्रतीर्थवनारामदेवालयनदीह्रदाः कु
रोविविक्त इत्येते देशाः सुमंत्रसिद्धिदाः वायवीयसंहिता
यां सूर्यस्याग्रे गुरोरिंदोर्दीपस्य ज्वलितस्य वा विप्राणां च
गवां चैव सन्निधौ शस्यते जपः अथवा निवसेत्तत्र यत्र शि
वः प्रसीदति गृहे जपः समः प्रोक्तो गोष्ठे दशगुणस्ततः आ
रामे च तथारण्ये सहस्रगुणमुच्यते अयुतं पर्वते पुण्ये
नद्यां लक्षगुणाल्लसः कोटिर्देवालये प्राहुरनंतं मम स
निधौः ममशिवस्य तथा शैवः अनंतं विष्णुसन्निधौ या
मले म्लेच्छदुष्टमृगव्यालशंकातंकविवर्जिते एकांते पा
वने निंदारहिते भक्तिसंयुते सुदेशे धार्मिके राष्ट्रे सुभि
क्षे निरुपद्रवे रम्ये भक्तजनस्थाने निवसेन्नपराश्रये या
नानः सविवाराजपुरुषाः प्रभवो जनाः वर्जयेत्तन मार्गे
णात वसेन्नवनवर्जित जीर्णदेवालयोद्यानगृहस्तन
लेषु च नदीकूलाद्रिकूलेषु भूच्छिद्रादिषु नो वसेत् पु
ण्यक्षेत्रादिकं गत्वा कुर्याद्भूमिपरिग्रहं चूपादमुकम
न्त्रस्य पुरश्चरणसिद्धये मयेयं गृह्यते भूमिमंत्रो मतः।
पत्नाभिमितं भूमेः परिगृहं कृत्वा परिमाणं च सर्वतः
नदीपर्वततीर्थादौ परिमाणेन खविदितं ग्रामे क्रोशमितं
स्थानं नगरे तद्द्वयस्मृतं वीरहस्तमथाकीलानग्रलम
नाभिमंचितान् निवृत्ते दशादिग्भागेतेबलंवप्रसनय
न तेत्र शाकीलितो मंत्रो न विघ्नैः परिभूयते क्षेत्रपालादे
कोलाचएनयेयाहिपिवितमः दिकातिभावलिंदवानतः
तेत्रसमाच्छयेत् क्रमंवक्रमावितायपः ऊर्ध्वांजनमयपलकं

वि
सं
३२८

345

ततएवफलेनाखिलसर्वानर्थोपकल्पते तंत्रेणैव क्रमं
वक्ष्ये परिज्ञाययोजपादिविधौस्थितः प्राप्नोति सकला
न्कामान्मन्त्रयानाशमेतिच तस्मात्क्रमविभागज्ञविज्ञा
यापितत्समाचरेत् सचतन्त्रेस्थितो लोके तत्प्रकारस्तथो
च्यते प्रथमस्तुपरः क्रमेणततो देशगतस्तथा ग्रामगोष्ठ
गतश्चेति चतन्त्रे समवस्थितः देशग्रामगृहेवाप्यनवधा
विभक्ते ततः प्रागादिपश्चिमान्तं तत्क्रमान्ताद्विविन्यसे
त् प्रवराणपकादीनि तथाष्टौ पदयोर्लिखेत् ईशाद्य
मध्यमध्ये· मन्त्रमालां विन्यसेत् ईशानादूर्ध्वदिशः पश्चा
नामाद्यन्तेनाभवेत् तन्मुखपार्श्वयोः पार्श्वोर्ध्वतः पादे
ततस्ततः पूर्वमेकमधोमध्ये पूर्वमेकं षड्गवेत् मुख्
सर्वार्थसिद्धिः स्यात्कर्मणः सर्वसिद्धयः ऊर्ध्वे तु निमन्ते
फलस्यापरयोर्नैवसिद्धयः पूर्वे मन्त्रस्तु नियतः पूर्वसर्वा
सिद्धयः तस्मात्तन्त्राद्यविज्ञाय ऊर्ध्वान्सर्वजपादिके कादि
मन्त्रे गणाश्रीविद्यामपि क्रमात् ऊलमूलावतारे ब्रह्मनाडी
गतानादिवान्तवर्णान्विभाव्यच प्रणवं विन्दुयुतं कृत्वा लेख
मंत्रेजपेत्तथा· पूर्वकरादिपूर्वेयोज्यतथा कादिपूर्वकं
मातृकार्णेमध्यमयातन्त्रकल्पयेजगदीश्वरि तदालिपिभ
वेदत्वमाद्येशान्तसंख्यया पूजनयासर्व मंत्राणां जपः सर्वार्थ
साधकः लकारमध्ये संस्थाने लकारादिविलोमतः एकैकं
तारतंत्रेजपेदेवफलप्रदमिति पूर्वत्रापि तथा दृष्टं सर्वाष्टो
नरयानेवापरान्जपः कार्यः स्यात्तदावर्गाष्टकविभेदेनभवं
दष्टान्तरेशतनामिति पूर्ववर्गाष्टकं जपस्तु दिक्षणादिसं
वसानएवकर्तव्यः पश्चात्पूर्वगतजपः कर्तव्यं ॥

वनर्गणजपादिकं कार्य्यमिति श्रीतंत्रराजे विधायाः साथ
नैमित्तिहनद्दनं वर्ज्यमेव च तदाभिमुखविहानिविश्राति
श्रमनायनः स्नानक्रमेण देवाशि सर्वदा प्रीतिकारकं ये
नमस्तोपिसिसिद्धेनजीवन्सकोभवन्मयः स्नातः सगंध
सलिलैः श्राकूजाशोल्करूपवान् गुरुंविनेत संतोषरक्त
गारेकृसंभजेत् संध्यात्रयेपिजपवान्सहस्रंमोनसंयुतः
मोवाग्रस्समोपेतेपयःपायसमर्पयेत् नीराजनं वकर्पू
रैः कुर्यात्सध्यासतास्यपि होमदंशांशतःकुर्यात्तर्पणमस्थ्ये
णोवैडमजलैः स्वनिमाङ्गथ्येनोनार्पयसहस्रंदिनं प्रति
कृष्णानेनभवन्मूर्णोलब्धं पूर्णेनमीश्वरि एवंलतत्रयंघ्रो
कंमध्यमेनकृतेयुगे नेतापाद्विगुणोनद्वापरेनिगुणा।
सरेते कलौचतर्गुणोप्रोक्रमत्तराणांवसंख्यया तार्थं।
सममसंख्यासानेनस्यादेकविंशतिरिति तातीयकृतस्य
स्वरव्यंजननविहन्यप्यकृते समातराणिभवंति तेषांसमर्व
नोवर्णानांप्रतिवर्णंविलक्षमिति संभूयैकविंशतिल
तनयः पुरश्चरणोक्तनयुगेकलौवेतद्यतगुणोनपरानि
पुरणात्मकं पुरश्चरणंतजपतर्पणहोमब्राह्मणभोजना।
त्मकंपंचांगरूपंभवति अत्रैवतर्पणपंचकं पूर्वं पूर्वदशांशएवं
श्रातः कार्य्यमितिविशेषः तस्मात्तेनात्रैषुयुगेषुस्यात्संख्या ज्ञायते
हदिकृदीरिता वर्तितातोभतोभोगानविघ्नंयदिस्मृणा
नामसंख्यासहस्राणिसमेप्राय्यसंख्यायमेत्कमवनालिष्ट युतं
हेवाशीतदिने सर्वदापिव नालिकेः सहस्रंतावामेयुतं नदं
परितंदिने चिंताशोकोनयालापदेशांतरपरिश्रमं तवेमांस
मंत्रववर्णावियोकान्यमानिशोकोरिष्टसर्वत्रसर्वेमांस

वि
ली
२२.
346

वैरानाशकानिच परदेशगृहस्थीषुवोद्यानविंदना।
निव स्वोपुरोषग्रहारेवडशाखापिनयोजयेत् सिद्धिविद्ध
तिवाक्तानिवासनाकथनेमया ग्रान्तकालस्यविह्वानि
ष्ट्रणसाधयेत्सदा गुरस्वुरणानिविष्टस्य नहाशुरस्वुरण
काले स्वमेपातेभुवनिताह्वदेः संमेलनेशिगनाह्निसोय
ष्टेगेभुविहारोराजदर्शने गजानांमेगलानावर्षणेनल
लगीतयोः उत्सवसमराशास्त्रदर्शनेनत्था निधानिष्टल
देवशिविश्रान्तर्थहकसवरीर्भेदैः स्वमेयग्रहारेसलिलेपने
मेघुनेपरनारीभिरिंद्रियच्यवनेनथा राष्ट्रलोभोवद्धि
वाप्तजननीवधनाशने गहतुपताःसंपातिवेंधूनोय्यापि
वापने ग्रसमेसावेनग्रहाविष्यानिसार्वेनेतिश नराणां
वह्निभिः पुरोपहतेवैरजनस्य ग्रहास्यैर्यसंप्रदायपगुद्धि
निसर्वेनभवेत ग्रथक्रमेवकं क्रमांश्चिनिसविस्तायथे
नपारिवाविध्वितः समाप्नोतिफलात्मकान्यत्यथानाश
कानिच तस्मात्क्रमविभागेनविस्तायाविलमावरेत्
सवत्कांश्चितोलोकेनत्रकारेस्तुशुग्रिये यथमत्सपरः कृ
मेततोदेशगातस्तथा ग्राममेगगृहगस्त्रीतिचवत्कांतस्थवृ
ति देशग्रामेगृहवास्तेनवथाविभजेततः प्रागादिप्रादि
मांतत्काटिमानानिविमेमेत् ग्रहराशिसमास्वेवसवा
दिपरयोमेमेत् ईशेहृयमयोमध्येसराज्याशादिविन्ये
त ईशानात्सहिशःपश्चानामापर्यायतोभवेत् तत्सरवि
षयोःपाणीकाविपाहोततस्ततःपुत्रमेकसतामध्येष्ट
कंपरंगवान् मोवमसंशोधिसिद्धिः स्यात्कयथान्यासिद्धिकृत
हस्तानानित्येक्षात्मपादयोः सर्वहानिकृत ॥

ग्रहेस्मतिस्तन्नियताष्टेष्टसर्वार्थदायकं तस्मात्तत्साधुवि
त्तायकुर्यात्तत्सर्वैसमाहितैः यंत्रं देशक्रमेस्यान्मूलक्रमेव
गाल्पथा ग्रामादिक्रमेहिजयेपरक्रमेणतद्द्वयं निसंभूवं
मुखेवायस्मात्तेननात्सिद्धिरीरिता एवंक्रमविभागायमी।
रितेस्तवनविधः मंत्राणांयेनसिद्धिःस्यात्सर्वेषांसर्वतस्त
था संवर्ग्यायामविस्तारंहृत्वाष्टाभिरवशेषतः विस्तायव
र्गेनेषेकमायेतानिप्रकल्पयेत् ततत्स्थानेषुनियतमन
येत्स्वस्यायापतः वास्तुज्ञातद्रूपेषुप्रसिद्धिर्नामतोभवेत्
मुत्रमंत्रजनमुख्केपिदेशनामनिमंत्रजनस्यप्राधान्यंदेशकु
मैतेपत्स्याग्रामक्रमेपिस्वरस्येति केवलस्वरमुख्केनस(
वेत्स्वरस्यारिकोष्टमुखेतेयं देवीयामले ऊरुतेत्रप्रयागे
वेगंगासागरसंगमे महाकालेचकाशंचदीपस्थानेतवि
नेयेत् तत्रप्रयागस्तु तत्रसमुद्रतीरनदीपर्वतशृंगमगुरु
गामिनीनदीतीर विसृष्टरविविक्तनिजटरगोष्ठास्य(
बिल्वमूलतलाशयपार्श्वमामूलवहृष्णपूर्ण्याशिवालयगुरु
सांनिध्यनलसीवनस्वेष्टदेवतासांनिध्यउपवेतेतीर्थव
नोपवननदीहृदस्याभिमतस्थानमेलेच्छइष्टस्गयालशा
कावर्जितेकांतानंदारहितधार्मिकस्वेष्टदेवताभक्तजना
प्रपस्ताभितानेरूपद्रवराजनत्साविवादिगमनागमनर
हितस्थानानामेषामन्यतमंस्थानेग्रामेस्त प्रामाग्रेनगरेको
गाहयंनदीपर्वततीर्थादेपरिमाणारहितं प्रत्यकसहम
वस्यपुरस्सुरमासिद्धये समेयंगृह्यतेभूमिर्मंत्रोमिसिध्य(
नामितिमंत्रेणभूमिपरिग्रहंविधायवतीरहतभवान्वित
स्तिमिनात्रशीकीलान्कृताः समंत्रेणएषगगृहाभिमंत्रयर्वा

वि
मं
२२१
347

घट्टमुद्रितं देशानयोर्मध्ये निर्ऋतिवरुणयोर्मध्ये च।
निखेयेत् तेषु सर्वसंपूज्य तेषु स्थानेषु इंद्रादिदशदिक्पा
लेभ्यो माषभक्तबलिं दद्यात् ततः क्षेत्रपालं गणेशं बाल
गुरुं च संपूज्य शाकान्नगायत्र्या दशहिलोमरायत्नास्तुनेला
रेखाविलिख्य नवकोष्ठानि कृत्वा तेषु पूर्वादिक्रमेणाक
चटतपयशान्वालिख्यान्तस्थवर्णान्मध्यकोष्ठे विलिख्येशा
नकोष्ठे लंबीजं विलिख्य मध्यकोष्ठे तथैव नवधा विभज्य पू
र्वादिक्रमेणाष्टदिशः दिशः षोडशस्वरान् प्रत्येककोष्ठेषु विलि
ख्येति कृत्वा सर्वकं निर्माय तत्र मध्यनवके मध्ये पूर्वादिक्र
मेणाष्टदले दिनवामनन्तपाशेल राजवासकार्यकृत्वले
पद्मयोनिमहाशंखचूडायाश्च गणान् नवदेवपालान्
प्रणवादिवनपीं नमोन्ततमन्त्रान्वा संपूज्य मनामाथ
तत्र चक्रकोष्ठदिशि क्रमेण पुलिततदलाभ मध्ये कूर्मपृष्ठे
मुखाग्रपः कोष्ठदद्यात्तमाग्नतमा कूर्मेदले वाष्टदले
वाष्टदंजपार्श्वेशीतवानात पतिवारणात्मकं ख्यातं का।
लिकोष्ठं स्थानसायकपोनोमन्त्रो रविवपत्रविघ्ने तद
तशास्त्रनोमावावात तत्र सम्यक्कारिस्येनत् प्रतशास्त्रे श्री।
वमहापस्ताके गकारेण परस्य रसुदयस्याटकारेणाटर्के
रस्यापितेन चलदयस्य पकारेण पकारस्यापिल्दयश्री
हयस्य पकोरणाखकारस्योग्रगेन च नकारस्यटकारेणा
स्कारस्यावकारेण ततः इकारस्य नकारेण फकारस्य थकार
नः भकारस्य नरेफेण पकारस्य सकारेण ततः श्रीरवमेषांवर्णा
नामन्येषांसिद्धभावना कूर्मचक्रे रिघस्थाने सायकोपल
तसजेत् यथागर्भस्यैवेरिस्यादररहासंमरसंगा ॥

गथामरेखरेखैवयाकारांद्येभुपोजयेत् सस्रमसदकाखे
स्तनकस्यारिपयके उदिद्याणेखरामुखस्पर्शेद्रंघकुणकस
व जयेन्नीटकथारस्यावर्षारेस्रेस्रणस्व डाकदेवस्यना
राख्येयमाख्येकेडिमहन्तः भद्रस्यरस्यकंचैवयत्तदतस
सोमकः पवंक्रमेणसंयोध्यवैरिस्यानेत्यजेद्बुधः अथा
माला मानहिविधा मात्रकात्तरमयी रुद्राक्षादिमणिम
णिमयीचेति तत्रप्रथमामाहोनंरे अकारादिलकारांते
विंदुवन्मात्रकाक्षरैः अनुलोमविलोमस्थैः क्लृप्तयावर्णमा
लया मंत्रमेकैकवर्णभुकमंत्रान्मानस्तः सर्वसिद्धिदाः वीरमं
त्रा अपिरमणेभुसिद्धायास्तस्यकिंपुनः शावदालिलके अदिलो
नाणियोगिन्यावद्तमालेतिकीर्तितेति तानार्थेव प्रकारय
मप्येदेविवलकारान्पसनतः परं अक्षमालेतिविख्यातामात्रकं
वर्णरूपिणी अष्टवर्गाष्टकजपस्य दिष्टसंख्यावसानेकार्या
नडकंमात्रकार्णैव आरभ्याकारमादेमनसिपरिजपेन्मा
रकंमावसानेप्रत्यानवावसानेपुराधिवपटेदंतमेवावर
रकेमावसानेप्रत्यानवावसानेप्रवापरिजपेभूपपवावमानेलांत
रि लोनानुष्टोचवर्णोस्लदनुपरिजपेभूपपवावसानेलांत
संहारमुक्रमपञ्जपातिगातेतायामलेमालिकेयं ध्यानामेरु
स्थाने अवसानेत्तकारेलानाकवटपयशलाख्यातनतु
दिष्टसंख्यामममाप्यनेतरे अवसाने गदिष्टशतावसाने
पवावपारण हितीयानुअनवंते अथवदेतमालायावि
पानेमत्रिकाप्यया पंचविंशतिभिः प्रोक्तामणिभिर्मुक्तिदा
रिपनेो त्रिंशाद्विपनदासमविंशमतोसमसर्वदा अभिवारके
शेपवदशाभिः पौष्टिकाप्यता वतःपंचाशद्भिः साकाम्यक
मसोमाहिदा अष्टोत्तरशतैः क्रिमासर्वाभीष्टप्रदामता मता

वि
र्मा
३३२

348

यः शंखसंभूताः प्रोक्ता लक्ष्मीप्रदा मता मुक्तिप्रदा स्फाटिका
जापमाला प्रोक्ता शिववर्द्धना भुक्तिमुक्तिप्रदाः प्रोक्ता रुद्राक्षाः स
र्वसिद्धिदाः पुत्रजीवभवाः पुत्रपशुधान्यसमृद्धिदाः विद्रु
मोत्था लक्ष्मणा पोषणे सौभाग्यवश्यदाः मौक्तिका मुक्तिदा
प्रोक्ताः सर्वसंपत्समृद्धिदाः पापापहाः कुशमयाः काम
दाः स्वर्णरूप्यजाः तथा शरवणतिलके रुद्राक्षमालिका
सूतेन पंचाक्षमनोरथान् पद्माक्षैर्विहिता माला शत्रूणां
नाशिनी मता कुशग्रंथिमयी माला सर्वपापप्रणाशिनी
पुत्रजीवफलैः कृत्वा कुर्यात्पुत्रसंपदं निर्मिता रूप्यमणिभि
र्जपमालेप्सितमता हिरण्मयैर्विरचिता माला मान्यपद्ध
तिप्रवालैर्विरचिता विहिता माला प्रयच्छेत्सकलेप्सितं सौभाग्य
स्फाटिकी माला मौक्तिकैर्विहिता प्रिये निर्मिता शंखमणि
भिः कृत्वा कीर्तिमक्षयां सर्वै रत्नैर्विरचिता माला सा पुत्रकेय
नृणां मिश्रणात् निषेधमाह उत्तरतंत्रे ईश्वरदेवीरिन्यत रु
द्राक्षैः स्फाटिकैस्तथा नान्यन्मध्ये प्रयोजयेत् पुत्रजीवादिकं
च यत् यद्यन्यत्प्रगुणीत माला पातककर्माणि नश्य कामं
च मोक्षं च न ददाति मिश्रयेत्कोऽपि जन्मान्तरे जायते सो वेदवेदां
गपारगः मिश्रीभावं ततो याति चण्डालैः पापकर्मभिः रु
द्रयामले खड्गशृंगमयी माला पितृणां मोक्षदायिनी नि
शारदीकृता नावश्यपापालात्पात्रान कर्माणि प्रकृष्टसोवाट
नेकार्थाश्रीफलैर्लीनमायने गजदंतस्य मणिभिः कृत्वा।
नमावंयदायिनी रात्रजीसर्ववश्यप्रमोदनेनाम नास्ति
मारणोच्चाटनयोर्मानेनि श्रीफलैर्विल्वकाष्ठैः साधन।
सिविधाप्रा मा मानिकी रात्रसीनया ॥

नामसीवेत्ति ताश्वा याशतैरष्टोत्तरैः शुभैः मणिभिः शंखसंभू
तैश्चैव पद्मसमुद्भवैः मणिभिस्तामसीवाष्टनीवैरजनसंभवैः
श्चैव चंदनसंभूतैरन्यैश्चैव नरोद्भवैः कुशग्रंथिभवैः त्तामास
नसीवनरुनरैः पंचाशद्भीरक्तपद्मवीजैगरक्तचंदनैः सा
वर्णैरक्तनदैर्जपीतनारसमुद्भवैः पद्मकाष्ठसमुद्भूतैरन
नीकाष्ठसंभवैः देवदारुसमुद्भूतैः कृष्णकाष्ठसमुद्भवैः
मणिभिस्तामसीवा स्याद्वैशादिमणिभिःकृताः साशमी
नैवा विंवात्पुत्रुभद्रसमुद्भवैः कपिशाहेलत्त्वालांज
त्वनामणिसंभवैः नराणांसभभानां लगुभिर्यथितेरपि
ननकार्याविभेदेन मासाकार्याविपाश्चितेति कुशग्रंथिम
लानवासलणानामेव कुशग्रंथ्यानपादिष्टः सर्वेषांमणिभि
रेष प्रजीवेज्जेपदेव्यः पद्मालैःसर्वपर्वेतिनारदवचना
त् गोपालस्यपद्ममतीवप्रशस्तं गोतमेतेनन्मात्रविधानात य
था समाहितमनाभूत्वापद्मवीजास्तमालया जपेदिति ना
रदपंचरात्रेपि जपस्यगणनाथाद्दः पद्मास्तैर्भक्तिवर्द्धनैरि
ति वैस्नवानामपिरुद्राक्षमाः तीवप्रशस्ता यस्त्वभाववचनो
र्लेतेचपक्षस्यरुद्राक्षैर्जातमापीतिवराहवचनात् प्रयनपु
मालामसारःकालः नत्रयोगिनीतेत्रे द्वादशपावेसंवीमाले
कर्नेव्यासाधकोत्तमैः मंत्रेत्रेविसमंत्रेणदिव्यभागप्रयत्नतः
दिव्यभागेहवोह्रदः सर्वेषामपिकर्तव्याशुभाकार्येषपाविधि
मोजनंनाविवसपव शुष्टम्यांचनवम्यांवचतर्दश्यांतथैवव
चतुर्दश्यांतथाऊर्ध्वांत्रिवर्ष्यापिसदैवहि चतुर्थ्यांगणना
पसमयाहेभास्करस्यतहूर्वाद्वौदेविकर्तव्यासमस्यानग
रोष्टरीति शुभ्रसंज्ञारिणतेवेव यहमत्रकृतामालादेवाः।
मीतिकरीसदाकार्यांसर्वैर्वलवीमालापद्मसूत्रैर्ध्यापिवा

वि
सो
२२२
349

रुद्राक्षाभिर्वा तलसैर्वा विशेषा मालाः प्रकीर्तिताः कार्य्याः सत्सूत्रै
रन्येषां विद्यात् जपमालिकां कार्य्याः सत्सूत्रै विशेषतस्तैव
नतोहितं स्त्रीवरणपक्षो निर्मितं ग्रन्थिवर्जितं त्रिगुणं त्रिगुणी
कृतं सूत्रं प्रशस्तं स्यात् ततः कालोत्तरे स्कन्द उवाच देवदेव।
महादेव सर्वज्ञ शिव तिलयेश्वर रुद्राक्षैर्जपमालानां कथं
कार्य्या महेश्वर संस्कारश्च कथं नाथ कर्तव्यः कीदृशं फलं
ईश्वर उवाच शृणु षण्मुख वक्ष्यामि रुद्राक्षैः क्रियते यथा
जपमाला विधानेन येन साङ्गा सिद्धिदा एकवक्त्रैर्हि वक्त्रैश्च
वक्त्रैर्वक्त्रैश्च पंचभिः षड्वक्त्रैर्वा प्रकर्तव्या मिश्रास्तत्र वर्ज
येत् मुखे मुखं तु कर्तव्यं पुच्छे पुच्छं तु वर्जयेत् रुद्राक्षाणां
नमेरुकं पुच्छमेकं पृष्ठे तु निम्नगे धात्रीफलप्रमाणेन श्रेष्ठम्
नइफाहृतं वदरार्द्धप्रमाणेन चणकाभं मध्यमायमो रुद्रे
वक्त्रेण मेरुं व्यर्थकर्तव्यं तन्मलेपयेत् नवनीतेन नाचेतरु
धनीयमसंस्पृशेत् ग्रस्पृशेल्लोभस्य जनयन्तेव एकोमेरु
सतत्रैव सर्वेषाः सूत्रसंभवः ग्रायेसूत्रेतत्स्यासूत्रे।
सूत्रतत्रैतन्या विन्यसेत्क्रमतस्तस्मात्सर्पाकारं च सापृतः
वलग्रन्थियुतं रुद्राक्षं लीवीजयथाविधिः ग्रथवाग्रंथि
रहितं स्फूरजसमन्वितः निराहत्याग्रमध्ये नवार्धप्रमाणं
देशतः ग्रंथिप्रवर्तितगावतोः सवलग्रंथिसेवितः न
थाकालोत्तरे एकभक्तं विधायाथ सायंकोहृश्यपत्नी
यं एकभक्तं तत्र वा दिने न तुतद्दिने ग्रन्यथा पूर्वोक्ते कि
यमाणायाः प्रतिष्ठायाः पूर्वं भोजनासंभवात् पूर्वेद्यु
स्त्र कृतनित्यक्रियाः शुद्धदेशे संस्थितः यथाका
मयमालाभमन्त्राणानीयपन्नतः वक्रसांकथ्याकेषा
यस्तरकः ग्रन्योन्यसमरूपाणि नातिस्थूलकृशानि च।

कौशादिभिरङ्गुष्ठानिविलीर्णानिनखानिच गव्येष्वल्पंपंचभिस्ता।
निप्रताल्पवहुधवक्रस्यक ग्रासेस्पर्शेदिने ग्रतान्हृतान् ष
ष्ठाकामेवक्रमेदेफलभेदश्चवक्ष्यात् शक्तिव्यानीरिकमेकमा।
मेतेपंपंचगव्येनन्रसिंहस्रगणेशगंधकोवनवर्णायाः सेना।
याश्चैवगोमयं गोमूत्रंताम्रवर्णायाः नीलायाश्चभवेद्दधिः।
हतंवैकृष्णवर्णायाश्चेतनंचगव्याश्चके गवांवर्णास्त्वलभन
भाःसन्निदेशोभयत्रव नत्रवर्णविभागेनपंचगव्यानिवाहरे
त् वर्णालाभेनदोषोस्तिमाशहीनेनवर्जयेत् गोशकृद्धि।
गुणंमूत्रंसर्पिर्दद्याच्चतुर्गुणं क्षीरमष्टगुणंप्रोक्तंपंचगव्ये।
तथ्याहरेत् माषप्रमाणंपगोमूत्रंगंधपद्मादेशनिगोमयं ग्राह्या
यस्तोतिवक्षीरंदधिकावर्णोस्त्वादधि तेजोसिशुक्रमिस्या
मेदेवसवनाकुशोदके प्रत्यालेमसमेकर्षोविहृत्यातिसंघ
सयोजातेतिमंत्रेणतालयेसेचगव्यकैः पंचगव्यैनेलघ
तालयेसेचगव्येनसद्योजातेनसज्जलैरितिनसारवव
नादिभिः ग्राहिपेदेनकस्वरकल्पशेकुमादीनिपृथंने
मेत्रयेस्यवमेनेवपात्रकेनपात्रेशाते मेरुवपंवमनेवन
पायीरेणमंत्रवित् पौवांगने प्रशस्यपत्रनवकैः पमा
कोरेणकल्पयेत् मंत्रमणींवगंधाद्भिः तालितांस्तुवति।
रोपेत् नारेशांकिमात्रकांचसम्रेरुद्राश्वकैः पृथक् विम
समस्रजयेदास्येनजुहुयात् हेववाक्तिनः मरिामकैकमादाय
सेनब्रह्मयोजयेत् गोपुच्छसदृशीकार्याप्रकाशावासम
हका मङ्गाहकेदर्शयित्वाप्रत्येकंपूजयेत्कमान् स्थापितंपं
वभिमंत्रैः पूर्ववत्सदाशिवः मंत्रैः सद्योजातादिभिः प
वाभिः होमोध्याभिरेवमंत्रैः पूजाहोममथारेकमंत्रस्याव

वि
ली
३२५

350

रूपकत्वात् मुसहस्रकेनावाहनादि मन्नेनतेरूपनाविधाना
न् प्रथममणिसमसंस्कारश्चनिवर्हति नदस्त्वानविन्नेभि
नेकलशालाणामध्येधोक्तः संस्कारः कृतिदेशतः रतेरप्रुत
नेत्रोक्तः कर्तव्योगुरुसाधकेरीतिकालांतरवचनादेव प्र
पक्षशुलमाहात्म्यनरुस्यतिस्तन्मत्वभेदान्नफलानि
चतत्रस्कंदपुराणे त्रिपुरोनामदैत्यस्त्वपुरासीदतिदुर्जयः
जितास्तेनसुराःसर्वेब्रह्मविष्ण्वादिदेवताः त्रिपुरस्यवधा
र्थायदेवानांमागणानायच लोकानांभयनाशायकृतवर्म
महतेय सर्वदेवमयंदिव्यंज्वलितंघोररूपकं चिंतितं
स्यात्मयापुत्रमघोरास्त्रमनुत्तमं निष्पातस्यभार्गप्रा
स्त्रावयावरहस्यतत्र दिव्यवर्षसहस्राणिवलरुन्मीलिते
मया पुरा श्यामामांरूपलालितभ्योपतितजजलविंतेबाकाव
नुग्रहकारणात् संदेहकाः स्थावरत्वमनुप्राप्तासमा
प्ताः वामिथ्रलेगवलेइमुख्यसकलमरस्त्वणाथंशो
मोः पुराणरविमहेनकममकाले नैवपुरेवनानिरो
पमवाहिवारिकलशास्त्र सत्तनिकरात्राणतदावभूवः रुद्र
सानंदंदेशास्यानघोरासिंतानमसलकेर्विंशतिहेषटक
प्रदेशाकरपुराणलगतानासदशहादशोवःवाहोविहोःकल
भिःस्थापितिगतिदिने चैकोमकंशिखायांवत्सप्रहापिकेंपः
कलपातिवशतंससवपनील केटः रुद्राक्षवीजमितियभुव
पारयंतिहस्तेचमृहेनितेष्वारसिभूमिभागेतेषांवसंतिट
शामघपरनेचपञ्चासनेइमुराकिचरपटरोणपशिरोमा
लावघटत्रिंशतहादशेःकंटमालिका रुद्राक्षेषोडशप्रोक्ताहादशामणीबंधयोः
प्रशेतरशतैर्भकंमुपवीजेविधीयते तदर्हमरसोमालाशिखायामेकमुच्यते

कर्णयोश्चापिषट्संख्याधारणाक्रमईरितः संख्याहीनेन।
कर्नेवमपिकैनैवड्ष्यति संख्याभेदंप्रवक्ष्यामिजपमाला
नपाभवेत् मोक्षार्थेपंचविंशत्यासमविंशतियोष्टिके ग्रं
शावपनस्पर्शेपंचदशपाभिचारके ब्राह्मणः क्षत्रियोवै
श्याः शूद्रस्त्रुतिचतुर्विधः श्वेतोरक्तः स्वर्णाभः कृष्णवर्णः
कमाद्मो पतेश्चब्राह्मणः श्रेष्ठोजपमालाकृतेभृशं प्रला
भवतिद्विजातीनामपिवासस्त्वजातयः अजिनस्थलोनिसल
श्वस्त्रीरितोभयगोलत्रः क्षिप्तः पुराष्टतोजीमोलहाले।
नेवरःस्मृतः मणीयडमनेस्थानंमूलंपृष्ठंतनिम्नकव
रपेदेकद्विवक्त्रमणीन्संदंतपंक्तिवत् अधोन्यचषभ्रा
देवनपद्मानिभवेद्ध्रुवं अष्टनरत्ननातेनवर्तेनचयद्रूप
नः अधोमुखमध्यदेशांतकर्तव्याग्रंथपः शुभाः चतुर्दशा
तेवक्त्राणिरुद्राक्षाणांक्रमाद्भवेत् धारणस्यफलंतेषां।
वस्पनेविधिवान्क्रमात् एकवक्त्रः शिवः साक्षाद्ब्रह्महत्यां
व्यपोहति द्विवक्त्रोदेवदेवेशोनगोवधंनाशयेद्ध्रुवं त्रिव
क्त्रोनलःसाक्षात्स्त्रीहत्यांदहतिक्षणात् चतुर्वक्त्रः स्वयंभु
र्ब्रह्मानरहत्यांव्यपोहति पंचवक्त्रः शिवः साक्षात्सर्वपं
पैः प्रमुच्यते षट्वक्त्रः कार्तिकेयस्तुधारयेद्दक्षिणेकरे
ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः सप्तवक्त्रोमहा
नागोस्यनंतोनाममनामतः गोवधस्वर्णचौर्याद्याम्मुच्य
तेसर्वेदानरः अष्टवक्त्रोमहासेनःसाक्षाद्देवोगणाधिप
निवासस्याप्रयतिसौंनेयातिपरांगतिं नववक्त्रोभै
रवःस्याहारयेद्वामहस्तकेः भुक्तिदंमुक्तिदंप्रोक्तं
ममलस्योवनीभवेत् दशवक्त्रंभवेद्धस्तसाक्षाद्देवोजना।

वि
र्ण
३३५
351

देनः पिशाचग्रहवेतालब्रह्मराक्षसपन्नगैः संभवन्ति
च दोषाणि किं पुनर्यस्य तद्धारणात् वै कैकादशरुद्राक्षं
रूपकादशास्मृताः शिखायां धारयेन्नित्यं तस्य पुण्यफलं
शृणु अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतस्य च गवां शत
सहस्रस्य सम्यग्दत्तस्य यत्फलं तत्फलं समवाप्नोति वैक
कादशधारणात् वक्त्रद्वादशरुद्राक्षं भास्करं द्वादशात्म
कं वक्त्रसंवर्णास्तु सोमेयफलं प्राप्नोति धारणात् वक्त्र
योदशं वक्त्ररुद्राक्षं यदि धारयेत् पूज्यते मनते देवैः प्राप
ते पुण्यमुत्तमं चतुर्दशवक्त्रं वै रुद्राक्षं धारयेद्यदि मूर्द्धि
स्थितेन तु वै नित्यं तत्रस्मिन्त्रीप्रियते नरः पवित्रमपवक्त्रल
शाशिखंडशिरः स्वयं वंद्यते मनते देवैः संप्रवक्ष्याणव
मुख वक्त्रलं प्राप्नते पुण्यं भाग्यवान् प्राप्यते नरः स्वनिद्रा
नेन ये हाम वेषष्ट देव महार्णवेने प्रायश्चितेन यथा श्रुहिदी
ताकाले विशेषतः रुद्राक्षधारी भूत्वा च यत्किंचित्कर्म वै
दिकं यो विप्रः सततं कुर्यात्तत्कर्म सफलं भवेत् यथ पुण्या
णां कंठे शिरसि हस्ते च कर्णयोरुपवीतके रुद्राक्षधारणा
देव रुद्रो भवति मानवः शैवपुराणे रुद्राक्षान्धारयेद्विपः सं
ध्यादिषु च कर्मसु तत्सर्वं सफलं शोकं लक्षकोटिगुणं भवे
त् लिंगदर्शनवत्पुण्यं भवेद्रुद्राक्षदर्शनात् नेत्रकोटिशतं पु
ण्यं लभते धारणान्नरः शिरसा धारणात्कोटिः कर्णयोर्दश
कोटयः गले वहुकोटिशतं मूर्त्तिकोटिसहस्रकं यज्ञो
पवीते चलक्षकोटिर्भजहृदये लोकवासिष्ठे प्रोक्तं तस्मात्मा
वन्माद्यं सर्वगच्छन्तत्पुनातिभिः सद्यो भवति दुःखात्मा रुद्रा
नेति यो धार्यते स्कंदे रुद्राक्षं कंठमाश्रित्य मध्येनास्त्रियते यदि

सोपि रुद्रत्वमाप्नोति किं पुनर्मानुषादयः गविष्ठो वा विकर्म।
स्थो भ्रष्टो वा सर्वपातकैः मुच्यते सर्वपापेभ्यो नरो रुद्राक्षधा
रणात् रुद्राक्षमालिकां कंठे धारयेद्भक्तिवर्जितः पापक
र्मापि यो नित्यं स इह लोके महीपते वासिष्ठे लैंगे रुद्राक्षधार।
णात्तन्नायेषामस्ति महाप्रभुने संकीर्णा सा भवेद्रुद्रस्तेषां वै।
शपरंपरा श्रूयतां येषामत्र विशेषाणां च योगिनीतंत्रे उक्ते
स्वतेष्टकस्तथैव यितेो साधको नरः मालां विधाय वै पाठे
कश्चिद्रूपादिवर्जिते भूतशुद्ध्यादिकां कृत्वा समाप्य तत्प्र
जयेत् गणेशं सर्वविघ्नेशं उमां शास्त्रां वा प्रपूजयेत् मंत्रवि
त्से च गव्येन तोयेन वा हि तां मंत्रेण च मंत्रवित् नमस्तातोऽस्त्वंतां
मालां सर्वां पापाग्नि पापव यथोदधि हृत तो दशांके रापये।
रक्तक्रमात् तोयपूर्णं तत्केः कृत्वा पवामृतेनाविधिं प्रयः क
मातवै च संस्थाप्य स्थापयेद्भीतनलेजले ततश्चंदनसोग।
पिस्तूरीकुंकुमादिभिः तां संलिप्य सौवीनमहातरशातेज
पेत् नमस्तायंबघ्रहं ज्ञायिदिकालोप्यप्रपूजयेत् ततः स
म्य च गुरुं हृद्धीयान्मालिकां शुभां भैरवीतंत्रे प्रोक्तेगण
पतिं देवं सर्वविघ्नसमापतिं दुर्गां विशुद्ध्य पद्धितात्मा
लायां समाहितः पंचगव्येन तियेन्मालां प्रासादेनाभि
मंत्रितां प्रचप्रासादयोगकं प्रासादपरामंत्रेण ततस्तु तो
स्तनां मालां स्थापयेद्धेमपात्रके पंचामृतेन संस्थाप्य शो
नेलेन नूलेन च चंदनेन सुगंधेन स्तूरीकुंकुमादिभिः
प्राणानीव स
प्रतिष्ठकं ततः कृत्वा मंत्रेणानेन मंत्रवित् मंत्रराजे
मात्रकमेकारस्वरभूषितं बिंदुनादसमायुक्तं कालपूजनं नि
प्रविन्यसेत् नवग्रहान्प्रजपित्वा ततो दिक्कालपूजनं नि

वि
धी
२२९

तेनस्हतप्रकेनशक्ति
शाहिंप्रोक्तपरितेनोहोमयेवतः स्वर्णेनदक्षिणांदद
विन्यसद्देशानरशानेबेयेन दक्षिणाप्राचाप्यीय प्रसादेन।
रःस्वर्णपात्राभावेजेपादिन्यंधैः प्राणोहकारजीवःसर्व
प्रकाशंतरस्तक्रमिकावश्यपरंगायं उक्रयोगिनातेचववनात्
गलेपनैः सहस्रःकानेवशिलिनस्हजयेद्दोवस्गंधा
घायोगंपेवधवतींमालोविश्वहोस्वर्णरूपिणीं य।
कार्ष्णायवगतेश्रदःकारेयन्मालोक्रष्णांहिवदणः वर्णसानेनस
नेननत्संखेयेश्रद्दःरविपेन वर्णमानेनस्नानरकावर्णम
घाप्येत सवंवापिवनश्रीहिवालयेदस्मंचकेः समानव
र्णस्वेणमापयेहृदयाणता स्ववर्णादिग्रणेवीपिग्रथ
येन्नापकोतमः ब्रह्मग्रंथिनतोदघामागयाशमयापि
वा कवचनाघवभीयात्मालोध्यानपरायणः सर्वशेषत
तोमेरुसत्रहयसमाविते ग्रथयेनारयोगेनवभीयात्
पकोतमः पवेनिघायदेवशिप्रतिष्ठांवसमावतेत्
स्पाणितेमरुलेकृतायथाभागविधिक्रमात् मेरुलेस्ह
देवताप्रमावके स्हनपितायथान्यायंमिष्टदेवमनुक्रमा
त् न्यासस्वंजेपन्मेत्रमष्टोतरसहस्रकं नक्र्यावदशा
शेनयस्यदेवस्यपातियं पात्मिपमिस्यैः ग्रनेनपुरश्चर
णांगहोमेपरःकेयस्यदेवस्योक्ततेनहोमयेदिम्नकं
ततोमेरुतसखेनतोमालोस्थापयेहुधः ग्रसमंत्रततो
न्यस्यमूलमंत्रेणततोन्यसेत ग्रगानिनानिविन्यस्यदेवव
त्पोरिचिंतयेत ग्रपेदष्टपमासायमालोक्रष्णांतदाक्षि
को ततोवालिंयथान्यायंदद्यानेःसापकोतमः ॥

एवं प्रतिष्ठामामासाधमालायामिष्टदेवतां प्राणार्थं पूजयेत्तं
गौशिलिनेवयथा जीनान्यमेत्रंजपेतजपेतत्रयदीक्षेतसिद्धि।
मात्मनः प्रसादर्जेमत्वंमेत्रस्यगास्राः वालिमालायाः तैर्हीं
मद्वैः नयाउतरतेत्रे हृदस्तंत्रेनिपुणीतजपेत प्रीतितो।
यथा नीर्णस्त्रेपुनः स्तेत्रयथाविनाशतंजपेत् श्रीवागमे
यथासंत्रयतेमालाग्रयथाविनातपूर्ववत् प्रतिष्टितायांतस्मे
नमेत्रंजप्यादनन्यधीः प्रयोगलिभिरेवापिकेरणकर्तव्य
इतिकेचित् नत्रप्रमाणांबिंमवस्तंतस्तपुरश्वरणापितय
मालाभावेकरेणवनपगणनाकार्या उक्तंचनारदपंचरा
वे प्रयोगलिभिरेवापिजपकर्मसमारभेत् प्रपंचसारेपि
पद्मासनः सारवदनोग्रलापितन्मानष्यसंजेनिवार्जितामिः
प्रत्नस्तनावांगलिभिर्यजेननातिडतंनातिविलंबितेचोत
मंत्रतंत्रप्रकाशे जपस्यगणनाकुर्यादथवांगलिपर्वभिः
नमस्कारमाह श्रीभैरवीतंत्रे प्रनामामध्यमारभ्यकनि।
ष्ठत्रक्रमेण मध्यमामूलमापर्यंतानाकरमालाप्रकीर्ति
ते गोतमोप्याह कनिष्ठानामिकांगुष्टमध्यमाभिर्जपेत्सरि
दि नदृष्टामामामध्यमूलनामामध्यमूलकनिष्ठामूलमध्या
ग्रामामाग्रमध्यमाग्रमध्यमूलपर्यंतनामितिनवसपर्वसूग
लनापापूकनापानेवनावेजपोभवति एवंद्वाशवावेपुनः
पुनरावजेपेन प्रष्टोत्तरशतजपो भवति द्वादशोत्तरशतं
समाः शेतनरसहस्त्रनयोभवति इमामश्रुतादिपूर्वपूरनी
ये वल्लनस्तंत्रंतनरदशैनातंजेनीमाहितांगुलिभिरेवम
यः कार्यः पुत्रकंजलमूलावर्ताः प्रयवलेमष्टप्राणानि
पद्मगणनाफलं प्रंगुलीजपसंख्यांमंफलमेकंगुणंस्य

वि
णो
३३०

ते रेखयाष्टगुणं विद्यात्पुत्रजीवैर्दशाधिकं शतं स्याच्छंख
मणिभिः प्रवालैस्तु सहस्रकं स्फाटिकैर्दशसाहस्रं मौक्ति
कैर्लक्षमुच्यते पद्माक्षैर्दशलक्षं तु सौवर्णैः कोटिरुच्य
ते कुशग्रन्थ्या च रुद्राक्षैरनंतगुणितं भवेत् स्वेन पद्माद
मानाभिर्जपे स्यादष्टमितं फलं अंगुलीभिर्जपे कुर्वन्नंगु
ष्ठं गुलिभिर्जपेत् अंगुष्ठेन विना जप्तं विफलं भवति प्रिये
पर्वभिर्वांगुलीनां तु जपेद्दत्तदिने प्रिये मध्यमानामिका
मध्यपर्वद्वयमिष्टं प्रिये मेरुं प्रकल्पितं कुर्वन्प्रदक्षिणाम
क्रमात् अनामामूलपर्वादि कनिष्ठान्तक्रमेण तु तर्जन्य
ग्रादिनोर्ध्वमध्यमूलावसानकं गणयेच्च क्रमेणैव कि
चित्संकोचयेन्न तु अंगुलीर्न वियुंजीत जपकाले महेश्वरि
अंगुलीनां वियोगे च छिद्रेषु स्रवते जपः अंगुल्यग्रेण
देवि न मंत्रं प्रजपेत्क्वचित् यतस्तु जपमीशानि वलाद्
हन्ति राक्षसाः अथ वामध्यमामध्यमूलपर्वद्वयं प्रिये मे
रुं कृत्वा जपेद्देवि तर्जनीमूलकावधि अनामामध्यपर्वा
दि प्रादक्षिण्यक्रमेण वै इति अंगुलीजपोद्धारो जपः प
र्वेण यस्तु प्रोक्तस्तु पर्वणि मात्रकाणां वै स्वेष्टमंत्रस्य ।
पवर्णाः सर्वमंत्रं न भेदतः पृथक्कृत्वा ततः कुर्वीत वर्णमाला
विशेषतः मेरुं च प्रणवं कृत्वा जपेत्तन्मालया बुधः शीघ्रसि
द्धिर्भवेत्तस्य सत्यं सत्यं न संशयः अथ शापिकेन विना यथ स्ता
दकमभेदतः तत्तुं तव गादृशाके जंननानामस्तेषां वरि ततस्तु
स्यैर्युंकृत्वा योन्यस्तत्रयं ततस्तु तथ यानाणां मेरुं कृत्वा
विचक्षणः तस्मै त्रेण जपेत्तन्मालायोगे यामि सिद्धान्तिश्च वं
मंत्राणां यो विदुः गुरिकाकृतमालाया जपेत्सर्वार्थसिद्धिः

स्याद्यत्रकार्याविचारणा अथशुद्रस्वरणकालेविहितानि
नेयनारदः मनःसंहरणंशौचंमौनंमंत्रार्थचिंतनं अव
ग्रत्वमतिर्वैराग्यंसंपत्तिहेतवः येलोकासंमोहननंवै
लोभमात्सर्यरहितः कामक्रोधविवर्जितः सर्वथालभ।
तेसिद्धिमन्यथानिःफलंभवेत् ॐभसंभवः निंद्येनेमि।
त्तिकेप्रयत्नकर्तव्येनेकाग्रमोदिते तदेवकर्मकुर्वीततन्मना
स्तत्परायणः दातात्रिषवणस्त्रायीमौनीसमाहितोनरः
प्रजेतवैसर्वकर्मस्थिरधीर्नियतेंद्रियः गौतमस्वकर्मणि
रतिर्यस्यनस्यासिद्धिरहूरतः हरतोपिनसिद्धिः स्यादितर
स्यहितोनमः क्रूरस्यापिनसिद्धिः स्यादितिमत्स्येनसंशयः
रतनरस्यस्वधर्मनिरतस्यहरतोचिरकालेनापि मंत्रेण।
वेभूशय्याब्रह्मचारित्वंमौनंचाध्यानसूयता नित्यंत्रिषा
वंस्नानस्हृदकर्मविवर्जितं नित्यपूजानित्यदानंदेव।
नास्तातिकीर्तनं नैमित्तिकार्चनंचैवविश्वासोगुरुदेवयोः
नपतिशास्त्रदृष्टोताः धर्मास्युर्मंत्रसिद्धिदाः निवृत्तिः तत्क
रहेण स्मरणंकीर्तनंकेलिः प्रेक्षणंगुह्यभाषणं संकल्पो
ध्यवसायश्चक्रियानिष्पत्तिरेवच एतन्मैथुनमष्टांगप्रव
दंतिमनीषिणः इति विपरीतंब्रह्मचर्यमेतदेवाष्टल।
तसो अभिमालापूर्वकस्मरणंकीर्तनंप्रेक्षणंनिर्गतौ
ह्यानि केलिः परिहासादिवाह्यचेष्टा गुह्यभाषणंसंभोग
येरहामंत्रणं संकल्पोमानसंकर्म अध्यवसायः संभोगनि
स्वयः त्रिषवणंस्त्रानंशाकरूपंस्नानंत्रिषवणंप्रोक्तंमशा।
स्याद्धिःसकृच्चैवेदितिवैशंपायनवचनात् तत्कर्मत्त
हेमहेयानस्यात्सदउद्वाटेप्रमारणे मायिस्त्रीनिसम्यं

वि
ली
२२८

354

तेरमितिनारायणीयोक्तं नित्यपूजान्यपूर्वकमेवज
पविधानात् नैमित्तिकार्चने प्रभुतादेवविशेषपूजा तदुक्तं
मंत्रतंत्रप्रकाशे प्रहोतरपहृस्वेनकृत्वातर्पणमादरा
त् जपेन्नातिदिने यत्नन्नित्यपूजया स्मृतः प्रयनेविषु
वेवैवग्रहणेवेदसूर्ययोः द्वादश्यांदर्शमायोनतेनैमि
त्तिकोजपः नित्याद्विगुणितः सोपपूजावैवहरेलप्यति
कपित्वंपवरात्रे मंत्रस्वदेवतानाशतिथिवारेषुनयनाभि
ति तथागौतमः ततोगुरोःपादपद्मंपुष्पांजलिभिरर्चये
त् तस्मादाशीःसदाग्राह्यास्ततः संतोषमाचरेत् संतुष्टेत
गुरौदेवः संतुष्टोनान्यथाभवेत् तथाश्रीभगवद्वाक्ये संतु
ष्टोहिगुरुर्यस्यतस्यतुष्टंजगत्त्रये नालसाध्यंजगत्यत्र सप
सेमेगुरौमुने शदिप्यसेद्गुरोर्वाक्यंनकदाविद्विलंघयेत्
ऊंभसंभवः स्नायाच्चपंचगव्येनकेवलामलकेनवा ततः
स्मृतिपुराणोक्तमंत्रैः स्नायादानेनतरं प्रस्तुतिष्टदनुष्टेयंत्र
विधेननमोनिशि प्रपंचसारे प्रयानतद्विषयाशीनका
शीवाजपेन्मंत्रमिति वाशाहः समुच्चये फेत्कारिणीतंत्रे मे
रुपादिनियमाहारः सकृद्दशैविधीयते कंदमूलफलेर्वी
पिकुर्याद्दर्शनमतंद्रमिति त्रैलोक्यसंमोहनतंत्रे गुरुगो
ष्ठिपवालभ्यहीनोपरेक्रमशोपुव भवेदायमतिमंत्रीनवश्री
हंसमाचरेत् पञ्चाहादिभ्यःसमभ्याग्रामेदयात्स्वशोभनं
गौतमः गोष्ठभक्तिःसदाकार्या गोगुरुशुश्रूषणंतथा नि
त्यंगोष्ठप्रसन्नास्तगोपालोपिप्रसीदति अथानिषिद्धानि त्रै
लोक्यसंमोहनतंत्रे नाभिपकल्याविहूपानान्नंकेवालम
वत तद्धायामाक्रमेहिंसाभिनिभीतकृटेगयोः ॥

नकुर्यात्कस्यचित्किंचिन्नस्त्रीपादजपान्तरे नैलाभ्यंगेनकुर्वी
तमभ्यंगमात्रेचवर्जयेत् स्त्रीभिःसंभाषणंनैवकुर्याद्देविविमो
हितः ननग्नोनस्त्रियंपश्येद्गीतवाद्यंविवर्जयेत् नस्त्रीणा
हितिसंभवेत् असंभवेनतादेनभक्तमात्रेणशमितिभवत्।
मात्रेणास्यमितिभक्तमात्रेणशुक्रः विमोहितःकामपरवशः
प्रयोगस्मारे विभ्रानकार्येकारेणस्त्रीडायोनसंश्रयेत्
क्रमसंभवः वाङ्मनःकर्मभिर्नित्यंनिस्त्रीवनितादिषु स्त्री
शुद्ध्यातिनयाम्यनास्तिकोच्छिष्टभाषणं असत्यास्त्रीलया।
नित्यंभाषणंपरिवर्जयेत् सभ्येरपिनभाषेतनपहासमाव
मादिषु वर्जयेद्गीतवाद्यादिश्रवणंनिमदर्शनं ताम्बूलं
पलेपवपुष्पधारणमेवच मैथुनंतत्कथालापंतद्गोष्ठीं
चविवर्जयेत् असत्प्रापणमन्यत्रवर्जयेदन्यपूजनं कौ
रित्स्नेहोरमभ्यंगमानिवेदितभोजनं असंकल्पितकल्पं
ववर्जयेन्मर्दनादिकं ज्ञातेऽस्मिन्दकस्नानंस्रगंधामलं।
कादिकं सभ्यैरितिप्रायश्चित्तमाहनारदः सकृदुच्चरिते
शब्दप्रणवतमुदीरयेत् शोकेयामरशब्देपिप्राणायाम
सकृच्चरेतइति वक्रप्रलापेवावर्षप्रस्त्रांसांमानितनोजपेत्
तेनैवचतथास्पृश्यस्थानानांस्पर्शनेनतथा योगियासव
त्मः पादवाग्यमलोपःस्याज्जपादिषुकण्ठेचन याहरेद्धे।
स्वेमेत्रस्मरेद्धाविस्मृत्यं वायवीसंहितायांपातिनाना
समनावादर्शनेभाषितेकृते तेतयोवाचामनेजस्यम
रोजनपमनस्त्रजेत् अपथ्यावमपमेतेषांप्राणायामंमेघरग
के कृत्वासमयगतेद्वैयंयहास्यपर्यादिदर्शने मार्जारेऊ
क्रदंकोचस्थानेशुभेचरेकापि दृष्ट्वावस्यवरेक्रमस्पृश

वि
र्स
३३९

355

वाद्यानंनविधीयते एवमेदीक्षुनियमान्नरक्षन्रक्षणात्कुर्व
रेतइति तथाश्रीशिववचनात् कोपंत्यक्त्वामदंत्यक्त्वा निष्ठीव
नविजृंभणे दर्शनेश्वस्यनीचानांवर्जयेज्जपकर्मणि आवी
नःसंभवेत्तेषांस्मरेद्धामांत्वयासह स्वांतेनीचिवृद्धयश्चपैद्यकु
र्यात्प्राणायामंसुधुमे मांसहेश्वरे त्वयासहयावेत्यासहलिं
गपुराणे स्पर्शाग्निस्नुइनाग्नेवयहनवचनात्सकाःपतेत्त्रा
नीषिवांकानिविहाइंद्वांस्तणोत्तरेति तथाकोपोमदः
क्षुधातंद्रानिष्ठीवनविजृंभणे स्वनीचदर्शनेनिद्राप्रला
पासेजयद्विषः तथाविस्तुपमोल्लेरे उपविष्टोजपेन्नातः
ततयसर्वालनादिषु पूजार्थानामकस्मात्समवारेपु
कीर्तयेत् केनारिणीतंत्रे जपकालेयदापश्येद्दष्ट्वाविमं
भवितमः प्राणायामंततःकृत्वाततःशेषंसमापयेत् य
दावेवंभवेन्मंत्रीस्वयमप्यशुचिःपुनः स्नात्वाचम्ययथा
न्यासंकृत्वापुनर्जपेत् न्यासमधिकारसंपादके यतेन।
मूत्रादावशुचिसंभवसेन्नात्वाने अन्यथाप्राणायामषडं
गन्यासान्कृत्वाशेषंसमापयेदितिप्रतीयते वैशंपायनः
अस्नातस्यफलंनास्तितथाततर्पयतःपितॄन् नाग्नितर्प
यतोदेवानतास्यमाभितत्पतः नैकवासाजपेन्मंत्रंवकु
वासाकुलोपिवा योगिनीतंत्रे अनास्यातपमन्यतेनमः।
अन्द्राजपकर्माणि आलस्यंगवनाशक्तिःसिद्धिनाशा
यनिस्थिते न्यानेइष्टप्रवादंवपरीवादंचवर्जयेत् त्यजेद्दु
र्जनसंस्पर्शंसमाकादिभुवंत्यजेत् वायवीसंहितायां अस्ति
वीकेउवीनग्रामकेशागनाद्यनः प्रपविनंकेराग्रतोः
यत्नयज्जपेत्कवित् प्रसन्नतोकरोत्कृत्वा ॥

शिरसि प्राप्नुतोपि वा विताया कुलचितो वा कुहोभ्रांतः तथा
चिनः प्रनासनः शयानो वा गच्छन् स्थित एव वा रथ्यायामशे
वस्याने न पेच्चति मिरालये उपानत्कृष्णपादो वा न वशप्याग
नेत्नया प्रसार्य्य न जपेन्मासाहाउन्कतामन एव वा कपिलपच
शेषे विलेपाद्यवाल्पाजपेद्धामाङ्घेनानन्तरे अतिष्टितिनदाने
सघेंगे विन्यसेत्सनः अपवित्रकरः पवित्रेकुशः प्रस्तीकुशा
कुशादर्भपवित्रमितिहि कोशः विनादर्भेण यत्कर्म विना
सत्रेण वाऽयनः रात्रे मन्त्रे वेत्सर्वनेहामुत्रफलप्रदमितिकु
मेघराणवचेनन तस्यावश्यकत्वाभिधानात् सुत्रंयज्ञोप।
वीते विस्तरेपि सप्रदानिनयाणिपदः श्रविवंद्रशिखेद।
मेयाणिशवोनः शास्त्रेष्वत्रदस्तुखेवापवित्रोमानीत्थानी।
देवताः पूजयेदिति तत्रवामेवकृकुशाः दतिलेणपारिमाविकं
पवित्रे तथा सध्योपक्रमेकान्मायनः सव्येपाणौकुशान्कृत्वा।
कृत्याद्याचमनक्रियां हस्ताः पञ्चशीर्षाः आचादीर्घाश्चवर्हिषः
दर्भाः पवित्रमित्युक्तमतः संध्यादिकर्मस सव्यः सोपग्रहःकं
ध्योदक्षिणः सपवित्रकः सव्येमामे तत्रकौटशाधाध्योदवि
णोपायोनवेमन्त्रग्राह हस्ताः पार्वणपंचयत्तादिप्रवारायां:
दीर्घाः वर्हिः संतकाः प्रसादपरिस्तराणां: प्रवारादग्नेशुस
ध्यादिषु दर्भाव हस्वएव धार्याः विशेषरहिताः कर्मसशुद्धि
सायनेनतेकः कुशोपग्रहः स्नेकुशाहस्तः समाहितरति अ
सूत्रेनतकरकुर्ध्यान्सवर्जेरजतेकुशोरितिपारस्करगामिला
विधिरप्युक्तः अतो विशेषाभावात्सध्यादिषु सव्यः सकृशामु
दक्षिणः अनंतगाभिलमात्रकौशांहिदलमेवच प्रादेशा
माजीवितेयपवित्रेयनकुननवित सामलतराणापवित्रशुलः

वि
र्णा
१४०
366

ग्रंतर्गर्भमिदं गर्भगर्भेद्वितीयं ग्रंतर्गर्भस्ततोयं चविद्यायच
तर्थ्येयासं लघुहारीतः जपेहोमेतथादाने स्वाध्यायेपितर्त
पेणे अग्रग्रंथतकरेकुर्यान्नवर्णारजतैः कृशोविति स्वर्णाया
रणेनदक्षिणेनामिकायां अनामिकायांनक्षार्थ्यंदक्षिणस्य
करस्येतिहेमयारणापुकरणस्यदेवीपुराणवचनात् रज
तेनतर्जन्यांधार्यं यत्रोपदिश्यतेकर्मकर्तुरंगनतूच्यते
दक्षिणस्तत्रविज्ञेयः कर्मणांमेपरः करइतिकात्यायनव
चनात् जेतीमूलसपित्र्तीर्थेनेनदेवनरजतधारणेनदे
वत्वायेमित्यतत्मूलमहाजनाचारेणनिर्णीतंशमाणा
तर्जन्यांरजतंधार्यमितिस्मृतिसमुच्चयलिखितवचनाच्च
सत्यापसव्ययलितेचस्तत्रेपिसमन्विते लेपयेत्सर्वमाचं।
तहितीयंनैवलेपयेत्इतिशेषवचनाच स्वर्णरजतैरि
तिवकूवचनेनवकुधारणस्यकर्मांगत्वमनक्ति नच्चरपिव
व्स्वर्णानरजतंनवमायोर्डेशकादारभ्यकुर्तनेदेकधारण
णुयपयघतइति वामनपुराणे उदकेनविनापूजाविनाद
र्भेणयाःक्रियाः आज्येनचविनाहोमः फलंदास्यंतिनेवले
स्मृत्यर्थसारे कुशाःकाशायवादूर्वाउशीराचसमेस्थाः गो
धूमाश्रीह्योमुंजादशदर्भाःसवत्वजाः नभोमासस्यदर्शेतुग्र
विदर्भान्समाहरेत् अयातयामास्तेदर्भाविनियोज्याःपुनःपु
नःविश्वामित्रसहोत्पन्नाःपरमेष्ठिनिसर्गजः नुदसर्वाणिपापा
निदर्भस्वस्तिकरोभव इतिमंत्रंसमुच्चार्यततः पूर्वोत्तरामुख
हूंफट्कारेणमंत्रेणसकृच्छित्वासमुद्धरेत् अच्छिन्नाः अग्रक
शाः पित्र्येतस्यरितोः शुभाः अमूलादेवकार्येषुअयोज्यास्तुभ
पादिषु समप्रयाः कुशाः प्रास्तादेवेपित्र्येचकर्मणि ॥

ग्रंथेनतत्कृत्वाग्रेस्याग्रेप्रादेशेनतुपवित्रके चतुर्भिर्दर्भपिंजू।
लैर्ब्राह्मणस्यपवित्रके एकैकंपरिमुत्सृज्यवर्णानांयथा
क्रमं सर्वेषांभवतिद्वाभ्यांपवित्रेग्रथितेनतथा त्रिभिस्तु
शांतिकेकार्यंपौष्टिकेपंचभिस्तथा चतुर्भिस्त्वाभिचारिके
द्विनिष्कारोप्यकेनच सपवित्रःसदर्भोवाकर्माचमनमेव
रेत् नोच्छिष्टंतद्भवेत्सभुक्तोच्छिष्टंवर्जयेत् यैःकृतः।
पिंडनिर्वापःश्राद्धेवापितर्पणे विण्मूत्रोत्सर्गेयदर्भास्ते
षांत्यागोविधीयते नीवीमध्येस्थितान्यानयानभूमौस्थि।
तास्तथा वामहस्तस्थितैर्दर्भैर्नापिबेद्वारिणान्नं वस्त्रादे
र्नोपग्रहणेनदोषःपिबतोभवेत् नग्रस्त्रग्रथितानाचामेत्।
दूर्वाभिःकदाचन स्नानेहोमेजपेदानेस्वाध्यायेपितृतर्प
णे सपवित्रौसदर्भौवाकरौकुर्वीतनान्यथा कुशाभावेतु
काशाःस्युःकाशाःकुशसमाःस्मृताः काशाभावेगृहीत।
व्यास्त्रयेदर्भाःयथोदिताः नार्द्रास्तुनोपाशस्तेवाल्वनीया।
स्नानसंध्ययोः दर्भाभावेस्वर्णरौप्यताम्रैरौप्यैःक्रियाश्चेदि
त्यासंक्षेपविस्तारः नारदपंचरात्रे अपवित्रकरोनग्नःशिरसि
प्रावृतेनापिवाप्रलपन्वाजपेद्यावतावतन्निष्फलंप्रोच्यते नग्न
मानवाः नग्नोमलिनवस्त्रःस्यात्नग्नश्चार्द्रपटःस्मृतः नग्नो
द्विगुणवस्त्रःस्यात्नग्नःरक्तपटस्तथा द्विकच्छोनुत्तरी
यश्चनग्नश्चावस्त्रएव भविष्यपुराणे द्विकच्छःकच्छशेष
श्चवाह्यःकच्छस्तथैवच एककच्छःकच्छश्चान्योनग्नःपंचवि
धःस्मृतः देवलःवक्रवासाभवेन्नग्नोनग्नःकौपीनवाससे
ति कात्यायनः दानमाचमनंहोमंभोजनंदेवतार्चनंप्रौ।
ढपादोनकुर्वीतस्वाध्यायंपितृतर्पणं आसनारूढपाद

वि
सी
३४८

357

स्तनान्तनोनैवयोस्तथा कृत्वावमकिंकोपलक्षोदक
दःसउच्यते मंत्रतंत्रप्रकाशेन उक्तनियमानभिधायर्न
कारेवं सर्वमेतदशक्तयः शक्तिनोजपेदिमं के अथजप
लक्षणंभसंभवः गुरोर्लब्धस्य मंत्रस्य शास्त्रावर्तनेनहियत
प्रतेरणातराणां चन्यासपूर्वं जपः स्मृतः श्रोतेनिस्तनीला
संबोधने प्रतराणामेतदावर्तनंजपइतिनिर्वचः तत्र्दैदा
नादवापवीयसंहितायां जपस्यारस्तराह्वतिः सउच्चारेण
श्रुतानस्यः यउच्चनीचस्वरितैः शब्दैःस्पष्टपदाक्षरैः मंत्रमु
च्चारयेद्वाचा वाचकः सजपःस्मृतः शनैरुच्चारयेन्मंत्रमी
षदोष्ठौचचालयेत् किंचिच्छ्रवणयोग्यःस्यादुपांशुः सज
पःस्मृतः निष्क्राजयः सविज्ञेयः केवलो निष्क्रपाजपः स वि
ज्ञेयः केवलो निह्नयाजपः धियायदक्षरश्रेणीं यदवर्णाव
र्णात्मकं उच्चरेदर्थसंस्मृत्या स उक्तो मानसो जपः उत्तरोत्तरो
विशिष्टःस्यादुक्तादेवाभिगोः उपांशुः स्यात्तृतगुणः
सहस्रो मानसः स्मृतः नारदपंचरात्रे वाचिकः सर्वकार्ये
षुउपांशुः सर्वसिद्धिषु मानसं मोक्षकार्येषु ध्यायेदेवव
सर्वतः महाभारते सर्वेषामेव यज्ञानां जपयज्ञः प्रशस्य
ते अहिंसयाहि भूतानां जापते वा महाफले जपनिष्ठोहि
जविश्रेष्ठः सर्वयज्ञफलंलभेत् श्रीभगवद्वचनेच यज्ञानां
जपयज्ञोस्मीति पद्मनाभीये याचेमः कर्मयज्ञाः स्युः प्रदीमा
नितपांसिच ते सर्वे जपयज्ञस्य कलां नार्हंति षोडशीं जपेन
देवतानित्यं स्तूयमाना प्रसीदति प्रसन्ना विपुलान्भोगान्दद्यं
न्मुक्तिं च शाश्वतीं मनुसंहितायां ये पाकयज्ञाश्चत्वारो विधि
यज्ञसमन्विताः ते सर्वे जपयज्ञस्य कलां नार्हंति षोडशीं ग्रंथां
समाप्ति तत्रनारदः कृष्णा ॥

निनोवैरेशुक्के चनरेश्वरमूर्द्धतः वनर्हस्तंहिहस्तंचसद
द्मस्वनेमले श्रासनेकन्यायिनातनपकर्मसमारभेतः
वैशेपापनाःसर्वासिद्ध्याश्चवर्मसानासिद्धमगानिने वर्षे
स्वनेरोगहरे वेश्वनेश्रीविवर्द्धने कौशेयंपोष्टिकेशेयंकव
लेऽन्वमोचने वस्त्रमाविके वस्त्रमाणश्चलयामलवचने
नकेवलवस्त्रासनेदोषश्रवणात् वस्तेश्वकेवलश्रेष्मास
नेदेवनष्टये श्मतरनेश्चववनात् मधुःकाम्यार्थकेवलेवे
वाभीष्टदेरक्तकेवले धर्मार्थकाममोक्षासिद्धेलानिनऊर्षो
नेरे वस्त्रयामले केवलेश्वेतरक्तौचविविशेनीलपीतको
याश्चानिनवकोरेगमस्मेनोनाविधासनेः मधुरे श्रयानिाध
हानि वेशासनयरणोदास्त्रणपलवनिर्मिते वंशपेरासने
मेधोहारिद्ध्यायिद्धःखदे नारोतिनोविशेषातकुसमार
निनेशूद्री विशेषातिर्वनस्पस्वश्रस्तवारीचमानकः श्रस्तया
मेल रूणपहूवकाष्ठानिपापानांमन्मयतनघा वंशासने
ववस्त्रवकेवलेतिनिमासने पवमष्टविपेदेविवासनेय
शिवंनेयेत रूणामनोभवेद्रोगःपलवविततविभ्रमःपाषा
णेवनस्याचाहोतरः स्यान्मृणमयासने हितासनेभवस्मीरा
पापविस्फोटदःखदे वेशासनेदरिद्रः स्याद्धेतस्थानाविनाश
ने विनाचपवलाहानेस्थादोविविधोज्वरःशोकमूलादि
कारोगगामस्तुःस्याद्दाहकामने इत्याद्यासनेदेविवर्णयेत्
स्वैवकर्मस श्रपानपदवंदिनकृत्ये तत्रचोलोकसंमार
नेनेचे सुभेशुहूर्तेनतत्रेति श्रीस्तातायथ्याविधि:आन१
नाद्यादनायेस्त्रविप्रान्संतर्पयेद्यथा भूविनवस्त्रभूषाये
गृहंसंतोष्यवात्मनः श्रारभेतजपंपश्चात्तदत्ततामु रःसरं

वि
ली
२५२

प्रथमंनंतरे क्षेत्रपालाय संप्रज्य वलिं दद्याद्यथाविधि वलि
मंत्रस्तु एवमेहि हि इयं गृह्याहि तुः खः स्मामरहदयं मेनयहि
नयंभूयोनतंप्राहि जयंतथा पुनः ततोविघ्नपदं हृदेम
हाभैरवनतमरे क्षेत्रपालवलिं गृह्ण द्वयंपावकसंदशे व
358 लिंमंत्रोयमाख्यातः सर्वकामफलप्रदः तथैवपरिवारा
यवलिमंतेनवाहयेदिति मंत्रः प्रयोगवत्सते ततस्त्वोप
वासः कर्तव्यः प्रयत्नपारंभः तत्रमहाकपिलपंचरात्रे
पतनतत्वानिध्यादौकरणो योगवासरे मंत्रोपदेशोगुरु
णासाधनेवशुभावहमितिप्रोक्तत्वात् तदुक्तंदशविणासू
र्तिकल्पसाधयेत्सर्वेशाविधान एवंपतेसमाश्रितः पुण्ये
महूर्तेनक्षत्रानिथौस्नात्वायथाविधिः नत्वा गुरुंगणेशंच
नत्वाउर्गांचमातरः तथार्कभसंभवः ततः संकल्पंकुर्वीत
पुरश्चरणमादशात नारदीये संकल्पेतत्रपः कुर्यात्स्वस्ति
वाचनपूर्वकंतथादेवलः प्रभुक्तायांतरंवाप्यस्नात्वावम्य
समाहितः सर्व्वादिदेवताभ्यश्च निवेद्यव्रतमाचरेत प्रात
श्वनमाचरेदितिसंक्षेपः व्रतंतुकर्तव्याविषयोनियमसंक
ल्प तदुक्तंकूर्मसंभवेन कर्तव्यस्यसमस्तस्यनियमग्रहणं
पंने नियमव्यतिरेकेणासर्वेभवतितिः फले प्रभुक्तारप्रातरा
शामिनेकवचनमाममयत्स्रुवविनेयकभक्तेकार्ये व्रतस्त्वो
पवासाशनकस्यैकभक्तेस्तथं सर्व्वादिदेवताभ्यश्चतिसपूर्व्वः सौ
मन्यादिनामस्यपुराणाकुपयोयोनिवेदयेत्सपूर्वः तेसौकाल
प्रयोगेवत्सते महाभारते गृहीत्वा उंवरपात्रेवारिपूर्णमुद
मुखे उपवासेनगृह्णीयाद्यथासंकल्पयेदुधः उद्धस्तुरवरतिः
ममग्रहणार्थं संकल्पयेत्स्नानमानियमोदिति तथागोतमः॥

ग्रंतर्गोनुकरंकृत्वा सलिलं सकुशोदकं फलं समभिसं
पायेति तथाऽसंभवः निष्कामानामनेनैव साक्षात्कारो
भवेदिति साक्षात्कारः स्वेष्टदेवतादर्शनं अनेन तपश्चरणे
नेति अत्र यद्यपि मनसा संकल्पयति वाचाभिलपति कर्म
णा चोपपादयति इति हारीतवचनात् तस्यापकर्षणामा
न साधिगच्छति तद्वाचावदति तत्कर्मणा करोतीति श्रुते
श्च मनसाधिगतस्य वाचाभिलापक्रियमाणेन स्वरूपेणाम
नसाधिगच्छति तेनैव वाचाद्यभिलाषः कर्तव्य इति शास्त्र
ते अतोस्यकामनयाऽहमिदं कर्तव्यमिति फलाभिलापस्व
प्रवर्तनीयते तथापि मासादीनामप्युल्लेखः कर्तव्यः तथा
च ब्रह्माण्डपुराणे मासपक्षतिथीनां च निमित्तानां च सर्व
शः उल्लेखनमकुर्वाणो न तस्य फलभाग्भवेत् इति मासप
क्षतिथीनां च सर्वशः सर्वप्रकारेण सामान्यविशेषभावेन
तत्र सामान्येन भारतवर्षप्रदेशे तस्य सर्वकर्मफलदत्वा
त् तदुक्तं विष्णुपुराणे इतः संप्राप्यते स्वर्गो मुक्तिमस्मात्प्र
यांतिह तिर्यक्त्वं नारकत्वं च यान्त्यतः पुरुषा मुने न खल्व
न्यत्र मर्त्यानां कर्मभूमिर्विधीयते इति विशेषेण काश्मीरादिप
देन कालस्यापि मासामयनः अयनेनैव विशेषतः सूर्योप
रागादिपदेन न चैवं मासादीनां निमित्तानां मुहुर्लेख्यप्रस
ङ्गाः संयोगपृथक्त्वन्यायेन सकृदुल्लेखस्यैवोभयार्थत्वात्
उल्लेखनमेवं वचनप्रयोगमकुर्वतः फलाभावश्चाभिहितः
अत एव गरुडपुराणे आहप्रकारेण ओं अद्यास्मिन्देशे ऋतु
कर्मांसमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकराशिगते सवितरि
इत्याद्यभिलाप अग्निपुराणे अयं सोमार्कग्रहणसंक्रान्त्या
तोत्रनार्थकत्वात् तथा मकरस्थे रवौ माघमासे प्रातःकालेन यो

वि
सं
२४२

359

मलेगोपदेयिजलेस्नानंस्वगदेयायिनामपीति यद्यपु
रासो विधिवाको मकरंस्परवोमायश्नत्के यवमत्येयद्य
पिविधिवाकेषुश्रूयते फलंचाचमेश्रसिद्धिः सकामानाउ
क्तवचनात् नचैहिकामत्रसिद्धिरनुपलपनीयं उक्तनाव
दवचनेनोभयसिद्धेः पुरस्वरणफलत्वाभिधानादिति
तथा सुजाबैकालिकीनित्यंजपस्तर्पणमेवच होमोब्रा(
ल्लणभक्तिश्चपुरस्वरणमुच्यत इतिकेमसंभवेनजपा।
दीनामेवपुरस्वरणाशत्केवाभिधानाच पुरस्वरणमत्केक
रिष्यइत्यभिलपनीयं नच्युरस्वरणस्याविरसमयसाध्ये
नाद्याः सुकतिथौपुरस्वरणंकरिष्यइत्युपपद्यतेस्यादिति
सोग्रेकरिष्यइतिकृत्वाताः कृतिमार्थत्वात्क्रियायाः कृ
तिसामान्याचितत्वनवर्तमानातिथौयथाकथंचित्कृत्य
संपादितयानतानित्योकृतेतिवादम्योयपनेरितिशि।
वतयः प्रयारम्यकरिष्यइति अतः परमाशौचेपिनजप
वायः तदुक्तंविस्मृतायतव्रतविवाहेषुश्राद्धहोमेर्चनेज
पे प्रारब्धेसूतकेनस्यादनारब्धेचसूतकं प्रारंभोवरणं(
यज्ञेसंकल्पोव्रतजापयोः नांदीमुखंविवाहादौश्राद्धे
मपाकक्रियेति वस्तुतस्तुतान्त्रिकदीक्षावतामाशौचादि
संभवेपिनित्यार्चनलोपोपिनास्ति जयाद्येर्चनेविधिः का
र्यो दीक्षितेनवै नास्तिपापंयतस्तेषांसूतकेवाप्यसूतके
नामितिदेहीयामलवचनात् जातकेमृतकेचैवमूलमो
गादिकेतथा जपंचार्चनंतथाकुर्यात्सर्वव्यासपुरःसरमिति
मत्स्याशीनेवचनात् शिवार्चनेदीक्षयस्यवाग्निपरिग्र
हः श्मसानवाद्विषमीनोचशरीरनास्तिमृतकेमति विस्मृ
तवचनात् मृतकेसूतकेचैवानियोविस्मृतयस्यचमानुष्यान
सर्वविघ्नेरस्यः ॥

शुद्धिप्रजापत्य इति नारदपंचरात्रवचनात् उपासनेनावि
शास्त्रामंगशुद्धिः प्रजापत्य इति पराशरवचनाच्च नत्रविशा
सामिमकं क्षत्रियादीनामधिकारो नास्तीति प्रतीयते ग्राल
सास्येव शूद्रस्याह शुद्धेरपशुद्धेरपि स्त्रीशूद्रस्यापि संसर्गोवज्र
पातः स्वउः सहृद इति विष्णुवचनात् विप्रस्यनसदैवारेसवेर
पक्षेऽपि शूद्राशूद्राभिशूद्रस्पृशुनः स्वाचारवर्जितशतिशि
ववचनात् नचैवाप्रम्यगुंजीनशिवार्लिंगम हेश्वरे सूतके
सूतकेवापिनस्पृशेच्छिवमननमिति लिंगपुराणवचनाच्चे
ति शूद्रस्पर्शेपतनत्वाविप्रस्यैतत्कस्मादिति पतनात्रिक
स्नायामिति तात्कालिकोपावनात्कर्मसिद्धमिति नैमित्तिक
कास्य शूद्रोपावनात्रिकानामपिनाधिकारः सूतकेदनकेवा
पिवर्जमानेननारद कामतः शूजितेमत्रैशातिकादोवजुरु
विन् जपेमंत्रशतेमत्रीसिद्धमेवस्यभक्तितः शतत्रयमर्क
वधायश्चितविधौजपेदितिनारदपंचरात्रवचनात् श्राका
मान नैमित्तिकार्चनेवापवीसंहितायां प्रकमकविधाने
नविहेवनरितेविना ॐरूमंत्रजपंकुर्यान्नरशुरणासिद्ध
य देवनागुरुमंत्राणासेकासंभाववयाम्बिया जपेदकमनाः
प्रातःकालान्मध्यंदिनावधि यत्स्यसंख्यासमसावहनतलिं
दिनेदिने यदिन्मूनाधिकंकुर्याद्धतनभ्रष्टोभवेन्नरः शुद्धि
वाचेवजपंकुर्यान्मोरस्त्रातिरिणिकोविधिरितिफेत्कारिणी
नेशेपि दिवायदाभिधानात्तनपंचरात्रेववर्जयेदितिॐभम
भवेनरजनीजपातिषेधावदेशकालाद्युपद्रवसंभावने
पांचनर्थ्यंमुहूर्तेर्थ्यंतमपिजमवं पंचममुहूर्तेष्य शातसखी
नामसावेलागर्हिता सर्वकर्मस्विति मत्स्यपुराणोक्तेदिन

वि
सं
१५५

360

त्वादिति ब्रह्ममुहूर्तेशहेन भागउच्यते दिवसस्यपंचमभा
गेनिषिद्धस्तत्र्थः पिंगलामते नाध्यातोनाविनामंत्रः स्वप्ने
ह्यापिप्रसीदति नोनम सिद्धिदाने क्वनोऽन्तः फलदोभवेत्
ध्यात्वाध्यानेजपंहोमंतस्मात्कर्मवत्स्वयं प्रयत्नहेसाधकःऽ
ध्यात्स्वयंवत्सिद्धिमिच्छति जपश्चेत्तः शिवध्यायेन्ध्यानश्रांतः
पुनर्जपेत् जपध्यानसमायुक्तः शीघ्रंसिध्यतिमंत्रवित् नार
दः संख्यापूर्तोनिजेर्द्देवंजपसंख्योदशांशतः यथोक्तकृदेत्
द्धयाथयथाविधिसमाहितः अथवाप्रत्यहंजप्यापूर्वंसिद्धंलाव
देवहिविशेषायान नैरंतर्यविधिः प्रोक्तोनदिनेव्यतिलंय
येत् दिवसातिक्रमान्मंत्रोमंत्रसिद्धिर्भवेन्नहि यावत्संख्याज
पेदाह्निपूर्वसिद्धंतावदेववत् दिनांतरेपिप्रजपेत्तत्र्यासिद्धि
रोधकृत् मौनमः ध्यानार्चनजपानांवप्राणायामस्वयत्स्वयं
प्रायेनयोविधीयतेन्माल्लिकाप्रवाचारिणः उन्नततेनेजपा
दोप्तजपेन्मालोतोयेरभुवनयत्नतः नियायमएडलंस्यां
तः सव्यहस्तगतेवयत् इष्टमंत्रेणमालायाः पोलणोप
विकीर्तिते गेमांमालेमहामायेसर्वशक्तिस्वरूपिणि च
तुर्वर्गस्त्वयिन्यस्तस्तस्मान्मेसिद्धिदाभव इत्यभिमंत्रतोमाला
शृह्णीयाद्दक्षिणेकरे वीजंगणपतिंपूर्वंमुखायंतदनंतरं
प्रविश्वर्कृतमेमालेतवगृह्णीयाद्दक्षिणेनच मंडलस्योत्तरेपा
येवासव्यहस्तेनावाभुनपुरजयेद्धितिसवेपः तथाजपसमा
रंभेनभूयात्पूर्वंवध्यानमाश्रितः हस्तेनतत्समादायविंतयन्मं
नमात्मिके विनयेनागुरुंमूर्ध्नि यथावर्णादिकेभवेत् मंत्रव
केरलोध्यानाधीनवर्णोहिरण्मये महामायेचवन्हद
येग्रात्मानेगुरुपादयोः श्रातावक्रेन ॥

नः पश्चाद्गुरोर्मंत्रस्य चात्मनः देव्यास्सा योक्तनीनीवा स्वगु
णाव लम्बनात्ततः मन्त्रस्वरूपामेकत्न यच्च रूपतिलवयेत्
षट्चक्रेऽपि महामायो त्रयं ध्यात्वा प्रयत्नतः लेवयेन्नत्नमे
तेणवादिक्षोडशाचक्रके ग्राद्विक्षोडशचक्रस्थामाधकांतं
दत्वा पिनीं चिंतयत्साधकोदेवि जपकर्म समारभेत् भुवो
हृत्पत्निनाशीणात्र यायां ग्रांतरव्याते तस्मात्तविषयास्यान्
षट्कोणेवत्नरेशले रक्तेचक्रल योगस्ते राज्ञावक्रमिनी
ध्याते केटेत्रयाणां नाशीनां वेष्टनं विघने त्वत्णां सुषुम्नेत्र
पिंगलानां षट्कोणे तत्वं ग्रं लं तत्स्वकामिति प्रोक्तं
हस्यमध्ये त्र यायाणमपिनाडीनां हृदये चैकता भवेत् तस्य
नेषोडशारस्यात्समा गलप्रमाणतः तस्मात्स मुक्तयोगतेः (
गोह्षोडशावक्रके योपानामपि मन्त्राणां चिंतनस्यातनम
व यस्मादायं तहृदये तस्मादादीतिगद्यते तस्मात्परणावी
वारणात् तत्क्रान्ते चेवाति: सेतवचयात्तोयं तत्रणानि तेष
सर्वाति पापयोः सेतमादायजप कौर्मसमाचरेत् समा
रंभेषु रिसर्वपः क्वाद्यसत्वादेकवचनं मंत्राणां प्रणवः सेत
लन्सन्नः प्रणवः स्मृतः चतदेशपस्वरोपासोशाषत्राकार
संसकः सचात्रस्तारं वेदाभ्यां प्रूज्ञाया सेतुरुच्यते प्रशोभि
वाभिम्नपलत्रणा येन स्वेष्टदेवता मित्यर्थः सर्वभूतासतं
गतमिति स्वयमभिवानात् तथा पूजापित्वा ततोमाला
रहस्यादत्तिणोकरे मध्यमायाप्रथमागेवर्जेयित्वाततः
मेनी प्रनामिकाकनिष्ठाभ्यो गुताघान् प्रभावतः स्थापये
वातत्रमालामंगुष्ठाग्रेणचालनं प्रत्येकं बीनमादायत्र
काहृदंनमेरव प्रतिवारं पठेन्मंत्रं दाने शोषेनवाल

वि
सी
३५५

361

येत् मालावीजेनतत्सखेशेनहिपरस्परं पूर्वेनजपप्र
युक्तेनवाग्रष्टाग्रेणामेरुवं पूर्ववीजेनजपपमस्तपरवी
जेनसंस्पृशेत् अंगुष्ठेनभवेनस्याल्तिः फलः सजपः सदा
मालोसव्रदयासत्रेपवादतिर्णाणिना देवीविविनप
मजप्यकर्यात्ह्यमनसंस्पृशेत् प्रकारहंनप्रंग्रष्टाग्रेणाम
यः मालावीमेनतत्संवयमणिः शैवागमे नजेत्मान।
स्पृशेन्मत्रेकेपपयेमविधूनयेत् नस्पृशेहामहस्तेनकं
रभ्रष्टेनकारयेत् प्रतार्णावालनेग्रष्टेनान्यमनेनस
स्पृशेत् जपकालेसदाविहानमेरुनेववविलंघये
त् परिवर्तितकालेवसंघदंनेवकारयेत् कलिष
ट्वट्टाशहेदोलसानेवलन्मतिः पतिनदेवविहेष:
स्फटितेव्याधिसंभवः हस्तच्युतेमहाविघ्नः सूत्रच्छेदे
विनश्यति चलितेमधमायांवप्रंगुस्येतरगतस्फटि
तेमणौ सूत्रच्छेदेग्रणाच्छेदेपीत्यर्थः तथा कामेवते
वजेमायामेकमावर्तनेत्यजेत् प्रमादात्तर्जनीस्पर्शे
भवेदावर्तनेत्यजेत् आवर्तनेमेरुस्य जपानिषिद्धसंस्प
र्शेदालयित्वापुनर्जपेत् योगिनीतंत्रे सर्वस्वयिवमा।
लासुमेरुः पार्श्वेविपीयते नस्पृशेनकदाचिन्तत्स्पृष्टेसं
वर्तनेपुनः नस्पृशेनतंनेयति सर्वत्रतर्जनीस्पर्शस्येव
निषेधात् ग्रलांगुलीनामस्पर्शासंभवान्वेति नप्राम
हाकपिलपंचरात्रे पकविनः प्रशांतात्माप्यतस्तत्रकरः
शुचिः प्रसन्नोवोचलः शांतः कणान्मीलनवर्जितः स
विसर्गसमान्नेच सविंदुमात्रंस्फुटे तद्भजनानापिवि
शांतकमात्मीवंजपेत्मापोः नारदपंचरात्रे

प्रतरादत्तरेयावत्सर्वदोषविवर्जिते विलंबितंचतानीचत
पास्यष्टपदोद्भवे विततेपरहितमस्तत्क्ष्यापियावितते
पकेकृत्वानयगविप्रविनिवेषस्तुयागवत् योगिनीतंत्रे
प्रोक्तेनरशानेवापितयोनेशिरसिलिपेत् वेमालेसर्वदेवं
नोप्रीतिदाशुभदामम शिवेक्रूरुषमेभद्रयशोवीर्यंच।
सर्वदा शुक्लरेशशिगवीजस्थमस्तत्स्माद्वितंभवेत् प्रा
काशशशिसमेशुक्लेसिद्धेहृदयसमुते यथपंचादरोमेरो
मालायाःपरिकीर्तितः ग्रहणेस्थापनेचैवप्रस्तवेविनियो
गेयत् शुक्लरेहकारशशिवीरेफःसत्स्मईकारः प्राकाशश
शिम्याविंदहदंचंद्राम्याशुते सिद्धेसवरूपंहृदयंनमःफेत्का
रिणीतंत्रे यथाशक्तिजपंकृत्वाप्राणायामत्रयंचरेत् नार
दपंचरात्रे जपंतदत्रुक्रूवीतयथाशक्त्याशुतादिकं निवेद
येद्विभोस्तत्रवाक्कर्ममनसान्विते ॐपुंडरीकाक्षविद्यात्म
नेमंत्रमूर्तेजनार्दन गृहाणेमंजपंनाथममदीनस्यशा
श्वत रत्नकाद्योदकंशुद्धंकृत्वादत्तिणपाणिगतं श्रुतो
लितिपेहितोमूलमंत्रेणनारद मंत्रात्माभगवान्विस्तर
विरान्निद्धिदाभवेत् विवादावाह्रसोमशुभ मानसोपांशु
वाघ्याणांकुर्यादेकतमेजपं मूलस्याष्टशतंजमानश्रुतं
नविलंबितं गुह्यातिगुह्यगोप्तात्वंगृहाणास्मत्कृतंजपं सि
द्धिर्भवतुमेदेवत्वत्प्रसादात्वयिस्थिते भोगीसोकंपठितं
रत्तहस्तेनशोभवे मूलमंत्रार्ध्यतोयेनवरहस्तेननिवेदये
त नारदपंचरात्रे सहस्रायनजपंकुर्याद्यावद्धेप्रहृदयं
तहदैश्वर्यवत्तत्त्वानांविशेषेणविधानवित् व्यासावमान
मार्वितंकर्मकुर्यान्नरोदितं प्रत्ताभिरोमपर्यंतंततस

वि
सं
१४९

362

जपमारभेत् यावद्दिनावसानेन भूयः स्नात्वा ततो द्विजः
उपास्य पूर्ववत् संध्यां देवं सम्पूज्य येन्मनः विसृज्य भोजनं कु
र्यान्मन्त्रतेनतारकोदये संध्यामुपास्य देवेशं पूर्ववत् सज
येद्दितिसंवेपा। प्रयातो वर्ज्या वर्ज्यानि त्रैलोक्यसंमोहनेत
त्रैभिक्षाशी वा हविष्याशी शाकमूलफलाशनः पयोव्रती
वा नियतो जपेदेकाग्रमानसः भिक्षास्वरूपमाह कूर्मसंभवः
वैदिकाचारयुक्तानां शुचीनां श्रीमतां सतां सकलं ध्यानमं
तानां भिक्षाशी वा ग्रजन्मनामिति नारदः वरुमूलफलद्दी
रप्यपि भिक्षान्नसमकवः पतत्समविधं प्रोक्तं पवित्रं व्रतभोग
ने कपिलः यावीयवान्नशाकं च ययो मेदो हविष्यकं
रर्वपूर्वं प्रशस्तं स्यादशने मैत्रसायने हविष्यकं भस
भवेन सितेकाविय है मतमुन्मेपसंस्मृते मुष्टुद्वावह
तंपद्मामनुनोल्पहतं चयत् दधितीरहतं गव्यमेतवं
गुरुवर्जितं तिलाश्च वा तिमुद्गः कंदः वो मुकवर्जितः ना
लिकेरफलं चैव कदलीलवलीतथा आम्रमामलकं चैव
पनसं बदरीनकी वतांतरमप्रशस्तं च हविष्यमन्यतेवुयेः
श्चैवं सवमलभ्यं वाष्यमप्रशस्तं च तानतेव मुन्यन्नं नीवाराः शा
तानपः हैमंतिकं सितास्विन्नशालिमुद्गास्तिलायवाः कला
यकंगुनीवारा वास्तूकं हिलमोचकेः षष्टिका कालशाक
चमूलकं केमुकेनरन कंदं सैंधवसामुद्रे गव्यवद
धिसर्पिषीपयोनुद्धृतसारं च पनसाम्नहरीतकी पि
प्पलीतीरकं चैव नागरंगातितिली कवलीलवलीमपा
णीफलान्यगुडमैतवं प्रतैलपकं मुनयोहविष्यान्नं ॥
वदते मूलकं हरिविरयिवैसवानोनिषिद्धम

तदृष्टं विस्मृयामले यत्र मांसं न ग्राममधेन ग्राह्यतनाकमूल
के निवेदयेनैव न ग्रहेरेरे कान्तिकीरतिरिति ब्रह्मचर्या
नि नरके भस्मभवः लवणं च पललं चैव तारं त्रोटं रसोनकं
मांसगृञ्जमसूरायान्कोद्रवान्ब्राह्मणकानपि तारं लवणमि
ति संवचप्रज्ञाः सिताः ज्ञतरतेत्र स्त्रिनेचलवणं मांसगृंजन
नेकांस्यभोजनं माषाढकीमसूरांश्चकोद्रवान्ब्राह्मणकाना।
पि तारं लवणमिति संवचप्रज्ञाः सिताः ज्ञतरतेत्र स्त्रिने।
चलवणं मांसगृंजनं कांस्यभोजनं माषाढकीमसूरांश्चको
द्रवांब्राह्मणकानपि तांबूलं च द्विभुक्तं च उःस्ववादेघसमता
ब्रह्मयामले निश्चयोत्साहधैर्यैश्च तत्त्वज्ञानस्पदर्शनात् ब्र
स्याषानाद्दंसगाश्चषड्भिर्मंत्रः प्रसिध्यति मद्यमांसादृतमस्याव
मजत्स्यातिपसाग्रहात् नीचसंगाश्चलोत्साश्चषड्भिर्मंत्रोनसे
ध्याति प्रशंकितमनाश्चैवशिवशक्तिमपन्नतः देवीमंत्रम
येसाहावायेशत्मानमात्मनि मनोयत्रशिवोयत्रशाकिर
स्यत्रमारुतः नसिद्ध्यतिवरारोहेकल्पकोटिशतैरपि प
ञ्चुषचारनालंचकोद्रवान्नमसूरिकं कांस्यपात्रेचवैलव
मंत्रवीर्यविदारिणि षट् वीर्यविज्ञानयोहंताज्ञानहत्वोवपा।
ञ्चुषः तस्मात्सर्वप्रयत्नेन मंत्रीपर्युषितं त्यजेत् आरनालवें
स्पमग्रमेगोहस्यापरित्यजेत् फललोपोभवेन्नूनं मंत्रवी
यैहृदेहवं तेनकारणभावेन मंत्रीतारान्सर्ववर्जयेत् पि
नेलमस्तदेन्मूनं तद्धात्तेचकोद्रवं कोद्रवानेपरित्याज्य
सर्वयान्नपकर्माणि मसूरीमानहृगीचपरित्याज्यापस
वेग्या कांस्यपात्रमगुडंवनक्ष्मविस्तनाशरा मंत्रवीर्यं
हरत्याशुपयार्यपिस्यान्महेश्वरः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकांसं।

वि॰
ली॰
१५०

363

साम्येन साधकैः तिलतैलेन मंत्रपूतेन पावनेदेवदुर्लभं म
हेयिना यथा यत्नेन स्नानं कार्यं हि सर्वदा वर्जयेज्जपवेला
यां भोज्यं चैव मसहाङ्गुधैः न भोक्तव्यं न भोक्तव्यं मंत्रिणा त
कदाचनेति अथ भोजन पर्य्यायः नवकुंभसंभवः उपा
स्तीर्णाभिवार्घ्येन तं संस्कृत्य प्रोक्षणादिभिः पावयेद्वैदिके
र्मंत्रैः पुनस्तेलेन मंत्रवित् वैदिकैः प्रोक्षणादिभिः पावये
द्वैदिकेर्मंत्रैः पुनस्तेलेन मंत्रवित् वैदिकैः प्रोक्षणादिभिः
पावयेदिति संबंधः मूलेन मंत्रयेदिति शेषः रुद्रासंभोज
ये कैशीपूतेनावमयेनलैः रुद्राहृदयमंत्रेणानलं चाभि
मंत्रितं पिबेदिति पलाशपत्रेण मध्यवर्तिनेन कृतयज्ञ
वद्धामेव भुंजीतेति वदेति कांस्यभाजनं निरोधादनिय
मश्रुतित्वात् अथ शयने विजयामालिनीतंत्रे अथः साधा
नः कृतान्माजितक्रोधो जितेंद्रियः नारदपंचरात्रे सुप्तके
शयीत शयने नु सपुष्टे च सपीतले अर्द्धरात्रे समुत्थाय
यादसौ चेद्भवेद्द्विजः श्रीवामदेवं संस्मृत्य शीतं संस्मृ
स्वंवत जपं कुर्य्याद्यथाशक्ति अर्घ्यं ये च न यो सदीति
नथावेशपायनः शयनं कृशशाय्या पोविवस्तस्वविव
स्व पृथक् तद्वासः तालयेन्नित्यं मनसाप्यविन्नमावदेहदिति
वायवीसंहितायां प्रहताः स्तरणास्तीर्णे सदर्भे शय
ने शुचिः मंत्रितेवाशिवं ध्यायन्त्राविशाक्षो निशिस्वपे
न शिवमिन्सपलनालं मंत्रितेस्व इष्टमंत्रेण कथि
लं पंचरात्रे गुरुपादाविनेकृताग्यवासी जितेंद्रियः
दर्भशय्यां गतो रात्रौ स्वप्नं स्वमं निवेदयेत्
योगिनीतंत्रे यजनायतनोहर ॥ ॥

मुद्रेतिदेवमाहात्म्यमंत्रान्प्रयतात्मिरेनान ल·· कभुकद
त्तिप्रणापार्श्वशापीसम्मंपरीक्षेतनयथोपदेशं मंत्रानितिव।
रुववनेनसकलसत्वंदृश्यते तथा भगवन्देवदेवमाभूत
म्हत्ववाहनशस्त्रानिष्टसमाचरममसत्प्रस्पशाश्वत एवं
समङ्गशास्त्रीर्णोनतः प्रयतमानसः निशांतेयथपतिसम
शुभैवा यदिवाशुभं पिंगलामेत ताराहिंपिदयेशूलपा।
णयेविदर्शेरितः स्वममानयमेशोयंशभुनायपरिकीर्ति
तः नमोजयत्रिनेत्रायपिंगलायमहात्मने वामायविश्व
रूपायस्वमाधिपतयेनमः स्वमेकथ्ययमेतथ्यंसर्वकार्ये
शुसर्वतः क्रियासिद्धिंविधास्यामितत्प्रसादान्महेश्वरःमं,
यतेत्रप्रकाशे गेहेनसकललोकाविसवेयप्रभविसवे विश्वे
यविश्वरूपायस्वमाधिपतयेनमः स्वममानवमेशोयंक
थितोनारदादिभिः शुभाशुभसूचकस्वमाः तत्रयोगिनोतं
चेःतिविधदर्शनेनस्पयथार्थमयथार्थकं शुभावकेयत्त
स्यांतंसंख्यानानाहिदर्शनं यथार्थतद्याथार्थमासस्या
साविकारजं शुभावकंमानसंचयथार्थफलमुच्यते एषां
स्वरूपमाहयेदितदर्शनंदेवादीनांविकारजंपित्रादीनां
मानसंमनोविकारजं श्रागमासिद्धये श्राद्धेवर्षवत्सरादै
हिनोयथामेपाकेवर्षपादात्तृतीये मासेपाकःशर्वरीन
ध्यपासेसयःपाकोयोविसर्गेशुदृष्टः श्रायोयामेदृष्टमस्व
मस्यवर्षमात्रेपाकफलं एवमग्रेपिविसर्गेनिशांते तथा
नेरथमाममध्यमास्यादृष्टेतत्समोनाविघ्नेऽन्तमोयस्माः
मासिसिद्धिकृतमेस्वमेरत्नार्थतानेवाहतश्चैव स्वमयथपतिवे
देयोविशिष्टंमर्वतोमुखंव गुरुप्रमादसमुखंनिर्मलंवेदसं

वि
ली
३५८

364

इले गंगां गां भारतीं भानुं लिंगिनं लिंगमेव च प्रसन्नेत
त्रजानीयात्सिद्धिं स्वमनिदर्शने प्रसन्नेनेष्टदेवे ग्रतप
वसिद्धिमाप नारदपंचरात्रे तिलालाभाः सतनादितरा
णां वाग्निरूजने होमप्रज्वलितवह्नौ संग्रामविजयस्तथा
हंसकोकमयूराणां रथ्यारोहणमेव च कोकस्य कवाकः
कपिलपंचरात्रे कन्याबुद्धेरथ्यादीयथास्वादकमलानंदी
ऊजरेहवभं मालां समुद्रं फलितद्रुमं पर्वतं च हयमेधा
मासमासं सरास्वरं एवमादीनि सर्वाणि दृष्ट्वा सिद्धिमवा
प्नुयात् ऋकृतिरपि यतः कर्मस्त काम्यशुभस्थिप स्वमे शुभप्रदे
समर्दिनवजानीयात्सिन्स्वमनिदर्शने मेरवीतन्त्रे नदी
समुद्रतरणमाकाशगमनं तथा भास्करोदयतं चैव प्रज्व
लितहुताशनं ग्रहनक्षत्रताराणां चंद्रमण्डलदर्शनं नक्षत्रे
णपक्षिमादीनि नारायणमानीति हर्म्यप्रासारोहणं चैव प्रसा
दशिरसोपिवा नागाश्ववृषभेंद्राणां तहशेलाग्ररोहणं
विमानगमनं चैव सिद्धमत्रस्यदर्शने लाभः सिद्धेनरस्य
वदेवीनां चैव दर्शने एवमादीनि संदृष्ट्वा नरः सिद्धिमवा
प्नुयात् स्वमेतमदिरापानमामर्मांसस्य भक्षणं क्रिमिवि
ष्ठानुलेपं च रुधिरेणाभिषेचनं भोजनं दधिभक्तस्य श्वेत
वस्त्रानुलेपने सिंहासने रथे यानेध्वजे राज्याभिषेचनं रत्नं
न्याभरणादीनि स्वमे दृष्ट्वा प्रसीदति नारदपंचरात्रे गुरुदेवे
द्विजः कन्यायोगनाश्चाश्वकेसरी दर्पणेशोभवमेधौवतंश्री
वागंवरोयते नोहलमहणं चैव तत्रादस्थमिवंदनं सिद्धान्न
मामसांसवमयद्धीमदिरासवाः छत्रेयानेसितं वस्त्रं तथाम्रे
घलवंदनं मात्यमन्यकापलेहाराः पूर्णाः समृद्दितः प्रा प्रो

प्रवालाःकिरणाःस्वर्णानिष्कगाथमहोदधिः पङ्कजपादप
शालीरोचनोऽङ्कुरमेमधुः लाजाःसिद्धार्थकावीजेनवभा
गोवपायसे उपयनोष्णयावाद्यो गायत्रीवरसंगता मनः
प्रीतिकराश्चान्येलोकेशस्तापदंगताः सर्वेस्वप्नाःशुभाःप्रो
क्ताःसिद्धिमोक्षफलप्रदाः अथाशुभस्वप्नकाः नारदः अतो
न्येविपरीतास्तु मनसः खेददास्तु य गर्हितालोकविद्विष्टाः
स्वप्नास्तेत्वशुभावहाः अतउक्तशुभस्वप्नकात् कपिलपंचग
व्येचांगलेकलभेकाकांगतेशून्यममंगले तैलाभ्यक्तेनरेत
गनेशुष्कवृक्षेसकंटके प्रासादतमलेदृष्ट्वानरोगमवा(
मृगात् कलभेवालगजे तत्रप्रायश्चित्तमाहकपिलः दृष्ट्वा
ङः स्वप्नकेचैवहोमात्सिद्धिमवाप्नुयात् तथापिंगलामते
शुभेशुभंभवेत्तस्यनुग्रपादशुभेशाने प्रस्वप्नेतिक्रमाद्विहा
निति तथानारदपंचरात्रे दृष्ट्वास्वप्नावैरहोमंदंतकाष्टादि
नेमुने केवलेनाथवाप्येनसिंहमंत्रेणशांतये दंतकाष्टप
करणेतावदाहस्तयमेव शतसहस्रसाष्टंवायथाशक्त्या
यवाहिजः ग्रस्तसंप्रदितेनेषांनाम्नासाहातितेनव दोषा
मेहिनहोम्येवयदंनामावमानगं ग्रस्तासिंहमंत्रयोविकल
पषोदोषनिदाना अथस्वप्ननिवेदनंतत्रैव शिष्यस्तुशुचि
गर्चातः पुष्पहस्तोगुरुंतमे प्रणम्याशिरसाहृष्टस्तस्मैसमं
निवेदयेत् स्वप्नमेवापिसमस्तंवाग्राप्यथ्योमितहर्षदं प्रक
स्मायादिनायेननाख्यातंसंगुरोर्विना मंत्रप्रसादजनितले
गेचनगुरोर्विना प्रकाशानोयाविधेर्दकस्याविलिसिद्धिमिच्छ
नाशकाशयातियामोहादोत्सकान्त्रतंसर्वानिकदृष्ट्वास
नाशस्यासिद्धयोयातिदूरतः प्राविर्भवतिःखानिशोका

वि
सो
२५६
365

ष्ठविविधाश्रपि वक्रनयनःकल्पेविनयमाहोमनसश्चन
ष्टिरत्नाशिनाम्मदपराञ्जवने तथाभैरवीतेरे ज्योतिर्य
तिसर्वेश्वशरीरेवाप्रकाशप्रकः निजेशरीरमयमादेवनं
मयमेवहि नारदपंचरात्रे मंत्राराधनसक्तस्यमथ्यमेवस
रणेय जायतेवहुविज्ञानिनियतस्तस्यनारद नोहोरगेसा
धकोयातिकर्मणामनसायदि त्वतीयवत्सराहर्हेराजा
नश्चमहीभृतः मार्गयेतेनुयोयेनगाविनाश्रपिमानितःप
सादः किंयतोनाथममोहरणाकारणं यन्नलेनेवयश्च्यति
तेनमाविभवेनव श्रुतेसतिशार्हलनिष्ठेवक्रमना
माः नवमाहत्सराहर्हेस्वयंसिध्यतिमेवराह नानाग्रयो
णिहृदयेमेवसिद्धिमयानिवे ज्ञात्मानंदमहाम्यात्र्यप्रमा
तेपिवाहित्वथा जरथोमत्वंविप्रत्वणमत्रिप्रदर्षितः
त्वणेश्वरभितिर्योयंस्तृणातेवेनविनतः वरणेवमधुरेवा
येनानागीतसमन्विते श्रजिवतित्वणंगंधात्कर्षैरमग
नाभिनान उत्पतेनेत्वणंवापिपदपत्मात्मानमात्मनरावं
दारकेकिरणाकीर्णेत्वणमालोकयेनभः राजगोत्रघनादा
ष्ठस्ष्टणपावत्वणेहिनः निभुरोत्रुदमंदोभंत्वणमाकर्णय
त्यपि नारकानिविविधाणियोगिनोनभजिष्यितान यश्च
स्पयाहूपंत श्चत्वणमेवेप्रतीसदा त्वणंकिलिकिलारावंदं
सर्वाहिरवेतथा त्वणेमेपाटयपश्चैत्वणरात्रिंदिनेसतिरांबे
वाह्वमालोकेसमुत्थंत्वणमीत्वाति वेलेनयदिपूर्णावतेन
साभासकरोयमः पूर्णेहमटपाःकोमागगनेविष्णोपयः २
मेतप्रकृः प्रोक्तेनगांभीर्येणम्नुखेनव स्वत्पाशनेनाहंकृशातावद्गनापितखीयते वि ॥
रामूत्ररयात्पत्वमवेन्निद्राजपस्तथा जपध्यानगतोमंत्रीनखेदमधिगच्छति

विनाभोजनपानाभ्यां पक्षमासादिकं मुने इत्येवमादिभिस्त्वि
ष्टैर्महाविस्मयकारिभिः प्रश्नैः संप्रवोढुं यः समर्थो मंत्रराडि
ति न यावोपायन सिद्धेस्तद्गीर्णाविह्वानि हानाभोक्ताद्यपाव
कः हानाभोक्तापपावकइत्यर्थः प्रपंचसारे ततोस्य प्रत्ययुक्ते
वेनाप्यनेनजपकोमंत्रे अपिहितेनिप्रपहोपानिस्तामिसंशुद्धे
भवेत् अर्कोभस्तेजसासौनवातिनाग्निनजासंतनंकिंकरो
स्याद्योगानप्रयातिहस्त्याद्यनमप्यथनधान्याढ्यंतेनतस्मीपे
देवानितंनमोस्मिविरयतिफणिनोनेवहृष्यंतिप्रजाः यो
गोपोद्याणिमिद्याणिमध्यास्तववविपदिपरंधामविसोः सप्त
यान एवंकृतेपिनसिद्ध्यन्तिवैवदेहंयंत्रयंवाश्रस्त्रसंकृ
ष्यान् नडकृत्पेत्कारिणीतेव कर्मणाप्रबलेनैवप्रीतिवंयोत्रे
रोपिना यदिसिद्धिंनलभतेहिस्विवांश्चनरावरेदिति अप्य
हेमप्रपर्यायोविवाध्यते तत्रवायवीयसंहितायां अष्टाग्निका
योचन्नाभिकृशोवास्थंडिलेपिवा वेयाप्रथमायसेपात्रमन्ना
पेवानलेशुभे नानारांवैनित्येनैमित्तिकेहोमंस्थंडिलेवास
मावरेत् गोमयेनोपलिप्तायांभूमौस्वस्थलत्र्यपकं हस्तमात्रे
ननकुंघाहालकाभिः सुशोभनं अंगुलोन्नस्यमंडूकंचतर
तेसमंततः क्रियासारे समोष्टदिकत्वमाक् प्रहः प्राग्दक
वर्णोपिवा उदकाक्रः प्रदेशोवास्थंडिलमप्यलेस्तनं प्रहः प्र
वर्णः तथाकपिलः स्थंडिलेवालकाभिर्वारक्तमरुजसोपि
वा तथावाशिष्ठः हस्तमात्रंस्थंडिलंवासंहितेमेहोमकर्मणि अ
वसोहितैमहत्याभिधानात् सहस्रादिसंख्योहोमः स्थंडिलेनक
नेवशतिकोवित् तत्र होमेसमारंभेत्कुंडेस्थंडिलेवाप्यग्नि
ने अग्निप्रणयनेकृत्वायावार्थः सर्ववेदवित् तिलहोमेग्ना

त्रि
स्री
२५

366

हुतिभिरष्टोत्तरसहस्रकमिति वायुपुराणवचनात् अं
केवाऽस्यत्रिलेवान्तश्च होमो विधीयते अतएव होमसंख्याव
र्तगुणितजपः कार्यः क्षत्रियैः षड्गुणः वैश्यैरष्टगुणः होम
कर्मणि अशक्तानां ब्राह्मणानां जपमात्मना होमकर्मण्यशा
क्तानां समस्तमिति उक्तत्वेनचवचनात् तत्रैव एतदशक्तौ
तु विप्राणां द्विगुणः क्षत्रियाणां त्रिगुणः वैश्यानां चतुर्गुण
होमकर्मण्यशक्तानां विप्राणां द्विगुणो जपः इतरेषांतु वर्णा
नां त्रिगुणादि विधीयते इति गौतमवचनात् तत्राप्यशक्तौ
होमसंख्याचतुर्गुणा जपः कार्यः होमाशक्तौ जपं कुर्यात् हो
मसंख्याचतुर्गुणः इति वशिष्ठवचनात् एतदपि विप्रमाव
परे क्षत्रियवैश्ययोः प्राग्वत् षड्गुणाष्टगुणजपो भवति प्रा
गुक्तवचनात् तत्राप्यशक्तौ होमसंख्याद्विगुणजपो वा कार्यः
यद्यदंगं विहीयेत तत्संख्याद्विगुणो जपः कर्तव्यः संगसिद्ध्य
र्थं तदशक्तेन भक्तितः इति कूर्मसंभववचनात् तदशक्तेन प
रस्वरणसंख्याचतुर्गुणादिकरणात्मशक्तेन एतदपि वि
प्रमात्रपरं क्षत्रियवैश्ययोस्त्रिगुणचतुर्गुणजपो भवति प्रा
गुक्तगौतमवचनादेव द्विजभक्तेतरशूद्राणां चतुर्गुणा एतेदश
गुणजपो भवति द्विगुणपदेन पंचगुणजप इति द्विजभक्तशू
द्राणां तु पंचगुणो माश्रितो यः शूद्रस्तस्य तद्दशगुणो विहितजपवैते
तदुक्तमुत्तरत्र द्विजानां होमविरहे यः प्रोक्तः स्वाशितिस्तिपः
तथोपितं समपवोक्तः शूद्रेणयवर्णमाश्रितः तत्स्तोवाणांविद्विजानां
नापंकुर्यादरक्तिपरायणाः इति गौतमोक्त्याद होमाभावे द्विजवर्ण
नजपः प्रोक्तः षड्गुणजपः तत्समुद्रावनलतः शूद्राणां वसतं नैवेतत्
ति अतस्त्रीशूद्रैर्होमानापिकारात्तजपपवकार्यः इत्य
नोहोमदशांशेन नलेसंप्रज्यदेवतां नर्मयामीति मंत्रेणैते प्रोक्ताद्विमूर्द्धितर्प्ययेत ॥

वैशंपायनः तर्प्पणस्य दशांशेन नमोंतेमंत्रमुच्चरन् अ
भिषिंचेत्स्वमूर्द्धानं जलैः कुंभाख्यमुद्रया ततस्तंचे नदंते।
भोजयेद्द्विजान्सदाचारान्दशांशतः नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यै
र्लेह्यचोष्यैश्च पेयैश्च लघयेनवैः सर्वथाभोजयेद्विप्रान्कृत
सांगत्वसिद्धये विप्राराधनमात्रेण व्यंगं सांगत्वमाप्नुयात्
पकर्मंगविहीनेन ततो नेष्टमवाप्नुयात् अंगहीनं भवेद्य
त्कर्म नेष्टार्थसाधकं न्यूनातिरिक्तकर्माणि न फलंति म
नोरथान् तपत्पूर्णतां यांति समस्तानि भवंति चेत् अतोय
त्नेन विप्रभोजनयेत्सर्वकर्मसु यानियान्यपिकर्माणि दी।
यंते द्विजभोजनैः निष्फलानि न तानि स्वबीजन्यूषरगाणिवत्
गुरुं संतोषयेत्पश्चाद्धेमहिरण्यांवरादिभिः गुरौ तुष्टे हि मंत्र।
सिद्ध्यति मंत्रिणः इत्थं पुरश्चरणतः प्रसन्ना देवता भवेत् श्री
कुलार्णवे यद्बयाकृतमेवं रुद्रगनापि बलेन वा परेरितं
वागाद्यावामजपेयद्यनर्थंकृतं उक्तकेलिखितान्मेशना
लोकाप्रजपंतिये बलहस्तास्समतेषां पातकं परिकीर्तितं
अनेककोटिमंत्राणां चित्तव्याकुलकारणं मंत्रं गुरुमुखाद्वा।
न्याम सर्वं स्यात्सर्वसिद्धिदं अथप्रयोगेजपमाला सा
नहिविद्या मातृकात्वरमणीमणिमयीवेति तत्रमणयस्त्व
अक्षमेवशंखविद्रुमरत्नमुक्ताफलपद्मवीजस्वर्णरज
तरूपाग्रंथिकृद्वातं इत्येतद्विशेषाः अत्रसंख्यानसात्विकं
गानसतामसभेदेनाष्टोत्तरशतंचतुष्पंचाशत्सप्तविंशते
क्षेति ग्रहमालायाः संस्कारकालः तंत्रांतरे सौरद्वादशीपूर्वा
ह्नः शाके रसमी नवमी चतुर्दशी राविः गतोशास्यचलपीम।
पादः शिवस्य त्रयोदश्योदिवा सूर्यस्य सप्तमीपूर्वाह्णराते।

वि
सो
२५१
367

अथमात्रायाः सूत्राणि विलोपयसूत्रेकार्यासमूत्रं वेष्टाल
णीकृते स्वसमानवर्णा योषित्कृते त्रिगुणीकृते ऽर्पयेत् । अ
नेन सूत्रेण यथायोग्यमेव कार्यमिति । अथ संस्कारः । तत्र
मात्राणि कमात्राणि कमात्र यागोमयदुग्धदधिघृते ऽकुशजला
त्मके पंचगव्ये सेपाय शक्तिव्यतिरिक्ते पूर्वं दिने कृते कम
र्मः साधकः प्रातः कृतनित्यकृत्यः सूत्रमणींश्च पृथक्पंच
गव्येन जलेन च मंत्रात्मनवसप्तपञ्चदलेषु पद्माकारश्वि
तेषु सूत्रे मणींश्च संस्थाप्य तेषु प्रणवं भुवनेश्वरी बीजं
मातृकावर्णांश्च सूत्रे प्रति बीजे बीजेषु च विन्यस्य म
णीन्सूत्रं च गंधादिभिः संपूज्य कृत्वा होमं मरामविधि
नाग्निं संस्थाप्य यथाशक्ति सहस्रं तिलैः केवलहुतैर्वा स
पादिपंचमंत्रैर्वा होमाष्टको जपं वा विधाय सूत्रे कृष्णत
पत्रनीवयमाता स्वन्मालेन मुख्यं संयोजयेत् । यथा सूत्रम
यमाणिमिमारोष्टे केकमणिमध्ये गुरुक्तविधिना ब्रह्मग्रं
थिं विधाय गोपुच्छाकारेण ग्रथयित्वा ॐ सद्योजातं प्रपद्यं
मि सद्योजाताय वै नमः भवे भवेनाति भवे भवस्व मां भवोद्
भवाय नमः इति मंत्रेण पंचगव्येन शीतलजलेन च प्रक्षाल्य ॐ
वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय
नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो
बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः इति
मंत्रेण चंदनागुरुकर्पूरकुंकुमैर्विलिप्य ॐ अघोरेभ्योऽथघोरे
भ्यो घोरघोरतरेभ्यः सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपे
भ्य इत्यघोरेण कर्पूरशर्करागुग्गुलमधुचंदनघृतैर्धूपयित्वा ॐ तत्पु
रुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ।

इति गंधचंदनकस्तूरीकुंकुमकर्पूरैर्लेपयेत्ततः ॐ ईशा
नः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्म
णोधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मेस्तु सदाशिवोम् इति इति बीजे
शतेशतमभिमंत्रयेत् ततस्तत्पूर्वोक्तक्रमभेदेन यथाश
क्तस्य यावता नामावाहनास्थापनसन्निधापनस
न्निरोधनसन्मुखीकरणसकलीकरणावगुंठनामृतीक
रणपरमीकरणानि तत्तन्मुद्रया विधाय षडंगैः पंचभिर्मं
त्रैः प्रतिबीजं पंचोपचारैस्तां देवतां स्वेष्टदेवतावत्पूजयित्वे
त्थं संस्कृतमालया न जपं कुर्यादिति जपमालासंस्कारविधिः
रंभप्रतिष्ठितमालया जपं कुर्वीत यदा तन्त्रे मंत्रीणामिति
मानानि तद्देवहस्तेस्त्रं ग्रच्छपित्वा तया स्वेष्टमंत्रमष्टोत्त
रशतेनाथवा स्थितार्थं जपित्वा पश्चात्तया मालया जपं कुर्यादेवं
पं कुर्यात् अथ प्रतिष्ठाप्रकारस्तु ज्ञानसेवनान्येषां प्रमे
चोपद्यातादीनां प्रतिष्ठाविधिः यदर्पितेन ग्रथितां मा
लां कुचाविस्तारे संस्थाप्य तस्यां गणेशसूर्यविष्णुशिवदुर्गाः
पृष्ठकरस्थगावास संपूज्य ह्रीं मंत्रेण पंचगव्येन निःक्षिप्य पुन
मानसमाद्वृह्मसवर्णपात्रस्थे पिप्पलपात्रस्थे वाभूपवासिने
पंचामृतेन तिथिप्युनस्नाप्य शुद्धहृन्मप्रीतलजलेनितिथ्यग्रतं
लपचंदनागरुकस्तूरीकर्पूरकुंकुमसौगंधिकेरनुलिप्यत
सूर्याहांसामिति मंत्रमष्टोत्तरशतेन जपित्वा नवग्रहान्प्रादिका
लौह्यमसंपूज्यसहृतैलिलैर्यथाशक्तिस्वेष्टमंत्रेणाकृतागुरवे
यथाशक्तिकांचनं दत्वा दक्षिणां दत्वा ब्राह्मणेभ्यस्त्यादिभि
स्नेयपदिति अथवामस्त्रं मणींस्वपंचगव्यादिनवर्षसंस्था
पावनतर्थ्यादिनेसमगृह्य साह्वमंत्रेणापलालस्रहूनंमंत्रेणाग्रपापि

वि
सं
२५२

याम्यांगिनेस्वेष्टदेवताप्रजामणानेविपापनवेष्टदेव
तांसंपूज्यमूलमंत्रमष्टोत्तरशतंजप्त्वास्वेष्टदेवताकेलो
कपुरस्मरणाहोमस्तेषांणहूनेनवायव्याशांक्तिकृत्वामंत्र
लमध्येमावासंस्थाप्यतस्यामद्वमेवेषवंगमंत्रेषुविम
स्वेष्टदेवताप्रतीतोविविंम्बवत्समाणविधिनासर्वभूः
नवालिंदवानस्यामिष्टदेवतासंपूज्यावार्घ्यदत्तिणादिभिः
परितोष्यप्रणम्याशान्तस्तोस्वान्मादिभिलोचयेदितीस्यप्रते
ष्टितमालपानावामेवजेपेत॥ अथपुरस्मरणकालेविहि
तानि नवमनःसंहरणाश्रोवमनमेयार्थवितनाव्यग्ना।
निवेदखाह्वनपोत्साहकोपस्यागस्वर्वर्णाश्रमपर्मानुष्टा
परिनष्टनोदैयंतिग्रहचलवर्ज्यगरूननिकेवलामलक
स्नानमंगाभिमंत्रितलेगाभिषेकत्रिषवणाहिमवनशक्तो
सकृद्धास्नानदेवर्षिपित्रविष्टदेवतानर्पणांमपरापवर्तनं
पलाशपत्रविरचपत्रावलीशयोमितभोजनंगोविप्रवालं
रिश्रुकृपावेलि अथपतनकालनिषिद्धानि अपिपास्वभाव
णकंरंजविभीतकाकंसरिन्त्राकमणमातेगृहस्थीशूद्रपा
तितनालिकोद्दिष्टसंभाषणस्त्रानलर्पणायनवृषानव
शवस्त्रैकवस्त्रमलिनधारणाकाम्यकर्मसेकलितस्ववर्णं
अग्राविरहतकर्मावरणाकास्यंभोजनानसद्भाषणान्नपूज
नकौटिल्पदोरासाघुसमागमोस्त्रजलस्यानोत्मलतृण
पीतवाद्यादिश्रवणानत्यदर्शनापविषयमेथुनतलपा
लापदरकर्मोद्यानस्पर्शप्राणिहिंसाकेतुकोपसी य॥
समावरणकेशमान्नणाशिरः प्रावरणाविनाकोपय
[illegible]गामनेरंप्रायनोस्पानागमनोपकारामंगल

स्नानपात्रकाधारणपानशय्याधिरोहणपादप्रसारणोक्त
हासमलत्यजेदाह्निकाविकलमनस्काशनप्रौढपादनग्न
ऊशयाहित्यादीनि अथासनानि तत्रव्याघ्रचर्ममृगाजिन
वेत्रनिर्मितकेवलकुशकटरक्तपटवस्त्रात्मकानिविहि
तानि अथनिषिद्धासनानि वंशरचितदारुमयपाषाण
तृणवस्त्रपल्लवेष्टिका निर्मितानिकेवलभूतलेचेत्तत्र
यथगुरश्रवणारंभपूर्वदिनकृत्यं तत्रप्रातःस्नात्वानित्यक्रि
यांनिर्वर्त्यब्राह्मणान्भोजनादिभिस्तोषयित्वास्वगुरुमपि
वस्त्राभरणधनधान्यादिभिः संतोष्ययजनस्थानेत्रिकोणं
विधायरक्तमण्डलेतंक्षेत्रपालायनमः क्षेत्रपालेहागच्छाग
च्छेतिक्षेत्रपालमावाह्यमूलमंत्रेणक्षेत्रपालंगंधादिभिः सं
पूज्यतदग्रेत्रिकोणमण्डलेसाधारमामघंजनोदकपूर्णं
वलिपात्रंनिधायपक्वेहिविडाधिगुरुमंजपनर्मेय २ विघ्र २
महाभैरवक्षेत्रपालवलिंगृह्णगृह्णस्वाहाइतिमंत्रेणावलिं
दत्वोपवसेत् अथगुरुपारंभदिनकृत्यं तत्रशुभेमासिवंदतं
रावकूलेतिथिवारनक्षत्रादिशोधितेशुभदिवसेप्रातःस्ना
त्वाग्रहविधानामादायपत्राक्षतैः स्वस्तिवाचनंकारयित्वाॐ
शारदः ॐसूर्यःसोमोयमःकालासंध्येभूतान्यहःक्षपाप
वनोदिक्पतिर्भूमिराकाशंखचरामराः ब्राह्मंशासनमा।
स्थायकल्पध्वमिहसन्निधिं इतिपठित्वानान्यपात्रेॐशान्तिलं
तनतलाम्यादायोदस्तुलः ॐअद्यामुकेमासिअमुकराशौ
गतेसवितरिअमुकपक्षेअमुकतिथौभरतवर्षाख्याभूप
देशेविशेषदेशेअमुकशर्माक्षत्रियश्चेदमुकवर्मावैश्य
श्चेदमुकगुप्तःशूद्रश्चेदमुकदासः अमुकंमंत्रसिद्धिकामो

वि
सी
२५३

369

अष्टकमंत्रस्यपन्संख्याजपात्मकेशरस्तुरगोकरिष्ये श्चर्य
रथ्यैतावदिनेरहंकरिष्यइतिवासेकल्पविधायगुरुगण
पतिदुर्गामातृनत्वाप्रणम्यसमाप्यजपमारभेत तत्रमूलमं
त्रेणप्राणायामत्रयंकृत्वा मूलमंत्रस्यऋष्यादिकरषडं
गन्यासान्विन्यस्यहृदिदेवंध्यायन्जपमालांवामहस्तेकृ
त्वाविन्यात्रेवासंस्थाप्यपीठकेन मूलमंत्रेणसंप्रोक्ष्य ॐमां
मालेमहामायेसर्वशक्तिस्वरूपिणि चतुर्वर्गस्त्वयिन्यस्त
स्तस्मान्मेसिद्धिदाभव इतिमंत्रपुष्पाद्यैरभ्यर्च्य मालांसंपूज्य
गेंग्रविघ्नेकरूमेमाले त्वमितिमंत्रेणादत्तिणहस्तेनमालं
मादायस्वशिरसि श्रीगुरुंकंठेपीतवर्णंमूलमंत्रंहृदयेस्वे
ष्टदेवतांगुरुपादयोःस्वात्मानंध्यात्वाभूमध्यस्थं जावा
केगुरुदेवतमंत्रात्मनामैक्यंविभाव्यकंठस्यविशुद्धिच
केचतुष्टयसेकोभूतेसद्गुमणावत्मनानोपतत्रदेवंध्यात्वा
मूलमंत्रेणहृदयस्थानाद्रत्नवद्रूमानीयतत्रापिदेवतांध्या
यन्हृदयसमीपेमालामानीयदत्तहस्तस्यमध्यमोपरि
मध्यपर्वणिसंस्थाप्यैकचित्तोभूग्रग्रीवोनतगात्रःकृपा
लोलनरहितःषट्षष्ठारादिशाहमभरूर्वमंत्रार्थंगत्रचित्तो
भूग्रवग्रीवोनतगात्रः मालापाः प्रतिवीजेमंत्रमत्रवत्नपूर्व
वीजंजपसमयेपरवीजमस्पृशन्नगणावाचारणपूर्वकंमंत्र
सारम्भप्रातःकालान्मध्यंदिनावधिदेशाद्गुपदवसंभावं
यन्तरयामसमापनीयवासाहप्रहरत्रयावापिजपेत्वासर्वे
देवाहृत्यतेगुनःप्रमाणवसुवार्ष्यजपंसमाप्यवंमालेसर्वे
नोप्रीतिदाशुभदाभव शिवंकुरुष्वमेभद्रेयशोवीर्यंचसर्व
दा इतिमंत्रेणमालांस्वशिरसिनिधायपुनः प्राणायाम॥

वर्षेष्यादिकरणं षडंगन्यासान्विधाय यथोदकेन श्रीगुरुक्रमं मंत्रे
णानं पं समर्थ्य श्रीगुरुक्रमालापूजनं मंत्रेण मालां संस्पृश्य
दहासिध्यापयेत् अथ प्रणवोच्चारणं तु त्रैवर्णिकानामे
व शूद्रादीनां तच्छ्रीकारस्थापेतयोः प्रणवेनेन ग्रासश्चेति
ननोमध्याह्नस्नानादिकं विधाय पुनः पूर्वविस्तरतः कृ
त्वा प्रतिदिनहोमपक्षे जपदशांशं कल्पोक्तद्रव्यैर्विधिना
संस्कृतेऽग्नौ हुत्वा होमदशांशतर्पणं तर्पणादशांशमार्ज
नं मार्जनदशांशं ब्राह्मणभोजनं प्रत्यहं कुर्यात् प्रतिलक्ष
होमपक्षे एकलक्षसंख्याकजपे समाप्ते दशांशहोमादि
कं कृत्वाग्रिमलक्षजपमारभेत् कल्पोक्तसंख्याजपसमा
प्त्यनंतरं होमपक्षे कल्पोक्तसंख्ये जपे समाप्य पश्चाद्दशां
शहोमादिकं कुर्यादिति पक्षद्वयेप्येकः पक्षः कार्यः होम
पर्याप्तस्तु श्रीगवदीक्षाप्रकरणे प्रोक्तः होमाशक्तौ जपश्चका
र्यः तत्र ब्राह्मणैः पुरश्चरणसंख्यावत्तद्गुणः कार्यः क्षत्रियै
षड्गुणो वैश्यैरष्टगुणः अशक्तौ ब्राह्मणैः पुरश्चरणसंख्या
द्विगुणो जपः कार्यः क्षत्रियैस्त्रिगुणो वैश्यैः पञ्चगुणश्चेति त
त्राप्यशक्तौ होमसंख्यावत्तद्गुणजपः कार्यः एतद्विप्रपरं
क्षत्रियवैश्ययोः प्राग्वत् षड्गुणाष्टगुणजपो भवति तत्रा
प्यशक्तौ होमसंख्याद्विगुणजपो वा कार्य इति एतदपि विप्र
मात्रपरं क्षत्रियवैश्ययोस्तु त्रिगुणो वा चतुर्गुणजपो भवति
द्विजभक्तेतरशूद्राणां दशगुणजपो भवति चतुर्गुणाद्द्वि
गुणपक्षे तत्पञ्चगुणजपः इति द्विजभक्तशूद्राणां पञ्चवर्णा
माश्रितायः शूद्राः तद्वर्णाविहितजप एव द्विजस्त्रीणाम।
पि तथैवेति स्त्रीशूद्राणां होमानधिकाराज्जप एव विहित

वि
सी
२५४

370

शेत इत्थं होमं विधाय वेदनागरुकर्पूरवासितैर्जलैर्होम
संख्यादशांशेन मातृकाविधिनात्मने देवध्यानात्मस्वरूपे
न तर्प्यात्मानं देवरूपं ध्यायन् ॐ अमुकं तर्पयामि मूलमंत्रांते
आत्मानमभिषिंचामि नमः इति तर्पणसंख्यादशांशतः
स्वमूर्ध्न्यभिषिच्याभिषेकसंख्यादशांशसंख्यकान्स्वेष्ट
देवताभक्तान्ब्राह्मणान्स्वान्निमंत्र्याह्वयाभ्यंगादिनास्व
पाविवावस्त्रगंधादिभिरलंकृत्य षड्रसैर्नानारसैर्भक्ष्यभो
ज्यैः स्वेष्टदेवताबुध्या भोजयित्वा तेभ्यो स्वर्णदक्षिणाभिः परि
तोष्य विसृजेत् इति यद्यहं न्यूनहीनं वा समस्तसंख्यासममो
का भक्तिपूर्वकं कुर्यादिति तत्र स्वचक्रतेमध्याह्नस्नानंत
र्देवपूजादेवार्द्धकमाह्निकं विधाय स्वेष्टदेवतामंत्रजपध्या
नकीर्तनश्रवणादिना दिनशेषं नीत्वा शक्तो मायेन तत्स्ना
नं विधाय देवेभ्यः समर्प्य भुंजीत तत्र भोज्यानि भैक्ष्यलैकावि
धान्यानि हैमंतिकनीवारषष्टिकाकंगुणीयवाः मुद्गाश्चवरू
णः पाराभ्यामतुलोत्सावहनागरुडवर्जितमेतद्वेकूसति
लमुद्गकलायाकेसरकवर्जं कटविशेषनारिकेलकदली
फललवलीयनसाम्रामलकाईकहरीतकीवास्तूकका
लशाकरिलंमोचकासैंधवसामुद्रेलवणेनहूम्यस्माशालि
गव्यानिपिप्पलीजीरकनारिंगातिंत्रिणीमूलकानि अथ
वर्जनीयानि गुडकृमिमत्स्यलवणामारनलवणाक्षिनपर्युषितते
लवरकोटादिदोषितं यानि कटुजनगविलककरंजतैलश्वनस्मलौ
लकोरवसंरकैतैलपकमाषमसूरचणककोद्रवमदर्व
धान्यादीनि इति भोजनं दिवाभोजनं च अथ भोजनं नपी
यः तत्र स्वेष्टदेवताप्रसादमनेनमंत्रेण पचाद्रहिन पला।

शायत्रैः कल्पितपञ्चावेष्टमंसंस्थाप्य वैदिकमंत्रैः संस्कृत्य
मूलमंत्रेणाभ्युक्ष्य प्रतिद्रव्यं मूलमंत्रेण सप्तवारमभिमंत्र्य
हितमितं हृन्मंत्रेणाश्रीयात् मूलमंत्रेण द्वात्रिंशद्वारमा
भिमंत्रितजलं च पिबेत् प्रथमग्रासे तत्र ऊशानिर्मितापाश
ण्यापाबद्धालिंगनानौ तारादिप्रत्यालिंगनेव सप्तमासीर्थ्येश।
प्यामूलमंत्रेण सप्तवारमभिमंत्र्य यज्जाग्रदशते सूक्तस्य
शिवसंकल्पऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः मनोदेवता स्वरूपजपे विनियो
गः ॐ यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवैति
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु
येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः
यदपूर्वं यक्षमंतः प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २
यत्प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरंतरमृतं प्रजासु य
स्मान्न ऋते किंचन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु
येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत्परिगृहीतममृतेन सर्वम् येन
यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ४ यस्मि
न्नृचः साम यजूंषि यस्मिन्प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाराः
यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु
सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान्नेनीयतेभीशुभिर्वाजिन इव
हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं यविष्ठं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ इ
ति मंत्रान्पठित्वा भगवन्देवदेवेश शूलभृद्वृषवाहन इष्टा
निष्टे समावेक्ष्य मह्यं शापनुग्रहं गृहीत्वा मूलपाणये
स्वाहा नमो जायापतिने त्र्यायापिंगलाय महात्मने वामा पावि
शूपाय सर्वमापि पतये नमः स्वमेकपापदेशतप्य सर्वकार्येष्व
गोपनः क्रियासिद्धिं विधास्यामि त्वत्प्रसादान्महेश्वर ॐ नमः

वि
ली
२५५

371

सकललोकायविसवेषभविसवे विद्याधविष्ट्रपायस।
मारीचयेनमः इतिमंत्रेणस्यसक्रमंकृत्वाग्नविशरादति
पार्श्वशायीसयपरीतेन तत्रमनुष्यानोग्रयमेषद्देरेटष्टस
समस्पवर्षेफले द्विनीयेषष्टमासिसनीये मासत्रयेण।
वनर्थमासेननिशांतेसपः फलज्ञेयमिति ग्रथासिद्धिसद्व
कसमाः प्रसादसगुणसष्टदेवनागुरूनिर्मल वेदसूर्य
गलगंगागोसरस्वतीसमासीशिवलिंगानांदर्शनंभूमि
लाभरत्नसमुद्रसर्पकुलत्रसतपर्वतपवित्रसमसांसतरग
सरामवसीदर्शनंनदीतरणाकाशगमनग्रहणतत्रद
र्शनहयिग्रामाशसिखरगजासहषभनरूपर्वतशिखरो
रोहणाविमानगमनलाभदेवीदर्शनानिमंदिरपानाम
मांसभक्षणागुरोशानलेपनरक्ताभिषेकरत्नाभरणादिद।
र्शनानि ग्रथाशुभस्वप्नकानि चांडालकलभकाकसूत्रग
र्भमंगलरथ्यनेलाभ्यंजनरनग्रस्तकक्षशतवटकनकृतलर
द्विनग्रामादर्शनरोगदंतरक्ताषश्चिने त्रसिंहमंत्रपठितादुः
स्वप्नदोषानाशनद्वसिंहमंत्रपठिनास्वाहाहमष्टोत्तरशतंहु
नेनरूथाति ग्रथवापवमेवास्यमंत्रणवाहोमः कार्यः नृसिंहमं
त्रेमेकानतरमवन्सोशति ग्रस्यमंत्रस्तवोगस्यमूलविद्यायाः
ग्रथसमनिवेदने तत्रगुरुचरणारविंदयुगलंप्रणम्य
चाहरत: समंतसमैनिवेदयन गुरोरस्पत्रनयकाशये
न ग्रथासिद्धिविज्ञानि वितयसाधागमनस्तवोषण।
स्यमूलविद्यायाः ग्रथसमन्निवेदने तत्रगुरुचरणा।
रविंदयुगलंप्रणम्यसुवहस्त: स्वमंतसमैनिवेदयन
गुरोरस्पत्रनपाकारायेत ग्रथासिद्धिविज्ञानि ॥

विनष्टमासेरोगमनस्तुष्टिस्वस्याशननिग्रहजपज्योतिर्दर्शं
नाकस्मादनिहृष्टेनतरितस्पर्शेऽभिशाहमधुरवायनाना
गीतश्रवणाकर्पूरादिसुगंधिपरिमलाघ्राणवंशार्थाकि
रणाकाशालोकनानिएवंकृतेयदिनसिद्ध्यतिवेदविहितैर्वा
पुनःपुनःकुर्यात् अथमंत्रसिद्धेरन्यःपर्यायः तत्रकलश
काशतेवे अथवान्यप्रकारेणपुरश्चरणमुच्यते ग्रहणे
कृंवैहोवोपविः पूर्वमुपोषितः नद्यांसमुद्रगामिन्यांना
भिमात्रेंभसिस्थितःस्पर्शादिमुक्तिपर्यंतंजपेन्मंत्रंसमाहि
तः तावत्कालंजपन्नियतनोहोमादिकंचरेत् अयमर्थः
नचसूर्योपरागेपूर्वेदिनउपोषित चंद्रग्रहणेतद्दिनप
वोपोषितोग्रहणंदृष्ट्वास्नात्वाविधायाद्यामुकेमासिअमु
कराशिगतेसूर्ये अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकतीर्थे
सूर्यग्रहणेचंद्रग्रहणेवा अमुकगोत्रोऽमुकशर्मेत्यादि
अमुकमंत्रसिद्धिकामः अमुकग्रहणतत्समयमारभ्यावि
मुक्तिपर्यंतममुकमंत्रंजपमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यकृ
त्वाविमुक्तपर्यंतंजपेत् ग्रहणकालीनजपदशांशहो
मंकरिष्ये इतिहोमसंकल्प होमाशक्तौप्राग्युक्तवज्जपः
कार्यः अपरस्तुमंत्रसिद्धिपर्यायः तत्रकुंभसंभवःकृसा
ष्टमीसमारभ्ययावत्कृष्णचतुर्दशी देवध्यानाज्जपेन्मंत्र
मधुनाक्तांचतइय दशांशंहोमयेत्स्वान्मर्पापयेदभिषे
चयेत् ततःसिद्धोभवेन्मंत्रइति अयमर्थः तत्रापेत्यादि
अमुकमंत्रसिद्धिकामः कृष्णाष्टमीमारभ्यतच्चतुर्दशी
पर्यंते नमुकमंत्रस्यायुतवत्ष्टयजपतद्दशांशहो
मादिसहितंपुरश्चरणंजपमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यविधं

वि
री
३५९

यागनवनहूयजेपेसमयाविभज्यवन्तदंशोनरसम
शनापिकसहस्रंपेवकंजपित्वानदशांशहोमस्तिकं
कुर्यान्नरइति अथप्रकारस्तुकालोत्तरे मंत्रीसमजपेन्मं
त्रमातृकान्तरसंपुटं अनुलोमविलोमविलोमेन मंत्रसि
द्धिःप्रजायते त्रिविधस्त्वरसंपुटकमातृकान्तरसंपुटं क्रमो
त्क्रमोमातृकानामामामात्सिद्धोभवेन्मनुः मातृकानपमा
त्रेणामंत्राणांकोटिकोटयः सिद्धास्तनेवसंदेहोयस्मात्तस्वं
तरुश्ववमिति अथपमर्थः क्रमोत्क्रमामातृकापुटितंतमंत्रं
प्रतिदिनंशतंमासमात्रंजपेदिति अथाप्ययंत्वादि क्रमो
त्क्रममातृकापुटितमंत्रमासमात्रंप्रतिदिनंशतसं।
ख्यजपमहंकरिष्येइति संकल्प्यविधायप्रतिदिनंजपेत्
मातृकासंपुटप्रकारस्तु अंआंइंईंउंऊंऋंॠंऌंॡंएंऐंओं
औंअंअः कंखंगंघंङं. चंछंजंझंञं टंठंडंढंणंतं थंदंधंनंपंफं
भंमंयंरंलंवंशंषंसंहंळंक्षं लंहंसंषंशंवंलंरंयंमंभंफं
पंनंधंदंथंतंणंढंडंठंटंञंझंजंछंचंङं. घंगंखंकंअः अं
औंओंऐंएंॡंऌंॠंऋंऊंउंईंइंआंअं इतिशतवारंमंत्रंजपेत्।
दिति त्रिविधसंपुटमातृकानवद्धवधातिप्राख्ये त्रिविधस्वतः
धाद्वेवोवर्णाःसंभवंतोमताइतिप्रागेवोक्तं एवंत्रिविधस्वरा
मातृकयापदमंत्रविंदुरूपकयाप्राग्वन्नेष्टमंत्रंसंपुटीकृत्य
मासमात्रंप्रतिदिनमष्टोत्तरशतंजपेत् संयमधीःनरःक्र
मोत्क्रमभूतलिप्यापुटीकृत्यमूलमंत्रमष्टोत्तरंसहस्रंमा
समात्रंप्रतिदिनंजपेत्॥ केचापिप्राग्वदेव अपरश्चक्र
लाक्षांवैमासमात्रंजपेन्मंत्रंभूतलिप्यापुटीकृत्य क्रमोत्क्र
मात्सहस्रमासात्सिद्धोभवेन्मनुरिति — अ॰

संकल्पस्तत्पूर्वंदेव भूतेलिपयस्तप्रागेवोक्ताः अथोत्तरश
नमितिपाटगजयमंत्रपदेनेयं प्रकारांतरेणवायवीयसं
हिताया त्रिकालेगंधपुष्पाद्यैर्यावद्देवतांनिशिपुरश्चर
णकृतेनविनैवासौप्रसीदति अथार्थः अथेहमादि अ
मुकमंत्रसिद्धिकामोराज्ञोत्रिकालपूजनंकरिष्ये इतिसं
कल्पंकृत्वावत्सरमात्रंराज्ञोप्रतिदिनंत्रिकालंसर्वोपचारै
र्देवींसांगावरणांपूजयेत् एवंषाण्मासंवात्रिमासंवा।
मासमात्रंवापूजयेत् अथपुरश्चरणमंत्रेणापिमंत्रसिद्धिर्भ
वतीति अथान्यस्तकादिमते योमंत्रस्तस्यवर्णौषधिविनि
र्मिताः मतहस्तांकसंख्याभिर्गुटिकामंत्रसिद्धिदानयाभि
षेकस्तद्धारणांतत्वादस्तद्विलेपने नतज्ञाचनयासिद्धि
दायकास्तनसंस्थायइति अथमर्थः तत्रमंत्रवर्णौषधिवि।
निर्मितमंत्रवर्णसमसंख्यांगुटिकानांधारणांतत्रस्तरा
विलेपने नतज्ञाचनयासिद्धिसिद्धायकास्तनसंस्थायर
ति अथमर्थः तत्रमंत्रवर्णौषधिविनिर्मितमंत्रवर्णसम
संख्यांगुटिकानांधारणा तद्रूपणाविलेपनेनाभिःपूजा
नेत्काघनलैःस्नानेतद्रसधारणांकुर्यात् तेनमंत्रसिद्धिर्भ
वति वर्णौषधयस्तु [illegible]घनसारे चंदनकुंकुमागरुकर्पू
रोशीररोगजलकुष्ठमणाकंकोलजातीमांसीमुस्तोरग्नि
रोवमायज्ञारपिप्पलविल्वगुहारुणाकरणालवंगाकुं
वविन्यःसोइंवरकाश्मारीकाश्वगंधपदरपुष्पिकामर्पर
शिरव महाग्निमंथासिरीशंशाङ्गदेवीपिलुसदरपुष्पी
रोहिणाडेडुकबृहतीपाटलाविशालासप्यामार्गपरा
नमलनाद्रिरेफोविसर्गांतःसमसलक्षानालिनी हवींद्री

वि
ली
३५१

313

देविसहितं ध्येवलक्ष्मीनथामहे आदीनां मितिकथिताव
र्णानां क्रमवशादिहोषधयः गुटिकाकषायभामितप्रभे
दतो निखिलसिद्धिदायिन्यः अथैतासां नामानि यथा चं
दनं रक्तचंदनं अगरु कर्पूर उशीर कुष्ठ वाल कुंकुम
कंकोल जातीफल जटामांसी मुरंग्रंथि गोरोचना पद्म
पिप्पल बिल्व पृष्ठपर्णी चित्रक लवंग कल्हार कट्फ
ल वेदि उदुंबर पाषाणभेद पद्म शंखपुष्पी मयूरशि
ख सत्व अग्निमंथ सिंही कुश कुसश शंखपुष्पी रोहिणी
श्योनाक वृहती पाटल मूषकपर्णी तुलसी अपाम
र्ग रुद्रवल्ली भृंगराज जिता जालमूली कर्मांजलि ह
वी श्रीदेवी कुमारी भारंगी भद्रमुस्तेत्येकपंचाशदोष
धयः क्रमादकारादिक्षकारान्तेकपंचाशद्वर्णानामिति
अपरप्रकारस्तु मंत्रतंत्रप्रकाशे श्रीमंस्कृतेपूर्णितेमंत्रं
त्वाशिकः कुण्डादयनयोरेकांशाप्त हृष्टेनवर्त्मना मं
त्रविद्भायिनात्ननामवर्णोयथाक्रमं आप्येतेसकलं
नामततः प्रणवमालिख्येत स्वराः पंचषमेलेख्याः प्र
नानस्वनात्मकान भूर्जेरोचनगंधाद्यैः प्रथमंपंथ्येस्थितो
मंत्र स्वरायविश्रमाल्यमततस्तन सिक्थकेनतन्निरिव
न्माधुरेततनस्त्रणामयेलघुभाजने त्रीरपूर्णेनवेकुंभेत
ल्लिप्तेहतुभाजने पारंपर्यशिक्षः कुंभमग्निंकुंडसमीप
नःमंत्रसाधकयोरेकासिद्ध्यैर्जुहुयात्ततः मूलमंत्रेणमंत्र
ज्ञः सहस्रं प्रागनमेवच कुंभेसंपातयेच्चैवमधुराणांत्रयंशुभं
होमंसमाप्यतेकुंभं विनिक्षिप्यततनाशये स्वगृहेभालं सा
निसनेलोषधेरसिग्णादिभिः यतयोनविज्ञानातिनु सो
प्रकारान्तं ।

रहस्यं कथितं चैव नमवदेयस्य कस्यचित् उत्तमा यत्नतः शि
ष्याय पुत्राय चैव वदेदिदमिति अथ यमर्षः धूर्जयंत्रे गोरो
चनागंधादिभिरष्टदलपद्मं विरच्य तत्कर्णिकायां सा(
धकनाम वर्णविदर्भितं मंत्रमायंते सकलेनामप्रणा(
वेवा विलिख्य पत्रेषु हंहसः क्रमेण स्वरा विलिख्य गटि(
कीकृत्य पत्रमध्ये दामं वेष्टनदपि सिवयकेन मंवेष्टमथ
रत्नपूरितेन खल्वमस्न्याचेति लिप्य क्षीरवृक्षौमत्कंभेस
पंचगुलीकमस्याचेति लिप्य प्रागुक्तविधिनाग्निकुण्डे
संस्कृत्य तत्समीपतत्कंभे संस्थाप्य गंधपुष्पादि अभ्युक
मेधासिद्धिकामो विद्यासाधकयोरेकतरसिद्ध्यर्थमष्टोत्त
सहस्रं शतं वा मधुरत्रयहोमं कारिष्ये इति संकल्प्योपास्य
मेचणा संकल्पित संखेपत्याज्ञं भेसंपाते सवलगंजंत
शेषं निलिपत हुत्वा तत्कंभं जलाशये निलिप्य गुरुत्रास्त
णादीन्वर्णादिभिर्लोपयेदिति एवं कृतेपि यदि नसिद्ध
तिनदा मंत्रस्य द्रावणादिकं कुर्यात् तत्क्रमं महाहारकतंत्रे
हावणेवाधनं चैव श्रेपपीडने पोषशोषणो दाहनं वपुः कं
ध्यानतः सिद्धो भवेन्मंत्रः द्रावणं वारुणीबीजैर्ध्यानकमर्थे
गतः तन्मंत्रयंत्रमालिख्य शिलाकर्पूरकुंकुमैः उशीरेरो
चनाभ्यां च मंत्रं मंग्रथितं लिखेत् सीताज्यमधुनोयातोम
ध्येने लिखितं क्षिपेत् पुनर्जपनाहोमाद्रावितः फल(
होभवेत् द्रावितोपि नासिद्धेः संरोधयेत्तस्य कारयेत् सा
रत्नेनेन बीजेन संपुटीकृत्य तं जपेत् एवं बुद्धोभवेत्सिद्धेः
नोवेतस्य वशंकुर्यात् कंचेदं नेतथ्याशतदृविद्रामदनेशीला
पवेतल्लैलाविनोमंत्रोमूलं पत्रेमसपोभवे कंटमतोभवे

वि
सं
२५८

374

निरोधेनैव कुर्य्यात्प्रयोगे अथ योगान्तरस्वरूपेणाप्यहानिपवि
जप्यैव ध्यायेत देवतां तदुक्तं यथोक्तान्तरङ्गपिण्डीं विद्यामा
दिमकरखेन लिखित्वा कम्बलायां विशिष्टा तथाभूतेन मंत्रे
होमः कार्य्यो दिने दिने पीडितो लज्जया विष्टः सिद्धयै
महीपोषयेत वातालतीयबीजेनपुटितेनमधुदुग्धपत्रः
धारयेल्लिखितं मंत्रमथवाशोषणं चरेत् हाभ्यां च वायु
बीजाभ्यां लिखितं मंत्रं विदर्भितं भस्मना धारयेत्कंटेनोच्चाट
सोऽग्निबीजतः मंत्रार्णान् ह्रींबीजेन च वर्णदिशि समावृतान्
लिखित्वा मालाशतैलेन धारयेत्कंटदेशतः सिद्धः स्यान्नात्र
संदेहो मंत्रशक्तिप्रभावतः शंकर इति अथैतेषां प्रयोगः मंत्रा
दौ हावर्णं वर्मिति वरुणबीजं ग्रथितं मूलमंत्रं कर्पूरगो
रोचनामनः शिलाशीरैः पूजाचक्ररूपे यंत्रमध्ये विलिख्य
करिंसे शिखायां वेद्याप मधुनमधुजलमेकीकृत्य तत्र यंत्रे
निधायस्थानां जपहोमान्कुर्य्यादिति अथ वौषट् तत्र वायु
बीजसंपुटितं बीजमंत्रं जपरूपं अथ वशीकरणं तत्र भू
र्जपत्रे रक्तचंदनदारुहरिद्राकस्तूरीमनःशिलाभिर्मूल
मंत्रमालिख्य कंठे धारयेदिति अथ तत्र । तत्र यथेतरभा
वेन मंत्रपदानि पंचदशस्वरमात्मपरेतानरभावेन व्याताः
वुपरेः क्रौंडे येनमंत्रमालिख्य तमादेनाक्रम्य पगतरक्
मपरितमंत्रेणाहोमं च कुर्य्यादिति अथ पौषणं तत्र वा
लालतीयबीजपुटितं मंत्रं गोरोचनमधुभ्यां भूर्जे दोषवि
लिख्य धारयेदिति अथ पोषणे तत्र वालालतीयबीजपुटि
तं मंत्रं गोरोचनमधुभ्यां भूर्जे दोषविलिख्य धारयेदिति अथ ॥
शोषणे तत्र पत्रं भस्मना वायुबीजाविदर्भितं मंत्रं

विलिख्य कंठे धारयेदिति अथ दाहनं पालाशबीजं तैले
न वह्निबीजसंपुटितमंत्रस्यैकैकमक्षरं विलिख्य प्रति
वर्णमधोऽधस्तोर्द्धं च वह्निबीजमालिख्य कंठे धारयेदिति
विदर्भलक्षणं तंत्रांतरे एकांतरं तु अथ एतं विदर्भोस्येत
रीकृतशति एकवीराकल्पकर्माण्येतानि कुर्वीत प्रत्येकं
मेकलावधि जपहोमादिकं योगातो संख्यावाह्यांतरे शते
एवं यदि न सिद्धः स्यात्तदा मंत्रं जपन् पयोधीः अथ सत्यपवन।
वके मंत्रं यंत्रं यंत्रं च मालिको विधाने यहुतिं चैव संस्था
प्य संप्रपूज्य च जलेतिसिच्य दीक्षां शीघ्र गुरुमथाग्र
येत् एतावत्सर्वं महाविद्याव्यतिरिक्तविषये महाविद्या
समस्तमोक्षैकफलप्रधानताद्योगानामनुपादेयत्वात्
प्राप्यं समाजशनिर्याणात् भवंति चेद्योगास्तदा भवंतु ना
नाम नो चेन्मा भूवन् महाविद्यानोत्तमकर्मयोग्यत्वात् अ
थ प्रसंगात सिद्धिलक्षणम् तंत्रांतरे मनोरथानामके।
शःसिद्धिरुत्तमलक्षणं मन्त्रोद्धरणांतहदेवतादर्शने।
नथा प्रयोगानां तथा लोकप्रसिद्धिसिद्धेस्तल्लक्षणं परका
यप्रवेशश्च पुरप्रवेशनं तथा ऊर्द्धोत्क्रमणमेव हि वरा
चरवेगतिः खेचरीमेलनं देवतत्कथाश्रवणादिके भू
विहगाविव संपश्येन्मातालादिषु संगमः आकर्षणं सुर
स्त्रीणां नागस्त्रीणां नयेवच पाडुकागुटिकाखड्गदंजने।
विवरं नथा अणिमादीष्वसंप्राप्य केवलं मोक्षमाश्रयात्
रस्येव कथितं चलनप्रधानं सिद्धिलक्षणं लौल्येतिवीहरन

वि
सं
३५९

भूषादिलाभः स्वचिरजीवनं स्पाणामंगलानां चव
शीकरणमनमं सर्वत्र सर्वलोकेषु च सत्कारकरः
सखी रोगापहरणं दृष्टाविषापहरणं तथा पाणितं
चकवितेवचवेनार्विंपमयत्नतः वैराग्यलेसत्वमाणी
तासर्वस्पता अष्टांगयोगाभ्यसनं भोगेच्छापरिवर्जये
सर्वभूतेवावकेषामर्वत्तादिगुणोदयः इत्यादिगुणा।
संपत्तिर्मंत्रसिद्धस्वलक्षणं ध्यानिर्वाहनभूषादिला
भः स्वचिरजीवनं स्पाणामंगलानां चवात्स्यलोक।
वश्यता महैश्वर्यं पत्नीत्वं च पुत्रदारादिसंपदः अध।
माः सिद्धयः प्रोक्ता मंत्रिणः प्रथमभूमिका तीर्थमेजेप
देशस्त्रस्त्रहावनपकर्माणि फलिष्यंतीति विश्वासस्त्व
न्यानसिद्धस्वलक्षणं निर्बीजा मनवो येव तेषु बीजानि यो
जयेत् कामं वाविमवीनं वाजयतां सिद्धिदा मंत्रः स्थान
स्थावरदामंत्राध्यानस्याश्रुफलप्रदाः ध्यामध्यानविहीनं
नां कोटिजापात्फलेन हिः मात्स्काषुटितं कृतामूलमंत्रेन
पंत्रधीः कमात्कमाच्छितानमानदं तेकेवलंसर्वं पर्वत
प्रयाहं जपान्यावत्यासं समाप्यते निश्चितं मंत्रसिद्धि
स्यादिसकंतं त्वविदिभिः गुरुं संतोषयेद्भक्त्या भूषणा
च्छादनादिभिः गुरोः संतोषमात्रेण मंत्रसिद्धिर्भवेद्ध्रुवं गुरुरु
लमिदं सर्वमिमाइंस्त्रवेदिनः गुरुकेलिलंप्यणाद्यैसिद्धयोपि
कः सेरषापि पतेषां मंत्रतंत्राणां प्रयोगः क्रियते यदि गुरोर्म।
नां विनादेवि सिद्धिहानिः प्रजायते शिवेनष्टे गुरुस्त्राता गुरौ न
ष्टेन कश्चन ।

यस्य देवे च मंत्रे च गुरौ चापि त्रिषु निश्चला लब्धवद्धियते
भक्तिस्तस्यासिद्धिरहूर्वतः भावानां रहितानां वलज्ञाणां
तद्वेचतसां चतुर्वर्गोज्जयः प्रोक्ताः सिद्धये नान्यथा भवे
त् इत्येकवीराकल्पवचनात् पशुभावानां पुरश्चरणाच
तुष्टयान्मंत्रसिद्धिः अतएव वचनहीनानां हीनो मंत्रः शतिष्ट
वैमुक्तः तद्गणोपशूनामितरेषां भावानां दिव्यवीरभा
वानां अथादिव्यपुरश्चरणांतरेणांतरे यदि दिव्यकुलश्रेष्ठा
कुलद्रव्यपरायणाः तदा तेन विधानेन कर्तव्यं कुलमा
यने मद्यं मांसं च मत्स्यं च मुद्रां मैथुनमेव च अन्योन्यं
नित्यतात्रेयाः कुलदेव्याः प्रपूजयेत् कुलश्रेष्ठादिको वा
वीरो वा अनेन विधानेन वक्ष्यमाणेन विधानेन विप्राणां
गवमेवानुकूलादिविधानमिति विप्रपदेन निरस्तं कुलं
णेवे कुलक्रममुपक्रमस्त्रास्तेषां तत्र सदा कार्यं तत्रिये
स्तरणागमे वैखर्धनप्रयोगे च शूद्रे चैव तत्र न कदाचन
अत्र कलस्त विप्राणामित्यादिवचनानि पशुविषयपरा
णि वा कुलेन विप्राः पशव एव भवंतीति यदि कारकुल
सुसमसो पुरश्चरणकाले च कुलशक्तिं प्रपूजयेत् दी
स्तिनां गेयपद्याद्यैर्भक्ष्यैः पायसं संभवैः प्रारंभकालेव
नितो गवयेभस्मानतेमनैः सूत्रे गेहे समानीय वाण्यादि
केविशोधयेत् अमतीकरणं कृत्वा शक्तिं चाभिसुखीभ
वेत् आसनेऽप्यमंदयात्त्वागांवबदेशतः पायसर्पंच

वि
री
३९०

376

पानीयं मधुपर्कं जलेन तथा स्नापयेद्द्रूपगुच्छादिकेशसं
स्कारमारभेत् धूपयित्वा ततः कौशानं कौशेयं च निवेद
येत् ततः स्थानांतरे पीठमास्तीर्य पादुकायुगं दत्वा तत्र
समासीनं नानालंकारणभूषणैः भूषयित्वानुलेपं च गं
धं माल्यं निवेदयेत् दर्पणं मणिलमध्येन स्वर्णपात्रेण
शोभनैः चर्व्यं चोष्यं लेह्यं पेयं भोज्यं च पंच भक्ष्यकं नानं
विधं पिष्टं च नानारसैः समन्वितं उपंदधि दुग्धं तक्रं नव
नीतसमाकार उपहारं च वसुश्र्णां च नानाविधं रसाल
यं नालिकेरं कपित्थं च नागरंगं सुदर्शनं लिंपाकं
बीजपूरं च दाडिमीफलमुत्तमं नानावर्णफलं चैव ना
गं यविलेपनं चंदनं मृगनाभिं च श्रीखंडं नववल्ल
वं टंकणं लोधकं चैव जलजं वनजं तथा नानाशैलस
मुद्भूतं नानालंकारभूषणं आदावेते च मध्ये च जपपू
र्णो विशेषतः न पूजयति चेत् कांतां न ताविघ्नै विलिप्य
ते सर्वार्जितफलं नास्ति काकपायरजन्मनि तस्मात्त
वैमयत्नेन यदीच्छेदात्मनो हितं ममापि कोपसंताप
शमनं विघ्ननाशनं यत्नतः पूजनीयः स्युः कुलाकुल
नतोगनाः आदिमध्यावसानाविधिविस्तरालाभस्त्रवध
यः अलंतालाभेपि अर्थतथावावसपकविधिः आवेम
कालेवेति नपस्नौ विशेषतः इति चोक्तेः इति श्री विश्वा
र्णवे षोडशश्वासः १९ ॥ ॥

अथवा सहस्रपुरश्चरणं । तदुक्तं स्वतंत्रतंत्रे अथवान्यप्र
कारेण पुरश्चरणमिष्यते ऊर्जे वाश्विनि वारे वा नरपुंगवे
समाहते चैव गच्छेन मिलितं वेदनाद्ये विशेषतः निशि
पभूमौ हस्ताष्टमानतः कालेनैव ते तत्र तद्दिवसे रात्रौ
सहस्रयद्दिमानतः एकाकी प्रजपेन्मंत्रं स भवेत्कल्पया
दयः अथवान्यप्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते शरत्काले च
तष्ट्यां विनवम्यंते विशेषतः भक्तितः पूजयित्वा तु रात्रौ ता
वत्सहस्रकं जपेदेकोपि विजने केवलं तिमिरालये अष्ट
म्यादिनवम्यंतमुपवासपरो भवेत् कृष्णाष्टमीं समारभ्य
यावत्कृष्णाष्टमी भवेत् सहस्रसंख्यं जपेन्मंत्रं पुरश्चरणमि
ष्यते कृष्णां चतुर्दशीं प्राप्य नवम्यंते महोत्सवे अष्टमीं नव
मीं तां चैव पूजां कुर्याद्विशेषतः दशम्यां पारणं कुर्यान्मत्स्य
मांसादिभिर्युते षट्सहस्रं जपेन्मंत्रं निर्मम भक्तिपरायणः
चतुर्दशीं समारभ्य यावदमाश्चतुर्दशी तावज्जपेन्महेशा
ति पुरश्चरणमिष्यते केवलं जपमात्रेण मंत्राः सिद्धा भवंति
रि स्वतंत्रतंत्रे रात्रौ मांसं रसं देवीं पूजयित्वा विधानतः त
लेन ग्रामान्नियेन ग्रो गच्छेन्नैकट्युतोपि च जपेल्लक्षं ततो द
वी होमयेत्तदानले योनिकुण्डे स्थिरः सप्तमासमतस्यापु
तेन स्याद् शांशेन यन्मसोमी समिद्धेन साधकः तत्क्षण
स्पदशांशेन वामभि व्याजगन्मयी दशांशं भोजयेत्साथ
केदेवताप्रियं आयुर्मांसं च मत्स्यं च वर्णं वतिवेदयेत् न
नल्लेनाथयेद्गत्या गुरुं स्वर्णादिभिः प्रिये दिव्यमतमथ श्रेष्ठ
कालस्तप्रवजपः सहस्रमानमेव शाक्तादिके अतप्रवज
पेलनमिति पूर्वदर्शितवच्चैनेकवाक्यतात् होमादौ च

वि॰
ली॰
३६८
377

प्रथमादिपदार्थसमाराधने कारणस्यायोनिरूपतायां निय
मः कुलसंभवे रात्रौ नग्नां मुक्तकेशीं मैथुने वापि तत्र त
त्र नग्नां प्रयत्नेन सर्वकामार्थसिद्धये तेजोन्तरेव ताव
त्कालं जपेन्मंत्रं यावच्छुक्लं न मुंचति शुक्रे च्युते च देवेशि पु
नर्मंत्रं जपेत्सुधीः रात्रौ ताम्बूलपूर्णास्यः शय्यायां लनमा
नत इति च शवासनाधिकफलं लिंगे दक्षवेशने इति च
योन्यभिमंत्रणादि वह्नितीयागवत् अत्र च साधनातिरिक्त
समये न नग्नस्त्रीदर्शनं निषिद्धमिति पूर्वोक्तम् यदि भागप
शादेव विकलदृष्टिः प्रजायते तदेवमानसी पूजा प्रकाश
येदिति क्रमश्चिदंभितं विहितमपि एवं विरोधे व्यवस्था व
लाकारेण विद्धवनानकर्तव्या इति निर्णयः भावपूर्वकल्प
विधि तथा च तंत्रान्तरे तासां प्रहारं निंदां च कौटिल्यमप्रि
यं तथा सर्वथा नैव कर्तव्यमन्यथा सिद्धिरोधकम् स्त्रियो
देवाः स्त्रियः प्राणाः स्त्रिय एव हि जीवितं स्त्रीगणेषु सदा भा
व्यं स्वभावस्त्रियापि तदुत्स्नाय दत्ते पुष्पं तदुत्स्नाय विते ज
ले तदुत्स्नापवितं भोज्यं तेन तांभ्यां निवेदयेत् दिव्यो वाप्य
थवा वीरो वामाचौलतेजयं चरेदिसूक्तं दिव्यवीरयोः समानत्वे
त्वविधानं दिव्यकुलतूर्णोपायनमावश्यकं गेयवैणक्रमेणोव
एवमीश्वविद्धले भेति वचनात् श्रीविद्याविषये दिव्यएव क्र
मः अत्र शोभयोः समत्ववात् अथ वीरपुराणं कुलतूर्णं भाव
चूडामणौ वीरसाधनकार्ये वकर्तव्यं वीरपूरषैः दिव्योपि
वकर्तव्यं यत्प्रभिन्नेचपामरैः वीरे दिव्ये च यत्कर्म तत्सम्प्र
तिष्ठितं अत्र दिव्यो रपीत्यनेन दिव्यानुष्ठयतां च प्रतिपाद्य
ते एवं सति दिव्यो वीरकर्मगुणं वीरो दिव्यकर्मेगुणम् ॥

नदपि कदाचित्कादिव्यवीरवं यौनप्रकटौ वस्त्रनस्तसर्वमे
वगुह्यं गोपयन्नीयं प्रयत्नेन स्वयोनितिवपार्वति प्रकाशना
त्सिद्धिहानिर्नात्र कार्या विचारणा इत्यादितंत्रांतरवचनात्
गोपयेन्मातृजारवदिति चोक्तेः वीराणां पुरश्चरणादौ पर
कीयनारीं दीक्षितां यथाशक्ति पूजयेत् तदुक्तं कुलचूडाम
णौ पुरश्चरणकाले तु परयोषां प्रपूजयेत् दीक्षितां वस्त्रभूषा
द्यैर्भोज्यैः पायसंसंभवैः प्रारंभकाले नियतः स्वयंपक्वान्न
लेमनं दुग्धं दधिघृतेन तक्रेण नवनीतं सशर्करं उपलाव
ण्स्मांश्च नानाविधामापनं नारिकेलं कर्पूरं च नागरं
गेसदर्शने लिंपाकं बीजपूरं च दाडिमीफलमुत्तमं नाना
वस्त्रफलं चैव नानागंधविलेपनं चंदनं मृगनाभिं च श्री
विडेन नवपल्लवं टंकणं लोध्रकं चैव जलजं वर्त्तं तथा ना
नाशेलसमुद्भूतनानालंकारभूषितं मूलं गेहे समानीय
वार्षौदकविशोषितं प्रसतीकरणं कृत्वा शक्तिं वा भिमुखं वी
नयेत् ब्राह्मणीं क्षत्रियां वैश्यां शूद्रां च कुलभूषणा वेश्या
नापितकन्यां च रजकीं नटकीं तथा विशेषं वेदरूपयुताः स
वीपुव कुलांगनाः दीक्षिताश्चाष्टशक्तीः क्रमेण संख्या
पाद्यपात्रे स्थापयित्वा गंधोदकेन ताः प्रोक्षयेत् ततोऽनु
दाः स्तीकृत्याष्टशक्तीरूपभेदं कृत्वा आत्म्यापष्टशक्तीनां
नामभिः कृतसंज्ञकाः आसनं प्रथमं दत्वा स्वागतं च पुनः
पुनः अर्घ्यपाद्यं च पानीयं मधुपर्कं जलं ततः स्नापयेद्रं
पश्चाद्दिकेशसंस्कारमेव च धूपयित्वा ततः केशान् को
वोयचनिवेदयेत् ततः स्नानांतरे पीठमास्तीर्य पादुका
दंये दत्वा तत्र समानीय नानालंकारभूषणैः धूपयित्वा

लेपनं गंधं माल्यं निवेदयेत् ततस्तां शक्तिं यथाक्रमेण प्रा
णशंस्यादिरूपां समावाह्य जीवन्यासादिकं कुर्यात् यथा
पूर्वोक्तप्राणप्रतिष्ठामंत्रैः मुख्यस्थाने ब्रह्माण्याः प्राणा इ
ह प्राणा इत्यादिक्रमेण प्राणप्रतिष्ठां कुर्यादित्यर्थः एवं सा
हस्र्यां इत्यादिकमूहनीयं ततो गंधपुष्पदीपान्नवं जलं
दत्वा तां सां सप्तकर्णिक्रमेण स्तोत्रं पठेत् तदुक्तं तत्रैव तां
तां शक्तिं समावाह्य मूर्ध्नि तां संसमानयेत् भोज्यं मण्डले
ध्येत स्वर्णपात्रे सुशोभने चर्व्यचोष्यलेह्यपेयं भक्ष्यं निवेद
येत् अदीक्षिता भवेयास्तत्तदामाषान्निवेदयेत् नासांस
ध्येषु कर्णेषु तत्तत्स्तोत्रं समाचरेत् सान्तर्दे विनमस्ते ब्रह्मरू
पधरे नये कृपया हर मे विघ्नं मंत्रसिद्धिं प्रयच्छ मे १ मा
हेशि वरदे देवि परमानंदरूपिणि कृपया हर मे विघ्नं मंत्र
सिद्धिं प्रयच्छ मे ४ वाराहि वरदे देवि दंष्ट्रोद्धृतवसुंधरे
कृपया० शक्ररूपधरे देवि शक्रादिसुरपूजिते कृपया०
वामुण्डे मुण्डमालाभिः सुविते विघ्ननाशिनि कृपया० ७
महालक्ष्मि महोत्साहे लोभसंतापनाशिनि कृपाया०
८ शितिमात्रमये देवि शितिमात्रवहिः कृते एके
वक्रविधे देवि विश्वरूप नमोस्तु ते ९ एतत्स्तोत्रं प
ठेद्यस्तु कर्मारंभेषु संयतः विद्यां वा समाल्लोकयत
स्य विघ्नं न जायते कुलीनस्य हारदेवाः तस्य पूजाफ
लं वक्तुमीयते यलगालसैः यदि श्रीऽपरामातृभो
जनेन तहृहाहहृिः स्थितः स्मरेत्सटत्तो
त्रपावट्मिः प्रजायते
॥

आचम्य मुखवासादि ताम्बूलं च निवेदयेत् ततो दद्यात्तु नर्मा
ल्यं गेयं चंदनयं किले विसृज्य प्रदक्षिणीकृत्य वरं शार्थ्यम
द्वीभवेत् अमायदि नगच्छेत्तु निजकर्मानि नानुज्ञा अत्र
ज्ञामात्तलानोवा मातरं तस्य यन्त्रिका पूर्वाभावे परा स्मृता
महेशायोषितो मताः सर्वाभावे पकतरा पूजनीयाः प्र
यत्नतः पकश्चेत्कशास्ततः पूजा हि सत्रभैरव सर्वाएव
स्वराः पूज्याः समंत्रसशिवादयः पकावेपुवती तत्र पूजि
तावारैलोकिताः सर्वाएव परोदेव्याः पूजिताः कुलभैरवेति
वीरतंत्रैः यः कश्चित्कुरुते वीरसाधने स्वसमाहिताः आमो
तिपरमो सिद्धिर्नात्र कार्या विचारणा तस्मात्सर्वप्रयत्ने
नकर्तव्या वीरसाधना निर्भयेणैव सुविनाभूता सर्वार्थे
सिद्धिदाः नास्याः परतरं किंचिद्विद्यते शीघ्रसिद्धिदं भैरवे
णपुराप्रोक्तं सर्वकामार्थसिद्धिदं चटीवंधेन वसंवे मूले
नपरिधाय तद्वास्यै च पुनर्वस्त्रमूलेनांगविलेपनं प्र
तोसीपस्य मूलेन सिंदूरेणा द्वि पुण्ड्रकं इष्टदेवगुरुं नता
याज्ञाग्रहरमथ्यतः कार्याचसाधकैः सार्द्धंरुद्रिमंत्रपरा
स्मशाने अत्तुषा भुक्तं भौमस्तभुक्ता साधनमाचरेत् अष्ट
मंत्रावचतत्दर्शणापत्तयो रुभयोरपि भौमवारेतमिसायां
साधयेत्सिद्धिमुत्तमां उपचारं समादाय कुलाष्टतरमा
दिकं निशायांस्तदेहे च उन्मतानंदभैरव दिग्वासावि
मलीभस्मभूषणो मुक्तकेशवः इतिदिग्वसनं च कृत्वावि
विहिते श्मशानेतत्रव भूमिपुत्रस्समायुक्ता सामावास्यासुभोद
या भद्रपुष्करे मे योगतस्यां वीरवरोत्तमः रुद्रयामले
सम्यक्क्रमेचतर्वर्णैः नीराज्य मधुरिष्टकैः त्रैनायां पूजये

देवीह्यतेन सर्वजातिभिः मधुभिः सर्ववर्णैश्च पूजयेद्यप
रेषुवाः पूजनीया कलौ देवी केवलैरासवैश्च ते इति श्रु
गातरेष्वनुकल्पविधिः सर्ववर्णसाधारणः कलौ प्रधान
कल्पोपि तादृश एव गुडार्द्रकरसैनैव सुरानव सुरान
ब्राह्मणस्य च गौडी तयान्त्रियेण माध्वी वैश्येन तत्रैवे
कदलीमधुसंमिश्रशालितण्डुलैः सुराः सर्वा शूद्रस्य
संशोधकाय त्रवा तद्विभावत इतिक्रियाचिन्त पूर्ववदेवास्य
माप्नोति वस्तुतोऽनुकल्पः प्रधानालाभे संभवति न तु पु
गवर्णपरतया गौडी माध्वीति विशेषः कामनापरतेन प्र
थवा सुरानेति भवतो माध्याहारः तेन सुरा न भवतीत्य
र्थः गौडी माध्वी तद्गुडमधुवेनिस्वार्थस्ताणप्रत्ययः शूद्र
णामपि प्रधानानामपि प्रधानालाभे कदल्यादीत्येव सुरा
वकल्पः यद्वा तत्रेति पदं चिन्तायामित्यर्थे वोधयति वीर
साधनप्रकरणत्वात् यत्र चिन्तागमनं पापं स्पर्शादिकं
न चैव तत्र प्रधानमनवद्यमिति कात्रुपपत्तिः तत्र तदा
शिस्थाले ने प्रधानानुकल्पोभयविधानात् गुडार्द्रकर
सेनेति कदलीमादिच नालिकेरादकं कास्पतिं प्रदया
तथामनु दधिगुडगंप तथातान्म्रगुडमिश्रं तथा दधि गुडा
र्द्रकमथ्या वापि पूजनार्थं प्रकल्पयेत् इति यत्तदपि तादृश
पात्रादिसंयोगेन प्रधानत्वसैनेव भवतीति निषेधातात् व
स्यामेव तस्मात्प्रधानलाभेपि प्रत्नुकल्पपराणि तानि विव
नानि अन्यच्च कलागमक्रमेणैव पूजयेत्परमेश्वरीमिति स
कलतेत्र स्मरमात् कलागमध्यकलाणेव यथा पूर्वैर्वैवै मांत्रे ८
स्यैवशाक्तसौरेसुगतदर्शने वौद्धैयाश्रुपते सांख्य

कालामुखेन तथा दक्षिणे वाममिश्रितान्ते वैदिकादिषु पार्वति
विनालिपिशिताभ्यां च पूजने निःफलं भवेत् कुलद्रव्यैर्वि-
नाकर्यापूजयेत्पूजां वर्तने तत्नः निःफलं तद्भवेद्देवि भस्मसेव
यथाहुते यथाकलश्च विप्राणां सोमपानमहूषितं श्रुति
पानं तथा देवि सोमवल्लीगमोत्तदं इमादिसहस्रशोवव
नैर्ज्योतिष्टोमादियोगेषु विहितं च दशयिष्ट्यनुमितव
दृश्वतत्रानुमितवेदविहितत्वाद्धर्मसाधने निषिद्धत
यनपवाधर्मः तत्तुल्यैवविशलोणिभुजाविशालदित
रेसीराजमहाभवेत्तिनानागौवे वर्णानुक्रमभेदनव
णभेदाभवेत्तिवै स्त्रपिवद्रक्षणसातिकेनैव ब्राह्मणः पू
नयेच्छिवा तथा पवंदमालवियोपियेत्वैहिकीनकदाचन
नालिकेरोदकं कांस्ये ताम्रे दद्यात्तथा मधुः राजन्यवैश्ययो
दानेन द्विजस्य कदाचन एवं प्रदानमात्रेण हीना पुत्रा प्र
लिणो भवेदिति भैरवीतंत्रे पशवश्च पंचविजितिदिष्टंण्यादिशा
दानपूजने ब्राह्मणस्याग्रपात्रेत मधुमयं प्रकल्पयेत्
वाह्मणेण मदिरां वा ब्राह्मणपादेवहीयते स्वगात्रकल्पितंद
वास्वात्मस्वामवाप्नुयात् इतिनानाशास्त्रविचारेण विप्रा
णामनल्पकप्रकारेणयवनं तथासात्विकेनैवभावेन
ब्राह्मणस्तर्पयेच्छिवां इतिश्रीक्रमसंहितायामपि ब्राह्म
मांपिशितं रक्तस्वर्णं वापिसर्वे प्यवि वर्णाश्रमं वितेधर्मस्य
विचार्यकार्यं येतिये भूतप्रेतपिशाचाः स्युभवंतिब्राह्मणस्त
सः वल्लतल्लगुडाईकरसैनेवसर्गानब्राह्मणस्यवइतिव
वनात् वामागमेषिविधिनाधिकारः तथाच श्रुतिः निषे
मद्यं ब्राह्मणो वर्जयेत् निमयदेकामतः यत्रऊत्रचिन्मा

वि
णि
३६४
380

निवचनं तथाप्यकामतऽपि निसंनिषेधवचनं तन्निर्णय
निश्चितार्थं वेदेनैवोक्तत्वात् ब्राह्मणस्य वामागमेऽपि नि
षेध एव वोध्य तथा वचनेन ब्रह्मकार बह्मेषादिनाप्यर्थो
वोध्यते ब्राह्मणस्य मद्यपानं त्रिपुरार्णवागमे वैष्णवस्य
यत संयोगे [illegible] शूद्रस्य न कदाचन इति महाकालसंहिता
यां लीरेण ब्राह्मणो मद्यपायुते न तदपवेशजे मार्त्तिके वैष्णव
वर्णानां ब्राह्मणैः शूद्रजातिभिरिति इति मातृकासार विचार
स्यापत्तिते व तत्र विधिस्तु तिः शंकानिर्मयोधीरो नि
जोति:कुतूहल: निश्चितवेदशास्त्रार्थो वरदैवाह्मणोपि
वेत् न कर्म कुर्वतां तु संकर्मलोपो भवेयदि न कुर्यंत
स्कुर्वंति समकादिमुनीश्वरा: निषिद्धे निंदा च ब्रह्म
ति गुरुपंक्ति वव ढकादीन पूज्यवतीऽयद्ब्रह्मापा
नेऽवतासाप मासुयात् अयष्टा भैरवदेवकृतामु
त्तरर्पणे पपशुपान विधोपीतावीतेपितरंकं व्रजेत्
बुद्ध्वाता कौलिकाचार मयत्नाय गुरुपादुका अस्मिन्ना
से प्रवर्तते ते पांडपसे अव कौतज्ञाने बससिद्धो [illegible]
भाक्तमिच्छति [illegible] महापातकादेविसर्वपमेव विहि:कृत:
समयाचारहीनस्य वै रहेते तुरात्मनः नेसिद्धयःकुलभ्र
ष्टस्य स्त्री वै नरकायच यःशास्त्रविधिमुत्सृज्य वर्तते का
मकाचारत: ससिद्धिमिह नाप्नोति परमेव पराङ्गतिम्
न सिद्धय: कुलभ्रष्टस्य सर्वे नरकाय च यःशास्त्रविधिमु
त्सृज्य वर्तते कामकाचारत: स सिद्धिमिह नाप्नोतिपत्स
व पराङ्गतिम् रेव कृपावर्तमानोऽयो दीनाम्स स्कार वर्जितः
न तस्य मुक्त ति: कापि न पदलोके वनादिषु अरसं कि

वेदव्यंवलात्कारेणमैथुनं स्त्रियेणाहृतंमांसंगौस्वंनरकं
व्रजेत् इत्यादिवचनानिशतशः श्रुविपितिषेधपराणि
प्रतिप्रसववल्ल क्कचिपटष्ठेपाटष्ठयाप्राप्तमलिदंचेत
भक्तितः गृहीत्वा मूलमंत्रेण गुरुंस्मृत्वाचपाउकां ततश्च
वेणसंपुटंकेगृहणीयान्मूलमुच्चरन् इत्यपिसंस्कृतपूजा
वशेषद्रव्यापरं फलकृतिरपि सर्वसिद्धिकरीपैष्टीगौडी
भोगप्रदायिनी माध्वीभुक्तिकरीज्ञेयामहाराज्यात्रिविधा
श्रियेविद्याप्रदेतयाप्रोक्ताकाञ्जाताराज्यप्रदायिनी तालजा
लोरनेशस्लाख्याजंबीरीविघ्ननाशिनी नारिकेलभवाश्रीदा
पानसाख्याशुभप्रदा माधूकाख्याहतानकरीदारिद्र्यविग्रहा
रिणी भैरवाख्याजलेशानि सर्वपापप्रणाशिनी तीरहा
तंसमुद्भूतमथवल्कलसंभवं यस्मानेदनिविशेषंसामो
देवमनोहरं दृष्ट्वैतज्जन्मदेविदेवताप्रीतिकारकं सुरा
संदर्शनाद्देवितीर्थकोटिफलंलभेत तदूर्ध्वप्राणमात्रेण
शतक्रतुफलंलभेत् देवितस्मात्ततः सालालभेन्नाकिंच ८१
तविधं मांससंदर्शनाद्देविमहादर्शनंवफलं तस्मात्क
लाणिवाक्यवचनान्येवारण्यानीनिसंगतेप्रतिभातिर
मलंजात्येनेन नीलतंत्रे देव्युवाच महानीलक्रमंदेव
स्त्रवितंनप्रकाशितं कथयस्वमहादेवसर्वसिद्धिप्रदंमम
हेत १ भैरवउवाच शृणुदेविवरारोहेवीरसाधनमुत्तमं
सर्वसिद्धिप्रदंसाक्षात्सर्वदेवनमस्कृतं सर्वपापहरंदे:
विसर्वरोगविनाशनं ब्रह्मविष्णुशिवादीनांदिकालातो
चभाषितं १ भैरवाणांचसर्वेषांगंधर्वाणांचयोगिनांस्व
तःसिद्धिप्रदंदेवि सर्वेषामालयंमहत् नाम्नासिद्धिप्रदंदे

वि
ली.
३५५
381

विवीरसाधनवर्जिते महाबलो महाबुद्धिर्महासाहसिकः
शुचिः महास्वच्छो दयावांश्च सर्वभूतहिते रतः तेषां कृते
महादेवि कथितं नीलसाधने सामिषान्नं गुडं छागं सुरा-
पिष्टकमेव च नानाफलं तथैवं यं स्वस्वलोकसाधने वि
नाश्याने समानीय सुस्पष्टैः शस्त्रपाणिभिः समानगुणसं
पन्नैः साधकैर्वीतभीः स्वयं न वीक्ष्येत चतुर्दिक्षु देवताध्यान
तत्परः भीतश्चेत्साधकस्तत्र चतुर्दिक्षु च साधकाः नो चेत्त
यं केवलो मो भैरवः परिकीर्तितः श्मशानं तु भूमिगर्ता
साधसाधकसत्तमः श्मशानं जायदि प्रायः कारयेद्दक्षिणे
वयम् श्मशानमूलमन्त्रेण प्रोक्षणं यागभूमिषु गुरुपादद
जोषं नागणेशवटुकं तथा योगिनीं मातृकां चैव वाम
पादपुरः सरं योऽवात्र संस्थिता देवा गणाश्च भयानकाः
पिशाचाः सिद्धयक्षाश्च गन्धर्वाप्सरसां गणाः योगिन्यो मात
रो भूताः सर्वाश्च खेचरस्त्रियाः सिद्धिदास्ता भवन्तु यतस्त्वा च
मनसा तकाः शरणमस्मत्र मातेन पुष्पाञ्जलित्रयं क्षिपेत् श्म
शानाधिपतिं पश्चाद् भैरवं कालभैरवं महाकालं यजेद्यत्ना
त्सर्वाभिदिक्षु ह्यये यायादि भिन्नमन्त्रेणैव बलिं पश्चात्त्रिवे
दयेत् शववीते पुनः पश्चाच्छ्मशानाधिपतये इमं मन्त्रेण
मिषान्नबलिं दत्त्वा ततः पर्श्वं वटुकबलिमुद्रया दद्यात्ततो बलि
मारहेत् इमं मन्त्रेण महाकालाय माषान्नं स्ववक्त्रं दद्यात् पश्चि
मे कालदेवाय प्रणवाद्येन कल्पयेत् शान्तं ते काले श्मशा
ने भैरवे निपदं ततः श्मशानाधिपतये वै पूर्ववेद्यान्ते रेहं कालि
चितामध्ये तेनादद्यान्नबलित्रयमन्त्रतमे कालरात्रिर्महाकालनमो
कालिके घोरनिःस्वने गृहाण संबलिमानन्दे देहि सिद्धिमनुत्तमां

कालिकायैवलिंदत्वा भूतनाथाय दापयेत् शाह्वांते भूतना
थाते स्मशानाधिपदस्यापि प्रणवाद्येन मंत्रेण दापयेद्धलि
ग्रतमां ह्रैं सर्वगणनाथाते धिपचैव तथा पुनः श्मशान
मल्लके दत्वा पूर्ववच्च समाचरेत् नारायेन वलिं दत्वा पव
गद्येन संदरि ग्रस्थिसंप्रोक्षणं कृत्वा पीठमंत्रेमसेत ततः भू
तेवावटपत्रेवात्तत्र पीठमंत्रेमसेत पीठमालीध्यतस्मि
सैवहवीरासनस्सदा वीरादेनेन देवेशि लोष्टातित्तपवि
क्षिपेत् कूर्चबीज हृदये देवि मायायुग्मं ततः परं कालिके
घोरदंष्ट्रे च प्रचण्डे वाग्निनायिके दानवान्दारयेत्स्मकाहते
निहितपंततः ह्लिंटोनावमेषसंताने वीरादेनमनुनाततः
ग्रेनेन मंत्रितालोष्टान्दशदिक्षु विनिक्षिपेत् तन्मध्ये भैर
वादेवानविघ्नैः परिभूयते यदि भ्रमादादेवेशि साधकोभ
यविहुलः नदीतैलैः सहहृगौरतिलैर्नाभिभूयते अ
कैनुसितवाथालमूलनिर्मितवर्तिकं प्रदीपं तत्र संस्था
थ्येत्रेतत्र प्रपूजयेत् ह्रैं तेन तस्मिन्महादीपो विधेयःपति
भूपते दग्धमाषसत्त्रमंत्रेण तिलस्नेहकुलदीपिका ततः २६८
कम्यविधानेन भूतस्युद्धादिकं चरेत् बोफवातारकंवा
यिविम्मम्प्रपूजयेत्ततः तत्रांतरे जपंते जपमध्ये च देहीति
भाषते वलिंदयात्तदा देवि नावेदंते भवेद्धलिः वलिस्यका
नादि साभिषानादिक वलियात्राणामर्थे विलापयिममा
गेचउपविश्य जपं चरेत् इति चक्काधि गुरुर्वापि सतोष्या
वाशिष्ठोवा साधकोपिवा स्याद्यादक्षिणादिग्भागे भवेद्वी
नरः साधकः कालस्थलेय भूमागो किंविहृरे विवलणः इ
तिचरुद्रयामले ततः पंचैषपवारेण पुरतो देवतांयजेत्

मील्यचक्रपीपश्चाद्देवीध्यात्वामनुंजपेत् एकाक्षरींदक्षि
संकलरीमनुंतेजपेत् ततःपरंतुमंत्रज्ञोगजांतकसहस्र ।
कं निशायंवासमारभ्योदयांतंसमाचरेत् यद्यसंभवं
कर्णेनैववेष्टणंवेधयेत् ततोर्द्धरात्रपर्यंतंयदिकिंचित्रंत
येत जयदुर्गाख्यमनुनाज्ञार्घ्यंतेनैवशर्षयान तिलोक्षितो
मेदेवमोगोसवोदेवेतितिस्मारकः पितृणांस्वर्गदातातं
मंसानामभयंतमः भूतप्रेतपिशाचानांविघ्नेषुशांतिकारकं
इतिविज्ञातिलाद्देविचतुर्भोगेशकाहितः पुनःसप्तपदंगत्वा
पुनस्तत्रवसंविशेत् देवेतत्रापिसंपूज्य प्रजपेन्मनुमुत्तमं
निर्भयःप्रजपेतावद्यावत्सिद्धिःप्रजायते भयेतिस्वमव
नैयपरेक्लिशेषमाचरेत् शेषंब्राह्मणभोजनादिकं तिली
कीपूर्वंदद्याण्डम्यायचमनुंजपेत् इतिभयनिवारणे र
क्तातिलकंचैवंत्रवित कुंकुमागुरुकस्तूरीरोचनारक्तचंद
नं कर्पूरपद्मरागंचकेसरंहरिचंदनं प्रत्येकंसाधितंहस्
तापकंत्रसाधयेद्बुधः जिह्वाग्ररुधिरंवीरश्मशानेवसमाहि
तं तेनैवशुद्धिकोहि कृताभद्रकालीमनुंजपेत् नीलांनील
पताकांवलमजिह्वांकरालिकां ललाटेतिलकंकृत्वासा
धकोवीतभीः स्वयं विपदसालितंदेविवामातिवंद्भूषि
ते वीजंप्रत्येकवस्त्रनाम्भृणतामांचपावेति मूलमंत्रंत
मंत्रेजपेत्साईशतत्रयं जिह्वाग्ररुधिरंगृह्णणावामुद्रे
घोरनिःस्वने वलिंभुक्त्वावरंदेहिरुधिरंगृहाणेवने का
लिकालिप्रचालिप्रेततेमांसंकवंवंपुनः कालिकेतिसमा
ख्यातानांजीवानांहितकाम्यया कृत्वेत्युग्रंमहादेविनीलायाः
कथितंसत्व विपदसपतंदेविवलमिदसमाप्तं वैद्रव

ङ्सप्रभाप्रकंततोवीलपदंपुनः ततःपताकेहूंफट्स्वाहा
र्वेकूटमनुर्मतः जपश्रीयरणीदेविपताकेचरणसुवले २
तिनीलपताकेयंयोऽमावानीलसाधने पासविद्यामहारासा
कालीतिप्रकीर्तिता पद्मरागंकेसरेवगंधद्रव्यंविशेषतः
विपन्नकारः ब्रह्मान्वितैरेफान्वितंवामाक्षिईकारःवंदस्य
उस्मारःतेनह्रींइतिवीजं अस्त्रंकवचमिति क्रमेणतासर्वं
किंतुअस्त्रंकवचमितिक्रमः तेनहूंफट् कूर्चंयुगमंहूंहूंव
लस्वरूपंइहईकारः तेनह्रवली इतिकूटं जयोनकारः
श्रीर्ईकारःधरणीलकारः तेननीलइति वरणंकवचं ते
नद्वे सवलं अस्त्रं तेनफट् अंजनाचितलोचन इतिव क्लीपि
प्रमत्त स्वयंचैतत्रभगवान् भैरवोलकुंडोकितः प्रमती
तस्ततोवीरस्तंत्रिलोकाजयेन्मनुं यत्प्रभावप्रसादेविलय
उस्तत्रलभ्यते तदास्वयंभैरवोसौस्वयंविश्वंभरोभवेत् तत्र
नतामहादेवंमहाकालंचभामिति तदुस्मतिलकंकृत्वा
स्वयंवीरेश्वरोभवेत् तदुस्मश्मशानभस्मतिलकंविभूति
धारणमित्यर्थः प्रयोगस्तु तत्रप्रथमंविहितभोजोवा
दिपवंसंलस्यरात्रौप्रहरार्द्धेगतेः अभुक्तभुक्तभोजोवापू
लमंत्रेणचटीवंयेनवस्त्रंपरिधायउपरिसर्वाच्छादकवस्त्रं
नरेणाच्छाद्यपटेनोसीपेमुक्तकेशोदिगंवरोवामूलेनसर्व
साधिततिलकंकृत्वा जनोविमनेत्रोरक्तचंदनादिनांगवि
लिप्पमूलेनैवसिंदूरेणार्द्धपुष्पंहूंकृत्वा दिदेवीमूर्त्तिगुरुंख्या
मानत्वाऊलाम्नतरसमामिषात्रमिष्टकमत्स्यवटकादिपू
मावलिपात्रसामग्रीयथालाभंसमादायवंलसर्वंपेक्षागादि
मंयपुष्पाक्षततपंचगव्यंपंचामृताहिववटहीतावकूपा

वि॰
णि॰
३५७
383

णाभिः सहदेवत्वैः कृत्वा ततो आचार्यादिना वद्धशि
खो मूलविद्यां हृदि स्मरन् अप्रमत्तात्तितो सयष्थितो प्रत्या॰
लितो प्राचीनवितानां वा गच्छेत प्रक्षालनपत्रेत्वास्थि संचयं
कुर्यात् ततः कापालव्रतेयमात्रभूम्यंतराणि वर्त्तदिहत्वस
वेसकान्हृदउत्तमसाधकान्वज्रपाणीक्रिं विहरतपक
श्रेहविणालमनुरसाधकंकाणोनरायत्वापश्चिमतः स्व
येसामाम्यायैकृत्वा मूलमंत्रोते अस्त्रमंत्रेण यंचगव्येन
योगभूमिं संप्रोक्ष्य गुरुगणेशवटुकयोगिनी क्षालायष्ट
मातृकापूजनमस्तकमवासपादमध्ये कृत्वा येषात्रसंस्थि॰
तादेवा एतत्साश्चभयानकाः पिशाचायक्षसिद्धाश्च गंध॰
र्वाप्सरसांगणाः योगिन्यो मातरा भूताः सर्वाश्चैव खेचरस्त्रि
यः सिद्धिदास्ताभवंत्वद्य तथा च मम रक्षकाः इति मंत्रेण
नमस्कुर्वीत् प्रक्षालनत्रयंकवलत्रयंच वितामध्ये नि
येत् ततो वलिपात्राणि सज्जं कृत्वा चतुर्दिक्षु चतः पात्राणि
त्रीणि पात्राणि चितायां पश्चिममध्यपूर्वभागेषु त्रिकोण
कारकत्वया वा संस्थापयेत् पूर्वदिशि त्रिकोणोपरि श्म
शानाधिपतिं स्मशानस्तंभपाद्यादिभिः पूज्य ॐ ह्रीं स्मशा
नाधिप स्मशानस्तंभ रमे सामिषान्नं सासुतं वलिं गृ॰
ह्णाण गृह्णाण पपविघ्ननिवारणं कुरु कुरु सिद्धिं मे प्रयच्छ
स्वाहा इति वलिं समर्पयेत् दुग्धेन यंचगव्येन वास॰
र्वत्र संकल्पः एवं दक्षिणदिशि भैरवं संपूज्य ॐ ह्रीं स्म
शानाधिप भैरव भयानक इमं सामिषादि पश्चिमदिशि म
हाकालं संपूज्य ॐ ह्रूं स्मशानाधिप महाकाल इममि॰ ॐ ॐ॰
मादि उत्तरदिशि कालभैरवं संपूज्य ॐ ॐ ॐ

ॐ ह्रूं श्मशानाधिपकालभैरव इममित्यादि एवं चितायां श्म
षं श्मशानकालिकां संपूज्य ॐ ह्रूं श्मशानवासिनि महा
भीमे कालरात्रि महाकालि कालिके घोरनिस्वने गहनागार
ह्लाणेने बलिं मात्र देहि सिद्धिं मे तनु नमो ॐ ह्रीं कालिकायै स्वा
हा एवं भूतनाथं संपूज्य ॐ ह्रूं श्मशानाधिपभूतनाथ इम
मित्यादि श्मशानमस्तके गणनाथं संपूज्य ॐ ह्रूं श्मशाना
धिप सर्वगणनाथ इममित्यादि तत्स्थितापश्चिमभागे द
क्षिणभागे वा किंचित्त्रिशूलीनिपकवकृत्वा ॐ ह्रीं आधारश
क्तये नमः इति पंचगव्येन प्रोक्षयेत् भूर्जे वा वटपंचप्रेतपी
ठासनमेवानरकवेदनादिना विलिख्य श्मशानोपरि निया
पतदुपरि केवलाजिनायस्ततममासनमालोक्य संपूज्य
वीरसेनेन तत्रोपवेश्य ह्रूं ह्रूं ह्रीं ह्रीं कालिके घोरदंष्ट्रे प्रचण्डे
चण्डनायिके दानवान् दारय हन हन हतपर वीरं महावि
मे छेदय छेदय स्वाहा ह्रां ह्रौं फट् इति वीरार्दनमंत्रेण दश
लोष्टानि अभिमंत्र्य दशदिक्षु क्षिपेत् अर्कतूलकर्पूरश्वेत
वापालमूले निर्मितवर्त्तिकां घृततैलादिकं वा चोराख्यसंग
भिमंत्रितं रक्तार्थे दीपं मूलेन ज्वालयेत् नवयंत्रप्रपूजयेत् यावत्तेज्वलति ततस्त
न्मध्ये यतेन भावयेत् यथाजपसमाप्ति तावज्जालं यथोक्तं
कृत्वा तत्र विधिना भूतशुद्ध्यादि षोढादिन्यासजालं परिविस्मपी
विमस्याघ्यादिकं संस्कृत्य विलासमध्ये महावकं संपूज्यावर
णपूजां तेदेवतां संस्थाप्य यथासंभवोपचारैः विहितमालया देवतां
दध्यात् पूजादिविधिं विधाय पश्चात् संख्यया विहितलक्षतेनदा ॐ उ
एवं जपं समर्पयेत् किंचित्रलक्षतेन ॐ तिलो
ध्यानपूर्वकं जपेत् एवं जपेयदि इति उमंत्रेण देवी सर्वदेवता
मेउगेरवृणा स्वाहा

स्सिसोमदेवमोगोसव स्त्रिकारकः पितॄणांस्वर्गं
दातातमर्मानामभयत्तमः भूतप्रेतपिशाचानांविघ्ने
घ्नशांतिकारकः इतिसर्वत्रतिलान्विकिरेत जपडुर्गा
मंत्रेणशर्षपान्विकीर्य उत्थायसमपदातिगत्वापुनः
लेप्तोपविश्यदेवींसंपूज्यतिभयोजनेपन छागादिवलि
विधानंयथाक्रममयेकर्तव्यं जपसमाप्तौवरप्रार्थ
नंकृत्वाविसर्जनादिकृत्वासामग्रीजजलेनिक्षिप्यस्ना
त्वागृहमागच्छेत् भाग्येनलगुरुलाभश्चेत्तदातमादाया
गच्छेत इतिचितासाधनं श्रुणुशवसाधनं नीलतंत्रेपूर्वो
क्तमुपहारादिसमाहरेत्साधकः साधयेच्छवनाशि
द्धिसाधनस्थानमाश्रयेत् गुरुध्यानादिकंसर्वंपूर्वोक्त
मनसाचरेत् वीराष्टनोकृतेभूमौमायाभूमौमायामाहे
नविद्यते येचात्रेमदिमंत्रेणपुष्पांजलित्रयंक्षिपेत् श्म
शानाधिपतीनांतपूर्ववद्बलिमाहरेत् अघोरास्त्रेणमंत्रे
णशिखावंधनमाचरेत् सुदर्शनेनचारात्ताम्भूभाग्याचात्र
कल्पयेत मायास्तुरहदेयभूयः श्रोस्तुरहितधंपुनः घोरघोर
तमांतितन रूपपंततः वटपुगमतदंतेच प्रवटहितंपततः
कहंहं वमहंहं ततोवंधपुगंपुनः यातयच्छितयवमफडं
तःसमुदाहृतः पकपचापादत्तोयमघोरास्त्रमयोमतः हा
लाहलसमुद्धूमसहस्रारस्वरूपकं वर्तितांतामहामन्त्रः सुद
र्शनस्यप्रकीर्तितः मृतस्यहितततः कृत्वासासमजालंप्रविमृसेत्
जपदुर्गाद्यमंत्रेणशर्षपादिव्यमितियेत् तिलोसीतिचमंत्रेण
तिलान्दिक्षुविनिक्षिपेत् यष्टिविद्धंमूलविद्धंत्वकुविद्धंयथाक्रमत
रमवद्धंसर्पदष्टंचांडालंवाभिभूतकं नरुणंमंदरंसुंवालेनहंस

मज्वले पलापनविपूर्मंत्रसम्मुखेरणवर्तितं स्वेच्छास्तं
ह्विवर्षेचवद्धस्त्रीगोद्विजेतथा श्रद्धाभावस्तेक्लिष्टंसमा
ईवर्षिकंतथा पंचवाष्टविधंमका पूर्वोक्तास्तंमशषेर
हीतामूलमंत्रेणपूजास्थानेसमानयेत् वाणलेवातिभूतं
लक्षीत्वसिद्धिफलप्रदे प्रणवाद्यस्तमंत्रेणशवस्यप्रोक्षणंच
रेत् प्रणवंकूर्चवीजंचस्त्रकायनमस्त्रफट् प्रणंजलित्र
येदत्वाप्रणमेन्नमशपूर्वकं रेवीरपरमानंदसदानंदऊले
ष्वर आनंदभैरवाकारंदेवीपर्यंकशंकरं वीरेहंतांप्रय
यामिरु.निष्ठचण्डिकार्चने प्रणाम्यानेनमंत्रेणलालयेत
दनेतरं नारंशक्तिस्तनकायनमोंतमंत्रमुच्चरेत शवस्य
नमंत्रेयंसर्वतंत्रेषुदेशितः धूपेनधूपितंकृत्वागंधादिना
मिषिंचव रक्ताद्यैर्यदिदेवशिभक्तयेत्कलसाधनं गवाश
वस्यमांसंत्रिपिंडंधारयेत्कटिदेशतः यद्युपद्रवयेदस्यदया
त्रिष्ठीवनेशवे पुनःप्रक्षालितंकृत्वाजपस्थानंसमानये
ने कशाशय्यांपरिष्कृत्यतत्रसंस्थापयेच्छवं पलालवंग
कर्पूरजानीविद्दिसारकैः तांबूलंजनमुविदत्वाशवेऊ
पादयोरुभयं स्थापयितातत्सपृष्ठेचंदनेनविलेपयेत्
वाद्यमूलादिकंदत्वातेचतरंहूविभाव्यव मध्येपद्मंचतद्वा
रंद्दलाष्टकसमन्विते ननप्रणेयमजितंकंवलान्तरितं
मेत् द्वादशांगुलमातानियतकाष्ठानिविंशच संस्था
पापूजयेत्तत्रइंद्रादिदिक्पादेवताः विप्राभिर्द्दायमंलिप्य
स्तापियतयेततः इंद्रवलिंदत्वापयपुगंततः विप्र
निवारणंकृत्वासिद्धिंमेप्रयच्छ टहुंयं अनेनमंत्रेणपूर्वं
वलिंदयात्तसामिषं स्वस्वनामादिकंदत्वापूर्ववद्धतिमाह

वि
ण
३५५
385

रेत् सर्वेषां लोकपालानां ततः साधकसनमः शवाधिष्ठा
न्देवेभ्यो बलिं दद्यात्स्मरेच्छ्रीं हरपासहूचतः षष्ठियोगि
नीभ्यो बलिं दिशेत् पूजाद्यं समन्विधौ च दूरे चोत्तरसाधकं
संस्थाप्यासनमध्यार्घ्यमेवं मंत्रोत्तेत्रयं ततः पुष्पिमनेन मं
त्रेण तत्राश्वारोहणं विशेत् ऊं शासनादत्तले दत्वा शवके
शान्यसार्ध्यं च दृढं निबध्य तटिकां हुत्वा संकल्प साधकं त्रि
वोपरि समारूढः प्राणायामं विधाय च वीरार्दनेन संमंत्र्य
दिक्षु लोष्टानि निक्षिपेत् ततो देवीं च संपूज्य उपचारैः सुवि
स्तरैः शवास्ये विधिवद्देवीं देवतां ध्यायन्नेव चरेत् उत्थाय संमु
ख्यं विश्य बाजपेन्द्रक्तिपरायणः ऊं वशो मे भव देवेश समागच्छ
पदं ततः सिद्धिं देहि महाभाग कृताश्रम षडोवर मूलेसमु
श्चरन्मंत्रीशिवपादहृदयेषु नः यद्वम्भूत्रेणाव भीयान्तेन शन्क
यात् ऊं भीम भीम महाभाव भव्य जीवन भावक ग्राहि मां
देवदेवेश शवानामधिपाधिप इति पादतले तस्य त्रिको
ण चक्रमालिखेत् तदोस्थातेन शक्नोति शवो पि निश्चलो भ
वेत् उपविश्य पुनस्तस्य बाहुविस्ताय्य पार्श्वयोः हस्तयोः
कुशमालीकं पादे तत्र निधापयेत् ऊं तत्रैवं संपुटोकृत्वा
स्थिरचित्तः स्थिरेन्द्रियः सदा देवीं हृदि ध्यात्वा मौनी जपम
थाचरेत् श्मशान प्रोक्तसंख्याभिर्जपं कुर्यात्क्रमेण हि अथ
वारंभकालात्तु यावदुद्यते रविः यद्यर्द्धरात्रपर्य्यन्तं जपे
किं विघ्नलक्षते तदा पूर्ववदर्घ्यादि सम पादगता निव
कृत्तो यदिविश्यते तत्र व जपं कुर्याद नन्यधीः बलाबलं
ढयंतात्किमय जानेव देवतः यत्नात्पीषसिद्धेवशुनरं ऊंऊंऊं
वाऊंजरादिकम ऊंऊंऊं ऊंऊंऊं ऊंऊंऊं

दिनांतरेण दास्यामि स्वंनामकथयस्वमे इत्युक्तेसंस्कृतेनैर्
वनिर्भयस्त्वपुनर्जयेत् पुनेश्चन्मधुरंवक्तिवक्तव्यंमधुरं
ततः तदासन्नवशेकार्य्यंचरेवप्रार्थयततः यत्तनेर
णवोहवंनरोवादेवयोनयुद्दिसंसनेऊ ध्यावरेवाद्य
यच्छेत्रव तदापुनर्जयेद्धीमान्प्रकाश्यमानसंसरन् न
रत्रूपविनातत्रदेवीपिनोपसर्पतिः यत्ततरेणवोहवं
नरोवादेवयोनयः मातावानत्वतावापिमातलानितेषे
वच आगत्यविद्मवरतेमापयारम्यविग्रहाः उतिष्ठवत्स
नेकार्य्यंसर्वंजातेनसंशयः प्रभातसमयोजानलक्षितालोका
शनैर्गृहे प्रायशोमत्सरालोकभाजातोदारुणःका
दाचिकेनचिंतनालिनदाकिंतेकरिष्यति इत्याधिवि
येवीकेनैवजायेपरित्यजेत् मृतपितृगणास्तत्रपरदेश
निवासिनः वोथवास्तत्रप्रयांतिदेवरूपधरास्ततःस्त्री
त्रसेवकाश्चगृहीत्वानीयतेपरैः रुदंतिपुत्रकाः सर्वैश्रा
नरोन्नतशिष्यकाः तिनकांनागसंस्पर्शवस्त्रमाभरणा
दिकंगृहीत्वानीयतेपत्तपालकैस्तद्दयत्यजेत् पहित
लभ्यतेतत्रतदाकिंवानलभ्यते स्त्रीरूपधारिणीदेवीहि
नरूपधरः प्रमान् कुहंगृहंत्यणांतिशाहूंवेत्रिवागंतेववं
लभेत् साधुनासाधुनावापियोषितेचरदायिनी तदा
वीरपतेस्तस्यकिंभूतेतनस्थितितिः पापपुरुकेचेवक्र
लैचैवमस्तसंस्कृताः अत्रसंस्कृततराद्विपापपुस्केनसंश
यः सम्प्रविसम्बुविवापिसंस्कृतेचाक्रियापरं सेवदेवी
नसंदेहः सदेवोभैरवःस्वयं नवैदेवंभवेच्चैवमायापूरि
नविग्रहाः नवरंवरयेतत्रनकिंविद्ववदेमतः संस्कृतं

वसमाख्यातिवक्तव्यमीदृशः नचेत्स्वयंलोकिकोत्माव
ंशास्त्रेतिराकुले अथवाउक्तंठंकिंचिलभ्यतेताथात्ममोहि
ते शद्बोवाजायतेसम्यक्स्तेवापिनलभ्यते सर्वेविघ्ना
श्यज्ञातव्यमेवंविघ्नाःप्रकीर्त्तिताः देवताकृतयोदेवि
भैरवाकृतबुद्धयः अवशेषनत्रभेतव्यंननतत्रप्रमयःक्व
चित् भैरवोवटुकाद्याश्चकुलशास्त्रपरायणाः एतेषा
तुप्रसंगेनक्रमाकुटिलविग्रहाः पुत्रीभूत्वाहरेद्दिष्टांता
रीभूत्वाविमोहयेत् तस्मात्तत्परोवीरोविचारयेत्तमा
चरेत् सेप्सुकृतवरेलब्ध्वासेसजेच्चजयादिकं फलंजा
तिमितिज्ञात्वाजूटिकांमोचयेततः शवेप्रत्यात्मसंख्या
प्यमोचयेद्बंधनेपदं पदचक्रमाजेयित्वापूजाद्रव्यंज
लेक्षिपेत् शवंजलेवागर्तेवानिक्षिप्यस्नानमाचरेत् त
तस्वगृहंगत्वाबलिंदत्वादिनांतरे अग्निमेदिवसेरात्रौ
येषांदेवानांयजमानोहं तेरक्षंतुमयादत्तंबलिंमंत्रौ
घमीरितः अथयेयोवितस्मान्नरंजरमूकतात् दत्वा
पिष्टमयांतेनकंतेवीमनुपाठेण यवेसोदमयापिशा
लितादमपचवा चेद्रहामनोविधिवत्तमंत्रेणवया
नेषत् परेह्निसमाचार्यपंचगव्यंपिवेततः ब्राह्मण
नभोजयेत्तत्रपंचविंशतिसंख्यया पंचपंचदिहीनातो
क्रमाद्वेवदशावधि तत्रस्नात्वाचभुक्त्वाचतिवसेडुतसे
ख्याते यदितस्याहिप्रभोगंततदानिर्हततांव्रजेत् तेनवै
निर्हतंतस्यात्तदादेवःप्रकुप्यति त्रिरात्रेवाप्यथत्रिरात्रेणो
पयेत्कलसाधने सेप्याणेयदिगच्छेत्तदाव्यापिविदिविनि
दिशेत् मीतेस्फुतावचवपिरोनिश्चत्तत्स्पदर्शनात् यदिदव

क्रिदिनेवाकंतदासमूकतांव्रजेत् पंचदशदिनांताह्रिदे
ह्रेदस्यसंस्थितिः गोब्राह्मणदेवानांनिंदांकुर्यात्तच्छवि
न् देवगोब्राह्मणादोषप्रत्यहंसंस्पृशेद्बुधः प्रायश्चित्तम
क्रियांतेनपंचगव्योदकंपिबेत् ततःस्नायात्तीर्थोदो
मामेघोऽशवासरे स्वाहांतमूलमुच्चार्यात्तर्पयामिनमः
पदे पवेशनत्रयाहहंदेवानांतर्पयेजलैः स्नानतर्पणम्
मस्यनस्मादेवस्यतर्पणं इमतेनविधानेनसिद्धिंप्राप्नोति
तिष्ठितं भुक्त्वैहेववरान्भोगानंतेयातिहरेःपदं एवंसांगंसा
गमेवापिनिष्फलंसफलंचवा कृत्वासाधनमेवंतत्कोऽपि
यत्नोभवेत् शवाभावेश्मशानेवाकार्यावीरस्यसाधना
येभावायस्यवैप्राक्कालेभावेर्यदिनार्चयेत् दशाष्टकम
योगेनभ्रष्टोभवतिसाधकः नोपदिशेद्वीरभावंनपूजोन
सेदिशेत् कुलात्मंत्रंगृहीत्वातयावत्सिद्धिःप्रजायते तंमंत्र
वे सर्वेषांजीवहीनानांजंतूनांवीरसाधने ब्राह्मणंगोमयं
स्वकामसाधयेदिदवीरसाधनं स्नात्मनेविनायकंपूजयेत्
सावैतीशिवा नावकालेवसंयोगेयावदाहूतसंभवं म
हापावाः प्रशस्तास्तुदैवतावीरसाधने तदाःप्रयोगक
रेणांप्रशस्ताःसर्वसिद्धिदाः प्रवृत्तीलक्रमादेविकल्पि
तमस्तवानेय नकस्यचित्सवक्तव्यमयाश्रीमानवोदिते
प्रयोगस्तत्रेपूर्वोक्तपर्वसंलक्ष्ययथोक्तसमयेपूर्वोक्तल
लक्षणस्तथासामग्रीसमाधायेन्तरसाधकसहितोविहित
स्थानमासाद्यसामान्यार्घ्यविधायस्थानशोधनंकृत्वागुरु
गणेशादीन्नमस्कृत्यवीरादेनमंत्रेभूमौलिखेत् येवात्रेसा
दिनाष्टपूजांजलित्रयात्विधिपूर्वोक्तसमवलिपांगानिषु

श्मानाधिपतिभ्यो निवेद्य ॐ ह्रीं स्फुर स्फुर घोर घोर तरत
नुरूप चट चट प्रचट प्रचट कह कह वम बंध बंध
घातय घातय हुं फट् इति अघोरास्त्रेण शिखां बद्ध्वा ॐ
सहस्रार हुं फट् इति सुदर्शनास्त्रेण मरणं कृत्वा ख
ड्गकल्पोक्तभूतशुद्ध्यादिन्यासजालं विधाय जयदुर्गामं
त्रेण शर्षयात तिलासीति तिलान् विकिरेत् विहितश
वनिकटे गवां मूलेन वीक्ष्य अस्त्रमंत्रेण शवं मंत्रेत ॐ
फं मृतकाय नमः इति पुष्पांजलित्रयं शवोपरि निक्षिपे
त् ॐ हुं रे वीर परमानंद शवानंद कुलेश्वर आनंदभैर
वाकार देवीपर्यंकशंकर वीरोहं त्वां प्रपद्यामि उत्तिष्ठ
चंडिकार्चने इति स्पर्शपूर्वकं प्रणम्य ॐ ह्रौं मृतकाय
नमः इति पंचवल्लमंत्रेण पंचगव्येन सुगंधिजलेन च
संस्नाप्य धूपेन धूपितं कृत्वा गंधादिना विलिप्य कटि
देशे धृत्वा मूलमंत्रं जपन् जपस्थानमानयेत् आनीय
वा संस्कारमाचरेत् भूमौ कुशशय्यामास्तीर्य तदुपरि
संस्थाप्य पलाल वंग कर्पूर जाती खदिर सहितं तांबूलं
तन्मुखे दत्वा शवमधोमुखं कुर्यात् तत्पृष्ठं चंदनेन वा
कुमृतादिकं घृतं चतुरस्राकारं तया विलिप्य तन्मध्ये
वसुदलात्मकं भूपुरसहितं सुदले विलिख्य तत्र केचलाधा
सनमास्तीर्य हस्तद्वादशांगुलप्रमाणेन यज्ञकाष्ठोद्भवान् दश
कीलान् दशदिक्षु निखनय तेषु इंद्रादिदशदिक्पालानां पू
जीक्ष मंत्रैः साधकावर्ती स्यात् ॐ ह्रीं शवाधिष्ठातृदेवताभ्यो
नमः ॐ ॐ डाकिनीभ्यो नमः ॐ ह्रीं चतुःषष्टियोगिनीभ्यो न
मः इति बलित्रयं किंचिद्दूरे दद्यात् एतेनोपद्रवस्तामस श्रीस
मोपद्रवसाधकं दूरे स्थापयित्वा ॥

मूलमंत्रान्ते ह्रीं फट् शवासनाय नमः इति आसनमभ्यर्च्य मू
लमंत्रं स्मरन् रक्षारोहक्रमेण शवोपरि पूर्वमुखं विश्य स्वपा
दत्वेलेक्रशाहूलाशठकेशान्समार्घ्य टक्जूटिकांवध्वा स्वा
म अर्घ्यादिकं संस्कृत्य कृतसंकल्पः प्राणानायम्य वीरार्हत
मंत्रेण दद्यादितलोद्यानिनिक्षिपेत् पूर्वोक्तरक्तादीपदत्ति
णेमंस्थाप्य वद्धजूटिकार्पानित देवतापार्श्वके परिविंम्पी
टपूजान्ते देवीमावाह्य सावरणां सर्वोपचारैः संपूज्य वटुका
दिवलिं विधिवच्छिवाउस्यायसमुखे क्षिप्ता ॐ वशेमेभव
देवेश ममामुकसिद्धिं देहि महाभाग कृत्वाश्रमपदावर इ
निभक्तिपुरः पठेत् मूलमंत्रेण पटसूत्रेण शवपादद्व
यंवध्नीयात् ॐ भीमभीमभयाभावभवालोचनभावक
त्राहिमां देवदेवेशशवानाममभियाधिप इति शवपादत
ले त्रिकोणचक्रं लिखेत् पुनर्लेख्य वशवोपरि उपविश्य
पार्श्वद्वये शववाहूविलार्घ्यह‥ योः कुशमालीर्घ्यनिज
पादद्वयं तत्र निक्षिपेत् पुनः प्राणायामादि विधाय तिर्भ
पः स्नानदेवताध्यानपूर्वकं श्मशानोक्तसंख्येयो मौनीक्षि
रकायवाउः सनारुह्य स्वैमालया जपेत् आरंभादुदयपर्यं
नवाजपेत् ऊत्र विच्छिवस्योतातता श्रूयते तदा हृदयापरि
शासने शार्वसं देवतापूजाजयमध्ये अर्घ्यादिकं पूर्ववत्त
शति भयं चेद्भवति तदा छागादिवलिसुरादोमध्येसमा
मौवा पवमुक्तभयादिकं परिहृत्य सावधानतपाजमास
स्ववचनेन वरं संप्रार्थ्य जपं त्यक्ता फलं जातमिति श्रवपा
र्घ्यं देवता विसर्जयित्वा शवजूटिकां मोचयित्वा शवं प्रक्षाल
पदं देवं विसृज्यापदवक्रं मार्जयित्वा पूजाद्रव्याणि जलेति

त्तिष्यजलेवाशक्तेनितिष्यस्नात्वागृहंगच्छेत् दिनांतेपूर्ववत्से
कस्नितेवलिंजेवलिपितृसंघेरवपित्वा ॐअग्निर्मेदिवसे
रात्रौयत्पापंदेवानांयजमानोहंगृह्णात तमयादन्नेनरकेज
रस्मूकरे इतिव्येक्षेनपितृघृतलीढ्वातेयेत् द्वितीयेतिस
कृत्वापंचगव्यंपीत्वापंचविंशतिंविंशतिंपंचदशदशवा
यथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयेत् स्वयमपिस्नात्वाभुक्त्वाउत्तमे
स्थलेनिवसेत पवेकृत्लस्नायने त्रिरात्रेषड्रात्रेवागोपयेत
पंचदशदिवसपर्यंतंपंचगव्यप्राणपानेदिवामौनेस्त्री
दस्पर्गीवर्वादिवर्वहिर्गमनादिवर्जनेसप्रभावेणसंपूते
द्रियताचगोब्राह्मणौदेवताभक्तिविशेषात् षोडशदिने
तीर्थोदकेस्नात्वासार्द्धशतत्रयसंख्ययादेवतानर्च्चयेत् इति
शवस्नायने पापाउवनतोदेव्यामासमासेवेपिमतः इति
वचनाउग्रदेवताविषयेमतत अनयोर्दिव्यावीरकमया
रदस्याभिमपितामातरं अथसंतेपपुरश्चरणेतद्वांतरं
ग्रहणेर्कस्यचंद्रोवाप्युविपूर्वामुपोषितः नद्यांसमुद्रगा
मिन्यांनाभिमात्रेभसिस्थिताः स्पर्शादिमुक्तिपर्यंतंजपेम
त्रमनन्यधीः होमेयत्तदशांशेन तद्दशांशेनतर्पणं अ
भिषेकंदशांशेनदशांशविप्रभोजनं उपोषितः अशक्तः
समुद्रगामिनीमातामसरंपरपावा असंभवेतडागादौ
जलस्थितस्नामर्त्यातीरेस्थितोपि स्पर्शात्प्राणायामऋ
ष्यादिकरषडंगन्यासविलेविजस्पर्शात् श्रेगावेगुणेपि
ग्रहणपुरश्चरणेकर्तव्यमेवमेवमहाफलत्वात् अथवा
सप्रकारेणपुरश्चरणमिष्यते अष्टम्यांचचतुर्दश्यांपक्षयो
कृष्णयोरपि सूर्योदयात्समारभ्ययावत्सूर्योदयांतरं

तावज्जप्त्वा निशान्तकः सर्वसिद्धिधरो भवेत् अथ तिथिभे
देन पुरश्चरणभेदः होमादिकं तु पूर्ववत् निशान्तकः शे
कारहितः अथवाम प्रकारेण पुरश्चरमिष्यते शरत्का
ले चतुर्थ्यादिनवम्यान्ते विशेषतः भक्तितः पूजयित्वा तु
रात्रौ तावत्सहस्रकं एकाकी विजने जप्त्वा केवलं वा शि
वालये अष्टम्यादिनवम्यन्तमुपवासपरो भवेत् चतुर्थ्या
दिवं मतभेदेन कृष्णपक्षनवम्यादिप्रतिपदादिष्वष्टा
दियत्वात्रपि कुत्रचित्कृताः वक्तव्यः प्रतिपदादिपक्षः सां
प्रदायिकः त्रिंशाविसृपलक्षणे तावत्सहस्रकं तिथिसं
त्वके सहस्रत्रयमष्टमिसेववा अल्पान्तरमन्त्रेषु संख्याह
द्विक्रमः अमत्रसहस्रमेव तदा तावदिति पादपूरणे
होमादिकं पूर्वोक्तमेव पञ्चमतानुकल्पमेतत् सहस्र
त्रयमष्टमिसेववा अल्पान्ततरमन्त्रेषु संख्याहडिक्रमः अ
मत्रसहस्रमेव तदा तावदिति पादतावदिति पादपूरणे
होमादिकं पूर्वोक्तमेव पञ्चमकल्पानुकल्पमेतत् अथवा
न्यप्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते अष्टमीसंधिवेलायामष्टा
तरलताग्रहे प्रविश्य पंमन्त्रीयते तेन ताः सप्तभ्यो योगमतः
पूर्वोक्तकल्पमासाद्य सर्वपूजादिकं चरेत् केवलं कामदे
वासो जपेदष्टोत्तरशतं तासां तत्पत्रमूले तद्वर्गां संपूज
कर्णिके मन्त्रसिद्धिर्भवेत्सायोलतादर्शनपूजनात् संधि
वेलावशारदीपैव पूर्वक्रमात् अष्टोत्तरशतमित्यर्थः
अष्टादेवतावृन्दं तदाष्टमित्यर्थः लताग्रहमितिल
नांसकेतः प्रविश्य संगतो भूपवेष्टितावा पूर्वोक्तकल्प
शक्तिपूजाकल्पे पत्रमूले मृद्वामूले अशोदेवीकर्णिके

वि
ली.
३०३
389

मरणार्थंत्रये आकृष्टाया कुल्लागारेभावेन मंत्रमुत्तमं
कर्णाकृष्टिलताया त्रेलिखित्वा मंत्रमेवच विधायत-
त्संस्कारंकृत्वातस्यै निवेद्यच किंचिज्जप्त्वामन्तं नीत्वा
देवताभावतन्मय तो विसृज्यतन्मस्तकस्पर्शं स्वयंजप्त्वा मु-
च्यते पुनः प्रातः स्त्रीभ्यो बलिं दत्वा मंत्रसिद्धिर्न संशयः आ
कृष्टाया उपभुक्तायाः कुल्लागारे मुद्रायां संपूर्णे विधाभा
वेना कर्णान्त्रयेलिखित्वे नेभागत्रयस्य: संस्कारं शक्तिसं-
स्कारम् निवेद्य सतन्मे किंचिदष्टोत्तरशतं जपः स्पर्शपू
र्वकः स्वयंजप्त्वाष्टोत्तरसहस्रमित्यर्थः अथवाविजने
मस्थिताशय्यासने रतः उदयान्तं दिवाजप्त्वा सर्वसिद्धी
श्वरोभवेत् शय्यासने शक्तिसहिते इति शेषः दिवस
तानुकल्पमेतत् अथवान्यप्रकारेणपुरश्चरणमिष्यते
निर्जनेवापानिवारिवानरमुण्डसमाहृतं पंचगव्येनमि
लितेचन्दनाद्यैर्विशेषतः लिप्तेभेवाथवन्मुण्डेऽपि
विहिजनिषिद्धतां हृत्वाष्टमातं तोह्रात्दशांगुलमानतः
कानने वने अनिगृहीतेत्यर्थः अथवान्यप्रकारेणपुर
णमिष्यते शवमानीयतद्वारेतेनैवपरिवेष्टतं तद्दिना
नदिने पावत्तावदष्टोत्तरशतं सभवेत्सर्वसिद्धिश्लोकनात्र
कार्याविचारणा तद्वारेमंगलादिवारे तेनैवमानमर्थः
तद्दिनादारभदिनात् अष्टोत्तरशतंप्रतिदिनं जपेत् इ
तिशेषः अथवान्यप्रकारेणपुरश्चरणमिष्यते निशायां
स्नातहृदेचऊन्मत्तानादभैरवः दिग्वासाविमलीभूयमु
षणामुक्तकेशकः कपालखड्गहस्तश्च जपेन्मासैकमा
यदि तदातस्यमहादेविसर्वसिद्धिःप्रजायते निशायाम

ईशाने स्तत्रहृद्हे श्मशाने उन्मत्तानंदभैरवः प्रोक्तोलास
सहितः दिग्वासा विगंबरः मातृकया मातृकामालायाज
पेदष्टोत्तरशतमिमर्थः वीरमतानुकल्पतेजत अथवा
मप्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते गुरुमानीय संपूज्य देव
वत्पूजनेगुरोः वस्त्रालंकारहेमाद्यैः संतोष्य गुरुमेववत
त्वातंतस्त्वतां चैव तत्पत्नीं तथैव च पूजयित्वा मंत्रंजप्ता
सर्वसिद्धीश्वरोभवेत् प्रजप्यस्य मंत्रोक्तसंख्येयतिशेषः
रदेवलगगोरसोनिष्ये सर्वमतानुकल्पमेतत् पतेपुहो
मादितियमाभावः इतिसंतेयपुरश्चरणानि नानातंत्रवि
चारेणनानाभावानुमोदनात् पुरश्चरणरूपेणामंसिद्धेप
नलांनरः अथप्रयोगविशेषाः वैसवतंत्रे पवंतिमक्रमे
हेमानेमितिकमथाचरेत् कृतेनिमितकेविप्रतिमसए
लिनाभवेत् लक्षंकृत्वाजपेन्मंत्रमणिमादिगुणाल्लभेत् स
सद्गोदकाहारोजपेल्लक्षंसमाहितः जन्मक्षेभास्करेप
षेहोमयेद्दशसहस्रकं कोटिजन्मोद्भवपापंनाशमाया
तिनिश्चितं नाशयेत्सर्वपापानिवाक्सिद्धिंवापिविंदतिय
वेनाग्रयजेद्देवंशाकमूलफलाशनः पुण्डरीकवगैर्देवं
मासमेकंसमर्चयेत् धर्मार्थकाममोक्षाष्टप्रकारख्याप्रभ
वेतिहि लक्ष्मीःस्थिराभवेत्तस्यपुत्रपौत्रानुपायिनी श्रीपु
ष्पैर्जपातहेहे प्राविमासितुगयः सर्वाःपुष्टितयकरः
सर्वसिद्धिविवर्द्धकः देवाःसर्वेनमस्यंति भक्त्यातेपुरुषर्षभ
श्रीजलेस्तर्पयेद्देवमत्स्यणीचंद्रसंयुतैः अष्टोत्तरशतंहु
त्वापूजांतेभक्तितत्परः सप्ताहात्सालभेत्सिद्धिंशंकरंसक
रेतवा यद्यत्कामयतेमंत्री श्रीअनायामेननलाभ्यते उपवुष्या

वि
णी.
३७५
390

जलैर्निम्नमष्टोत्तरशतं शते तर्प्पयन्निखिलान्कामाल्लभेन्ना
रीचविंदति सुशापुष्पैः समभ्यर्च्य मासमात्रे निरामयः प
शोभयेन्महस्रेवब्रह्मचारी व्रते स्थिते हयारिकुसुमैः पुष्पैः
मण्डलाज्ज्ञानवान्भवेत् तथा रक्ताश्वमारेण सर्वलाभ
क्तिमाप्नुयात् तथाब्ताभ्यो समभ्यर्च्य भक्तिमुक्तिं च विंदति
ब्राह्मणानां क्षत्रियाणां वैश्यानां शोषजन्मनां स्त्रीणां चैव वि
शेषेण नैमित्तिकमिदं भवेत् एतेषां चैवमात्रेत्कृता का
म्यानि साधयेत् एवं प्रणवपुटितमंत्रस्य शतसंख्यया त्रिरा
त्रजपेन हृह्नतिसमः सर्वधान्यव्याप्ता भवति रविवा
रे अश्वत्थपटसूत्रैः सूतया अतलसंपत्तिः विड्सप्तजया
सर्वभौमत्वं यपरागेण पूजया राजत्वं गारुत्मतैः पूजयाज्ञा
नं हीरकेन पूजया सर्वसिद्धिः स्वर्णपुष्पैः पूजया कुवेरस
मसंपत्तिर्देहांते निर्वाणपदं मासमात्रेति सर्वत्र योजनीयं
तंत्रांतरे एवं सिद्धमंत्रमंत्री प्रयोगानाश्च साधयेत् शार
दातिलके तथाभिधास्यते तत्रास्मिन्सम्यक्षट्कर्मलक्ष
ण सर्वतंत्रानुसारेण प्रयोगफलसिद्धिदं शांतिवश्यस्तं
भनानि विद्वेषोच्चाटने ततः मारणं नातिशंसंति षट्
कर्माणि मनीषिणः रोगाकृत्याग्रहादीनां निरासः शां
तिरीरिता .... जनानां सर्वेषां विधेयत्नमुदीरितं प्र
वृत्तिरोधः सर्वेषां स्तंभनं समुदीहितम् स्वदेवतादि
ककलादीन्तानाकर्माणि साधयेत् इति वाणीरमा
लक्ष्मीदुर्गाकालीपष्टकमे षट्कर्मदेवताः प्रोक्ताः कर्मादौ
ताः प्रपूजयेत् ईशचंद्रेंद्रनिर्ऋतिवायुवह्नीनां दिशो मतः सूर्यो
दयात्समारभ्य घटिकादशकं क्रमात् ऋतवः स्युर्वसंताद्याः अहोरात्रे दिने

दिने वसंतग्रीष्मवर्षाख्ये शरद्धेमंतशैशिराः हेमंतः शां
तिके प्रोक्तो वसंतो वश्यकर्मणि शिशिरस्तंभने ज्ञेयो वि
द्वेषे ग्रीष्म ईरितः प्रावृडुच्चाटने ज्ञेया शरन्मारणकर्मणि
पद्माख्यस्वस्तिके भूयो विकटं कुक्कुटं पुनः वज्रं भद्रकं
मित्याहुरासनानि मनीषिणः षण्मुद्राः क्रमतो ज्ञेयाः प
द्मपाशगदाह्वयाः मुसलाशनिखड्गाख्याः शांतिकादिषु
कर्मसु जलं शांतिविधौ शस्तं वश्येप वह्निसदीरितः स्तंभ
नेष्ट पृथिवी शस्ता विद्वेषे व्योम कीर्तितं उच्चाटने स्मृतो वा
युर्भूयोग्निर्मारणे मतः तत्तद्भूतोदये सम्यक्कृतं तत्र [illegible]
मंत्रं ततः कर्मविधानतो मंत्रविएणा निशितात्मना सीतां
शुसलिलक्षोणीव्योमवायुहविर्भुजं वर्णान्मयंत्रबीजानि
षट्कर्मसु यथाक्रमं ग्रंथनं च विदर्भं च संपुटं रोधनं तत
पा योगः पल्लवश्चेति विन्यासाः षट्कर्मसु मंत्राणांत
रितोक्त्या तरि कामवर्णान्यथाविधि ग्रथनं तद्धि जानी
याम्यशस्तं शांतिकर्मणि मंत्रार्णैर्द्वंद्वमध्यस्थसाध्यताः
मातरं लिखेत् विदर्भः स विज्ञेयो मंत्रिभिर्वश्यकर्मणि
ज्ञादावंते च मंत्रस्यात्राम्नोऽसौ संपुटं मतं पदं संस्तंभने श
लिरम्यकोऽमंत्रवेदिभिः नाम्नश्चाद्यंतमध्येषु मंत्रः स्याद्रोध
नं मतं विद्वेषणविधानेन प्रणालमिदमुत्तमं मंत्रस्यांते
भवेन्नाम पल्लवो मारणे यतः अंते नाम्नो भवेन्मंत्रो योगः
प्रोच्चाटने मतः सितरक्तपीतमिश्रकृष्णधूम्राः प्रकीर्ति
ताः वर्णजा मंत्रतं प्रोक्ता देवताः षट्कर्मसु यंत्राणां लेख
नेद्रव्यं चंदनं रोचना निशा रुद्रभूमस्थितं गागोमारणे
षविषाणि च धूपेनाग्निलोणपिंजाणि धतूरकरससंताः र

वि
णी
३०५
391

हृष्टमसृक्कटकंविषाष्टकमुदाहृते देवताकालमुद्रा
दीन्सम्यक्कृत्वाविचक्षणः षट्कर्माणिप्रयुंजीतयथो
क्तफलसिद्धये एवंप्राणप्रतिष्ठामेत्रमुपक्रमस्य इतिसं
साधितोभूयाजीवहाप्राणहाततः आकृष्याथसताप
स्यात्समादाद्विस्फुलिंगिनीलेवन्ताप्रतिगृह्णीत्स्येताप्रा-
णस्मोनवस्स्टताः याशेनरुद्धचेष्टस्यशत्रवाएवीकृतवे
नमः अंकुशेनहृतम्प्रमेतत्निशीथसमयेसाध्यस्यदेत-
स्यहृदंबुजे दत्तेषुवायुवह्नीरंवरुणानामतद्य्यरं ई
शरात्तस्यशीतोष्णुयमानीकर्णिकांतरे पादीत्हेसमायु
क्तातंरंगाकारानुस्मरेत् शिरोवस्त्रमनुद्भूतजेतसंव
हविग्रहात् एवमात्मष्टदंभोजेमंगीनूपाश्रिपास्मरेत्
आत्मष्टमयुगाभंगीःप्रष्याप्यष्टामवक्षमना एकैकास
प्यष्टमयांद्वंगानेकैकमानयेत् पुजल्पांष्यापयेत्मंत्री-
स्वविनेवाविधानवित् ततश्चैप्रकुर्वीतवह्निवीजेनसंपु-
तः साकृष्टान्याप्यष्टद्वंगास्ततःसंस्तंभयेद्भवां एवमेक
दशाहतीःकुर्यात्सर्वेषुकर्मसु वश्यपाकर्षणयोर्यादी-
नरुणान्संस्मरेद्बुधः मोहविद्वेषयोर्धूम्रान्कृष्णान्मारण-
कर्मणि पीतान्संस्तंभनेधायेन्मारणाकर्षणकर्मवि-
त आकृष्टसाध्यस्याणान्स्थापयेदात्मनोहृदि क्रूर
कर्मसुपुनस्तांनेषांस्थापनमीरिते प्राणान्साध्यस्य
मणकानात्मनस्तुभजेगमान् संस्मरेत्तत्रनिपुणः
संदाकूरेषुकर्मसु वाय्वग्निशक्रवरुणोश्वर
रालमैंद्रप्रेतशायत्रालिखितेर
थपादिवर्णैःविदंतिकैः

तेगतहंससमेतमध्यंप्राणाख्यंत्रमथवर्णोहतंपराख्यं
रथ्येप्रयोगकुशलोमनुनानेनमंत्रवित् वशयेत्सक
लान्देवान्किंपुनः पार्थिवानपि तंत्रांतरे साध्यनामा
र्णमेकैकंमंत्रार्णमंप्रयोजितं ग्रथितंतत्समाख्यातंवा
श्याकृष्टिकरंपरं मंत्रमादौवदेत्सर्वसाध्यसंज्ञामनंतरं
विपरीतेपुनश्चांतेमंत्रेतत्संपुटंभवेत् शांतिपुष्टिकरंते
यंत्रेलोकैश्वर्यप्रदायकं अर्द्धमर्द्धंतथापंतेमंत्रेजुष्याहि
वेत्तणः मध्येवास्यभवेत्साध्यंग्रस्तमित्यभिधीयते अ
मिवारेषुसर्वेषुयोजयेन्मारणेपिवा अभिधानेभवेत्
वैपाख्यान्मंत्रेतथावदेत् पतत्समस्तमित्युक्तंशत्रूचाट
नकारकं ह्रौंह्रौंमंत्रान्तेयत्रपकैकंसाध्यवर्णकं वि
दर्भितंतत्संप्रोक्तंउष्ट्रंवषपल्लवणं मंत्रार्णांतरितंसा
ध्यसमंनातिष्ठतेयदि आक्रांतंतद्विजानीयात्सयःस
वीर्थसाधने क्षोभस्तंभसमावेशवश्योच्चाटनकर्मसु
सकर्मसूर्ववदेन्मंत्रमतेचैवतथापुनः मध्येवास्यभवे
त्साध्यमाद्यंतमितितद्विदुः अस्मान्यप्रीतिपुत्रकानांवि
द्वेषणकरंपरं आदौवांतेतथामंत्रंद्विवारंसंप्रयोजये
ते साध्यनामसकृत्साध्यगर्भस्थं संप्रवक्ष्यते मारणोच्चा
हनंवश्यंप्रयुक्तंकारयेत्स्मरणं ईतिनोसेत्स्यपीगीभलंभ
नेचगतेस्तथा त्रिधामंत्रंवदेत्सर्वंतश्चैवांतेपुष्टिश्रियाम
क्रत्वासाध्यंभवेन्मध्येतद्विद्यात्सर्वतोहते सर्वोपसर्गश
मनमपमस्तुतिवारणं सर्वसौभाग्यजननंस्मरेतानाम
स्तपदं आदौमंत्रंततोनामपुनर्मंत्रंसमजरेत् एवमे
वश्यादुद्घाटयेद्युक्तिविदर्भितं सर्वव्याधिहरंप्रोक्तंभू

वि
णु
३२९
392

तायस्मारमर्दने एकैकं
ने पूर्ववत्स्थिते चामरान्वर्णेन कृत्वा मंत्रविदर्भि
तस्थितेनामंत्रललाटस्थे तस्याचं तेप्रकल्पयेत् विदर्भ
स्थार्थफलप्रदे एवमेते सर्वकर्मकरे प्रोक्ते सर्वे र
पतद्रुस्थितातततत्कर्मेनेप्रयोगाः स्युः सिद्धिमंत्रस्यसिद्धिदाः
तेत्रांतरे सर्वेषां मंत्रस्यंत्रलेखनादिविषये वौड्ढौ
स्वा वषट्वौषट्नमः त्रांतानां प्रणवः शिरउच्यते हुंफट्
गक्रमशः कृत्वा सिंहपल्लवे से सिद्धिविद्यायाः विनियो
ग्यप्रतिकृतिनामलिखित्वा सिंहरजमाचक्रेंतत्रविचिंतयेत् सा
णादेविमोहितानपवर्जिता ल्विखित्वाचिंतयेत नः स्वलंतीतव
थ्यामप्यतेप्रिये त्वत्कालजोसमायाति श्री
प्रात्मानं चतथ्यासाध्यं तस्यैमेस्थितोमध्ये चिंतयेदरुणप्रभे
रेसस्पृत्तेयन्मृद्यापहताः यस्यताप्राप्तुनः समस्तभवे
होमएवहि अष्टपुष्पसीनामवर्णोस्वक्रमध्येविलिख्य
त योनिमुद्रापरोभूत्वा वेगादाकर्षणंभवेत देवक
स्यांराजकन्यानागकन्यामथापिवा गोरोचनाकुंकुमा
भ्यांसममागेचवेदने अष्टोत्तरशताहमातिलकंसर्व
मोहनं पुष्पफलेजलेजलेवात्रगंधवस्त्रेचभूषणम
तोहूले पूर्ववतसेवयस्मिसंप्रष्यतेमत श्रेगागवातेण
देवदासीवास्यभवत्प्रिये करवीररक्तवर्णोस्तिमध्ये
केः प्रपूजयेत् चिंतयन्मासमात्रेहिसाध्याल्लोलल
तातेतः रतिरूर्वेनस्ह्रेशानि पूजयेदरुणप्रभां सिंदू
रविलिसवक्रेराजानेमोहयन्तेणातं त्रैलोक्यमोहने
वापिरंभामाकर्षयेद्रुते चिंतामोरेणचक्रेलिखेद

रुद्रवेणाहि वधावाहोण्वाकापित्वरंनाशयतिलणात्
श्रर्कक्षीनिंवद्रवाभ्रोनलेखमाकस्यसंलिखित ह्रयोनीम
मध्यवाह्यदेशचक्रस्यसंलिखित गोमूत्रेणापाययेतन्नभवे
हिद्रवर्णेलणात् अपयेद्वंदनगात्रौवहस्वाथारयेततःस्र
छीतरशाताहस्यामोहयेद्भुवनत्रयं लिसगोमयभूमौतलि
खिन्नोचनपाततः सद्रूपाप्रतिमारम्याभूषाढ्यापरिचिंत
येत् तद्भालगतल्हन्नाभिजन्ममणलयोजितां जन्मनाम
महाविद्यामेकरूपेणत्रिंदर्भिता सर्वांगसंधिसंलीनेकाम
कूटसमालिखेत साध्यनामाभिमुखोभूत्वा श्रीविद्यामासविद्य
हः क्षोभणीबीजसंज्ञायांविद्यासप्तशतंजपेत् यंत्रयेमार
कामगेहेचंद्रसूर्यकलात्मके सानरागातिविकलाकाम
साधकपीडिता त्रैलोक्यसुंदरीनामलणादायानिमाहिताः
अथवामातृकांचक्रेवाह्येसवेष्टमंत्रवित् चक्रंप्रपूजयेल्ल
त्मकविद्यापूर्णांचधारयेत् अवध्यःसर्वदुष्टानांमात्रहीना
नसंशयः श्रीखण्डागुरुकस्तूरीकर्पूरैश्चसऊँऊंमेः स्विना
मकमतोलेख्यपूर्ववन्मातृकांलिखेत् तेनाजरामरंतत
साधकस्यनसंशयः अनेनैवप्रकारेणगोरोचनागुरुऊँऊंमेः
चक्रेविलिख्यसाध्याणांसाधकाणांविदर्भितं त्रैलोक्यमोह
तोमंत्रीभवत्येवनसंशयः कामकूटेनदेवेशि संदर्भेण
त्रयगत्वं साध्यनाम्नास्त्रिकोणेनमातृकांवेष्टयेद्बहिःस्व
र्णामध्यगतेधार्यंशिखापायत्रऊँत्रवित लोकपालासुराजा
लोडष्टास्त्रैलोक्यसंस्थिताः तेसर्वेवशमायांतिसन्निपा
तादयोज्वराः अनेनविधिनानामपूर्वंसंदर्भेसंलिखेत च
नक्षत्रेमध्यदेशेदलपूर्वोदितःऊँमात् तस्मात्सोआगमा

वि तिराज्ञानः किंकराः सदा स्फुरतेजोमध्ये पृथ्वी प्रज्वलं
णी. नीचराचरं चक्रांतस्थितेयत्रिसमासवेष्टं ततोनरः तेनकं
३७७ दर्पसभगो लोके भवति निश्चियात् दृष्णाकर्षयते लो
393 कान्विषं नाशयति वरात् तथा विषं वहरति टष्णः वेश
करोति वरांत्रो सिंदूरलिखितं पूजयेदेकवित्ततः कुरोमा
कर्षणं हरायोजनानां शतारपि श्रावणेद्दिक्कोणे पुक्र
मेण परिपूजयेत् पदाते देवलोकाय वश्यो भवति नाम
था भूर्जपत्रे लिखेच्चक्रे रोचनागुरुकुंकुमैः खनामदर्भित
कर्ण्यो दृशं वा पुरभेदने मण्डले विषमस्थाने भूमौ चक्रं
निधापयेत् धारयेद्धा मतेता मंत्री पुरं क्षोभयती क्षणात्
अम्नतरसलाक्षकोलीरकुंकुमरोचनाः कस्तूर्यालसंहि
तापकाकीकृसमलिखेत् यत्रात्मा तस्य देवशिचोरजेष्ठा
प्रजं भयं ग्रहजं व्याधिजं चैव रिपुजं सिंहजं तथा अग्निजं व
जितेनाग्निसर्वान्मोहयति क्षणात् रोचनाकुंकुमाभ्यां तम
ध्यगांसंलिखेद्बुधः त्रिकोणमध्यगां चैव साध्येतोध्यना
नां कितामथः तवकं धारयेत् तस्मात्समाहाग्निजरोभयेत्
पीतद्रव्येण चक्रांतलिखेद्विद्यामयस्ततः साध्यनामवि
लिखित्वा मध्ये स्थां दिशि संलिपेत् तस्मादिलापि जीवोपि
सर्वज्ञो मूकतां व्रजेत् अनेन विता नीलीरसेन विलिखेत
तः दक्षिणाभिमुखो मंत्री वह्नौ दग्धा रिपुं दहेत् महिषा
श्वपुरीषेण गोमूत्रेण वसंलिखेत् आरनालस्थितं कुर्या
द्वेष्टिहेषणं क्षणात् साध्यनाम लिखेन्मध्ये काकप
क्षेण संचयेत् संलिख्य रोचनाद्रव्यगाकापोटहिगंध
स्या शत्रुनच्चाटयेदाशु टटोच्चाटोपमीरितः ॥

महानीलीरसोद्भिन्नारोचनादग्धामिश्रितैः लाक्षारसैर्लिखे
च्चक्रंचत्वर्णेनवशंनयेत् अनेनविधिनानीरेस्थापयेत
जलेनच सौभाग्यमहदाप्नोतिस्नानपानात्रसंशयः पीते
चक्रंयजेत्पूर्वेस्तंभयेत्सर्ववादिनः सिंदूरलिखितेऊचमु
तेत्रैलोकवश्यकृत पश्चिमेपूजितंचक्रं गैरिकालिखितं
नः मंत्रिणोदेवतावश्याकिंपुनर्योषितःप्रिये तथैवदक्षि
णास्यस्तकुंभचक्रंसमर्चयेत साध्यमस्यमंत्रहातिस्यात्मा
रणेचविशेषतः क्रमाहिगतरास्यः सन्वह्निकोणादिशु
क्रमात् स्तंभंविद्वेषणंव्याधिमुच्चाटनंकृतेनरे दुःखेवश्य
करेत्रिधुरोचनालिखितेहटात् दग्धातह्निमध्यस्थंस
वैशत्रून्विनाशयेत् गोमूत्रमध्यगंचैवतद्वेउच्चाटनेवि
ये विद्वेषणंभवेच्चक्रे तेनैवपरमेश्वरि सिंदूरेणलिखे
वैरोदेविजायतेनात्रसंशयः चतुर्दशपणातिशिवेष्यारुदभू
माश्रपूजयेत षण्मासंसेवियातेनसाताडुद्रवापरः श्रे
मनेनविवरंसिद्धंगुलिकंपादुकाजये खड्गंवेतालसौभाग्यं
यतिंणीचेटकारिकं सकलंसिद्धिजननमंत्रीप्राप्नोतिता
स्पष्टा चतुर्दशंपांचतुर्दशंपाप्रवहेष्यासमाहिताः पंकवि
शातिरात्रतिशिखरतशिलातले श्रीचक्रंपूजयेत हलस्यपू
स्यत्मसाधकः पाशांकुशपवर्गेणयोरुष्ठेयैर्मेरुश्वरि
कामोभूत्वाखगीभूस्थपातालतलयोषितं हतीकर्ताश्च
यंचैवमहदाकर्षणंभवेत् तद्वकामेश्वरीशक्तेर्देव्यात्मा
भुवनत्रये पुरुषाकर्षणंचैवतद्राजानाः किंकराप्रियेपत
कामकलाध्यानंकथितंवीजभेदतः वाग्भवाराधनेदेविना
नसारस्वतंभवेत श्वेतनाभांसेतवस्नाब्रोक्षेतपुष्पैःसमर्च

वि
ली
३७८

394

येत् अनेनविधिनादेवि वाग्भवाराधनेभवे अष्टकामका
लानां समासमर्थः शृणुपार्वति कामोमन्मथकंदर्पोमकर
ध्वजपंचहि महाकामस्य पूर्वोक्ताः पंचकामाः क्रमेण तु
कामंमन्मथमध्यस्थंदेविकंदर्पवेश्मगं तन्मध्येमीन
केतुंमहाकामेशमस्तके अनेनकामतत्त्वेनमोहयेज्जग
तीमिमां मूलाविसृष्टिसंहारविसर्गतत्त्वरूपिणी तस्मात्
त्वमेतलिनीशाक्तिः शक्तिकूटेमहेश्वरि त्रिकूटात्रिपुरादे
वीसर्वसिद्धिप्रदाभवेत् चतुःषष्टियुतःकोटियोगिनीनां
महौजसां चक्रमेतत्समाश्रित्यसतां सिद्धिप्रदाःसदा चास
केश्वरंतत्रैवच शृणुदेविप्रवक्ष्यामिमंत्रयोगंयथाविधिय
त्रानेनविधानेनहृत्पादाद्योत्तियोषितः मंत्रसंमूढहृदयाः
स्मरज्वलनमण्डलाः तद्दर्शनान्महादेविजायंतेसर्वयोषि
तः लिखित्वाविपुलंचक्रंतन्मध्येप्रतिमांयदा नाम्नालिख
तिसंयुक्तांतत्रैवचिंतयेत्ततः शतयोजनमात्रस्थापिदृष्टापि
वशाभवेत् भयालज्जाविनिर्मुक्तासाध्यायातिविमोहिता
तन्मध्यगोध्यात्वाभूत्वामंत्रीचिंतयेत्सदा सर्वस्मात्तानमरुणं
साध्यस्थरुणीकृते ततःसंजायतेदेविसर्वसौभाग्यसुंदरः
वल्लभासर्वलोकस्यसाधकापरमेश्वरि सर्वरक्तोपचारै
स्त्वपूजयेन्महृद्याहृतः यस्यनाम्नैवसंयुक्तंसंभवेदासवद
पी अहष्टायांतुसंयोज्यनामचक्रस्यमध्यगं विरव्यायोनि
मुद्रावत्नामाकर्षपतिलक्षणात् यक्षिणीवापगंपर्वीकिंन्न
रीवासुरेश्वरी सिद्धकेश्यानागकन्यांराजकन्यांचविच
रीविद्याधरीमप्सरसंऋषिकन्यामथोर्वशी भदनोद्भवविलो
लोभस्मरज्वलनमण्डलोसदाकामकलाध्यानालोभयेन्न

वेयो षितः रोचनाकुंकुमाभ्यां च समभागं च चंदनैः अष्टो
त्तरशतं जप्त्वा तिलकं धारयेन्नरः ततो यमीक्षते तं वशिस्य
शते चिंतयफले अर्धेन वशरीरेण समपश्यंपयांति सदा सर्वत
नष्यापुष्पफलैर्गंधपानं वस्त्रं महेश्वरि अष्टोत्तरशतं जप्त्वा
यस्या संप्रेष्यते स्त्रियः सपद्याकृष्यते सा तु विमूढहृदया
सती हृताकृष्टिर्नित्यं मदेनक्लिन्नविस्त्रतिर्हन्यते अष्टोत्तरश
तं जप्त्वा यस्या संप्रेष्यते स्त्रियः सपद्याकृष्यते सा तु विमूढ
हृदया सती हृमाकृष्टिर्नित्यं मदेनक्लिन्नविस्त्रतिर्हन्यते ति
विद्वेचनयैकान्ते प्रतिमामवतीयते स्वरूपां वा कृष्णंगार
वेशाभरणभूषितां तद्गालगलत्स्रजाभिजन्ममंडलयोगि
नी जन्मनोमममहाविद्यामंत्रजपांतर्विदर्भिताः सर्वांगसंधि
संलीनमालिख्यमवतीयते स्वरूपां वा कृष्णंगारवेशाभरण
भूषितां तद्गालगलत्स्रजाभिजन्ममंडलयोजितां जन्मना
ममहाविद्यामंत्रजपांतर्विदर्भितां सर्वांगसंधिसंलीनमा
लिख्य मदनालयं तदाशाभिमुखो भूत्वा त्रिपुरीकृतविग्रहः
वधानलोभणीमुद्रां विद्यामष्टशतं जपेत् नियोमदनामा
रेवं स्मूर्यप्रभाक्रले ततो विचलितापांगामनंगशरपी
डितां प्रोज्ज्वलन्मदनोलोलप्रवलजघनस्थली शक्तिचक्रो
ज्ज्वलद्विषमकलनाकवलीकृता दुरीकृतस्वजातिभय
लज्जानयांकुशा आकृष्टहृदयांतहृष्टयैर्ध्यामुद्रीतजीविता
वप्रप्रासादनिगडनदीयंत्रस्खलिता नवानुरागासंधानर
वेपमानहृदं तुजां मनाधिकमहामंत्रयवनापहृतां धुर
का विमूढामिव विलग्नामिव भ्रांतामिव द्रुतां लिखिता
मिवनिःसंज्ञामिव प्रमथितामिव विह्वलामिव संकीर्णामिवा

कुलितमानसां निलीनामिवनिस्पृष्टामिवाध्यतंगत्वामिव
भ्रममंत्रानितोद्भूतयंत्राकोशेनभस्तले भ्रमंतीमानयेज्जा
रीयोजनानांशतैरपि अथवांस्तिकांसर्वैर्लिखित्वाचक्र
वाग्वतः धारयेद्बाहुमूलेयःसोवध्यःसर्वजंतुषु तथैवहि
महेशानिस्वरोत्थाक्रमयोगतः चंदनागुरुकर्पूरैरजाम
रतोव्रजेत् एवंदेविविधानेनरोचनामुकुंकुमैः लिखि
त्वाचक्रयोगेनयस्मिन्कस्मिन्नपिस्थिते साध्यनामस्वनाम्ना
तेचक्रस्यांतर्विदर्भितं करोतिसकलांल्लोकानविरामादव
जितः मध्यगतेनबीजेनमहाकामकलात्मना एकमेवम
वष्टभ्यनामात्तरमियेवहिरप्यलिखित्वैरचवेष्टयेन्मातृकाक्षरैः
हेममध्यगतेकृत्वाधारयेद्वामकेभुजे शिखायामथवा
वक्षे धारयेद्यंत्रमेतद्वा करोतिदासभूतंहित्रैलोक्यंसचराच
रं सम्मोहयतिराजानोवाजितेंद्रप्रकुंजरं चौरकेसरिणंसर्पं
परतंत्रमहाबलं शत्रुत्वत्राणतेशस्त्रवेतालंरागसंतथा
भूतप्रेतपिशाचांश्चपारितांचक्ररूपिणी तेनमंत्रेणस
दर्भपूरणंनामसुंदरि मध्येचतत्स्थितोवापिवतर्द्दिवलि
धापयेत् महाकोलाहलस्तत्रततोलोकस्यजायते योषिता
चविशेषेणविदिक्ष्वानामपीश्वरि एतन्मध्यागतांएप्रीम
सत्रैलवनकांततो चक्रसमुद्रपर्यंतोज्वलंतीविंतयेत्स्त्रि
ये षण्मासध्यानयोगेनजायतेतिमनोहरः दृष्टोवाकषयेल्लो
कान्दृष्टोवक्रकृतेवशं दृष्टामंत्रोभयेनारीदृष्टोवापहरे
द्विषं दृष्टाकरोतिवागीशंदृष्टासर्वंविमोहयेत् दृष्टाचा
नर्थिकारीश्चनाशयेद्विषमज्वरान् एतत्स्पृष्टजितंगात्रैर्वक्रं
सिंदूररंजिताः करोतिमहदाकर्षमेहरादपियोषिता ।

सदाद्विलविदिक्लेवेयदादेवि प्रपूज्यते दिगनुक्रमयोगेने
नदासर्वंजगद्वशी भूर्जपत्रेविलिख्यैवंतरौनिर्विवरोदरे
रोचनागुरुकाश्मीरैर्मध्येसंदर्भयोत्तरं विपुलेदेशमध्य
वाविषयंमंडलंतथा स्वनामसहितंदेवियदिभूमौनिधा
पयेत् धारयेद्दक्षहस्तेकंठेवाबाहुमूलतः शिखायांग्र
थवावह्नेयत्रतत्रस्थितंचवा चक्रमेतन्महाभागेपुरलोभ
णमुत्तमं अर्कक्षीरेकुंकुमेनच धत्तूरकरसंतथा रोचनानुकु
केल्हारसंगृह्यमहोत्कटे एकीकृत्वाचक्रमेतत् लिखेत्
यस्यसंज्ञया तस्यघोरग्रहव्याधिविपत्सिंहाहिवारिजं यत्र
राक्षसवेतालभूतप्रेतपिशाचकान् लूतावृश्चिककीटादीक
मत्ताशीतिकोड्वे भयंनविद्यतेतस्यपरमंत्राभिचारजंनि
स्वेस्वेधारणादेविकालस्यप्रसादयः नाशत्याहिंसितंस
मध्योऽसेकमपिसर्वथा भयासमध्यगांदेवीत्रिकोणोदर
गंतथा ग्रथस्त्रात्रामसंयुक्तारोचनाकुंकुमांकितां निधा
पयेचसमाहादासवकिंकरोभवेत् पीतद्रव्येणसंलिख्य
धारयेज्जिह्वतां नाम्नासर्वज्ञभूतोपिमूकोभवतितत्क्ष
णात् महानीलीरसेनापिनामसंयोज्यपूर्ववत् दक्षिणा
भिमुखोवक्रोदध्यासारयेत्क्षणात् पक्वंनीलपटंसमक
नलिसूत्रेणवेष्टयेत् लेवमानेतस्याकाष्ठेउच्चाटयतितत्क्ष
णात् महिषाष्टपुरीषाभ्यांगोमूत्रेणांकितेलिखेत् लिभार
वालमध्यस्थेविद्विषःसर्वजंतवः पुत्ररोचनयानामसका
कपलेणसंलिखेत् नीलीकर्पटकेसम्यङ्नीलसूत्रेणवेष्ट
येत् लेवमानेतदाकाष्ठेपरमुच्चाटनंभवेत् उग्रलतालामे
वनाभिमहानीलीरसेनच लिखित्वाधारयेचकुंचान्तर्वांग

वि
ली
३८.
376

वशेनयेत् पत्रे नैवेविधानेन जलमध्ये विनिक्षिपेत् सौ
भाग्यमतुलेनस्यस्नानपानादिभिर्भवेत् पत्रमध्यगतां दे
विनागरीवावरानतो समाहृत्य तोभयेत्समंज्वलमानां वि
समाहृत्य तोभयेत्समंज्वलमानां विचिंतये महापातक
नाशाय हृदि देवीं प्रपूजयेत् शमीदूर्वा महालक्ष्म्या पल्लवैरथ
वार्कजैः मासेन हंति कलुषं समनन्यकृतेनरः लिखित्वा
पीतवर्णेन चक्रमेतत्पदार्चयेत् पूर्वाशाभिमुखो भूत्वा ले
भयेत्पूर्ववादिनः सिंदूरेण लिखितं पूजयेद्रुतरामुखो य
शांतदास्य वशगो लोको भवति सर्वथा गैरिकेण तदा लिख
पूजयेत्पश्चिमामुखः यः स सर्वांगनाकर्षवश्यतोभकरो भ
वेत् दक्षिणाभिमुखो भूत्वा कृष्णं चक्रं समर्चयेत् यस्य नाम्ना
यस्य नित्यं मृत्युर्हानिस्तु जायते नष्टदेशांतरालेख्य पूजितं प
रमेश्वरि लभविद्वेषणव्याधिशत्रूच्चाटनकारकं गोचना
लिखितं दद्विडग्यमध्ये वशंकरे लिप्तं गोमूत्रमध्येतु श
त्रूच्चाटनकारकं तैलमध्यगतं चक्रं विद्वेषणकरं परं ज्व
लज्ज्वलनमध्यस्थं सर्वशत्रुविनाशनं अथवा देवदेवेश
यष्टैकांतेवतष्टये तत्समीपे लिखेच्चक्रं सिंदूरेण महा
प्रभे सर्ववाप्यंत्थ्यारभाव्यावन्मध्यमहेश्वरि श्रकागाढित
कांतेतामात्रकांतस्य विस्मेसेत् पूजयेद्यात्रिसमये ऊर्ध्वा
वारक्रमेणयः ततस्तेणन्महोटविसायकः खेचरो भवेत्
पूजयित्वा महेशानि तत्ष्टदेकतरेगिरौ अजरामरतां सम
लभते नात्र संशयः महाभूतदिने वापि श्मशाने यदि पूज
येत् सर्वविद्विशिसाधकाधिरमानसः पादुकां खेटकं तेनालसि
दृढदव्यमहोदयात् अर्जने विवरं चेगायत्नीहृगगीतं तण्णा

यत्किंचित्सिद्धिसंतानं विद्यते भुवनत्रये तत्सर्वमेवमह
मासाधयेत्साधकोत्तमः अत्र सर्वत्र मण्डलावधिकर्तव्य
ना· जपेवायुतसंख्याज्ञेया· अत्रकूटत्रयसाधनं तत्रैव
पतस्याः स्मरणे देवेशि वीजत्रितयसाधनं यवलावरसंदी
नोयवलांवासमाध्यगः पूजयेद्दवलैः पुष्पैर्बलिवर्यैर
नीनरः यवलैरेवनैवेद्यैर्दधिक्षीरोदनादिभि संकल्पाय
वैलैर्वापि यथाकामफलप्रदो संपूज्य परमेशानि ध्याये
द्दामीश्वरीं परां वीजेनूपाडलसंतीततोनंगपदावधिः अ
लिग्रेष्ठ विनिर्भिद्य जिह्वाग्रे वीजरूपिणी चिंतयेन्नष्टहृद
योग्राम्यो मूर्खोत्तिपानकी शटोपियः पदं स्पष्टमत्रं तं वक्तुं
मत्तमा जडो मूकोपितुर्मेधागतप्रज्ञो विनष्टधीः सोपिसे
जायते वाग्मी वाचस्पतिरिवापरः सभाणितचटाटोपजे
नावातिहृतः प्रभुः सत्वकोपदवाकार्थशब्दालंकारसार
वित् वानाहतसमुद्रो भिमातलैरूपसमेत सऊमरसमर
स्मारादिकालंकारपूर्वके पदग्रंथे महाकाव्यकर्तादेव
शजायते वेदवेदांगवेदांतसिद्धांतज्ञानपारगः ज्योतिः
शास्त्रेतिहासादिमीमांसास्मृतिवाक्यवित् पुराणागमवाद
दिगारुडानेकमंत्रवित् पातालशास्त्रविज्ञानभूततंत्रार्थ
नत्ववित् विचारविचित्रकर्माणिशिल्पानेकविवेचनः महा
तसर्ववेगी सर्वभाषातत्वज्ञानीस
व्याकरणोदारशब्दसंस्कृत नानाशास्त्रार्थशिलादिवेत्ताभुवनवि
मस्तलिपिकर्मकृत् यवीताचसर्वलोदेवजायते एवमेषाम
स्फता सर्ववाद्यप्रवीता तत्तलक्ष्मणे देवेशि कामरा
खोदेववाग्भवस्यतसाधना मदनांकुरगोचरः उद
जपसाधने तथाकामकलानूपा

वि
णि·
३८१
397

यादित्यबिंबाभासमुज्ज्वलवपुश्रियेस्फुरद्दीपशिखाकाराविं
डुधाराप्रवर्षिणी समस्तभुवनाभोगाकवलीकृतजीवि
ताः सहास्वमहिमाक्रांतस्थाहंकृतिभूमिका क्रमेण
व्रततोभगपर्य्यंतप्रोल्लसंत्यपि शरीरानेगपर्य्यमेकैकमुभ
यात्मिका ततोभवतिदेवेशिसर्वशृंगाररमानिनी रागिणीसा
धकोदेविवाधकोमदनाधिकः तद्दृष्टिपथगानारीस्त्रीवा
पथवासुरी विद्याधरीकिन्नरीवायक्षनागांगनाथवा प्रव
एभतरभूपालकमकाक्षिद्धकमकाज्वलजन्मनङ्गः प्रेक्ष्य
दहनोतप्तमानसाः क्लिन्नाप्रचलितायोगाविमूर्च्छाम
दविह्वलाः निवेदितात्मसर्वस्वावशगादेविजायते वल्म
लैद्दसद्दशावालाक्काकिरणारुणा चिंतितायोषितांयोनौ
संतोभयतितत्क्षणात् सैवसिंदूरवर्णाभाहृदयेचिंतिता
सती संमोहोन्मादनाविष्टचित्ताकथंसरीसृतना नियोजि
माथवामूर्द्धिवर्षतीरक्तविंदुभिः धारणासंप्रयोगेणकरो
तिवशगंजगत् अथान्यमाप्रवक्ष्यामिप्रयोगंभुवविडुर्लभं
येनविज्ञानमात्रेणसाधकोमदनायते: कामस्थंकाम
मध्यस्थंकामेदरपुटीकृतं कामेनकामयेत्कामंकामंमु
कामनिक्षिपेत् कामेनकामितेकृत्वाकामस्थेतोभयोद्भवे
प्रवक्ष्यामिसमासेनशक्तिवीजस्यसाधने शक्तिवीजस्वरू
पातस्थपूर्णांसंहरेतयदा स्थिहिसंहारपर्य्यंतेशरीरेयदि
चिंतयेत् ततोभवतिदेवेशिवेनतेपरितापरः नागानां
दर्शनादेविजङ्गीकरणकारका देहिनामस्तनासार्ध
रधारायतोयमः स्थिरकृतिमर्शकाव्यविषापविघ्नताः
शनः ॐॐॐ ॐॐॐ ॐॐॐ ॐॐॐ ॐॐॐ ॐॐॐ

डुष्टव्याधिग्रहानीकडाकिनीरूपिकागणैः भूतप्रेतपिशा
वाद्यैश्छिन्नेव इवदृश्यते ग्रथनाकेनविद्येयंपरिपूर्णाविर
विंमते जन्ममंडलस्याग्रमभ्रुवमंडलमध्यगाः केवलैव
महेशानियमरागसमप्रभा तस्याष्टगुणमैश्वर्यमविरा
संप्रवर्तते मनसासंस्मरन्नस्यायदिनामापिसाधकः त
देवमातृचक्रस्यविदितोभावतिप्रिये यदेवत्तायतेविद्या
महात्रिपुरसुंदरी तद्देवमातृचक्रांतांसंक्रामनस्यवि
ग्रहे सर्वासांसर्वसंस्थानांयोगिनीनांभवेत्प्रियः पुत्रव
परमेशानिध्यानादेवहिसाधकः यदातपरमेशानिपरि
ष्टगुणंप्रपूजयेत् प्रयच्छंतितेदेवास्तखेचरीसिद्धिमुत्तमां
चक्षुर्दृष्टियेतः कोट्योयोगिनांमहौजसां वक्रमेतत्समाश्रि
स्पर्शंस्थितावीरवंदिते आदौसंवेधिनिपदेश्रष्टौवीजाष्टकं
वहिः कुलांगनानागामोगारंगेजायतेनेगवस्त्रिये करस्थ
ह्रदिविद्यानामैकैकंपरमेश्वरि रुद्रयामलतंत्रेषुकर्म
वाकंमयापुरा तस्यानेर्मदनोभूतापाशांकुशधनुःशरैः
लोमयेत्सुरलोकस्थापातालतलयोषितः तथैवशाक्ते
देवशिविपुरीकृतविग्रहः साधयेत्सिपगंधर्वादेववि
पाययानपि तत्रशाक्तामहावज्रप्रस्तावजनिताःशगाःसा
देनास्वादिपरतःसर्वांयत्नात्रिविद्याजितः श्रीयंतमोमहापा
शाःपाकृत्रयःप्रकीर्तिं रुद्रशक्तिःकुंडलाख्योमायास्वीया
शाउच्यते तृतीयमरुणावर्गद्वितीयमपिपार्वतिः पुंसी
कादंउष्टुगलंकामात्रिव्यापकोंकुशः ज्ञानार्णवे गोगाव
नादिभिर्ह्रींश्रींस्त्रकुराजेमालिखेत् श्रतीवसुंदरीरस्मानम
पौप्रतिमांपुमां ज्वलंतीनामसहितांकामवीजविदर्भितां

398

400

चिंतयेत्ततोदेवियोजनानांसहस्रशः अदृष्टपूर्वादेवेशि
कृतमात्रापितुर्लभा राजकन्यायदृश्यापाचभयलज्जाविव
र्जिताः आयातिसाधकंसम्यकस्मंत्रगूढ़ासतीप्रिया चक्र
साध्यगताभूत्वासाधकश्चिंतयेयदा उग्रतत्स्यैसहाभया
ध्यानमकरुणेतथा साध्यमध्यरूपीभूतं चिंतयन्परमेश्वरि
अनेनक्रमयोगेनस्वयंकंदर्पविग्रहा सर्वसौंदर्यसुभगः
सर्वलोकवशंकरः सर्वकोपचारैश्चमुद्रासंधितविग्रहः
चक्रेप्रपूजयेयस्तनामरूपविदर्भितं साभवेदासवदेवि
यनाकृष्टावापिभूयते चक्रमध्यगतंकृष्णांनामेपस्यादि
योषितः अदृष्टेवामहेस्थानियोनिमुद्रायरोत्थयः ह्लादहा
सनयतेशीघ्रंयदिस्त्रीराजकन्यकां नागकन्यामप्सरोविव
रीवाह्रवांगनाविद्याधरीदिव्यरूपाश्चपिकन्यारिपुस्त्रियंम
दनोद्भवसंतापांस्फुरजघनमंडलो कामकामभवाण··
चिंताः करुणोलोलचक्षुषी महाकामकलाध्यानयोगात
सगावेदिते लोभेयत्स्वर्गभूलोकपाताललयोषितःशेव
नाभागमेकेत्वपकेभागतंक्रमं अथमागहृयंदेविवंद
नेमदनेसमं एकत्रतिलकंकुर्यात्त्रैलोक्यवशीरिणं श्रेष्ठ
तरशास्त्राहृत्यामंत्रयित्वावशंनयेत् शारदंभ्या भागद्वयंम
लग्रजंभागंक्रमकेसरं भागंगोरोचनेतानित्रीणिपृष्ठा
हि साभसाविदध्यातिलकंभालेपात्स्पृशेदेविलोकान्ते
यातत्स्रोत्रंस्पृशनेयेवीवप्पाः स ·· स्तेविशात् कृष्णव
कपिवेरात्रीसमभागानिकारयेत् चत्वभागंजटामांसी
तावतीगोचनामता: क्रमंसमप्रभागस्याद्धि भागंस्या
द्धिभागंचंदनंसतम्

अगस्त्यं च भागः स्यादिति भागक्रमेण च हिमाद्रिः कश्यपादि
षु इष्टतन्त्रे वै समाधिने आदाय तिलकं भालेऽर्धं यो द्रुमिष
तीजगात् विनिःसांसदगर्वोत्थामदोन्मत्तमातंगजेन
सिंहव्याघ्रान्महासर्पान्भूतवेतालराक्षसान् दर्शनादेव
वशयेत्तिलकं धारयन्नरः अस्मत्र समस्तमंत्रकलोकेषु ध्या
नहोमजपादिभिः येप्रयोगाः सकथिताः सिद्धमेव नसं
शयः इति वचनात् मंत्रांतरे सूक्तप्रयोगा अपि श्रीविद्याविधाने यथा
षये विज्ञेयाः अपि च तावदेवान्न होतव्यं तत्र तत्रोदिते
यावत्सामासस्यान्त्यो मतः पूर्णाहुतिं दत्वा स्वयं हि त्रिपु
रादेवी लोहितमहिसदर्शने पाशांकुशौ तदीयावागादृह्व
षात्मकौ स्मृतौ शब्दस्पर्शादयो बाणा मनस्तस्या भवेद्धनुः
वश्यप्रतीतिनकाः शक्रयमक्रमेण याः पूर्वपश्चिमकौ
हारौ प्राणायामात्मकौ स्मृतौ कालौ दामाभिभूतानि नव
वक्राण्येन क्रमात् करांगोद्भिय चक्रस्यादेवी संवित्स्वरूपि
णी विद्या सहस्रपुष्पैस्तु पूजयेत् सर्वसिद्धये इत्यादि वचने
नतरेणासनेऽभीष्टिर्विधीयते होमस्तुपलक्षणं जपादी
नामप्यंतरं त्वमुक्तमेव तेनांतरेषु प्रयोगाणाममातृकाणा
मेवारस्य मस्यमानेन दिङ्मात्रमेतत्प्रदर्शितं एतादृशा
निकर्माणि यः कुर्यात् स्वाधिकोत्तमः आत्मसंरक्षणार्थाय
स्मेजयजयेवरेत् इति प्रायश्चित्त प्रवणान्प्रयोगानाम
निष्ठामादकत्वमवगम्यते तस्माद्धिङ्डितिकामो यास
ना कर्तव्यो निषिद्धं अधिकारिणः कलाणैव निरस्त
देहधर्माणामानवाः पुण्यकर्मिणः समुपस्तत्रऽजानमंत्र
नेतेमाहात्म्यवता पूर्णाभिषेकसहितावेदशास्त्रार्थतत्त्व

वि
णि
३८३
399

गाः देवतागुरुभक्ताश्च नियतात्मार्चनक्रियाः कुलागमरह
स्यज्ञा देवताराधनोत्सुकाः गुरूपदेशसंयुक्ताः पूजयेयुः कु
लेश्वरीं शुद्धात्मा चानिमेद्धृष्टः क्रोधलोभविवर्जितः पशु
व्रतादिविमुखो वाः स्वसुखेन पयेच्छिवा कौलाः पशुव्रतस्यापि
मलहयविडंबकाः केशसंख्यास्ततायावतावतिष्ठंति मरव
श्रमच लिंगत्रयविशेषतः षडाधारविभेदकः पीठस्थानानि
चारात्ममहापद्मवनेव्रजेत् आमूलाधारमागम्य ब्रह्मरंध्रंपु
नः पुनः चिच्चंद्रकुंडलीशक्तिसामरस्यसुखोदयः व्योमपं
कजनिष्यंदसुधापानरतो नरः मधुपानं समांसभोक्तानित
रे मध्ययाचिनः पुण्यापुण्यपशुं हत्वा ज्ञानखड्गेन योगवित्
परे शिवे लयेच्चित्तं पलाशीति निगद्यते मनसा चेन्द्रियगणं
नियम्यात्मनि योजयेत् मत्स्याशीति भवेद्देविशेषास्तु प्राणि
घातकाः अहंतावत्तणां सत्यं पेशुन्यं क्रोधमेव च अनंतानां
विधं चैतन्मैथुनात्तेजो गृह्णाति यः कुलीनः शीघ्रभोक्तास्यात्तद
तेतरभोजिनः परशक्त्यात्ममिथुनसंयोगानंदनिर्भरः य
स्य आसन्मैथुनं तत्स्याद्यरस्त्रीनिषेवकः अप्रबुद्धा पराशक्तिः
प्रबुद्धा कौलिकस्य या शक्तिं तां सेवयेद्यस्तु स भवेच्छक्तिसेव
कः इत्यादि पंचमुद्राणां वासनाज्वलनापि केनाता गुरुमु
खाद्विभिद्वे नियः सउच्यते अपि च मध्यानां मुखमुद्रा त्रिक
लानां परिकल्पने ध्याने शक्तिसमावेशः सामरस्यता
इत्यादिवचनैरेतेषां पासनानिष्ठानस्य चवाह्यपूजादिसन्नि
काशो युज्यते नान्यस्य अयमधिकारः स्वान्तर्वर्णिणसाधारणं
नेति तिवचनानि पूर्वं प्रदर्शितानि दर्शितानि मूर्तिसंहितायां
दीक्षितस्याधिकारोत्र तातस्य परमेश्वरि पुस्तके लिखितं

ष्टास्वयंज्ञात्वाकरोतियः ब्रह्महत्यासुरापानस्वर्णस्तेयादिपा
तकैः निपात्यतेनात्रसंदेहोनरकेनिवसत्यसौ अत्रत्रापिग्र
हंविलेख्यशास्त्रमित्राधिकारः होरेस्यापि अथवाक्यहोम
विधि तत्रादौतंत्रोक्तपरिपाट्याग्निचक्रंविचार्यसौम्यक्रूर
ग्रहमुखेष्वग्नौप्रवेशंविज्ञायशुभग्रहमुखप्रवेशदिनेशु
भहोममशुभग्रहमुखप्रवेशदिनेवाशुभहोमारंभेकुर्या
त् तस्यविज्ञानप्रकारस्तुसूर्यस्थितनक्षत्रमारभ्यचंद्र
स्थितनक्षत्रपर्यंतंगणयित्वाप्रतिहंत्रीणिनक्षत्राणिसूर्य्या
दिनवग्रहेभ्योविभजेदयात् तत्रादौसूर्यस्ततोबुधःशुक्र
स्ततः शनैश्चरस्ततश्चंद्रस्ततोभौमस्ततोगुरुस्ततोराहु
स्ततः केतुरितिग्रहाणांक्रमोतेयः अत्रयस्त्रिकेहोमा
रंभस्तन्मुखेतदाहुतिप्रवेशः इत्यग्निचक्रपरिज्ञानप्र
कारः अत्रसौम्यहोमेसूर्ये शोकः बुधेधनागमः शुक्रेभी
ष्टफललाभः शनौपीडाचंद्रेसौख्यंभौमेबंधनंगुरौधनप्रा
प्तिः राहौरोगः केतौमृत्युः इतिग्रहाणांफलानि अथस्व
र्गेमर्त्यपातालंशुभचक्रैः स्थितिं विज्ञायतत्फलानिवक्ताना
काम्यहोमारंभंकुर्यात् तस्यविज्ञानप्रकारस्तुप्रतिपदादि
होमतिथिपर्यंतंगणयित्वातथासूर्यवारादि होमारंभ
वारपर्यंतंगणयित्वामयत्रलब्धसंख्याकानेको
नत्रिंशांकैर्मेलयित्वाजातांकसमुदायंत्रिभिर्हृत्वावशिष्टा
कएकश्चेदग्निः स्वर्गेवसति द्वयंचेत्पातालेशून्यश्चेन्मर्त्ये
लोकेस्थितेसकललोकप्राप्तिः इत्यग्निचक्रंविज्ञायप्रा
गुक्तमण्डपेप्रागुक्तद्वादशराशिस्थानगतेषुनवसुकुण्डे
शुप्रागुक्तसंगतांमंगलनूपेषुप्रागुक्तविधिनाः निष्पाप

वि
णि
२८४
400

नेकत्वाप्राप्नुक्तविद्वाभेदान्विज्ञापयद्योगकृद्देवैर्यथाविधि
जेद्दद्यात् नत्रसौभाग्यहोमद्वक्ष्यामि ज्ञानार्णवे मालतीजात
कामल्लीकुसुमैर्मधुमिश्रितैः हुतपूर्णेकुन्तोदेविविद्यानीश
त्वप्रजायते मूकस्यापिहि मूर्खस्य शिलारूपस्य नान्यथा त
थापुष्पैराज्यपुक्तैः करवीरैस्तथाविधैः हवतानौ ह्येयसे
श्रीलोकत्रयनिवासिनः कर्पूरकुंकुमैर्देविमिश्रैर्मृगमदेन
हि हवनान्मदनोदेवि मे त्रिगुणाविजितोभवेत् सौभाग्येन
विलासेनसामर्थ्येनाथिसद्भवेत चंपकैः पाटलैर्जातीश्रियं
प्रोल्लसितावशं प्राप्नोतिमंत्रीमहतींसंभवेयजगतीमिता २
श्रीविल्वोत्थफलैश्चंद्रेमगरुहोमयेनतः राजनागेंद्रदेवा
नामुरंभौर्वशमानयेत् सर्वलोकावशस्तस्यभवेसेवनसं
शयः लाजाहोमाभवेद्राजाद्दारिद्र्याभरपीडितः दुर्गोयस
र्गोशमनंपलानमधुहोमतः हरस्थितानादेविशिशुरूणा
प्रोक्तमार्गतः महापलेनदेविशिरिपाः सर्वंविनाशयेत् ८
विचरोजायतेगोत्रा कृतांहोमेचतः यद्वैः तीरंमधुदधिपहा
सेष्टत्थककृतावरावने प्राप्तुईनमहारोगपसस्माद्धिजायते
लेणाकमाणोशेत्तेततीरमधुभ्यांस्तस्सनाशने दधिमाहि
कहोमेनसौभाग्यपनमाप्नुयात् सितयाकेवलंहोमोवै
रिलभनकारकः कमलैरुणैर्होमः सम्यक्कंपतिदाय
कः रक्तोत्पलैर्जगद्वश्यराजानोवशगान्नृणात् नीलोत्प
लैर्महाउष्ठावश्यपायांतितारुपथा श्वेतोत्पलैः श्रियंवावल
भतेद्ववनात्प्रिये श्वेतेलहोमाकमलैर्लक्ष्मीसौभाग्य
माप्नुयात् कल्हारहवनान्मंत्रीसौभाग्यंचयनेलभेते ।:
हृणाविदेरदाभतवशीकुर्यान्महीश्वरान्॥

मातुलुंगफलोद्भूतहोमेनक्षत्रियावशे नारंगफलहोमे
नवैश्यावश्याभवंतिहि कूष्मांडफलहोमेनशूद्रावश्या
वल्लभ्यापरे झाताफलैःसिद्धयोष्टौलक्षहोमान्नसंशयः
कदलीफलहोमेनलक्षमात्रेणभूभृता वश्यास्तदशसं
ख्याकाभवंत्येवनसंशयः खर्जूरीफलहोमेनलक्षमात्र
णसुंदरिः भूभृतः वश्याविंशतिसंख्याकास्याज्ञायारमे
श्वरि नारिकेलफलैर्होमात्स्समृद्धिर्जायतेप्रियेः लक्षमा
त्रेणमंत्रज्ञोराजायरइवप्रिये पक्वाम्रफलेहोमेनलक्षमा
त्रेसुंदरि चतुस्समुद्रपर्यंतामेदिनींचवशमानयेत् पुन
सस्यफलैर्होमाल्लक्षेणशतभूभुजः वशगाभवंतिदेवेशि
नात्रकार्य्यविचारणाः तिलाज्यहोमाद्देवेशिकार्य्यसिद्धि
र्भवेच्छ्रिये राज्ञःकालावणाभ्यांतद्रूपलोकान्वशंनयेत् ॐ
कमेनऋतेदेवि त्रैलोक्यंवशमानयेत् गुग्गुलस्यचहोमेन
सर्वेडख्यातिमाप्नुयात् वैरिणोवशगाःश्रीखंडचंदनस्यापि
होमतः रक्तचंदनहोमेनवश्यादिपुरुषास्त्रिया कर्पूरस
वहोमेनवाग्वश्यंप्रजायतेनृणां कस्तूरीहोमतोदेविराजा
नोराजमंत्रिणः वश्याभवंतिसकलापरिवारपुत्रास्त्रितिल
तंडुलहोमेनशांतिर्भवतिमंदिरे शर्करागुडहोमेनति
नापुष्पेनमंत्रिणः त्रैलोक्यंवश्यमायांतियाम्यासिद्धिमवा
प्नुयात् नानाविधानहोमेनधान्यसिद्धिर्भवेत्ऋवं सोपक
देश्ववटकेऋपसर्गोविनाशयेत् वंधूककुसुमैर्होमात्ल
वेसतान्वशंनयेत् जपापुष्पैर्जगद्वश्यंवाणपुष्पैश्चमो
हनं वकुलस्फकृतेस्तुष्टैःसौभाग्यंजायतेमहत् दर्पणागपु
ष्पहोमेनसौभाग्यंमतलंलभेत् ऋलमूलावतो मांपीड

रीतकीवाकौशिकसर्जैर्मता भागाः समैर्हुतकृतैः क्रमाद्दे
शैलेयगुग्गुलुकरञ्जैर्वचकुष्ठसर्वौषधैर्विडः कथितो दशांग त
थाने हुते फले श्रिया वश्याः कूष्माण्डैर्दैन्यकम्पकौ श्रीफलैर
वलोललक्ष्मीर्यैत्रैर्वा सर्ववेदिने इक्षुखण्डैः सुखोवाक्सिद्धिद
साहाजकम्पकाः वश्या भवति देवशिवारिकेलजलेनवा
केवलेहुतहोमेनवरदा सर्ववशक्रपः तथानेत्रोतैर अश्व
होमे श्रवस्सामिललिनाविघयाशिवे येनमर्त्योपि भुवने
श्रत्त्यातो देवतासमः तद्धि यानेष्टेणाप्रोतद्रव्यकालादि
भेदतः प्रोक्तेषु नवकुण्डेषु तत्तत्कर्मसु चोदितैः जक्रयाउ
क्रमार्गेणततकर्मानुपूर्वकः शुक्लप्रतिपदारंभात्पूर्णि
तेकलैकुंतेन मधुरत्रयसंसिक्तैः पुष्परण्यकणैः शुभैः
श्रवणैतैर हुमात्रानैरोग्यपतिसत्तमः तेष्ववदिवसेलवै
सितैः स्याहुनवानकुतैः कल्हारैर्हवनात्तेषु दिनेषु श्रिय
माप्नुयात् तथैवोत्पलहोमेन श्रियमाप्नोति पुष्कला अरु
णैरुत्पलैर्होमात्कम्पकोसमवाप्नुयात् केतवैर्हवनात्तेषु
दिनेषु श्रियमाप्नुयात् सौभाग्यकांतिसारोग्यमवाप्नोत्यवे
नादपि तैः पद्मैकुंकुमैस्ताद भुनेसदिनहोमतः अचला
वश्रियं प्राप्य सुखी जीवति भूतले तेषुचंदनाक्तैर्हवनात्तद्दि
नेषु यथाविधिः पुत्ररासीदासपुत्रश्चिरंजीवतिमानवः तैरेवं
कुंदबल्कैलहोमात्कंदर्प्पसन्निभः वनिताजनैः सहहनरोदी
र्घायुर्वरुजोजीवति कृष्णप्रतिपदारंभाद्दर्शांतंजुयात्तैः हुता
लैरेवमात्रेणनिःसपत्नालभेच्छियं तेष्ववदिवसेष्वेतैर्गुग्गुलौः
ह्यासुतैर्हुतेन कांतिलक्ष्मीजयारोग्यपुत्रोजीवतिभूतले हुताभि
कुंपसिक्ताभिस्त्रदिनैर्हवनान्नरः लीलाहारिविरंभूमौजीवत्यव्दशतं पाः

खर्जूरीफलहोमेन त्रिमधूक्तेन तद्दिनैः आम्रराशेषवि
जयांसपत्रां श्रियमश्नुते कदलीफलहोमेन तथा तद्दि
वसेत्सुव सुवर्णकीर्तिन्देपर्माभोजी वेदर्षशतं सखी
नारकेफललोदे सिताज्योदसमन्वितैः हवनात्तद्दिने
रिष्टमखिलं समवाप्नुयात् तैरिक्षुवारिसंसिक्तैर्हवना
त्तद्दिनेषु वेवासांसि नानावर्णानि महार्हाणि लभेत सः
संवेष्टितैस्त्रिमधक्तैर्हवनाच्छ्रियमाप्नुयात् तैसवत्सि
तागवायथाक्तैर्हवनादपिः महिषीक्षीरसंसिक्तैर्होमा
दिष्टमवाप्नुयात् अजाक्षीरसंप्लुतैस्तैलेष्वत थाविलीरसंर
लतैः नारिकेलफललोदलीयार्कैरपितैर्हुतेन तथाह
दशभिर्द्वैर्वैकैकैः संहृतैर्लवा निमषोहवनाडुगय
तोद्रसर्पिसमन्विते गोभूहिरण्यवासोभिः समद्वोजी
वतित्रितो रविवारेसितान्नैर्लदलीयार्कैर्हवनाच्छ्राद्धा
दत्तमस्महिः स्याहुताकैर्वीमधुलतैः सोमवारेसितोय
तेनारिकेलफलैर्हुते संपत्रशस्यां पृथिवीमवाप्नोति
सनिष्वितं अंगारवारे लोद्रकैरेतैर्होमाच्छ्रियं लभेत् तैरि
ष्टभूमत्स्मिलितैर्हवतां तामहीं लभेत् बुधवारेहुताके
लहोमेन तिलतण्डुले श्रियंसफलकल्याणि लयां
लभते हुतैः गुरुवारेडुगयसिक्तैः पनसाध्यिपराग्रहैः
जरुयाद्दृहमात्रेणलभते गोहसतमंसितवारेनालिके
रतीवैः सितसमन्वितैः गुडान्विते बीजरूयाश्रियाश्रु
षिरमेधते शनिवारे तैलसिक्तैर्लैः सुहैलथानरेह
वनालभते लक्ष्मी सहादतिमनोहरां तेममलैः समला
केजरूपात्समसहक्रमात् तद्दिनैर्दिगफ्ताः स्याहियाह

नैवेभवान् नत्रदिनेषुतद्दत्वान्हौस्त्रीस्त्रीस्वभोजयेत् ह
नत्तीरमितालोद्दगुडाहृयसमन्विते ग्रश्विन्यादिषुऋक्षे
षुनवस्वपिकृतेक्रमात् शालीभिस्तंडुलैर्मुद्गैर्माषैर्गोधू-
मैर्लैस्तथा तथाविधैः सर्वैर्यैश्चकोद्रवैरिंदिरालतैः तो
द्रसर्पिलैलडुकैरोदोत्तरसालतैः महिषाजाविकाली
रसैतैलैर्नवसक्रमात् मघादिषुतथाहोमनवभिःस्वान
वस्तपि वाणकैस्त्रगकाद्वैश्चमुद्गाद्वैजल्तैरैस्तथा माषाद्वै
ग्रहरिद्राद्वैर्गुडैतैःपायसैरपि स्वसिद्धान्नैर्हिमधकैःकी
र्तिलस्नीजयामये तथामूलादिनवकेचनवभिर्जुहुयात्तथा
इक्षुकैःसक्तुभिर्लाजैरितकाद्यैःपयःसतैः शालीवणक
चक्रोद्ध्यैर्माषपिष्टतिलाढ्यैः अष्टपेमधुराभक्तैर्विजयर्की
र्तिमिरा आरोग्यमायुर्याप्राज्यंमामतोचलमेहवे सिद्धयो
गेषुपट्स्वेजेरुपानस्यस्टहिमान् तथास्नताव्योयोगेषु
नहुयाद्रोगशेषतये पुंरूवीतिलहवर्वाभिस्त्रिमध्वाक्ताभिरादे
रात् उत्पयोगेषुजट्टपादरुणेरुमलैरपि उत्पातोभवतिसर्वे
षांस्वकुलानांसतनिश्चिते पुंरूवीतिलहवर्वाभिस्त्रिमध्वाक्ता
पर्वताविहृनेयोगयट्स्वेहृद्धिपर्वणे भवेदस्यचिरेणैवकाले
नपरमेश्वरि अथात्समदुतेहोममाकर्णयवदामिते ब्रिनेत्र
गेस्वाचगेवातरूपाद्रुहल्मये पापेसद्दैतसिकेस्तसिते
मिश्रलविधया सर्वदोषाहृतविधिमेतंमेंपरायणाविधिहृ
र्वामस्तानिलेर्लिसंयावज्जीवसुखंभवेत् तद्दिनेषुजयेद्दिया
सटशोदिननित्ययाः तत्स्यरुज्वविकल्पिकदाविल्केषुशंभ
वः तर्पणंकारयेद्वेदवासितैर्मधुरेर्जलैः सौरभाद्यैःप्र
सूतैस्थपूजयेद्वापितादिने सर्वंयजन्मान्तनयस्यात्कृदा
चमत्रिकः यदिस्यात्तस्यरोगादिपीडाभवतिनिश्चितं

उच्चस्थे वा स्वक्षेत्रे वा स्थिते वंद्ये दिवाकरे विप्रांजयेत्सहस्रे
वा शते वा पूजयेच्छिवां यतस्संयोगतो वाथा कदाचित्तम
वेक्ष्फवे तस्मात्कुक्षेषु कालेषु तथा ऊर्वस्त्वी भवेत् स्ह
रोगादिदारिद्र्यात्कैः शत्रुकस्य संमेविप्रः मांत्रिकत्वं भवेल्लो
केलोकहास्यास्पदं भवेत् पलाशपुष्पैस्य फलैः पत्रैः कौडे
स्वमूलकैः हवनाद्दहमाणैर्वा गमीस्याकंटवागपि श्र
केपुष्पैस्त्रिमधक्तैर्होमादिष्टमवाप्नुयात् मंडलातस्यपत्रै
स्वसमिद्भिरपि मूलैः विल्वप्रसूनैस्तु फलैः पत्रैः कौडेस्तु याउ
नेत् मूलैस्स्थलपद्मैस्संसिद्धो यस्तदन्वयणा भवेत् पद्मातेभ
धुराभ्यक्तैर्होमात्तावदिनैर्नरः इंद्रियालभतेरम्यां सर्वलोक
वमन्स्कृता पंचकैर्मधुमंमिश्रैर्जुहुयाजहितावधि श्राप्नाः
स्यादप्रजा पुत्रानवाप्नोति गुणान्वितान् तैरेवासैस्तैर्होमा
स्रगालेतूद्वमंस्थिते लभते सर्वशास्त्राणांप्रभुर्वमोलावजा
येत नेहीराकैर्ऊतैर्षोडशेवातुगतदिनैर्भवेत् शतागुःसा
यंकेस्तत्त्रिमधुक्तैर्होमालक्ष्मीमवाप्नुयात् कैसरैस्सकदं
वैस्यऊदेविचकालैरपि मल्लिकामालतीपुन्नागैश्चनमेरु
भिः जुहुयात्सर्वमाप्नुयात् नैरेवहीरपवमेतमधुस्रजैः पत्रैकणःस
मस्तैरशुमहालस्मीमवाप्नुयात् तथान्यैर्हवनादिनैः उदितैरवलो
स्वर्णमवाप्नुयात् तोद्धर्कैर्हवनादिनैः कल्हारैस्तत्रऊसमैरुत्पलैः
प्रसूनैः कर्णिकारोद्भवैः तोद्धर्ते निश्चितं कल्हारैरलऊसमैर्वाणपत्रभिः ह
लक्ष्मीमवाप्नोति सह निश्चितं पूर्णांतमकैकैर्वाणपत्रैभिः ह
कमलद्वयैः प्राग्वतदादिपूर्णांतमकैर्वाहनैस्त्रिमधुक्तैकैः सर्ववी
वनालभतेलक्ष्मीमभूषणमवाहनैस्त्रिमधुक्तैहोमाच्चदिदिनैः
मायकोत्तमः केतकीऊसमैर्होऽद्भुतैर्होमा

,स्तैः

वि
णी.
३८७

वासांसि लभते विद्याएप नवीणाव कृमपि: सितैः प्रसूनैः ती
गेकेहोमादाप्नोति नदिने: सिता निर्वासं सित था मुक्तादाम प्रस
कैहुतैर्महवकै: तोदङ्गैर्वाञ्छितसिद्धये तथा दमनकैः पु
ष्पैर्हवनाद्धियमश्नुते यद्दर्णानि प्रसूनानि जुहुयाद्धियया
प्रिये तद्दर्णानेव वासांसि लभते साधको ध्रुवं मरिचैः सर्व
पैलैलसूतैर्होमान्निशार्द्धे वे लज्जामातकुलमागलोलाभि
छाम्समानयेत् तैरामलकैर्लभते हूतायां केहवना न्निशि सम
स्तजीव भुवनं वशयेत्तैः समलितैः खर्जुरैर्हुतास्तैर्नित्यं हव
नादेतवाभवेत् तथा पुंड्रेक्षुतापाक्लेहुतैः सर्ववशगास्त्रियाः
श्रीफलकेवलाद्धोमाद्दिने कुले र्धनीभवेत् निमशोहुतहो
मेत श्रीमाम्भोगी च जायते स्नातानुलिप्तास्सग्वी च सितगंधस
गंवरः संपूज्यदेवीतद्धाम्नासंस्कृते हव्यवाहने सवत्सायाः
सितायागोः पयसि द्विगुणपचेत् गृहीत्वापाणिना वियाज
पिताशतवारकं प्रियमेदेवदेहीति प्रोक्तकाष्ठेज्वलेनले
हुत्वा समाप्य पूजां तत तथाभुक्ता न तु दिने मौनीतगामपदद्दी
प्रियंप्राप्नोति पुष्कलो निरन्तरं निशाघ्य जहुयाद्वेत
दत्वयं नकदापि रमा पुष्पं स्मृद्धतामेव शक्रयाः पापैसंजे
हुयान्मूर्णा स्वर्कवीरष्टसाधकः निवेदयेत्तूपूजायाम् महा
दायतेमाभवेत् सवत्साकृष्णवर्णायाः गोः क्षीरान्नवनीतकं
तद्दितान्नकल्हारप्रसूनेन निक्षिपेत् ततः तद्दहन्स्पद्धं नेदश्री
भौमवारेतहुव्यके कालेनार्वदिनेर्लक्ष्मीभूभाक्स्त्रीलभ
तेध्रुवं तथा यवलेह्यपापान नवनीते सितां शुभे निधाय
दायमौनेन हुतैर्दर्शो ष्टमोर्दिने सप्तवार प्रयोगेण महा
नीमाप्नुयाद्धियं स्तपमांसं सर्वरूपानानामेषाणि शिवतां श्रु

तथाकृष्णासमुद्भूतनवनीतेनरवेर्दिने निपायविकैश्चैःप
द्मैः पद्मैः कर्णिकायां ततस्ततत् जङ्घयाद्दृष्टिभिर्वा शेरा
ल्मोः स्यात्स्थापकशिवे कर्णिकारसमुद्भवाक्षितथावे
पकजान्यपि जङ्घयान्नवनीतान्मात्मचेत् वगतेगुरौति
गतेका महार्योवराजचोरायहारकैः प्राभाति महतील
क्ष्मीयातदन्यपगामिनी केवलंनवनीतेनसितोपतीत
हाभतः कीर्तिलक्ष्मीयनारोग्यविजयैरायुराप्नुयात् वे
भूकैः किंशुकैश्चैतैः त्रिमधक्तैर्हुतक्रिया सौभाग्यलक्ष्मी
विजयकांतिप्रज्ञावहाभवेत् दध्यन्नहोमादज्ञाकाःसा
पकःस्याद्विमासतः श्राद्धेषु तालपत्रस्य खेडेषु निजवां
च्छिन्ने विलचनवनीतेनसमेतेजङ्घयात्रिशि मंडला
मासनेवा गव्या प्रोम वस्त्रवोच्छिन्ने तथा पलाशपर्णेषु
विलिख्य दर्दैर्ऊर्जेत ऊँऊँमेः सूतपत्रेषु लिखितावाऊने
निशि चंदनेन पानमैः पत्रैः विलिख्य तूऊपात तथायन्ते
हे विलिख्योष्टुनागवल्लीदलेषु तैः ऊँवेविख्यायविनिजवांछि
न शोककालता कस्तूरी लिखितेविदेंपत्रे चंपकभूरुहैः
नैर्जैतैलदवामोतितर्हि नैलहियातततः पलाशवंगक
कोलजातीफलसमन्वितैः जितेगलिख्यचखेष्टुपत्रेप
ग्रंथसमुद्भवे जङ्घयातस्यसंसिद्धेवऊभिकमेचादितेः
नामाख्यमत्रिभुवनेवियाहोमेरुहीरितेः श्रणकृष्णहे
मः नेत्रराजेसहलंपरंबहोमंतेकथितेपरमेष्ठरि
इदानीस्थलहोमंतकण्यापारिमर्दने ततकर्मो
दितेऊ देऊ ख्याहो समदीतितैः वियानेहैं ठविप

वि
णी
३८८
404

नेरोगनिग्रहश्चाटने आयुर्हीयेरियोर्ज्ञातालग्नेकर्मानु-
कूलतः तदात्मकग्रहाणांचस्थितिमष्टकवर्गके त्रयाणां
मातृकूलेनकुर्यात्तदभिचारके अमध्याक्रूरकर्माणिकु
र्वीणनाशयेत्तिहि तान्येवकर्माणितत: त्रयःप्रतिकू
लतःकुर्यात्तदेवताभक्तिमान्निवर्तनेग्रहे तस्याष्टव
र्तिमंत्रजातालोच्यरिपुनिग्रहे विदध्यादष्टयाशक्तिर्नै
फल्येचात्मनाशने रिपोरष्टमलग्नेचकालेनष्टमलग्नेच
कालेनष्टमराशिरो ष्यिनेकुर्यादतिष्ठानितद्धिनाश
यसाधकः प्राच्यांमेषहृषेषवृश्चिकोमिथुनेदक्षिणेतथाकुली
रसिंहमिथुनेनिऋत्योकमकातथा तुलाकीटेपश्चिमतो
धनुर्वायौतमेस्थितः नकुंभाद्युत्तरेनामीनमीशेतमे
स्थिते एवंराशिक्रमेत्ताताकुर्यात्कर्माणिदेशकः कालव
पंचपंचसप्तघटिकाक्रमेयागतः चैत्रादिषुमासेषुद्वादश
स्वपिभास्करैः मेषादिराशयोजानितथानेग्रहमंडलैः
देहेषुप्राणिनांतद्देहांगुलिविभेदतः मूर्द्धादिचरणां
तेतत्तान्द्वादशमलस्वयेत् त्रयाणांमानुगुण्येनकुर्यात्क
र्माणितान्यथा शुभाशुभानिकर्माणिफलंस्येवकृतंफलं
तथाहनिविशिष्टस्यानामस्तस्यानिकानिचित त्राणावि
दध्यात्सुषमाप्रयोगेसर्वेतत्तथा सितेहृदिस्तनागलेनासा
लोमिनतथापृकतौ मूर्धारवमूर्द्धमध्येषुतेत्रशांखिभ्रमध्यतः क
र्णेनेत्रेनासिकाग्रेवर्ततेपुरुषस्य मध्यकर्णेस्तनतदक
दिनाभौचगुह्यके जानुसंध्यंघ्रिपार्श्वेषुतत्सगुष्टेतदलि
ग्ने अंघ्रौसयोजानुगुह्येनाभौचेतस्तितेतर तिष्ठद्धिहकलाः
पुसिविपातामात्रदिवर्तते विषनाशाविषस्यानेवपर्यके

टकेतन्तुः संकोचात्मेन तथातीव्रेण स्त्रीमयेनवैः वर्द्ध
लादिसमुत्थैर्वातमायः सारसूविभिः पुत्रस्यायत्रतद्धि
हेतन्देशेतत्रदेहजे व्याधिनापीडितकालादविधेयंभ
वेद्धवे तत्रतेनातिबालक्लिष्टोजीवितेशपुरंव्रजेत पुत
लीकरणंवस्यमुणतिग्रहसिद्धये भौमशुक्रबुधाश्च
हेभास्करःसोम्यभार्गवौ मंगलोगुरुमेदाहीगुरवोश
कनाशियाः तत्तत्राणिवत्तखादात्मेवमष्टोत्तरंशतं पर
नावत्स्यपुतलस्यशाकक्रमेयोगतः प्रथमेतत्वकेवं
हमास्करांशकयोःमात्र षोडशद्वादशतथामानमग्र
लिसंख्यया ग्रस्मांशकेषुसर्वांश्चवतदंशासमीरिताःहि
नीयेनवकेमषोत्रयहौसप्तयोदशः तृतीयेनतकेम
षोत्रयोदशसमीरिते चंद्रार्कयोरेकविधःप्रोक्तःसंख्या
कमसत्स्था पुतलीकरणेद्रव्यंवक्ष्यहंसमहालिते विना
म्हड्डसमलवणशुंठीपिप्पलिकापुते मरचेगटहपूर्मेव
लसुनंहिंगुसैंधवं गौरिकंचतिकथितंपुतलीद्रव्यमी
खरि साध्यतेहलेःपिष्टेश्चमाघहूर्णोश्चसिक्थकैः वेरि
देहजेरोगमार्योरूपैतेःपुतलीक्रिया पुतलीदेर्घ्यमानंत
क्लाद्वाष्टाशमध्येकतः पुरीषैत्रयाकटेरर्हैत्रयामादहृदय
नष्टाः कटिप्रदयोरेकमेषामेवं तपुतली विधायतंत्र
सर्वत्रप्रयोगानावैततः पातालयोगेतीक्ष्णविषयोग
चदिनजमष्टमोक्त वचयोगके चतुर्दशांवद्रापुथकेम
हावलेचकाणके रक्तस्येलेवैटकाम्बेस्हणपचादिसं
नेके क्रम्याम्नयोगास्म त्थिभगायनियनायव नियहाम
निरीक्ष्येवंक्रमणात्सिद्धिमवाप्नुयात् वपणावर्षेणविहीम

वि
ली
३८९

स्तंभनोच्चाटमारणे विदध्यान्नतलोमस्पर्कवतस्तः श्रो-
क्रयोगतः पिष्टेनमलेनतत्थावकहृत्समस्तादपिवसाध्य
नतत्रहृत्तेणापुत्तलत्तणसंयुताः आसनेपादयोःस्था
नेकुणमध्येनसाधकः पिष्टमस्तहृजः वामाख्यापयेत्सि
कमेदरे कुंडमध्यादुपर्युर्ध्वपदात्मकशीर्षकामपि एवं
साधारणंकृत्वाकुर्यात्कर्मसमीरितं अथैतेषांविषमप
दस्याख्यातत्रनिग्रहप्रहोद्युद्धाहिषुपराजयविषयः
आग्नेयमित्यादिनाशनमित्यंतानावतरणिकानाम
पर्थः रिपोरभिचारकालेज्योतिःशास्त्रेहोरास्कंधोक्तप्र
कारेणतस्यताकाली·· बुद्धीयेच्चराष्टकवर्गग्रह
णस्थितिंचविचार्यतत्रयाद्यनुकूलेसनितस्याभिचारक
मंकुर्यात् तत्प्रतिकूलेननकुर्यात् तत्प्रतिकूलेतनकु
र्यात् तमेवस्यकिममाणानिक्रूरकर्माणियतःकुर्वाण
मेवनाशयंति अतःसर्वथानिरीक्ष्यएवंकुर्यादिति अथ
वशीशेर्देवताभक्तिमात्त्विकमाचारंगुरुतमार्गस्थितवति
तोमांत्रिकानपिज्ञात्वातेषामानुभावादिकंतद्विरोस
तितदभिचारादिकंनकुर्यादिति रिपोरित्यादिश्लोकस्या
पमर्थः तत्रशत्रोर्जन्मराशेर्वेत्सराशेर्वाष्टमलग्नेतदुद
यकालेवर्त्तमानेद्वादशराशिस्थानेषुरिपोरष्टमराशि
जनेसलहिनाशायकर्मकुर्यादिति प्राच्यतिमादिश्लोक
हस्यायस्यायमेवार्थः तत्राभिचारादिकमेकरणार्थेरविते
मेउपरोचनरक्षीरभूतेनवधाविभक्तेपूर्वादिगतंविंउ
नरदलितोक्रमेणमेषवृषयोर्ध्यानेहुयं आग्नेय्यामिथुनस्यद
लितौ एवंपश्चिमक्रमेणकर्कसिंहयोः नैर्ऋत्यांकन्यायाः
पश्चिमेदलितोत्तरक्रमेणकुंभयोः ॥

ईशान्ते मीनस्यान्ते सूर्यस्थितमित्यनेन कालचक्रस्य राशिच
क्रचक्रभ्रमणीसूक्तं एवमित्यादिश्लोकस्यायमर्थः उक्तक्र
मेणैतेषु राशिस्थितक्रमेणात्मकालेपि सूर्याधिष्ठितरा
श्यादितः प्रतिराशिपंचघटिकाप्रलयोगेन द्वादशराशि
उदयकालोपिज्ञात्वा क्रूरकर्मकुर्यादिति राशीनांसूर्यादि
कभावस्त्वेसदेशयोर्वैषम्यगणितप्राप्तेष्टकः तदत्राप्रयो
जकमिति चैत्रादिसस्यश्लोकस्यायमर्थः चैत्रादिषुसौरमा
सेषुमेषाद्यैकैकराशिभुक्तिक्रमेण ज्योतिःशास्त्रेतन्महू
परिहृतिप्रोक्तकाविशेषस्सद्धादियहमण्डलेः सहसूर्यो
पानीतिदेहस्थित्यादिश्लोकस्यामर्थः समस्तप्राणिनांदे
हेमेषादिमीनांतक्रमेण द्वादशस्थानेषु द्वादशराशील
तयेदितित्रयाणामित्याद्यस्यायमर्थः देशकालदेहात्म
कानामानुकूल्येनवस्तुमाणकर्माणिक्रियतामितिफलदाम्भ
वेतीमसमप्यानभवतीति तत्रैत्यादिश्लोकस्यामर्थः तदाह
तिप्रयोगदिवसेनप्यन्यस्यैकाकालीनमज्ञात्वयः तानित
पादेगुह्यपदयुल्कताबलिंगनाभिहृत गलतासाति
कर्णौभ्रूणावेमूर्द्धामिति एतेषुस्थानेषुशुक्लापक्षेपूर्वद
त्तिणपादांगुष्ठमारभ्यमूर्द्धांतं तत्सार्द्धेषु पंचदशसु प्रो
केषुस्थानेषु तत्सप्तमादिपूर्णांतं पंचदशसु तिथिषु प्रति
तिथि एकस्मिन्स्थाने एककाले तिथ्याक्रमेण अहः क्रमाद
स्तकलायाः स्थितिर्भवति कृष्णपक्षेतु शिरोवामभागा
दिवामपादांगुष्ठांतेषु पंचदशसुस्थानेषु पूर्णानंतरप्र
तिपदमारभ्यामावास्यांतपंचदशसु तिथिषु प्रतितिथि
यथाक्रममवरोहणक्रमेणामृतकलास्थितिर्भवतिक्र

सपक्षेत्र शिरोवामभागादिवामपादांगुष्ठांतेषु पंचदश-
स्थानेषु दर्शानंतरप्रतिपदमारभ्य पूर्णांतपंचदशसु ति-
थिषु प्रतितिथि यथाक्रमं सरोहक्रमेण अमृतकलास्थि-
तिर्भवति विषस्थानिवर्त्तमाणानि सितेमादिसार्द्धत्रयश्लो-
कस्यार्थः तत्र शुक्लपक्षप्रथमादिदशांतासु त्रिंशतिथिषु
पुरुषस्य दक्षिणभागे हृदयादिमूर्द्धांतेषु नवसु स्थानेषु वसु-
भूपत्रिंशत्स्थानेषु दक्षिणेषु नस्तद्वामपार्श्वे मूर्द्धादिपादां-
गुष्ठांतपंचदशसु स्थानेषु दक्षिणवामपार्श्वे व्युत्क्रमेण
विषपरिहृतिर्भवतीति विषस्थानिवर्त्तमाणानि सिते-
मादिसार्द्धश्लोकस्यार्थः तत्र शुक्लपक्षप्रथमादिदशांता
त्रिंशतिथिषु पुरुषस्य दक्षिणभागे हृदयादिमूर्द्धांतेषु
नवसु स्थानेषु वसुभूपत्रिंशत्स्थानेषु दक्षिणेषु नस्तद्वाम
पार्श्वे मूर्द्धादिपादांगुष्ठांतपंचदशसु स्थानेषु दक्षिणवाम
पार्श्वव्युत्पक्रमेण विषपरिहृतिर्भवतीति विषनाशार-
मादिसार्द्धत्रयश्लोकस्यार्थः तत्र सप्तविंशति नक्षत्रेषु
प्रतिनक्षत्रं ज्योतिःशास्त्रप्रोक्तविषात्मकनाडीचतुष्टय-
काले शत्रुप्रकृतिनृप ... जन्मादेः प्रोक्तविषयस्थाने सं-
कोचकाख्यमतस्य विशेषस्य देहोस्यतीत्रास्थितावर्गादि-
कंटकैर्वा वधात शत्रोस्तनदेगव्याधिपीडितः प्रयोगस्स-
मोत्वेलाय्यवादिनाशीघ्रं विलंवेन वामृत्युर्भवतीति मेषा-
दिश्लोकस्यायमर्थः तत्र ग्रहैः शनैश्चर भौमादयो ग्रहा मे-
षादिद्वादशराशीनामश्विन्यादित्रिनक्षत्रोडुवद्द्वादशका-
नोचमेणाधिपतय इत्यर्थः नक्षत्राणीत्यस्य श्लोकस्यार्थः अ-
श्विन्यादिसप्तविंशति नक्षत्राणि प्रतिनक्षत्रं चतुश्चरणक्रमेण
वारणौ॥
छांतरस्तना

रंहोत्तरशतांशकाः भवंति तेषामष्टोत्तरशतपुत्तलिकाभ
वंति प्रथमोमासादिश्लोकत्रयस्यायमर्थः तत्रिभिर्मासायासो
षांतनवनचनलक्ष्यशकेषु सूर्य्यसोमयोरंशकपुत्तली
नांक्रमेणद्वादशांगुलेषोडशांगुलेचमानेभवति भौमा
दीनांचतद्दशांगुलमानेमचाह्निमष्टातद्वितीयनवकां
शकानिसोमसूर्य्ययोः प्राग्वद्भौमादीनांसार्द्धत्रयोदशांगु
लमानेमूलादिरेवमेटतीयनवकांशकानांभौमादीनां
त्रयोदशांगुलमानेसूर्य्यसोमयोः प्राग्वतः पुत्तलीकर
णोमादिश्लोकत्रयस्यार्थः तत्रक्रिहस्तमष्टाङ्गुलालह
स्तम्भद्विताभस्तम्भचपुष्टसादिचूर्णितैलमृतस्परमसा
ष्मलेहस्तसाथननतत्रहस्तः क्षिक्यकंसधुपिष्टंशत्रुदे
हजरोमादि आदिशाहेनतत्रत्वयादद्याप्रुवरसते ग्रा
घतिर्गर्जितार्थः शत्रुनतेत्रहूतेणोकापुत्तलीकार्य्योअ
लालहस्तमष्टतिकपामचपिष्टेतायरामपृष्ठिएवमेल
यितायथातत्रमृतलिकायैनिपुत्तलीदीर्घमानमिमा
दिश्लोकद्वयस्यार्थः तत्रतनदेशकोक्तपुत्तलीदेजोंगु
लमानमष्टयाविभज्यतेषांकोशेनकंटाउर्द्धमंशत्रुयेण
केटद्रूहुमर्द्धोंशेनकंटिवदेशमंशत्रुयेणपार्श्विभागा
रहेमहोमेनश्रपदादिष्वेषांगवकुर्यादिति सर्वपल
नाह्नोमंकुर्यादशुभकर्मसुवैरिणामरणजाकर्मवावत
रजह्ययातथ्याः त्रिकोणाङ्केदेयमदिकुमुखोभूतार्होग
त्रकेः प्रमथानेनिजेनेदेशेविदध्यादभिवारके यज्ञाभि
वारहोमंतत्करोतिभुविसाधकः तत्राभितोन्यपारलोका
रेयहात्मासिद्धये नवदेवातिल्पतिष्यारेलीतानिहेमपुं

वाराहसंयोक्तवीनक्षर्याणनलमंडले यदिक्षर्यात्समादेनमां
त्रिकोणानमोहिता नक्षाहेपीडयेत्सेवशनकैर्वैरिभूमतः
श्वेतदमससिद्धैर्यातफलैः स्वकरंजनै हेमीदलरसातैल
होमाद्धात्रूविनाशयेत् रक्तमालससिद्धैर्यानफलैर्वात
याहनेत् विभुरूपोपिरोगार्तैः प्रयातियमशासनं उत्सत
काष्ठैः प्रज्वाल्यवह्निंतद्धोजेकेहनेत् नमंत्रोपुष्पतेमांसाद
रातिमतिमाप्नुयात् आरग्वधससिद्धैर्यातत्ससिद्धिमथत
फले वितस्मिमात्रैस्तैलातेर्हवनाद्वैरिणोमतिः आरुक
रससिद्धैनोसहोजेस्तद्भुतालते होमादराजतोत्रैणस्य
न्यतिर्धुव सौवीरातैःस्वकार्याससवीतेर्होमात्मंडलात् स्व
गतीनामयायोसकलहनियनेभवेत् शर्षपाजास्तैः
पुष्टीमागधीमरिचैर्हनेत् वैरितमर्तेर्हुताग्नौ मंडलात्तस्य
तिन्वेगात् सतुकरहुताभ्यः प्रायुक्तैः घृतलीक्तवाद्यकरक
विधानतः सर्वपारु‥ रहुतेससिक्तेजज्ञयात्रिशि प्रा
गवक्षात्तदंगैसलक्ष्मेविनारणावरः रक्तसगांधपुष्पोक्तै
हीमाछ्रात्रूनविनाशयेत् सतु‥ रहुताभ्यक्तेसहोजैः स
धःशीघ्रकैः हवनाद्वैरिणोदाहज्वरमाप्नोति हि भिर्दिनैर्वै
रिनतत्रयोभ्यस्यमांसैस्तरममंतते हवनाच्छत्रमर्दनैसमि
धोवहनादपि दिनैः केचिद्रिपुः क्लिष्टोनाशमेतिसतिष्ठिते
तुमज्जुआनिपातेन निर्वातेनापिविद्वनः सलिलेषा वकैस्स्व
देशान्मतहिपात्रगसात् यत्त्रातसगंधवंपिशावैर्वेलरा
सैः श्वेतमेवकारणेलिर्यनाशमेतिरिपुर्ध्रुवं निंवपत्रैस्स्वका
र्याससवीतैस्तलकाष्टकाग्नितैः हवनासर्षपस्तैर्हसितैर्वि
द्वेषणंभवेत् नीचयोगेदनेद्वक्रोरिपुर्हतसमेषिनै ॥

नेह्वलरविडैसै लालाकै निशामध्ये रिषुदिनः उत्तुटितः प्र
यामेव मेत्रशाक्रा भिताडिता स्तत्रपत्रे श्यनकाष्ठलही
मैलछुवोहनेत् श्रारानेदंतितोवाहारोगैनं स्पतिनिषि
नः गोरिकैपुतलीकवारियोरष्टमराषिके इतिपाठांतर
श्रागुक पुतलीकवारियोरष्टमराषिके श्रागुककंठका
येल्लघटंगवंययेछुनैः विषनाम्नांविषानेनतथैवयमके
टके श्रर्द्धप्रहरकेमार्द्धप्रहरेहाशुनैःशनैः श्रारांनतहरो
स्यानियनंप्रहराहिना त्रेषिभिवींकटंकाहितहहिवि
हारगैः तत्रत्रोकहतोम्यपुतलीस्यापितेरको गदेभी
मेहसलिलेसस्याप्यकाण्ययेछुनैः रिपुदीहज्वरग्रल
शनैर्यानियमालयं सभूछि छतनानाययोनिषितोश
नैः नेतोत्मादज्वरग्रलाः प्रयातिनियनंशनैः तांतके
टकविद्वांगीरविनैमित्युहैनिषि वरगामिषशाचाविप्रश्र
रिषुर्यानियमालयं श्रागुकैरेवतद्ध्येरशेषः पुतलीत
या निर्मायकंउमध्येतांरवितारानिमहीहहे समिठेसो
नत्सफिझिस्तेलाकैजेहृयानिषि सत्रिपातवरलसव
कजिह्वाजिमहृत्याः प्रलपमानकेदेहसजनजातिय
मालयं तथाविशतांप्रतिप्रांतिरवितेहकलपदके नवसा
मात्दिवसेमात्गेहेयपीटके खमाहानियनवेरीप्र
पानिनिषितांडितः भूताथैः शिरसिस्त्रीयेनिर्मोनवट
लत्तिते सर्वयंसामहूर्णांवनिलेशालिजनेउले पिष्ठा
साप्यत्नेह्वस्पशाकलैरपिसंपुतं पेउवीजैर्मिलि
नेककवापुतलिकांततः नहेलानेनिपापारितामना
लस्यपत्रंग संजप्यतांस्पशांतिद्धातीयप्रतिलोस

वि
णी-
३५२
408

नः सहस्रवारसाध्यस्य वर्धते हृमराशिषुः निवध्यतोप
दयोस्त भानुहृतास्मिन्ने तनः रस्ही ब्राजीवहस्तेनतोजप
त्रितिपेष्ठचो हताग्रोतोःसहस्रंचतामूर्ध्नि ग्रीमवाङ्गुवी
तद्दिनेतायत्स्मादि विहृलेतज्वरेणसः ग्रहस्तदेहोलठत्स्य
मोविसेतः प्रलपन्मुह्रे प्रयातिनिधनंतूर्णं प्रयोगबलतः
शिवे साध्यतेहृतसंभूतोप्तुनलीमर्कडुगयतः वज्रीक्षीरेणवा
लिप्तांवद्धोग्रावदयोमुवी साध्यनामादिसंयुक्तः ॐ उरुदेहप्र
लेवयेत् जद्रयातत्समिङ्गिस्तनत्वराकेनिशोतराः ज्वरातिः
स्यादराने स्त्रिभिरेव दिनेस्ततः यपलितस्परतेब्रातोस्वर्ग
गोदेश्विनेन जंवालमध्येतनस्यात्सोव्यंतस्पशैनशनैः त
थायदिनत्रीवीतविरेरोगात्सकोभवेत तथामामभांडेतुः
निवेश्यंगारवाससे चंडिकायननेखोतातयोर्निपुरतोवलि
निहत्यदत्वारातिंतु निहन्याद्रुपसर्गकैः स्वगेहेतु स्थपःखा
तातडुपर्यग्निवर्द्धनात् अविछिन्नमरातेःस्याज्वरादिगदसं
भवः नोतथाल्कमर्त्रूपांतरुजेचाप्यिसंप्रुतो निवध्यपूर्वस्त
त्रेणहिषमेहे खेनलिपिः गभेनदहूमेमासात्स्रयात्रबटि
तोस्मतः तथाविधंपुत्तलिकापुगंकृतात्कमार्गतः विडाल
मूत्रविकाचर्मनद्दैमाध्याख्यापुतो निखनेतीरयोर्नद्याः पि
त्रगेहेथवाततः मात्रगेहेनदीपूर्णोहिदेषस्याठयोःसदाःता
नवप्राणवत्तुत्याचसाध्याख्यादिसमन्विताः तद्वियाजपसिद्धा
त्तः खनेदरिगेहेपुनः मध्येषु मध्येषुदिनतथातत्क्षणोत्र
त्साधनंभवेत एवंनिकटवर्तीनोमभिवारउदीरितः हूर
स्थितानांहिषतेकथंस्यादभिचारके वदामितेस्फ्रणतप्रा
हरस्यसर्वेशानः विनाशनेप्रयोगंतलिषमप्यभिचारके ये

नोरितिकटस्यलक्षगोवनिधिनंव्रजेत् साध्यंतद्धितेशत
लिकाविधाषाष्टोशतेक्रमात् ताम्रागवदीरितलीरद्धया
सिक्ताःसमंजकाः तत्रदेशकवेलायांवातास्तामथवरा
त्रेतः पक्वामकांडतेहेरिदिग्मु(विस्थानशेषतः तत्रदेश
ककालेवास्तहूरमथोपिनाशभाक् कण्ठवामाटकावली
निहंतत्वप्पतांव्रजेत् तद्धुणत्वेशिववश्विप्रकारंतस्पति
ग्रेह्न तैर्मोविकेलस्यपूर्वेविद्वेषंकारयेततः तद्दिष्टेतिय
नेतस्मिन्सणकंस्यादनाश्रयात् भाग्यादिकंमहारत्नाकरे
मात्स्कसंगतो राज्ञानेरास्सपुत्रेवाकथंहमास्तयोगतः
तन्मेकथंहन्यात्स्वयोगतः तन्मेकथयदेवेशयघुपायल
विधेत वदामितेस्पणश्रात्तेत्वमोचचोरविग्रहे श्रभिचारम
रात्तीनामाशुनाशकरंपरं सिद्धमंत्रानतिसिद्ध्यास्तोडशा
निश्चियराशयात् तेरवच्छिन्नरूपंतद्धोमयेयामतःक्रमात
तेनततन्निधनंभूयादइतितस्यापयत्नतः श्रगातिर्निधनंकृ
णोदेवमुक्तविधानतः अथकोसस्यहोमद्रव्याणांमाने शृणु
देवत्रवस्यामिवस्यामिमा तेद्धवनसिद्धिदे पुष्पंसमग्रंज
क्रयाक्रमममलेवापिपुष्पकं क्रमेभवाणपुष्पाणियथे
शातिकुनेविधिये शतसंख्योराजिकाःसप्तसिलाश्चशतसंख्य
या लाजामुष्टिप्रमाणास्युहृतेगंधारतात्रकं रंभाफलेचत
ल्विडंलचुचेतंवडितेतद्धि नालिकेरस्य(विडंह्रिस्थलेक्रयो
स्मनःप्रियं पर्वस्थानेचैलदर्देमनसंतोषकारकं द्रास्सा
फलेसमग्रंस्यान्नारंगातेरंतथा गुग्गुलःक्रमुकार्द्धतत्रकं
क्रमेवतथाभवेत् गुंजासमंसकर्पूरंकस्तूरीपुस्तगात
ण्या चैदनंचागरुदेविक्रमकेनसमंभवेत मनःप्रियाद्र

नीहृत्वा होमं कुर्यात्सुलोचने पलदाहुतिमानेनेकथितं
सर्वसिद्धिदं यथेच्छया वरारोहे श्रीविद्यां प्रतोषयेत्
शारदातिलके कर्षमात्रं हुनेद्धोमं शक्तिमात्रं पयस्ततः
दधि प्रसृतिमात्रं स्याल्लाजानां मुष्टिसम्मिताः पृथुकास्त
त्प्रमाणाः स्युः सक्तवोपि तथोदिताः गुडापलार्द्धमानः स्या
च्छर्करापि तथामता ग्रासार्द्धं चरुमानं स्यादिक्षवः पर्वसम्मि
ताः स्मृताः एकैकं पत्रपुष्पाणि तथा पूप्यानि कल्पयेत् क
दलीनागरंगाणां फलान्येकैकशो विदुः मातुलिंगं चतुः
खंडं पनसं दशधा कृतं शृष्टया नारिकेलाप्पि [illegible] खंडिता
नि विदुर्बुधाः तथाकृतं बिल्वफलं कपित्थं खंडितं द्विधा
उर्वारुकफलं होमे कथितं खंडितं त्रिधा फलान्यन्यान्य
खंडानि सम्मितः स्युर्दशांगुलाः दूर्वात्रयं समादिष्टं गुडूचीः
चतुरंगुला व्रीहयो मुष्टिमात्राः स्युः श्यामा माषा यवा अपि तंडु
लास्तदर्द्धांशाः कोद्रवा मुष्टिसम्मिताः गोधूमा रक्तकल
मा विहिता मुष्टिमानतः तिलाश्चुलकमात्राः स्युः शीर्षपास्तत्प्र
माणकाः शुक्तिप्रमाणं लवणं मरिचा अपि विंशतिः पुर
वरमारस्याद्दाम टंतत्सं प्रस्तृते चंदनागुरुकर्पूरकस्तू
रीकुंकुमानि च तिंतिणीबीजमानानि समुद्दिष्टानि दरीति
कर्षलतण मुक्तं सारसंग्रहे माषो दशगुंजा स्यान्माउष्टमा
षा निगद्यते कर्ष इति तैलस्याप्येतदेव परिमाणं शुक्तिः क
र्षद्वयं प्रसृतिमात्रं पलद्वयमात्रं मुष्टिः पलं पलार्द्धं ग्रासीति र
क्तिकामिते तदुक्तं पिंगलमते गुंजाभिर्दशभिर्माषः शाणो मा
षचतुष्टये द्वौ शाणौ चाटकः कोलो वरं द्वस्तत्र णाक्षः तौ द्वौ पा
णिस्तलं कर्षः सुवर्णः कवलग्रहः पिचुर्विडालपदं तिंडुकोलक्षणतद्वयं

शुक्तिरच्छामिकाने द्वेपलं विलं चतर्षिका मुष्टिराम्रप्रगुं
जाध्य द्वेपले प्रसृतिस्तथेति मानलिंगे वीजपूरेउर्वारुके
कर्कटे नदीद्वैशाः शुक्तिमिताः कुलकमात्राः पाणितल
माणाः कर्षमात्राश्चपर्णाः पुरुः गुग्गुलुः वर्द्धमाने अशीति
गुंजाभिर्नेरागटे हिंगु तथातारदपंचरात्रे तृतीयंवंडमू
लानोह्रस्वानि स्वप्रमाणतः शैवागमेपि वेणुत्रयंस्यातके
दानामष्टमेभागे लतानोगुलद्वयमिति अथसमिधः ना
रदपंचरात्रे समिध्यादिशमात्रेण समच्छेदाविंतातथा
विशीर्णाहि दलीकृस्वावकास्थूलाकृशाद्विधा क्रिमिद
छायादीर्घास्वनिलवः परिवर्जिताः विशीर्णाःपुःत्वयंकृयथा
नहिदलाव्याधिसंभवः कृस्वायांमरणमाप्नोतिवक्रविश्रे
करीतथा स्थूलाभिर्दैरतैलस्नौकृशायांजायतेतयाः हि
धायांनेत्रदोषाःस्युः कीटदुष्टार्थनाशिनी द्वेषंप्रकुर्वतेदी
वीः प्राणाक्षेतिलवः स्रुताः मत्तीरानाधिकामूत्ताःसमिधः
सर्वकामदः आर्द्रत्वंचमहच्छेदांतजेत्यंगुलवर्त्तेलईदृशा
होमेयत्नात्ताः प्राप्नोतिविपुलांश्रियं श्रौतेस्मार्तेचनेत्रा
कैसमिधः परिकीर्तिताः तथावापवीयसंहितायांताः
पालाशपायरावापियज्ञीयाद्वादशांगुलः अवक्रास्सकस्माः
शुष्कामतवचोनिर्व्रणाःसमाः दशांगुलावाविहिताःनिष्ठे
गुलिसमिताः प्रादेशमात्रासलाभेहोतव्याः कलौअपि अ
यकामजपविधिः तत्रस्नानाणिवे वक्रंसमवृयेदविस
कलेनियतव्रतः वासमध्यगतंवापिमध्यवावक्रमवेयेत
उपचारैःसमाराध्य सहस्रंप्रजपेद्वुवि तदग्रेसंस्थितो
मंत्रीततोनंतफलंलभेत ध्यातात्वावक्रगातंमनःपूजा

समन्विते जपारंभे सुधीरुर्य्यो महापातकहा भवेत् निग
देवोर्यांशुनावा मानसेनाथवा जपेत् निगदः परमेशानि
स्पष्टवाचा निगद्यते अव्यक्तस्वरसंयुक्त उपांशुः परिकीर्तितः
मानसस्तु वरारोहे चिंतनेन तु रूपवान् निगदेनायजनेल
क्षमात्रे वरानने उपांशुस्मरणेनैव तत्स्यं भवति शैलजे उपां
शुर्लक्षमात्रेतु जपे पद्मकमलेक्षणे मानसेनाचारणात्तस्यमेकेन
परमेश्वरि मुद्रासमन्वयोगाः सत्पूर्वोक्तध्यानयोगतः लक्ष
मात्रे जपे पञ्चमहापापैः प्रमुच्यते लक्षद्वयेन पापानि सप्तज
न्मभवान्यपि महापातकमुख्यानि नाशयत्यत्र संशयः ततो
लक्षत्रये जप्यापत्रमेत्रकलेवरः महापातककोटीस्तु नाश
येन्नात्र संशयः चतुर्लक्षजपाद्देवी महावागीश्वरो भवेत् कु
बेरइव देवेशि पंचलक्षान्न संशयः षट्लक्षजपमात्रेण म
हाविद्याधरो भवेत् सप्तलक्षजयान्मंत्री विवरीमलको भवेत्
अष्टलक्षजयान्मंत्री देवपूज्यो भवेन्नरः अणिमाद्यष्टसि
द्धीनां नायको भवति प्रिये वशगास्तस्य राजानो योषितस्तु
विशेषतः नवलक्षप्रमाणेन हि जपेत्सुरसुंदरि रुद्रमूर्ति
स्वयंकर्ता हर्ता स्यान्नात्र संशयः सर्वैर्वंद्यः सदा स्वस्थः सर्व
सौभाग्यवान्भवेत् अथ कूटत्रयस्य प्रत्यक्षायनविधिः तत्र
तावाणैव प्रथा विद्यावरारोहे पारंपर्यक्रतागतः भवबं
धनाशयेती संस्मृता पापहारिणी जपान्मस्तेजये प्राणि
ध्याता सर्वार्थसाधनी एष बीजत्रयेस्याहं साधने कथया
मिते शुक्लोवरधरो वीरो गंधकस्तूरिमर्दितः शुक्ला
फलस्फुरद्रूषभूषणाशुभमाल्यएक शुभ्रमंदिरसं
विष्टो ब्रह्मचर्यसमन्वितः

पूजयेच्छुभऊसहमैर्नैवेद्यमपि सूज्वलैः पायसं दुग्धसंपूर्णं
तथ्यास्तफलोदनं हुतगोलकसंपन्नानाशुभ्राद्रूपि
ते नैवेद्यं दर्शयेद्देव्यैवागीश्वर्यैहरीश्वरि मनःसंकल्पशु
द्धावासाधयेत्मोलवाङ्मयं मुक्ताफलासलमणिजयमा
लसत्करां पुलकं वरदानं वदयतीमभयप्रदा एवंध्याये
त्महेशानि सर्वविद्याधरोजयेत् मूलाद्विवलरंध्रांतेसव
मी पूषवर्षिणी तस्माज्ज्योतिर्मयीं ध्यायेज्जिह्वाग्रेसतद्रूपि
णी पाषाणेनसमोवापि मूर्खोजीवसमोभवेत् अथकामक
ल्पासक्तः साधकः परिमेषविः रक्तालेकारसभगोरक्तांगी
धानुलेपनैः रक्तवस्त्रावृतसमभ्यस्यकामकलात्मनाः
रक्तपुष्पैश्चविविधैःकुंकुमादिभिरर्चयेत् मूलाद्विवलरंभो
नेस्फुरतीपश्चरूपिणी वंधूककुसुमारक्तकांतिभूषणभूः
षितं स्वकोदंडपुष्पेषुवरदाभयमेकरं तदीयकांति
सिंदूरभवि.... भुवनत्रयं चिंतयेत्परमेशानि त्रैलोक्य
मोहयेत्क्षणात् राजानोवशमायांतियगागनसासुराः
कंदर्पइवदेवेशियोषितांमानहारकः मानखिंनितयो
खिन्नदासीवशगाभवेत् वलत्रैडुलसंकाशांतरुणां
रूपाविग्रहां चिंतयेद्योषितांयोनौ क्षोभयेत्सुरसुंदरी किं
श्रुतमानुषीदेवी त्रैलोक्यमपिमोहयेत् एषैवचिंतिताद
वीसिंदूराभाहृदिक्षणात् आकर्षयेत्त्दासीहंभावापि
त्रिलोचनमां रक्तवर्णांस्त्रियंध्यात्वानदीपसदृशाततः तस्या
मूर्द्धिस्मरेद्दीजंसवर्णपूषवर्षिणीं ध्यायेत्संमोहयेद्देवि
मदनोन्मत्तमानसं क्षणमात्राणदेवेशि त्रैलोक्यंवसमान
येत् एतत्कामकलाध्यानामेवकामावरानने मोहयंति

वि॰ जगत्सर्वप्रयोगं शृणुपार्वती पूर्वोक्तकामादेवेशिज्ञातयाः
ली॰ पंचसंख्यकाः विधर्म्ययेनकामेनमन्मथोजगतेकूटकंव
३५५ ष्मसंपुटंकृत्वाकोणगर्भगतंततः मकरध्वजसंज्ञंतत्सर्व
411 मेतद्वरानने मीनकेतनेऊर्ध्वलोह्वयेजगतीमिमां त्रैलो
क्यमोहनीनामप्रयोगंपंचप्रकीर्तिताः अथविदर्भस्यादिकू
टादिस्यतस्यपादानस्लोकद्वयस्यायमर्थः प्रथमंमन्मथ
कूटं ह्रींकारमालिख्यतस्यककारस्याधरेकामराजकूटंक्लीं
कारमालिख्यतस्यहकाराधरेसमरेफाधः अग्रकेतथाम
ध्येवशमानयेत्तिसाध्यनामह्रींकारविदर्भितंविलिख्यबीज
हदिस्टतीयकंदर्पकूटरूपणएंकारद्वयेनत्रिकोणाका
रेणसंवेष्ट्यवांछितार्थंषुविनिपुष्पादिति अत्रपंचमकूटा
नरलावनेतदत्तावक्रिस्थानगेसकलेयंत्रेयर्णभवतित
णाशरूढक्रमतः समालेख्यमितिरहस्यार्थः तथाशृणु
देविप्रवक्ष्यामिशक्तिबीजस्यसाधने सृष्टिसंहारपर्यंतंश
रीरंचिंतयेत्सदा सर्वगतोस्तुषाराभिर्वर्षंतीवविहारिणी
हेमप्रभाभासमानाविद्युतिकरसप्रभा स्फुरद्वंद्रका
लापूर्णकलशंवरदाभये ज्ञानमुद्रांचदधतीसाक्षादमृ
तरूपिणी ध्यायत्वंषद्ध्वेरेन्मंत्रीनानाकाव्यैवशस्थिते तस्यसं
स्मरणादेवविनीलकंदत्वमागते अष्टेस्टसंज्ञयोभूत्वाविव
राभिजलेस्थले वैनतेयसमोमंत्रीविषहारसमहस्यवत् भू
तप्रेतपिशाचांश्चनाशयेद्रोगसंचयं वातपित्तकजगत्सर्वा
नपस्मारांश्चनाशयेत् अथत्रिकूटांसंपूर्णांमहात्रिपुरसुं
दरी चिंतेतासाधकस्याशुत्रैलोक्यवशकारिणी क्रमेण
नाभिहृद्ब्रह्मरंध्रेतस्यारुणप्रभाः पद्मरागमणिसद्वर्णा वि

स्थितामरवंदिते तस्याह्वग्रणामेषु सर्वसौभाग्यं च प्रजायते
नत्राम संस्मरन्मंत्री योगिनीनां भवेत्प्रियः मातृचक्रं तस्यक
येन साहं सखीभवेत् पुत्रवान्देवदेवेशि मंत्री ध्यानान्तसं
शयः यदा चक्रस्थिता पूर्णा वैवरी सिद्धिदायिनी चतुःष
ह्रीयितः कोयायोगिनीनां महोजसां चक्रमेतत्समाख्यिमंसं
स्थितावीरवंदिते आदिसंवर्धिनी यदेमध्ये वीजाष्टकं वह्निः
कलांध्यानागणासंगे कामराजस्त्वापरा पाशांकुशधनुर्वा
णोमीदने मोहयेत्प्रिये त्रैलोक्यसुंदरी देवि किंपुनर्मर्त्ययोषि
तः सैषवशक्तिर्वैयेस्वशे लक्ष्यविग्रहः सिद्धगंधर्वदे
वीस्यवशीकुर्यान्नात्र संशयः एतामाराध्य देवेशि कामसौभा
गपसुंदर हरिस्य परमेशानि त्रिपुराराधनात्प्रिये त्रैलोक्य
मोहनो भूत्वा स्थितिकर्ता भवेत्सदा एतत्समाराधनात्तत्र ब्रह्मा
सृष्टिकरो भवेत् वेदसूर्यो वरारोहे सृष्टिसंहारकारको
ग्रण्यं श्रीचक्रसाधनविधिं तत्रज्ञानार्णवे श्रृणु सर्वरागशुभ
गे श्रीचक्रविधिमुत्तमं यस्य विज्ञानमात्रेण कर्ता सदाशि
वः अनेन विधिना यत्र श्रीचक्रक्रमसंयुतं पूजिते तत्र सक
लेवशीकुर्यान्नात्र संशयः नगरं वशमायाति देशमंडलमद
जे योषितः सकलाविष्णुप्रज्वलत्कामार्त्तिपीडितः विद्याविभू
फ्रेहृदयासाधकेन्द्रस्य समानमः तद्दर्शनेन देवेशि तायंतेस
वैयोषिता गोरोचनादिभिः द्रव्यैश्च कुंकुमादिभिः लिखेत् श्र
तीवसुंदरं रम्यं तन्मध्ये प्रतिमां वरी ज्वलंतीं नामसहितोम
हावीजविदर्भितं महावीतं मूलविद्यायाकामराजे कूटेवि
दर्भ लक्षणं प्रागेवोक्तं चिंतयेत्तत्र देवि योजनानां महस्रा
शः अष्टदलपूर्वा देवेशि श्रीकृतमात्रापि पिंडलेभा राजकमाध

वि
ली
३५८
412

वावा मामभयलज्जाविवर्जिता आयाति साधकं सम्यक् सं
तमूह्वासती प्रिये चक्रमध्यगतोन्मत्तो साधको चिंतयेद्य
दा उद्यत्सूर्यसहस्राभामात्मानमरुणं तथा साध्यमध्यरु
णीभूतं चिंतयेत्परमेश्वरि अनेन क्रमयोगेन स्वयं कंदर्प
रूपवान् सर्वसौंदर्यसुभगः सर्वलोकवशंकरः सर्वै
रोपचारैस्समुद्रासहितविग्रहः चक्रं प्रपूजयेद्यस्तु यस्य
यस्य नाम विदर्भितं सभवेद्दासवद्देवि यत्नात्प्रोवापि भू
पतिः चक्रमध्यगतं कृत्वा नाम यस्यास्तु योषितः अहृष्टा
यामेरूपाणि योनिमुद्रापरो बुधः ह्रदानयते भीछवय
त्तिणीराजकन्यको नागकन्यामप्सरसं खेचरीं वा सुरा
गनां विद्याधरीं दिव्यरूपामृषिकामगरुषिस्त्रियं मदेनो
इवसंतापस्फारनत्रिनमंडलो कामबाणप्रभाभिन्नांतः
करणा लोलवत्तय महाकामकलाध्यानयोगात्संरव
दिते लोभयेत्स्वर्गभूलोकपातालतनयोषितः लोभयेत्स्व
र्गभूलोकपातालतलयोषितः अष्टतिलकादिवश्यप्र
योगाः गोचनाभागमेकं तु भागमेकं तु कुंकुमं अष्टभा
गं हृदये देवि वंदनं मदयेत्समं एकत्र तिलकं कुर्यात्त्रैलो
क्यवशकारिणं अष्टोत्तरशतावृत्त्या मंत्रपिवाठ शं नयेत्त
राजानं नगरं ग्रामं येन यत्प्रयत्नदर्पयते मं विद्या परमेश्वा
नि तत्सर्वं तस्यवश्यगं तांबूलं भूपमुद्दं कं पत्रं पुष्पं फले
दधि इयं प्रहृतं चूर्णपत्रं वस्त्रं कर्पूरमेव च कस्तूरीं कुंकु
णां वेलालवंगं जातिपत्रकं फलं वा वस्त्रपयस्तस्मकं तं प
रमेश्वरि शतमष्टोत्तरेनमाप्तं स्मै यस्मै प्रयच्छति सर्ववश्यो
जायते देवि नात्र कार्या विचारणा त्रियत्नसकलावश्या

दासीभूता भवंति हि हठाकर्षणप्रयोगः रहस्स्थानके मंत्री
लिखेद्रोचनया भुवि चारुशृंगारवेषाढ्यां सर्वाभरणभूष
तां प्रतिमां सुंदरीगीतां विलिख्य समनोहरं तद्भालकेटह
नाभितत्त्वंठस्वयोजितां जन्मनाममहाविद्यामंकुशांत
विंदर्भितां सर्वेमंथिषु देहस्थमदनाख्यिरमालिखेत ली
नेदाडिमपुष्पाभं चिंतयेद्देहसंस्थि तदाशाभिमुखोभू
तास्वयंदेवीस्वरूपकः मुद्रांततोभिणीवल्लामंत्रमहेश
नेजेपत् निजोन्मदहनागारे वेदसूर्यकलात्मकं ततो
विकलसर्वांगीकामबाणैः प्रपीडिता प्रवृत्तमानसंभ्रम
भ्रमणमहालयो एवमाकर्षयेन्नारीं योजनानां शता
द्यपि तथा मातृकाविलिखितचक्रे वा यतः सकलाप्रेय भू
ध्येयत्रस्वर्णपत्रे यतो व्रजेत् सोवयः सर्वतंतूनांव्याघ्रादी
नोविशेषतः तथैवमात्रकापुत्रकोमससंज्ञानां ममंडिताक
ह्रींक्रमाद्यैर्लक्ष्यजनरामरतां लभेत् अनेनैव विधानेन
रोचनागुरुकुंकुमे लिखितं चक्रयोगेन साध्यनामवशान्
ने विदिर्भितं स्वनाम्नातु यस्मिन्कस्मिन्नपि स्थिते स्थावरंजे
गमेवापि सकले जनमंडले वशीकुर्यान्महेशानि पाता
लेनात्रसंशयः महात्रिपुरसुंदर्याः कामकूटेन भास्वतः
एकमेवमवष्टभ्य साध्यनामाक्षराणि हि वहिर्यालिखे
ह्रौं मातृकायाः प्रवेष्टयेत् हैममध्यमतेकृयांछित्वा
या वामके भुजे धारयेद्यत्रकुत्रापि त्रैलोक्यवशकारकं
गजेंद्रमपि देवेशि दासभूतं करोति हि राजानो वाजिनः स
र्वे महातुष्टा महोत्कटाः आज्ञाकेमदिणामसवावशपासस्य
भवनह्रि पूर्वक्रमेण नगरनाममंदर्भशैलेजे मध्येच

वि·
या·
३५७
413

नः यद्येवापि वस्तूर्द्दिक्षु निधापयेत् महाक्षोभो योषितां तज्ज
नानां महतामपि तथैव सर्वदुष्टानां त्रुरस्थानां च जायते ॥
एतन्मध्यागतो पृथ्वी सशैलवनकाननो ज्वलेत् सर्वराजेन्द्र
मण्डितो सागरोवरो मास खण्डे चितये यः स संक्षोभकरो भवेत्
कटाक्षलेशमात्रेण नार्थः स्वस्य वशाः स्त्रियो राजानो ब्राह्मणा वै
श्याः शूद्राश्च यशोवाञ्जगत् दृष्टाकर्षयेन देवि त्रैलोक्यं सचरा
चरं दृष्टा विघ्ननाश·· नैमात्र कार्या विचारणाः भूतप्रेतपि
शाचांश्च ज्वरांश्चातुर्थिकादिकान् मूलगुल्मादिरोगांश्च दु
ष्टवा नाशयति क्षणात् एतस्मिंस्तु महाभगराज्ञे [?] संपूजितं
स्त्रियो योजना नाशनादेवि सम्यगाकर्षयत्यहं यदा दिक्षु वि
दिक्ष्वेव समादेवि प्रपूज्यते तत्र दिक्षु स्थिता लोका विदिक्ष्वा
नपि सुन्दरि वशमानयते शीघ्रं सप्तउपखण्डं यथावान् भूर्ज
पत्रे समालिख्य रोचना गुरुकुङ्कुमैः तन्मध्ये नगरं देशं मण्ड
लं खण्ड्येव सः नामानि दर्भितैलस्य पूजयित्वा यथाविधि
भूमिमध्ये गतो कृत्वा त्रैलोक्यं वशमानयेत् अथवा धारये
त्कण्ठे शिखायां वा उरुमूलके यत्र कुत्र स्थितं भद्रे क्षोभ
येत्नगरं महत् अर्कक्षीरेण संयुक्तं यत्नूरकरसं तथा गाव
नाङ्कु [?] मैत्रैव लाक्षालक्तकसंयुतं कस्तूरीदवसंयुक्तं मा
कीकुमनतः परं चक्रमेतत्समालिख्य यस्य नाम स हेस्थवि
तस्य व्याघ्रहयव्याधिरिपुसर्वगजादिकं चोरयक्षजलावि
ष्टशाकिनीडाकिनीभयं भयं न विद्यते देवि परं मन्त्राभिचा
रकं निःसंशयमवश्यं देवि कलाम्वे विनाशयेत् अथवा साध्य
गोदवि त्रिकोणो भयमध्यगो अथ यस्यो नाम संयुक्तं रोचनाकुं
कुमालिते निधापये चक्रमस्मा रागास वक्रिं करो भवेत् पीतद्र

वैः समालिप्यपीतपुष्पैः समर्चयेत् पूर्वाशाभिमुखोभूत्वा
लभयेत्सर्ववादिनः सहस्रंवदनोदेवि मूकोभवतितत्क्षणा
त् नाम्नायस्यसवाग्मीह्रियाधाराणइवनिश्चलः जायतेदेवदे
वेशिमहानीलारसेनतु नामसंयोज्यविधिवद्दक्षिणाशामु
खोबुधः वह्न्योदगयामेहु शान्तिमारयेद्वैरिणंप्रिये महिषा
श्वरिषाभ्यांसारमाकृष्यशैलजेगोमूत्रेणवसंलिख्यनामसं
दर्भ्यपूर्ववत् लेवमानंतदाकाशेशउच्चाटनकारकं महा
नीलीरोचनाभ्यांडयलालारसादिभिः विलिख्यधारयेन्मंत्री
सर्ववर्णान्वशंनयेत् अनेनैवविधानेनस्थापयेन्नीरमध्यगं
नेनोदकेनसंस्नातेपीतेनंतत्सर्ववश्यप्रकृत् सौभाग्यंजायतेते
नपातीयेननसंशयः पतन्मध्यगतापश्चीनगरंवामलेत्व
ने समादालेभयेत्समंजलमानंविविनयेत् श्रुण्वतेमह
शान्तिमहापातकनाशनः शिवांसंपूजयेद्देविमंगंधेःऊसमेः
प्रिये महापातकयुक्तात्मातत्क्षणामानतस्यभवेत् शमीदूर्वौ
ऊशाख्यस्यपत्रैर्वैरथवाकौजे मासेनहंतिकल्मषंसप्तजन्म
कृतेनरः पूर्वाशाभिमुखोभूत्वापीतद्रव्यैःसमर्चयेत् पीत
ख्यानेसमालिख्यलभयेत्सर्ववादिना उत्तराभिमुखोभूत्वाच
केकृत्स्नपदार्चयेत् यस्यनामाकितंतत्रमंत्रज्ञानिःप्रजायते
श्निगतस्सवायव्यांशुकोऽपिपूजितं पूर्ववत्परमेशानिऊ
मेणापरियोषितां लंभविह्वगाव्यायिशत्रूच्चाटकरंपरंगे
चनालिखितंवत्रैलीरमध्येलिपेद्बुधः सर्ववश्यकरंदेविम
वसेवनसंशयः गोमूत्रमध्यगंसम्यक्शत्रूच्चाटकरंपरंने
लस्यचक्रराजंतंतहिद्वेषणंतकरंभवेत् ज्वलज्ज्वलनमध्य
स्यशत्रुनामास्सर्षपैश्चयोगोतागुरो तत्रतत्रनवकमप्रयायालैः

वि॰
णी॰
३९८

स्मरन्हरिं यैः कृताचगुणैर्निंदाविभोः शास्त्रस्य नारदः नापि
नैसहवक्तव्यं वक्तव्यं वा कदाचन कर्मणा मनसा वाचा न
हिंस्यात्परदारकान् न निंद्यात् ब्राह्मणान्देवान्विस्मरेन्नु सर्थे
वव: रुद्रस्यादिमग्रग्निश्च लोकपालास्तथा ग्रहाः गुरुर्वा
वैष्णवश्चापि पुरुषः पूर्वदीक्षितः नैतेन ऊत्र विकार्यं शा
यानुग्रहकर्मणि न तेन मंत्रीवक्तव्यो मुद्रा वा समयाश्च पि
स्वानुष्ठानेपि यत्कर्म सर्वं सर्वस्य लोपयेत् मंत्रगुप्तिश्च कर्त्त
व्या सततं मंत्रसिद्धये तेन साधकेन नेत्रान्तरे सर्वभूते
ष्वानुकंपा दानं वातिथिपूजनं पंचेमान्तीर्थसेवा स्वाध्या
ध्यायो गुरुसेवनं सामान्यं सर्वलोकानामेष धर्मः सनात
नः ब्रह्मचारी दीक्षितश्च त्रिसंध्यं देवमर्च्चयेत् स्नानं त्रिष
वणं तस्य वेदाध्ययनमेव च भैक्ष्यं समश्नीयात्सात्वा ध्यायेद
वैनिरंतरं गृहस्थादीनयाप्तिक्ताः सर्वं पूर्ववदाचरेत् न
जपेनार्चनेनैव ध्यानेनापि विधिक्रमः केवलं सततं श्राव
णं भोजभागिनां समासिनां मुमुक्षूणां मानसः कथि
तः क्रमः परिजादविरक्तस्य विरक्तस्य गृहीतथा उभौ तौ
नरके घोरे पच्यतां भूतसंप्लवं गृहस्थोपधर्मपत्न्या च पूज
येदेवमन्वहं दयादानेमहार्हैश्च येन देवः प्रसीदति समा
सिनां द्रव्यदानेनाधिकारोस्ति सुव्रत वर्णितो वचनस्यान्तो
कोवदेतद्यतितः श्रमतापि यथाचारं प्रवक्ष्यामि यत्स्मरेता
स्तनमङ्क्ते सर्वभूतहितेरतः समयाचारपालकः श्रम
तकर्मेसंत्यागी निमान्नुष्ठानतत्परः मंत्राणां साधनं ह्य
शिवभावनतत्परः परस्या देवताया न सर्वकर्मनि
वेदकः श्रमसंत्रार्चनस्यश्च द्वितीय मंत्रप्रपूजनम् ।।

कुलस्त्रीवेदनिंदाचतद्द्रव्यस्यापहारणं स्त्रीपुरोषंप्रहारंच
वर्जयेत्मनिमान्सदा स्त्रीमयंचजगत्सर्वंस्वयंचैवतथाभवे
त् स्त्रीषुदोषोनकर्त्तव्योविशेषात्पूजनेस्त्रियाः भवंतोवूलम
मद्यभस्यद्रव्यंयथारुचि पेयंचर्व्यंतथाचोष्यमसंलेपेत
थास्तवे सर्वंचयुवतीरूपंभावयेयतमानसाः कुलमांयुव
नीवीस्यनमत्कर्षान्त्समाहिता वालांवायौवनप्रौढांवृद्धांवा
सुंदरींतथा कुत्सितांवामहादुष्टांनमस्कृत्या विभावयेत्कु
मारीपूजनंकुर्यात्सर्वकार्येषुसर्वदः कुमारीपूजनादेवि
सर्वसिद्धिप्रजायते कुमारीपूजनमेवंवदिष्यामः श्रमद्वः
यस्मिन्मंत्रेय आचारनत्रयमेसत्यादृशाः कृतार्थोयेनजाये
नस्वर्गोवामोक्षपदवा नायर्मोजायतेयेननकिंविधर्मोमस्त
न्भवेत् विस्मिन्मविलयंयातिशवःशास्त्रमोहिताः भ्रांतिमत्व
नकर्त्तव्यासिद्धिर्हिदातिस्तजायते विशुद्धवितस्तस्यसिद्धिंलभतेः
चापवर्गोता निर्विकल्पस्तमंत्रेणोव्रह्मसानात्रसंशयः भैर
वोयदिसंजातासिद्धिस्तत्रनसंशयः भैरवोयदिसंजातासि
द्धिस्तत्रनसंशयः रात्रौपूजाविशेषेणकर्त्तव्यासिद्धिमिछंना
देव्यानिवेदितंयत्तत्प्राशंभक्षयेन्नरः यदन्नादेवतायस्य
तदतःपुरुषोत्तमः नैवयन्निंदकंदृष्ट्वात्संतेयोगिनीग
णः रक्तपातोयतः सर्वामांसास्थिवर्वर्णोयतः कुलार्णवे
श्रमेस्त्रकृतंयथापानेठलाकारेणमैथुनं स्वप्रयेणालतेमो
सर्गोरवेनरकंव्रजेत् आत्मार्थंप्राणिनांहिंसानकदाचिमयो
द्दिता वलिदानंविनादेव्याहिंसांसर्वत्रवर्जयेत् अग्निमितं
न्दणोवापिछेदयेत्रकदाचन मामनात्स्यपुण्यंएवपापंस्या
स्त्रस्वायतः अग्निमितंकृतंपापंपुण्यंभवतिषांभवि येरे

वि
ली·
३५५
415

वपनतद्व्येः सिद्धिर्हेलैरेव चोदिताः कुण्डिकं वा कपाला-
भिमन्युपूर्णेनि विभ्रतः किन्नपशुपतिलोकोयं ब्रह्मविस्म
मेरुस्थगोत् श्रीगुरोः कुलशास्त्रेभ्यः सम्यग्विज्ञाय वा स्तनो
पंचमुद्रानिषेवेन वामध्यानरकं व्रजेत् कुलद्रव्याणि से
वंते ये मद्दर्शनमाश्रिताः तद्गरोगमसंसर्ग्यांते जायते
भूतयोनिषु श्रोतान्तिरेताचारैरतंत्रैर्नरैर्देवतैः हृष्टकैः
समयभ्रष्टैर्नकुर्याद्द्रव्यसंगतिं वेदवाक्यप्रमाणज्ञाः श्रु
तिस्मृत्यर्थवेदिनः कुलधर्मानभिज्ञा ये तान्सर्वान्वर्जयेत्प्रि
ये स्वकुलेपि प्रसूता ये हहाचारप्रवर्तिताः तत्पूजा विमु
खास्थैस्ते संगं वर्जयेत्प्रिये स्त्रीमित्रपुत्रबन्धूनां स्निग्धाना
मपि पार्वति कुलाचारानभिज्ञानां संगतिं वर्जयेत्प्रिये श्र
द्दृष्टपुरुषाणां वा देशान्तरनिवासिना विनासंकेतयोगेन
न कुर्याद्द्रव्यसंगतिं कुलीनेनाव समेत्य न पूजयेत् देवि वत्त
णः कुलीनेषु प्रसन्ना देवता भवेत् स्वपात्रस्थितशेषं च
न दद्याद्वैरवाय च यदि दद्यात्कुलेशानि देवताशापमा-
प्नुयात् आसनं भोजने पात्रे उपानच्छयनानि च अन्यभिन्नैर
न हैस्थसंकरं नैव कारयेत् कुलपूजान्तरायं तु यः करोति-
त्रिडुमति स याति नरके घोरे एकविंशतिभिः कुलैः तस्मा
त्सर्वप्रयत्नेन कुलपूजापरो भवेत् लभते सर्वसिद्धिं च नात्र
कार्या विचारणा आराधनासमर्थश्चेद्यादर्वनसाधनं यो
दातुं नैव शक्नोति कुर्याद्दर्चनदर्शनं सम्यक्शतक्रतूत्क
वायफलं समवाप्नुयात् तत्फलं समवाप्नोति सम्यक्कलाकला
समहुते कुलाचाखशदानानि यत्फलं लभते नरः
तत्फलं समवाप्नोति कुलाशीचक्रसाधनम्

सार्द्धत्रिकोटितीर्थेषु स्नात्वा यत्फलमाप्नुयात् तत्फलं लभते
भक्त्याकृत्वाश्रीचक्रदर्शनं वहुनोक्तेन किंदेवि यथाशक्त्या
देशानिपः कुलाचार्यायपूजार्थं कुलद्रव्यं ससर्ववित् यस्ये
वीतः स्वरागज्ञः श्रियासनेवहिस्वराः तथांतर्योगनिष्ठाये
श्रियामेदेवितापरे समर्पयंति ते भक्त्यावाम्योपि शितास
वे उन्मादयतिवानंदमत्स्त्रियाः कौलिकाः प्रिये अनयीतो
पशास्त्रेगुरुभक्तो दृढव्रताः कुलपूजारतोयस्तु सममेषि
यतमीभवेत् तदंतरे कुलजांयुवतींवीक्ष्य नमस्कुर्या
त्समाहितः यदिभाग्यवशादेविकुलदृष्टिः प्रजायते
तद्देवमानसीपूजांतत्रतासांप्रकल्पयेत् तासांभगादिदे
वीतं तथा भगिनीभगतिहांचभगासांभगसारिणी भ
गदेस्याभगाक्षीचभगकर्णीभगवचां भगनासांभगस्तनी
भगाख्याभगमर्दिनी संपूज्यताभ्योगोप्याफलीमांतवैमेगुरु
मेवच नमस्कृत्य विधानेन स्वयमत्तोमितासखीःवातावा
योवनोन्मत्ताहठंवासदृशीतथा कुलिनींवामहाकुष्ठान
मस्कृताविभावयेत् तासांप्रहारंनिंदांचकौटिल्यमप्रियेत
था सर्वथानचकर्तव्यमन्यथासिद्धिरोधकृत स्त्रियोदेवाः
स्त्रियाःप्राणाःस्त्रियश्चैवविभूषणं स्त्रीसंगिनांतदाभाव्यम
स्पथास्वस्त्रियामपि जपंस्थानेमहाप्राज्ञेविनिवेश्यपीठेजपंचरेत्
स्त्रियेगाख्य नरःशास्त्रपूर्वविशेषात्कुलजांशुभां भक्त्यालोकमूलम
मानिमहास्वद्रव्याणियथारुचिः भुक्ताशेषंभक्ताणांभुक्त्वाशे
वंजपंचरेत् वीरतंत्रे दिक्कालनियमोनात्रस्त्रियमादियमोन
च जपेनकालनियमोनार्चादिषुवलिष्वपि स्वेच्छानियमउ
तस्यमहामंत्रस्यसाधने महामंत्रास्तत्रैव कालीताराम

वि
र्ण॰
धं॥

416

हाविद्याषोडशीभुवनेश्वरी॰ भैरवीछिन्नमस्ता च विद्याधूमा
वतीतथा बगलासिद्धविद्या च मातंगीकमलात्मिकाः ए
तास्त्वेवमहाविद्यादशविद्याप्रकीर्तिताः नात्रशुद्ध्याद्यपेक्षा
स्तिनारिमित्रादिदूषणेनचाप्रवासवाकुले समयादिकम
ति अत्रकाली दक्षिणाकालिकादिभेदाः ताराः ताराभेदाः
महाविद्याषोडशी श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्याः षोडशीपंचद
शीभेदसहिताः भुवनेश्वरी तद्भेदसहिताः भैरवीबालादि
भेदैः सहिताः छिन्नमस्तातद्भेदसहिताः विद्याधूमावतीत
द्भेदयमेटीश्वाईश्वरीसहिताः बगलातद्भेदवाराहच्छवि
द्यसहिताः सिद्धविद्या च मातंगी समुखीश्यामलालघुमातं
गीभेदसहिता कमलात्मिकामहालक्ष्मीभेदसहिता तथा
वस्त्रासनस्थानगेहदेहस्पर्शारिवारिणः शुद्धिं नचाचरेद
त्र निर्विकंसमनश्चरेत् कलार्णवे कुलाचाररतं हंगताभक्ता
पापं विशोधयेत् याचयेदस्तं कौलं तदतभावे कुले भवेत्
कुलाचारेण यत्कृता दंडपात्रेतु भक्तितः नमस्कृत्य च रहूणी
यादत्त्वध्यानरंकेत्रजेत् अन्यत्रापि हृद्यानगमयेकालेष्पत
कीकुदिनासयोगमयेदेवतापूताजययागस्त्ववाक्षिताः
वीराणां जपयज्ञस्तु सर्वकाले प्रशस्यते सर्वदेशे सर्व
पीठे कर्तव्यो नात्र संशयः शक्तिः शिवः शिवः शक्तिः
शक्तिर्ब्रह्माजनार्दनाः शक्तिरिंद्रो रविः शक्तिः शक्तिश्चंद्रो ग्रहा
ध्रुवः शक्तिरूपं जगत्सर्वं यो न जानाति नारकी वीरतंत्रे स्नाना
दिमानसंशौचं मानसं प्रदर्शनयः पूजनं मानसं दिव्यं मानसं
तर्पणादिकं सर्वस्य शुभकालो नाशुभो विद्यते क्वचित्॥
न विशेषो दिवारात्रौ न संध्यायां दिवानिशम्॥

सर्वदापूजयेदेवीमस्नातःकृतभोजनः महानिशायांशुचौ
देशेवलिमंत्रेणदापयेत् रात्रावेवमहापूजाकर्तव्यावीर
वंदिते तद्दिने सर्वथाकार्याशासनात्ममसत्रते महानि
शांतेतेनैवश्रेष्ठेरात्रावसरेयत्रमुहूर्तेहृदयेमेवच सामहाग
त्रिरुद्दिष्टातकृतेवालयंभवेत् गंधर्वतंत्रे पृथ्वीरितम
नीवीस्यसहस्रंयदिनिमशः तदावादीस्वसिद्धांतहतः
ल्लिनितलंब्रजेत् निसंशइतिषोडशदिनंयावत् पर्वते
हस्तमारोप्यनिर्भयोयतमानसः कवितांलभतेसोपिम्
श्रमस्ततंवचगच्छति अत्रापिसहस्रमितिसंबंधः पृथ्वीऊश
करंभवेत् पदैकांतेवत्रमार्गेसिंदूररजसालिखेत् सर्वथा
ल्लतश्रारभ्ययावत्समर्प्यंमहेश्वरि अकारादिक्षकारांतांमा
त्रकांतत्रविन्यसेत् पूजयेद्वात्रसमयेकुलाचारक्रमेणत
साधकाविचरेद्देविजायतेनात्रसंशयः गिरावेकतमेत
हृदर्ब्बयेत्कालमागतः अजरामरतांलब्ध्वासखीभवतिमा
त्रिकः श्मशानेपूजयेच्चॐमहाभूतदिनेषुयः पूर्वक्रमेण
विधिवत्साधकस्थिरमानसः खड्गसिद्धिंचवेतालसिद्धिंच
गुटिकांलभेत् पादुकांजनसिद्धिंचमनःसिद्धिंचधातुवादं सम
हावीजसिद्धिंचयक्षिणींवेटकोऽथवा सर्वतल्लभतेमंत्रीना
त्रकार्याविचारणा इतिश्रीविद्यार्णवेसप्तदशःश्वासः १७
अथसमयाचारः प्रयोगसारेदेवस्थानेगुरुस्थानेश्मशाने
वाचत्वरेपथे पादुकासनविण्मूत्रमैथुनानि विवर्जयेत् प्रमा
लाममस्जांकसांपुष्पितांपतितांस्त्री विरूपापुरुकेशीवका
मार्त्तीचसन्निदयेत् पाम्योगुरुदेवाग्निविद्यांगानितराव
ति विद्यापुस्तकलानेवप्रसारयेत्समाधौनेनानपिवलंवयेत्

वि॰
ए॰
५०१
417

आलस्यमदनेमोहश्लाघयेश्रूमविग्रहात् असूयामात्मसं
मानंपरनिंदांविवर्जयेत् आलस्यं मंदाता मदः विद्याथ
नाभिजातासंसंपत्समुद्धितोमनसउल्लासः मोहामिथ्या
भिनिवेशः शाठ्यशक्तिगूहनं पैशून्यंपरशीलपरदोषप्र
काशनं असूयागुणेषुदोषारोपः आत्मसंमानं आत्मनि
सम्यक्स्मृत्वबुद्धिः लिंगेब्रवीति विप्रवेदवेदांगसंहिताः
पुराणागमशास्त्राणिकर्मकांपिनदूषयेत् वेदांगानिश
क्षिद्यानिसंहितामन्वादिप्रणीतस्मृतिशास्त्राणिआगम
शास्त्राणिवांगुलयामलादीनि आगतंशिववक्त्रेभ्योगतं
चगिरिजामुखे मतंचवासुदेवस्यतस्मादागमउच्यते इ
त्यागमशब्दनिरुक्तिः कल्पात नृत्तंकल्पोविधानकर्मो
भिचारकल्पःशांतिकल्पश्चमण्ववेदविभागरूपात्स्था
ढकल्पादिकानमाश्च पुरोहशमलष्मानंदानबुद्धिसं
लब्धेल स्नूर्यसमाजेनीदंडध्वजे वैदूर्यमापुंथ कलश
वामरंछत्रंदर्पणंभूषणंतथा भोगयोग्यानिवास्यानि
यागद्रव्याणियानिच महास्थानेषुवल्लनि यानिवेदता
लये दिव्याकानियदार्थानिभूतानिविष्टानियानिवेलचपजा
तनेतानियद्यानतचपदास्पृशेत् योगोष्ठीलेविद्धिष्टायाव
मेरविसर्जिणीः धारयेदार्जवंसत्यंशौचीसंसमतांधृति
तांनिदयामनसूयाचदिव्यशक्तिंचसर्वदा आर्जवमवक्रता
सत्यंयथार्थार्थभाषणं स्वशीलत्वस्वभावस्यसमता
रागद्वेषादिराहित्यं धृतिरत्वादिभवशीदतिश्चित्तस्य
स्थिरीकरणं शांतिःक्षमाधरिभवादिषूत्पद्यमानक्रोध
तिवंधताधापाडुःखामहनम् ::

मेरुतंत्रप्रकाशे विभितकाक्षौ कारंजत्तु हिच्छायां न संश्रये
न् स्नेभदीयमनुष्याणां मन्येष्याणां मत्स्यप्राणिनां तथा न
खोग्रकेशनिर्हुतस्नानवस्त्रचेटोदके पतत्स्पर्शान्सजेद्दूरेव
रेचानरस्तथा लिंगपुराणे अजस्नानखरगोष्ठाणां मार्जनीभा
वरेण्यको सेस्पृशेद्यदि मूढात्मा श्रियं हन्ति हरेरपि सोमशंभुः
ननिंदेकारणं देवं न शास्त्रं हतेन निर्मितं नगुरुं साधकं वै
वलिंगच्छायानलंघयेत् नायालंचेत निर्माल्यं नदयाछिव
दीक्षिते तच्छिवनिर्माल्यं नारदपंचरात्रे साधनस्य सम्भावेन
केशश्मश्रुलिखितैर्वितः संभवेनववदेच मलसूक्ताविवर्जि
तः स्वविनीतः सदापंचमंत्रमाराययेत्परः साधनस्य भावे
नेनेसमनेन पुरश्चरणमध्येन वपनं काष्ठमिश्रकं अपनीत
केशश्मश्रुविसर्थः अत्रतुगंगायां भास्करक्षेत्रे पित्रोश्च मरणी
विना हृष्याछिन्नतियः केशास्तमाऊर्ध्वलवातकं प्रयागतीर्थे
यात्रायां पितृमातृवियोगतः कचानां वपनं ऊर्ध्वाहूयणेनवि
कचोभवेत् इति कालिकापुराणे विसृष्टभांयद्वंतेतिक्षिप्यते त
रसीलितपरंजटिलामुण्डितांश्चैव वप्सुक्रूपत्रोपवी लिना व
लिचर्यरताशांतावेदांतज्ञाननतत्पराः इति कूर्मपुराणे शैवा
नोमुण्डितलोकैः तपासमामासिद्धेरस्तांथ्यपरेषां नकरावु
न प्रयोक्तव्यः स्वमंत्रश्च आपद्यपि वनाचरेत् गारुडे भूतवादे
भयत्साथैनचाभुति कृपयापप्रपाऊर्ध्वदनार्थं शुश्रूसंसदि
सोमसूर्याग्नितस्यं वगांवाचाशाग्निमध्यमं भावयेद्देवतं विसि
गुरुविप्रशरीरगं । मन्येन मातापितरौ विसृतहृतप्रियाति
षिं ज्ञेयो वीप्साश्रयी विस्मृतात्मा ज्ञेयस्य विस्मवत् यत्रयत्रपरी
वादोलंपर्वतेस्तनः नीलतंत्रे पर्यंटन्नापयाप्याविं वंविजनैषि

१९
वि
ली.
५.२
418

खेनेंतथा चामरं रविविंबं च तिलपुष्पं सरोरुहं त्रिशूलं वी
णां तथा च शतशः पुष्पभावतः सर्वप्रसादं समं खं स्वलोच
ने सहास्यके स्वकेशसंगतिं चैव स्वांगे पिण्डं खमेव च ल
भते च यथासंख्यं स्पृशेणांवतिसादरं पद्मसुखं विंवश्रा
दरं खंजने च स्तनः शिवे रसने चामरं केशं रविविंबं सिंदूरं
तिलपुष्पं नासिको सरोरुहे नाभिः त्रिवलीमिति भावचूड
मणिपकाकी निर्जने देशे श्मशाने विजने स्थने शून्यागा
रे नदीतीरे निःशंको विहरेत्सहावीनउमेदेंवीध्यानात्तत्र
पूजयेत् तद्गमोड्व पुष्पेन पूजयेद्भक्तिभावतः समवेत्कु
लदेवस्य कुलक्रमगतःशुचि बालेरामे हापद्मे देवी ध्या
त्वा यथाविधि तत्सर्वारसमारेणानर्ण्ययेन्मात्रकानने म
हावीनद्भमलतो वेष्टितः सायंकातमः रात्रो यदि जपेन्म
न्त्रं सैव कल्पलता भवेत् तिथिक्रमेण संख्याभिर्लताभि
र्वेष्टितो यदि तदा मासेन सिद्धिः स्यात्सहस्रजपमानतः ध
ष्टंभा वच चतुर्द्रष्णाद्विगुणं यदि दृश्यते तत्रैव महती सि
द्धिर्देवानामपि दुर्लभं कुलचूडामणौ सृष्टेपुत्र रहस्यते
समयाचारसंभवं येन हीनान सिद्ध्यंते जन्मकोटिसह
स्रशः मानवाः कुलशास्त्राणां कुलवर्णानुचारिणं तदाव
रेत्सर्वत्र वैस्ववाचारतत्परः परति दासमहिस्रः स्यात्तु प
कारस्तः सदाः पर्वतो वियते चापि निर्जने शून्य मंडपे
चतुष्पथे तत्र शून्ये यदि वे चाक्रतिर्भवेत् तेणां ध्यानामनेजा
स्वागच्छेनमागच्छे यथा स्थवे प्रभुवीवीदृष्ट महाकालीन मस्कु
र्याद्दलन्तिते सेमंकरी तथा वीजंतु कीयमर्तिका कुरंरशेमनभूका
कीत्कमस्मार्जारमेव च कलोदरीमहाचंडीमुक्ते के शिवलिप्रिये

कुलाचारप्रसन्नास्ये नमस्ते शंकरप्रिये श्मशाने च शवे दृष्टा
प्रदक्षिणमनुव्रजेत् प्रणम्यानेन मनुना मंत्री सुखमवाप्नुया
त् घोरदंष्ट्रे करालास्ये फिदिशश्च प्रणमादिति घोरघोररवा
स्फारे नमस्ते विड्डिवामिति भाग्योदयसमुत्पन्ने नमस्तेव
रवर्णिनि कुलवस्त्रं तथा पुष्पं राजानं राजपुत्रकं इत्यस्य
रथ्यशास्त्राणि फलकान्वीरस्पृक्षात् महिषं कुलदेवं च दृष्टा
महिषमर्दिनी प्रणम्य जयदुर्गां वामस्य विघ्नैर्नलिप्यते जय
देवि जगद्धात्रि त्रिपुरायै त्रिदेवते भक्तेभ्यो वरदे देवि भद्रि
षष्ठि नमोस्तु ते मयभांडसमालोक्य मत्स्यमांसं वराशिय द
स्तावभैरवीदेवी प्रणमेद्बिम्बशस्तु घोरविघ्नविनाशायकु
लाचारसमन्वये नमामि वरदे देवि मुंडमालाविभूषिते र
कुधारासमाकीर्णे वरदे त्वां नमाम्यहं सर्वविघ्नहरे देविन
मस्ते हरवल्लभे एतेषां दर्शने नैव यदि नैवं प्रकुर्वीत शांति
मंत्रेश्वरस्य तस्य सिद्धिर्न जायते कुलाचारे कुलाद्रव्याव
न दर्पणे विशेषतः योगिनीपूजनं तत्र प्रधानं कुलपूजनं य
याविस्तु निषेधो विप्रः पूजितो वांछितप्रदः तथा कुलतिथौ उ
गोपूजिता वरदायिनी कुलाचारनियमस्य यामले रविचंद्रे
गुरुः सौरिषष्ठी वारस्था कुलास्मे भौमपुष्कौ कुलाख्यो वबुध
वामाकुला द्वितीयादशमी षष्ठी कुलाकुलमुदाहृतं कुलानि
श्रमपुष्पमानिशाभामा कुलानि च तिथौ वारे च नक्षत्रे कुकु
लेस्यापिनोजयः कुलाद्विजा यतेयं निषमस्यैवेव कुलाकुले
प्रवेकुलाचारादि कुलाचाराः साधकः कर्म कुर्यात् प्रथशिवाव
त्रिः कुलवृक्षमूले वा बिल्वमूले प्रांतरे वेश्मश्मशानवापि साय
कः मांसप्रधानेन नैवेद्यं संध्याकाले निवेदयेत कालिकाली

वि
णी·
५३
419

तिवक्रक्ष्येन तेभ्मा शिवरूपिणी पशुरूपधरा यातिपरिवार
गणैः सह ॥ भुक्त्वा रेति पदेशान्मोमुखमुत्मोत्सवसर्वं तेदेव
मे गत्वे तस्य नाम्य या कुलभूषणे शुवश्य मन्त्रदानेन नियतं
तो घये छिवां नित्यश्राद्धे तथा संध्यावेदने पित्तर्पणे तथै
व कुलमेध्यालो नित्यता कुलपूजने पशुरूपो शिवो देवी यो
नाद्वयति निर्जने शिवागारेण तस्याशु संवेन पश्यति नित्यशो
जपपूजाविधाना नियत्किंचित्सङ्कृतानिव गृहीत्वाशापमा
दाय शिवागेदति निर्जने एकया भुज्यते यत्र शिवया देवभैर
व तेत्रैव सर्वशक्तीनां प्रीतिपरमण्डले भाः पशुशक्तिः एवश
क्तिर्नव शक्तिर्यथाक्रमात् पूजनादि गुणे कर्मसगुणे साथ
पतततः तेन सर्वत्र यत्नेन कर्तव्यं पूजनं महत् राजादिभय
मापत्रे दर्शान्तरभयादिके शुभाशुभानि कर्माणि विविधवल
मा करेत् गृह देवि महाभागे शिवे कालाग्निरूपिणि शुभाशुभ
फलं व्यक्तं वृद्धिं गच्छन्ति वर्तितव एवमुच्चार्य दातव्यो वलिः कुलपू
जनप्रियैः यदि न भुज्यते वत्सतदा नैव शुभं भवेत् शुभं यदि भवे
त्तत्र भुज्यते तदशेषतः एवं ज्ञात्वा महादेव शास्त्रस्य यनेव रेत्
कुलवर्त्म सर्वत्र गोपनीयं ते सोतरे निर्जने वै वक्तव्यं नैव जन
सन्निधौ किं वापलिपतं गादि दर्शने नैव कारयेत् पाताल मण्ड
पे वापि गाहुरे शून्य यन्त्रिते निश्छिद्रमण्डपे वापि कर्तव्यं न च सन्नि
धौ कुलपुष्पं कुलद्रव्यं कुलपूजां कुलं जपं कुलं कुलयति वैवक्
लमाला कुलाकुले कुलवक्र कुलध्यानं सर्वथा न प्रकाशयेत् प्र
काशात्कार्यहानिः स्यात्प्रकाशानियना दिके प्रकाशात्मृत्युनाशः स्या
त्प्रकाशात्कुलहिंसनं प्रकाशान्नरमलाभः स्यान्न प्रकाश्यं कदाचन पू
नको लवदेव शिवयादिकोथ्यत्र गच्छति दर्शयेत्तं संवो मुद्रा विसृज्य संन्यस्या

सर्वप्रकाशाय दिगुप्तिः स्यात तत्प्रकाशान्महूषणं गोपनाय
दिव्यक्तिः स्यान्नगुप्तिस्याभिधीयते कदाचिदेहहानिस्तनव
व्यक्तिकदाचन वंपूजानकर्तव्याव्यक्तिनैवकदाचनवी
रतंत्रे शिवावलिमथिक्रमस्य पलैवैविनाशायसमरेक्षि
यायच छागलेपरमेन्यसस्तेभनाविशेषतः सर्वरागोप
शमनेसर्वापहिनिवारणं परयादिमुखेसभेमाहिषश
स्तेपले मृगजेसर्वशत्रूणामुच्चाटनकरंपरं शशको
न्येवश्यकर्मोदावावितकृष्टिकारकं प्रभूसंमोहनेशस्ते
विद्वेषनेणोद्भवे उच्चाटेचाष्टजेशस्तेवैरोस्यप्रीतिनाशने
महामांसाष्टकस्येष्टफले शृगालक्रमेणच आयुकीर्तिधना
रोप्यपुत्रश्रीजयकोतिदं महामांसाष्टकेतत्रैवगोनेस्मा
स्वमहिषवाराहाजसगोद्भवे महामांसाष्टकमिदंदेवता
प्रीतिकारकं विवराणांविशेषणवेचरीसिद्धिदंपले स
वेमासंवरायुकंदद्यादेविविशेषतः मत्स्योस्यमंत्रसिद्धे
चकौकऊटंकर्मणापहमिति अथैतत्प्रयोगः विलम्ब
लेश्मानेरवा इमादिविजनस्थले संध्याकालेतत्रगत्वाविलि
स्कंधकविलंस्थाप्य स्वयमासनेसमुपविश्यपुरतः पाशाण
देपूजायेत्रमथवात्रिकोणषट्कोणहृन्नवतस्सात्मकंवा
मंडलेवंदनादिनादिनाविरच्यगुरुगणपतितेत्रेशान्मण
स्यमूलेनप्राणायामत्रयमर्घ्यादिकरषडंगन्यासध्याननिषि
यायायेनमादि अमुकादेवशर्माः मुककामः श्रीपरदेवता
श्रीसर्वशिवावलिविधिंकरिष्येतिसंकल्पः बलिमंडलाप
नमइतिगंधादिनामंडलेसंपूज्यतत्रबलिद्रव्यंनिक्षिप्यव
लिद्रव्यस्थापनमइति बलिद्रव्यंसंपूज्यमूलविद्यामुच्चार्यका

विं·
ली·
८५

420

लिकाखमे शिवरूपिणि पशुरूपधरे परिवारगणे महाता
याहिभूपदीपादिसहिते वलिं गृह्ण गृह्ण स्वाहा पुनर्मू
लेश्मशकदेवतायै सांगायै सपरिवारायै सायुधायै सशक्ति
कायै पशुरूपधरायै एष वलिर्नमः इत्युक्त्वा गृह्ण देवि
महाभागे शिवे कालाग्निरूपिणि शुभाशुभफलं व्यक्तं ब्रू
हि गृह्ण वलिं तव इति प्रार्थ्य कविहूरेण तापकौतेस्वासेना
पशुयविशपश्राणायामादिपूर्वकं मूलमंत्रं जपेत् यावदा
गमशिवावलिस्वीकृसंगीतितावत्कालं जपेद्वाजपेसम
र्धतयादेवतास्त्यावेस्य देवीं ध्यायन् मौनीयं वादपशुपा
स्वगृहमागच्छेदिति अथ तृतीयाग यामले श्रीमहादेव
उवाच तृतीयागविधिं वक्ष्ये कालयमोत्तमोत्तमं नस्यानु
ष्ठानमात्रेण स्वयं ब्रह्म भवेद्ध्रुवात् संतितानाविधाय श्री
पद्मिकामुक्तिकप्रदा तस्मादेतत् मालोकनत्याप्यमेतत्त्व
गृहः तन्मध्ये सारभूतं च सयाप्रत्ययकारकं नकस्यापिव
रोहे श्रीकृताम्रिदशेस्वपि तृतीयागे कृते मंत्री सर्वज्ञो
जायते ध्रुवं तस्य गुणगणानां तिः कल्पकोटिशतैरपि देवाय
ज्ञानगंधर्वा ऋषयश्च मुनीश्वराः ब्रह्मविष्णुमहेशाद्यायाले
पाचपिर देवता तृतीयागविधिं कृत्वा ततः पदमवाप्नुः
विधिना तस्य कृती कृत्वा तृतीयागं तृयागं न पापं वेत्ति कृतकु
मोनसंदेहः संदेहीसुप्रसीदति यथा वशं प्रजायते तृती
याने मिहेश्वरि तेयमायश्च समस्त हार्णामलं वं यातः समूहास
काये न मनमात्रावामसर्वाध्यान प्रकाशयेत् सतत पत्नी शिंग
दयाति देयमिदं सततं कुर्यात् यत्नतत्र श्रेवं तृतीकायज्ञ
नेत्रिये यैःकृतं पूजनं देमागेलेरिच्छाः कृतवांश्चविला सर्व